LUCRARE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

I. POPESCU-BĂJENARU

CARTEA OMULUI MATUR

PREMIATĂ INTÂIA DE CASSA ŞCOALELOR

LUCRARE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

Aprobată de Ministerul Instrucţiunii şi de Ministerul de războiu.

Premiată de Casa Şcoalelor INTÂIA între toate manualele prezintate la concursul din 1923.

CARTEA OMULUI MATUR

PENTRU FOLOSUL

ŞCOALELOR DE ADULŢI, ŞCOALELOR INDUSTRIALE ŞI AL ŞCOALELOR COMPLEMENTARE

CUPRINDE:

ABECEDARUL cu SCRIEREA ROMÂNEASCĂ, CIRILICĂ şi RUSEASCĂ — ISTORIA SFÂNTĂ: VECHE şi NOUĂ, RUGĂCIUNI, CUNOŞTINŢE despre NATURĂ şi OM, HIGIENĂ, MEDICINĂ, GOSPODĂRIE GEOGRAFIA PĂMÂNTULUI, ISTORIA NEAMULUI ROMÂNESC, VIAŢA MARILOR ROMÂNI, GRAMATICA LIMBII ROMÂNE, PUNCTUAŢIE, COMPUNERE ARITMETICĂ, GEOMETRIE şi ALTE MULTE CUNOŞTINŢE FOLOSITOARE

ARE 350 ILUSTRAŢII, 82 PORTRETE ŞI 24 HĂRŢI

ALCĂTUITĂ DE

I. POPESCU-BĂJENARU

Directorul şcoalei „PRINCIPELE MIHAI“ din Capitală

EDIŢIA VII-A

1925

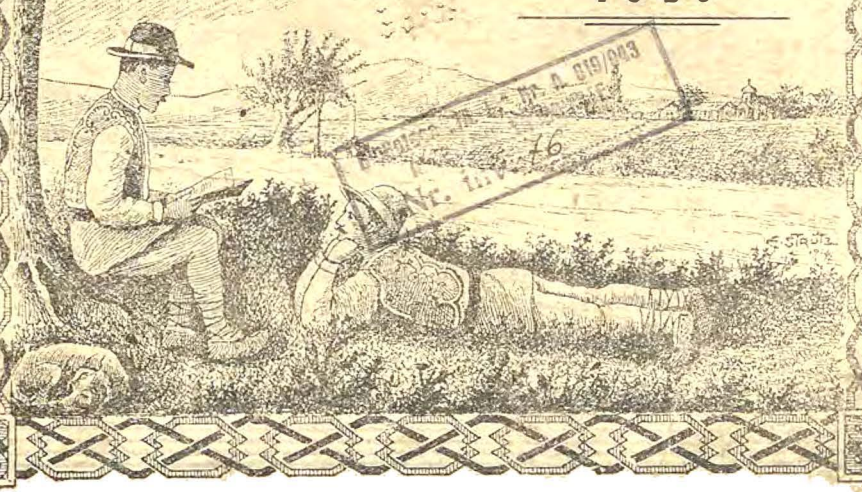

9309. — 10.000 ex.

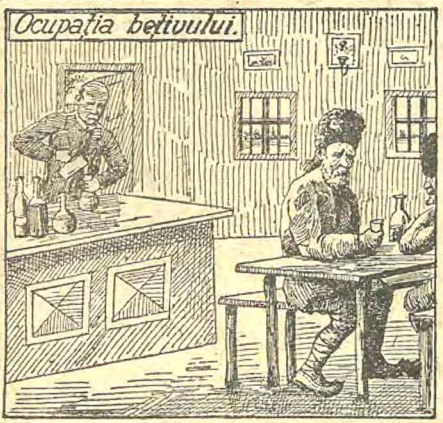

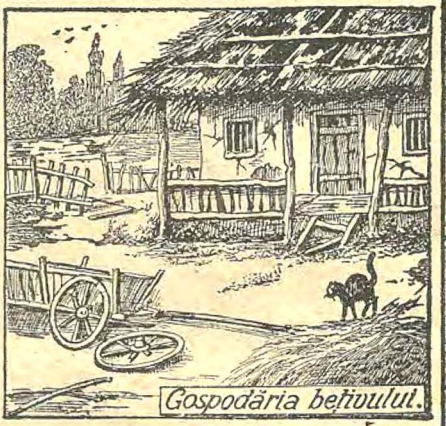

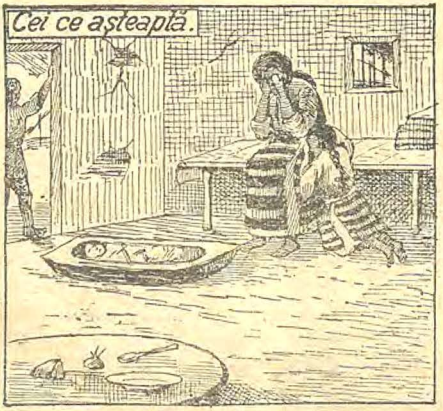

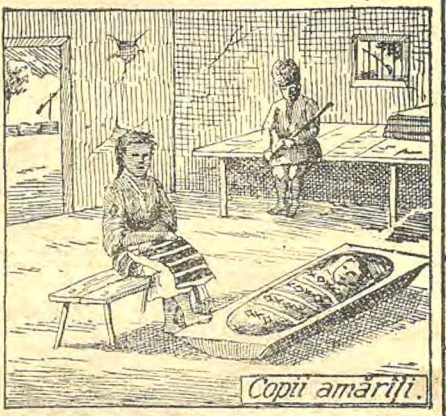

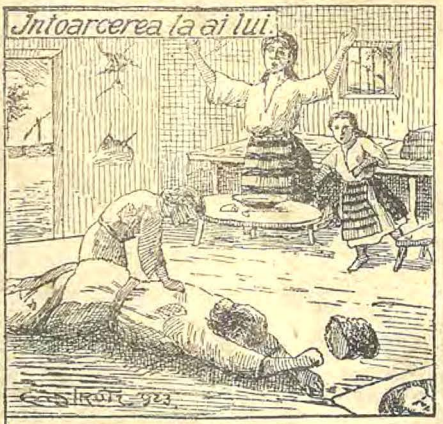

Reproducerea sau imitarea planului de alcătuire, precum şi a bucăţilor originale sau a ilustraţiunilor cuprinse în lucrarea de faţă: sunt cu desăvârşire oprite pentru orice fel de lucrări. Cei ce vor nesocoti această înştiinţare, vor fi chemaţi să-şi dea seama de fapta lor.

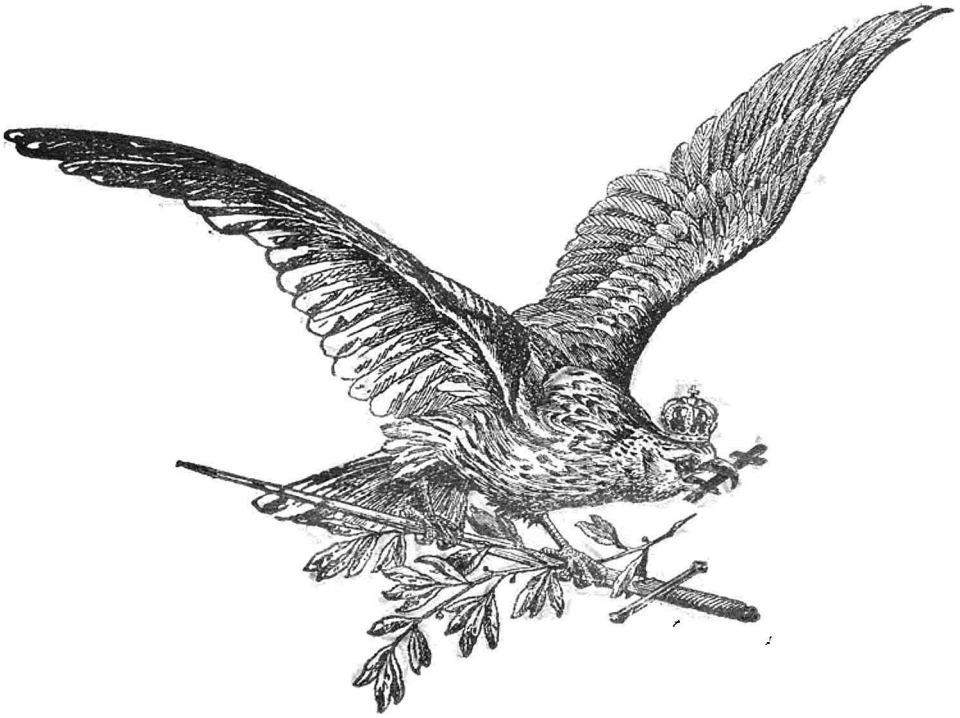

ROMÂNILOR
DE PRETUTINDENI:

INCHIN

LUCRAREA DE FAŢĂ!

I. POPESCU-BĂJENARU.

DACIA
LUI
DECEBAL ȘI A LUI TRAIAN

Strămoșii noștri au stăpânit odinioară tot ținutul cuprins între: Tisa, Nistru și Marea-Neagră, până dincolo de Balcani. Bunul Dumnezeu vroit-a ca și noi, urmașii lor, să întindem iarăși hotarele țării noastre până'n granițele străbune.

Depunerea jurământului M. S. Regelui Ferdinand I al României, în faţa reprezentanţilor naţiunii.

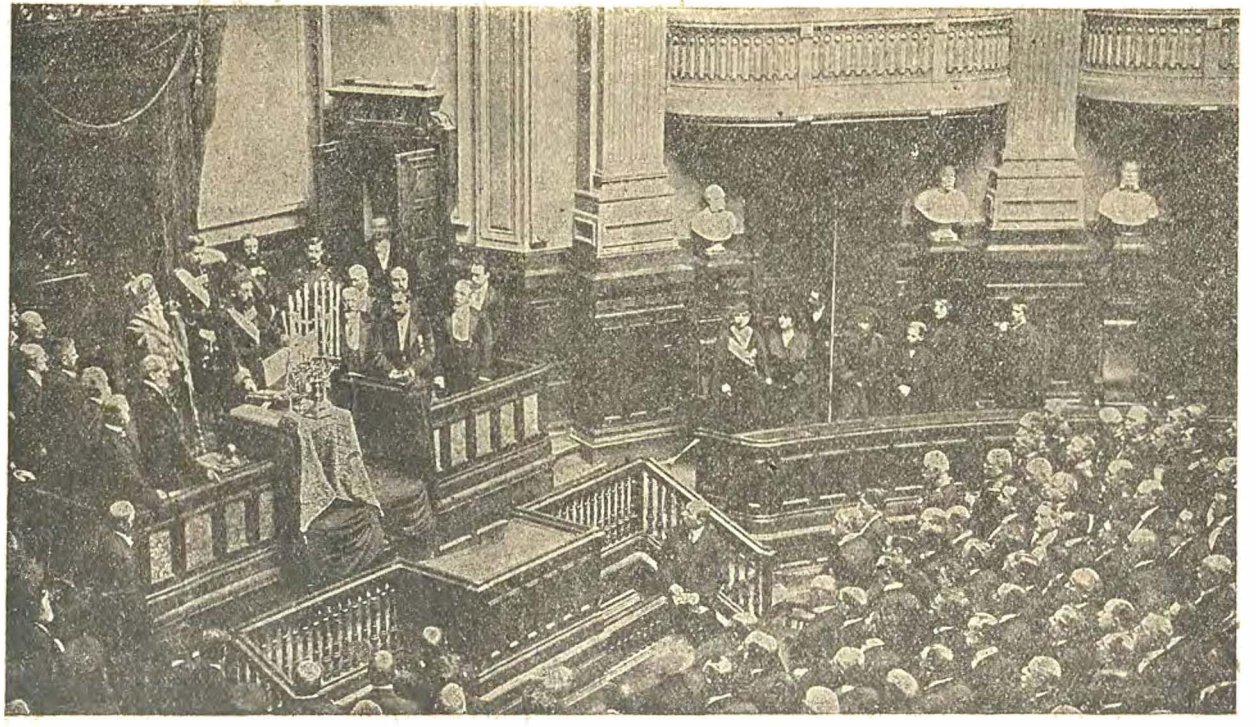

11 OCTOMBRIE, 1914
(28 SEPTEMBRIE)

„Jur: de a păzi constituţiunea şi legile poporului român, de a menţine drepturile lui şi integritatea teritoriului!": acestea au fost cuvintele prin cari Noul Rege al Românilor şi-a legat soarta şi viitorul Său, de soarta şi viitorul întregului neam românesc.

FAMILIA

M. S. REGINA MARIA

M. S. REGELE FERDINAND I

A. S. R. PRINCIPELE MIRCEA

A. S. R. PRINCIPELE CAROL

A. S. R. PRINCIPESA ELENA

TRĂIASCĂ

FOTO-JULIETTA

REGALĂ

M.S.R. ELISABETA A GRECIEI

M.S.R. GEORGE AL GRECIEI

A.S.R. PRINCIPESA ILEANA

A.S.R. PRINCIPELE NICOLAE

A.S.R. MARIOARA A JUGOSLAVIEI

M.S.R. ALEXANDRU AL JUGOSLAVIEI

DINASTIA

DESEN E. STROE

Destinul a rânduit ca, după opt ani de domnie, *M. S. Regele Ferdinand I şi M. S. Regina Maria, să se încunune ca Suverani ai tuturor Românilor în Alba-Iulia, pe pământul Ardealului liberat.*

oe

oi.

Oe Ie

Oe Ie

Oe Ie

Oe. Oe. Ie. Ie.

Oe. Oe. Oe. Ie. Oe. Oe.

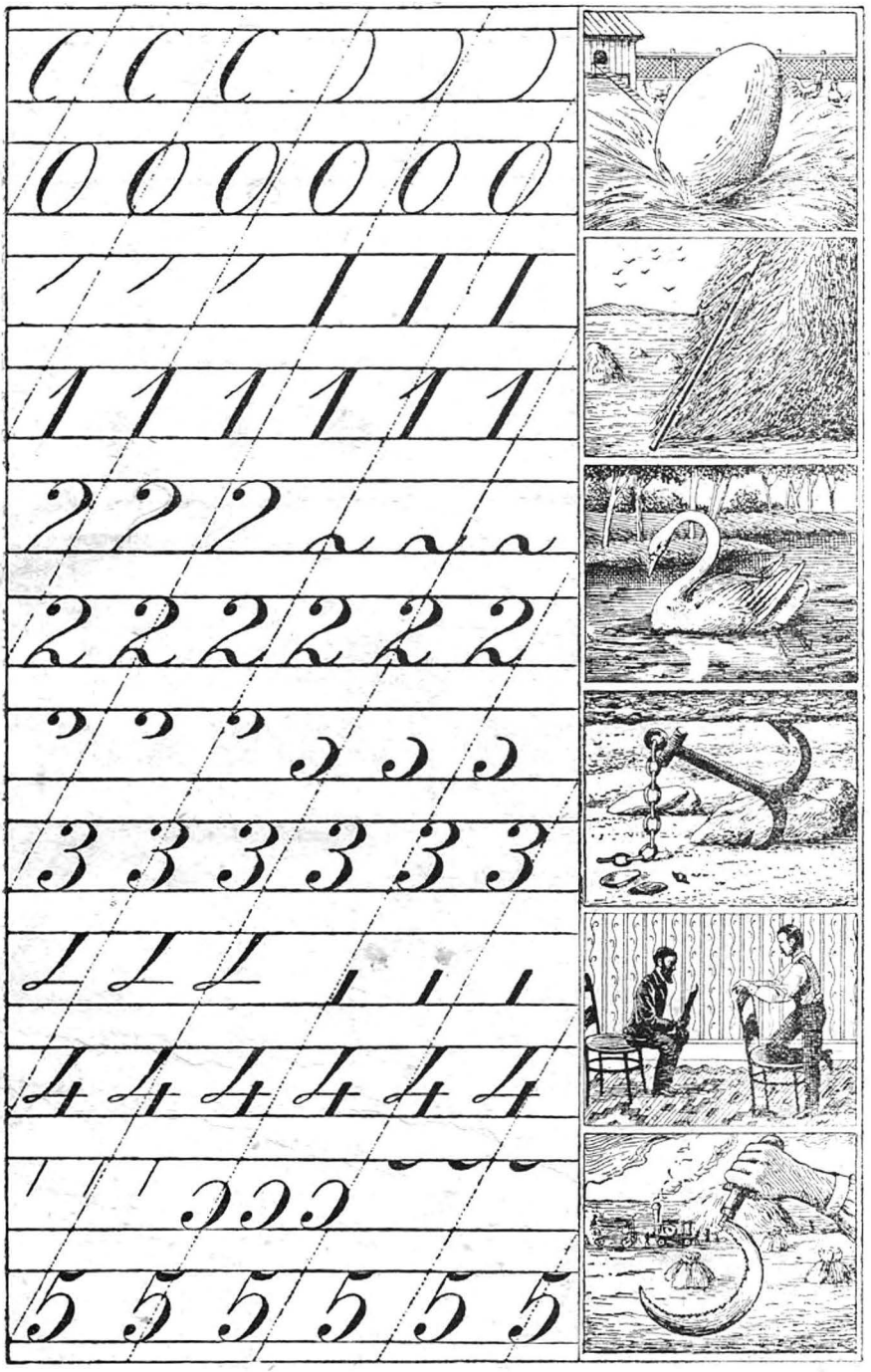

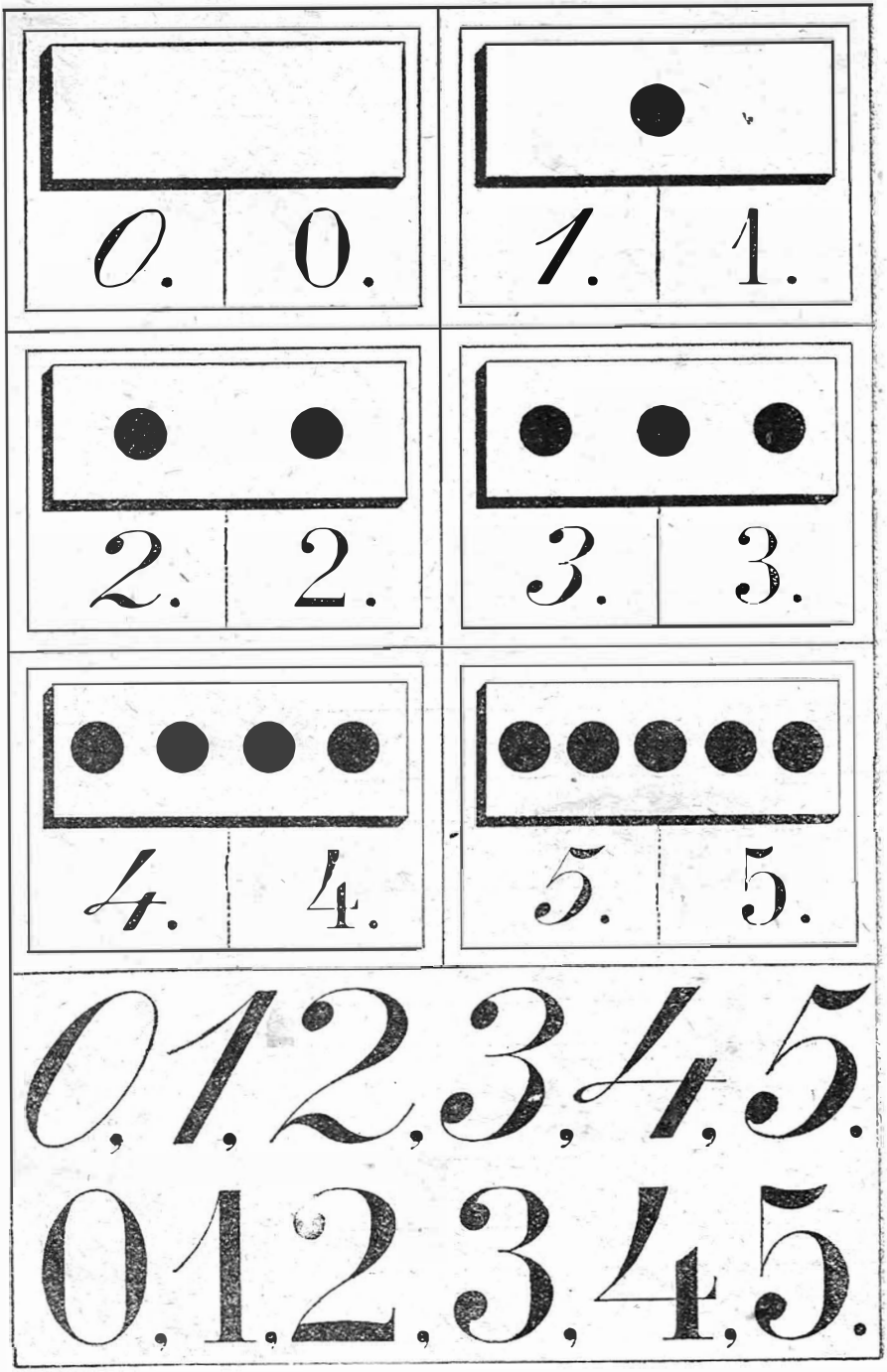
0. 0.
1. 1.
2. 2.
3. 3.
4. 4.
5. 5.
0, 1, 2, 3, 4, 5.
0. 1. 2. 3. 4. 5.

o i O I

o i O I

Oi. 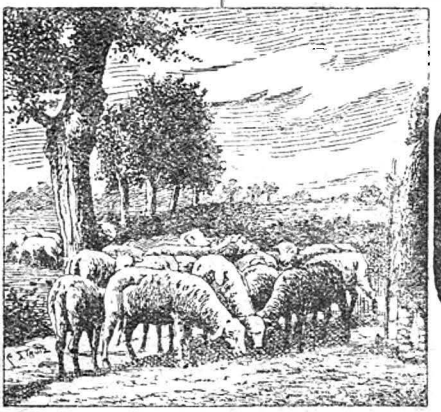 OI.

o, O, i, I.

oi, Oi, OI.

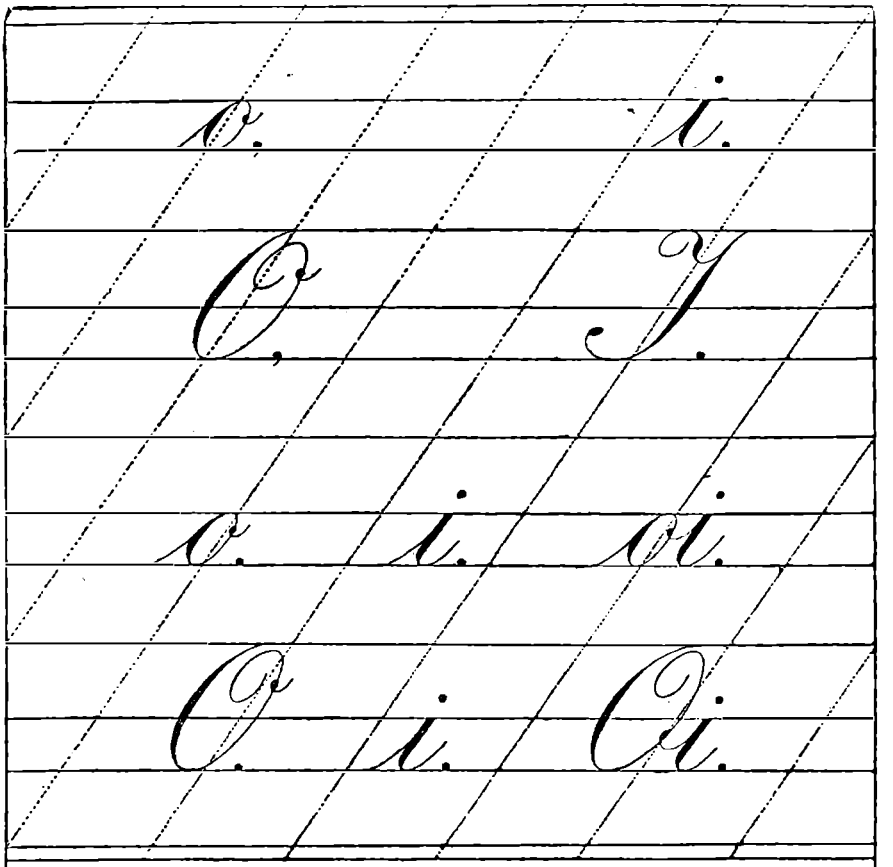

O, i.

O, I.

O. i. Oi.

O. i. Oi.

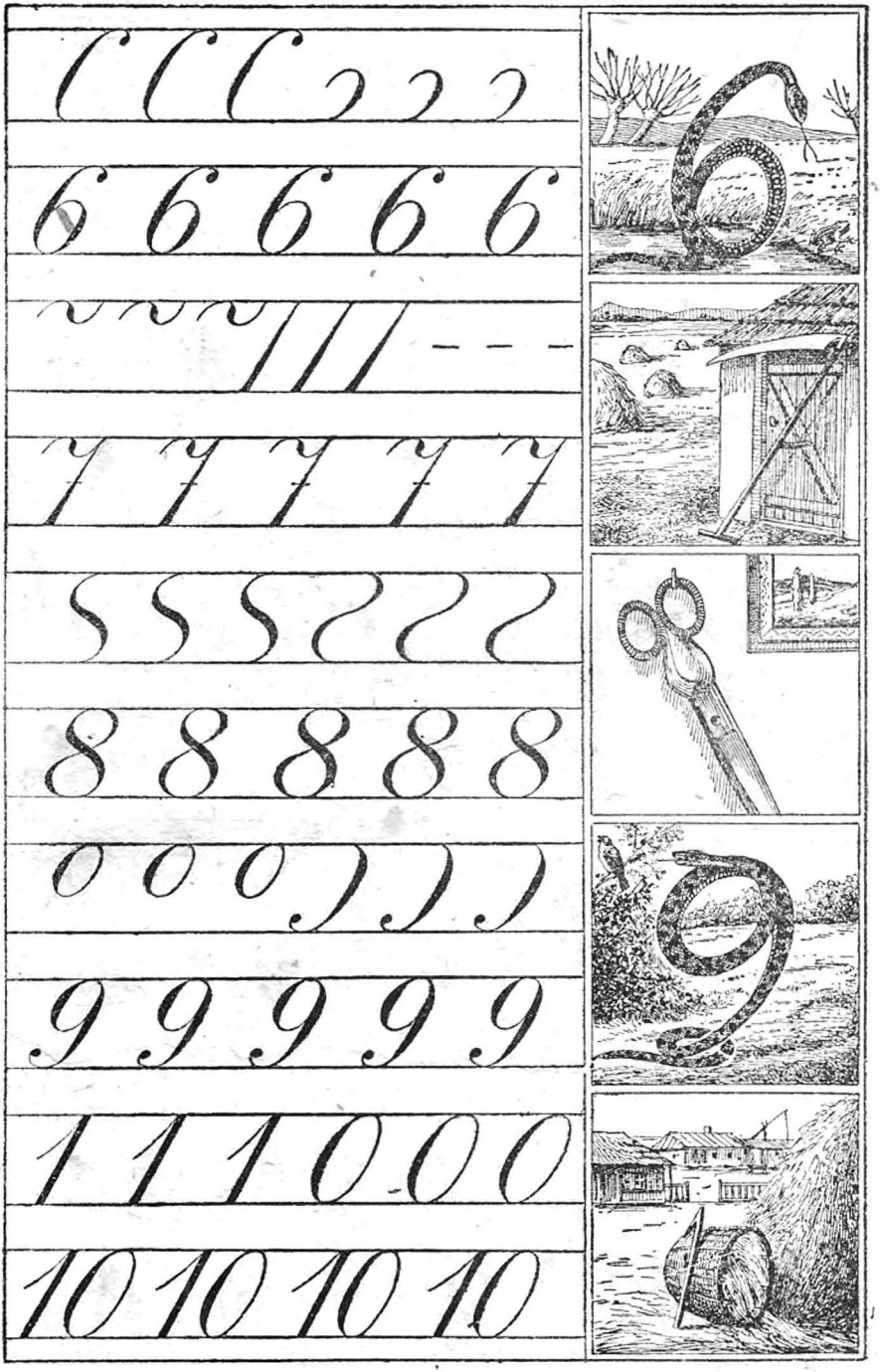

0, 1, 2, 3, 4, 5,

0, 1, 2, 3, 4, 5.

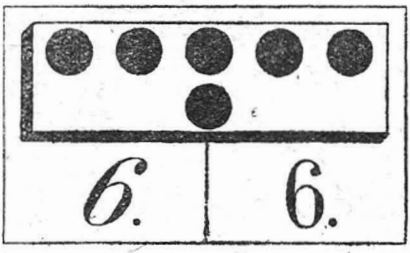

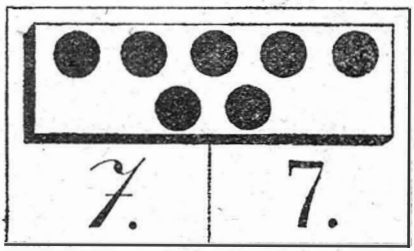

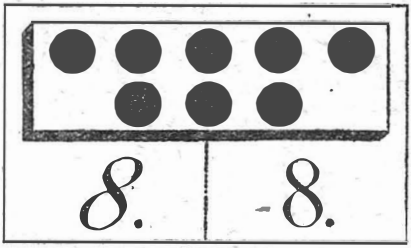

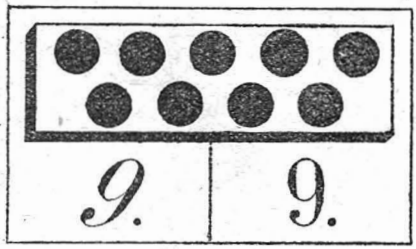

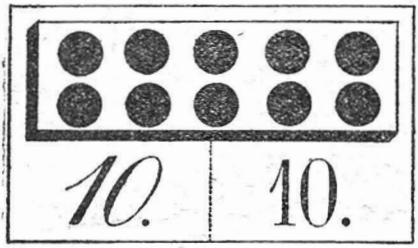

6, 7, 8, 9, 10.

6, 7, 8, 9, 10.

u

o u

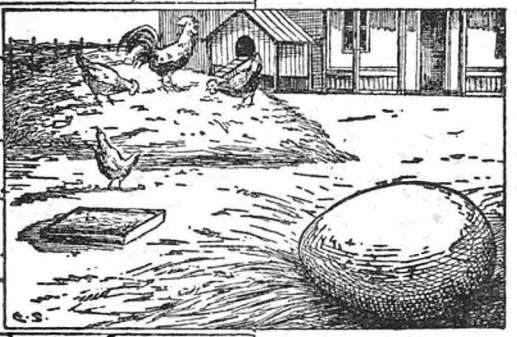

ou.

U

O U

Ou.

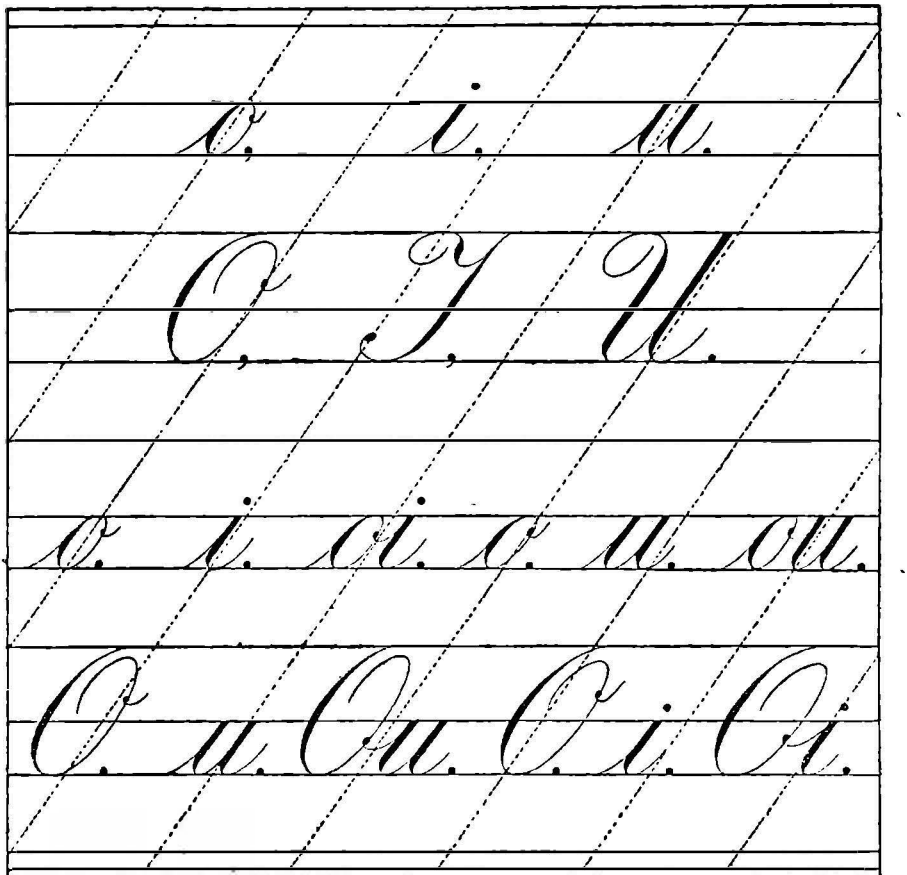

O, i, u.

O, I, U.

O. i. oi. O. u. ou.

O. u. Ou. O. i. Oi.

m

o m

om.

M

O M

Om.

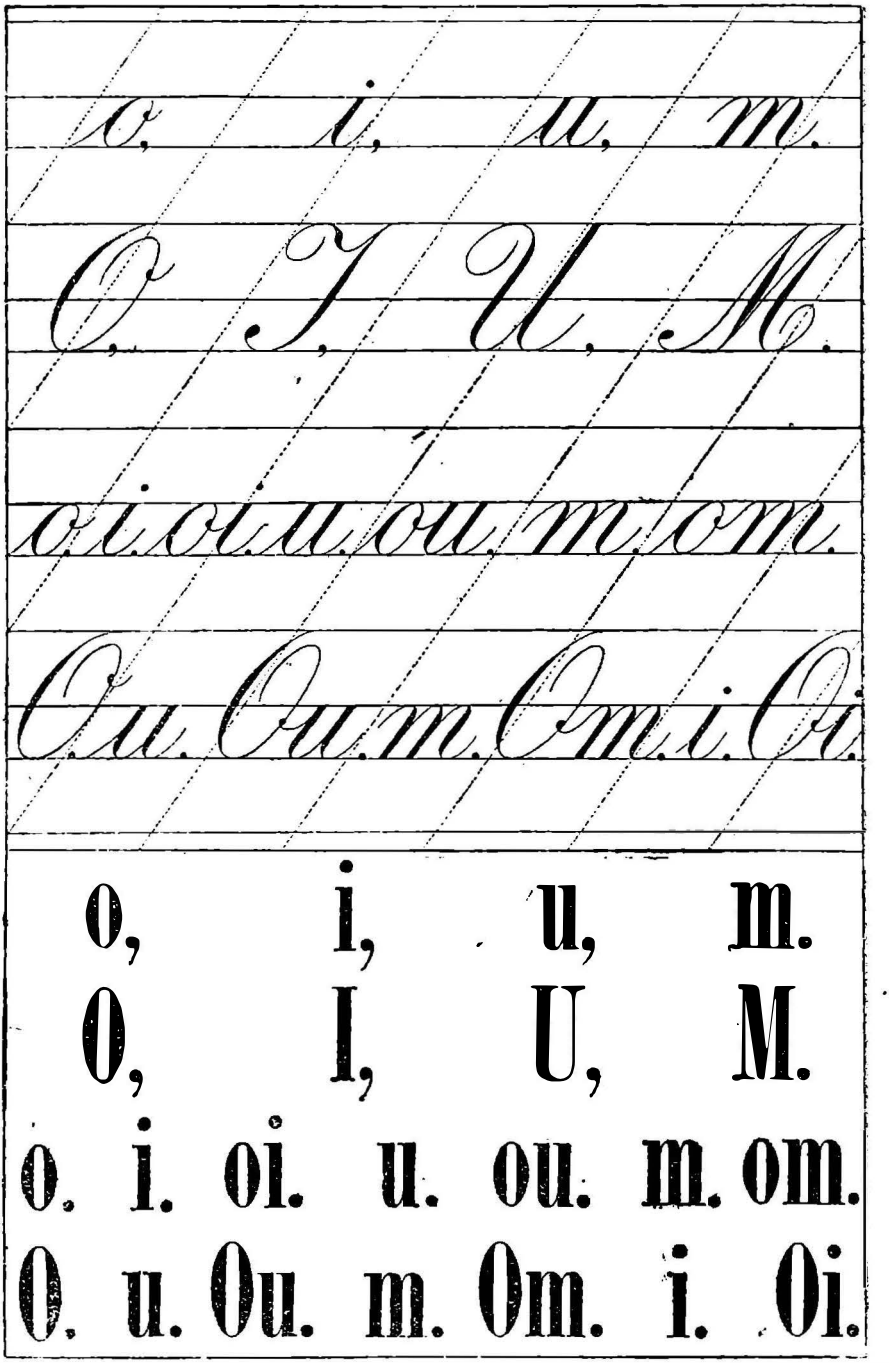
o, i, u, m.
O, I, U, M.
o. i. oi. u. ou. m. om.
O. u. Ou. m. Om. i. Oi.
o, i, u, m.
O, I, U, M.
o. i. oi. u. ou. m. om.
O. u. Ou. m. Om. i. Oi.

a c

a c

ac.

A C

A C

Ac.

o, i, u, m, a, c.

O, I, U, M, A, C.

Ac, ou, cui, om, cuc.

Cai. Oi. Mac. Cu-cui.

Cui mic. Mac mic.

Am cai. Ai oi. Ma-

ma ià 7 oi. Iau 3 cai.

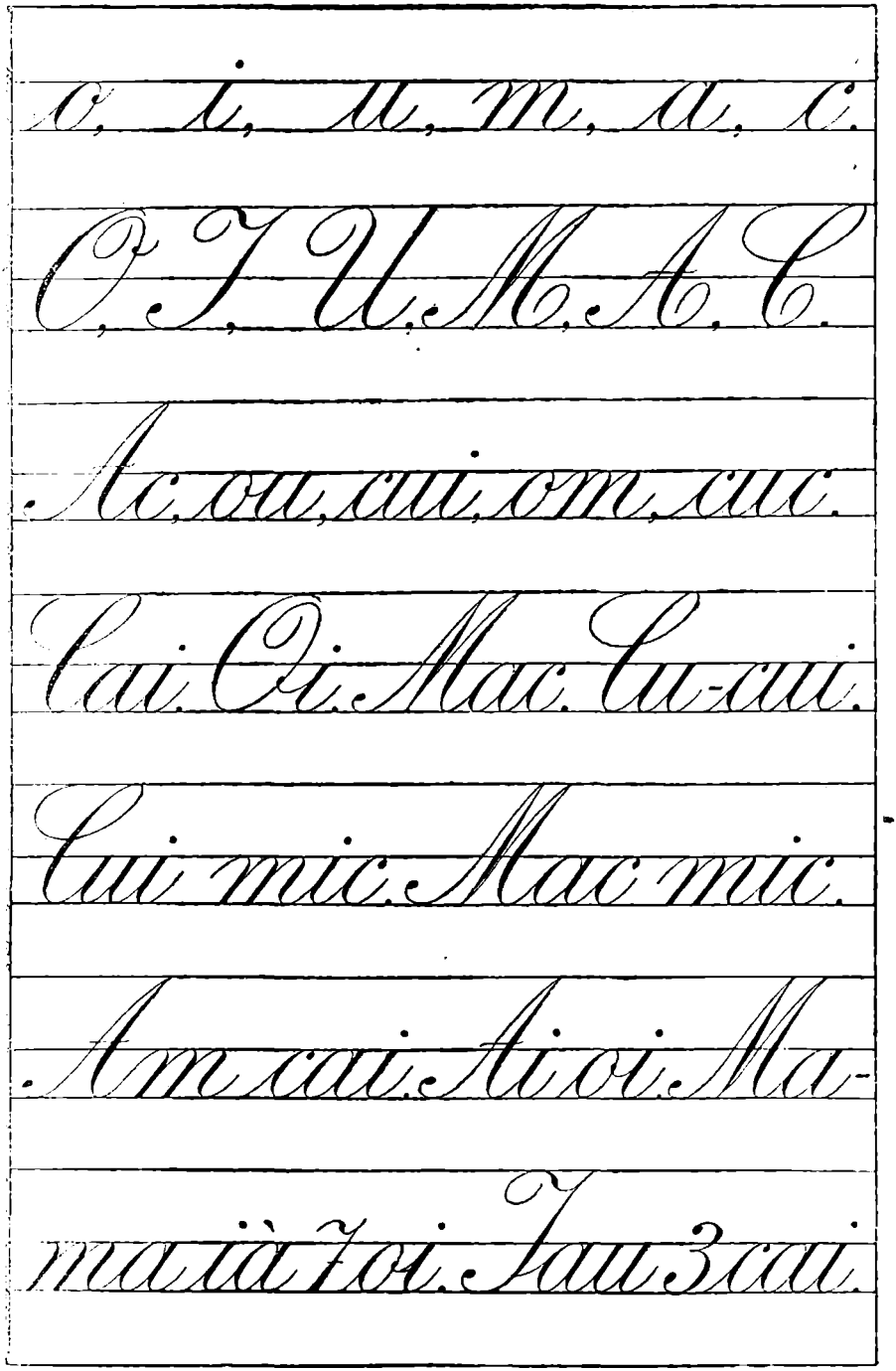

o, i, u, m, a, c.
O, I, U, M, A, C.
Cui, ou, cai, om, cai-mac.
Ac. Cuc. Mac. Cu-cui. Oi.

Ac mic. Cui mic. Mac mic. Am oi. Ai cai. Mai ai oi? Mai am 7 oi! Cai, mai ai? Am 3 cai! Mai iau 5 cai. Acum am 8 cai.

r

r a c

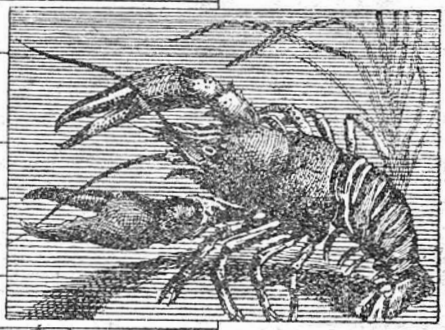

rac.

R

R A C

Rac.

o, i, u, m, a, c, r.

O, I, U, M, A, C, R.

Rac, car, a-rac, roiu.

Rom. Mar-cu. Ro-ma.

Am 8 cai. Cu ca-ii ar.

A-cum, mai iau 6 cai

mari. Cu 5 cai ar mai

rar. Cu 3 cai ar a-cum.

o, i, u, m, a, c, r.
O, I, U, M, A, C, R.
Rac, arc, rom, rai, a-car, roiu.
Mar-cu, Rai-cu, Ma-ri-a, Ro-ma.

– Ai 3 cai. Am 4 cai mari. Cu ca-ii ar rar. Mai iau 3 cai. A-cu-ma am 7 cai mari.

– Ari cu ca-ii?

– Ar mai rar!

– Mar-cu a-rà iar cu ca-ii. Rai-cu a-rà cu 3 cai mari.

n s

n a s

nas.

N S

N A S

Nas.

n s

n a s

nas.

N S

N A S

Nas.

o. i. u. m. a. c. r. n. s.

O. I. U. M. A. C. R. N. S.

Nas. sac. nuc. soc. nor. ac.

Sam-son. Ni-cu. Sa-ul.

Am un sac mic. Ion

su-è sus un sac cu mac.

Si-mi-on ià un sac nou.

Na mai iau un sac nou.

Ioa-na cu-si un sac.

o, i, u, m, a, c, r, n, s.
O, I, U, M, A, C, R, N, S.
Nuc, soc, nas, urs, somn, sac.
Sam-son, Ni-cu, Si-mi-on.

– Scriu scri-sori. Ma-ma I-oa-na nu mi-a mai scris. Ni-cu mi-a scris 3 scri-sori. Si-mi-on n'a mai scris ni-mic. So-ra A-ni-ca mi-a scris 4 scri-sori. N'ai mai scris ni-mic ?

– A-cu-ma nu mai scriu scri-sori !

Ş

COCOŞ

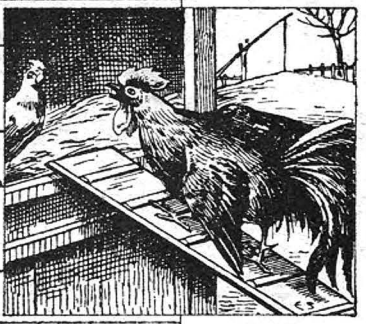

cocoş.

Ş

COCOŞ

Cocoş.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș.

Șoim, cocoș, șir, moș, șiroi.

Șincai, Șișman, Șoiman.

Am un coș. Nu am caș.

Ai 4 coșuri cu caș. Naș

Șoiman și cu moș. Ma-

rin nu au caș. Acum, am

caș. Anișoaro, ai un coș?

Sus, am 3 coșuri cu caș.

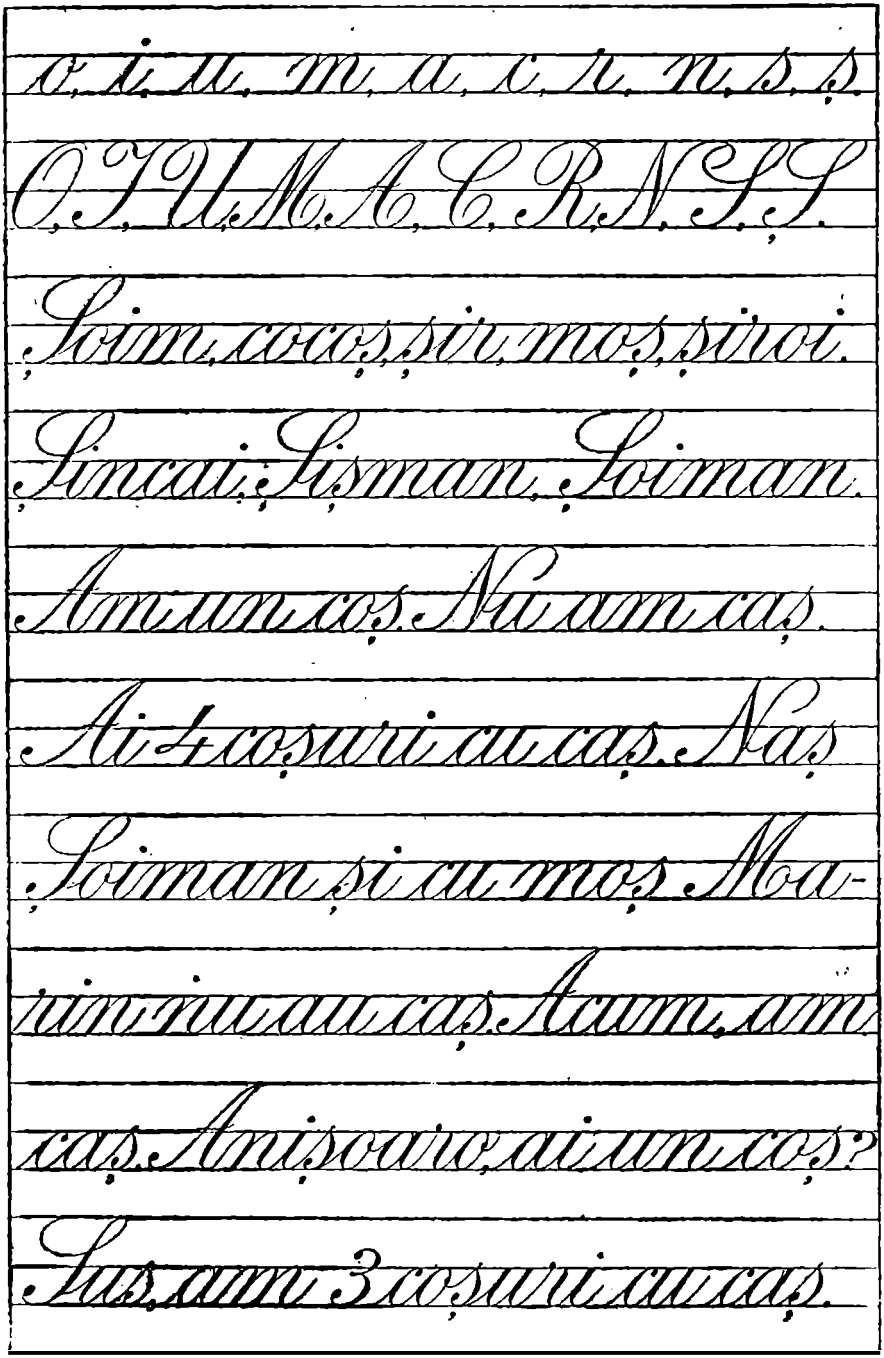

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ş.
O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ş.
Şoim, coş, moş, suiş, naş.
Şincai, Anişoara, Şoiman.

Am 3 cocoşi mari. Mai iau 5 cocoşi. Acum am 8 cocoşi. Un moş cu oi. Iaca şi un moş cu caş. Moşii nu au cocoşi. Iau caş. Acuma am caş. Mai am numai 6 cocoşi. Moşii au acuma: şi caş, şi cocoşi. Ieà şi moş Şoiman un cocoş. Acuma mai am 5 cocoşi mari.

v e

v i e

vie.

V E

V I E

Vie.

o. i. u. m. a. c. n. m. s. ș. v. e.

O. I. U. M. A. C. R. N. I. Ș. V. E.

Vie, economie, vièr, voinic.

Ene, Verona, Eva, Viena.

Eu, și cu nenea Ene avem

o vie. Moș Veniamin e vièr.

Noi avem șase vase cu vin.

Un vase cu vin acru. Mai

avem un vas mic, care nu

e cu vin. Și Eremia are o

vie. Via mea e mai mare.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ş, v, e.
O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ş, V, E.
Ecou, vis, erou, veac, economie, voinic, enoriaş.
Varna, Eva, Viena, Ema, Veniamin, Eminescu.

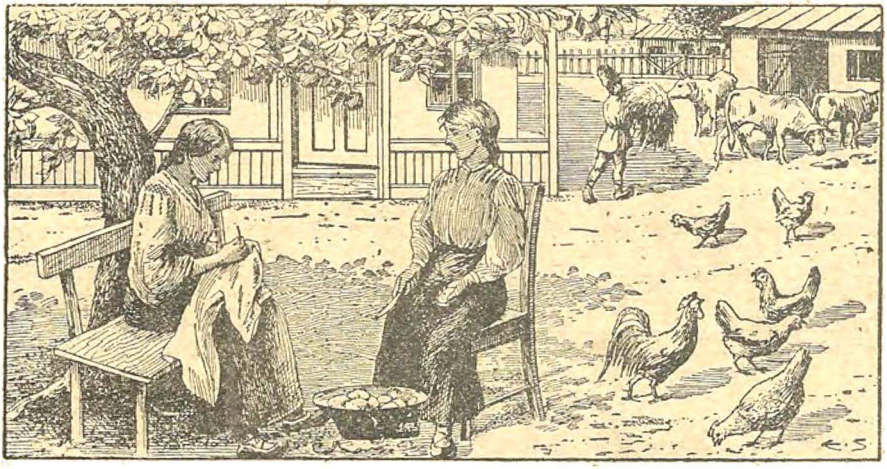

Eva e sora mea. Ea coase o ie Mariei. Veniamin nu are surori. Eu mai am 3 surori: Verona, Ema şi Varvara. Verona e mai mare ca mine. Eva e mai mare ca Varvara cu un an. Veniamin are 4 verişoare. Şi eu am 3 verişoare. Veniamin mai are 3 veri. Sora mea, Ema, e mai mare ca Veniamin.

â ă

â ă

mână

mână

mână.

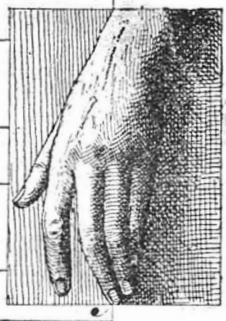

mână.

Â Ă

Â Ă

MÂNĂ

MÂNĂ

Mână.

Mână.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș, v, e, â, ă.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș, V, E, Â, Ă.

Mână, cană, cârmă, sârmă.

România, Rucăr, Râmnic.

Noi avem un măr mic. Ei au un nuc mare. Ion are un măr să mănânc. Ioan mănâncă o nucă. Mănânc și eu o nucă. — Tă, Marine, un măr! — Nu mănânc mere! — Mănâncă o caisă! — Caise, mâncai, șase. Una o nemerii acră.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ş, v, e, â, ă.
I, O, U, M, A, C, R, N, S, Ş, V, E, Â, Ă.
Soră, cârmă, văr, mână, mamă.
România, Scărişoara, Râmnic.

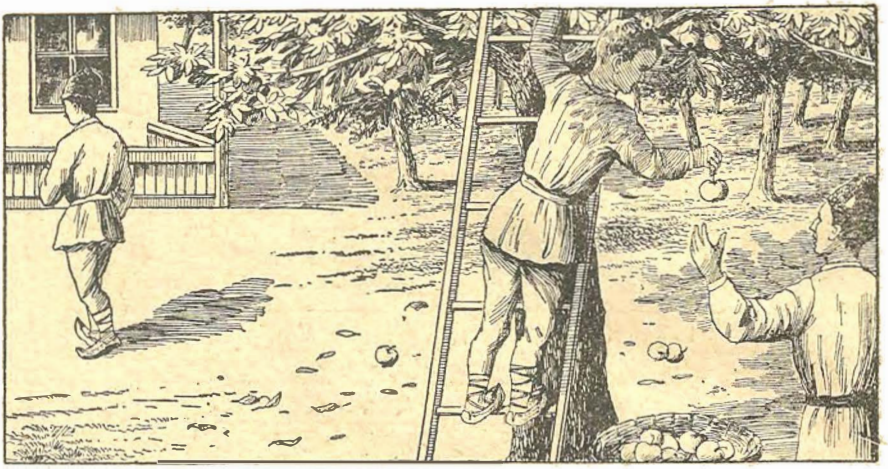

Acum e vară. Noi avem un măr mare. Vreau să mănânc mere. Iau scara casei. Sui sus şi iau mere. Savu nu are mere acasă. Na un măr, măi vere! Mănâncă şi Voicu un măr. acru. Aruncă măru. Nimerii şi eu un măr acru. Nu mai vreau mere acre. Ioane, rămâi să mai mâncăm mere! Nu mai vrei? Mănânc numai eu şi cu Savu!

z d

z i d

zid.

zid.

Z D

Z I D

Zid.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș, v, e, â, ă, z, d.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș, V, E, Â, Ă, Z, D.

Zidar, divan, zodie, diacon.

Dan, Zinca, Didina, Zoe.

Didina e soră cu mine.

Noi avem doi veri și o veri-

șoară. Duminecă e ziua

Didinei. Ei vor venì să ne

vază. Mie mi-e dor să-i

văz. Doresc să vie Dumi-

neca mai curând. Zinca

a zis că vine cum s'o revăr-

sà de ziuă. Ea e vară cu noi.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș, v, e, â, ă, z, d.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș, V, E, Â, Ă, Z, D.

Ziuă, dar, zodie, dușman, zarzăr, doină.

Zisu, Dinu, Zina, Dan, Zoica, Damian, Zinca.

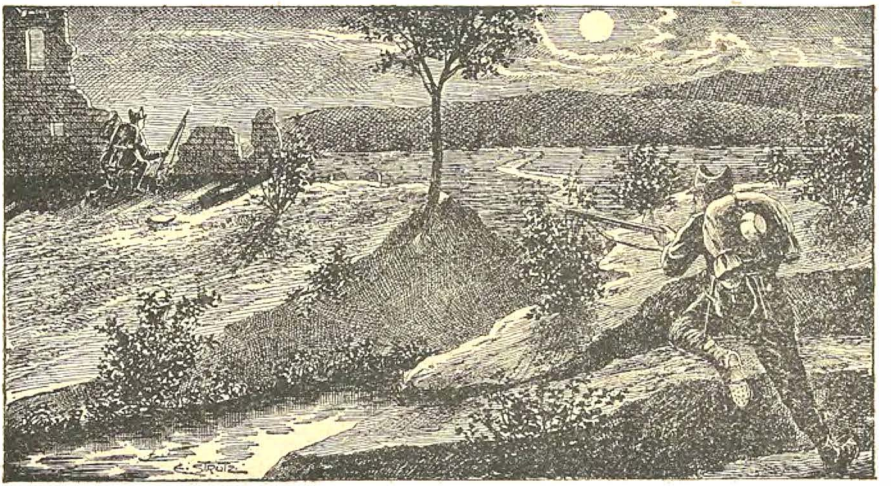

Iacă un zid! Văd un inamic. Mă ascunz să nu mă vază. A! nu e inamic. E un camarad. S'a ascuns de inamic. Mă ascunz și eu. Acum văz un inamic venind. Nu e nimic! Să vie și-o mie!... Mai vin doi camarazi din urmă. Iacă, mai văd nouă dușmani. Ei nu ne văd. Vin de zor! Acum, să-i vedem!... Doi căzură... Doi nu se mai zăresc... Șase o roiră... Ura!!!... Sus cu România!...

t

t u n

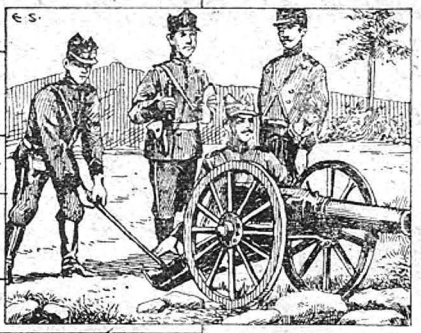

tun.

T

T U N

Tun.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș, v, e, â, ă, z, d, t.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș, V, E,

Â, Ă, Z, D, T.

Tun, tunar, tir, trăsnet, teamă.

Toader, Traian, Turtucaia.

— Auzii un tunet. A! a tras un tunar cu tunu. Cât de tare a duduit! Crezui că a trăsnit. Tu te temi de tunet?

— Nu! Eu mă tem de trăsnet.

— Nenea Tudose n'are teamă de trăsnet. Eu am văzut trăsnind și d'aia am teamă.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ş, v, e, â, ă, z, d, t.
O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ş, V, E, Â, Ă, Z, D, T.
Tată, turmă, tutun, sat, tavă, tesac, tron.
Titu, Turnu-Roşu, Târnava, Teişani, Tătărăi.

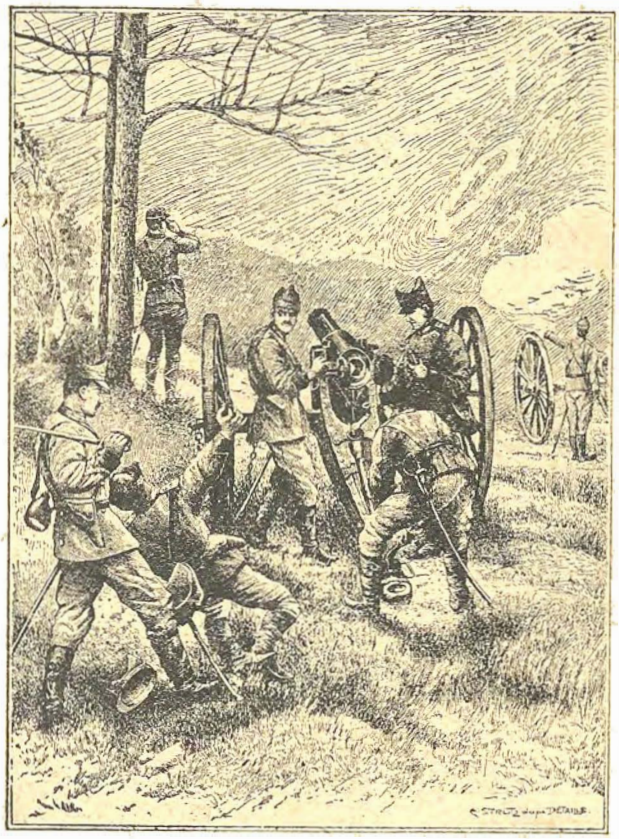

Tunarii.

Românii au tunuri numeroase. Duşmanii sĕtem de tunuri. Noi aşezăm două tunuri. Duşmanii nu ne văd. Ei au tras contra noastră. Nu ne-au nimerit. Am tras şi noi. Am nimerit. Tunarii noştri sunt meşteri. Duşmanii au nimerit şi ei odată. Noi nimerim tot carne vie. Duşmanii n'au mai tras. Ei s'au retras din 'naintea noastră. Ai noştri dau 'nainte! I-au sosit din urmă. Atacă. Ura!... Românii dau iureş. Duşmanii s'au răsnit. Nu se mai văd... Trăiască România!...

ţ p

ţ a p

ţap.

Ţ P

Ţ A P

Ţap.

ţ p

ţ a p

ţap.

Ţ P

Ţ A P

Ţap.

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ș, v, e, â, ă, z, d, t, ț, p.

O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ș, V, E, Â, Ă.

Z, D, T, Ț, P.

Șap, pește, țipar, piatră, țânțar.

Peneș, Țepeș. Păscani. Șintea.

România este țara mea.

Eu sunt ostaș român. Datoria mea este ca să-mi apăr Patria.

Cât timp suntem ostași, Patria este mama noastră. Noi suntem copiii ei. Să ne păzim țara. Nimic să nu ne spăimânte. E scris ca România să trăiască veșnic, și veșnic va trăi!

o, i, u, m, a, c, r, n, s, ş, v, e, â, ă, z, d, t, ţ, p.
O, I, U, M, A, C, R, N, S, Ş, V, E, Â, Ă, Z, D, T, Ţ, P.
Ţăran, sapă, ţandără, topor, par, ţintă, popor, ţânţar.
Periş, Ţăndărei, Prut, Ţânţăreni, Poenari, Ţuţora, Pipera.

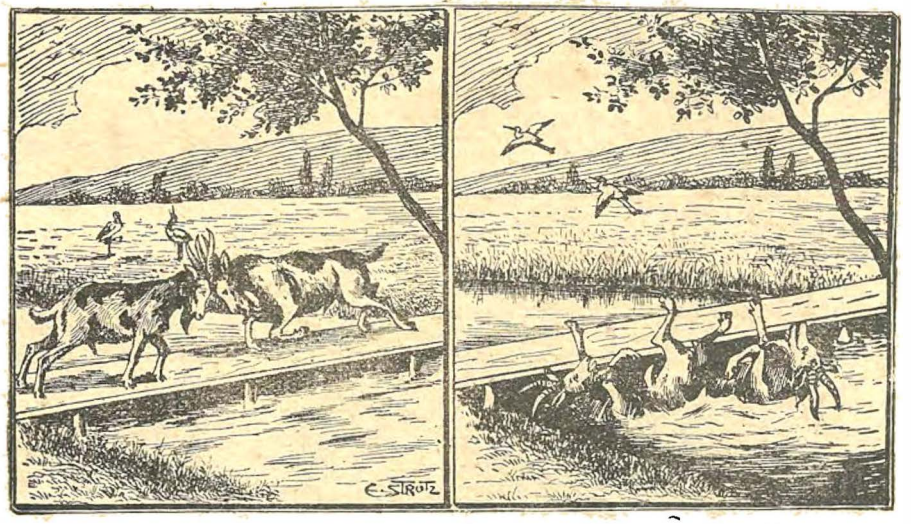

Ţapii 'ncăpăţânaţi.

Doi ţapi voiau să treacă pe o punte. Ei veneau din părţi opuse. Puntea erà strâmtă. Un ţap zise :

— „Dă-te 'ntr'o parte !“

— „Dă-te tu!“ i se răspunse.

— „Nu vreau !“

— „Eu sunt mai mare!“

— „Eu sunt mai voinic !“

Ţapii nu se 'nvoiră. Ei porniră cu mânie pe punte. Peste puţin timp, amândoi ţapii căzură depe punte. Răcoarea apei i-a 'mpăcat.

Aşa o păţiră ţapii noştri.

E rea 'ncăpăţânarea !

l

lanț

lanț.

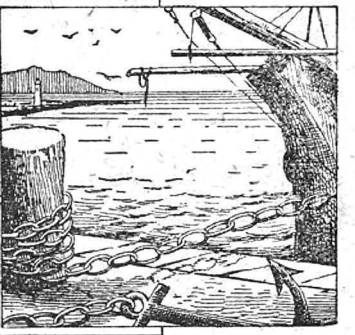

L

LANȚ

Lanț.

l

lanț

lanț.

L

LANȚ

Lanț.

a, ă, â, c, d, e, i, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.

A, C, D, E, I, L, M, N, O, P, R, S, Ș.

T, Ț, U, V, Z.

Lanț, lac, luntre, vâslă, leu, liliac.

Lazăr, Leon, Luca, Lucrețiu, Luis.

Zicători.

Lăcomia strică omenia. Curâma mică se prinde peștele mare. Câinele care latră, nu mușcă. Calul de dar nu se caută pe dinți. Mărul nu cade departe de tulpină. Munca este isvor de sănătate și de avuție. Lenea e cocoană mare, care n'are de mâncare. Nevoiașul, la toate spune că nu se poate.

a, ă, â, c, d, e, i, l, m, n, o, p, r, s, ş, t, ţ, u, v, z.
A, C, D, E, I, L, M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, U, V, Z.
Leu, loc, lup, mal, cal, lanţ, miel, melc, lot.
Leurdeni, Lacul-Sărat, Londra, Lotru, Lăpuşna.

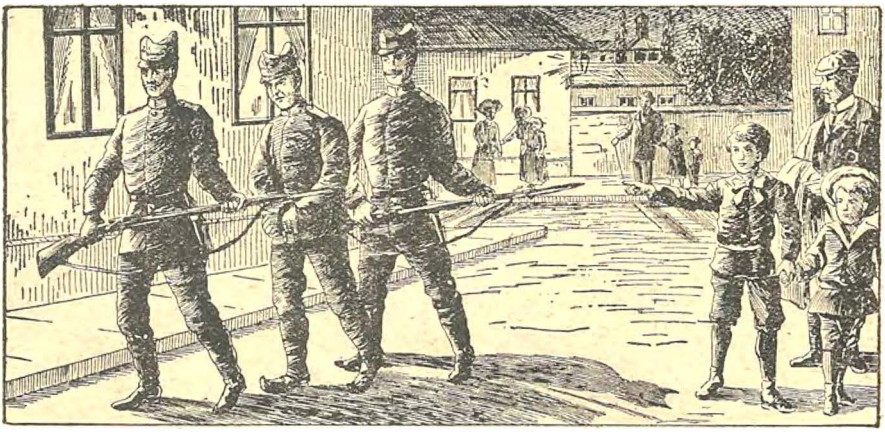

DEZERTORUL

Luca erà ostaş numai de opt zile. Lui nu prea-i veneà la socoteală viaţa de soldat. Erà 'nvăţat cu lenea. Trăise mai mult din şterpeleală. Când a plecat la oaste, tot satul erà mulţumit. Scăpase de o puşlama.

A noua zi, Luca pierì din cazarmă. Dezertase!

El crezuse că viaţa de dezertor este uşoară; dar, se'nşelase... Ziua stăteà ascuns. Numai noaptea ieşià la ivială. Pustiurile, pădurile, şanţurile: erau adăpostul lui. Vai, de aşa viaţă!

A şaptea zi dela dezertare, l-a prins o patrulă.

Iată-l pe Luca, legat de mâini, dus spre cazarmă!

Toată lumea se uità după el ca după urs. Pedeapsa aspră căpătată la cazarmă l-a vindecat de visurile dezertării. Acum, Luca este om de ispravă. El povăţueşte pe tinerii ostaşi, să nu dezerteze.

Ascultaţi povaţa lui Luca! Viaţa de dezertor e tare amară!

b

b

b o u

b o u

bou.

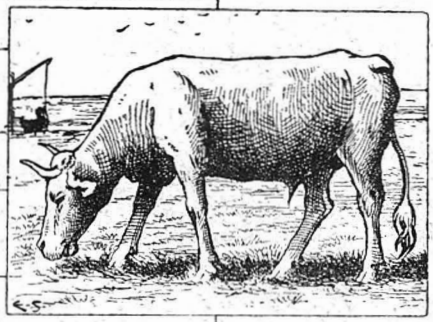

bou.

B

B

B O U

B O U

Bou.

Bou.

a, ă, â, b, c, d, e, i, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.

A, B, C, D, E, I, L, M, N, O, P, R, S,

Ș, T, Ț, U, V, Z.

Bou, ban, balon, biban, bidon, bal.

Barbu, Badea, Bran, Balaban.

Potcoviți vitele la timp.

Barbu al Mirii avea doi boi bălani. Era iarnă. El plecă s'aducă din pădure un car cu lemne. Un bou n'avea o potcoavă. Pe drum, el alunecă și căzù. Barbu-l luă la bătae cu resteul. Boul voì să se scoale, dar căzù iar, rupându-și coastele. Dacă văzù, porni spre sat s'aducă un potcovar. Dar, era prea târziu. Boul murì. Barbu se alese doar cu pielea.

a, ă, â, b, c, d, e, i, l, m, o, o, p, r, s, ş, t, ţ, u, v, z.
A, B, C, D, E, I, L, M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, U, V, Z.
Ban, babă, barbă, baltă, baionetă, sabie, labă, tobă.
Bucureştii, Brăila, Bacăul, Bucovina, Basarabia, Banatul.

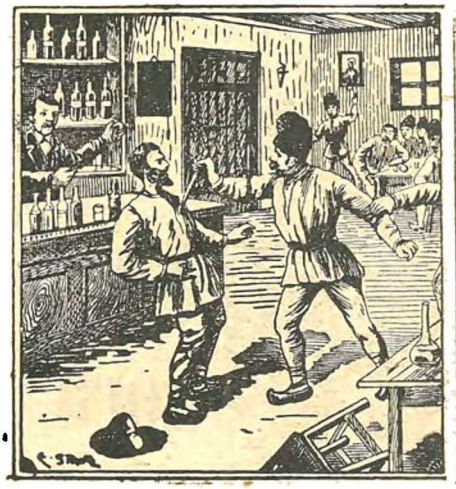

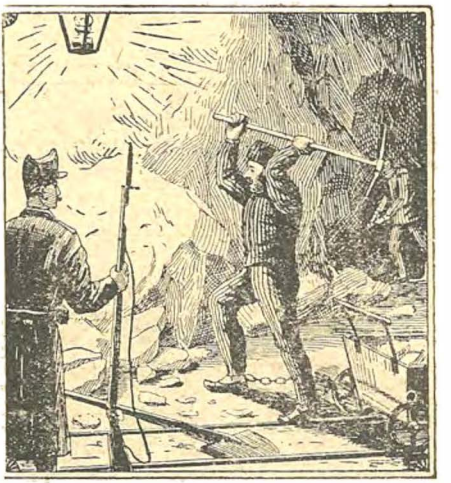

BEŢIVUL

Badea al Bălaşei erà un mare beţiv. Băutura i-a mâncat capul.

Erà ziua Bobotezei. De cum se luminase de ziuă, Badea se aşezase pe prispa prăvăliei din sat. Abia aşteptà să se dea obloanele de perete. Lumea ieşià dela biserică. Unii oameni se abătură pe la biserica lui Badea. El stăteà cu ocaua dinnainte. Un muşteriu zise beţivului: „De dimineaţă o luaşi, Badeo, cu aiasma!“ Atât i-a trebuit, că i-a şi sărit ţandăra. „Beau banii tăi?“ zise el. Ăla, una; ălălalt, alta: iată-i la bătae. Turbatul umblà cu un cuţit la brâu. El scoase cuţitul şi, cât ai clipì, spintecă pe protivnicul său. Toţi rămaseră aiuriţi, văzându-i isprava. Nimeni nu se aşteptase la una ca asta. Nebunul voì să mai isbească şi pe alţii, dar nu mai avù vreme. Unul din mulţime, cu un pumn puternic, culcă pe turbat la pământ.

Acum, Badea taie sare la Slănic. Sarea şi apa puşcăriei, poate vor lecuì pe nebun de patima beţiei.

Daţi-o pacostei de băutură!

h h

horă horă

horă. horă.

H H

HORĂ HORĂ

Horă. Horă.

a, ă, â, b, c, d, e, h, i, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.

A, B, C, D, E, H, I, L, M, N, O, P, R,

S, Ș, T, Ț, U, V, Z.

Horă, ham, hoț, haiduc, harap, hohot

Hristian, Haralambie, Huniade.

Hoțul pedepsit.

Un ursar umblà cu ursul prin sate. Odată poposì la un han. Peste noapte, el lăsă ursul să se odihnească 'n cotețul unui porc. Un hoț, crezând că porcul este 'n coteț, venì noaptea ca să-l viziteze. Moș Martin erà 'năuntru. El primì pe hoț cu mormăituri. Hoțul se speriè. Vru s'o roiască, dar moș ursu-l și luase 'n brațe. El țipă, plin de spaimă și de durere. Când sosiră oamenii să-l scape, hoțul stà să-și deà duhul. Așa scăpă satul de o pacoste.

a, ă, â, b, c, d, e, h, i, l, m, n, o, p, r, s, ş, t, ţ, u, v, z.
A, B, C, D, E, H, I, L, M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, U, V, Z.
Han, haină, haz, hambar, hotar, hotel, hrană, hram.
Hotărani, Herăşti, Huşi, Humuleşti, Hârşova, Herţa.

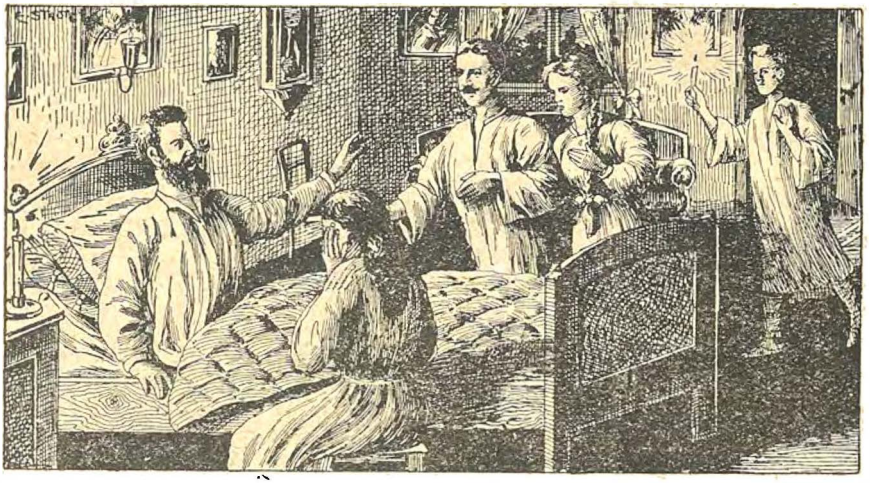

NEMULŢUMITUL

Boierul Haralambie din Hotărani erà om cu stare. Masa şi casa lui erau pline de toate bunătăţile. Erà sănătos. Aveà soţie bună. Copii cu minţi ca ai lui nu mai erau alţii. Cu toate astea, se arătà veşnic nemulţumit. Doreà să aibă tot mai mult.

Odată, dormind, visă că veniseră hoţii şi-i prădaseră tot avutul. Soţia-i plecase 'n lume, pentrucă el rămăsese sărac. Copiii apucaseră drumuri rele. Unul erà căpetenie de hoţi. Altul săvârşise un omor şi erà urmărit de stăpânire. Unica sa copilă se apucase de ticăloşii.

Plin de spaimă, boierul se deşteptă. „Unde sunteţi, copiii mei? Unde eşti, scumpă soţie?“: zise el. Toţi se repeziră speriaţi spre patul lui. „Ah! mulţumescu-ţi, Doamne, că e vis!“ Apoi, plin de sudoare şi tremurând, povestì soţiei şi copiilor spăimântătorul său vis.

„Haralambie“, zise soţia; „Dumnezeu este Mare şi Drept. El te-a ştiut veşnic nemulţumit. Pentruca să poţi preţuì marea Lui bunătate către noi, te-ai visat copleşit de necazuri. Să ne bucurăm că toate relele au pierit odată cu visul. Suntem datori să ne mulţumim cu cât ne-a dat Dumnezeu!“

j g

j u g

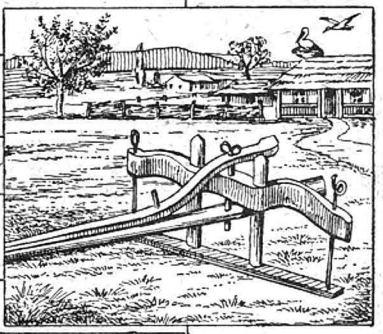

jug.

J G

J U G

Jug.

a ă â b c d e g h i î j l m n o p r s ș t ț u v z

A B C D E G H I Î J L M

N O P R S Ș T Ț U V Z

Jug, gard, jandarm, gară, jujău.

Ianu, Gavril, Joița, Grigore, Joe.

Zilele săptămânii.

Șapte zile și șapte nopți alcătuesc o săptămână. Numele zilelor săptămânii sunt: Luni, Marți, Miercuri, Joi, Vineri, Sâmbătă și Duminecă.

Lunea este prima zi a săptămânii. Duminica este ultima zi a săptămânii. Primele șase zile se numesc zile lucrătoare sau de lucru. Duminica este lăsată dela Dumnezeu ca zi de odihnă. Ea se mai numește și ziua Domnului. Șase zile să lucrăm, iar a șaptea s'o serbăm. Toți creștinii merg Duminica la biserică. Acolo se roagă lui Dumnezeu. Eu sunt creștin.

a, ă, â, b, c, d, e, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.
A, B, C, D, E, G, H, I, J, L, M, N, O, P, R, S, Ș, T, Ț, U, V, Z.
Joc, gard, jug, gornist, județ, grajd, jurământ.
Jiu, Găești, Jijia, Golgota, Jilava, Galați, Japonia.

GLUME DELA ȘEZĂTORI

Traistele lui Esop. Esop, un mare cărturar grec, spuneà că tot omul poartă cu sine două traiste: una dinnainte și alta dinnapoi. Traista de dinnainte e cu viţiile altor oameni, traista din spate e cu viţiile sale. D'aia vede mai lesne cusururile altora, decât pe ale sale.

* * *

La gară. Un călător, către un slujbaș:
— „Domnule, cât e dela Târgu-Jiu până la Cluj?“
— „Tot cât e dela Cluj până la Târgu-Jiu!“
— „Foarte mulţumesc pentru lămurire!“

* * *

Judecătorul și pungașul. Judecătorul, către pungaș:
— „Pe lângă arest, vei mai plăti păgubașului o sută de lei despăgubiri!“
— „D'apoi, păgubașul sunt tot eu, domnule judecător. Acum e iarmaroc și dumneavoastră mă ţineţi arestat. Câţi inși vor scăpà cu buzunarele negolite!?“

f

f e s

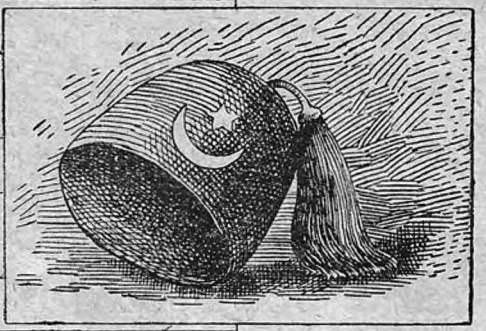

fes.

F

F E S

Fes.

a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.
A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, L, M, N,
O, P, R, S, Ș, T, Ț, U, V, Z.
Fes, foarfec, forfăesc, furier, proiect, jaf.
Ferdinand, Filip, Florea, Frideric.

Biletul este o scrisoare scurtă pe care o trimitem printr'un om al nostru, unei persoane oarecare. Biletul se pune în plic. Pe plic se scrie adresa persoanei căreia-i trimitem biletul.

Biletul

unui ostaș către un camarad al său, bolnav la spital.

Cazarma Cuzea, 7 Februarie 1914.

Frate Florco,

Doresc ca rândurile mele să-ți aducă voe bună și sănătate. Pe la noi: toate bune, slavă Domnului.

Primește prin camaradul Dragnea o scrisoare de-acasă. Scrie-ne, cum te mai afli?

De armă și de cuțăraș, nu purta grijă. Armați-am curățit-o eu. Cuțărașul e neatins la locul lui.

Toți camarazii te doresc. Te așteptăm să vii sănătos, cât de curând.

Al tău, cu dragoste frățească:

Sandu.

a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, ș, t, ț, u, v, z.
A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, L, M, N, O, P, R, S, Ș, T, Ț, U, V, Z.
Fus, șef, marfă, sfat, frunză, farfurie, familie, sfârșit.
Filaret, Fierbinți, Focșani, Florența, Făgăraș, Franța.

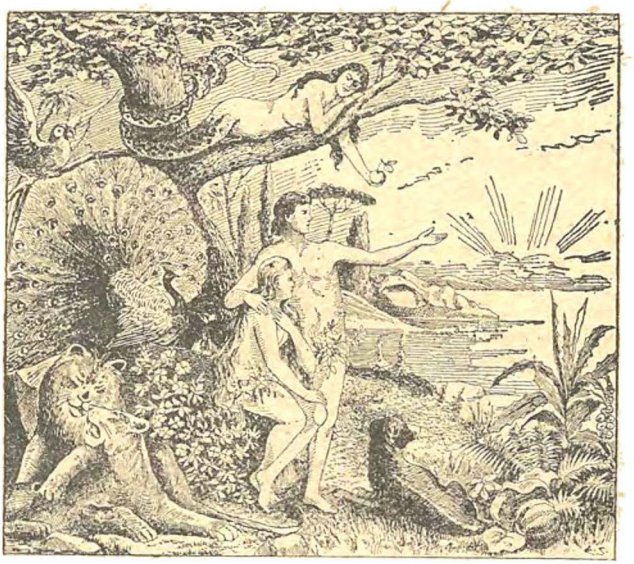

Strămoșii oamenilor.

—

Oamenii sunt făpturi ale lui Dumnezeu. Sfânta Scriptură ne spune că primii oameni au fost: Adam și Eva.

Cuibul lor de odihnă era paradisul: o grădină minunată, plină cu tot soiul de flori și pomi roditori. Ei mâncau din toate roadele grădinii. Numai dintr'un măr din mijlocul grădinii, nu aveau voie a mâncà.

Diavolul pismuià mulțumirea primilor oameni. Sub formă de șarpe, el sfătuì pe Eva, să guste din mărul oprit, spunându-i că, de va mâncà, va fi asemenea lui Dumnezeu. Eva căzu'n ispită și ascultă pe diavol. Ba, făcù și pe Adam, să cadă'n păcat.

Drept pedeapsă, Dumnezeu gonì pe Adam și pe Eva din paradis. Pe Adam, l-a blestemat să-și scoată hrana prin muncă. Pe Eva, a blestemat-o să nască 'n dureri. Șarpele fu osândit să se târască pe pământ.

De mii de ani, blestemul dumnezeesc lovește fără cruțare pe urmașii primilor oameni.

ce.

cruce.

Cruce.

ce.

cruce.

Cruce.

che.

cheie.

Cheie.

che.

cheie.

Cheie.

ce, che.
Ce, Che.

Centiron, cheie, cruce, chenar, cer, chef.
Cezar, Andronache, Cerchez, Fotache.

Petiția este o cerere scrisă, făcută către o autoritate oarecare. Pe ficcare petiție se pune câte un timbru de un leu. Iată o petiție:

Domnule Primar,

Vă rog să binevoiți a-mi libera o copie legalizată după actul meu de naștere, fiindu-mi necesară spre a dovedi D-lui judecător, calitatea mea de moștenitor al defunctului meu tată, Dumitrache Cernicicanu.

Primiți, Vă rog, Domnule Primar, asigurarea stimei mele:

Petrache Cernicicanu.

Cernica, 21 Februarie, 1914.

Domniei Sale.
Domnului Primar al com. Cernica.

ce, che.
Ce, Che.

Cerneală, cheltuială, cenuşă, tabachere.
Cernăuţi, Cheia-Teleajănului, Chelăreşti.

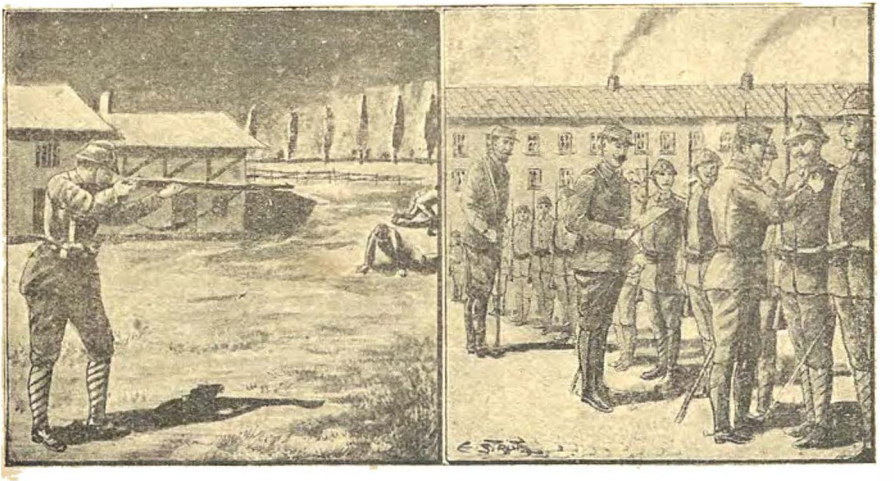

SENTINELA

Sentinela are răspunderea lucrului pe care-l păzeşte. Cel ce-şi face datoria, când stă de pază, e lăudat de şefii săi şi răsplătit după merit. Ascultaţi povestea unei vrednice sentinele:

Costache Cerchez din Cernăuţi erà de pază la un depozit de obuze. Vrăjmaşii noştri puseseră la cale, să nimicească acel depozit. Erà miezul nopţii. Costache sta neclintit la postul său. Deodată prinse cu urechea nişte şopăeli. Nu departe de el, zări două umbre apropiindu-se. Strigându-le să stea, o rupseră la fugă. Gloanţele lui Costache merseră mai iute decât fugarii. Un fugar fu trimis pe lumea cealaltă, iar celălalt fu greu rănit. Cercetat de aproape, el mărturisì că vroià să nimicească depozitul. Rana fiindu-i grea, se duse şi acesta după tovarăşul său. Costache scăpase ţara de doi vrăjmaşi.

Priviţi-l ce mulţumit se simte primind laudele şefilor săi! Pe pieptul lui străluceşte acum „Bărbăţie şi credinţă". Fapta lui Costache Cerchez să ne fie pildă de felul cum trebuie să ne facem datoria!

ci.

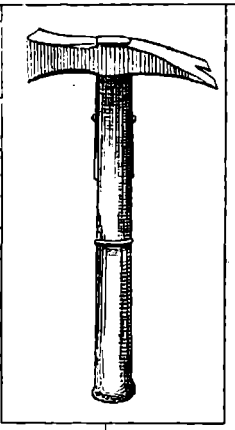

ci.

ciocan.

ciocan.

Ciocan.

Ciocan.

chi.

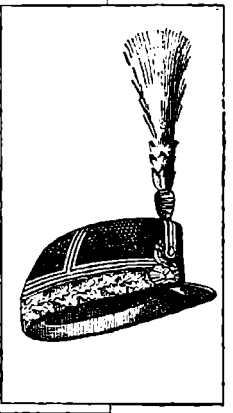

chi.

chipiu.

chipiu.

Chipiu.

Chipiu.

ce, che, ci, chi.
Ce, Che, Ci, Chi.

Ciocan, chimir, ciorchine, chirie, ciur.
Cicerone, Chiril, Mărăcineanu, Chiriac.

Chitanța este un act prin care se adeverește primirea unei sume oarecare de bani, sau primirea vreunui obiect, de către persoana care dă chitanța. Pe chitanță se pune timbru.

Chitanță.

Lei, Bani.
100, 00.

Adică, una sută lei, tocmai, am primit dela d-nu Chiril Mărăcineanu, chiriașul meu, ca arvună din chiria de 850 (opt sute cincizeci) lei, ce are a-mi plăti pe anul curent, pentru casele mele din strada Valter Mărăcineanu, No. 7.

Pentru care i-am dat această chitanță.

București, 23 Aprilie, 1924.

Cicerone Chiriac cesau
din comuna Ciculați, județul Ilfov.

ce, che, ci, chi.
Ce, Che, Ci, Chi.
Cimpoi, chilie, chilipir, ciomag, chirie, cismă.
Ciocăneşti, Chitila, Ciorogârla, Chişinău.

DECEBAL ŞI TRAIAN

Pământul stăpânit astăzi de **Români,** a fost locuit odinioară de neamul viteaz al **Dacilor.** Puterea Dacilor ajunsese la culme sub viteazul **Decebal.**

Ţara Dacilor erà vecină cu **Imperiul Romanilor.** Hotarul dintre Romani şi Daci erà Dunărea. Dacii năvăleau deseori peste Dunăre.

Cum se urcă viteazul Traian pe tronul imperiului roman, lucrurile se schimbară. El purtă numeroase răsboae cu Dacii, cărora le supuse ţara.

Ţinuturile stăpânite de Daci fură populate cu locuitori romani. Aceştia se amestecară cu Dacii. Urmaşi ai Dacilor şi ai Romanilor, suntem noi, Românii.

S'avem pildă vitejia strămoşilor noştri.

î. ge.

înger.

Înger.

ghe.

ghem.

Ghem.

î. ge.

înger.

Înger.

ghe.

ghem.

Ghem.

ce, che, ci, chi, î, ge, ghe.
Ce, Che, Ci, Chi, Î, Ge, Ghe.
Înger, ghem, mărgean, înghesuială.
Genoveva, Gheorghe, Georgeta, Gherase.

Scrisorile pe cari oamenii și le trimit unii altora, pot fi: familiare, prietenești, către superiori, de rugăminte, de mulțumire, de felicitare, de afaceri, și în alte feluri. Prin scrisorile de felicitare, putem felicită pe cineva: de ziua numelui, la ziua nașterii, la anul nou, când e înnaintat în grad și în alte împrejurări îmbucurătoare. Scrisorile se trimiți în plic prin poștă. Iată o scrisoare de felicitare:

București, 22 Aprilie, 1914.

Mult iubite tată,

Mâine, sărbătorim amintirea Sfântului Gheorghe. Pentru mine, această sfântă zi este de două ori sărbătoare: tot mâine, prăznuim și ziua numelui d-tale.

Îmi pare rău, că sunt departe și nu ne putem bucurà împreună. Totuși, cu sufletul sunt lângă d-voastră.

De aici, de unde sunt, rog pe Dumnezeu să te aibă în paza sa. Să-ți dăruiască viață lungă, plină de sănătate și mulțumire.

Vă sărut mâna: dumitale și mamei. Pe surori și frați îi sărut cu mult dor. La rude și prieteni: multă sănătate.

Fiul dumneavoastră: *Gherman.*

ce, che, ci, chi, î, ge, ghe.
Ce, Che, Ci, Chi, Î, Ge, Ghe.
Rege, îngheț, gherghef, înger, gheretă.
Germania, Ghergani, Ungheni, Geneva.

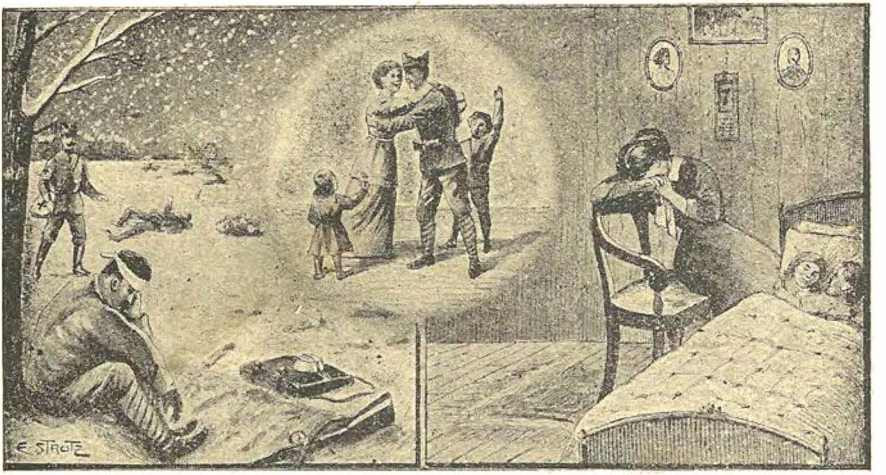

UN EROU AL NEAMULUI

Erà în iarna anului 1916. Oastea română, copleşită de vrăjmaşi, se retrăgeà din Dobrogea. Sergentul Anghel Gheboianu căzuse greu rănit la Cogelac. Intunerecul începuse a învăluì pământul. Stând la tulpina unui copac, îşi aşteptà sfârşitul. Mintea şi sufletu-i sburau spre casă. I se păreà că-şi vede soţia şi copilaşii rugându-se pentru el. In acelaş timp, ai lui îl visau reîntorcându-se din luptă şi îmbrăţişându-i.

Se credeà uitat de camarazii săi. Un sanitar însă, venì şi-l ajută să meargă până la ambulanţă. După câtva timp de zăcere, se însănătoşì. El mai luă parte la multe lupte. Sfârşindu-se răsboiul, se întoarse lângă ai săi. Acum, Anghel e mulţumit că şi-a făcut datoria către ţară. Soţia şi copiii săi: sunt mândri de el. Noi, toţi, ne mândrim cu eroii noştri.

Anghel şi mulţi ca el: sunt făuritorii **României Mari!**

gi.

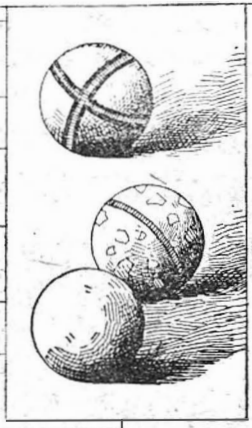

gi.

mingi.

mingi.

Mingi.

Mingi.

ghi.

ghi.

ghindă.

ghindă.

Ghindă.

Ghindă.

ce, che, ci, chi. i, ge, ghe, gi, ghi.
Ce, Che, Ci, Chi. I, Ge, Ghe, Gi, Ghi.
Mingi, ghindă, gingie, ghimpe, gir.
Georgică, Gherghina, Giurgea, Ghica.

În scrisorile pe cari le trimitem superiorilor noștri, căutăm să dovedim prin cuprinsul lor, respectul nostru către ei. La astfel de scrisori, locul și data le scriem la sfârșit, după ce ne-am iscălit. Iată o scrisoare de mulțumire către un superior:

Mult Onorate
Domnule Gherghiceanu,

Anul 1913 fu an de glorie pentru Patria noastră. La glasul său, toți Românii au pornit să lupte pentru gloria ei. Ne-am lăsat: familie, casă, rost, avut, tot; și am alergat să ne împlinim datoria.

Credeam că de ai noștri nu s'a îngrijit nimeni, în timpul cât am lipsit. Întorcându-ne în sat, cu nemărginită bucurie am aflat că, ați fost ca un adevărat părinte pentru familiile noastre.

În numele meu și al familiei mele, Vă rog să primiți cele mai curate și respectoase mulțumiri. Rog pe Dumnezeu, să Vă aibă în paza Sa, și să Vă dăruiască ani mulți, cu sănătate și mulțumire deplină.

Adânc recunoscător:
Gherghița, 30 August 1913. Ion Mărgineanu.

ce, che, ci, chi, î, ge, ghe, gi, ghi.
Ce, Che, Ci, Chi, Î, Ge, Ghe, Gi, Ghi.
Ginere, frânghie, ghiară, giambaş, ghiuleà.
Giurgiu, Ghimpaţi, Mărgineni, Gherghiţa.

DOVLEACUL şi GHINDA

Ajunsese soarele la nămiezi. Ostenit de muncă, Ghiţă Ciocârlan se aşezase la umbra unui stejar. Căutând un căpătâi pentru odihnă, privirea-i căzù pe nişte dovleci, cari crescuseră aproape de tulpina stejarului. Văzând vrejul subţire al dovlecilor, precum şi ghinda risipită pe sub stejar, Ciocârlan îşi zise :

„Iată ce lucru nepotrivit! Un vrej subţire, nici cât degetul, face roade mai mari decât baniţa; şi namil-asta de stejar are nişte roade, încât abia se văd printre frunze. Să fi fost eu în locul lui Dumnezeu, aşi fi rânduit să crească ghindă pe vrejul dovleacului; iar stejarul să rodească dovleci !"

Tot gândind aşa, adormì. Nu trecù mult şi adierea vântului trântì o ghindă tocmai pe nasul lui Ciocârlan. Bietul om sărì ca ars din somn. Duse mâna la nas şi văzù că-i curge sânge.

„Tii !... ce nemernic fusei !" îşi zise el. „Dumnezeu mă pedepsì fiindcă-i judecai înţeleptele sale fapte. O ghindă, şi fu deajuns să mă umple de sânge. Ce-aşi fi păţit, dacă stejarul ar fi rodit dovleci!?... De mi-ar fi picat un dovleac d'ăştia în cap, aci-mi rămâneau oscioarele ! Slavă Ţie, Doamne, c'ai făcut să crească ghindă'n stejar şi dovleci pe vrej!"

De-atunci, Ciocârlan n'a mai încercat, nici chiar cu gândul, să judece faptele lui Dumnezeu.

Ch = K. Ch = K.

Câteva unităţi de măsură.

Printre unităţile de măsură avem: kilometrul (km.), kilolitrul (kl.) şi kilogramul (kg.). Kilometrul este cea mai mare unitate de măsură pentru lungimi. El are 1000 de metri de lungime. Kilolitrul este cea mai mare unitate de măsură pentru capacităţi. Are 1000 de litri. In viaţa din toate zilele, această unitate nu este folosită. Kilogramul este cea mai mare unitate de măsură pentru greutăţi. El are 1000 de grame.

Cu metrul de lungime (m.) se măsoară lungimile: drumuri, şosele, şi altele. Cu litrul (l.) se măsoară lichidele şi grăunţele; iar cu gramul (g.) se măsoară toate greutăţile, ca: pâinea, carnea şi altele.

O măsură de 10 ori mai mică de cât metrul, se numeşte decimetru (dm.). Un kilometru are zece mii de decimetrii.

KISELEF ŞI MEHEDINŢEANUL

In vara anului 1831 isbucnise holera în Bucureşti. Barierele erau păzite milităreşte. Kiselef, puternicul stăpânitor al Ţărilor Româneşti, ieşise cu droşca afară din oraş. La întoarcere luă altă cale. La barieră, sentinela — un Mehedinţean — se puse cu puşca în drumul lui Kiselef.

— „Opreşte că dau foc!“

Kiselef, coborîndu-se din droşcă, îi strigă:

— „Eu sunt generalul Kiselef!“

— „Poţi să fii!“ îi răspunse Olteanul. „Du-te la căprarul cordonului şi adu-mi hârtie că poţi trece!“

Generalul îi întinse un pol de aur zicându-i:

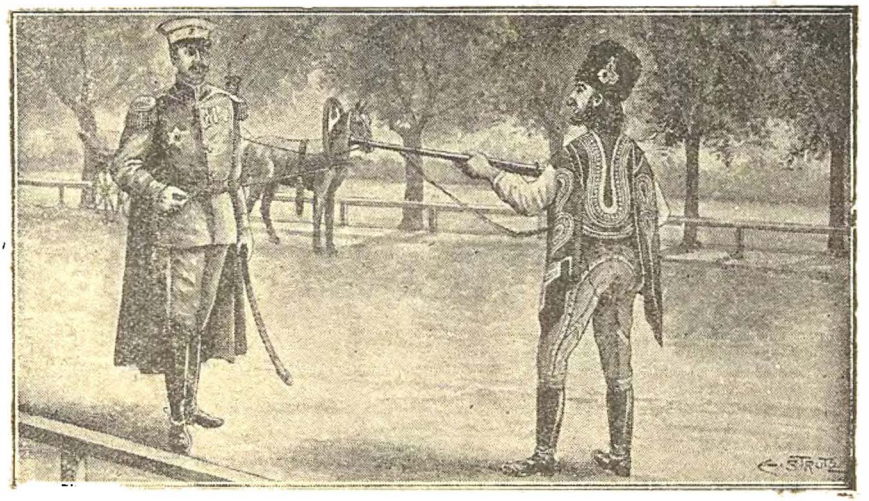

— „Iacă, frate, bacşiş! Lasă-mă să trec!“

Mehedinţeanul plecă puşca şi zise cu grai blajin:

— „N'am voie să iau din mână. De vrei, aruncă-l jos!“

Kiselef aruncă polul. Soldatul puse piciorul pe ban; apoi, ridicând arma, strigă cu glas tunător:

— „Indărăt, generale, că te 'mpuşc!“

— „Păi bine, bre, nu-ţi dădui bacşiş?“

— „Indărăt, generale!“

Văzând că nu-i de glumă, Kiselef se 'ntoarse şi intră în oraş pe altă barieră. Sosit la palatul său, află numele soldatului, pe care-l făcù caporal, fiindcă-şi împlinise datoria, nelăsându-se ispitit de sclipirea aurului.

Cs = X. *Cs = X.*

Litera x mic, sau X mare, se întrebuinţează în locul literelor cs; cum, de pildă: Alexandru, în loc de Alecsandru, Xenopol în loc de Csenopol, Xerxe în loc de Csercse, şi altele.

O petiţie către judecător.

Domnule Judecător,

Încă de anul trecut, am închiriat d-lui Axinte Alexandrescu, tâmplar, casele mele din comuna Măxineni, acest judeţ, cu chirie de 600 lei anual, plătibilă în două câştiuri.

Anul acesta au trecut două luni peste câştiul prevăzut în contract, şi-cu toate somaţiile mele-nu voeşte a-mi achită chiria.

Pentru aceasta, îl chem în judecată, spre a fi condamnat să-mi achite chiria ce mi-se cuvine, plus dobânzile de întârziere.

Alătur cópie după contractul de închiriere, şi o cópie după această cerere, spre a fi comunicată părîtului.

Cer şi cheltueli de judecată.

Cu deosebit respect: Ilie Măxineanu.

Măxineni, 23 Iunie.

Domniei Sale,
Domnului Judecător al Ocolului Fierbinţi-Ilfov.

ALEXANDRU MAKEDON

Alexandru Makedon a fost un împărat mare din vremurile vechi. El erà fiul lui Filip, craiul Macedoniei, şi al Olimpiadei. Incă de mic arătà mare aplecare spre fapte vitejeşti. Murind Filip, ajunse domn al Macedoniei.

Din bătrâni ne-au rămas povestiri minunate despre faptele lui. Legenda spune că s'ar fi luptat cu furnicile şi cu păsările cu chip de femei. Se povesteşte că ar fi mers până la porţile raiului şi ar fi intrat chiar şi în iad.

Adevărul e că în timp de 13 ani de domnie a supus stăpânirii lui: Grecia, Egiptul şi toate ţările Asiei, până la Indii. In lupte făceà minuni pe calul său, Bucefal. Se

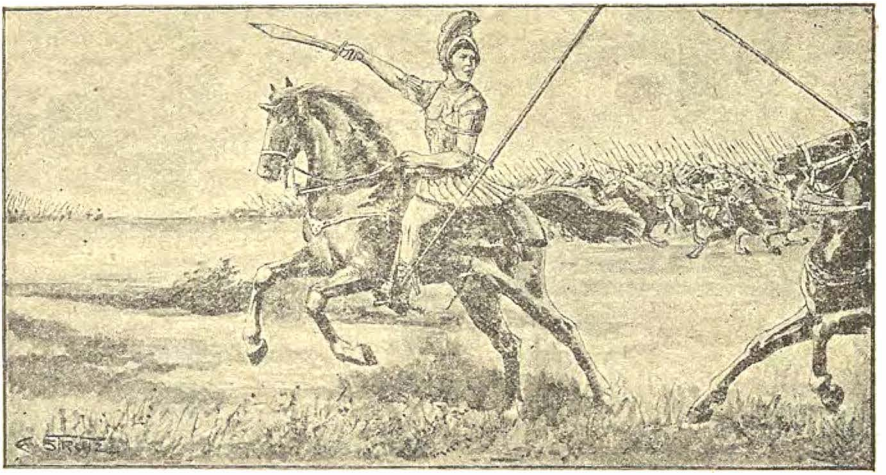

zice că acest cal aveà un corn în frunte. Cele mai grele războae le-a avut cu Dariu, regele Persiei, şi cu Por, împăratul Indiilor.

Alexandru a întemeiat o mulţime de cetăţi peste tot locul. El este întemeietorul oraşului Alexandria din Egipt.

Soţia lui Alexandru se numià Roxana. Ea erà de o frumuseţe uimitoare. Alexandru s'a prăpădit în vârstă de 33 ani. Faima vitejiei lui a străbătut veacurile. Sunt, de-atunci, aproape două mii patru sute de ani; şi omenirea nu l-a uitat.

Imperiul lui a durat vreo zece ani. Generalii săi, neînţelegându-se între dânşii, l-au îmbucătăţit între ei.

In unire stă puterea! Să fim uniţi, dacă vrem să fim tari!

Cele patru feluri de litere
ale
alfabetului român.

Literele alfabetului mic de mână.

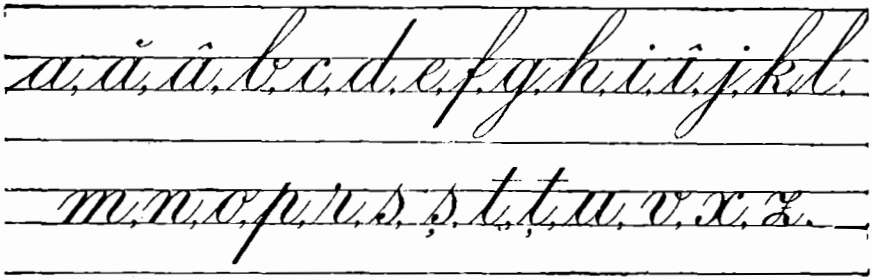

Literele alfabetului mic de tipar.

a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k,
l, m, n, o, p, r, s, ş, t, ţ, u, v, x, z.

Literele alfabetului mare de mână.

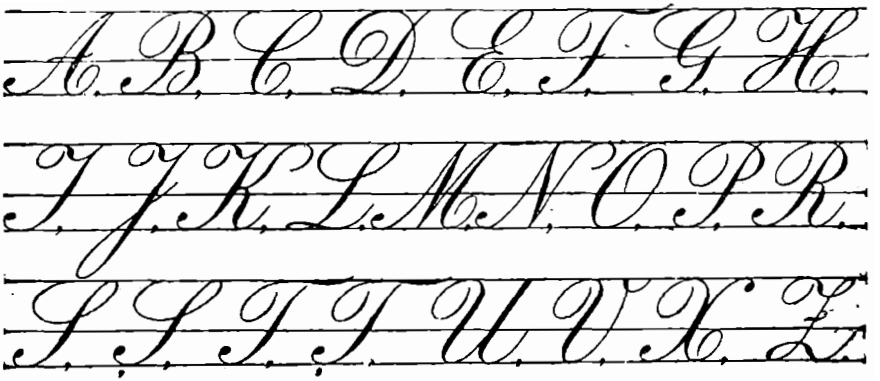

Literele alfabetului mare de tipar.

A, B, C, D, E, F, G, H, I, Î, J, K, L,
M, N, O, P, R, S, Ş, T, Ţ, U, V, X, Z.

Cifrele de mână.

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Cifrele de tipar.

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Cifrele romane de mână.

I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.

Cifrele romane de tipar.

I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.

SCRIEREA ROMÂNEASCĂ

DIN VREMURILE MAI DEDEMULT

Până mai acum 70—80 de ani, bunicii şi strămunicii noştri se folosiau la scrierea limbii româneşti, de alte slove. Această scriere o împrumutaseră dela *poporul slav* cu care veniseră în atingere în cursul vremii. Sute de ani dearândul, strămoşii noştri au întrebuinţat scrierea slavonă.

In urma mişcării de redeşteptare a poporului român, mişcare pornită de: Gheorghe Lazăr, Asache şi Heliade Rădulescu, scrierea cea veche fu refăcută; iar la 1860, ea fu îndepărtată cu totul din limba românească. În locu-i, începurăm a ne folosi iarăşi de scrierea latină a strămoşilor noştri, *Romanii.*

Iată cari erau slovele alfabetului vechiu:

Slovele mici de mână.

Словеле мичй де мжнъ.

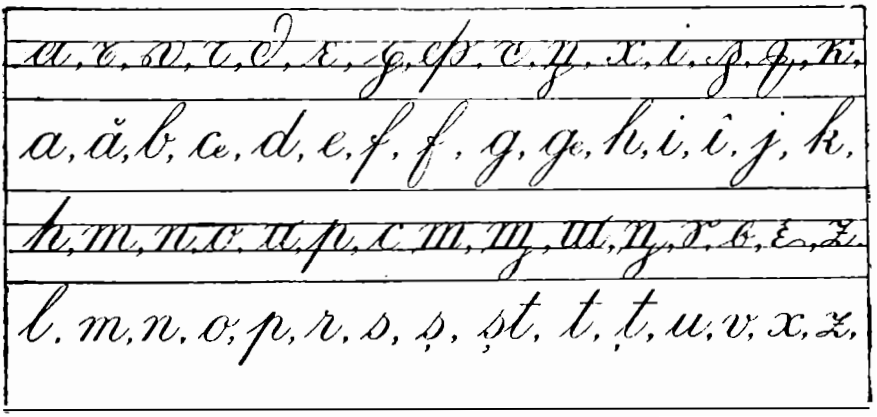

Slovele mici de tipar.

Словеле мичй де типар.

а, ъ, в, ч, д, є, ѣ, ф, г, ґ, х, і, и, ы, ѵ, ѧ, ѫ, ю, ѫ,
a, ă, b, ce, d, e, ea, f, g, ge, h, i, i, i, i, ia, ia, iu, î,

ѭ, ж, к, л, м, н, о, ѡ, п, ѱ, р, с, ш, щ, т, ѳ, ц, ѳ, оу,
în, j, k, l, m, n, o, o, p, ps, r, s, ş, şt, t, th, ţ, u, u,

ѣ, в, ѯ, ѕ, з.
ŭ, v, x, z, z.

Slovele mari de mână.

Словеле мари де мжнъ.

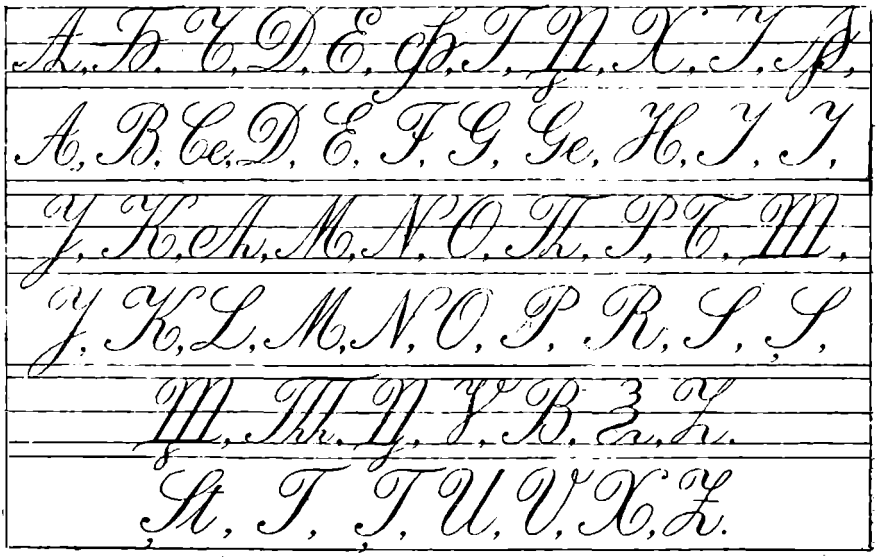

Slovele mari de tipar.

Словеле марй де типар.

А, Ъ, Б, Ч, Д, Є, Ѣ, Ф, Г, Ґ, Х, І, И, Ы, Ѵ,
A, Ă, B, Ce, D, E, Ea, F, G, Ge, H, I, I, I, I,
Ѧ, Ꙗ, Ю, Ѫ, Ѩ, Ж, К, Л, М, Н, О, Ѳ, П, Ѱ, Р,
Ia, Ia, Iu, I, În, J, K, L, M, N, O, O, P, Ps, R,
Ѕ, Ш, Щ, Т, Ѳ, Ц, Ѯ, Оу, Ь, Ѣ, ѯ, Ѕ, З.
S, Ş, Şt, T, Th, Ţ, U, U, Ŭ, V, X, Z, Z.

Semnele numerelor.

Семнеле нѹмерелор.

а, в, г, д, є, ѕ, з, и, ѳ, і, ді, ві, к, кд, кв, л, м, н, ѯ, о,
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 21, 22, 30, 40, 50, 60, 70,
п, ч, р, рд, с, т, оу, ф, х, ѱ, ѡ, ц, д.
80, 90, 100, 101, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900, 1000.

Nemărginirea Universului.

Nemărginirea Universului.

Soarele, cu toate planetele de
care este înconjurat cuprinde
o parte foarte mică în nemăr-
ginita întocmire a universului.
Fiecare stea, atât ca mărime,
cât și ca strălucire, se poate
potrivi cu soarele. Pământul,
care ni se pare atât de mare, e un
nimic în univers. Ce neînsemnat
e omul în universul nemărginit!

ѸРСѸЛ ши АДАМ
URSUL şi ADAM

саѹ
sau

Д'аѧ н'аре ѹрсѹл коадъ.
D'aia n'are ursul coadă.

Кѫнд зидиторѹл чел сфѫнт
Când ziditorul cel sfânt
Фъкѹ тоате пе пъмѫнт,
Făcù toate pe pământ,
Ѹрсѹл, повестеск чей векй,
Ursul, povestesc cei vechi,
Авеа коадъ ши ѹрекй.
Aveà coadă şi urechi.
Ши, ка ѹн мїелѹшел блѫнд,
Şi, ca un mieluşel blând,
Пе лѫнгъ Єва шезѫнд,
Pe lângă Eva şezând,
Адам, ѧнтр'о зи л-а дѹс,
Adam, într'o zi l-a dus,
Ш'а мѫнка мїере л-а пѹс.
Ş'a mâncà miere l-a pus.
Дар ел, ка ѹнѹл че-а фост
Dar el, ca unul ce-a fost
Атѹнчй ѹн добиток прост,
Atunci un dobitoc prost,
Лѫнгъ еа стѫнд съ ѹіта
Lângă ea stând să uità
Ши ничй мъкар нѹ гѹста.
Şi nici măcar nu gustà.
Адам, ачѣста възѫнд,
Adam, aceasta văzând,
С'а дѹс ла дѫнсѹл рѫзѫнд;
S'a dus la dânsul râzând;
Ш'апѹкѫндѹ-л де ѹрекй,
Ş'apucându-l de urechi,
Прекѹм повестеск кей векй,
Precum povestesc cei vechi,
Кътре мїере л-а тѫрѫт
Către miere l-a târît
Ши кѹ вотѹл л-а вѫрѫт,
Şi cu botul l-a vârît,
Пѫнъ кѫнд, дин ачел трас,
Până când, din acel tras,
Смѹлс де ѹрекй а ръмас.
Smuls de urechi a rămas
Апой, де дѹлчѣцъ дѫнд,
Apoi, de dulceaţă dând,
Мѫнка, небѹн ѧмбѹкѫнд.
Mâncà, nebun îmbucând.
Адам, дакъ а възѹт,
Adam, dacă a văzut,
Къ мънѫнк' аша де мѹлт,
Că mânânc' aşà de mult,
Де коадъ л-а апѹкат,
De coadă l-a apucat,
Ши тѫрѫт л-а депъртат,
Şi târîş l-a depărtat,
Пѫнъ кѫнд, сърманѹл ѹрс,
Până când, sărmanul urs,
Ръмасе де коадъ смѹлс.
Rămase de coadă smuls.

Антон Панн.
Anton Pann.

АСИНѸЛ

Ѹн асин ера ѧнкъркат кѹ саре. Єл мерцѣ ѧннаинтѣ стъпѫнѹлѹи съѹ. Трекѫнд принтр'о апъ, асинѹл се ѧмпїедикъ ши къзѹ. Дѫнд де апъ, сареа се топи; ıар асинѹл се ѹшѹръ. Дѹпъ кѫтева зиле,

трекꙋ ꙗръшй песте апа ачеѧ. Акꙋм ера ꙟнкъркат кꙋ нище лѫнъ. Єл крезꙋ къ лѫна се ва топи ка ши сарѣ. Префъкѫндꙋ-се къ се потикнеще, къзꙋ ꙟн апъ. Дѫнд де апъ, лѫна се ꙟнгреꙋїе. Асинꙋл, непꙋтѫнд съ се май скоале, се ꙟннекъ аколо.

ВЪКАРꙊЛ

Ꙋн въкар, че пъщеа ѡ тꙋрмъ де вачй, пїердꙋ ꙋн вицел. Єл ꙟл къꙋтъ неконтенит песте тот локꙋл. Възѫнд, ꙟн сфѫршит, къ нꙋ-л поате гъси никъїерй, ел фъгъдꙋи Зеꙋлꙋй Жꙋпитер, къ, де-и ва аръта пе хоц, ꙟи ва адꙋче жертфъ ꙋн іед. Ажꙋнгѫнд ꙟнтр'о пъдꙋре, ел дъдꙋ песте ꙋн леꙋ мѫнкѫнд вицелꙋл чел пїердꙋт. Спъимѫнтат ші ꙟнкременит де гроазъ, въкарꙋл ридикъ мѫниле кътре чер, зикѫнд: «Ѡ, Зеꙋле Жꙋпитер! м'ам легат съ-цй сакрифик ꙋн іед, дакъ воіꙋ гъси пе хоцꙋл вицелꙋлꙋй; акꙋм, мъ лег къ-цй воїꙋ сакрифика ꙋн таꙋр, дакъ воїꙋ скъпа дин гѧреле лꙋі!»

БЪТРѪНꙊЛ ШИ МОАРТЕА

Ꙋн бътрѫн адꙋчѣ акасъ ѡ сарчинъ де лемне дин пъдꙋре. Дꙋпъ ѡ бꙋнъ кале де мерс, бътрѫнꙋл остени. Лъсѫнд сарчина жос, ел ꙟшй кемъ моартеа, плин де амъръчюне. Моартеа, ꙟнфъцишѫндꙋ-і-се, ꙟл ꙟнтребъ, пентрꙋ че о кемасе. Бътрѫнꙋл, ꙟнспъимѫнтат, ꙟи ръспꙋнсе: «Те кемай ка съ-мй ажꙋцй съ ридик сарчин'аста!»

SCRIEREA VECHE REFORMATĂ

Iată cum a fost reformată scrierea veche, de către Heliade Rădulescu, înnainte de înlocuirea ei cu scrierea latină:

Slovele mici de tipar.

а, ъ, ѫ, б, ч, d, е, ф, г, ц, х, і, ꙟ, ж, к,
a, ă, â, b, ce, d, e, f, g, ge, h, i, î, j, k,

л, m, n, о, п, р, с, ш, щ, t, ц, ꙋ, в, z.
l, m, n, o, p, r, s, ş, şt, t, ţ, u, v, z.

Slovele mari de tipar.

А, Ъ, Ѫ, Б, Ч, D, Е, Ф, Г, Ц, Х, І, Ꙟ, Ж, К,
A, Ă, Â, B, Ce, D, E, F, G, Ge, H, I, Î, J, K,

Л, М, N, О, П, Р, С, Ш, Щ, Т, Ц, Ꙋ, В, Z.
L, M, N, O, P, R, S, Ş, Şt, T, Ţ, U, V, Z.

ЦАРА МЕА.
ŢARA MEA.

Цара mea аре: кѫmпіĭ mъnoace,
Ţara mea are: câmpii mănoase,
Deaлȣрĭ .ꙟnnaлte, кȣ mѫndpe флорĭ,
Dealuri înnalte, cu mândre flori,
Iсвоаре лimпezĭ ші ръкороасе,
Isvoare limpezi şi răcoroase,
Ȣn чер алвастрȣ, преа рар кȣ порĭ.
Un cer albastru, prea rar cu nori.

Цара mea аре лimвъ сопоръ,
Ţara mea are limbă sonoră,
Че се ворвеште .ꙟn парадіс
Ce se vorbeşte în paradis
De сфіnціĭ .ꙟnцерĭ че .ꙟnкȣnжоаръ
De sfinţii îngeri ce încunjoară
Пе-ачел се лȣmiĭ: „Съ фіĭ!“..., a zic.
Pe-acel ce lumii: „Să fii!“..., a zis.

ȢNIPEA ФАЧЕ ПȢТЕРЕА.

Ȣn tatъ авеа mai mȣлці фечіорі. Ачещіа тръіаȣ .ꙟn mape пеѫnцелеџере. Мѫχnіреа tatълȣі ера mape. Ел къȣtъ .ꙟn tot кіпȣл съ-і .ꙟmпаче. Intp'o zi, лȣъ ȣn mъnȣnкіȣ de nȣеле ші-л dete фіекърȣіа ла рѫnd, ка съ-л рȣпъ. Nічі ȣnȣл nȣ пȣtȣ. Дȣпъ ачееа dete фіекърȣіа кѫte o nȣіа. Кѫnd фȣ кѫte ȣna, фечіорії ле пȣtȣръ рȣпе кȣ ȣшȣріnцъ.

Tatъл ле zice:

«Фіii mei, ачеаста съ въ слȣжеаскъ de .ꙟnвъцътȣръ! Кѫt timп веці фі ȣniці ші веці тръі .ꙟn .ꙟnцелеџере, nimenĭ nȣ ва пȣtea съ въ факъ nічĭ ȣn ръȣ. Indatъ че ва intpa вражва .ꙟntpe воĭ, вецĭ къdea прадъ, кіар челȣі mai nemepnік dintpe dȣшmaniĭ воіцрі!»

* * *

Ромѫnĭ, съ фіm ȣniцĭ, dakъ воіm съ фіm tapi ші респектацĭ de връжmaшіĭ пощрі! Mai алес астъzi, се чере съ фіm ȣniці, къчĭ dȣшmaniĭ сȣnт кȣ окіĭ аціntіці асȣпра noactръ!

SCRIEREA LIMBII ROMÂNE
СКРІЕРЕА ЛІМБІЙ РОМЫНЕ

CU LITERE RUSEŞTI
КУ ЛІТЕРЕ РУСЕШТІ

Prin realipirea Basarabiei la România, o seamă de fraţi
Прин реалпипреа Басарабіей ла Ромыніа, о сеамэ де фраць
basarabeni, cari şi-au făcut învăţătura în limba ruseascâ,
басарабень, карь пи-ау фэкут ынвэцэтура ын лимба руссаскэ,
nu cunosc scrierea românească. Pentru înlesnirea acestora
ну куноск скріерса ромынеаскэ. Пентру ынлесніреа ачестора
dau mai la vale alfabetul rus faţă cu cel român, precum
дау май ла вале алфабетул рус фацэ ку чел ромын, прекум
şi câteva bucăţi scrise în limba română cu slove ruseşti.
ши кытева букэць скрисе ын лимба ромынэ ку слове русешть.

Slovele mici de mână.
Словеле мичь де мыпэ.

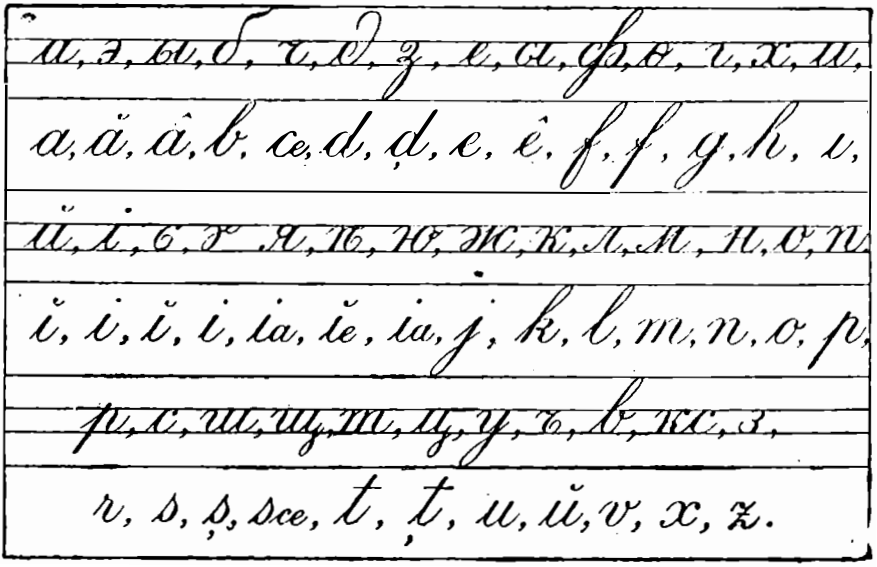

Slovele mici de tipar.
Словеле мичь де типар.

а, э, ы, б, ч, д, е, ф, ѳ, г, х, и, й, ь, ѵ, я, ѣ, ю,
a, ă, â, b, ce-ci, d, e, f, f, g, h, i, ĭ, ĭ, i, ia, ie, iu

ы, ж, к, л, м, н, о, п, р, с, ш, щ, т, ц, у, ъ, в, кс, з.
î, j, k, l, m, n, o, p, r, s, ş, şce, t, ţ, u, ŭ, v, x, z.

Slovele mari de mână.
Словеле марь де мынэ.

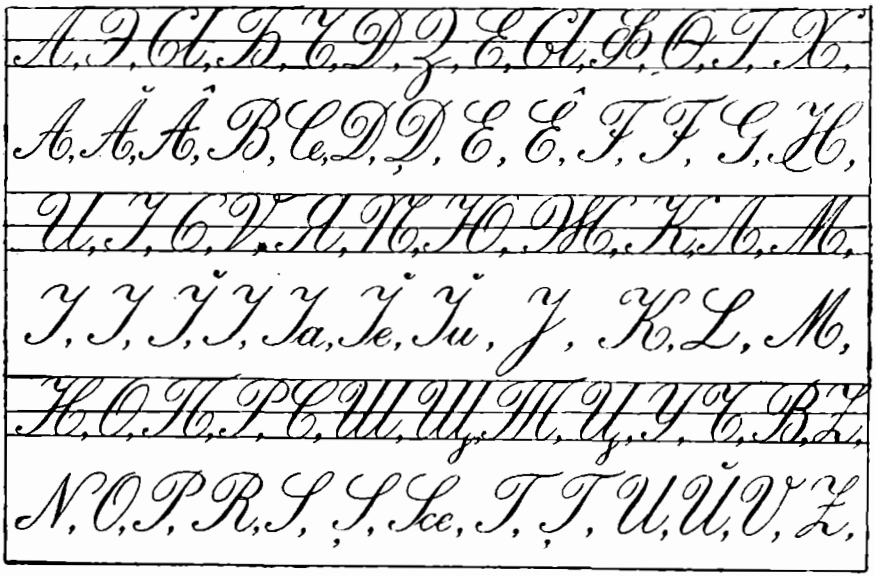

Slovele mari de tipar.
Словеле марь де типар.

А, Э, Ы, Б, Ч, Д, Е, Ф, Ѳ, Г, Х, И, Й, Ь, Ѵ, Я,
A, Ă, Â, B, Ce-Ci, D, E, F, F, G, H, I, I, I, I, Ia,

Ѣ, Ю, Ы, Ж, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Ш, Щ, Т, Ц,
Ie, Iu, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, Ş, Şce, T, Ţ,

У, Ъ, В, З.
U, U, V, Z.

Кырмуиторул Универсулуй.
Cârmuitorul Universului.
Че минунатэ алкэтуире е фи-
Ce minunată alcătuire e fi-
ря! Мэряца ей орындуире те уй-
rea! Măreața ei orânduire te ui-
мяште. Фрумусециле пэмынтулуй
mește. Frumusețile pământului
ыць ынкынтэ привиря ши-ць де-
îți încântă privirea și-ți de-
сфатэ суфлетул. Мэреция сте-
sfată sufletul. Măreția ste-
лелор ненумэрате ыць рэтэческ
lelor nenumărate îți rătăcesc
минтя ын кужетэрь фэрэ сфыр-
mintea în cugetări fără sfâr-
шит. Уимит, те ынтребь: „Чине е
șit. Uimit, te întrebi. „Cine e
фэптуиторул атытор минунэ-
făptuitorul atâtor minună-
ций?!“ Кужетул ыць спуне кэ тре-
ții?!“ Cugetul îți spune că tre-
буе сэ екзисте ун дух Атотпу-
bue să existe un duh Atotpu-
терник. Ачеста е Кырмуиторул
ternic. Acesta e Cârmuitorul
Универсулуй. Ел есте Думнезеу!
Universului. El este Dumnezeu!

РУГЭЧИОНЕА ДОМНЕАСКЭ
RUGĂCIUNEA DOMNEASCĂ

Ын времеа пе кынд Мынтуиторул Христос проповедуя
In vremea pe când Mântuitorul Hristos propoveduià
лумій сфинтеле Сале ынвэцэтурь, ун ученик ал Сэу ыл
lumii sfintele Sale învăţături, un ucenic al Său îl
ынтребэ ын че кип сэ се роаже луй Думнезеу.
întrebă în ce chip să se roage lui Dumnezeu.

Мынтуиторул ый рэспунсе:
Mântuitorul îi răspunse:

„Кынд те рожь, интрэ ын камера та ши, ынкуинд уша,
„Când te rogi, intră în camera ta şi, încuind uşa,
роагэ-те Татэлуй Череск ынтр'аскунс. Кынд вэ ругаць, ну
roagă-te Tatălui Ceresc într'ascuns. Când vă rugaţi, nu
болборосиць ка пэгыній, карй кред кэ луй Думнезеу ый
bolborosiţi ca păgânii, cari cred că lui Dumnezeu îi
плаче ворбэ лунгэ ши фэрэ рост. Ругэчюнеа воастрэ сэ фіе
place vorbă lungă şi fără rost. Rugăciunea voastră să fie
скуртэ, кэчь Татэл Череск штіе май диннаинте челе че вэ
scurtă, căci Tatăl Ceresc ştie mai dinnainte cele ce vă
требуиеск. Ятэ кум сэ вэ ругаць Татэлуй дин черурь: ТАТЭЛ
trebuiesc. Iată cum să vă rugaţi Tatălui din ceruri: TATĂL
НОСТРУ, КАРЕЛЕ ЕШТЬ ЫН ЧЕРУРЬ: СФИНЦЕАСКЭ-СЕ НУ-
NOSTRU, CARELE EŞTI IN CERURI: SFINŢEASCĂ-SE NU-
МЕЛЕ ТЭУ, ВІЕ ЫМПЭРЭЦІА ТА, ФАКЭ-СЕ ВОІА ТА,
MELE TĂU, VIE IMPĂRĂŢIA TA, FACĂ-SE VOIA TA,
ІПРЕКУМ ЫН ЧЕР, АША ШИ ПРЕ ПЭМЫНТ! ПЫИНЕА
PRECUM IN CER, AŞA ŞI PRE PĂMÂNT! PÂINEA
НОАСТРЭ ЧЕА ДИН ТОАТЕ ЗИЛЕЛЕ, ДЭ-НЕ-О НОУЭ А-
NOASTRĂ CEA DIN TOATE ZILELE, DĂ-NE-O NOUĂ A-
СТЭЗЬ; ШИ НЕ ІАРТЭ НОУЭ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ, ПРЕ-
STĂZI; ŞI NE IARTĂ NOUĂ GREŞALELE NOASTRE, PRE-
КУМ ШИ НОЙ ІЕРТЭМ ГРЕШИЦИЛОР НОШТРЬ; ШИ НУ
CUM ŞI NOI IERTĂM GREŞIŢILOR NOŞTRI; ŞI NU
НЕ ДУЧЕ ПРЕ НОЙ ЫН ІСПИТЭ, ШИ НЕ ИСБЭВЕШТЕ ДЕ
NE DUCE PRE NOI IN ISPITĂ, ŞI NE ISBĂVEŞTE DE
ЧЕЛ ВИКЛЕАН; КЭ А ТА ЕСТЕ: ЫМПЭРЭЦІА, ШИ ПУТЕ-
CEL VICLEAN; CĂ A TA ESTE: IMPĂRĂŢIA, ŞI PUTE-
РЕА, ШИ МЭРИРЕА, ЫН ВЕЧЬ, АМИН!
REA, ŞI MĂRIREA, IN VECI, AMIN!

ЛИМБА РОМЫНЕАСКЭ
LIMBA ROMÂNEASCĂ

Мулт е дулче ши фрумоасэ,
Mult e dulce şi frumoasă,
Лимба че-о ворбим!
Limba ce-o vorbim!
Алтэ лимб' армоніоасэ
Altă limb' armonioasă
Ка еа, ну гэсим!
Ca ea, nu găsim!
Салтэ инима 'п плэчере,
Saltă inima 'n plăcere,
Кынд о аскултэм;
Când o ascultăm;
Ши пе бузе-адуче мѣре,
Şi pe buze-aduce miere,
Кынд о кувынтэм!
Când o cuvântăm!
Ромынашул о юбеште
Românaşul o iubeşte
Ка суфлетул сэу:
Ca sufletul său:
О! Ворбиць, скриць ромынеште,
O! vorbiţi, scriţi româneşte,
Пентру Думнезеу!
Pentru Dumnezeu!

Де че, лимба стрэмошеаскэ,
De ce, limba strămoşească,
Оаре с'о уитэм?
Oare s'o uităm?
Ау воиць ка сэ рошеаскэ
Au voiţi ca să roşească
Ярба че-о кэлкэм?
Iarba ce-o călcăm?
Лимбэ, царэ: ворбе сфинте
Limbă, ţară: vorbe sfinte
Ла стрэбунь ерау.
La străbuni erau.
Ей ар плынже ын морминте,
Ei ar plânge în morminte,
Кынд не-ар аскулта;
Când ne-ar ascultà;
Ал лор женю не шоптеште
Al lor geniu ne şopteşte
Дин мормынт мереу:
Din mormânt mereu:
«О! Ворбиць, скриць ромынеште,
«O! vorbiţi, scriţi româneşte,
«Пентру Думнезеу!»
«Pentru Dumnezeu!»

Георге Сіон.
Gheorghe Sion.

Кынтекул жинтей латине.

Латина жинтэ[1]) е режинэ[2])
Ынтр-але лумій жинте марь.
Еа поартэ'н фрунте-о стеа дивинэ,[3])
Лучинд прин тимній секуларь.[4])
Менireа ей тот ыннаинте
Мэрец ындреаптэ пашій сэй.
Еа мерже 'н капул алтор жинте,
Вэрсынд луминэ 'н урма ей.

---

[1]) Неам, [2]) крэнеэ, [3]) думнезеяскэ, [4]) де суте де ань.

Латина жинтэ е виржинэ[1])
Ку фармек дулче рэпитор;
Стрепну'н кале-й се ынклинэ
Ши пе женункь каде ку дор.
Фрумоасэ, віе, зымбитоаре,
Суб чер сенин, ын аер калд,
Еа се мирсазэ-н[2]) сплендид соаре,
Се скалдэ-н маре де смаралд.

Латина жинтэ аре парте
Де-але пэмынтулуй коморъ
Ши мулт войос, еа ле ымпарте
Ку челелалте-а ей сурорь;
Дар е терибилы 'н[3]) мыніе,
Кынд брацул ей либератор[4])
Ловеште'н круда тираніе[5])
Ши луптэ пентру-ал сэу онор[6]).

Ын зиуа чеа де жудекатэ,
Кынд фацэ 'н фацэ ку Домнул Сфынт,
Латина жинт'а фи 'нтребатэ,
Че-а фэкут пе-ачест пэмынт?
Еа ва рэспунде сус ши таре:
— «О, Доамне! 'н луме кыт ам стат,
Ын окій ей плинь де-адмираре[7]),
Ши те-ам репрезентат!»[8])

Василе Александри.

Кужетэрй.

О карте бунэ ынлокуеште о пріетеніе; о пріетеніе пу поате ынлокуи о карте бунэ. (Василе Конта).

Воеште ши вей путеа! Лумінеазэ-те ши вей фи! (К. А. Россетти).

Мулт пот пуцінй буній ымпреунэ. (Міроп Костин).

Апэраці комоара чеа май скумпэ, монітенитэ дела стрэмошій: лимба. Еа е симболул сфынт ал націоналитэцій ноастре! (В. Александри).

---

[1]) Фечіоарэ, [2]) оглиндеште, [3]) грозавэ, [4]) слобозитор, [5]) окырмуире самаволнікэ, [6]) чинсте, [7]) минунаре, [8]) ць-ам цинут локул

COMOARA MINȚII E ÎNVĂȚĂTURA!

1. IMNUL NAȚIONAL ROMÂN

TRĂIASCĂ REGELE,
In pace și onor,
De Țară iubitor
Și apărător de Țară!
Fie Domn glorios peste noi!
Fie 'n veci norocos în războiu!
O, Doamne Sfinte! Ceresc Părinte!
Sus ține, cu-a Ta mână,
Coroana Română!...

TRĂIASCĂ PATRIA,
Cât soarele ceresc,
Rai vesel pământesc,
Cu mare, falnic, nume!
Fie 'n veci ferită de nevoi!
Fie 'n veci locuită de eroi!
O, Doamne Sfinte! Ceresc Părinte!
Intinde a Ta mână,
Pe Țara Română!...

V. Alexandri.

2. DRAPELUL

Drapelul este simbolul patriei.

Pe câmpul de luptă, drapelul înfăţişează ţara. Ostaşul, luptând pentru apărarea drapelului, luptă pentru ţara sa. Când glasul şefilor este înnăbuşit: de zăngănitul armelor, de şueratul gloanţelor, de bubuitul tunurilor, drapelul regimentului arată fiecăruia, locul şi datoria sa. Oriunde s'ar găsi el, soldaţii trebuie să-l înconjure şi să-l apere. Dacă înnaintează, soldaţii sunt datori să-l urmeze; dacă dă îndărăt, ei îl întovărăşesc în retragerea lui. In jurul drapelului se strâng sfărâmăturile regimentului spre a sărbători isbânda. Tot în jurul lui se adună, spre a se însufleţi şi a căpătà curaj pentru un nou atac împotriva vrăjmaşului ce ar ieşi învingător.

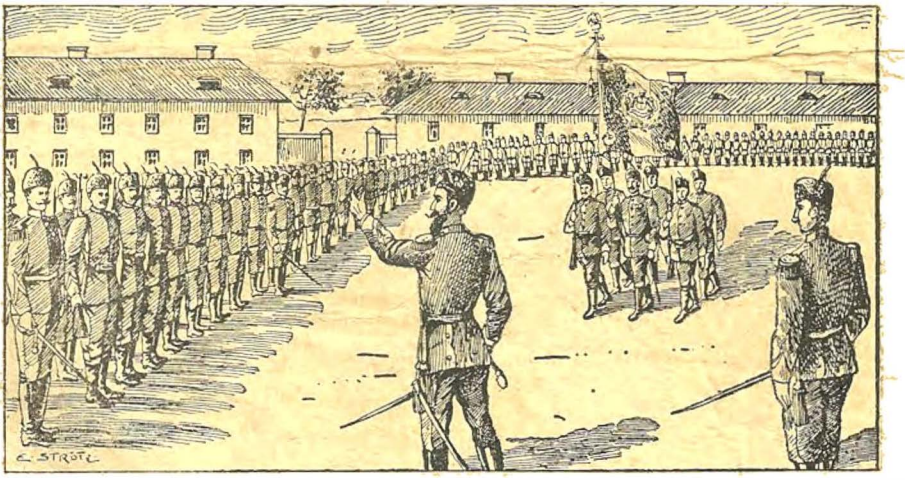

OSTAŞI !

Drapelul reprezintă ţara în care v'aţi născut, aţi crescut, şi din rodul căreia vă hrăniţi. El înfăţişează pământul în care se odih-

nesc rămăşiţele martirilor şi vitejilor morţi pentru patrie şi libertatea ei, pământul în care zac osemintele: părinţilor, rudelor, moşilor şi strămoşilor noştri.

Roşul drapelului ne îndeamnă să avem *curaj* în luptă şi să nu ne temem de moarte. Privindu-l, inimile noastre se însufleţesc şi o îndrăsneală neînţeleasă ne face să pornim cu mai multă îmbărbătare în luptă.

Galbenul ne spune că trebuie să fim *mândri:* de numele, de ţara, de neamul nostru românesc. El înfăţişează galbenul mănoaselor holde de grâu, muncite cu sudoare de fraţii noştri, Români.

Albastrul ne îndeamnă să fim *statornici* faţă de jurământul pe care l-am făcut, legându-ne să ne apărăm ţara şi tronul. Tot el ne spune că, atâta timp cât vom fi credincioşi drapelului, vom trăi liberi sub cerul albastru şi senin al ţării noastre.

Înarmaţi cu: îndrăsneală, mândrie şi statornicie în hotărîrile noastre, vom fi siguri de isbândă, în orice împrejurare!

Să fim dar gata, în orice clipă, a urmà drapelul pretutindeni; şi, cu preţul sângelui nostru, să-l facem să fâlfâe: liber, glorios şi respectat de toată lumea. Numai aşa vom fi vrednici de strămoşii noştri şi numai aşa vom duce spre mărire moştenirea pe care ne-au lăsat-o ei.

3. Vorbe înţelepte.

Înţeleptul îşi măsoară vorbele chiar când tace; pe când palavragiul trăncăneşte: şi când e de vorbit, şi când e de tăcut.

4. Datoria de a fi soldat.

— Ce te face, vecine, să fii aşa posomorît pe ziua de azi?

— Ia, necazuri! Pe fiu-meu o să-l ieà acum în armată.

— Şi de asta te superi?

— Vezi bine! Cum să nu mă supăr, când am umblat prin toate părţile şi nu pot cu nici un chip, să-l scap?

— Pe la cine ai fost?

— Intreabă-mă pe la cine n'am fost! Pe la coloneli, pe la maiori, pe la doftori; şi pe la cine am cunoscut, şi pe la cine n'am cunoscut: nu ştiu la cine nu m'oiu fi căciulit? Aşi fi fost bucuros să cheltuesc oricât, numai să-l scap. Auzi! Băiatul meu să stea doi ani la cazarmă!...

— Ce să-i faci? De asta nu putem scăpà; e datorie de cetăţean şi trebuie să ne-o facem cu toţii.

— Datorie?.. datorie!.. S'o facă alţii, nu zic; dar eu am să fac şi pe naiba'n patru, şi tot o să-mi scutesc băiatul.

— Păi bine, frate, cine o să apere ţara?

— Iacă vorbă! Tocmai pe băiatul meu l-au găsit? Sunt ei alţii, destui.

— Dacă or zice toţi aşa, atunci?...

— De! Adevărat este, că dacă or zice toţi... Dar, fiecare om caută să-şi facă treaba cum îi vine lui mai bine la socoteală.

— Dar la socoteala ţării, nu te gândeşti?

— Auzi vorbă! Par'că ţara se gândeşte la mine!...

— Dar cine crezi dumneata, că este ţara, vecine Niţă?

— Cine? Iaca na! Cine să fie? Guvernul!...

— Hei, vezi că ai greşală? Ţara o formăm noi, cu toţii: eu, şi d-ta, şi Petrache chiristigiul din colţ, şi Vasilache bărbierul de colo, şi altul, şi altul,... şi toţi la un loc.

— Bine, bine, aşa o fi; dar dacă sunt eu ţara, de ce n'am voie să fac ce vreau?

— Pentrucă şi cel de dincolo ar face tot ce vrea şi, în loc să fie înţelegere între noi, ar fi numai gâlceavă; şi—Doamne, fereşte!—poate chiar bătae.

— De, asta cam aşa e...

9. CUTIUŢA FERMECATĂ

In nădejdia slugii, dai de fundul pungii.
Ochiul stăpânului îngraşă vita.

Unei femei îi rămăsese dela bărbatu-său o sumedenie de avere. Neţinând de scurt rostul treburilor, averea scădeà văzând cu ochii. Spăimântată şi temându-se să n'ajungă în sapă de lemn, pornì să ceară sfatul unui pustnic ce trăià într'o pădure de prin partea locului. «*Nu e lucru curat în casa mea, de-mi merg toate dandaratele*» zise ea. «*Te rog, dă-mi dumneata vreun leac, ceva; ajută-mă să vindec răul şi te-oiu răsplăti cum 'oiu puteà mai bine!*»

Pustnicul, după ce stete câtva timp pe gânduri, îi zise: «*Eu am să-ţi dau un leac; dar, dacă nu vei urmà sfatul meu întocmai, leacul nu va folosì!*» Apoi se duse în colibă şi-i aduse o cutiuţă de lemn, acoperită cu felurite desemnuri. El întinse cutiuţa femeii, zicându-i: «*Iatà această cutie fermecată. Dacă vrei să-ţi meargă lucrurile bine, trebuie s'o porţi un an întreg, de trei ori pe zi şi de trei ori pe noapte: în bucătărie, în grajd, în pivniţă, cu un cuvânt prin toate colţurile casei şi pe toate moşiile tale. După un an de zile ai voie să deschizi cutiuţa; până atunci, nu, căci îşi pierde puterea fermecată!*»

Femeia mulţumì pustnicului şi plecă, hotărîtă să-i asculte sfatul.

Când merse prima zi în pivniţă, prinse pe servitori furând vin din butoae cu damigenele. La bucătărie, dete peste servitoare făcând plăcinte pentru ele şi ibovnicii lor. In grajd, găsì vacile neîngrijite; caii: neţesălaţi, fără fân, fără ovăz şi chiar fără apă.

Urmând sfatul pustnicului şi plimbând zilnic cutiuţa fermecată prin toate acaretele ei, femeia noastră află o mulţime de neorânduieli pe cari le îndreptă. Cu chipul acesta, fără să-şi dea seama, supravegheà şi ţineà de scurt bunul mers al avutului său. Ea erà mulţumită şi nu se despărţeà nici o clipă de cutia fermecată.

Implinindu-se anul de când căpătase cutiuţa dela

pustnic, cu mare nerăbdare o deschise ca să vază ce farmece are într'însa. Ea dete peste un bileţel pe care scrià:

„Toate-atuncia bine-ţi merg,
„Când avutul tău, întreg,
„Singur ţi-l administrezi,
„Şi în altul nu te'ncrezi !“

10. Cine sapă groapa altuia...

Intr'un sat din Ardeal, un gospodar îşi vânduse boii pe câteva mii de lei. Gospodarul nostru aveà un vecin lacom şi grozav de pismaş. Acest vecin rău plănuì să fure banii omului.

El aşteptă Dumineca cea mai apropiată. După ce văzù că prietenul cu banii plecase la biserică, cu soţie, cu tot, se strecură pe furiş în casa omului. Aci, dete peste o fetiţă ca de şapte ani. El o întrebă unde ţine taică-su banii prinşi pe boi, fiindcă are şi el acolo un leu dat spre păstrare, şi trebuie să-l ieà ca să se ducă la biserică. Fetiţa, cunoscându-l, îi arătă locul banilor. Vecinul cel cinstit luă bănişorii omului şi-i băgă în sân. Spre a scăpà de singurul martor al furtului făptuit, spuse fetiţei, că vrea să-i facă un leagăn, ca să-şi petreacă vremea pân'or venì părinţii ei dela biserică. Suindu-se pe un scaun, el legă de grinda casei un şireang, căruia-i făcù un laţ. Ca să-l încerce cum alunecă, păcătosul îşi vârî capul în laţ. Făcând o mişcare greşită, i se răsturnă scaunul de sub picioare şi rămase spânzurat.

Fetiţa, văzând că vecinul tot orăcăe şi scoate limba, se îngrozì. Ea ieşì repede afară şi, ţipând de spaimă, o croì în goană spre biserică. Părinţii fetei şi lumea toată din biserică: alergară într'un suflet, să vază ce s'a întâmplat. Intrând în casă, aflară pe hoţ spânzurat şi mort; iar banii depe boi, în sânul lui.

Iată cum pedepseşte Dumnezeu pe oamenii răi şi vrăjmaşi la suflet!

de când, biată mă-ta s'a prăpădit de inimă rea. Ii erà milă şi dor de tine; dar, şi ruşine de ocara lumii. Nevastă-ta a ajuns scândură. Tot aşteaptă, doar că t'ei întoarce. Se uită în calea drumeţilor, întreabă pe toţi de tine; dar nimeni nu-i poate da vreo deslușire. Dacă nu t'ei întoarce mai degrab, îţi vor rămâne copilaşii pe drumuri.

Blestemat să fie ceasul în care te luaşi tu după Florea Pierdevară! Să nu pricepi tu cinstea de a fi ostaş?! Numai orbii, ologii. ciungii. zănatecii: nu sunt chemaţi la oaste. Pe tine, slavă Domnului, te-am ştiut teafăr! Cum ai şi carte, în şase luni te-ai fi făcut caporal. Măcar de-ai fi îndurat şi chinurile iadului, nu erai îndreptăţit să cazi în păcatul dezertării. Tocmai tu, Constantin al lui Radu Dorobanţu, fiu de veteran, să ajungi fugar din oaste!?

Dar să lăsăm văicărelile. Spui că vrei să te îndrepţi. Să-ţi, ajute Dumnezeu!

Greşala ta nu poate scăpà fără osândă. Ca să capeţi o pedeapsă mai mică, te vei predà autorităţilor noastre dela graniţă. De-acolo, vei fi trimis la regiment. Aci, te va judecà. Ţinându-se seamă, că te-ai predat singur, pedeapsa îţi va fi mai uşoară. După ce-ţi vei sfârşì osânda, vei împlinì termenul de ostăşie; şi, iată-te în rândul lumii!

Când au aflat ai tăi, că vrei să te'ntorci în ţară, s'au înveselit grozav. Abia te aşteaptă!

Eu m'am făcut caporal. Acum, sunt acasă. Am un concediu de 30 de zile. Mai ajut şi eu pe-ai mei la munca pământului.

Dorindu-ţi să te întorci sănătos, rămân al tău, cu aceeaş prietenie de odinioară:

Haralambie.

---

14. Ghicitoare.

Depe câmp m'aşează 'n şură,
Apoi viu în bătătură,
D'acì intru în hambar,
Şi d'acolo, la morar.
Dela moară, viu acasă:
— «Bună ziua, sită deasă!»
Apoi, intru în cuptor,
D'aci 'n gura tuturor.
Ghiciţi, ce sunt, fraţilor?

Гръзл.

---

15. Patima proceselor.

Trăiau odată, doi fraţi. Aceştia moşteniseră dela tatăl lor o turmă de oi. In loc să trăiască în pace, ei se certau mereu, căci aveau o fire pornită spre veşnică gâlceavă. Nu se înţelegeau la nici o treabă; şi, de multe ori, se băteau pentru lucruri de nimic. Până la o vreme, au dus-o cum au dus-o; dar, în urmă, ajunseseră să nu se mai înţeleagă de loc. Unul voiă să ducă turma la dreapta; celălalt, la stânga. Veni vremea, să-şi împartă turma: o oaie mie, una ţie. Dar, numărul oilor fiind fără soţ, cearta s'a pornit din nou pentru o oaie. Unul dintre ei cereà s'o taie numaidecât şi să împartă carnea. Celălalt stăruià să n'o taie până ce nu va fi lâna depe ea bună de tuns şi să împartă mai întâi lâna.

— «Bine», zise cel d'întâi, «să n'o tăiem; dar eu vreau să tundem oaia chiar astăzi, căci vreau să-mi fac sfori pentru opinci.»

— «Ba, să mă ierţi», răspunse celălalt. «Cine Dumnezeu tunde oile depe acum ? S'aşteptăm cu tunsul până la vremea lui.»

— «Ce-mi pasă mie, când tund alţii oile! Eu tund oaia mea, când îmi place mie!»

— «Oaia ta! Par'că e şi oaia mea; şi oaia mea o tund când îmi place mie, nu când le place altora.»

— «Atunci, eu tund partea mea; iar tu, tunde-ţi partea ta, când vrei!»

Cel ce nu voiă s'o tundă, s'a împotrivit. Dar, pe când lipsià dela stână, celălalt a tuns jumătate oaia. Când s'au întâlnit, seara, s'au luat din nou la ceartă pentru partea tunsă.

— «De ce-ai tuns partea din dreapta? Erà a ta? M'am învoit eu, să tunzi partea asta? Trebuià să ne înţelegem: care parte o vreau eu şi care, tu!»

Dar asta n'a fost nimic. A doua zi, oaia, împinsă de vânt, a căzut într'o prăpastie. S'au coborît după ea şi au găsit-o moartă.

— «Tu eşti de vină, că ai tuns oaia! Uite-o a îngheţat de frig, că ai tuns-o prea de vreme.»

— «Ba tu eşti de vină, că n'ai tuns-o! I s'a încurcat

vântul în lână şi a luat-o cu el! Dacă erà tunsă, nu o doborà vântul!»

— «Ba atunci ar fi doborît-o mai lesne, c'ar fi fost mai uşoară! Dar tu eşti de vină; că de-ar fi fost netunsă, ar fi stat mai cumpănită în faţa vântului. Aşa, a luat-o vântul, că erà mai uşoară pe partea ta, cea netunsă. Nu vezi că pe partea asta a şi căzut pe pământ?»... Altă bătae.

In sfârşit, au ajuns la judecată şi s'au pârît cu ură grozavă şi gălăgie mare. «O, o!» strigară judecătorii. «Ce caz interesant!» Şi începură: şi judecătorii, şi advocaţii, să răsfoiască prin cărţile lor; şi, văzând ce soiu de oameni sunt aceşti fraţi, au tot răsfoit şi au îndelungat procesul: un an, doi; până ce fraţii au rămas: şi fără oi, şi fără lână.

Gheorghe Coşbuc.

16. Negustorul din Florenţa.

Un negustor din Florenţa se întorceà în patria sa. Drumul lui treceà prin Târgovişte. In vremea aceea domneà în Muntenia Ţepeş-Vodă. Faima faptelor lui ajunsese şi la urechile negustorului. El îşi închipuià lucruri grozave despre Români. Având cu sine obiecte scumpe şi mult bănet, se temù să nu fie prădat. El merse la Ţepeş cu un dar strălucit şi-l rugă să-i dea câţiva pasnici până va părăsì Muntenia. Domnitorul, auzind despre ce e vorba, îi spuse:

— «Ia-ţi darul înnapoi, omule; şi-ţi poruncesc să-ţi duci avutul pe cel mai dosnic loc al oraşului, unde-l vei lăsà fără pasnici până dimineaţă. De vei aveà vreo pagubă, răspund eu!»

Plin de îngrijorare, negustorul se supuse poruncii. Toată noaptea însă, nu închise ochii, de teamă că nu-şi va mai găsì avutul. Care nu-i fu mirarea a doua zi, când îşi află toată averea neatinsă. Credeà că visează.

De bucurie, merse din nou cu daruri la Ţepeş şi-i povestì minunea ce văzuse. Voivodul, plătindu-i darurile aduse, îi zise:

— «Plecând din ţara mea, spune pe oriunde vei merge, ce-ai văzut cât ai trăit printre noi!»

17. Ostaşul lui Ţepeş.

In lupta cu Turcii, Ţepeş, bravul domn,
Un soldat trimise la Turci ca spion.
Un ienicer prinse viteazul soldat
Şi merse cu dânsul drept la împărat.

— «In a mea oştire, ce cauţi tu oare?
«Unde este Ţepeş? Câtă oaste are?»
— «Sunt trimis de Ţepeş a te spionà;
«Dar unde e Ţepeş, tu nu vei aflà!»
— „Să mi se aducă un par ascuţit!"

O ţepuşă lungă în pământ s'a 'nfipt.

— «Vorbeşte!» îi strigă Mahomed, turbat,
«Că te trag în ţeapă, ghiaur blestemat!»

Dar soldatul tace, tace ca un mut.
Sultanul făcù un semn cunoscut:
— «Să-l vâre în ţeapă!»

Un Turc se preface
C'ascultă porunca; dar Românul tace.

— «Vorbeşte, ghiaure, şi te voiu iertà!»
— «Ce încredinţare am că voiu scăpà?»
— «Iată! Ai cuvântul meu, de împărat!»

Atuncea, soldatul a adăogat:
— «Când m'a trimis Ţepeş a te spionà,
«O ţepuşă lungă, în faţa mea sta.
«Vezi tu astă ţeapă?» Vlad Ţepeş ziceà,
«Va pierì într'insa familia ta!
«Să nu scoţi o vorbă, chiar de te-ar tăià!»
«Ţeapa lui Vlad Ţepeş e cu mult mai grea
«Decât ţeapa asta ce stă 'n faţa mea!
«In ţeapa lui Ţepeş mor ca trădători:
«Tatăl meu, nevasta şi patru feciori!
«Eu mor cu plăcere în ţepuşa ta,
«Că-mi fac datoria către ţara mea!»
Admirând curajul bravului soldat
Şi patriotismul ce l-a arătat,
Mahomed dă ordin spre a fi lăsat

Liber, să se 'ntoarcă de unde-a plecat.
După ce soldatul s'a îndepărtat,
Impăratul zise, cam îngândurat:
— «Dacă beiul[1]) ăsta, numit Țepeluș,
«Ce-a băgat atâta groază în supuși,
«Ar aveà o sută de mii de panduri,
«Lumea ar cuprinde-o, cu ai săi ghiauri!»

Constantin D. Aricescu.

18. Căutătorul de comori.

Se înnoptase. La ușa lui Tănase Irmilic din satul Viziru, bătù un strein înveșmântat într'un chip ciudat. Acesta țineà la subțioară o carte cât toate zilele de mare; iar în mână, aveà un bețigaș cu felurite crestături. Cum dete cu ochii de Tănase, streinul îi grăì tainic:

— «Ascultă! Am descoperit o comoară în țarina dumitale. Dacă îmi dai a zecea parte dintr'însa, ți-o arăt.»

Tănase primì târgul bucuros. Peste noapte, porni cu streinul, să scoată comoara. Săpară ce săpară și dădùră peste un butoiaș greu și bine înfundat. Ei îl cărară acasă cu o roabă. Aci, necunoscutul, răsucind butoiul în tot chipul, începù a-l atinge cu bețigașul și a blogodorì după carte niște cuvinte neînțelese. Apoi zise lui Tănase:

— «Omule! După cum vezi, eu sunt un mare vrăjitor. Probă ai, că am știut să descoper acest butoi cu galbeni. Banii însă sunt fermecați. Ca să putem umblà la ei, ne trebuie o iarbă vrăjită; altfel, se preschimbă în cărbuni. După cât știu, această iarbă o are un unchiaș din Brăila; dar n'o vinde mai ieftin ca 5000 de lei. Dacă te înlesnești să-mi dai acești bani, mâine mă întorc cu iarba fermecată și desfundăm butoiul.»

Tănase, care vânduse tocmai în ajun o pereche de boi, scoase 5000 de lei și-i dete necunoscutului.

Streinul plecă chiar în noaptea aceea; dar nu s'a mai întors.

După o lungă așteptare, Tănase sparse butoiul; dar în loc de bani, găsì într'însul numai pietre. Printre pietre, dete de un bilețel pe care scrià:

«Ară, seamănă, muncește: din zori până 'n noapte;
«Nu mai scormonì pământul, s'afli comori îngropate!»

Ce se întâmplase? Streinul văzuse pe Tănase la obor vânzându-și boii. El îngropă butoiașul cu pietre în țarina acestuia și-și bătu joc de el, luându-i banii ca să cumpere acea iarbă vrăjită. Iată unde l-a dus setea de aur!

1) *Bei*, în limba turcă înseamnă *prinț*.

19. POVESTE

A fost odată, când a fost; çă de n'ar fi fost nu s'ar povesti. Ci-c'a fost odată, un om însurat. El trăià la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care aveà copil mic, era cam prostănacă. Dar, nici soacră-sa nu erà mai breazâ.

Intr'o zi, omul nostru plecă de-acasă după treburi. Nevasta lui, după ce-şi scăldă copilul, îl înfăşă şi-i dete să sugă; apoi îl puse în albie, lângă sobă — căci erà iarnă — şi, cântându-i, îl adormì. După ce-şi adormì copilul, ea stătù puţin pe gânduri şi apoi începù a se bocì, cât îi luà gura «Copilaşul meu, copilaşul meu !...»

Mama ei, care torceà după sobă, auzind-o văicărindu-se, svârlì furca şi fusul cât colo, şi, sărind dela locu-i, o întrebă: «Ce ai, draga mamei; ce-ţi este?»

— «Mamă, mamă, copilul meu are să moară !»

— «Când şi de ce?»

— «Iată cum: vezi drobul cel de sare pe sobă?»

— «Il văd; ei şi?»

— «De s'o suì mâţa, are să-l trântească drept în capul copilului şi mi-l omoară!»

— «Vai de mine, că bine zici, fata mea!»

Şi începură a se bocì amândouă pe 'ntrecere.

Pe când se bociau mai cu foc, iată şi tatăl copilului, intră pe uşă flămând şi amărît, ca vai de el.

— «Ce este? Ce v'a găsit?» întrebă bietul om, îngrijorat.

Mai venindu-şi niţel în fire, ele începură a-şi şterge lacrămile şi a-i povestì întâmplarea cea neîntâmplată.

Omul, după ce le ascultă, zise: «Bre!... mulţi proşti am mai văzut eu; dar ca voi, nu mi-a dat de cap! Mă duc în lumea largă... şi, de-oiu găsì mai proşti ca voi, m'ăţi mai vedeà pe acasă; iar de nu..., asta ni-i a după urmă!»

Zicând aşa, oftă din greu, îşi luă ziuă bună, şi pornì plin de amărăciune, încotro-i văzură ochii.

A doua zi, se oprì într'un sat ce-i ieşise în drum. Când colo, ce să-i vază ochii: un om se tot frământă c'o baniţă la gura unui bordei; aci o ţineà cu gura spre soare, aci da năvală cu ea în bordei. Drumeţul nostru, nedumerit, stete locului şi-i zise:

— «Bună ziua, om bun!» — «Mulţumesc dumitale, prietene!» — «Da, ce faci aici?» — «la, mă trudesc de vreo două trei-zile să car pustiul ăsta de soare în bordei, ca să am lumină; şi nu isbândesc cu nici un chip!» — «Bre, ce trudă!» zise drumeţul nostru. «N'ai vreun topor?» — «Ba am!» — «Ia-l de coadă şi fă ce ţi-oiu zice eu:... sparge aici, în perete, şi soarele va intrà singur în casă.»

Indată făcù aşa, şi bordeiul se umplù de lumina soarelui.

— «Mare minune, om bun! De nu te-aduceà Dumnezeu, erà să 'mbătrânesc cărând soarele.»

— «Iată încă un tont!» zise drumeţul în sine, şi plecă.

A doua zi, ajunse într'alt sat. Din întâmplare trase 'n gazdă la un rotar. Acesta-şi lucrase un car şi, în loc să-l încheie afară, îl încheiase în casă. Acum, vroià să-l scoată afară din casă şi trăgeà de zor, cu toate neamurile, de proţap; dar carul nu ieşià, fiindcă erà mai mare ca largul uşii. Rotarul, tocmai se pregăteà să strice tocul uşii, ca să poată scoate carul; când, sosì omul nostru. El îşi învăţă gazda să desfacă din nou carul, şi să-l încheie afară, în curte.

Incărcat cu mulţumirile rotarului, pornì mai departe.

Intr'alt sat, văzù pe unul care se munceà de zor, s'arunce nuci cu furca 'n pod.

«Ei, da mare e ceata proştilor!» îşi zise el. — «Da, ce te frământi aşa, om bun?» întrebă el pe omul cu pricina. — «Ia m'amărăsc s'asvârl nişte nuci în pod; da, unde pot cu pârdalnic 'asta de furcă?» — «Pâi, ieà, omule, o baniţă; pune-le 'n baniţă şi le cari unde vrei. Furca e pentru pae, nu pentru nuci!»

Omul îi ascultă sfatul şi treaba fu gata.

Nu mai merse mult şi ajunse în alt sat. Aci dete peste alt guguman: unul se căsneà să suie 'n podul grajdului o vacă, spre a-i da să mănânce fân. Trăgeà vaca de funie de zor spre gura podului; dar, cum ea nu puteà să sboare, răgeà cumplit şi da 'ndărăt.

După ce află cum stau lucrurile, drumeţul nostru sfătuì şi p'ăsta să aducă fânul din pod, la vacă; nu să urce vaca'n pod, la fân.

Omul, mulţumindu-i, îi urmă sfatul şi scăpă vaca de spânzurătoare.

Intr'alt sat găsì nişte oameni săpând la un puţ. Insă, cum da 'nspre seară, săpătorii astupau groapa săpată, cu pământul scos dintr'însa, ca să nu dea cineva 'năuntru; aşa că nu aveau nici un spor. Călătorul nostru îi învăţă şi pe aceştia, s'acopere groapa cu niscai scânduri, căci dac 'or face tot aşa, nu mai mântue niciodată.

Plecă şi de-aci, încărcat de mulţumirile sătenilor.

Sătul de atâţia nerozi câţi întâlnise, drumeţul nostru-şi zise: «Mâţa, tot s'ar mai fi putut să doboare drobul de sare depe sobă; dar: să se care soarele 'n casă cu baniţa; să se arunce nucile 'n pod cu furca; să se tragă vaca 'n pod, la fân, cu funia; şi să se sape puţuri fără a li se mai da de fund..., astea nu mi-ar fi trăsnit niciodată prin cap. Ia să mă 'ntorc iarăş lângă ai mei, căci are Dumnezeu, oameni, şi mai proşti ca dânşii; nu sunt ei coada prostimii din lume!»

Gândind astfel, îşi luă tălpăşiţa spre ai lui.

Nu ştiu dacă omul nostru o mai fi trăind; dar proştii pe cari i-a văzut el, trăiesc şi astăzi!

Ioan Creangă.

20. Ion Creangă.

Ion Creangă s'a născut la 1 Martie, 1837, în satul Humuleşti din judeţul Neamţu. El şi-a început învăţătura în satul său de naştere, şi-a urmat-o la Broşteni, în jud. Fălticeni, a trecut apoi—în 1852—la şcoala domnească din Târgul-Neamţului; iar de aci, la şcoala de catiheţi din oraşul Fălticeni. Dela 1855 până la 1859, urmă la seminarul din Socola, pe care l-a terminat cu bine. După ce se căsătorì, se făcù diacon la o biserică din capitala Moldovei. Ca diacon, urmă la şcoala normală „Vasile Lupu“ din Iaşi, de unde ieşì institutor. Pe la 1871, lăsându-se: şi de diaconie, şi de dăscălie, se apucă de negoţ. După câţiva ani, reintră iarăş în învăţământ. Ultimele zile ale vieţii lui, Creangă şi le petrecù în cea mai desăvârşită lipsă. In 1889, se stinse din viaţă într'o căsuţă dosnică din Iaşi, înfundată într'o mahala şi mai dosnică.

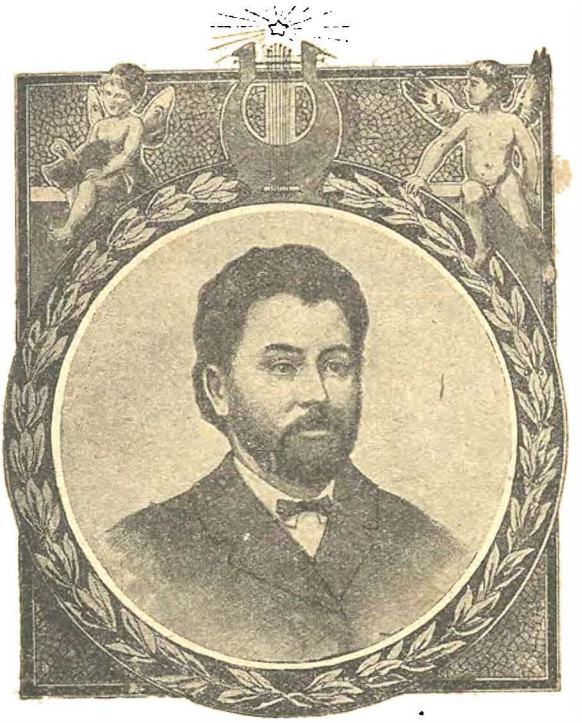

Creangă s'a făcut cunoscut prin scrierile sale, alcătuite în graiul poporului. El n'a scris mult; însă, atât cât a scris, a fost de-ajuns, ca să-l aşeze în fruntea celor mai buni mânuitori ai graiului românesc. Poveştile şi amintirile copilăriei sale, aşa cum le-a aşternut el pe hârtie, sunt neîntrecute până azi. Duhul, hazul vorbirii lui: te fură; şi, când începi să-l ceteşti, par' c' ai vrea ca povestirile sale să nu se mai sfârşească.

21. Proverb.

Cu ruda: să bei şi să mănânci;
Dar în afaceri, să nu te 'ncurci.

22. Libertatea.

/ — Bună ziua, vecine! Ce ai de te arăţi aşa supărat?
— Ce să am? Iacă: boclucuri, procese..., naiba să le ieà.
/ — Ce proces?
— Proces de contravenţie, frate! Auzi colo: să mă dea 'n judecată pentru un fleac!
/ — Dar, ce s'a întâmplat, nenişorule?
— Ascultă, şi-o să vezi. Zilele trecute, un comisar trece peaici şi zăreşte în curte grămad'asta de gunoi. Nu, că s'o ridic!... «Păi» zic, «lasă, oiu ridicà-o eu!» — «Când?» — «Când mi-o venì la socoteală!» — «Am să te dau în judecată!» — «Poftim, dă-mă!»
/ — Şi te-a dat în judecată?
— Fireşte! Uite citaţia! Iţi place, domnule? De! Apoi n'am dreptul să fiu supărat? N'am dreptul să strig? Ce are el, guleratul, cu ograda mea? Nu sunt eu slobod, să fac ce vreau la mine 'n curte? Auzi! Ci-că e libertate? Libertate cu procese de contravenţie! Ce fel de libertate e asta, domnule?
/ — Nu te supără, vecine, că n'ai dreptate!
— N'am dreptate! Poftim şi dumneata, acùm! Cum? Avem libertate, ori n'avem?
/ — Avem!
— Atunci, ce e libertatea? Nu pot eu, să fac ce vreau: în casa mea, în curtea mea?
/ — Nu poţi!
— Dar, nu e libertate?
/ — Ba este!
— Dumnezeu să te 'nţeleagă!
/ — Ascultă-mă liniştit, să te lămuresc! Dumneata zici bine, că *fiecare să aibă libertate a face orice-ar vroì...*
— Păi, atunci?
/ — Dar, uiţi un lucru. Zi că i-ar venì poftă vecinului din colţ, să-ţi tragă o bătae;... ar fì liber s'o facă?
— Iaca vorbă! Ce se potriveşte?
/ — Va să zică, el nu e liber să facă acest lucru, măcar că vrea?...
— Ei?...
/ — Să mai zicem că acestui vecin îi vine cheful, să puie un clopot în curtea lui; şi toată noaptea: balanga..., balanga... Liber este să facă acest lucru?
— Fireşte că nu e liber, fiindcă-mi strică mie somnul.
/ — Ce-ţi pasă! Nu e 'n curtea lui? Nu e stăpân? Nu poate să facă ce vrea?
— Ba da, poate; dar să nu mă supere pe mine!
/ — A! Te-am prins!
— Cum?

— Va să zică, ai spus că sunt lucruri pe cari cineva *nu e liber să le facă, măcar că vrea, fiindcă supără pe altul?*

— Aşa este!

— Acum, ne-am înţeles! Prin urmare, *fiecare om este liber să facă orice-ar vroi, numai să nu supere pe altul.*

— Vezi bine!...

— Ei, acum să venim la gunoiul dumitale.

— Ei?!

— De ce nu ţii dumneata gunoiul în casă?

— Cum naibă să-l ţiu? Nu m'aşi bolnăvì?

— Va să zică, gunoiul te poate bolnăvì? De ce?

— Fiindcă ies din el mirosuri grele!

— Dar, dacă e în curte, nu ies mirosuri? Nu te poţi bolnăvì?

— Ba da..., dar vezi că în curte e aer mult şi grămada nu e tocmai aşa mare!

— Dar, dacă toţi locuitorii din strad'asta ar ţine câte-o grămadă la fel în curţile lor, cum ţi-ar mirosì când ai trece p'aici? Şi dumitale, care stai în partea locului, ţi-ar plăceà?

— Fireşte că nu; dar ceilalţi nu au gunoi; l-au ridicat...

— Apoi vezi? Şi dumneata eşti liber; dar nu poţi să ţii gunoiul în curte, pentrucă superi pe alţii!

— Ai dreptate. Chiar azi o să chem un căruţaş, şi-o să curăţ curtea.

— Vezi; aşa! Acum, ne-am lămurit ce va să zică *libertate*?

— Ne-am lămurit!

— Şi Christos tot aşa a zis: *„ce ţie nu-ţi place, altuia nu face"*. Asta 'nseamnă libertate!

Gheorghe Adamescu.

---

23. ROMÂNUL

Veacuri triste, 'ntunecoase,
Peste capu-mi au trecut;
Cu mii, oarde furioase,
Foarte des, eu m'am bătut.
Dar nici timpurile grele,
Nici barbarul cel păgân,
N'au curmat zilele mele,
Căci am fost, şi sunt, Român!
Şi-or cât timp Român voiu fi,
Nu mă tem că voiu pierì!
De-asta dar, colea, în lume,
Orişicând, eu mă mândresc:
Cu-a mea limbă, cu-al meu nume,
Şi cu ţara ce-o iubesc!

Gheorghe Tăutu.

24. De ce-i erà fricà!...

O ţigăncuşă păzeà gâştele unui boier. Când să plece cu ele spre casă, băgă de seamă, că-i lipseşte o gâscă. Cum sosì 'n curtea boierească, începù să plângă cu hohote.

— «Ce-i, fă?» o întrebă boierul.

— «Am pierdut o gâscă!»

— «Ei, taci, nu mai plânge, că nu-ţi fac nimic!»

Ţiganca însă, plângeà şi mai amar.

— «Taci, fă; nu-ţi spusei că te iert?!»

— «Da, mă ierţi 'mneata; dar o să mă omoare tetea 'n bătăi!»

— «Pentru ce?»

— «Fiindcă am pierdut gâsca cea sură, şi el îmi spusese s'o păzesc ca ochii din cap, că-i pusese gând s'o fure!»

25. Cele două gospodine.

Petre şi Vasile se însuraseră în acelaş an. Amândoi aveau cam aceeaş stare, şi erau oameni vrednici şi de treabă. Zestre nu prea luaseră: nici unul, nici celălalt. Totuşi, Vasile stăteà mai bine, avutul lui sporise. Petre însă, sărăcise. De ce se întâmplaseră lucrurile astfel?

Nevasta lui Vasile îşi pricepuse rostul ei. Ea învăţase: să coasă, să ţească, să împletească, să gătească. Se rupeà cevà, se descoseà sau se destrămà: puneà mâna pe ac şi, cu două-trei împunsături, lucrul se dregeà la loc aşa de bine, că nici nu se cunoşteà că a fost stricat. Hainele vechi păreau totdeauna noui, aşa de bine erau îngrijite şi curăţite. Cu rânduiala asta, şi bărbatul, şi nevasta, şi copiii: erau totdeauna curaţi şi bine îmbrăcaţi, ca nişte oameni de seamă.

In casa lui Vasile ţi-erà mai mare dragul să intri şi să te ospătezi. Toate lucrurile erau curate şi la locul lor.

Nevasta lui Petre nu se pricepeà deloc la asemenea treburi. De se rupeà ceva, sau se destrămà vreo haină: aşà rămâneà. Gaura se făceà tot mai mare şi, după

puţin timp, haina trebuià aruncată, căci nu mai erà bună: nici de dres, nici de purtat. Petre cumpărà mereu haine noui; dar, şi copiii lui, şi el, şi nevastă-sa: nu erau mai niciodată îmbrăcaţi cum se cade. Cu socoteala asta au ajuns să nu mai poarte pe dânşi o haină bună, căci nu mai aveau cu ce s'o cumpere.

Nevasta lui Vasile se pricepeà de minune, şi la grădinărit. Grădina ei erà plină cu tot felul: de legume, de pomi şi de flori. Totdeauna, mâncarea la dânsa erà: de ajuns, sănătoasă, şi gustoasă; şi, pe deasupra, ţineà şi puţine parale.

La casa lui Petre, grădina erà numai mărăcini şi buruieni; iar bucătăria, ca o cotineaţă. Când găteà ceva, nevastă-sa trebuià să cheltuiască de trei ori cât se cheltuià în casa lui Vasile; iar mâncarea nu aveà nici un gust şi mai mult le stricà stomacul. Dela o vreme, începuseră să se hrănească aproape numai cu doctorii.

Lui bietul Petre îi mergeau toate ca racul şi erà aşa de amărît, că i se păreà mai bine la cârciumă, decât la dânsul, acasă. Din scârbă, a luat darul beţiei. Asta l-a ruinat cu totul; şi a ajuns în urmă un cerşetor.

Iată cum poate nimici o casă, nepriceperea unei gospodine!

Prelucrare după **G. A. Dima.**

26. Leac împotriva certei.

Un om învăţat nu se certase în viaţa lui cu nimeni.

Un prieten îl întrebă:

— „Cum faci, frate, că n'ai niciodată ceartă cu nimeni?“

— „Foarte uşor!“ îi răspunse învăţatul. „Când văz că cineva îmi caută ceartă, îl las să se certe de unul singur; şi eu îmi văz de drum pe ici-încolo!“

Dacă toată lumea ar face ca învăţatul nostru, puţine gâlcevuri ar fi pe lume; iar judecătorii ar aveà mai puţini împricinaţi de judecat!

27. GREBLA

Se'ntorsese de prin ale streinătăţi, acasă, la ţară, să facă vara cu părinţii. De când învăţă pe departe, uitase a grăi româneşte.

Umblă el, prin sat, dar când să vorbească cu cineva, nu nimereă cuvintele. Acum, de !..., numai de n'aşi zice vorbă de ocară...: nu ştiu dacă uitatul o fi fost pricina ; ori, se mai marghioleă şi el aşa..., să semene a naţie...

Ţăranii, numai îşi dădeau coate pe din dos,— „Apoi, cuconaşule, limba 'mneatale s'a dat după vorba Franţuzului...: s'a ascuţit..., s'a făcut mai 'ndelicată; nu-i ca a noastră: lată şi tăpălăgioasă..."

Se duce odată pe câmp. Plimbându-se el pe lanuri, dă peste un creştin, care greblă nişte cositurâ. Românul, cum îi el: într'o treabă nu se prea amestecă, aşa, nepoftit ; dar în vorbă, intră şi netras de mânecă.

— „Iţi mai porţi urîtul pe cele dealuri, cucoane! Umblă că eşti tânăr şi nu te ţin nevoile în loc. Dacă-i îmbătrâni şi te-or înconjurâ copiii, apoi ţi-a trece pofta de hoinărit!"

Omul îi spuse câte'n lună şi 'n soare. O începù dela Adam şi ajunse unde-a dus mutul, roata ; şi surdul, iapa. Cuconaşul nostru rămăsese ca de piatră. Ingână, din când în când, câte un cuvânt pocit; şi apoi duceă degetul la frunte, ş'asudă până să nemereascâ altă vorbă.

Românul stăteă cu bărbia rezemată'n coada greblei şi se uită minunat, la tânăr.

— „Şi vine departe târgu-ăla, unde eşti cu învăţătura ?"

— „Departe !"

— „Să fie ca la o mie de poştii ?"

— „Mai mult!"

— „Elei !"

— „De-acolea 'ncolo, nu mai este pământ; ci tot apă!"

— „Auzi tu, minunăţie!... Şi ce-ai gândit de te-ai înstreinat aşa? N'ai aici de toate?... că poţi să mănânci cu lingura şi tot îţi mai rămâne..."

— „Învăţ carte!"

— „Cu drept! Omul, de ce ştie, de ce-ar vrea să mai afle! Numai, mă gândesc ce trebuie să fie 'n capu 'mneatale: învăţăturile depe lume..., ai?..."

— „Aşa-i!"

— „In ţar' aia, trebuie să se fiarbă piatra cea scumpă: sâmburele înţelepciunii şi cumpăneala gândului?!..."

— „Precum zici!"

— „Acolo-i marginea pământului?"

„Acolo!"

Omul rămâne abătut.

— „Ce-am văzut,... şi ce cunoaştem noi?! Am văzut câmpul şi pădurea; şi ne pricepem să luăm o sapă de coadă. Dar, lasă! Umblaţi, măcar 'mneavoastră. Noi..., 'om munci aici; că nu tuturor li-i dat să ştie!..."

— „Şi ce faci pe câmp?"

— „Adun fân!"

— „Cum îi zice acesteia cu care învăluieşti brazdele?"

— „Şi, zău; chiar i-ai uitat numele?"

— „Nu mi-aduc aminte!"

In timpul vorbei, cu vârful botinei, tot apăsà în pieptenele greblei, de mai, mai, îi îngroşase dinţii. Când îndesà mai tărişor, coada sta gata să scape de sub bărbia omului.

— „Ia mai gândeşte-te; că, oricât ar învăţà omul, tot îi mai rămâne în cap un locşor pentru vorbele cu cari a crescut!..."

Românul îl măsurà din ochi şi vedeà bine, că se fasoleşte ca să pară a limbă streină. Işi puse în minte, să prindă pe boier cu ocaua mică. Când simţì el, că boierul apasă mai vârtos în greblă, îşi săltă capul şi dădù drumul coadei, de se oprì tocmai în nasul boierului.

— „Tii!... afurisită greblă!"

— „Aşa-i zice, cucoane! I-ai dat peste nume!..."

Ion Adam.

---

28. Vorbe înţelepte.

Cel ce iartă pe cei răi, nedreptăţeşte pe cei buni.

Minciuna se aseamănă cu un cocoloş de zăpadă: cu cât străbate mai departe, cu atât se face mai mare.

Cel ce spune o minciună e nevoit să născocească înc'o sută, spre a puteà da temei de adevăr primei minciuni.

29. Să muncim!

Să muncim fără preget!

Munca: dă sănătate corpului, limpezește gândirea și mărește avutul omului harnic. Cel ce nu muncește, se simte bolnav. In creierul omului leneș încolțește tot soiul de gânduri rele. Mincinoșii și hoții: sunt cei mai iubiți feciori ai lenii. Leneșul *fură* ca să trăiască; și, când e prins cu lucrul altuia, *minte* că n'a furat. Omul muncitor urăște minciuna și disprețuește hoția. El nu râvnește la bunul altuia și își adună stare prin muncă și economie.

Invățați copiii, să fie strângători. Indemnați-i, să muncească. Spuneți-le, că norocul fuge de trândavi și risipitori. Sădiți-le în minte, că **lenea este mama tuturor apucăturilor rele.**

Munca și economia: sunt temelia fericirii!

Cine nu știe să muncească, nici slugilor nu știe să le poruncească.

30. Strigături.

— Haide, muiere, la plug.
— Ba nu merg, că boi 'mpung!
— Haide, muiere, la sapă!
— Nu pot merge că-s beteagă!
— Hai, muiere, la băut!
— Stai, bărbate, să mă schimb!

Fă leliță, bine joci,
Dar cu furca nu mai torci!
Fă leliță, bine-i tragi,
Dar pâine nu știi să faci,
Doar o pită afumată,
Asvârlită pe covată.

31. Viață lungă.

Păcală, întâlnindu-se cu un Român, care se'ntorceà dela o îngropăciune îl întrebă :

— «De câți ani a fost răposatul, măi Române ?»

— «De optzecișicinci !...»

Păcală stătù puțin pe gânduri, apoi zise :

— «Asta e fleac !.. Alde taica ar fi avut acum... o sută de ani, dacă trăià !..»

32. Economie,... sau lene?

Mă aflam la țară. Găsduiam la un gospodar cu dare de mână. Casa lui erà spre marginea satului, în apropierea unei păduri. Poarta ogrăzii dădeà în câmp. De câtevà zile i se pierduse încuetoarea. Zisei gazdei, să-i puie alta. Imi răspunse că o va căutà pe cea pierdută, ca să nu mai cheltuiască alți bani. Dând zi după zi, multe lighioane din curtea gospodarului cu pricina se făcură nevăzute în pădurea vecină.

Intr'o zi, scăpă din țarc un purceluș de vreo două luni. Cum se văzù liber, o sbughì spre pădure. Grădinarul, grăjdarul, bucătăreasa, spălătoreasa, găinăreasa: porniră valvârtej, să prindă lighioana. Tot gonind, grădinarul călcă într'o groapă și-și scrântì piciorul atât de rău, încât vreo două săptămâni nu se putù urnì din pat. La întoarcere, grăjdarul găsì un mânz sbătându-se între niște hamuri, gata-gata să-și rupă picioarele. Bucătăreasa și-a găsit mâncările arse. Spălătoreasa găsì albia dată peste cap de un porc ce se scărpinase de scaunul de rufe. Găinăreasa alergă o jumătate de zi după păsări, ca să le prinză; uitase cotețul deschis, și orătăniilor, atât le-a trebuit. După cât mi-aduc aminte, vreo două puici n'au mai putut fi găsite cu nici un chip.

Iată câte neajunsuri a pricinuit o încuietoare nepusă la vreme!

Intâlnind pe gospodarul meu îi povestii întâmplarea și-l întrebai:

— «Cum numești dumneata, asta? Economie,... sau lene?»

— «Economia nu stă la un loc cu lenea!» îmi răspunse. el «Asta e un fel de neprevedere amestecată cu lene. Mulțumesc lui Dumnezeu, că m'am ales numai cu atâta. Altădată, voiu căutà să nu mai socotesc neprevederea drept economie!»

Cel ce-amână lucrul de azi pentru mâine,
Ajunge, cu vremea, să n'aibă nici pâine!

33. Câteva sfaturi de bunăcuviinţă.

1. Cum să ne purtăm faţă de cei din jurul nostru.

Cei dintâi oameni din jurul nostru, cărora le datorăm cel mai desăvârşit respect, sunt părinţii: tatăl şi mama. Purtarea noastră faţă de ei trebuie să fie la fel, cu aceea pe care am dorì s'o aibă copiii noştri faţă de noi.

Dacă părinţii, sau bunicii noştri, au vreun cusur, sau sunt neputincioşi: să ne stăpânim nemulţumirile ce le-am puteà aveà din aceste pricini, gândindu-ne, că şi nouă ni se poate întâmplà să ajungem ca ei. Dacă-i vedem în nevoi, suntem datori să-i ajutăm după puterile noastre.

Asemenea se cuvine să dăm tot respectul nostru reprezentanţilor: bisericii, şcoalei şi armatei; adică: preoţilor, învăţătorilor şi ofiţerilor; întrucât: unii se străduesc să ne călăuzească sufletul, alţii, să ne lumineze mintea, iar ceilalţi — cu preţul vieţii lor — străjuesc liniştea poporului nostru.

Faţă de toţi semenii noştri, să ne călăuzim de sfaturile Mântuitorului Christos: **„Să nu faci altuia, ceea ce nu ţi-ar plăceà să-ţi facă altul ţie; căci, cu ce măsură măsori, cu aceea ţi-se va măsurà!"**

2. Când ne ducem în casa cuiva.

Când vrem să ne ducem la cineva, trebuie să ne îmbrăcăm curat. Innainte de a intrà în casa cuiva, suntem datori să bătem uşor în uşă; să nu intrăm înnăuntru până nu ni se dă voie.

După ce intrăm în casă, salutăm: mai întâi pe stăpâna casei, apoi pe soţul ei, şi, în urmă, pe cei cari s'ar mai brodì acolo.

Dacă vreo persoană mai mare în rang ca noi ne întinde mâna, o dăm şi noi pe a noastră; altfel, nu se cade s'o întindem noi întâi.

Când suntem poftiţi să stăm, ne aşezăm în locul ce ni se arată. Să ne ferim a scuipà pe jos, ori în ce casă ne-am găsì. Acest obicei e: şi scârbos, şi nesănătos.

Când plecăm din casa cuiva, ne luăm ziua bună: întâi dela ai casei şi apoi dela cei streini de casă.

3. Când vorbim.

Când te afli între oameni, caută să fii: nici prea îndrăzneţ, nici prea sfios.

Vorbeşte puţin şi ascultă mult. Innainte de a vorbì, gândeşte-te la ceea ce ai de spus.

Despre tine, vorbeşte cât se poate de puţin. Nu te lăudà singur, căci, «*Lauda de sine nu-i privită bine !*»

Fereşte-te: a şoptì la ureche, a râde cu hohot, sau a căscà. De ai ceva de spus cuivà între patru ochi, cere-ţi voie ce'or

de față; trage-l la o parte pe cel căruia vrei să-i vorbești și spune-i ce ai de spus.

Când vorbește cineva, ascultă-l cu răbdare și nu-l întrerupe, chiar dacă spusele sale nu te interesează.

Nu face glume, cari pot supără pe alții.

Nu spune minciuni, nu clevetì pe nimeni și, mai ales, pe cei ce nu sunt de față.

4. Când mergem pe stradă.

Când mergi la drum cu unul mai mare ca tine în rang sau în vârstă, lasă-i partea dreaptă; sau, de ești pe stradă, lasă-i partea dinspre case. Mergând: n'o luà nici înnainte, nu rămâne nici înnapoi. De se oprește tovarășul tău de drum, oprește-te și tu. De salută el pe cinevà, salută și tu, chiar de nu-l cunoști pe cel salutat.

Pe drum, nu umblà: nici prea iute, nici prea încet. Când mergi: nu te legănà, nu-ți bălăbănì mâinile, nu-ți târî picioarele, nu vorbì singur, nu fluierà, nu cântà; într'un cuvânt, nu face nimic care te-ar puteà înjosì în ochii oamenilor. Nu râde și nu vorbì nimic de rău despre cei ce trec pe lângă tine. Nu îmbrâncì pe nimeni și nici nu te'nghesuì când vrei să treci înnainte. Când întâlnești vreun prieten, dă-i «bună ziua» și vezi-ți de drum. De întâlnești vreun om mai mare în rang — fie femeie, fie bărbat —, când îți vorbește, ține pălăria în mână, până-ți zice s'o pui pe cap.

5. Când suntem la masă.

Nu trebuie să ne ducem la masă, până nu ne spălăm mâinile.

Nu ne așezăm pe scaun până nu se așează cei mai mari în rang, sau mai vârstnici ca noi.

Nu trebuie să stăm: nici prea aproape, nici prea departe de masă. Nu e frumos să ne rezemăm coatele pe masă, nici să ținem mâinile subt masă.

Când se împarte mâncarea, nu întindem farfuria, până nu ne este cerută de gazdă sau de cel însărcinat cu împărțirea ei.

Să nu mâncăm lăcomește. Să nu mușcăm din pâine, ci să rupem cu mâna, cât ne trebuie să băgăm în gură. Să ne ferim a vorbì cu gura plină, sau a plescăì, când mâncăm. Dacă ne vine să strănutăm, trebuie să punem numaidecât batista sau șervetul la gură; altfel, stropim în mâncarea vecinilor și le facem scârbă. Să nu suflăm nasul cu sgomot la masă.

Când mâncăm, să luăm pildă dela cei pe cari-i socotim mai pricepuți ca noi în ce privește bunacuviință în timpul mesei.

Să ne ferim: a vorbì de rău sau a lăudà prea din cale afară, felurile de mâncare, ce ni sunt aduse.

Dela masă, ne sculăm odată cu ceilalți meseni, după ce am mulțumit gazdei pentru ospătare.

8. Cele zece sfaturi ale unui învăţat american.

1. Nu lăsà pe mâine, ce poţi să faci astăzi.
2. Nu pune pe altul, să facă ceea ce poţi face tu însuţi.
3. Nu-ţi cheltui venitul înnainte de a-l aveà în mână.
4. Nu cumpărà niciodată lucruri ce nu-ţi trebuiesc, sub cuvânt că sunt ieftine.
5. Desertăciunea şi mândria ne păgubesc mai mult decât: foamea, setea şi frigul.
6. Nimeni nu se poate căi că a mâncat puţin.
7. Nici un lucru nu e greu, când îl faci cu voie bună.
8. De multeori, ne întristăm închipuindu-ne că nişte nenorociri, cari nu se pot întâmplà, au să cază pe capul nostru.
9. Nu te apucà de un lucru, când ştii dela început, că vei ajunge la un sfârşit prost.
10. Când eşti supărat, nu vorbi mai înnainte de a numărà până la zece; de eşti foarte necăjit, vorbeşte după ce ai înnumărat până la o sută.

39. Strigături.

Bine-i stă femeii, frate,
Cu haine din târg luate;
Dar mai bine i-ar ședeà,
De-ar fi țesute de ea.

Cine joacă și nu strigă,
Face-i s'ar gura pungă;
C'așa-i jocul românesc
Cu strigăt ardelenesc,
Când l-aud, mă 'nveselesc.

Culese de **Iarnik** și **Bârseanul.**

40. Vorbe cu tâlc.

Rădăcina învăţăturii este amară, însă roadele ei sunt dulci ca mierea.

Niciodată să nu te lepezi de un prieten vechi, spre a fi pe placul unuia mai nou.

Nu face vrăjmaşului tău tot răul pe care i-l poţi face, fiindcă nu poţi şti dacă mâine nu-ţi va fi prieten.

Când te-apuci de-o treabă, deschide ochi'n patru; dacă ai numai doi, împrumută pe ceilalţi doi dela vecin.

41. Mintea și Norocul.

Odată, Mintea se întâlni cu Norocu 'n cale. Stând la vorbă, fiecare începù să-și laude isprăvile săvârșite în lume.

Dela o vreme, se luară la ceartă. Norocul ziceà că el e 'n stare să fericească toată lumea, și fără ajutorul Minții. Mintea, dimpotrivă, ziceà că Norocul, fără ajutorul ei, nu prețuiește două parale. Unul, una; altul, alta: hai la prinsoare.

Nu departe de-acolo, arà un sătean. Arătându-l Minții, Norocul îi zise: «Vezi colo pe nevoiașu-ăla? In câteva clipe îl voiu face fericit! In curând, vei aveà prilejul, să-i auzi cuvintele de mulțumire, cu cari mă va copleși!»

Mintea îi răspunse: «Cearcă și ai să vezi că, fără mine, nu poți folosì omului nici cât negru subt unghie!»

Nu trecù timp cât te-ai șterge la un ochiu și, deodată, plugarul nostru începù să răcnească de s'auzeà cale de-o poștă:

— «Săriți, mă!... Uite ochiul dracului, mă!... Iute, mă!... Pieri, satano! Ptiu...ucide-te-ar sfânta cruce!»

Ce se întâmplase? Plugul țăranului se înfipsese într'o căldare cu bani. Boii, trăgând cu putere, o răsturnaseră pe brazdă. In acele clipe, Mintea părăsise pe om, și el începuse să sbiere cât îi luà gura.

Ceilalți muncitori depe câmp năvăliră spre el, să vadă ce-i.

Norocul, văzând că plugarului nu-i mai tăceà gura, iar cetele de țărani s'apropiau de el, lăsă mândria la o parte și-i zise Minții: «Luminează repede creierul neisprăvitului ăluia, că rămâne fără bani!»

Mintea-i răspunse: «Fie!... dar să nu-ți uiți că unul fără altul nu putem face nimănui fericirea desăvârșită!»

Deodată, plugarul nostru își dete seama de prostia ce-o făcuse chemând lumea dela treaba ei. Scoase repede minteanul din spinare, îl aruncă peste căldarea cu bani și se așeză grecește peste ea, începând a scăpărà din amnar. Când s'apropiară oamenii și-l întrebară de ce sbierà ca un turbat, el le răspunse liniștit:

— «Uite, măi fraților, mă prăpădeam după o lulea de tutun; și, cum eram încredințat că nimeni n'o să-și lase

43. Ştefan O. Iosif.

Ştefan O. Iosif a fost unul dintre poeţii cu mare renume, ai timpurilor din urmă. El s'a născut în oraşul Braşov la 20 Iunie, 1876. Cursul primar şi primele clase ale cursului secundar: le-a făcut în oraşul său natal. Venind la Bucureşti, termină liceul şi se înscrise la universitate. Greutăţile sbuciumatei sale vieţi i-au dărăpănat sănătatea, făcându-l să plece dintre noi înnainte de vreme

Poeziile vitejeşti ale lui Iosif s'au răspândit cu iuţeală în toate unghiurile ţinuturilor locuite de Români. Innainte de a închide ochii, el şi-a întrupat întreaga-i simţire patriotică în apelul înflăcărat, adresat naţiunii: «La arme!» Ultima privire a lui Iosif a fost îndreptată spre zarea în care vedeà fâlfâirea mândră a drapelului sdrenţuit de glonţele vrăjmaşe, acum aproape cincizeci de ani.

El s'a stins din viaţă în dimineaţa zilei de 22 Iunie, 1913, în sunetul clopotelor şi în trâmbiţatul goarnelor cari chemau sub drapel pe *viteji apărători ai ţării*. Intâmplare ciudată! In timp ce ostaşii noştri porneau la războiul pentru liniştirea popoarelor balcanice, cântând cu însufleţire imnul patriotic isvorît din inima lui Iosif, plină de neţărmurită dragoste către patrie, rămăşiţele pământeşti ale poetului erau pornite spre mormânt.

Iosif a plecat în lumea celor drepţi după 37 de ani de vieţuire.

44. Cugetare.

Minte de bătrân, putere de tânăr şi îndrăsneală de nebun: la războiu se cere!

45. Deschiderea Camerelor.

— Bună dimineaţa, vecine! Ce mai spui pe ziua de azi?

— Ce să mai spui!?... Iacă, mă sculai cu noaptea 'n cap din pricina pârdalnicelor de tunuri. Bubuiau de nu se mai sfârşiau!

— Păi, ce, ai uitat că azi e deschiderea Camerelor?

— Aoleo, că bine zici! Dar, te-aşi întrebà ceva, dacă nu te superi. Eu nu prea pricep cum merge rostul cu camerele-astea !

— Apoi, ascultă să-ţi spun eu. Innainte vreme, ţara noastră erà cârmuită de un domnitor. El făceà tot ce vrea, fără să fi fost ţinut ca să dea socoteală cuiva. El: făceà miniştrii pe cine vrea, dădeà slujbe cui vrea, şi nimeni nu puteà să zică nici «pis»! Dac'ar fi vrut, şi mitropolit te-ar fi putut face: vorba ceea !

— Adică, ce? Azi, regele nu poate să puie 'n slujbă pe oricine-ar vrea el ?

— Fireşte că nu! Hârtia prin care-ţi dă o slujbă, trebuie să fie iscălită şi de ministru. Acesta e dator să ţie seamă ca numirea în slujba ce ţi se dă, să fie făcută după cum scrie la lege, căci altfel, deputaţii îl trag la răspundere şi pot să-l dea chiar în judecată.

— Pe ministru ?

— Se 'nţelege ! Legea este mai mare decât ministru; şi cine-o calcă, trebuie să-şi ieà pedeapsa.

— Bravo..., ştii că asta e bună?!...

— Şi cum îţi spusei : în vremea veche nu erà aşa. Vodă făceà ce vrea. El te băteà, el te judecà, el te pedepseà; şi trebuià să taci şi să 'nghiţi, fiindcă vodă erà stăpân pe viaţa oricui.

— Dar, bine, frate, cum puteà el să ştie şi să aibă grijă de toate ?

— Ei!... păi mai aveà şi el doi-trei boieri ca ajutor. La orice treabă, făceà sfat cu ei; şi cum rânduiau cu toţii, aşa se făceà! Dacă vreun biet om erà năpăstuit cu judecata lor, aşa rămâneà, căci n'aveà cui să se mai plângă.

— Păi, ştii că asta nu prea erà socoteală bună !?...

— Bine înţeles că nu!... Astăzi însă, s'au schimbat lucrurile. Lumea nu mai e judecată după bunul plac al unuia sau al altuia. Toţi sunt tot una în faţa legilor.

— Dar, cine face legile, frăţioare ?

— Cine să le facă?... ia, noi cu toţii !

— Cum, aşa? Eu, de când sunt, n'am făcut nici o lege ; şi chiar de-aşi vrea să fac, nu m'aşi pricepe cum !

— Ei, păi, nu chiar fiecare dintre noi ; ci aleşii noştri.

— Cari aleşi ?

— Deputaţii şi senatorii !

— Aşaa...! Care va să zică, ei sunt ăi cu legile?... Şi cum le fac?

— Bine!.. Deputaţii se strâng în adunarea deputaţilor sau în *Cameră;* iar senatorii se strâng la *Senat...*

— Păi, de ce nu se adună cu toţii la un loc?

— Ci-că e mai bine aşa. La Cameră sunt oameni: mai tineri, mai înflăcăraţi, mai iuţi; cum e tinereţea, de! La Senat sunt oameni cu vârsta dela 40 de ani în sus. Ei sunt mai chibzuiţi, mai potoliţi la judecată, cântăresc lucrurile mai altfel.

— Păi, cam aşa e, vezi bine!

— Deputaţii şi senatorii sunt oameni din toate părţile ţării. Ei cunosc nevoile oamenilor de prin partea depe unde sunt, şi stăruie ca guvernul să ieă măsuri pentru îndreptarea lucrurilor. Măsurile-astea sunt orânduite prin legi, pe cari le chibzuiesc cu toţii. O lege, ca să aibă putere, trebuie să fie găsită bună: atât de *Cameră*, cât şi de *Senat.* Apoi trebuie semnată de *M. S. Regele*; şi numai după ce s'a vestit lumii prin jurnalul statului, adică prin *Monitorul Oficial*, numai atuncea, toţi Românii sunt datori să-i dea ascultare. Când se întâmplă că deputaţii şi senatorii află că vreun locuitor al ţării a călcat legile, atunci, ei vestesc guvernul, ca să ieă măsuri împotriva celui ce-a nesocotit rânduiala legilor.

— Ei bravo! Minunată socoteală!

— Acum, ai înţeles cum merge rostul cu Camerele-astea?

— Am înţeles, şi-ţi mulţumesc din tot sufletul. Astăzi aflai o sumedenie de lucruri frumoase, de cari habar n'aveam!

— Să ne vedem sănătoşi!

— Cu voie bună să dea Dumnezeu!

Gheorghe Adamescu.

46. Vorbe înţelepte.

Setea de mărire e ca râia: cu cât o scarpini mai mult, cu atât te mănâncă mai amarnic.

Ieă pildă din nenorocirile altora, dacă nu vrei ca alţii să ieă pildă din nenorocirile tale.

Cea mai ieftenă înţelepciune e să dai sfaturi; cea mai costisitoare, să dai pilde.

Nu destăinuì prietenului tău tainele tale, căci nu poţi şti dacă într'o zi nu-ţi va fi duşman.

Mulţi încredinţează tainele lor altora, zicându-le să nu mai spună nimănui. Dacă tu nu ţi-ai putut păstrà taina ta, cum poţi să-ţi închipui că altul ar aveà vr'un interes s'o păstreze?...

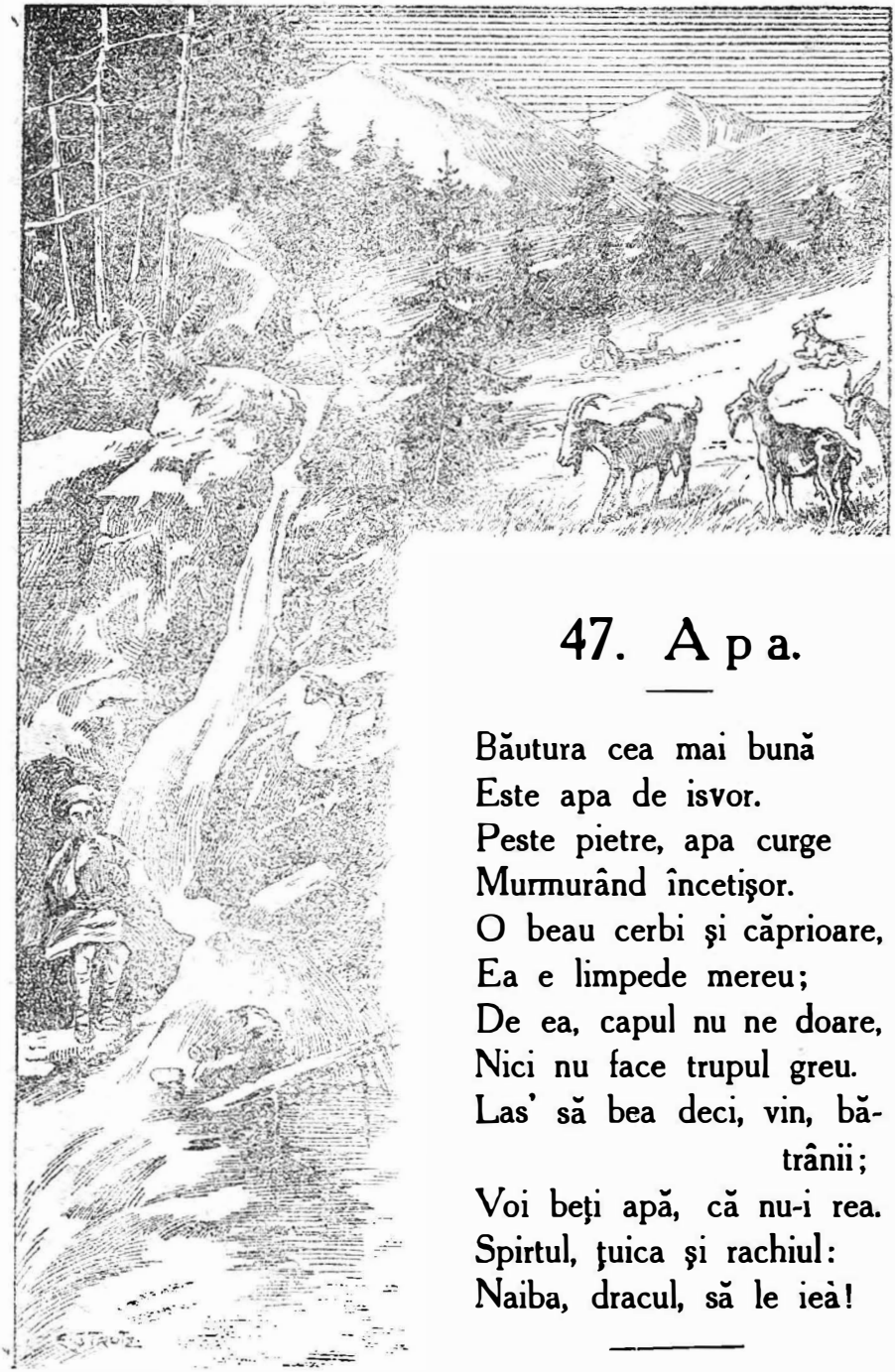

47. Apa.

Băutura cea mai bună
Este apa de isvor.
Peste pietre, apa curge
Murmurând încetişor.
O beau cerbi şi căprioare,
Ea e limpede mereu;
De ea, capul nu ne doare,
Nici nu face trupul greu.
Las' să bea deci, vin, bătrânii;
Voi beţi apă, că nu-i rea.
Spirtul, ţuica şi rachiul:
Naiba, dracul, să le ieà!

48. Doi fraţi de cruce.

Spirtul şi tutunul.

Spirtul şi tutunul: iată doi fraţi de cruce!

Cu câtă patimă iubesc oamenii pe aceşti fraţi! Şi, cum nu i-ar iubì, când, şi unul, şi altul, luptă cu îndârjire spre a le scurtà mai degrab această viaţă plină de: grijuri, nevoi, dureri şi mizerii omeneşti! Ba încă, le mai uşurează şi punga. Ah! Şi ce bine e să n'ai nimic în pungă! Nu-ţi mai faci capul catastif, ca să ţii socoteala avutului tău!

Unii zic că spirtul şi tutunul dărapănă sănătatea. Când bei rachiu însă, uiţi orice necaz; şi, când fumezi tutun, îţi trece viaţa ca 'n vis.

Dar, mă rog, ce rău poate să facă omului, *spirtul?* Din potrivă: îl argăseşte din cap până 'n picioare. Scapă şi de grija mâncării, căci stomacul argăsit nu mai cere hrană, fiindcă n'o mai poate mistui. Vărsăturile pricinuite de multele băuturi spirtoase, iarăşi sunt bune. Ele golesc stomacul, făcând loc altor clondire de rachiu. Inimii, iarăşi îi prieşte spirtul. El o ajută să bată din ce în ce mai neregulat; şi, câteodată, o face să doarmă somnul dreptilor cu stăpân cu tot. Plămânii slăbesc; ficatul şi rinichii: se umflă. Iată dar, că nici aceste organe ale corpului n'au de ce fi mânioase pe spirt! Când e vorba de creier, el trebuie să fie cel mai mulţumit! Omul care a luat-o la măseà, nu-şi mai bate capul cu nimic. El: îşi uită de treburi, nu mai judecă, nu mai are chef de lucru, se mişcă anevoie şi e dornic de gâlceavă. Ca să nu-şi mai chinue creierul cu felurite gânduri, alunecă sub masa pe care a băut. Când se trezeşte, simte: că-i vâjâie urechile, îl doare capul, are greaţă, îl dor încheieturile; într'un cuvânt, nu mai e bun de nici o treabă. Ca să se dreagă, începe iar să bea. Şi bea, până-şi bea: şi punga, şi sănătatea, şi minţile.

Şi acasă, beţivul se simte tot atât de mulţumit ca şi la cârciumă. Copii ca ai lui, nu are nimeni! Unu-i idiot. Altul e surd şi mut. Celălalt e bolnav de «ducă-se

pe pustii». Al patrulea e la balamuc; iar cel mai mare, ajuns la puşcărie. Femeia beţivului..., blesteamă ceasul când a născut-o maică-sa!

Iată fericirea beţivului! Iată cum răsplăteşte spirtul, pe cei cari-l iubesc!

Dar *tutunul?*

Tutunul e mai blajin ca spirtul. El otrăveşte sângele omului, încetul cu încetul; încolo, nu-i face nici un rău. Tutunul are într'însul una dintre cele mai grozave otrăvuri: *nicotina.* Cu o linguriţă de nicotină poţi omorî douăzeci-treizeci de oameni.

Fumătorul nu e ameninţat să moară ca beţivul: prin şanţuri, sau la ocnă. El poate murî în sânul familiei, în floarea vârstei; ori, în cazuri mai rele, la balamuc.

Tutunul vatămă foarte mult plămânilor. Din această pricină, el prieşte mult celor ofticoşi, căci le scurtează viaţa mai repede şi-i scapă de chinurile boalei lor. Pe cei sănătoşi, îi ajută să poată deveni mai cu înlesnire ofticoşi. Fumătorul care încearcă gustul tutunului, are la început: ameţeală mare, greaţă şi vărsături. Mai târziu, după ce corpul s'a deprins cu otrava tutunului, scuipă des. Pierde pofta de mâncare. Dinţii i se îngălbenesc şi i se strică mai cu înlesnire. Vocea i se îngroaşă. Corpul îi slăbeşte. Pielea feţei i se îngălbeneşte. Tusea devine, mai apoi, tovarăşa nedespărţită a fumătorului.

Iată dar, ce plăcută privelişte pentru cei ce vor să se apuce de fumat!...

Dar punga, biată pungă?! Nu mai socotesc câţi bani fură beţivul şi fumătorul dela gura copiilor şi soţiilor lor, căci mă îngrozesc!...

Iată ce prieteni periculoşi sunt: *spirtul şi tutunul!*

Dacă beţia şi fumatul v'au robit, pentru Numele Marelui Dumnezeu şi pentru binele mult încercatului nostru neam, luptaţi să scăpaţi din ghiarele acestor viţii! Şi, mai vârtos, înfrânaţi cu străjnicie înclinările tinerilor cari, în nepriceperea lor, dau năvală în braţele acestor patimi!

Numai aşa vom dovedì că suntem oameni!

49. Spovedania unui beţiv.

«Iată-mă şi între pereţii umezi şi mucigăiţi ai puşcăriei! Iată-mă ucigaş! Ah! unde m'aduse rachiul!? Tată, tată, tu m'ai nenorocit! Ai crezut că mă bucuri, făcându-mă de mic tovarăşul tău pe ţoiul de rachiu!? Cum nu mă înţelepţii, când, în acea noapte de Crăciun, te găsii îngheţat în şanţ, după ce ieşiseşi beat dela cârciumă ?»

«Par'că mă văd mic. Mă duceam la cârciumă după tata, să-l chem acasă. El mă luà pe genunchi şi mă îndopà cu rachiu. După ce-mi sfârşii şcoala, mă făcui cojocar. Munceam cu tragere de inimă, dar beam tot ce câştigam. Mai târziu, ajunsei să mă satur de lucru. Începui să fac datorii. Aveam certuri cu cârciumarii. Mă băteam cu lumea şi mâncam bătae. Mai întotdeauna, mă trezeam din beţie la închisoarea primăriei. Ajunsei un trântor. Trăiam din munca soţiei mele. De multe ori, îi furam ce bruma agoniseà şi ea, şi mă duceam de mă îmbătam. Când nu-i găsiam banii, o luam la bătae, ca să mi-i dea singură. Intr'o zi, nu mai avù ce să-mi dea. Crezând că mă minte, mă înfuriai şi o înhăţai de păr, o tăvălii pe jos şi-i strivii capul cu tocul cismei. Iată unde m'a dus rachiul: eu, în puşcărie; nevasta, în mormânt; copiii, pe drumuri!»

«Trebuie să-mi fac seama; nu mai pot trăì! Nemernic am fost toată viaţa mea şi nemernic am să mor!»

«Fraţilor!... dacă aţi luat drumul pierzării, opriţi-vă cât mai e vreme. Pilda mea să vă fie de învăţătură. Spargeţi sticla cu otravă amăgitoare. Rachiul e sângele satanei şi cine-l va bea, va ajunge unde-am ajuns eu!»

«Cârciumari! Grele păcate apasă sufletul vostru şi grea va fi pedeapsa pe care o veţi căpătà când va venì vremea cea de apoi!»

* * *

Aceste rânduri au fost găsite în buzunarul unui ocnaş, care şi-a făcut seama spânzurându-se de gratia unei ferestre a celulei în care fusese închis.

Cine are ochi de văzut, să vază! Cine are urechi de auzit, să audă!

50. Sandu.

1. *Pentr'un ţoiu, când n'aveà banul,*
Işi dădeà zălog sumanul.
Pentr'un chil, când a 'nsetat,
Sufletul şi l-ar fi dat.

Dela crâşmă, toţi plecară,
Numai el mai stă; şi-i seară...
A plecat şi el acum,
Cumpănindu-se pe drum.

2. *Merge... pân'la crucea 'naltă;*
Iar la cruce... buf! în baltă..
S'a sculat cu mare greu...;
Iată-l la căminul său.

Soaţa-i zice: — „Arz'o focul!
„Crâşma ţi-o mâncà norocul!“
Dânsu-i bate din picior:
— „Nu vorbì... că te omor!...“

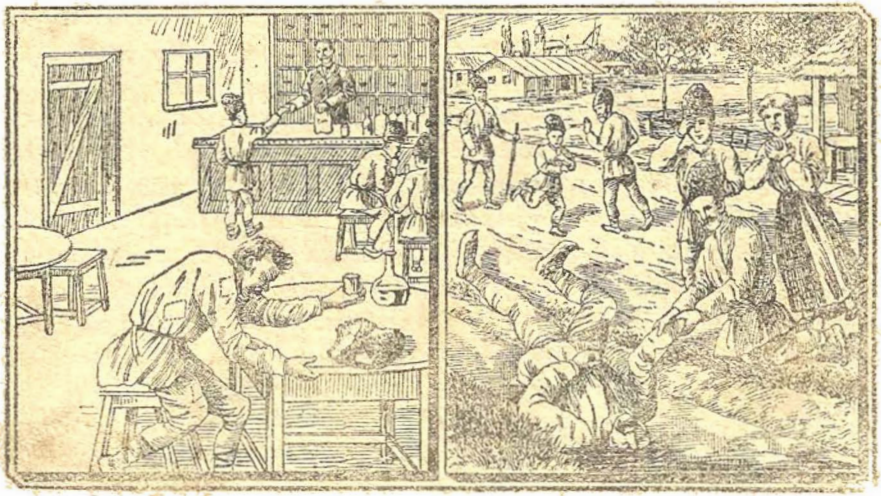

3. *Ea mi-l roagă: — „Hai la masă!“*
El o ieà de păr prin casă.
Copilaşii... sar ţipând,
El le cară pumni, la rând.

— „Vai!... păgânul!... mi-isugrumă!...“
— „Ce?... Mai na şi ţie, ciumă!...“
Apoi cade jos turtit;
Somn adânc l-a copleşit.

4. *Dimineaţa, o arsură,*
Foc îi sunt: şi piept, şi gură.
Ca să-i treac' al setei jar,
Pleacă 'n sat, la crâşmă, iar...

Intr'o noapte viscoloasă,
Geaba l-aşteptau acasă...
Către ziuă, l-au găsit
Intr'un şanţ, înţepenit!...

Petre Dulfu.

51. Vorbe înţelepte.

Beţia e uşa tuturor răutăţilor!

Dela nebun şi dela beat: adevăru-i uşor de aflat; căci ce cugetă mintea treazului, dă în vileag graiul beţivului.

52. BEŢIVUL

Beţivul este pacostea familiei sale. El: îşi dărapănă avutul, îşi vatămă sănătatea şi-şi sfărâmă liniştea căsniciei sale. Beţivul: înclină spre trândăvie, e iute-la mânie şi veşnic pornit spre gâlceavă.

Când n'are ce bea: îşi bate soţia, îşi schingiueşte copiii şi 'njură pe cine-i iese 'n cale.

In casa beţivului: sărăcie lucie. In curtea lui: bozii şi bălării. In ogradă: ciulini şi mărăcini.

Nevasta beţivului este isvor nesecat de lacrămi. Când doarme, visează că plânge: amarul ei şi chinul copiilor săi.

Pruncii beţivului, mai bine nu s'ar fi născut!

Beţivul bea: lacrămile, sângele şi viaţa femeii şi copiilor săi.

Dracul a născocit rachiul, ca să aibă cârciumarul ce vinde şi beţivul ce să bea.

E bine deci, să se ştie că dracul nu face fântâni; şi nici cârciumarul nu-şi adapă muşteriii cu apă, decât numai după ce-au căzut în baltă.

Beţivii să ieà aminte!

53. Vorbe înţelepte.

Ţuica, vinul: cui îi place, n'are cu ce să se'mbrace.

Beţivul, când trece pe punte, închide ochii, să nu vază apa.

E de plâns gospodăria, unde s'a 'fundat beţia.

54. Ce rude erau?

Un om întâlneşte un car cu boi, în care se aflau: un bărbat şi o femeie.

Omul zise:

— «Bună ziua: bărbat şi nevastă!»

Femeia-i răspunse:

— «Mulţumim dumitale!... dar nu suntem bărbat şi nevastă, căci mama omului acestuia este soacra mamei mele!»

Ce rudă erà femeia cu bărbatul?

55. Chiva.

— „Casa ți-e nemăturată,
Tu, la crâșmă ziua toată;
Noaptea peste sat se lasă,
Chivo, n'ai să vii acasă?"

— „Viu, numai să beau, bărbate,
Un pahar și jumătate,
Și încă patru, și vreo nouă,
Și vre-o douăzecișidouă!"

2. — „Cânepa-i nemeliță,
Furca 'n pod zace-aruncată,
Fusu 'n tindă, prin unghere...
Ce ai tu, de gând, muiere?..."

— „Cânepii, sămânța-i piară!
Vii dă, Doamne, multe 'n țară!
Furcă, fus...: mă bagă 'n boală,
Vinul vechi, din morți mă scoală!"

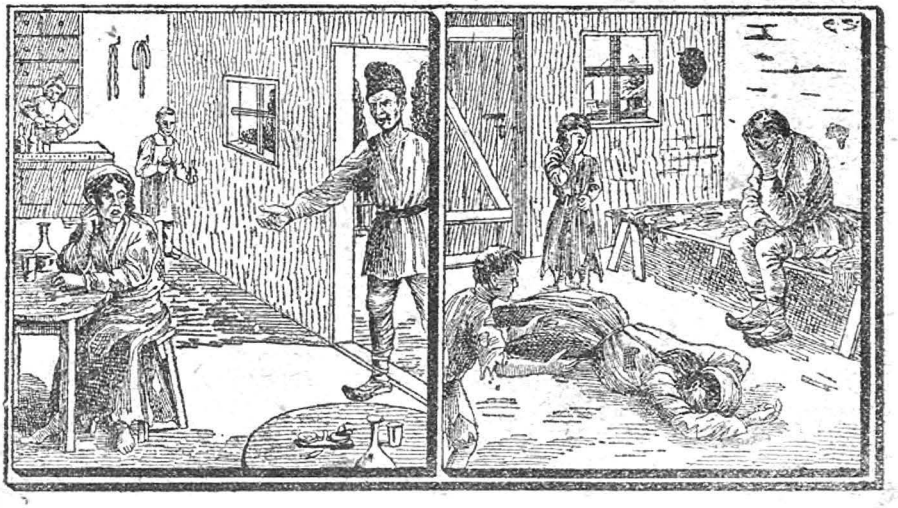

3. — „Pruncul cel mic țipă 'n fașă,
Cei mari n'au pe ei cămașă;
Acu 'n ladă ruginește...,
Spune-mi, fața nu-ți roșește?"

— „Duce-s'ar în iad, la dracul,
Cei ce născocit-au acul!
Cei ce fac rachiu de prune
Aibă veșnic zile bune!"

— „Boi și vaci, din bătătură,
Ni s'au dus pe băutură.
Chivo!... vrei să n'avem pâine?
Cerșetori să fim: azi, mâine?..."

4. — „Ce-o fi mâine, Domnul știe;
Astăzi, fac ce-mi place mie;
Grijile 'ncrețesc obrazul...;
Țuică!... tu-mi alungi necazul!"

* * *

Astfel glăsuiește Chiva,
Lenevoasa și bețiva.
Râd cei dimprejur; se 'nchină;
Iar bărbatul trist, suspină:

— „Aoleo! Tu, Doamne Sfinte!
Când femeia n'are minte,
S'o îngădui, cum îți vine?
Pentru ce n'o iei, mai bine?"

Petre Dulfu.

56. BEȚIA

Nu e pe pământ, făptură mai măreață și mai minunată decât omul! Nu este minte mai ageră și mai încăpătoare ca a lui! Nu e altă ființă: mai chipeșă, mai falnică și mai frumoasă, decât dânsul! Statura lui mândră și dreaptă îți spune că el este regele atâtor vietăți, cari se târăsc pe pământ sau se încovoae cu capul plecat, ca niște roabe, înnaintea lui.

Numai omul are darul neprețuit de a-și arătă prin **grai**: ce simte și ce gândește.

Un bărbat și o femeie, robiți de darul beției.

Ah! și ce jale grea te apasă când vezi pe acest **rege** al pământului, că se face una cu toate dobitoacele de rând!

Cine e fericitul care n'a întâlnit niciodată în viața lui chipul domnesc și mândru al omului, schimonosit de stricăciunea beției, într'o pocitanie hâdă și desgustătoare ?... Nu mai stă drept și arătos ca un stăpânitor. Se încovoaie ca un rob nemernic. Șovăe ca un copil nevârstnic. Cade ca un stârv lipsit de viață. Ochii lui deștepți și vioi, dormitează stinși, împăinjeniți. In luminile lor, nu zărești mai multă minte decât în ale unui bou. Icoana sfântă a figurii lui,

făcută după asemănarea lui Dumnezeu, **s'a stricat**: e numai o mâsgălitură. Cine a mânjit-o astfel: pe obraz, pe nas, cu vopseli stacojii? Ce duh rău şi-a bătut joc de dânsa încondeind-o, ca să nu mai semene a om?

Te întrebi, ce lighioană o fi astă făptură ciudată, care nu e: nici om, nici animal? In loc să vorbească, gângăneşte. Gura lui, flecară, bolboroseşte sunete: fără legătură, fără înţeles, sau fără judecată. Par'că ar fi cuvinte; dar şi un copil ar grăi mai omeneşte.

Tot ce ştia, se şterge din minte. Tot ce plănuia, se ascunde în întuneric. Uită trecutul şi nu mai zăreşte de loc în viitor. Noapte şi haos e în capul lui; gol şi întunerec se întinde peste lumea lui. Din

Copii născuţi din părinţi cu darul beţiei.

om a ajuns **ne-om**. Nu mai vede, nu mai pricepe. Injură, răcneşte, bate, fură, ucide. E turbat? Negreşit, sănătos **nu** e! Cine e treaz: să se dea în lături; să-l ocolească. Boala lui e grozavă. Ca mâine o să-l **ve**deţi: ori în spital, ori în puşcărie, ori mort într'un şanţ.

Săracul!... şi cât blestem pe neamul lui!

Din sângele beţivului ies copii: stricaţi, porniţi la beţie şi la fapte rele, ursiţi a trece şi dânşii prin cârciumă, ca să ajungă tot la spital, sau la ocnă. E un blestem, care prigoneşte: până la al noulea neam, până la cea din urmă odraslă. Strănepoţii ispăşesc în jalnică ticăloşie greşalele strămoşilor loviţi de

păcat. Nici praful nu se alege: de traiul lor, de casa lor, de neamul lor. Afurisită le este de soartă: şi truda, şi agoniseala. Nimic nu pot prinde din munca lor. Ca putregaiul se dărâmă tot ce se înfiripează o clipă din osteneala lor.

E tristă soarta beţivului; şi dureros, viitorul urmaşilor lui.

Cine-şi iubeşte neamul şi cine vede în om ceva mai mult decât o vită: să lupte din răsputeri, cu vorba şi cu fapta, pentru îndreptarea celor porniţi pe calea pierzării. Să ne dăm mâna cu toţii şi să pornim războiu celui mai grozav şi mai viclean vrăjmaş al omenirii: beţia! Numai aşa vom puteà să ne numim şi să rămânem **oameni!**

Ioan Găvănescu.

---

57. Despre economie.

— **Proverbe** —

Cine cheltueşte peste ce câştigă, n'are 'n casă mămăligă.
Cât ţi-e pătura, atât te 'ntinde.
Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormì.
Picând, picând: baltă se face.
Să ne cârpim, că nu putem tot să ne 'noim.
Spărtura, până e mică, trebuie cârpită.
Nu te măsurà la pungă cu cei mai avuţi decât tine.
Omul înţelept cumpără: vara, sanie şi iarna, car.
Leagă sacul cât e rotund, nu după ce i-ai ajuns la fund.
De unde tot iei şi nu mai pui, curând ajungi să nu mai ai ce luà.
Banul e făcut rotund: lesne se rostogoleşte; anevoie se câştigă şi uşor se cheltuieşte.
Ruda omului e punga cu bani şi sacul cu mălai.
Când ai bani, trebuie să ai şi duşmani; însă omului fără duşmani, nu-i plăteşte pielea nici un ban.
Banul muncit nu se prăpădeşte.
Când îţi intră banu 'n mână leagă-l cu nouă noduri.
Fiece nebun ştie să câştige bani, dar nu ştie să-i şi păstreze.
Cine nu cruţă bănuţul, nici de galben nu-i e milă.

Culese de **Anton Pann.**

58. Anton Pann.

Anton Pann s'a născut la 1794 în satul Slivin din Bulgaria. Tatăl său era de origină română; iar mama sa, bulgăroaică. În timpul războiului din 1812, Ruşii îl luară în robie, împreună cu toată familia, şi-l strămutară în Basarabia. El intră ca muzicant în oastea rusească. În 1826, părăsi Rusia împreună cu mama sa, şi fugi în România. De aci trecù la Braşov, în Transilvania. La 1830, venì în Bucureşti, unde începù a face pe cântăreţul de biserică. Având o deosebită înclinare spre poezie, el se apucă să scrie în versuri toate comorile de înţelepciune, făurite de mintea poporului, precum şi întâmplări închipuite de el. *„Povestea vorbei"* este o minunată adunare de proverbe, întovărăşite de diferite anecdote, povestite de către nemuritorul Anton Pann, cu un duh fără pereche în acea vreme. El a tipărit vreo 27 de lucrări, dintre cari cea mai mare parte în tipografia sa proprie. Anton Pann şi-a sfârşit zilele ca profesor de muzică bisericească la seminarul din Bucureşti. Răpus de tifos la 1854, el fu înmormântat în curtea bisericii *„Lucaci"* din Capitală.

59. Vorbe înţelepte.

O meserie plăteşte cât o moşie.
Mai bine stăpân mic, decât slugă mare.
Tocmeşte-te vrăjmăşeşte şi plăteşte omeneşte.

60. Pantalonii zugravului.

Un zugrav zise într'o zi nevesti-si, să-i scurteze puţin pantalonii, căci se cam tocise pe poale. Nevastă-sa îi spuse că-i va scurtà, dar nu chiar în ziua aceea, fiindcă aveà nişte treburi de mântuit.

Văzând aşa, rugă pe fică-sa, să-i scurteze ea pantalonii. Aceasta se văită că şi-a scrântit mâna şi nu poate.

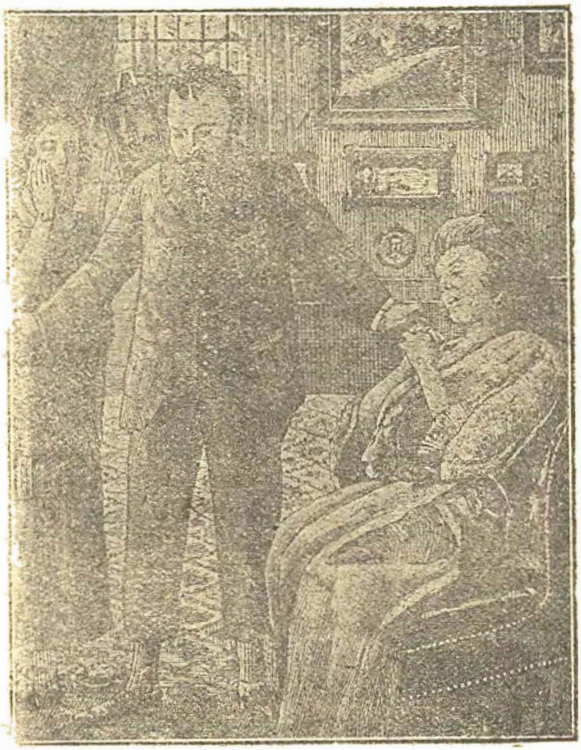

Omul, înciudat de îndărătnicia femeilor, se închise în casă şi-şi scurtă singur pantalonii, cum se pricepù.

Mai pe seară, simţindu-se mai bine, ca să facă bucurie lui tatăsu, fata se apucă într'ascuns şi-i scurtă pantalonii.

Nevasta zugravului, sfârşindu-şi treburile într'un târziu, ca să facă surpriză bărbatului, pe când ceilalţi dormiau, se apucă şi-i scurtă şi ea pantalonii.

Vă închipuiţi mirarea bietului om, când văzù a doua zi, că pantalonii săi aveau poalele până aproape de genunchi.

* * *

Fii îndatoritor, când eşti rugat; nu numai când îţi vine ţie chef!

61. Hora Unirii.

Hai să dăm mână cu mână,
Cei cu inima română;
Să 'nvârtim hora frăției
Pe pământul României!

Iarba rea din holde piară,
Să piară vrajba din țară!
Intre noi să nu mai fie,
Decât flori și armonie!

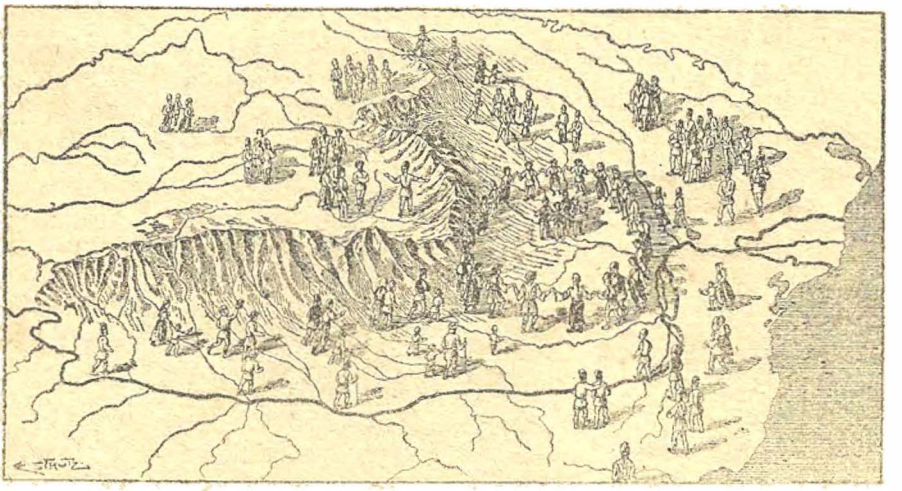

Măi Muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine:
Și la viață cu iubire,
Și la moarte cu 'nfrățire.

Vin la Milcov cu grăbire,
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să treacă drumul mare,
Peste-a noastre vechi hotare;

Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă 'n lume;
Eu ți-s frate, tu mi-ești frate,
In noi, doi, un suflet bate!

Și să vază sfântul soare,
Intr'o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frățească
Pe câmpia românească.

Vasile Alexandri.

62. Vorbe înțelepte.

Pe Dumnezeu nu-L uită, oriunde te vei află.
Cine pe sărac ajută, pe Dumnezeu împrumută.
Cel ce 'n altă lege sare, nici un Dumnezeu nu are.
Dumnezeu îți dă, dar în sac nu-ți bagă.

63. SĂ ÎNTĂRIM „UNIREA“ PRIN NOI INŞINE!

Care dintre noi ar fi crezut că-i va fi dat să trăiască înnălţătoarele zile de mândrie naţională ale vremurilor de astăzi! Câţi am fi îndrăsnit să profeţim înfăptuirea aşa de grabnică a celui mai măreţ şi mai scump vis al Românismului!

Iată că, ceea ce pentru bunii şi străbunii noştri a fost un dulce vis, pentru noi sunt fapte cari se petrec aevea!

Trăim zilele măreţe de azi şi ni se pare că încă visăm. Am văzut împlinindu-se năzuinţele noastre naţionale aproape în întregime, aşa cum nu se aşteptau nici cei mai încrezători dintre noi, şi par'că nu ne vine a crede ochilor. Atât de mari, neasemuit de mari, sunt întâmplările petrecute sub văzul nostru, încât, minunaţi de prea marea lor strălucire, încă le privim cu îndoială şi ne întrebăm cu grijă, dacă nu suntem prada vreunui vis, a unui vis atât de frumos, c'am dorì să ţie o veşnicie!

Nu! Nu e vis ceea ce vedem!

Privelişte care se desfăşoară subt ochiul nostru aiurit, împlinirea în întregime a sublimului vis al Românismului, a acelui vis ce-a mângâiat sufletele atâtor generaţii de Români, a visului unirii întregii suflări româneşti sub mândrul nostru tricolor, a unirii tuturor Românilor sub un singur ocârmuitor: e cea mai măreaţă, cea mai minunată privelişte, care ar fi putut să strălucească vreodată în viaţa unui neam!

Măreţe sunt zilele pe cari le trăim şi înnălţătoare, vremurile pe cari le străbatem; dar câte clipe grele n'am avut de înfruntat până s'ajungem aici!

Numeroase sunt durerile sufleteşti ce avem de lecuit; ele se vor alinà însă cu vremea, udate de balsamul mândriei că datorită lor, **sufletul neamului nostru şi întreg poporul românesc este astăzi unul şi nedespărţit.**

Acestui popor, Atotputernicul i-a dăruit ţara cea mai minunată. **Prin bogăţiile şi frumuseţile risipite de Dumnezeu şi de firea cea darnică pe întinsul României celei Mari, pământul ţării noastre cuprinde tot ceea ce poate visà**

Şi-au dat toţi, mână cu mână,
Cei cu inima română;
S'au încins hora frăţiei
Împrejurul României!...

şi dorì sufletul omenesc. Avem: câmpii mănoase, dealuri acoperite cu vii şi livezi, munţi plini cu tot soiul de bogăţii şi semănaţi la fiece pas cu cele mai măreţe privelişti. Avem păduri nenumărate. Avem ape de toată mândreţea; avem mare; avem: localităţi fermecătoare, sate pitoreşti, oraşe mândre. Nu e bogăţie care să ne lipsească! Păcură, sare, cărbuni, aur, argint, ape minerale: de toate se găsesc în blagoslovitul pământ al României. Intr'un cuvânt, ţara noastră este un adevărat rai pământesc!

Vrăjmaşii ne duşmănesc şi stau la pândă. Ei întărâtă pe cei slabi de înger şi se bucură când văd zavistia între fraţi. Vom mai fi supuşi, poate, încă la multe încercări, cari să urmărească a da naştere urii şi vrajbei între noi. Să nu alunecăm spre prăpastia în care ne împinge duşmanul! Să cumpănim toate împrejurările cu chibzuială şi să nu pierdem din vedere o clipă cauza cea mare a neamului nostru! Să nu ne încredem decât în noi şi în puterile noastre! **Prietenul te caută cât are nevoie de tine; vrăjmaşul te respectă cât timp are teamă de tine!** In cine poţi dar, să te încrezi mai mult ca'n tine însuţi? **Crezul nostru în viitor să fie: „PRIN NOI INŞINE!“ Intr'o Românie nouă, suntem datori să ne făurim un suflet nou!** *Am fi nevrednici de sacrificiile făcute de eroii şi martirii răpuşi pentru unitatea naţională, dacă noi, cei cari le supravieţuim, nu vom călcà patimile în picioare,* **păşind cu încredere spre întărirea unirii întregului neam românesc,** *în ciuda vrăjmaşilor cari privesc cu ochi pismaşi bucuria revărsată în sufletele noastre de Dumnezeul popoarelor, care a îndemnat pe*

Cei cu inima română,
Să-şi dea toţi mână cu mână,
Să'ncingă hora frăţiei
Imprejurul României!

---

64. Cugetări.

Dumnezeu ne-a lăsat noaptea, ca să ne putem judecà faptele săvârşite în cursul zilei.

Ziua laud-o seara; iar pe om, după moarte.

65. Viteaza fecioară dela Jiu.

Deschizând cartea trecutului, întâlnim mai la fiece pas alesele virtuţi ale neamului nostru. Străbătând adâncul veacurilor, găsim blândeţea firească a Românului, alături de curajul său fără seamăn. Niciodată însă, Românul n'a fost mai neasemuit în curaj şi îndrăsneală, ca în clipele când şi-a apărat: brazda, ogorul, ţara lui, de cotropirea vrăjmaşă.

Vitejia ostaşului a strălucit totdeauna, alături de firea aleasă a femeii române, care a împărtăşit: atât zilele de bucurie, cât şi pe cele de primejdie, în tovărăşia celor d'un neam cu ea. In cartea neamului nostru, aflăm numeroase pilde în cari, deseori, femeile au dat dovadă de acelaş curaj în faţa duşmanului, ca şi bărbaţii.

Cu prilejul *războiului pentru unitatea naţională*, femeile române au dovedit cu prisosinţă, că aceste virtuţi strămoşeşti trăiesc tot aşa de viu, ca şi 'n trecut, în firea neamului nostru.

O pildă nepieritoare pentru urmaşi, va rămâne tânăra fecioară din Gorj, *Ecaterina Teodoroiu*, care a reînviat amintirea minunatei fete dela Cozia, din timpul lui Vlad Ţepeş.

Această vitează Românca aveà numai 18 ani, când s'a început războiul pentru întregirea neamului. Impinsă de un puternic imbold patriotic, se alătură ca cercetaşă la trupele române, ce luptau în munţii Gorjului. In luptele depe valea Jiului i se prăpădiră doi fraţi. De-acum, se hotărî să-i înlocuiască ea. Infruntând toate greutăţile războiului, luptă alături cu ostaşii regimentului 18 «*Gorj*», la: *Brătina*, *Peşteana* şi alte localităţi. In retragere, între *Răcari* şi *Filiaşi*, fu greu rănită de o schijă de obuz şi evacuată în Moldova. După o zăcere de mai multe luni, se vindecă. Cu o pornire minunată, ea îşi închină tot timpul îngrijirii bolnavilor de tifos exantematic. Pentru vitejia pe care o dovedise în cursul luptelor dela Jiu, M. S. Regele îi dete în chip onorific gradul de sublocotenent în regimentul 43/59, decorând-o cu «Virtutea militară».

Reîncepându-se luptele pentru liberarea ţării de sub vrăjmaşi, sufletul ei viteaz o mână din nou pe front. Cuminte şi aşezată, îngrijind de plutonul său ca o soră, Ecaterina Teodoroiu se bucură de respectul şi iubirea tuturor. Curajul ei turnă în sufletul soldaţilor o vigoare şi o încredere neînchipuită. Pretutindeni, ea erà în fruntea vitejilor săi. Cu fapta şi cu vorba: înflăcără pe cei ce o urmau, încrezându-se într'însa ca într'o sfântă, în faţa căreia, gloanţele şi şrapnelele se topiau.

In noaptea de 23 August, 1917, viteaza dela Jiu fu răpusă de gloanţele vrăjmaşe, îmbărbătând cu jertfirea sa pe cei ce aveau să-i răsbune moartea. Această viaţă pusă în slujba pa-

triei cu o pornire neasemuită, se stinse într'o clipă, spre desnădejdia tuturor acelora ce se deprinseseră s'o vadă alături de ei şi în fruntea lor. Gloanţele duşmane i-au fulgerat pieptul sub care clocoteà simţiminte atât de înnălţătoare. Ochii ei, scânteietori de vioiciune, au fost închişi pentru vecie.

A doua zi, comandantul regimentului dete următorul ordin de zi:

Regimentul „Lupeni". *24 August, 1917.*

ORDIN DE ZI Nr. 1.

«In timpul ciocnirii de ieri noapte, pe dealul Secului, a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă, de două gloanţe de mitralieră, voluntara Ecaterina Teodoroiu, din compania 7-a.»

«Pildă rară a unui cald entusiasm, unit cu cea mai stăruitoare energie, aceea pe care unii au numit-o cu drept cuvânt «Eroina dela Jiu», şi-a dat jertfa supremă, lipsită de orice trufie, de orice deşartă ambiţie, numai din dragostea de a apără pământul ţării noastre, cotropit de duşmani.»

«Ecaterina Teodoroiu a fost la înnălţimea celor mai viteji apărători ai ţării sale, pe cari i-a întrecut prin puterea cu care îşi înfrângeà slăbiciunea femeiască, ştiind să dovedească vigoarea bărbăţiei de trup şi suflet, şi calităţile întregi ale unui ostaş: îndrăsneţ, neobosit şi plin de entusiasmul de a se face folositor cu orice preţ.»

«Aceea care a luptat ca un viteaz din alte vremuri la Tg.-Jiu, aceea care a desfăşurat o energie rară împotriva «morţii albe»— care a secerat pe camarazii ei bolnavi de tifos exantematic : pornise din nou în luptă cu un avânt reînnăscut, cu nădejdiea că va contribuì şi ea la opera cea mare a răsbunării, la a cărei pregătire a luat parte activă».

«A căzut înnainte de a ajunge la ţelul acestei revanşe. Şi-a dat viaţa cu simplicitatea eroismului adevărat, nu pentru a obţine apoteoza de vorbă, ci: pentrucă aşa cereà inima ei, pentrucă aşa credeà sufletul ei, că-şi împlineşte datoria vieţii.»

«Aceea care în vitejia-i comunicativă a murit în clipa când se descopereà, spre a-şi îndemnà ostaşii cu vorbele : «INNAINTE, BĂEŢI, NU VĂ LĂSAŢI, SUNTEŢI CU MINE!» — are drept din clipa aceasta la cinstea veşnică a tuturor Românilor.»

«Pentru dragostea-i de ţară, pentru simţu-i rar al datoriei, pentru energia şi avântul cu care şi-a împlinit ceeace socoteà misiunea ei până la jertfa supremă, o citez la ordin de zi pe regiment, dând-o ca pildă tuturor ostaşilor!»

Comandantul regimentului 43/59 infanterie:

Colonel **Pomponiu.**

Corpul ei a fost îngropat la început între fagii verzi dela *«Poenele»*, în jud. *Putna*, unde soldaţii plutonului său i-au săpat mormântul, lăsând-o în straja crucii albe, simbol al sacrificiului făcut de femeia română pe altarul neamului. In 1923, rămăşiţele fecioarei dela Jiu au fost strămutate cu cinste deosebită în vatra oraşului Târgu-Jiu, unde i s'a ridicat şi o statue înfăţişând-o în clipele de vitejească însufleţire.

Amintirea Ecaterinei Teodoroiu întrupează jertfa tuturor femeilor române, cari, ca: mame, soţii şi surori, şi-au trimis: fiii, sòţii şi fraţii, spre a-şi vărsà sângele pentru ţară; iar ca surori de caritate, au stat de veghe la patul răniţilor şi muribunzilor, revărsând alinarea şi iubirea lor în sufletele chinuite de durere şi dor, ale celor suferinzi.

Răbdarea şi jertfa femeilor române: sunt vrednice de cea mai înnaltă admiraţie. Iubirea şi uitarea lor de sine: au dat ostaşilor noştri acea tărie, care a înfrânt pe duşman.

Virtuţile neamului românesc sunt chezăşia viitorului strălucit pe care soarta l-a hărăzit poporului nostru. *Datoria fiecărui* **bun român** *e: să lupte ca ele să nu fie năruite, nimicite, de furtuna rătăcirii ce pare a se fi abătut asupra omenirii!*

---

66. Om cu stare.

Un părinte aveà o fică de măritat. Fetii îi veniră doi logoditori. Unul erà sărac la pungă, dar avut la minte; celălalt erà gros la pungă, dar şubred la minte. Tatăl fetii cerù sfat unui înţelept: după care dintr'înşii să-şi mărite fata?

Inţeleptul îi răspunse:

— «Eu preţuesc mai mult un *om fără stare,* decât o *stare fără om!*».

---

67. Ghicitori.

Sunt înnaltă şi spoită;
Când urîtă, când iubită.
Vara, nu vor să mă vază;
Iarna, toţi mă'nbrăţişează.

Соба.

Un arbore foarte mare:
Douăsprezece crăci are;
Patru cuiburi pe un crac;
In cuib, şapte ouă zac.

Анȣл.

Ghici, ghicitoare, ce este? Am trei lucruri. Se sfădesc. Unul zice: — «Eu, mai bine ca oricând, vara trăiesc!» Cel'lalt zice: — «Ba eu, iarna!» Al treilea, hai şi el: — «Eu, măi fraţi: vara şi iarna, trăiesc în acelaş fel!»

Карȣл, санна ши калȣл.

68. DRAGOSTEA DE INVĂȚĂTURĂ

Minunat lucru mai e și scrisul ăsta! Câtă înțelepciune trebuie să fi fost în capul celui ce l-a născocit pentru întâiaș dată! Să te uiți pe niște semne și să cetești gândul

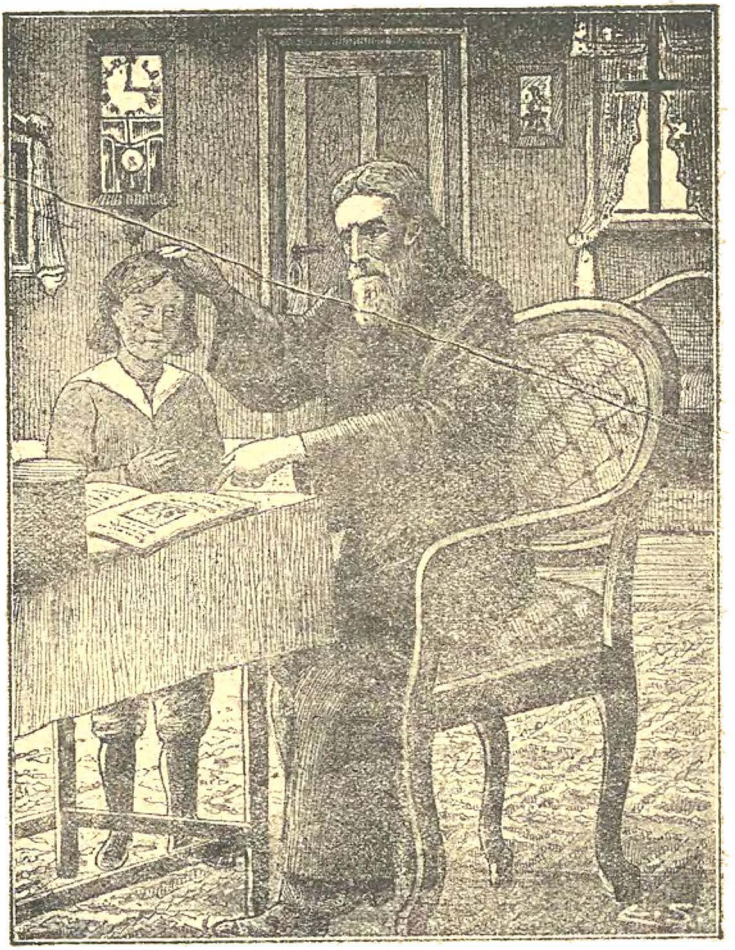

celui ce-a scris acele semne! Sau, să cugeți ceva și, prin meșteșugul scrisului, să-ți așterni gândul pe hârtie. Într'adevăr, mare minune!

Mi-aduc aminte că, pe când eram mic și la începutul învățăturii, nu prea-mi plăceà cartea; nu-i aflasem gustul. Bunicul meu — preotul satului —, Dumnezeu să-l ierte,

se ţineà scai de mine, îndemnându-mă în tot chipul să nu socotesc învăţătura ca o povară.

Par'că-l aud:

— „Nu uità, dragul bunicului, ce-ţi grăiesc! O să vie o vreme, când o să-ţi aduci aminte de vorbele mele! **Cartea e gândul lui Dumnezeu pus în sufletul oamenilor înţelepţi.** *Ca şi lumina zilei, învăţătura vine dela Dumnezeu. Cel ce nu vrea să 'nveţe, este părtaş al întunerecului. Cetirea unei cărţi bune te face: mai bun, mai înţelept. Chiar şi din cetirea unei cărţi rele poţi trage învăţături, dacă ţi-ai adăpat sufletul şi agerit judecata, cetind cărţi bune.*"

„Nici un prieten nu e mai bun pe lume ca o carte bună. Când ţi-e aminte să petreci, închide-te în casa ta, între cărţile tale. Acolo stai în tihnă de taifas cu cine pofteşti: cu regii şi împăraţii lumii, cu învăţaţii cari au trăit cu mii de ani în urmă, sau cu mărimile cari trăiesc în zilele tale. Cetind cele spuse de ei, poţi să-i judeci şi să-i preţueşti sau disprețueşti, după vorbele şi faptele lor, fără a te teme de mânia lor. Iată ce prieteni supuşi şi liniştiţi sunt cărţile!"

Stam şi-l ascultam; şi: par'că-l pricepeam; par'că nu-l pricepeam.

Ca să-mi deschiză gustul de cetit, luà cărţi cu istorisiri potrivite vârstei mele şi mi le 'ncepeà, dar niciodată nu mi le sfârşeà. Se făceà a se da după vreo treabă, uità cartea pe ceva; iar eu, dornic să ştiu sfârşitul povestirii, o luam şi-o ceteam toată cu nesaţ.

Aşa am cetit mai târziu pe: *Alexandru Macedon, Minunile Maicii Domnului, Cele douăzecişipatru de vămi ale văzduhului*, şi-o sumă de poveşti: cu *Ilene Cosinziene, cu Smei şi Feţi-Frumoşi.*

De unde la început nu prea-mi plăceà să cetesc, mai târziu ajunsesem de-mi uitam uneori şi de mâncare, când mă furà cetitul vreunei cărţi.

Bunicul s'a prăpădit. Vorbele lui însă mi-au rămas adânc săpate în minte şi, deseori, mă gândesc la cele ce-mi spuneà.

De atunci, am cetit sute şi mii de cărţi: şi bune, şi rele; şi mi-am dat seama că, într'adevăr, dacă-ţi agereşti judecata din cetitul cărţilor bune, nici pe cele rele nu le nesocoteşti; căci ele, arătându-ţi răul, te ajută să te fereşti

de el. *Numai omul slab de înger se lasă târît de îndemnurile rele.*

De aceea, în orice împrejurare, îndemn pe oricine, să se facă prieten: al cărții, al cetitului; iar cei ce nu știu carte, să dea multul cu mult și să învețe, căci învățătura e avuție care nu se pierde și pe care hoții nu ți-o pot prădà.

Învățătura e cea mai temeinică și cea mai sigură comoară a omului care a avut parte de ea!

Să nu fugim de învățătură!

---

69. Frumoasă ești, o! țară...

Frumoasă ești, o! țară,
In măestrita-ți iie,
Cu flori albastre, roșii
Și galbene, o mie!
De-aceea, tot streinul
Stă'n loc, privind la tine;
Vrăjit de-a ta mândrețe,
Să plece nu-i mai vine.

Frumoasă ești, o! țară,
Cu scumpa-ți cingătoare
De spice aurite,
Ce strălucesc la soare!
De-aceea, toți vecinii,
Cel Sfânt să-i potolească,
Ți-au pus, vai! nu odată,
Gând rău, să te robească!

Frumoasă ești, o! țară,
Și mult bogată'n toate!
De-aceea și Românul,
De-al tău drag nu mai poate.
Cu-o lume, el luptà-s'ar
Și ar murì mai bine,
Decât să mi te vadă
Căzând pe mâini streine!

Petre Dulfu

---

70. Despre vrednicie.

— Proverbe —

Omul sfințește locul; iar nu locul, pe om. Omul vrednic se face luntre și punte, și tot iese la liman. El lucrează: și pe mult, și pe puțin; căci își zice că, decât nimic, tot e mai bine ceva. In casa omului muncitor, foamea nu-și găsește cuib; căci acel care lucrează, după pâine nu oftează.

---

71. BISERICA

Mare şi minunat lucru este credinţa în Dumnezeu! Chiar şi omul cel mai lipsit de suflet şi rătăcit cu totul din căile Domnului, când e încolţit de necazuri, se trezeşte, fără să-şi dea seama, zicând: «Ajută-mă, Doamne! Scapă-mă, Doamne, din nevoie!»

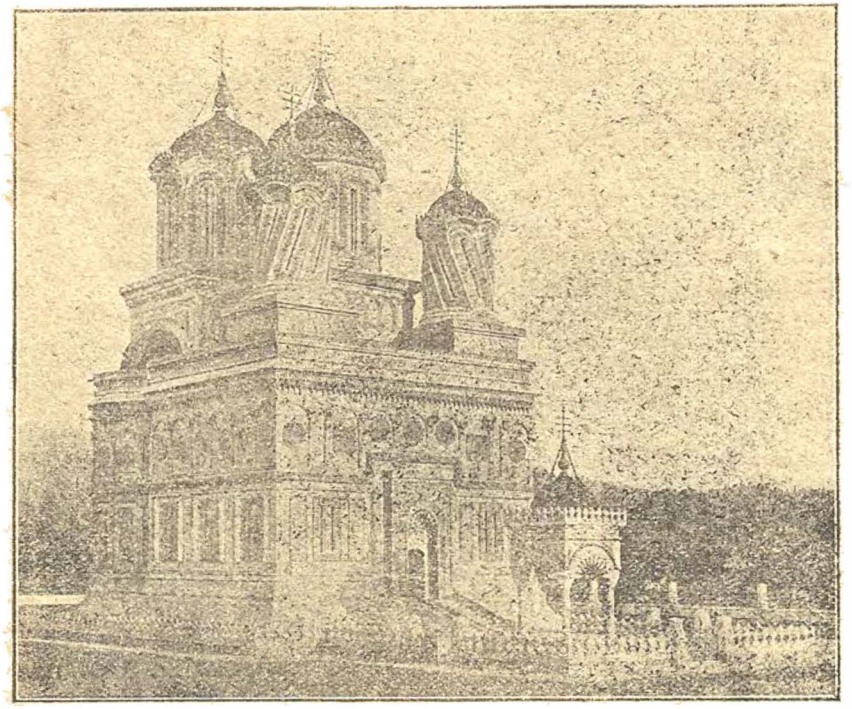

Biserica mânăstirii Curtea-de-Argeş.

Omul credincios, foarte deseori simte trebuinţă, ca — departe de grijurile vieţii şi dând uitării, o clipă, nevoile zilnice — să-şi îndrepte toată gândirea, tot sufletul, spre Cel Atotputernic.

Creştinul adevărat nu poate găsi nicăieri un colţ mai liniştit spre a se rugă lui Dumnezeu, ca locaşul sfinţit al bisericii. Toţi cei adunaţi în locaşul Domnului: îngenunchează, se închină, se roagă, sărută

sfintele icoane, fără a se simţi stânjeniţi de tovărăşia celorlalţi creştini. La uşa bisericii, chiar cel mai trufaş suflet simte nevoia de a se desbrăcà de haina deşartei mândrii lumeşti.

Singurul colţ pământesc, unde, într'adevăr, domneşte egalitatea pentru toţi credincioşii, este biserica.

Dumnezeu fiind pretutindeni, ne putem rugà Lui orişiunde ne-am găsì. Insă, liniştea de care avem nevoie spre a ne puteà rugà desbrăcaţi de orice gânduri lumeşti, n'o putem aflà decât numai în biserică. Tot în biserică se adună creştinii la anumite zile, spre a prăznuì: amintirea dumnezeieştilor întâmplări din viaţa pământească a Mântuitorului Christos, precum şi amintirea martirilor cari şi-au dat viaţa pentru răspândirea Sfintelor Sale Invăţături.

Iată pentru ce, fiecare sătişor, fiecare colţ de târg: îşi are biserica sa! Iată pentru ce, oamenii cari simt trebuinţă, să-şi apropie sufletul de Dumnezeu, se duc Duminecile şi sărbătorile la biserică!

Omul lipsit de încredere în Dumnezeu, trăieşte ca un nenorocit. Veşnic e ros de scârbă şi de nemulţumire. Toate le vede sucite, toate le judecă numai cu răutate. Sufletul lui e muncit neîncetat de îndoială. Trăieşte o viaţă întreagă într'un veşnic sbucium. Când e aproape să-şi dea sfârşitul, îngrozit de trecutul lui nemernic, strigă cu desnădejdie numele Celui Atotputernic, rugându-se să-i ierte greşalele săvârşite în viaţă.

Să n'aşteptăm sfârşitul vieţii noastre spre a ne apropià de Dumnezeu. Fiecare clipă liberă s'o folosim îndreptându-ne cugetul spre El. Când împrejurările ne îngădue, să mergem voioşi la biserică, spre a ne rugà Lui, împreună cu ceilalţi credincioşi. Toţi creştinii, la olaltă, alcătuim biserica Domnului, *biserica lui Christos*. Pentru aceea, locaşurile noastre de rugăciuni poartă numele de biserici, adică locaşuri de adunare a celor ce cred în Christos.

*
* *

Cine nu iubeşte biserica, urăşte pe Dumnezeu!

72. Sărbătoarea eroilor.

Eroul necunoscut.

O mie nouă sute şasesprezece!...
O mie nouă sute douăzecişitrei!...

Două date cari închid între ele un nesfârşit lanţ de întâmplări hotărîtoare pentru viaţa neamului românesc!

Par'că fu ieri, când trâmbiţa răscoli liniştea văzduhului, chemând suflarea românească să-şi împlinească soarta.

Mii..., zeci de mii..., sute de mii de piepturi româneşti: s'au adunat în jurul drapelului ***unităţii naţionale.***

Când s'a dat semnalul mântuirii, fiecare şi-a făcut cruce şi s'a repezit în luptă cu nădejdiea în isbândă. Înnălţătoare clipe de mândrie naţională!... Infricoşătoare privelişte!... Urcând şi coborînd: dealuri, văi şi munţi; împinşi de visul de veacuri al bunilor şi străbunilor noştri, vitejii luptători au pătruns pe ogorul robit al Ardealului.

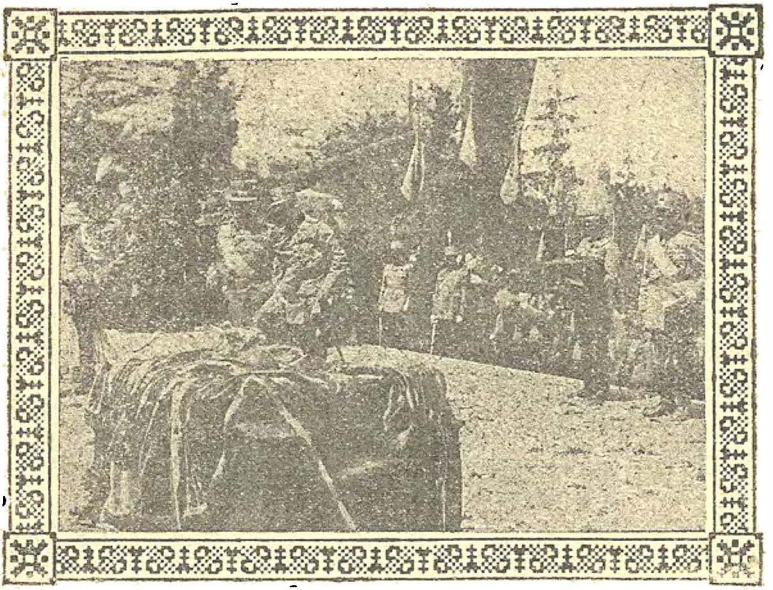

Decorarea eroului necunoscut de către M. S. Regele.

Valurile Dunării, prăpăstiile Carpaţilor, întinsul câmpiilor stau mărturie a sacrificiului făcut de atâţia eroi, cari şi-au dat duhul chemând pe cei lăsaţi acasă, sortiţi a nu-i mai vedea.

Pe oasele lor, sfărâmate de roatele tunurilor; pe carnea lor, sfâşiată de lighionile pământului; pe trupurile lor, încremenite în largul zării: s'a ridicat România de azi, ***România tuturor Românilor!***

Se cădeà ca cei ce se bucură de întinsul acestei ţări, să se gândească şi la martirii cari au pus la temelia unităţii noastre naţionale: suferinţele şi viaţa lor.

Se cădeà ca sacrificiile atâtor eroi risipiţi în lungul şi 'n latul ţării, să fie proslăvite de toată suflarea românească în chip deosebit.

Se cădeà să prăsnuim cu toţii amintirea celor cari, cu durerea, cu lacrimile şi cu viaţa lor: au născut viaţa nouă pe care o trăim!

* * *

Românimea şi-a cunoscut datoria!

In ziua de 17 Mai, 1923, ziua Inălţării la cer a Mântuitorului, a fost şi ziua înnălţării sufletelor româneşti spre slăvile în cari plutesc duhurile atâtor martiri sacrificaţi pentru mărirea neamului.

Ingenunchind înnaintea rămăşiţelor unui erou ales de întâmplare să înfăţişeze sacrificiul tuturor celor răpuşi pentru unitatea naţională, gândul nostru s'a îndreptat spre fiinţele dragi, cari nu s'au mai întors depe câmpul datoriei.

Gândind la morţii noştri iubiţi, sfârşiţi: cine ştie unde şi cine ştie cum, lacrămi de duioşie şi mândrie naţională ne-au udat ochii. nouă, celor ce am avut prilejul să vedem sicriul eroului sfânt al Românimii. Dela Vodă până la cel mai umil locuitor al acestei ţări: toţi ne-am simţit sufletele înfiorate de măreţia prasnicului!

In drumul lui spre ***Mărăşeşti,*** şi dela Mărăşeşti spre ***Bucureşti:*** a purtat fiorul amintirii celor răpuşi, prin sufletele tuturor celor ce i-au ieşit întru întâmpinare.

Câte clipe mişcătoare n'a prilejit sărbătorirea acestui ***erou necunoscut!*** Cine e 'n stare însă, să redeà prin grai frământările atâtor suflete!

Cele ***două minute de tăcere şi nelucrare*** din miezul zilei, când el fu coborît în locaşu-i veşnic, au fost pentru toată suflarea românească cea mai pioasă închinare pe care puteà s'o aducă jertfei ostaşului român.

Numai prin tăcere îl puteam slăvi îndeajuns; căci cine ar fi avut darul să închege prin grai măreţia acelor momente de neuitat! Orice vorbă ar fi fost o întinare pentru dumnezeiasca proslăvire a celui ce a murit în taină, fără să i se ştie: nici măcar numele, nici durerile ultimelor clipe!

Să nădăjduim că cele două momente de tăcere ale închinării vor fi semnul curmării patimilor ce desbină pe fiii aceluiaşi popor şi că ***întreaga suflare românească îşi va da mâna pentru sănătoasa îndrumare a neamului, spre tihna celor ce s'au jertfit pentru unitatea lui!***

Fie ca acest simbol al sacrificiului obştesc, să fie şi simbol al ***unităţii sufleteşti a tuturor Românilor:*** singura în stare să cimenteze temelia consolidării noastre naţionale!

73. Pe-al nostru steag...

Pe-al nostru steag e scris unire:
Unire'n cuget şi'n simţiri;
Şi sub măreaţa lui umbrire,
Vom înfruntà orice loviri!

Acela, 'n luptă grea se teme,
Ce însuşi e rătăcitor;
Iar noi, uniţi în orice vreme,
Vom fi, vom fi, învingători!

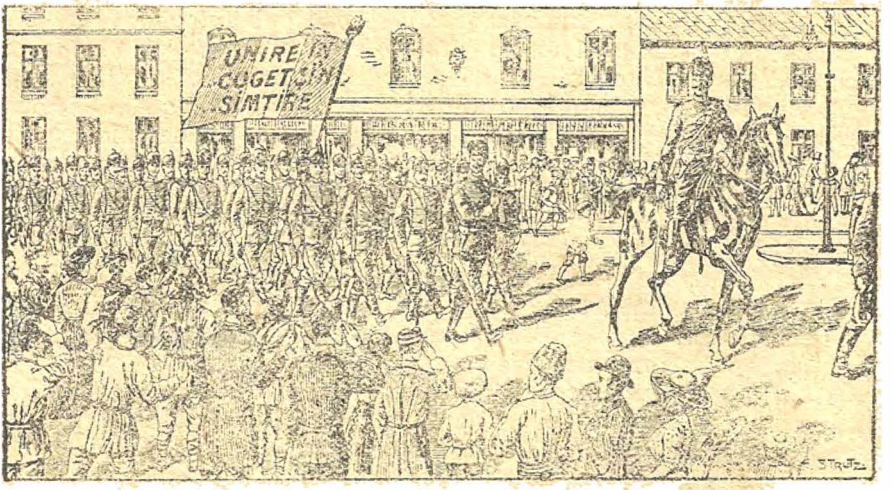

Am înarmat a noastră mână,
Ca să păzim un scump pământ;
Dreptatea e a lui stăpână,
Iar domn, e adevărul sfânt;

Şi 'n cartea veşniciei scrie,
Că ţări şi neamuri: vor pierì;
Iar scumpa noastră Românie,
Etern, etern, va înflorì!

Andrei Bârsan.

SFÂNTA SCRIPTURĂ

ISTORIA VECHE

ÎNNAINTE DE CHRISTOS

1. FACEREA LUMII

Intâia zi a creaţiunii. — Mai înnainte de începutul lumii, întreaga nemărginire erà plină numai de *Duhul Domnului* şi *Cuvântul lui Dumnezeu* stăpâneà tot văzduhul.

Facerea lui Adam.

Prin puterea *Cuvântului Său, Dumnezeu* a făcut la început *cerul* şi *pământul,* din nimic. Pământul însă, nu aveà nici o formă şi erà pustiu. Pretutindeni erà un întunerec nesfârşit. Numai *Duhul Domnului* străbăteà nemărginirea pe deasupra apelor.

Hotărîndu-se să înfăptuiască lumea, Dumnezeu grăì: «*Să fie lumină!*» Şi îndată văzduhul s'a luminat. Văzând Dumnezeu că *lumina* este bună, o despărţi de *întunerec;* şi a

numit lumina *ziuă*, iar întunerecul, *noapte*. Începutul zilei s'a numit *dimineaţă;* iar sfârşitul ei, *seară*. Şi împlinindu-se ziua, s'a făcut seară. *Acestea toate s'au petrecut în* **ziua întâia** *a facerii lumii.*

A doua zi. — Făcându-se iarăşi dimineaţă, Dumnezeu grăi: «*Să fie tărie în mijlocul apelor, care să despartă apele între ele!*» Şi aşa se făcù. Iar văzduhul de deasupra apelor îl numì *cer*. După aceea se făcù iarăşi seară şi s'a împlinit **ziua doua.**

A treia zi. — Făcându-se din nou ziuă, Dumnezeu zise: «*Să se adune apele la un loc; iar uscatul să se ridice la su-*

Adam minunându-se de frumuseţile firii.

prafaţa pământului!» Şi aşa se făcù. Uscatul a fost numit *pământ;* iar apa s'a numit *mare*. Şi a poruncit Dumnezeu, să răsară *iarbă* şi *pomi* de tot felul pe suprafaţa pământului. Şi porunca Lui s'a împlinit. După aceea se făcù seară iarăşi, împlinindu-se **ziua a treia.**

A patra zi. — Şi dacă s'a făcut iarăşi dimineaţă, Dumnezeu a zis: «*Să fie luminători pe bolta cerului, cari să despartă ziua de noapte şi să însemne cursul vremii: zilele, anii şi veacurile; şi să lumineze pământul!*» Şi porunca Domnului se împlinì. Cerul se umplù de stele, printre cari două aveau strălucirea mai puternică: una luminà *ziua*— adică *soarele;* iar

cealaltă, *noaptea* — adică *luna*. Şi s'a făcut iarăşi seară, căci se împlinise **ziua a patra.**

A cincea zi. — Făcându-se din nou ziuă, Dumnezeu zise: «*In ape să crească fiinţe vii; iar pe deasupra pământului să sboare tot felul de pasări!*» Şi a făcut Dumnezeu în această zi *peştii* cei mari şi toate *târîtoarele* apelor, precum şi *pasările* văzduhului. După aceea a binecuvântat aceste făpturi zicându-le: «*Creşteţi şi vă înmulţiţi!*» Făcându-se seară, s'a sfârşit şi **ziua a cincea.**

A şasea zi. — Venind iarăşi dimineaţa, Dumnezeu a grăit:

Adam şi Eva în paradis.

«*Pământul să rodească tot felul de făpturi însufleţite, cari să viefuiască pe uscat!*» Şi aşa crescură: *fiarele, dobitoacele* şi toate *viefuitoarele* uscatului.

Facerea primilor oameni. — După ce-amântuit Dumnezeu de făcut lumea cu toate frumuseţile sale firesti, a zis: «*Acum să fac făptură după chipul Meu şi asemănător Mie!*» Şi luând ţărână din pământ, făcu pe om căruia îi dete suflare din suflarea Sa; iar numele primului om a fost *Adam*, adică *luat din pământ*. Dar Dumnezeu şi-a zis: «*Nu e bine să fie omul singur; să-i fac un tovarăş, care să-i semene!*» Şi a dat Dumnezeu lui Adam un somn greu. In timpul somnului

îi scoase o coastă din care făcù pe femeie. Văzând-o, Adam zise: «*Aceasta este os din oasele mele și carne din carnea mea!*» Și o numì pe femeia sa, *Eva*, adică *mama a tot ce are viață.*

După aceea, Dumnezeu binecuvântă pe Adam și pe Eva, zicându-le: «*Creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pământul și-l stăpâniți; și domniți: peste peștii mărilor, peste fiarele pădurilor, peste pasările cerului, peste toate dobitoacele și peste întregul pământ!*»

Văzând Dumnezeu toate câte le făcuse, a rămas mulțumit

Adam și Eva în urma blestemului dumnezeiesc.

de făpturile Sale. Sfârșindu-se **ziua** a șasea, s'a făcut iarăși seară.

A șaptea zi. — Venind **ziua** a **șaptea**, Dumnezeu s'a odihnit, căci mântuise de făcut tot ceea ce avusese de gând să facă; și a binecuvântat această zi sfințind-o, fiindcă ea a fost ziua Sa de odihnă. Fiecare om e dator să serbeze ziua Domnului.

Dacă zilele din timpul nostru sunt scurte, trebuie să știm că zilele din vremea plăsmuirii lumii au fost nemăsurat de lungi. Numai după ce Dumnezeu a făcut pe om, zilele au început să aibă orânduiala de astăzi.

Primii oameni în paradis. — După ce Dumnezeu a făcut pe *Adam* și pe *Eva*, i-a așezat în cea mai frumoasă parte

a pământului, într'un ținut numit *Eden*, împodobit cu tot ceea ce firea avea mai minunat. Acest dumnezeiesc ținut era udat de patru râuri minunate: *Fison, Geon, Tigru* și *Eufrat*[1]), dintre cari, unul străbătea locul în care se aflau Adam și Eva. In acest ținut creșteau tot felul de pomi, frumoși la vedere și cu roade plăcute la mâncare. In mijlocul acestui paradis pământesc creșteau: *pomul vieții* și *pomul cunoașterii binelui și răului*. Dumnezeu le-a îngăduit să mănânce din toate roadele paradisului, numai din roadele pomului cunoașterii binelui și răului, să nu mănânce, căci vor muri.

Isgonirea din Paradis.

Ispita diavolului. Păcatul strămoșesc. — Cât timp, strămoșii oamenilor au ascultat porunca dumnezeiască, au trăit în cea mai desăvârșită mulțumire. Diavolul însă, pismuia fericirea primilor oameni. El se arătă *Evei* în chip de șarpe și o ademeni să mănânce din rodul oprit, spunându-i că, de va mâncă, va fi asemenea lui Dumnezeu. Eva se supuse ispitei și, după ce mâncă ea, îndemnă și pe *Adam* să guste. Cum mâncară din fructul oprit, ca o perdeă li se luă depe ochii minții și începură să cunoască binele și răul. Cel dintâi lucru pe care-l băgară de seamă și care-i rușinară, fu goliciunea corpului lor.

[1]). Vezi *Harta locurilor sfinte*, cu toate localitățile pomenite în *Sfânta Scriptură* cuprinsă în lucrarea de față.

Ei luară frunze de smochin, pe cari, prinzându-le una de alta, și le făcură acoperământ în jurul trupului. Temându-se de mânia dumnezeiască, își căutară un loc ascuns, unde se adăpostiră, crezând că Dumnezeu nu le va puteà aflà urma. Spre seară, cel Atotputernic porni prin grădina raiului. Altădată, cum îl simțeau, Adam și Eva îi ieșiau cu nevinovăție în cale, căutând să-l vadă chipul plin de strălucire. Acum, nu se zăreau nicăieri. Neaflându-i, Dumnezeu știù numaidecât că făpturile mâinilor sale îi călcaseră porunca și începù să-l strige pe Adam: «*Adame, unde ești?*» Ieșind din ascunzătoarea sa, Adam îi

Jertfa lui Cain şi Abel.

răspunse: «*Te auzii umblând prin grădină, Doamne; și-mi fu rușine să-ți ies în cale, pentrucă sunt gol!*» Atunci, Dumnezeu îl întrebă: «*Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci?*» Infricoșat de glasul dumnezeiesc, pe care pân 'atunci îl ascultase fără pic de teamă, Adam căută să arunce vina pe femeie, zicând: «*Femeia pe care mi-ai dat-o ca tovarășă, ea a rupt roade din pomul oprit și mi-a dat și mie, îndemnându-mă să mănânc!*» Vorbind către Eva, Dumnezeu o întrebă: «*Pentru ce-ai făcut aceasta?*» Eva aruncă și ea vina pe șarpe zicând: «*Șarpele m'a amăgit și am mâncat!*»

Isgonirea din paradis.—Dovedind neascultarea lui *Adam*

și a *Evei*, și aflând cine fusese pricina păcătuirii primilor oameni, Dumnezeu blestemă pe șarpe, *să se târască* în toate zilele vieții lui, urmărit de ura oamenilor; iar Evei îi zise: «*Voiu înmulți necazurile tale și în durere vei naște prunci! Vei fi supusă bărbatului tău și el va fi stăpânul tău!*» Vorbind către Adam, adaose: «*Fiindcă ai dat ascultare vorbelor femeii tale, călcând porunca mea de a nu mâncà din pomul oprit, blestemat să fie tot pământul din pricina ta; cu amar să te îndestulezi dintr'însul în tot lungul zilelor tale; spini și pălămidă să-ți rodească ție, iar tu să te*

Uciderea lui Abel.

hrănești din ierburile câmpului. Cu sudoarea feții tale să-ți câștigi pâinea, până ce te vei întoarce iarăși în pământul din care ai fost luat, că pământ ești și 'n pământ te vei întoarce!»

După aceia, temându-se ca nu cumva Adam și Eva să mănânce și din pomul vieții veșnice, ajungând nemuritori, Dumnezeu îi scoase afară din grădină, punând de pază la intrarea raiului un heruvim cu sabie de foc în mână, spre a veghià ca nu cumva, cei isgoniți sau careva dintre urmașii lor, să pătrundă la pomul oprit.

Urmașii primilor oameni. — Cei dintâi copii ai lui *Adam*

și ai *Evei* au fost: *Cain* și *Abel*. Cain era muncitor de pământ, iar Abel era păstor. Într'una din zile, ei aduseră jertfă lui Dumnezeu din produsul muncii lor. Cain aduse ce avù mai de rând din roadele sale, pe când Abel aduse tot ce avù mai ales și mai de preț. Jertfa lui Abel fu primită de Dumnezeu, pe când a lui Cain, nu. Din această pricină, Cain prinse ură pe Abel și-l ucise mișelește, pe când se află la câmp cu oile sale. Văzând ticăloșia lui Cain, Dumnezeu îl întrebă: «*Unde este Abel, fratele tău?*» Ucigașul răspunse Celui Atotputernic: «*Nu știu! Nu cumva eu sunt păzitorul fratelui meu?*»

In loc să grăiască cu glas pocăit și să se roage de iertare, Cain înfruntă mânia Tatălui Ceresc cu nerușinare. Față de atâta răutate sufletească, nu mai încăpeà nici o milă dumnezeiască. «*Ce ai făcut?*» îi zise Dumnezeu. «*Sângele fratelui tău strigă din pământ către Mine. Blestemat să fii tu pe pământul acesta, care s'a deschis spre a primì sângele fratelui tău, răpus de mâna ta! Să n'ai parte ca pământul să-ți dea rodul pe care-l aștepți depe urma muncii tale! Ca un nemernic să rătăcești pretutindeni, ocolit și disprețuit de toată lumea! Iar cel ce te va ucide, de șapte ori mai greu să-l lovească blestemul Meu!*» Și Dumnezeu îl însemnă pe Cain, spre a fi cunoscut și ocolit de toată lumea. Ucigașul fugì din calea Domnului, așezându-se cu ai săi într'un ținut, la răsărit de *Eden*. Copiii și urmașii lui Cain ajunseră foarte răi; ei fură numiți *fiii oamenilor*.

Spre a mângâià pe Adam de pierderea lui Abel, Dumnezeu îi dărui alt băiat, pe care îl numì *Sit*. Copiii și urmașii lui Sit au fost buni și s'au numit *fiii lui Dumnezeu*. Incetul cu încetul însă, urmașii lui Sit s'au amestecat cu ai lui Cain, ajungând cu vremea să nu se mai cunoască unii de alții.

---

2. OMENIREA PÂNĂ LA ABRAAM

Rătăcirea Oamenilor. — Trecuse vremeîndelungată de când Dumnezeu gonise pe *Adam* și pe *Eva* din rai. In acest timp, lumea se înmulțise și se împrăștiase pe toată suprafața pământului. Cât timp sufletul omenesc fu stăpânit de credința într'un singur Dumnezeu Atotputernic, locuitorii pământului trăiau în cea mai bună înțelegere. Incetul cu încetul însă, lumea se

înrăutăți. Oamenii nu mai credeau în Adevăratul Dumnezeu. Incepură a se închină: la stele, la lună, la soare și la feldefel de jivine depe fața pământului.

Potopul din vremea lui Noe. — După îndelungă răbdare, Dumnezeu se hotărî să curme răutatea omenească nimicind omenirea însăși. Pentruca să nu se stingă neamul omenesc, alese pe dreptul și credinciosul *Noe*, fiul lui *Lameh*, un urmaș al lui *Sit*, căruia îi porunci să-și facă o corâbie încăpătoare: lungă de trei sute de coți, largă de cincizeci de coți și înnaltă de treizeci de coți; s'o smolească bine pe dinnăuntru și

Ieșirea lui Noe din corabie.

pe dinafară, iar într'însa să ieà: pe toți ai săi, precum și un anumit număr de viețuitoare din toate dobitoacele pământului.

Când corabia fu gata, bătrânul Noe se închise într'însa cu soția sa, precum și cu toți fiii și nurorile sale. Potrivit poruncii dumnezeiești a mai luat cu sine: câte șapte perechi din animalele curate—parte bărbătească și parte femeiască—, și câte două perechi dintre animalele cele necurate; iar dintre păsările cerului tot câte șapte perechi, ca să se păstreze sămânța tuturor viețuitoarelor pământului.

După șapte zile, apele mărilor se revărsară peste tot pământul și o ploaie nemaipomenită căzù timp de 40 de zile și

40 de nopți, înnecând toate viețuitoarele, afară de cele din corabia lui Noe. Apa crescuse atât de mare, încât întrecea vârfurile munților celor mai înnalți cu cincisprezece coți.

O sută cincizeci de zile, fața pământului a fost numai o apă pretutindeni. Se scurseră încă o sută cincizeci de zile până ce valurile începură să se retragă spre matca lor, iar vârfurile munților să răsară ici și colo, pe întinsul nesfârșit al undelor. In acest timp, corabia lui Noe s'a oprit pe muntele numit *Ararat*, din *Țara Armenească*.

Jertfa lui Noe.

După patruzeci de zile, Noe deschise fereastra corăbiei și dete drumul unui *corb*, spre a încercà dacă apele au scăzut, dar corbul nu se mai întoarse. După șapte zile dete drumul unui *porumbiel*, dar acesta, negăsind loc de odihnă, se întoarse iarăși la corabie. Trecând alte șapte zile, dete din nou drumul porumbielului, care se întoarse de astădată cu o frunză de măslin în cioc, semn că apele scăzuseră aproape cu totul. După alte șapte zile, dete iarăși drumul porumbielului, care, de rândul acesta nu se mai întoarse.

Văzând Noe că pământul s'a uscat, urmând porunca dumnezeiască, ieși din corabie cu toți ai săi, precum și cu toate lighionile pe cari le luase cu dânsul. In ziua în care a părăsit corabia tocmai se împlinise un an de când intrase într'însa.

Jertfa lui Noe. — Cea dintâi grijă a lui *Noe*, cum ieși din corabie, fu să mulțumească lui Dumnezeu pentrucă-l mântuise de potop. El ridică un altar de piatră în apropierea

muntelui *Ararat*, și aduse jertfă Celui Atotputernic din toate animalele cele curate. Lui Dumnezeu îi plăcù mărturia de credință și recunoștință a lui Noe, și-l binecuvântă: și pe el, și pe fiii săi, tot ca și pe *Adam* și *Eva:* să trăiască, să se înmulțească, și să stăpânească pământul cu toate câte se află pe el. Apoi îi mai spuse că de-acum înnainte nu va mai prăpădì lumea cu potop; iar ca semn al acestui legământ dumnezeiesc va fi *curcubeul*, care va unì cerul cu pământul.

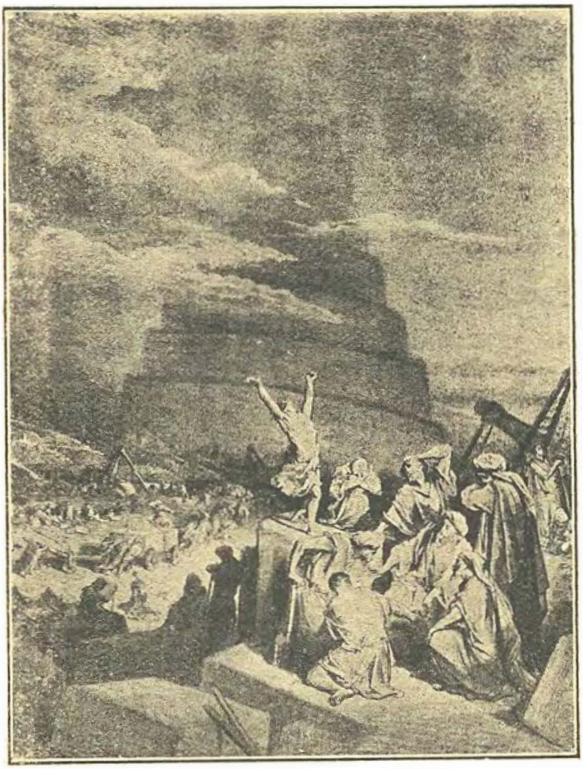

Zidirea turnului Babel.

Turnul Babel.— Din cei trei fii ai lui Noe: *Sim*, *Ham* și *Iafet*, s'a renăscut o nouă lume, care-și păstră dreapta credință prea puțină vreme după potop. Urmașii lui Noe, amintindu-și de înnecul petrecut în vremea strămoșului lor, se hotărîră să clădească un turn înnalt până la nori, în care să se adăpostească la vreme de potop. Spre a-i împiedecà să-și înfăptuiască planul, Dumnezeu le-a amestecat vorbirea între dânșì, în așa chip, că nu se mai putură înțelege nicidecum unul cu altul.

Văzând că nu e cu putință să urmeze mai departe zidirea turnului, s'a împrăștiat fiecare încotrò a văzut cu ochii.

Turnul acela s'a numit *Babel*, adică *amestecare*, fiindcă la clădirea lui s'au amestecat limbile popoarelor cari au stăpânit mai apoi pământul.

3. DELA ABRAAM PÂNĂ LA MOISE

Abraam, alesul lui Dumnezeu. — Împrăştiaţi pe suprafaţa pământului, oamenii se înmulţiră dând naştere la numeroase popoare, vorbind fiecare limbi deosebite. Cu scurgerea vremii, credinţa cea adevărată fu părăsită cu totul, luându-i locul credinţa în idoli şi în tot soiul de făpturi plăsmuite de mintea omenească.

Văzând atâta rătăcire, Dumnezeu hotărî să ieà sub paza Sa pe unul din fiii pământului, din sămânţa căruia să se nască Mântuitorul lumii. Acesta fu *Abraam*, fiul lui *Tara*, un strănepot al lui *Sim*. El părăsì cuprinsul *Urului* — aşezat la întâlnirea *Tigrului* cu *Eufratul*, şi se statornicì împreună: cu tatăl său, cu *Sarra* — soţia sa, şi cu *Lot* — un nepot al lor, în ţinutul *Haran*, aproape de isvoarele Eufratului. De aci, în urma îndemnului dumnezeiesc, pornì cu tot avutul său, spre *Canaan*, însoţit de Sarra şi de Lot. El se oprì la *Sichem*, nu departe de ţărmurile *mării Mediterane*, unde primì binecuvântarea dumnezeiască. Abraam ridică aci un altar; apoi, după un scurt popas, se coborî cu toţi ai săi mai spre miazăzi.

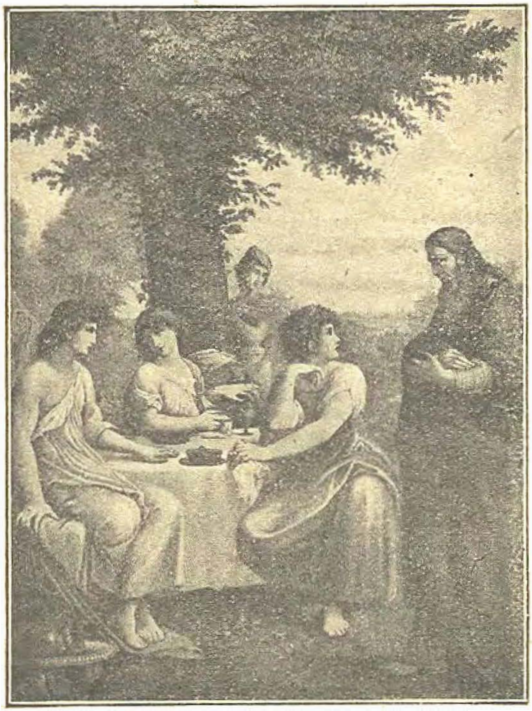

Abraam vorbind cu cei trei oaspeţi ai săi.

Ajungând vremea ca slugile sale să nu se mai poată înţelege cu ale nepotului său, Lot, din pricină că amândoi aveau turme numeroase şi nu le mai ajungeau păşunile, amândoi se hotărîră să se despartă. Lot îşi alese ţinutul roditor al *Iordanului* şi se statornicì în cetatea *Sodoma;* iar Abraam se aşeză în valea *Mamvrì*, nu departe de *Hebron*.

Dumnezeu, găzduit de Abraam. — Intr'una din zile, pe când *Abraam* ședeà la ușa cortului său, văzù trecând prin apropiere trei călători. Fire primitoare, el se sculă degrab și merse în calea drumeților, pe cari-i rugă cu stăruință mare, să se abată pe la dânsul, să ospăteze; iar după aceea să-și urmeze drumul mai departe. Cei trei călători împliniră dorința lui Abraam. Ei se așezară la umbra unui stejar din apropierea cortului gazdei lor, unde fură ospătați cu toate bunătățile. Tot timpul, Abraam a stat lângă dânșii, căutând să le ghicească dorințele, spre a le împlini grabnic.

Unul dintre drumeți zise lui Abraam: «*La anul, tot pe vremea asta, voiu veni iarăș la tine; și atunci, Sarra, femeia ta, va aveà un copil!*» Auzind aceste vorbe, Abraam nu se îndoì de împlinirea lor, deși aveà atunci nouăzecișinouă de ani de viețuire. El primise încredințare dela Dumnezeu, că va fi tatăl unui neam mare, care va fi binecuvântat între semințiile pământului; și deci, nu s'a arătat mirat de proorocirea oaspelui său. Sarra însă, cugetând la vârsta ei înaintată, râse în sine la auzul prevestirii călătorului. Ghicindu-i gândul, oaspele — care erà chiar Dumnezeu, întovărășit de doi îngeri, mergând să nimicească cetățile: *Sodoma* și *Gomora* — mai adaose: «*Copilul ce se va naște, îl vei numì Isaac!* [1])»

Nimicirea Sodomei și Gomorei. — Sculându-se dela masă, cei trei călători se îndreptară spre valea *Iordanului*, însoțiți de *Abraam*, care ținuse să-i petreacă. Pe drum, el află că *Sodoma și Gomora* vor pierì din pricina marei ticăloșii a celor ce locuiesc într'însele. Abraam încercă să mijlocească isbăvirea orașelor sortite pierzării, zicând c'ar fi păcat ca alături de cei ticăloși, să piară și cei nevinovați, socotind că poate s'ar află în cele două cetăți cincizeci de drepți. Când i se spuse că nu sunt nici zece, el nu mai avù ce zice. Pe când Abraam mijloceà mântuirea cetăților, cei doi îngeri se depărtară, lăsându-l de vorbă cu Dumnezeu, de care el se despărți curând, spre a se reîntoarce la cortul său.

Cum ajunseră în Sodoma, cei doi trimiși dumnezeiești fură primiți și ospătați de către *Lot*, care se întâmplase, la sosirea lor, să fie la poarta cetății. Cunoscând sufletul drept și credincios al lui Lot, ei îl sfătuiră să pornească îndată din ce-

[1]). Răzătorul.

tate cu cei pe cari vrea să-i isbăvească dela moarte, căci Dumnezeu a hotărît nimicirea *Sodomei* și a *Gomorei*. El vroià să-și ieà: soția, ficele și pe ginerii săi. Mai mult silit de îngeri, porni cu femeia și cu cele două fice ale sale afară din oraș, ginerii nevroind să-l urmeze. Cu toate că li se spusese să nu privească înnapoi, ori ce ar auzì în urma lor, soția lui Lot, neascultând porunca îngerilor, se prefăcù în stană de sare. In urma lor, cele două cetăți fură nimicite cu foc și pucioasă; iar vetrele lor se surpară în adâncul pământului cu toți oamenii și vietățile dintr'însele. Lot se statornicì în cetatea *Sigorului*, așezată puțin mai spre miazăzi de Gomora. La câtăva vreme după această întâmplare, părăsì și Abraam valea *Mamvrì*, și se așeză la *Versavia*, cu *Sarra* și cu *Isaac*, împreună cu tot avutul său.

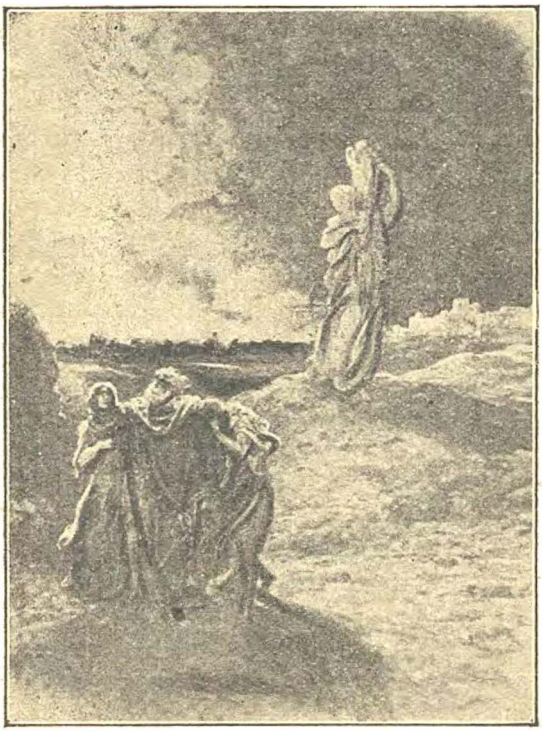

Fuga lui Lot din cetate Sodoma.

Dumnezeu încearcă credința lui Abraam. — Nașterea lui *Isaac* revărsă atâta bucurie în sufletul bătrânului *Abraam*, încât se simțeà cel mai fericit om depe lume. Copilul creșteà și se făceà din zi în zi mai voinic și mai frumos. Vrând să încerce credința și supunerea lui Abraam, Dumnezeu îi zise: «*Abraame, ieà pe fiul tău cel iubit, Isaac, și mergi în muntele pe cari ți-l voiu arătà Eu, spre a Mi-l aduce jertfă!*» Abraam ascultă porunca dumnezeiască. Încărcând asinul cu toate cele de trebuință, porni impreună cu Isaac și cu două slugi, să împlinească voia Domnului. Abia a treia zi sosì aproape de muntele unde trebuià să aibă loc jertfa. Luând doar pe fiul său, Abraam se urcă pe munte, unde ridică altarul pe care urmà să-și jertfească unicul său

copil. In clipa în care cuțitul era gata să curme firul zilelor lui Isaac, un trimis ceresc îi oprì mâna, îndemnându-l să jertfească Celui Atotputernic un berbec rătăcit prin apropiere, întrucât Dumnezeu i-a văzut credința. El fu blagoslovit să i se înmulțească neamul ca stelele cerului și nisipul mării; iar din sânul poporului ce se va naște dintr'însul, să se ridice unul prin care se va binecuvântà toate noroadele pământului.

Cu sufletul plin de nețărmurită mulțumire, Abraam se întoarse iarăși la *Versavia*, împreună cu Isaac și cu cei doi însoțitori ai săi. Pe muntele *Mòria*, pe care Abraam a vrut să-și sacrifice copilul său unic, s'a ridicat mai târziu măreața cetate a *Ierusalimului*.

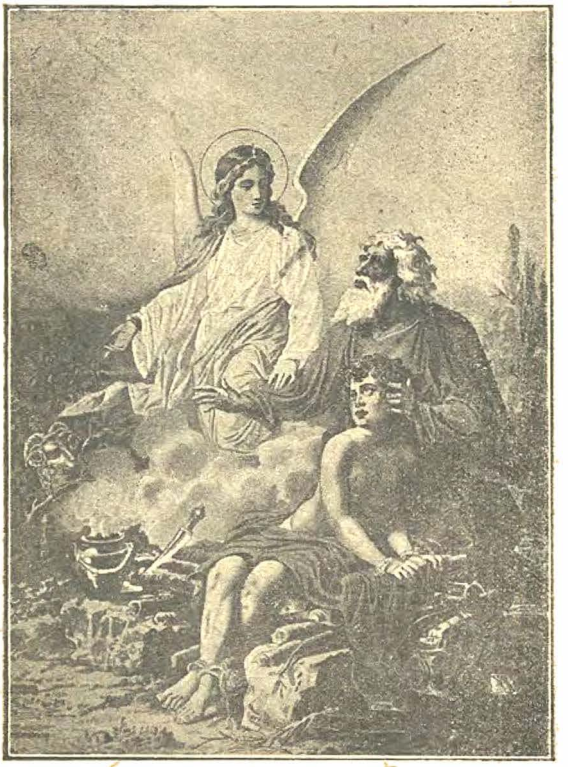

Jertfa lui Abraam.

La câtăva vreme, Sarra se prăpădì în vârstă de 127 ani și fu înmormântată într'o peșteră din apropierea *Hebronului*, pe valca *Mamvrì*, pe care Abraam o cumpărase dela regele *Hetiților*, spre a slujì ca loc de îngropăciunc pentru el și cei din neamul său.

Urmașii lui Abraam. — După moartea *Sarrei*, *Abraam* se hotărî, să căsătorească pe fiul său, *Isaac*, spre a da casei sale o nouă stăpână. Findcă locuitorii *Canaanului* erau păgâni și se închinau la idoli, el trimise pe *Eliazar*, sluga sa cea mai credincioasă, cu zece cămile și cu numeroase daruri de preț, tocmai în *Mesopotamia*, țara sa de baștină, de unde să-i aducă soție lui *Isaac*. După câteva zile de mers, Eliazar se oprì într'o seară lângă un puț din apropierea cetății *Nahor*, de

unde veneau să ieà apă locuitorii orașului. El se hotărî ca, pe aceea dintre fete, care-i va da apă, să bea când îi va cere, s'o aleagă de soție stăpânului său. Multe, nici nu se uitară la el, altele-i spuse să-și scoată singur, dacă-i e sete. Numai *Rebeca,* fica lui *Batuel*, îi dete bucuroasă să bea; ba se îndatoră să-i adape și cămilele. Tocmai pe când Eliazar întrebà pe Rebeca, dacă tatăl său îl poate găzdui în noaptea aceea, venì *Laban*, fratele ei, și-l poftì să se adăpostească în casa părintelui lor. Cum se întâlnì cu Batuel, Eliazar îi spuse pricina călătoriei sale și află cu multă bucurie, că tatăl fetei se învoește s'o deade soție lui Isaac. Eliazar îi încărcă pe toți cu daruri de mare preț; iar a doua zi, luând cu dânsul pe Rebeca, pornì spre Canaan, unde se însoți cu Isaac.

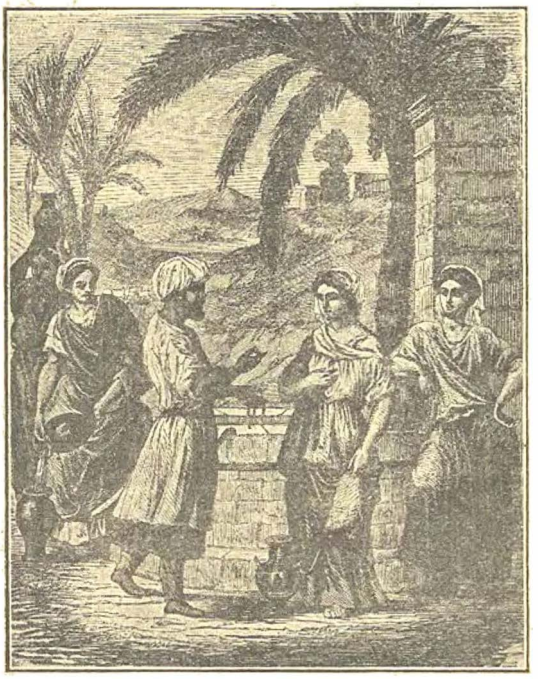

Eliazar cerând Rebecăi să-i dea apă.

După căsătoria singurului său fiu, Abraam mai trăì încă mulți ani. El se sfârși din viață în vârstă de o sută șaptezecișicinci de ani și fu înmormântat alături de Sarra, soția sa.

Fiii lui Isaac. — Trecuseră aproape douăzeci de ani dela căsătoria lui *Isaac* cu *Rebeca* și Dumnezeu nu le dăruise nici un copil. După multe rugăciuni și posturi, căpătară doi prunci gemeni. Pe cel ce se născù întâi îl numiră *Isav* — ceea ce înseamnă *părosul*, fiindcă aveà corpul acoperit cu mult păr roșcat —; iar pe celălalt, *Iacov* — adică *prinzător de călcâi*, fiindcă la naștere apucase de călcâi pe fratele său.

Făcându-se mari: Isav ajunse vânător, iar Iacov — fire mai plăpândă, rămase pe lângă casă, fiind foarte drag mamei sale.

Dreptul de întâi născut. — Intr'o zi, pe când *Isav* se

întorsese dela vânătoare, rupt de oboseală și lihnit de foame, află pe *Iacov* pregătind niște mâncare de linte. El cerù fratelui său un blid de mâncare, să-și potolească foamea. Iacov îi spuse că-i va da să mănânce, numai dacă Isav îi va lăsà lui dreptul de *întâi-născut*. Isav primì fără multă codire târgul, și-și vândù întâietatea nașterii p'un blid de linte.

Binecuvântarea părintească. — Spre sfârșitul vieții, *Isaac* își pierdù vederea. Simțind că nu mai are mult de trăit, îl chemă pe *Isav* și-i spuse să meargă la vânătoare; iar din vânatul ce va aduce, să-i pregătească mâncarea cea mai bună

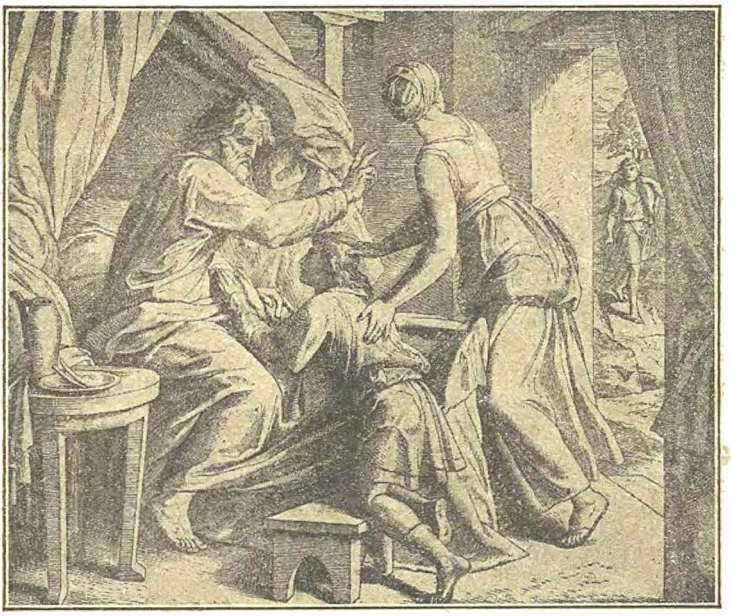

Isaac binecuvântând pe Iacob.

ce se va pricepe el, căci vrea să-i dea cu acest prilej binecuvântarea părintească.

Aflând de hotărîrea soțului său, *Rebeca* spuse lui *Iacov,* să taie doi iezi din cari pregătì mâncare pentru Isaac; iar cu pieile iezilor îmbrăcă pieptul și brațele fiului său cel iubit. Când fu mâncarea gata, Iacov intră la tatăl său cu sfială, spre a-i duce blidul cu presupusul vânat ; și-i cerù totdeodată binecuvântarea părintească. Isaac, înțelegând după glas că cel ce-i vorbește nu ar fi Isav, cerù să-l pipăe. Simțind că pieptul și brațele-i sunt păroase, crezù că e fiul lui, cel întâi născut, și-i dete binecuvântarea.

După puțin timp sosì și Isav cu mâncarea pregătită de el, ca să ceară binecuvântarea tatălui său, dar Isaac îi spuse că el și-a dat binecuvântarea odată, și rămâne bună dată celui ce-a primit-o.

Fuga lui Iacov în Mesopotamia. — *Isav* ieșì dela tatăl său cu sufletul plin de ură împotriva lui *Iacov*. El își puse în gând, să-l omoare. Bănuindu-i hotărîrea, *Rebeca* îndemnă pe fiul său cel drag, să fugă în *Mesopotamia*, la fratele ei, *Laban*. Iacov pornì spre unchiul său chiar din îndemnul lui Isaac, spre a-și căutà soție în țara de baștină a bunicului său, *Abraam*. In cale spre Mesopotamia, se oprì către seară și se odihnì cu capul pe o piatră, într'o latură a drumului. Adormind, văzù în vis o scară ce se lăsà din cer până la pământ și pe care se urcau și se coborau îngerii. La capătul de sus al scării se află Dumnezeu însăși, Care-l binecuvântà, făgăduind: lui și urmașilor lui, stăpânirea locurilor acelora.

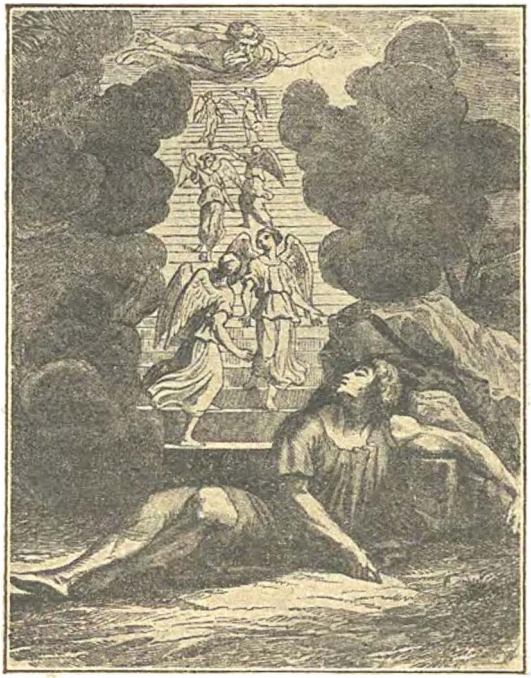

Visul lui Iacov.

Deșteptându-se din somn, Iacov înțelese că dormise pe loc sfânt. El turnă untdelemn peste piatra ce-i slujise drept căpătâi și dete acelui loc numele *Betel* — sau casa Domnului. Totdeodată se legă că, de se va întoarce sănătos la casa tatălui său, va ridicà acolo un altar.

In slujba lui Laban. — Sosind în casa unchiului său, *Laban*, *Iacov* rămase în slujba lui douăzeci de ani, primind drept simbrie pe cele două fice ale sale: *Lia* și *Rahila*. Din însoțirea lui cu cele două femei ale sale și cu servele lor: *Zilpa* și *Bilha*, el avù doisprezece fii. Cu Lia avù pe: *Ruvim*, *Simeon*, *Levì*, *Iuda*, *Isachar* și *Zabulon*; cu Rahila avù: pe

Iosif şi pe *Veniamin*—cei din urmă născuţi; cu Bilha, serva Rahilei, avù: pe *Dan* şi pe *Neftalim;* iar cu Zilpa, serva Liei, avù: pe *Gad* şi pe *Asir*. Afară de Veniamin, toţi ceilalţi fii au fost născuţi în *Haran*.

Intoarcerea lui Iacov în Canaan. — Primind poruncă dela Dumnezeu, *Iacov* porni cu toţi ai săi spre pământul *Canaanului*, luând cu sine tot avutul strâns în timp de douăzecì de ani. Călătorind spre casa părintească, el încă se temeà de ura lui *Isav*. Spre a-i potolì mânia, trimise înnainte, la fratele său, soli cu daruri.

Vânzarea lui Iosif.

Aproape de râul *Iaboc*, după ce-şi trecù pe celălalt mal tot avutul său, îi răsărì în cale un om, care porni să se lupte cu el şi nu-l slăb până în revărsatul zorilor, fără însă a-l puteà doborî. Spre ziuă, protivnicul lui Iacov îi spuse că de acum înnainte se va numì *Israel*, adică *Invingătorul*, căci cu Dumnezeu s'a luptat şi biruit nu a putut fi; cu atât mai vârtos va puteà luptà el cu oamenii.

Intâlnindu-se cu Isav, Iacov se închină fratelui său şi se împăcară amândoi. Ajungând la *Sichem*, se statornicì ţaci. In această vreme ridică la *Betel* altarul făgăduit, unde aduse jertfă lui Dumnezeu. Pe cale, în apropiere de *Betleem*, *Rahila* născù pe *Veniamin;* iar ea se sfârşì din viaţă din această pricină, şi fu înmormântată pe drumul Betleemului.

La câtăva vreme după aceasta, Iacov se statornicì la *Hebron*, lângă tatăl său, care trăià încă. Ajungând la vârsta de o sută optzeci de ani, Isaac se sfârşì din viaţă şi fu înmormântat de fiii săi alături de *Abraam* şi *Sarra*.

Vânzarea lui Iosif ca rob. — Dintre toți copiii, lui *Iacov* îi era mai drag *Iosif*. Din această pricină, frații ceilalți îl urau grozav și plănuiră să-l omoare. Pe când erau cu oile la păscut, într'un ținut îndepărtat, Iosif fu trimis de tatăl său, să vadă dacă frații săi sunt sănătoși. Cum îl văzură de departe, aceștia se legară să-i curme zilele. *Ruvim* s'a împotrivit planului lor; și cu mare greutate îi hotărî să primească a-l arunca într'o fântână părăsită, cu gând de a-l scoate de acolo pe furiș de frații săi și a-l trimite înnapoi, la tatăl lor. In lipsa lui însă, trecând prin acel ținut niște negustori, cari mergeau spre *Egipt, Iuda* își sfătuî frații, să-l vândă pe Iosif acelor negustori. Târgul se făcù pentru douăzeci de arginți și Iosif porni jelind spre țara Egiptului, unde fu vândut rob unui slujbaș regesc, anume *Putifar*. Nevrednicii săi fii, spuseră bătrânului Iacov că Iosif fusese sfâșiat de fiarele pădurilor.

Din rob ajuns ministru. — *Iosif* își slujià stăpânul cu credință. Femeia acestuia însă, râvnì la chipul și tinerețea noului rob. El se împotrivì ispitelor stăpânei sale, din care pricină aţâță vrăjmășia acesteia. Ea îl pârî soțului său, c'ar fi îndrăsnit să încerce a o necinstì; și Iosif fu aruncat în închisoare. Aci, prin purtarea și firea sa blajină, câștigă dragostea mai marelui temniței, care, în loc să-l ție închis, îl luă ca om de încredere al său, dându-i pe mână chiar cheile închisorii.

Tâlmăcirea visului celor doi dregători. — In această vreme fură aruncați în temniță: cel ce turnà vin faraonului la masă -- sau *paharnicul* —, precum și cel ce aveà grija pâinii la masa regelui — adică *pitarul*. Cum *Iosif* colindà prin toate încăperile închisorii, într'o dimineață găsì pe cei doi mari dregători îngânduraţi și foarte abătuți. Cercetând pricina tristeții lor, află că amândoi visaseră niște vise ciudate. Paharnicul spuse că văzuse în vis o viță de vie cu trei ramuri. Viţa aceia: dăduse muguri, înfrunzise, înflorise și făcuse struguri cari se copseseră. De asemenea se făceà că el aveà în mână paharul faraonului și, storcând struguri în pahar, da regelui să bea. Pitarul îi spuse că el visase cum că purtà pe cap trei coșuri cu pâine albă și cu prăjituri din acelea pe cari numai faraonul le mâncă; iar păsările cerului, coborîndu-se peste panere, ciuguleau din mâncările aflate într'însele.

Iosif spuse paharnicului, că cele trei ramuri ale viței înseamnă *trei zile*, după cari va venì poruncă, să fie liberat și pus iarăș în slujba din care fusese scos. El îl mai rugă ca, ieșind din

temniță, să nu-l uite și să ceară faraonului iertarea lui, fiind închis fără nici o vină. Pitarului îi spuse că cele trei coșuri înseamnă de asemenea trei zile, după cari va fi scos din temniță și spânzurat, iar păsările cerului vor mâncà din trupul lui.

Tâlcuirea lui Iosif se întâmplă întocmai; însă paharnicul, văzându-se iarăși în cinstea de mai 'nainte, își uită de bietul Iosif.

Iosif tâlmăcește visul faraonului. — La vreo doi ani după această întâmplare, visă și faraonul *Egiptului* un vis ciudat, pe care nu putù nimeni să i-l tâlmăcească. Abia acum, paharnicul își amintì de tâlcuirea visului său din temniță, despre care-i spuse și faraonului. Chemat de grabă, *Iosif* tâlcuì visul împăratului.

Iosif tâlmăcind visul faraonului.

Acesta visase că văzuse ieșind din apa *Nilului:* șapte vaci grase și după ele, șapte vaci slabe, cari au mâncat pe cele grase; iar după aceea a văzut răsărind dintr'o tulpină șapte spice pline și din alta, șapte spice seci, cari au înghițit pe cele pline. Iosif îi spuse că cele șapte vaci grase și cele șapte spice pline înseamnă că pământul va fi blagoslovit cu șapte ai de belșug, după cari vor urmà șapte ani de secetă. In acest timp va fi o foamete cumplită.

Faraonul cunoscù îndată că prin gura lui Iosif grăiește Dumnezeu; și, pricepând înțelepciunea tâlcuirii, vorbind către dregătorii săi zise: «*Oare va mai fi undeva un om la fel cu acesta în care se află duhul Domnului?*» Apoi grăind către Iosif, adaose: «*De oarece, Dumnezeu ți-a desvăluit ție toate acestea, eu nu văd un om mai înțelept și mai priceput ca*

tine. De azi înnainte, tu vei fi mai mare peste casa mea și tot poporul meu te va ascultà ; iar eu numai cu tronul voiu fi mai presus decât tine. De-acum, tot pământul Egiptului ți-l încredințez ție!» Zicând acestea, faraonul își scoase inelul din degetul său și-l puse în mâna lui Iosif; apoi îl îmbrăcă în veșmânt subțire de in și-i puse lanț de aur după gât. După aceea, porunci să fie plimbat prin tot orașul în cea de-a doua dintre trăsurile sale; iar crainicii să strige în calea sa: «*Ingenunchiați!*» Apoi, faraonul adaose: «*Cu toate că eu sunt faraonul, totuși nimeni pe tot pământul Egiptului nu va face vre-o mișcare fără știrea și voia ta!*» In urmă îl însoți cu *Asineta,* fata preotului din *Eliopol* — căci pe vremea aceea, preoții alcătuiau clasa nobilă sau boierească a Egiptului. Din această căsătorie avù doi fii: pe *Manase* și pe *Efraim.* Faraonul schimbă numele lui Iosif, zicându-i *Țafnat-paneach,* adică *Mântuitorul poporului.* Iosif ajunsese acum la vârsta de treizeci de ani.

Măsurile de prevedere ale lui Iosif. — Ajuns în cea mai înnaltă dregătorie a *Egiptului*, prima grijă a lui Iosif fu să cunoască țara și rodnicia pământului. După aceea rânduì să se facă hambare numeroase și încăpătoare în cari adună în cei șapte ani de belșug, tot prisosul grâului, luând dela fiecare locuitor câte o cincime din rod. Cu chipul acesta făcuse provizii de nu mai aveà unde să le puie.

Venind cei șapte ani de secetă, foametea cuprinse tot pământul; și nici Egiptenii nu mai aveau ce mâncà. Atunci, Iosif deschise hambarele împărătești și începù să îndestuleze poporul, care nu știà cum să-l mai binecuvinteze.

Israeliții în Egipt. — In aceste vremuri de secetă, foametea ajunsese și prin ținutul locuit de *Iacov.* Aflând că în *Egipt* se găsesc de-ale hranei din destul, bătrânul Iacov trimise pe cei zece fii mai mari, ai săi, să cumpere grâu spre a nu pierì de foame. Cum îi văzù, *Iosif* îi cunoscù, dar nu li se arătă lor. El îi iscodì asupra părintelui și fratelui lor mai mic, și se prefăcù a-i socotì ca spioni, poruncind să fie băgați în temniță, unde stătură închiși trei zile. După aceea le dete drumul ținând ca zălog pe *Simeon,* până când va aduce cu dânșii și pe *Veniamin,* despre care i se spusese că trăiește. Porunci mai marelui casei sale, ca, la plecare, să le puie banii dați pe cumpărături, în sacii cu grâu. Pe cale, aflând argintul în sacii cu grâu, teama lor crescù și mai grozav, și nu cutezară multă

vreme a se mai duce în Egipt, mai ales că Iacov se împotrivià cu tărie, să le deà şi pe Veniamin.

A doua venire în Egipt. — Incolţiţi de foamete şi, în urma legământului celorlalţi fii, că-i vor aduce îndărăt cu orice chip pe *Veniamin, Iacov* le îngăduì să plece cu toţii iarăş în *Egipt*.

Cum sosiră, *Iosif* porunci mai marelui casei sale, să-i ducă la palatul său şi să pregătească prânzul şi pentru ei, căci vor mâncà împreună cu dânsul. Văzându-se în palat, fiii lui Iacov se înfricoşară grozav, căci nu ştiau ce are să li se întâmple. Ei credeau că-i adusese acolo, spre a le cere socoteală asupra banilor aflaţi în sacii lor, la prima venire; şi începură chiar a se desvinovăţi faţă de omul lui Iosif, zicând că fără ştirea lor fuseseră puşi acei bani în saci şi că chiar îi aduseseră înnapoi. Acesta însă, le spuse să n'aibă nici o teamă, că nimeni nu s'a plâns de vreo vină împotriva lor.

Venind vremea cinei, se aşezară trei mese: una pentru Iosif, alta pentru fraţii săi şi a treia pentru dregătorii Egiptului, cari nu puteau suferì să mănânce laolată cu oameni de alt neam. Insuşi Iosif rânduì pe fraţii săi la masă, potrivit vârstei fiecăruia; iar pe Veniamin îl aşeză aproape de dânsul. Când fu la împărţirea mâncării, lui Veniamin i se dădù de cinci ori mai mult ca celorlalţi.

Iosif se descoperă fraţilor săi.— A doua zi, fiii lui *Iacov* porniră spre ţara lor. *Iosif* poruncise însă, mai marelui casei sale, ca să pună banii plătiţi pentru grâu în sacii lor; iar în sacul fratelui celui mic să ascundă paharul de argint pe care-l foloseà el la masă. Abia ieşiseră din cetate şi fură ajunşi din urmă de trimişii lui Iosif, cari-i învinuiră că nu se purtaseră cu cinste faţă de dânsul, fiindcă unul dintr'înşi a furat cupa de argint a stăpânului casei. Neştiindu-se vinovaţi cu nimic, ei se apărară de această grozavă învinuire, cu toată tăria; şi merseră până acolo încât se legară că cel la care se va găsì cupa furată, să rămână rob stăpânului. Care nu le fu spaima, când văzură că paharul a fost găsit chiar în sacul lui *Veniamin*. Cu sufletele pline de jale, se întoarseră cu toţii în cetate, unde rugară pe Iosif să-i primească pe ei robi şi să lase pe Veniamin liber, căci altfel tatăl lor ar murì de durere. Iosif ţineà ca să oprească la dânsul numai pe Veniamin. *Iuda*, care se pusese chezaş faţă de Iacov, că-i va aduce pe Veniamin nevătămat, rugă pe Iosif să-l ţină mai bine pe dânsul în robie şi să lase slobod pe fratele cel mic.

Nemaiputând privi cu nepăsare jalea fraților săi, Iosif porunci să iasă afară toți *Egiptenii*, apoi, grăindu-le în limba lor — căci pân'atunci vorbiseră numai prin tâlmaci —, le zise: «*Eu sunt Iosif! Mai trăiește tatăl meu?*» Auzindu-i vorba, frații se îngroziră, gândind că cine știe cum se va răsbună împotriva lor. El însă adăogă: «*Apropiați-vă de mine! Eu sunt Iosif, fratele vostru, pe care l-ați vândut!... Nu vă temeți, căci, nu voi, ci Dumnezeu m'a trimis pe mine aici, ca, prin mine, să vă păstreze și viața voastră!...*»

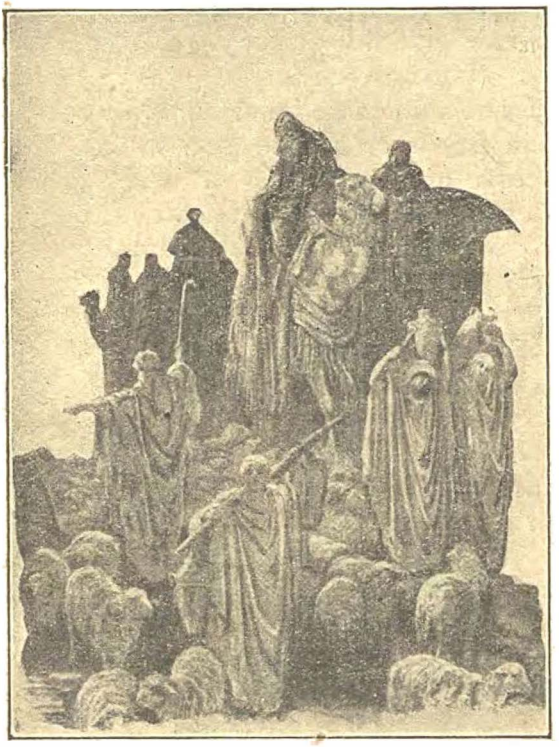

Iacov în drum spre Egipt.

Imbrățișându-i și sărutându-i pe toți, le dete o sumă de daruri și le zise: «*Mergeți degrab și aduceți aici pe tatăl meu și eu vă voi purtà de grijă la toți, căci foametea va mai ține încă cinci ani deacum înnainte!*»

Luându-și curaj, frații începură a vorbì cu Iosif, fără a se mai teme. Aflând faraonul că frații lui Iosif veniseră în Egipt, se bucură mult și porunci să se strămute cu toții în țara sa, unde le va da pământul cel mai bun.

Incărcându-i cu o sumă de: daruri, hrană și veșminte, să aibă pe drum, Iosif le cerù stăruitor, să se întoarcă degrab în Egipt cu tatăl lor. De asemenea îi mai sfătuì ca nu cumva să se certe între ei pentru darurile primite.

Ducerea lui Iacov în Egipt. — Auzind că *Iosif* trăește, *Iacov* nici nu vroi să creadă la început; dar văzând darurile trimise, neîncrederea i se risipì din suflet și grăì: «*Intr'adevăr, fiul meu, Iosif, trăește! Mă voiu duce să-l văd înnainte de a murì!*»

Şi încărcându-şi tot avutul în care, pornì cu toţi ai săi spre *Egipt*. Ajungând la *Versavia*, Iacov aduse jertfă lui Dumnezeu, care, arătându-i-se 'n vis, îi zise să meargă fără teamă în Egipt, căci e scris ca din neamul lui să se nască un popor mare, care, la vreme, va ieşì din pământul Egiptului şi se va întoarce iarăşi în cuprinsul străbun.

Apropiindu-se de Egipt, *Iuda* pornì înnainte, să vestească pe Iosif de sosirea tatălui lor. La această ştire, toată curtea faraonului însoţì pe Iosif întru întâmpinarea bătrânului Iacov. Cum se întâlniră, se îmbrăţişară plângând de bucurie; iar Iacov zise:

Iosif primind pe bătrânul Iacov.

«De-acum pot muri liniştit, căci am văzut faţa ta şi m'am încredinţat că trăeşti!»

După aceea, Iacov se înfăţişă faraonului, pe care-l binecuvântă. Acesta primì pe tatăl şi pe fraţi lui Iosif cu cea mai mare bunăvoinţă, şi porunci să le dea lor pentru aşezare cel mai bun şi mai rodnic cuprins din pământul Egiptului. Iosif rânduì pe toţi ai săi în ţinutul *Gesen*, pe care-l stăpânirà timp de patru sute treizeci de ani, până la ieşirea lor din Egipt. Iacov mai trăì după aceea încă şaptesprezece ani.

Moartea lui Iacov. — Simţind că *Iacov* se apropie de sfârşitul zilelor, *Iosif* se duse cu cei doi copii ai săi: *Manase*

și *Efraim*, la dânsul. Iacov, chemându-și nepoții aproape, îi binecuvântă, spunând că de-acum îi socotește ca și cum ar fi copiii săi. Apoi veniră și ceilalți fii, și-i binecuvântă pe ficcare la rând. Ajungând la Iuda, zise: «*Pe tine, Iudo, te vor lăudà frații tăi; fiii părintelui tău se vor plecà înnaintea ta!... Sceptrul din Iuda nu se va depărtà, nici legiuitor din coapsele lui, până ce va venì Acela, căruia toate popoarele îi vor da ascultare!*» Astfel prevestì Iacov venirea Mântuitorului.

După ce-i binecuvântă pe toți, cerù lui Iosif să se lege că-l va înmormântà în *Canaan*, alături de *Abraam* și de *Isaac*, părintele său. Apoi, odihnindu-se iarăși pe patul său, își dete duhul în jalea fiilor și nepoților săi. Iacov fu plâns de *Egipteni*, la olaltă cu copiii săi, timp de șaptezeci de zile. Cu învoirea faraonului, fu dus și înmormântat în valea *Mamvrì*, în peștera în care se odihneau cei răposați mai înnainte de dânsul. Corpul său fu petrecut cu mare cinste până în *Canaan* de toți fruntașii și dregătorii de seamă ai *Egiptului*.

După aceea, fiii lui Iacov s'au întors iarăși în Egipt. Temându-se ca Iosif să nu le poarte vrăjmășie pentru răul ce-i făcuseră odinioară, ei merseră cu toții la dânsul de-i cerură iertare. Iosif le spuse din nou, să n'aibă nici o teamă, că ceea ce se făcuse, de Dumnezeu fusese rânduit. După multă trecere de vreme, simțind că i se apropie și lui sfârșitul, Iosif chemă la dânsul pe frații săi și le zise: «*Dumnezeu a rânduit ca voi să ieșiți din pământul acesta și veți merge iarăș în pământul făgăduit părinților noștri. Atunci să luați cu voi și oasele mele!*»

Iosif a murit în vârstă de o sută zece ani; și a fost înbălsămat și înmormântat în pământul Egiptului, în jalea întregului norod.

4. VIAȚA DREPTULUI IOV

Avuțiile lui Iov. — Cam pe vremea când *Israeliții* se aflau în *Egipt*, trăià în ținutul *Uț*, din cuprinsul *Arabiei*, un om cu frica lui Dumnezeu, anume *Iov*. El erà un strănepot al lui *Isav*, fratele lui *Iacov*. Averile lui Iov erau nesfârșite și multă lume îl pismuià pentru norocul lui. Dumnezeu îi mai dăruise șapte feciori și trei fete, cum mulți ar fi dorit să aibă: așa de sănătoși, voinici și înțelepți erau. Deși putred de bogat, el ducеà o viață cumpătată, și-și aflà mulțumirea cea mai mare făcând bine semenilor săi.

Incercarea lui Iov. — Pe când se părea că Iov ajunsese în culmea fericirii, ca din senin se abătură asupra lui cele mai grozave nenorociri. Intâi îi veni veste că niște neamuri vecine — *Sabeenii* și *Haldeenii* — năvăliseră în cuprinsul său; și, omorîndu-i aproape toate slugile, îi răpiră: toți boii, toți asinii și toate cămilele. Apoi află că toate turmele de oi îi pieriseră ucise de trăsnete pornite din cer; și, în cele din urmă, îi veni veste că toți copiii săi fuseseră uciși de dărâmăturile casei unde ospătau și care se năruise peste dânșii din pricina unei vijelii stârnită dinspre pustiu.

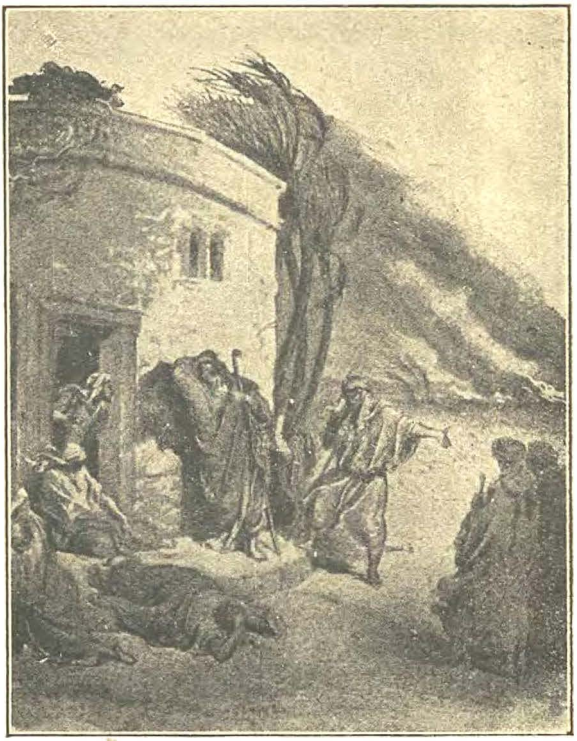

Iov primind veștile nenorocirilor sale.

La toate aceste vești îngrozitor de dureroase, vorbele lui Iov erau: «*Domnul a dat, Domnul a luat: fie numele Domnului binecuvântat!*»

Dar satana, căruia Dumnezeu îi îngăduise să puie credința dreptului Iov la cele mai grele încercări, merse mai departe cu loviturile. Iov fu cuprins de cea mai grozavă boală: de lepră, care-i acoperi tot corpul. La cuvintele de cârtire ale soției sale și ale celor mai buni prieteni ai săi: *Elifaz*, *Bildad* și *Sofar*, el răspundeà aducând laude lui Dumnezeu, încrezător că suferințele sale nu vor fi fără sfârșit.

Răsplătirea credinței statornice. — Văzând nestrămutata credință a dreptului Iov, Atotputernicul Dumnezeu îi întoarse îndoit tot ceeace vrăjmășia diavolului îi răpise. Insănătoșindu-se, căpătă alți fii, și mai trăi după aceea încă o sută patruzeci de ani, murind în cele mai adânci bătrânețe, și având fericirea să-și vază strănepoții până la al patrulea neam.

5. MOISE. LIBERAREA ISRAELIŢILOR DIN ROBIA EGIPTULUI

Naşterea lui Moise. — După strămutarea lor în *Egipt, Israeliţii* s'au înmulţit repede şi puterea lor ajunsese tot aşa de mare ca şi a *Egiptenilor*. Din această pricină, unul dintre faraoni porunci ca să fie puşi la munci istovitoare, spre a-i nimici; iar, ca să li se stingă neamul, rânduì ca toţi pruncii de parte bărbătească, să fie ucişi chiar dela născare prin înnecare în apa *Nilului*.

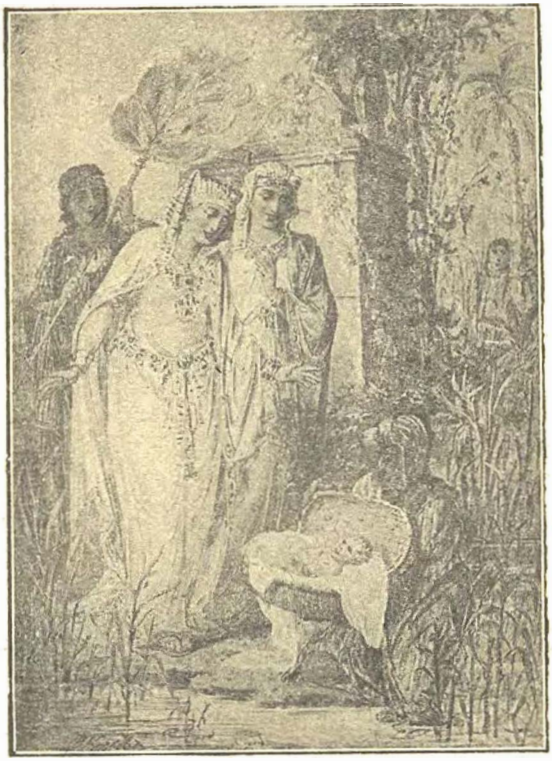

Scoaterea lui Moise din apă.

In acest timp, un Israelit din neamul lui *Levì*, căpătând un fiu, nu se îndură să-l înnece, ci-l puse într'un sicriaş de papură, uns cu smoală, şi-i dete drumul pe apa Nilului, după ce-l tăinuise aproape trei luni în casa sa. Spre a vedeà ce soartă va aveà pruncul, puse pe o fică a sa, anume *Mariam*, să pândească depe malul apei. Intâmplarea făcù ca, tocmai atunci să se coboare la râu spre a se scăldà, chiar fica faraonului. Văzând sicriaşul şi făcându-i-se milă de copil, îl luă să-l crească. Prefăcându-se că trece pe acolo din întâmplare, sora pruncului întrebă pe fica faraonului, dacă vrea să-i aducă o femeie pentru alăptatul copilului, căci cunoaşte ea pe una care a născut de curând. Primind încuviinţarea domniţei, fata aduse chiar pe mama sa. Când se mărì, copilul fu dus mamei sale adoptive, care-i dete numele *Moise*, adică *scos din apă*. Fica împăratului rânduì ca fiul său adoptiv, să aibă o

creștere aleasă. Ea-l dete pe seama preoților și cărturarilor Egiptului, cari-l învățară știința lor.

Fuga din Egipt. — Deși crescut în mijlocul *Egiptenilor*, *Moise* știa că este *Israelit*. În toate împrejurările, el luă apărarea celor d'un sânge cu dânsul. Din această pricină, faraonul se hotărî să-l omoare. Prinzând de veste, Moise fugi în *Arabia*, unde se și căsătorî cu *Sefora*, fica lui *Iotor*, un preot din acel ținut. Într'o zi, pe când Moise păzeà oile socrului său în apropiere de muntele *Horeb*, i s'a arătat Dumnezeu într'o flacără de foc, ce se ridică dintr'o tufă de rug, care, deși ardeà, totuși nu se mistuià. El auzì un glas pornind din rug: «*Moise! Moise! Nu te apropià! Scoate-ți încălțămintea din picioare, căci locul pe care stai este sfânt!*» Glasul mai adăogă: «*Eu sunt Dumnezeul lui Abraam și al lui Isaac!*» Cum auzì acestea, Moise își acoperì fața, temându-se să privească spre Dumnezeu.

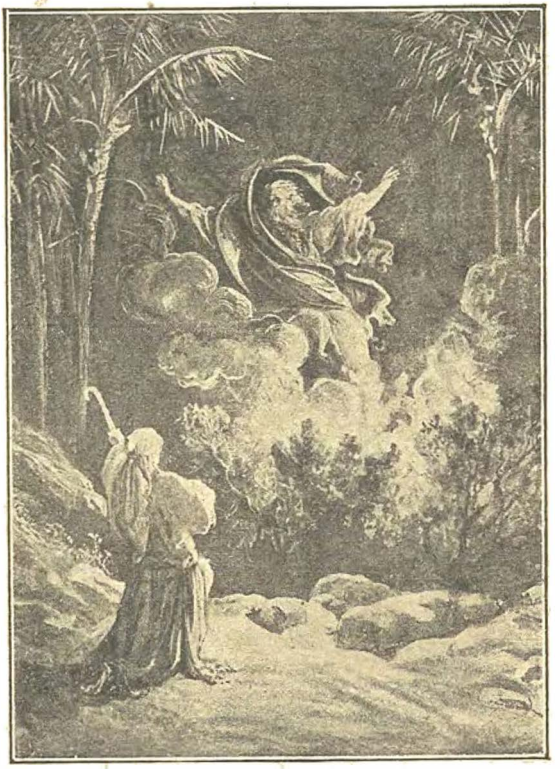

Arătarea Domnului în rugul de foc.

După aceea primì poruncă să meargă în Egipt și să ceară liberarea poporului lui Israel, a cărui asuprire nu o mai puteà răbdà. Moise, arătându-și teama că cei în mijlocul cărora va merge nu-l vor crede că el este trimis dumnezeiesc până nu le va dovedì cu semne, primì poruncă dela Dumnezeu, să arunce toiagul său jos, și toiagul se prefăcù într'un șarpe atât de îngrozitor, încât însuși Moise se înspăimântă. Atunci, Dumnezeu îi zise să apuce șarpele de coadă, și toiagul își luă iarăși forma dela început. Moise spuse Domnului, că, fiind gângav, nu va puteà vorbì limpede în fața celor cătrc cari e

trimis. Mâniat de îndărătnicia lui, Dumnezeu îi zise lui Moise: «*Mergi împreună cu fratele tău, Aaron! Deschide-voiu gura lui și el va vorbi poporului în numele tău!*»

Intoarcerea lui Moise în Egipt. — Ascultând porunca dumnezeiască, *Moise* își luă rămas bun dela socrul său și plecă spre *Egipt*. In acelaș timp, Dumnezeu porunci lui *Aaron* sa iasă întru întâmpinarea lui Moise în pustiu. Intâlnindu-se amândoi frații, merseră în fața poporului, căruia Aaron îi aduse la cunoștință dorința dumnezeiască. In urma semnelor arătate de Moise, poporul crezù și se închină Domnului.

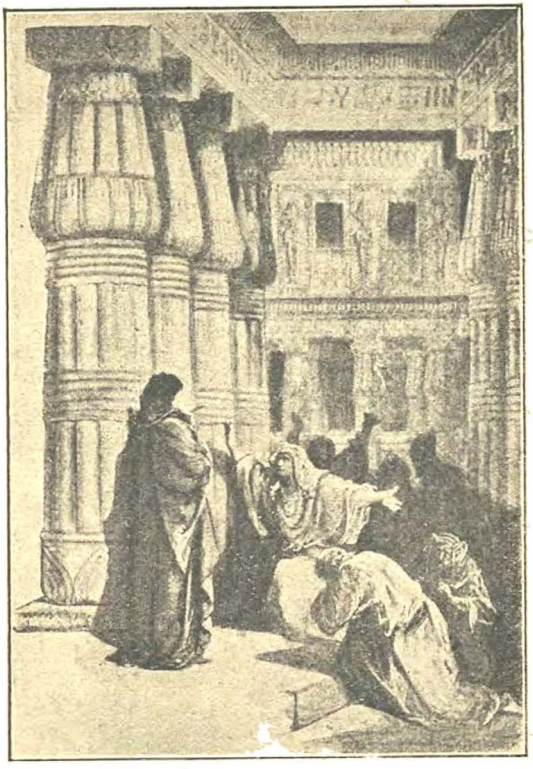

Faraonul dă voie lui Moise să plece cu Israeliții.

După aceea merseră împreună la faraon, căruia, deasemenea îi spuse porunca Domnului. Faraonul se mânie grozav și hotărî ca *Israeliții* să fie și mai asupriți; iar muncile lor să fie și mai grele.

Incercările lui Moise și Aaron, prin feldefel de minuni, ca să înblânzească inima faraonului, rămaseră zadarnice, căci sufetul lui mai strașnic se învârtoșă.

Cele zece pedepse dumnezeiești asupra Egiptului. — Văzând Dumnezeu că faraonul se împotrivește cu îndârjire, să libereze pe Israeliți, porni a-l înspăimântă cu tot felul de pedepse înfricoșătoare. Astfel: *a prefăcut apele Nilului în sânge; a trimis peste ținutul Egiptului milioane de broaște; tot cuprinsul țării a fost acoperit de muște veninoase; a revărsat asupra poporului puhoaie nesfârșite de muște câinești; vitele Egiptenilor au fost răpuse de ciumă; atât oamenii, cât și vitele: au suferit de tot felul de bube rele; tot cuprinsul a fost bătut de grindină cum-*

plită; lăcustele au pustiit țara; întunerec mare a cuprins tot Egiptul timp de trei zile și trei nopți. In sfârșit, după a zecea pedeapsă — *moartea întâilor născuți ai Egiptenilor* —, faraonul îngrozit, se văzù nevoit, să îngăduie plecarea Israeliților. El însuși merse la Moise și-l rugă să plece mai degrabă, ca să scape țara de urgia ce se lăsase peste ea.

Urmărirea poporului lui Israel de către Egipteni.— In urma învoirii faraonului, porniră din *Egipt* șase sute de mii de bărbați, afară de femei și copii, cu tot avutul lor. Moise

Egiptenii acoperiți de valurile mării Roșii.

luă cu el și oasele lui Iosif. Fiindcă la plecarea lor, Israeliții luaseră și covețile cu frământătură încă nedospită, Moise rândui ca, în amintirea scăpării lor din robia Egiptului, în fiecare an la vremea aceia să mănânce timp de șapte zile pâine nedospită.

Israeliții porniră spre pustiul depe coasta mării Roșii, călăuziți de Domnul: ziua, în chip de nor; iar noaptea, în chip de stâlp de foc. Cum ajunseră pe țărmul mării, se opriră să poposească.

Puțin timp după plecarea lor, faraonului îi părù rău că-i liberase; și dete poruncă să fie urmăriți și aduși înnapoi. Oaste numeroasă porni după ei, ajungându-i aproape de mare. Vă-

zând pe urmăritori, Israeliții se îngroziră. Atunci, Moise le zise: «*Nu vă temeți, că Domnul are să lupte pentru voi!*» Și norul care până atunci mersese înnainte, trecù înnapoia lor; și se întunecă văzduhul, că Egiptenii nu-i mai putură urmări. Călăuziți de stâlpul cel de foc, Israeliții sosiră la mare; iar Moise, ridicând toiagul său deasupra mării, valurile se despărțiră, și toți putură să treacă prin vad ca pe uscat. Dinspre ziuă porniră și Egiptenii, să treacă după Israeliți; dar cum ajunseră la mijlocul mării, Moise, după porunca dumnezeiască, întinse toiagul deasupra apei și valurile se împreunară înghițind toată armata faraonului.

Drept mulțumire, Moise și fiii lui Israel: au cântat imnuri de slăvire lui Dumnezu și credința lor s'a întărit și mai mult.

6. DECALOGUL

SAU

CELE ZECE PORUNCI DUMNEZEIEȘTI

Pribegia Israeliților prin pustiu. — Pornind dela *marea Roșie*, *Israeliții* se afundară în pustiul nisipos al Arabiei. Dar, pe măsură ce se depărtau, lipsurile se întețiau și greul vieții creșteà. Cel dintâi neajuns mai simțit fu lipsa de apă de băut. Ei începură să murmure. După trei zile dădură peste un lac, anume *Mara*, a cărui apă însă erà amară. In urma sfatului dumnezeiesc, *Moise* aruncă în lac un anumit soiu de lemn, și apa se îndulcì îndată.

Ajungând în pustiul *Sin*, Israeliții începură a cârtì iarăși împotriva lui Moise și a lui Aaron, gândind la viața de robie trăită în *Egipt*, unde aveau carne și pâine din destul; iar acum aveau de întâmpinat tot soiul de neajunsuri. Ca să le potolească îndârjirea, Dumnezeu le trimise și carne, făcând să cază peste tabăra lor un stol uriaș de prepelițe, pe cari le adunară; iar a doua zi, dimineața, văzură tabăra acoperită c'un fel de grăuncioare mici, având gustul ca al pâinii amestecate cu miere. Din îndemnul lui Moise, adunară această hrană pe care le-o trimeteà Dumnezeu. Aceste grăunțe fură numite «*mană*». Timp de patruzeci de ani, până au intrat în Canaan, Dumnezeu avù grijă, să le îndestuleze hrana cu această mană cerească.

Coborînd pe țărmul mării Roșii, ajunseră la *Rafidim*. Prin aceste părți, apa lipseà cu desăvârșire, din care pricină, Israeliții începură a cârtì din nou. După îndemnul Domnului, Moise lovì o stâncă din partea locului cu toiagul său și începù să curgă apă din belșug.

Pe când străbăteau pustiul Rafidim, ei fură atacați de neamul *Amaleciților*. *Iisus Navì*, cu o ceată de Israeliți curagioși, pornì din îndemnul lui Moise asupra lor și-i bătù groaznic.

Sosirea la muntele Sinai. — Cam în a treia lună dela plecarea lor din *Egipt*, *Israeliții* ajunseră în pustiul *Sinai* și

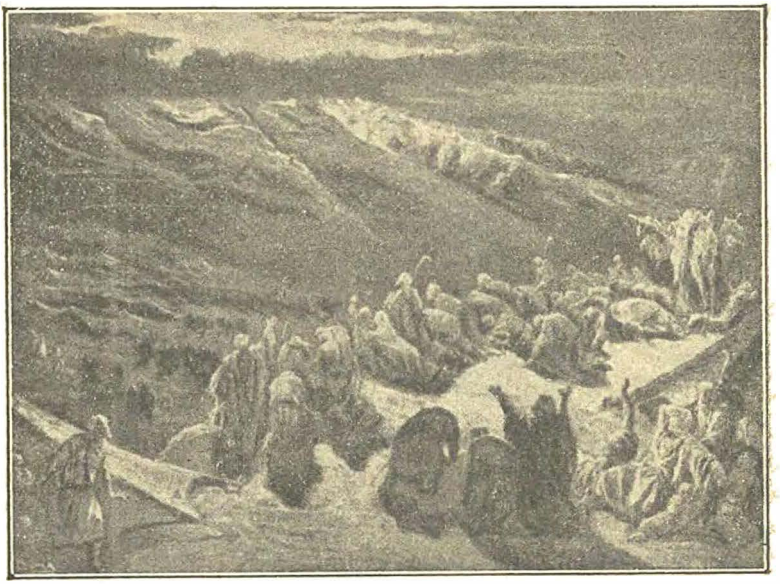

Israeliții la poalele muntelui Sinai, ascultând poruncile Domnului.

tăbărîră chiar în preajma muntelui ce poartă acelaș nume.

Din îndemn dumnezeiesc, *Moise* se suì pe muntele Sinai, de unde se coborî mai apoi, spre a vestì poporul că Dumnezeu le va trimite poruncile sale, pe cari cu toții vor fi datori să le urmeze.

A treia zi, dimineața, un nor întunecos acoperì tot muntele; iar din mijlocul lui răsună sunete de trâmbițe, însoțite de fulgere și bubuituri de tunet. Moise îndemnă poporul, să se apropie de munte, care erà învăluit în fum des.

Pe când poporul stăteà cu fața la pământ, din munte pornì

glas omenesc vestind poruncile dumnezeieşti, pe cari trebuià să le urmeze neamul lui Israel.

Iată acele porunci:

1. **Eu sunt Domnul Dumnezeul tău; să nu ai alţi dumnezei afară de Mine !**

2. **Să nu-ţi faci ţie chip cioplit şi nici asemănare cu vreun lucru din cele cari sunt: în cer, sus; pe pământ, jos; în apă sau sub pământ. Să nu te închini lor, nici să le slujeşti !**

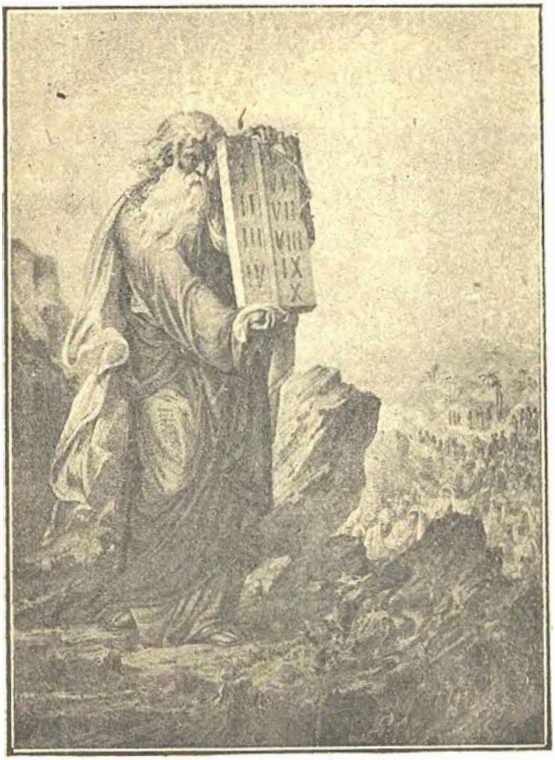

Moise coborînd cu tablele legii.

3. **Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în batjocură!**

4. **Adu-ţi aminte de ziua Sâmbetei, ca să o sfinţeşti. Şase zile lucrează şi săvârşeşte-ţi toate treburile tale; iar ziua şaptea odihneşte-te, căci este ziua Domnului Dumnezeului tău. Să nu faci într'însa nici-o treabă: nici tu, nici fiii tăi, nici sluga ta, nici boul tău!**

5. **Cinsteşte : pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti mult pe pământ !**

6. **Să nu ucizi !**

7. **Să nu fii desfrânat!**

8. **Să nu furi!**

9. **Să nu mărturiseşti neadevăruri împotriva semenului tău !**

10. **Să nu râvneşti : la femeia aproapelui tău, nici la casa lui, nici la ogorul lui, nici la sluga lui, nici la boul lui, nici la asinul lui, nici la nimic din câte sunt ale lui !**

In timp ce poruncile erau grăite, Moise le scrià. Cetindu-le din nou poporului, acesta se legă că le va respectà cu sfinţenie.

După aceea, Moise se suì în munte spre a primì poruncile legii, scrise. După patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi petrecute în post şi rugăciuni, se coborî spre tabăra israelită cu două table de piatră, pe cari erau săpate poruncile dumnezeieşti. Aci află poporul în mare rătăcire, căci îşi făcuse un viţel de aur la care se închinà. Văzând aceasta, Moise, plin de mânie, a sfărâmat tablele legii. După aceea a luat viţelul de aur, l-a topit şi l-a prefăcut în praf, pe care, amestecându-l

Moise sfărâmând tablele legii.

cu apă, l-a dat celor căzuţi în greşală, să-l bea. Apoi a certat pe *Aaron* că s'a potrivit dorinţei lor de a le da un astfel de dumnezeu. In urmă, porunci fiilor lui *Levì*, cari-i rămăseseră credincioşi, să ucidă pe toţi închinătorii de idoli. Şi au fost omoriţi în acea zi douăzecişitrei de mii de oameni.

Rugat de popor, Moise se urcă din nou în munte, de unde, iarăşi după patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi de post şi de rugăciuni, se coborî cu alte table ale legii, pe cari mai apoi le aşeză într'un templu făcut într'adins. Ca preoţi, slujitori în acest templu, Moise a sfinţit pe Aaron şi pe fiii acestuia.

Cercetând cu băgare de seamă cuprinsul celor zece po-

runci, vedem că ele sunt pline de atâta înțelepciune, încât nici o alcătuire omenească nu le-a putut întrece până astăzi. După cum vedem: primele patru dintr'însele sunt privitoare la datoriile omului către Dumnezeu; iar următoarele șase privesc datoriile omului către semenii săi.

Aceste zece porunci, numite și **Decalog,** sunt păzite și păstrate în cinste, și de Creștini.

Pribegia prin deșertul Arabiei. — După primirea celor zece porunci dumnezeiești, cam la un an dela ieșirea lor din *Egipt*, *Israeliții* au părăsit tabăra de lângă muntele *Sinai* și au pornit spre pământul făgăduit al *Canaanului*. Înainte de a pătrunde în țara făgăduită lor, *Moise* trimise doisprezece oameni, să iscodească ținutul. După patruzeci de zile, iscoadele se întoarseră aducând o sumă de bunătăți din Canaan. Ei speriară însă, pe Israeliți, spunându-le că locuitorii acelei țări sunt mari și puternici ca niște uriași. La îndemnul lui Moise de a pătrunde în pământul făgăduit, ei se răsvrătiră și vroiră să-și ucidă căpeteniile.

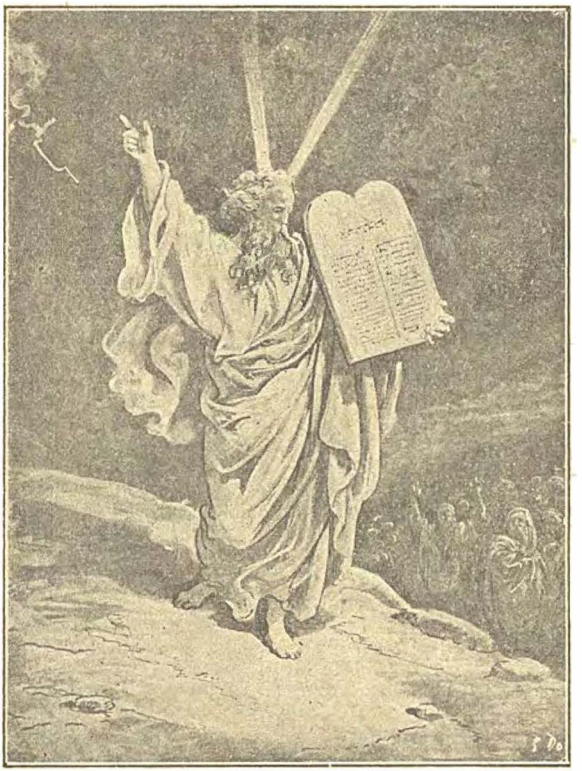

Moise aducând alte table ale legii.

Văzând Dumnezeu că e greu să faci un neam liber dintr'un popor abia ieșit din robie, porunci lui Moise, să-i întoarcă iarăși în deșertul *Arabiei*, în care rătăciră timp de patruzeci de ani, până pieriră aproape toți bătrânii ieșiți din Egipt. În această vreme, Moise și *Aaron* au fost puși la multe și grele încercări de către cei a căror conducere și-o luaseră asupră-le.

In al patruzecilea an de pribegie se sfârşì şi Aaron din viaţă, pe muntele *Hor*, luându-i locul la preoţie fiul său, *Eleazar*.

Moartea lui Moise.—După ce *Israeliţii* au pus stăpânire pe tot cuprinsul dinspre răsărit de *Iordan*, a venit vremea, ca şi *Moise* să părăsească viaţa pământească. Simţindu-şi sfârşitul, el rânduì ca urmaş al său pe cel mai vrednic dintre Israeliţi, pe *Iisus Navì*. După ce binecuvântă poporul, căruia îi vestì venirea *Mântuitorului*, se urcă pe muntele *Nebo* din apropierea Iordanului, de unde privì pământul fericit al *Canaanului*; şi apoi îşi dete sfârşitul. Locul înmormântării lui a rămas neştiut de nimeni până în ziua de astăzi.

7. TIMPUL LUI IISUS NAVI

Trecerea Iordanului. — După moartea lui *Moise*, *Iisus Navì* luă conducerea poporului. Cel dintâi gând al său fu să

Trecerea Iordanului în pământul Canaan.

statornicească pe *Israeliţi* în pământul strămoşilor lor. De aceea, el plănuì să treacă *Iordanul* prin vad. Cea dintâi cetate ce le stătea în cale erà *Ierihonul*. Iisus află prin iscoadele sale, că cetatea e strașnic întărită, însă apărătorii ei sunt înspăimântaţi de apropierea Israeliţilor. El porunci poporului să se pregătească de drum. Rânduì ca preoţii să meargă în fruntea

norodului, ducând cu ei tablele legii. Când intrară în apa râului, cu uimire văzură toți, că valurile se despărțiră deacurmezișul. Partea din sus se oprì înnălțându-se întocmai ca un munte, iar cea din jos se scurse lăsând vadul uscat. Preoții rămaseră în mijlocul albiei, până ce trecù tot poporul; după aceea ieșiră și ei la mal, iar apele își luară cursul lor. Israeliții își întinseră corturile la *Galgala*, unde sărbătoriră *Paștele*. De cum au trecut Iordanul, *mana* a încetat să mai cază; iar ei se hrăniră cu pâine nedospită și roade din țara în care intraseră.

Căderea Ierihonului. — Dela *Galgala*, *Iisus Navì* pornì asupra *Ierihonului*. Urmând porunca dumnezeiască, *Israeliții* ocoliră cetatea purtând tablele legii în frunte, șapte zile dearândul: în primele șase zile, câteodată; iar în ziua șaptea, de șapte ori — în care timp preoții cântau din trâmbițe înspăimântând pe *Ierihoneni* cu alaiul lor. In ziua șaptea, la al șaptelea ocol, pe când preoții suflau mai cu putere în trâmbițele lor, Israeliții au început să scoată strigăte de răsboi, cetatea s'a cutremurat din temelii și zidurile s'au surpat, lăsând loc de trecere poporului lui Israel, care puse stăpânire pe Ierihon.

Cuprinderea Canaanului. — După cucerirea *Ierihonului*, *Iisus Navì* pornì să supună întreg *Canaanul*. Toate cetățile se umplură de groază, și se pregătiră a înfruntà năvala *Israeliților*. Unele însă își deschiseră porțile fără a se apără, numai cu rugămintea de a nu se face poporului nici un rău; altele cereau singure sprijinul și apărarea năvălitorilor, pe cari se legau să-i cunoască de stăpâni. Au fost însă și cetăți, cari n'au vrut să se plece stăpânirii Israeliților. Printre acestea a fost și cetatea *Ierusalimului*, care se unì cu alte cetăți, să ție piept năvălitorilor. Regele Ierusalimului, împreună cu alți patru regi, tovarăși ai săi, pornì răsboi împotriva cetății *Gavaonului*, care se dăduse de partea Israeliților. Gavaoniții cerură atunci ajutor lui Iisus Navì. Acesta pornì în fruntea răsboinicilor săi și bătù cumplit oastea celor cinci regi. După aceea, Israeliții urmăriră pe învinși spre a-i prinde. Fiindcă ziua se apropià de sfârșit și soarele da să apună, Iisus se rugă lui Dumnezeu să mai ție încă lumină spre a-și puteà desăvârșì biruința. El zise: «*Oprește-te, soare, deasupra Gavaonului; iar tu, lună, deasupra văii Aialonului!*» Și soarele, și luna: se opriră până ce oștile vrăjmașe fură biruite.

Impărțirea pământului cucerit. — Mergând din biruință în biruință, Iisus supuse treizecișiunu de regi; iar pământul

Canaanului trecù în puterea poporului lui Israel. Urmând porunca dumnezeiască, el împărți pământul cucerit între seminţiile lui Israel. Seminţiile cari se trăgeau din: *Iuda, Simeon, Veniamin, Dan, Efraim, Manase, Isahar, Zabulon, Asir şi Neftalim*, fură aşezate între *Iordan* şi *marea Mediterană;* iar celelalte două seminţii: a lui *Gad* şi *Ruvim*, fură aşezate la răsărit de Iordan şi *marea Moartă*. Numai seminţiei lui *Levì* nu i s'a făcut parte. Celelalte seminţii au dat *Leviţilor* patruzecişiopt de oraşe cu împrejurimile lor, dintre cari treizeci erau ale preoţilor. Cortul sfânt, cu tablele legii, a fost aşezat în pământul lui Efraim, la *Şilo*, în mijlocul ţării.

Oprirea soarelui de către Iisus Navi.

Moartea lui Iisus Navii. — Simţind că i se apropie sfârşitul, *Iisus* adună pe fruntaşii poporului lui *Israel* la *Sichem*, unde se aflau îngropate rămăşiţele pământeşti ale lui *Iosif*. Chemând pe: bătrânii, căpeteniile, judecătorii şi dregătorii poporului, îi sfătuì să se lepede de dumnezeii păgâneşti şi să slujească numai adevăratului Dumnezeu al lui Israel. Tot poporul se legă că-i va urmà sfatul şi 'n amintirea acestui legământ puse de se ridică acolo o piatră drept mărturie pentru veacurile viitoare. După douăzecişicinci de ani de înţeleaptă conducere, Iisus îşi dete obştescul sfârşit în vârstă de o sută zece ani, fiind plâns cu mare jale de tot poporul lui Israel.

8. JUDECĂTORII

Cei mai de seamă dintre judecători. — Moartea lui *Iisus Navi* lăsă pe *Israeliți* fără conducător destoinic. Din această pricină, ei se abătură din căile adevăratului Dumnezeu și începură să cinstească zeii păgânești ai popoarelor megieșe, popoare cu cari intrară chiar în legături de rudenie și în puterea cărora căzură mai târziu.

Văzând Dumnezeu rătăcirea Israeliților, ridică dintr'înșii oameni înțelepți și credincioși poruncilor rămase dela *Moise*. Pe aceștia îi rândul să fie căpetenii și călăuze poporului abătut dela dreapta credință. Fiindcă aveau și însărcinarea de a judecà și pedepsì pe cei greșiți, ei fură numiți *judecători*. Israeliții au avut patrusprezece judecători, dintre cari cei mai însemnați au fost: *Ghedeon*, *Samson*, *Heli* și *Samuel*.

Biruitorul Madianiților. — *Ghedeon* a mântuit pe Israeliți de poporul *Madianiților*, pe cari i-a pus pe goană numai cu trei sute de războinici, atacându-le tabăra în miez de noapte și vârînd zăpăceală între vrăjmași. Pentru accasta, el fu ales cap al poporului, pe care-l conduse patruzeci de ani.

Samson. — După moartea lui *Ghedeon*, *Israeliții* căzură în robia *Filistenilor*, cari-i ținură sub jugul lor vreme de patruzeci de ani. In acest timp se ridică din seminția lui *Dan*, un tânăr *Israelit*, cu numele *Samson* — fiul lui *Manoe*—, care de mic minună lumea cu puterea lui fără seamăn.

Intr'o zi, pe când mergeà cu părinții săi către o cetate filisteană, le ieșì înnainte un leu, care se repezì să-i sfâșie. Intărit de puterea dumnezeiască, el prinse leul în brațe și îl sugrumă ca pe un ied. Altădată prinse trei sute de vulpi, cărora le legă tăciuni aprinși de coade și le dete drumul prin holdele vrăjmașilor, luând foc. Temându-se de mânia Filistenilor, Israeliții l-au prins și, legându-l cu frânghii, l-au dat pe mâna dușmanilor. Samson rupse legăturile și, punând mâna p'o falcă de măgar, doborî o mie de Filisteni.

Intr'un rând, venind la *Gaza*, o cetate filisteană, vrăjmașii, prinzând de veste, au închis porțile cetății, spre a puteà pune mâna pe el a doua zi. Către miezul nopții, sculându-se din somn, Samson scoase porțile, cu stâlpi cu tot; și, luându-le în spate, le cără pe un munte din apropiere.

Vicleana Dalilà. — Mai târziu, *Samson* își alese de soție o *Filisteancă*, anume *Dalilà*. Indemnată de cei d'un neam

cu dânsa, Dalilà iscodì pe Samson s'o lămurească şi pe ea, în ce-i stă puterea lui aşa de grozavă. Intâi îi spuse că de-l vor legà cu şapte frânghii ude, puterile lui se pierd; în alt rând îi spuse că numai când l-o legà cu nouă funii noui, i se duce puterea; altădată îi mai spuse că de i se va tăià şapte şuviţe de păr şi, împletite, vor fi ţintuite în perete, el va rămâne fără pic de putere. Vicleana femeie vesteà pe Filisteni despre toate cele ce aflà dela soţul său. Insă încercările lor de a-l răpune nu isbutiră decât numai atunci când Samson avù slăbiciunea să mărturisească soţiei sale adevărata taină a pu-

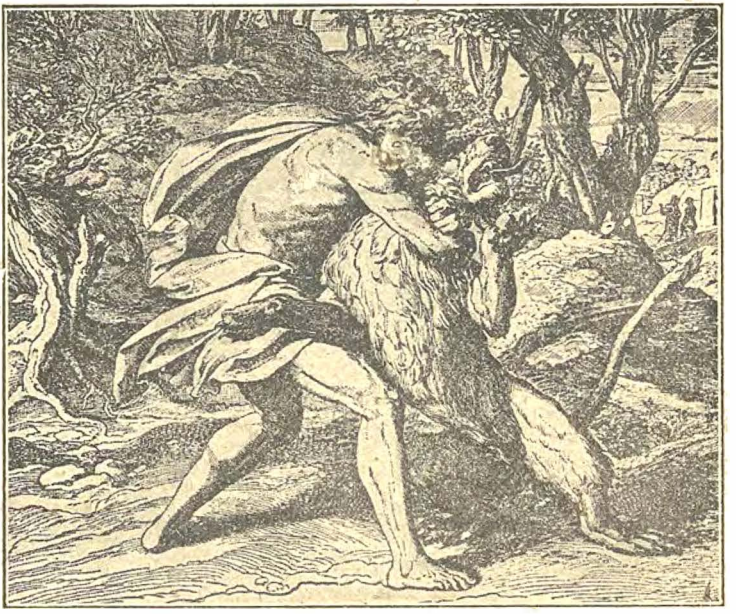

Samson sugrumând leul.

terii sale. El îi spuse că puterea lui stă în părul capului. Dalilà îi tăiè părul în somn, iar el căzù în mâinile Filistenilor, cari, scoţându-i ochii, îl aruncară în închisoare, la *Gaza*, unde-l puseră să învârteaască la o râşniţă.

Moartea lui Samson. — Intr'un rând, având ospăţ mare, *Filistenii* aduseră pe *Samson* în mijlocul lor, spre a-l pune să joace. Insă în timpul cât stătuse închis, îşi recăpătase puterea. Fiind dus în sala ospăţului, el puse mâinile pe stâlpii încăperii în care se aflau vrăjmaşii săi şi dărâmându-i dintr'o clătinătură, făcù să se năruiască întreaga clădire : atât peste el, cât şi peste cei adunaţi la ospăţ — lume cam la câteva mii de suflete.

Astfel se sfârşì cel mai grozav vrăjmaş al Filistenilor!

Heli. — Ca şi *Samuel*, urmaşul său, tot astfel şi *Heli*, a fost: şi arhiereu, şi judecător. El erà om drept şi temător de Dumnezeu; însă avù parte de doi fii foarte răi, cari săvârşiră multe nelegiuiri. Heli se arătă foarte slab faţă de ei şi nu avù tăria să le înfrâneze la vreme apucăturile lor rele. Din această pricină, poporul începù să cârtească împotrivă-i; iar Dumnezeu luă cinstea de judecător dela familia sa şi o trecù altora.

Samson năruind clădirea în care se aflau vrăjmaşii săi.

Samuel. — Cel din urmă judecător a fost *Samuel*, care isbăvì pe *Israeliţi* de *Filisteni*, în a căror robie căzuseră iarăş. Ajuns la bătrâneţe, el se hotărî să împlinească o veche dorinţă a poporului pe care-l conduceà; adică să le dea un rege.

9. TIMPUL REGILOR

Saul. — Primul rege al *Israeliţilor* liberaţi a fost *Saul*. Cât timp păzì credinţa, el fu veşnic biruitor împotriva vrăjmaşilor. Când ajunse a călcà voia Domnului şi a se crede pe sine mai presus de rânduelile legii, Dumnezeu îi luă min-

ţile. Urmând porunca dumnezeiască, *Samuel* unse ca rege în locul lui *Saul*, pe *David*, fiul lui *Iesei* din *Betleem*, care s'a născut din *Booz* — de neam israelit, şi din soţia sa, *Rut* — de sămânţă moabiteană.

David s'a făcut cunoscut poporului prin biruinţa sa asupra uriaşului *Goliat* din neamul *Filistenilor*, cu care poporul lui *Israel* a avut dese războaie.

Aceştia, încrezuţi în puterea fără seamăn a lui Goliat, porniră iarăşi cu război împotriva Israeliţilor, nădăjduind că-i va robì din nou. Când taberile vrăjmaşe se aflară faţă 'n faţă, ieşì din rândul Filistenilor uriaşul Goliat, un munte de om, înnalt de patru metri şi mai bine, îmbrăcat din cap până 'n tălpi numai în zale de aramă, iar pe cap purtând un coif de aramă cât toate zilele. La arătarea lui, tabăra israelită se înfioră, mai ales când îi văzù lancea lui groasă cât pulpa piciorului unui om voinic. Oprindu-se 'n faţa oştilor lui Saul, el strigă cu glas de tunet: «*Alegeţi unul dintre voi, care să vie să se măsoare cu mine! De mă va răpune, noi vom fi robii voştri; iar de-l voiu răpune eu, voi veţi fi robii noştri!*» Văzând că nimeni nu se arată, Filisteanul adăogă: «*Dispreţuesc oştile voastre! Haide!... Arătaţi-mi un viteaz, care să se lupte cu mine!...*» Dar nimeni nu cutezà să se ridice împotriva uriaşului.

De dimineaţa până seara, vreme de patruzeci de zile, Filisteanul îşi bătù joc în acest chip de oştile lui Israel. Zadarnic, Saul făgăduì cea mai mare cinste celui ce va biruì pe uriaş, ba se legă că-l va face tovarăş la domnie pe cel care-l va scăpà de această ruşine, şi-i va da chiar şi pe fica sa de soţie. Ispita făgăduelii erà mare, dar nu tot astfel erà şi curajul celor ce-ar fi dorit să se bucure de harurile regeşti.

Uciderea lui Goliat de către David. — In această vreme, *David* fu trimis de tatăl său la tabără, să ducă ceva de-ale hranei fraţilor săi, plecaţi la război şi să afle, totdeodată, cum o mai duc cu sănătatea. Ajungând la locul de luptă, încredinţă străjerilor lucrurile aduse fraţilor săi, apoi se apropiè de şirurile de ostaşi, dorind să dea ochii şi cu ei. Aci văzù şi auzì pe *Goliat* cum batjocoreşte pe *Israeliţi*. Aflând răsplata ce-l aşteptà pe biruitor, cu toate împotrivirile fraţilor săi, David merse la rege şi-i spuse că vrea să meargă să se lupte cu uriaşul. Fiind mic de statură şi cam plăpând din fire, *Saul*, când îl văzù, îi zise: «*Nu cred că vei puteà să te măsori*

glas omenesc vestind poruncile dumnezeieşti, pe cari trebuià să le urmeze neamul lui Israel.

Iată acele porunci:

1. Eu sunt Domnul Dumnezeul tău; să nu ai alţi dumnezei afară de Mine!

2. Să nu-ţi faci ţie chip cioplit şi nici asemănare cu vreun lucru din cele cari sunt: în cer, sus; pe pământ, jos; în apă sau sub pământ. Să nu te închini lor, nici să le slujeşti!

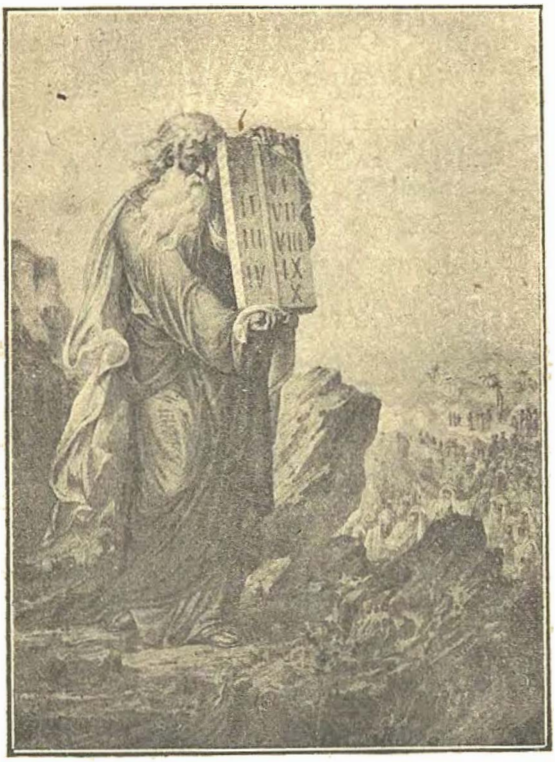

Moise coborînd cu tablele legii.

3. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în batjocură!

4. Adu-ţi aminte de ziua Sâmbetei, ca să o sfinţeşti. Şase zile lucrează şi săvârşeşte-ţi toate treburile tale; iar ziua şaptea odihneşte-te, căci este ziua Domnului Dumnezeului tău. Să nu faci într'însa nici-o treabă: nici tu, nici fiii tăi, nici sluga ta, nici boul tău!

5. Cinsteşte: pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ţi fie bine şi să trăieşti mult pe pământ!

6. Să nu ucizi!

7. Să nu fii desfrânat!

8. Să nu furi!

9. Să nu mărturiseşti neadevăruri împotriva semenului tău!

10. Să nu râvneşti: la femeia aproapelui tău, nici la casa lui, nici la ogorul lui, nici la sluga lui, nici la boul lui, nici la asinul lui, nici la nimic din câte sunt ale lui!

In timp ce poruncile erau grăite, Moise le scrià. Cetindu-le din nou poporului, acesta se legă că le va respectà cu sfinţenie.

După aceea, Moise se suì în munte spre a-i primì poruncile legii, scrise. După patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi petrecute în post şi rugăciuni, se coborî spre tabăra israelită cu două table de piatră, pe cari erau săpate poruncile dumnezeieşti. Aci află poporul în mare rătăcire, căci îşi făcuse un viţel de aur la care se închinà. Văzând aceasta, Moise, plin de mânie, a sfărâmat tablele legii. După aceea a luat viţelul de aur, l-a topit şi l-a prefăcut în praf, pe care, amestecându-l

Moise sfărâmând tablele legii.

cu apă, l-a dat celor căzuţi în greşală, să-l bea. Apoi a certat pe *Aaron* că s'a potrivit dorinţei lor de a le da un astfel de dumnezeu. In urmă, porunci fiilor lui *Levi*, cari-i rămaseseră credincioşi, să ucidă pe toţi închinătorii de idoli. Şi au fost omoriţi în acea zi douăzecişitrei de mii de oameni.

Rugat de popor, Moise se urcă din nou în munte, de unde, iarăşi după patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi de post şi de rugăciuni, se coborî cu alte table ale legii, pe cari mai apoi le aşeză într'un templu făcut într'adins. Ca preoţi, slujitori în acest templu, Moise a sfinţit pe Aaron şi pe fiii acestuia.

Cercetând cu băgare de seamă cuprinsul celor zece po-

runci, vedem că ele sunt pline de atâta înțelepciune, încât nici o alcătuire omenească nu le-a putut întrece până astăzi. După cum vedem: primele patru dintr'însele sunt privitoare la datoriile omului către Dumnezeu; iar următoarele șase privesc datoriile omului către semenii săi.

Aceste zece porunci, numite și **Decalog,** sunt păzite și păstrate în cinste, și de Creștini.

Pribegia prin deșertul Arabiei. — După primirea celor zece porunci dumnezeiești, cam la un an dela ieșirea lor din *Egipt*, *Israeliții* au părăsit tabăra de lângă muntele *Sinai* și au pornit spre pământul făgăduit al *Canaanului*. Innainte de a pătrunde în țara făgăduită lor, *Moise* trimise doisprezece oameni, să iscodească ținutul. După patruzeci de zile, iscoadele se întoarseră aducând o sumă de bunătăți din Canaan. Ei speriară însă, pe Israeliți, spunându-le că locuitorii acelei țări sunt mari și puternici ca niște uriași. La îndemnul lui Moise de a pătrunde în pământul făgăduit, ei se răsvrătiră și vroiră să-și ucidă căpeteniile.

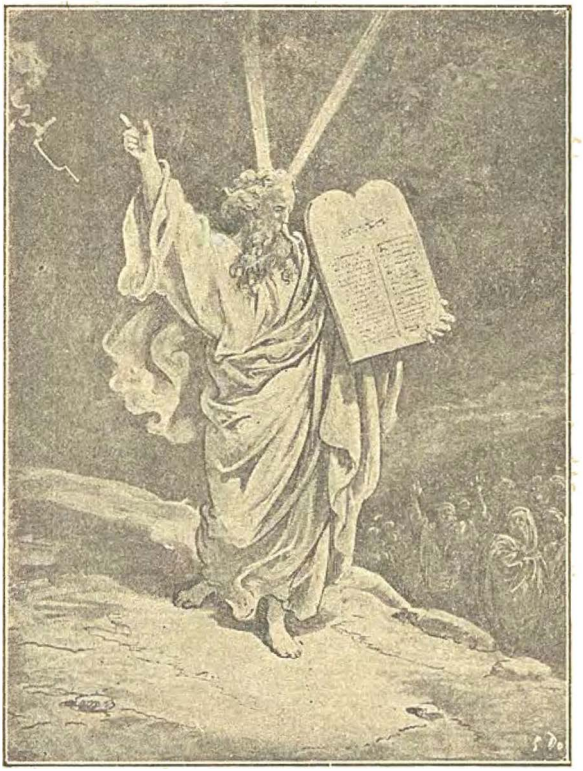

Moise aducând alte table ale legii.

Văzând Dumnezeu că e greu să faci un neam liber dintr'un popor abia ieșit din robie, porunci lui Moise, să-i întoarcă iarăși în deșertul *Arabiei*, în care rătăciră timp de patruzeci de ani, până pieriră aproape toți bătrânii ieșiți din Egipt. In această vreme. Moise și *Aaron* au fost puși la multe și grele încercări de către cei a căror conducere și-o luaseră asupră-le.

In al patruzecilea an de pribegie se sfârși și Aaron din viață, pe muntele *Hor*, luându-i locul la preoție fiul său, *Eleazar*.

Moartea lui Moise.—După ce *Israeliții* au pus stăpânire pe tot cuprinsul dinspre răsărit de *Iordan*, a venit vremea, ca și *Moise* să părăsească viața pământească. Simțindu-și sfârșitul, el rânduì ca urmaș al său pe cel mai vrednic dintre Israeliți, pe *Iisus Navì*. După ce binecuvântă poporul, căruia îi vestì venirea *Mântuitorului*, se urcă pe muntele *Nebo* din apropierea Iordanului, de unde privì pământul fericit al *Canaanului*; și apoi își dete sfârșitul. Locul înmormântării lui a rămas neștiut de nimeni până în ziua de astăzi.

7. TIMPUL LUI IISUS NAVI

Trecerea Iordanului. — După moartea lui *Moise*, *Iisus Navì* luă conducerea poporului. Cel dintâi gând al său fu să

Trecerea Iordanului în pământul Canaan.

statornicească pe *Israeliți* în pământul strămoșilor lor. De aceea, el plănuì să treacă *Iordanul* prin vad. Cea dintâi cetate ce le stătea în cale era *Ierihonul*. Iisus află prin iscoadele sale, că cetatea e strașnic întărită, însă apărătorii ei sunt înspăimântați de apropierea Israeliților. El porunci poporului să se pregătească de drum. Rânduì ca preoții să meargă în fruntea

norodului, ducând cu ei tablele legii. Când intrară în apa râului, cu uimire văzură toți, că valurile se despărțiră deacurmezișul. Partea din sus se oprì înnălțându-se întocmai ca un munte, iar cea din jos se scurse lăsând vadul uscat. Preoții rămaseră în mijlocul albiei, până ce trecù tot poporul; după aceea ieșiră și ei la mal, iar apele își luară cursul lor. Israeliții își întinseră corturile la *Galgala*, unde sărbătoriră *Paștele*. De cum au trecut Iordanul, *mana* a încetat să mai cază; iar ei se hrăniră cu pâine nedospită și roade din țara în care intraseră.

Căderea Ierihonului. — Dela *Galgala*, *Iisus Navì* porni asupra *Ierihonului*. Urmând porunca dumnezeiască, *Israeliții* ocoliră cetatea purtând tablele legii în frunte, șapte zile dearândul: în primele șase zile, câteodată; iar în ziua șaptea, de șapte ori — în care timp preoții cântau din trâmbițe înspăimântând pe *Ierihoneni* cu alaiul lor. In ziua șaptea, la al șaptelea ocol, pe când preoții suflau mai cu putere în trâmbițele lor, Israeliții au început să scoată strigăte de răsboi, cetatea s'a cutremurat din temelii și zidurile s'au surpat, lăsând loc de trecere poporului lui Israel, care puse stăpânire pe Ierihon.

Cuprinderea Canaanului. — După cucerirea *Ierihonului*, *Iisus Navì* porni să supună întreg *Canaanul*. Toate cetățile se umplură de groază, și se pregătiră a înfruntà năvala *Israeliților*. Unele însă își deschiseră porțile fără a se apără, numai cu rugămintea de a nu se face poporului nici un rău; altele cereau singure sprijinul și apărarea năvălitorilor, pe cari se legau să-i cunoască de stăpâni. Au fost însă și cetăți, cari n'au vrut să se plece stăpânirii Israeliților. Printre acestea a fost și cetatea *Ierusalimului*, care se unì cu alte cetăți, să ție piept năvălitorilor. Regele Ierusalimului, împreună cu alți patru regi, tovarăși ai săi, pornì răsboi împotriva cetății *Gavaonului*, care se dăduse de partea Israeliților. Gavaoniții cerură atunci ajutor lui Iisus Navì. Acesta pornì în fruntea răsboinicilor săi și bătù cumplit oastea celor cinci regi. După aceea, Israeliții urmăriră pe învinși spre a-i prinde. Fiindcă ziua se apropià de sfârșit și soarele da să apună, Iisus se rugă lui Dumnezeu să mai ție încă lumină spre a-și puteà desăvârși biruința. El zise: «*Oprește-te, soare, deasupra Gavaonului; iar tu, lună, deasupra văii Aialonului!*» Și soarele, și luna: se opriră până ce oștile vrăjmașe fură biruite.

Impărțirea pământului cucerit. — Mergând din biruință în biruință, Iisus supuse treizecișiunu de regi; iar pământul

Canaanului trecù în puterea poporului lui Israel. Urmând porunca dumnezeiască, el împărți pământul cucerit între semințiile lui Israel. Semințiile cari se trăgeau din: *Iuda, Simeon, Veniamin, Dan, Efraim, Manase, Isahar, Zabulon, Asir și Neftalim*, fură așezate între *Iordan* și *marea Mediterană;* iar celelalte două seminții: a lui *Gad* și *Ruvim*, fură așezate la răsărit de Iordan și *marea Moartă*. Numai seminției lui *Levi* nu i s'a făcut parte. Celelalte seminții au dat *Leviților* patruzecișiopt de orașe cu împrejurimile lor, dintre cari treizeci erau ale preoților. Cortul sfânt, cu tablele legii, a fost așezat în pământul lui Efraim, la *Șilo*, în mijlocul țării.

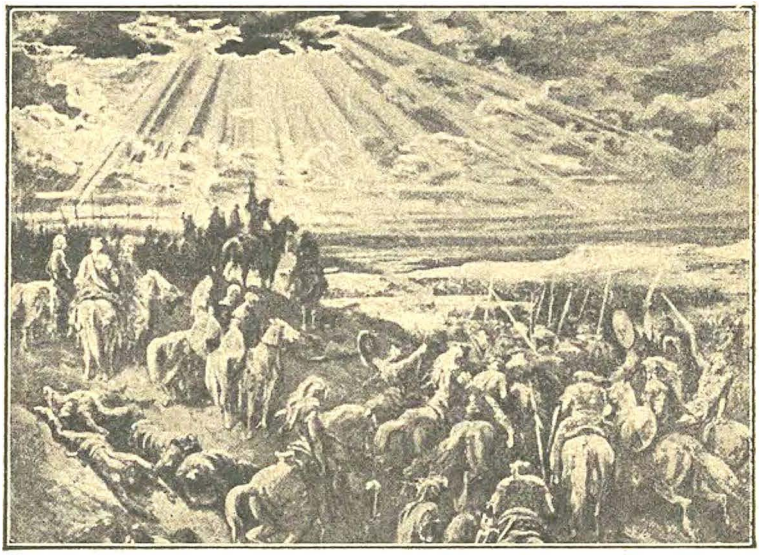

Oprirea soarelui de către Iisus Navi.

Moartea lui Iisus Navii. — Simțind că i se apropie sfârșitul, *Iisus* adună pe fruntașii poporului lui *Israel* la *Sichem*, unde se aflau îngropate rămășițele pământești ale lui *Iosif*. Chemând pe bătrânii, căpeteniile, judecătorii și dregătorii poporului, îi sfătuì să se lepede de dumnezeii păgânești și să slujească numai adevăratului Dumnezeu al lui Israel. Tot poporul se legă că-i va urmà sfatul și 'n amintirea acestui legământ puse de se ridică acolo o piatră drept mărturie pentru veacurile viitoare. După douăzecișicinci de ani de înțeleaptă conducere, Iisus își dete obștescul sfârșit în vârstă de o sută zece ani, fiind plâns cu mare jale de tot poporul lui Israel.

8. JUDECĂTORII

Cei mai de seamă dintre judecători. — Moartea lui *Iisus Navi* lăsă pe *Israeliți* fără conducător destoinic. Din această pricină, ei se abătură din căile adevăratului Dumnezeu și începură să cinstească zeii păgânești ai popoarelor megieșe, popoare cu cari intrară chiar în legături de rudenie și în puterea cărora căzură mai târziu.

Văzând Dumnezeu rătăcirea Israeliților, ridică dintr'înșii oameni înțelepți și credincioși poruncilor rămase dela *Moise*. Pe aceștia îi rândui să fie căpetenii și călăuze poporului abătut dela dreapta credință. Fiindcă aveau și însărcinarea de a judecà și pedepsì pe cei greșiți, ei fură numiți *judecători*. Israeliții au avut patrusprezece judecători, dintre cari cei mai însemnați au fost: *Ghedeon*, *Samson*, *Heli* și *Samuel*.

Biruitorul Madianiților. — *Ghedeon* a mântuit pe Israeliți de poporul *Madianiților*, pe cari i-a pus pe goană numai cu trei sute de războinici, atacându-le tabăra în miez de noapte și vârînd zăpăceală între vrăjmași. Pentru aceasta, el fu ales cap al poporului, pe care-l conduse patruzeci de ani.

Samson. — După moartea lui *Ghedeon*, *Israeliții* căzură în robia *Filistenilor*, cari-i ținură sub jugul lor vreme de patruzeci de ani. In acest timp se ridică din seminția lui *Dan*, un tânăr *Israelit*, cu numele *Samson* — fiul lui *Manoe*—, care de mic minună lumea cu puterea lui fără seamăn.

Intr'o zi, pe când mergeà cu părinții săi către o cetate filisteană, le ieșì înnainte un leu, care se repezì să-i sfâșie. Intărit de puterea dumnezeiască, el prinse leul în brațe și îl sugrumă ca pe un ied. Altădată prinse trei sute de vulpi, cărora le legă tăciuni aprinși de coade și le dete drumul prin holdele vrăjmașilor, luând foc. Temându-se de mânia Filistenilor, Israeliții l-au prins și, legându-l cu frânghii, l-au dat pe mâna dușmanilor. Samson rupse legăturile și, punând mâna p'o falcă de măgar, doborî o mie de Filisteni.

Intr'un rând, venind la *Gaza*, o cetate filisteană, vrăjmașii, prinzând de veste, au închis porțile cetății, spre a puteà pune mâna pe el a doua zi. Către miezul nopții, sculându-se din somn, Samson scoase porțile, cu stâlpi cu tot; și, luându-le în spate, le cără pe un munte din apropiere.

Vicleana Dalilà. — Mai târziu, *Samson* își alese de soție o *Filisteancă*, anume *Dalilà*. Indemnată de cei d'un neam

cu dânsa, Dalilà iscodì pe Samson s'o lămurească şi pe ea, în ce-i stă puterea lui aşa de grozavă. Intâi îi spuse că de-l vor legà cu şapte frânghii ude, puterile lui se pierd; în alt rând îi spuse că numai când l-o legà cu nouă funii noui, i se duce puterea; altădată îi mai spuse că de i se va tăià şapte şuviţe de păr şi, împletite, vor fi ţintuite în perete, el va rămâne fără pic de putere. Vicleana femeie vesteà pe Filisteni despre toate cele ce aflà dela soţul său. Insă încercările lor de a-l răpune nu isbutiră decât numai atunci când Samson avù slăbiciunea să mărturisească soţiei sale adevărata tainà a pu-

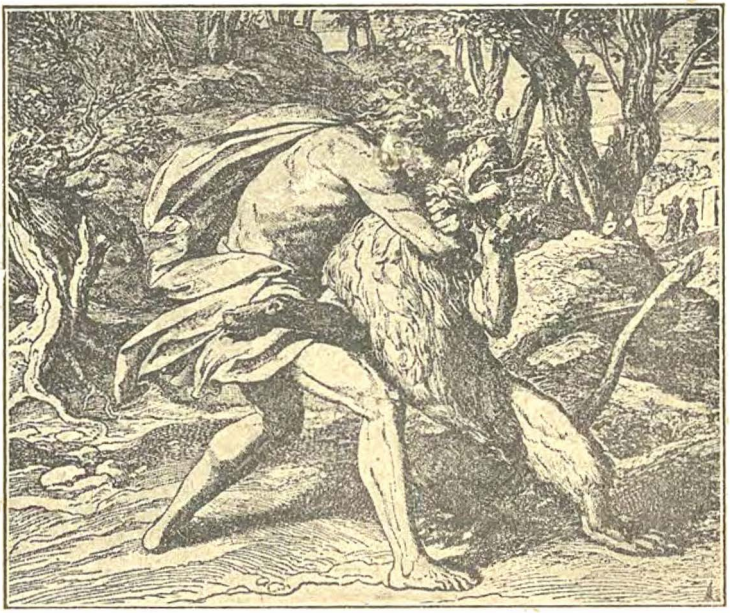

Samson sugrumând leul.

terii sale. El îi spuse că puterea lui stă în părul capului. Dalilà îi tăiè părul în somn, iar el căzù în mâinile Filistenilor, cari, scoţându-i ochii, îl aruncară în închisoare, la *Gaza*, unde-l puseră să învârtească la o râşniţă.

Moartea lui Samson. — Intr'un rând, având ospăţ mare, *Filistenii* aduseră pe *Samson* în mijlocul lor, spre a-l pune să joace. Insă în timpul cât stătuse închis, îşi recăpătase puterea. Fiind dus în sala ospăţului, el puse mâinile pe stâlpii încăperii în care se aflau vrăjmaşii săi şi dărâmându-i dintr'o clătinătură, făcù să se năruiască întreaga clădire : atât peste el, cât şi peste cei adunaţi la ospăţ — lume cam la câteva mii de suflete.

Astfel se sfârşì cel mai grozav vrăjmaş al Filistenilor!

Heli. — Ca şi *Samuel*, urmaşul său, tot astfel şi *Heli*, a fost: şi arhiereu, şi judecător. El erà om drept şi temător de Dumnezeu; însă avù parte de doi fii foarte răi, cari săvârşirà multe nelegiuiri. Heli se arătă foarte slab faţă de ei şi nu avù tăria să le înfrâneze la vreme apucăturile lor rele. Din această pricină, poporul începù să cârtească împotrivă-i; iar Dumnezeu luă cinstea de judecător dela familia sa şi o trecù altora.

Samson năruind clădirea în care se aflau vrăjmaşii săi.

Samuel. -- Cel din urmă judecător a fost *Samuel*, care isbăvì pe *Israeliţi* de *Filisteni*, în a căror robie căzuserà iarăş. Ajuns la bătrâneţe, el se hotărî să împlinească o veche dorinţă a poporului pe care-l conduceà; adică să le dea un rege.

9. TIMPUL REGILOR

Saul. — Primul rege al *Israeliţilor* liberaţi a fost *Saul*. Cât timp păzì credinţa, el fu veşnic biruitor împotriva vrăjmaşilor. Când ajunse a călcà voia Domnului şi a se crede pe sine mai presus de rânduelile legii, Dumnezeu îi luă min-

ţile. Urmând porunca dumnezeiască, *Samuel* unse ca rege în locul lui *Saul*, pe *David*, fiul lui *Iesei* din *Betleem*, care s'a născut din *Booz* — de neam israelit, şi din soţia sa, *Rut* — de sămânţă moabiteană.

David s'a făcut cunoscut poporului prin biruinţa sa asupra uriaşului *Goliat* din neamul *Filistenilor*, cu care poporul lui *Israel* a avut dese războaie.

Aceştia, încrezuţi în puterea fără seamăn a lui Goliat, porniră iarăşi cu război împotriva Israeliţilor, nădăjduind că-i va robì din nou. Când taberile vrăjmaşe se aflară faţă 'n faţă, ieşì din rândul Filistenilor uriaşul Goliat, un munte de om, înnalt de patru metri şi mai bine, îmbrăcat din cap până 'n tălpi numai în zale de aramă, iar pe cap purtând un coif de aramă cât toate zilele. La arătarea lui, tabăra israelită se înfioră, mai ales când îi văzù lancea lui groasă cât pulpa piciorului unui om voinic. Oprindu-se 'n faţa oştilor lui Saul, el strigă cu glas de tunet: «*Alegeţi unul dintre voi, care să vie să se măsoare cu mine! De mă va răpune, noi vom fi robii voştri; iar de-l voiu răpune eu, voi veţi fi robii noştri!*» Văzând că nimeni nu se arată, Filisteanul adăogă: «*Dispreţuesc oştile voastre! Haide!... Arătaţi-mi un viteaz, care să se lupte cu mine!...*» Dar nimeni nu cutezà să se ridice împotriva uriaşului.

De dimineaţa până seara, vreme de patruzeci de zile, Filisteanul îşi bătù joc în acest chip de oştile lui Israel. Zadarnic, Saul făgăduì cea mai mare cinste celui ce va biruì pe uriaş, ba se legă că-l va face tovarăş la domnie pe cel care-l va scăpà de această ruşine, şi-i va da chiar şi pe fica sa de soţie. Ispita făgăduelii erà mare, dar nu tot astfel erà şi curajul celor ce-ar fi dorit să se bucure de harurile regeşti.

Uciderea lui Goliat de către David. — In această vreme, *David* fu trimis de tatăl său la tabără, să ducă ceva de-ale hranei fraţilor săi, plecaţi la război şi să afle, totdeodată, cum o mai duc cu sănătatea. Ajungând la locul de luptă, încredinţă străjerilor lucrurile aduse fraţilor săi, apoi se apropiè de şirurile de ostaşi, dorind să dea ochii şi cu ei. Aci văzù şi auzì pe *Goliat* cum batjocoreşte pe *Israeliţi*. Aflând răsplata ce-l aşteptà pe biruitor, cu toate împotrivirile fraţilor săi, David merse la rege şi-i spuse că vrea să meargă să se lupte cu uriaşul. Fiind mic de statură şi cam plăpând din fire, *Saul*, când îl văzù, îi zise: «*Nu cred că vei puteà să te măsori*

cu Filisteanul, fiindcă tu ești abia un copil, pe când el s'a dedat cu războiul din tinerețele sale!» Atunci, David adaose: *«Păscând oile tatălui meu, am ucis lei și urși. Nu cred că acest Filistean necredincios să fie mai puternic decât urșii și leii! Nădăjduesc că, după cum Dumnezeu m'a mântuit din ghiarele fiarelor, mă va scăpà și din mâinile acestui Filistean!»*

Văzându-l așa de hotărît, regele-i zise: *«Du-te și Dumnezeu să te aibă 'n paza sa!»*

David omorîud pe Goliat.

Saul vru să-i dea lui David coiful și îmbrăcămintea sa de zale, însă David, nefiind deprins cu astfel de lucruri, porni împotriva vrăjmașului său: cu toiagul și cu praștia. După ce-și alese cinci pietre netede din pârâu, se'ndreptă spre Goliat. Acesta, cum îl văzù îi strigă, privindu-l cu dispreț: *«Câine sunt eu de vii la mine cu toiagul?... Vino mai aproape, vroiu să dau carnea ta pasărilor cerului și fiarelor câmpului!»*

Dar David îi răspunse: *«Tu vii împotrivă-mi cu: sabie, lance și pavăză; iar eu viu împotriva ta în numele lui Dumnezeu Cel Atotputernic, zeul oștilor lui Israel, pe care tu l-ai batjocorit. Chiar astăzi, Domnul te va da în mâinile mele și te voiu ucide, și voiu da stârvurile Filistenilor, să le mănânce pasările cerului și fiarele pământului; și toată omenirea va ști că poporul lui Israel are Dumnezeu!...»*

Pe când Goliat se apropià de David, acesta puse degrabă o piatră în praștia sa și o repezì cu atâta îndemânare spre

uriaș, că i se înfipse drept în frunte, străpungându-i osul capului. Filisteanul se prăvăli la pământ; iar David, repezindu-se asupra lui, îi trase sabia din teacă și-i reteză capul.

Toate acestea se petrecură ca fulgerul. Văzând această ispravă, Filistenii, îngroziți, o rupseră la fugă urmăriți de Israeliți, cari făceau să hauie văzduhul de strigătele lor de bucurie. David, luând capul lui Goliat, merse și-l duse regelui. Acesta rămase uimit de îndrăsneala și îndemânarea cu care răpusese pe vrăjmaș.

In urma acestei biruințe, Saul îl luă la curtea sa, mai ales

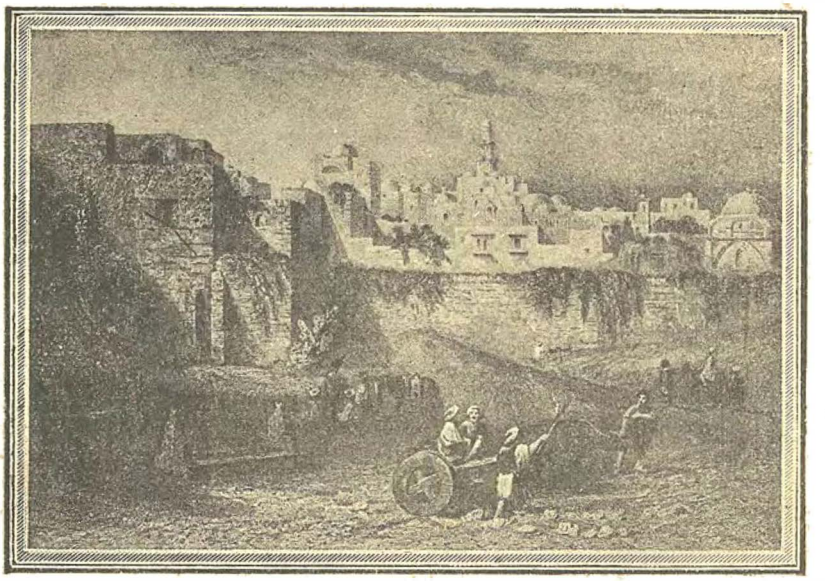

Ierusalimul de altădată.

că știa să cânte minunat din harpă, instrument a cărui muzică îi alină furia nebuniei. Totdeodată îi dete de soție pe fica sa, cea de-a doua, anume *Micola,* pe care o făgăduise celui ce va răpune pe Goliat. Văzând iubirea cea mare a poporului față de David, Saul începù a-l pismui și căută să-l ucidă în mai multe rânduri. David însă fugì de mânia regelui său. La câtăva vreme după aceea, Saul și cu fiul său, *Ionatan,* — care arătă o dragoste frățească lui David —, au căzut într'o luptă cu Filistenii. Ionatan a fost omorît de vrăjmași, iar Saul s'a omorît el însuși, spre a nu cădeà în mâinile dușmanilor și a fi de batjocora acestora.

David rege. — Murind *Saul, David* fu ales rege de o parte dintre *Israeliți,* în timp ce partea cealaltă alese pe *Isboset*, un fiu al lui Saul. După moartea acestuia, David fu recunoscut ca rege al tuturor Israeliților. El își așează reședința la *Ierusalim,* pe care-l cucerì din mâinile *Iebuseilor.* Totdeodată întărì cetatea *Sionului* care fu numită de atunci *cetatea lui David.*

Filistenii veniră împotriva lui David, dar fură crunt bătuți. David a mai avut de luptat cu: *Moabiții*, *Amoniții*, *Idumeii* și *Sirienii*, pe toți biruindu-i. Cât trăì, el avù multe de întâmpinat. Intre altele a avut nemulțumiri chiar din partea fiului său, *Abesalom*, care se răsvrătise, vrând să-l răstoarne din domnie. Oștile lui Abesalom fiind înfrânte de generalii lui David, răsvrătitul fiu fu nevoit să-și caute scăparea fugind. Pe când alergà printr'o pădure, călare pe un catâr, părul său se prinse de crengile unui stejar, iar el rămase spânzurat. Fiind prins depe urmă de *Ioab*, un general al lui David, acesta îl străpunse de trei ori cu lancea, omorîndu-l. Venindu-i veste că fiul său fusese ucis, David îl jelì cu multă durere.

El și-a alinat mâhnirile vieții, scriind «*Psalmi*» de mărire lui Dumnezeu—cântece sfinte în cari prevestește: *dumnezeirea, suferințele, învierea, înnălțarea și stăpânirea veșnică a Mântuitorului.*

Cartea psalmilor sau «*Psaltirea*» *este și astăzi cartea de rugăciuni a Bisericii creștine.*

Ajuns la capătul zilelor sale, David rânduì ca urmaș la domnie pe fiul său, *Solomon.* După o cârmuire de patruzeci de ani, își dete obștescul sfârșit, fiind jelit de tot poporul.

Solomon. — Domnia regelui *Solomon* n'a fost turburată de războaie ca aceea a lui *David.* El a trăit în bună înțelegere cu toți vecinii. Un dar, care l-a ridicat deasupra tuturor regilor mari ai pământului, a fost *înțelepciunea.*

Judecata celor două femei — dintre cari, una, pe când dormià, își înnăbușise copilul omorîndu-l, și îl luase pe cel viu al vecinei sale, zicând că e al său —, a rămas mărturie fără pereche, de înțelepciune neîntrecută. Ca să poată cunoaște pe adevărata mamă, el dete ordin, ca pruncul cel viu să fie tăiat în două și împărțit celor două mame, cari-l pretindeau. Pe când mama cea neadevărată s'a împăcat cu judecata regelui, mama cea bună s'a rugat de rege, să lase copilul cu zile și să-l dea mai bine întreg celeilalte. Regele luă pruncul și îl dete mamei celei adevărate; iar pe femeia cea înșelătoare o pedepsì cu asprime.

Solomon fu rânduit de soartă, să ridice pe muntele *Mòria* din *Ierusalim*, cel mai vestit templu pe care l-a avut neamul israelit în tot lungul vieţuirii sale. Lemnul de cedru şi pin, trebuitor la clădirea acestui templu l-a adus din munţii *Libanului*, cari străbăteau ţinutul *Tirului*. Se zice că ar fi lucrat la ridicarea lui aproape două sute de mii de oameni timp de şapte ani. La sfinţirea templului a adunat pe toţi fruntaşii poporului; iar sicriul cu tablele legii a fost adus în templu cu o pompă nemaipomenită. O sută douăzeci de preoţi trâmbi-

Judecata lui Solomon.

ţau, iar leviţii [1]): o parte cântau din feldefel de instrumente; iar altă parte întonau psalmi de slavă lui Dumnezeu. Jertfe nenumărate — peste o sută patruzeci de mii — : de oi şi boi, au fost aduse cu prilejul acestui prasnic.

Slava şi faima înţelepciunii lui Solomon străbătuse în cele mai depărtate ţinuturi, cunoscute în vremea lui. Regii pământului se simţiau mândri a fi în legături de prietenie cu dânsul.

Mulţi au venit chiar la Ierusalim spre a-şi da seama de

[1]) *Leviţi* se numiau urmaşii lui *Levi*, unul din fiii lui *Iacob*. Dintre aceştia se alegeau preoţii *Israeliţilor*; iar, până a urcà treapta preoţiei, ajutau la săvârşirea sfintelor slujbe.

înțelepciunea lui. Se povestește că regina *Sabei,* din *Arabia,* venind în sfânta cetate cu un alai fără pereche, spre a-i cunoaște înțelepciunea, s'a umplut de mirare văzând slava lui Solomon. Uimită de atâta măreție, ea grăi: «*Intr'adevăr, înțelepciunea și slava ta: sunt mai presus de ce grăiește lumea despre tine în țara mea! Ferice de poporul tău și de slugile tale, cari te au pururea în fața lor și ascultă vorbele tale pline de înțelepciune! Fie binecuvântat numele Dumnezeului tău, Carele întru tine a binevoit și te-a pus pe tronul lui Israel!*» Apoi l-a dăruit cu o sumă de lucruri neprețuite, aduse din țara sa. La rândul lui, și Solomon a încărcat-o cu nenumărate daruri, când s'a întors în țara sa.

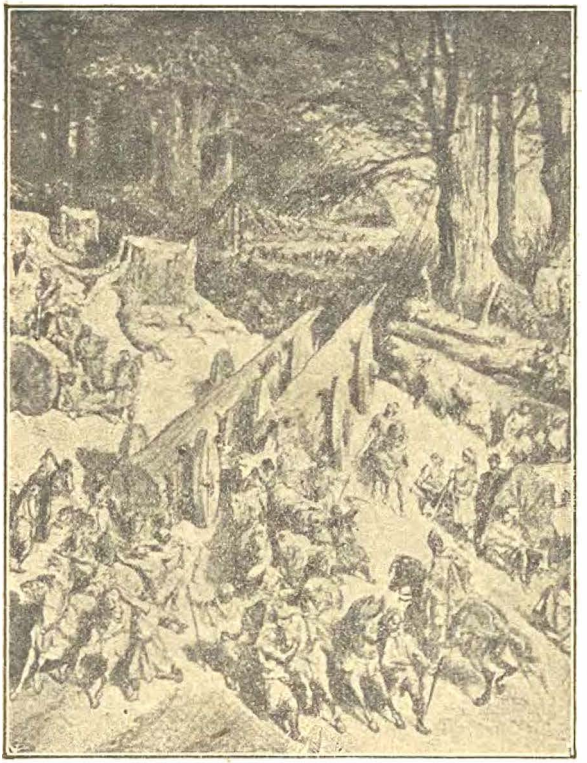

Aducerea cedrilor din munții Libanului.

Pe cât de mare i-a fost înțelepciunea, tot astfel i-a fost și avuția. Subt el se adunase atâta aur în țară, încât argintul nu mai avea nici un preț. Solomon și-a clădit un palat așa de măreț, într'adevăr ca din povești. Tronul său împărătesc era din os de fildeș, căptușit cu aur; și toate mobilele palatului erau numai de aur. Herghelille lui numărau peste patruzeci de mii de cai, de-a căror grijă purtau douăsprezece mii de călăreți. Mai avea o mie patru sute de care sau calesci, cu cari se plimbau cele aproape o mie de femei ale sale, dintre cari șapte sute îi erau soții.

Femeile sale, printre cari era și fata faraonului *Egiptului*— prima lui soție —, fiind în mare parte de neamuri streine, l-au

ispitit să-şi plece inima şi spre alţi zei, astfel că, spre sfârşitul vieţii sale, căzù şi el în păcat; şi începù să ridice altare şi dumnezeilor păgâneşti ai: *Amoniţilor, Moabiţilor, Sidonienilor* şi ai altor neamuri, lăsându-se târît spre idolatrism.

Faptele săvârşite de Solomon în cei din urmă ani ai domniei sale, îi atraseră mustrarea dumnezeiască, vestită lui prin gura profeţilor. Domnul grăi către Solomon: «*Fiindcă ai călcat poruncile mele, voiu rupe regatul tău dela tine. Totuşi, pentru David, sluga mea, nu voiu face aceasta în zilele tale, ci în zilele fiului tău!*» Pătruns de mustrarea Domnului, ei se pocăi.

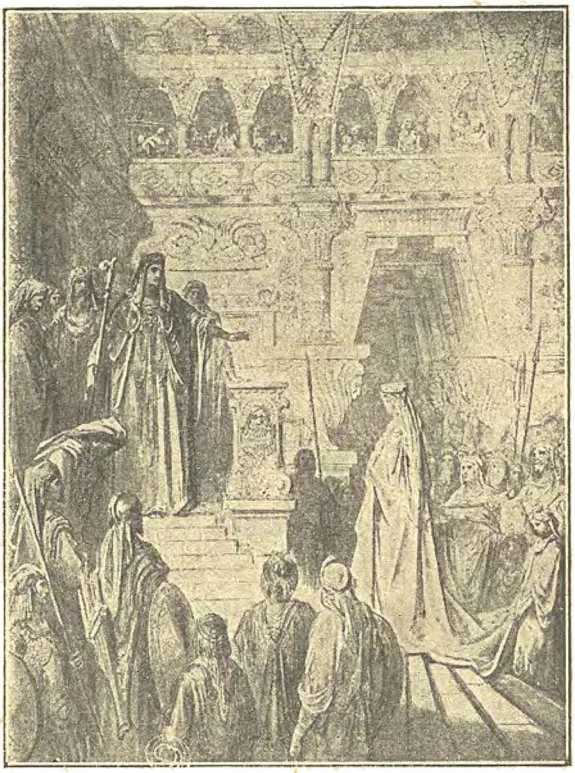

Regina Sabei la curtea lui Solomon.

Ca şi *David*, Solomon ne-a lăsat o mulţime de scrieri pline de adânca lui înţelepciune.

După o domnie de patruzeci de ani, el se sfârşì din viaţă, închizând odată cu moartea lui cea mai strălucită pagină din Istòria *Israeliţilor*.

Urmaşii lui Solomon. — *Roboam*, fiul lui Solomon, se purtă neomenos cu poporul. Din această pricină, zece seminţii îl părăsiră; şi, alegând rege pe *Ieroboam*, formară *regatul lui Israel* cu reşedinţa: mai întâi la *Sichem*, mai apoi la *Tersa*, şi mai târziu la *Samaria*. Celelalte două seminţii — a lui *Iuda* şi a lui *Veniamin* — îi rămaseră credincioase, formând *regatul lui Iuda*, cu reşedinţa la *Ierusalim*. Această desbinare a poporului israelit fu începutul sfârşitului său.

Ieroboam îndemnă poporul la idolatrie, făcându-l să se închine la doi viţei de aur, cărora le ridică temple numeroase.

Ahab. — Unul dintre cei mai nelegiuiți conducători pe cari i-a avut regatul lui *David*, a fost *Ahab*, al șaptelea rege al *Israeliților*. El se căsătorì cu *Isabela*, fica regelui *Sidonului*. Odată cu ridicarea ei pe tronul regatului lui *Israel*, pătrunse în poporul evreu credința în idoli. Zeul *Baal*, al *Fenicienilor*, fu ridicat în mare cinste. Ahab puse să i se zidească în *Samaria* un templu cum nici Sidonul nu aveà. Sute de preoți mincinoși propoveduiau poporului israelit idolatrismul. Preoții adevăratului Dumnezeu și toți ceì ce aveau îndrăsneala să mărturisească fățiș credința în Dumnezeul lui *Avraam*, erau uciși în chipul cel mai crud. Ba ajunsese o vreme, când Israeliții își jertfiau propriii lor copii unui zeu păgânesc, anume *Moloh*.

Profetul Ilie. — In aceste timpuri de grozavă rătăcire, Dumnezeu porunci profetului *Ilie*, să meargă la *Ahab* și să-i arate calea greșită pe care a apucat-o. Nelegiuitul rege, neînțelegându-și rătăcirea, fu amenințat de Ilie că Dumnezeu îi va pedepsì țara cu secetă grozavă și: nici ploae, nici rouă, nu vor cădeà pe pământ, cât timp va durà rătăcirea. După aceea, profetul se retrase într'o peșteră depe malul pârâului *Crit*, unde un corb trimis de Dumnezeu îi aduceà de ale hranei. Secând apele pârâului, Ilie, după îndemnul dumnezeiesc își căută adăpost la *Sarepta*, în părțile *Sidonului*, unde găzduì la o femeie văduvă din marginea cetății. Aceasta-l hrăni până ce proorocul primì poruncă dela Dumnezeu, să se ducă din nou la Ahab, să-i spună că iarăși va da ploae pe pământ.

Jertfa adusă de Ilie lui Dumnezeu. — După trei ani și jumătate de secetă, *Ilie* se înfățișă iarăși lui *Ahab* și-i spuse hotărîrea dumnezeiască; însă cerù regelui ca, mai întâi să adune poporul pe muntele *Carmil*, unde să vină și cei patru sute cincizeci de preoți ai lui *Baal*. Ei să-și facă un altar, și Ilic alt altar; și fiecare să aducă jertfă Dumnezeului lor câte un junc. Atât preoții lui Baal, cât și el: să se roage Dumnezeului căruia slujesc, ca să le trimită foc din cer peste jertfele lor. Și acela va fi Dumnezeul cel adevărat, care va ascultà rugăciunile slujitorilor săi.

Ahab împlinì dorința lui Ilie. După ce-și făcură altarul și îmbucătățiră boul pe care urmà să-l jertfească zeului lor, preoții lui Baal se rugară toată ziua, ca să le trimeată foc din cer, fără însă a li se împlinì ruga. Atunci, Ilie, luând douăsprezece pietre, cari înfățișau cele douăsprezece seminții ale

lui *Israel*, își făcù altar, săpă șanțuri de jurîmprejur și puse boul deasupra lemnelor depe jertfelnic; apoi turnă apă peste altar până se umplură șanțurile. Apropiindu-se seara, se rugă lui Dumnezeu, să-și arate puterea sa cea mare și să trimită foc din cer peste altarul său, spre a dovedì poporului, care este Dumnezeul cel adevărat. Deodată se coborî foc peste jertfa lui Ilie, mistuind: nu numai juncul, ci chiar și altarul.

Poporul crezù în Dumnezeul lui Ilie. Prinzând pe preoții lui Baal, Ilie îi ucise pe toți cu sabia. După aceea, suindu-se pe un pisc al Carmilului, el se rugă lui Dumnezeu, să trimită ploae; și ruga lui fu împlinită.

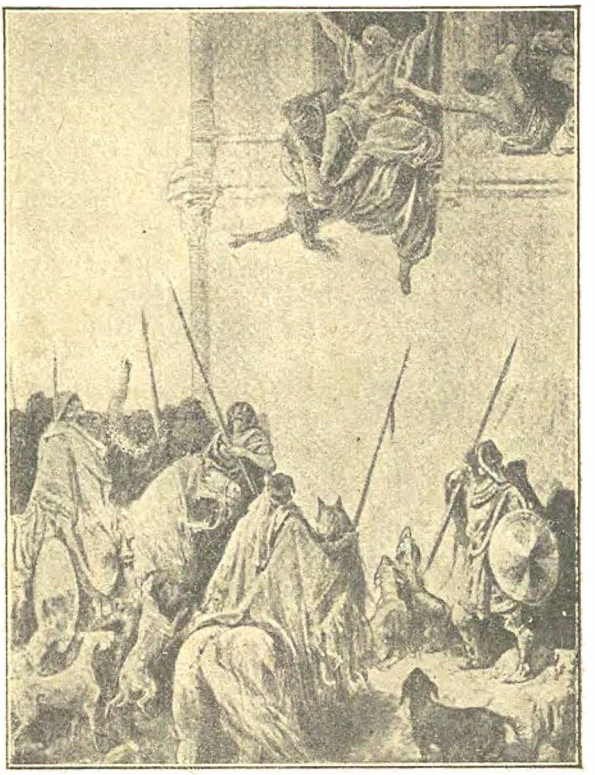

Moartea reginei Isabela.

Fuga lui Ilie de mânia Isabelei. — Aflând *Isabela* că toți preoții lui *Baal* au fost uciși, s'a mâniat grozav și a poruncit ca *Ilie* să fie prins și omorît. Profetul însă, se retrase spre ținuturile *Versaviei;* iar de aci se pierdù în pustiu, unde fu hrănit de îngerul Domnului patruzeci de zile. Ajungând la muntele *Horeb*, s'a adăpostit într'o peșteră, unde i s'a arătat însăși Dumnezeu, Care i-a poruncit să meargă în părțile *Damascului* și să ungă profet în locu-i pe *Eliseu*, feciorul lui *Sofat*. Ascultând porunca dumnezeiască, Ilie părăsì pustiul și, aflând pe Eliseu arând în țarină, i-a aruncat pe umeri mantia sa; și îndată Eliseu lăsă plugul și carul său; și, cu învoirea părinților săi, urmă pe Ilie.

O nelegiuire a Isabelei. — In vremea aceea, *Ahab*,

râvnind la via unui oărecare *Nabot*, care se 'nvecină cu cuprinsul palatului regesc, vroì să o cumpere; dar acesta nu se îndură să-şi înstreineze bunurile moştenite dela părinţi. Atunci, *Isabela*, ca să împlinească pofta soţului său, iscodì ca doi pârîşi mincinoşi să învinuiască pe Nabot, c'a bârfit pe Dumnezeu, pentru care vină fu ucis cu pietre la marginea cetăţii; iar tot avutul său a fost trecut în stăpânirea regelui.

Sfârşitul lui Ahab şi al Isabelei. — Aflând despre această nelegiuire, *Ilie* spuse că tot aşa, câinii vor linge sângele său, după cum l-au lins şi p'al lui *Nabot*; iar pe *Isabela*, câinii o vor mâncà sub zidurile cetăţii. După trei ani, proorocirea lui Ilie s'a împlinit, căci *Ahab* fu răpus de regele *Siriei* într'o bătălie şi spălăturile carului în care a fost purtat corpul său rănit, înnainte de a murì, au fost linse de câini. La câtva timp după asta, Isabela a fost aruncată pe fereastra palatului, din porunca noului rege *Iehu;* corpul ei, fu mâncat de câini.

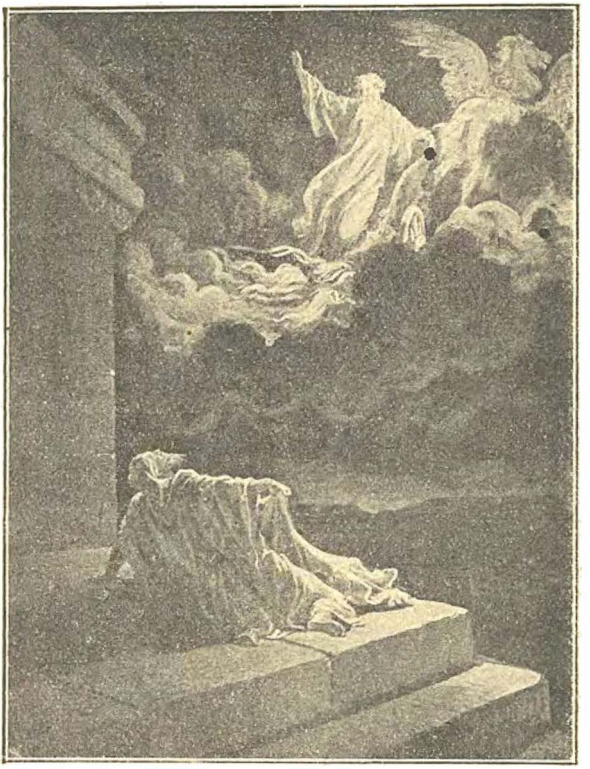

Ridicarea lui Ilie la cer.

Ridicarea lui Ilie la cer. — Ştiind că se apropie vremea când se va urcà la ceruri, *Ilie* căută să se despartă de ucenicii săi. *Eliseu* însă ţinù să rămână nedeslipit de dânsul. Intr'una din zile, venind împreună la apa *Iordanului*, Ilie lovì apa cu veşmântul său şi valurile se desfăcură în două, iar ei putură trece de partea cealaltă ca pe uscat.

Pe când îşi urmau drumul mai departe, vorbind între dân-

şii, deodată se iscă un vârtej cu vijelie mare şi, lăsându-se peste ei un nor luminos, răpì pe Ilie de subt ochii lui Eliseu, care căzù în genunchi, înspăimântat. Privind în sus, văzù pe Ilie într'un car de foc, tras de doi cai, lăsând să cază din înnălţime veşmântul său, cu care mai apoi, Eliseu făcù o sumă de minuni.

Afară de Ilie şi de Eliseu s'au mai ridicat şi alţi prooroci din neamul lui *Israel*. Mai vrednici de pomenit sunt: *Osie*, *Amos* şi *Ionà*.

Profetul Eliseu. — După înnălţarea la cer a profetului *Ilie*, *Eliseu* ridică veşmântul pe care i-l aruncase acesta şi venì la *Iordan*. Aci lovì apele de trei ori cu acel veşmânt iar valurile râului îşi opriră cursul, lăsând vadul liber. Eliseu trecù Iordanul şi merse spre *Ierihon*, unde fu întâmpinat de localnici cu plângere că apele fântânilor lor sunt amare. Luând sare într'un vas nou, el merse şi o aruncă la isvoarele apelor, blagoslovindu-le; şi apele se îndulcirà.

Alte minuni. — Dela *Ierihon* pornì spre *Betel*. In cale fu întâmpinat de o droae de copii din cetate, cari începură a-l batjocorì, făcându-l pleşuv. Eliseu se rugă lui Dumnezeu, să-i pedepsească pe acei răutăcioşi; şi îndată ieşiră dintr'o pădure apropiată doi urşi, cari sfâşiară patruzecişidoi de copii.

Ajungând în *Samaria*, o văduvă îi ieşì în calc, plângându-se că după moartea soţului său a rămas pe cap cu o sumedenie de datorii, pe cari nu le poate plătì ; şi acum împrumutătorii vor să-i ieà pe cei doi fii ai săi, robi. Intrebând-o dacă are ceva de vânzare în casa sa, ea-i spuse că i-a mai rămas puţin untdelemn, într'un vas. Eliseu o trimise să adune vase depe la vecini şi să toarne din untdelemnul ei în acele vase. Femeia făcù ce-i spusese proorocul. Ca prin minune umplù din untdelemnul ei toate celelate vase. După îndemnul lui Eliseu vândù untdelemnul şi-şi plătì datoriile ; iar cu banii ce-i mai rămăsese trăì: ea şi cu fii săi.

Vindecarea lui Neeman. — *Eliseu* vindecă de lepră pe *Neeman*, un vestit general asirian, îndemnându-l să se scalde de şapte ori în *Iordan*. La început, el fu cât p'aci să nu urmeze sfatul profetului; însă, în urma stăruinţei oamenilor săi, merse şi se scăldă în apele râului sfânt, făcându-se bine. Intorcându-se la *Eliseu*, să-l răsplătească pentrucă l-a lecuit, profetul nu voì să primească nimic. O slugă de-a proorocului, anume *Ghiezi*, alergă în taină după Neeman şi-i

cerù ca din partea stăpânului său, să-i dea ceva din darurile ce-i pregătise, pentru doi ucenici sosiți chiar atunci la dânsul. Neeman îi dete bucuros, îndoit cât îi ceruse; dar Eliseu, aflând despre fapta vicleanului servitor, îl blestemă ca lepra lui Neeman să treacă asupra lui ; și așa se întâmplă.

Eliseu trăi vreme îndelungată, în care timp făcù o sumă de minuni. Aproape cincizeci de ani fu sfetnicul și îndrumătorul neamului său. El murì plâns de tot norodul, care pierduse într'însul pe cel mai de preț dintre fiii poporului lui *Israel*.

Ionà. — Un alt prooroc de seamă, care a propoveduit în

Neeman vrând să răsplătească pe Eliseu.

regatul lui *Israel*, a fost *Ionà*. El fu trimis de Dumnezeu în cetatea *Ninivei*, capitala regatului asirian, oraș mare, locuit de păgâni, spre a vestì locuitorilor pieirea cetății pentru nelegiuirile lor.

In pântecele balenei. — *Ionà* căută să ocolească împlinirea poruncii dumnezeiești. El plecă la *Iope* sau *Iafa*, un port al *Palestinei*, de unde se urcă pe o corabie, cu gând să meargă la *Tars*, în *Cilicia*. Pe mare însă, se isçă o furtună grozavă, gata să înnece corabia. Atunci, corăbierii aruncară o sumă de greutăți în mare, spre a mai ușurà vasul. Furtuna însă, se înteţeà și mai mai amarnic. Desnădăjduiți d'atâta urgie, ei bănu-

ră că trebuie să fie pe corabie vreunul plin de păcate înnaintea lui Dumnezeu; şi, aruncând sorţi, aflară că Ionà ar fi cel ce mâniase pe Dumnezeu. El le mărturisì singur vina sa şi cerù să fie aruncat în mare. Cum fu asvârlit din corabie, un peşte uriaş — o balenă — îl prinse în gură şi îl înghiţì. Abia după trei zile şi trei nopţi de şedere în pântecele chitului, fu aruncat viu-nevătămat pe uscat. Căindu-se de neascultarea sa, Ionà merse la Ninive, unde vestì tuturor pieirea cetăţii după patruzeci de zile, din pricina nelegiuirii oamenilor. După aceea, ieşì din cetate şi-şi făcù un adăpost la marginea oraşului, aşteptând cele ce aveau să se întâmple.

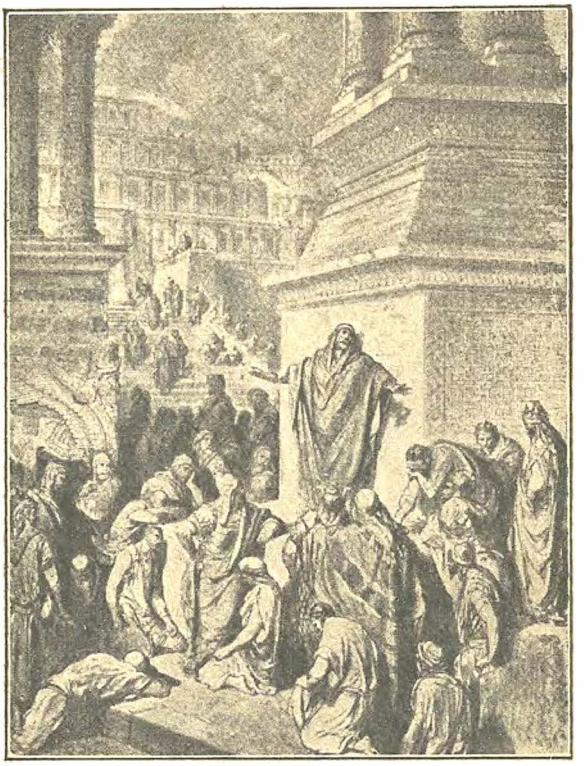

Ionà vestind pieirea Ninivei.

Pocăirea Ninevitenilor. — Înspăimântaţi de spusele proorocului, *Ninevitenii*, în frunte cu regele lor, se pocăiră, întorcându-şi gândul către Dumnezeul cel adevărat. In această vreme, lângă coliba lui *Ionà* crescuse într'o noapte un vrej de tigvă, care acoperise ca un umbrar coliba proorocului — fapt ce-l bucură grozav de mult, de oarece suferea amarnic din pricina arşiţii soarelui.

Văzând pocăinţa oamenilor, Dumnezeu îi iertă. Trecând sorocul proorocit de el, Ionà se mâhnì grozav, din pricină că cetatea nu fusese pedepsită. Pe când el cugetà cu tristeţe că profeţia lui nu se împlinise, se trezì că i se usca vrejul ce-l umbrea, pentrucă un vierme îi rosese rădăcina. Acest fapt îi pricinuì atâta mâhnire, încât, de inimă rea, îşi rugă chiar

moartea. Atunci, un trimis dumnezeiesc se arătă lui Ionă, mustrându-l că, el, pentru un vrej, la a cărui creştere nu venise cu nimic într'ajutor, şi s'a mâhnit atâta; cum dar nu pricepe mila cerească faţă de sutele de mii de oameni şi dobitoace, cari trăiesc în Ninive şi cari, pocăindu-se, sunt vrednici de iertarea dumnezeiască!

Prorocul Isaia. — Unul dintre cei mai de seamă prooroci ai poporului lui *Israel* a fost *Isaia*. El a învăţat norodul în cel din urmă an al domniei lui *Osia*, regele *Iudeii*, precum şi sub ceilalţi trei regi, cari au urmat după Osia. Glasul său a grăit în pustiu, căci *Israeliţii* n'au vroit să-l asculte, ci s'au lăsat cu totul robiţi de idolatrism.

Isaia a proorocit naşterea Mântuitorului din fecioara Maria; dumnezeirea, minunile, patimile şi moartea Sa, precum şi proslăvirea Lui de către noroadele pământului.

---

10. ROBIA ASIRIANĂ

Sfârşitul regatului lui Israel. — Timp de două sute cincizecişipatru de ani dela desbinarea poporului evreu în două, *regatul lui Israel* fu cârmuit de nouăsprezece regi. Sub domnia lui *Osia*, cel din urmă rege al *Israeliţilor*, *Evreii* fură supuşi de către regele *Salmanasar* al *Asiriei*; şi siliţi să-i plătească haraciu. Spre a scăpă de jugul *Asirienilor*, Osia cerù ajutor *Egiptenilor*, cu cari aveà legături de alianţă. Infuriat de necredinţa supusului său, Salmanasar porni în fruntea unei armate numeroase şi îngenunchiè pe răsvrătiţi. El înconjurà *Samaria*, capitala regatului, şi abia după trei ani de împresurare fu cucerită şi dărâmată până în temelii. Cea mai mare parte a poporului israelit fu dusă în robie la *Ninive*, capitala Asiriei, cam pe la anul 720 înnainte de *Christos*. In locul celor robiţi, Salmanasar aduse locuitori păgâni din regatul său. Aceştia se amestecară cu poporul rămas în ţară, dând naştere neamului *samarinean*. In atingere cu locuitorii băştinaşi ai ţării lui Israel, ei prinseră parte din învăţăturile lui *Moise*, însă păstrară şi mare parte din credinţele lor păgâneşti. Din această pricină, *Evreii* din *Iudeia* au trăit mai apoi în veşnică duşmănie cu *Samarinenii*, cu toate că şi ei primiseră credinţa în adevăratul Dumnezeu, căruia îi zidiră chiar un templu pe muntele *Garizim*, în apropierea *Sichemului*.

---

11. REGATUL IUDEU

Durata regatului iudeu. — După îngenuncherea regatului lui *Israel* de către *Asirieni*, *Evreii* din *regatul lui Iuda*, deşi mai puţini la număr, s'au strecurat printre poftele de stăpânire ale vrăjmaşilor, cari ar fi dorit să-i îngenunche, şi au putut să-şi păstreze libertatea încă o sută treizecişipatru de ani — aproape un veac şi jumătate.

Achaz. — Dintre urmaşii lui *Roboam*, şi deci ai lui *David*, cei mai nelegiuiţi au fost: *Achaz* şi *Manase*.

Achaz îngăduise credinţa în idolul *Moloh*, căruia, cu toate ameninţările şi blestemele profetului *Isaia*, îi ridică numeroase

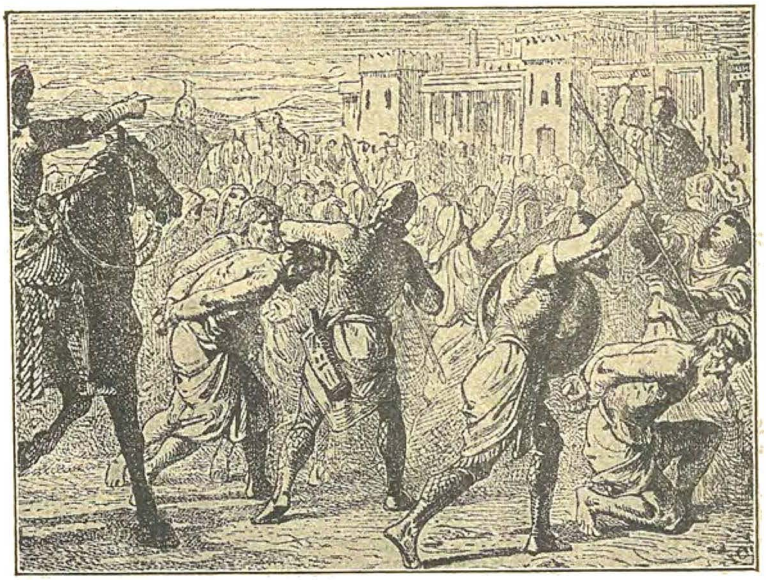

Israeliţii pe drumul robiei.

temple; ba merse cu orbirea până acolo, încât îi sacrifică chiar pe un fiu al său.

Ezechia. — După *Achaz* se ridică la tron fiul său, *Ezechia*, care fu un domnitor bun. El căută să întoarcă poporul la dreapta credinţă prin redeschiderea templului şi prin reînfiinţarea sărbătorilor şi obiceiurilor strămoşeşti. Vrând să pună capăt idolatriei, el dărâmă capiştele şi altarele păgâneşti, şi opri poporul a mai aduce jertfe suindu-se pe înnălţimi. De asemenea puse să se adune risipitele lucrări biblice, printre cari şi

pildele lui Solomon, cari, fără grija lui, cine ştie de-ar mai fi ajuns până în zilele noastre!

Atacat de *Senaherib*, regele *Asiriei*, el cumpără pacea cu bani. După puţin timp însă, *Asirienii* iarăşi încercară să robească pe *Iudei*, înconjurând *Ierusalimul*. Fiind atacaţi de *Egipteni* chiar în ţara lor, despresurară capitala *Iudeii* şi se întoarseră la *Ninive*, unde Senaherib fu ucis de fiii săi.

Suferind de-o boală grea, Ezechia se lecuì ca prin minune. Regele *Babilonului* trimise soli, să-i arate bucuria lui pentru această însănătoşire. Măgulit de atâta cinste, Ezechia arătă solilor toate avuţiile sale, cari ispitiră mai apoi lăcomia Babilonenilor. Acest fapt făcù pe proorocul Isaia, să-i prezică mai din vreme, că: şi comorile, şi fiii săi, vor ajunge în robia Babilonului; după cum s'a şi întâmplat.

Manase. — După *Ezechia* domnì fiul său, *Manase*, un nelegiuit ca şi bunicul său, *Achaz*. El strică tot ceea ce făcuse tatăl său. Căzând în robia *Asirienilor*, fu dus la *Babilon*, care intrase din nou sub stăpânirea acestora. Umilirea şi suferinţele: îl făcură să se întoarcă iarăşi către Dumnezeu, căruia îi cerù iertare pentru nelegiuirile sale. Ajutat de împrejurări, îşi recăpătă din nou tronul. De astădată însă, se pocăì şi urmă căile Domnului.

Iosia. — Murind *Manase*, îi urmă la tron fiul său, *Amon*, care avù o domnie nelegiuită de doi ani de zile. In locu-i fu ridicat *Iosia*, fiul său, în vârstă numai de opt ani. In al doisprezecelea an al domniei, el isbutì să curăţe ţara de idolatrism. Iosia a domnit treizecişiunu de ani, cu multă înţelepciune. El fu răpus în urma unei lupte împotriva *Egiptenilor*, pe cari a vrut să-i împiedice a trece prin ţara sa cu prilejul unui războiu purtat împotriva *Asirienilor*. Acest rege înţelept fu jelit de tot poporul.

După el urmă câţiva regi nelegiuiţi, cari asupriră pe profeţi şi se depărtară dela dreapta credinţă.

---

12. CADEREA REGATULUI IUDEU

Ioachim. — Cei din urmă regi ai *Iudeii* au fost: *Ioachim*, *Iehonia* şi *Sedechia*, în timpul cărora a profeţit proorocul *Ieremia*, fără însă a fi fost ascultat.

Ioachim aveà legături de supunere cu *Egiptul*. După înfrângerea *Egiptenilor* de către *Nabucodonosor*, acesta îşi

întoarse oştirile împotriva *Iudeii*, pe care o supuse, luând în robie chiar pe regele *Ioachim*, împreună cu numeroase familii evreieşti de frunte. Printre cei duşi în robia *Babilonului* a fost şi: *Daniel*, *Anania*, *Misail şi Azaria*. De asemenea a fost cărată la Babilon o mare parte din avuţia *Iudeii*.

Iehonia. — Lui Ioachim îi urmă fiul său, *Iehonia*, care căută să scuture jugul babilonean. El domni numai trei luni, căci fu răsturnat de *Nabucodonosor*, care-l duse în robie la *Babilon*, împreună cu toată familia regească şi cu alţi zece mii de locuitori de frunte ai ţării, printre cari fu şi proorocul *Iezechiil*. *Nabucodonosor* lăsă ţara şi cetatea nevătămate, însă puse bir greu pe popor.

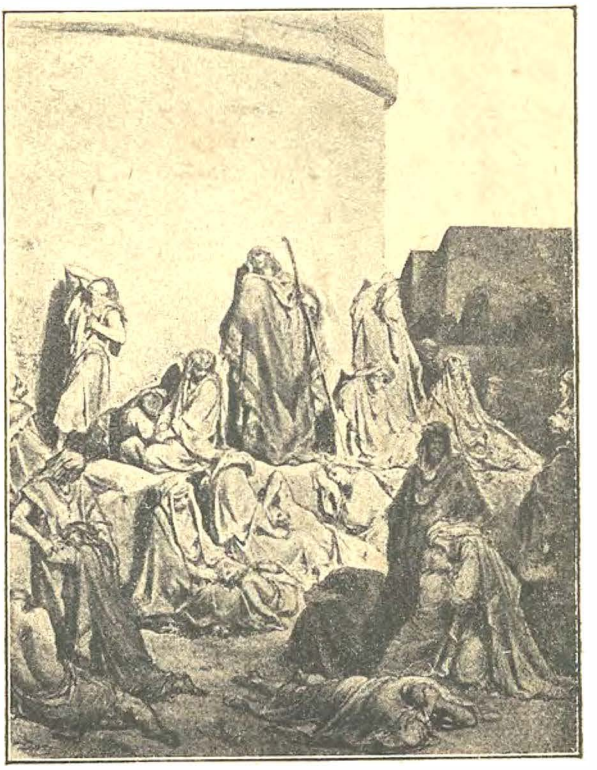

Poporul iudeu jelind libertatea pierdută.

Sedechia. — In locul regelui dus în robie, fu ridicat pe tron *Sedechia*, un frate al lui *Ioachim* şi unchiu al lui *Iehonia*. Deşi a fost povăţuit de proorocul *Ieremia*, care rămăsese în ţară, să nu se răsvrătească împotriva cuceritorului, spre a nu-i atâţa mânia, el se lăsă momit de făgăduelile câtorva regi vecini, că-i vor da ajutor la nevoie, şi încheiè alianţă cu *Egiptul*, spre a scutură jugul asirian.

Robia babilonică. — *Nabucodonosor* privì cu linişte frământările lui *Sedechia*, însă spre a nu lăsà să pară aceasta ca o slăbiciune din parte-i, porni cu armată numeroasă şi supuse pe răsvrătiţi iarăşi puterii sale. Sedechia rămase fără tovarăşi în faţa pericolului. *Asirienii* înnaintară până sub zidurile *Ieru-*

salimului. Ei cerură regelui să se supună, dar el nu voi. Atunci, cetatea fu împresurată şi abia după un an şi jumătate căzù în puterea lui *Nabucodonosor*. Regele Sedechia încercă să fugă din cetate, dar fu prins şi adus înnaintea învingătorului, care porunci ca toţi fiii şi toate rudele răsvrătitului să fie ucişi în faţa sa; iar după aceea bătrânului să i se scoată ochii şi să fie aruncat într'una din temniţele *Babilonului*. Şi aşa se făcù !.. Sedechia se sfârşì în temniţa în care fusese închis.

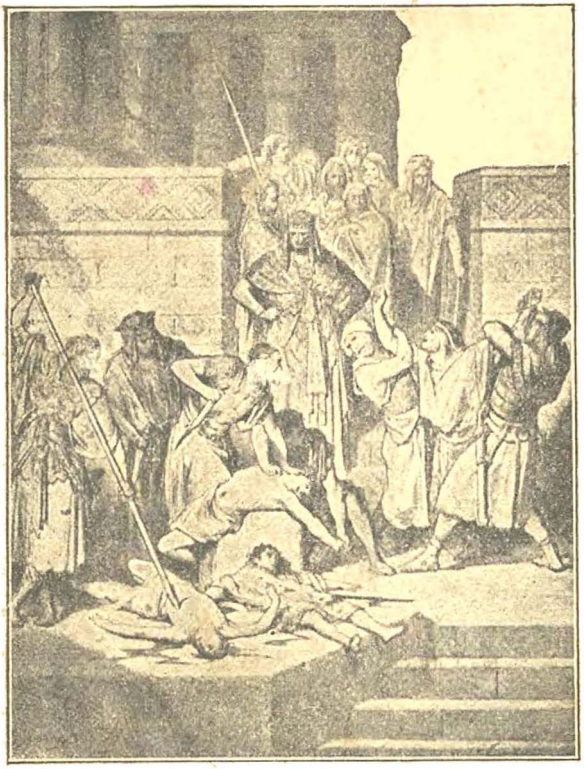

Uciderea' fiilor lui Sedechia în faţa părintelui lor.

Din porunca lui Nabucodonosor, zidurile cetăţii fură dărâmate; templul, palatele regeşti şi toate clădirile de seamă ale oraşului: fură arse; iar uneltele şi vasele sfinte fură trimise la *Babilon*, împreună cu cea mai mare parte a poporului.

Astfel, după o vieţuire de aproape patru veacuri, *regatul iudeu* — şi cu el, poporul evreu — se stinse din Istòria lumii ca stat liber şi de sine stătător.

13. IUDITA

Impresurarea Betuliei. — In vremea pe când *Manase*, regele *Iudeii*, căzuse în robia *Babilonului*, *Nabucodonosor*, regele *Asiriei*, plănuì să îngenunche sub stăpânirea sa tot regatul Iudeii. *Holoţern*, unul dintre cei mai vestiţi generali ai săi, pornì războì de nimicire împotriva cetăţilor evreieşti. După un şir de biruinţe, el împresură *Betulia*, o cetate din *Canaan*.

Spre a sili pe locuitori să predeà cetatea, el sfărâmă canalurile pe cari veneà apa în oraș. Răsbiți de sete și de foame, locuitorii cetății hotărîră să închine dușmanului orașul, dacă prin vreo minune oarecare nu vor fi mântuiți timp de cinci zile.

Hotărîrea Iuditei. — Pe vremea aceea trăià în *Betulia* o văduvă foarte frumoasă, anume *Iudita*, cunoscută de toată lumea ca femeie cinstită și foarte evlavioasă. Ea se înfățișă preoților și bătrânilor orașului, cărora le cerù s'o lase chiar în noaptea aceea, să iasă din cetate și Dumnezeu îi va mântuì pe toți prin mâna ei. Îi rugă însă, să n'o iscodească asupra planurilor sale, căci nici dânsa nu știe cele ce au să i se întâmple ; și toată nădejdia îi este numai în Dumnezeu.

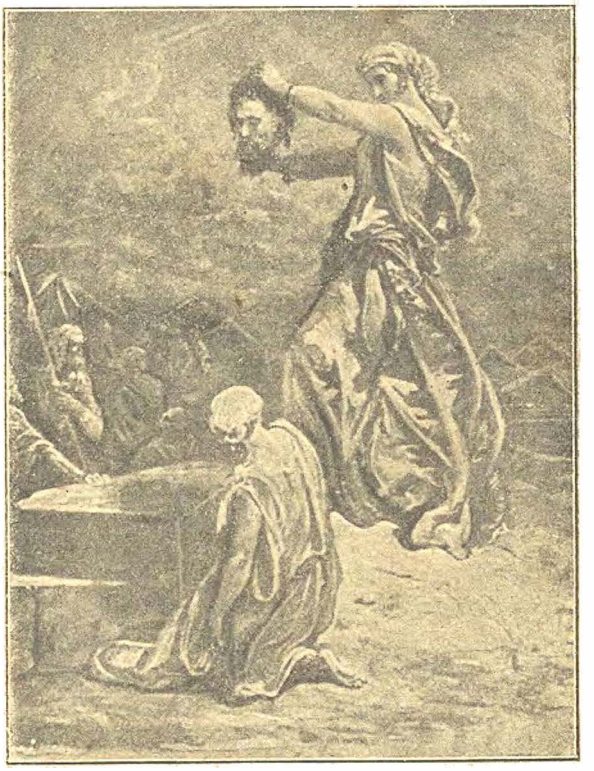

Iudita arătând capul lui Holofern.

In tabăra vrăjmașă. — După ce se gătì și se împodobì cu ce avusese mai de preț, ea ieșì pe întuneric din cetate și merse spre tabăra lui *Holofern*, însoțită doar de servitoarea sa. Străjile asiriene le prinse și le duse înaintea generalului lor. Intrebată ce caută în tabără, Iudita răspunse că părăsise pe *Iudei* știind că Dumnezeu, din pricina fărădelegilor lor, îi va da pe mâna *Asirienilor ;* și ea n'a vroit să cadă roabă în mâinile biruitorilor. Holofern, ametit de frumusețea femeii, primì de bune lingușirile ei și porunci să nu i se facă nici un rău: nici ei, nici slugii sale ; ba chiar li se dete voie să intre și să iasă din tabără, oricând vor voì.

Uciderea lui Holofern. — Dând un mare ospăț, genera-

lul asirian poftì şi pe *Iudita* la petrecere. Ea primì. Bând peste măsură, *Holofern* se ameţì. El părăsì ospăţul şi merse în cortul său, unde adormì buştean. Văzându-se numai cu el, Iudita rugă pe Cel Atotputernic s'o întărească; şi, luând chiar sabia adormitului îi tăiè capul, pe care-l înfăşură în cârpe şi-l puse într'un sac al servitoarei sale. După aceea, amândouă porniră în grabă spre cetate, fără a fi împiedicate de străjile asiriene.

Chiar în noaptea aceea fu adunat poporul. Aceasta, aflând pericolele pe cari le 'nfruntase Iudita spre a mântuì cetatea de pierzare, nu ştiù cum să-i mai proslăvească fapta şi cum să aducă slavă lui Dumnezeu. A doua zi, oştile *Iudeilor* puseră pe goană pe *Asirieni*, cari, rămaşi fără conducător, se risipiră încotro îi duseră picioarele.

Isprava Iuditei se răspândì ca fulgerul în tot cuprinsul Iudeii. Însăşi marele preot al *Ierusalimului*, *Ioachim*, venì la *Betulia* s'o vază, unde-o blagoslovì, zicându-i : «*Tu eşti slava Ierusalimului, bucuria lui Israel şi cinstea neamului nostru!*»

Iudita se sfârşì din viaţă la adânci bătrâneţe, fiind jelită de tot poporul, vreme de şapte zile.

14. TIMPUL ROBIEI BABILONICE

Proorocul Ezechil. — Printre *Israeliţii* duşi în robie după cucerirea *regatului lui Iuda* de către *Nabucodonosor*, a fost şi *proorocul Ezechil*, care a însoţit la *Babilon* pe regele *Iehonia*, în urma căderii *Ierusalimului*. El fu primul prooroc ridicat din mijlocul celor robiţi şi a început a profeţì în al cincilea an al exilului. Ezechil căută să lumineze şi să întărească în răbdare pe tovarăşii săi de suferinţă. La început fu întâmpinat cu împotrivire ; însă darul puterii sale de convingere, dulceaţa vorbei şi înţelepciunea spuselor sale: îl ridicară din ce în ce în ochii celorlalţi *Iudei*. In urma dărâmării Ierusalimului, el îşi îndreptă tăişul graiului său împotriva destrăbălării şi idolatriei ce pusese stăpânire pe fruntaşii poporului, aflaţi în Babilon, şi cari se lăsaseră robiţi cu totul de apucăturile şi stricăciunile ce stăpâneau cetatea lui Nabucodonosor. Ezechil prevestì sfârşitul robiei Israeliţilor şi reîntoarcerea lor în patrie. Vorba lui avù o putere covârşitoare asupra *Evreilor*, în sufletul cărora redeşteptă conştiinţa de neam şi credinţa în adevăratul Dumnezeu.

Daniel. — Un alt prooroc de seamă, ridicat dintre *Iudei*

în vremea robiei babilonice, a fost *Daniel*. El fu luat în exil odată cu regele *Iehonia*, cu proorocul *Ezechil* și cu alți tineri aleși din familiile nobile ale *Iudeilor*. Atât Daniel, cât și prietenii săi: *Anania, Misail și Azaria*, au fost crescuți la curtea regească, întocmai ca niște adevărați prinți, învățând limba haldeiană și toate științele alese cunoscute în acea vreme. Deși *Nabucodonosor* poruncise să fie serviți din aceleași mâncăruri ca și dânsul, ei păstrară rânduelile legii și se hrăniră cu: pâine, legume și apă.

Daniel s'a făcut cunoscut în vremea sa prin darul dumnezeiesc de a descoperi și tâlmăci visele regilor în timpul cărora a trăit, și pe cari înțelepții și vracii lor nu erau în stare să le tâlcuiască. Pentru aceea, el fu socotit ca celd intâi sfetnic al regilor haldeieni din acele vremuri.

Ciudatul vis al regelui Babilonului. — Pe când *Nabucodonosor* se află în al doilea an al domniei lui, avù un vis foarte ciudat, pe care, până dimineața l-a uitat. Atunci, adună pe toți vracii și ghicitorii cei mai vestiți din regatul său, cerându-le să-i spună visul și să i-l tâlmăcească; dar nimeni nu fu în stare. Din această pricină, porunci ca toți să fie uciși. Printre aceștia se află și *Daniel* cu mai mulți tovarăși ai săi. El cerù regelui un răgaz, după care se legă că-i va spune visul și tâlcuirea lui. Rugându-se cu credință Dumnezeului Celui Veșnic, în noaptea următoare avù vedenia care se arătase lui Nabucodonosor.

Mergând a doua zi la rege, Daniel îi spuse, că numai mulțumită Dumnezeului Celui Adevărat a putut descoperi visul prin care Cel Atotputernic a vroit să-i prevestească viitorul regatului său. Apoi îi povestì visul și tâlcuirea lui.

Regele văzuse în vis un chip mare cu: capul de aur, pieptul și brațele de argint, pântecele și șoldurile de aramă, fluierele picioarelor de fier, iar labele, dela glesne 'n jos: parte de fier, parte de lut. Deodată s'a desprins dintr'un munte o piatră neruptă de nimenî, care s'a rostogolit și a lovit chipul peste picioare, sfărâmându-l; iar piatra a crescut, s'a făcut munte mare și a acoperit tot pământul.

Daniel îi tâlcuì visul astfel: capul de aur înfățișează domnia lui Nabucodonosor; căreia îi vor urmà alte împărății, asemănătoare: argintului, aramei, fierului și lutului. După acestea se va ridicà o împărăție care va stăpânì întreg pământul.

Prin acest vis și tâlcuirea lui, Daniel prevestì pe *Christos*,

care apărù în lume ca o pietricică, dar a cărui împărăție se întinde astăzi peste tot pământul.

Nabucodonosor încărcă pe Daniel cu daruri de preț și-l ridică în cea mai înnaltă dregătorie din regatul său.

Prietenii lui Daniel în cuptorul cu foc. — Odată cu înnălțarea lui *Daniel*, fu ridicați în slujbe de seamă și cei trei prieteni ai săi: *Anania*, *Mișail* și *Azaria*.

Amețit de putere și mărire, *Nabucodonosor*, ajuns în al șaisprezecelea an al domniei lui, puse să i se ridice o statue de aur, cu chipul său, înnaltă de șaizeci de coți și lată de șase coți, căreia porunci să i se închine tot poporul ca unui dumnezeu. Cei trei tineri, prieteni ai lui Daniel, nu deteră ascultare poruncii regești, socotind ca un mare păcat din partea lor, să-și plece genunchii înnaintea unui idol, ca înnaintea Adevăratului Dumnezeu. Infuriat peste măsură, Nabucodonosor porunci să fie aruncați într'un cuptor în care focul arsese de șapte ori. Oamenii însărcinați cu împlinirea poruncii fură arși de flacările focului, pe când, spre uimirea tuturor, cei trei tineri erau ocoliți de foc. Privind în cuptor, Nabucodonosor văzù patru inși în loc de trei. Al patrulea erà îngerul Domnului, care prefăcuse dogoarea focului în rouă și tinerii se plimbau prin cuptor, cântând imnuri de slavă lui Dumnezeu. Regele, minunat de această întâmplare, porunci tinerilor să iasă din cuptor, iertându-i pentru nesupunerea lor și ridicându-i iarăș în dregătoriile din cari fuseseră scoși. Totdeodată hotărî ca nimeni să nu mai defaime pe Dumnezeul poporului lui *Israel*, de a cărui putere se încredințase el însuși.

In acest timp, Daniel nu se află în *Babilon*, fiind plecat în cuprinsul regatului haldeian: fie cu vre-o treabă, fie într'adins, spre a nu fi față la închinăciunea poruncită de rege.

Sfârșitul regatului haldeian. — După moartea lui *Nabucodonosor* se ridică rege al *Haldeienilor*, fiul său, *Baltazar*. Acesta fu cel din urmă rege al *Babilonului*. Se povestește că chiar în ajunul căderii cetății lui Nabucodonosor, Baltazar a dat un ospăț la care a poftit pe toți dregătorii și mai marii oștilor, cu femeile lor. In toiul beției, el porunci să fie aduse vasele sfinte de aur și de argint, luate de Nabucodonosor din templul lui *Solomon*, dela *Ierusalim*, când cucerise țara lui *Israel*. Dar, în clipa în care Baltazar și oaspeții săi băură din acele vase, proslăvind pe zeii lor păgânești, de odată o mână nevăzută scrise pe zidul sălii de ospătare niște cuvinte

neînțelese. El chemă degrabă pe magii și înțelepții cetății, să-i tâlmăcească înțelesul celor scrise, dar nimeni nu se pricepù.

Tâlmăcirea cuvintelor misterioase. — Din îndemnul reginei, *Baltazar* trimise după *Daniel*, căruia îi făgăduì că-l va ridicà în cea mai înnaltă slujbă din împărăție, dacă-i va tâlcuì scrisul depe zid. Daniel îi răspunse că nu pentru făgăduelile lui îi va tâlmăcì cele scrise, ci spre a-l vestì că Dumnezeu îl va pedepsì pentru nelegiuirea ce săvârșise, întinând vasele sfinte pe cari le-a folosit la ospățul său. Pe perete se află scris: *Mane, Tekel, Fares*. Daniel îi tâlcuì înțelesul cuvintelor astfel: «Mane» înseamnă *numărat*, «Tekel» înseamnă *cântărit*, iar «Fares» înseamnă *împărțit*; adică *Dumnezeu a numărat zilele domniei tale și le va pune sfârșit; ți-a cântărit faptele și le-a găsit ușoare, de aceea va împărți țara ta și o va da Mezilor și Perșilor.*

Daniel tâlmăcind cuvintele misterioase.

Baltazar își împlinì făgăduiala, ridicând chiar atunci pe Daniel în cea mai înnaltă cinste. Dar, în aceeași noapte, proorocirea se împlinì. O mână ucigașă răpuse pe rege, iar în locul lui se ridică *Darie*, regele *Mezilor* și *Perșilor*.

Daniel în groapa cu lei. — Datorită înțelepciunii sale, *Daniel* știù să se facă prețuit și de *Darie*, noul stăpânitor al *Babilonului*. El fu ținut în aceeaș dregătorie înnaltă, pe care o avusese și sub *Nabucodonosor*. Darie însă, țintea să-l puie mai mare peste toți supușii săi, lucru care făcù să fie

pișmuit de toți. Știindu-i marea lui credință în adevăratul Dumnezeu, vrăjmașii săi îndemnară pe rege, să dea o poruncă, prin care toți supușii săi să fie îndatorați ca, timp de treizeci de zile, să se închine numai regelui; iar cei cari vor fi aflați că se închină și altor Dumnezei, să fie aruncați într'o groapă cu lei, în care erau băgați condamnații la moarte. Fără să știe ce urmăresc cei cari-l îndemnaseră să dea această poruncă, regele îi ascultă. Nesupunându-se poruncii regești, cu toată părerea de rău a lui Darie, Daniel fu aruncat în mijlocul leilor. Dar, minune! Nici o fiară nu se atinse de el. Ingerul Domnului legase gurile sălbăteciunilor. A doua zi, când regele veni să plângă pe cel căzut pradă pismei și răutății omenești, cu uimire și bucurie îl află viu-nevătămat. El porunci să fie scos din groapă, iar în locu-i fură aruncați vrăjmașii săi, cari au fost îndată sfâșâiați de fiarele sălbatece și flămânde.

Daniel în groapa cu lei.

Ca și Nabucodonosor, tot astfel și Darie înțelese puterea Dumnezeului *Israeliților* și păstră pe Daniel ca pe cel mai apropiat sfetnic al său. Datorită marei sale treceri, Daniel fu de mult folos *Evreilor*, în lupta lor cu vrăjmașii poporului lui *Israel*.

Alte fapte ale lui Daniel. — In timpul domniei regelui *Cir*, *Daniel* descoperì șarlatania preoților idolului *Bel*, căruia i se aduceau zilnic jertfe câte patruzeci de berbeci, vin și făină din belșug, pe cari aceștia ziceau că le mănâncă idolul. De fapt, aceste jertfe erau luate pe furiș de preoți și mâncate

de ei și de familiile lor. Din ordinul regelui, preoții cei mincinoși fură uciși, iar idolul sfărâmat.

Tot Daniel ucise un balaur la care se închinau *Babilonenii* ca la un dumnezeu. El îi dete să mănânce un amestec de: păr, rășină și seu, fierte la un loc. Cum înghiți mâncarea pregătită de Daniel, șarpele muri. Acest fapt înfurie poporul babilonean, care cerù amenințător regelui, să le dea pe ucigașul dumnezeului lor, ca să-l pedepsească. Spre a înfrâna furia mulțimii, regele le dete pe Daniel, pe care norodul îl aruncă a doua oară în groapa cu lei.

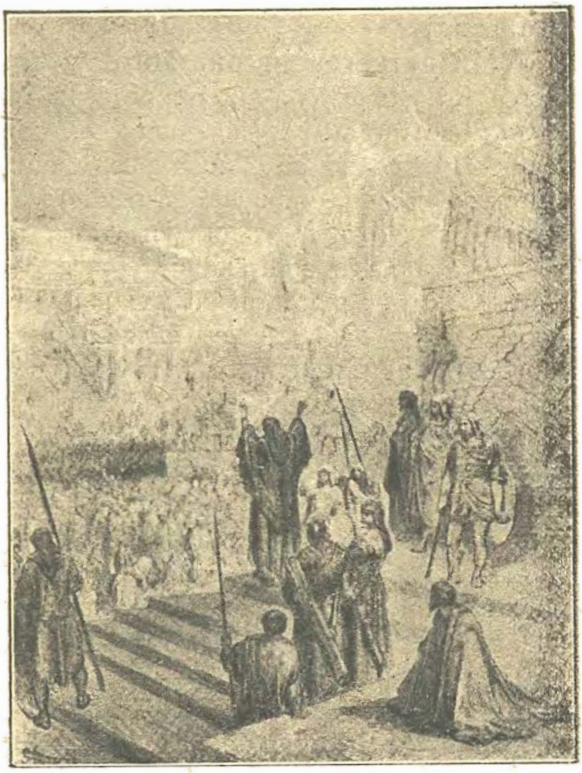

Cirus vestind liberarea Evreilor.

Aci stătù șase zile fără a fi vătămat de fiare. In acest timp, el fu hrănit prin puterea dumnezeiască. A șaptea zi, regele veni să vadă ce se alesese de el. Când îl află viu-nevătămat, mirarea și bucuria îi fură nespus de mari. El porunci să fie scos d e g r a b din groapă, iar în locu-i fură a r u n c a ț i cei cari-i voiseră moartea și cari fură pe dată sfâșiați de lei.

Apoi, regele porunci ca toți să creadă în Dumnezeul lui Daniel, singurul care a dovedit că poate să facă minuni.

Liberarea Israeliților din robie. — *Cirus*, urmașul lui *Darie*, unì regatul *Mezilor* cu al *Perșilor*, sub stăpânirea sa. Cum mare parte dintre dregătorii săi de frunte erau *Evrei*, avù putința să-i cunoască și să-i prețuiască. Fiind urmașul lui *Nabucodonosor*, el intră și în stăpânirea regatului lui *Iuda*. Luminat de duhul dumnezeiesc, Cirus se hotări să libereze pe

Israeliți. De aceea vestì în toată împărăția, că Evreii se pot întoarce în *Palestina* spre a-și rezidì cetatea și templul lor sfânt. De asemenea le înnapoiè toate vasele sfinte luate de Nabucodonosor.

Cei mai mulți dintre Israeliții cari se hotărîră să se întoarcă în *Canaan,* au fost din neamul lui *Iuda* și *Veniamin,* și prea puțini din celelalte seminții. Toți Israeliții de pretutindeni însă, ajutară pe frații lor, să-și rânduiască noui gospodării în pământul strămoșesc și, mai ales, să rezidească templul dărâmat.

Reîntoarcerea în pământul strămoșesc. — Sub conducerea lui *Zorobabel*—un nepot al lui *Iehonia,* și a arhiereului *Iosua*, se întoarseră în *Iudeia* aproape cincizeci de mii de oameni, aducând cu dânșii peste cinci mii de vase sfințite. Cum sosiră, ei se apucară să rezidească templul. *Samarinenii* vroiră să le ajute și ei, dar *Iudeii* nu-i primiră. De aci se iscă o vrăjmășie cumplită între cele două neamuri, vrăjmășie care le fu vătămătoare, căci Samarinenii încercară toate mijloacele spre a-i împiedică să rezidească templul. Abia după douăzeci de ani de trudă, templul fu terminat și împodobit prin stăruința lui *Esdra*, unul dintre preoții de seamă ai Iudeilor, care adusese cu sine la *Ierusalim,* iarăși un număr de Evrei dornici să se statornicească în vechea patrie.

In sfârșit, în al douăzecilea an al domniei lui *Artaxerxe Longimanul, Neemia* — paharnicul său—cerù voie regelui să rezidească cetatea Ierusalimului. Insoțit de alți Iudei, venì și el în țară, unde isbutì să înfrâneze cu armele pornirile vrăjmașe ale Samarinenilor, punând o parte din Iudei să stea de pază, iar cealaltă parte să lucreze la ridicarea zidurilor cetății. Datorită priceperii și bunei chibzueli a lui Neemia, viața în Iudeia începù să se apropie de cea de altădată.

După stăpânirea persană, poporul iudeu cel așezat în *Palestina* avù de înfruntat mai apoi stăpânirea elină iar după aceea, pe cea romană, în timpul căreia s'a născut *Mântuitorul.*

---

15. REGINA ESTERA

Estera, regină a Persiei. — In urma cuceririi regatului iudeu de către *Nabucodonosor*, o parte dintre *Evreii* aduși în robie se statorniciră temeinic pe malurile *Eufratului,* fără gând de a se mai întoarce în *Iudeia.*

Cu vreo cinci-șase veacuri înnainte de venirea *Mântuitorului* în lume, domneà în *Persia* regele *Artaxerxe*, numit și *Ahasver*. Intr'una din zile, el dădù un ospăț tuturor dregătorilor și slugilor lui, la care chemă să ieà parte și pe soția sa, regina *Vastha*. Socotind o înjosire pentru ea, să mănânce la olaltă cu slugile, nu venì. Din această pricină, regele o isgonì cu mânie mare și-și alese altă soție dintre fetele cele mai frumoase ale regatului său. Intâmplarea făcù ca aceasta să fie evreică. Ea se numià *Estera* și se trăgeà din neamul lui *Veniamin*. Rămânând orfană de mică, fusese înfiată de *Mardoheu*, fra-

Regina Estera la Artaxerxe.

tele tatălui său, care murise de timpuriu. După sfatul lui Mardoheu, Estera nu spuse regelui că este evreică. Tatăl adoptiv al reginei, veneà zilnic pe la curtea domnească, fără a fi cunoscut de lume și căută să afle cele ce aveau să se mai întâmple. Intr'o zi prinse urzindu-se de către doi înnalți dregători planul de a omorî pe rege. El vestì despre aceasta pe Estera, care, la rându-i, înștiință pe rege. Cercetându-se lucrurile, se află că Mardoheu spusese adevărul. Cei doi dregători fură spânzurați ; iar fapta lui Mardoheu fu înscrisă în cartea întâmplărilor de seamă din viața împărăției.

Planul de ucidere a tuturor Evreilor. — Ajungând în

capul trebilor țării un oarecare, anume *Aman*, din trufie, acesta porunci ca, la trecerea lui, tot norodul să îngenunche în cale-i. Singur *Mardoheu* nu se supuse acestei porunci, socotind că omul nu trebuie să se plece decât numai în fața lui Dumnezeu. Spre a se răsbună, Aman puse la cale uciderea într'o singură zi a tot ce era sămânță evreiască în împărăție. *Estera*, aflând despre aceasta, merse la rege și, înnainte de a-i spune jalea ce-i stăpânea sufletul, îl pofti împreună cu Aman să ieà parte la masa sa. Regele se duse, dar ea n'avù curajul decât să-l roage să vie și a doua zi la masa sa cu Aman, când avea să-i facă o rugăminte.

Mardoheu plimbat de Aman prin cetate.

Ieșind dela masa reginei, Aman se înfurie grozav întâlnind din nou pe Mardoheu, care nu i se plecă. El porunci să se ridice numaidecât o spânzurătoare, în care aveà de gând să spânzure pe cel ce-i nesocoteà poruncile.

Ridicarea lui Mardoheu în cea mai înnaltă cinste. — Peste noapte, regele, neputând dormi, cerù cartea faptelor de seamă din viața regatului, în care ceti între altele și isprava lui *Mardoheu*. Cercetând și aflând că această faptă nu fusese răsplătită cu nimic, porunci a doua zi lui *Aman*, să-l îmbrace pe Mardoheu în haină împărătească și el însuși să-l plimbe prin oraș călare pe un cal domnesc, vestind lumii fapta ce o săvârșise. Apoi se duse la masa reginei *Estera*, unde după ce ospătară, regina rugă pe rege să împiedece împlinirea poruncii

de a se ucide *Evreii* din împărăție, printre cari se află și ea. Regele se mâniè grozav, când auzì despre hotărîrea lui Aman și ieșì foarte turburat în grădina palatului. Aci află dela un slujitor, că Aman ridicase o spânzurătoare pentru Mardoheu. El porunci îndată, ca într'însa să fie spânzurat numaidecât, Aman ; iar Mardoheu fu ridicat la cea mai înnaltă cinste din împărăție. Printr'o nouă poruncă, regele oprì împlinirea celor orânduite de Aman.

In amintirea acestui fapt de seamă, Evreii prăsnuiesc de-atunci, în fiecare an, sărbătoarea numită *Purim*.

---

16. MARTIRII CREDINȚEI

Cei șapte Macabei. — După căderea regatului persan sub stăpânirea lui *Alexandru-cel-Mare Macedoneanul,* toate țările și popoarele supuse *Perșilor* — printre cari fu și *Palestina,* trecură sub stăpânirea *Elinilor* sau *Grecilor vechi.* Sub nouii lor stăpâni, *Evreii* se bucurară la început de oarecari libertăți. Murind însă, Alexandru-cel-Mare, întinsul lui imperiu fu fărămițit și împărțit între generalii săi. Poporul evreu trecù pe rând: în stăpânirea *Egiptului* și apoi a *Siriei.* Unul dintre regii Siriei, anume *Antioh Epifanul,* îndârjit de faptul că Evreii încercaseră să-și recapete libertatea, răsculându-se împotriva stăpânirii lui, hotărî ca toți fiii lui *Israel,* să-și lepede credința strămoșească și să se închine la zeii păgânești ai Elinilor. Mulți *Iudei* se supuseră poruncii regelui păgân ; au fost însă, unii dintre ei, cari s'au împotrivit cu cea din urmă îndârjire. Vrednici de pomenit sunt: bătrânul *Eleazar* — un cărturar de frunte al Evreilor, precum și o femeie, anume *Solomoni,* împreună cu cei șapte fii ai săi, prăsnuiți de biserică la *1 August,* sub numele de *frații Macabei.* Ei fură siliți să mănânce carne de porc, adusă jertfă zeilor păgâni. Bătrânul Eleazar se hotărî să sufere mai bine toate chinurile asupritorilor neamului său, decât să calce poruncile legii. De asemenea și cei șapte frați Macabei, răbdară cele mai neînchipuite casne chiar subt ochii regelui, pe care-l blestemară să nu moară neajuns de pedeapsa Dumnezeului lui Israel. După ce-și văzù feciorii chinuiți și sfârșindu-se unul câte unul în dureri groaznice: cu pielea capului jupuită, cu limbile tăiate, fripți de vii, ciopârțiți de mădularele

corpului în viață fiind, când cel de-al șaptelea copil fu să se sfârșească, Solomoni, mama lor, aruncându-se peste trupurile celor răpuși, strigă: «*Spuneți tatălui ceresc, că Abraam a vrut să-i jertfească numai un singur fiu; eu i-am jertfit șapte!*» După aceea, chinuită și ea, ca și fiii săi, se sfârși stăruind a rămâne credincioasă adevăratului Dumnezeu!

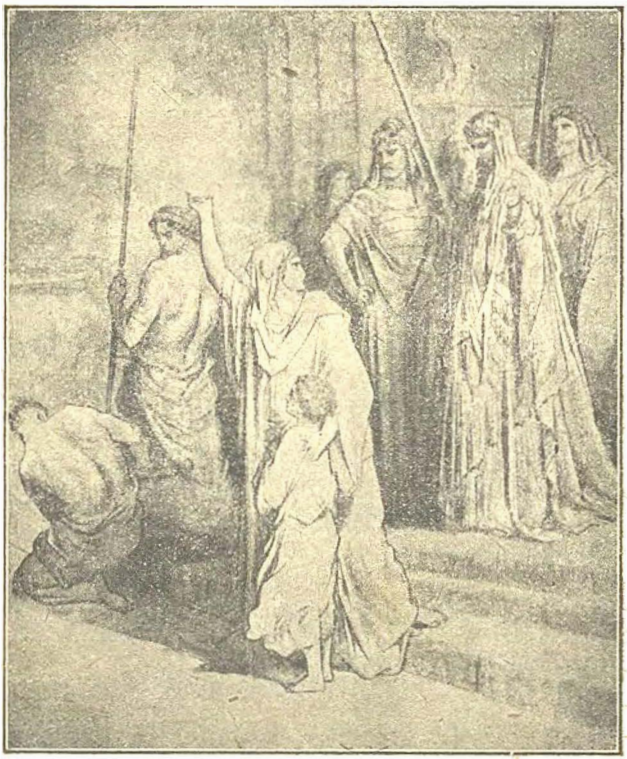

Solomoni blestemând pe regele Antioh.

17. LUPTA PENTRU NEATĂRNARE

Inceputul răsvrătirii. — In aceste vremuri de îngrozavă apăsare, mulți *Israeliți* își părăsiră căminurile, împrăștiindu-se: prin munți, prin peșteri și prin alte ascunzători, spre a scăpa de furia asupritorilor. Printre aceștia a fost și preotul *Matatia* din *Ierusalim*, care se statornici în cetatea *Modin*, din munții *Iudeii*, împreună cu cei cinci fii ai săi: *Ioan*, *Simon*, *Iuda*, *Eliazar* și *Ionatan*. Fiind urmăriți și aici de slujbașii regelui, cari le cereà să-și lepede credința, *Matatia*, nu numai că nu

dete ascultare acestei porunci, dar ucise chiar el pe un *Iudeu*, care se apropiase de altarul păgânesc, să aducă jertfă idolilor. De asemenea ucise pe omul regelui, care se află lângă altar, şi, după ce dărâmă altarul, ridică steagul libertăţii, chemând în jurul său pe toţi cei cari ţineau la legea strămună.

Primele isbânzi. — In fruntea răsvrătiţilor, el pătrunse în mai multe cetăţi, nimicind garnizoana siriană şi dărâmând altarele idolilor. Intâmplându-se ca *Sirienii* să atace oştile evreieşti într'o *Sâmbătă*, *Israeliţii* nu se apărară, spre a nu călcà porunca legii, care rânduià ca în această zi, omul să se odihnească; aşa că fără omorîţi o mulţime dintr'înşii. După această întâmplare, Matatia hotărî că, în orice zi a săptămânii, fără deosebire, Iudeii sunt îndreptăţiţi să-şi apere viaţa, în caz când ar fi atacaţi.

Moartea lui Matatia. — Simţind că i se apropie sfârşitul, *Matatia* îşi chemă feciorii, cărora le lăsă sarcina de a duce mai departe lupta pentru desrobirea pământului strămoşesc de sub stăpânirea păgânească. Rânduì pe *Simeon* — ca cel mai înţelept dintre fraţi — să le fie lor sfetnic, şi toţi să-l asculte; iar pe *Iuda*, numit mai apoi *Macabeul*, ceea ce înseamnă *Ciocan*, îl hotărî să ieà conducerea oştilor, având fire îndrăsneaţă şi neînfricoşată. După aceea, binecuvântându-i pe toţi, îşi dete sfârşitul, jelit de tot *Israelul*.

Iuda Macabeul. — Urmând sfatul părintesc, *Iuda* luă conducerea oştilor. El porni din cetate 'n cetate, sdrobind pe toţi generalii lui *Antioh* şi curăţind pământul lui *Israel* de stăpânirea duşmanilor. In luptele cu vrăjmaşii, Dumnezeu îi trimiteà într'ajutor pe îngerii săi preschimbaţi în luptători într'aripaţi. Acest sprijin ceresc îmbărbătà şi mai mult oştile evreieşti, făcându-le să săvârşească minuni de vitejie. După ce risipì pe duşmani, se statornicì în *Ierusalimul* pustiit, unde reînnoì şi curăţì templul de urmele păgâneşti. Spre a-l pune la adăpost, el întărì muntele *Sionul* cu ziduri de cetate.

Aflând despre isprăvile lui Iuda, Antioh porni el însuşi spre Ierusalim, hotărît să-l radă depe suprafaţa pământului. In drum însă, căzù din carul său regesc, rănindu-se greu. El murì mâncat de viermi, fără a-şi puteà îndeplinì hotărîrea de nimicire a sfintei cetăţi.

După aceasta, vrăjmaşii tot mai încercară să supună pe Iudei; dar braţul lui *Iuda* ieşì mereu învingător, ajungând să statornicească pentru câtăva vreme liniştea în ţara sa.

Moartea lui Iuda Macabeul. — După ce *Siria* căzù în puterea *Romanilor*, *Iuda* căută să aibă legături de prietenie cu nouii stăpânitori; însă, din pricina unui oarecare *Alcimon*, alungat de el din arhierie, *Sirienii* — susținătorii acestuia, porniră iarăși asupra *Iudeilor*, pe cari-i aflară nepregătiți. In această luptă, Iuda căzù. Corpul său fu înmormântat la *Modin* de către frații săi: *Ionatan* și *Simon* — singurii rămași în viață. După moartea lui Iuda, cei doi frați, precum și cei ce se războiseră alături de viteazul luptător, fură urmăriți cu urgie de vrăjmașii lor. Indemnat de poporul rămas credincios adevăratului

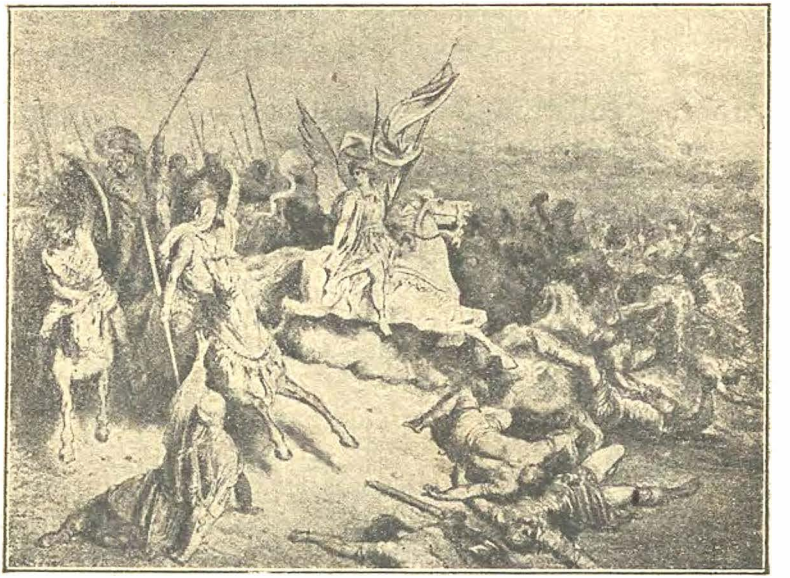

Ingerul Macabeilor apărând pe Israeliți.

Dumnezeu, Ionatan luă conducerea Iudeilor și, alungând pe Sirieni din pământul lui *Israel*, făcù ca poporul evreu să ajungă iarăș neatârnat.

Urmașii lui Iuda Macabeul. — După moartea lui *Ionatan*, ajunse domn și arhiereu al *Evreilor* fratele său, *Simon*, care scăpă țara cu totul de sub stăpânirea *Sirienilor*. Liberând *Ierusalimul*, el intră în cetatea sfântă în mijlocul strigătelor de bucurie ale norodului. După o domnie de opt ani ani, fu ucis la un ospăț de ginerile său, *Ptolomeu*, care urmăreà să-i ieà domnia.

Lui Simon i-a urmat la cârma țării fiul său, *Ioan Hircan*,

care răpuse pe ucigașul tatălui său, despresură Ierusalimul de oștile Sirienilor, cuprinse *Galileia* și *Samaria*, și supuse poporul *Idumeilor*, pe care l-a unit cu Iudeii. După o domnie pașnică de aproape treizeci de ani, se sfârși din viață jelit fiind de tot poporul.

18. ULTIMELE ZILE ALE REGATULUI LUI ISRAEL

Reîntemeierea regatului israelit. Hircan I. — Stăpânirea *Elinilor* peste regatul lui *Iuda* fu înlocuită de noua stăpânire a puternicului imperiu roman, care îngenunchiè treptat-treptat toate țările răsăritului până aproape de *Indii*. Intinderea puterii romane peste *Iudei* fu înlesnită chiar de căpeteniile popoporului evreu.

Ptolomeu, ucigașul socrului său, *Simon*, fu înlăturat din domnie de cumnatul său, *Ioan Hircan I-u*, fiul lui Simon. Noul domn și arhiereu se arătă vrednic de părintele său. Folosindu-se de niște turburări iscate în *Siria*, el cuprinse *Galileia* și *Samaria*, cari se aflau sub stăpânirea *Sirienilor*. Totdeodată dărâmă și templul *Samarinenilor* depe muntele *Garizim*, rămânând ca locaș de închinăciune numai templul din *Ierusalim*. De asemenea supuse stăpânirii sale poporul idumeu, pe care-l sili să treacă la credința mozaică.

Sectele religioase evreiești. — In timpul domniei lui *Hircan* se formară în *Iudeia* mai multe partide sau secte religioase. Printre cele mai cunoscute erau sectele: *Esenienilor*, *Fariseilor* și *Saduceilor*.

1. Esenienii sau *Esseii* erau un fel de pustnici, cari trăiau cu totul retrași de lume. Ei credeau în nemurirea sufletului și în viața viitoare. Deși nu erau împotriva nunții, cei mai mulți trăiau necăsătoriți. In fața lor, toți oamenii erau egali: fie împărat, fie rob. Ei nu aduceau sacrificii sângeroase. Credința lor în Dumnezeu eră peste fire de mare. Esseii practicau toate virtuțile, din care pricină erau respectați de toată lumea. Indeletnicirile [illegible] de căpetenie erau: agricultura și medicina. Fiind puțini la număr, încetul cu încetul dispărură.

2. Fariseii erau cei mai numeroși. Ei țineau cu strășnicie la împlinirea poruncilor legii, și la respectul datinelor moștenite din străbuni și pomenite în *Sfânta Scriptură*. Osârdia lor

pentru împlinirea rânduelilor strămoșești îi orbise atât de mult, încât aveau cel mai mare dispreț pentru tot ce socoteau a fi păgânesc. Mulți erau robiți de atâta mândrie, încât, mergând pe drum, ocoleau poporul de rând, ca și cum ar fi fost ciumat. Le plăceà să facă paradă de credința lor în văzul lumii. Se închinau și se rugau cu glas tare pe la răspântii. Poruncile legilor le aveau scrise pe poalele mânecilor veșmintelor lor. Ei credeau în nemurirea sufletelor, și în pedepsirea păcătoșilor și răsplătirea drepților în lumea viitoare. Mai credeau în învierea morților și în judecata cea de apoi, precum și în existența îngerilor.

Dintre farisei s'au ridicat așa zișii *cărturari*, numiți mai apoi și *rabini* adică *dascăli*. Aceștia, pe lângă legea scrisă, țineau și rânduelile sfintei tradiții, pe cari le socoteau a fi fost hotărîte de *Moise* încă dela darea celor zece porunci pe muntele *Sinai*. Ei țineau grozav de mult la ceremonialul sau formele religioase cu cari îmbrăcau săvârșirea serviciului dumnezeiesc.

3. Saduceii erau protivnicii fariseilor. Ei alcătuiau pătura înnaltă a societății evreiești din acele vremuri. Adăpați la filosofia elinească, credeau numai în litera *Sfintei Scripturi*, fără a îngădui vreo tâlcuire sau explicație a ei. De asemenea, nu credeau : nici în nemurirea sufletului ci n viața viitoare, nici în învierea cea de apoi, nici în existența îngerilor sau a altor duhuri suprafirești. Ei nu admiteau decât existența lui Dumnezeu. Fiind oamenii cei mai avuți, căutau să se bucure de toate plăcerile și bunurile acestei vieți, având credința că nimic nu mai este dincolo de moarte. Din această pricină se preocupau aproape numai de mulțumirea lor personală și erau foarte nepăsători față de durerile și lipsurile semenilor lor.

Urmașii lui Hircan I-u. — Neînțelegerile și vrăjmășia politică dintre farisei și saducei: dădură naștere la o sumă de turburări între *Iudei*. *Hircan I-u*, care aproape toată viața fusese de partea fariseilor, spre sfârșitul vieții sale începù să susțină tabăra saduceilor. El domnì timp de treizeci de ani. Murind, lăsă frânele guvernului în seama soției sale; iar arhieria fiului său, *Aristobul I-u*, care înlătură dela cârmă pe mama sa; iar el își luă titlul de rege. In scurta lui domnie de un an, Aristobul făcù o sumă de nelegiuirii, dintre cari cea mai de seamă fu aruncarea în temniță a mamei sale—pe care o lăsă să moară de foame, și a celorlalți frați mai mici. El murì ros de remușcări; iar în locu-i venì unul dintre frații săi, *Alexandru*

Ianeu, care, în cursul celor douăzecișișapte de ani de domnie, săvârși cruzimi și omoruri nemaipomenite. El muri din pricina beției. Cârma țării o luă soția sa, *Alexandra*, arhieria fu încredințată fiului celui mai mare, *Ioan Hircan al II-lea;* iar conducerea armatei fu dată lui *Aristobul al II-lea*, celălalt fiu.

Desbinarea dintre frați. — *Alexandra* conduse țara cu înțelepciune timp de nouă ani. Ambițiosul *Aristobul al II-lea*, susținut de saducei — al căror partizan era, încercă să pună mâna pe cârma țării. Regina, sfătuită de farisei, se retrase din domnie, lăsând în locu-i pe fiul său cel mare, *Ioan Hircan al II-lea*. De-acum se începù lupta pentru coroană între cei doi frați, fapt care scăzù puterea regatului, făcându-l să ajungă mai repede sub stăpânirea streinilor.

Aristobul își adună partizanii și porni lupta de răsturnare împotriva fratelui său, pe care isbuti să-l înlăture din domnie, luându-i el locul. Ioan Hircan cerù ajutor regelui *Arabiei*. La rândul lui, Aristobul cerù sprijinul lui *Pompei*, care conduceà armatele romane din *Siria*. In acelaș timp, *Antipatru Idumeul*, ministrul lui Hircan, merse de asemenea la Pompei, căruia, ducându-i numeroase daruri, îi dovedì drepturile stăpânului său la domnie. Cucerind *Ierusalimul* după o împresurare de trei luni de zile, Pompei încredință stăpânirea țării, lui Hircan al II-lea, subt epitropia lui Antipatru din *Idumeea*, ministrul său — cu șaizecișipatru de ani înnainte de nașterea Mântuitorului. Intrând în cetate, Pompei nu aduse nici o vătămare : nici templului, nici orașului.

Aristobul, care se împotrivise oștirii romane, fu prins și trimis rob la *Roma*, împreună cu fiii săi.

După aceste întâmplări, Iudeii căzură cu totul sub stăpânirea *Romanilor*, cărora începură a le plăti haraciu.

Sfârșitul Macabeilor. — Murind Pompei, *Antipatru* isbuti să se facă binevăzut de marele *Iuliu Cezar*, care-l recunoscù de cetățean roman și reprezentant al împăratului în *Iudeia*. El căpătă învoirea, să rezidească meterezele cetății *Ierusalimului*, fapt ce-l înnălță foarte mult în ochii poporului. De asemenea isbuti să ridice pe cei doi fii ai săi ca guvernatori ai *Israeliților:* pe *Fasael*, în *Iudeia;* iar pe *Irod*, în *Galileia*.

După douăzeci de ani, *Hircan al II-lea*, care rămăsese doar cu arhieria, căzù în mâinile *Parților*, vrăjmașii neîmpăcați ai Romanilor. Aceștia, după îndemnul lui *Antigon* — un fiu al lui *Aristobul* cel dus rob la *Roma*, împresurară și cuceriră Ierusa-

limul, luând în robie: atât pe Hircan, cât și pe Fasael, guvernatorul acelui cuprins. După porunca lui Antigon, lui Hircan i se tăiară urechile; Fasael se omorî, neputând îndură umilința robiei; iar Irod fugì la Roma, unde, după propunerea lui *Antoniu* și a lui *Octavian* — ajuns mai apoi *August*, senatul îl numì rege al Iudeii, spre a-l aveà ca tovarăș al lor împotriva Parților. Însoțit de oștire romană, Irod se întoarse înnapoi și, după trei ani de lupte necurmate, putù să cucerească Ierusalimul, care ajunsese într'o stare de jale. El prinse pe Antigon, pe care-l ucise în *Antiohia* din ordinul lui Antoniu. Astfel, scăpă de orice protivnic, iar cu moartea lui Antigon se stinse *neamul Macabeilor*, după o sută douăzecișișase de ani de domnie și arhierie.

Domnia lui Irod, zis cel-Mare. — De-acum începù domnia lui *Irod*, care dură treizecișișase de ani. Deși de neam idumeu, el luă de soție o urmașă a *Macabeilor*, pe frumoasa *Mariam*, nepoată a lui *Aristobul al II-lea*.

Ticăloșiile și cruzimile acestui rege nevrednic au revărsat multă jale și amărăciune în sufletul poporului iudeu. El porunci să fie uciși toți cei pe cari-i credeà că stau în calea planurilor sale ambițioase. Astfel omorî: pe *Aristobul*, fratele soției sale, căruia i se cuveneà arhieria; pe bătrânul *Hircan al II-lea*, unchiul său; pe blânda și frumoasa Mariam, soția sa, împreună cu doi fii ai săi: *Aristobul* și *Alexandru*; pe soacră-sa; precum și pe *Antipatru*, un alt fiu al său, care uneltise să-l răstoarne din domnie.

De asemenea porunci să fie uciși toți pruncii din *Betleem*, mai mici de doi ani, nădăjduind că va fi omorît printre ei și pruncul *Iisus Christos*, care se născuse în timpul ultimilor ani ai cârmuirii sale și de care se temeà să nu-i ieà domnia la maturitate. Jalea poporului și ura împotriva tiranului întrecù orice margini. O bună parte dintre aceste crime le-a săvârșit din îndemnul surorii sale, *Salomeia*.

El căută să înlăture una, câte una, toate așezămintele rămase din strămoși, și se străduì a ușură introducerea în popor a cultului păgânesc al *Romanilor*. Arhieria își pierduse puterea și drepturile sale; legile erau nesocotite; groaza și nesiguranța: erau stăpâne pretutindeni. Cât domnì Irod, fură schimbați șase arhierei. Singura ispravă săvârșită de el, fu rezidirea marelui templu din *Ierusalim*, lucrare începută în al optsprezecelea

an al domniei lui și făcută mai mult din trufie, decât spre a fi pe placul poporului său; căci până atunci ridicase o sumă de clădiri și temple luxoase numai zeilor păgâni ai Romanilor Pentru acest fapt, istoricii, trecându-i cu vederea ticăloșiile, l-au numit *Irod-cel-Mare.*

Atâta sălbătecie pusese stăpânire pe sufletul acestui tiran, încât — știind cât de mult îl urau supușii săi —, aproape de sfârșitul vieții adună la *Ierihon* pe cei mai de seamă fruntași ai *Iudeilor*, poruncind ca în ziua morții sale să fie uciși cu toții; și astfel, poporul plângându-i pe ei, să-l plângă — fără vrerea sa — și pe el. Din fericire, această ultimă dorință nu i se împlini. Crudul rege se sfârși ros de o boală grozavă și mâncat de viermi, în viață fiind.

Uciderea pruncilor din Betleem.

Urmașii lui Irod. — După moartea sa, fiii lui *Irod*, potrivit dorinței tatălui lor, împărțiră țara între ei. *Octavian August* numi pe *Archelau* peste: *Iudeia, Samaria* și *Idumeia*, dându-i mai apoi și titlul de rege; pe *Irod Antipa*, peste *Galileia* și *Pereia ;* pe *Filip* peste: *Batania, Itureia* și *Traconitida* — ținuturi așezate spre miazănoapte-răsărit de Galileia; iar *Salomeii* îi dete o mică provincie spre miazăzi-apus de Iudeia.

Archelau se arătă crud cu supușii săi și foarte lacom de bogății. După zece ani de cârmuire, fu scos din domnie de către August și exilat sau îndepărtat în *Galia;* iar țara sa fu alipită

la *Siria* şi cârmuită de guvernatori numiţi dela *Roma*. Unul dintre aceşti guvernatori a fost şi *Pilat din Pont*, sub care a pătimit *Mântuitorul*. Irod Antipa şi cu Filip: avură o cârmuire mai înţelepţească. Irod săvârşi nelegiuirea de a se căsători cu *Irodiada*, soţia fratelui său, Filip. Din această pricină, *Sfântul Ioan Innainte-Mergătorul* îl certă cu asprime, veştejind cu cele mai grele vorbe fapta sa, chiar de faţă cu mulţimea.

Domnia lui Agripa. — La câţiva ani după înlăturarea lui *Archelau* din domnie, fu ridicat rege al *Iudeii* un nepot al lui *Irod-cel-Mare*, anume *Agripa*. *Irod Antipa*, guvernatorul *Galileii — cel care a batjocorit pe Mântuitorul Christos* — fiind înlăturat şi el dela cârmă la anul 39 după naşterea lui *Iisus*, ţara sa fu trecută tot sub stăpânirea lui Agripa. *Filip* se sfârşi în domnie, după treizecişişapte de ani de înţeleaptă cârmuire, nelăsând niciun urmaş; iar ţara sa fu încredinţată de asemenea conducerii lui Agripa. Acesta domnì peste întreaga *Palestină*, cu pace şi înţelepciune. El murì la anul 44 după Christos; iar ţara sa fu alipită la *Siria*.

Dărâmarea Ierusalimului. Împrăştierea Iudeilor.—După moartea lui *Agripa* bătrânul, împăratul *Claudiu* trimise în locul său pe fiul acestuia, *Agripa al II-lea*. Noul domnitor neavând decât şaptesprezece ani, şi deci fiind prea tânăr, se rânduì ca ţara să fie cârmuită tot de guvernatori romani. Aceştia, asuprind poporul, îl siliră să se răsvrătească în mai multe rânduri. In anul 65 după *Christos*, revolta se întinse în toată *Iudeia*, aducând mari neajunsuri *Romanilor*. *Neron* trimise împotriva lor pe *Vespasian*, cel mai priceput general roman, care împresură *Ierusalimul*. Fiind ales împărat în locul lui Neron, Vespasian plecă la *Roma*, lăsând pe fiul său, *Titu*, să ducă mai departe lupta împotriva *Iudeilor*.

In primăvara anului 70 după Christos, Titu împresură sfânta cetate cu vreo optzeci de mii de ostaşi şi cu numeroase maşini de războì. Lupta se începù cu îndârjire mare din amândouă părţile. Iudeii se apărară cu vitejie, îndurând lipsuri nemaiauzite. Totuşi, cetatea fu cuprinsă. Luptătorii se retraseră în templu, unde fură atacaţi şi învinşi; iar templului i se dete foc chiar în aceeaş zi în care fusese nimicit odinioară din porunca lui *Nabucodonosor*, după trecere de şase veacuri şi jumătate. Apărătorii fură ucişi fără milă. Preoţi, bătrâni, femei, copii: fură trecuţi prin ascuţişul săbiilor. Un jaf cumplit se întinse

în toată cetatea. Cei cari scăpară cu viaţă fură vânduţi ca robi sau puşi la muncă silnică prin ocne; mulţi pieriră sfâşiaţi de fiarele sălbatece prin circurile Romei. Câţi scăpară de furia vrăjmaşului se risipiră prin alte ţinuturi, părăsind pământul strămoşesc.

Astfel se stinse fiinţa politică a poporului lui Israel, din mijlocul căruia s'a ridicat Iisus Christos, întemeietorul credinţei celei noui, care stăpâneşte astăzi aproape toată suflarea omenească!

HARTA LOCURILOR SFINTE

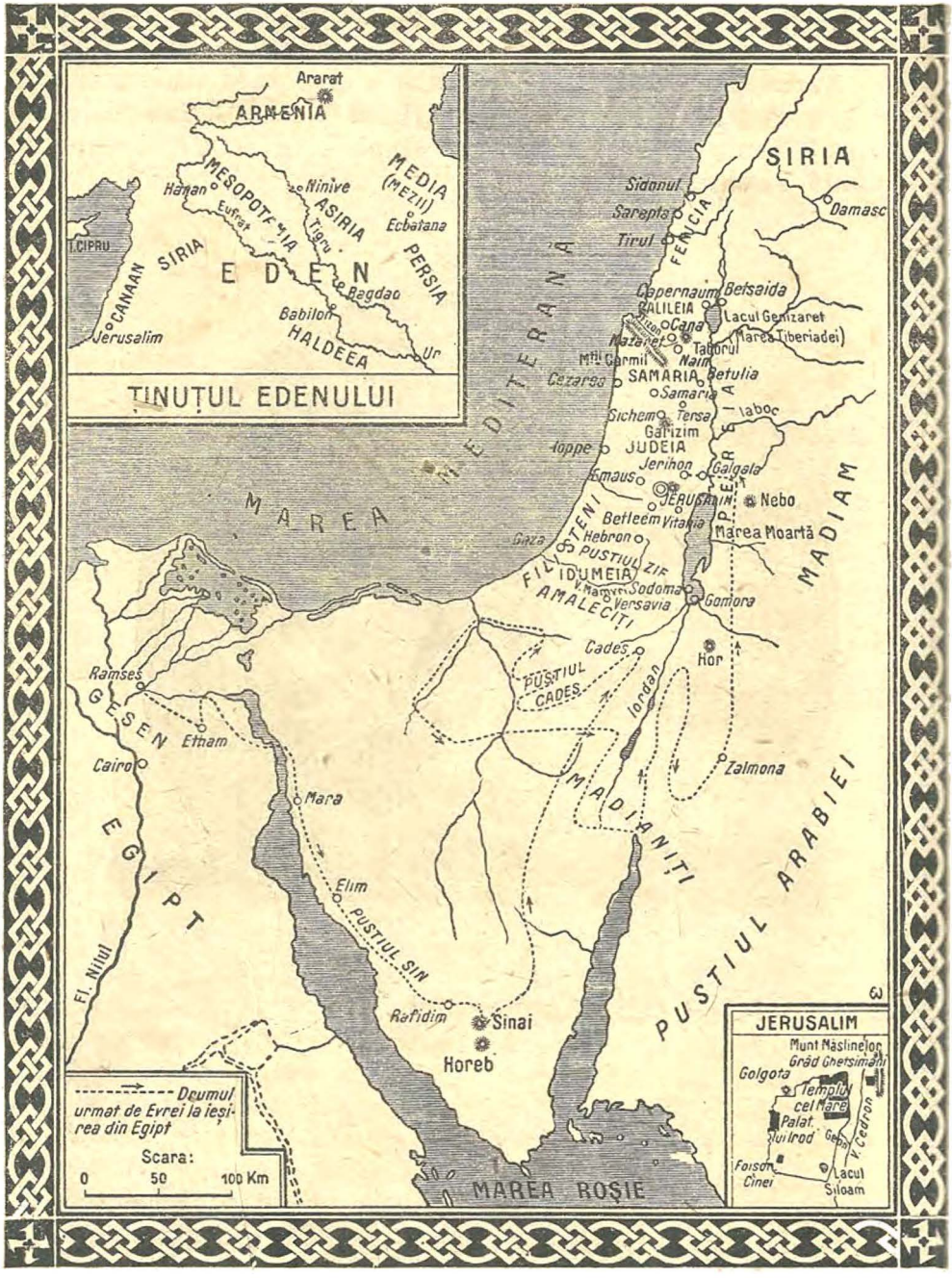

ISTORIA NOUĂ

VIAŢA MÂNTUITORULUI

1. NAŞTEREA SFINTEI FECIOARE MARIA

Lipsa copiilor, pedeapsă dumnezeiască. — In vremurile vechi, ca şi în zilele noastre, o casă lipsită de copii erà privită de toţi ca neavând nici un rost pe lume.

La *Israeliţi*, lipsa copiilor erà socotită ca o pedeapsă dumnezeiască. Din această pricină, nici un dar, nici o binefacere: nu erau primite în biserică, din partea celor fără copii.

Se poate bănui cât de nefericită se simţeà o familie fără copii!

Naşterea Sfintei Fecioare.

Naşterea Maicii Mântuitorului.—Acum vreo două mii de ani trăià în *Palestina* o familie cu multă credinţă în Dumnezeu, dar care totuşi, nu aveà copii. Vremea se scurgeà zi cu zi, an cu an, vârsta creşteà şi nici un semn nu se arătà că mila dumnezeiască se va revărsà asupra lor. Binefaceri, daruri, rugăciuni către Cel Atotputernic: toate fură zadarnice. Atunci, cei doi soţi se legară în faţa Domnului că, dacă le va dărui un copil, când se va mărì îl vor închinà sfintei biserici.

Mișcat de rugăciunea lor stăruitoare, Atotputernicul se milostivì și le dărui o fetiță, pe care o numiră *Maria*. Fericiții părinți ai pruncei au fost: *Ioachim*, care se trăgeà din familia lui *David*, și *Ana*, din seminția lui *Levi;* iar prunca a fost *Sfânta Fecioară Marią*, Maica Mântuitorului, numită de *Creștini* și *Născătoarea de Dumnezeu*.

Prăsnuirea nașterii Sfintei Fecioare o serbăm în ziua de *8 Septembrie* a fiecărui an.

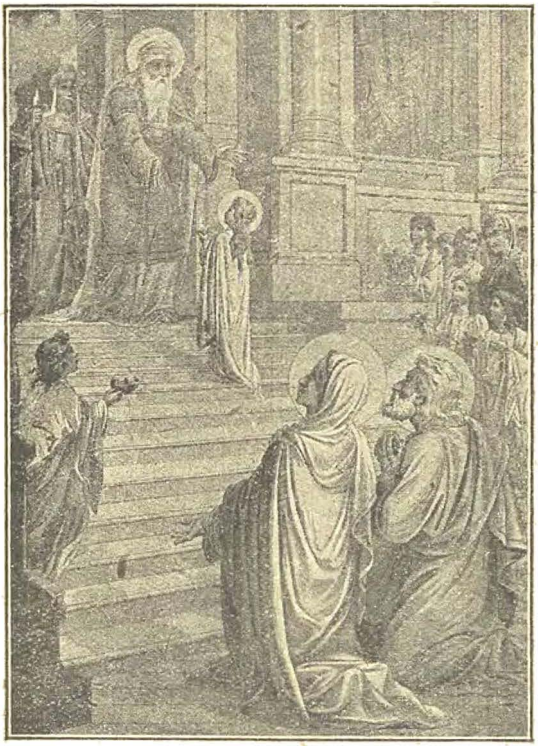

Intrarea Sfintei Fecioare în biserică

Intrarea Sfintei Fecioare în biserică. — Vreme de trei ani, *Sfânta Fecioară* crescù în casa părinților săi, cari se uitau la dânsa ca la cel mai de preț odor pe care-l avuseseră în viața lor. După trei ani dela naștere, *Ioachim* și *Ana* merseră cu fica lor în templu și, spre a-și ține făgăduiala dată Domnului, o încredințară sfintei biserici. Creștinii prăsnuesc această întâmplare din viața Sfintei Fecioare în ziua de *21 Noembrie*, când se sărbătorește *Intrarea Maicii Domnului în biserecă*.

Fecioara Maria trăì în preajma sfintei biserici timp de doisprezece ani. Cu trei ani înnainte de moartea părinților Săi și cu patru luni înnainte de *Buna-Vestire*, preoții, în înțelegere cu părinții Sfintei Fecioare, o logodiră cu dreptul *Iosif*, din neamul lui *David*, om înnaintat în vârstă. El fu rânduit de soartă să călăuzească primii pași ai Celui trimis de Dumnezeu să răscumpere cu patimile și sângele Său păcatul săvârșit de primii oameni: *Adam* și *Eva* în paradis.

Adormirea Maicii Domnului. — *Sfânta Fecioară*, după ce-a văzut: minunile, suferințele, învierea și înnălțarea la cer a

Fiului şi Dumnezeului său, a trăit câtva timp în casa apostolului *Ioan,* căruia Mântuitorul i-o încredinţase în timpul când se află răstignit pe cruce. Aci, ea îşi dete duhul în mâinile dumnezeiescului său Fiu — fapt pe care *Creştinii* îl prăsnuiesc în ziua de *15 August* a fiecărui an, când se sărbătoreşte *Adormirea Maicii Domnului.* Sfinţii apostoli ai lui *Christos* o înmormântară în satul *Ghetsimani.* La trei zile după îngropăciune, într'un după prânz, pe când apostolii se aflau adunaţi la o laltă şi plângeau pierderea ei, Sfânta Fecioară li se arătă zicându-le: «*Bucuraţi-vă, căci eu voi fi în toate zilele cu voi!*» Uimiţi de această vedere, apostolii au strigat: «*Prea Sfântă Fecioară, ajută-ne!*» Apoi, mergând la mormânt, nu-i mai aflară corpul. Atunci, ei au înţeles că a treia zi dela înmormântare, Sfânta Fecioară s'a mutat la cer alături de Fiul său, stând ca dreaptă şi milostivă mijlocitoare între noi, oamenii, şi Cel ce ne-a răscumpărat din păcat!

2. IOAN INNAINTE MERGĂTORUL

Naşterea lui Ioan Innainte Mergătorul. — In zilele lui *Irod-cel-Mare,* regele *Iudeii,* trăiă în *Ierusalim* un preot anume *Zaharia,* împreună cu soţia sa, *Elisaveta.* Amândoi erau nemângâiaţi că se apropiau de bătrâneţe şi nu aveau copii. Zi şi noapte se rugau lui Dumnezeu, să le dăruiască un prunc. In sfârsit, rugăciunea le fu ascultată. Intr'o zi, pe când Zaharia făceà slujba dumnezeiască în altar, i se arătă *Ingerul Domnului,* care-l vestì că va căpătà un prunc al cărui nume va fi *Ioan.* Acest prunc, când va ajunge la maturitate, va pregătì poporul, să primească legea *Celui ce va mântuì omenirea,* şi care va venì în lume la puţin timp după naşterea lui Ioan.

Indoindu-se de spusele Ingerului, Zaharia fu pedepsit să rămână mut, până se va naşte fiul său.

Implinindu-se vremea, Elisaveta născù un fiu. In ziua opta, când urmà ca pruncul să fie dus spre a fi tăiat împrejur, rudele voiră să-i dea numele *Zaharia,* cum îl chemà pe tatăl său. Elisaveta cerù să fie întrebat şi soţul ei asupra acestui fapt. Atunci, Zaharia, neputând vorbì, scrise pe o tăbliţă că *Ioan* să fie numele copilului. Din clipa aceea, el a început a grăì; iar cei de faţă, minunaţi peste măsură de această întâmplare, slăviră puterea lui Dumnezeu şi vestiră întregului norod iudeu minunea ce se săvârşise.

Vieţuirea lui Ioan în pustiu. Propoveduirea botezului.— *Zaharia* şi *Elisaveta* îşi crescură pruncul în frica lui Dumnezeu. Nici n'ajunsese la vârsta maturităţii, şi *Ioan* se retrase în pustiul *Iudeii,* unde duse o viaţă cumpătată, mâncând: ierburi, miere sălbatecă şi poame pădureţe. Imbrăcămintea lui erà un veşmânt de păr de cămilă, peste care se încingeà cu un brâu. Aci trăi el până la vârsta de treizeci de ani.

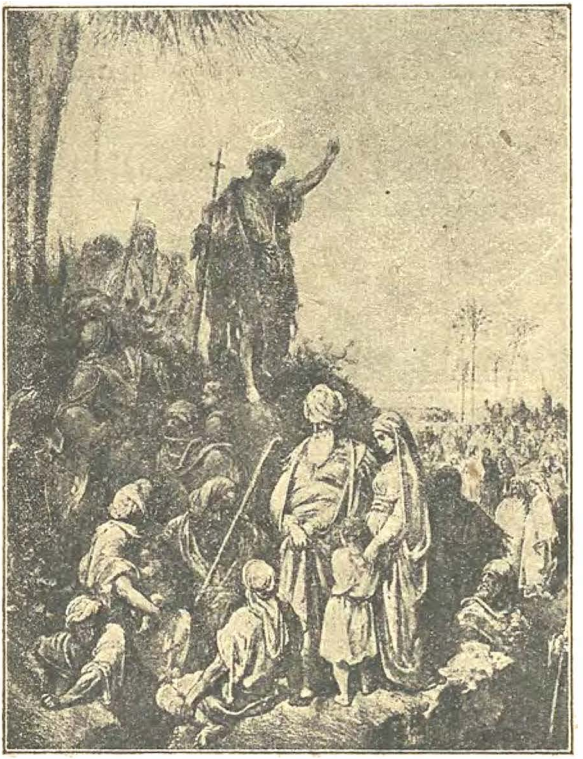

Ioan predicând botezul pocăinţei.

In al cincisprezecelea an al domniei lui *Tiberiu*, împăratul *Romanilor*, pe când guvernator al *Iudeii* erà *Pilat din Pont*, iar arhierei ai *Evreilor: Anà* şi *Caiafà*, Ioan porni spre ţărmurile *Iordanului*, unde începù să predice botezul pocăinţei pentru iertarea păcatelor. Şi veneà la el norod: din toate părţile Iudeii, şi din *Ierusalim*, şi din tot lungul Iordanului; şi mărturisindu-şi păcatele, erau botezaţi în Iordan. Multă lume credeà că el este însăşi *Mântuitorul*; dar Ioan spuneà tuturor, că *Acela* va venì după dânsúl şi-i va botezà cu *Spirit Sfânt* şi cu foc.

Ioan certà pe toţi cei ce nu se pocăiau, şi mai ales pe fruntaşii Evreilor: fariseii şi saduceii.

Moartea lui Ioan Botezătorul.—In vremea aceea domneà în *Galileia* şi *Perea* — o parte din ţinutul locuit de *Israeliţi* — *Irod Antipa*. Acesta luă în căsătorie pe *Irodiada*, soţia fratelui său, *Filip*. Din această pricină, *Ioan* îl mustrà necontenit: atât pe el în faţă, cât şi 'n auzul lumii. După

multă codire, căci Ioan erà foarte iubit de popor, Irod dete poruncă, să fie prins şi pus la închisoare.

Cu prilejul prăsnuirii zilei sale de naştere, într'un moment de rătăcire, Irod făgăduì cu jurământ *Salomeii*, fica Irodiadei, că-i va da orice va vroì, pentrucă jucase minunat în faţa oaspeţilor săi. Sfătuită de mama sa, Salomeia cerù capul lui *Ioan Botezătorul*. Spre a-şi ţine nechibzuitu-i jurământ, Irod porunci — e drept, cu oarecare părere de rău — să se facă voia nelegiuitelor femei. Se zice că, fiind adus chiar în faţa celor ce se ospătau, capul sfântului n'ar fi încetat să certe pe Irod, lucru ce-a turburat grozav sufletul ucigaşului stăpânitor, care mai apoi se prăpădì în groaznice păreri de rău.

Astfel fu sfârşitul Sfântului Ioan Botezătorul!

Vestirea Fecioarei Maria.

3. NAŞTEREA ŞI COPILĂRIA LUI IISUS

Vestirea naşterii lui Iisus. — La şase luni după ce Ingerul Domnului a vestit pe *Zaharia*, că va aveà un fiu, s'a arătat şi fecioarei *Maria* în *Nazaret*. Ea trăià în casa dulgherului *Iosif*, a cărui logodnică erà. La vederea strălucirii îngereşti, Maria s'a înspăimântat. Ingerul *Gavriil* însă i-a zis: «*Bucură-te ceeace eşti plină de dar, că Domnul este cu tine! Binecuvântată eşti tu între femei!*» Văzând spaima fecioarei, îngerul a adăogat: «*Nu te teme, Mario, că ai aflat har înnaintea lui Dumnezeu; şi iată: vei zămislì în pântece şi vei naşte* **Fiu**; *şi-l vei pune numele* **Iisus.**

Acesta va fi mare și Fiul Celui de Sus se va chemà; și-l va da Lui, Domnul, scaunul lui David, tatăl Său; și va domnì în veci peste casa lui Iacov, și împărăția Lui nu va aveà sfârșit!» Și a întrebat Fecioara: «*Cum va fi aceasta, de oarece eu nu știu de bărbat?*» Iar îngerul i-a răspuns: «*Duhul Sfânt se va coborî peste tine și puterea Celui Prea Innalt te va umbri. Pentru aceasta, și Sfântul ce se va naște din tine, se va numì Fiul lui Dumnezeu. Iată că și Elisaveta, rudenia ta, a zămislit și ea fiu, acum, la bătrânețe; așa că la Dumnezeu, nimic nu e cu neputință!*» La aceste vorbe, fecioara Maria a adăogat: «*Iată roaba Domnului; fie mie după cuvântul tău!*» Și îngerul s'a depărtat.

Fecioara Maria la Elisaveta. — După aceea, *Maria* plecă în *Iudeia*, la vara sa, *Elisaveta*, unde a rămas aproape trei luni. Iară *Iosif*, după sfatul îngerului Gavriil, care i s'a arătat în vis, spunându-i că rodul pântecelui ei este dela Duhul Sfânt, care l-a ales pe el, să poarte de grijă Mariei, a luat iarăși în casa sa pe *Sfânta Fecioară* cu care a vieţuit mai departe împreună.

Plecarea spre Betleemul Iudeii.—Pe vremea când *Sfânta Fecioară* purtà în pântece pe *Iisus*, domneà peste imperiul roman *Octavian August*. Acesta, voind să cunoască numărul tuturor supușilor săi depe toată întinderea imperiului, porunci ca, fiecare om să meargă să-și scrie numele în satul sau orașul de unde i se trăgeà neamul.

Urmând poruncii împăratului, Sfânta Fecioară porni cu logodnicul său, *Iosif*, spre *Betleem* — vechea cetate a lui *David* —, de oarece aici erà leagănul neamului lor.

Sosind în cetate, din pricina îmbulzelii de lume, abià găsiră adăpost într'un staul de vite, la marginea orașului. Tocmai în vremea aceea venì ceasul ca Sfânta Fecioară să nască. Neavând alt loc de adăpost, născù în staul. După ce și-a înfășat pruncul în scutice, l-a pus în ieslea oilor.

Vestirea păstorilor despre Nașterea Mântuitorului.—In preajma staulului, unde născuse Sfânta Fecioară, erau mai mulți ciobani, cari străjuiau noaptea în jurul turmelor. Ingerul Domnului li s'a arătat lor cu mare strălucire. Ei, deocamdată s'au înspăimântat. Ingerul însă le-a grăit: «*Nu vă temeți! Eu vin să vă aduc vouă veste bună și isvorîtoare de multă bucurie pentru tot norodul. Astăzi s'a născut Mântuitorul*

lumii, Christos Domnul, în cetatea lui David. Mergeți la staulul din apropierea voastră și-L veți află înfășat în scutece și culcat în iesle!» Cum sfârși aceste vorbe, îndată se ivì împrejurul îngerului, mulțime mare de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu și cântând: «*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pe pământ: pace; între oameni: bunăvoire!*» Incetul cu încetul, ceata îngerilor se depărtă; iar glasul lor se pierdù în nemărginire.

Inchinarea păstorilor. — După ce se desmeticiră din buimăceala în care căzuseră, ciobanii se hotărîră să meargă să

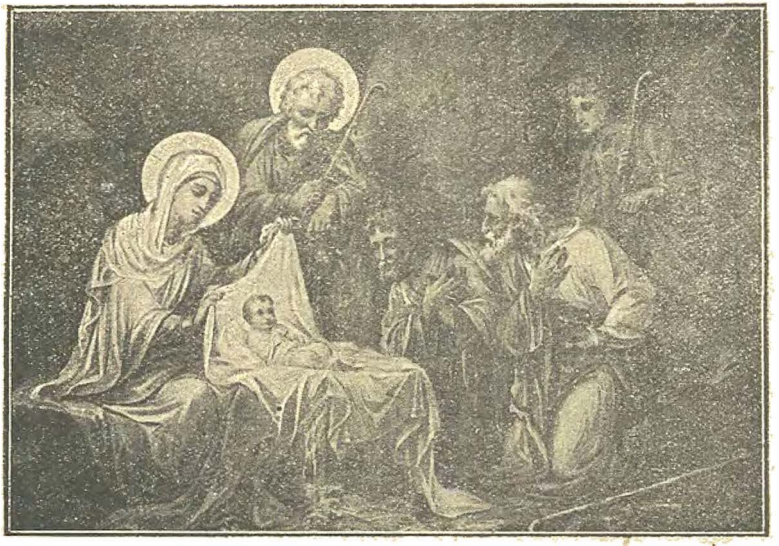

Nașterea lui Iisus.

vază dacă spusele îngerului erau adevărate, sau ei fuseseră prada vreunui vis.

Intrând în staul, se minunară grozav, când văzură aievea ceeace le spusese Ingerul Domnului. Ei se închinară noului născut, apoi, lăudând și preamărind pe Dumnezeu, povestiră ciudata lor întâmplare. Toți rămaseră mirați de spusele lor; iar Maica Domnului — mulțumind celui Atotputernic — săpă în inima ei, tot ceeace auzì spunându-se despre Fiul său.

La opt zile dela nașterea Sa, Pruncul fu tăiat împrejur dându-I-se numele *Iisus*, după cum vestise îngerul Domnului înnainte de a se zămislì.

Intâmpinarea lui Iisus în templu.—Apropiindu-se ziua

curăţirii, rânduită de legea lui *Moise* la patruzeci de zile dela naştere, *Iosif* şi *Maria* au adus Pruncul la *Ierusalim,* ca să-L înfăţişeze Domnului, sacrificând pentru răscumpărare, doi porumbei. Şi erà în Ierusalim un bătrân anume *Simion* căruia i se făgăduise că nu va muri până nu va vedeà pe Mântuitorul omenirii. Călăuzit de Duhul Sfânt, el venì la templu, tocmai în ziua când *Iisus* fu adus pentru curăţire. Cum a văzut Pruncul, Simion L-a ridicat în braţe zicând: «*Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, în pace, după cuvântul Tău, că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înnaintea feţei tuturor popoarelor: lumină pentru luminarea neamurilor şi slăvirea poporului Tău, Israel!*»

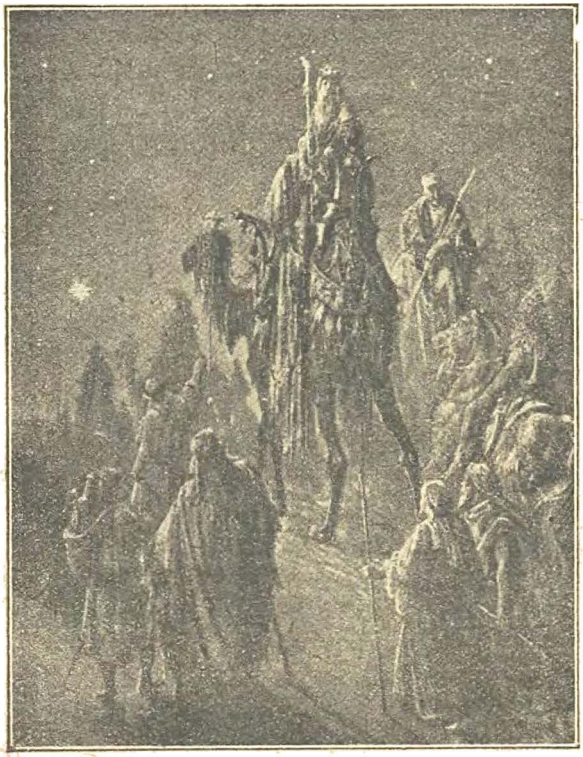

Călătoria magilor după stea.

. Tot atuncea se allà în templu o femeie foarte bătrână, *porooroci̦a Ana,* care erà în vârstă de optzeci şi patru de ani. Toată vremea văduviei sale şi-o petrecuse în biserică, cu ajunări şi rugăciuni. Văzând pe Iisus începù a vorbì şi ea despre prunc, spunând tuturor că El este Cel trimis să mântue neamul lui *Israel.*

După ce Iosif şi Maria au adus jertfă lui Dumnezeu, au plecat din Ierusalim.

Cei trei magi dela Răsărit. — In vremea Naşterii Mântuitorului, rege al *Iudeii* erà *Irod-cel-Mare,* reziditorul templului din *Ierusalim.* El fu foarte turburat de venirea unor magi din răsăritul *Asiei,* cari cercetau prin Ierusalim, unde s'a nă-

scut de curând un mare împărat, a cărui stea o văzuseră pe cer. Chemându-i la dânsul, îi iscodì, să afle ce știu despre acel nou împărat. Din cercetările cărturarilor evrei se dovedì că Mântuitorul se va naște în *Betleem.*

Irod îndemnă pe magi, să pornească în căutarea Pruncului și, de-L vor aflà, să-i dea și lui de veste, spre a merge să I se închine și el. Gândul lui ascuns însă, crà ca să-L omoare.

Cum ieșiră din Ierusalim, călăuziți de steaua cea miraculoasă, cei trei magi aflară Pruncul chiar în Betleem. După ce I s'au închinat, l-au lăsat o mulțime de daruri bogate, printre cari: aur, smirnă și tămâe; și apoi au pornit înnapoi, în ținuturile lor, fără a se mai abate pe la Irod, al cărui gând ascuns le fusese descoperit în vis de Ingerul Domnului.

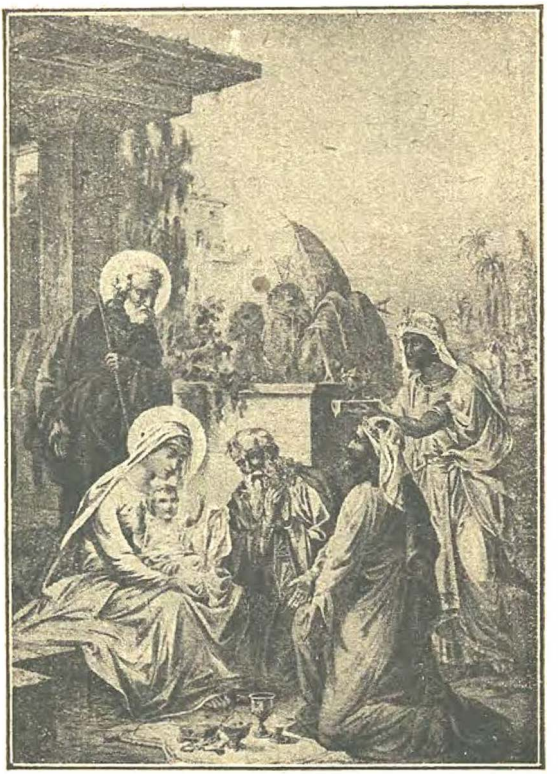

Venirea celor trei magi

Fuga în Egipt. — Pe când *Irod* ardeà de nerăbdare, ca să afle de urma Pruncului pe care-L temeà să nu-i răpească domnia, Ingerul Domnului se arătă în vis lui *Iosif* zicându-i, să ieà degrab Pruncul și pe mama Lui, și să fugă în *Egipt*, unde va rămâneà până ce va fi vestit din nou, să se întoarcă. Iosif a ascultat porunca dumnezeiască. El porni în Egipt pe căi ascunse și rămase acolo până la moartea lui Irod, care se întâmplă la scurtă vreme după nașterea Mântuitorului.

Uciderea pruncilor din Betleem și împrejurimi.—Înfuriat că magii își bătuseră joc de el, și nu se mai întorsese prin

Ierusalim, Irod a dat poruncă să fie uciși toți pruncii, mai mici de doi ani, născuți în *Betleem* și prin împrejurimi, nădăjduind că printre ei va fi nimerit și împăratul de care el se temeà așa de grozav. Acest ordin al crudului rege revărsă jale mare în tot norodul evreu, care-și înnecă durerea în blestemele aruncate împotriva celui rătăcit. Murind Irod, *Iosif* primì poruncă dumnezeiască, să se întoarcă în țara sa. Sosind în *Palestina,* el află că peste *Iudei* domnește *Arhelau,* fiul lui Irod, și se temù să mai meargă la *Betleem.* De aceea se

Fuga în Egipt.

așeză în cetatea *Nazaret* din *Galileia,* de unde I s'a tras și numele Mântuitorului, de *Nazarineanul.*

Iisus în mijlocul învățaților evrei. — Până la vârsta de doisprezece ani, *Iisus* a crescut în casa părinților Săi, învățând și cercetând în tovărășie cu bătrânul *Iosif* și cu mama sa cele scrise în *Biblie.* La doisprezece ani, merse de sărbătorile *Paștelui,* împreună cu părinții Săi, la *Ierusalim.* După sfârșirea sărbătorilor, Iosif și *Maria* căutară pe Iisus spre a porni spre casă; dar negăsindu-L plecară singuri, socotind că El va fi pornit înnainte cu niscai neamuri. După cale de-o zi, băgară de seamă că Iisus nu e nicăieri. Nemângâiați, ei se re-

întoarseră la Ierusalim. Aci, aflară pe Iisus în templu, în mijlocul învățaților, descosându-i asupra tuturor celor scrise în vechiul testament și dându-le răspunsuri, cari uimiau pe toți cei ce-L ascultau.

Văzându-L, *Sfânta Fecioară* îi zise: «*Fiule, de ce ne-ai făcut nouă aceasta? Iată, tatăl tău și cu mine, îngrijorați, te-am căutat!*»

Auzind vorbele maicii Sale, Iisus îi răspunse: «*Pentruce M'ați căutat? Oare n'ați știut că Mi se cuvine să fiu întru cele ce sunt ale Tatălui Meu?*»

Aceste cuvinte nu fură înțelese de nimeni; numai mama Sa, le păstră în inima sa. După aceea porni cu părinții Săi spre Nazaret, unde trăi până la maturitate, ascultându-i și sporind în înțelepciune.

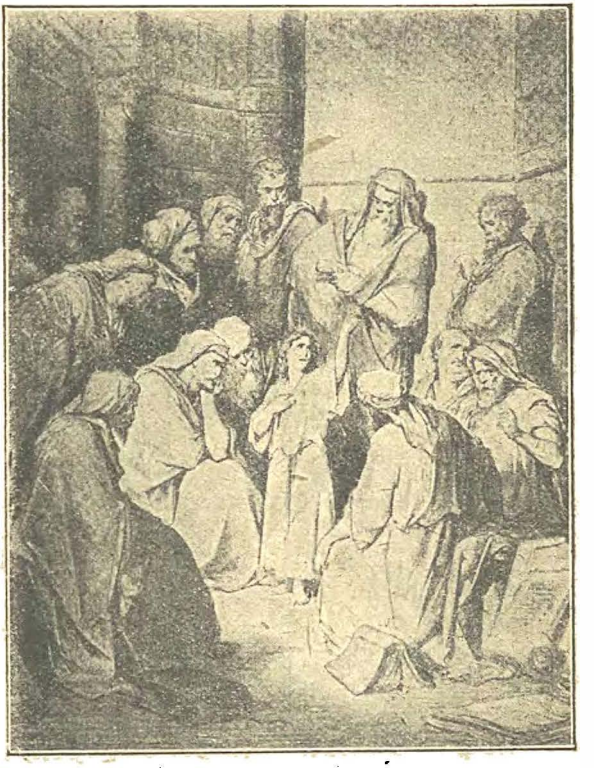

Iisus între cărturarii evrei.

4. ARĂTAREA LUI IISUS IN LUME

Botezul lui Isus.—Despre viața *Mântuitorului* până la vârsta de treizeci de ani, nu mai aflăm nimic în *Sfânta Evanghelie*. Se crede că El și-a petrecut timpul pregătindu-se, ca și *Ioan Botezătorul*, pentru vremea când urmă să iasă în lume spre a propoveduì dumnezeiești Sale învățături.

Pe când Ioan botează norodul în apele *Iordanului*, veni la el și *Iisus Christos*, cerându-i să-L boteze. Atunci, Ioan I-a zis Lui: «*Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine?*» Iar Iisus i-a zis: «*Lasă acum, că așa se cade;*

trebuie să împlinim toată dreptatea legii!» Ioan se supuse poruncii Domnului și-L botează.

Ieșind din apă, Iisus îngenunchiè spre a se rugà *Tatălui Ceresc.* Atunci, o lumină mare străbătù zările și *Duhul Sfânt* se coborî peste Dânsul în chip de *porumbiel;* iar un glas din văzduh se auzì zicând: «*Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care bine am voit!*»

Ispita Satanei. — După botez, *Iisus* se retrase în pustiul *Iudeii,* unde postì patruzeci de zile și patruzeci de nopți, fără a se hrănì cu cevà.

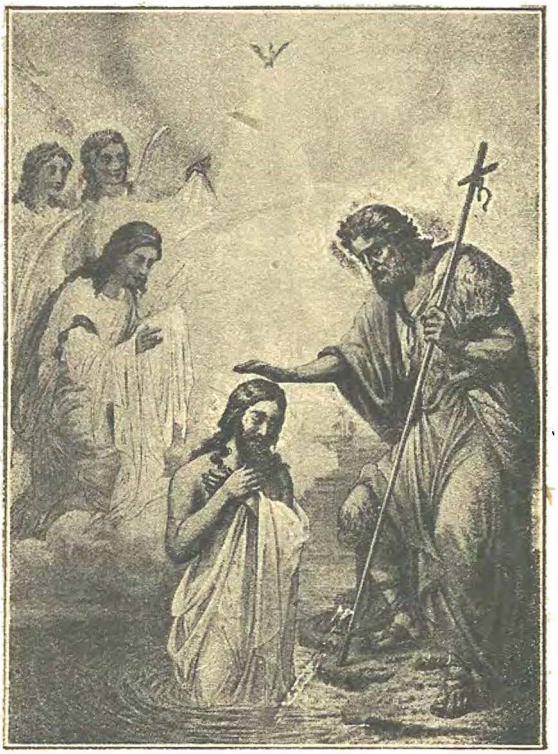

Botezul lui Iisus.

Satana, venind la Dânsul, căutà să-L supuie ispitei, zicându-I: «*De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi pietrelor acestora, să se prefacă în pâine!*» Mântuitorul însă îi răspunse: «*Scris este: nu numai cu pâine poate trăì omul, ci și cu toată vorba grăită prin gura Domnului!*»

Ducându-L însfânta cetate și așezându-L pe una din aripele templului, *Diavolul* îi zise iarăși: *De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos de aici, căci stă scris: Ingerilor Săi va porunci pentru Tine și pe mâini Te vor purtà, ca nu cumva piciorul Tău să se împiedice de piatră!»* La acestea, *Christos* îi răspunse: «*De asemenea stă scris: să nu ispitești pe Domnul Dumnezeul Tău!*»

După aceea, Satana Îl duse pe un munte înnalt, de unde-I arătă toate împărățiile lumii și slava lor, și, după ce-I vorbì despre bunătățile pământului, Ii zise: «*Toate acestea Ți le voiu da Ție, dacă îngenunchind, Te vei închinà mie!*»

Atunci, Domnul Christos i-a strigat : «*Pieri din naintea mea, Satano; căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini și numai Lui să-I slujești!*» Și a pierit Satana; iar îngerii au venit la Dânsul, să-L slujească.

După aceea, Mântuitorul plecă în lume, să predice cuvântul Domnului.

5. UCENICII LUI IISUS

Cei dintâi ucenici. — Părăsind pustiul, după ce postise și se rugase patruzeci de zile și patruzeci de nopți, întocmai ca *Moise* când a statornicit *Așezământul cel vechiu;* și după ce înfruntă ispita diavolului, care, tot ca în vremea primilor oameni, căută să-L apropie de cele lumești, atâtându-I întâi pofta de mâncare, apoi dorul de măriri deșarte: Mântuitorul porni spre *Iordan,* unde *Ioan* urmă să propoveduiască, îndemnând lumea să apuce calea pocăinței. Fiindu-I greu să poată răspândi singur Sfintele Sale învățături, El își alese doisprezece tovarăși, doisprezece ucenici din mijlocul poporului de jos.

Primii ucenici, cari au urmat pe *Iisus,* au fost: *Ioan* și *Andrei,* cărora *Ioan Botezătorul* le-a descoperit că Acela este *Mesia* cel așteptat, răscumpărătorul păcatului strămoșesc. Andrei, la rândul lui, a spus fratelelui său, *Simon,* că a aflat pe Mesia, ce se tâlcuește *Christos,* și l-a dus la Dânsul. Când l-a văzut Iisus pe Simon i-a zis: «*Tu te vei chemà Chifà, ce se tâlcuește Petru, adică om tare ca piatra!*» De asemenea, Ioan a adus pe fratele său, *Iacob;* iar Iisus a mai chemat pe *Natanail,* căruia îi mai ziceà și *Bartolomeu.*

Ziua următoare, înnainte de a porni spre *Galileia,* Iisus mai chemă după sine și pe *Filip* din *Betsaida,* adică din acelaș loc cu Andrei și cu Petru.

Nunta din Cana Galileii. — La trei zile după chemarea primilor ucenici, fu o nuntă în *Cana Galileii,* la care a fost chemată și mama lui *Iisus,* împreună cu Fiul său și cu ucenicii Lui. In timpul ospățului se sfârși vinul. Sfânta Fecioară spuse aceasta Mântuitorului. Iisus porunci să se umple cu apă șase vase de piatră ce se aflau acolo, cuprinzând fiecare cam două-trei vedre. Apoi zise: «*Scoateți acum și dați nunului!*» Când băù, nunul se minună de bunătatea vinului. Chemând

pe mire îi zise: «*Ştiu că orice om pune la masă întâi vinul cel bun; şi numai după ce i se îmbată oaspeţii aduce şi de cel mai prost. Tu, văd că ai ţinut vinul cel bun până acum?!...*» In urmă, dovedindu-se cum s'au petrecut lucrurile, toţi au rămas plini de uimire şi au crezut în puterea dumnezeiască a Mântuitorului. Aceasta a fost cea dintâi minune cunoscută, săvârşită de Iisus.

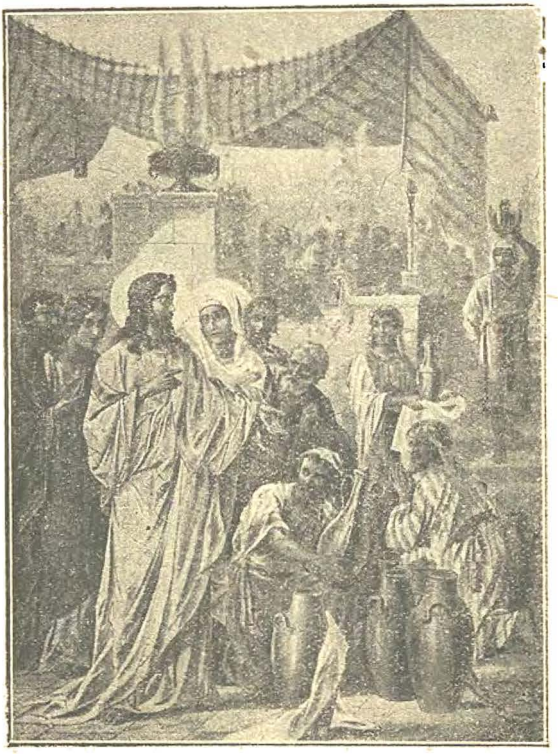

Nunta din Cana Galileii.

Din Cana, Mântuitorul a pornit cu mama Sa şi cu ucenicii Săi spre *Capernaum*, unde a rămas doar câteva zile.

6. INTÂIUL AN DE PROPOVEDUIRE

Inceputul propoveduirii.—Apropiindu-se *Paştele Iudeilor*, *Iisus* a mers la *Ierusalim*. Aflând în templu oameni cari se îndeletniceau cu vânzarea: boilor, oilor, porumbeilor; făceau schimb de bani şi alte negoţuri nepotrivite cu un locaş dumnezeesc, El făcù bici de frânghie şi-i alungă afară din biserică, zicându-le: «*Luaţi acestea d'aicea şi nu faceţi casa Tatălui Meu casă de negoţ!*»

Intrebat de Iudei ce-L îndreptăţeşte pe El, să socotească templul drept casă a Tatălui Său, Iisus le-a răspuns: «*Stricaţi templul acesta şi Eu în trei zile îl voiu ridică!*» Iar Iudeii I-au zis: «*Patruzecişişase de ani s'a zidit la clădirea lui şi Tu zici că'n trei zile îl vei zidi?!*» Iisus însă, vorbeà de templul trupului Său.

Mântuitorul a rămas în Ierusalim în tot timpul sărbătorilor

Paștelui și multă lume a crezut într'Insul auzindu-I graiul și văzându-I minunile. Printre aceștia a fost și *Nicodim,* unul dintre fruntașii și bogătașii *Iudeilor,* care, ascultându-I învățăturile și văzând minunile ce săvârșeà, cunoscù într'Însul pe alesul Domnului. Venind într'o noapte pe ascuns, în casa în care se adăposteà Mântuitorul îi zise: «*Învățătorule, știu că Dumnezeu Te-a trimis să ne înveți, căci nimenea nu ar puteà să faca minunile pe cari le săvârșești Tu, dacă Dumnezeu n'ar sălășluì într'Insul!*» Auzind vorbele lui, Iisus îi răspunse: «*Adevăr, numai adevăr îți grăesc: cel ce nu se va naște prin harul Celui de Sus, nu va puteà intrà în împărăția lui Dumnezeu!*»

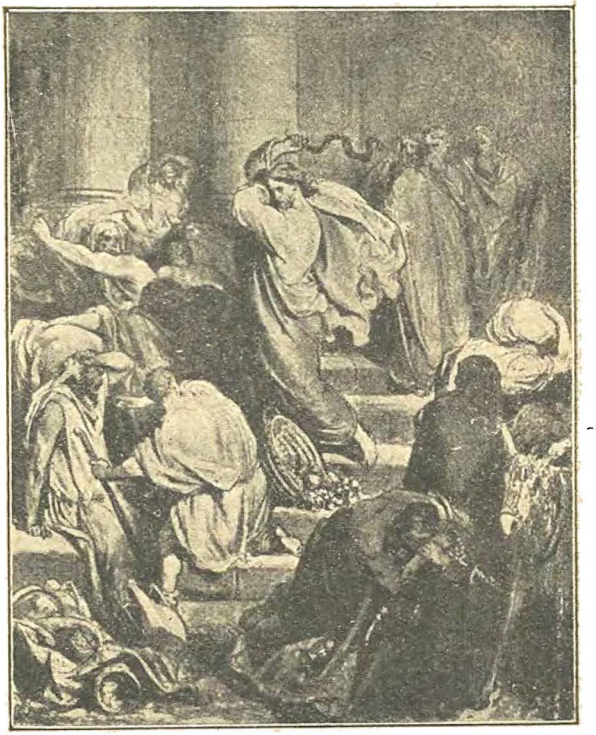

Isgonirea negustătorilor din templu.

Iar Nicodim Îl întrebă: «*Cum se poate face aceasta?*» Și Iisus îi răspunse că viitoarea renaștere a omenirei nu se va face cu trupul, ci se va face prin apă și Duh Sfânt; și aceasta va fi după înnălțarea Fiului omului pe cruce, asemenea șarpelui înnălțat în pustiu pe vremea lui *Moise,* pentru isbăvirea *Israeliților.*

Nicodem rămase credincios învățăturilor lui Iisus până la sfârșitul vieții sale.

Dela Ierusalim, Iisus a pornit cu ucenicii Săi prin *Iudeia,* botezând și sfătuind lumea să se pocăiască.

Iisus și Samarineanca. — Pe când erà în *Iudeia, Iisus* află că *Irod* băgase în temniță pe *Sf. Ioan Innainte-Mergă-*

torul. De aceea, El se întoarse în *Galileia*. In drum, trebuiă să treacă prin *Samaria*. El se oprì la fântâna lui *Iacov*, care se află în apropiere de *Sichem*, și trimise pe ucenicii Săi, să cumpere din cetate de-ale hranei.

In vremea aceasta venì din Sichem o femeie, ca să ieà apă dela fântână. Iisus cerù femeii, să-I dea să bea din vasul său. Aceasta, plină de mirare, îi zise: «*Cum, Tu, care ești Iudeu, ceri să bei dela mine, care sunt Samarineancă?*» Uimirea ei erà pricinuită de faptul că *Samarinenii* erau disprețuiți de *Iudei*, ca fiind de neam păgân; și nici un Iudeu n'ar fi cutezat să primească ceva din mâinile lor. Iisus i-a răspuns: «*Dac'ai fi cunoscut darul lui Dumnezeu, și ci e este Cel care-ți zice ție: «Dă-mi să beau!...» tu ai fi cerut dela Dânsul să-ți dea «apă vie» și ți-ar fi dat!*» Atunci femeia a adăogat: «*Doamne, dar nici ciutură nu ai și puțul este adânc; de unde ai doar apa cea vie? Oare tu ești mai mare decât Iacov, părintele nostru, care ne-a lăsat nouă fântâna aceasta, din care a băut: și el, și fiii săi, și turmele sale?*» Iar Iisus i-a zis: «*Oricine va bea din apa aceasta, va însetà iarăși; însă cel ce va bea din apa pe care i-o voiu da Eu, acela nu va mai însetà niciodată!*» Auzind acestea, Samarineanca zise degrab: «*Doamne, dă-mi și mie apă de aceea, ca să nu mai însetez și nici să mai viu să scot de aicea!*»

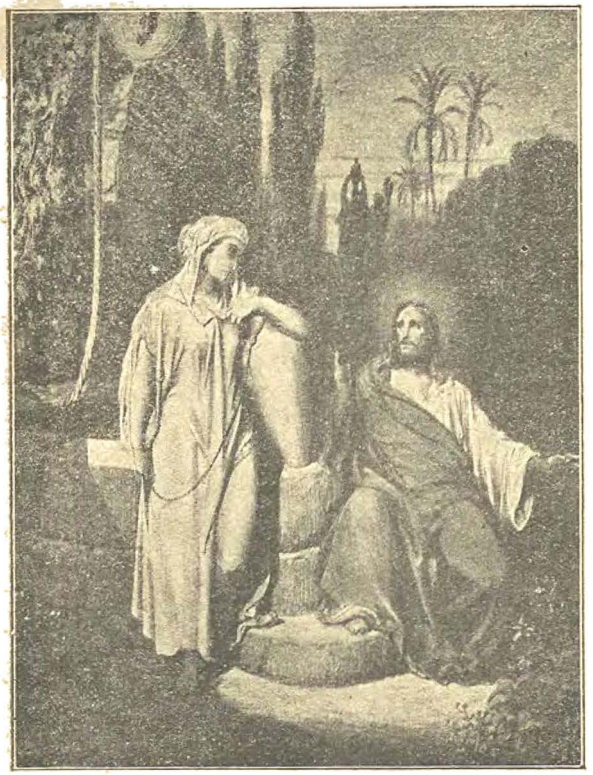

Iisus vorbind cu Samarineanca.

După aceste vorbe, Iisus îi zise să cheme pe bărbatul său.

Femeia însă, îi spuse că nu are bărbat. Spre a-i dovedi că El ştie toate, îi zise: «*Adevărat grăeşti că n'ai bărbat; că cinci ai avut, iar cel pe care-l ai acum nu-ţi este ţie bărbat!*» Cunoscând că Cel cu care vorbeşte, este cunoscător a toate, ea Il întrebă unde se cade să se închine cei credincioşi, de oarece părinţii lor s'au închinat în *muntele Garizim*, iar Iudeii zic că numai în *Ierusalim* se cade a se închină cineva. Iisus îi răspunse: «*Femeie, ascultă-mă pe Mine! Va veni vremea când: nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veţi mai închina Tatălui. Vine ceasul şi chiar a sosit, când închinătorii cei adevăraţi se vor închina Tatălui cu duhul şi cu adevărul!...*» Samarineanca mai adăogă: «*Ştiu că va veni Mesia, care se mai numeşte şi Christos; şi El ne va spune nouă toate!*» Iar Iisus i-a zis ei: «*Eu sunt!.. Cel ce-ţi vorbeşte!*»

Auzind acestea, femeia a lăsat ciutura şi a alergat în cetate să vestească lumea despre cele ce-a aflat, spre a veni să vază dacă Cel cu care a vorbit nu cumva este *Christos*.

Incă înnainte de a fi sfârşit vorba cu Samarineanca, sosiră şi ucenicii din cetate. Ei se mirară mult aflându-l de vorbă cu acea femeie. Aşezând masa Il chemară să mănânce; însă Iisus le zise: «*Mâncarea mea este să fac voia Celui ce M'a trimis să sfârşesc lucrul Său!*» şi arătând spre mulţimea de Samarineni ce veneau dinspre Sichem către Ei, adaose: «*Ridicaţi ochii voştri şi vedeţi că holdele sunt gata de secerat acum!*»

Cei veniţi din cetate, auzindu-L grăind au crezut într'Insul, mărturisind că El este cu adevărat Mântuitorul lumii. Rugat de Samarineni, a rămas la dânşii încă două zile, propoveduind învăţăturile Sale.

De-aci porni în Galileia urmat de ucenicii Săi.

Vindecarea tânărului din Capernaum. — Pe când se află în *Cana*, a venit la *Iisus* un mare slujbaş din *Capernaum*. Acesta L-a rugat să meargă să tămăduiască pe fiul său, care trăgeă să moară. Iisus îi spuse să se întoarcă acasă, că-şi va găsi copilul vindecat. Această minune făcù pe slujbaş cu toată casa lui, să creadă în Domnul şi în puterea lui suprafirească.

Iisus în Nazaret. — După aceea a venit *Iisus* în *Nazaret*, să propoveduiască. Intrând în sinagogă, a cetit în *Biblie* din cartea proorocului *Isaia*, cuvinte pe cari le-a tâlmăcit în aşa chip, încât toţi cei ce-L ascultau rămâneau uimiţi de înţelepciunea Lui. Insă, vorbele Sale nefiind pe placul multora dintre cei de faţă, unii ca aceia s'au sculat şi L-au gonit din cetate,

împlinindu-se astfel spusele Mântuitorului că: «*Nici un prooroc nu este cinstit în patria sa!*» Pornind din mijlocul celor ce-L urau pe El, s'a coborît în *Capernaum*, unde săvârşi o sumedenie de tămăduiri şi alte minuni vrednice de multă mirare.

Pescuirea îmbelşugată. — Intr'una din zile, pe când *Iisus* se află lângă lacul *Genizaretului*, s'a adunat în jurul Său norod mult, ca să-I asculte învăţăturile. Atunci, El se suì într'o luntre ce se află în marginea apei şi, depărtându-se puţin dela mal, începù să predice poporului. Iar după aceea a zis lui *Simon*, să arunce mrejele spre a prinde peşte. Simon I-a spus că toată noaptea a pescuit fără a prinde ceva; dar, totuşi Il va ascultà şi va aruncà mrejele. Când a vrut să le scoată, n'a putut. Atunci, a chemat în ajutor pe alţi pescari cu altă luntre. După ce-au scos mrejele, au umplut amândouă luntrile cu peşte. Toţi pescarii s'au mirat şi au rămas înfricoşaţi de această minune. Iar Iisus i-a zis lui Simon: «*Nu te teme! De-acum vei vână oameni!*» Şi lăsând luntrile lor, pescarii au urmat pe Mântuitorul.

Vindecarea unui paralitic. — Pe când *Iisus* se află în *Capernaum*, înconjurat de farisei şi cărturari, veniţi din toate părţile *Galileiei* şi *Iudeiei* ca să-I asculte învăţăturile, nişte oameni veniră la Dânsul cu un paralitic ce zăceà de multă vreme. Neputând, din pricina mulţimii norodului, să-l bage în casă pe uşă, s'au suit pe acoperiş şi, desvelind casa, au lăsat pe slăbănog cu patul său în faţa lui *Iisus*. Văzând Mântuitorul atâta credinţă, i-a zis lui: «*Fiule, ierte-ţi-se păcatele tale! Ia-ţi patul şi umblă!*» Şi slăbănogul se însănătoşì. Cei de faţă se minunară şi crezură în puterea lui dumnezeiască.

Cărturarii şi fariseii socotiră vorbele Mântuitorului, ca un fel de ocară faţă de Dumnezeu, singurul în putinţă de a iertà păcatele oamenilor. Iisus, înţelegându-le gândul, le zise: «*De ce cugetaţi astfel în sufletele voastre? Ce este mai uşor?... să zici: «iartă-ţi-se păcatele tale!»... sau să zici: «scoală-te şi umblă!»..?*». Apoi le spuse că Fiul omului are puterea pe pământ, ca să ierte păcatele; şi către paralitic, grăì: «*Ţie-ţi zic!... ia-ţi patul tău şi pleacă la casa ta!*» La vorbele Mântuitorului, slăbănogul se simţì însănătoşit ca prin farmec, şi luându-şi aşternutul pe care zăcuse, pornì spre casa sa, lăudând şi preamărind pe Dumnezeu. Poporul care fusese martor la această minune, se umplù de frică şi, slăvind pe Cel Atotputernic, grăià: «*Minunate lucruri văzurăm noi astăzi!*» Apoi, fiecare se împrăştiè spre casa sa.

7. AL DOILEA AN DE PROPOVEDUIRE

Vindecarea slăbănogului. — In vremea aceea, apropiindu-se *Paștele Iudeilor, Iisus* a pornit spre *Ierusalim*. Și erà acolo, lângă *poarta Oilor,* o scăldătoare numită *Vitezdà,* având cinci pridvoare în cari zăceau tot felul de bolnavi. Aceștia așteptau turburarea apei de către îngerul Domnului; și cel care intrà întâi în apă, după turburare, se făceà sănătos de orice boală ar fi zăcut. Și erà acolo un om, care zăceà de treizeci-șiopt de ani. Văzându-l, Iisus îi zise: «*Voești să fii sănătos?*» Iar el I-a răspuns că vrea, dar n'are cine-l bagà în scăldătoare la timp. Atunci, Mântuitorul i-a zis: «*Scoală; ia-ți patul tău și pleacă!*» Și îndată, bolnavul s'a sculat, și-a luat patul, și a plecat. Și fiind în ziua aceea *Sâmbătă,* cărturarii iudei îl certau pe el că și-a luat patul în zi de sărbătoare. Iar cel vindecat le-a răspuns că așa i-a poruncit Cel ce l-a făcut sănătos, și pe care el nu-L cunoaște. Aflând după aceea că Iisus este Cel ce l-a vindecat, s'a dus și L-a spus cărturarilor.

Iisus vindecând pe cei suferinzi.

Din pricină că El nu țineà ziua *Sâmbetei*, când trebuià să fie de ajutor, și — mai ales — fiindcă se numià pe Sine *Fiul lui Dumnezeu*: Iudeii au început să-L persecute, dorind chiar să-L omoare.

Alegerea apostolilor. — Intr'una din zile s'a suit *Iisus* în munte, unde s'a rugat toată noaptea. Făcându-se ziuă, El a

chemat pe *ucenicii* Săi, dintre cari şi-a ales doisprezece inşi, pe cari i-a numit *apostoli*; şi anume: **Petru** — care mai înnainte se numise *Simon*; fratele său, **Andrei**; **Iacob** şi **Ioan**, fiii lui *Zevedeu;* **Filip** şi **Bartolomeu** — numit şi *Natanail;* **Matei** vameşul şi **Toma** — numit şi *Geamănul;* **Iacob** al lui *Alfeu* şi **Iuda Tadeul** — fraţi; **Simon Cananitul** — numit şi *Zilotul;* şi **Iuda Iscarioteanul**, care mai apoi se făcù vânzătorul Domnului.

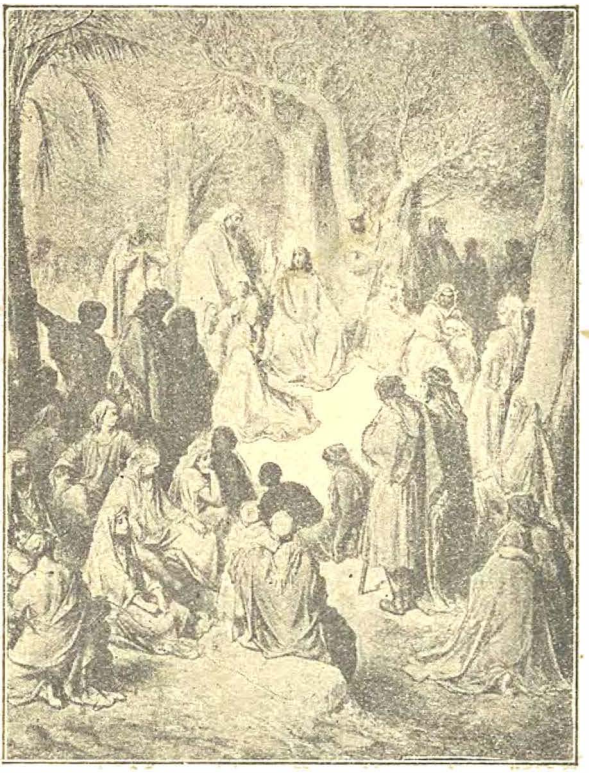

Predica depe munte.

Cu aceşti apostoli, Mântuitorul isbutì să răstoarne păgânismul şi să pună temeliile bisericii creştine. Pe aceştia i-a trimis El, să predice *Evangheliа* — cuvânt care înseamnă *Veste Bună* —, îndemnându-i să scoată din rătăcire mai ales poporul lui *Israel.*

Cele nouă fericiri. — Pe când Mântuitorul se aflà în *Galileia,* înconjurat de ucenicii Săi, precum şi de mare mulţime de norod, se urcă pe un munte din apropierea *Capernaumului* şi începù a predicà poporului adunat în jurul Său, zicând:

1. «*Fericiţi cei* **săraci cu duhul**, *că a lor este împărăţia cerurilor!*»

2. «*Fericiţi cei ce* **plâng**, *că aceia se vor mângâià!*»

3. «*Fericiţi cei* **blânzi**, *că aceia vor moşteni pământul!*»

4. «*Fericiţi cei* **flămânzi** *şi* **însetaţi după dreptate**, *că aceia se vor sătură!*»

5. «*Fericiţi cei* **milostivi**, *că aceia se vor miluì!*»

6. «*Fericiți cei cu* **inima curată**, *că aceia vor vedeà pe Dumnezeu!*»

7. «*Fericiți* **făcătorii de pace**, *că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chemà!*»

8. «*Fericiți cei* **prigoniți pentru dreptate**, *că a lor este împărăția cerurilor!*»

9. «*Fericiți veți fi, când* **vă vor ocărî** *și* **vă vor prigonì** *pe voi, și* **vor zice tot felul de vorbe rele și mincinoase** *împotriva voastră, din pricina Mea. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră este nesfârșită în ceruri; căci tot astfel au fost prigoniți și profeții cei cari aù fost mai înainte!*»

Aceste *nouă fericiri* au fost numite «**Predica depe munte**».

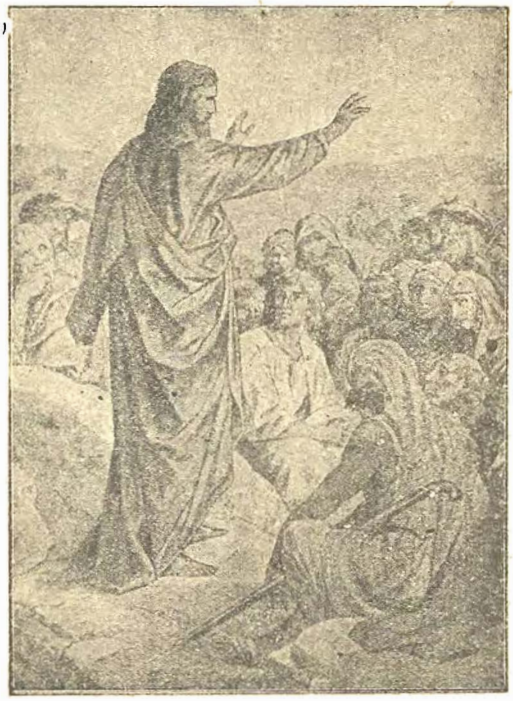

Iisus învățând norodul.

Alte învățături ale Mântuitorului. — In predicile Sale, Mântuitorul sfătuià norodul, cum să se poarte spre a câștigà bunăvoința dumnezeiască. El ziceà că: *milostenia* să o facem pe ascuns, nu în văzul lumii; de asemenea și *rugăciunea* să o facem feriți de privirile altora; *când postim* să nu ne arătăm oamenilor cu chipuri triste și suferinde, ca fățarnicii. Să nu fim *lacomi* și *agonisitori de averi lumești*, căci toate sunt zadarnice; ci să facem cât putem de multe fapte bune. *Să ne purtăm cu semenii noștri, tot astfel cum am dorì să se poarte și alții cu noi.*

Vindecarea unui lepros și a slugii unui sutaș. — Coborîndu-se din munte, *Iisus* a întâlnit în calea Sa un *lepros*, pe care l-a vindecat. După ce l-a sfătuit să nu spună nimănui cine l-a lecuit, l-a trimis să ducă bisericii, darul poruncit de *Moise*.

Apoi, intrând în *Capernaum,* l-a ieșit în cale un *sutaș,* care L-a rugat să-i vindece o slugă bolnavă foarte greu. Și vroind Iisus să meargă la patul bolnavului, sutașul I-a zis: «*Doamne, nu sunt vrednic să intri subt acoperișul casei mele; ci zi numai un cuvânt și sluga mea se va tămăduì! Căci și eu sunt în slujba stăpânirii și am sub mine slujitori; și de zic unuia: «Du-te!»... se duce; iar de zic altuia: «Vino!»... vine!; și de poruncesc slugii mele: «Fă aceasta! o face 'ndată!*»

Auzind Mântuitorul vorbele lui, s'a minunat grozav; și a zis celor ce-L urmau: «*Vă spun drept, că nici în Israel n'am aflat atâta credință!... De aceea vă zic, că mulți vor venì: și dela răsărit, și dela apus, și se vor odihnì: cu Avraam, și cu Isaac, și cu Iacov, în împărăția cerurilor. Iar fiii împărăției vor fi aruncați în întunericul cel mai mare, acolo unde va fi plângerea și scrâșnirea dinților!*»

Apoi, grăind către sutaș, îi zise: «*Mergi și cum ai crezut, să-ți fie ție!*» Și din acel ceas, sluga s'a tămăduit.

Invierea tânărului din Nain. — Intr'una din zile, mergând Iisus cu ucenicii Săi și cu o mulțime de norod, în cetatea *Nain,* a întâlnit la poarta cetății lume multă ducând la groapă un mort, unicul fiu al unei văduve. Văzând Mântuitorul jalea cea mare a mamei, I se făcù milă de ea, și, apropiindu-se de racla mortului îi zise: «*Tinere, ție-ți grăesc: scoală-te!*» Și îndată, mortul s'a sculat și a plecat cu mama sa. Toți cei de față s'au înfricoșat și au început a lăudà pe Dumnezeu. Vestea acestei minuni s'a răspândit în cuprinsul întregei Iudei și'n toate ținuturile dimprejur.

Mirul femeii păcătoase. — Odată, pe când *Iisus* se aflà la masa unui fariseu, iată că venì la Dânsul o femeie păcătoasă cu un vas plin cu mir. Plângând, ea se aruncă la picioarele Lui pe cari I le udă cu lacrimi și, ștergându-le cu părul capului, le sărută și le unse cu mir. Fariseul se mirà în sine, că Iisus nu cunoaște că această femeie este o desfrânată și, deci, n'o isgonește. Iisus, înțelegându-i gândul, îi spuse fariseului, că acea femeie a făcut ceea ce el ca gazdă nu făcuse; adică I-a spălat picioarele, I le-a șters cu părul capului ei și, sărutându-I-le, I le-a uns cu mir; deci, pentru dragostea și credința ei, Mântuitorul îi spuse că i se vor iertà păcatele. Cei de față se mirau, întrebându-se: «*Cine-o fi Acesta care iartă păcatele oamenilor?*»

8. PILDELE LUI IISUS

Spre a-Şi face mai pricepute învăţăturile Sale, foarte deseori, Mântuitorul se folosea de pilde spuse pe înţelesul norodului care-L asculta. Prin aceste pilde sau parabole ţinea încordată ascultarea poporului, care-I sorbia cuvintele cu nesaţiu.

Odată, adunându-se în jurul Său mulţime mare de norod, de prin cetăţile vecine, a grăit în pilde.

Pilda semănătorului. — Ca să arate că nu toate învăţăturile dumnezeieşti se prind de sufletul ascultătorilor, a spus o pildă despre un semănător, care, semănând ogorul său: *o sămânţă a căzut lângă drum* şi a fost călcată, iar păsările văzduhului au mâncat-o; *alta a căzut pe piatră* şi, puţin timp după ce-a răsărit, s'a uscat pentrucă n'avea umezeală; *alta a căzut în mijlocul spinilor* şi, crescând spinii, au înnăbuşit-o; în sfârşit, *alta a căzut pe pământ bun* şi, răsărind, a făcut rod însutit. Grăind, acestea a strigat: «*Cel ce are urechi de auzit, să audă!*»

In această pildă: semănătorul este însăşi Mântuitorul; sămânţa este cuvântul lui Dumnezeu; iar locul unde a picat fiecare sămânţă, înfăţişează sufletul oamenilor cari prind învăţătura dumnezeească.

Sămânţa căzută lângă drum este cuvântul bun, care pătrunde în sufletul omului fără a se lipi de el, căci venind cugetul rău, adică diavolul, vorba bună pe care a auzit-o piere fără a lăsa vreo urmă asupra lui. *Sămânţa căzută pe piatră* este cuvântul bun, care intră în sufletul ascultătorului, iar acesta îl primeşte cu plăcere; însă având sufletul împietrit, învăţătura cea bună, deşi a răsărit, n'a avut de unde-şi trage umezeală şi deci, unde să-şi adâncească rădăcina, căci venind ispita, nu mai urmează îndemnul cel bun. *Sămânţa căzută în mijlocul spinilor* este cuvântul bun prins de sufletul oamenilor copleşiţi de nevoile vieţii, de avuţiile sau de plăcerile lor. Intunecaţi de preocupările zilnice, prin cuvântul, îl primesc cu plăcere, dar îl ucid, înnăbuşindu-l cu îndeletnicirile vieţii de toate zilele. *Sămânţa căzută pe pământul bun* este cuvântul bun, prins de sufletul oamenilor cu inima bună şi curată, cari, săpându-l într'înşii, îl păstrează cu sfinţenie şi caută să-l împărtăşească şi celor în mijlocul cărora trăiesc, pentru luminarea şi îndreptarea lor!

Pilda neghinei din grâu. — In altă pildă, Mântuitorul a

asemuit împărăția cerurilor, omului care a semănat în țarina sa *sămânță bună*, lăsând ogorul său în *paza slugilor*. Dar, pe când dormiau slugile, a venit *vrăjmașul* stăpânului și a semănat *neghină*. Odată cu grâul a răsărit și neghina. Văzând aceasta, slugile au întrebat pe stăpân, dacă le dă voie să smulgă neghina. Stăpânul le-a spus că se poate ca odată cu neghina, să smulgă și grâul; și deci, e mai bine să le lase să crească până la *seceriș*, când vor plivi întâi *neghina* și, făcând-o snopi, *o vor arde;* iar după aceea, vor culege și *grâul*, pe care *îl va aduna în hambarele sale.*

In această pildă: semănătorul seminței celei bune este însăși Mântuitorul; țarina este omenirea; semănătorul neghinei este satana; sămânța cea bună închipue pe cei ce urmează poruncile Domnului; iar neghina înfățișează pe cei ce ascultă îndemnurile duhului necurat; secerătorii sunt îngerii, iar secerișul închipue sfârșitul lumii, când cei răi vor fi pedepsiți, iar cei buni, răsplătiți după faptele lor.

Pilda smochinului neroditor. — Intr'una din zile au venit la Iisus câțiva inși, cari-I vorbiră despre niște *Galileieni* uciși din ordinul lui *Pilat*, pe când aduceau jertfe. Iisus le-a zis: «*Oare credeți voi, că acei Galileieni au fost cei mai păcătoși dintre toți Galileienii, de au pătimit acestea?... Nu!... Și vă spun vouă, că de nu vă veți pocăi, toți veți pieri așa!... De asemenea, cei optsprezece peste cari a căzut turnul Siloamului și i-a omorît, vi se pare că au fost cei mai greșiți dintre toți oamenii cari locuiau în Ierusalim?... Nu!... Și vă spun înc'odată, că de nu vă veți pocăi, toți veți pieri la fel!*»

După aceea le spuse pilda aceasta: Cineva avea un smochin sădit în via sa. Venind vremea să-i culeagă roadele, nu află nimic într'însul. Atunci zise vierului: «*Iată, de trei ani într'una aștept rod dela acest smochin și văd că nu rodește. Să-l tai, ca să nu mai ție locul prins în zadar!*» Auzind acestea, vierul i-a răspuns: «*Stăpâne, mai lasă-l și anul acesta; și-l voiu săpà împrejur, și-i voiu pune gunoiu, poate va rodi. Iar de nu, anul viitor îl voiu tăià negreșit.*

Pilda grăuntelui de mușt ar și a aluatului.—In alte pilde, Mântuitorul a asemuit împărăția cerului: cu *grăuntele de mușt ar* semănat în pământ bun, care, deși mic la bob, crescând însă, întrece toate buruienele și se face un mic copăcel pe care se pot adăpostì chiar păsările văzduhului; sau cu *aluatul*

pe care îl amestecă femeia în făină, și el, dospindu-se, toată coca o dospește.

Pildele: cu comoara, cu mărgăritarul și cu năvodul. — Mântuitorul a mai asemănat împărăția cerului cu o *comoară* ascunsă într'o țarină, pe care aflând-o un om, se duce și-și vinde tot avutul și cumpără acea țarină; sau cu negustorul cumpărător de mărgăritare, care, când a aflat *un mărgăritar* de mare preț și-a vândut toată averea sa și l-a cumpărat; ori cu *năvodul* în care se prinde tot felul de pești; și, fiind tras la mal, peștii cei buni sunt puși în vase, iar cei răi sunt aruncați afară, întocmai cum va fi și la sfârșitul omenirii cu sufletele oamenilor celor răi.

9. ALTE MINUNI ALE LUI IISUS

Liniștirea vânturilor. — Într'o seară, după ce predicase mulțimii care se adunase în jurul său, Iisus trecù cu ucenicii Săi pe celălalt țărm al lacului. Fiind pe apă se porni o furtună năprasnică, ridicând valuri ce amenințau să înnece corabia. Mântuitorul dormia. Înspăimântați, ucenicii L-au deșteptat rugându-L să-i mântuiască. Atunci, Iisus le zise: «*De ce v'ați înfricoșat puțin credincioșilor?*» Apoi a certat vântul și liniște mare s'a făcut. Iar cei din corabie se mirau și grăiau între dânșii: «*Cine-o fi Acesta: că și vânturile și marea Îl ascultă!?...*»

Invierea ficei lui Iair. — Într'una din zile, pe când *Iisus* vorbia poporului, veni la El mai marele unei sinagogi, anume *Iair*. Acesta-L rugă să meargă până la el, acasă, Să-i scape fata, care era pe moarte. Iisus porni împreună cu ucenicii Săi spre locuința preotului. Până să sosească la Iair, veni veste că fica sa a murit. Atunci, Mântuitorul zise lui Iair: «*Nu te teme; numai credință să ai!*» Ajungând acasă, Iisus zise celor ce plângeau: «*Ce vă turburați atâta?... Fugiți că fata n'a murit, ci doarme!*» Și toți Îl priviau cu milă și batjocură, întru cât ei știau că fata murise. După aceea, Mântuitorul scoase afară pe cei ce se aflau în jurul moartei și rămase numai: *El*, cu *Petru*, *Iacov* și *Ioan*, și cu părinții fetei. Și, luând-o de mână, îi zise: «*Fecioară, scoală-te!*» Și fata a înviat. Toți cei de față s'au înspăimântat, văzând această întâmplare; iar Iisus le-a poruncit să nu spună nimănui ceea ce au văzut. Vestea acestei minuni însă, s'a răspândit în toată partea aceea.

Vindecarea unei femei bolnave. — Pe când Iisus mergeà spre casa lui *Iair*, pornì după Dânsul o mare mulțime de oameni. Printre aceștia se aflà și o femeie, care pătimià de doisprezece ani de o boală femeiască foarte grea. Aproape tot avutul său și-l cheltuise căutându-se cu feldefel de vraci și cu tot soiul de doctorii. Rușinându-se a rugà fățiș pe *Iisus* s'o tămăduiască de suferința sa, gândì că, dacă va puteà să se atingă de veșmintele Mântuitorului — de a cărui putere dumnezeiască erà încredințată —, ea se va lecuì. Strecurân-

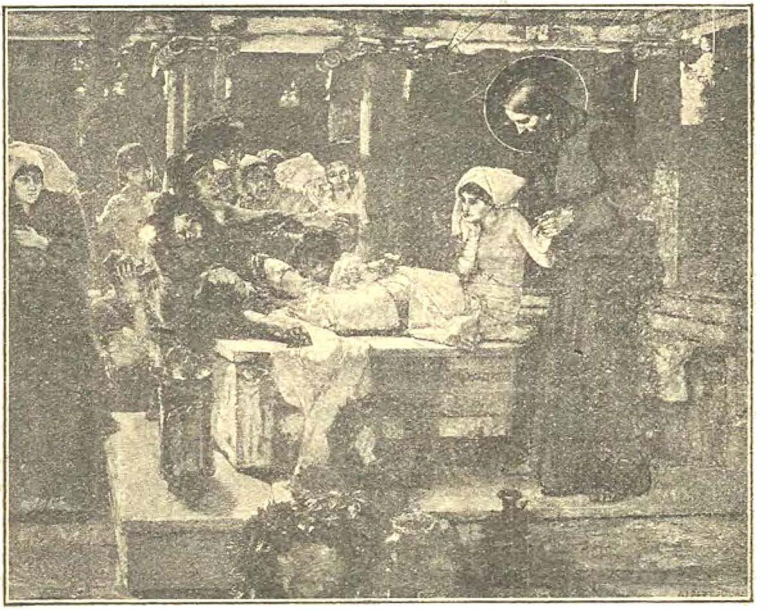

Invierea ficei lui Iair.

du-se prin mulțime, isbutì să se atingă de Iisus, și îndată se lecuì. In acea clipă, Mântuitorul simțì puterea care ieșise dintr'Însul; și întorcându-se spre apostoli îi întrebă: — «*Cine s'a atins de mine?*» Iar femeia, văzând că fusese descoperită și simțind că sănătatea pătrunsese iarăși în corpul său, se apropiè tremurând de Iisus. Căzând în genunchi înnaintea Lui, își mărturisì fapta în fața norodului adunat acolo, spunând totdeodată, cum se simțise vindecată din acelè clipe. Atunci, Iisus i-a zis: — «*Fii fără teamă, fică! Credința ta te-a vindecat! Mergi liniștită!*»

Văzând Iisus că norodul este setos de învățăturile Sale, po-

runcì apostolilor, să se răspândească doi câte doi în tot cuprinsul locuit de poporul lui Israel, spre a-l îndreptà pe calea adevăratei credinţe.

Hrănirea mulţimii cu cinci pâini şi doi peşti. — Trecând Iisus lacul *Tiberiadei* în cealaltă parte a *Galileii,* a venit la Dânsul norod ca la cinci mii de oameni, ca să-I asculte învăţăturile. Şi erà în preajma *Paştelui.* Toţi se întrebau: cu ce va sătură El atâta mulţime. Aflând la un copil cinci pâini de orz şi doi peşti, *Iisus* rânduì ca poporul să stea jos; şi, blagoslovind pâinile, a

Hrănirea mulţimii cu cinci pâini şi doi peşti.

spus ucenicilor, să le împartă mulţimii. După ce s'a săturat tot norodul, au mai adunat douăsprezece coşuri de frimituri. Oamenii, văzând această minune, şi-au zis: «*Acesta este adevăratul prooroc, Cel aşteptat de lume!*» Şi vroiau să-L facă împăratul lor; însă Iisus, lăsându-i, s'a suit singur în munte, să se roage. Pierzându-I de urmă: şi Lui, şi ucenicilor Săi, mulţimea pornì a-l căutà pretutindeni. Şi neaflându-L, se urcară în corăbii şi merseră spre *Capernaum,* unde-L găsiră. Fiind întrebat de norod când a sosit acolo, Iisus le răspunse: «*Amin, amin grăiesc vouă!... Mă căutaţi, nu pentrucă aţi văzut semne, ci pentrucă v'am săturat cu pâine! Ingrijiţi-vă însă,*

nu de hrana cea trecătoare a trupului, ci de aceea ce rămâne spre viața veșnică și care vi se va da vouă de Fiul omului!»

După aceea, vorbind poporului, Iisus spuse că El este pâinea cea vie, care s'a pogorît din cer; și cel ce va mâncà din pâinea aceasta — adică se va adăpà dela învățăturile Sale —, viu va fi în vecii vecilor. Auzind vorbele Lui, mulți din ucenici, nepricepându-le, nu știau ce să creadă; iar mare parte dintr'înșii s'au întors înnapoi și n'au vroit să-l mai urmeze. Grăind către cei doisprezece ucenici ai Săi, Mântuitorul îi întrebă dacă și ei vor să-L părăsească. Atunci, Petru îi răspunse: «*Doamne, la cine ne vom duce? Cuvintele vieții*

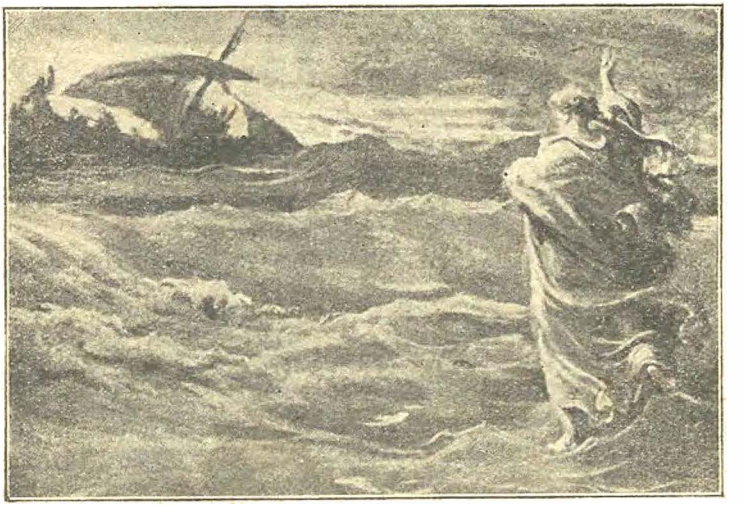

Iisus mergând pe valurile mării.

veșnice la Tine le-am aflat; și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Christos, Fiul lui Dumnezeu!»

Furtuna depe mare. — Dacă s'a făcut seară, ucenicii s'au coborît în corăbii și au pornit singuri în cealaltă parte a mării, la *Capernaum*. Dar iată că întunerec mare se făcù, încât nimic nu se mai vedeà. Către a patra streajă a nopții, ei zăriră pe *Iisus* venind spre dânșii pe mare, și se înspăimântară, crezând că văd o nălucă. Dar Iisus le-a vorbit, îndemnându-i să nu se teamă. *Petru* însă, îi zise: «*Doamne, de ești Tu, poruncește-mi, să viu la Tine pe apă!*» Și Iisus i-a zis: «*Vino!*» Dar coborîndu-se din corabie, el se speriè de furia cea mare a furtunii și începù să se cufunde. De spaimă strigă:

«*Doamne, ajută-mă!*» Dându-i mâna, Mântuitorul intră cu el în corabie, zicându-i: «*Puțin credincioasule, pentru ce te-ai îndoit?*» La câtva timp, după aceea, vântul s'a potolit; iar ei s'au coborît în pământul *Genizaretului.*

10. AL TREILEA AN DE PROPOVEDUIRE

Iisus în Fenicia. — După ce Iisus a străbătut tot ținutul *Galileiei,* trecù în pământul *Feniciei,* în părțile *Tirului* și *Sidonului.* Aci, doreà El să nu fie cunoscut de nimeni. Dar nu putù să rămână în tihnă, căci o femeie cananiancă se ținù după Dânsul, rugându-L să-i vindece pe fica sa, care erà chinuită grozav de duhuri rele. Mântuitorul s'a făcut a nu-i auzì rùga. Ea însă, Il urmà de-aproape, rugându-L necontenit să-i mântuiască fata. Atunci, ucenicii rugară și ei pe Iisus, să asculte rugămintea femeii. Mântuitorul le-a răspuns că El nu a fost trimis decât numai pentru oile cele pierdute ale lui *Israel;* după aceea a intrat în casă, împreună cu ei. Femeia intră și ea după Dânșii, și, închinându-se, Il rugă din nou, zicându-I: «*Doamne, ajută-mă!*» Iisus i-a răspuns: «*Să lăsăm mai întâi, să se satureze fiii, căci nu e bine să luăm pâinea fiilor spre a o arunca la câini!*» Atunci, femeia a adăogat: «*Așa este, Doamne, dar și câinii mănâncă din frimiturile ce cad dela masa stăpânilor lor!*» Văzând Mântuitorul stăruința ei, zise: «*Femeie, mare este credința ta!... facă-se după cum voiești!*»

Din ceasul acela, fata s'a tămăduit.

Vindecarea unui surdo-mut. — Ieșind din hotarele *Tirului* și *Sidonului,* Iisus s'a coborît iarăși spre marea *Galileiei.* Aci venì la Dânsul un surd-gângav, care-L rugă să-l lecuiască. Punând degetele în urechile lui și atingându-se de limba lui, privì spre cer și zise: «*Deschideți-vă!*» Din acel ceas, bolnavul se vindecă și pornì să spună lumii despre tămăduirea lui, deși Iisus îl îndemnase să ție faptul în taină.

A doua înmulțire a pâinilor. — Intr'una din zile, fiind iarăș popor mult adunat în jurul Său — ca la patru mii de oameni, cari nu aveau nimic de ale hranei, și cari de trei zile nu luaseră aproape nimic în gura lor, Iisus întrebă pe ucenicii Săi, câte pâini au. Și aflând că au doar, câțiva pești și șapte pâini, le-a blagoslovit; iar ucenicii le-au împărțit mulțimii, care a mâncat de s'a săturat, și au mai rămas și șapte coșuri de frimituri.

Apoi a trecut Iisus, din *Betsaida,* în *Cezarèa lui Filip,* fratele lui *Irod* din *Galileia* — omorîtorul lui *Ioan Botezătorul.* Pe cale, a destăinuit ucenicilor Săi, tot ceea ce aveà să pătimească în *Ierusalim:* dela bătrâni, dela cărturari şi dela mai marii preoţilor; *că va fi omorît, dar a treia zi va învià.*

Schimbarea la faţă. — După şase zile, *Iisus* a luat: pe *Petru,* pe *Iacob* şi pe *Ioan,* şi s'a suit pe muntele *Taborului* din *Galileia.* Aci *s'a schimbat la faţă,* arătându-li-se cu strălucire mare şi înveşmântat cu îmbrăcăminte albă ca zăpada. Insoţitorii lui Iisus au văzut pe *Moise* şi pe *Ilie* vorbind cu Domnul; şi un glas din văzduh s'a auzit vestind: «*Acesta este fiul Meu cel iubit, întru Care bine am voit; pe Acesta să-L ascultaţi!*» Şi auzind aceste cuvinte, ucenicii au căzut cu faţa la pământ. Apropiindu-se Mântuitorul de ei, le zise: «*Sculaţi-vă şi nu vă temeţi!*» Ridicându-se n'au mai văzut pe nimeni, decât numai pe Iisus. Pe când se coborà din munte, Mântuitorul le-a zis: «*Să nu spuneţi nimănui despre vederea aceasta, până ce Fiul omului nu se va sculà din morţi!*»

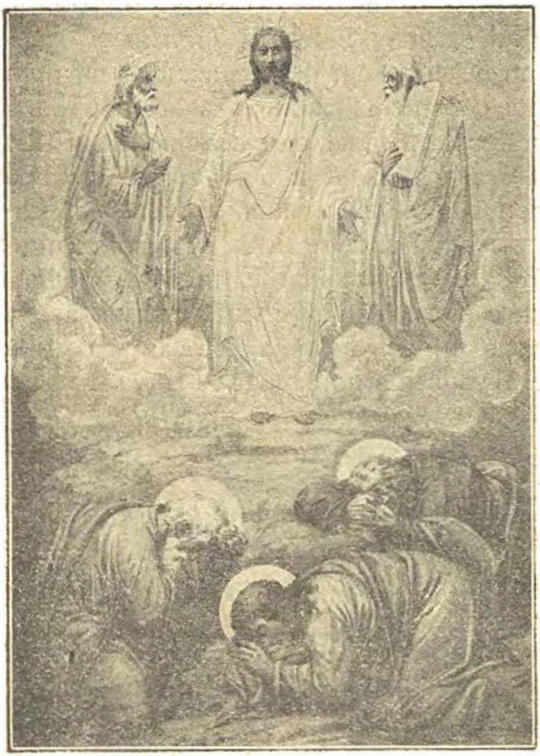

Schimbarea la faţă a lui Iisus.

Vindecarea unui lunatec. — Şi coborîndu-se ei din munte, I-a întâmpinat o mare mulţime de norod. Un om din popor, apropiindu-se de Iisus, îi zise: «*Învăţătorule, caută spre fiul meu, căci unul singur am, şi duh rău îl apucă pe el, şi începe a strigà şi a se frământà spumegând, şi abia iese*

din el după ce l-a sdrobit cu desăvârșire. Și m'am rugat ucenicilor Tăi, ca să-l scoată și n'au putut!»

Auzind acestea, Mântuitorul cerù să-i aducă de față pe cel bolnav. Pe când se apropià cu el, duhul cel rău începù să-l frământe din nou. Atunci, Mântuitorul a certat duhul cel rău și a tămăduit copilul, pe care-l dete tatălui său. Și toți s'au înspăimântat, minunându-se de puterea și mărirea Domnului.

Vindecarea unui lunatec.

Plata birului pentru templu.— Pe când Mântuitorul se află în *Capernaum*, au venit la *Petru* oamenii stăpânirii, cari strângeau dările pentru templu și i-a zis: «*Învățătorul vostru nu plătește cele două drahme?*» Iar Petru le-a răspuns: «*Ba da!*» Și intră în casă spre a-I spune lui Iisus. Știind pricina pentru care venea, Mântuitorul îi zise: «*Ce crezi tu, Simone? Împărații pământului dela cine iau dăjdii: dela fii lor sau dela streini?*» Petru I-a răspuns: «*Dela streini!*» Atunci, Iisus i-a zis: «*Iată dar, că fiii sunt scutiți!... Totuși, ca să nu călcăm rânduiala; du-te la mare, aruncă undița; și, celui dintâi pește pe care-l vei prinde, deschide-i gura și vei află într'însa un «satir». Ia-l, dă-l lor: pentru Mine și pentru tine!*»

Alegerea celor șaptezeci de ucenici. — Apropiindu-se sărbătoarea corturilor, *Iisus* porni spre *Ierusalim* prin *Samaria*. Și vrând să intre într'o cetate samarineană, locuitorii nu L-au primit, fiindcă au aflat că merge în *Iudeia* și nu voià să

rămână la dânșii. Atunci, *Iacov* și *Ioan* grăiră către Mântuitorul: «*Doamne, ne învoiești să zicem să se coboare foc din cer, să-i nimicească?!...*» Iar Iisus, certându-i, le zise: «*Oare nu știți ai cărui duh sunteți?... Fiul omului n'a venit să piardă sufletele omenești, ci să le mântuiască!*» Și apoi au mers spre alt sat.

După aceea, alegând șaptezeci de ucenici, Mântuitorul i-a trimis înnaintea sa, doi câte doi, să meargă prin toate orașele și locurile pe unde avea să treacă. Innainte de a plecà le-a zis: «*Secerișul e'mbelșugat, iar lucrătorii sunt puțini. Rugați pre stăpânul secerișului, ca să scoată lucrătorii la secerișul său; căci, iată, eu vă trimit pe voi ca mieii în mijlocul lupilor. Să nu purtați: nici pungă, nici traistă, nici încălțăminte; și pe nimeni să nu întrebați de sănătate în cale. In orice casă veți intrà întâi să ziceți: «Pace casei acesteia!» De va fi acolo fiul păcii, atunci pacea voastră se va odihnì peste dânsul; iar de nu, se va întoarce iarăși la voi! Să nu vă mutați din casă în casă. Și'n oricare cetate veți intrà și vă va primì pe voi, mâncați ceeace vi se va pune dinnainte. Și tămăduiți bolnavii cari se vor aflà într'însa și spuneți-le, că s'a apropiat de ei împărăția lui Dumnezeu... Cel ce vă va ascultà pe voi, pe Mine mă va ascultà; iar cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă; și cel ce se leapădă de Mine, se leapădă de Cel ce M'a trimis pe Mine!...*»

Și întorcându-se ucenicii depe unde fuseseră trimiși, au grăit cu bucurie către Iisus: «*Doamne, și dracii se pleacă nouă întru numele Tău!*» Iar Mântuitorul le-a zis lor: «*Văzut-am pe Satana ca un fulger căzând din cer. Iată vă dau vouă stăpânire să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătămà. Insă bucuria voastră să nu fie că duhurile se pleacă vouă, ci mai vârtos să vă bucurați, că numele vostru a fost scris în ceruri!*» Și în acel ceas, bucuria lui Iisus a fost mare.

Mai apoi, Mântuitorul a chemat la Sine pe toată lumea să-L urmeze, zicând: «*Veniți la Mine toți cei obosiți și Eu vă voiu odihnì! Luați jugul Meu și învățați dela Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți aflà odihna sufletelor voastre, că jugul Meu este bun, iar sarcina Mea ușoară!*»

Samarineanul milostiv. — Apropiindu-se sărbătoarea Corturilor, *Iisus* a pornit spre *Ierusalim* trecând prin *Samaria*. In acest timp venì la el, un legiuitor; și l întrebă ce trebuie să facă spre a moștenì viața veșnică. Iisus îl întrebă: «*In lege, cum scrie?*» Iar acela răspunse: «*Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău: din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată virtutea ta și din tot cugetul tău; iar pe aproapele tău, ca pe tine însuți!*» Iisus a adăogat: «*Adevărat ai grăit!... Fă toate acestea și vei fi viu!*» Intrebându-L legiuitorul, cine este aproapele său, Mântuitorul îi spuse această plildă:

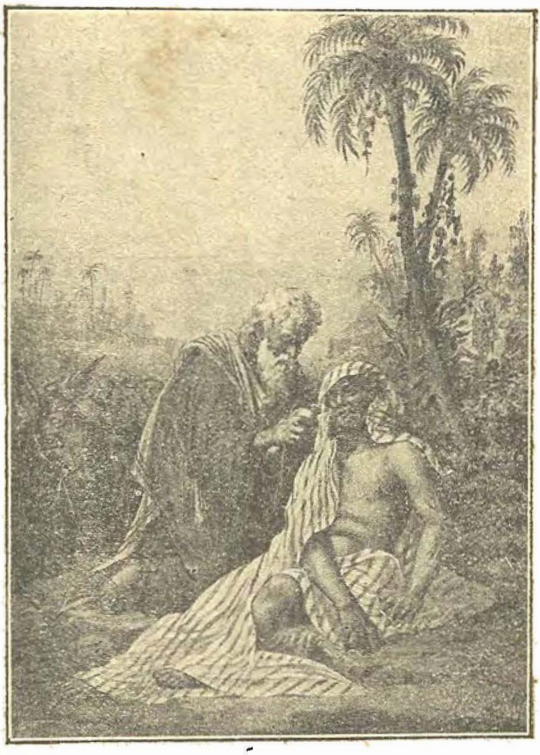

Samarineanul milos.

«Un om oarecare se coborà din *Ierusalim* spre *Ierihon*. Pe drum a căzut în mâinile tâlharilor, cari, după ce l-au desbrăcat și l-au rănit greu, au plecat, lăsându-l aproape mort. Din întâmplare se coborà pe acelaș drum *un preot,* care, văzându-l, își urmă calea înnainte, fără a se oprì. Puțin după aceea trecù pe acolo *un levit,* eare, văzând pe cel rănit, merse de asemenea mai departe. Nu mult după aceea, iată că se coborî pe aceeaș cale *un samarinean,* om strein de legea celui jefuit de tâlhari. Acesta, cum îl văzù, i se făcù milă de dânsul și, apropiindu-se, i-a legat rănile, după ce le-a curățit cu untdelemn și vin; apoi, urcându-l pe asinul său, l-a dus la o gazdă în apropiere de acel loc, purtându-i de grijă până a doua zi. Plecând de-acolo, a dat doi *dinari* gazdei, zicându-i: «*Ingrijește bine de dânsul și orice vei cheltuì, îți voiu da la întoarcere!*»

După aceea, Mântuitorul întrebă pe legiuitor: «*Care dintre aceștia trei ți se pare a fi aproapele celui jefuit de tâlhari?*» Acesta Îi răspunse: «*Cel care a avut milă de dânsul!*» Atunci, Iisus a adăogat: «*Mergi și fă și tu asemenea!*»

Din această pildă se vede că aproapele nostru este orice om, fără deosebire de credință.

Iisus predică în templu. — Sosind sărbătoarea Corturilor, Iisus s'a suit în templu, unde a început să predice norodului învățăturile Sale. Toți cei cari-L ascultau, rămâneau uimiți de înțelepciunea tâlcuirilor sale; și se întrebau cu mirare: «*De unde-o fi știind Acestea Scripturile, căci carte știm că n'a învățat?*» Iar Iisus, pricepându-le gândul, le-a spus: «*Învățătura Mea nu este dela Mine, ci dela Cel ce M'a trimis la-voi!*»

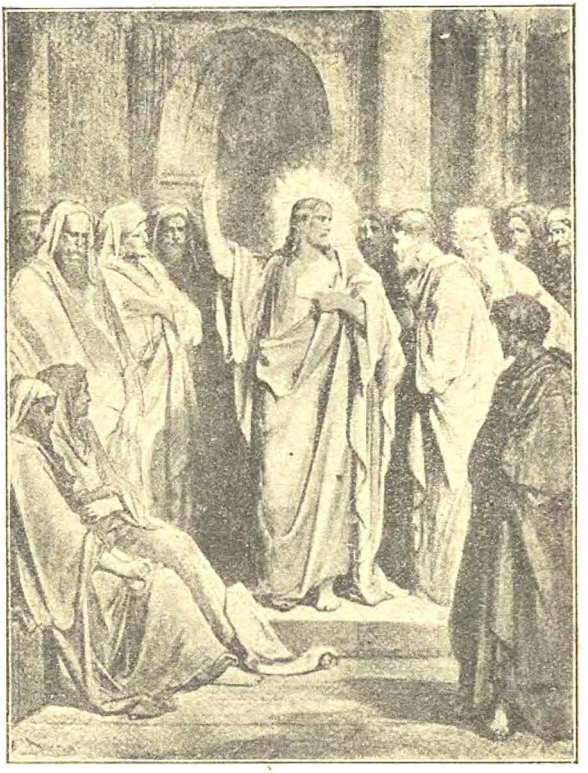

Iisus predicând în templu.

Iisus a predicat multe zile în biserică, și foarte multă lume a crezut într'Insul; iar arhiereii și fariseii erau tare îngrijorați din această pricină. De aceea, ei hotărîră să omoare pe Iisus, dar n'aveau curajul s'o facă fățiș, căci se temeau de popor, care ascultă cu multă sete învățăturile Mântuitorului.

Iertarea femeii păcătoase. — Într'una din zile, pe când Iisus predică mulțimii în templu, cărturarii și fariseii aduseră la Dânsul o femeie căzută în greșală, pe care-o aflaseră păcătuind. Vrând să-L prindă cu vreo vorbă, ca apoi să aibă cu ce-L pârî, ei îi ziseră: «*Învățătorule, pe această femeie am*

prins-o păcătuind. Potrivit legii lui Moise, trebuie ucisă cu pietre. Tu ce zici?» Ei se așteptau ca să zică ceva împotriva legilor; dar Mântuitorul, aplecându-se jos, începù să scrie cu degetul pe pământ păcatele pârîșilor femeii. Aceștia stăruiau să-l afle părerea. Atunci, Iisus le zise: «*Cel ce este fără păcat între voi, acela să ieà piatra și s'arunce cel dintâi asupra femeii acesteia!*» Apoi aplecându-se din nou, urmă să scrie mai departe pe pământ. Pârîșii femeii, auzind vorbele lui Iisus și văzând că Mântuitorul le cunoaște păcatele, simțiră remușcări în sufletul lor

Femeea cea păcătoasă înnaintea lui Iisus.

și se strecurară afară unul câte unul, lăsând pe Iisus singur; iar pe femeie, îngenunchiată la picioarele Sale.

Ridicându-se Iisus și nevăzând pe cei ce pârîse pe femeie cu atâta pornire, îi zise acesteia: — «*Femeie, unde-ți sunt pârîtorii? Oare nimenea nu te-a judecat a fi vinovată?*» — «*Nimenea, Doamne!*» răspunse femeia. — «*Nici eu nu te judec; du-te și de-acum înnainte, ferește-te să nu mai greșești!*»

Iertând pe această femeie căzută în greșală, Mântuitorul a vrut să arate cât de mare este mila dumnezeiască și cum Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, căruia îi lasă deschisă calea mântuirii prin pocăință, cale pe care pot merge deopotrivă:

și cei ce au fost drepți dela început, și cei ce s'au pocăit în urmă.

După aceea, Iisus a urmat a învăța mai departe poporul adunat în jurul său. Unora dintre ascultători părându-li-se că prin vorbele Sale defaimă credința poporului și bârfește pe Dumnezeu, au vrut să-L lovească cu pietre, dar El a ocolit mânia lor și a ieșit din templu trecând prin mijlocul mulțimii.

Vindecarea unui orb din naștere. — Ieșind din templu, Iisus a întâlnit un orb din naștere, pe care l-a tămăduit ungându-i ochii cu *tină* amestecată cu scuipatul Său; iar după aceea l-a trimis să se spele în scăldătoarea *Siloamului;* și orbul a căpătat vedere. Și mulți vedeau și nu credeau. Acest fapt s'a întâmplat într'o *Sâmbătă;* iar fariseii și cărturarii au iscodit în tot chipul pe cel vindecat, vrând să facă vină lui Iisus dintr'aceasta. Aflând orbul Cine l-a vindecat, s'a dus și s'a închinat Lui.

Rugăciunea domnească. — Pe când Iisus se ruga într'un loc tainic, unul din ucenici I-a cerut să-i învețe și pe ei, cum să se roage. Iar Iisus le-a spus: «*Când vă rugați, ziceți așa:* **Tatăl nostru, Carele ești în ceruri: sfințească-se numele Tău; vie împărăția Ta; facă-se voia ta: precum în cer, și pre pământ; pâinea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean!**»

Și a mai adăogat Mântuitorul, că, dacă cineva ar avea un prieten la care se va duce în miezul nopții, să-i ceară împrumut trei pâini, că i-au picat trei prieteni dela drum și n'are ce le pune dinnainte; iar prietenul i-ar răspunde din 'năuntru, să nu-i turbure somnul, că s'a culcat: și el, și copiii săi, și nu poate să se scoale; chiar dacă prietenul n'ar da ascultare cererii pentru prietenia lor, totuși, dacă va stărui cu îndărătnicie îi va împlini rugămintea, numai spre a scăpă de el; «*căci*» — a zis Mântuitorul — «*Eu vă zic vouă: cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide. Și căruia dintre voi, cerându-i fiul său pâine, îi va da în schimb piatră?... sau în loc de pește, șarpe?... ori în loc de ou, îi va da scorpie?... Așa dar, dacă voi, cari sunteți răi și totuși dați lucruri de folos fiilor voștri; cu atât mai vârtos Tatăl din ceruri va da Duh Sfânt tuturor acelora ce-L vor cere dela Dânsul!*»

Vindecarea unui îndrăcit-mut. — În vremea aceea, Iisus a isgonit dintr'un om, un drac; iar dracul acela erà mut; și cum a ieșit, mutul a început a grăi și mulțimea s'a umplut de mare mirare. Iar unii dintre ei ziceau: «*Scoate pe draci cu ajutorul lui Belzebut, stăpânul dracilor!*» Alții însă, vrând să-L ispitească, îi cereau feldefel de semne. Prin vorbe înțelepte și pilde minunate, Mântuitorul înfruntă pe farisei, făcându-i să se rușineze.

Atunci, o femeie din mulțime, auzind cuvintele lui Iisus, strigă: «*Fericit pântecele care te-a purtat și țâțele la cari ai supt!*» Iar Mântuitorul i-a răspuns: «*Adevărat! Fericiți sunt cei cari ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l păzesc!*»

Iisus la sărbătoarea Innoirilor. — Pe când *Iisus* se află în *Ierusalim* pentru *sărbătoarea Innoirilor*, a mers la templu. Acì l-au întâmpinat *Iudeii* zicându-I: «*Până când oare vei chinui sufletele noastre? Dacă ești într'adevăr Christos, spune-ne fără teamă!*» Iisus le-a răspuns: «*Eu v'am spus-o, dar voi nu vreți să Mă credeți. Doară lucrurile pe cari Eu le săvârșesc în numele Tatălui Meu, mărturisesc îndeajuns puterea Mea! Insă voi nu credeți, pentrucă nu sunteți dintre oile Mele, precum v'am mai spus-o: oile Mele ascultă glasul Meu și Eu le cunosc; iar ele vin după Mine. Și Eu le dau viața cea veșnică și nu vor pieri niciodată; și nimeni nu le va răpi din mâna Mea, căci Eu și Tatăl una suntem!*»

Auzind Iudeii aceste vorbe, voiră să arunce asupra Lui cu pietre. Iisus însă le zise: «*Multe lucruri bune v'am arătat dela Tatăl Meu! Pentru cari dintr'acestea voiți să aruncați cu pietre asupra mea?*» Iar Iudeii I-au răspuns: «*Nu aruncăm noi cu pietre asupra Ta pentru lucru bun, ci pentru hulă; căci Tu, om fiind, Te socotești pe Tine a fi Dumnezeu!*» Iisus a adăogat: «*Dacă nu săvârșesc fapte vrednice de Tatăl Meu, să nu Mă credeți; însă dacă săvârșesc, de nu Mă credeți pe Mine, credeți faptelor, ca să înțelegeți și să credeți că Tatăl este întru Mine; iar Eu întru Tatăl!*» Iudeii căutară din nou să-i facă rău, însă El scăpă din mâinile lor.

Prânzirea lui Iisus la un fariseu. — Într'una din zile, Mântuitorul fu chemat la masa unui fariseu. Și erà în zi de *Sâmbătă*. Pe când mergeà însoțit de farisei și legiuitori spre casa unde aveà să prânzească, îi ieșì în cale un olog. Inso-

ţitorii Lui urmăreau să vază ce va face. Iisus, întorcându-se către ei, le zise: «*E îngăduit a vindecà Sâmbăta, sau nu?*» Iar ei au tăcut. Atunci, Mântuitorul, apropiindu-se de olog, îl vindecă. După aceea, grăi iarăş către ei: «*Dac'ar căde în fântână asinul sau boul unuia dintre voi, în ziua Sâmbetei, oare nu l-aţi scoate îndată?*» Nimeni însă nu I-a putut răspunde.

Intrând la masa fariseului, Iisus văzù cum fiecare căutà locul cel mai de cinste. Atunci El grăi către dânşii: «*Când eşti chemat de cineva la nuntă, nu te aşezà la locul cel mai de frunte, ca nu cumva venind altul mai de cinste decât tine, să-ţi zică stăpânul casei: «Dă acestuia locul tău!»...; căci atunci, cu umilire vei luà locul cel mai dinspre coadă. Ci, când eşti chemat, dacă te duci, aşează-te la locul cel mai dela coadă, ca astfel, venind cel ce te-a chemat, să-ţi zică: «Prietene, aşează-te mai în frunte!» Atunci, cinstea ta va fi mult mai mare faţă de cei cu cari te afli la olaltă! Căci, cel ce se 'nalţă, se va smerì; iar cel ce se smereşte, se va înălţà!*»

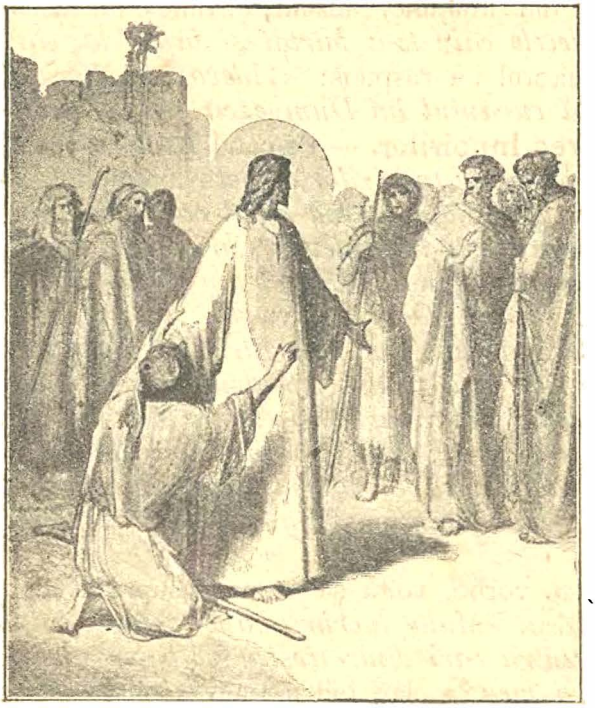

Vindecarea ologului.

Ospăţul cel mare. — In acelaş timp spuse fariseilor această pildă: Un om oarecare a făcut o masă mare la care a chemat o sumă de lume. La vremea mesei a trimis pe sluga sa, să vestească pe cei chemaţi, că toate sunt gata şi să vină. Fiecare însă a început a se lepădà, născocind feldefel de pricini: unul c'a cumpărat o ţarină şi vrea să se ducă s'o vază; altul c'a

cumpărat cinci perechi de boi și vrea să se ducă să-i încerce ; celălalt că s'a căsătorit și nu vrea să-și lase femeia singură. Venind înnapoi, sluga spuse stăpânului său acestea.

Mâniindu-se, stăpânul porunci slugii sale, să iasă la răspântiile ulițelor și să aducă la masa sa : săracii, betegii, schiopii și orbii pe cari i va întâlni. Și împlinind porunca stăpânului, sluga veni de-i spuse că tot au mai rămas locuri la masă. Iar domnul a zis slugii să iasă din nou la drum și s'aducă cu sila pe cei pe cari-i va întâlni, spre a umple casa sa, căci, a adăogat el : «*nici unul dintre bărbații cari au fost chemați întâi, nu vor gustà din cina mea !*»

Cei chemați la nunta împărătească. — Și iarăși a spus Mântuitorul pilda aceasta : Impărăția cerului se aseamănă omului împărat, care, făcând nuntă fiului său, a trimis slugile sale în două rânduri, să cheme pe cei poftiți la nuntă. Intâia oară, aceștia au spus că nu vor să vie ; a doua oară : unul a plecat la holda sa, altul la negoțul său, iar al treilea — prinzând slugile împăratului — le-a bătut și apoi le-a ucis. Aflând împăratul acestea, s'a mâniat grozav; și, trimițând oștile sale, a omorît pe ucigașii aceia, iar cetatea lor a nimicit-o cu foc.

După aceea a trimis împăratul slugile sale și a chemat la răspântiile ulițelor pe toți câți i-au aflat. Și au venit : și buni, și răi, umplând sala ospățului.

Intrând împăratul să privească pe cei ce ospătau, văzù acolo pe unul ce nu erà înbrăcat în haină de nuntă. Vorbind către el, îi zise : «*Prietene, cum ai intrat aici fără a avea haină de nuntă ?*» Acesta însă nu răspunse nimic. Atunci împăratul porunci slugilor sale : să-l ieà, să-l lege de mâini și de picioare și să-l arunce în întunericul cel mai de dinafară, unde va fi plângere și scrâșnire a dinților, căci *mulți sunt chemați și puțini aleși!*

Ispita fariseilor. — In vremea aceea, fariseii se înțeleseră să prindă prin viclenie pe Iisus în vorbă. Ei trimiseră pe oamenii lor, să-l iscodească. Aceștia îi ziseră : «*Invățătorule, știm că într'adevăr ești drept și calea Domnului o înveți, și de nimeni nu Te temi, căci nu cauți în fața oamenilor. Așa dar, spune-ne, Tu ce crezi: se cade să dăm dajdie cezarului?... sau nu?...*

Iar Iisus, cunoscându-le gândul le zise : *Pentru ce Mă ispitiți, fățarnicilor?... Arătați-Mi banul dajdiei!*» Și ei I-au adus un dinar. Iar Mântuitorul le-a zis: «*Al cui e chipul*

acesta și scrisul depe el?» Ei I-au răspuns: «*Ale cezarului!*» Atunci Iisus a adăogat: «*Dați dară cezarului cele ce sunt ale cezarului; iar lui Dumnezeu, cele ce sunt ale lui Dumnezeu!*»

Iar un fariseu, apropiindu-se de Iisus îi zise: «*Învățătorule, care e cea mai mare poruncă din lege?*» Iar Mântuitorul i-a răspuns: «*Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău: din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău!... Aceasta este întâia și cea mai de seamă poruncă!... Iar a doua, la fel cu aceasta, este: «Să iubești pe aproapele tău, ca pe tine însuți. In aceste două porunci se cuprinde toată legea și proorocii!*»

Aflarea oii celei pierdute.

Și fiind adunații acolo toți fariseii, Iisus i-a întrebat: «*Ce credeți voi despre Christos? Al cui Fiu este?* Iar ei i-au răspuns: «*Al lui David!*» Atunci, Iisus a adăogat: «*Dar David, cu Duhul, îl numește Domn, căci zice: «Zis-a Domnul Domnului meu: șezi de-a dreapta mea până ce vom pune pe vrăjmașii tăi așternut picioarelor tale!*» *Deci, dacă David Îl numește pe El Domn, atuncea, Fiul cum este?*»

Și nimeni n'a putut să-i răspundă nici un cuvânt. De atunci, n'a mai fost turburat de ispitele fariseilor!

Pilda cu oaia cea pierdută. — In vremea pe când *Iisus* se află în *Ierusalim*, s'au apropiat de Dânsul vameșii și pă-

cătoşii, ca să-L asculte. Fariseii şi cărturarii începură a cârtì, vorbind între ei: «*Omul acesta primeşte pe păcătoşi şi mănîncă împreună cu ei!*» «Şi înţelegând Mântuitorul gândul lor grăì către mulţime: *Eu sunt păstorul cel bun, care şi sufletul său şi-l puneà pentru oile sale!... Oile Mele înţeleg glasul Meu; Eu le cunosc pe ele şi ele Mă urmează... Eu mai am şi alte oi, cari nu sunt din staulul acesta; şi pe acelea se cade a le aduce. Ele vor auzì glasul Meu şi va fi o turmă şi un păstor!*»

Apoi zise pilda aceasta: Care om având o sută de oi şi pierzând una dintre ele, nu lasă pe cele nouăzecişinouă şi pleacă să o caute pe cea pierdută până o află? Iar dacă o găseşte, o ridică pe umerii săi cu bucurie şi o aduce acasă. Apoi chemându-şi prietenii şi vecinii, le zice: «*Bucuraţi-vă împreună cu mine, c'am găsit oaia cea pierdută!*» După aceea, Mântuitorul adaose: «*Adevărat vă grăiesc: mai multă bucurie este în cer pentru un păcătos ce se pocăeşte, decât pentru nouăzecişinouă de drepţi, cari n'au nevoie să se pocăiască!*»

Pilda cu drahma[1] **cea pierdută**. — Mântuitorul mai spuse pilda cu femeia care, având zece drahme, dacă pierde una, aprinde lumânarea şi, măturând casa, o caută cu tot dinadinsul până o află; iar dacă o găseşte îşi cheamă prietenele şi vecinele, ca să se veselească împreună pentru găsirea drahmei.

Fiul risipitor. — Printre alte pilde, Mântuitorul mai povestì şi pe aceea a *fiului risipitor*, în care se spune că un părinte aveà doi feciori. Cel mai tânăr cerù tatălui său partea sa de avere şi plecă în lume, unde o risipì în tot felul de desfătări. Fiind foamete mare în ţara unde se află el, se băgă purcar la un om din partea locului. Căindu-se de faptele sale, se hotărî să se întoarcă la tatăl său; şi rugându-l să-l ierte, să-i ceară a-l primì în rândul slugilor. Când îl văzù tatăl său, se bucură negrăit de mult şi făcù masă mare în cinstea lui. Venind fiul cel mare dela treaba câmpului, se mâniè grozav, când află pricina ospăţului. Dar tatăl său îi potolì mânia, spunându-i că până atunci, toate ale sale au fost şi ale lui; şi deci, se cade ca acum să se bucure cu toţii, întrucât fratele cel mic: *mort a fost şi a înviat; pierdut a fost şi s'a aflat.*

---

[1]). *Drahma* eră o monedă elinească din vremea dedemult, care valorà aproape un leu.

Din aceste pilde, vedem că bucuria Tatălui Ceresc e deopotrivă: și față de cel păcătos, care se pocăește, cât și față de cel statornic în credință.

Bogatul nemilostiv și Lazăr cel sărac. — De asemenea, Mântuitorul mai spuse și pilda aceasta : Trăià odată un om putred de bogat, care se îmbrăcà numai cu purpură și alte lucruri scumpe. Veselia și belșugul domneà neîncetat la masa lui. Și erà un sărac, anume *Lazăr*, bolnav și cu trupul acoperit de bube, care zăceà la scara casei acelui bogat; și ar fi dorit să se sature măcar din rămășițele ce cădeau dela masa bogatului, dar nici alea nu vroià să i le dea. Mai miloși erau câinii, cari veneau de-i lingeau rănile, decât acel avut nemilostiv.

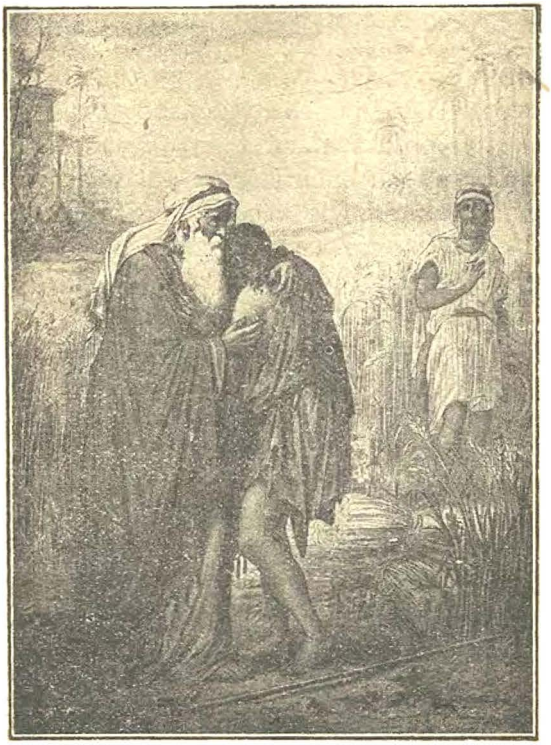

Fiul risipitor.

Și s'a întâmplat că săracul a murit și sufletul lui a fost dus de sfinții îngeri în sânul lui *Avraam*. Murind și bogatul, sufletul lui fu dus în iad și supus la munci grele. Ridicându-și ochii săi, văzù în depărtare pe Avraam, iar pe Lazăr în sânul său. Atunci, el strigă: «*Părinte Avraame, miluește-mă și trimete pe Lazăr, să-și înmoaie vârful degetului în apă și să-mi răcorească limba, că amar mă chinuesc în văpaia aceasta !*»

Iar Avraam i-a răspuns : «*Fiule, adu-ți aminte că în viața ta ai avut din toate cele bune; iar Lazăr, numai cele rele. Acum, el se desfătează, iar tu te chinuești. Și afară de asta, între noi și între voi, s'a adâncit prăpastie mare, ca*

cei ce vor căutà să meargă dela noi la voi, să nu poată; și nici de-acolo, la noi, să nu poată trece nimeni!»

Și a mai adăogat bogatul: «*Rogu-te dar, părinte, ca să-l trimiți pe dânsul la casa tatălui meu, că mai am încă cinci frați, și să le spună să caute să nu vie și ei în acest loc de munci!*» Iar Avraam i-a zis: «*S'asculte pe Moise și pe prooroci!*» Bogatul însă a adăugat: «*Nu, părinte Avraame!... dacă va merge cineva dintre cei morți la dânșii, se vor pocăi!*» Dar Avraam i-a răspuns: «*Dacă nu ascultă ei de Moise și de prooroci, chiar de ar învià cineva din morți, tot necredincioși vor rămâne!*»

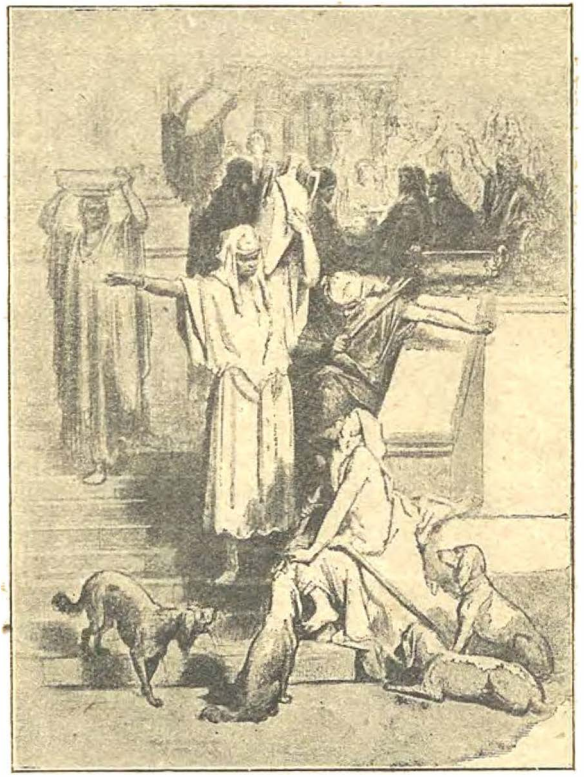

Lazăr stând la scara bogatului nemilostiv.

Sluga cea nemilostivă. — Altădată, Mântuitorul spuse plida următoare: Impărăția cerului se aseamănă omului împărat, care, luând socoteala slugilor sale, a aflat pe unul care-i datorà zece talanți. Și a poruncit să fie vânduți robi: și el, și femeia sa, și copiii lui, și tot avutul său, spre a-și plăti datoria. Atunci, sluga aceea, îngenunchind, rugă pe stăpânul său să-l mai îngădue puțin și-i va plăti toată datoria. Văzând umilința lui, împăratul s'a milostivit și l-a slobozit pe el, iertându-i datoria.

Și ieșind sluga aceea dela împărat, a întâlnit în calea sa pe unul ce-i datorà o sută de dinari, și oprindu-l, îl luă de gât cerându-i amenințător, să-i plătească datoria. Și căzând acela la picioarele lui îl rugă să-l mai îngădue și-i va plăti. Iară el

n'a vrut cu nici un chip și l-a aruncat în temniță, până-i va plăti datoria.

Iar tovarășii lui, văzând acestea, s'au întristat grozav și, venind la împăratul și stăpânul lor, i-au spus cele ce s'au întâmplat. Atunci, împăratul, chemând pe sluga cea nemilostivă îi zise: «*Slugă vicleană, eu ți-am iertat ție toată datoria, pentrucă tu m'ai rugat. Nu se cădea oare ca și tie să-ți fie milă de tovarășul tău, precum și mie mi-a fost milă de tine?*» Și, mâniindu-se, stăpânul l-a supus muncii până-și va plăti datoria. Sfârșind pilda, Mântuitorul zise: «*Așa și Tatăl Meu Cel Ceresc vă va face vouă, de nu veți ierta fiecare fratelui vostru, din toată inima voastră, greșalele sale!*»

Fariseul și vameșul: rugându-se în templu.

Văduva și judecătorul cel aspru. — Vrând să arate poporului, cât de mare este puterea stăruinței, Mântuitorul spuse pilda aceasta: Era într'o cetate un judecător, care: nici de Dumnezeu nu se temea, nici de oameni nu se rușina.

Tot în cetatea aceea trăia o văduvă, care venea la dânsul într'una, zicându-i: «*Scapă-mă de pârîșul meu!*» El însă, n'o băgă în seamă multă vreme. Într'una din zile, sătul de atâtea rugăminți, el își zise: «*Deși de Dumnezeu nu mă tem și de oameni nu mă rușinez: totuși, pentrucă văduv'asta mă turbură într'una, voiu scăpă-o de vrăjmașul ei, spre a nu mă tot supără cine știe până când!*» Și i-a făcut dreptate! Spunând acestea, Mântuitorul zise: «*Dacă judecătorul cel ne-*

drept a grăit astfel; oare Dumnezeu nu va isbăvi pe aleșii Săi, cari strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși-i rabdă îndelung?... Deci, luați aminte ce vă spun: isbăvirea lor se va face curând!»

Fariseul și vameșul. — Intr'una din zile, vorbind despre cei ce se fălesc, că sunt oameni drepți și defaimă pe ceilalți, zicând că sunt păcătoși, Mântuitorul spuse pilda aceasta :

Doi oameni au mers la templu, să se roage: unul erà fariseu ; celălalt, vameș. Fariseul, ținând capul ridicat în sus și privind cu trufie, se rugà astfel : «*Mulțumescu-Ți, Doamne, că nu sunt ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepți, desfrânați, sau ca acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câștig!*»

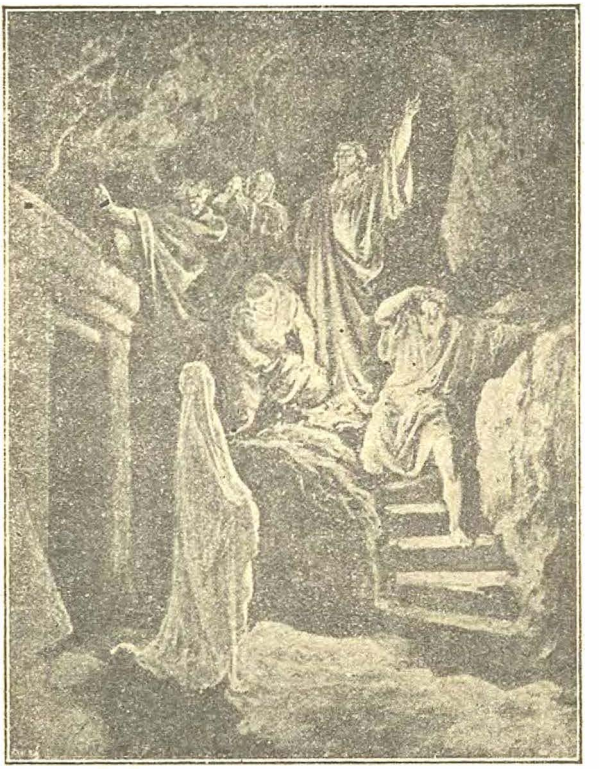

Lazăr ieșind din mormânt.

In acelaș timp, vameșul, care stăteà mai la o parte și nu îndrăsneà să-și ridice nici măcar privirile spre cer, bătându-și pieptul ziceà : «*Dumnezeule, fii milostiv cu mine, păcătosul!*»

După aceea, Mântuitorul a adăogat zicând: «*Mai îndreptat s'a întors vameșul la casa sa, decât fariseul: căci tot cel ce se înalță pe sine, se va semerì; iar cel ce se smerește pe sine, se va înnălța!*»

Invierea lui Lazăr. — Pe când *Iisus* propoveduià în *Vitania*, a fost găzduit la două surori: *Marta* și *Maria*. Imbolnăvindu-se greu fratele lor, *Lazăr*, ele trimiseră știre lui Iisus,

să vie să-l vadă. Sosind cu întârziere, Mântuitorul a aflat pe Lazăr mort și înmormântat de patru zile. Văzând atâta jale, i-a spus Martei, că Lazăr va învia. Mergând la mormânt, a venit aci și Maria. Mormântul era într'o peșteră, iar peștera era acoperită cu o piatră foarte grea. Iisus a zis să se ridice piatra depe mormânt și așa s'a făcut. După ce s'a rugat Tatălui Ceresc, a strigat cu glas tare: «*Lazăre, vino afară!*» Și a ieșit mortul din peșteră, așa cum fusese înfășurat la înmormântare. Toți cei de față s'au minunat și au crezut în puterea Lui; iar arhiereii și fariseii, aflând despre aceasta, au adunat sfat și au hotărît să-L omoare. Din această pricină, Iisus s'a retras în orașul *Efraim*, aproape de pustiu.

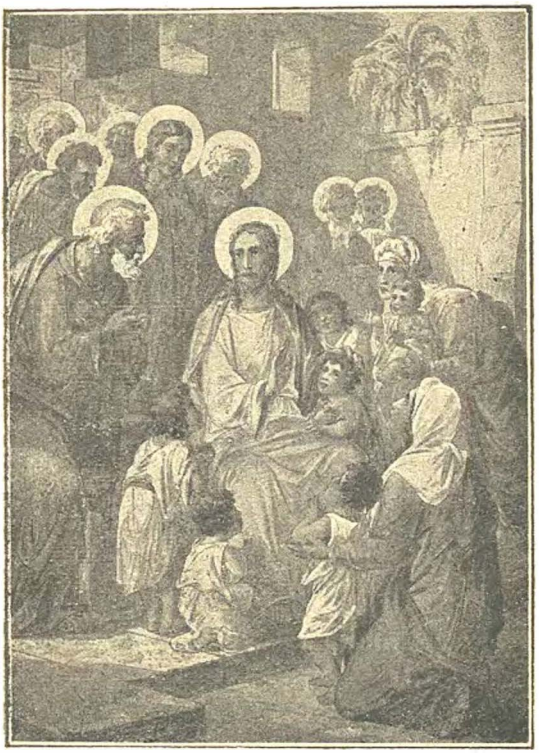

«Lăsați pruncii, să vină la mine!»

Vindecarea celor zece leproși. — In vremea aceea, mergând *Iisus* la *Ierusalim*, a trecut prin *Samaria* și *Galileia*. Intr'un sat I-a ieșit în cale zece leproși, cari s'au rugat să-i tămăduiască; iar Iisus i-a trimis la preoți. Pe drum, ei s'au lecuit; și din zece a venit numai unul — care era *Samarinean* — să-l mulțumească. Și i-a zis Iisus acestuia: «*Scoală-te și mergi; credința ta te-a mântuit!*»

Binecuvântarea pruncilor. — Intr'una din zile, adunându-se popor în jurul Mântuitorului să asculte sfintele Sale învățături, multe mame aduseră și pe copiii lor, ca să-și pună mâinile pe dânșii. Ucenicii însă, înfruntară pe cei ce-i aduceau. Auzind *Iisus* vorbele ucenicilor Săi, le zise: «*Lăsați pruncii să vină la mine și nu-i opriți, că a unora ca acestora*

este împărăția lui Dumnezeu! Căci adevăr grăiesc vouă: cel ce nu va primi împărăția cerului ca un prunc, acela nu va intrà într'insa!»

Tânărul bogat. — In timpul acela venì la *Iisus* un tânăr foarte bogat și-L întrebă ce trebuie să facă spre a moșteni viața veșnică. Atunci, Mântuitorul îi zise: *«De voiești să intri în viața cea veșnică, păzește poruncile!»* Acela a întrebat: *«Cari?»* Mântuitorul i-a răspuns: *«Să nu fii desfrânat! Să nu ucizi! Să nu fii mărturie mincinoasă! Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta!»* Iar el a zis: *«Toate acestea le-am păzit din tinerețele mele; ce mai trebuie să fac?»* Auzind Iisus acestea, zise: *«Incă una îți mai lipsește: de voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde tot avutul tău și dă-l săracilor, apoi vino și-mi urmează mie!»*

Auzind acestea, tânărul s'a întristat și a plecat mâhnit, căci aveà bogății numeroase. Văzând Iisus că tânărul s'a îndepărtat îndurerat, privind în jurul său, zise către ucenici: *«Cu greu va intrà bogatul în împărăția cerurilor!»*

Pilda cu lucrătorii viei. — Intr'una din zile, Mântuitorul spuse ucenicilor Săi pilda cu *lucrătorii viei*. El povestì cum stăpânul unei vii a tocmit în cinci rânduri, la ceasuri diferite — dimineața, în ceasul al 3-lea, al 6-lea, al 9-lea și al 11-lea — lucrători pentru via sa. Seara, la plată, le-a plătit tuturor deopotrivă. Cei tocmiți de dimineață cârtiră că le-a plătit tot cât la cei veniți în ceasul al 11-lea. Atunci, stăpânul viei le spuse că el le-a plătit atât cât s'au învoit; cât despre ceilalți, le zise că socotește că este un drept al lui să folosească banul său cum va voì.

Prin aceasta ni se arată că în împărăția cerurilor, drepții și pocăiții vor fi primiți: *și cei depe urmă, ca și cei dintâi.*

In drum spre Ierusalim. — In vremea aceea, *Iisus* a pornit cu cei doisprezece apostoli spre *Ierusalim*. Pe drum, le prevestì din nou tot ceea ce aveà să I se întâmple până la *Inviere*. El le zise: *«Iată ne suim în Ierusalim, unde se vor împlinì toate cele scrise prin prooroci despre Fiul omului: că Se va da neamurilor, și Se va batjocorì, și Se va ocărî, și Se va scuipà; și, bătându-L, Îl vor omorî, iar a treia zi va învià!»* Ei însă nu pricepeau nimic din vorbele Mântuitorului. Pe când se apropiase de *Ierusalim*, un orb auzì norodul, că trece *Iisus*. El se rugă cu glas mare să-l vindece. Chemându-l la Sine, Iisus îi zise: *«Vezi! credința ta te-a mântuit!»* Iar orbul văzù, și-L urmă slăvind pe Dumnezeu.

Ajungând în *Ierihon* fu întâmpinat de o mare mulțime de oameni. *Zaheu*, mai marele vameșilor, un om foarte bogat, doreà să-L vadă și el; însă fiind mărunt de stat, nu puteà să se ridice d'asupra celorlalți. Atunci, el merse în calea Mântuitorului și se urcă într'un dud, spre a-L vedeà, când va trece pe acolo. Ajungând în dreptul acela, Iisus îl văzù și îi zise: «*Zaheie, coboară-te degrab, că astăzi în casa ta mi se cade să fiu!*» Auzind acestea, Zaheu s'a coborît îndată și a primit la dânsul pe Mântuitorul, cu mare bucurie. Iar cei ce-L însoțeau, ziceau: «*A intrat să găzduiască la un om păcătos!*» Zaheu, sculându-se, a grăit către Iisus: «*Doamne, iată, dau jumătate din avuția mea săracilor; iar de am năpăstuit pe cineva cu ceva, îi voiu întoarce împătrit!*» Atunci, Mântuitorul zise: «*Astăzi s'a făcut mântuirea casei acesteia, pentrucă și acesta fiul lui Avram este; că a venit Fiul omului să caute și să mântuiască pe cel pierdut!*»

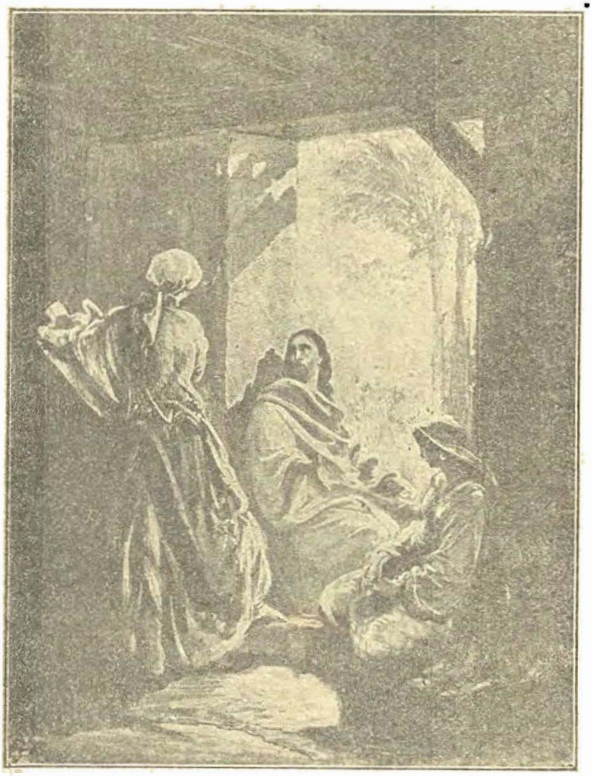

Iisus vorbind cu Marta și cu Maria.

Iisus în Vitania. — Cu șase zile înnainte de *Paște, Iisus* a venit în *Vitania* și a găzduit la *Lazăr* cel înviat din morți și la surorile sale: *Marta* și *Maria*. Într'una din zile, El se află la cină, la un oarecare *Simon* leprosul, împreună cu ucenicii Săi și cu Lazăr. Pe când Marta li slujeà la masă; Maria, luă un vas cu o litră de mir de nard curat de mare preț, unse picioarele lui Iisus, apoi le șterse cu părul capului său; iar casa se umplù de mirosul plăcut al mirului.

Atunci, *Iuda Iscarioteanul* — unul dintre apostolii Mântuitorului, însărcinat cu păstrarea darurilor pe cari le primeà Iisus pentru săraci — spuse că ar fi fost mai bine, să se fi vândut acel mir; iar banii să-i fi împărțit săracilor. Dar Iisus, care îl știà că **nu** din milă pentru săraci vorbește așa, ci ca să strângă bani cât mai mulți din cari să aibă ce furà, îi zise: «*De ce supărați această femeie? Lăsați-o! Pe săraci îi veți aveà pururea cu voi spre a-i ajutà; pe câtă vreme pe Mine nu Mă veți aveà pururea lângă voi! Aceasta, vărsând mirul ei peste trupul Meu, spre îngroparea Mea a făcut aceasta. Amin grăiesc vouă: oriunde se va propovedui Evanghelia, în toată lumea se va spune și ce-a făcut acesta întru pomenirea ei!*»

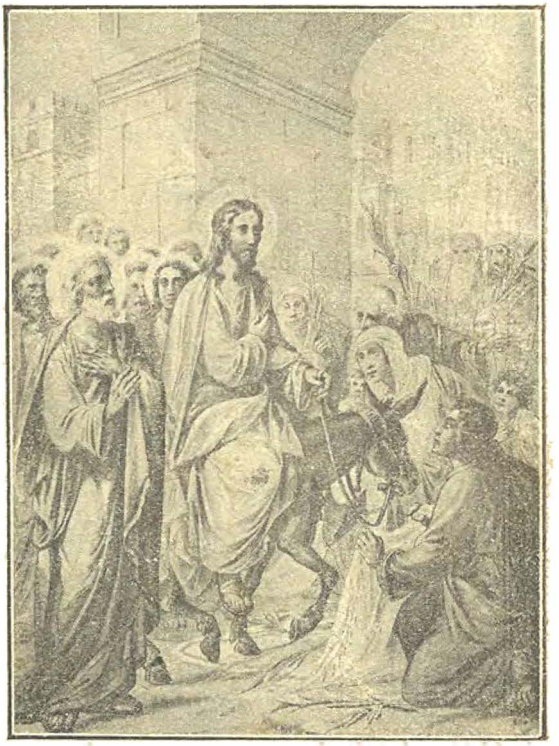

Intrarea lui Iisus în Ierusalim.

Intrarea lui Iisus în Ierusalim. — Mergând *Iisus* spre *Ierusalim*, când ajunse la *Vitfaghi* — aproape de *muntele Măslinilor*—, trimise pe doi din ucenicii Săi, spre a-I aduce *o asină* cu mânzul său din satul vecin. Aducând asina, și-au pus veșmintele lor pe ea; iar Mântuitorul, încălecând, a intrat în Ierusalim în strigătele de slăvire ale mulțimii, care așterneà în calea Sa hainele lor și ramuri de copaci, strigând: «*Osana, fiul lui David! Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului!*»

După ce-a intrat în oraș, a mers la templu, unde se adunaseră o sumă de orbi și șchiopi, veniți la Dânsul ca să-i vindece. Văzând arhiereii și cărturarii minunile pe cari le făceà,

precum și cât erà de slăvit de popor, au prins ură împotriva Lui.

După aceea, s'a întors iarăș în *Vitania*. A doua zi a venit din nou la Ierusalim cu ucenicii Săi și, mergând la templu, a izgonit afară pe toți cei ce făceau negoț în casa Domnului. Din acea zi, Iisus începù a propoveduì mulțimii învățăturile Sale chiar în templu. Și veniră la El o sumă de farisei și cărturari, cari încercară prin vicleșug să-L prindă cu vorbe depe urma cărora să-I aducă învinuiri; însă Iisus le pricepuse gândul, și 'ntotdeauna le răspundeà în așa chip, că n'aveau ce să zică; ba se minunau chiar ei de înțelepciunea pildelor Sale.

Iisus propoveduià ziua în Ierusalim, iar seara se întorceà în Vitania.

Blestemarea smochinului. — A doua zi, venind cu ucenicii săi din *Vitania* spre *Ierusalim*, pe cale a flămânzit. Și văzând un smochin în marginea drumului, căută să ieà câteva roade, dar neaflând niciuna, ci numai frunze, zise: «*De-acum să nu mai rodești în veci!*» Și îndată smochinul s'a uscat. Iar ucenicii se minunară grozav de această întâmplare. Pricepându-le gândul, Mântuitorul le zise: «*Amin zic vouă. De veți aveà credință și nu vă veți îndoì, nu numai minuni ca uscarea smochinului veți face, ci chiar muntelui acestuia de-i veți zice: «Ridică-te și te aruncă în mare!» și se va face. Și orice veți cere cu rugăciune și încredere, veți aveà!*»

Ajutorul dat de cei doi fii, tatălui lor. — Pe când Iisus propoveduià în templu, spuse arhiereilor și bătrânilor, pilda aceasta: Un om aveà doi feciori. Mergând la cel dintâi îi zise: «*Vii astăzi să-mi dai ajutor la vie?*» Iar acesta îi răspunse că *nu va puteà venì*. Mai târziu, părându-i rău, se duse la via tatălui său, spre a-i ajutà. Mergând la celălalt fiu. îi zise acelaș lucru. Acesta îi spuse că *va venì*, dar n'a venit!

Apoi a întrebat: «*Care dintre acești doi fii au împlinit dorința tatălui lor?*» Iar cei ce-L ascultau, I-au răspuns: «*Cel dintâiu!*» Mântuitorul a adăogat: «*Amin zic vouă! Vameșii și femeile desfrânate: vor merge mai înnainte de voi întru împărăția lui Dumnezeu; că a venit la voi Ioan și v'a arătat calea dreptății și nu l-ați ascultat; iar vameșii și femeile păcătoase i-au urmat învățăturile; pe când voi nu v'ați căit nici o clipă, nici după aceea!*»

Vierii cei răi. — De asemenea le mai spuse și pilda aceasta: Un om gospodar a sădit o vie, a împrejmuit-o cu gard, a rânduit într'însa teasc pentru scos vinul din struguri; și, după ce-a zidit un turn pentru pază, a dat-o în seama lucrătorilor s'o îngrijească, iar el a plecat departe de-acolo. Când s'a apropiat vremea culesului viei, a trimis pe slugile sale, ca să ieà rodul ei. Lucrătorii, prinzând slugile: pe unul l-au bătut, pe altul l-au omorît, iar pe al treilea l-au ucis cu pietre. Trimițând alte slugi, mai numeroase ca cele dintâi, și acelea au pățit la fel. Mai târziu a trimis chiar pe fiul său, zicându-și: «*De fiul meu cred că se vor rușinà!*» Insă lucrătorii, văzând pe fiul stăpânului lor, și-au zis: «*Iată a sosit și moștenitorul! Veniți să-l omorîm și să stapânim noi moștenirea sa!*» Și prinzându-l, l-au scos afară din vie și l-au omorît. Apoi, Mântuitorul a întrebat: «*Când va venì stăpânul viei, ce le va face acelor lucrători?*» Iar cei ce-L ascultau I-au răspuns: «*Va pierde pe cei răi și va da via sa altor lucrători, cari vor da rodul viei la timpul său!*» Atunci, Iisus a adăogat: «*De aceea să țineți minte, că voi nu veți intrà în împărăția lui Dumnezeu; ci ea va fi dată neamului aceluia care va îngriji de rodul ei la timp!*»

Văzând arhiereii și fariseii că pildele Lui sunt îndreptate împotriva lor, cugetară să-L piardă pe El, însă se temeau de popor, pentrucă-L aveau pe Dânsul ca pe un prooroc.

Cele zece fecioare. — Spre a face pe cei ce-l ascultau să priceapă, că fiecare trebuie să fie gata în orice timp pentru ziua cea de judecată, Mântuitorul le spuse pilda aceasta:

Impărăția cerurilor se aseamănă celor zece fecioare, cari, luându-și candelele lor, au ieșit întru întâmpinarea mirelui. Și cinci dintre ele erau înțelepte, iar celelalte cinci erau nebune. Cele nebune plecând cu candelele lor, n'au luat cu dânsele untdelemnul de care aveau nevoie, pe când cele înțelepte au luat cu dânsele untdelemn în vasele lor. Zăbovind mirele, ele au adormit. Pe la miezul nopții, strigăt mare s'a auzit: «*Iată mirele vine, ieșiți întru întâmpinarea lui!*» Atunci, cele zece fecioare s'au sculat și și au aprins candelele lor. Iar cele nebune au cerut celor înțelepte, să le dea și lor untdelemn, că numai cel din candele nu le ajunge. Cele înțelepte le-au răspuns: «*Dacă nu ne va ajunge: nici nouă, nici vouă? Mergeți mai bine și cumpărați dela negustori!*»

Pe când ele s'au dus să cumpere, a sosit mirele, care a

luat cu dânsul la nuntă numai pe cele cinci fecioare înțelepte, și a poruncit să se închidă ușa. Mai târziu venind și celelalte fecioare, ziseră: «*Doamne, Doamne, deschide-ne nouă!*» Iar el le-a răspuns că nu le cunoaște pe ele, și a adăogat: «*Pentru aceea, privegheați, că nu știți: nici ziua, nici ceasul în care va veni Fiul omului!*»

Pilda talanților [1]). — Tot în vremea aceea, Mântuitorul a spus pilda aceasta: Un om, plecând departe de țară, a chemat slugile sale și le-a încredințat avutul său. Unuia i-a dat cinci talanți; altuia, doi; iar celuilalt, unu: fiecăruia după puterea lui. După aceea a plecat.

Cel ce luase cinci talanți, s'a dus și, făcând negoț cu ei, a câștigat alți cinci talanți. Cel de-al doilea a făcut și el tot așa, și a câștigat doi talanți. Cel de-al treilea s'a dus și a făcut o groapă în pământ, în care a ascuns banii stăpânului său.

După multă trecere de vreme s'a întors stăpânul slugilor acelora și le-a chemat să-și dea socoteala fiecare de felul cum s'au folosit de avutul său.

Venind cel cu cinci talanți a dat domnului său încă cinci talanți zicând: «*Doamne, cinci talanți mi-ai dat, iată am dobândit alți cinci talanți cu ei!*» Stăpânul i-a zis: «*Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voiu pune! Intră întru bucuria domnului tău!*».

Venind cel de-al doilea, a bucurat la fel pe domnul și stăpânul său, care l-a așezat lângă cel cu cinci talanți.

Când veni rândul celui de-al treilea, care luase un talant, acesta zise: «*Doamne, te-am știut om aspru: seceri unde n'ai semănat și aduni de unde n'ai risipit; temându-mă, m'am dus de am ascuns talantul în pământ. Iată-l! Primește ce e al tău!*» Atunci, stăpânul său i-a răspuns: «*Slugă vicleană și leneșă, ai știut că secer unde n'am semănat și adun de unde n'am risipit; trebuia dar, să fi dat argintul meu schimbătorilor și, venind eu, ași fi luat al meu cu dobândă!*» Vorbind către slugile sale zise: «*Luați dar, dela el talantul ce-l are, și dați-l celui ce are zece; căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi; iar celui ce n'are, i se va luà și ceea ce i se pare că are. Pe sluga cea ne-*

---

[1]). Talantul era o monedă din vremea veche. El valorà aproape șase mii de lei noui, de argint.

trebnica aruncați-o întru întunerecul cel mai dinafară; acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților.

Judecata cea depe urmă. — Răspândind mai departe învățăturile Sale, Mântuitorul a zis: Când va veni Fiul omului întru slava sa și toți sfinții îngeri cu dânsul, atunci va ședea pe scaunul măririi Sale, și se vor adunà înnaintea Lui toate neamurile, și le va despărți pe unele de altele, după cum desparte păstorul oile de iezi; și va pune: oile deadreapta sa, iar iezii deastânga. Atunci va zice împăratul, celor deadreapta sa: «*Veniți, binecuvântaților părintelui Meu, și moșteniți împărăția care a fost pregătită pentru voi încă dela întemeierea lumii: că flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; strein am fost și M'ați găzduit; gol am fost și M'ați îmbrăcat; bolnav am fost și M'ați îngrijit; în temniță am fost și v'ați coborît la Mine!*» Iar cei drepți vor întrebà: «*Doamne: când te-am văzut flămând și Te-am hrănit?... sau însetat și Ți-am dat de băut?... sau când strein și Te-am primit?... sau gol și Te-am îmbrăcat?... ori bolnav sau în temniță și am venit la Tine?*»

«Atunci, împăratul le va răspunde: «*Amin vă spun: întru cât ați făcut acestea unuia dintre frații Mei mai mici și semeni ai voștri, Mie mi-ați făcut!*»

Iar celor deastânga le va zice: «*Plecați din fața Mea, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui: că flămând am fost și nu Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și nu Mi-ați dat să beau; strein am fost și nu M'ați primit; gol am fost și nu M'ați îmbrăcat; bolnav și în temniță am fost și nu M'ați cercetat!*» Iar aceștia vor răspunde zicând: «*Doamne, când te-am văzut: flămând, sau însetat, sau strein, sau gol, sau bolnav, sau în temniță, și nu te-am slujit?*» Și împăratul le va zice: «*Amin vă grăiesc: întrucât n'ați făcut acestea unuia dintre frații Mei mai mici, nici Mie nu Mi-ați făcut!*»

«Aceștia vor merge în munca veșnică; iar drepții în viața veșnică!»

---

11. PATIMILE ȘI MOARTEA LUI IISUS

Sfatul vrăjmașilor lui Iisus. — Mai bine de trei ani a răspândit Mântuitorul sfintele Sale învățături. Preoții și cărturarii evrei, îngrijorați de marea Sa înrâurire asupra mulțimii, se

hotărîră să-L piardă. In urma unui sfat făcut la arhiereul *Caiafa*, se înțeleseră să-L prindă prin vicleșug și să-L omoare. Temându-se însă de turburarea poporului care-L aveà pe el ca pe un prooroc, hotărîră îndeplinirea acestui plan, după trecerea sărbătorilor *Paștelui*. In ajutorul lor veni și *Iuda Iscarioteanul*, care, împins de nesățioasa-i poftă de arginți, merse la arhierei și le zise : «*Ce-mi dați voi mie, ca să vi-L dau pe El vouă?*» Iar ei i-au făgăduit treizeci de arginți, preț cu care el s'a învoit. De atunci, Iuda așteptă prilejul, ca să-L poată da pe *Iisus* în mâinile vrăjmașilor Săi.

Cea din urmă cină. — In ajunul *Paștelui evreiesc*, Mântuitorul, fiind întrebat unde vor mâncà Paștele, zise lui *Petru* și lui *Ioan*: «*Mergeți în cetate și cum veți intrà în oraș, veți întâlnì în calea voastră un om ducând un vas de pământ, cu apă. Țineți-vă după dânsul până la casa în care va intrà. Sosind acolo, duceți-vă la stăpânul casei și spuneți-i: «Invățătorul vrea să facă Paștele, împreună cu ucenicii Săi, la tine. Unde ar puteà să mănânce cu dânșii mielul pascal?» Și el are să v'arate îndată un foișor mare așternut gata ; acolo veți face pregătirile!*» Și ucenicii au făcut întocmai cum le poruncise *Iisus*. Către seară sosì și Mântuitorul cu ceilalți ucenici.

Spălarea picioarelor. — După datina evreiască, cineva trebuià să spele înnainte de masă picioarele celor ce mâncau; însă fiindcă niciunul dintre apostoli nu vroià să ieà asupră-și această sarcină, *Christos* se sculă dela masă și, încingându-se cu fota, luă ștergarul, turnă apă în spălător și merse să spele picioarele ucenicilor Săi. Când sosì la *Petru*, acesta-I zise : «*Doamne, oare Tu vrei să-mi speli picioarele?*» Mântuitorul însă i-a răspuns : «*Tu nu știi ceea ce fac Eu acum, însă vei află-o mai târziu!*» Atunci, Petru a adăogat: «*Nu-mi vei spălà picioarele mele niciodată!*» Dar *Iisus* i-a răspuns : «*Dacă Eu nu te voiu spălà, nu vei aveà parte de Mine!*» Petru zise iarăș : «*Doamne, nu numai picioarele, ci și mâinile și capul!*» Atunci, Iisus a adăogat: «*Cel curat nu are trebuință să-și spele decât numai picioarele, și este curat tot. Și voi sunteți curați, însă nu toți!*» zicând acestea, El se gândeà la *Iuda*.

Mântuind de spălat picioarele tuturor s'a așezat la masă. Apoi grăind către ucenicii Săi, zise : «*Știți voi ceace am făcut? Voi Mă numiți pre Mine Invățător și Domn, și*

bine ziceți, că așa sunt. Deci, dacă Eu, Domnul și Învățătorul vostru, v'am spălat picioarele, tot astfel sunteți și voi datori unul față de altul, să vă spălați picioarele! Căci pildă am vrut să vă dau, că, după cum Eu v'am făcut vouă, și voi sunteți datori să faceți!»

Prin spălarea picioarelor, Mântuitorul a vrut să dea pildă de smerenie, și totdeodată să statornicească penitența sau pocăința cea premergătoare cuminicării cu trupul și sângele Său, prin sfânta împărtășanie.

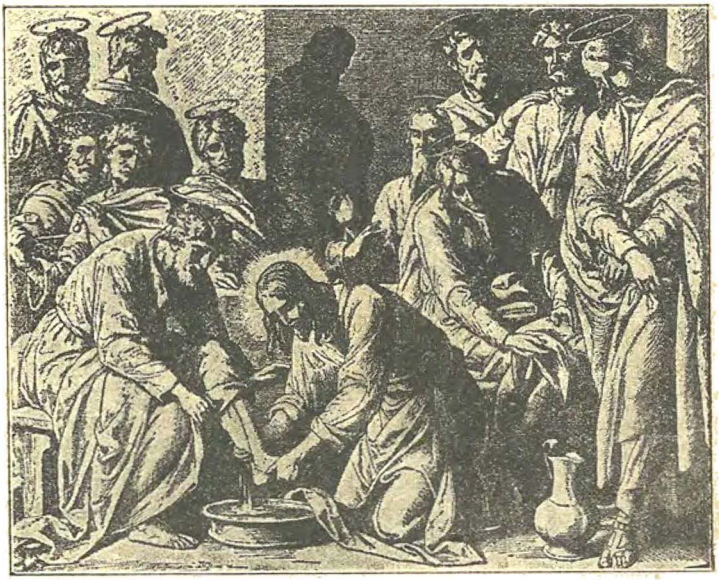

Mântuitorul spălând picioarele ucenicilor Săi.

Darea în vileag a vânzătorului. — Grăind mai departe, Iisus zise ucenicilor Săi: «*Am avut mare dorință să mănânc Paștele acesta împreună cu voi, înainte de pătimirea Mea, căci, să știți, că unul dintre voi mă va vinde!*» Iar ei au început a se întristă și a se întrebă între dânșii: cine-o fi acela?!... Atunci, Mântuitorul a adăogat: «*Cel ce 'ntinge cu Mine 'n blid, acela este! Fiul omului va merge pe drumul ce-l este rânduit de soartă; dar vai de omul acela prin mijlocirea căruia El va fi vândut!... mai bine i-ar fi fost de nu s'ar fi născut!*» Auzind aceasta, Iuda întrebă: «*Nu cumva sunt eu, Învățătorule?*» Dar Iisus i-a răspuns: «*Adevăr*

grăiși! Însă ce ai să faci, fă mai iute!» Dară, ceilalți ucenici n'au priceput ce-a vrut să zică.

Cina. — Incepând a mâncà, Mântuitorul luă pâinea și, binecuvântâd-o, o rupse și o dete ucenicilor Săi zicând: *«Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi, spre iertarea păcatelor!»* Apoi, luând paharul, a mulțumit ucenicilor Săi, și le-a dat dintr'însul zicându-le: *«Beți dintru acesta toți, acesta este sângele Meu, al legii celei noui, care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor!»*

Plecând Iuda dela masă, Iisus zise către ceilalți ucenici:

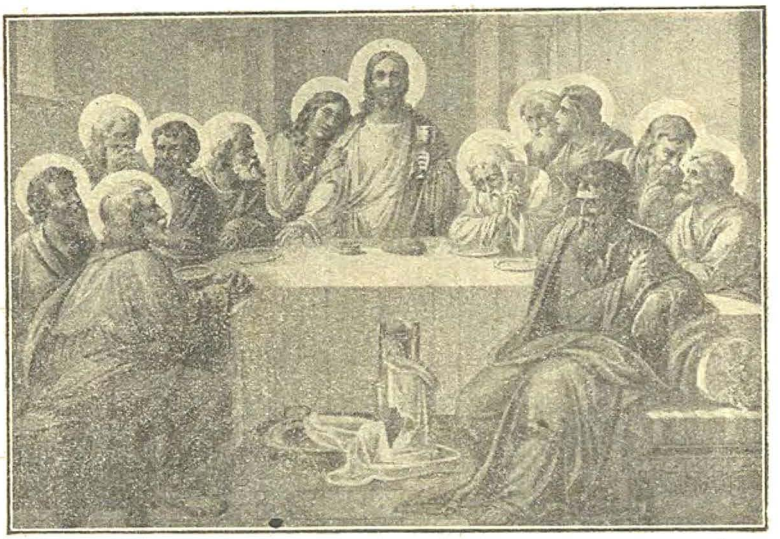

Cea din urmă cină.

«Acum s'a prea mărit Fiul omului și Dumnezeu s'a slăvit printr' Însul. Fiilor, doar puțin timp mai suntem împreună. Din nou vă poruncesc: Să vă iubiți unii pe alții, după cum v'am iubit eu. După aceasta vă va cunoaște toți, că sunteți ucenicii Mei, dacă va fi dragoste între voi!»

După aceea, Iisus vorbì apostolilor Săi: despre ducerea Sa la Tatăl ceresc, ca să pregătească loc ucenicilor Săi; despre strânsa Lui legătură cu dânșii; despre trimiterea Mângâietorului, care să-i conducă pe calea adevărului; și altele.

Innainte de a se sculà dela masă, Petru întrebă pe Iisus, unde se va duce? Iar Mântuitorul i-a răspuns: *«Unde Mă duc Eu, tu nu poți venì acum cu Mine!»*. Iar Petru a adăogat:

«Doamne, de ce nu pot veni cu Tine acum? Sufletul mi-l pun pentru Tine! Chiar dacă toți se vor despărți de Tine, eu niciodată nu mă voiu despărți!» Atunci, Iisus -a răspuns: *«Adevărat îți grăiesc: chiar în noaptea aceasta, mai înnainte de a cântà cocoșul, de trei ori te vei lepădà de Mine!»* Petru însă zise: *«Chiar de ar trebui să mor cu Tine și nu mă voiu lepădà!»* Acelaș lucru îl mărturisiră și ceilalți ucenici.

Rugăciunea din Grădina Getsimani. — După ce Mântuitorul dete ucenicilor Săi cele din urmă sfaturi și îndemnuri, ieși din cetate însoțit de discipolii Săi și merse spre grădina satului *Ghetsimani*, în care se adună de obiceiu, Iisus și cu ucenicii Săi. Despre acest loc știà și *Iuda*. Ajungând la grădină, zise celorlalți ucenici: *«Ședeți aci, iar Eu Mă duc să Mă rog mai încolo!»* Luând cu Sine: pe *Petru*, pe *Iacob* și pe *Ioan*, se retrase mai într'o parte a grădinii și le spuse: *«Sufletul Meu este întristat de moarte. Rămâneți aici, priveghiați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită!»* Apoi, depărtându-se puțin de ei, căzù în genunchi, cu fața la pământ și se rugă zicând: *«Părinte, de este cu putință, fă să treacă paharul acesta dela Mine, însă nu după cum voiesc Eu, ci după cum voiești Tu!»* După aceea, venind la ucenicii Săi, pe cari-i află dormind, zise: *«Simone, tu dormi? Nici un ceas nu putuși să priveghezi cu Mine? Străjuiți și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită, căci duhul veghiază, iar trupul este neputincios!»*

Prima rugăciune în grădina Getsimani.

Și mergând a doua oară să se roage, zise: «*Părinte, dacă nu poate fi luat paharul acesta dela Mine fără să-l beau, fie voia Ta!*» Apoi venì iarăș la ucenicii Săi, pe cari-i află din nou, dormind, căci erau obosiți și îndureraţi din cale-afară. Lăsându-i să doarmă s'a dus să se roage pentru a treia oară în acelaș chip. Și fiind grozav de întristat, s'a rugat și mai stăruitor, să treacă mai-degrab ceasul acela. In acele clipe, un înger din cer s'a arătat, spre a-L întări. Și suferința Lui eră așa de mare, că-i picură sudoarea depe față ca broboanele de sânge.

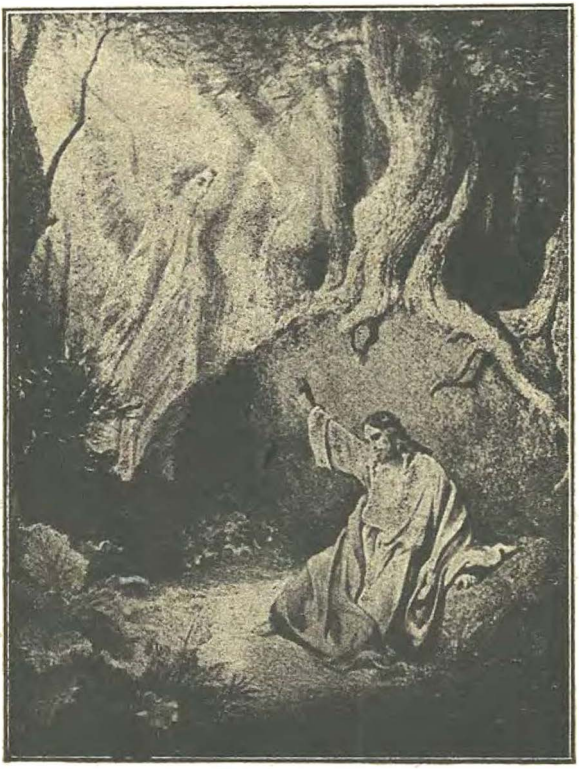

A treia rugăciune în grădina Getsimani.

Venind pentru a treia oară la ucenici, le zise: «*De-acum puteți să dormiți și să vă odihniți! Iată s'a apropiat ceasul în care Fiul omului va fi dat pe mâinile păcătoșilor... Sculați-vă, să mergem, căci cel ce Ma vândut s'a apropiat!*»

Prinderea lui Iisus. — Pe când *Iisus* își deșteptă ucenicii, iată că *Iuda Iscarioteanul* —unul dintre cei doisprezece ucenici ai Săi — sosì împreună cu o mulțime de norod: ostași, slugi de-ale cărturarilor și fariseilor, cu: felinare, făclii, arme, și ciomege. Și Iuda mergeà în fruntea lor. El se înțelesese cu însoțitorii săi, că, Acela pe care-L va sărutà, Acela este Iisus: să-L prindă și să-L aibă sub pază. Intrând în grădină, Iuda s'a apropiat de Iisus zicându-I: «*Bucură-Te, Învățătorule!...*» și L-a sărutat. Iar Iisus i-a zis: «*Prietene, la ce-ai venit aicea?... Iudo, cu sărutare vinzi pe*

Fiul omului ?» Și Iisus, știind toate cele ce are să I se întâmple, a întrebat pe cei cari veniseră: «*Pe cine căutați ?*» Iar ei, necunoscându-L, I-au răspuns: «*Pe Iisus Nazarineanul!*» Iisus le zise: «*Eu sunt!*» De teamă, urmăritorii s'au dat înnapoi și au căzut la pământ. Mântuitorul i-a întrebat iarăș: «*Pe cine căutați?*» Și ei I-au răspuns din nou: «*Pe Iisus Nazarineanul!*» Mântuitorul a adăogat: «*V'am spus că Eu sunt! Dacă Mă căutați pe Mine, lăsați pe aceștia să se ducă!*» Atunci, apropiindu-se de Dânsul, L-au prins și L-au legat.

Sărutul lui Iuda.

Incercarea ucenicilor de a-L apără. — Văzând aceasta, ucenicii L-au întrebat: «*Învățătorule, să dăm cu sabia ?*» Mai înnainte de a auzì răspunsul lui Iisus, Petru lovì cu sabia pe *Malhus*, sluga arhiereului, tăindu-i urechea dreaptă. Mântuitorul, după ce vindecă urechea servitorului, zise către Petru: «*Pune sabia ta la locul ei, căci cel ce se slujește de sabie, tot de sabie va pierì! Oare socoți, că n'aș puteà rugà acum pe Părintele Meu, să-Mi trimeată mai mult de douăsprezece legioane de îngeri? Atunci, cum s'ar împlinì scripturile, cari zic că așa trebuie să fie? Oare nu trebuie să beau paharul pe care Mi l-a dat Tatăl?*»

Apoi, vorbind către căpeteniile: oștilor, slugilor și bătrânilor, cari veniseră să-L prindă, zise : «*Ați venit asupra Mea ca la un făcător de rele: cu săbii și cu toege, ca să Mă prindeți! In*

toate zilele am fost cu voi, învățând în templu și nu M'ați prins. Ați venit acuma, când întunericul stăpânește pretutindeni! Dar, toate acestea s'au făcut, spre a se împlini scripturile proorocilor!»

După ce Iisus fu prins, toți ucenicii Lui L-au părăsit. Numai Petru și Ioan Îl urmăreau de departe.

Iisus înnaintea arhiereilor: Anà și Caiafà. — După ce L-au prins și L-au legat ca pe un făcător de rele pe *Iisus*-până să se adune si, nodul, ostașii și slujitorii arhiereilor L-au dus mai întâi la arhiereul *Anà*, ca mai în vârstă. Acesta-L trimise la ginerile său, *Caiafà*, care erà arhiereul anului acela și care sfătuise norodul, că e mai bine să moară un om — adică Iisus — pentru mântuirea poporului din rătăcire, decât să piară tot poporul, îndrumat de învățăturile Mântuitorului — ziceà el — pe căile pierzării.

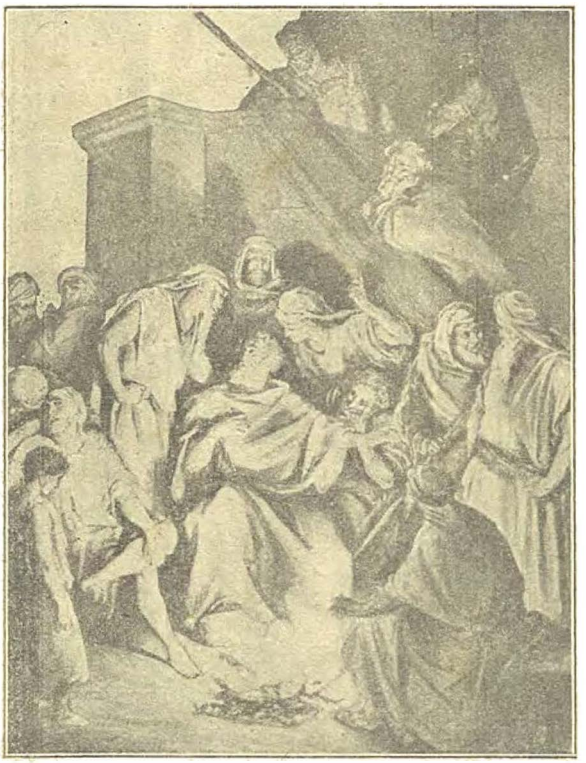

Petru lepădându-se de Iisus.

Celе trei lepădări ale lui Petru. — Odată cu *Iisus* a intrat în curtea arhiereului și celălalt ucenic, tovarășul lui *Petru*, — adîcă *Ioan* —, căci erà cunoscut acolo ; iar Petru a rămas la poartă până a venit tovarășul său și L-a băgat și pe el înnăuntru. Portărița, văzându-l pe Petru, îi zise: «*Par'că, și tu ești dintre ucenicii omului acesta?*» Iar el s'a lepădat că nu este și nici nu-L cunoaște pe omul Acela.

Ostașii și slujitorii arhiereilor stăteau în jurul focului, căci erà frig, și vorbiau între dânșii. Petru se dădù și el lângă

foc, spre a se încălzi. Văzându-l, unul dintre slujitori zise: «*Și acesta era cu Iisus Nazarineanul!*» Atunci, s'a lepădat pentru a doua oară de Iisus, jurându-se că nici nu-L cunoaște.

Cam după vr'un ceas, văzându-l alt slujitor, zise celorlalți: «*Intr'adevăr că acesta a fost cu El, căci și el este Galileian!*» Și apropiindu-se ceilalți, ziseră: «*Fără îndoială că și tu ești dintre dânșii, că și vorba te dă pe față!?...*» Iar alt slujitor, rudă cu cel căruia Petru îi tăiase urechea, zise: «*Oare nu te-am văzut eu în grădină cu Dânsul?!...* Atunci, Petru s'a lepădat pentru a treia oară de Iisus, blestemându-se și jurându-se, zicând: «*Nici nu-L cunosc pe omul Acesta!*» Abia sfârși de vorbit și cocoșul cântă, vestind lui Petru împlinirea prevestirii lui Iisus, Care-i zisese: «*Innainte de a cântà cocoșul, de trei ori te vei lepădà de Mine!*» Urmărit de privirile Mântuitorului, Petru ieși din curtea arhiereului plângând plin de amărăciune.

Iisus în fața sinodului evreiesc. — La *Caiafà* se adunase cea mai mare parte a sinodului. Aceștia se sileau ca, prin mărturii mincinoase să afle vre-o vină de moarte lui *Iisus*. Intrebat de arhiereu asupra ucenicilor și învățăturilor Lui, Iisus îi răspunse: «*Eu am vorbit lumii pe față; întotdeauna am învățat în sinagogi și în temple, unde se adună toți ludeii; într'ascuns, nimic nu am grăit. Pentru ce Mă întrebi pe Mine? Intreabă pe cei ce M'au ascultat, că ei știu ce le-am vorbit!*» Iar unul dintre slujitori, socotind răspunsul Mântuitorului ca necuviincios, îi dete o palmă, zicându-I: «*Așa răspunzi Tu arhiereului?*» Iisus îi zise: «*Dacă am vorbit greșit, dovedește; iar dacă am grăit drept, de ce Mă bați?*»

Apoi se ridicară o sumă de pârîși mincinoși împotrivă-I; dar minciunile lor fură doborîte de înțelepciunea Mântuitorului. Unii Il învinuiră că L-ar fi auzit zicând: «*Eu pot să stric templul Domnului și în trei zile să-l zidesc! Stricà-voiu acest templu făcut de mâini și în trei zile, altul nefăcut de mâini voiu zidi!*» Atunci, arhiereul se sculă și, stând în mijlocul adunării zise: «*Nu răspunzi nimic la cele ce aceștia mărturisesc împotriva Ta?*» Iisus însă, tăcù din gură. Văzând că nu-i poate aflà nici o vină, arhiereul îi zise iarăși: «*Te jur pe Dumnezeul Cel Viu, să ne spui de ești Tu cu adevărat Christos, Fiul Celui Prea Innalt!*» Și Iisus i-a răspuns: «*Da! Eu sunt! Și iată, veți vedeà pe Fiul omului stând deadreapta lui Dumnezeu, și venind pe norii ceru-*

lui!» Iar arhiereul, rupându-și hainele depe dânsul, a strigat : «*Auziți ocară! Ce ne mai trebuiesc alte mărturii? Nu socotiți că e vrednic de osândă?*» Iar cei de față au răspuns într'un glas: «*Vinovat este și trebuie dat morții!*»

După aceea, slugile cari păzeau pe Iisus, au început a-L bate și a-L batjocorì. Unii îl scuipau în ochi și-L loviau cu pumnii și cu palmele peste față și peste cap; iar alții Ii acoperiau ochii și, dându-I palme pe unde nemereau, Ii ziceau: «*Proorocește acum, Christoase, cine este cel ce Te-a lovit?*» Aceste ocări și batjocuri ținură până a doua zi dimineața.

Iisus în fața lui Pilat. — Cum se făcù ziuă, arhiereii și bătrânii poporului, împreună cu cărturarii: au ținut sfat, hotărînd omorîrea lui *Iisus*. Insă, ei fiind supuși *Romanilor*, această hotărîre nu puteà fi înfăptuită decât de guvernatorul ținutului, care, în vremea aceea, erà *Pilat din Pont*. Deci, porunci slujitorilor să-L lege și, ducându-L de acolo, L-au dat în seama lui Pilat spre a-L osândì la moarte ca fiind turburător al poporului.

Căința lui Iuda. — Văzând care erà să fie sfârșitul ticăloasei sale fapte, *Iuda*, vânzătorul Domnului, se duse de înapoiè arhiereilor cei treizeci de arginți, zicând: «*Am greșit și am vândut sânge nevinovat! Luați-vă banii îndărăt!*» Aceștia i-au răspuns: «*Ce ne pasă nouă? Asta te privește!*» Plin de desnădejdie, Iuda aruncă banii trădării în templu, apoi se duse și se spânzură. Arhiereii, luând arginții ziseră: «*Nu se cade a pune acești bani în vistieria templului, de vreme ce este preț de sânge!*» Și, făcând sfat, au hotărît să cumpere *țarina Olarului*, spre a fi loc de îngropăciune pentru streini. De-atunci, acea țarină s'a numit *Hacheldamà*, adică *țarina sângelui*.

Judecata lui Pilat. — Ducând pe *Iisus* în fața guvernatorului, mai marii *Iudeilor* nu intrară în sala cea de judecată, ca să nu se spurce, căci aveau să mănânce *Paștele*. Ieșind *Pilat* la ei, i-a întrebat: «*Ce pâră aduceți asupra Acestui om?*» Iar ei, i-au răspuns: «*Dacă n'ar fi fost făcător de rele, nu ți L-am fi adus ție!*» Atunci, Pilat a adăogat: «*Luați-L și judecați-L după legea voastră!*» Insă ei au zis: «*Noi n'avem putința să omorîm pe nimenea!*» După aceea au început a-L pârî zicând: «*Pe omul acesta L-am prins răzvrătind poporul și îndemnându-l să nu plătească bir Cezarului. De asemenea se numește pe Sine Christos Impăratul!*»

Auzind învinuirea ce I se aduce lui Iisus, intră din nou în sala de judecată şi-L întrebă: «*Tu eşti împăratul Iudeilor?*» Mântuitorul la rândul său a întrebat: «*Asta o zici tu dela tine, sau alţii ţi-au spus-o despre Mine?*» Atunci, Pilat I-a răspuns: «*Oare, eu sunt Iudeu? Neamul Tău şi arhiereii mi Te-au adus aici! Spune, ce-ai făcut?*» Iisus i-a răspuns: «*Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta! Dacă împărăţia Mea ar fi fost în această lume, slugile Mele, s'ar fi împotrivit, ca să nu Mă fi dat Iudeilor; dar împărăţia Mea nu este de-aici!*» Pilat a adăogat: «*Atunci, Tu eşti Împărat?*» Iar Iisus i-a răspuns: «*Şi tu ai zis că Eu sunt împărat! Eu pentru aceasta M'am născut şi pentru aceasta am venit pe lume, ca să mărturisesc adevărul. Tot cel născut din adevăr, ascultă glasul Meu!*» După aceste vorbe Pilat, L-a întrebat: «*Ce este adevărul?*» Şi, fără a mai aşteptă răspunsul Mântuitorului, a ieşit afară la Iudei şi le-a grăit: «*Eu nu găsesc nici-o vină omului Acestuia!*» Vrăjmaşii Săi însă, începură a stărui cu îndărătnicie, că este vinovat şi trebuie osândit la moarte. Auzind pârile arhiereilor şi cărturarilor, Pilat L-a întrebat: «*N'auzi ce spun ăştia despre Tine?*» Iisus însă tăcu şi nu zise nimic. Faptul că nu încercă nicidecum a se apără, miră mult pe guvernator. Iudeii se întăriţară şi mai grozav şi începură să strige: «*Întărîtă poporul învăţând prin toată Iudeia: din Galileia şi până aici!*»

Iisus înnaintea lui Irod. — Auzind vorbindu-se de *Galileia, Pilat* a întrebat: «*Oare Acest om este Galileian?*» Şi aflând că Iisus este din ţinutul lui *Irod,* Il trimise pe El la acest rege, care în timpul acela, tocmai se afla în *Ierusalim.* Bucuria lui Irod fu grozav de mare, când află că va puteă vedeă pe *Iisus*, dela care nădăjduiă să vadă vre-o minune. Dar la toate întrebările lui Irod, Mântuitorul n'a răspuns nici-o vorbă. Atunci, arhiereii şi cărturarii au început a-L pârî cu ură şi răutate grozavă. Irod, mâniat că Iisus se arătase nepăsător faţă de el, începù a-L batjocori, împreună cu toţi curtenii săi. După ce-L îmbrăcară într'un veşmânt alb-regesc, în bătae de joc, Il trimise iarăş la Pilat, cu care, de-atunci legă prietenie, de oarece până aci se vrăjmăşise unul pe altul.

A doua înfăţişare înnaintea lui Pilat. — In zadar se silì *Pilat,* să liniştească pe *Iudei*, arătându-le că: nici el, nici *Irod* nu au putut află nici-o vină lui *Iisus,* căci ei se arătau din ce în ce mai îndârjiţi împotriva Lui. Ştiind că cei mai dârji vrăjmaşi

ai lui Iisus sunt arhiereii, se gândi să încerce a-L scăpă prin mijlocirea norodului de jos, crezând că acesta va fi mai milos față de Dânsul. Erà obiceiul la Evrei, ca, de sărbătorile Paștelui, să se libereze din închisoare un vinovat ales de popor. Tocmai în timpul acela se aflà închis în temniță un mare tâlhar și ucigaș de oameni, anume *Varavà*. Pilat cugetă că, dac'o pune pe Christos față'n față cu Varavà și va întrebà poporul pe cine voiește să libereze, fără îndoială că va cere liberarea lui Christos. Dar se'nșelă amarnic. Ațâțat de preoții și cărturarii evrei, la întrebarea lui Pilat, pe cine voiește să libereze dintre cei doi vinovați, norodul, orbit de patimă, răspunse: «*Pe Varavà!*» Incurcătura lui Pilat fu și mai mare, căci tocmai în timpul acela, soția sa, *Claudia Procla*, îi trimise vorbă, să nu care cumva să facă ceva lui Iisus, căci avusese peste noapte visuri groaznice din pricina Lui.

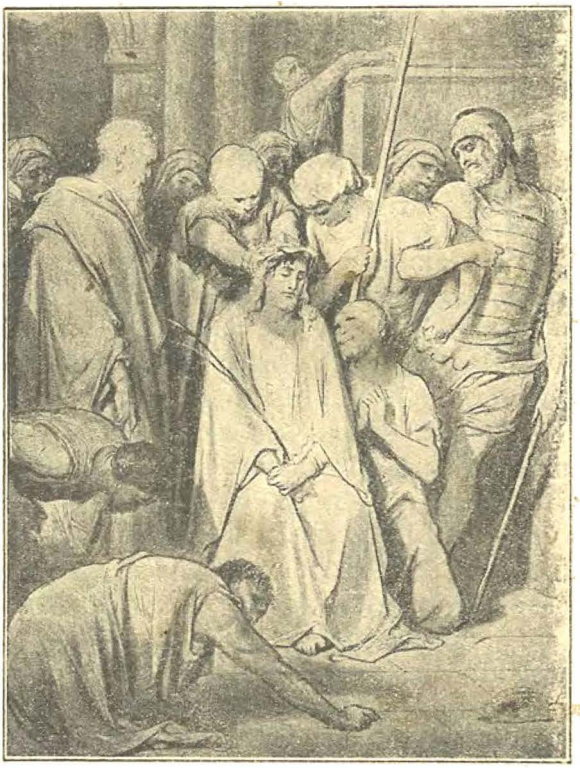

Iisus încununat cu coroană de spini.

Intrebând Pilat iarăș: «*Dar cu Iisus, căruia l se mai zice și Christos, ce să fac?*» — mulțimea îi răspunse: «*Răstignește-L! Răsitgnește-L!*» Pentru a treia oară, Pilat zise: «*Dar ce rău a făcut, căci eu nu-I găsesc nici o vină de moarte? Deci, după ce-L voiu certà, îi voiu da drumul!*» Poporul, ațâțat mereu de preoți începù să strige și mai îndârjit: «*Să se răstignească!*»

Văzând Pilat furia mulțimii amenințătoare, luă apă și, spălându-și mâinile înnaintea poporului zise: «*Nevinovat sunt eu*

de sângele dreptului Acestuia! Voi sunteți răspunzători de El!» Iar Iudeii i-au răspuns: «*Sângele Lui să cadă asupra noastră și asupra copiilor noștri!*»

Apoi, vroind să le facă pe voie, liberă pe Varavà. Nădăjduind că va mișcà sufletul poporului, văzând suferințele Celui nevinovat, dete pe Iisus pe mâinile ostașilor romani, nu chiar cu gândul ca să-L răstignească.

Suferințele Mântuitorului. — Ostașii guvernatorului scoaseră pe *Iisus* în curtea palatului. Aci, în văzul mulțimii, Il desbrăcară de hainele Sale și-L bătură cu trestiile. Apoi Il îmbrăcară în batjocură, într'o mantà roșie de culoarea purpurii. După aceea, împletind o cunună de spini, I-o puseră pe cap și, dându-I o trestie în mâna dreaptă, ca și cum ar fi fost sceptru împărătesc, începură a îngenunchià înnaintea Lui, în râs zicându-I: «*Bucură-Te, împăratul Iudeilor!*» In acelaș timp: Il scuipau, Ii dădeau palme și urmau să-L lovească pe unde nemeriau, cu trestiile.

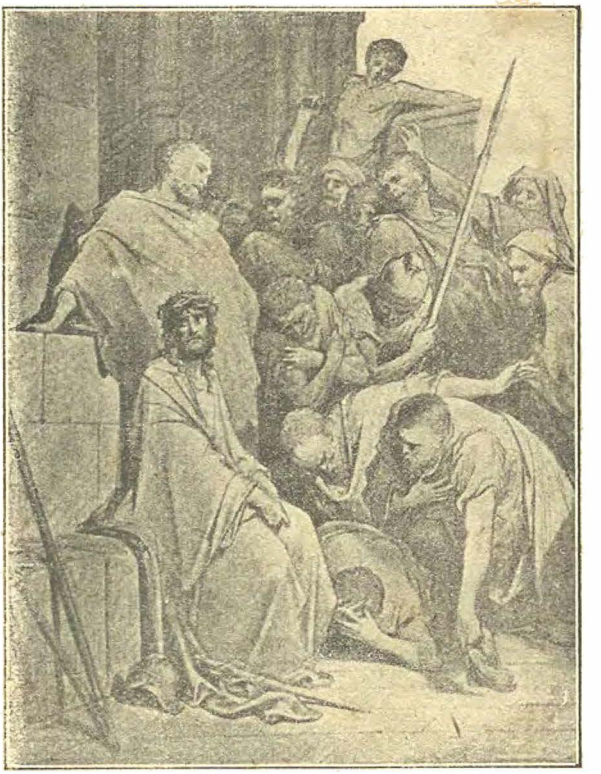

Evreii și ostașii romani închinându-se în batjocură lui Iisus.

Osândirea la moarte. — Crezând că de rândul acesta va aflà milă în fața poporului, *Pilat* Il arătă din nou mulțimii zicând: «*Iată că vi-L aduc afară iarăș, ca să vedeți că nu-I aflu nici-o vină!*» Și a ieșit *Iisus* în văzul norodului, înveșmântat cu haina cea mohorîtă și purtând cunună de spini pe cap. Iar Pilat a zis: «*Iată omul!*» Insă poporul, în loc să

simtă milă pentru Cel chinuit, a strigat și mai înfuriat: «*Răstignește-L! Răstignește-L!*» Atunci, Pilat a zis din nou: «*Luați-L voi și-L răstigniți, căci eu nu-L găsesc cu nimic vinovat!*» Iar Iudeii i-au răspuns: «*Noi avem lege; și, după legea noastră e vrednic de moarte, căci s'a făcut pe Sine Fiul lui Dumnezeu!*» Auzind Pilat acestea, a început a se teme. Și intrând din nou în sala de judecată cu Iisus, L-a întrebat iarăși: «*De unde ești Tu?*» Dar Iisus nu i-a răspuns. Atunci, Pilat I-a zis din nou: «*Nici Mie nu-Mi vorbești? Oare nu știi că-mi stă'n putere: și să Te răstignesc, și să Te liberez!*» Iisus îi răspunse: «*N'ai avea nici o putere asupra Mea, dacă nu ți-ar fi fost dată ție de sus. Tu nu ești așa de vinovat, pe cât sunt de vinovați cei ce M'au adus înaintea ta!*»

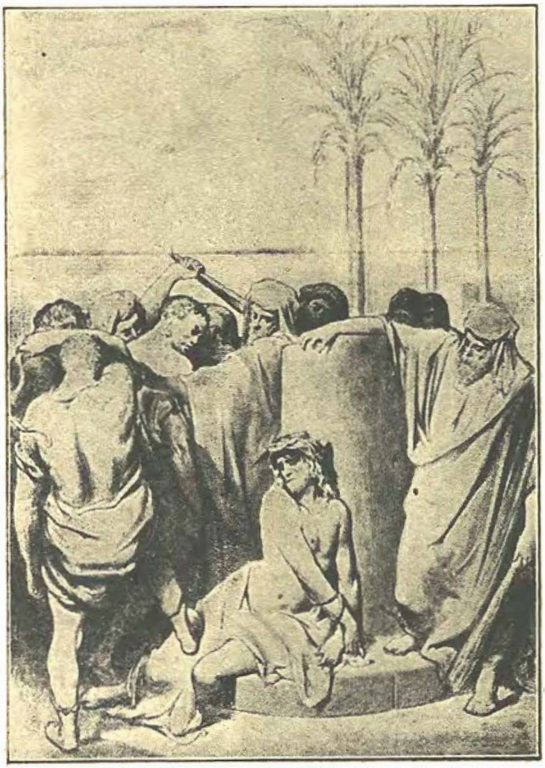

Iisus bătut la stâlpul osândei.

Din nou încercă Pilat să scape pe Iisus. Iudeii însă începură a strigà cu îndârjire din ce în ce mai mare: «*De-L vei liberà pe Acesta, înseamnă că nu ești prieten Cezarului, căci oricine se face pe sine împărat, este împotriva Cezarului!*»

Aceste vorbe pline de răutate și vicleșug a înnăbușit în Pilat orice simțimânt de dreptate, de oarece se temeà ca lucrurile să nu ieà vre-o întorsătură neplăcută pentru el. Deci, porunci ca Iisus să fie scos afară și dus la locul cel de judecată, numit *Litòstroton*, adică *pardosit cu pietre*. Și, așezându-se în jilțul judecătoresc, le zise Iudeilor: «*Iată împăratul vostru!*» lar ei au strigat: «*Ieà-L, ieà-L și-L răstignește!*» Pilat a

adăogat: «*Cum?... să vă răstignesc împăratul?!...*» Atunci, arhiereii au răspuns: «*Nu avem alt împărat, decât numai pe Cezarul!*»

Nemaiputându-se împotrivi pornirii atât de vrăjmășești a celor ce voiau moartea blândului și dreptului Iisus, guvernatorul se hotărî să le împlinească dorința și-L dete, ca să-L răstignească.

Deci, cu toate că Pilat vroise să scape pe Iisus dela moarte, însă, fiind lipsit de energia trebuitoare spre a înfrână ura interesată și nedreaptă a preoțimii evreiești, și temându-se să nu-și piardă postul, nu și-a putut împlini hotărîrea, ci s'a lăsat și el târît de patima nestăpânită a mulțimii Iudeilor și a îngăduit să se facă cea mai mare nedreptate, bunului și nevinovatului Iisus, Binefăcătorul și Mântuitorul omenirii. La câtăva vreme după aceste întâmplări fu învinuit și el de vrăjmașii săi, și condamnat la exil, unde se omorî singur, întocmai ca și Iuda.

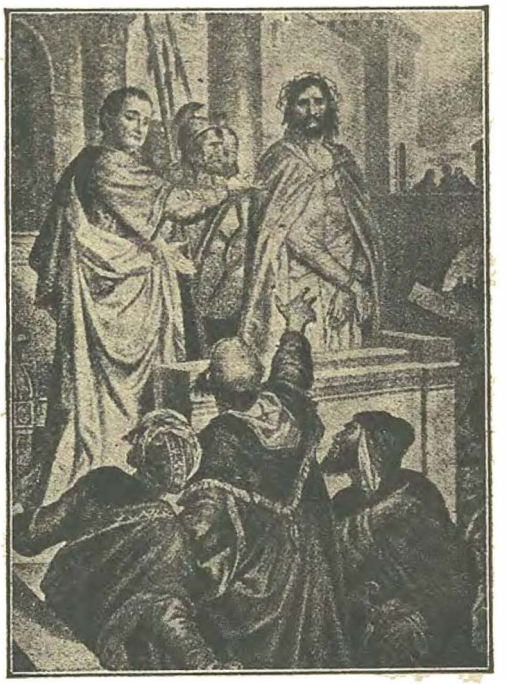

Pilat căutând să scape pe Iisus.

Răstignirea lui Iisus. — Luând pe *Iisus*, ostașii Îl desbrăcară de veșmântul cel roșu și-L îmbrăcară iarăș cu hainele Sale. Pe la ceasul trei din zi, porni pe drumul jalei și al suferințelor, ducându-și crucea în spinare spre *locul Căpățânii*, numit pe evreiește *Golgota*, unde erau răstigniți cei osândiți la moarte. Impreună cu El, mai erau duși încă doi tâlhari condamnați a fi răstigniți. Nemaiputându-și duce crucea, Iisus căzù doborît de greutate. Atunci, soldații romani siliră pe un oarecare *Simon din Cirena*, care tocmai se întorceà dela țarină, să ducă el crucea până la locul de osândă. Și mergeà după Iisus mulțime mare de popor și de femei, cari plângeau și se tânguiau de mila Lui. Dar Iisus, întorcându-se către ele, zise: «*Ficele*

Ierusalimului, nu Mă plângeți pe Mine, ci pe voi și pe copiii voștri, căci iată, vor veni zile în cari vor zice: «Ferice de cele cari nu au copii!» Atunci vor zice munților: «Cădeți peste noi!»; iar dealurilor: «Acoperiți-ne!» Căci dacă se petrece astfel, cu lemnul verde; atunci, ce va fi cu cel uscat?»

Și dacă au sosit la locul de osândă, fiindu-I sete I-au dat să bea oțet amestecat cu fiere; dar El, gustând, n'a vrut să mai primească.

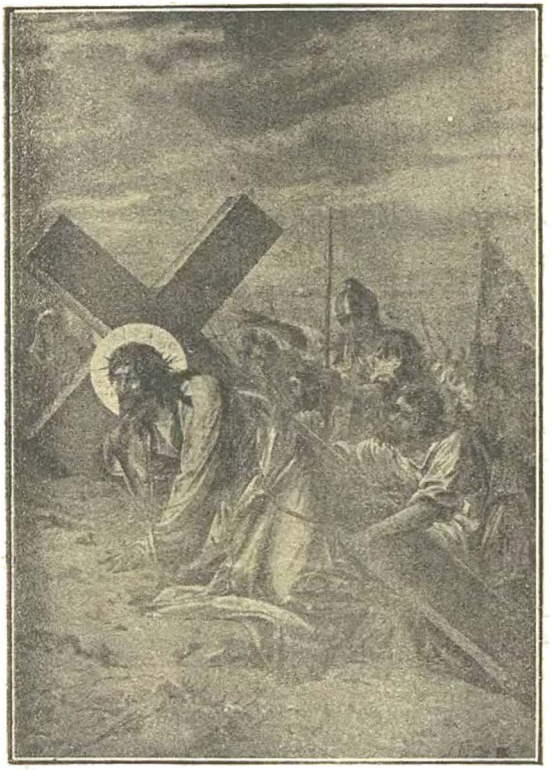

Drumul spre Golgota.

Pe la ora 6 fu țintuit pe cruce și răstignit între cei doi tâlhari aduși odată cu Dânsul, împlinindu-se astfel Scriptura, care zice: «*Și cu cei fără de lege a fost socotit!*»

După ce ostașii împliniră porunca guvernatorului, răstignind pe cei trei osândiți, Mântuitorul zise: «*Părinte, iartă-i, că nu știu ce fac!*»

Din ordinul lui Pilat, deasupra crucii a fost scris în: evreiește, elinește și latinește: «*Iisus Nazarineanul, împăratul Iudeilor.*» Astfel, fără să știe, Pilat a vestit predicarea Evangheliei în trei limbi, după cum s'a și întâmplat după aceea.

Cetind Evreii cele scrise, au venit la Pilat și au cerut să nu scrie «*împăratul Iudeilor*», ci că «*El a zis sunt împăratul Iudeilor!*» Atunci, Pilat a răspuns: «*Ceea ce am scris, rămâne bun scris!*»

După ce-au răstignit pe Iisus, ostașii au împărțit hainele Sale între dânșii, însă cămașa fiind țesută pe deantregul, neputând-o împărți, au tras-o la sorți: *cui să rămâie!* Și astfel

s'au împlinit vorbele Sfintei Scripturi, care zice: «*Împărțit-au hainele Mele între dânșii, iar pentru cămașa Mea au aruncat sorți!*»

Batjocorirea lui Iisus pe cruce. — Pe când Domnul cerului și al pământului erà răstignit pe cruce, parte din popor sta și priveà îndurerat; iar alții, trecând, Il ocărau și-L batjocoreau ca pe cine știe ce mare vinovat. Unii-I ziceau: «*O! Tu, Cel ce strici biserica și în trei zile o zidești, mântuește-Te pe Tine!*» *Sau:* «*De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te depe cruce!*» De asemenea: arhiereii, bătrânii și cărturarii

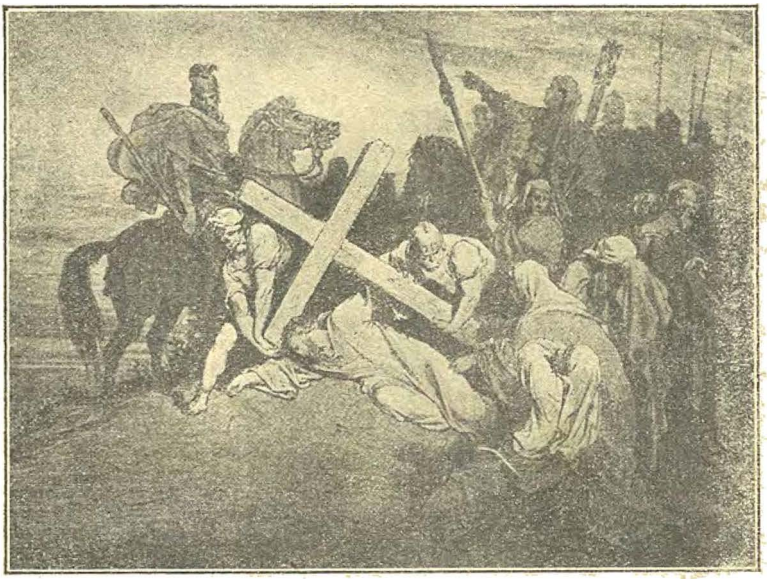

Sosirea la locul osândei.

Evreilor, își râdeau de Dânsul zicându-I: «*Christos, împăratul lui Israel, să se coboare acum depe cruce, ca să vedem și să credem într'Insul! Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine nu poate să se mântuiască! Isbăvească-se pe Sine, dacă este cu adevărat Christos, alesul lui Dumnezeu. Își pusese nădejdia în Dumnezeu; iată, să-L mântuiască dacă-L vrea; că doar ziceà:* «*Sunt Fiul lui Dumnezeu!*» Și chiar unii dintre ostași Il batjocoreau, zicându-I: «*Dacă ești Tu împăratul Iudeilor, mântuește-Te pe Tine însuți!*»

Cei doi tâlhari vorbind lui Iisus. — Ba încă și unul dintre tâlharii răstigniți alături de Dânsul găsi cu cale să-L batjoco-

rească, zicându-I: «*Dacă eşti Tu, Christos, mântueşte-Te pe Tine şi ne mântueşte şi pe noi!*» Iar celălalt tâlhar îl certă pe tovarăşul său zicându-i: «*Nu te temi tu oare de Dumnezeu, fiind într'aceeaşi osândă ca şi Dânsul? Şi noi, doară suntem pe bună dreptate osândiţi, căci ne luăm răsplata faptelor noastre; pe când Acesta nici un rău n'a făcut!*» După aceea, vorbind către Iisus, grăi: «*Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru împărăţia Ta!*» Iar acestuia, Iisus i-a răspuns: «*Iţi spun adevărul: astăzi vei fi cu Mine în rai!*»

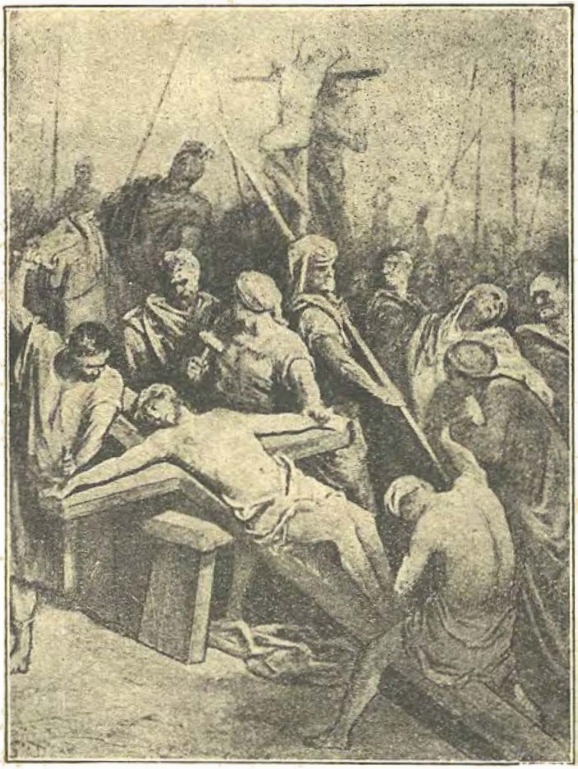

Ţintuirea pe cruce.

Aceasta a fost a doua vorbire a Mântuitorului în timpul cât s'a aflat pe cruce.

Iisus încredinţează lui Ioan pe sfânta Fecioară Maria. — In timpul acesta stăteau lângă crucea lui Iisus: *Sfânta Fecioară Maria*, precum şi *Maria lui Cleopa*, cu *Maria Magdalina* şi alte femei. Văzând Iisus pe maica Sa şi pe *Ioan*, ucenicul Său cel iubit, zise mamei Sale, arătând spre Ioan: «*Femeie, iată fiul Tău!*» Apoi zise ucenicului: «*Iată mama Ta!*» Şi din ceasul acela, Ioan a luat pe Maica Mântuitorului în casa sa. Aceasta a fost a treia vorbire a lui Iisus, pe cruce.

Cele din urmă vorbiri ale lui Iisus, înnainte de moarte. — Intre ceasul al şaselea şi al noulea ceas, întreg pământul a fost cuprins de un întuneric nepătruns. Iar în ceasul al noulea, Iisus a strigat cu glas mare zicând: «*Eli!...*

Eli!... lama sabachtanì?» adică: «*Dumnezeule!... Dumnezeule!... pentru ce M'ai lăsat?*»

Iar unii dintre cei cari stăteau acolo, luându-L în râs, ziceau: «*Iată-L, acum a început să strige pe Ilie!*»

Aceasta a fost a patra vorbire a Mântuitorului, pe cruce.

După aceea, ştiind Iisus că toate s'au sfârşit, spre a se împlini Scriptura zise: «*Mi-e sete!*»

Şi erà acolo un vas cu oţet. Unul dintre ostaşi luă un burete pe care-l înmuiè în oţet şi-l ridică la gura lui Iisus cu o trestie. Iar alţii ziceau: «*Lăsaţi, să vedem, veni-va Ilie, să-L mântuiască!*»

Răstignirea lui Iisus.

Aceasta a fost a cincia vorbire a lui Iisus.

Şi dacă a gustat din oţetul acela, a zis: «*S'a sfârşit!*» — A şasea vorbire.

Moartea Mântuitorului.—După aceea strigă iarăşi cu glas mare zicând: «*Părinte, în mâinile Tale îmi dau Duhul Meu!*»— A şaptea vorbire.

Şi, plecându-şi capul şi-a dat sfârşitul. Şi iată, îndată pământul s'a cutremurat; catapeteasma bisericii s'a rupt în două de sus până jos, pietrele au crăpat, mormintele s'au deschis şi multe trupuri ale sfinţilor mai dede mult adormiţi au înviat şi, ieşind din morminte, au venit în sfânta cetate şi s'au arătat multora. Iar sutaşul şi cei ce străjuiau împreună cu dânsul, văzând cutremurul şi toate cele ce se întâmplaseră, s'au înfricoşat grozav; şi, mărind pe Dumnezeu,

zise: «*Intr'adevăr, Omul Acesta a fost drept și nici o vină nu a avut. Cu adevărat El a fost Fiul lui Dumnezeu!*»

Și tot poporul, care fusese mărturie la toate acestea, văzând cele ce se petrecuseră, porniră spre cetate, bătându-se cu pumnii în piept. Iar cunoscuții lui Iisus stăteau împreună cu femeile venite din *Galileia* spre a-L sluji, și priveau de departe, fiind mărturie la toate câte se întâmplaseră. Printre femei erà: *Maria Magdalena* și *Maria — mama lui Iacov și a lui Iosif*, și *Salomia*, — mama fiilor lui *Zevedeu*, și alte multe, cari veniseră odată cu Iisus în *Ierusalim*.

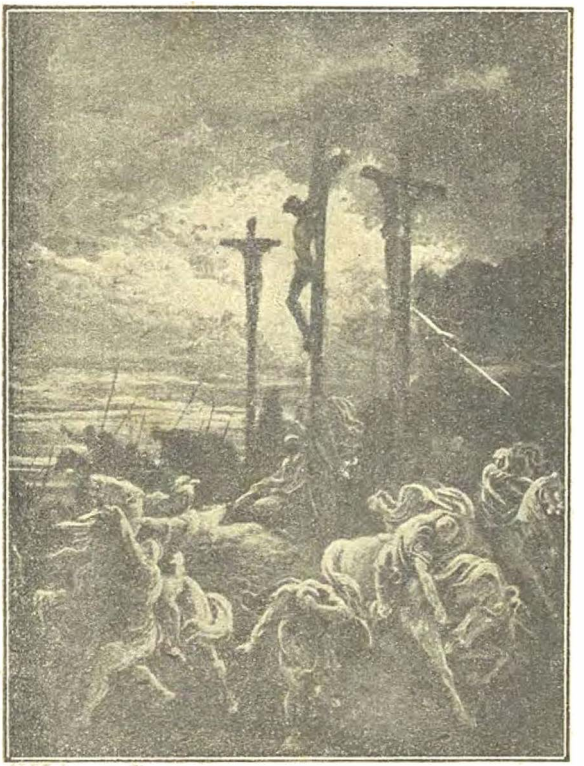

Moartea Mântuitorului pe cruce.

Impungerea lui Iișus cu suliţa în coastă. — In ziua când Mântuitorul și-a dat duhul, erà *Vineri*. Spre a nu rămâne trupurile răstignite pe cruce a doua zi, *Sâmbătă*, când erà și prasnic mare la *Evrei*, *Iudeii* au cerut lui *Pilat* să sdrobească fluierele picioarelor celor depe cruce, spre a muri mai degrab, căci nu erà iertatat ca în zi de sărbătoare să rămână osândiții în chinuri. Guvernatorul le-a îngăduit cererea, iar ostașii au sfărâmat fluierele celor doi tâlhari; și, venind și la Iisus, l-au aflat mort, așa că nu i-au mai sdrobit picioarele, împlinindu-se astfel vorbele Scripturii, care zice: «*Nici un os dintr'Insul nu se va sdrobì!*» Insă, unul dintre ostași și-a înfipt suliţa în coasta Sa și îndată a curs sânge și apă. Prin aceasta, Mântuitorul ne-a arătat alcătuirea Sfintei CumineCături, în care se

amestecă vinul — sângele Domnului--, cu apa ce-a curs din coasta Celui sacrificat pentru noi — apă vărsată pentru spălarea păcatului strămoșesc.

Inmormântarea lui Iisus. — Spre seară veni la *Pilat, Iosif din Arimateia,* sfetnic de seamă al sinodului evreiesc, însă, pe ascuns — de teama *Iudeilor,* ucenic al Mântuitorului. Acesta cerù trupul lui Iisus, spre a-L înmormântà după cuviință. Pilat se miră că murise așa de curând și porunci sutașului, ca să dea trupul lui *Christos,* celui ce-L ceruse. Luând giulgiu nou, Iosif a mers împreună cu *Nicodim* — cel care

Coborîrea lui Iisus depe cruce.

venise odinioară noaptea la Iisus — și, după ce Mântuitorul a fost coborît depe cruce, l-au uns corpul cu miresme aduse din belșug, de către Nicodim, apoi L-au înfășurat în giulgiu curat — potrivit obiceiului evreiesc la înmormântări.

In grădina sa, care erà aproape de locul răstignirii, Iosif pusese de i se săpase în piatră un mormânt nou ca pentru sine. In acest mormânt a fost așezat trupul lui Christos. Și fiind seara, târziu, au prăvălit o piatră mare pe ușa mormântului și au plecat. Odată cu Iosif și cu Nicodim au petrecut pe Iisus la mormânt: *Maria Magdalena* și *Maria — mama*

lui Iacov, și alte femei, cari veniseră cu Dânsul din *Galileia*. După ce au văzut cum fusese așezat corpul Mântuitorului în groapa cea de piatră, au plecat, spre a pregăti miresme și unsori arcmate.

Străjuirea lui Iisus. — A doua zi — *Sâmbătă* —, arhiereii și fariseii merseră la *Pilat* și-i ziseră: «*Domnule, ne-am adus aminte, că înșelătorul Acela, încă depe când eră în viață, a zis: «După trei zile Mă voiu scula!» Poruncește deci, să se străjuiască mormântul până a treia zi, ca nu cumva, venind ucenicii Lui noaptea, să-L fure și să spună norodului: «Iată s'a sculat din morți!»... căci, atunci, va fi rătăcirea cea din urmă mai rea ca cea dintâi!*»

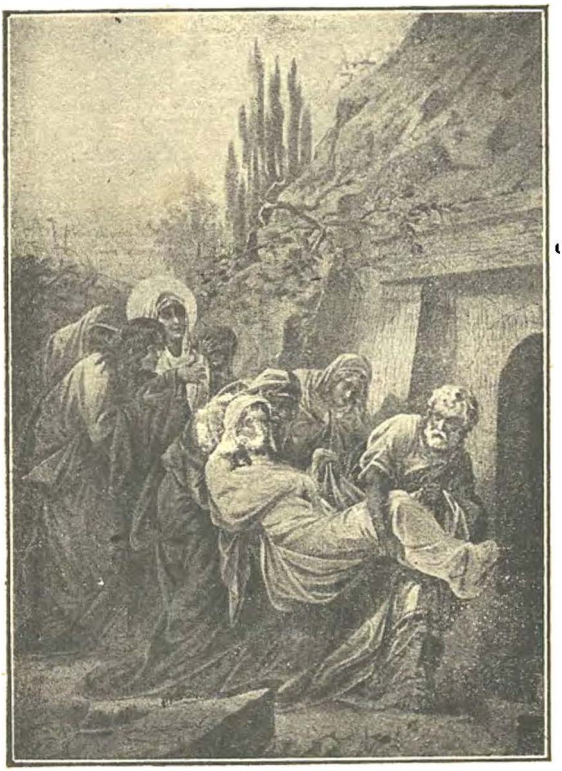

Inmormântarea lui Iisus.

Atunci, Pilat le-a răspuns: «*Iată: aveți păzitori! Mergeți si faceți cum veți crede!*» Iar ei, luând ostași cu dânșii, s'au dus și au pus strajă puternică la mormânt, pecetluind totdeodată piatra așezată la gura mormântului.

12. INVIEREA MÂNTUITORULUI

Pecetluirea credinței lui Christos prin Inviere. — Cu toate măsurile luate de mai marii sfatului evreiesc, *biruind puterea morții și sfărâmând încuietorile iadului, Iisus a înviat a treia zi în revărsatul zorilor, ieșind cu slavă din mormânt!*

Fără de veste, cutremur mare s'a făcut, iar îngerul Domnului, coborîndu-se din ceruri, a prăvălit piatra depe uşa mormântului şi a şezut deasupra ei. Şi erà vederea lui ca fulgerul; şi îmbrăcămintea lui, albă ca zăpada. De groază, toţi cei cari erau de strajă s'au cutremurat; şi, căzând cu feţele la pământ, au rămas ca nişte morţi.

Desmeticindu-se din spaima şi buimăceala în care căzuseră, ostaşii cari străjuiau mormântul, hotărîrà să trimită pe unii dintr'înşii, ca să vestească pe căpeteniile lor şi pe arhierei despre cele ce se întâmplaseră.

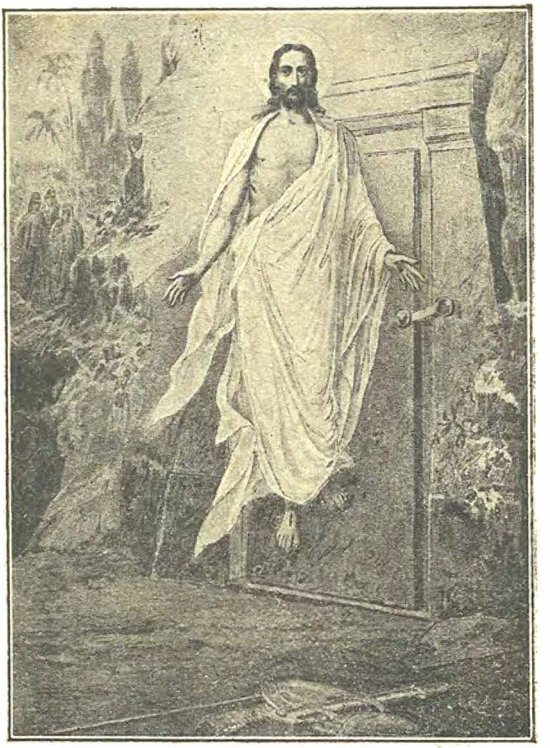

Invierea lui Iisus.

Femeile la mormânt. — *Duminecă* de dimineaţă, *Maria Magdalena*, şi *Maria lui Iacov*, şi *Salomia:* au venit la mormânt, ca să ungă trupul lui *Iisus* cu miresme. Pe drum însă, îşi ziceau una alteia: «*Cine ne va prăvăli piatra depe mormânt?!*» Dar, sosind acolo, au găsit piatra răsturnată depe uşa mormântului; şi intrând înnăuntru, aflară aci pe un tânăr îmbrăcat în veşminte albe. Acesta le-a zis: «*Nu vă înspăimântaţi!... Pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit, Il căutaţi?.... S'a sculat; nu mai este aici!... Iată locul în care a fost pus!... Deci, mergeţi şi spuneţi ucenicilor Lui şi lui Petru, că va merge mai înnaintea voastră în Galileia. Acolo Il veţi vedeà: după cum va şi spus!...*»

Ieşind din mormânt, femeile au fugit îngrozite. Iar *Maria Magdalena* s'a dus degrabă la *Petru* şi la *Ioan;* şi le-a zis lor: «*Au luat pe Domnul din mormânt şi nu ştiu unde*

L-au pus!» Atunci ei au alergat să vadă ce s'a întâmplat. Iar Ioan, fiind mai tânăr, a ajuns mai repede la mormânt; şi, aplecându-se, a văzut giulgiurile aruncate, dar n'a intrat înnăuntru. Venind şi Petru, au intrat amândoi în mormânt, unde au aflat: giulgiurile, de o parte; iar mahrama cu care fusese acoperit corpul Domnului, de altă parte. După aceea, ucenicii s'au întors iar la ai lor, foarte miraţi de această întâmplare.

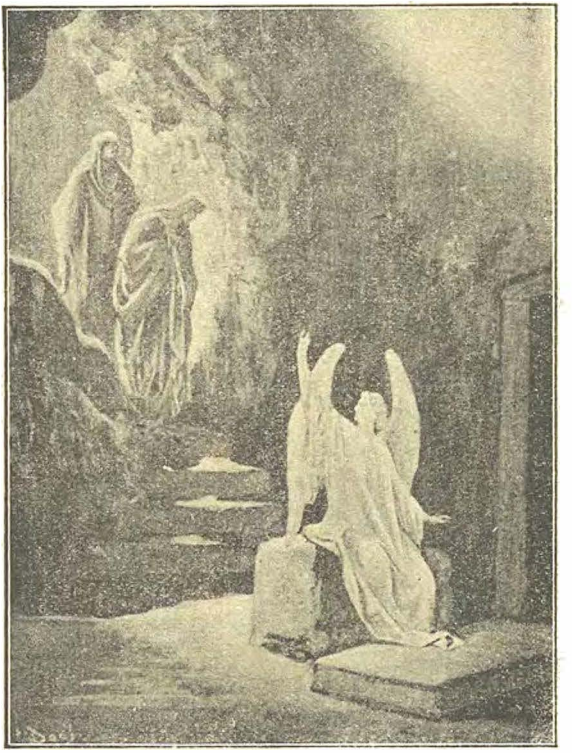

Femeile mironosiţe la mormântul lui Iisus.

Iisus se arată Mariei şi celorlalţi ucenici. — Abia se depărtară cei doi ucenici, şi *Maria Magdalena* se întoarse iarăşi la mormânt jelind pe Domnul. Pe când plângeà, s'a uitat în mormânt, unde a văzut doi îngeri înveşmântaţi în alb, stând la câte un cap al mormântului în care fusese trupul lui *Iisus*. Şi au întrebat-o aceia: «*Femeie, de ce plângi?*» Iar ea le-a răspuns: «*Pentrucă au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde L-au pus!*» Intorcându-se după aceea înnapoi, a văzut pe Iisus, dar nu L-a cunoscut. Crezând că este grădinarul, L-a întrebat: «*Domnule, dacă L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus, şi eu mă voiu duce şi-L voiu luà?*» Atunci, *Iisus* îi zise: «*Mario!*» Ea, cunoscându-L pe Mântuitorul, grăì: «*Rabbuni!*» adică «*Invăţătorule!*» şi vroì să se apropie de El; dar Iisus adaose: «*Nu te atinge de Mine, că încă nu M'am suit la Tatăl Meu; ci mergi la fraţii Mei şi le spune că mă voiu suì la Tatăl Meu şi Tatăl vostru, şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru!*»

Și plecând, Maria Magdalena a spus ucenicilor: «*Am văzut pe Domnul!*»

In acelaș timp, celelalte femei, pornind degrabă dela mormânt, cu teamă și cu bucurie mare alergară să vestească întâmplarea și celorlalți ucenici. Pe când mergeau, le ieși Iisus în cale și le zise: «*Bucurați-vă!*» Iar ele, apropiindu-se, căzură la picioarele Lui și I se închinară. Apoi, Iisus le grăi iarăș: «*Nu vă temeți! Mergeți de înștiințați pe frații Mei, să meargă în Galileia și acolo mă vor vedea!*» Iar ele, plecând, au vestit pe ucenicii Săi și pe toți ceilalți, cari se tânguiau pentru moartea Lui. Aceștia însă n'au crezut.

Cumpărarea străjerilor de către arhierei. — După plecarea femeilor, unii dintre străjeri se duseră în cetate, spre a da de veste arhiereilor că Mântuitorul înviase și se ridicase cu slavă din mormânt. Aceștia, făcând sfat cu bătrânii, se înțeleseră să cumpere cu bani tăcerea ostașilor, învățându-i să spună că ucenicii Lui au venit peste noapte și I-au furat corpul, pe când ei dormiau; iar de va află despre aceasta guvernatorul, vor căutà ei, să-i potolească mânia. Ostașii, luând arginții arhiereilor, au făcut așa cum au fost îndemnați. Și credința că Mântuitorul nu a înviat, stăpânește pe *Evrei* până în ziua de astăzi.

Arătarea lui Iisus la doi ucenici pe drumul Emăusului. — Tot în ziua învierii, Mântuitorul s'a arătat la doi dintre cei șaptezeci de discipoli ai Săi: lui *Luca* și lui *Cleopa*, cari mergeau spre *Emaus* — un sat depărtat de *Ierusalim* cale de două ceasuri de mers cu piciorul. Pe când acești discipoli vorbiau între dânșii cu întristare, despre cele ce se întâmplaseră Invățătorului lor, Iisus se apropiè de ei și merseră mai departe împreună, fără a fi fost cunoscut de aceștia. El îi întrebă: «*Despre ce vorbiți voi și pentru ce sunteți triști?*» Iar Cleopa îi zise: «*Se vede că numai Tu singur, din tot Ierusalimul, nu știi despre cele ce s'au petrecut zilele acestea?*»

«*Despre ce?*» întrebă Iisus. Iar ei I-au răspuns: «*Despre cele întâmplate lui Iisus Nazarineanul, prooroc, bărbat puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a tuturor oamenilor! Oare nu știi cum L-au dat pe El, arhiereii și mai marii noștri, să fie osândit la moarte?... cum L-au răstignit?... Și noi credeam că El este isbăvitorul poporului lui Israel!... Iată!... astăzi este a treia zi de când s'au petrecut toate acestea! E drept că niște femei dintr'ale noastre, cari au fost până 'n zori la mormânt și neafland*

trupul Lui acolo, ne-au înspăimântat, zicând că și vedenii de îngeri li s'ar fi arătat, cari le-a spus că El este viu. Ducându-se unii dintre noi la mormânt, au aflat că spusele femeilor sunt adevărate; iar pe El nu L-am aflat nicăierea!»

Atunci, Iisus le-a zis: «*O nepriceputilor și cu sufletul greoiu a crede toate câte au grăit proorocii. Oare Christos nu trebuià să sufere toate acestea spre a intrà în slava Sa?*» Și, începând dela *Moise*, vorbì despre toate profețiile privitoare la Dânsul, tâlmăcindu-le totdeodată părțile ce-L priviau, din Sfânta Scriptură.

Iisus la Emaus.

Ajungând la Emaus, Iisus le spuse că drumul său merge mai departe. Discipolii Il rugară atunci, să rămână cu dânșii, mai ales că se înserà; iar Iisus a primit. Și, așezându-se la masă, ca să mănânce, El luă pâinea și o binecuvântă, apoi rupând-o, o împărți între ei. Atunci, deodată li se limpeziră mintea și judecata lor, și L-au cunoscut. El însă s'a făcut nevăzut din fața lor; iar ei au grăit unul către altul: «*Oare nu simțiam inima noastră arzând în noi, când ne vorbià pe cale și când ne tâlmăceà scripturile?*»

Indată după aceasta, cei doi ucenici s'au întors în Ierusalim, și au aflat pe cei unsprezece apostoli, împreună cu cei cari-i

însoțiau. Aceștia, cum îi văzură, le spuse că Domnul cu adevărat s'a sculat și s'a arătat lui *Simon*. Apoi povestiră și ei cele ce se petrecuseră cu dânșii, și cum L-au cunoscut numai când a binecuvântat pâinea și a frânt-o, dând dintr 'însa celor de față.

Arătarea lui Iisus în Ierusalim. — In seara zilei celei dintâi a săptămânii, pe când ucenicii stăteau închiși de teama *Iudeilor* în foișorul unde avusese loc cina cea din urmă, *Iisus* se arătă în mijlocul lor, zicându-le: «*Pace Vouă!*» Spre a le dovedi că nu este o vedenie, ci este în carne și 'n oase, le arătă semnele rănilor Lui, apoi mâncă nițel pește fript și o bucată de fagure de miere. Ucenicii s'au bucurat văzându-L. Apoi, Mântuitorul zise iarăș: «*Pace vouă! Precum M'a trimis pe Mine Tatăl Meu, vă trimit și Eu pe voi!*» Apoi a suflat peste dânșii și a zis: «*Luați Duh Sfânt! Cărora veți iertà păcatele, iertate vor fi; și cărora le veți țineà, ținute vor fi!*»

Iar *Toma*, unul dintre cei doisprezece apostoli, nu erà de față. Și aflând de arătarea Domnului, el zise către ceilalți: «*Până nu voiu vedeà pe mâinile Lui semnul cuelor, până nu voiu pune degetul meu în semnul cuelor, și până nu voiu pune mâna mea pe coasta Lui: nu voiu crede!*»

La opt zile după aceasta, Mântuitorul s'a arătat iarăș ucenicilor Săi, fiind ușile încuiete, căci se temeau de Iudei. Și erà și Toma cu dânșii. Stând în mijlocul lor, Mântuitorul le zise: «*Pace vouă*». Apoi, vorbind către Toma, îi zise: «*Adu-ți degetul tău încoace și pipăie rănile Mele; adu-ți mâna ta și pune-o pe coasta Mea, și nu fii necredincios, ci credincios!*» Iar Toma I-a răspuns: «*Domnul meu și Dumnezeul meu!*» Iisus a adăogat: «*Ai crezut, Tomo, pentrucă M'ai văzut; fericiți cei ce n'au văzut și au crezut!*»

Arătarea lui Iisus în Galileia. — La o săptămână după *Paște*, apostolii se întoarseră în *Galileia*, după cum le poruncise *Iisus*.

Petru trebuià să fie întărit din nou în vrednicia de apostol, pe care o pierduse prin întreita lepădare din noaptea prinderii Mântuitorului. El se aflà la lacul *Tiberiadei* cu alți ucenici spre a prinde pește. După o noapte de pescuit nu prinsese nimic: Dimineața se arătă la țărm, Iisus, fără însă a fi cunoscut de ucenici. El le zise: «*Aruncați mreaja în partea dreaptă a corăbiei și veți aflà vânat destul!*» Și au făcut așa, și nu puteau trage mreaja din pricina mulțimii peștilor. Atunci, *Ioan* zise către Petru: «*Este Domnul!*» Iar

Petru, fiind gol, și-a încins fota și a sărit în apă. Apoi, scoțând peștele la mal, l-au pregătit pentru cină, potrivit poruncii Mântuitorului. După aceea luară cu toții și mâncară.

Sfârșindu-se cina, Iisus a întrebat de trei ori pe Petru: «*Simone al lui Iona, mă iubești tu mai mult decât aceștia?*» Iar Simon I-a răspuns «*Doamne, Tu, care știi toate, știi cât Te iubesc!*» Dar graiul lui era sfios. După fiecare răspuns al lui Petru, Mântuitorul răspundeà: «*Paște oile Mele!*» sau «*Paște mielușeii Mei!*» Faptul că Iisus l-a întrebat de trei ori, l-a întristat, căci el își aminteà de cele trei lepădări de altădată.

Iisus arătându-se apostolilor.

Apoi zise Mântuitorul către Petru: «*Amin, amin, grăiesc ție: când erai mai tânăr, te încingeai singur și mergeai unde voiai; iar după ce vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale și altul te va încinge și te va duce unde nu voiești tu!*»

Prin aceste cuvinte, Iisus a vrut să prevestească lui Petru: mucenicia și suferințele ce aveà să le îndure pentru credința în învățăturile Sale.

Sfârșind cele ce avusese de grăit către Petru, Mântuitorul adaose: «*Urmează-Mă!*» Și Petru îl urmă.

Cele din urmă arătări ale lui Iisus. — După aceea s'a mai arătat Iisus în *Galileia*, pe un munte, unde poruncise

să se adune cei unsprezece apostoli, împreună cu cei peste cinci sute de fraţi. Aceştia, văzându-L, s'au bucurat. Au fost însă unii, cari s'au şi îndoit. Apropiindu-se de ei, Mântuitorul le zise: «*Datu-Mi-s'a toată stăpânirea în cer şi pe pământ! Aşa dar, mergând în lume, învăţaţi toate neamurile, botezându-le: în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh; şi învăţându-le să păzească toate câte v'am poruncit vouă. Căci iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor!*»

După aceea, s'a arătat iarăş celor unsprezece ucenici în *Ierusalim,* pe când se aflau la masă. Mântuitorul le vorbì despre nemulţumirea pe care I-a pricinuit-o faptul că unii dintr'înşii s'au îndoit că El a înviat, cu toate că L-au văzut. Apoi le zise: «*Mergeţi în toate laturile lumii şi propoveduiţi Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede şi se va botezà, se va mântuì; iar cel ce nu va crede, se va osândì!*»

In aceste patruzeci de zile dela învierea Sa, Mântuitorul S'a arătat ucenicilor Săi, nu numai spre a-i încredinţà că într'adevăr a înviat, ci şi spre a-i învăţà multe lucruri, pe cari înnainte, poate nu le-ar fi priceput; şi, totdeodată, spre a le deschide mintea să priceapă cele scrise în cărţile sfinte.

13. PĂRĂSIREA LUMII PĂMÂNTEŞTI

Innălţarea la ceruri. — După ce, timp de patruzeci de zile, Mântuitorul a dovedit prin semne şi minuni învierea Sa, le-a poruncit tuturor, să iasă afară din *Ierusalim* şi să meargă în *Vitania,* pe *muntele Măslinilor,* unde avusese loc umilirea Sa, şi unde doreà El, să le arate slava Sa.

Pe când se aflau adunaţi cu toţii pe munte, unii dintre ucenici Il întrebară: «*Doamne, oare în timpul acesta ai de gând să reîntemeiezi împărăţia lui Israel?*» Iar Iisus le-a răspuns: «*Nu vi se cuvine a şti: nici timpul, nici clipele pe cari Tatăl le păstrează în puterea Sa. Veţi primì putere coborîtă peste voi dela Duhul Sfânt, şi-Mi veţi fi martori: în Ierusalim, şi în toată Iudeia şi Samaria, şi până la marginea pământului!*»

Zicând acestea, Şi-a ridicat mâinile şi I-a binecuvântat! Pe când ei priviau spre Dânsul, L-au văzut înnălţându-se din ochii lor; iar un nor luminos L-a învăluit, pierzându-se cu El în înnălţimile văzduhului.

Pe când ucenicii căutau să spintece zarea cu privirea, spre a vedeà încotro se află Invățătorul lor, li se arătă în față doi bărbați înveșmântați în haine albe ca zăpada și le zise: «*Bărbați Galileieni, de ce stați și mai priviți spre cer? Acest Iisus, care s'a înnălțat la cer din mijlocul vostru, va revenì iarăș tot așa precum L-ați văzut urcându-se în slavă!*»

Din muntele Măslinilor, ucenicii se întoarseră iarăș în Ierusalim, petrecând timpul în rugăciuni, împreună cu *Maria*, mama lui Iisus, și cu ceilalți credincioși, lăudând și preamărind pe Dumnezeu. Tot atunci au ales alt apostol,—pe *Matia*—în locul lui *Iuda Iscarioteanul*, vânzătorul Domnului.

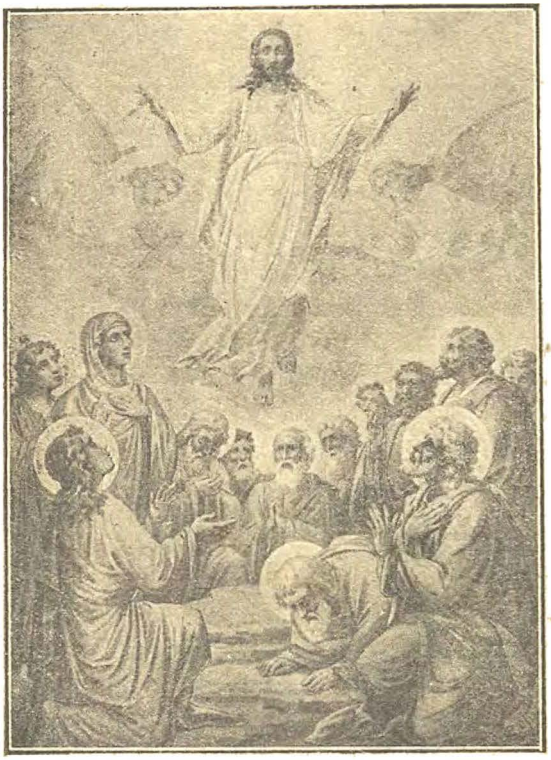

Innălțarea lui Iisus.

Pogorîrea Sfântului Duh.— La zece zile după *Înnălțare*, sau cincizeci de zile dela *Invierea Domnului*, fiind adunați toți ucenicii la un loc și așteptând puteri dela *Duhul Sfânt*, fără de veste un vuiet mare s'a făcut și o suflare ca de vifor s'a abătut peste dânșii, umplând casa în care erau adunați. In acelaș timp, niște limbi de foc s'au arătat, cari s'au răspândit peste fiecare dintr'înșii. Și umplându-se cu toții de Duh Sfânt, au început a grăì fiecare în limbi deosebite.

Și erau atunci adunați în *Ierusalim*, oameni din toate părțile pământului. Iar ucenicii lui Iisus, mergând în mijlocul lor, au început să grăiască învățăturile Domnului fiecăruia în limba sa. Și toți, cei de față, se minunau auzind cum grăiesc în toate limbile pământului. Și-și ziceau unul, altuia: «*Oare, aceștia*

cari vorbesc, nu sunt toți Galileieni? Cum dară îi auzim vorbindu-ne în limba noastră, în care ne-am născut? Și Parții, și Mezii, și Elamiții; și cei ce locuiesc în Mesopotamia, și în Iudeia, și în Capadocia, în Pont și în Asia, în Frigia și în Pamfilia, în Egipt și în părțile Libiei; cei de lângă Cirena, și Iudeii streini din Roma, și veneticii Cretani, și Arabii: toți îi auzim grăind despre slava lui Dumnezeu, în limbile noastre!» Iar alți ziceau: *«Ce-o mai fi și asta?»* Unii însă îi batjocoreau zicând că vorbirea lor se datorește băuturii mustului celui ametitor.

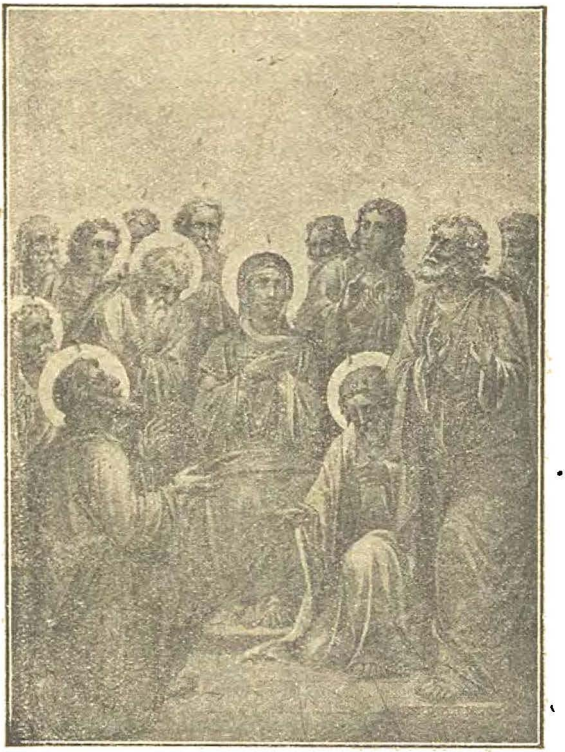

Pogorîrea Duhului Sfânt.

Inceputul predicării apostolilor. — Înțelegând gândurile multora dintre cei de față, *Petru* se ridică în mijlocul celor unsprezece apostoli și, grăind către mulțime, zise: *«Bărbați Iudei și voi, toți câți locuiți în Ierusalim, luați aminte și să știți, că aceștia nu sunt ametiți de băutură cum vi se pare voua, căci doar este al treilea ceas din zi; ci azi s'au împlinit înnaintea ochilor voștri cele făgăduite prin proorocul Ioil: «In zilele cele de apoi — zice Domnul — turna-voiu din Duhul Meu peste tot trupul!» Așa dar, bărbați Israeliți, ascultați cele ce vă spun: Pre Iisus Nazarineanul, bărbat trimis de Dumnezeu spre a vă arătà voua: cu minuni și cu semne săvârșite în mijlocul vostru, puterile revărsate de Dumnezeu într'Insul; pre Acesta, după hotărîrea Sfatului, L-ați luat și, prin mâinile celor fărădelege, răstignindu-L, L-ați*

omorît. Dumnezeu însă L-a înviat pre El, fapt pentru care noi, cu toții, stăm mărturie. Iar acum, după ce S'a înnălțat la dreapta lui Dumnezeu și a primit dela Tatăl pe Duhul Sfânt Cel făgăduit, L-a revărsat asupră-ne, după cum vedeți și auziți. Deci, toată casa lui Israel să afle că, pre Acest Iisus, pre Care voi L-ați răstignit pe cruce, Dumnezeu L-a făcut Domn și Christos!»

Pocăirea și întoarcerea la Christos a trei mii de oameni. — Cei de față, auzind cuvintele acestea, toți s'au umilit cu inima și au zis către *Petru* și către ceilalți ucenici: «*Ce trebuie să facem, fraților?...*» Iară Petru le-a răspuns: «*Pocăiți-vă și vă botezați fiecare dintre voi în numele lui Iisus Christos spre iertarea păcatelor și veți primi și voi darul Duhului Sfânt!*» Și urmând îndemnul lui Petru, s'au botezat în ziua aceea ca la trei mii dintr'înșii. Iar aceștia, vânzându-și avuțiile lor, petrecură de-atunci împreună: împărtășindu-se, și rugându-se, și ascultând învățăturile apostolilor. Sufletele lor erau cuprinse de teamă și încredere, căci apostolii săvârșiră o sumă de minuni în *Ierusalim*. Credincioșii lăudau și proslăviau numele Domnului; iar numărul lor creșteà din ce în ce mai mult.

Astfel luă naștere cea dintâi biserică sau adunare creștinească!

Inceputul persecuțiilor bisericii lui Christos. — In urma vindecării unui schiop din naștere și, după o predică a apostolului *Petru*, numărul credincioșilor crescù până la cinci mii. Din această pricină, vrăjmașii primilor *Creștini* se înmulțiră și ei; și asupririle începură să se întețească. Arhiereii și bătrânii prinseră pe Petru și pe *Ioan*, și-i închiseră; însă, de teama mulțimii, fură siliți să le dea drumul. Mai târziu, fură arestați iarăș, și aduși în fața sfatului evreiesc, care-i condamnă la moarte. Atunci, unul dintre membrii sinodului, anume *Gamaliel*, sculându-se grăi către ceilalți sfetnici ai *Evreilor:* «*Dacă tot ceea ce fac aceștia este lucru omenesc, se va nimici dela sine; dacă însă lucrul lor e pornit dela Dumnezeu, nimeni nu-l va puteà răsturnà; și deci, să nu cadă în vina de a căutà să se lupte cu Dumnezeu!*» Vorbele lui fiind împărtășite și de alții, ei își schimbară hotărîrea și, chemând pe apostoli, îi bătură, și apoi îi liberară, poruncindu-le să nu mai vorbească în numele lui Iisus.

Alegerea celor șapte diaconi. — Inmulțindu-se numărul ucenicilor, adică al celor ce credeau și urmau învățăturile Mântuitorului, apostolii nu mai putură prididi cu grija hranei acestora.

Spre a le rămâne timp să predice *Evanghelia,* ei hotărîră să aleagă șapte bărbați, numiți diaconi, pe cari-i puseră să fie împărțitori ai ajutoarelor ce se dădeau celor lipsiți dintre frați. Printre aceștia a fost și *Ștefan,* care, din pricina nestrămutatei credințe cu care propoveduià și susținea sfintele învățături ale Mântuitorului, fu socotit de arhierei ca hulitor al lui Dumnezeu; și, în urma unor mărturii mincinoase — făcute din îndemnul preoților — fu rânduit morții și ucis cu pietre la porțile *Ierusalimului.*

Incepându-se persecuțiile împotriva *Creștinilor,* cei dintâi

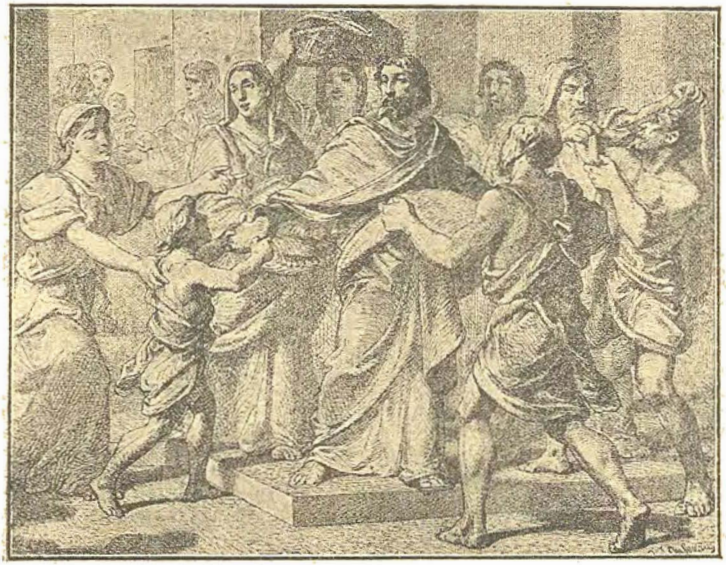

Diaconii împărțind hrana, primilor Creștini.

credincioși se împrăștiară în largul lumii, ducând cu ei și cuvântul *Evangheliei,* pe care-l semănară pretudindeni.

Creștinarea apostolului Pavel. — Filip, unul dintre cei șapte diaconi, a întins predica în *Samaria.* El isbuti să câștige printre ucenicii lui *Christos,* pe cămărașul reginei *Candacia,* a *Etiopienilor.*

Tot în timpul acestor persecuții a trecut la *Creștinism* și apostolul *Pavel,* care fusese pân 'atunci un groaznic asupritor al ucenicilor Mântuitorului. Pe când mergeà spre *Damasc,* cu împuternicire dela arhierei, să prindă și să aducă legați la *Ierusalim* pe toți Creștinii, dintr'un nor luminos a auzit

graiul lui *Iisus*, certându-l şi întrebându-l de ce-L persecută: pe El şi pe cei ce cred într'Insul. Pocăindu-se, Pavel fu creştinat de ucenicul *Anania* din Damasc, şi ajunse mai apoi, cel mai dârz susţinător al credinţei lui Christos.

Trecerea Păgânilor la Creştinism. — Străbătând mai multe ţinuturi, *Petru* urmă a predică învăţăturile *Evangheliei* pretutindeni, pe unde mergeă. El boteză şi pe sutaşul *Cornilie* din *Cezarea*, împreună cu toată casa şi cu toţi prietenii săi. Cu acesta s'a început trecerea sau convertirea păgânilor la *Creştinism*, căci el erà de neam roman. De asemenea a fost predicat cuvântul Domnului în *Antiohia*, de către credincioşii împrăştiaţi în această parte. Aceşti credincioşi au fost cei dintâi cari s'au numit *Creştini*.

Biserica din *Ierusalim*, a credincioşilor Mântuitorului, aflând despre convertirea Antiohienilor, a trimis pe *Varnava* — unul dintre ucenici —, care, mergând la *Tars*, a luat pe *Pavel* şi s'au dus împreună în Antiohia, unde au predicat cuvântul Evangheliei un an întreg.

Tot în acel timp, Creştinii din Antiohia au trimis pe Varnava şi pe Pavel cu ajutoare fraţilor lor din *Iudeia*, în vremea foametei petrecută subt împăratul *Claudiu al Romanilor*.

La puţin timp după aceasta, *Irod Agripa*, fiind numit rege al *Iudeilor* de către Claudiu, spre a fi pe placul supuşilor săi, ucise pe *Iacov*, fratele lui *Ioan*; iar pe *Petru* l-a arestat, cu gând ca, după *Paşte*, să-l omoare şi pe el. Ingerul Domnului însă, l-a liberat. La scurtă vreme, Irod se îmbolnăvì în aşa chip, încât căzù pradă viermilor, de viu.

După această persecuţie, apostolii se împrăştiară să predice cuvântul Domnului în alte ţinuturi.

---

14. PROPOVEDUIREA APOSTOLILOR

Răspândirea cuvântului evangelic. — După ce au petrecut doisprezece ani în *Ierusalim*, apostolii s'au răspândit pretutindeni, întemeind biserici în tot locul şi rânduind pe cei ce aveau să săvârşească slujbele cele de taină ale lui Dumnezeu.

După ştirile rămase din acele vremuri, ei au predicat astfel:

Petru apostolul, după ce a cutreierat mai multe ţinuturi din *Asia*, a ajuns şi s'a statornicit la *Roma*, unde a primit moartea martirică pe cruce în timpul crudului împărat *Nerone*, la anul 64, fiind răstignit cu capul în jos după cererea lui, spre a nu

murì la fel cu Invățătorul său. El a scris două epistole către toți Creștinii.

Ioan evanghelistul, după adormirea *Sfintei Fecioare Maria*, a trecut în *Asia-Mică* și s'a statornicit în *Efes*, cercetând de aproape bisericile întemeiate de *Pavel*. In timpul împăratului *Domițian*, el fu aruncat într'un cazan cu untdelemn clocotit, din care a scăpat nevătămat. După aceea a fost surghiunit la *Patmos* — la anul 95, după Christos —, unde avù vedenia *Apocalipsului*. După moartea lui Domițian a mai trăit câțiva ani în Efes, până în timpul domniei împăratului *Traian*. Dela Ioan avem, pe lângă Evanghelia scrisă de dânsul, și trei epistole către toți Creștinii.

Matei, după ce a scris pentru Creștinii rămași în *Iudeia* Evanghelia sa, a predicat în *Etiopia*.

Iacov al lui *Zevedeu* a predicat în *Ierusalim* cu atâta râvnă, încât *Irod Agripa* îl ucise la anul 42, tăindu-i capul, ca și lui *Ioan Botezătorul*, spre a fi pe placul cărturarilor și fariseilor. Nu se știe dacă el a predicat și în alte părți, nici dacă a părăsit *Iudeia*.

Andrei, străbătând: *Galatea, Capadocia, Sciția*, și *Bitinia*, s'a oprit la *Petra*, în *Ahaia*, unde a fost răstignit pe cruce. La vederea crucii, el a grăit: «*Te binecuvintez, o cruce, care ai fost sfințită, prin trupul lui Christos!*»

Filip a predicat în *Asia-Mică*, prin *Frigia*; și a murit răstignit la *Ierapolis*, în vârstă foarte înnaintată.

Bartolomeu — numit și *Natanail* — a predicat prin *Indii* și mai apoi în *Armenia*. El a murit fiind jupuit de viu; iar după aceea i s'a tăiat capul.

Toma a predicat prin ținutul *Parților* și prin *Mèdia*, până aproape de *Indii*. El a murit fiind străpuns cu lancea.

Iacov-cel-Tânăr, fratele Domnului, a fost cel dintâi episcop în *Ierusalim*, păstorind până la anul 62 după Christos. Sfatul cel mare al Iudeilor a hotărît să-l omoare aruncându-l după acoperișul bisericii. El însă, îngenunchind, s'a rugat pentru ucigașii lui, în care timp fu omorît printr'o lovitură de măciucă. Dela el ne-a rămas o epistolie către toți Creștinii.

Iuda Tadeul, fratele lui *Iacov*, a propoveduit în *Iudeia* și prin *Arabia*, precum și prin *Siria*, și prin *Persia*. Se zice că și-ar fi găsit sfârșit în chip martiric, în *Fenicia*. El ne-a lăsat de asemenea o epistolă.

Matia — cel ales în locul lui *Iuda* — a predicat mai întâi

în *Iudeia* și apoi prin părțile de jos ale mării *Caspice.* Se zice că s'ar fi sfârșit la *Ierusalim,* ucis cu pietre de *Iudei* și tăiat apoi cu sabia.

Râvna apostolului Pavel. — Deși chemat ca apostol în urma tuturor, prin râvna cu care a lucrat pentru răspândirea *Evangheliei, Pavel* stă în fruntea celor ce au predicat cuvântul Domnului. El fu ales în locul lui *Matia,* cel ce înlocuise, la rându-i pe *Iuda* trădătorul. După ce veni dela *Ierusalim* în *Antiohia*—la anul 41 după *Christos* —, el începù, împreună cu *Varnava,* întâia călătorie prin: *Cipru, Pamfilia, Pisidia, Lycaonia;* și se întoarse iarăș în Antiohia, de unde se duse la *primul sinod apostolic* ținut în anul 51, la *Ierusalim,* spre a statornici dacă păgânii trecuți la *Creștinism* sunt ținuți să păzească rânduielile legii vechi.

După aceasta porni din Antiohia într'o nouă călătorie prin: *Siria, Cilicia, Frigia* și *Galatea.* Ajungând în *Troada,* trecù în *Macedonia,* unde a întemeiat o sumă de biserici, la: *Filipi, Beria* și *Tesalonic;* apoi în *Atena* și *Corint,* unde a rămas un an și jumătate, scriind epistolele sale către *Tesaloniceni.*

Intorcându-se prin *Efes,* iarăș în Ierusalim și Antiohia, călători pentru a treia oară la Efes, de unde trimise multe din epistolele sale către bisericile din celelalte ținuturi. Din Efes trecù în *Elada.* De aci se întoarse iarăș la Ierusalim, unde fu prins și ținut la închisoare vreme de doi ani. După aceeea fu trimis la *Roma,* unde mai fu ținut arestat încă doi ani. In acest timp, închis fiind, el trimise în toate părțile o sumă de scrisori către cei credincioși, îmbărbătându-i. Sub crudul *Nerone* fu, în sfârșit, și el martirizat, tăindu-i-se capul la anul 67 după Christos.

Apostolilor le urmă la conducerea sfintei biserici a lui Christos: diaconii, preoții, arhiereii și episcopii, cari au călăuzit-o din acele timpuri și până astăzi, înfruntând prigoniri amarnice și având de luptat cu tot soiul de greutăți. Incetul cu încetul însă, ea s'a întins temeinic, cuprinzând sub dumnezeiescul său acoperiș, aproape toată suflarea pământească!

Prăsnuirea lui Iisus Christos. — Creștinii prăsnuiesc de veacuri în fiecare an faptele mai de seamă din *viața Mântuitorului și a sfintei Sale Maici.* Astfel:

La 25 Decembrie se prăsnuiește *Nașterea Domnului.*

La 1 Ianuarie se sărbătorește *Tăierea Imprejur.*

La 6 Ianuarie, prăsnuim *Botezul Domnului.*

La 2 Februarie, se prăsnuieşte *Intâmpinarea Domnului.*

La 25 Martie, sărbătorim *Buna-Vestire.*

Intrarea pe asină în Ierusalim a Mântuitorului se prăsnuieşte cu o săptămână înnainte de *Invierea Domnului* — care e *Paştele creştinesc.*

Prăsnuirea Invierii Mântuitorului nu are o zi hotărîtă în curgerea anului, ci se schimbă în fiecare an.

La patruzeci de zile după Inviere, prăsnuim *Înălţarea Domnului la ceruri.*

La zece zile după *Înălţare,* sau cincizeci de zile după *Inviere,* sărbătorim *Pogorîrea Duhului Sfânt* sau *Rusaliile.*

La 6 August, prăsnuim *Schimbarea la Faţă.*

La 8 Septembrie ale fiecărui an, prăsnuim *Naşterea Sfintei Fecioare Maria.*

La 15 August, prăsnuim *Adormirea Maicii Domnului.*

Aceste douăsprezece prasnice se mai numesc prasnice împărăteşti, fiindcă în zilele arătate mai sus, sărbătorim fapte din *Viaţa lui Iisus* şi a *Prea Sfintei Fecioare Maria.*

Orice creştin e dator să cunoască însemnătatea acestor prasnice.

15. CELE ŞAPTE TAINE CREŞTINEŞTI

Innălţându-se la cer, Mântuitorul a lăsat în locu-I ca propoveduitori ai dumnezeieştilor Sale învăţături pe sfinţii apostoli. Plecând din mijlocul lor, El le-a zis : **„Datu-Mi-s'a toată stăpânirea în cer şi pe pământ. Aşa dar, mergând în lume, învăţaţi toate neamurile, botezându-le: n numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh; şi învăţându-le să păzească toate câte v'am poruncit vouă. Căci iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor!.... Mergeţi în toate laturile lumii şi propoveduiţi Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede şi se va botezà, se va mântuì; iar cel ce nu va crede, se va osândì!"**

Sfinţii Apostoli au lăsat ca urmaşi ai lor: pe diaconi, pe preoţi şi pe arhierei, cărora, prin puterea Duhului Sfânt, ei le-au trecut darul dumnezeiesc, pe care l-au moştenit dela Mântuitorul Christos.

Trecerea puterii dumnezeieşti asupra celor ce se preoţesc,

este un mister nepătruns de mintea omenească. Ea se săvârşeşte numai de arhiereu, după anumite datine rămase din cele mai vechi timpuri ale Creştinismului.

Pe temeiul harului dumnezeiesc, coborît asupra sa, arhiereul poate săvârşi toate slujbele bisericeşti. Numai el are **puterea de a preoţi** pe Creştinii pregătiţi pentru marea chemare de propoveduitori ai învăţăturilor dumnezeieşti. Tot arhiereul poate săvârşi şi celelalte taine ale sfintei noastre biserici, adică: **botezul, ungerea cu sfântul mir, împărtăşania, nunta şi sfântul maslu.**

Preotul poate săvârşi toate tainele, afară de preoţie.

Diaconul nu poate săvârşi nici o taină. El este ajutorul preotului şi al arhiereului la săvârşirea dumnezeieştilor slujbe.

Prima taină, săvârşită asupra celui ce intră în marea biserică a lui Christos, este **botezul.** Prin botez, Creştinul se curăţă de păcatul strămoşesc.

A doua taină este **ungerea cu sfântul mir,** săvârşită îndată după botez. Prin această taină, Creştinul îşi pecetluieşte corpul cu pecetia dumnezeiescului dar al Duhului Sfânt, revărsat în sfântul mir.

Prin a treia taină, **împărtăşania,** Creştinul se uneşte cu însăşi Mântuitorul, primind în lăuntrul corpului său, trupul şi sângele Celui răstignit pentru păcatele lumii.

Prin botez, Creştinul se spală de păcatul moştenit dela Adam şi Eva. După botez însă, nu este om care să nu facă noui greşale. Pentruca omul să nu cadă în robia diavolului, Mântuitorul a dat preoţilor şi arhiereilor puterea de a iertă păcatele săvârşite de Creştini după primirea tainei botezului. **Spovedania** sau **mărturisirea** greşalelor în faţa preotului sau a arhiereului este a patra taină creştinească. Duhovnicului — fie preot, fie arhiereu — îi este cu desăvârşire oprit a da în vileag păcatele cari i se mărturisesc de către Creştinii ce se spovedesc.

Dumnezeu a lăsat ca să nu trăiască omul singur; ci, prin **nuntă,** bărbatul să-şi ieă ca tovaraş, femeia. Unirea dintre bărbat şi femeie, săvârşită în faţa lui Dumnezeu, este a cincea taină creştinească.

De multe ori, omul, în vremuri de boală grea, simţind că i se apropie sfârşitul, doreşte să-şi uşureze sufletul de păcatele săvârşite în cursul vieţii. Pentru uşurarea bolnavului, sfânta noastră biserică a lăsat taina **maslului,** care se săvârşeşte,

de obicei, de către șapte preoți; iar la mare nevoie, chiar de unul singur. Innainte de maslu, bolnavul se spovedește și se împărtășește. Apoi se fac la patul său rugăciunile sfântului maslu, după care, bolnavul este uns pe corp cu untdelemn sfințit, întocmai ca la botez. Dacă nu mai are zile, se sfârșește din viață cu sufletul liniștit că e ușurat de păcate. Dacă se lecuiește, mulțumește Celui Atotputernic, că i-a iertat greșalele și caută a se apropia cu cugetul și cu fapta, tot mai mult de Dumnezeu.

Botezul, ungerea cu sfântul mir, împărtășania, spovedania, nunta, maslul și preoția: sunt cele șapte taine creștinești.

RUGĂCIUNI

In vremea pe când Mântuitorul propoveduià sfintele Sale învățături, un ucenic al Său îl întrebă, în ce chip trebuie să se roage lui Dumnezeu. Iisus îi răspunse: «*Când te rogi, intră în camera ta și, încuind ușa, roagă-te Tatălui Ceresc într'ascuns. Tatăl Cel din ceruri, care vede toate cele ascunse, îți va răsplăti ție la arătare. Când vă rugați, nu bolborosiți ca păgânii cari cred că lui Dumnezeu îi place vorbă lungă și fără rost. Rugăciunea voastră să fie scurtă, căci Tatăl ceresc știe mai dinnainte cele ce vă trebuiesc!*»

Pentru folosul zilnic al credincioșilor, sfânta noastră biserică a rânduit mai multe rugăciuni.

Iată mai jos, câteva din rugăciunile cele mai des întrebuințate:

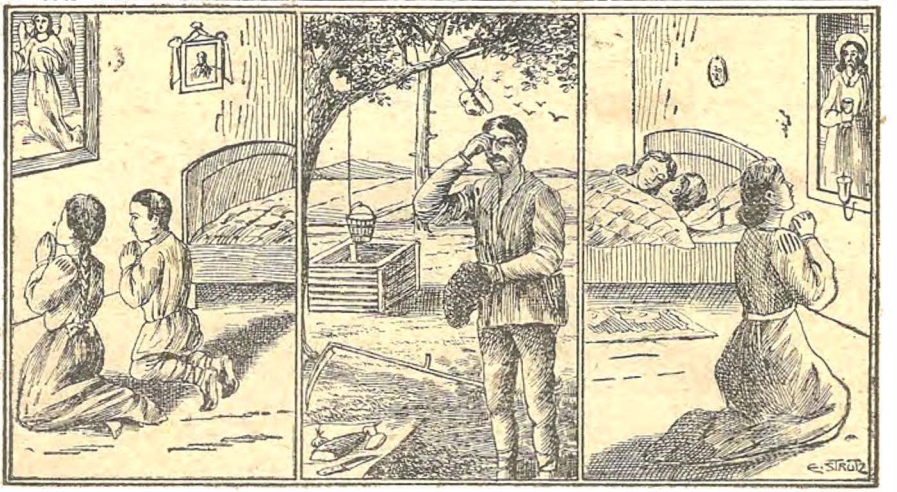

Rugăciunile dimineței.

Inchinându-ne, zicem: In numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin!

Mărire Ție, Dumnezeul nostru, Mărire Ție!

Doamne, Iisuse Christoase, Fiul lui Dumnezeu: pentru rugăciunile prea Curatei Maicii Tale și ale tuturor Sfinților, miluiește-ne pre noi. Amin!

Impărate Ceresc, Mângâietorule; Duhul adevărului, Carele pretutindeni ești și toate le 'mplinești; Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață: vino și Te sălășluiește întru noi, și ne curățește pre noi de toată spurcăciunea, și mântuiește, Bunule, sufletele noastre!

Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte Fără de Moarte: miluiește-ne pre noi!

Mărire Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh: și acum, și pururea, și în vecii vecilor. Amin!

Prea Sfântă Treime, miluieşte-ne pre noi! Doamne, curăţeşte păcatele noastre! Stăpâne, iartă fără-de-legile noastre! Sfinte, cercetează şi vindecă sufletele noastre, pentru numele Tău!

Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte!

Mărire: Tatălui.....; şi acum, şi pururea.....

Tatăl nostru, Carele eşti în ceruri: sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pre pământ! Pâinea noastră cea din toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi; şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri; şi nu ne duce pre noi în ispită, ci ne isbăveşte de cel viclean; că a Ta este: împărăţia, şi puterea, şi mărirea, în veci. Amin!

Veniţi să ne închinăm Impăratului nostru, Dumnezeu!

Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Christos, Impăratul nostru, Dumnezeu!

Veniţi să ne închinăm şi să cădem la însuşi Christos, Impăratul şi Dumnezeul nostru!

Sculându-ne din somn, cădem către Tine, Bunule; şi cântare îngerească strigăm Ţie, Puternice: Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti, Dumnezeule! Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, miluieşte-ne pre noi!

Mărire: Tatălui, şi Fiului, şi Sfântului Duh!

Din pat şi din somn m'ai ridicat, Doamne! Mintea mea o luminează; şi inima, şi buzele mele, le deschide, ca să Te laud pre Tine, Sfântă Treime! Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti, Dumnezeule! Pentru rugăciunile îngerilor Tăi, miluieşte-ne pre noi!

Şi acum, şi pururea, şi în vecii vecilor. Amin!

Fără de veste, judecătorul va veni; şi faptele fiecăruia se vor descoperi. Deci, cu frică să strigăm în miezul nopţii: Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti, Dumnezeule! Pentru rugăciunile tuturor sfinţilor Tăi, miluieşte-ne pre noi!

Pentru rugăciunile sfinţilor, părinţilor noştrii, Doamne, Iisuse Christoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pre noi. Amin!

*

Rugăciunea **„Tătăl nostru“** se numeşte Rugăciunea Domnească, fiindcă ea ne-a fost lăsată de însăşi Mântuitorul Christos. Creştinul care nu cunoaşte alte rugăciuni, poate folosi numai Rugăciunea Domnului, oricând simte nevoie să se roage; numai credinţa să-i fie mare în Dumnezeu.

Innaintea mesei de prânz, zicem:

Tatăl nostru, Carele eşti în ceruri.....

Mărire: Tatălui.....; şi acum, şi pururea.....

Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte!

Pentru rugăciunile Prea Curatei Maicii Tale şi ale tuturor sfinţilor Tăi, Doamne, Iisuse Christoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pre noi. Amin!

După masa de prânz, zicem:

Mulţumim Ţie, Christoase, Dumnezeul nostru, că ne-ai să-

turat pre noi de toate bunătăţile Tale cele pământeşti. Nu ne lăsà lipsiţi nici de cereasca Ta împărăţie; ci, precum în mijlocul ucenicilor Tăi ai venit, Mântuitorule, pace dându-le, vino şi la noi, şi ne mântuieşte!

Pentru rugăciunile Prea Curatei Maicii Tale.....

Innaintea mesei de seara, zicem:

Mâncà-vor săracii, şi se vor săturà, şi vor lăudà pre Domnul. Cei ce-L caută pre Dânsul, vii vor fi inimile lor, în veacul veacului.

Mărire: Tatălui....; şi acum, şi pururea.....

Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte! Pentru rugăciunile Prea Curatei Maicii Tale.....

După masa de seara, zicem:

Veselitu-ne-ai pre noi, Doamne! Intru făpturile Tale şi întru lucrurile mâinilor Tale, ne-am bucurat. Insemnatu-s'a preste noi Lumina Feţei Tale, Doamne! Dat-ai veselie în inimile noastre, din rodul: grâului, al vinului şi al untului-de-lemn, cari s'au înmulţit. In pace ne vom culcà şi vom adormì, că Tu însăşi, Doamne, ne-ai întărit nădejdia noastră!

Mărire: Tatălui....; şi acum, şi pururea.....
Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte! Doamne, miluieşte!
Pentru rugăciunile Prea Curatei Maicii Tale.....

Simbolul Credinţei.

După Invierea şi Innălţarea Mântuitorului la cer, ucenicii Săi au pornit în lume spre a propoveduì dumnezeieştile Sale învăţături. Mai târziu, sfinţii părinţi ai bisericii creştine au găsit de cuviinţă, să adune la un loc punctele cele mai de seamă ale

credinţei şi învăţăturilor propoveduite de Christos şi de ucenicii Săi. Ei au hotărît ca aceste puncte să alcătuiască **„Simbolul mărturisirii credinţei creştine"**. Acest *simbol* cuprinde douăsprezece articole; şi anume:

1. **Cred într'Unul Dumnezeu, Tatăl a-tot-Ţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi al celor nevăzute.**

2. **Şi într'Unul Domn, Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, Unul născut, Carele din Tatăl s'a născut mai înnainte de toţi vecii; Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu**

adevărat, născut, iar nu făcut; Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin Carele toate s'au făcut.

3. Carele, pentru noi, oamenii, şi pentru a noastră mântuire: S'a pogorît din ceruri; şi S'a întrupat dela Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria; şi S'a făcut om.

4. Şi s'a răstignit pentru noi în vremea lui Pilat din Pont; şi a pătimit; şi S'a înmormântat.

5. Şi a înviat a treia zi, după scriptură.

6. Şi S'a suit la ceruri; şi şade de-a dreapta Tatălui.

7. Şi iarăşi va să vie cu mărire, ca să judece viii, şi morţii, a Căruia împărăţie nu va aveà sfârşit.

8. Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul: Carele dela Tatăl purcede; Cela ce, d'impreună cu Tatăl şi cu Fiul, este închinat şi mărit; Carele a grăit prin prooroci.

9. Intr'Una, sfântă, sobornicească şi apostolească: biserică.

10. Mărturisesc un botez, întru iertarea păcatelor.

11. Aştept învierea morţilor.

12. Şi viaţa veacului ce va să vie. Amin!

Imnul ce se cântă Duminecile şi sărbătorile pentru lauda Prea Sfintei Fecioare.

Cuvine-se cu adevărat, să Te fericim, Născătoare de Dumnezeu. Cea pururea fericită şi prea nevinovată, şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită, fără de asemănare, decât serafimii; Carea, fără stricăciune, pe Dumnezeu-Cuvântul ai născut: pre Tine, Cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, Te mărim!

Rugăciunile ce se zic dela Invierea Domnului, până la Innălţare.

Christos a înviat din morţi, cu moartea pre moarte călcând, şi celor din mormânturi, viaţă dăruindu-le.

Invierea lui Christos văzând-o, să ne închinăm: Sfântului, Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm, Christoase, şi Sfântă Invierea Ta, o lăudăm şi o mărim! Că Tu eşti Dumnezeul nostru; afară de Tine, pre altul nu ştim. Numele Tău, pomenim. Veniţi toţi credincioşii, să ne închinăm Sfintei Invieri a lui Christos; că iată, a venit prin cruce, bucurie la toată lumea! Totdeauna, binecuvântând pre Domnul, lăudăm învierea Lui; că, răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pre moarte a călcat.

Imnul ce se cântă dela Inviere, până la Innălţare, în cinstea Prea Sfintei Fecioare.

Ingerul a strigat Celei pline de dar: «Curată Fecioară, bucură-Te; şi iarăş zic: bucură-Te, că Fiul Tău a înviat a treia zi din mormânt! Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului preste tine a răsărit. Saltă acum şi te bucură, Sioane; iar Tu, Curată, Născătoare de Dumnezeu, veseleşte-Te întru Invierea Celui născut al Tău!»

SCURTE CUNOŞTINŢE
DESPRE
NATURĂ ŞI UNIVERS

PĂMÂNTUL

1. Forma pământului.

Multă lume crede şi astăzi, că pământul e ca un taler uriaş, acoperit cu: munţi, dealuri, câmpii, văi şi ape. Unii cred că marginea pământului e ca piftia; alţii, că dela această margine încolo începe iadul. In sfârşit, mai fiecare om ştie să spue câte-o prăpăstenie despre pământ. Oamenii cu învăţătură ştiu însă, că aceste credinţe sunt cu desăvârşire greşite.

Pământul este rotund ca o portocală. Acest lucru a fost pe deplin dovedit. Sute şi mii de călători au ocolit în lung şi 'n lat această ghiuleà uriaşă.

Ca să ne dăm seama cât de mare e pământul, trebuie să ştim că, dacă am puteà să-l străpungem dintr'o parte în cealaltă—trecând prin miezul lui—, ne-ar trebuì o vergea lungă de şase sute treizecişiopt de poştii. Brâul lui e lung de două mii de poştii. Unui om — dac'ar puteà merge pe jos, zi şi noapte, neîntrerupt, pe apă ca şi pe uscat—i-ar trebuì trei sute treizecişitrei de zile, ca să înconjoare pământul. Cu drumul de fier şi cu vaporul, ocolul s'ar face mai cu înlesnire. Cu aeroplanul, şi mai repede.

2. Schimbările ce se petrec în aer.

Pământul este învăluit cu o pătură de aer, groasă cam de patru-cinci poştii. In aer plutesc *norii*. Aceştia se formează din aburii ce se ridică depe întinsul apelor cari acoper suprafaţa pământului. Norii sunt ca o pulbere de apă. Când ating scoarţa pământului, atunci formează *ceaţa, pâcla* sau *negura*.

Văzduhul e străbătut în lung şi 'n lat de o putere nevăzută, numită *electricitate*. Această putere ţine strâns apropiaţi între ei aburii de apă, cari alcătuiesc norii. In timpul verii, când cerul este înnorat, ade-

seaori vedem bolta cerească spintecată de câte o dungă luminoasă, urmată de un bubuit asurzitor. Acea lumină se numeşte *fulger*. Bubuitura o numim *tunet*. Fulgerul este o scânteie puternică, datorită electricităţii care străbate norii. Tunetul este sgomotul pricinuit de fulger prin sdruncinarea prodùsă în straturile de aer ale văzduhului. Uneori, scânteia electrică porneşte din nori spre pământ. Atunci, ea poartă numele de *trăsnet*. Trăsnetul pică de obiceiu pe luerurile înnalte, cum, de pildă: pe copacii înnalţi, pe turlele bisericilor, pe clădirile înnalte şi aşa mai departe. De aceea, pe vremurile furtunoase, când fulgeră şi trăsneşte, nu e bine să ne adăpostim lângă lucruri înnalte şi, mai ales, sub copaci singurateci.

Fulger şi trăsnet.

In timpul plutirii lor prin văzduh, se întâmplă ca norii să întâlnească straturi reci de aer. Aburii ce alcătuiesc norii, dând de răceală încep a se împreună între ei, formând nişte broboane de apă. Acestea, îngreunându-se, încep să cadă spre pământ. Căderea picăturilor de apă din nori o numim *ploaie*.

După încetarea ploii, rămân în văzduh mici picături de apă. Acestea, fiind mai uşoare decât aerul, nu cad pe pământ. Razele soarelui, întâlnindu-le în calea lor, se răsfrâng într'însele şi dau naştere frumoaselor culori ale *curcubeului*.

Aburii de apă din aer nu cad în totdeauna pe pământ sub formă de ploaie. In nopţile senine de vară, ei se aştern lin pe suprafaţa pământului, formând *roua*. Spre sfârşitul toamnei, sau la începutul primă-

verii, din pricina gerului, picăturile de rouă îngheaţă şi se preschimbă în *brumă*. Câte odată, se întâmplă că plouă şi iarna. Picăturile de ploaie iernatică îngheaţă cum ating pământul, şi-l acoper c'un strat alunecos de ghiaţă. Ploaia de iarnă dă naştere *poleiului*. De obiceiu, iarna, *ninge*. Ninsoarea este formată din *fulgi de zăpadă*. Ca şi ploaia, zăpada provine tot din nori de ploaie. Când aceşti nori se află în ţinuturile prea reci ale văzduhului, picăturile de apă se preschimbă în mici firişoare de ghiaţă, cari se unesc între ele dând naştere fulgilor de zăpadă.

Deseori, picăturile de ploaie înghiaţă chiar vara. Aceasta se întâmplă când norii se ridică în ţinuturi prea depărtate de pământ. Acolo, aerul e din cale afară de rece. Din pricina gerului prea mare şi prin mijlocirea electricităţii din nori, picăturile de ploaie îngheaţă şi cad pe pământ sub formă de *grindină*. Cu cât grindina porneşte dela înnălţimi mai depărtate, cu atât bobul ei este mai mare; căci, în cursul căderii, ea străbate alte straturi de nori, ale căror picături de ploaie înghiaţă în jurul sâmburelui de grindină ce pică din înnălţimile văzduhului.

Mişcarea aerului din văzduh dă naştere *vântului*. Tăria vântului variază între adierea dulce a *zefirului* de primăvară şi urletul înspăimântător al vijeliei pustiitoare. Vijelia vine, de obiceiu: cu ploaie repede, cu fulgere şi cu trăsnete, sau chiar cu grindină.

3. Mişcările pământului în jurul soarelui.

Pământul pluteşte în aer, fără să se sprijine pe ceva. El nu stă însă la un loc, ci se învârteşte ca o sfârleză dela răsărit spre apus. *In curs de 24 de ore, pământul face o învârtitură împrejurul său,* întocmai ca o roată în jurul osiei sale. Tot învârtindu-se într'una, *el dă ocol soarelui*, de care-l ţine strâns legat, o putere nevăzută. Acest ocol în jurul soarelui, îl face în trei sute şasezecişicinci de zile şi şase ore — adică într'*un an*. In timpul învârtirii, o parte a pământului este luminată de soare; cealaltă, nu. Oamenii depe partea luminată şi încălzită de soare, zic că au *ziuă*; cei depe partea neluminată zic că au *noapte*. In drumul

lui, pământul nu păstrează aceeaş depărtare dela el, la soare. Urma mersului său s'ar puteà asemuì cu un cerc turtit puţin dinspre cele două părţi opuse. Când pământul se apropie de soare, începe *primă-*

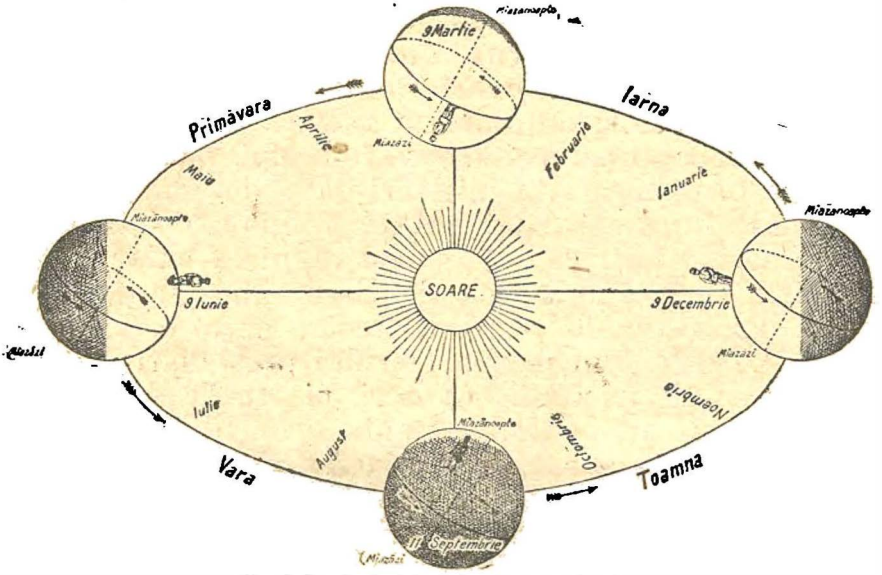

Ocolul pământului în jurul soarelui.

vara. Când e aproape de tot, avem *vara.* Pe măsură ce se depărtează, începe *toamna.* Când e la cea mai mare depărtare de soare, avem *iarna.* Primăvara, vara, toamna şi iarna: se numesc *anotimpuri.* Ele ţin câte trei luni, fiecare.

4. Starea lăuntrică a pământului.

Alcătuirea lăuntrică a pământului este puţin cunoscută. Se bănuie că sâmburele lui se află într'o neîncetată fierbere. Această bănuială se sprijină pe mai multe pricini. Astfel: cu prilejul săpăturilor făcute în adâncul pământului, s'a băgat de seamă că, pe măsură ce săpătura se adânceşte, căldura devine mai înnăbuşitoare. După socotelile făcute, s'a găsit că, la o adâncime de cinci poştii, această căldură e atât de puternică, încât poate topì orice lucru.

In unele părţi muntoase ale coajei pământului sunt nişte deschizături adânci, al căror fund n'a putut fi cercetat de nimeni până astăzi. Din adâncul acestor

prăpăstii fără fund se aude un fel de urlet înnăbuşit. Din timp în timp, pe acele deschizături răbufneşte cu putere un fum gros, amestecat cu cenuşă şi cu pietre; apoi începe a sbucni tocmai din adâncul pământului un fel de materii topite, cari sunt asvârlite la depărtări înspăimântătoare. O zăpuşală înnăbuşitoare se răspândeşte de jurîmprejur, pe întinderi mari. Fumul ce iese din acele deschizături, omoară orice vietate-i stă în drum. Materia topită, aruncată cu furie dela adâncimi neînchipuite, nimiceşte tot ce întâlneşte în calea sa.

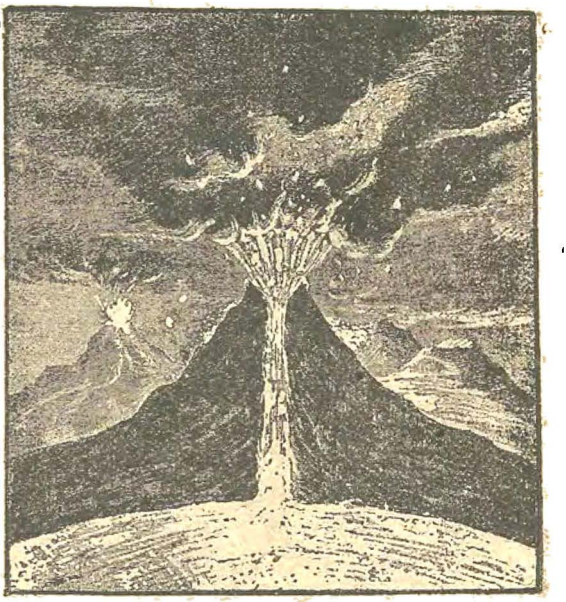

Deschizătura unui vulcan.

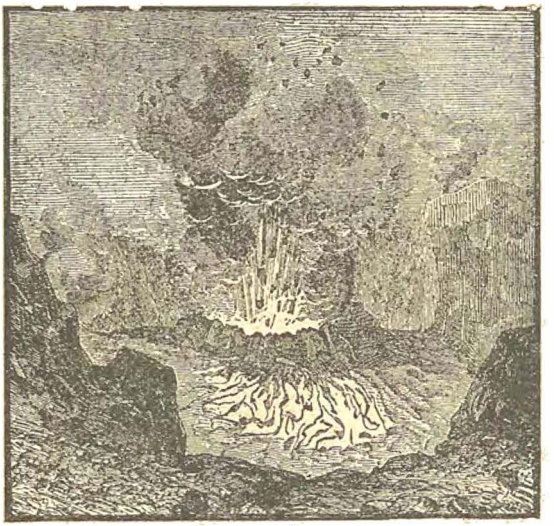

Un vulcan arzând.

Aceste deschizături, numite *vulcani*, par a fi un fel de răsuflători prin cari, sâmburele pământului aruncă afară materiile nefolositoare. Ele s'ar puteà asemuì cu buboaele prin cari se scurge afară puroiul ce ar puteà otrăvì sângele din corpul omului. Pe suprafaţa pământului sunt foarte mulţi vulcani.

Unii dintr'înşi răsuflă pe fundul mărilor. Clocotirea lăuntrică a materiilor ce-şi caută loc să iasă afară prin gura vulcanilor, dau naştere *cutremurelor de pământ.* Unele cutremure sunt aşa de puternice, încât nimicesc sate şi oraşe întregi; ba, câteodată, pricinuiesc schimbări mari, chiar în coaja globului pământesc.

Iată, în linii largi, ce este pământul, şi cum se petrec feluritele schimbări pe cari le vedem zilnic în aer!

IMPĂRŢIREA TIMPULUI

Timpul este nemărginit. Nimeni nu-i ştie: nici începeputul, nici sfârşitul.

Pentru a puteà orânduì cursul vremii, omul a împărţit timpul în: *ani, luni, zile, ore, minute şi secunde.*

Secunda este cea mai mică părticică de timp. Ea ţine cât o clipire de ochi. *Şasezeci de secunde* fac un **minut**; iar *şasezeci de minute* fac o **oră.** *Douăzecişipatru de ore* fac o **zi**: *socotită ziua împreună cu noaptea. Şapte zile* fac o **săptămână.** Zilele săptămânii se numesc: **Luni, Marţi, Mercuri, Joi, Vineri, Sâmbătă şi Duminecă.**

Patru săptămâni şi două sau trei zile alcătuiesc o **lună**; iar *douăsprezece luni* formează un **an**. Prima lună a anului se numeşte **Ianuarie**—şi are 31 de zile; apoi urmează: **Februarie**—are 28 de zile, **Martie**—are 31 de zile, **Aprilie**—are 30 de zile, **Mai** — are 31 de zile, **Iunie**—are 30 de zile, **Iulie**—are 31 de zile, **August**—are 31 de zile, **Septembrie**—are 30 de zile, **Octombrie**—are 31 de zile, **Noembrie**—are 30 de zile, şi **Decembrie**—are 31 de zile. Aşa dar, un an are 365 de zile sau 52 de săptămâni şi o zi. La patru ani odată, avem anul de 366 de zile. Ziua ce prisoseşte se adaogă la luna Februarie, care se face de 29 de zile. Anii cari au 366 de zile se numesc *ani bisecţi.*

Ţinând seamă de schimbările regulate ale vremii, omul a împărţit anul în patru părţi sau **anotimpuri.** Aceste anotimpuri sunt: **primăvara, vara, toamna** şi **iarna. Primăvara** ţine trei luni, şi anume: *Martie, Aprilie* şi *Maiu;* **vara** ţine celelalte trei luni următoare: *Iunie, Iulie* şi *August;* **toamna** ţine lunile: *Septembrie, Octombrie* şi *Noembrie;* şi **iarna** ţine lunile: *Decembrie, Ianuarie* şi *Februarie.*

O sută de ani alcătuiesc un **veac**, sau un **secol**. Pentruca să poată măsurà timpul din cursul unei

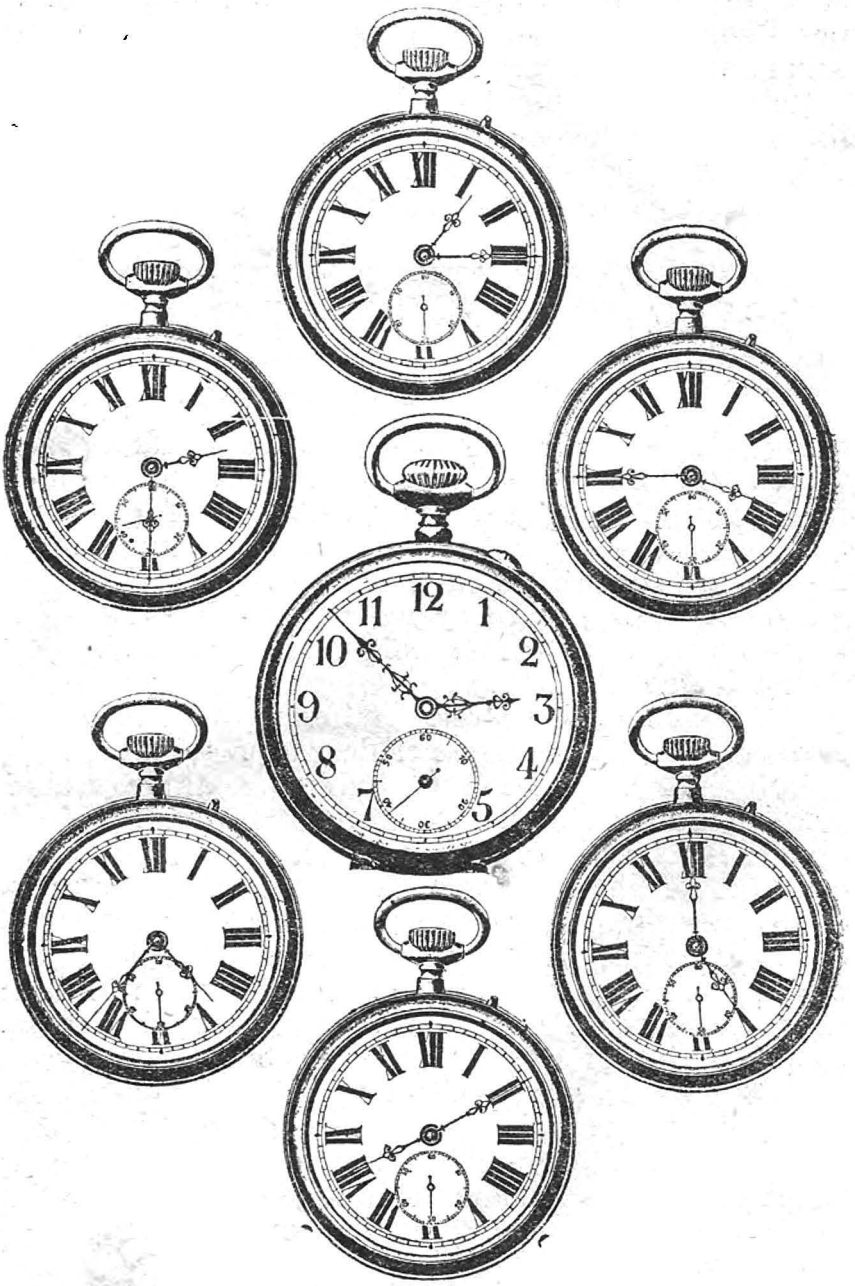

zile, omul a născocit ceasornicul. Acest instrument are în lăuntrul său un mecanism, care mişcă două limbi

de metal, ce se învârtesc pe deasupra unui cadran numerotat. Una din limbi — cea scurtă — arată **orele** şi se învârteşte pe deasupra cadranului odată în 12 ore. Cealaltă limbă — cea lungă — arată **minutele** şi se învârteşte pe deasupra cadranului odată pe fiecare oră.

Cine ştie de câte miliarde de ori se vor mai plimbà limbile ceasornicelor pe deasupra cadranelor, până ce pământul pe care-l locuim va pierì şi el în nemărginirea cea nepătrunsă de mintea atât de mărginită a omului!

ALCĂTUIREA UNIVERSULUI

Soarele, luna şi stelele.

Soarele, luna şi stelele depe cer: sunt şi ele tot nişte pământuri. Unele sunt mai mici, altele sunt cu mult mai mari ca pământul nostru. Soarele, faţă de pământ, e cât o portocală faţă de un bob de nisip. Depărtarea dintre soare şi pământ e neînchipuit de mare. Unui tren, care ar merge cu o iuţeală de trei poştii pe ceas, i-ar trebuì trei sute de ani, ca s'ajungă dela pământ la soare.

Ca şi pământul, soarele se învârteşte împrejurul său cam în douăzecişicinci de zile şi jumătate.

Datorită lui, pământul are lumina şi căldura trebuitoare. Căldura soarelui schimbă suprafaţa apelor în aburi; iar aceştia alcătuiesc norii cari ne dau ploaia cea atât de binefăcătoare. Tot soarele înlesneşte: încolţirea seminţelor, creşterea şi înflorirea plantelor, şi coacerea poamelor. Topirea zăpezilor, înverzirea câmpiilor, reînvierea codrilor, rodirea holdelor: toate se datoresc soarelui. Fără căldura şi lumina lui, viaţa nu ar fi cu putinţă; iar pământul ar fi ca un sloi de ghiaţă.

Luna este cu mult mai mică decât pământul. Ea este şi mai apropiată de noi. S'a găsit că pământul este de patruzecişinouă de ori mai mare ca luna; iar drumul dela pământ la lună s'ar puteà face în două sute şasezecişicinci de zile, cu un tren care ar merge trei poştii pe ceas.

După cum pământul se învârteşte împrejurul soare-

lui, tot astfel şi luna se învârteşte împrejurul pământului. S'a socotit de către oamenii învăţaţi, că luna face acest ocol în douăzecişinouă de zile şi jumătate.

Privită cu ocheanul, suprafaţa lunii pare a fi alcătuită numai din guri de vulcani. Până astăzi, nu se ştie dacă luna e locuită de vreo vietate.

Ca şi pământul, ea primeşte lumina şi căldura dela soare. Luna răsfrânge lumina soarelui asupra pământului, trimiţându-ne seninul plăcut al nopţilor cu lună.

In timpul ocolirii pământului se întâmplă ca luna să se găsească între soare şi pământ. Atunci, soarele se vede ca un inel, şi zicem că avem *eclipsă de soare*. Când pământul se găseşte între soare şi lună, în aşa

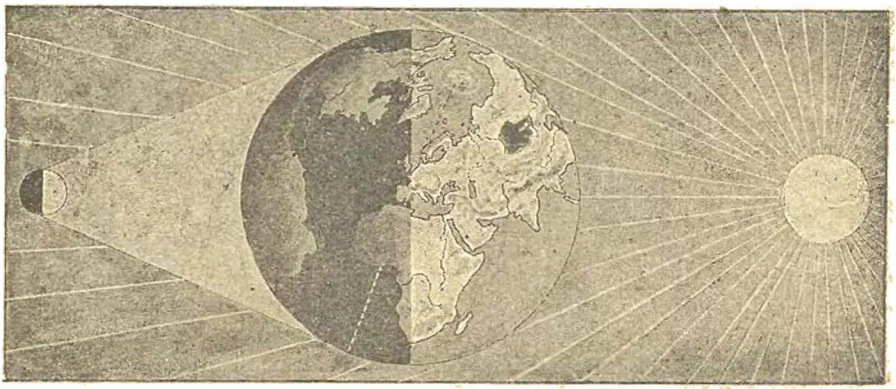

Luna. Pământul. Soarele.

chip că opreşte lumina soarelui să ajungă la lună, atunci zicem că avem *eclipsă de lună*.

Stelele cerului sunt nemărginit de multe. Ele se mişcă în văzduh ca şi pământul. Fiind la depărtări neînchipuite, noi nu putem băgà de seamă aceste mişcări.

Unele stele spintecă văzduhul lăsând în urma lor o coadă lungă şi luminoasă. Aceste stele se numesc *comete*. Ele se văd bine numai noaptea.

Foarte deseori, în nopţile senine, vedem cerul străbătut de câte o dungă luminoasă. Acea urmă de lumină este lăsată de aşa zisele *stele căzătoare*. Acestea sunt sfărâmături de stele, şi se numesc *meteori*.

Pământul, soarele, luna, stelele şi întreaga nemărginire : alcătuiesc *universul*.

DESPRE ORGANISMUL OMENESC

CORPUL OMULUI

1. Taina vieţii.

Omul — ca şi toate celelalte întocmiri ale firii — este o minunată alcătuire dumnezeiască. Din creştetul capului, până 'n tălpile picioarelor: corpul său este o taină, o taină pe care, cine ştie dacă, se va găsi cândva, vreo minte omenească s'o poată pătrunde!

Se naşte..., trăieşte..., moare!...: atât se ştie sigur. Dar care o taina: naşterii, a vieţii şi — mai ales — a morţii, asta nimeni n'a putut-o pătrunde. Ceea ce cunoaştem despre om până azi, e prea puţin. Ştim într'o măsură oarecare: din ce e alcătuit corpul său şi cam ce slujbă îndeplinesc în organism, părţile cari-l alcătuiesc; încolo...: taină..., taină peste putinţă de pătruns!

Dar, să lăsăm *taina vieţii* pe seama celor ce se îndeletnicesc cu cercetarea misterelor firii şi să ne oprim puţin asupra cunoştinţelor neîndoelnice pe cari le avem despre om; şi anume: despre părţile şi organele ce alcătuiesc corpul său.

2. Oasele şi muşchii corpului omenesc.

Corpul omului este alcătuit din: *cap, trunchiu, mâini* şi *picioare.*

La fiecare dintre aceste părţi ale corpului, deosebim: părţi osoase şi părţi cărnoase. Părţile osoase sunt legate între ele prin nişte sgârciuri. Toate oasele corpului, la olaltă, formează *scheletul omului.* Scheletul este alcătuit din: *oasele capului, oasele trunchiului, şi oasele mâinilor şi picioarelor.*

La cap deosebim: *teasta capului sau tivga, şi faţa.* Tivga se aseamănă cu o cutie aproape rotundă. Ea e formată din mai multe oase late cu marginile dinţate. Aceste oase se îmbucă aşa de bine între ele, încât par a fi dintr'o bucată.

Faţa este alcătuită din: *oasele nasului, umerii obrajilor, falca de sus şi falca de jos.* In cele două fălci sunt înfipţi *dinţii.* Omul matur are treizecişidoi de dinţi: opt dinţi tăietori — aşezaţi în faţă, patru dinţi colţoşi — numiţi câineşti — câte doi la fiecare falcă, şi douăzeci de măsele.

Trunchiul este alcătuit: *din şira spinării, din coaste şi din osul pieptului.*

Şira spinării, numită şi *coloana vertebrală,* este formată din treizecişitrei de inele osoase, aşezate unele peste altele. Din şiră pornesc douăsprezece perechi de coaste, dintre cari, numai cele dintâi şapte perechi se împreună în faţă cu osul pieptului, numit şi *stern,* prin nişte sgârciuri; acestea se mai numesc şi *coaste adevărate.* Celelalte cinci perechi se numesc coaste *falşe* sau *ne-*

adevărate. Dintre acestea, primele trei perechi se împreună şi ele. tot prin nişte sgârciuri, de sgârciul coastei a şaptea; iar cele din urmă două perechi, cari sunt cu mult mai scurte, nu sunt prinse de nimic, de aceea se mai numesc şi coaste *slobode.*

Şira spinării se sfârşeşte între *şolduri.*

Mâinile sunt alcătuite din: *braţe, antebraţe şi labe.*

Braţul e format dintr'un singur os lung, care se împreună cu

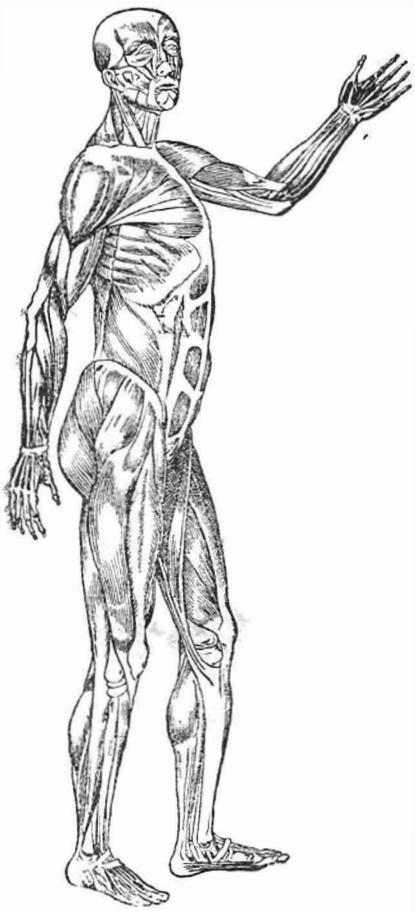

Muşchii cari acoper scheletul omului.

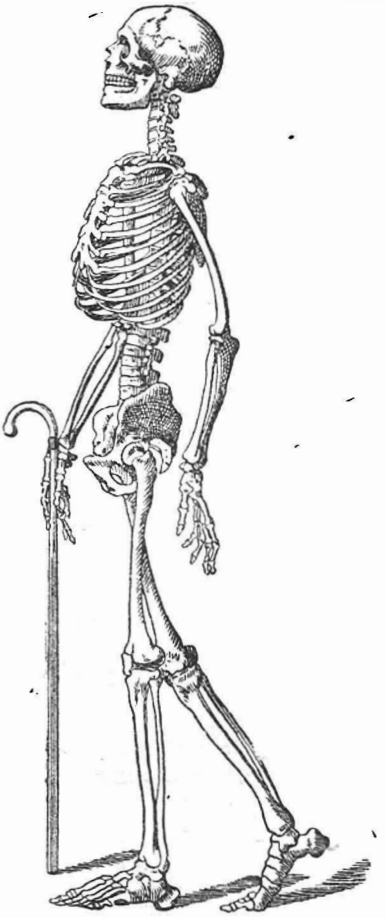

Oasele cari alcătuiesc scheletul corpului omenesc.

osul umărului sau cu *spata.* Intre braţ şi labă se află antebraţul, care e alcătuit din două oase lungi — unul mai gros şi altul mai subţire. De antebraţ se află prinsă laba mâinii, care e alcătuită din: oasele încheieturii, podul palmei şi oscioarele degetelor.

De şolduri sunt prinse *picioarele,* alcătuite tot din trei părţi: *coapsa, fluerele şi laba piciorului.* Coapsă se numeşte partea dintre şold şi genunchiu, şi e alcătuită dintr'un singur os lung. Fluierele

piciorului sunt formate din două oase lungi: unul mai gros şi altul mai subţire. Ele se leagă cu coapsa prin *oul genunchiului*; iar cu laba, prin *osul călcâiului*, care se împreună cu talpa şi cu oscioarele degetelor.

Mâinile ne ajută ca să putem săvârşi diferite lucrări; iar picioarele ne slujesc la mers.

Frumuseţea şi rotunzimea formelor corpului omenesc sunt datorite cărnii care acoperă oasele scheletului. Această carne alcătuieşte *muşchii corpului*. Ei pun în mişcare toate părţile din cari e format corpul omului. Din această pricină, muşchii se mai numesc şi organe ale mişcării. Ei sunt foarte numeroşi şi au diferite forme şi mărimi. In corpul omului sunt peste cinci sute de muşchi, cari — la un om cu greutatea mijlocie — cântăresc cam treizeci de kilograme.

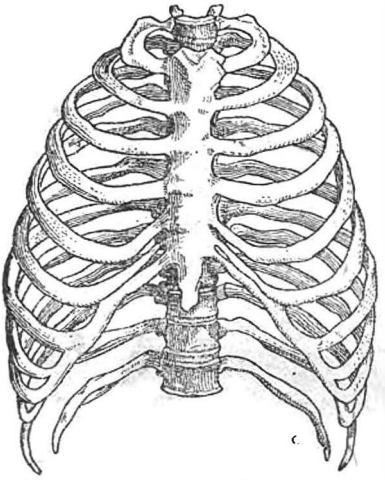

Coastele omului.

Unii muşchi sunt prinşi de oase, pe cari le pun în mişcare; alţii sunt prinşi de piele. Omul are în corpul său muşchi cari se mişcă după voinţa sa — de pildă: muşchii prinşi de oase; şi muşchii cari se mişcă liberi de voinţa omului — de pildă: inima şi alte organe cărnoase din corpul său.

Tot corpul omului este acoperit cu piele.

3. Creierul, măduva spinării şi nervii.

Organele corpului omenesc, cari pun rânduială, atât în *viaţa lăuntrică*, precum şi în *viaţa din afară* a omului sunt: *cei doi creieri — creierul mare* şi *creierul mic —*, *măduva spinării* şi *nervii*.

Creierul mare, care este cheia de căpetenie a gândirii omeneşti, se adăposteşte în ţeasta capului.

El regulează: gândirea, judecata şi voinţa, şi întipăreşte în minte, tot tot ceeace dorim să nu uităm. *Creierul mare* se află aşezat în golul de sus al tivgii şi este acoperit pe *deasupra* cu un strat nervos *cenuşiu*; iar restul este alb. Partea cenuşie se mai numeşte şi scoarţa sau coaja creierului. In această scoarţă stă gândirea şi deşteptăciunea omului. Ea are o sumedenie de încreţituri. Se crede că: cu cât aceste încreţituri sunt mai numeroase, cu atât omul sau animalul, care are parte de un astfel de creier, este mai deştept. Pe deasupra, creierul este acoperit cu o pojghiţă foarte subţire, numită *meninge*. Imbolnăvirea acestei pieliţe subţiri dă naştere boalei numită *meningită*.

Creierul mare al unui bărbat cântăreşte în mijlociu, cam 1160 grame; iar al unei femei, cam 1000 de grame.

Innapoia creierului mare şi cam spre ceafă, se află aşezat *creierul mic* sau *creieraşul.* El cântăreşte cam 140 grame. Pe deasupra e acoperit cu un strat subţire cenuşiu, foarte încreţit; iar partea dinnăuntru este tot albă, ca şi la creierul mare. Creierul mic este regulatorul tuturor mişcărilor ce se petrec în corp: fie cu ştirea, fie fără ştirea omului. Cu creierul se leagă *măduva spinării,* care străbate inelele osoase ce alcătuiesc şira spinării. Ea e lungă cam de vreo jumătate de metru şi groasă de un deget. Alcătuirea măduvei spinării este întocmai ca şi a creierului. Ea e albă pe dinafară şi cenuşie pe dinnăuntru. Capul de jos al măduvei spinării se sfârşeşte cam în dreptul şalelor, împrăştiindu-se într'un smoc de fire, ce se aseamănă cu o coadă de cal. Din această pricină, acest cap al măduvei a fost numit *coadă de cal.* Ca şi creierul, măduva este acoperită cu o pojghiţă subţire de piele, numită *meningele măduvei.*

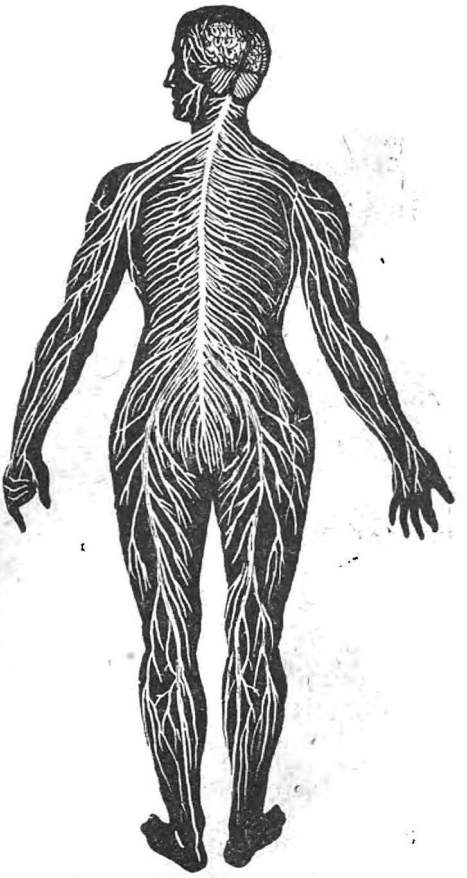

Creierul, măduva spinării şi nervii omului.

Măduva spinării nu trebuie asemănată cu măduva din oase. Aceea nu e altceva decât un fel de grăsime, care ajută la creşterea oaselor, pe când măduva spinării e un organ, care are un rost de seamă în viaţa omului.

Din măduvă ies prin nişte şănţuleţe o sumă de ramuri subţiri ca nişte sfori. Aceste ramuri sunt *nervii măduvei.* Ei se resfiră deoparte şi de alta a măduvei, în perechi, şi apoi se împrăştie în număr neînchipuit de mare, în toate părţile corpului. Unii dintre aceşti nervi sunt groşi la rădăcina lor aproape cât degetul; însă, pe măsură ce se resfiră în corp, se subţiază atât de mult, încât nu-i mai putem vedea decât cu ajutorul unui fel de ochean, numit *microscop.*

O parte din nervi, şi anume: *nervii simţurilor şi ai mişcării,* pornesc din partea de jos a creierului. Aceştia sunt în număr de 12 perechi. Dintr'înşii, o pereche merge la pieliţa din fundul nasului: *nervii mirosului;* altă pereche merge la cei doi ochii: *nervii vă-*

zului; alta, la pielea feţii şi la dinţi; alta, la limbă; alta, la urechi; alta, la muşchii feţii; alta, la plămâni şi la inimă; şi aşa mai departe.

O altă parte din nervi pornesc din măduva spinării. Aceştia merg: la gât, la mâini, la coşul pieptului, la pântece, la picioare şi 'n tot restul corpului.

Nervii sunt ca firele de telegraf. Ei împrăştie în corp poruncile pornite dela creier; şi dau de veste creierului, când în corpul nostru se petrece vreo neregulă. Creierul este cârmaciul întregii activităţi omeneşti. Vrem să ne mişcăm, creierul porunceşte. Vrem să stăm, tot el ordonă. Vrem să închidem ochii, tot dela creier porneşte porunca; şi aşa mai departe. Ne tăiem la un deget, creierul află îndată. Ne frigem, ne înţepăm, vedem ceva: frumos, urît, groaznic, nervii duc numai decât raport creierului.

Când creierul este bolnav, omul nu mai este în stare de nici o treabă cu rost.

4. Organele simţurilor.

Organele simţurilor sunt: *ochii, urechile, nasul, limba* şi *pielea.*

1. Simţul vederii. Simţul cu ajutorul căruia, omul se pune în legătură cu lumea din jurul său, este *văzul.* Vederea e cel mai minunat dar cu care ne-a înzestrat natura. Cu ajutorul ei ne putem da seama de neîntrecutele frumuseţi ale firii. Organele vederii sunt *ochii.* Aceste organe sunt alcătuite la om din mai multe pieliţe şi lichide, orânduite de natură în aşa chip, încât să lase lumina, să treacă prin ele şi să ajungă la *nervii văzului.*

2. Simţul auzului. Organele cu ajutorul cărora auzim sunt *urechile.* Prin ureche însă, trebuie să înţelegem: atât partea care se vede în afară — numită *pavilion,* precum şi restul organelor ce se adăpostesc în cutia ţestii capului şi vin în legătură cu *nervii auzului.*

3. Simţul mirosului. Organul mirosului este *nasul.* Acesta e format din oase şi sgârciuri. Nasul are două deschizături despărţite printr'un perete subţire sgârcios. Fundul nasului, se deschide în lăuntrul gurii şi este în strânsă legătură cu nervul mirosului, care — după cum am văzut — porneşte dela creier.

4. Simţul gustului. Organul gustului este *limba.* Ea este alcătuită din şaptesprezece muşchi aşezaţi alături, strâns uniţi unul cu altul. Limba e acoperită cu o pieliţă la fel cu aceea care îmbracă lăuntrul gurii. In pieliţa de deasupra şi depe laturile limbii sunt răspândiţi nervii gustului, cari sunt în legătură cu creierul.

5. Simţul pipăitului. Organul principal al pipăitului este *pielea corpului.* Pielea care îmbracă suprafaţa corpului unui om cu talie mijlocie, e cam de un metru şi şasezeci de decimetri patraţi. Grosimea ei este pe unele locuri cam de o jumătate milimetru; iar pe altele, ajunge până la trei şi chiar patru milimetri. In piele fiind răspândiţi pretutindeni o sumă nenumărată de nervi, aceştia simt îndată orice atingere a pielii şi dau de veste creierului.

Lipsa oricăruia dintre aceste simțuri, pricinuiește mari neajunsuri omului.

5. Organele de hrănire ale corpului.

Organele de hrănire ale corpului omenesc — numite și *aparat digestiv*, au sarcina: de a primi hrana din lumea înconjurătoare, de a o mistui ca să poată trece în sânge; și, în sfârșit, de a arunca afară rămășițele netrebuitoare.

Organele aparatului digestiv încep dela gură și se sfârșesc cu partea numită *anus*, pe unde sunt date afară rămășițele netrebuitoare ale hranei. Acest aparat poate fi asemuit cu un tub, care ieă în lungul său diferite forme. El e lung — dela gură la anus—cam de zece metri.

Tubul digestiv cuprinde următoarele organe: *gura, faringele, esofagul, stomacul, mațul subțire, mațul gros și anusul.*

Innainte de a cercetă slujba pe care o îndeplinește fiecare dintre aceste organe ale hrănirii, să vedem cum sunt ele așezate în corpul omului.

Trunchiul corpului omenesc este împărțit în două printr'o podină cărnoasă. In partea de sus —numită *coșul pieptului*, se găsesc: *plămânii* sau *bojogii* și *inima*. In partea de jos—numită pântece, se află: *stomacul, mațele, ficatul, pancreasul, splina* și *rinichii*. Deci, gura, faringele și esofagul: vin deasupra acelei podine cărnoase — numită *mușchiul diafragma;* iar stomacul și restul tubului digestiv: vin sub diafragma.

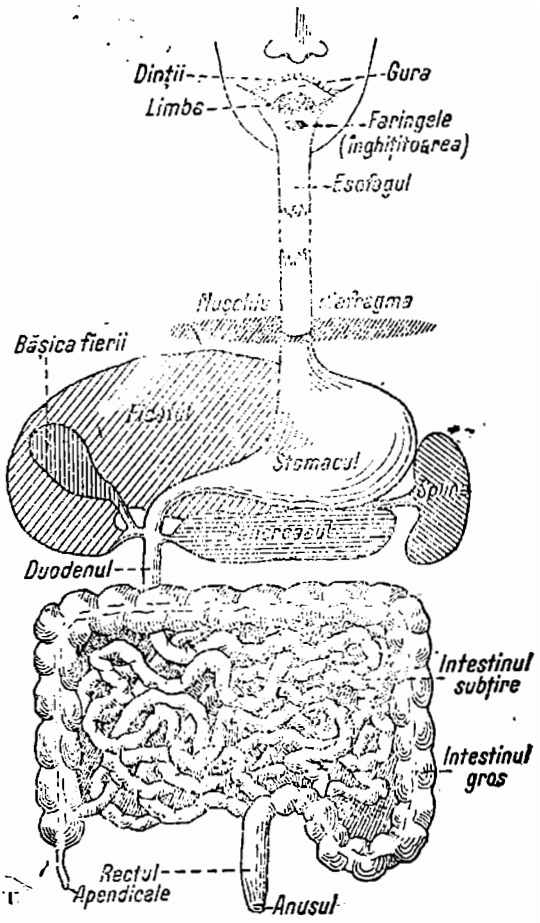

Schema organelor de hrănire ale corpului omenesc.

Acum, să vedem rostul pe care-l are fiecare dintre aceste organe în corp!

Gura apucă, macină cu dinţii şi cu măselele, hrana venită deafară, o amestecă cu scuipatul produs de nişte ţesuturi cărnoase din pereţii gurii, numite *glande salivare*, o preface într'un mic cocoloş, şi apoi, cu ajutorul limbii, o împinge în deschizătura din fundul gâtului, numită *faringe*. Pe aci trece în corp: şi hrana, şi aerul; hrana, în *stomac*, iar aerul, în *plămâni*.

Din *faringe*, trece prin *înghiţitoare* într'un tub lung cam de un sfert de metru, numit *esofag;* iar din esofag, tot printr'un fel de înghiţitoare, trece într'un cimpoi cărnos, numit *stomac*, cu un gol cam de un decimetru cub şi jumătate. In stomac se face prima mistuire a hranei cu ajutorul unor zemuri numite *suc gastric* sau *stomacal*, fabricate de pereţii lăuntrici ai stomacului.

Din stomac, hrana trece în *maţul* sau *intestinul subţire*, care are o lungime cam între şase şi nouă metri. Hrana nemistuită în stomac se mistue cu desăvârşire în maţul subţire, care de asemenea fabrică nişte zemuri ce ajută la topirea mâncării nemistuite încă, şi mai ales a grăsimilor. La partea de sus a maţului subţire, în apropierea stomacului sunt două mici deschizături, cari leagă maţul prin nişte ţevişoare: cu *ficatul* şi cu *pancreasul*.

Ficatul e cel mai mare măruntai din corpul omului. E greu cam de un kilogram şi jumătate. El are o coloare roşie-negricioasă. In partea de jos a ficatului şi lipită de el, se află *băşica fierii*. Ficatul fabrică un fel de zeamă numită *bilă* sau *fiere*. Această zeamă se scurge în intestinul subţire.

Pancreasul e aşezat în partea de sus şi cam în dosul stomacului. El fabrică un fel de zeamă, numită *suc pancreatic*, care se scurge tot în maţe. In apropiere de pancreas, tot lângă stomac, vine un alt organ, numit *splină*, care are drept slujbă, să reîmprospăteze sângele, fabricând *globulele roşii*, de cari vom vorbi când va veni vorba despre sânge.

Cu ajutorul zemurilor intestinale, al fierii şi al sucului pancreatic, care se varsă în maţe: hrana se preface într'o zeamă subţire, numită *chil*. Din maţe, chilul trece în sânge. Resturile nefolositoare trec în *maţul* sau *intestinul gros*, care e lung cam de un metru şi jumătate; apoi sunt date afară prin *anus*, un fel de inel muşchiulos, cu care se sfârşeşte tubul digestiv. Acest inel nu se lărgeşte decât numai în momentul când lasă să iasă afară rămăşiţele netrebuitoare ale hranei băgate în corp.

6. Organele de circulaţie, ale sângelui.

Sângele este pasnicul neadormit al vieţii. Fie omul treaz, fie adormit: el n'are odihnă; aleargă necontenit prin toate părţile corpului.

Până acum vreo două veacuri şi jumătate nu s'a ştiut care este alcătuirea sângelui. Astăzi, ştim că sângele este format dintr'o zeamă fără culoare, numită *plasmă*, care e alcătuită: dintr'o apă limpede—numită *ser*, din câteva *săruri* şi dintr'o materie firoasă — alburie, numită *fibrină*. In această zeamă înnoată nişte vietăţi

mici, încât nici nu pot fi văzute cu ochii. Unele dintre aceste vietăţi au culoarea roşietică, sunt mai mici, rotunde şi turtite la mijloc; ele au fost numite *globule roşii*. Altele sunt puţin mai răsărite, n'au culoare şi nu sunt aşa de dese ca cele roşii; au forma mai colţorată, iar în mijloc au un fel de sâmbure, numit *nucleu;* acestea au fost botezate *globule albe.*

Un om de vârstă mijlocie are cam între 5 şi 6 litri de sânge.

Globulele roşii au însărcinarea de a cărà în toate părţile corpului *oxigenul*, de care omul are neapărată trebuinţă spre a puteà trăì; şi ajută la darea afară din corp a vaporilor de apă şi a acidului carbonic, care e un gaz otrăvitor. *Globulele albe* au o întreită slujbă în corpul omului. Ele hrănesc ţesuturile corpului, la cari nu pot ajunge celulele roşii; curăţă organismul de corpurile streine ce întâmplător ar pătrunde în corpul omului; apără sănătatea omului, ducând luptă împotriva microbilor aducători de boale, ce răsbesc în corp.

Globulele albe sunt mai puţine de cât cele roşii. Cam la 500 de globule roşii se află una albă.

Globulele roşii sunt fabricate de splină şi de măduva oaselor, din nişte celule de umplutură, cari se preschimbă veşnic acolo.

Globulele albe se nasc: din înmulţirea celor ce se află deja în sânge, din splină şi din nişte umflături răspândite în corpul omului, numite *ghinduri limfatice.*

Organele prin cari circulă *sângele* şi *chilul* fabricat de *maţul* sau *intestinul subţire*, alcătuiesc *aparatul circulator;* iar mersul sângelui prin corpul omului se numeşte *circulaţiune.*

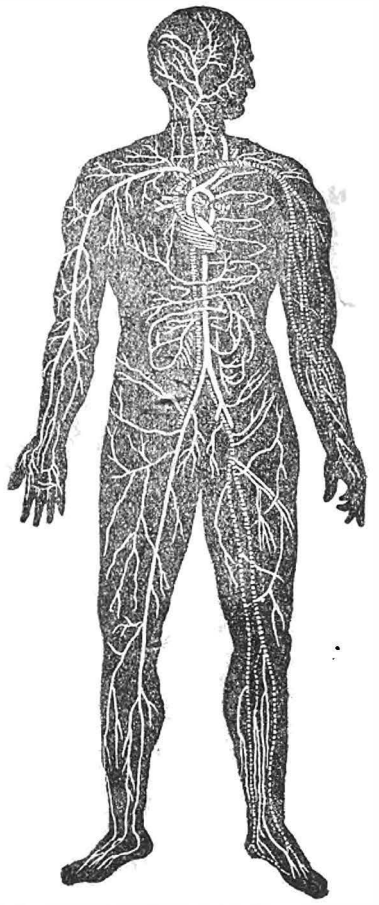

Inima, arterele şi vinele din corpul omului.

Aparatul circulator este alcătuit din nişte ţevi şi ţevişoare, având diferite grosimi. Unele sunt aşa de subţiri încât nici nu pot fi văzute cu ochiul. Toate aceste ţevi sunt în strânsă legătură cu un alt organ din corpul omului, numit *inimă*. Ele poartă diferite numiri, potrivit slujbei pe care o face fiecare în corp.

Astfel, se numesc *artere* nişte ţevişoare cu pereţii grosciori şi elastici, adică se întind şi se strâng ca guma. Pe aceste ţevi por-

neşte sângele dela inimă şi se împrăştie în toate părţile corpului.

Vine se numesc nişte ţevi cu pereţii mai subţiri decât ai arterelor. Ele au pe dinnăuntru un fel de clape, numite *valvule*, cari lasă sângele să meargă numai într'o singură direcţie şi-l impiedică să se întoarcă înnapoi. Prin *vine*, sângele se *scurge* sau *vine* din toate părţile corpului spre inimă. Vinele sunt cu mult mai numeroase decât arterele. Mai fiecare arteră are pe lângă sine câte două vine aproape tot aşa de groase ca şi arterele. Sunt însă şi *vine*, cari nu însoţesc arterele ; acestea se află aşezate mai mult la suprafaţa corpului, numaidecât sub piele. Arterele sunt aşezate mult mai adânc, şi anume: între muşchi şi oase ; numai ramurile lor cele mai subţiri, cari fac legătură între *artere* şi *vine*, şi cari se numesc *vase capilare*, numai acelea ies până la suprafaţa pielii.

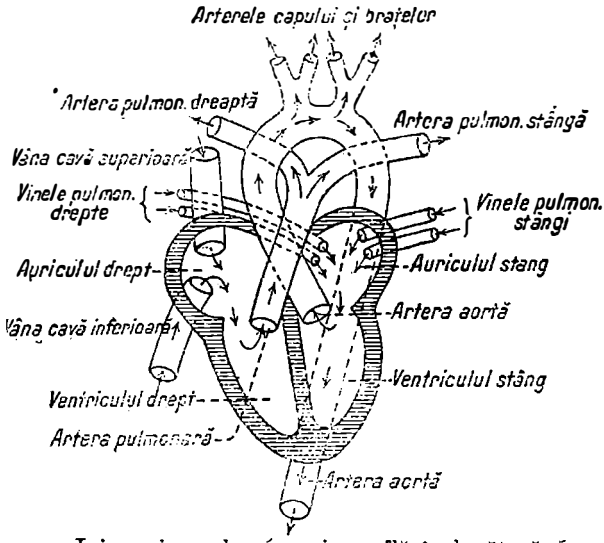

Inima şi vasele cu cari se află în legătură.

Vasele limfatice sunt nişte ţevişoare subţiri ca nişte aţe; au culoarea albicioasă şi pereţii mult mai subţiri ca ai vinelor. Şi ele au clape, ca şi vinele. Din loc în loc sunt întrerupte de nişte noduri groase, numite *ghinduri* sau *ganglioni limfatici*. Aceste vase alcătuiesc *aparatul circulator limfatic*. Trecerea *chilului* în sânge se face prin vasele limfatice. In ganglionii limfatici se fabrică globulele albe ale sângelui.

Inima este un organ muşchiulos, de forma unei pere turtite la vârf. Ea este aşezată în coşul pieptului cu vârful în jos, între cei doi plămâni, şi cam în dreptul ţâţei stângi. Inima este împărţită în patru despărţituri prin doi pereţi aşezaţi cruciş: două despărţituri, în dreapta şi două, în stânga. Cele două de sus se numesc *auricule* ; iar cele de jos, *ventricule*.

Omul care bea rachiuri şi alte băuturi spirtoase, se îmbolnăveşte de inimă şi de artere, cari se subţiază, până ajung de plesnesc. Atunci, omul cade jos, mort.

Peretele aşezat dealungul inimii e întreg, aşa că nu e nici o legătură între jumătatea dreaptă şi jumătatea stângă; pe când peretele aşezat deacurmezişul este străbătut de două deschizături rotunde, numite *valvule*: una, între auriculul drept şi ventriculul drept ; iar cealaltă, între auriculul stâng şi ventriculul

stâng. Aceste deschizături, asemănătoare unor pâlnii cu vârful spre ventricule, au la partea de dedesupt niște *perdeluțe* — cea din dreapta, *trei;* cea din stânga, *două* —, cari lasă sângele să treacă din auricule în ventricule; dar îl oprește să se întoarcă înnapoi, căci ele sunt ca niște clape cari se deschid când sunt împinse în jos, și se închid când sunt împinse în sus.

Sângele vine din corp la inimă și se varsă în *auriculul drept* prin *două vine* mari, numite *cave:* una sus, numită *vâna cavă superioară;* alta jos, numită *vâna cavă inferioară;* apoi trece în ventriculul drept prin deschizătura cea cu trei clape.

Cam din partea de sus a ventriculului drept pornește o țeavă groasă, numită *artera pulmonară,* care duce sângele dela inimă la cei doi plămâni, *spre a da afară vaporii de apă și acidul carbonic adunat din corp, și a luà dela plămâni oxigenul trebuitor hrănirii corpului.*

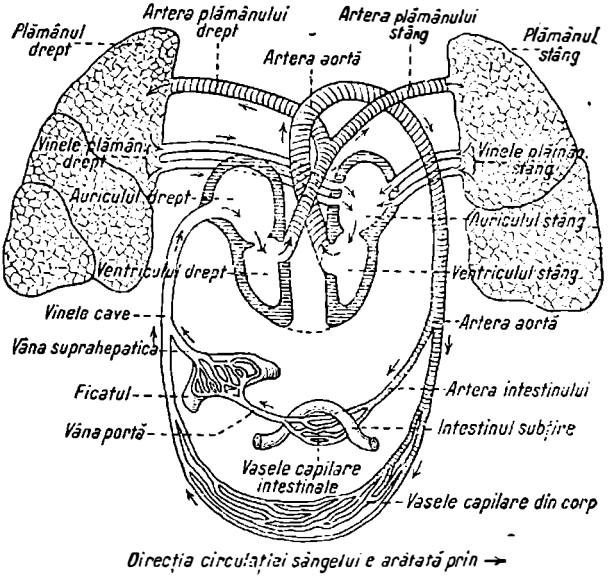

Schema circulației sângelui în corpul omului.

Dela plămâni, după ce s'a oxigenat, sângele se întoarce iarăș la inimă; acum însă se varsă în *auriculul stâng* prin *patru țevi* cam cât degetul de groase: două vin dela plămânul drept, iar celelalte două, dela plămânul stâng și se numesc *vine pulmonare,* adică vinele plămânilor.

Din *auriculul stâng,* sângele aerisit trece prin deschizătura cea cu două clape în ventriculul stâng; iar de aci, printr'*o arteră groasă cât două degete,* numită *artera aortă,* pleacă și se împrăștie în tot corpul. Din corp se întoarce iarăș în auriculul drept, de unde trece în ventriculul drept; iar de aci, la plămâni. Apoi vine în auriculul stâng, trece în ventriculul stâng, de aci pornește din nou în corp, și așa circulă toată viața. Acest ocol al sângelui în corpul omului, am spus că se numește *circulațiune.*

După ce-a hrănit corpul, sângele *din artere,* numit și *sânge arterial,* trece *în vine* prin *vasele capilare;* iar *vinele* îl aduc la inimă. Sângele arterial are culoarea roșie-deschisă, pe când cel vânos, roșie-închisă.

Când ajunge în vasele capilare, sângele lasă să se strecoare

prin pereţii acestor vase apa şi globulele albe; iar *globulele roşii* leapădă *oxigenul* depe ele în această apă şi apoi trec grăbite în *vine,* ca să ajungă mai repede la *plămâni* spre a se încărcà din nou cu *oxigen.* Apa aceasta, numită *plasmă,* după ce iese din *capilare,* cuprinde materiile hrănitoare cu cari merge şi hrăneşte *celulele* corpului. Aceste celule îşi ieau *hrana* şi *oxigenul* trebuincios din plasmă şi tot în plasmă îşi varsă ele substanţele nefolositoare. După ce plasma a împărţit celulelor corpului materiile hrănitoare luate din sânge şi apoi s'a încărcat cu substanţe nefolositoare, ieà numele de *limfă* — adică lichid apos — şi, prin nişte ţevi din ce în ce mai groase, numite *vase limfatice,* se scurge spre două trunchiuri mari — unul numit *canalul toracic* şi celălalt *vâna limfatică,* de unde se varsă în cele două *vine* groase dela rădăcina gâtului, în apropierea inimii. Prin *vinele* gâtului, *limfa* vine la inimă, trece la plămâni şi urmează mai departe circulaţia sângelui.

Spre a sfârşi cu lămuririle date până acum asupra circulaţiei sângelui, mai rămâne să vedem în ce măsură, inima vine în ajutorul acestei circulaţiuni.

In cursul circulaţiei sângelui, inima face două mişcări deosebite dintr'o dată; adică: în timp ce se strâng auriculele amândouă, se umflă ventriculele amândouă; iar când se umflă auriculele, se strâng ventriculele. Aceste mişcări se petrec astfel: când se strâng *auriculele,* sângele dintr'însele trece prin cele două *valvule,* în *ventricule* — cari se umflă; când se strâng ventriculele, sângele din ele trece în artere. In acelaş timp cu strângerea ventriculelor se umflă auriculele, cari primesc sângele din corp: auricului drept primeşte sângele vânos venit spre aerisire din vasele capilare şi vasele limfatice; iar cel stâng, primeşte sângele aerisit venit dela plămâni prin cele patru *vine pulmonare.*

Iată dar, cari sunt organele *aparatului circulator* şi cum se face circulaţiunea sângelui!

7. Organele de respiraţiune. Respiraţia.

Organele de respiraţiune, cari alcătuiesc *aparatul respirator,* sunt următoarele: *laringele, trahea arteră, bronhiile* şi *plămânii.*

Laringele sau *gâtlejul* este partea de sus a ţevii respiratoare. El produce şi vocea, deci mai e şi organ al glasului. Laringele se deschide în peretele din faţă al *faringelui.* El e format din cinci inele sgârcioase, cari se împreună între ele. De-asupra laringelui e un căpăcel, numit *epiglotă,* care împiedică pătrunderea mâncării într'însul, când aceasta trece din faringe în esofag.

Trahea sau *beregata* e prelungirea în coşul pieptului a gâtlejului. Ajunsă cam în dreptul inimii, ea se desparte în două ramuri, numite *bronhii. Trahea* este aşezată în faţa *esofagului.* Pe când esofagul străbate muşchiul *diafragma* şi pătrunde în stomac, traheea se opreşte în coşul pieptului, dă naştere celor două *bronhii,* cari pătrund: una în plămânul drept, cealaltă în plămânul stâng, ramificând-se într'un număr fără seamăn de mare de rămurele.

Plămânii sau *bojogii* sunt adevăratele organe ale respiraţiei. Plămânul drept e mai mare ca cel stâng. Ei sunt aşezaţi în coşul pieptului. Un plămân cântăreşte cam o jumătate de kilogram. Pe faţa de deasupra a plămânilor, vedem nişte şanţuri: la cel din dreapta, două; la cel din stânga, numai unul. Aceste şanţuri despart plămânii în bucăţi, numite *lobi*. Plămânul drept e împărţit în *trei lobi;* cel stâng, în *doi lobi*. Fiecare plămân e învelit într'un fel de sac, numit *pleură*.

Lăuntrul plămânilor este alcătuit dintr'o sumă de bobiţe lipite unele de altele, în cari se sfârşesc rămurelele bronhiilor. Aceste bobiţe se numesc *băşicuţe* sau *vezicule pulmonare*.

Când răsuflăm, coşul pieptului se lărgeşte, plămânii se umflă, iar aerul năvăleşte într'înşii pătrunzând până în băşicuţele pulmonare. In pereţii băşicuţelor plămânilor vine şi sângele trimis de inimă. *Oxigenul* din aerul intrat în plămâni, trece în sângele aflat în pereţii băşicuţelor; iar *acidul carbonic* şi *vaporii de apă* aduşi de *globulele roşii* la plămâni, trec în golul din lăuntrul băşicuţelor, luând locul oxigenului. Când plămânii se strâng, atunci dau afară aerul stricat din corp, tot pe aceeaş cale pe care a intrat cel curat.

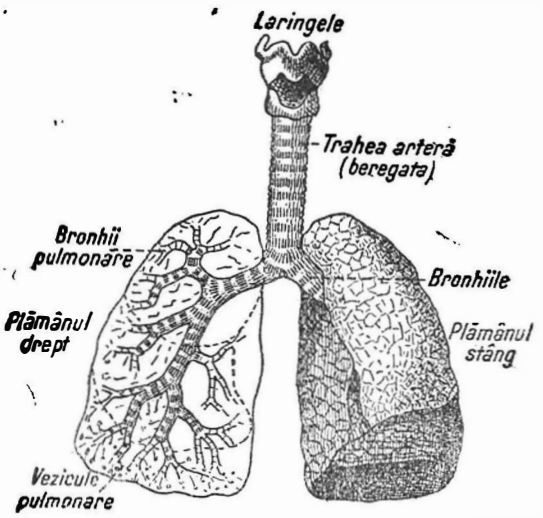

Organele de respiraţiune.

Pătrunderea aerului în plămâni se numeşte *inspiraţie;* darea lui afară se numeşte *expiraţie*. Introducerea aerului în plămâni şi darea lui afară: se numeşte *respiraţie*.

8. Organele de urinare.

Organele de urinare slujesc la producerea şi darea afară din corp a *urinei*. Aceste organe sunt: cei doi *rinichi* sau *rărunchi*, cari aleg urina din sânge; cele două ţevi, numite *uretere*, prin cari se scurge urina; o pungă, numită *băşica udului*, în care se adună urina; şi o ţeavă mai scurtă, numită *uretră*, prin care urina este dată afară.

Rinichii sunt aşezaţi de o parte şi de alta a şirii spinării, cam în partea de sus a şalelor, în dreptul ultimei coaste de jos. Sângele vine şi pleacă dela rinichi prin *vâna* şi *artera renală*.

Ureterele sunt două. Ele pornesc din rinichi şi se deschid în

băşica udului. Au o lungime cam de 30 de centimetri şi sunt cam de grosimea unui creion.

Băşica udului adună urina din corp. Ea cuprinde în chip normal cam un sfert de litru de lichid. Fiind întru câtva elastică, ea se întinde şi, la nevoie, îşi poate mări cuprinsul. Nu e sănătos însă, să lăsăm a se strânge într'însa o cantitate mai mare de urină decât poate cuprinde.

Uretra e ţeava prin care urina iese afară din băşică. Această ţeavă, la femeie e cam de 3 centimetri; iar la bărbat, cam de 16 centimetri.

Afară de rinichi şi de celelalte organe ce sunt în legătură cu ei, mai ajută într'o măsură destul de largă la darea afară a năduşelii şi sărurilor otrăvitoare din corp, pielea—în grosimea căreia se afundă nişte tuburi lungi, încolăcite la capătul dinnăuntru întocmai ca nişte gheme. Aceste tuburi sunt aşa de subţiri, încât nu pot fi văzute decât numai cu ajutorul microscopului. Ele se leagă cu suprafaţa pielei prin nişte găurele mici, numite *porii pielei.* Pe un *centimetru patrat* de piele sunt cam 150—200 de deschizături sau *pori.*

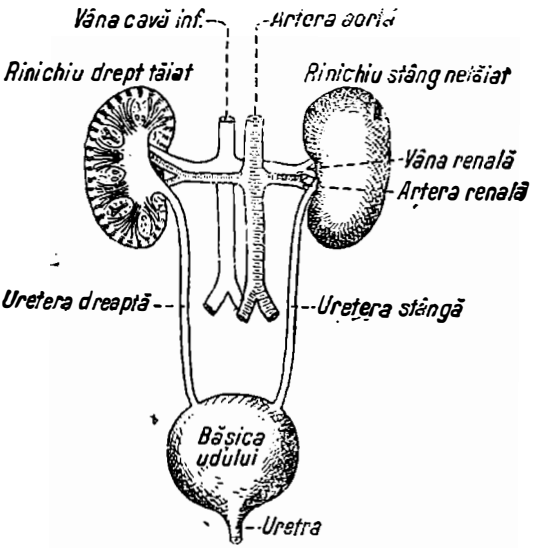

Organele de urinare.

Sudoarea îşi ia naştere din pereţii acestor gheme, numite *glande sudoripare,* şi se scurge afară prin *pori.* Ea ajută la curăţirea sângelui de materiile vătămătoare.

S'a socotit că pe întreaga piele ar fi cam la două milioane de pori.

In douăzecişipatru de ore, în chip normal, omul dă afară cam un litru şi jumătate de urină şi cam 1200 de grame de sudoare.

* * *

Omul care doreşte să-şi păstreze sănătatea, trebuie să fie cumpătat în toate lucrările lui! Să nu ceară, nici să nu dea corpului mai mult de lucru, decât simte el, că poate fi în stare! Să se ferească a-şi slăbi şi otrăvi organismul cu alcool şi tutun. Ce-i trebuie şi ce nu-i trebuie corpului: o spune îndeajuns oamenilor cu mintea limpede, cheia sănătoasei judecăţi: creierul! [1]).

[1]). Cei ce vor să aibă cunoştinţe mai amănunţite despre om, pot cercetă cu mult folos lucrarea *d-lui Dimitrie Negru: Cum ne naştem? Cum trăim? Cum murim?* — scrisă pe înţelesul tuturor.

CÂTEVA POVEȚE HIGIENICE

1. Sfaturi pentru păstrarea sănătății.

Curățenia este mama sănătății.

Boala nu se lipește de omul care-și păstrează corpul curat.

Molima nu se încuibează într'o odae întreținută curat.

Sămânța boalelor nu-și poate face culcușul într'o curte curățită de gunoae și băligar.

Țineți-vă: corpul, odaia și curtea, în curățenie; și boalele vă vor ocolì întotdeauna.

Cel mai strașnic medicament, pentru înlăturarea oricărei boale, este curățenia.

Corpul. Ca să ne ținem corpul curat, trebuie să ne spălăm bine în toate zilele.

In fiecare dimineață să ne spălăm: *fața, urechile și mâinile* cu apă rece și cu săpun. *Gura*, de asemenea trebuie să ne-o clătim cu apă. *Dinții*, să-i spălăm cu periuța: atât dimineața, precum și după fiecare mâncare.

Innainte de a ne așezà la masă, iarăș trebuie să ne spălăm pe mâini cu apă și cu săpun, spre a ne curățì de murdăriile ce se pot prinde de piele în timpul lucrului.

La masă să mâncăm încet, să mestecăm bine mâncarea în gură, să nu ne lăcomim. Să nu ne folosim de tacâmurile altora, nici de farfuriile lor, și nici să nu bem dintr'un pahar din care a băut cineva, mai înnainte de a-l fi spălat bine.

Dacă lucrăm într'un aer prăfuros, e bine să ne spălăm în fiecare seară *părul capului*, cu apă căldicică și cu săpun, spre a ne curățì de praful ce s'a așezat pe corpul nostru în cursul zilei.

La două-trei zile, trebuie să ne spălăm *picioarele* cu apă caldă și cu săpun. Cei ce asudă, e bine să se spele chiar și în fiecare seară, spre a înlătură acel miros urît al picioarelor. Cel puțin la o săptămână odată, e sănătos să facem o *bae caldă a întregului corp.*

Să ne ferim a folosì: prosopul, săpunul, peria de dinți, pieptenele și alte lucruri streine. Astfel de lucruri: nici nu trebuie să le cerem cu împrumut; dar, nici să le dăm cu împrumut.

Să ne primenim cât mai des.

Când suntem *asudați*, să schimbăm degrab cămașa, sau orice altă îmbrăcăminte ce-ar venì deadreptul pe piele. *Nădușala*, e bine s'o ștergem cu o batistă sau cârpă curată, înmuiată mai întâi în apă și apoi stoarsă. Asemenea să ne ferim a bea apă sau alte *băuturi reci.* Când suntem nevoiți să bem vreo băutură prea rece, să n'o înghițim cu lăcomie, ci să sorbim câte puțin și pe îndelete. In loc de bragă sau limonată rece, e mai nimerit să bem câte un ceai cald, căci ne potolește mai bine setea.

Când suntem afară, la câmp, *să nu ne culcăm* deadreptul pe pământ; şi, mai ales, să nu ne culcăm cu pântecele în jos.

Să nu ne luăm după *prietenii stricaţi*, îmbăitându-ne cu ei şi cutreierând bordelurile, de unde mai nimeni nu scapă neîmbolnăvit de boale cari mai de cari mai periculoase. *Noaptea ne-a fost lăsată de Dumnezeu, ca să ne odihnim şi să ne întremăm corpul după munca zilei.*

Imbrăcămintea. In ce priveşte îmbrăcămintea, să căutăm a fi destul de largă: să nu ne strângă, nici să ne apese vreo parte a corpului; să ne putem mişcă într'însa în toată voia. Acelaş lucru trebuie să-l ţinem în seamă şi la încălţăminte. In fiecare zi să scuturăm de praf: atât îmbrăcămintea, cât şi încălţămintea. Să ne ferim a ne împrumută cu haine, şi mai ales cu încălţăminte, dela alte persoane streine.

Odaia în care locuim, trebuie ţinută într'o curăţenie desăvârşită. S'o văruim cât mai des, să măturăm gunoiul depe jos, să spălăm scândurile sau să lipim cu pământ—unde nu e pardoseală—cât se poate de des. Dacă e cu putinţă, ferestrele să fie ţinute necontenit deschise—mai ales când dorm mai mulţi inşi la un loc—, spre a se primeni aerul. Hainele şi încălţămintea, să le curăţim afară din odăi.

Curtea sau ograda, trebuie iarăş întreţinută curat. Gunoiul şi băligarul să-l cărăm la câmp spre a îngrăşà ogoarele. In fiecare Sâmbătă, suntem datori să măturăm curtea, pentruca sfânta Duminecă să nu ne apuce cu gunoaele din cursul săptămânii semănate în lungul şi'n latul curţii.

Cât timp vom păzì sfaturile de mai sus, boalele vor sta departe de noi. Sănătatea se află în mâinile noastre: cum vom păstrà-o, aşa vom aveà-o!

2. Sfaturi către mame.

Mamelor cari-şi iubesc odraslele şi cari îngrijesc singure de copiii lor, le îndrept sfaturile ce urmează:

1. In orice timp, încăperea în care îmbăiaţi copiii, trebuie să fie bine încălzită. Apa scaldei trebuie să fie potrivit de caldă. Niciodată să nu băgaţi copiii în bae, până nu încercaţi căldura apei. După scaldă, înfăşaţi uşor corpul copilului, fără a-l înnăbuşì.

2. Alăptaţi-vă pruncii când cer. Stomacul lor e cel mai bun ceasornic al hranei.

3. Copiii nu plâng numai când li-e foame. Dacă, după alăptare, o ţin tot cu gura, acesta e semn că plânsul se datoreşte áltor pricini: ori sunt înfăşaţi prea strâns, ori sunt bolnavi.

4. Când plecaţi undeva, nu lăsaţi pruncii în seama fraţilor lor prea mici, căci s'au văzut multe nenorociri întâmplându-se din această pricină.

5. Lăsaţi copiii să se joace. Nu le îngăduiţi însă, jocuri cu sărituri. Din timp în timp, puneţi-i să îndeplinească diferite servicii gospodăreşti. Numai astfel se vor obişnuì să fie de folos părinţilor!

6. Daţi copiilor hrană îndestulătoare. Nu-i îndopaţi numai cu mămăligă şi cu ceapă, căci îi faceţi gazdă de friguri. Omul e ca şi pomul; dacă de mic e sfrijit şi pipernicit: aşa trăieşte, aşa îmbătrâneşte, aşa moare!

7. Când arşiţa soarelui e puternică, nu lăsaţi copiii cu capetele descoperite. Căldura soarelui vatămă creierul şi-l îmbolnăveşte. Mulţi copii se prăpădesc cu zile din această pricină.

8. Învăţaţi copiii, să fie curagioşi. Nu-i speriaţi cu lucruri închipuite: ba, că-i mănâncă ursul; ori că le taie popa limba; şi câte alte născociri, cari le îmbolnăvesc mintea.

9. Nu împliniţi toate voile copiilor. Învăţaţi-i să fie mulţumiţi: cu ce le daţi şi cu cât le daţi. Dacă vă supuneţi dorinţelor lor, se vor nărăvì a pretinde din ce în ce mai mult; şi, cel ce nu ştie să se înfrâneze, e un nenorocit. Cred că nici un părinte nu doreşte nenorocirea copilului său! Nu vă înduioşaţi de plânsul fiilor voştri, când cer să le împliniţi voile. Dacă vor vedeà că nu-i băgaţi în seamă, se vor potolì vrând-nevrând.

Cei ce vor ţine seamă de aceste sfaturi, vor înlăturà multe necazuri din viaţa lor şi a copiilor lor!

3. Un obiceiu urît.

Multă lume are urîtùl obiceiu de a băgà banii în gură. Nimic nu e mai murdar ca banul. Nici un lucru pe lume nu trece din mână în mână, ca el. Banul nu-şi alege stăpânul. Din mâna râiosului, trece într'a buburosului. Din punga sfrinţitului, ajunge într'a ofticosului; şi aşa mai departe. Unii oameni au prostul obiceiu de a pune banii de metal pe răni, crezând că astfel se vor tămăduì; şi, în loc să se lecuiască, se trezesc cu alte boale.

Feriţi-vă dar, a băgà banii în gură. Totdeauna, după ce aţi umblat cu ei, spălaţi-vă bine pe mâini. Banul poate fi: şi sămânţă de bucurie, şi sămânţă de întristare.

4. Cum putem oprì sângele din răni.

Iată câteva leacuri casnice, cari pot fi întrebuinţate cu folos la oprirea sângelui din răni:

1. Luăm cărbuni curaţi de lemn, îi pisăm bine de tot, şi presărăm pe rană un strat potrivit din acel praf de cărbune. Deasupra punem vată, sau cârpă curată; şi legăm bine rana.

2. Făina curată de grâu, amestecată cu sare măruntă, aduce acelaş folos.

3. De asemenea, un strat groscior de orez pisat bine, pus deasupra rănii, e încă un leac bun pentru oprirea sângelui din răni.

Aceste mijloace se folosesc îndată, numai când sângele năvăleşte cu putere din rană. Dacă sângele nu curge cu prea mare putere, atunci e bine să spălăm mai întâi rana cu apă caldă şi cu săpun, şi apoi să întrebuinţăm leacurile de mai sus. La rănile prea grele, totdeauna e bine să luăm urma doctorului.

PUȚINĂ ȘTIINȚĂ DOCTORICEASCĂ

Scurte cunoștințe despre boalele molipsitoare.

1. Vărsatul.

Mai toate boalele de cari suferă omul, sunt lipicioase sau molipsitoare. Unele din ele se lecuiesc mai grabnic, altele mai anevoie. Sunt însă, și boale al căror leac n'a putut fi aflat nici până astăzi.

Numărul boalelor cari amărăsc viața omului, e groaznic de mare. Noi vom înșira aci pe cele mai răspândite și mai periculoase, arătându-le în câteva cuvinte: și pricina, și leacul.

Vărsatul erà odinioară o boală foarte primejdioasă. De când doctorii i-au aflat leacul, vărsatul a ajuns din ce în ce mai rar.

Această boală începe cu dureri de cap, cu fierbințeală și vărsături. După două-trei zile, se ivesc pe corp niște băşicuțe roșii, mari cam cât bobul de linte. Acestea coc și, uscându-se, cad jos, lăsând în locul lor niște adâncituri mici, cari nu mai pier depe corpul omului niciodată. Cojile ce se desprind depe pielea bolnavului, înlesnesc întinderea vărsatului, căci ele cuprind sămânța boalei.

Cel mai bun leac împotriva vársatului este vaccinarea copiilor de când sunt în fașă; și apoi, revaccinarea din șapte în șapte ani, până la maturitate.

2. Pojarul.

Pojarul este o boală molipsitoare puțin periculoasă, când e căutată la vreme. El lovește, mai ales, copiii dela trei până la cinci ani. **Pojarul începe cu dureri de cap, cu fiori și fierbințeală. Bolnavul strănută, îi lăcrămează ochii, e răgușit la vorbă, tușește și uneori îi curge sânge din nas. După șapte-opt zile, încep să-i apară — mai întâi pe față și apoi pe restul corpului —, niște pete roșii, inici cam cât bobul de orez.** Bolnavul tușește mereu și scuipă urît. După alte opt zile, fierbințeala scade, iar pielea începe a se cojì fără să lase urme pe corp.

Această boală e periculoasă numai prin faptul că dă naștere, câte odată, altor boale mai grozave, cum de pildă: pierderea văzului, slăbirea auzului, apă la plămâni, oftică, îmbolnăvirea creierului și altele. Iată dar, pentruce trebuie să ne ferim de pojar; iar cei bolnavi, se cade să fie căutați cu multă băgare de seamă.

3. Râia.

O altă boală molipsitoare, care dă măsura murdăriei sau curăţeniei corpului omului, este **râia.** Această boală se lipeşte mai mult de cei cari iubesc necurăţenia. Ea se capătă dela oamenii sau dela animalele bolnave de râie. Sămânţa râii este o mică vietate căreia îi place să se cuibărească în pielea: omului, a câinelui, a pisicii, a caprei, a oii şi a altor animale. Microbul râii îşi sapă ganguri în pielea omului, ca să se poată plimbà cu înlesnire dela un loc la altul. In timpul cât râia îşi ridică palate pe sub piele, râiosul simte o mâncărime nesuferită, din care pricină se scarpină într'una. Ea lucrează mai mult noaptea, ţinând, par'că într'adins, să strice somnul celui ce i-a dat pielea cu chirie. Pielea râiosului se broboneazà cu nişte băşicuţe mici, umplute cu un fel de zeamă albă-gălbue.

Leacul râii e curăţenia. Cel bolnav de râie trebuie să-şi spele corpul în fiecare zi cu apă fierbinte şi cu săpun amestecat cu pucioasă. In timpul spălării, să-şi frece bine părţile bolnave cu un ciorap sau cu un petic de postav aspru, până se rup toate băşicuţele. După aceea, să se ungă cu alifie de pucioasă. In urma fiecărei spălături trebuie să se primenească; iar rufăria întrebuinţatà să se fiarbă bine cu apă clocotită.

4. Tusea măgărească.

Tusea măgărească este o boală molipsitoare, însă nu e atât de periculoasă ca boalele de cari am vorbit până acum. Ea bântuie, mai cu osebire, printre copiii dela doi până la şapte ani. **Această boală se arată cu fierbinţeli mari şi cu o tuse cu sughiţuri, care aproape înnăbuşeşte pe cel suferind.** Bolnavul tuşeşte mai des noaptea decât ziua. Tusea măgărească ţine dela şase până la opt săptămâni. In cazuri foarte rare, ea durează chiar câteva luni, însă nu cu puterea dela început.

Leacul acestei boale este hrana bună şi aerul curat. Să se ţie seamă însă, că doctorul este cel mai în măsură, să ne ajute cu sfaturile şi cu ştiinţa sa, când boala a pătruns în locuinţa noastră.

5. Oftica.

Printre boalele lipicioase, cea mai răspândită este **oftica.** Această boală se încuibează, mai ales, printre oamenii nevoiaşi; dar, nici pe cei bogaţi nu-i ocoleşte. Ea îşi face culcuş, de obiceiu, în corpul oamenilor slăbiţi: de boale, de hrană neîndestulătoare, de muncă istovitoare, de locuinţe nesănătoase — umede, fără soare şi neaerisite—, de trai amărît, de beţie, de fumat şi de alte patimi şi apucături rele. Oftica sapă pe om încetul cu încetul şi nu-l lasă până nu-l dă gata. Toate boalele cari bântue omenirea, nu sunt în stare să răpună atâtea

vieţi la un loc, câte răpune ea singură. **Această boală se încuibează, de obiceiu, în plămâni sau bojogi.** Ea este pricinuită de nişte vietăţi mici—atât de mici, încât nici nu pot fi văzute cu ochii—numite **microbi.** Aceste vietăţi mănâncă, încetul cu încetul, plămânii bolnavului. Ofticosul simte nevoie să tuşască şi să scuipe des. Flegma scuipată înlesneşte răspândirea ofticei, căci ea cuprinde sămânţa boalei.

Omul atins de oftică, dacă se caută cu îngrijire dela început, se poate lecui. Viaţa liniştită, paza de răceală, traiul în aer curat şi hrana bună—mai ales lapte, ouă şi carne: sunt cele mai bune doctorii pentru vindecarea ofticei.

6. Lingoarea sau tifosul.

O altă boală, tot atât de periculoasă, dar mai puţin răspândită ca oftica, este **lingoarea sau tifosul.** Această boală se împrăştie prin mijlocirea apei în care s'a încuibat sămânţa tifosului. **Lingoarea începe cu dureri mari de cap şi dureri la maţe. Bolnavul are fierbinţeli grozave şi ieşire deasă afară.** O slăbiciune mare îl cuprinde. După şapte-opt zile, începe să aiureze, şi nu mai cunoaşte pe nimeni. Aiureala ţine cam vre-o săptămână. După 14—15 zile, bolnavul: ori dă spre bine, ori se prăpădeşte.

Lingoarea fiind o boală lipicioasă, primul lucru ce trebuie să-l facem e: să despărţim pe bolnav de toţi ai casei. Această boală neputându-se vindecà numai cu leacuri casnice, trebuie să chemăm cât mai în grabă un doctor; iar, dacă avem vre-un spital prin apropiere, cel mai bun lucru ce-l avem de făcut e: să ducem bolnavul la spital. Nicăeri nu va puteà aveà o căutare mai îngrijită decât acolo.

Atât odaia, precum şi lucrurile pe cari a zăcut bolnavul, trebuiesc curăţite şi desinfectate cu mare băgare de seamă; altfel, boala se poate întinde.

7. Scarlatina.

Scarlatina este iarăşi o boală molipsitoare, foarte primejdioasă. Ea bântuie, mai ales, printre copii. **Bolnavul de scarlatină are la început dureri mari de gât. In prima sau a doua zi după arătarea boalei încep să iasă: întâi pe gât, apoi pe piept şi, în urmă, pe toate părţile corpului, nişte pete roşii, mici cât bobul de linte.** Incetul cu încetul, faţa, mâinile şi picioarele bolnavului: se umflă; iar petele depe corp se împreună, căpătând culoarea smeurii. In acest timp, bolnavul are călduri mari, mai ales seara.

Intre a şasea şi a noua zi dela arătarea boalei, corpul începe să se jupoae. Această cojire a pielii ţine cam opt până la cincisprezece zile. Pieliţele jupuite depe corp sunt foarte periculoase, căci prin mijlocirea lor, se răspândeşte boala cu foarte mare uşurinţă.

Pentru vindecarea scarlatinei, trebuie să cerem cât mai în pripă ajutorul doctorului. Ca să stăvilim întinderea boalei, e bine să ţinem seamă de sfaturile date la lingoare.

3. Angina difterică.

O boală tot atât de grea ca şi scarlatina, este şi **angina difterică.** Ea bântuie mai mult printre copii şi se întinde dela unul la altul cu o repeziciune uimitoare. **Angina începe cu fierbinţeală şi cu o uşoară durere de gât. După o zi, mult două, fundul gurii se căptuşeşte cu o pieliţă albă, care poate fi jupuită cu multă anevoinţă.** Această pieliţă se întinde cu iuţeală: pe înghiţitoare, pe beregată şi, câte odată, pătrunde chiar în nările nasului. Ea este alcătuită dintr'o sumedenie de **microbi.** Aceştia produc o zeamă otrăvitoare, care, pătrunzând în sânge, face ca boala să fie fără leac.

Pentru vindecarea anginei, trebuie chemat doctorul cât mai neîntârziat. Ştiinţa doctoricească a născocit o zeamă, care, băgată în sângele bolnavului cu ajutorul unor ace găurite pe dinnăuntru, taie puterea boalei. Dacă doctorul nu e chemat la vreme, atunci bolnavul poate fi şters din rândul celor vii. Până la venirea medicului e bine să se facă suferindului spălături în gât cu apă de var, zeamă de lămâe, sau cu apă în care s'a topit piatră acră.

In ce priveşte întinderea boalei, n'o putem stăvilì decât numai ţinând seamă de sfaturile date la lingoare. E bine, pe cât se poate, ca lucrurile de cari s'a slujit bolnavul de angină, să fie arse, spre a nu ne mai folosì de ele: nici noi, nici alţii.

Câteva dintre cele mai primejdioase boale molipsitoare.

1. Tetanosul.

Printre boalele molipsitoare, cari bântuie omenirea, sunt şi: **tetanosul,** dalacul, sifilisul sau sfrinţia şi turbarea.

Tetanosul este o boală pricinuită tot de un microb, care-şi face culcuş: în noroi, în praf, în baliga cailor şi în tot soiul de necurăţenii. **Acest microb se aşează de obiceiu pe răni. Aci, se înmulţeşte cu o repeziciune uimitoare. Pătrunzând în sânge, îl otrăveşte.** Fălcile bolnavului se încleştează, corpul i se înţepeneşte şi i se încovoae în sus în aşa chip, încât ajunge să se sprijine numai pe ceafă şi pe călcâe. Incepe apoi a se învineţì, are năduşeli şi suferă dureri cumplite. Această boală se sfârşeşte, de obiceiu, prin moarte. Ea este pricinuită, cele mai dese ori, de răul obiceiu ce-l au unii de a pune pământ pe răni, ca să oprească sângele. Rana trebuie spălată cu apă caldă şi cu săpun, iar nu acoperită cu pământ. **Fălcariţa,** la copiii

mici, este tot un soiu de tetanos. Sătencele cari fac pe moaşele, umblă cu mâinile murdare la buricul copilului, lasă acolo microbul tetanosului, ba, câte odată, îl lasă chiar şi în părţile fragede ale lăuzei; şi se prăpădesc cu zile: şi mamă, şi copil.

2. Dalacul.

Dalacul e o boală care bântue, mai ales: oile, caprele, boii şi caii. Cei mai ameninţaţi a se îmbolnăvì de dalac sunt: ciobanii, îngrijitorii de vite, măcelarii, tăbăcarii, curelarii, precum şi cei cari lucrează lâna şi părul de cal. La noi, dalacul e foarte răspândit în Oltenia, din cauza răului obiceiu ce-l au unii săteni, de a-şi face opinci din piei netăbăcite.

Dalacul se arată sub forma unei mici băşicuţe, care pricinueşte bolnavului o mâncărime nesuferită. Aceasta: creşte, sparge şi lasă în locu-i o mică adâncitură înconjurată jurîmprejur de o umflătură acoperită cu o sumedenie de băşicuţe mici. Băşicuţa pricinuită de dalac nu e dureroasă şi se iveşte, mai ales, în părţile neacoperite de haine. A doua sau a treia zi, după arătarea dalacului, bolnavul începe să aibă: greaţă, vărsături, slăbiciune mare, fierbinţeli grozave şi înnecăciune. Faţa i se învineţeşte, cade în nesimţire şi, fără să-şi mai vie în fire, moare.

Oamenii, sau animalele moarte de dalac, trebuiesc îngropaţi la mari adâncimi în pământ, căci sămânţa acestei boale are putere de molipsire chiar după trecere de mai mulţi ani.

Primul lucru ce trebuie să-l facem când apare buba dalacului, este să ardem cât mai adânc acea băşicuţă înveninată, cu un fier înroşit în foc. Căutat în pripă, dalacul poate fi lecuit, bine înţeles, cu ajutorul doctorului.

3. Sifilisul sau sfrinţia.

Sifilisul sau **sfrinţia** este una dintre cele mai grozave boale lumeşti. Nu se dovedeşte boală, care să pricinuiască mai mult rău omenirii, ca sifilisul.

Sifilisul este periculos: 1). pentrucă roade sănătatea şi mintea celui lovit de el; 2). se prinde cu cea mai mare uşurinţă de cei cari vin în atingere cu bolnavii suferinzi de această boală; 3). îşi varsă otrava—veninul ucigaş—şi 'n sângele pruncilor cari se nasc din părinţi sifilitici; 4). nimiceşte: familia, neamul, în care s'a încuibat, dacă cel bolnav nu caută să se tămăduiască la vreme.

Sifilisul se datoreşte unui microb pe care oamenii învăţaţi l-au aflat doar de câţiva ani. Acest microb e răsucit întocmai ca un tirbuşon şi pătrunde în sângele omului prin orice parte a corpului, dar mai ales prin rănile sau sgârieturile depe piele. **El se încuibează mai cu deosebire pe organele genitale: atât la femeie, cât şi la bărbat, având la început forma unei răni puţin dureroasă, care, de multe ori, e luată ca o bubuliţă fără însemnătate.**

Această bubuliță—numită *ulcer sifilitic*—e, de obiceiu, mai ridicată decât pielea de prinprejur. Ulcerul sifilitic face puțină materie sau coptură; culoarea lui este uneori roșie, alteori cenușie, ori vânătă-negricioasă. In cele mai dese cazuri, e tare la pipăit, de unde și numele de *ulcer tare* sau *ulcer îndurat.*

De obiceiu, rana sifilitică nu trece de mărimea unei monede de metal de 25 de bani; uneori însă întrece și această mărime. In cele mai dese cazuri, ulcerul sifilitic se arată sub forma unei singure răni; sunt cazuri însă, când se arată în acelaș timp, și sub forma mai multor răni apropiate unele de altele. Rana sifilitică se mai poate înfățișà și în alte chipuri; astfel: ca o bubuliță, ca o pată, ca o rană mare și adâncă, însoțită uneori chiar de cangrenă.

Această rană durează cam 6—7 săptămâni și formează prima parte—sau perioada primară—a arătării sifilisului.

După acest timp, otrava boalei, odată pătrunsă în sânge, începe să-și arate isprăvile sub forma unui fel de spuzeală buburoasă a pielii și a căptușelii gurii, precum și a altor organe ale corpului. In acest timp se petrec în organismul bolnavului o sumă de turburări. Astfel, simte dureri: în oase, în mușchi și 'n încheieturi; pofta de mâncare i se micșorează; are: când căldură, când răceală; durerile de cap se întețesc, mai ales spre seară și în cursul nopții; un fel de umflături sau *uime* tari se formează în diferitele părți ale corpului; amigdalele sau gâlcile din fundul gâtului se umflă, iar pe deasupra lor se văd un fel de răni albicioase, numite *plăci mucoase,* cari, cele mai dese ori, se întind: pe limbă, pe gingii, pe buze—mai ales la colțurile buzelor; splina se umflă; ficatul de asemenea e atins, dând uneori naștere gălbinării.

In această a doua parte—numită perioada secundară—a arătării sifilisului, apar pe corpul bolnavului niște pete roșii, mai ales: pe piept, pe pântece și pe coapse; alte ori apar niște ridicături. Nici părul, nici unghiile bolnavului: nu sunt ocolite de veninul sifilisului. La unii bolnavi, răsuflă pe frunte, pe care o seamănă cu o sumă de bube—formând așa zisa coroană a Venerei.

Perioada secundară ține doi-trei și chiar mai mulți ani. In această perioadă, bolnavul e foarte periculos pentru persoanele cu cari vine în atingere: fie prin sărutat, fie bând apă din vase folosite de el și nespălate la vreme, sau mâncând cu tacâmurile lui.

Perioadei secundare îi urmează perioada terțiară, a cărei durată nu e aceeaș la toți oamenii. Dacă bolnavul nu s'a căutat la vreme, sifilisul îl face să fie un mort viu.

Vătămările sifilisului în perioada terțiară—în cazurile cele mai nenorocite, încep a se arătà cam dela al treilea an după pătrunderea boalei în corp. De obiceiu, veninul sifilitic își alege unele organe ale corpului pe cari le atacă atât de vrăjmășește încât omul trebuie să plătească cu viața nepăsarea de a nu se fi căutat la vreme. Ficatul, rinichii, plămânii, oasele, și mai ales creierul: sunt lovite mai cu osebire de otrava sifilisului. *In cele mai dese cazuri, sifiliticii sfârșesc în casele de nebuni, dacă moartea*

n'a avut grijă, să-i scoată mai de timpuriu din ghiarele grozavei boale.

Cea mai dureroasă urmare a sifilisului este transmiterea sau trecerea boalei la urmaşi; căci **copiii născuţi din părinţi sifilitici,** dacă au nenorocirea să se nască vii, apoi tot restul vieţii lor—multă, puţină, câtă o au dela Dumnezeu—, **plătesc greşalele părinţilor printr'o chinuită vieţuire,** care se sfârşeşte în cea mai jalnică stare.

Cu toate că am spus că sifilisul este una dintre cele mai grozave boale, totuşi, el poate fi vindecat, dacă bolnavul se arată unui medic priceput chiar dela începutul primelor bănueli că ar suferi de această boală.

Leacul sifilisului nu stă: nici în descântece, nici în buruieni fierte sau nefierte, nici în alifii, nici în alte doctorii băbeşti. *Cei bolnavi de această boală să meargă fără sfială şi fără întârziere la spitalul cel mai apropiat spre a se arătà medicului; şi aci-şi vor aflà sănătatea, fără care sunt sorţiţi să sfârşească între zidurile balamucului.*

A fi cineva bolnav de sifilis, nu e o ruşine. Nimeni nu vrea dărăpănarea sănătăţii sale; dar, dacă veninul i-a pătruns în corp, bolnavul e dator: atât faţă de cei cu cari vine în atingere, precum şi faţă de nevinovaţii cari s'ar naşte dintr'însul, să-şi caute sănătatea la vreme, căci orice întârziere într'o astfel de împrejurare, e o crimă: faţă de sine, faţă de urmaşii săi, faţă de naţiunea întreagă! [1]).

4. Turbarea.

Turbarea se capătă datorită pătrunderii în sânge a microbului turbării. Aceasta se întâmplă, de obiceiu, în urma muşcăturii unui animal bolnav de turbare. Doctorii au găsit leacul turbării. Trebuie însă, ca, cel care ştie sau bănuie că ar fi fost muşcat de vreun animal turbat, să alerge numaidecât, să se caute; altfel, poate să se prăpădească, într'adevăr, ca un câine.

* * *

Ca sfârşit al celor arătate până acum, îndemn stăruitor pe cei cari au în casă pe cineva atins de vreo boală molipsitoare, să ceară grabnic ajutorul doctorului. Să se părăsească periculosul obiceiu de a se da de pomană ţoalele de cari s'au slujit cei ce au suferit de vreo boală lipicioasă. Aceasta nu e pomană, ci omor cu bună ştiinţă. Cu o mână miluieşti pe om, iar cu alta îi ridici viaţa. Să se ardă mai bine, tot ceea ce a fost folosit de bolnav: fie că s'a lecuit, fie că s'a dus în lumea dreptilor. Ţinând seamă de aceste sfaturi, curmăm întinderea

[1]). Cei cari vor să aibă cunoştinţe mai amănunţite despre pericolul boalelor lumeşti, pot ceti cu mult folos lucrarea D-rului Fournier: „*Primejdia boalelor sexuale*", tipărită sub îngrijirea revistei medicale «*Sănătatea*» din Bucureşti.

boalelor, şi scăpăm şi de mustrarea cugetului, că ne-am făcut cu ştiinţă ucigaşii semenilor noştri.

Semnele morţii.

Câţi oameni n'au fost îngropaţi de vii, fiind luaţi drept morţi!

Iată de ce trebuie să fim cu mare băgare de seamă, când e vorba de moartea cuiva, mai ales când vine pe neaşteptate, fără ca omul să fi bolit mai înnainte.

Semnele după cari putem cunoaşte dacă cineva e mort cu desăvârşire, sunt de două feluri: unele cari se arată numaidecât, altele cari vin mai târziu.

Semnele pe cari le putem băgà de seamă îndată sunt: *nemişcarea şi lipsa de simţire a corpului, înţepenirea pe jumătate a mâinilor şi picioarelor, pălirea feţei, oprirea răsuflării şi încetarea bătăilor inimii, împăienjenirea ochilor, slăbirea încheieturilor fălcii de jos şi închiderea necomplectă a pleoapelor.*

La cei morţi prin înnăbuşire sau din pricina gazelor otrăvitoare, faţa este galbenă-vineţie.

Pentru a încercà dacă cel presupus mort mai respiră sau nu, îi punem în faţa gurii sau a nasului, o oglindă bine ştearsă. Dacă oglinda se aburește cât de uşor, atunci e semn că nu avem în faţa noastră un mort cu adevărat.

Semnele cele mai hotărîte ale morţii sunt însă următoarele:

Răcirea căldurii corpului, lucru ce se întâmplă după moarte, încetul cu încetul.

Înţepenirea mortului. Această înţepenire porneşte dela falca de jos şi se întinde apoi la gât şi la celelalte părţi ale corpului. Ea începe la vreo şase ceasuri dela moarte şi e desăvârşită după trecere de 12—24 de ceasuri, după care înţepenirea piere, iar corpul se moleşeşte din nou — aceasta însă, după o trecere de 36 de ore. Sunt cazuri când înţepenirea se petrece numaidecât, cum, de pildă, la morţile pricinuite: de lovituri puternice, de boala tetanosului, şi de alte câteva boale.

Ieşirea unei pete verzi pe pântecele mortului. Această pată se datoreşte intrării în putreziciune a părţilor corpului aflate în pântece. De obiceiu, ea apare odată cu înţepenirea mortului şi, câte odată, chiar mai târziu.

Răspândirea unei duhori nesuferite, mai ales vara, este iarăşi o probă că mortul a intrat în stare de putreziciune şi deci, nu mai e nici o îndoială că sufletul său a pornit în lumea dreptţilor.

Cam acestea ar fi semnele după cari putem cunoaşte dacă cinevà a murit cu adevărat. Când însă, bănuim că moartea cuiva ar fi numai o părere, cel mai bun lucru e să chemăm doctorul, care are şi alte mijloace, şi mai încredinţătoare, cu ajutorul cărora poate deosebì moartea adevărată de moartea închipuită.

CÂTEVA VORBE
DESPRE
VIAŢA GOSPODĂREASCĂ

Vorba *gospodar* nu-i cuvânt neaoş românesc. In limba din care l-am împrumutat ar însemnà *domn*, om *stăpân la casa lui*. Noi îi dăm înţelesul de om priceput în trebile lui, om rânduit şi cu socoteală în toate faptele lui.

Prin urmare, unui bun gospodar i se cere să se priceapă la orice treabă. Viaţa gospodărească are atâtea cerinţe, încât

Ouprinsul unui gospodar.

fără pricepere le încurci pe toate. Bagi de seamă că lucrurile merg dandaratele, dar nu-ţi găseşti ţie vină, că nu ştii să fii chibzuit, ci zici că n'ai noroc.

1. Indatoriri gospodăreşti. — O gospodărie cum cere socoteala nu poate fi îngrijită numai de bărbat, ci se simte nevoie şi de mâna pricepută a femeii — bineînţeles a femeii gospodine —, căci sunt anume lucrări, cari se potrivesc bărbatului, altele cari sunt de seama femeii, şi unele de cari pot îngriji: şi bărbatul, şi femeia — în tovărăşie.

De pildă, *greul plugăriei, îngrijirea vitelor, îngrijirea pomilor, a viței de vie, lucrările din jurul casei:* cad sub mâna bărbatului.

Economia casnică, curățitul rufăriei, cârpitul ei, țesutul pânzei, creșterea păsărilor și a gândacilor de mătase: cad pe seama femeii.

Cultura legumelor, creșterea albinelor, păstrarea legumelor și a fructelor: sunt lucrări la cari bărbatul și femeia se ajută împreună.

2. Rânduiala muncii plugărești. — Plugarul adevărat și

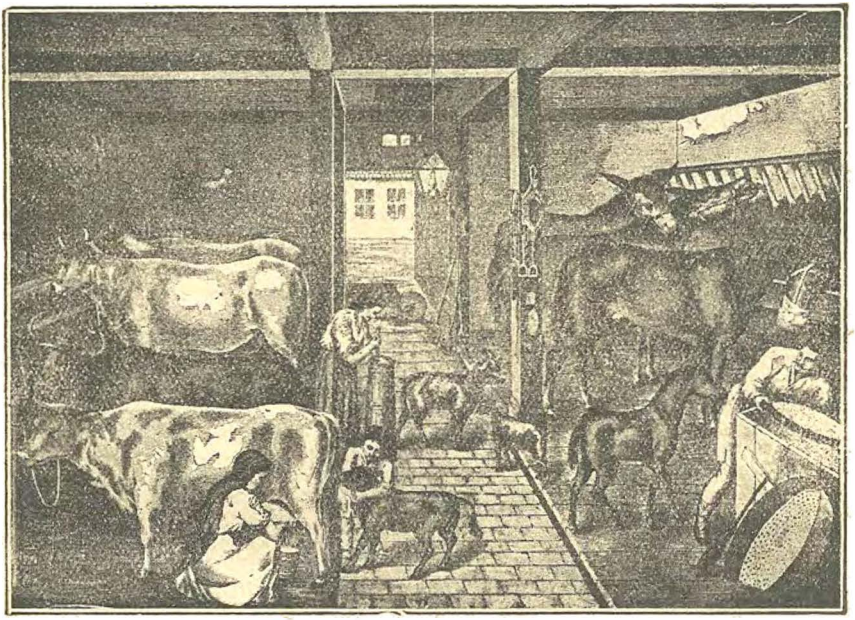

Grajdul unui gospodar.

harnic are de lucru în tot lungul anului. Una din grijile sale statornice este buna întreținere a vitelor de muncă.

a). **Îngrijirea vitelor de muncă.** — Potrivit vremii: iarna trebuie să le adăpostească de ger; iar vara, să le ferească de prea multă căldură. Adăpostul vitelor trebuie păstrat curat ca și locuința omenească. Vitele fiind silite să-și facă nevoile unde se întâmplă, datoria gospodarului e să le curățe neîncetat adăpostul. În privința hrănii, trebuie să le dea atât cât socotește că pot mâncă: să nu facă nici risipă, dar nici sgârcit să nu

fie. Să le adape la timp, şi niciodată, când sunt prea obosite. Să le păzească să nu mănânce trifoi sau lucernă verde; şi, mai ales, să nu le dea apă după aceea, căci li se umflă stomacul şi mor. Când le pune la lucru, să nu le îngreuneze munca peste măsură. Să nu le împovăreze peste cât pot duce. Ele n'au grai, să-şi spună păsul, dar şi ele simt ca şi omul; şi dacă nu-şi pot spune durerea, trebuie s'o pricepem noi.

b). **Ingrijirea celorlalte animale din jurul casei.** — Pe lângă casa omului mai trăiesc şi alte animale, afară de cele de muncă. Acestea trebuiesc îngrijite după felul fiecăreia. *Oile* şi *caprele:* hrănite şi adăpate la vreme, mulse la timp, adăpostite în staule încăpătoare şi des curăţate, tunse după ce a trecut frigul. *Porcii,* de asemenea trebuiesc ţinuţi din hrană; iar vara să aibă într'un ungher al curţii groapa lor de nomol, căci fiind *animale foarte curate,* le place să se îmbăieze toată ziua.

c). **Calendar plugăresc.** — In ce priveşte plugăria, gospodarul de asemenea e prins în toată vremea.

In **Ianuarie** îşi repară uneltele de plugărie. Tot atunci, dacă timpul îi îngăduie, cară băligarul vitelor pe ogorul său, împrăştiindu-l pe câmp în moşoroae.

In **Februarie** trebuie să caute a se folosi de vremea bună din cursul lunii pentru începutul arăturii. Tot acum se cercetează dacă semănăturile de toamnă au răsărit cum trebuie; iar dacă se înfăţişează rău, se întoarce locul şi se seamănă cu alte plante de primăvară, ca: grâu de primăvară, orz, ovăz, mazăre, lucernă, trifoi şi altele. Innainte de semănat, sămânţa trebuie să fie saramurată.

In **Martie** se continuă cu grăpatul arăturilor de toamnă şi cu aratul şi semănatul cerealelor de primăvară.

In **Aprilie** se grăpează semănăturile răsărite; se răreşte rapiţa prea des răsărită; şi se mai pot semănà: sfecla de nutreţ şi de zahăr, lintea, bobuşorul, borceagul, inul, cânepa, floarea soarelui, porumbul şi pepenii.

In **Mai** se începe plivitul şi prăşitul semănăturilor; se cârpesc porumburile în locurile nerăsărite. In părţile mai reci ale ţării se seamănă porumb văratec. In această lună se pot semănà nutreţurile: sorgul, paringul, meiul, porumbul şi altele. Se răreşte şi se plivesţe sfecla; se sapă porumbul şi cartofii. Semănăturile de toamnă rău răsărite se întorc şi se seamănă cu plante de nutreţ. Se coseşte lucerna şi trifoiul.

In **Iunie** se începe seceratul: orzului, secarei şi grâului,

când bobul e în pârgă. Se smulge sau se coseşte mazărea. Se începe treieratul orzului şi rapiţei. Se întorc miriştile îndată ce s'au adunat recoltele, sau li se dă foc şi apoi se ară, pentru distrugerea buruienelor şi gândacilor. Se strânge lucerna şi fânul şi se clădesc în stoguri. Se sapă a doua oară: porumbul, sfecla, cartofii şi celelalte. Se plivesc: cânepa şi inul.

In **Iulie** se urmează cu: strânsul, căratul şi treieratul cerealelor. Se seceră ovăzul şi se urmează cu prăşitul porumbului şi cartofilor. Se coseşte a doua oară: lucerna şi borceagul. Se aleg seminţele trebuitoare culturilor de toamnă.

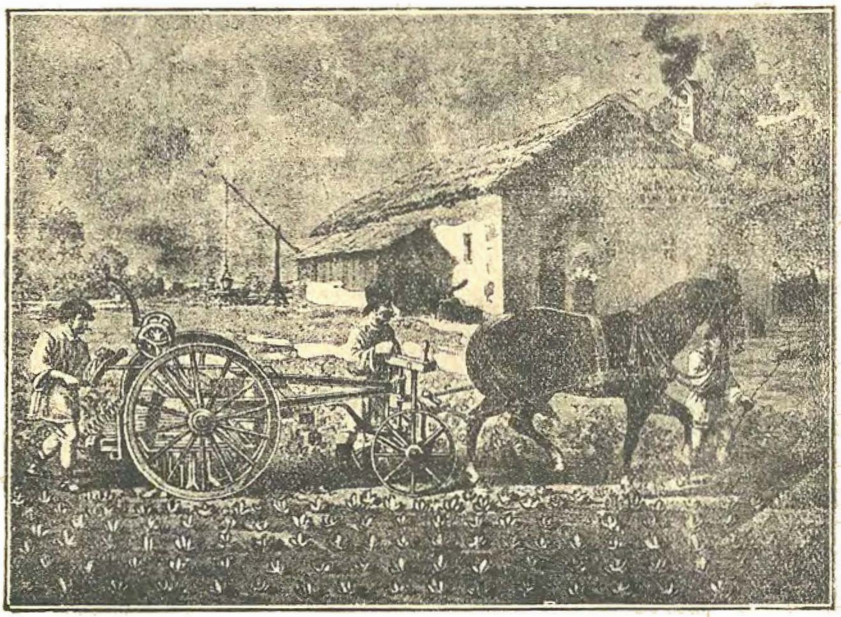

Gospodarul la munca pământului.

In **August** se urmează cu treieratul şi strânsul nutreţurilor. Se începe coasa meiului şi a paringului de nutreţ. Se pregătesc locurile pentru: orz, secară şi grâul de toamnă. Se face a doua arătură pentru rapiţă, care se seamănă tot acum. Se recoltează inul şi cânepa, cărora, după ce li se ieă sămânţa, sunt puse la topit. Se culege fasolea. Se scot cartofii timpurii şi se cosesc pentru ultima dată în cursul anului: lucerna şi trifoiul. Se pregătesc uneltele pentru arăturile de toamnă.

In **Septembrie** se încep arăturile pentru semănatul cerea-

lelor de toamnă. Se seamănă: orzul, secara și grâul. Se începe recolta porumbului. Se fac ogoare de toamnă pentru semănăturile de primăvară.

In **Octombrie** se culege porumbul și se continuă semănatul grâului. Se scoate sfecla de zahăr și cea de nutreț. Se scot cartofii. Se continuă ogorîrea locurilor pentru semănăturile de primăvară.

In **Noembrie** se continuă culesul porumbului, precum și facerea semănăturilor de toamnă, atât cât timpul îngăduie.

In **Decembrie,** grija câmpului se mărginește la cărarea băligarului pe ogoare.

In ce privește felurile de cultivare ale diferitelor cereale și nutrețuri, plugarii iubitori de meșteșugul lor, le pot învățà: atât din văzute dela alții, cât și din cărți și reviste scrise într'adins pentru ei.

d). **Cultura legumelor** este iarăși o avuție a gospodăriei, fiindcă legumele îndestulează casa. Rușine pentru gospodarul care are o prăjină de pământ și cumpără: ceapă, usturoi, fasole, lăptuci și alte verdețuri, dela zarzavagiii veniți de multe ori de prin meleagurile bulgărești. La cultura legumelor, gospodarul e ajutat atât de femeia, cât și de copiii săi, dacă are. Acest fel de cultură nu cere gospodarului decât pricepere și răbdare. Legumele au nevoie de udătură deasă, altfel se usucă, având rădăcinile plăpânde și în neputință să tragă din adâncul pământului udătura de care au trebuință.

3. Grădina de pomi cere ajutorul gospodarului la început, când pomii trebuiesc băligăriți și săpați la rădăcină, curățați de crăcile uscate și de casele de omizi. Prin **Februarie** se fac gropi pentru pomii ce urmează a fi răsădiți, lucrare care se săvârșește în **Martie.** Tot în Martie se încep unele feluri de altoiri și se ung tulpinile pomilor mai tineri cu zeamă groasă de var stins, amestecată cu puțină funingine sau cu piatră vânătă. De asemenea se sapă pământul dintre pomi. Prin **Aprilie** se curață pomii de omizile cari au înviat, și se continuă cu altoirea diferiților pomi, lucrare ce se face până prin August. In **Iulie** se sapă și se udă pomii cu rod mult. Se curață tulpinele de lăstarii tineri. Incepând de prin Iunie, unii pomi rodesc. La adunarea roadelor trebuie să se caute să nu se strice crăcile. De-acum până 'n toamnă, gospodarul începe să simtă folosul muncii lui, căci, la rând, fiecare fel de pom își plătește îngrijirile cu roadele sale.

4. Vița de vie aduce gospodarului frumoase parale, dacă știe s'o îngrijească. Fiind o plantă plăpândă, ea se îngroapă toamna și se desgroapă primăvara. Din rodul viei, pe lângă strugurii cei minunați, gospodarul are câștig din vânzarea vinului scos din zeama strugurilor. Cultura viei este o îndeletnicire plăcută, care nu trece peste puterile omului.

5. Albinăritul sau **creșterea albinelor** este iarăși o îndeletnicire ușoară și foarte folositoare pentru gospodarul dedat cu munca. Stupii păstrați la adăpost în timpul iernii, sunt scoși cam spre sfârșitul lui **Aprilie** în *prisacă*. Se seamănă în jurul prisacăi flori mirositoare, din cari albinele să-și poată culege

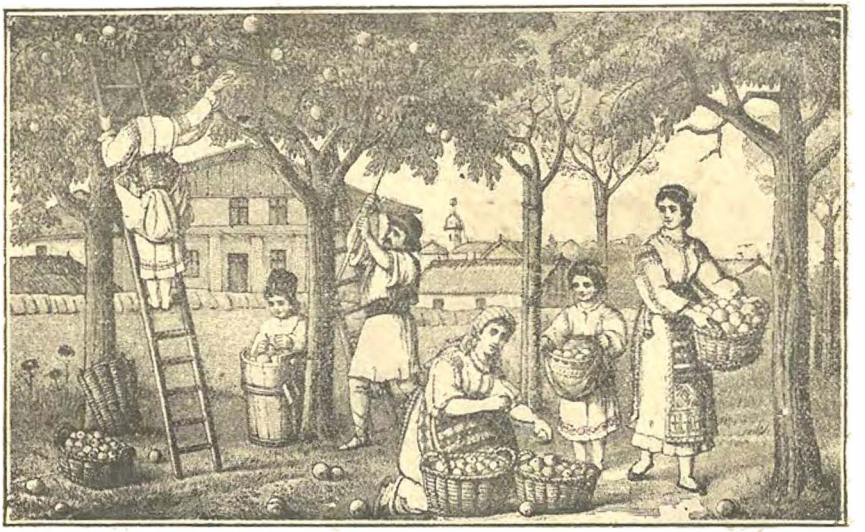

Gospodarul în grădina de pomi.

mierea: hrana lor din fiece clipă. Prin **Mai** și **Iunie,** albinele încep a roi; deci, stuparul trebuie să stea gata a închide roiurile în alți stupi goi. In **Septembrie,** gospodarul ieă mierea de prisos, pe care harnicele albine au adunat-o pentru el. In **Octombrie,** vremea se răcorește și stupii se pun la iernat în locuri ferite de șoareci, cari, pătrunzând în stupi, pot face mult rău albinelor amorțite.

6. Creșterea păsărilor este o îndeletnicire foarte plăcută gospodinelor harnice. O curte de gospodar plină de pasări, ca: găini, gâște, rațe, curci, bibilici și alte soiuri de pasări, e dovada cea mai învederată, că stăpâna casei își înțelege rostul

gospodăresc. Dela pasări avem carne și ouă, din cari: se hrănesc și cei ce le prăsesc, și se scot și bani, vânzându-le celor cé nu au putința să se îndeletnicească cu această ocupație gospodărească.

7. Creșterea gândacilor de mătase e și azi o îndeletnicire răspândită pe la sate; dar numărul gospodinelor cari prețuiesc folosul acestei ocupațiuni, s'a micșorat din ce în ce, mai ales de când ne vin de prin alte părți tot soiul de stămburi, chimbrică și alte putregăituri de cârpe. E drept că cere nițică bătae de cap, dar gospodina care îngrijește de gândaci, capătă drept răsplată mătasea pe care o țese și cu care se mândrește apoi, dupăce bieții gândaci și-au plătit îngrijirea.

8. Păstrarea fructelor și legumelor este iarăș o îndeletnicire de seamă în rostul gospodăresc. Legumele și fructele păstrate sunt folosite ca hrană pentru familia gospodarului. Această ocupație cere la muncă: și pe bărbat, și pe femeie. Fructele și legumele pot fi păstrate sub diferite forme: uscate, conservate și naturale. Uscate se păstrează legumele, ca: fasolea, mazărea, bobul, lintea, etc; sau fructele, ca: prunele, caisele, strugurii, etc. Conservate sunt: murăturile, ardeii, varza, dulcețurile de fructe diferite, compoturile, magiunul, bulionul de pătlăgele roșii și de ardei, etc; iar verzi pot fi păstrate: merele, perele, strugurii, pepenii și altele.

9. Economia casnică stă în mâna femeii, care, dacă e cumpătată, chibzuită și ține la rostul ei gospodăresc, cântărește fiecare parà pe care o cheltuește și *nu caută să-și închiză banul pe tot soiul de nimicuri fără folos.*

Rânduiala gospodărească mai cere femeii, *să-și împartă timpul în așa chip, ca nici o clipă să nu treacă nefolosită.*

Curățenia casei și a locuinței, iarăși este un semn fericit că gospodina acelei case își pricepe rostul casnic.

Prevederea este de asemenea o însușire cu care, nu toate femeile sunt înzestrate. Fără prevedere, nimic nu se va găsì în casă și nimic nu se va puteà încheià la vreme. Gospodina e datoare să vadă de toate treburile casei și să-și agonisească din vreme lucrurile ce-i pot fi de folos.

Paza întregei gospodării rămâne tot în seama gospodinei. De asemenea și curățenia: locuinței, lucrurilor din casă, etc., cad tot în seama ei. Spălatul rufelor, cârpitul lor și al hainelor, țesutul pânzei, *pregătirea mâncării* pentru hrănirea familiei gospodarului: toate sunt lucrări cari cad în sarcina femeii.

Ingrijirea curăţeniei din jurul casei şi din ogradă, cad deopotrivă: atât pe seama gospodarului, cât şi pe seama soţiei şi a copiilor, dacă au. Această curăţenie cere: stropitul şi măturatul curţii, căratul gunoiului şi băligarului la câmp pentru îngrăşatul ogoarelor, rânduirea lucrurilor din curte, aşa ca să nu supere privirea cu neorânduiala lor.

Toate aceste îndeletniciri gospodăreşti sunt amănunţit cuprinse în cărţi scrise într'adins pentru folosul oricui. Ar fi de dorit ca toţi gospodarii să aibă în casele lor astfel de cărţi, cari sunt sfetnicii cei mai credincioşi pentru împlinirea îndatoririlor gospodăreşti [1]).

Cuinea sau bucătăria gospodarului.

Ferice de cei ce nu se dau robiţi lenei şi pot să îngrijească de buna întocmire şi îndestulare a gospodăriei lor. Şi mai ferice de cei ce-şi trag învăţăturile unei înţelepte conducere a gospodăriei, din cărţi. Cărţile bune sunt cei mai aleşi şi mai credincioşi prieteni ai omului. Nu disprețuiţi pe aceşti prieteni!

1) In anii din urmă au apărut pentru folosul sătenilor: *Calendarul gospodarilor*—întocmit de d-l I. Simionescu, profesor universitar; *Calendarul plugarului*—tipărit sub îngrijirea «Societăţii agronomilor din România»; şi *Calendarul sătenilor*—alcătuit de d-nii: M. Sadoveanu, P. Gheorghiasa şi S. T. Kirileanu.

CUNOȘTINȚE GENERALE

DIN

GEOGRAFIA PĂMÂNTULUI

Intâi cunoaște-ți bine țara ta, și apoi țările celorlalte neamuri!...

INFĂȚIȘAREA PĂMÂNTULUI

I. CUNOȘTINȚE PREGĂTITOARE

Geografia este știința care cuprinde cunoștințe privitoare la: pământ, forma lui, numirile pe cari le poartă fiecare părticică din suprafața pământului, împărțirea lui în ținuturi; cu un cuvânt, descrierea amănunțită a globului pământesc. Ea stă în strânsă legătură cu mai toate științele, dar mai cu deosebire, cu Istòria. Din această pricină, cei vechi o mai numiau și *ochiul Istòriei.*

1. Numirile uscatului.

Feluritele numiri ale uscatului.—Dacă privim în jurul nostru, vedem că suprafața pământului ni se înfățișează în felurite chipuri.

Uneori avem în fața noastră câte o întindere de pământ, pe care—cât putem cuprinde cu ochiul—nu vedem: nici ridicături, nici adâncituri. O astfel de întindere de pământ se numește **șes** *sau* **câmpie.**

O câmpie întinsă, acoperită mai mult cu ierburi și aproape lipsită de copaci, se numește **stepă** sau **bărăgan.**

O câmpie întinsă, pe care nu crește aproape nici o buruiană, ci e prelutindeni acoperită cu nisip, se numește **deșert** sau **pustiu.**

Pe-alocurea, întâlnim câte-o ridicătură mică de pământ, rotundă de jurîmprejur, cam ca un moșoroi. Aceste ridicături se numesc **movile** *sau* **măguri.**

Suprafața pământului este străbătută în foarte dese locuri de niște ridicături de pământ, cari se prelungesc, înălțându-se din ce în ce mai mult. Astfel de ridicături poartă numele de **coline** *— când sunt mai mici —, sau* **dealuri** *— când sunt mai mari.*

Unele ridicături de-acestea sunt așa de înnalte, încât ni se pare că se împreună cu cerul. Pământul lor este mai tot pietros.

Ridicăturile mari de pământ pietros poartă numele de **munți.**

Dealurile și munții, de obicei, se țin șir unul de altul, formând **un lanț de dealuri** *sau* **lanț de munți.**

Deseori, întâlnim pe înnălțimile dealurilor sau munților întinderi netede de pământ, asemănătoare câmpiilor. Astfel de șesuri, așezate la orice înnălțime, se numesc **platouri** *sau* **podișuri.**

Mai toți munții au din loc în loc, unul sau chiar mai multe ridicături cu mult mai înnalte decât cuprinsul din jurul lor. Aceste ridicături se numesc **vârfuri** *sau* **piscuri.**

Prin unele ținuturi muntoase întâlnim niște deschizături adânci, din fundul cărora se aude un fel de urlet înnăbușit. Când și când, din adâncul acelor deschizături răbufnește afară fum și flăcări, însoțite de materii topite, cari sunt aruncate la depărtări înspăimântătoare.

Deschizăturile prin cari ies afară materii topite din adâncul pământului, se numesc **vulcani;** *iar ținuturile pe unde se găsesc astfel de deschizături se numesc* **ținuturi vulcanice.**

Materia aruncată afară de vulcani se numește **lavă.**

Adânciturile repezi—uneori chiar drepte, ce se întâlnesc foarte des pe munți, se numesc **prăpăstii** *sau* **abisuri.**

Partea cea mai ridicată din lungul unui deal sau al unui munte se numește **culme** *sau* **coamă.**

Partea cea mai de jos a unui deal sau a unui munte se numește **poale.**

Partea dintre culmea și poalele unui deal sau ale unui munte se numește **coastă** *sau* **povârniș.**

De multe ori, munții sunt curmați din loc în loc, îngăduindu-ne să putem trece dintr'o parte în cealaltă parte, fără a ne urca sau scobori pe deasupra lor. Aceste curmături poartă numele de **pasuri** *sau* **trecători.**

Uneori, oamenii, având nevoie să-și croiască drum de trecere prin stâncile munților — mai ales pentru căile ferate, au fost nevoiți să sfredelească piatra, de multe ori pe lungimi foarte mari. Aceste sfredelituri, cari străbat munții dintr'o parte într'alta, se numesc **tuncluri.**

Pe suprafața pământului nu întâlnim numai ridicături; ci și adâncituri. Aceste adâncituri poartă și ele felurite numiri.

O adâncitură prelungită dealungul a două dealuri mai micșoare se numește **vâlcea.**

O adâncitură și mai mare dintre două dealuri sau dintre doi munți, străbătută de obiceiu de cursul unei ape, se numește **vale.**

2. Numirile apelor.

Feluritele numiri ale apelor stătătoare. — Suprafața pământului nu este alcătuită pretutindeni numai din pământ tare, pe care să putem păși cu piciorul; ci este acoperită și cu apă pe o foarte mare întindere. Dacă împărțim această suprafață în cinci părți, mai bine de trei părți dintr'însa este acoperită cu apă.

Pe lângă întinderile de apă fără sfârșit depe fața pământului, uscatul locuit de oameni este și el udat de numeroase cursuri de apă, cari-l brăzdează în lung și 'n lat.

Apele răspândite pe suprafaţa uscată a pământului poartă diferite numiri, după felul şi înfăţişarea lor.

Locul pe unde iese apa afară din pământ se numeşte **isvor.**

Apele se adună, de obiceiu, în adânciturile sau scobiturile coajei pământului: fie că-şi iau naştere din apele isvoarelor, fie că sunt datorite ploilor sau topirii zăpezilor.

Strângerea apelor în micile adânciturl depe faţa pământului, dau naştere **băltoacelor.**

Acestea n'au durată lungă; ele pier datorită căldurii soarelui.

Intinderile mai mari de apă stătătoare, datorite: fie ploilor, fie isvoarelor pământului, se numesc **bălţi** *sau* **gârle.**

Prin bălţi creşte, de obiceiu, stuf; iar pământul din jurul lor este mocirlos.

Apele stătătoare, mai adânci şi mai întinse decât bălţile, se numesc **lacuri.**

Pe suprafaţa pământului se găsesc unele lacuri cu întinderi grozav de mari.

* * *

Feluritele numiri ale apelor curgătoare. Din unirea mai multor isvoare se formează mici şivoae de apă, cari-şi caută loc de scurgere în adânciturile depe coaja pământului. Aceste şivoae de apă sunt aşa de înguste la început, încât pot fi sărite cu uşurinţă. Ele se numesc **pârâiaşe.**

Tot curgând la vale, pârâiaşul primeşte apele altor isvoare şi se măreşte treptat-treptat. Pe măsură ce creşte, îşi schimbă şi numele: din pârâiaş, în **pârâu.**

Urmându-şi drumul tot la vale, pârâul se întâlneşte cu apele altor pârâuri ce vin de prin alte părţi.

Locul unde se întâlnesc două sau mai multe ape curgătoare, se numeşte **confluenţă** *sau* **gură;** *iar apa curgătoare, care se varsă într'o altă apă din drumul său, se numeşte* **afluent** *al apei în care se varsă.*

Mărit cu apele pâraelor din calea sa, pârâul ieă numele de **râu.**

Râurile mari şi late, cari străbat ţinuturi întinse, încărcându-se cu apele altor râuri din calea lor, se numesc **fluvii.**

Unele ape se varsă într'altele prin mai multe guri. *Ţinutul cuprins între acele guri se numeşte* **deltă.**

De multe ori, pâraele, râurile sau fluviile: întâlnesc în cursul lor: stânci, prăpăstii sau alte piedici. Atunci, ele îşi caută drum sărind peste aceste piedici.

Săriturile sau căderile apelor dela diferite înnălţimi se numesc **cascade.**

Fluviile îşi varsă apele lor în acele întinderi nemăsurate de apă sărată şi amară, numite **mări.**

Intinderile peste măsură de mari, de apă sărată şi amară, se numesc **oceane.**

Intinderile foarte mari de pământ, mărginite de jurîmprejur de oceane—întocmai ca nişte insule uriaşe, se numesc **continente.**

Pe fluvii, pe mări şi pe oceane: se călătoreşte cu vaporul.

Scobitura prin care se scurge apa unui: pârâu, râu sau fluviu, se numeşte **albie** *sau* **matcă.**

Marginile albiei unei ape—fie: râu, fluviu, mare sau ocean—, se numesc **maluri** *sau* **ţărmuri.**

Pâraele, râurile sau fluviile: au câte două maluri.

Dacă ne aşezăm cu faţa încotro curge apa, malul dinspre mâna dreaptă se numeşte **malul drept;** iar cel dinspre stânga, **malul stâng.**

Spre a puteà trece depe un mal pe celălalt mal al unui râu, oamenii au făcut *poduri de trecere.*

Ţinutul străbătut de un râu sau de un fluviu, împreună cu toate apele sau afluenţii săi, formează **bazinul** *acelui râu sau fluviu.*

Malurile sau ţărmurile mării sunt mâncate de apă în aşa chip, încât, dacă le-am privi din înnălţime, le-am vedeà ca pe o linie şerpuită, foarte neregulată; am zări: aci câte o intrătură a apei în marginile uscatului, aci câte o limbă de pământ adânc intrată în largul mării.

Scobitura adâncă făcută de apele mării în marginile uscatului, se numeşte **golf.**

Unele golfuri se leagă cu largul mării prin nişte fâşii de apă cu mult mai înguste decât golful. Aceste fâşii, ce par ca un fel de gât al golfurilor, sunt ţărmurite de uscat.

Locul cuprins între două maluri apropiate, printre cari străbate apa ce uneşte golful cu marea, se numeşte **strâmtoare.**

Un colţ de uscat, înnaintat puţin spre largul mării, se numeşte **cap.**

Limba de pământ, intrată adânc spre largul mării, se numeşte **peninsulă.**

Uneori, peninsula se leagă cu restul uscatului prin câte-o fâşie de pământ gâtuită de apele mării.

Fâşia de pământ, care uneşte peninsula cu uscatul ce ţărmureşte marea, se numeşte **istm.**

Pe întinsul mărilor şi oceanelor, şi chiar dealungul râurilor mari, întâlnim întinderi de pământ înconjurate de jurîmprejur cu apă.

Intinderea de pământ înconjurată din toate părţile cu apă, se numeşte **insulă.**

Un număr de insule, apropiate unele de altele, alcătuiesc un **arhipelag.**

Locul cuprins între malurile a două insule, cari se învecinesc, sau între o insulă şi ţărmul mării care udă uscatul, se numeşte tot **strâmtoare.**

3. Aşezările omeneşti.

Un număr de case, aşezate după o rînduială anumită şi locuite de oameni, cari se îndeletnicesc mai mult cu munca pământului, alcătuiesc un **sat.**

Un număr foarte mare de case, mai mari şi mai frumoase ca cele dela sate, rânduite pe străzi aşternute cu piatră şi luminate noaptea cu gaz sau cu lumină electrică, alcătuiesc un **târg** sau **oraş.**

Adunările de case locuite de călugări sau călugărițe, se numesc **mânăstiri.**

Locul unde se opresc vapoarele spre a se adăposti sau a descărcà și încărcà diferite mărfuri, se numește: **schelă sau port.**

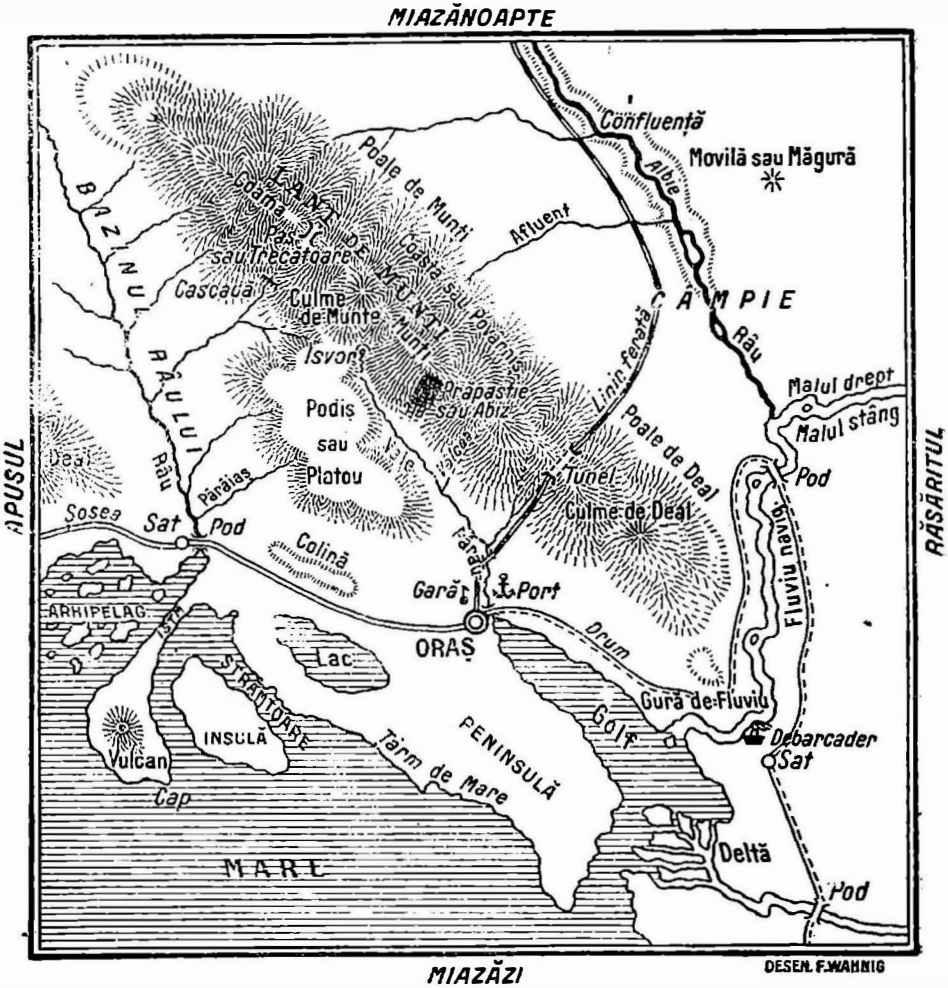

Infățișarea pământului pe hărți.

4. Infățișarea pământului pe hărți.

Feluritele înfățișări ale pământului, despre cari am vorbit până acum, pot fi închipuite pe hârtie cu ajutorul hărților. Pe hărți, putem înfățișà nu numai alcătuirile firești ale pământului, ci tot ceea ce omul a plăsmuit ca adaos al firii; adică: sate, orașe, mânăstiri, cetăți, drumuri — pe uscat, pe apă și prin aer —, și orice alte lucrări omenești.

5. Punctele de orientare.

Dacă ne aflăm pe o câmpie şi ocolim cu privirea împrejurul ei, cât putem cuprinde cu ochii, avem părerea că 'n depărtare, bolta cerească se împreună cu pământul.

Linia închipuită, unde pământul pare a se împreună cu bolta cerului, se numeşte **zare** *sau* **orizont.**

Spre a se puteà orientà pe suprafaţa pământului, omul *a împărţit orizontul în patru părţi,* ţinând seamă de mersul soarelui.

Partea dinspre care vedem că răsare soarele dimineaţa, a numit-o **răsărit;** *unii îi mai zic şi :* **est** *sau* **orient.**

Partea înspre care vedem seara, că apune soarele, a numit-o **apus;** *sau, după cum îi mai zic unii:* **vest** *sau* **occident.**

Partea înspre care vedem că se află soarele pe bolta cerului la mijlocul zilei, a numit-o **miazăzi;** *adică miezul sau mijlocul zilei, numit de unii şi:* **sud** *sau* **meridic.**

Iar partea care vine faţă 'n faţă cu miazăzi, a numit-o **miazănoapte;** *sau cum îi mai zic unii:* **nord** *sau* **septentrion.**

Dacă ne aşezăm cu faţa în aşa fel, ca să avem spre dreapta partea dincotro răsare soarele, atunci: *răsăritul e la dreapta; apusul, la stânga; miazănoapte, în faţă; iar miazăzi, la spate.*

Pe hartă avem: *răsăritul* sau *estul,* la dreapta; *apusul* sau *vestul,* la stânga; *miazănoapte* sau *nordul,* sus; şi *miazăzi* sau *sudul,* în josul hărţii.

ROMÂNIA

I. HOTARELE ŞI VECINII ROMÂNIEI

1. Aşezarea neamului românesc.

Tot cuprinsul pământului este locuit de feldefel de vietăţi, stăpânite de mintea ageră şi înţeleaptă a omului.

Pe când celelalte fiinţe ale pământului trăiesc mai mult în stare de sălbătecie, omul: şi-a făcut adăpost, şi-a strâns în jurul său fiinţele care-i sunt de folos, şi supune voinţei sale şi pe cele ce stăpânesc: codrii, văgăunile munţilor, şi văzduhul.

Spre a-şi fi de sprijin unii altora, oamenii s'au întovărăşit şi trăiesc la olaltă, alcătuind sate şi oraşe.

Fiindcă nu toţi oamenii grăiesc la fel şi fiindcă nu toţi au aceleaşi credinţe şi aceleaşi obiceiuri, ei s'au împărţit în ţări şi popoare, având fiecare ţară căpetenia sa.

Dintre popoarele lumii face parte şi poporul nostru românesc, care numără pe tot pământul cam la douăzeci de milioane de suflete.

Neamul românesc locuieşte pământul cuprins între: *Dunăre, marea Neagră, Nistru* şi *până în apropierea râului Tisa.*

Ţinutul stăpânit de poporul românesc se numeşte **România.**

2. Țările și popoarele din vecinătatea României.

Dacă pornim să dăm ocol pământului stăpânit de Români, vom găsi că, spre răsărit, *dincolo de Nistru, se află Ucraina,* țară locuită de *poporul ucrainian,* de neam slav. Acest popor nu prea ne privește cu ochi prietenești, din pricină că ne-a ajutat Dumnezeu, să le luăm îndărăt frumoasa și mănoasa *Basarabie,* pe care ne-o răpiseră *Rușii,* prin mijloace vinovate, cu vreo sută și ceva de ani în urmă.

Dacă ne scoborîm în jos, pe țărmurile *mării Negre,* care udă pământul românesc tot înspre răsărit, vom întâlni spre miazăzi, dincolo de Dunăre, *Bulgaria,* locuită de *poporul bulgăresc,* care de asemenea nu ne privește cu prietenie, din pricină că râvnesc la *Dobrogea* și la *Cadrulater,* ținuturi stăpânite de Români sub Mircea-cel-Mare; iar azi, locuite mai mult de Români și de Turci, decât de Bulgari.

Urmând ocolul mai departe, întâlnim în colțul dinspre miazăzi și apus, *Jugo-Slavia,* locuită de *poporul sârbesc* și *cel croat,* cu cari până acum am trăit în bună înțelegere. Dacă n'ar fi la mijloc nemulțumiri din pricină că au râvnit la Banatul nostru românesc, pe care pacea din 1919 l-a ciopârțit—dându-le și lor o bună parte dintr'însul, între Români și Sârbi ar fi cea mai senină prietenie. Astăzi, această prietenie nu o prea simțim: nici noi—cei din regat; nici frații noștri, adăpostiți subt acoperiș strein. Să nădăjduim că timpul va limpezi orice neînțelegere dintre ei și noi, împrăștiind norii cari par a întuneca cerul prieteniei acestor două popoare menite să trăiască în cea mai desăvârșită înțelegere.

Urcând în sus, în partea de apus, întâlnim *Ungaria,* locuită de *poporul unguresc,* venit în aceste părți din niște ținuturi depărtate, dinspre răsărit. Ungurii sunt cam de acelaș neam cu Bulgarii.

Poporul unguresc e cel mai îndârjit vrăjmaș al neamului românesc, pentrucă ne-a ajutat Cel Atotputernic, să-l alungăm din cuprinsul: **Ardealului, Crișanei** *și* **Maramureșului,** pe care l-au robit în chip nedrept veacuri dearândul, purtându-se cu Românii mai rău decât cu niște robi.

In sfârșit, mergând spre miazănoapte, întâlnim *Ceho-Slovacia* și *Polonia,* două țări locuite: una de *poporul ceho-slovac;* cealaltă, de *poporul polon—neamuri cu cari Românii se află în cele mai strânse legături de prietenie.*

Să fim cu băgare de seamă față de vrăjmași; să nu nesocotim prietenia celor ce nu ne dușmănesc!...

II. PĂMÂNTUL ȚĂRII NOASTRE

1. Infățișarea pământului românesc.

Pământul României este semănat cu tot felul de bogății firești. Fiecare colțișor al lui ascunde câte o comoară, pe care numai

omul harnic şi priceput este 'n stare s'o scoată la iveală şi să se folosească de dânsa. Această comoară este rodul pe care-l dă pământul, celui ce ştie a-l munci cu îndemânare. Suprafaţa României are azi o întindere de 294.000 kilometri patraţi.

Pământul României este de patru feluri: *muntos, deluros, şes* şi *băltos*. Partea muntoasă, semănată cu păduri de veacuri, acoperă mai ales mijlocul ţării. Pornind din poalele munţilor se resfiră numeroase dealuri acoperite cu livezi de pomi şi vii renumite; iar dela poalele dealurilor se întinde şesul cel fără pereche de mănos, din care săteanul harnic scoate pâinea cea de toate zilele, din prisosul căreia trimite şi altor neamuri peste hotare. Partea băltoasă se întinde: prin unele părţi din *lungul Dunării*, spre *răsăritul Dobrogei* şi în *sudul Basarabiei*. Din bălţi se scot tot felul de peşti, în cantităţi foarte mari.

2. Munţii României.

Am spus că partea muntoasă acoperă mijlocul ţării noastre. Ea este alcătuită din următoarele *şiruri sau lanţuri de munţi, mai însemnate:*

a). Munţii României de Miazăzi.

Lanţul Carpaţilor Meridionali, alcătuit din munţii *Cernei* şi munţii *Mehedinţilor*, cari pornesc de lângă Dunăre, dela *Porţile-de-Fier*, până spre vârful *Şturul*, înnalt de 2506 metri; munţii *Vulcan*, până la trecătoarea *Lainici;* munţii *Parângului*, prelungiţi cu munţii *Lotrului*, având vârfurile: *Parângul* şi *Mândra*—înnalt de 2529 metri, se întind până la trecătoarea *Câineni* sau *Turnul-Roşu;* munţii *Făgăraşului* cu vârfurile: *Moldoveanul* şi *Negoiul*—înnalt de 2540 metri, socotite cele mai înnalte vârfuri din România, se întind până la trecătoarea *Bran;* munţii *Bârsei* şi munţii *Bucegi*, cu vârfurile: *Omul*—înnalt de 2510 metri, *Caraimanul* şi *Jepii*—între pasul *Bran* şi trecătoarea *Predeal;* şi munţii *Buzăului* cu vârful *Penteleu*, se întind până la vârful *Giurgiu*—înnalt de 1776 metri.

b). Munţii României de Răsărit.

Lanţul Carpaţilor Orientali, alcătuit din munţii *Vrancei*, cari se întind până la trecătoarea *Oituz;* munţii *Oituzului* cu trecătoarea *Uzul*, până la trecătoarea *Ghimeş* sau *Palanca;* munţii *Tarcăului*, până la trecătoarea *Bicaz;* munţii *Ceahlăului* cu renumitul vârf al *Ceahlăului*—înnalt de 1908 metri, se întind până la trecătoarea *Tulgheş* sau *Prisăcani*, pe unde străbate Bistricioara Carpaţii; munţii *Grinţieşului*, prelungiţi prin munţii *Călimanului*—cu vârful *Pietrosul*, înnalt de 2301 metri, se întind până la vârful *Piatra-Roşie*. Din munţii *Călimanului* se resfiră spre Bucovina, munţii *Dornei*, cari, împreună cu munţii *Grinţieşului*, alcătuiesc

ROMÂNIA
Harta munţilor
CEHO-SLOVACIA
POLONIA
UCRAINA
UNGARIA
JUGO-SLAVIA
BULGARIA
Marea Neagră
CARPAŢII PĂDUROŞI
M. Maramureşului
2058
Gutin
M. Lăpuşului
2305
Rodna
Suceava
O. Feredeu
Giumălău
Stânişoara
Dorna
Grinţiesu
2301
Caliman
Tr. Tulgheş
Ceahlău
M. Ciucului
M. Tarcău
Tr. Ghimeş
M. Giurgeului
Harghita
Tr. Uzu
M. Oituz
Tr. Oituz
M. Vrancei
1776
CARPAŢII ORIENTALI
M. Buzăului
M. Perşani
M. Bârsei
2510
Tr. Predeal
Bucegi
Tr. Bran
Iezeru
Cozia
M. Făgăraş
2540
M. Sebeş
2529
Paringu
Vulcan
2506
Retezat
CARPAŢII MERIDIONALI
Poiana Rusca
Sarcu
1934
Semenic
M. Banatului
Almaş
Cerna
Porţi de Fier
BALCANI
MUNŢII APUSENI
M. Băcului
M. Meseşului
D. Clujului
D. Craiului
M. Bihorului
Codru
M. Metalici
M. Zarandului
PODIŞUL
TRANSILVANIEI
Tisa
Someş
Criş
Mureş
Timiş
Olt
Jiu
Argeş
Dâmboviţa
Ialomiţa
Buzău
Siret
Moldova
Prut
Nistru
Dunărea

munţii *Bistriţei*, în preajma râului Bistriţa. Apusul Bucovinei e străbătut de mai multe culmi muntoase, dintre cari mai însemnată este *Obcina-Feredeului*.

Lanţul Carpaţilor Păduroşi începe din sus de vârful *Piatra-Roşie* şi e alcătuit din munţii *Maramureşului*, cari trec dincolo de graniţele ţării noastre şi formează hotar între Polonia şi Ceho-Slovacia.

c). Munţii României de Apus.

Munţii Ardealului sunt alcătuiţi din culmile cari mărginesc platoul sau podişul *Transilvaniei*. În partea de miazănoapte întâlnim munţii *Rodnei* cu vârfurile: *Pietrosul-Rodnei*—înnalt de 2305 metri, şi *Inăul*; se întind până 'n munţii *Lăpuşului*. In partea de răsărit sunt: munţii *Ciucului* şi munţii *Hărghitei*, cari vin cam în dreptul munţilor *Tarcău*. Spre miazăzi întâlnim: munţii *Perşani*, munţii *Făgăraşului*, munţii *Sebeşului* şi munţii *Retezatului*, cari închid valea Jiului. Spre apus se înnalţă culmile *munţilor Apuseni*, alcătuite din: munţii *Zarandului*, munţii *Trăscăului*, munţii *Metalici*, munţi *Codrului*, munţii *Bihorului*—cu vârfurile: *Bihorul*, *Muntele-Mare* şi *Vlădeasa*—, munţii *Meseşului* şi munţii *Bâcului*.

Munţii Banatului sunt alcătuiţi din culmile munţilor ce se ridică în răsăritul acestui ţinut, dintre cari mai însemnate sunt culmile: *Semenicului*, *Banatului* şi *Almaşului*.

3. Dealurile, şesurile şi ţinuturile băltoase.

Dealurile României. — Partea deluroasă a României e mult mai întinsă decât cea muntoasă. Ea cuprinde mai tot platoul *Transilvaniei cu ţinuturile apusene*, mare parte din: *Oltenia*, *Muntenia*, *Moldova*, *Bucovina*, *Basarabia*, precum şi *nordul* şi *sudul Dobrogei*.

Şesurile României cuprind ţinuturile *Olteniei* şi *Munteniei*, dintre poalele dealurilor şi Dunăre, partea de sud a *Moldovei* şi *Basarabiei*, precum şi mare parte din *Dobrogea de Mijloc*.

Ţinuturile băltoase se întind: *dealungul Dunării*, în *răsăritul Dobrogei* şi în *sudul Basarabiei*.

4. Cursurile de apă din România.

a). Fluviile României.

Dunărea şi Nistru. — Tot pământul românesc este brăzdat de numeroase cursuri de apă—unele mai liniştite, altele mai svăpăiate — cari-şi mână valurile spre matca celor două mari fluvii, ce-i străjuesc hotarele: la miazăzi şi răsărit.

Cel din miazăzi e **fluviul Dunărea**, care udă cele mai frumoase ţinuturi din Europa. *Dunărea* isvorăşte din munţii Pădurea-Neagră, din Germania. Până să ajungă la *marea Neagră*, udă — afară de pământul Germaniei: Austria, Ungaria, Jugo-Slavia, Bulgaria şi România. Ea se varsă în marea Neagră prin trei braţe sau guri:

Chilia, *Sulina* şi *Sfântul-Gheorghe*. Dintre acestea, singur braţul *Sulina* poate fi străbătut de vapoare. Cursul *Dunării* are o lungime de 2500 kilometri. In mersul său, acest fluviu udă oraşele : Viena—capitala Austriei, Buda-Pesta—capitala Ungariei, Belgradul—capitala Jugo-Slaviei ; iar în ţara noastră udă : Baziaşul, Orşova, Vârciorova, Turnul-Severin, Calafatul, Bechetul, Corabia, Turnu-Măgurele, Zimnicea, Giurgiul, Olteniţa, Turtucaia, Călăraşii, Silistra, Cernavodă, Hârşova, Măcinul, Brăila, Galaţii, Renii, Isaccea, Tulcea şi Sulina—toate, porturi ale Dunării. Pe braţul *Chilia* mai sunt oraşelele : Ismail, Chilia-Nouă, Chilia-Veche şi Vâlcov.

Al doilea fluviu, cel dinspre răsărit, este **Nistrul,** care isvorăşte din Carpaţii-Păduroşi ai Poloniei. Cursul lui e domol şi foarte întortochiat. In drumul său spre *marea Neagră,* el udă oraşele româneşti : Hotinul, Soroca. Tighina şi Cetatea-Albă—toate aşezate pe malul drept. Albia *Nistrului* poate fi străbătută de vapoare şi vaporaşe până aproape de Soroca, unde calea e curmată de vadul stâncos al apei. La vărsarea lui în *mare,* formează un fel de golf, numit *limanul* sau *balta Nistrului.*

Intr'un cuvânt, pământul României alcătuieşte bazinul **Dunării** *şi al* **Nistrului.**

b). Apele României de Apus.

Apele Transilvaniei. — **Tisa.** Cele mai de seamă cursuri de apă ce udă România, se varsă în *Dunăre.* Astfel : la apus curge *Tisa,* care adună mai toate apele platoului transilvănean. Ea isvorăşte din Carpaţii maramureşeni, nu departe de isvoarele *Prutului.* Porneşte din munţi cu două ramuri : *Tisa-Neagră*—sus, şi *Tisa Albă*—jos. Amândouă se împreună şi, înnainte de a ajunge la Sighet, primeşte pe stânga pe râul *Vişăul,* care-şi cară apele din apropierea isvoarelor *Bistriţei-Moldovene.* Incărcându-se şi cu alte ape, *Tisa* îşi urmează drumul său încolăcit, trece de Sighet, udă hotarul dintre România şi Ceho-Slovacia, apoi pătrunde în Ungaria. Aci se încarcă pe stânga cu apele *Someşului,* al cărui trunchiu e îngroşat de apele celor două *Someşe: Someşul-Mare* şi *Someşul-Mic. Someşul-Mare* isvorăşte din munţii Rodnei, de sub vârful Inău, nu departe de isvoarele *Vişăului* şi ale *Bistriţei.* Dinspre munţii Bihorului, dela Vlădeasa, porneşte *Someşul-Mic,* udă Clujul, şi, lângă Dej, se uneşte cu *Someşul-Mare,* formând un singur trunchiu, care, în drumul său, trece pe la Satul-Mare, păşeşte hotarul, şi apoi se varsă în *Tisa,* după ce s'a încărcat pe stânga şi cu apele *Crasnei.*

Urmându-şi cursul, *Tisa* se ridică puţin spre nord ; după aceea face o cotitură în jos, către stânga, şi porneşte a lene spre *Dunăre,* dealungul unei albii alcătuită dintr'o sumă de încolăcituri, ca şi albia *Nistrului.* In drumul ei, primeşte pe stânga apele *Crişului,* al cărui trunchiu adună isvoarele domoale ale *Beretăului* şi ale celor trei *Crişuri: Crişul-Repede,* în care se varsă *Crişul-Negru* unit cu *Crişul-Alb* —toate isvorind din munţii Apuseni.

In dreptul Seghedinului, *Tisa* se încarcă—tot pe stânga—cu apele

liniștitului *Mureș*, care isvorăște tocmai din poalele Ciucului, din vecinătatea isvoarelor *Oltului*, de care-l desparte doar o muchie de deal. In cursul lui, udă Reghinul-Săsesc și Târgul-Mureșului, apoi se încarcă pe dreapta cu apele *Arieșului*, care isvorăște din munții Apuseni, din apropierea isvoarelor *Crișului-Negru*. Urmându-și calea sa, *Mureșul* udă Aiudul, apoi, puțin mai sus de Alba-Iulia, primește pe stânga apele celor două *Târnave: Târnava-Mică* și *Târnava-Mare*, cari se unesc într'un singur trunchiu abia la Blaj. Mai la vale de Alba-Iulia, *Mureșul* primește, tot pe stânga, pe *Sebeșul;* iar în apropiere de Deva, după ce trece de Orăștia, primește pe *Streiul*, care udă valea Hațegului. Se strecoară apoi pe la poalele Zarandului, udă Aradul și se varsă în *Tisa*.

Apele Banatului.—Cu lenevosul *Bega*—căruia a trebuit să i se sape un canal spre a-și puteà târî apele—, se încheie numărătoarea afluenților mai de seamă ai *Tisei*. *Bega*—pe care se află orașul Timișoara—se varsă în *Tisa*, puțin mai sus de unirea acesteia cu *Dunărea*.

Pornind acum dealungul Dunării, spre *marea Neagră*, întâlnim pe stânga pe râul *Timiș*, care isvorăște din munții Banatului. Acesta primește pe dreapta pe *Bistra*, în apropiere de Caransebeș. Pe *Timiș* se află orașul Lugoș. Pe stânga primește pe *Pogănișu* și pe *Bârsava*, care isvorăște din apropierea Reșiței.

Mergând mai departe, înnainte de a sosì la Baziaș, întâlnim râurile: *Caraș*ul și *Nera*, vărsându-se fiecare, tot în Dunăre. Aproape de Porțile-de-Fier, dincolo de Orșova, se varsă vijeliosul *Cerna*.

c). Apele României de Miazăzi.

Apele Olteniei. — **Valea Oltului.** Strecurându-ne pe la Porțile-de-Fier—unde Carpații și Balcanii și-au plecat trufașele lor coame spre a lăsà *Dunării* loc de trecere, pătrundem în Oltenia. Ținutul vechiului banat al lui Mihai-Viteazul e udat, chiar în dreptul Vârciorovei, de *Bahna;* iar mai jos de Turnu-Severin, de râul *Topolnița*. Câmpia Olteniei e tăiată în două de sălbatecul *Jiu*, care isvorăște din Transilvania, adunând apele a două pârâiașe: unul pornind din culmea Retezatului, celălat—*Jiețul*—, din culmea Sebeșului, de dincolo de Petroșani. După ce se unesc, străbat munții prin pasul Lainici, udă Târgul-Jiului și Craiova, și se varsă în *Dunăre*, nu departe de Bechet. *Jiul* primește pe dreapta, mai jos de Tg.-Jiu, pe *Bistrița-Gorjului* unită cu *Tismana;* iar pe la mijlocul cursului său, tot pe dreapta, primește pe *Motru*. Pe stânga primește pe *Gilortul*, puțin mai sus de vărsarea *Motrului;* și pe *Amaradia*, nițel mai sus de Craiova.

La apus de vărsarea *Jiului* în *Dunăre*, se găsesc lacurile: *Bistrețul* unit cu *Nedeia*. In Nedeia își scurge apele gârla *Dăsnățuiului*.

Străbătând mai departe ținutul Olteniei, întâlnim în cale pe vijeliosul *Olt*, care isvorăște din Transilvania, din partea cealaltă a colinii din care isvorăște liniștitul *Mureș*. Dela isvor, el se lasă în jos, udând în mersul său orașele: Miercurea-Ciucului și Sfântul-

ROMÂNIA
Harta apelor
CEHO-SLOVACIA
POLONIA
UCRAINA
UNGARIA
JUGO-SLAVIA
BULGARIA
Marea Neagră
DUNĂREA
Tisa
Tur
Sa.
Someș
Crasna
C.M.
Si.
Iza
Taraț
Vișău
Lăpuș
Prut
Ceremuș
Ho.
Siret
Ce.
St.
Si.
Suceava
Dô.
Jijia
Nistru
So.
Cobolta
Răut
Moldova
Fa.
Meletin
Bahlui
Ia.
Bistrița
Cracău
Siret
Ro.
Vaslui
Va.
Răut
Cialuc
Bâcu
Ch.
Botna
Ti.
Beretău
Criș
Criș Repede
O.M.
Criș Negru
Criș Alb
Agriș
Almaș
Someș Mic
Someș Mare
De.
Bi.
R.S.
Cl.
Tu.
Arieș
Mureș
T.M.
Târnava Mică
Târnava Mare
Si.
Ai.
Bl.
Ampoi
A.I.
Ar.
Mureș
Aranca
Ji.
Ti.
Bega
Timiș
Lu.
Poganiș
Bistra
C.
Bârsava
Caraș
Nera
Ba.
Cerna
Bahna
T.S.
Timoc
Lom
De.
Or.
Strei
Sebeș
Cibin
Sib.
Hartibaciu
Fă.
Hom.
Olt
S.G.
Bârsa
Br
R. Negru
Oituz
Trotuș
T.O.
Uzu
Pi.
Bistricioara
Tașlău
Ba.
Zeletin
Tutova
Elan
Bâ.
Bârlad
Ad.
T.
Putna
Zăbala
Milcov
Fo.
R.S.
Râmnic
Slănic
Bâsca
B. Albă
Buzău
L. Ianca
Br.
Bu.
Calmățui
L. Amară
Lotru
Gilort
Jiu
T. Jiu
Fi.
Amaradia
Cerna
Olteț
Cr.
Dăsnățui
L. Nedeia
Be.
L. Potel
C.
T.M.
L. Suhaia
Z.
Olt
Sl.
Topolog
R. Doamnei
R. Târgului
Pi.
Argeș
Neajlov
Teleorman
Vedea
Ro.
Glavacioc
C.
Dâmbovița
Buc.
Mostiștea
L. Greaca
Gi.
Ol.
Prahova
Doftana
Teleajen
Cricov S.
Pl.
Ialomița
Sim.
Tâ.
L. Călărași
Borcea
Ce.
Hâ.
Co.
L. Techirghiol
L. Sinoe
L. Razim
Slava
Taița
Sf. Gheorghe
S.G.
Su.
Sulina
Chilia
T.
L. Brateș
Ga.
Cahul
Ialpug
Catalpug
Bo.
Chirghiz
Cogâlnic
Sărata
Chitai
Vâ.
Conduc
Sahan
Alibei
Liman Nistr.
C.A.
Ogaști
Isker
Vid
Lom

Gheorghe. Când ajunge în Ţara-Bârsei, se încarcă pe stânga cu : râul *Negru,* râul *Timeşul* şi râul *Bârsei.* După ce udă oraşul Feldioara, face o cotitură destul de mare în sus, se încarcă pe dreapta cu apele râului *Vârghieş,* pe valea căruia se află renumita peşteră a Homorodului. La ieşirea din munţi primeşte pe râul *Homorod,* al cărui trunchiu e format din *Homorodul-Mic* şi *Homorodul-Mare.* Apoi coboară spre ţinutul Făgăraşului, de unde porneşte dealungul poalelor Carpaţilor; udă oraşul Făgăraş, iar cam în dreptul trecătoarei Câineni se încarcă, tot pe dreapta, cu apele *Cibinului* —pe care se află aşezat oraşul Sibiu; apoi porneşte vijelios pe o vale destul de îngustă, spre pasul Câineni sau Turnul-Roşu. După ce străbate o bună parte din culmea Carpaţilor, mai sus de Brezoi primeşte pe dreapta apele *Lotrului* unit cu *Latoriţa,* râuri renumite prin frumuseţile fireşti semănate de natură dealungul lor. Urmându-şi drumul, trece pe lângă : mânăstirea Cozia, băile Căciulata şi Călimăneşti, udă oraşul Râmnicul-Vâlcei, lângă care primeşte apele râului *Râmnicul,* format din pâraele: *Olăneşti* şi *Cheia.* Mai jos de Râureni primeşte pe *Bistriţa-Vâlcei* unită cu *Horezul.* După ce udă Slatina, mult mai jos de acest oraş primeşte apele celui mai mare afluent al său, *Oltetul,* unit pe stânga cu râul *Cerna.* Puţin mai jos de gura *Oltetului* primeşte pe *Tesluiul,* apoi se varsă în *Dunăre* la apus de oraşul Turnu-Măgurele. Pe stânga primeşte pe râul *Topolog,* singurul său afluent mai de seamă pe această parte.

La apus de *Olt,* dincolo de oraşul Corabia, se află lacul *Potel,* în apropierea *Dunării.*

Apele Munteniei. Trecând peste Olt, în câmpia Munteniei, întâlnim următoarele râuri mai de seamă : *Vedea,* unită pe stânga cu *Teleormanul.* Nu se varsă deadreptul în *Dunăre,* ci-şi aruncă apele în gârla *Cama,* a cărei albie închide ostrovul *Ramadan,* care se întinde până aproape de Giurgiu.

La apus de *Vedea* se află lacul *Suhaia,* care-şi scurge apele printr'un braţ paralel cu *Dunărea,* tot în *Vedea.* Pe acest braţ se află aşezat orăşelul Zimnicea.

Mergând înnainte, dăm peste albia râului *Argeşul,* care-şi adună apele sale tocmai din culmile Făgăraşului, din apropierea Negoiului, şi fuge iute la vale printre munţi şi dealuri. Cam între Curtea-de-Argeş şi Piteşti—pe cari le udă—, primeşte pe stânga apele râului *Vâlsan* ; iar prin dreptul Piteştilor primeşte, tot pe stânga, pe râul *Doamnei,* încărcat şi el pe stânga cu apele *Argeşelului* şi râului *Târgul*—unite. Pe valea râului *Târgul* se află vechea capitală a legendarului voivod Negru-Vodă : Câmpulungul-Muşcelului. Tot coborînd la vale, *Argeşul* se lasă mai mult spre dreapta. In calea sa, mai primeşte multe ape, dintre cari unele fără prea mare însemnătate. In apropierea *Dunării,* face un ocol mare spre dreapta, înconjurând pe departe vadul lacului *Greaca* şi se varsă în fluviu, lângă oraşul Olteniţa. Cam în dreptul primei cotituri primeşte pe dreapta apele *Neajlovului,* pe valea căruia se află vestitul Călugăreni, unde Mihai vodă Viteazul a câştigat cea mai mare isbândă împotriva Turcilor. Afluenţii cei mai însem-

naţi însă, îi are *Argeşul* pe stânga. Mai puţin însemnat e *Sabarul*, unit cu *Ciorogârla*; râul *Dâmboviţa* însă, e aproape tot aşa de lung ca şi *Argeşul*. Acest râu isvorăşte tocmai din dosul culmii lezerului, trece pe la Rucăr, taie Bucureştii în două şi se varsă în *Argeş*, în marginea de sus a satului Budeşti. Mai jos de Bucureşti, *Dâmboviţa* primeşte pe stânga, apele râului *Colentina*, care formează în mersul său lacurile: *Flămânzeni, Mogoşoaia, Herăstrău, Fundeni, Pantelimon* şi *Cernica*. Mai jos de *Colentina*, tot pe stânga, primeşte apele *Pasării*. Pe lângă lacul *Greaca* şi lacurile mai sus pomenite, mai întâlnim în calea noastră valea *Mostiştea*, care formează şi ea din loc în loc o sumă de lacuri.

Mergând mai departe, dăm peste lacul *Călăraşi*, cam depe unde începe balta *Dunării*, mărginită la apus de braţul *Borcea*.

Mai sus de Hârşova, pe partea stângă a Dunării, întâlnim vărsarea râului *Ialomiţa*, care-şi aduce apele din măruntaele Bucegilor, tocmai dela vârful Omul. In drumul său, udă oraşul Târgovişteа. Se încarcă pe stânga cu apele *Cricovului-Dulce*, şi cu râul *Prahova*, unit pe stânga cu: *Doftana, Teleajănul* şi cu *Cricovul-Sărat*. Pe dreapta se leagă cu apele lacurilor: *Ţigăneşti, Snagov* şi *Căldăruşani*. Din lacul *Căldăruşani* se resfiră faimoasa vale a *Vlăsiei*, care pe-alocurea e secată cu desăvârşire de apă. Valea *Prahovei* străbate unul dintre cele mai bogate ţinuturi ale României. In cursul său udă: Sinaia, Comarnic, Câmpina şi Filipeştii.

Mai sus de *Gura-Ialomiţei* întâlnim râul *Călmăţuiul-Brăilean*, care străbate câmpia Brăilei.

d). Apele României de Răsărit.

Apele Moldovei.—**Valea Siretului.** Dincolo de oraşul Brăila, în apropierea oraşului Galaţi, întâlnim valea *Siretului*, care adună aproape toate apele ce brăzdează pământul Moldovei.

Siretul isvorăşte din Carpaţii Bucovinei. După ce face un scurt ocol către miazănoapte, se întoarce spre miazăzi şi porneşte deacurmezişul Moldovei, pe care o desparte în două. In drumul său grozav de cotit, udă oraşele: Storojineţ, Siret, Roman şi se varsă 'n *Dunăre*, puţin mai jos de Galaţi. *Siretul* adună toate apele ce se scurg din coastele răsăritene ale Carpaţilor Orientali. Cum iese din Bucovina se încarcă pe dreapta cu *Suceava*; iar mai jos, lângă Roman, cu râul *Moldova*, pe valea căruia s'a coborît Dragoş Vodă Maramureşanul. Mai jos de Bacău, primeşte pe vijelioasa *Bistriţă a Moldovei*, care-şi aduce apele tocmai din poalele munţilor Rodnei. Cursul ei e semănat d'atâtea frumuseţi firesti, încât, cu drept cuvânt, *Bistriţa* poate fi socotită o podoabă între apele Moldovei. Ea primeşte pe dreapta apele *Bistricioarei* şi *Bicazului*; iar pe stânga, pe ale *Cracăului*.

Lângă Adjud, *Siretul* se uneşte cu *Trotuşul*, care isvorăşte din munţii Ciucului, şi se încarcă: pe dreapta, cu *Uzul* şi *Oituzul*; iar pe stânga, cu *Taslăul*.

Puţin mai sus de Nămoloasa se varsă râul *Putna*, care adună

mai toate apele Vrancei, între cari mai însemnate sunt, pe dreapta: *Zăbala* și zavistnicul *Milcov*, care, veacuri dearândul despărți pe Munteni de Moldoveni, ca pe două neamuri vrăjmașe.

Apropiindu-se de Galați, *Siretul* mai primește pe dreapta apele râurilor: *Râmnicul-Sărat* și *Buzăul*—unit pe stânga cu *Bâsca* și cu *Slănicul*, și apoi merge de se varsă în *Dunăre*.

Pe partea stângă are ca afluent mai de seamă pe râul *Bârlad*—unit pe dreapta cu *Tutova* și cu *Zeletinul*; iar pe stânga, cu *Vasluiul*.

Valea Prutului. Dincolo de Galați, *Dunărea* primește apele domoale ale *Prutului*, care isvorăște tocmai din Carpații-Galițieni. Cei mai de seamă afluenți ai *Prutului* sunt: *Ceremușul*, *Jijia* și *Elanul*—pe partea dreaptă. *Ceremușul* face hotar între România și Polonia. *Jijia* primește pe dreapta: pe *Meletin* și pe *Bahlui*.

In apropiere de Galați, la vărsarea *Prutului* în *Dunăre*, se întind apele lacului *Brateș*, bogat în tot soiul de pești și raci.

Pornind dela *Prut* spre vărsarea *Nistrului*, în apropierea malurilor: *Dunării* și *mării Negre*, întâlnim o sumă de lacuri foarte bogate în pești; astfel: *Cahul*, *Ialpug*, *Catalpug* și *Chirghiz*, sunt lângă Dunăre; și *Conduc*, *Șahan*, *Alibei* și *Limanul Nistrului*: își unesc apele cu ale mării Negre. In lacul Conduc se varsă râurile: *Cogâlnicul* și *Sărata*.

Nistrul străjuește ținutul românesc în partea de răsărit. El isvorăște din Carpații Pădurosi ai Galiției. Dintre afluenții săi, mai însemnați sunt: *Răutul*—unit pe stânga cu *Cobolta*; apoi: *Bâcu* și *Botna*.

Trecând în Dobrogea, întâlnim ape de puțină însemnătate. In legătură cu *marea Neagră* avem lacurile: *Razim* și *Sinoe*; iar mai jos de Constanța, tămăduitorul *Techirghiol*. In partea de sus a lacului *Razim* se varsă râușorul *Taița*; iar în partea de jos, *Slava*.

Pe lângă apele numite până acum, pământul României mai este udat de o sumă de râuri și lacuri mai puțin însemnate ca întindere, dar având fiecare farmecul său firesc, acolo unde au fost rânduite de natură.

III. STAREA TIMPULUI SAU CLIMA ROMÂNIEI

Prin climă se înțelege starea și schimbarea vremii în cursul anului, într'o localitate sau într'o țară oarecare.

Datorită înfățișării atât de felurite a feții pământului său, România nu are aceeaș climă pretutindeni. Vremea e mai rece la munte; mai caldă la șes; și schimbătoare în apropierea mării. In general, clima țării noastre este sănătoasă și plăcută; e o climă astâmpărată, liniștită și statornică în cursul vremii. Iernei celei friguroase, îi urmează dulcea primăvară, cea așteptată cu atâta nerăbdare de toate viețuitoarele; apoi vine vara, cea îmbelșugată; și, în sfârșit, sosește și ispititoarea toamnă, cu feluritele și gustoasele sale roade.

ŢINUTURILE ROMÂNIEI

I. CELE ZECE PROVINCII

Din vremurile cele mai vechi, pământul locuit de Români, deşi stăpânit de acelaş neam de oameni, s'a împărţit în mai multe ţinuturi, purtând fiecare câte o numire deosebită.

Astfel, *ţinutul din dreapta Oltului, până 'n Dunăre şi Carpaţi,* se numeşte **Oltenia**; *cel din stânga Oltului, cuprins între: Dunăre, Siret, Milcov şi Carpaţi,* se numeşte **Muntenia**; *cuprinsul dintre: Dunăre, şi marea Neagră,* se numeşte **Dobrogea**; *cel dintre Carpaţi şi Prut* se numeşte **Moldova**; *pământul dintre Prut şi Nistru* se numeşte **Basarabia**; *cel din partea de sus a Moldovei, cuprins între Nistru şi Carpaţi,* se numeşte **Bucovina**; *ţinutul din lungul Carpaţilor-Păduroşi, din jurul începuturilor Tisei,* se numeşte **Maramureş**; *cel cuprins între Tisa-de-Sus şi Mureş* se numeşte **Crişana**; *cuprinsul dintre: Mureş, Tisa, Dunăre şi Carpaţii-Meridionali,* se numeşte **Banatul Timişoarei**; *ţinutul* din inima pământului românesc. *cuprins între Carpaţi şi munţii Apuseni,* se numeşte **Transilvania** sau **Ardealul.**

II. IMPĂRŢIREA ADMINISTRATIVĂ

Pentru o mai lesnicioasă cârmuire, România a fost împărţită în *şaptezecişişase de districte* sau *judeţe.*

Oltenia are *cinci* judeţe; **Muntenia,** *douăsprezece;* **Dobrogea,** *patru;* **Moldova,** *treisprezece;* **Basarabia,** *nouă;* **Bucovina,** *unsprezece;* **Maramureşul,** *unul;* **Crişana,** *patru;* **Timişoara,** *două;* iar **Transilvania,** *cincisprezece.*

România de Miazăzi.

1. Oltenia.

Oltenia cuprinde următoarele cinci judeţe:

1. Judeţul **Mehedinţi** cu capitala *Turnu-Severin,* oraş aşezat lângă Dunăre. In marginea lui se văd urmele podului făcut de Traian înnainte de a cuceri Dacia. In *Severin* se află rămăşiţele unui vechiu turn zidit—se crede—de împăratul roman Sever. Tot în Mehedinţi, la poalele munţilor se află orăşelul *Baia-de-Aramă,* din împrejurimile căruia se scotea odinioară aramă; şi *Bahna,* de unde se scoate un fel de cărbune de pământ, numit lignit. Din bătrâni au rămas mânăstirile: *Topolniţa* şi *Strehaia.*

2. Judeţul **Gorjiu** cu capitala *Târgul-Jiu,* oraş de munte, aşezat pe valea Jiului. Alte localităţi vrednice de pomenit mai găsim mânăstirile: *Tismana, Lainici* şi *Polovraci*—aşezate în munţi. In apropierea mânăstirii *Polovraci* se află renumita peşteră cu acelaş nume, la al cărei fund nu se ştie să fi ajuns cineva până astăzi.

ROMÂNIA
Impărțirea în județe
CEHO SLOVACIA
POLONIA
UCRAINA
UNGARIA
BULGARIA
JUGO SLAVIA
Marea Neagră
CRIȘANA
MARAMUREȘ
BUCOVINA
BASARABIA
MOLDOVA
TRANSILVANIA
TIMIȘOARA
OLTENIA
MUNTENIA
DOBROGEA
Tisa
Cris
Cris negru
Cris alb
Mureș
Someș mic
Someș mare
Bistrița
Prut
Nistru
Dunărea
Arges
Ialomița
Buc.
LĂMURIRI
hotar de provincie
» » județ
capitala țării
» de județ

3. Județul **Vâlcea** cu capitala *Râmnicul-Vâlcea*, oraș așezat pe dreapta Oltului. Ca localități mai însemnate în acest județ sunt: *Ocnele-Mari*—stațiune cu băi tămăduitoare; *Drăgășani*—renumit prin podgoriile sale; și *Râureni*—unde se face unul dintre cele mai mari iarmaroace din Oltenia. Alte localități cu ape dătătoare de sănătate mai sunt: *Govora*—în apropierea mănăstirii cu același nume, *Olănești*, *Călimănești* și *Căciulata*. Județul Vâlcea este împânat cu o sumă de mânăstiri. Printre acestea, mai însemnate sunt: *Cozia*—zidită de Mircea-cel-Mare, *Horez*—zidită de Constantin Brâncoveanu, *Arnota*—zidită de Matei Basarab, și *Bistrița*.

4. Județul **Doljiu** cu capitala *Craiova*, oraș așezat pe stânga Jiului. In vechime a fost capitală a banatului Olteniei. Localitățile mai însemnate din acest județ sunt: *Calafat* și *Bechet*—porturi la Dunăre, precum și târgușorul *Băilești*. Din *Calafat* s'au tras cele dintâi ghiulele împotriva Turcilor în războiul dela 1877 pentru Independență. Tot în Dolj se mai află mânăstirile: *Bucovăț*, unde e și o închisoare de răufăcători; și *Sadova*.

5. Județul **Romanați** cu capitala *Caracăl*, oraș însemnat prin faptul că e socotit a avea o vechime din vremea pe când Romanii stăpâniau Dacia. In apropierea orașului *Caracăl* se găsesc urme din vremea Romanilor: la *Reșca*. Alte localități mai însemnate sunt: *Corabia*—port la Dunăre, oraș în dreptul căruia s'a făcut podul pe care a trecut oastea română în Bulgaria, în timpul războiului dela 1877; *Islaz*, de unde s'a dat semnalul revoluției dela 1848; și mânăstirile: *Căluiul* și *Popânzălești*.

2. Muntenia.

Muntenia cuprinde următoarele douăsprezece județe:

1. Județul **Argeș** cu capitala *Pitești*, oraș așezat pe malul drept al râului Argeș. Localitățile cele mai însemnate din acest județ sunt: *Curtea-de-Argeș*, oraș așezat în susul Argeșului. Aici a fost odinioară capitala țării. In marginea de sus a orașului a zidit voievodul Neagoe Basarab cea mai frumoasă mânăstire a țării, unde se odihnesc rămășițele pământești ale evlaviosului domn și ale soției sale, doamna Despina; precum și acelea ale primilor suverani ai României libere: regele Carol I și regina Elisabeta, cu fica lor, principesa Marioara. Tot în județul Argeș mai sunt mânăstirile: *Stănișoara*, *Văleni*, *Tutana* și *Cotmeana*—înconjurate de frumusețí firești, vrednice de văzut.

2. Județul **Muscel** cu capitala *Câmpulungul-Muscelului*, oraș așezat pe valea râului Târgul. Aci a fost odinioară capitala Munteniei. Alte localități mai de seamă sunt: *Rucărul* și *Dragoslavele* —pe râul Dâmbovița, sate des pomenite pentru frumoasele porturi naționale ale localnicilor și pentru minunatele priveliști din preajma lor. In Muscel mai sunt localitățile: *Albești*, unde se găsește piatră pentru clădiri, și mânăstirile: *Flămânda* și *Nămăești*.

3. Județul **Dâmbovița** cu capitala *Târgoviște*, oraș așezat pe valea râului Ialomița. Aci a fost multă vreme capitala țării.

Din timpurile de mărire de altădată, *Târgovișteа* mai păstrează doar ruinele curții domnești și mitropolia cea zidită de Neagoe Basarab. Alte localități vrednice de pomenit mai sunt: *Găești* și *Titu*—mici târgușoare; *Pucioasa* și *Vulcana*—stațiuni cu ape tămăduitoare; *Lăculețe*, unde e o fabrică de iarbă de pușcă; și mânăstirile: *Dealu*, unde se păstrează tigvele capetelor lui Mihai-Viteazul și Radu-cel-Mare; *Viforîta* și *Gorgota*.

4. Județul **Prahova** cu capitala *Ploești*—așezat pe câmpia dintre râurile: Prahova și Teleajănul. Acest oraș este un centru de seamă al industriei românești. Aci găsim fabrici: de lumânări, de săpun, de oțet, de tăbăcit pieile, numeroase distilării de petrol, și altele. In județul Prahova mai întâlnim următoarele localități însemnate: *Sinaia*—reședința de vară a familiei noastre domnitoare—, unde se află minunatul castel al Peleșului, ridicat de răposatul rege Carol I; *Bușteni, Azuga* și *Predealul*, stațiuni de odihnă pentru oamenii doritori de aer curat; *Comarnic*, unde se fabrică var; *Telega* și *Slănicul-Prahovei*, localități din cari se scoate sare de către răufăcătorii aduși la închisorile aflate aci; *Vălenii-de-Munte* —însemnat prin fabricarea țuicii; *Câmpina* cu împrejurimile sale—cel mai de seamă centru al industriei petrolului, care se scoate din pământ cu ajutorul sondelor; târgușorul *Filipești*—așezat pe valea Prahovei; și *Urlați*. De asemenea mai sunt mânăstirile: *Predeal, Sinaia, Cheia* și *Mizlea*.

5. Județul **Buzău** cu capitala *Buzău*, oraș așezat pe dreapta râului cu același nume. Alte localități mai însemnate are: orășelul *Mizil; Sărata* și *Monteoru*—însemnate prin exploatarea păcurii; *Boboci, Meledic* și *Lopătari:* localități cu ape tămăduitoare; apoi o sumă de mânăstiri, semănate pe toată întinderea județului, printre cari mai de seamă sunt: *Găvanu* și *Vintilă-Voda*—în creierii munților; *Rătești, Nifon, Cetățuia* și *Ciolanu*—așezate în preajma râului Buzău.

6. Județul **Râmnicul-Sărat** cu capitala *Râmnicul-Sărat*, oraș așezat pe stânga râului cu același nume. Tot în acest județ mai sunt următoarele localități de seamă: târgușorul *Plăinești; Balta-Albă*—stațiune cu ape tămăduitoare; și mânăstirile: *Poiana-Mărului, Dălhăuți* și *Măxineni*.

7. Județul **Brăila** cu capitala *Brăila*—port însemnat la Dunăre și unul dintre cele mai frumoase orașe din țară. In apropierea sa se află *Lacul-Sărat*—localitate cu ape tămăduitoare foarte căutate.

8. Județul **Ialomița** cu capitala *Călărași*, de asemenea port la Dunăre. Alte localități însemnate sunt târgușoarele: *Gura-Ialomiții, Slobozia* și *Urziceni*, precum și lacul *Amara*—însemnat prin apele sale tămăduitoare.

9. Județul **Ilfov** cu capitala **București**, oraș așezat pe râul Dâmbovița. *București*, fiind și reședința principală a M. S. Regelui, este totdeodată și capitala țării. Aci se află cele mai de seamă autorități ale statului român, cari au în deaproape priveghere bunul mers al țării. Alte localități mai însemnate în acest județ sunt: orășelul *Oltenița*—port la Dunăre; târgușorul *Fierbinți*; satul

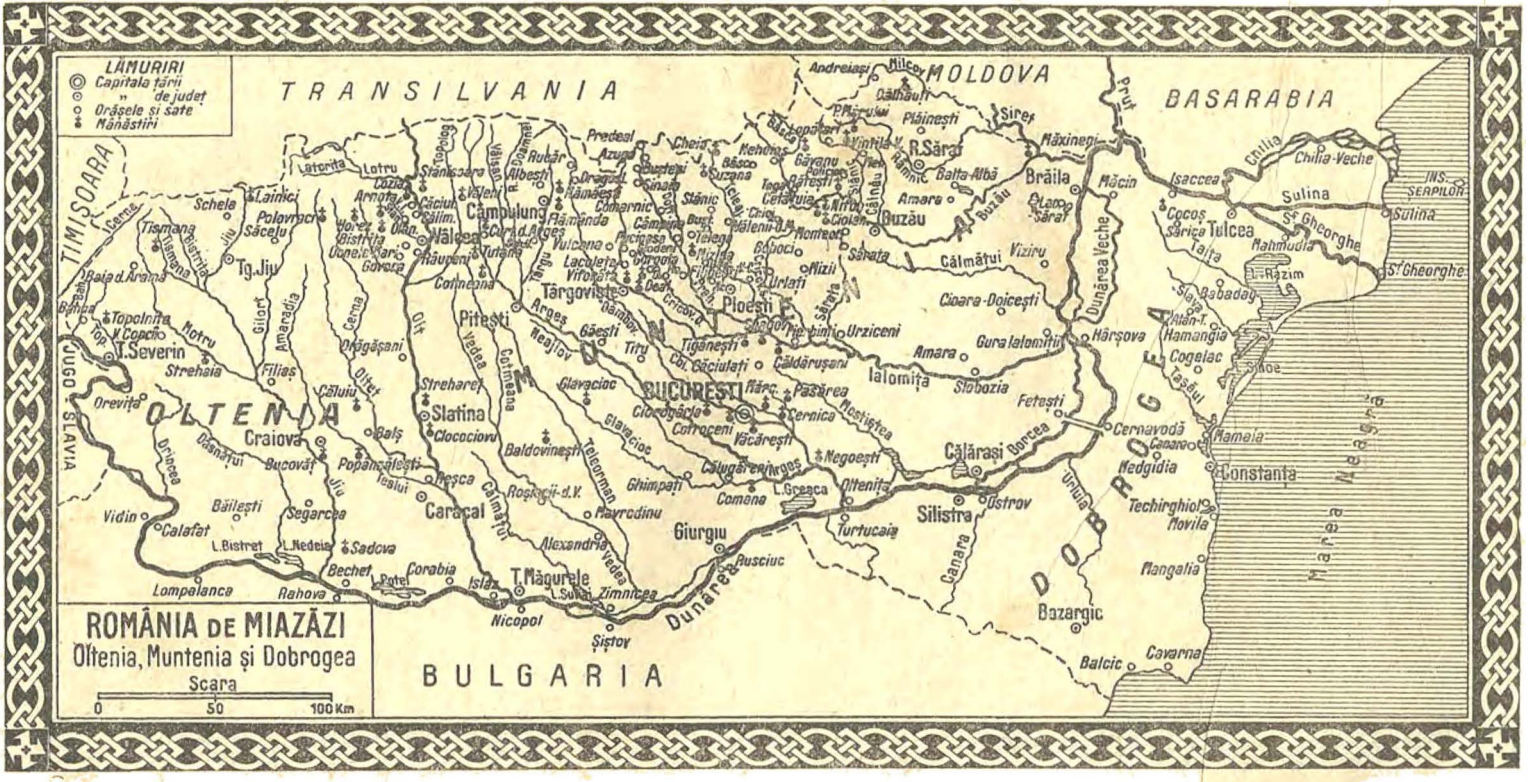

Lanțul munților Carpați împarte România în chip firesc în trei mari ținuturi. Ținutul cuprins între: Carpații Meridionali, Dunăre și marea Neagră, se numește România de Miazăzi; ținutul cuprins între Carpații Orientali și fluviul Nistru, se numește România de Răsărit; ținutul care se întinde spre Apus de Carpații Orientali, se numește România de Apus.

Căciulați, unde se află în bună stare palatul domnesc al lui Alexandru Ghica voievod, care-și avea aici reședința de vară; mânăstirile: *Cotrocenii*, unde se află și palatul regesc cu acelaș nume; *Ciorogârla*, *Mărcuța*, unde este un adăpost pentru nefericiții cu mintea turbure; *Văcărești*, unde se găsește o închisoare publică; *Cernica*, *Pasărea*, *Țigănești*, *Snagovul*—zidită, zice-se, de Vlad vodă Țepeș; *Căldărușanii* — zidită de Matei vodă Basarab; și *Negoeștii*—așezată pe râul Argeș.

10. Județul **Vlașca** are de capitală orașul *Giurgiu*—port la Dunăre. Acest oraș e foarte des pomenit în istòria neamului nostru, căci pe-aici erà drumul cel mai scurt al Turcilor spre capitala țării. Pe râușorul Neajlov se află localitatea *Călugăreni*—însemnată prin strălucita biruință a lui Mihai vodă Viteazul împotriva Turcilor la anul 1595. Tot în acest județ mai sunt mânăstirile: *Comana* și *Glavaciocul*.

11. Județul **Teleorman** cu capitala *Turnul-Măgurele*—port la Dunăre. Alte localități însemnate sunt orașele: *Zimnicea*—tot port la Dunăre, *Alexandria*, *Roșiorii-de-Vede*—amândouă așezate pe dreapta râului Vedea; și târgulețul *Mavrodinul*. In nordul Teleormanului se află mânăstirea *Baldovinești*.

12. Județul **Oltul** cu capitala *Slatina*, oraș așezat pe malul stâng al râului Olt. E străjuit spre miazănoapte de mânăstirea *Strehareț*; iar spre miazăzi, de mânăstirea *Clocociovul*.

3. Dobrogea.

Dobrogea cuprinde următoarele patru județe:

1. Județul **Tulcea** cu capitala *Tulcea*—port la Dunăre. Alte localități mai însemnate găsim: *Chilia-Veche* și *Sulina*—așezate în delta Dunării. Pe la *Sulina* intră vapoarele cari vin din marea Neagră și pornesc în susul Dunării. Apoi mai sunt: *Mahmudia*—așezat pe dreapta brațului Sf. Gheorghe; *Isaccea* și *Măcin*—porturi la Dunăre; *Babadag*—așezat lângă lacul cu acelaș nume. In apropiere de *Isaccea* se află mânăstirea *Cocoșul*. Tot de județul Tulcea ține și *insula Șerpilor* din marea Neagră, în care nu se află decât un pichet grăniceresc.

2. Județul **Constanța** cu capitala *Constanța*—cel mai mare și mai frumos port românesc la marea Neagră. Aci vin din toate părțile lumii oamenii dornici de aerul curat al mării. *Constanța* e legată cu restul țării prin minunatul pod «Regele Carol I» de lângă orășelul *Cernavodă*—port la Dunăre. Pe acest pod trece o linie fierată, care unește Dobrogea cu restul țării. In acest județ mai sunt localitățile: *Hârșova* și *Ostrov*—porturi la Dunăre; și *Mangalia*—mic port la marea Neagră. In jos de orașul *Constanța*, spre *Mangalia*, se află localitățile: *Movila* și *Techirghiol*—lângă lacul Techirghiol, în care se află un nomol cu puteri tămăduitoare ce i-au dus faima în lumea întreagă.

3. Județul **Durostor** cu capitala *Silistra*—port pe malul drept al Dunării. Tot în acest județ, lângă Dunăre, față în față cu *Oltenița*, este și orașul *Turtucaia*.

4. Judeţul **Caliacra** cu capitala *Bazargic*, oraş aşezat mai mult spre mijlocul judeţului. In apropierea malului mării Negre se află târguşoarele: *Balcic* şi *Cavarna*, cari sunt menite într'un viitor apropiat, când populaţia judeţului se va mai îndeşi, să ajungă oraşe cu mare însemnătate, datorită minunatei lor aşezări. Multă lume aleargă aci după aerul curat al mării.

România de Răsărit.

1. Moldova.

Moldova cuprinde următoarele treisprezece judeţe:

1. Judeţul **Putna** cu capitala *Focşani*—aşezat pe stânga râuleţului Milcov, fostul hotar dintre Moldova şi Muntenia. In acest judeţ întâlnim ca localităţi însemnate: *Odobeşti*, *Panciu* şi *Adjud*—renumite pentru podgoriile lor; *Mărăşeşti* şi *Mărăşti*—trecute pe veci în cartea de vitejie a neamului românesc, cu prilejul luptelor de apărare a Moldovei în războiul *Unităţii noastre naţionale*. Apoi mai sunt mânăstirile: *Soveja* şi *Vizante*.

2. Judeţul **Bacău** cu capitala *Bacău*—aşezat pe dreapta Bistriţei, puţin mai sus de vărsarea acestui râu în Siret. In apropierea Bacăului se află *Letea*, unde se găseşte una dintre cele mai mari fabrici de hârtie din ţară. Alte localităţi însemnate sunt: *Târgul-Ocna*—cu ocne de sare şi ape tămăduitoare; *Slănicul-Moldovei*—unul dintre cele mai frumoase şi mai însemnate aşezăminte cu ape lecuitoare din ţara noastră. Tot în judeţul Bacău se află localităţile: *Oituz*, *Oneşti* şi *Căiuţ*, precum şi mânăstirile: *Bogdana* şi *Caşin*, cari au fost martore ale vitejiei ostaşilor români cu prilejul încercării Germanilor şi Austriacilor, de a cuceri Moldova în 1917.

3. Judeţul **Neamţu** cu capitala *Piatra-Neamţu*—aşezat pe stânga Bistriţei, într'o minunată poziţie firească. Acest judeţ e foarte bogat în frumuseţi naturale. In cuprinsul lui se găseşte podoaba Carpaţilor Moldoveni: munţii Ceahlăului. Alte localităţi vrednice de pomenit mai sunt: orăşelul *Târgul-Neamţu*, în apropierea căruia se află rămăşiţele *Cetăţii-Neamţu*—vechiul cuib al vulturului Moldovei: Ştefan vodă cel-Mare; *Hangu* şi *Bicaz*—pe valea Bistriţei; *Buhuş*, unde se află o fabrică de postav; *Răsboieni* sau *Valea-Albă*, unde au avut loc lupte crâncene între Români şi Turci în vremea lui Ştefan-cel-Mare; şi *Băltăteşti*—localitate cu ape tămăduitoare. Judeţul Neamţu e împănat cu o sumă de mânăstiri, semn al evlaviei străbune. Astfel, găsim mânăstirile: *Neamţu*, *Secu*, *Agapia*, *Văratic*—aşezate în partea de miazănoapte a judeţului; *Pângăraţi*, *Bisericani* şi *Bistriţa*—zidită de Alexandru-cel-Bun—, câte trele aşezate în lungul râului Bistriţa; asemenea se mai găsesc o sumă de schituri prin ponoarele munţilor.

4. Judeţul **Fălticeni** cu capitala *Fălticeni*—aşezat pe lunca dintre dealul Baia şi râul Moldova. Spre apus de *Fălticeni*, în apropierea Moldovei, se află localitatea *Baia*, unde Matei Corvin a fost pus

pe goană de oștenii lui Ștefan-cel-Mare la 1467. Tot în acest județ mai sunt târgușoarele: *Pașcani* și *Lespezi*, precum și satul *Ruginoasa*, unde se află mormântul lui Alexandru Ioan Cuza, primul voievod al țărilor române unite. Asemenea mai sunt mânăstirile: *Probota*—zidită de Petru-Rareș voievod, și *Slatina*.

5. Județul **Dorohoi** cu capitala *Dorohoi*—așezat pe dreapta Jijiei, lângă fostele maluri ale lacului Dorohoi. În acest județ mai găsim localitățile: *Mihăileni*—fost odinioară capitala județului, *Mamornița*, *Herța*, *Dărăbani*, *Rădăuți* și *Săveni*—târgușoare.

6. Județul **Botoșani** cu capitala *Botoșani*—unul dintre orașele mari și frumoase ale țării, în care industria și negoțul și-au luat un avânt îmbucurător. Alte localități vrednice de pomenit mai sunt: *Hârlău*, unde se fabrică cele mai bune pietre de moară; și târgulețele: *Burdujeni*, *Sulița* și *Ștefănești*.

7. Județul **Iași** cu capitala *Iași*—așezat pe malul stâng al Bahluiului. Aci a fost odinioară capitala vechei Moldove. Orașul *Iași* e cel mai mare și mai frumos din cuprinsul moldovenesc. Are o sumă de clădiri de seamă. Tot în județul Iași mai găsim orășelele: *Târgul-Frumos*, *Podul-Iloaei* și *Sculenii-Moldovei*. În jurul *Cotnarilor* sunt cele mai renumite podgorii ale Moldovei. În partea de miazăzi a orașului *Iași* se văd mânăstirile: *Galata*, *Cetățuia* și *Frumoasa*.

8. Județul **Roman** cu capitala *Roman*—așezat pe stânga râului Moldova, aproape de vărsarea acestuia în Siret. Aci se află cea mai veche episcopie moldovenească, înființată de Alexandru-cel-Bun. Mult mai sus de Roman, pe stânga Siretului, se află localitatea *Scheia*, unde Ștefan-cel-Mare a nimicit pe Hroiot, venit în Moldova cu ajutor turcesc spre a-l scoate din domnie la 1486. Mai jos de *Scheia*, în lunca Siretului, pe partea dreaptă, se află satul *Mircești*—unde a fost înmormântat poetul Alexandri.

9. Județul **Vaslui** cu capitala *Vaslui*—așezat pe stânga Bârladului, puțin mai sus de vărsarea Vasluiului în acest râu. În apropierea acestui oraș se află *Valea-Racovei*, vestita localitate unde Ștefan-cel-Mare a câștigat cea mai de seamă victorie împotriva Turcilor, la 10 Ianuarie, 1475. După această isbândă, el zidi, chiar în Vaslui, biserica «*Sf. Ioan Botezătorul*», ca semn de mulțumire față de Cel-Atotputernic pentru biruința sa împotriva păgânilor. Tot în acest județ e și mânăstirea *Dobrovăț*, unde se află o închisoare de răufăcători.

10. Județul **Fălciu** cu capitala *Huși*, oraș înconjurat de podgorii. Alte localități însemnate are: *Stănilești*—lângă Prut, unde a avut loc un crâncen războiu între Ruși și Turci, pe vremea voievodului Dimitrie Cantemir, la 1711, în care Rușii au fost groaznic bătuți; iar în partea de miazăzi e târgulețul *Fălciu*—fost odinioară capitala județului Fălciu.

11. Județul **Tutova** cu capitala *Bârlad*, oraș foarte vechiu, așezat pe dreapta râului Bârladul. Alte localități mai însemnate are: târgulețele: *Murgeni*, *Zorleni* și *Pușești*; precum și mânăstirea *Adam*.

12. Județul **Tecuciu** cu capitala *Tecuciu*—așezat pe dreapta

Bârladului. Localitate mai vrednică de pomenit în acest județ este târgușorul *Nicorești*—vestit prin podgoriile sale; se află așezat puțin mai sus de Tecuciu.

13. Județul **Covurlui** cu capitala *Galați*, cel mai însemnat port dunărean; este așezat pe stânga Dunării, nu departe de vărsarea Siretului în acest fluviu. Aci se fac tot soiul de afaceri în legătură cu: industria, comerțul și agricultura țării. Alte localități mai însemnate în acest județ sunt târguleţele: *Oancea*, *Pechea* și *Berești*.

2. Basarabia.

Basarabia—ținut răpit din Moldova lui Ștefan-cel-Mare, de către Ruși, la 1812, și reîntors la sânul patriei mame, în 1918—are următoarele nouă județe:

1. Județul **Cahul** cu capitala *Cahul*—așezat în apropiere de malul stâng al Prutului. Localitățile cele mai însemnate din acest județ sunt: *Renii*—aproape de vărsarea Prutului în Dunăre, e port; și târgurile: *Baimaclia* și *Leova*. Lângă lacul Cartal, aproape de Dunăre, e mânăstirea *Sf. Ferapontie*.

2. Județul **Ismail** cu capitala *Ismail*—port la Dunăre, așezat pe stânga brațului Chilia, între lacurile: Ialpug și Catalpug. Localitățile cele mai însemnate sunt: *Bolgrad*—așezat pe malul lacului Ialpug; *Chilia-Nouă* și *Vâlcov*—așezate pe stânga brațului Chilia; și *Tuzla*—așezat pe malul lacului Burnas. In marginea de răsărit a orașului *Ismail*, lângă Dunăre, se află mânăstirea *Uspenie*.

Intre Prut—începând dela *Vadul-lui-Isac*—și lacul *Conduc*, se văd urmele *valului lui Traian*, străvechiul meterez ridicat de strămoșii noștrii spre a ținuturi năvala barbarilor din Răsărit.

3. Județul **Cetatea-Albă** cu capitala *Cetatea-Albă*—pe turcește *Acherman*, oraș așezat lângă limanul Nistrului, cu un trecut istoric de seamă. In jurul său sunt o sumă de podgorii, cari produc un vin de cea mai bună calitate. Acest județ e locuit de mulți coloniști de neam german, din care pricină unele localități au fost botezate cu numiri germane. Județul Cetatea-Albă are o sumă de orășele și târguleţe vrednice de pomenit. Astfel, în partea de jos găsim târgușoarele: *Taraclia*, *Ivanovca-Bulgărească*, *Tatar-Bunar*, *Sărata-Veche* și *Bairamcea*; iar în partea de sus se află târgușoarele: *Leipzig* sau *Spinoasa*, *Tarutino*, *Satul-Babei* sau *Volontirovca*, *Ivanovca-Rusească* și *Starocazaclia*.

4. Județul **Tighina** cu capitala *Tighina*—numit și *Bender*, oraș așezat pe malul drept al Nistrului. Odinioară aci era una dintre cele mai puternice fortărețe moldovenești. In fața *Tighinei*, pe celălalt mal al Nistrului, se află orașul ucrainian *Tiraspol*. In acest județ se mai găsesc următoarele târguri și sate vrednice de pomenit: *Ciadâr-Lunga*, *Comrat* și *Basarabeasca*—în partea de jos; iar *Cimișlia*, *Gura-Galbenă*, *Manzir*, *Petrovca* și *Căușenii-Noui*—în partea de sus a județului. De asemenea mai e și *Plăcinta* sau *Iosefsdorf*—locuit aproape numai de coloniști de neam german. Puțin mai la sud de *Tighina*, tot aproape de malul Nistrului, se mai află mânăstirea *Neamțu-Nou*.

Intre Prut—începând mai sus de *Leova*, și Nistru — puțin mai jos de *Tighina*, întâlnim un al doilea *val al lui Traian*.

5. Județul **Chișinău** cu capitala *Chișinău*, oraș așezat pe dreapta

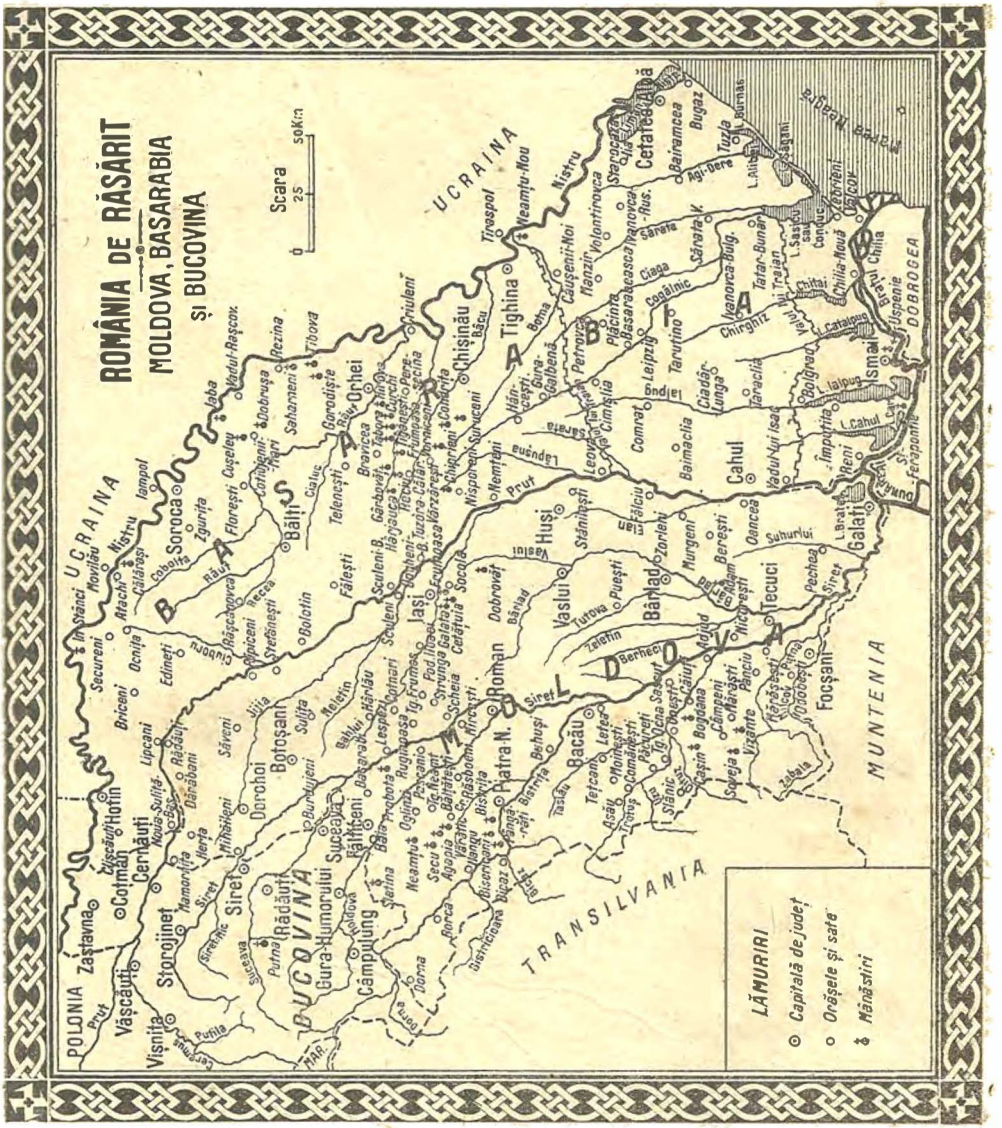

râului Bâcu; este cel mai mare și cel mai frumos oraș al Basarabiei. Alte localități mai însemnate sunt: *Nemțeni*—pe malul stâng al Prutului; precum și: *Nisporeni*, *Vorniceni* și *Hâncești*. Puțin mai sus de *Nisporeni*, pe dreapta râului Lăpușna, se află mână-

stirea *Vărzărești*—cea mai veche așezare călugărească din Basarabia. De asemenea mai întâlnim în județul Chișinău mânăstirile: *Chiprieni, Condrița* și *Suruceni-Sft.-Gheorghe.*

6. Județul **Orhei** cu capitala *Orhei*—așezat pe stânga râului Răutul, oraș cu o vechime ce se pierde în vremurile cele mai depărtate ale trecutului nostru. In acest județ mai găsim următoarele localități de seamă: *Criuleni* și *Rezina*—pe malul drept al Nistrului; și *Peresecina, Țelenești, Bravicea* si *Țuțora-Călărași*—în partea de apus a județului. Tot în județul Orhei mai sunt mânăstirile: *Saharneni* și *Tibova*—pe malul Nistrului; *Dobruța*—în nordul județului; *Gorodiște* sau *Grădiștea*—săpată în stâncile muntelui, nu departe de Nistru; *Hirova* și *Curchi*—la apus de orașul *Orhei*; iar: *Tabora, Țigănești, Frumoasa, Gârbovăț, Reciul* și *Hârjauca*—în apusul județului.

7. Județul **Bălți** cu capitala *Bălți*, oraș așezat într'un ținut mlăștinos, pe malul drept al râului Răutul. Este însemnat și prin întinsul negoț de vite ce se face la bâlciurile cari se țin aici în cursul anului. Alte localități însemnate sunt târgurile: *Bolotinul, Sculenii* și *Unghenii-Basarabiei*—pe malul stâng al Prutului; *Râșcanovca* și *Fălești*—spre mijlocul județului.

8. Județul **Soroca** cu capitala *Soroca*, oraș așezat pe malul drept al Nistrului—însemnat în vechime ca una dintre cele mai puternice fortărețe moldovenești. Aci se face întins negoț de cereale. Mai e însemnat și prin fabricarea tutunului produs în Basarabia. In fața *Sorocăi*, peste Nistru, se află orașul ucrainian, *Iampol*. Ca localități însemnate în acest județ, mai se află: *Atachi* și *Vadul-Rașcovului*—pe malul stâng al Nistrului. In fața târgulețului *Atachi*, dincolo de Nistru, e orașul ucrainian *Movilău*. Tot în județul Soroca, mai sunt târgurile: *Zguriția, Floreștii* și *Cotiujenii-Mari*; precum și mânăstirile: *Jaba* și *Călărași*—lângă Nistru; și *Cușelău*—la nordul târgului *Cotiujenii-Mari*.

9. Județul **Hotin** cu capitala *Hotin*, oraș așezat pe malul drept al Nistrului. Odinioară, *Hotinul* a fost una dintre cele mai de seamă fortărețe moldovenești. Numele lui e înscris la locul de cinste, nu numai în Istoria poporului român, ci și 'n Istoria popoarelor megieșe, pe cari Moldovenii le-au făcut să cunoască vitejia românească. Astfel, Polonii, Cazacii, Tătarii, Rușii și Turcii: cunosc din cartea trecutului lor, ce-a fost odinioară *Hotinul!* In județul Hotin mai întâlnim următoarele localități însemnate: *Noua-Suliță-Basarabeană* și *Lipcanii*—târguri așezate pe malul stâng al Prutului; *Clișcăuți, Briceni* și *Edineți*—dealungul județului; și *Secureni*—nu departe de malul Nistrului. Tot pe malul Nistrului se află și mânăstirea numită *In Stânci*.

3. Bucovina.

Bucovina este alcătuită din următoarele unsprezece județe:

1. Județul **Câmpulung** cu capitala *Câmpulungul-Bucovinei*, oraș așezat pe malul drept al Moldovei, într'o regiune bogată în păduri.

Localităţile mai însemnate din acest judeţ sunt: *Vama*—aşezat la vărsarea Moldoviţei în râul Moldova; *Vatra-Dornei*—aşezat lângă vărsarea râuleţului Dorna în Bistriţa; *Fundul-Moldovei*—la isvoarele râului Moldova; şi *Ruşii-Moldoviţei*—aşezat pe stânga râului Moldoviţa.,

2. Judeţul **Gura-Humorului** cu capitala *Gura-Humorului*, oraş

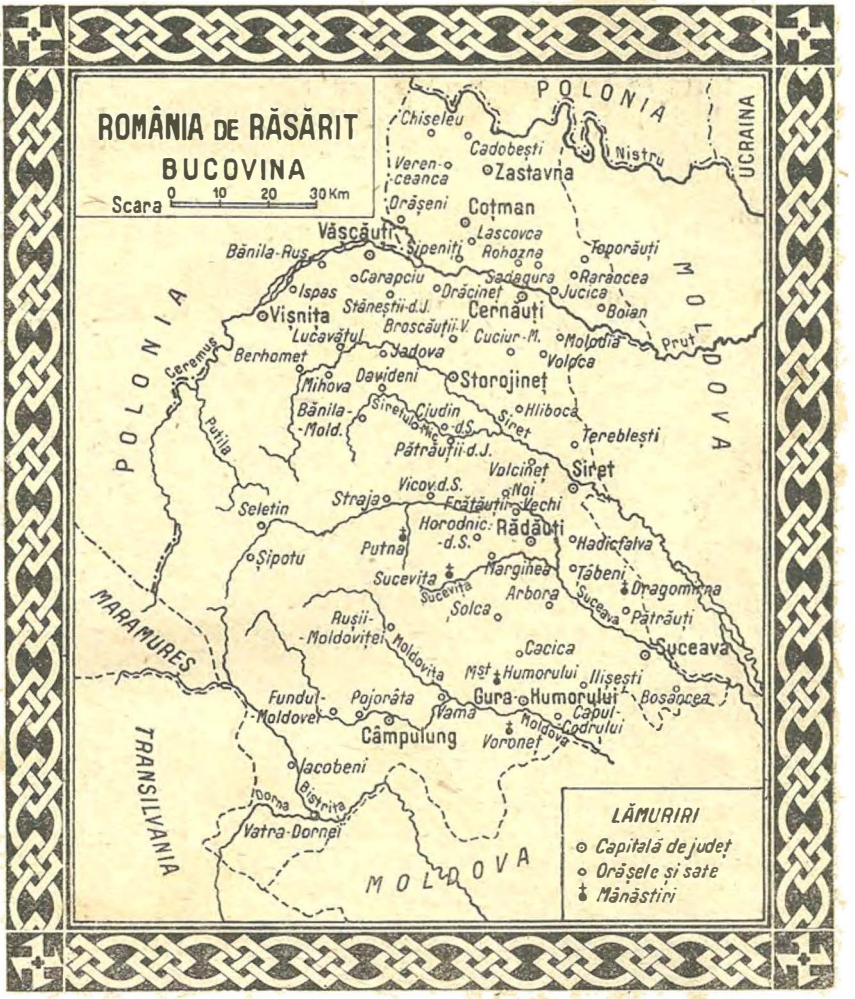

aşezat pe stânga râului Moldova. In acest judeţ mai găsim următoarele localităţi mai însemnate: *Arbora*—orăşel, *Solca*, *Ilişeşti* şi *Capul-Codrului*. Asemenea mai sunt mânăstirile: *Voroneţ* şi *Humorului*.

3. Judeţul **Suceava** cu capitala *Suceava*—vechea reşedinţă a lui Ştefan-cel-Mare, oraş aşezat pe malul drept al râului cu acelaş

nume, în apropierea căruia se văd urmele cetății Suceava. A fost multă vreme capitala Moldovei. Ca localități mai însemnate, găsim: *Bosancea* și *Pătrăuți*—așezate tot în apropierea râului Suceava; iar puțin mai sus de *Pătrăuți* se află mânăstirea *Dragomirna*.

4. Județul **Rădăuți** cu capitala *Rădăuți*, oraș așezat pe lunca dintre râușorul Sucevița și râul Suceava, care străbate județul dealungul său. *Rădăuții* e al doilea oraș al Bucovinei, ca însemnătate. Alte localități vrednice de pomenit sunt: *Șipotul, Seletinul, Straja, Vicovul-de-Sus, Vicovul-de-Jos, Frătăuții-Noui* și *Frătăuții-Vechi*—toate așezate în lungul râului Suceava. Nu departe de Rădăuți mai sunt: *Horodnicul-de-Jos, Horodnicul-de-Sus, Marginea* și *Volovățul*. Pământul acestui județ adăpostește osemintele celui mai viteaz voivod al Moldovei — Ștefan-cel-Mare — în străvechea mânăstire *Putna*, cea zidită de dânsul. Tot în acest județ se află și mânăstirea *Sucevița*—așezată aproape de isvoarele râului cu acelaș nume.

5. Județul **Siret** cu capitala *Siret*, oraș așezat pe partea dreaptă a râului cu acelaș nume. Localități mai însemnate are: *Hliboca, Volcinet, Terebleşti, Hadicfalva* și *Țâbeni*—aceste două din urmă locuite aproape numai de Unguri.

6. Județul **Vișnița** cu capitala *Vișnița*, oraș așezat pe partea dreaptă a râului Ceremuș. Alte localități însemnate are: *Berhometul, Mihova* și *Lucavățul*—așezate pe valea Siretului; și *Ispasul*—pe dreapta Ceremușului.

7. Județul **Storojinet** cu capitala *Storojinet*, oraș așezat pe stânga râului Siret. In acest județ se mai află următoarele localități mai însemnate: *Bănila-Moldovenească, Davideni, Ciudinul* și *Pătrăuții-de-Jos*—pe valea Siretului-Mic; *Jadova*—pe valea Siretului Mare; și *Broscăuții-Vechi*—în nordul județului.

8. Județul **Văsoăuți** cu capitala *Văscăuți*, oraș așezat în apropierea Ceremușului. Localități mai însemnate are: *Bănila-Rusească, Carapciu, Stăneștii-de-Jos* și *Drăcinet*—toate târgulețe.

9. Județul **Cernăuți** cu capitala *Cernăuți*, oraș așezat pe partea dreaptă a râului Prut. E cel mai mare oraș al Bucovinei și a fost—până la unirea ei cu patria mamă—reședința guvernatorului acestui ținut. Alte localități însemnate sunt: *Cuciur-Mare, Volocа* și *Molodia*—în partea de sud a județului; iar *Boian, Toporăuți, Rarancea, Jucica-Nouă, Jucica-Veche, Sadagura* și *Rohozna*—în partea de nord, dincolo de malul stâng al Prutului.

10. Județul **Cotman** cu capitala *Cotman*, oraș așezat pe dreapta unui afluent al Prutului. In acest județ mai găsim următoarele localități mai însemnate: *Orășeni, Șipeniți* și *Lascovca*—locuite în mare parte mai mult de Ruteni sau Români rutenizați.

11. Județul **Zastavna** cu capitala *Zastavna*, oraș așezat în partea de sud a județului. Localități cu oarecare însemnătate mai găsim următoarele: *Cadobești, Verenceanca* și *Chiseleu*.

România de Apus.

1. Maramureşul.

Ţinutul **Maramureşului** cuprinde un singur judeţ.

1. Judeţul **Maramureş** cu capitala *Sighetul-Maramureşului*, oraş aşezat pe stânga râului Tisa, având împrejurimi vrednice de văzut. Din strămoşescul Maramureş, Românii stăpânesc astăzi numai o mică parte. Alte localităţi mai însemnate găsim: *Rona, Vişăul, Borşa, Fântâna*, şi *Săcelu*; iar pe malul stâng al Tisei se află localitatea cu ape tămăduitoare: *Viscu*.

2. Crişana sau Ţara Crişurilor.

Ţinutul **Crişanei**—numit astfel fiindcă e udat de apele Crişului—e alcătuit din patru judeţe:

1. Judeţul **Sătmar** cu capitala *Sătmar* sau *Satul-Mare*,—aşezat pe malul drept al Someşului, la deschiderea văii acestuia în câmpia Tisei. In acest judeţ mai găsim localităţile: *Careii-Mari*, unde este şi reşedinţa prefectului, oraş aşezat nu departe de malul stâng al râului Crasna; *Baia-Mare* şi *Baia-Sprie*: în împrejurimile cărora se găsesc localităţi de unde se scoate aur şi argint; acestea sunt în răsăritul judeţului, ca şi *Şomcuţa-Mare*. Apoi mai sunt: *Sărchiuz, Medieş* şi *Seini*—cam în mijlocul judeţului; iar *Dorolţ*, aproape de *Careii-Marii*. In nordul judeţului se află *Băile-Târna*, cu ape tămăduitoare.

2. Judeţul **Sălagiu** cu capitala *Zălău*, oraş aşezat între dealurile depe valea râului Crasna. Tot în acest judeţ mai găsim ca localităţi însemnate: *Şimlăul* şi *Crasna*—pe valea Crasnei; şi *Tăşnad*. In colţul din miazănoapte-răsărit se află istoricul *Goräslău*, unde Mihai-Viteazul—împreună cu generalul Basta—a învins pe Unguri, conduşi de domnitorul lor, Sigismund Batori.

3. Judeţul **Bihor** cu capitala *Oradia-Mare*, oraş aşezat pe malul drept al *Crişului-Repede*, chiar la ieşirea lui dintre dealuri. Ca localităţi însemnate, acest judeţ are: *Salonţa-Mare*—aşezată în ţinutul cuprins între Crişul-Repede şi Crişul-Negru, şi *Beiuşul*—aşezat pe dreapta Crişului-Negru, orăşele cu poziţii fireşti foarte frumoase. In nordul judeţului sunt: *Mărghita*—pe dreapta Bereteului, şi *Mihaifălău*. In apropiere de *Oradia-Mare*, spre sud, se află localităţile cu ape tămăduitoare: *Episcopia* şi *Felix*. *Vadul*—pe dreapta Crişului-Repede, şi *Stâna-din-Vale*: sunt localităţi căutate pentru aerul lor dătător de sănătate. In munţii Bihorului, dela cari şi-a luat numele şi judeţul, se află localitatea *Băiţa*—de unde se scoate aur şi aramă.

4. Judeţul **Arad** cu capitala *Arad*, oraş aşezat pe dreapta Mureşului; este unul dintre frumoasele oraşe ale României. In acest judeţ mai sunt următoarele localităţi însemnate: *Lacul-Mare* sau *Nădlac*—pe dreapta Mureşului, chiar lângă hotarul dintre România şi Ungaria; *Radna*—tot pe dreapta Mureşului: *Şiria, Păncota* şi

Zărand—aşezate între dealurile cari brăzdează cuprinsul dintre Mureş şi Crişul-Alb, şi pe cari sunt cele mai renumite podgorii din partea locului. Tot în acest judeţ sunt şi localităţile cu ape tămăduitoare: *Vaţa* — pe Crişul-Alb, şi *Moneasa* — în munţii Codrului.

3. Banatul Timişoarei.

Ţinutul **banatului Timişoarei** cuprinde două judeţe:

1. Judeţul **Timiş-Torontal** cu capitala *Timişoara*, oraş aşezat pe canalul Bega. E unul dintre cele mai vechi şi mai frumoase oraşe ale ţinutului. In acest judeţ sunt o sumă de localităţi însemnate: atât prin frumoasa lor aşezare firească, precum şi prin marele lor număr de locuitori. Astfel avem: *Sânmiclăuşul-Mare, Aradul-Nou* şi *Lipova*—aşezate în stânga Mureşului; apoi: *Besenova, Biled, Vinga* şi *Iarmata-Timişană*—în sus de oraşul *Timişoara*; *Jimbolia* — pe aceiaş linie cu *Timişoara*; iar *Deta, Denda, Gătaia, Libling* şi *Tormac*—în josul *Timişoarei*. Pe lângă acestea mai sunt: *Băile Buziaş*—localitate cu ape tămăduitoare foarte căutate, la răsărit de oraşul Timişoara.

2. Judeţul **Caraş-Severin** cu capitala *Lugoş*, oraş aşezat pe valea Timişului, având frumoase împrejurimi. In acest judeţ mai sunt următoarele localităţi însemnate: *Caransebeş*—aşezat tot pe valea Timişului; *Oraviţa, Anina, Craşova*—la sud de *Lugoş; Baziaş, Moldova-Nouă* şi *Orşova*—aproape de malul stâng al Dunării. In ţinutul dintre *Oraviţa* şi *Moldova-Nouă* se găseşte multă aramă. Pe apa Bârsavei, la *Reşiţa*, sunt cele mai mari aşezăminte industriale din ţara noastră pentru fabricarea fierului. In apropierea Dunării, pe apa Cernei, se află renumitele ape tămăduitoare dela *Băile-Herculane*, lângă *Mehadia*.

4. Transilvania.

Ţinutul **Transilvaniei** este alcătuit din cincisprezece judeţe:

1. Judeţul **Huniedoara** cu capitala *Deva*, oraş aşezat pe stânga râului Mureş. Alte localităţi mai de seamă sunt: *Orăştia* şi *Dobra*—aşezate tot pe stânga Mureşului; *Huniedoara* şi *Haţeg*—spre apus de râul Streiul; *Bradul* şi *Râşca*—aşezate pe Crişul-Alb. Dela *Săcărâmb* şi *Gura-Bârsei* se scoate aur, iar dela *Baia-de-Criş* se scoate argint. In munţii Haţegului se află *Petroşanii*, unde se găseşte una dintre cele mai însemnate mine de cărbuni din ţară. Spre apus-miazăzi de *Haţeg* se află *Grădiştea*, pe locul unde odinioară a fost *Sarmisegetuza*, capitala regelui Decebal al Dacilor.

2. Judeţul **Sibiu** cu capitala *Sibiu*—aşezat pe malurile râului Cibinul. E unul dintre cele mai frumoase oraşe ale Transilvaniei şi un centru cultural românesc, de frunte. Alte localităţi însemnate are: *Sebeşul-Săsesc*—aşezat pe râul Sebeş, e renumit pentru podgoriile sale; *Mercurea*—localitate cu băi tămăduitoare; *Orlat* şi *Şălişte*—satele Romîncelor frumoase; *Răşinari* şi *Cişnădie*—la

sud de Sibiu ; *Selimberg*—nu departe de Sibiu, însemnat prin biruința care a deschis lui Mihai-Viteazul drumul cuceririi Ar-

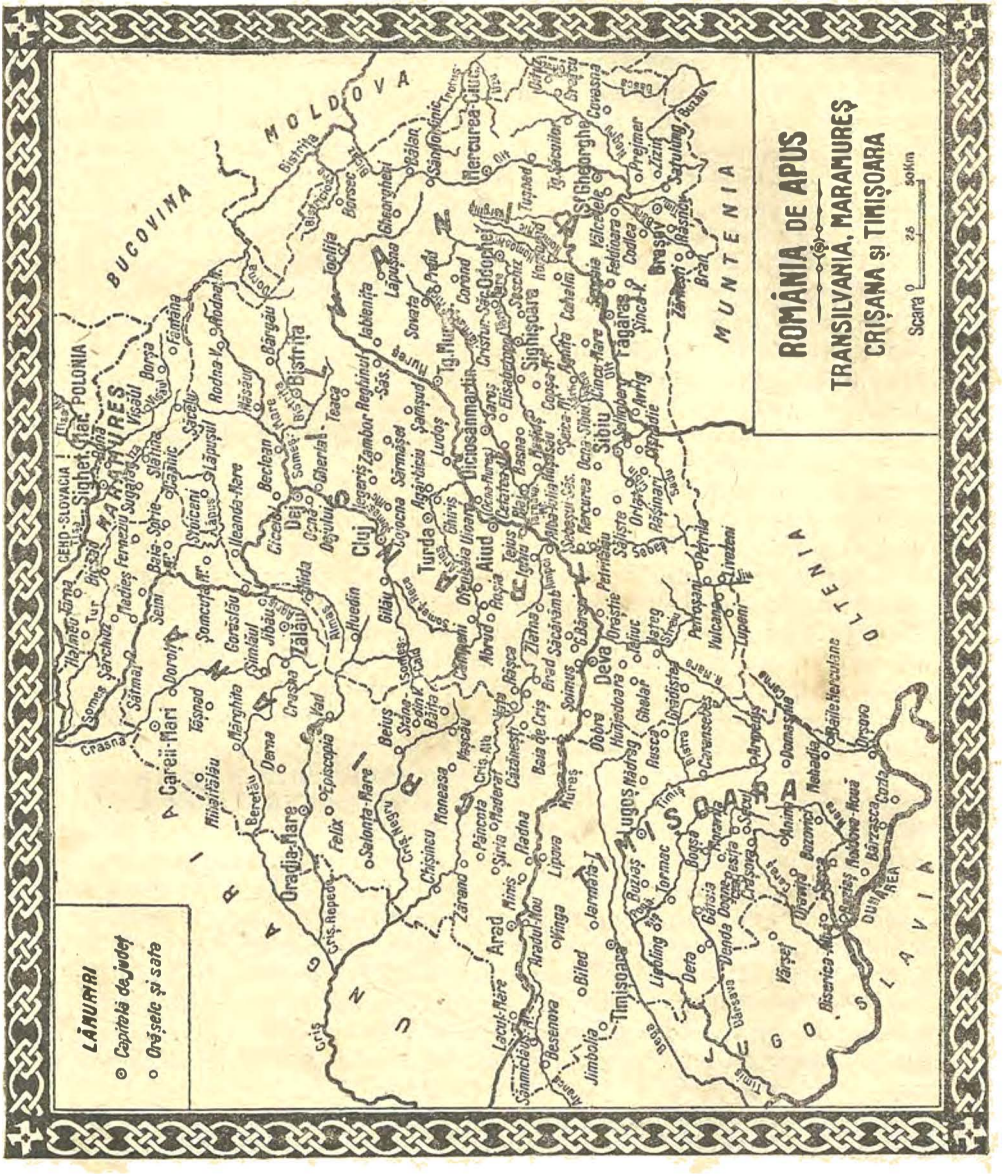

dealului; *Avrig*—satul nașterii nemuritorului învățător al neamului românesc: Gheorghe Lazăr.

3. Județul **Făgăraș** cu capitala *Făgăraș*, oraș cu un bogat trecut istoric, așezat pe stânga Oltului. Alte localități însemnate are :

Şercaia, Şinca-Veche şi *Zărneşti*—sate cu frumoase aşezări fireşti; *Bran*—aproape de pasul cu acelaş nume, lângă care se află şi străvechiul castel al Branului, dăruit de localnici M. S. Reginei Maria a României.

4. Judeţul **Braşov** cu capitala *Braşov*, oraş cu un interesant trecut istoric şi negustoresc, aşezat la poalele Carpaţilor ardeleni. Localităţile cele mai însemnate din acest judeţ sunt: *Feldioara*—pe malul stâng al Oltului; *Codlea* şi *Prejmer*—la nord de Braşov; *Râşnovul* şi *Şapte-Sate*—la sud de Braşov. In *Râşnov* se află frumosul castel dăruit de localnici A. S. Regale Principelui Carol, Moştenitorul Tronului. La *Zizin*, unul din cele *Şapte-Sate*, se găsesc şi ape tămăduitoare.

5. Judeţul **Trei-Scaune** cu capitala *Sfântul-Gheorghe*, oraş aşezat pe malul drept al Oltului. Alte localităţi vrednice de pomenit mai sunt: *Târgul-Secuilor, Breţcu* şi *Oituz*—în apropiere de graniţa Moldovei. Tot în acest judeţ sunt vechile localităţi cu ape tămăduitoare: *Vâlcelele*—aproape de oraşul *Sfântu-Gheorghe*, şi *Covasna*—la sud de *Târgul-Secuilor*.

6. Judeţul **Alba-de-Jos** cu capitala *Aiud*, oraş aşezat pe malul drept al Mureşului. Acest judeţ, deşi mic ca întindere, are o sumă de localităţi însemnate. Astfel: *Alba-Iulia*—vechea capitală a Transilvaniei sub Mihai vodă Viteazul; *Blaj*—la întâlnirea celor două Târnave, e cel mai de seamă centru cultural românesc din Ardeal; *Uioara*, unde se află cele mai vestite ocne de sare ale Ardealului, localitate aşezată pe stânga Mureşului; *Teiuş*—între *Aiud* şi *Alba-Iulia*; *Abrud*—cu vestitele sale mine de aur; *Zlatna*, de unde, de asemenea, se scoate aur şi aramă; *Ighiu*—între *Teiuş* şi *Alba-Iulia*. Ca localităţi cu ape tămăduitoare avem: vestita *Ocna-Sibiului*—nu departe de *Sibiu*; şi *Ocna-Mureşului*—lângă *Uioara*.

7. Judeţul **Târnava-Mare** cu capitala *Sighişoara*, oraş aşezat într'o minunată poziţie pe valea râului Târnava-Mare. Pe vremuri, aici eră una dintre puternicele fortăreţe ale Ardealului. In jurul *Sighişoarei* sunt o sumă de podgorii. Alte localităţi însemnate în acest judeţ sunt: *Mediaş*—deasemenea însemnat prin podgoriile sale, aşezat pe apa Târnavei-Mari; *Elisabetopol* sau *Ibaşfalău*—pe stânga Târnavei, şi *Saschiz*—în apropiere de Târnava. In sudul judeţului sunt: *Şeica-Mare, Agnita, Cincu-Mare* şi *Cohalm*.

8. Judeţul **Târnava-Mică** are capitala *Diciosânmartin*, oraş aşezat pe apa Târnavei-Mici. Ca localităţi însemnate în acest judeţ găsim: *Huşusău*—în apropiere de râul Târnava-Mare; şi *Basna*—cu ape tămăduitoare. Tot în acest judeţ se află şi *Cetatea-de-Baltă*, care odinioară ţineà de stăpânirea Moldovei.

In cuprinsul celor două Târnave se găsesc localităţi cu gaze naturale, foarte mult folosite în industria din partea locului.

9. Judeţul **Odorhei** cu capitala *Odorhei*, oraş aşezat pe Târnava-Mare; este un însemnat centru secuesc. Ca localităţi mai însemnate are: *Cristurul-Secuesc*—tot pe apa Târnavei-Mari, şi *Corond*—localitate cu ape tămăduitoare.

10. Judeţul **Ciuc** cu capitala *Miercurea-Ciucului*, oraş aşezat pe

valea Oltului. Localităţi însemnate are: *Sândominic* — puţin mai jos de isvoarele Oltului; şi *Gheorgheni* sau *Sânmiclăuş*—nu departe de isvoarele Mureşului. Tot în acest judeţ mai sunt băile: *Tuşnad*—pe dreapta Oltului, şi *Borzec*—aproape de isvoarele Bistricioarei, amândouă cu ape tămăduitoare.

11. Judeţul **Turda-Arieş** cu capitala *Turda*, oraş aşezat pe malurile râului Arieş. In împrejurimile acestui oraş a fost ucis cel dintâi făuritor al Unirii tuturor Românilor, Mihai vodă Viteazul, din ordinul nemernicului general Gheorghe Basta. Alte localităţi însemnate din acest judeţ sunt: *Agârbiciu*—pe malul stâng, şi *Ghiriş*—pe malul drept al Arieşului; *Ludoş*—pe malul drept al Mureşului, puţin mai sus de vărsarea Arieşului în Mureş; *Câmpeni*—pe stânga Arieşului, aproape de isvoarele acestui râu; *Roşia* şi *Ofenbaia*—pe partea dreaptă a râului Arieş, spre nord-est de *Abrud*: localităţi din împrejurimile cărora se scoate aur.

12. Judeţul **Mureş** cu capitala *Târgul-Mureşului*, aşezat pe râul Mureş. Acest oraş este un important centru secuesc. Alte localităţi însemnate în acest judeţ sunt: *Reghinul-Săsesc* şi *Topliţa*—aşezate pe râul Mureş; pe valea râului Gurghiu, mai sunt: *Iableniţa* şi *Lăpuşna*. Tot în acest judeţ se află renumita localitate cu ape tămăduitoare, *Sovata*—pe râul Târnava-Mică.

13. Judeţul **Cojocna** cu capitala *Cluj*, oraş aşezat pe râul Someşul-Mic. E cel mai mare centru ardelenesc, din toate punctele de vedere. In acest judeţ mai sunt următoarele localităţi însemnate: *Hueclin*—pe dreapta Crişului-Repede; *Hida*—pe apa Almaşului; *Gilău*—la vărsarea Someşului-Cald şi Someşului-Rece în Someşul-Mic; *Teaca*—aşezat în partea de răsărit a judeţului; şi *Cojocna*—localitate cu ape tămăduitoare, aşezată la răsărit de oraşul *Cluj*.

14. Judeţul **Solnoc-Dobâca** are de capitală oraşul *Dej*, la unirea Someşului-Mic cu Someşul-Mare. Alte localităţi însemnate sunt: *Gherla*—pe dreapta Someşului-Mic; *Beclean*—pe Someşul-Mare; *Ileanda-Mare*—pe dreapta Someşului unit; şi *Ocna-Dejului*—la miazăzi de Dej. Tot în acest judeţ se află şi vechea cetate *Ciceiul*, care ţinea pe vremea lui Petru-Rareş de stăpânirea moldovenească. Asemenea mai e localitatea *Stoiceni*—cu ape tămăduitoare, şi *Lăpuşul*—în cuprinsul căruia se găseşte aramă.

15. Judeţul **Bistriţa-Năsăud** cu capitala *Bistriţa*—locul naşterii lui Andrei Mureşianu, oraş aşezat pe râul Bistriţa Transilvaniei. In acest judeţ mai găsim următoarele localităţi însemnate: *Năsăudul, Rodna-Veche* şi *Rodna-Nouă*—aşezate pe râul Someşul-Mare; şi *Bârgăul*, pe valea Bistriţei.

* * *

Acestea sunt cele şaptezecişişase de judeţe ale României, cu localităţile lor cele mai însemnate.

BOGĂŢIILE FIREŞTI ALE ROMÂNIEI

1. Bogăţiile depe suprafaţa pământului.

Dumnezeu a dăruit pământul ţării noastre cu atâtea isvoare de bogăţii firești, cum nu mai are alt cuprins depe suprafaţa pământului. Acest pământ sfânt al patriei noastre dă Românului: *rodul* îmbelşugat al *semănăturilor*; *fructele* cele gustoase ale *pomilor* roditori; minunatul şi *plăcutul rod al viilor*; *lemnul* atât de trebuincios al *pădurilor*; *sarea* cea atât de folositoare *hranei*; *petrolul* cel atât de căutat în toate industriile născocite de mintea omului; *cărbunii* atât de trebuincioşi încălzitului; *fierul*, *arama*, *argintul şi aurul*: metale atât de mult folosite în tot felul de industrii; *ape tămăduitoare* pentru tot soiul de boale; şi câte alte avuţii naturale!

Cerealele. — Aproape jumătate din cuprinsul României este alcătuit din pământ bun pentru arătură. Din această pricină, sătenii se îndeletnicesc cu cultivarea mai tuturor felurilor de cereale şi plante industriale—ca: inul, cânepa, tutunul, şi altele; dar mai ales cu cultura porumbului—hrana de căpetenie a plugarului—şi cu cultura grâului, din prisosul căruia vând popoarelor cari se ocupă mai puţin cu plugăritul.

Viile şi livezile de pomi. — O altă îndeletnicire a sătenilor e şi cultura viei din care se scot nişte vinuri minunate. Viţa de vie se cultivă mai ales la dealuri. Cele mai renumite podgorii **româneşti** sunt: *Oreviţa*—în judeţul **Mehedinţi**; *Drăgăşani*—în judeţul **Vâlcea**; *Dealul-Mare* şi *Valea-Călugărească*—în judeţul **Prahova**; *Sarica*—în judeţul **Tulcea**; *Odobeşti* şi *Panciu*—în judeţul **Putna**; *Cotnari* şi *Socola*—în judeţul **Iaşi**; *Huşi*—în judeţul **Fălciu**; *Nicoreşti*—în judeţul **Tecuciu**; *Cetatea-Albă* şi *Chişinău*—în **Basarabia**; *Şiria*, *Miniş*, şi *Maderat*,— în judeţul **Arad**; *Alba-Iulia*—în judeţul **Alba-de-Jos**; *Mediaş* şi *Sighişoara*— în judeţul **Târnava-Mare**.

Livezi de pomi se găsesc mai peste tot locul, pe la dealuri. Intre pomii roditori cei mai cultivaţi sunt: *prunii*, *nucii*, *merii*, *perii*, *caişii*, *cireşii şi vişinii*.

Pădurile. — Până mai acum câteva zeci de ani, pământul României erà acoperit cu foarte numeroase păduri, unele bătrâne de sute de ani. Azi, se găsesc păduri mai mult la munte. La deal şi la câmpie, pădurile au fost aproape stârpite, spre a se câştigà loc pentru arătură. Copacii cari acoperă munţii noştri, sunt de feluríte neamuri; însă, *bradul*, *stejarul* şi *fagul*: ţin locul de frunte.

Animale. — Printre animalele ţării noastre, locul de căpetenie îl prind vitele de muncă: boii şi caii, cari sunt mâna dreaptă a plugarului; iar, pe ici-pe colo: bivolii şi catârii. Apoi vin celelalte vite, cari trăiesc în curtea omului—crescute mai mult în vederea hranei şi a nevoilor casnice: *oile* şi *porcii*.

In al doilea rând vin *pasările*—îngrijite pentru carnea și oule lor. Gospodarii harnici se mai îndeletnicesc cu creșterea *albinelor*; iar femeile, cu creșterea *gândacilor* sau *viermilor de mătase*.

Peștele.—Una dintre bogățiile de seamă ale țării noastre o formează belșugul peștelui din bălțile și numeroasele sale râuri. In apele României trăiesc tot soiul de pești, începând dela uriașul *morun*—până la umila *plevușcă*. Această bogăție a apelor dă naștere negoțului atât de întins al peștelui conservat în felurite chipuri.

Sălbăteciunile pădurilor.—Prin desișul codrilor trăiesc tot soiul de animale sălbatece, pe cari omul le vânează: fie pentru carnea, fie pentru pieile lor. Astfel de animale sunt: *lupii, vulpile, urșii, cerbii, căprioarele, porcii mistreți* și altele.

2. Bogățiile din adâncul pământului.

In adâncul pământului românesc se află avuții tot așa de neprețuite, ca și cele de deasupra lui.

Sarea.—In lăuntrul pământului—și uneori chiar la suprafață—se găsesc mari cantități de *sare*, alimentul atât de trebuincios hrănirii corpului. Cele mai însemnate localități de unde se scoate sarea sunt: *Ocnele-Mari*—în județul **Râmnicul-Vâlcea**; *Ocnița*—în județul **Dâmbovița**; *Lopătari*—în județul **Buzău**; *Târgul-Ocna*—în județul **Bacău**; *Cacica*—în județul **Gura-Humorului**; *Slatina, Rona și Sugatag*—în județul **Maramureș**; *Ocna-Sibiului*—în județul **Alba-de-Jos**; *Praid*—în județul **Odorhei**; *Turda*—în județul **Turda-Arieș**; și *Ocna-Dejului*—în județul **Solnoc-Dobâca**.

Petrolul.—Una dintre cele mai de seamă avuții, ascunsă în adâncul pământului țării noastre, este *petrolul*, din care se scoate: *gazul de ars în lămpi, păcura de uns osiile, benzina, parafina, felurite culori, doctorii* și altele.

Cel mai bogat ținut în *petrol* este cel depe *valea Prahovei*, unde pământul este sfredelit de sute de sonde prin cari iese lichidul cel atât de prețios.

Localitățile cele mai însemnate de unde se scoate petrolul, sunt: *Govora*—în județul **Vâlcea**; *Gura-Ocniței, Ochiuri* și *Glodeni*—în județul **Dâmbovița**; *Câmpina, Câmpinița, Bușteni, Băicoi, Moreni, Păcureți, Filipeștii-de-Pădure, Doftana, Breaza* și altele—în județul **Prahova**; *Policiori, Tega, Chiojdeanca, Monteoru* și altele—în județul **Buzău**; *Moinești, Tețcani, Comănești, Păcureți, Câmpeni și mânăstirea Cașin*—în județul **Bacău**; *Jibău*—în județul **Sălagiu**; și *Derna*—în județul **Bihor**.

Gaze naturale.—Afară de petrol, țara noastră mai stăpânește o avere fără preț, alcătuită din *gazele naturale*—numite *gaze metan*, cari isvorăsc din pământ și se împrăștie în aer, fără a fi fost folosite prea mult până acum la nevoile industriei.

Localitățile de unde ies *gaze* din pământ sunt: *Aricești*—în județul **Prahova**; *Policiori*—în județul **Buzău**; *Andreiași*—în județul **Râmnicul-Sărat**; *Copșa-Mare*—în județul **Târnava-Mare**; *Dicio-*

sânmartin, *Saroș* și *Basna*—în județul **Târnava-Mică**; *Turda* și *Uioara*—în județul **Turda-Arieș**; *Șamșud*—în județul **Mureș**; și *Sărmășei*—în județul **Cojocna**.

Cărbunii de pământ. — Pe lângă petrol și gazele naturale, în adâncimile pământului românesc se mai găsesc și *cărbuni*.

Cele mai însemnate mine de **cărbuni de pământ** din România sunt: *Schela*—în județul **Gorj**; *Asău* și *Comănești*—pe valea Trotușului, în județul **Bacău**; *Anina*, *Bocșa*, *Secul*, *Cozla*, *Bârzasca*, *Moldova-Nouă*, *Mehadia* și altele—în județul **Caraș-Severin**; *Petroșani*, *Vulcana*, *Livezeni* și *Petrila*—în județul **Huniedoara**; și *Iegeriș* și *Zambor*—în munții Meseșului, din județul **Cojocna**.

Cele mai însemnate localități de unde se scoate **lignitul** sunt: *Valea-Copcii*—în județul **Mehedinți**; *Jidova* și *Schitul-Golești*—în județul **Mușcel**; *Mărgineanca*, *Șotânga*, *Aninoasa* și *Doicești*—în județul **Dâmbovița**; *Basarabi*—în județul **Fălticeni**; *Impuțita*—în județul **Ismail**; *Bicsad*—în județul **Sătmar**; *Beiuș*—în județul **Bihor**; *Bozovici* și *Caransebeș*—în județul **Caraș-Severin**; *Brad*—în județul **Huniedoara**; *Codlea*—în județul **Brașov**; *Vâlcelele*—în județul **Trei-Scaune**; *Borsec*—în județul **Ciuc**; și altele.

In unele localități se găsește un cărbune de o calitate mai de rând, numit **turbă**. Acest cărbune, deocamdată, nu prea are căutare.

Metale. — Altă bogăție fără pereche, a pământului țării noastre, se datorește **metalelor** cari se găsesc într'însul, ca: *fier*, *aramă*, *argint*, *aur*, și altele.

Minele cele mai însemnate din cari se scoate pământul amestecat cu **fier**, sunt: *Basarabi*—în județul **Fălticeni**; *Vatra-Dornei* și *Pojorâta*—în județul **Câmpulung**; *Solca*—în județul **Gura-Humorului**; *Vașcău*—în județul **Bihor**; *Nădrag*, *Dognecea*, *Moravița*, *Bogșa*, *Rusca*, *Armeniș*, *Moldova-Nouă*, și altele—în județul **Caraș-Severin**; *Lupeni*, *Ghelar*—cea mai mare mină de fier din România—și *Teliuc*: în județul **Huniedoara**; precum și alte localități.

Aramă se găsește la *Atân-Tepe*—în județul **Constanța**; la *Baia-Sprie*—în județul **Sătmar**; la *Băița*—în județul **Bihor**; în munții *Highișului* din județul **Arad**; la *Moldova-Nouă*, *Sasca* și *Oravița*, precum și în munții *Poiana-Ruscăi*—toate în județul **Caraș-Severin**; la *Căzănești*—în județul **Huniedoara**; la *Zlagna*—în județul **Alba-de-Jos**; la *Bălan*—în județul **Ciuc**; la *Lăpuș*—în județul **Solnoc-Dobâca**; și în alte părți.

Localitățile pe unde se găsește **argint** sunt mai puține; și anume: *Baia-Mare* și *Capnic*—în județul **Sătmar**; *Dognecea*—în județul **Caraș-Severin**; și *Baia-de-Criș*—în județul **Huniedoara**.

In ceea ce privește producția **aurului**, țara noastră întrece toate țările din Europa. Cele mai însemnate **băi de aur** sunt: la *Valea-lui-Stan*—în munții Lotrului din județul **Vâlcea**; la *Borșa*—în județul **Maramureș**; la *Baia-Mare*, *Baia-Sprie* și la *Ferneziu*—în județul **Sătmar**; la *Băița*—în județul **Bihor**; la *Căzănești*, *Gura-Bârsei* și *Săcărâmb*—în județul **Huniedoara**; și la *Baia-de-Arieș*, *Roșia*, *Abrud* și *Zlagna*—în județul **Turda-Arieș**.

Isvoare de apă tămăduitoare. — Intinsul țării românești este

presărat cu o sumă de localităţi în cari se află numeroase isvoare sau lacuri cu ape tămăduitoare de felurite boale. Unele dintre aceste ape ajută la însănătoşire, dacă bei dintr'însele ; altele, dacă te îmbăiezi într'însele.

Cele mai însemnate localităţi cu astfel de ape sunt :

1. In **Oltenia:** *Săcelu*—în judeţul **Gorj**; *Govora, Ocnele-Mari, Olăneşti, Călimăneşti* şi *Căciulata*—în judeţul **Vâlcea.**

2. In **Muntenia:** *Pucioasa* şi *Vulcana*—în judeţul **Dâmboviţa**; *Slănic* şi *Telega*—în judeţul **Prahova**; *Meledic, Bâsca* şi *Sărata-Monteoru*—în judeţul **Buzău**; *Amara* şi *Balta-Albă*—în judeţul **Râmnicul-Sărat**; *Lacul-Sărat*—în judeţul **Brăila**; şi *Amara*—în judeţul **Ialomiţa.**

3. In **Dobrogea:** *Constanţa, Mangalia* şi *Mamaia*—băi de mare; *Techirghiol*—cu miraculoasele sale băi de nomol, toate în judeţul **Constanţa.**

4. In **Moldova:** *Vizante*—în judeţul **Putna**; *Slănicul-Moldovei* în judeţul **Bacău**; *Oglinzi* şi *Bălţăteşti*—în judeţul **Neamţu**; *Dorna*, şi *Borca*—în judeţul **Fălticeni**; şi *Strunga*—în judeţul **Roman.**

5. In **Basarabia:** *Zebrieni* şi *Tuzla*—în apropiere de malul mării Negre—în judeţul **Cetatea-Albă.**

6. In **Bucovina:** *Iacobeni* şi *Vatra-Dornei*—în judeţul **Câmpulung**; şi *Solca*—în judeţul **Gura-Humorului.**

7. In **Maramureş:** *Borşa* şi *Viscu*—în judeţul **Maramureş.**

8. In **Crişana:** *Baia-Mare, Bicsad* şi *Târna*—în judeţul **Sătmar**; *Episcopia*—în judeţul **Bihor**; *Moneasa*—în judeţul **Arad.**

9. In **Timişoara:** *Buziaş* şi *Lipova*—în judeţul **Timiş-Torontal**; *Mehadia-Băile-Herculane*—în judeţul **Caraş-Severin.**

10. In **Transilvania:** *Şoimuş*—în judeţul **Hunedoara**; *Zizin*—în judeţul **Braşov**; *Vâlcelele* şi *Covasna*—în judeţul **Trei-Scaune**; *Ocna-Mureşului* şi *Ocna-Sibiului*—în judeţul **Alba-de-Jos**; *Cohalm* şi *Homorod*—în judeţul **Târnava-Mare**; *Basna*—în judeţul **Târnava-Mică**; *Borzec* şi *Tuşnad*—în judeţul **Ciuc**; *Sovata* şi *Topliţa*—în judeţul **Mureş**; *Cojocna*—în judeţul **Cojocna**; *Ocna-Dejului* şi *Stoiceni*—în judeţul **Solnoc-Dobâca**; *Rodna*—în judeţul **Bistriţa-Năsăud.**

Cariere de piatră. — Din piatra munţilor, omul a isbutit să ridice feldefel de clădiri, mai frumoase şi mai trainice decât cele de cărămidă. La noi, în ţară, sunt o sumă de locuri de unde se scoate piatra trebuitoare: atât pentru clădiri, cât şi pentru fabricarea varului, cimentului şi a altor materiale pentru zidărie.

3. Industria şi negoţul.

In timpul din urmă, industria a luat un foarte îmbucurător avânt la noi, în ţară; şi, odată cu ea, spiritul negustoresc a pătruns atât de adânc în sufletul poporului, încât pare a fi ajuns un vis al fiecăruia: să se facă negustor... de orice, dar numai negustor să fie. Datorită acestui fapt, mărfurile, trecând prin mâini prea multe, au ajuns atât de scumpe, încât unele lucruri de

trebuință zilnică s'au ridicat la așa de mari prețuri, că întrec adevăratele obiecte de lux.

Dacă, în loc să visăm a fi negustori, am căutà să muncim ca să producem cât mai multe mărfuri de folos, cari să fie vândute deapreptul celor ce au nevoie de ele, mulțimea de negustori, răsăriți din pământ ca ciupercile după ploae, ar fi nevoită să se apuce și ea de muncă; și traiul ar merge spre ieftenire. De aceea, fabricile ar trebui să aibă pretutindeni prăvălii de desfacere a mărfurilor lor, spre a le pune la îndemâna cumpărătorilor fără a trece prin prea multe mâini de samsari și negustori.

Morile. — Industria, în țara noastră, se desvoltă în toate direcțiile și pe toate tărâmurile. Astfel, avem **mori de măcinat,** pretutindeni; dar cele mai mari sunt la orașe, și anume, în orașele mai populate, cum sunt: *Bucureștii, Craiova, Ploeștii, Botoșanii, Iașii, Temișoara, Sătmarul, Aradul, Oradia-Mare, Brăila* și *Galații.*

Destilăriile de spirt, asemenea sunt foarte numeroase, dar mai cu osebire se găsesc în număr mare în *nordul Moldovei,* precum și în: *Basarabia, Bucovina* și *Transilvania.*

Fabricile de bere sunt mai numeroase în apusul țării: în *Banat* și 'n *Transilvania.*

Fabricile de zahăr. — Industria fabricării zahărului e în plină desvoltare. Fabricile noastre produc mai mult zahăr decât nevoile populației țării, fapt ce ne dă putința, să vindem peste granită prisosul de zahăr—mai ales la popoarele din peninsula balcanică. Cele mai mari fabrici de zahăr din țară sunt: la *Roman*—în județul **Roman**; la *Sascut*—în județul **Putna**; la *Ripiceni*—în județul **Botoșani**; la *Chitila*—în județul **Ilfov**; la *Brașov*—în județul **Brașov**; la *Târgul-Mureșului*—în județul **Mureș**; și 'n alte multe localități din *Bucovina* și *Basarabia.*

Fabricile de încălțăminte. — De asemenea avem în orașele mari ale țării numeroase **fabrici de tăbăcit pieile din cari se fac încălțăminte.** Cele mai de seamă însă, sunt: fabricile de încălțăminte dela *București*; apoi cele dela: *Sighișoara, Mediaș* și *Agnita*—din județul **Târnava-Mare**; dela *Cluj*—din județul **Cojocna**; dela *Timișoara*—din județul **Timiș-Torontal**; precum și din alte localități.

Fierăstraele și fabricile pentru fățuitul lemnului, prin numărul lor mare, alcătuiesc una dintre cele mai de seamă industrii ale României. Ele sunt așezate mai toate spre munți, unde se găsește lemnărie destulă.

Fabricile de hârtie. — Tot astfel și **fabricile de hârtie și de celuloză,** sunt așezate de asemenea mai mult în părțile muntoase, unde au la îndemână lemnul de brad, pe care-l folosește la fabricarea hârtiei. Astfel de fabrici avem: la *Bușteni*—în județul **Prahova**; la *Câmpulung*—în județul **Muscel**; la *Letea*—în județul **Bacău**; la *Piatra-Neamțu*—în județul **Neamțu**; la *Petrifalău* și *Orlat*—în județul **Sibiu**; la *Arad*—în județul **Arad**; la *Zărnești*—în județul **Făgăraș**; la *Turda*—în județul **Turda-Arieș**; precum și 'n alte localități.

Industria țesătoriei a luat și ea un foarte frumos avânt. Avem

fabrici de ţesut: la *Craiova*—în judeţul **Dolj**; la *Bucureşti*—în judeţul **Ilfov**; la *Buzău*—în judeţul **Buzău**; la *Bacău* şi *Buhuşi*—în judeţul **Bacău**; la *Târgul-Neamţu*—în judeţul **Neamţu**; la *Leipzig* şi *Tarutino*—în judeţul **Cetatea-Albă**; la *Chişinău*—în judeţul **Chişinău**; la *Arad*—în judeţul **Arad**; la *Timişoara*—în judeţul **Timiş-Torontal**; la *Lugoş*—în judeţul **Caraş-Severin**; la *Sibiu*—în judeţul **Sibiu**; la *Braşov* şi *Râşnov*—în judeţul **Braşov**; la *Sfântu-Gheorghe*—în judeţul **Trei-Scaune**; la *Sighişoara*—în judeţul **Târnava-Mare**; la *Aiud*—în judeţul **Alba-de-Jos**; la *Cluj*—în judeţul **Cojocna**; precum şi în alte multe localităţi.

Industria petrolului a luat o foarte mare desvoltare. Pentru destilarea lui, avem o sumă de destilării, dintre cari cele mai multe sunt în centrele producătore de petrol. Astfel, sunt destilării la: *Câmpina, Telega, Ploeşti, Ploeştiori, Păcureţi, Băicoi*—în judeţul **Prahova**; la *Râmnicul-Sărat*—în judeţul **Râmnicul-Sărat**; la *Băneasa*—în judeţul **Ilfov**; la *Cernavodă*—în judeţul **Constanţa**; la *Moineşti*—în judeţul **Bacău**; la *Iaşi*—în judeţul **Iaşi**; la *Galaţi*—în judeţul **Covurlui**; la *Orşova*—în judeţul **Caraş-Severin**; la *Braşov*—în judeţul **Braşov**; la *Târgul-Mureşului*—în judeţul **Mureş**; precum şi 'ntr'o sumă de alte localităţi.

Industria materialelor de construcţie, mai ales în urma războiului «*unităţii naţionale*», a luat un mare avânt, din pricina nevoii de a se clădi precum şi a se reclădi, ceea ce s'a distrus. Astfel, avem în ţară fabrici de: *cărămidă, bazalt artificial, ţigle, ciment, var*, şi altele. Cele mai numeroase sunt prin judeţele: *Vâlcea, Prahova, Brăila*, precum şi la *Cernavodă*—în judeţul **Constanţa**, şi la *Turda*—în judeţul **Turda-Arieş**.

Industria metalelor e în plină desvoltare. Cele mai mari topitoare de fier şi fabrici pentru turnarea lui, sunt: la *Reşiţa, Nădrag* şi *Ruschiţa*—în judeţul **Caraş-Severin**; şi la *Huniedoara, Covasdia* şi *Calan*—în judeţul **Huniedoara**.

Ţinuturile industriale, adică acelea în cari industria are o desvoltare mai mare, sunt cele din preajma centrelor locuite de populaţiuni mai numeroase, pentruca fabricanţii să aibă un număr cât mai mare de cumpărători; sau în apropierea localităţilor unde se află mai la îndemână materialul ce trebuieşte fabricat. Astfel, cele mai multe fabrici sunt la *Bucureşti*—în judeţul **Ilfov**. *Valea Prahovei*, de asemenea e împănată cu fabrici de: *postav, hârtie, petrol, ciment, lemnărie*, şi altele. Ţinuturile: *Brăilei, Galaţilor* şi *Bacăului*; ţinutul judeţului *Neamţu*; oraşele: *Oradia-Mare* şi *Aradul* cu împrejurimile lor; întregul *banat al Timişoarei*; oraşele: *Sibiul* şi *Braşovul*, cu ţinuturile înconjurătoare—: toate sunt nişte centre industriale de cari poporul nostru trebuie să fie mândru.

După cum vedem, industria ţării noastre—mai ales acum, după «*Unire*»—e cum nu se poate mai îmbucurătoare. Atârnă de tragerea noastră de inimă, ca ea să meargă şi cu mai multă repeziciune pe căile desăvârşirii.

CĂILE DE COMUNICAȚIE ALE ROMÂNIEI

Până mai acum câteva zeci de ani, țara noastră nu prea avea drumuri mulțumitoare pe cari călătorul să poată merge cu înlesnire. Cât despre drumuri de fier, nici nu se pomeneau. După venirea domnitorului Carol I în fruntea poporului nostru, fața lucrurilor a început să se schimbe din zi în zi spre bine.

Astăzi, România—pe lângă cursurile mari de apă, pe cari se poate călători cu vapoare și vaporașe—este străbătută în lung și 'n lat: de căi fierate, de șosele și de tot felul de drumuri pietruite și bine îngrijite.

Lungimea **drumurilor de fier** depe întinsul țării noastre apropie 15.000 de kilometri sau 750 de poștii. Partea de apus a României are mai multe căi fierate ca cea din răsărit. In tot cuprinsul românesc nu se află oraș sau târguleț, care să nu fie legat cu celelalte centre ale țării prin căi fierate; ba unele localități sunt legate între ele chiar prin tramvae electrice sau tramvae cu aburi.

Nu toate cursurile de apă din România pot fi folosite la **navigația cu vapoarele**; ci numai cele cari au o lățime și o adâncime îndestulătoare, pentru ca vapoarele sau vaporașele să nu se 'nfunde în nomolul albiilor lor.

Dintre cursurile de apă, navigabile, *Dunărea* stă în frunte: și prin lățime, și prin adâncime; apoi vin: *Nistrul*—pe care se poate călători cu vaporașe; *Prutul*—pe care-l străbat mai mult șlepuri mici; *Mureșul*—care e navigabil: până la Arad, pentru plute; iar dela Arad spre *Tisa*, și pentru vaporașe; *Bega* și *Someșul*—navigabile pentru vaporașe; *Bistrița-Moldovei*, *Siretul* și *Oltul*—navigabile numai pentru plute.

România are legături cu celelalte țări și pe mare, prin mijlocirea portului *Constanța*, unul dintre cele mai frumoase și mai însemnate porturi ale *mării Negre*.

INDELETNICIRILE LOCUITORILOR

România se înnumără printre țările de căpetenie ale Europei în ce privește produsele pământului său. Indeletnicirea cea mai aleasă a poporului nostru este *munca pământului* și *creșterea vitelor*. Mare parte dintre Românii dela munte se îndeletnicesc cu *tăierea și făuirea lemnelor* scoase din uriașii copaci, cari cresc în țara noastră. Cei depe la dealuri se ocupă cu *îngrijirea livezilor de pomi*—mai ales pruni, din roadele cărora se scoate țuică—, precum și cu *cultura viței de vie*, din rodul căreia se scot cele mai bune soiuri de vin.

Locuitorii din jurul *puțurilor de păcură* și a *numeroaselor mine de: aur, argint, aramă, fier, cărbuni* și *alte bogății firești ale*

pământului, se îndeletnicesc cu scoaterea acestor avuții pe cari Dumnezeu le-a ascuns în adâncul pământului românesc pentru folosul poporului nostru. Pe la orașe și 'n jurul localităților industriale, cea mai mare parte din populație se îndeletnicește cu *feldefel de meșteșuguri*, lucrând pe la diferitele fabrici semănate în lungul și 'n latul țării.

Apoi mai sunt o sumă de meseriași răspândiți prin orașele și satele românești, ca: rotari, dulgheri, tâmplari, fierari, croitori, cismari, și așa mai departe, cari împlinesc nevoile locale ale populației în mijlocul căreia trăiesc.

Indeletnicirea de căpetenie însă, după cum am spus, este *cultura pământului*—adevărata bogăție a țării noastre.

ALCĂTUIREA POLITICĂ A STATULUI ROMÂN

România este regat constituțional.

Este regat, fiindcă șeful țării noastre poartă titlul de rege; iar regatul nostru se numește constituțional, fiindcă este cârmuit după o pravilă mai puternică decât toate legile, numită **constituție.**

Constituția a fost făcută de către aleșii națiunii românești.

1. M. S. Regele și Familia Regală.

Șeful țării noastre este **M. S. Regele Ferdinand I.** El domnește peste România cu începere dela 28 Septembrie, stil vechiu, sau 11 Octombrie, stil nou, 1914.

Soția M. S. Regelui Ferdinand I este **M. S. Regina Maria.**

Potrivit arătărilor cuprinse în constituția țării, urmaș și Moștenitor al tronului României este **A. S. Regală Principele Carol,** fiul cel mai mare al M. S. Regelui, căsătorit cu **A. S. Regală Principesa Elena a Greciei.** Din această căsătorie, țara a căpătat ca viitor Principe Moștenitor pe **A. S. Regală Principele Mihai.**

Pe lângă A. S. Regală Principele nostru Moștenitor, M. S. Regele mai are încă patru copii. Iată, după rânduiala vârstei, numele iubitelor vlăstare ale Familiei noastre Regale: **M. S. Regina Elisabeta,** căsătorită cu **M. S. Regele George** al Greciei; **M. S. Regina Marioara,** căsătorită cu **M. S. Regele Alexandru** al Jugo-Slaviei; **A. S. Regală Principele Nicolae** și **A. S. Regală Principesa Ileana.**

Reședința de căpetenie a țării este la **București.** Aci locuiește M. S. Regele cu întreaga Familie Regală. Tot aci se găsesc cele mai de seamă autorități ale statului.

2. Miniştrii ţării.

M. S. Regele are, ca sfetnici în conducerea trebilor ţării, mai mulţi miniştri, aleşi dintre cei mai de seamă oameni ai noştri. Aceşti miniştri au grijă, fiecare, de anume treburi.

1. **Ministrul de război** vede de trebile oştirii.

2. **Ministrul instrucţiunii publice** îngrijeşte de bunul mers al învăţământului şi al şcoalelor.

3. **Ministrul cultelor şi al artelor** se ocupă cu buna întocmire a aşezămintelor bisericeşti şi cu sănătoasa îndrumare a artelor.

4. **Ministrul de justiţie** — al dreptăţii — are în deaproape băgare de seamă pe judecători.

5. **Ministrul lucrărilor publice** îngrijeşte de buna stare a diferitelor lucrări pentru folosul obştesc.

6. **Ministrul comunicaţiilor** poartă de grija: şoselelor, drumurilor de fier, a podurilor şi a celorlalte căi de comunicaţie.

7. **Ministrul agriculturii şi domeniilor** are grijă de bunul mers al lucrării pământului în ţară.

8. **Ministrul industriei şi al comerţului** vede de bunul mers al meşteşugurilor şi al negoţului.

9. **Ministrul muncii, cooperaţiunilor şi asigurărilor sociale** îngrijeşte de înţeleapta organizare a muncii şi de tratarea omenoasă a clasei muncitoare.

10. **Ministrul sănătăţii publice şi al ocrotirilor sociale** are pe seama sa grija sănătăţii publice.

11. **Ministrul de interne** are grijă ca toate treburile din lăuntrul ţării să meargă bine şi după cum scrie în lege.

12. **Ministrul de externe** are însărcinarea de a îngriji ca ţara noastră să trăiască în bună înţelegere cu celelalte ţări din lume. El priveghează ca drepturile României să fie respectate de celelalte naţii.

13. **Ministrul de finanţe** are grijă ca să adune dela popor dările rânduite de legi spre a fi plătite statului. Din aceste dări se acoperă nevoile băneşti ale ţării.

14. **Ministrul Curţii Regale** reprezintă pe M. S. Regele faţă de ceilalţi miniştri, precum şi faţă de reprezentanţii ţărilor streine cu cari avem legături de prietenie.

M. S. Regele, împreună cu miniştrii Săi, are grijă ca legile ţării să fie respectate de către toţi locuitorii.

3. Populaţiunea României.

Locuitorii României trec de şaptesprezece milioane de suflete. Dintre aceştia, peste *patrusprezece milioane* sunt **Români de neam latin**; iar restul sunt locuitori de alte neamuri.

Astfel, în cuprinsul ţării noastre trăiesc aproape şapte sute de mii de locuitori de neam german. Dintre aceştia, cei mai numeroşi sunt *Şvabii*, cari trăiesc răspândiţi prin apusul Banatului şi pe câmpia Tisei; apoi vin *Saşii* din Transilvania.

Locuitorii de neam slav sunt cam un milion de suflete. Prin Banat sunt două sute şi ceva de mii de *Sârbi*; în Bucovina sunt aproape şase sute de mii de *Ruteni* sau *Rusnaci*; apoi mai sunt: *Ruşi*, în Basarabia; şi *Poloni*, prin oraşele: Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei.

Locuitorii de neam mongol aparţin la vreo patru popoare. Cei mai numeroşi sunt *Ungurii*—cam un milion de suflete în tot cuprinsul ţării. Dintre aceştia, numai *Secuii* trec de şapte sute de mii. Apoi mai sunt vreo cincizeci de mii de *Ciangăi* prin judeţele Bacău şi Roman; iar restul sunt *Unguri* sadea. *Turcii* sunt cam vre-o sută de mii: prin Dobrogea şi insula Ada-Kaleh. *Găgăuţii* din sudul Basarabiei şi din Dobrogea, apropie şi ei cam o sută de mii. Numărul *Bulgarilor* e tot cam o sută de mii; şi trăiesc mai mult prin Dobrogea-Veche şi prin sudul Basarabiei.

Pe lângă neamurile mai sus pomenite, mai trăiesc în România: *Evrei*, *Armeni*, *Greci* şi *Ţigani*.

Evreii sunt de neam semit. În ţara noastră, ei apropie un milion de suflete. Din pricina deosebirii de religie, *Evreii* nu s'au putut asimilà cu neamul nostru; pe când *Armenii*, aproape nici nu se mai cunosc dintre Românii. *Grecii* sunt în număr mai mic, *Ţiganii* însă apropie o sută de mii de suflete. Aceştia s'au românizat cu totul, doar unele apucături rămase dela strămbunii lor îi mai dau de gol că sunt urmaşi de robi.

4. Credinţele locuitorilor din România.

Cei mai mulţi dintre locuitorii României sunt de credinţă sau *religie creştină-ortodoxă*. Peste treisprezece milioane de *Români* sunt ortodocşi; şi tot ortodocşi sunt şi: *Sârbii*, *Bulgarii*, *Rutenii*, *Ruşii şi Grecii* din România.

Biserica română este de sine stătătoare—autocefală; adică nu atârnă de nici-o altă autoritate bisericească streină de ţară.

Autoritatea religioasă de căpetenie a ţării este *Sfântul Sinod*, alcătuit din arhiepiscopul şi patriarhul României, ca preşedinte, precum şi din toţi: mitropoliţii, episcopii şi arhiereii bisericii ortodoxe.

Pentru lesnicioasa îndrumare religioasă a poporenilor, cuprinsul ţării noastre a fost împărţit în mai multe ţinuturi sau *eparhii* conduse de: *patriarhul*, *mitropoliţii* şi *episcopii* ţării.

1. **Arhiepiscopia şi Mitropolia Ungro-Vlahiei**—cu reşedinţa în **Bucureşti**, condusă de Sanctitatea Sa Patriarhul României — cuprinde judeţele: *Muscel*, *Dâmboviţa*, *Prahova*, *Ilfov*, *Vlaşca şi Teleormanul*.

2. **Mitropolia Moldovei şi Sucevei**—cu reşedinţa la **Iaşi**, cuprinde judeţele: *Neamţu*, *Fălticeni*, *Dorohoi*, *Botoşani* şi *Iaşi*.

3. **Mitropolia Bucovinei**—cu reşedinţa la **Cernăuţi**, cuprinde *toate judeţele Bucovinei*.

4. **Mitropolia Ardealului**—cu reşedinţa la **Sibiu**, cuprinde judeţele: *Hunedoara*, *Sibiu*, *Făgăraş*, *Braşov*, *Trei-Scaune*, *Alba-de-Jos*, *Târnava-Mare*, *Târnava-Mică*, *Odorhei şi partea de jos a judeţului Turda-Arieş*.

5. Episcopia Râmnicului-Noul-Severin—cu reşedinţa la **Râmnicul-Vâlcea**, cuprinde judeţele: *Mehedinţi, Gorj, Vâlcea, Dolj* şi *Romanaţi.*

6. Episcopia Argeşului—cu reşedinţa la **Curtea-de-Argeş**, cuprinde judeţele: *Argeş şi Olt.*

7. Episcopia Buzăului—cu reşedinţa la **Buzău**, cuprinde judeţele: *Buzău, Râmnicul-Sărat şi Brăila.*

8. Episcopia Constanţei—cu reşedinţa la **Constanţa**, cuprinde judeţele: *Ialomiţa, Constanţa, Durostor şi Caliacra.*

9. Episcopia Dunării-de-Jos—cu reşedinţa la **Galaţi** cuprinde judeţele: *Tulcea,* şi *Covurlui.*

10. Episcopia Romanului—cu reşedinţa la **Roman**, cuprinde judeţele: *Putna, Bacău, Roman şi Tecuci.*

11. Episcopia Huşilor—cu reşedinţa la **Huşi**, cuprinde judeţele: *Fălciu, Vaslui şi Tutova.*

12. Episcopia Cetatea-Albă-Ismail—cu reşedinţa la **Cetatea-Albă**, cuprinde judeţele: *Cahul, Ismail şi Cetatea-Albă.*

13. Arhiepiscopia Chişinăului—cu reşedinţa la **Chişinău**, cuprinde judeţele: *Tighina, Chişinău şi Orhei.*

14. Episcopia Hotinului—cu reşedinţa la **Bălţi**, cuprinde judeţele: *Bălţi, Soroca şi Hotin.*

15. Episcopia Oradici-Mari—cu reşedinţa la **Oradia-Mare**, cuprinde judeţele: *Maramureş, Sătmar, Sălagiu, Bihor şi partea de apus a judeţelor: Cojocna şi Solnoc-Dobâca.*

16. Episcopia Aradului—cu reşedinţa la **Arad**, cuprinde: *partea sudvestică a judeţului Bihor şi judeţele: Arad şi Timiş-Torontal.*

17. Episcopia Caransebeşului—cu reşedinţa la **Caransebeş**, cuprinde judeţele: *Timiş-Torontal şi Caraş-Severin.*

18. Episcopia Clujului—cu reşedinţa la **Cluj**, cuprinde: *partea de sus a judeţului Turda-Arieş, judeţele: Mureş şi Ciuc, partea de răsărit a judeţelor Cojocna şi Solnoc-Dobâca, precum şi judeţul Bistriţa.*

Pe lângă aceste episcopii, mai este un episcopat militar cu reşedinţa la **Alba-Iulia.**

O parte dintre Românii ardeleni cunosc de cap al bisericii pe *Papa dela Roma,* deşi credinţa lor este aproape la fel cu cea ortodoxă. Aceştia se numesc **greco-catolici** sau **uniţi**, şi au ca fruntaşi ai bisericii: pe I. P. S. S. Mitropolitul **Albei-Iulii şi Făgăraşului,** cu reşedinţa la **Blaj,** în judeţul *Alba-de-Jos;* şi pe P. P. S. S. Episcopi dela: *Gherla*—judeţul *Solnoc-Dobâca, Oradia-Mare*—judeţul *Bihor,* şi *Lugoş*—judeţul *Caraş-Severin;* apoi mai au doi *vicari-uniţi,* ruteni: la *Sighet,* în judeţul—*Maramureş,* şi la *Siret*—în *Bucovina.*

In ţara noastră, unii dintre locuitorii de alte neamuri, cum sunt: o parte din Unguri—Ciangăii şi Secuii—, Şvabii din Banat, Polonii şi o parte din Germanii dela oraşe, au credinţe deosebite de credinţa poporului român. Unii sunt de religie **romano-catolică**, adică de cei cari cunosc ca şef al bisericii lor tot pe *Papa dela Roma,* şi au de căpetenii pe episcopii dela: *Alba-Iulia*—judeţul *Alba-de-Jos, Timişoara*—judeţul *Timiş-Torontal, Oradia-Mare*—judeţul *Bihor,* şi *Sătmar*—judeţul *Sătmar;* precum şi pe vicarul romano-

catolic din *Cernăuți—Bucovina,* unde se mai află și o *parohie* **armeano-catolică.**

Alții sunt de **religie reformată,** cum sunt: Sașii din Transilvania, Germanii din Basarabia și Dobrogea—cari sunt **creștini-luterani;** și o parte din Unguri—cari sunt **creștini-calvini,** ori **unitari.** Unitari se numesc cei cari cred în Dumnezeu, însă nu și în Sfânta Treime. Episcopul *reformaților* își are reședința la *Cluj*—în județul *Cojocna;* cel *unitar,* tot la *Cluj;* iar episcopul evanghelico-luteranilor, la *Sibiu*—în județul *Sibiu.*

Evreii sunt de **credință mozaică.** Ei cred în Dumnezeu, după învățăturile lui Moise. Necrezând în dumnezeirea lui Christos, nu s'au putut amestecà în mulțimea neamurilor creștine și, datorită acestui fapt, și-au putut păstrà neamul, fără a se stinge în mijlocul popoarelor cu cari trăiesc la olaltă. Fruntașii lor sunt **rabinii,** așezați prin orașele și târgulețele unde populația evreiască este mai numeroasă.

In țara noastră avem unii locuitori de **credință musulmană**—Turcii—,cari cred în Dumnezeu, după învățăturile lui Mahomet. De buna călăuzire a acestora se îngrijesc cei patru muftii—un fel de protoierei musulmani—, din județele Dobrogei: *Tulcea, Constanța, Durostor și Caliacra.*

5. Alcătuirea legilor.

Legile sunt întocmite de **alegii poporului.** Ei sunt împuterniciții națiunii; și se împart în: **deputați** și **senatori.** Deputații, la olaltă, formează **camera.** Toți senatorii, împreună, formează **senatul.** Atât deputații, cât și senatorii sunt aleși pe câte patru ani. Spre a fi ales cineva deputat, trebuie să fie cetățean român și să aibă douăzecișicinci de ani împliniți. Senatorii se aleg dintre Românii cari au patruzeci de ani împliniți. Si unii și alții: trebuie să fie oameni cinstiți și să locuiască în România.

Sunt senatori de drept, fără a mai fi aleși de popor: A. S. R. Principele Moștenitor al Tronului—dela vârsta de optsprezece ani împliniți; Patriarhul, Mitropoliții și Episcopii țării—atât ortodocși, cât și greco-catolici; capii religiunilor recunoscute de stat,—câte unul de fiecare confesiune, dacă reprezintă un număr de peste 200.000 credinciosi; reprezentantul superior religios al musulmanilor din Regat; președintele Academiei Române; foștii președinți de consiliu de miniștri, cari au o vechime de patru ani ca primi-miniștri titulari; foștii miniștri cu o vechime de șase ani, într'unul sau mai multe guverne; foștii președinți ai corpurilor legiuitoare, cari au prezidat cel puțin opt seziuni ordinare; foștii senatori și deputați aleși în cel puțin zece legislaturi, indiferent de durata lor; foștii primi-președinți ai Innaltei Curți de Casație și Justiție, cari au ocupat această funcțiune sau pe aceea de președinte la Casație cinci ani; generalii de rezervă și în retragere cari vor fi exercitat comanda unei armate în fața inamicului, cel puțin trei luni de zile, sau cari au îndeplinit funcțiunea de Șef al Marelui

Stat Major sau de inspector general de armată, ori comandant de armată, în timp de pace, cel puţin patru ani—numărul acestora din urmă neputând fi mai mare de patru, aleşi după vechime; şi foştii preşedinţi ai Adunărilor Naţionale din: Chişinău, Cernăuţi şi Alba-Iulia, cari au declarat «*Unirea*».

A. S. Regală Principele Moştenitor are drept să cerceteze şi să discute legile cari se aduc la Senat, dar numai dela vârsta de douăzecişicinci de ani are drept să şi voteze la rând cu ceilalţi senatori.

Au drept să-şi aleagă dintre ei câte un reprezentant în Senat, membrii camerelor: de comerţ, de industrie, de muncă şi de agricultură. De asemenea, fiecare universitate—Bucureşti, Iaşi, Cernăuţi şi Cluj—au drept să trimită în Senat câte un profesor ales de consiliul profesoral al universităţii respective.

Fiindcă întocmesc legile, camera şi senatul se mai numesc **corpuri legiuitoare.**

O lege, ca să aibă tărie, trebuie votată întâi de cameră şi de Senat. După aceea, se cere să fie semnată de M. S. Regele şi întărită cu pecetia statului—care, se află în păstrarea ministrului de justiţie. Apoi, trebuie adusă la cunoştinţa întregii naţiuni prin **Monitorul Oficial**—care e jurnalul statului român.

Numai după ce s'a împlinit această rânduială, o lege şi-a căpătat putere deplină faţă de popor.

6. Drepturile cetăţeneşti ale Românilor.

Drepturile cetăţeneşti ale oricărui român sunt de trei feluri: **drepturi civile**—privitoare la viaţa obştească a tuturor locuitorilor ţării; **drepturi politice**—privitoare la viaţa publică şi la buna ocârmuire a ţării; şi **drepturi publice**—privitoare la libertatea cetăţenilor de a săvârşi orice lucrare îngăduită de legile şi regulamentele ţării.

Aceste drepturi sunt garantate cetăţenilor de pravila cea mare a ţării, de **constituţie.** Ele sunt următoarele:

1. *Orice Român—fără deosebire de neam, limbă sau religie—se bucură de: libertatea conştiinţei, de libertatea învăţăturii, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea asociaţiei, precum şi de orice libertăţi şi drepturi hotărîte de legile ţării.*

2. *Oricine*—indiferent de credinţa religioasă, neamul sau limba pe care o vorbeşte—*poate deveni cetăţean român,* potrivit arătărilor legilor ţării.

3. *Toţi Românii*—fără deosebire de neam, limbă şi religie—*sunt egali în faţa legilor.* Ei sunt datori a contribui la dările şi sarcinile publice, fără deosebire de naştere sau clase sociale. *Numai ei sunt primiţi în slujbele şi demnităţile: publice, civile şi militare.*

4. *Toţi streinii* aflători pe pământul României *se bucură de aceleaşi drepturi civile ca şi ceilalţi cetăţeni ai ţării.*

5. *Titlurile de nobleţe nu sunt îngăduite cetăţenilor români.*

6. *Libertatea individuală este garantată oricui.*

Nimeni nu poate fi urmărit şi percheziţionat decât numai în împrejurările statornicite de legi şi potrivit cerinţelor legale.

Nimeni nu poate fi deţinut sau arestat, decât numai în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării sau cel mai târziu în *douăzecişipatru de ore* după deţinere sau arestare. *In caz de vină vădită, arestarea se face îndată;* iar mandatul de arestare va fi dat în cel mult *douăzecişipatru de ore.*

7. *Nimeni nu poate fi împiedicat,* împotriva voinţei sale, *de a-şi căuta dreptatea la judecătorii rânduiţi de lege.*

8. *Domiciliul este neviolabil.* Nici o vizitare sau cercetare a domiciliului nu se poate face decât numai în cazurile statornicite în legi şi potrivit formelor legale.

9. *Nici o pedeapsă nu poate fi înfiinţată, nici aplicată, decât numai în puterea unei legi.*

10. *Nici o lege nu poate înfiinţà pedeapsa confiscării averilor.*

11. *Pedeapsa cu moartea nu se poate reînfiinţa* decât numai în cazurile hotărîte de legile militare pe timp de răsboi.

12. *Nimeni nu poate fi expropriat decât numai în caz de folosinţă publică* şi după o dreaptă despăgubire stabilită de justiţie.

13. *Numai Românii şi cei naturalizaţi români pot dobândì cu orice titlu şi deţine immobile rurale în România.* Străinii au drept numai la valoarea acestor immobile.

14. *Zăcămintele miniere, precum şi orice bogăţie firească din adâncul pământului sunt proprietatea statului.*

15. *Căile de comunicaţie, spaţiul atmosferic şi apele navigabile şi flotabile: sunt lăsate folosinţei publice.*

16. *Atât patronii, cât şi lucrătorii: se bucură de o egală ocrotire a legilor.* Statul are dreptul a statornici prin legi raporturile dintre unii şi alţii, spre a prevenì neînţelegerile ce s'ar puteà ivì.

17. *Oricine se bucură de întreaga libertate a conştiinţei.* Statul garantează libertatea şi protecţiunea credinţelor religioase, atâta vreme cât nu aduc vătămare: ordinei publice, bunelor moravuri şi legilor de organizare ale ţării.

Biserica ortodoxă şi cea greco-catolică: sunt biserici româneşti.

Biserica ortodoxă română este biserica dominantă în statul român; iar cea greco-catolică are întâetate faţă de celelalte cùlturi.

Biserica ortodoxă este autocefală—adică neatârnătoare de alte biserici sau căpetenii religioase streine de ţara noastră.

18. *Invăţământul este liber,* potrivit legilor ţării şi întrucât nu e protivnic bunelor moravuri şi ordinei publice.

Invăţământul primar este obligator. In şcolile statului, acest învăţământ se dă gratuit.

19. *Oricine e liber a împărtăşì ideile sale: prin grai, prin scris şi prin presă*—rămânând răspunzător de abuzul acestor libertăţi, potrivit legilor ţării. Nu e nevoie de nici o autorizaţie premergătoare, a nici unei autorităţi, pentru apariţiunea unei publicaţiuni.

Nici un ziar sau publicaţiune nu poate fi suspendată sau suprimată.

Delictele de presă se judecă de juraţi, afară de cazurile:

a). *Când delictul se comite împotriva: Suveranilor ţării, Principelui Moştenitor, oricărui membru al Familiei Regale sau Dinastiei, Şefilor statelor streine sau reprezentanţilor lor;*

b). *Indemnurile directe la omor şi rebeliune*—în cazurile când n'au fost urmate de execuţiune; şi

c). *Calomniile, injuriile, defăimările aduse particularilor sau slujbaşilor ţării*—atinşi în viaţa lor particulară sau în cinstea lor personală.

In aceste cazuri, vinovaţii vor fi judecaţi de tribunalele ordinare.

Nimeni nu poate fi arestat preventiv pentru delicte de presă.

20. *Secretul scrisorilor, telegramelor şi convorbirilor telefonice este neviolabil.*

21. *Intrunirile publice paşnice sunt îngăduite fără nici o aprobare premergătoare;* de asemenea *sunt îngăduite şi întrunirile sub cerul liber*—afară de pieţe şi căile de comunicaţii.

22. *Toţi Românii se bucură de libertatea de a înfiinţà tovărăşii* pentru nevoile lor obşteşti.

23. *Fiecare locuitor al ţării are dreptul a se adresà autorităţilor publice prin petiţii, pentru trebuinţele lor.*

24. *Oricine are dreptul a trage la răspundere pe funcţionarii publici, cari le-ar fi adus vreo vătămare abuzând de puterea lor.*

25. *Nici un Român nu poate intrà în slujba unui stat strein fără autorizaţia guvernului român.* Cel ce calcă aceste prevederi ale constituţiei îşi pierde cetăţenia română.

Extrădarea refugiaţilor politici este oprită.

Acestea sunt în scurt drepturile constituţionale de cari se bucură cetăţenii şi locuitorii României.

7. Cele trei puteri ale statului.

M. S. Regele, împreună cu miniştrii, fiindcă au îndeaproape supraveghere împlinirea poruncilor cuprinse în legile ţării, formează **puterea executivă** a statului.

M. S. Regele, împreună cu corpurile legiuitoare, fiindcă au în grijă alcătuirea legilor şi întărirea lor, formează **puterea legiuitoare** a statului.

M. S. Regele, împreună cu toţi judecătorii ţării, fiindcă au împuternicirea de a pedepsì pe călcătorii legilor, formează **puterea judecătorească** a statului.

8. Ocârmuirea lăuntrică a ţării.

Pentruca să poată supraveghià, dacă poruncile legilor sunt împlinite întocmai până în cele mai îndepărtate colţuri ale ţării, fiecare ministru are într'ajutor câte o întreagă armată de funcţionari. Aceştia au însărcinarea de a vestì pe ministrul de care atârnă, despre orice călcare de lege săvârşită de cineva.

Pentru înlesnirea cârmuirii lăuntrice a poporului, ţara este împărţită în **şaptezecişişase de districte** sau **judeţe.**

a). România de Miazăzi.

I. In **Oltenia** sunt cinci județe, și anume: 1. *Mehedinți* cu capitala *Turnu-Severin*, 2. *Gorj* cu capitala *Târgu-Jiu*, 3. *Vâlcea* cu capitala *Râmnicul-Vâlcea*, 4. *Dolj* cu capitala *Craiova*, și 5. *Romanați* cu capitala *Caracăl*.

II. In **Muntenia** sunt douăsprezece județe, și anume: 1. *Argeș* cu capitala *Pitești*, 2. *Mușcel* cu capitala *Câmpulung*, 3. *Dâmbovița* cu capitala *Târgoviște*, 4. *Prahova* cu capitala *Ploești*, 5. *Buzău* cu capitala *Buzău*, 6. *Râmnicul-Sărat* cu capitala *Râmnicul-Sărat*, 7. *Brăila* cu capitala *Brăila*, 8. *Ialomița* cu capitala *Călărași*, 9. *Ilfov* cu capitala *București*, 10. *Vlașca* cu capitala *Giurgiu*, 11. *Teleorman* cu capitala *Turnu-Măgurele*, și 12. *Olt* cu capitala *Slatina*.

III. In **Dobrogea** veche și cea nouă sunt patru județe, și anume: 1. *Tulcea* cu capitala *Tulcea*, 2. *Constanța* cu capitala *Constanța*, 3. *Durostor* cu capitala *Silistra*, și 4. *Caliacra* cu capitala *Bazargic*.

b). România de Răsărit.

IV. In **Moldova** sunt treisprezece județe, și anume: 1. *Putna* cu capitala *Focșani*, 2. *Bacău* cu capitala *Bacău*, 3. *Neamțu* cu capitala *Piatra-Neamțu*, 4. *Fălticeni* cu capitala *Fălticeni*, 5. *Dorohoi* cu capitala *Dorohoi*, 6. *Botoșani* cu capitala *Botoșani*, 7. *Iași* cu capitala *Iași*, 8. *Roman* cu capitala *Roman*, 9. *Vaslui* cu capitala *Vaslui*, 10. *Fălciu* cu capitala *Huși*, 11. *Tutova* cu capitala *Bârlad*, 12. *Tecuci* cu capitala *Tecuci*, și 13. *Covurlui* cu capitala *Galați*.

V. In **Basarabia** sunt nouă județe, și anume: 1. *Cahul* cu capitala *Cahul*, 2. *Ismail* cu capitala *Ismail*, 3. *Cetatea-Albă* cu capitala *Cetatea-Albă*, 4. *Tighina* cu capitala *Tighina*, 5. *Chișinău* cu capitala *Chișinău*, 6. *Orhei* cu capitala *Orhei*, 7. *Bălți* cu capitala *Bălți*, 8. *Soroca* cu capitala *Soroca*, și 9. *Hotin* cu capitala *Hotin*.

VI. In **Bucovina** sunt unsprezece județe, și anume: 1. *Câmpulung* cu capitala *Câmpulung*, 2. *Gura-Humorului* cu capitala *Gura-Humorului*, 3. *Suceava* cu capitala *Suceava*, 4. *Rădăuți* cu capitala *Rădăuți*, 5. *Siret* cu capitala *Siret*, 6. *Vișnița* cu capitala *Vișnița*, 7. *Storojinet* cu capitala *Storojinet*, 8. *Văscăuți* cu capitala *Văscăuți*, 9. *Cernăuți* cu capitala *Cernăuți*, 10. *Cotman* cu capitala *Cotman*, și 11. *Zastavna* cu capitala *Zastavna*.

c). România de Apus.

VII. In **Maramureș** e un singur județ: 1. *Maramureș* cu capitala *Sighetul Maramureșului*.

VIII. In **Țara Crișurilor** sau **Crișana** sunt patru județe, și

anume: 1. *Sătmar* cu capitala *Sătmar*, 2. *Sălagiu* cu capitala *Zălău*, 3. *Bihor* cu capitala *Oradia-Mare*, şi 4. *Arad* cu capitala *Arad*.

IX. In **Banatul Timişoarei** sunt două judeţe şi anume: 1. *Timiş-Torontal* cu capitala *Timişoara* şi 2. *Caraş-Severin*, cu capitala *Lugoş*.

X. In **Transilvania** sau **Ardeal** sunt cincisprezece judeţe, şi anume: 1. *Hunedoara* cu capitala *Deva*, 2. *Sibiu* cu capitala *Sibiu*, 3. *Făgăraş* cu capitala *Făgăraş*, 4. *Braşov* cu capitala *Braşov*, 5. *Trei-Scaune* cu capitala *Sepsi-Sân-Georgiu*, 6. *Alba-de-Jos* cu capitala *Aiud*, 7. *Târnava-Mare* cu capitala *Sighişoara*, 8. *Târnava-Mică* cu capitala *Dicio-Sânmărtin*, 9. *Odorhei*, cu capitala *Odorhei*, 10. *Ciuc* cu capitala *Mercurea-Ciucului*, 11. *Turda-Arieş* cu capitala *Turda*, 12. *Mureş* cu capitala *Târgul-Mureşului*, 13. *Cojocna*, cu capitala *Cluj*, 14. *Solnoc-Dobâca* cu capitala *Dej*, şi 15. *Bistriţa-Năsăud* cu capitala *Bistriţa*.[1]).

Fiecare judeţ are în fruntea sa câte un **prefect.** Judeţele sunt împărţite, şi ele, în alte despărţituri mai mici, numite **plăşi.** Fiecare plasă se află sub conducerea câte unui **administrator de plasă,** sau—cum se ziceă odinioară—**sub-prefect.** Plăşile sunt alcătuite din **comune;** iar comunele, din **sate** sau **cătune.** Comunele locuite de săteni se numesc **comune rurale;** iar cele locuite de orăşeni se numesc **comune urbane.** Oraşele, fiind mai mari decât satele, se împart, şi ele, în **suburbii** sau **mahalale,** după cum comunele rurale se împart în sate sau cătune.

In fruntea fiecărei comune se află câte un **primar.** In conducerea treburilor comunei, primarul este ajutat de **consilierii comunali.** Atât primarul, cât şi consilierii, sunt aleşi de către locuitorii comunei pe un termen de patru ani.

Pe lângă **consiliul comunal,** fiecare sat are câte un **sfat sătesc** —afară de satul în care se află primăria comunei. Capul sfatului poartă numele de **delegat al sfatului sătesc.** Acest sfat are îndatorirea de a îngriji de bunul mers al satului.

Călcările de legi, nevoile satului, sau alte pricini ce privesc bunul mers al comunei, sunt aduse la cunoştinţa primarului de către delegatul sfatului sătesc. Primarul le comunică administratorului de plasă; iar acesta, la rândul său, le dă de ştire prefectului. Prefectul le aduce la cunoştinţa ministrului; iar ministrul rânduieşte ceea ce găseşte el cu cale, că trebuie să se facă. Dacă aceste comunicări sunt prea de mare însemnătate, atunci cle sunt aduse chiar la cunoştinţa M. S. Regelui. Hotărîrile luate pornesc în jos, tot pe aceeaş cale pe care au sosit veştile.

Cu supravegherea bunului mers al rânduelilor bisericeşti din fiecare judeţ sunt însărcinaţi **protoiereii**—numiţi de mai marii eparhiei: mitropoliţi sau episcopi, cu aprobarea guvernului; de bunul mers al învăţământului se îngrijeşte **revizorul şcolar** al fiecărui judeţ — numit de ministrul instrucţiunii publice. De nevoile şcoalelor se îngrijeşte **comitetul şcolar** al fiecărei şcoale.

---

1) Vezi *harta României,* cu împărţirea în provincii şi judeţe, la pag. 397.

Cam aceasta este alcătuirea statului român.

Fiecare slujbaș al statului duce în cârca sa câte o părticică din răspunderea bunului mers al țării. Mărimea acestei răspunderi atârnă de însemnătatea pe care slujbașul o are în stat.

Toți suntem datori să ne supunem legilor, căci ele sunt alcătuite de reprezentanții națiunii numai pentru binele nostru și în vederea bunului mers al statului.

Cine nu respectă legile țării sale, nu este vrednic nici de ocrotirea acestor legi. **Să ne ferim a călcà vreodată poruncile legilor!**

STEMA ȚĂRII

Intregirea neamului românesc prin unirea țărilor surori cu pământul României, a atras după sine și **întregirea stemei regatului român,** la care s'au adăogat și simbolurile pământurilor românești de curând alipite la patria mamă.

Noua stemă a regatului român este alcătuită din **trei scuturi,** sau pavăze, așezate unul peste altul: *scutul mare, scutul mijlociu* și *scutul cel mic.*

Toate aceste scuturi sunt așezate în mijlocul unui **pavilion de purpură,** cu marginile de aur și căptușit cu ermelină—semn regesc. Deasupra acestui pavilion stă mândră, **coroana regală de aur,** împodobită cu pietre nestimate.

1. Scutul sau pavăza cea mare este de culoare albăstrie - culoare ce înfățișează albastrul cerului senin al țării noastre. Pe acest scut stă de pază *o acvilă*—adică un vultur—*de aur,* cu aripile întinse, având ciocul și ghiarele roșii, și purtând pe cap coroana regală de aur—la fel cu cea de deasupra pavilionului de purpură. Acvila ține în cioc o cruce de aur, ascuțită la partea de jos. In ghiara dreaptă ține o spadă; iar în cea stângă, un sceptru cu vârful în formă de crin. Aceasta e **acvila României** *cu armele Regalității române.*

Deasupra scutului celui mare se află **coroana de oțel,** făcută întocmai cum a fost turnată din tunurile turcești cucerite pe câmpiile Bulgariei în războiul dela 1877—78, pentru Independență.

Acest scut e ținut în labe de *doi lei de aur,* cu limbile-afară și cu cozile pe spinare, stând pe niște frumoase împletituri—sau arabescuri—de aur. Aceste arabescuri se împletesc cu capetele unei eșarpe—sau panglici—albastră, aurită pe de mărgini. Pe această eșarpă stă scris cu litere de aur, cu vorbe latinești, *deviza Casei domnitoare de Hohenzollern:* **„Nihil sine Deo!"** — adică **„Nimic fără Dumnezeu!"**

Dedesubtul scutului celui mare stă prins *colanul ordinului „Regele Carol I",* al cărui lanț înconjoară jumătatea de jos a scutului.

2. Scutul sau pavăza mijlocie se află prins pe pieptul acvilei depe scutul cel mare. Acest scut—cel mijlociu—e împărţit în *cinci despărţituri sau cartiere*, pe cari se află zugrăvite armele sau simbolurile ţărilor surori-unite.

Pe despărţitura de sus, din dreapta scutului,—colorată în albastru, se află armele vechiului principat al **Ţării-Româneşti sau**

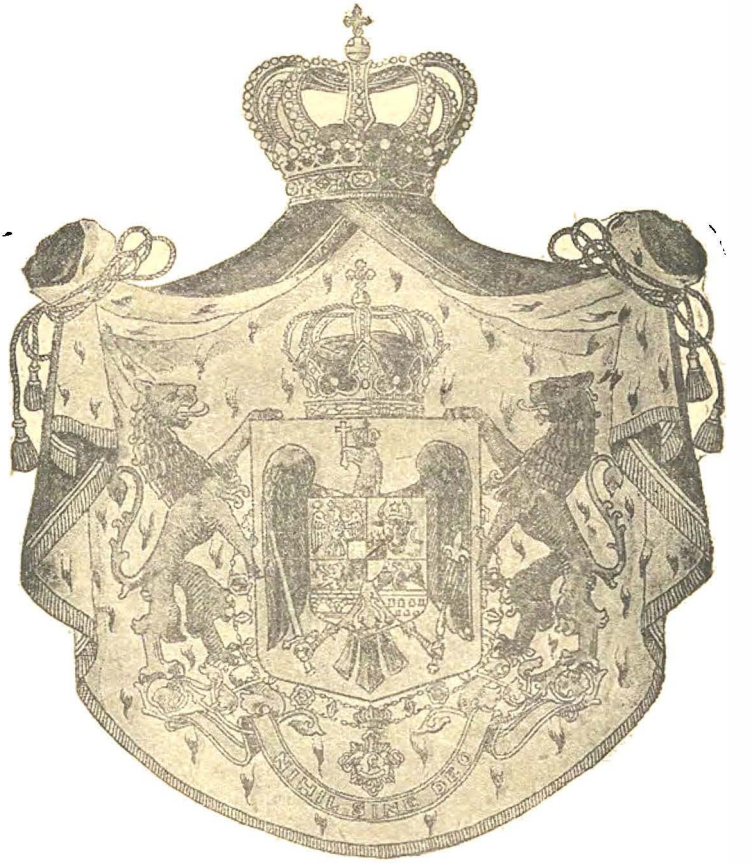

Stema României.

Muntenici: *o acvilă de aur*, cu aripile deschise, având ciocul şi ghiarele roşii, şi ţinând în cioc o cruce de aur. Deasupra aripei drepte are un soare de aur; iar deasupra aripei stângi, o lună nouă de aur.

Pe despărţitura de sus, din stânga scutului, — colorată în roşu, se află armele vechiului principat al **Moldovei** lui Ştefan-cel-Mare, cuprinzând: **Moldova, Basarabia şi Bucovina**; şi anume: *un cap de bour negru*, cu gura închisă, având: între coarne, o

stea de aur cu cinci raze; în dreapta capului, un trandafir de aur cu cinci foi; şi în stânga, o semilună de aur.

Pe despărţitura de jos, din dreapta scutului, — colorată în roşu, sunt armele **Banatului,** împreună cu **vechiul Banat românesc al Severinului** şi cu **Oltenia,** alcătuite astfel: deasupra valurilor se află *un pod de aur* — înfăţişând podul lui Traian — cu două deschizături boltite, clădite din piatră cioplită. Deasupra

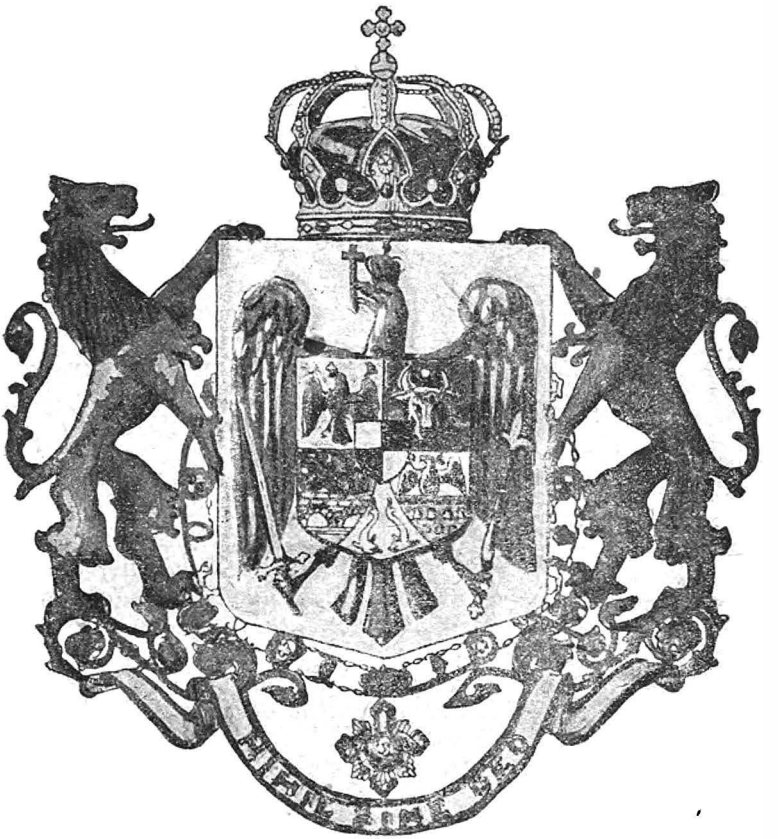

Scutul sau pavăza mijlocie.

podului se ridică *un leu, tot de aur:* cu limba afară din gură, cu labele deschise şi coada pe spate. Acesta este *leul Olteniei.*

Pe despărţitura de jos, din stânga scutului,— colorată în albastru şi împărţită în două printr'o fâşie roşie, îngustă—, se află armele **vechiului Mare Principat al Transilvaniei,** împreună cu **Crişana** şi cu **Maramureşul,** alcătuite astfel: deasupra fâşiei celei roşii se află *o acvilă neagră,* având aripile întinse şi ciocul de aur; deasupra aripei drepte are un soare de aur, iar deasupra aripei stângi

are o semilună de argint; dedesubtul fâşiei celei roşii, aşezate pe două rânduri, se află *şapte turnuri roşii, de cetate:* patru, sus şi trei jos; fiecare turn are câte două ferestre şi o poartă—cari stau închise; şi mai au câte două rânduri de metereze dinţate sau crenelate: unul, sus, şi celălalt, la mijloc.

In sfârşit, băgată între cele două despărţituri de jos, se află a cincea despărţitură—colorată în abastru. Pe această despărţitură se află armele **Dobrogei:** *doi delfini de aur*, apropiaţi cap în cap şi având cozile ridicate 'n sus.

Scutul cel mic.

3. Scutul cel mic se află în mijlocul scutului mijlociu, între cele cinci despărţituri cu simbolurile ţărilor surori. El înfăţişează *armele Casei domnitoare de Hohenzollern* şi e împărţit în patru cartiere: două negre, încrucişate — cel de sus, din stânga, şi cel de jos, din dreapta; iar celelalte două, de argint.

Stema ţării se întrebuinţează în trei chipuri:

1. **Cu pavilionul de purpură** *se întrebuinţează în toate actele statului, pornite dela M. S. Regele; în actele oficiale încheiate de România cu alte neamuri, precum şi în orice împrejurare, când porunceşte M. S. Regele.*

2. **Numai cu pavăza sau scutul cel mare** *ţinut de cei doi lei, se întrebuinţează de armată şi de toate autorităţile statului.*

3. **Numai cu pavăza mijlocie** — *având simbolurile ţărilor surori—, se întrebuinţează pe sigiliile şi ştampilele oficiale ale tuturor autorităţilor statului* [1]).

Toţi Românii sunt datori să cunoască alcătuirea stemei ţării lor.

ROMÂNII DE PESTE HOTARE

1. Românii din America. — Afară de Românii cuprinşi între hotarele României întregite, mai trăiesc fraţi de-ai noştri şi prin ţinuturile ţărilor vecine; ba, graiul românesc este purtat de Ro-

[1]) Prima lege prin care s'a hotărît alcătuirea emblemei cu armele României vechi, a fost votată în 1872; iar legea prin care s'a statornicit stema ţării în chipul arătat mai sus, s'a votat în luna Iulie, anul 1921, şi a fost publicată în *Monitorul Oficial* Nr. 92 din 29 Iulie, 1921, pagina 3569.

mânii plecaţi din patrie, chiar peste întinsul mărilor şi oceanelor, până în depărtata *Americă*, unde sunt numeroase colonii de fraţi Ardeleni, duşi pe tărâmuri streine încă din vremurile stăpânirii ungureşti asupra ţinuturilor transilvănene.

Adunaţi la olaltă, Românii din patrie, cu cei de prin meleagurile streine, apropie douăzeci de milioane de suflete. Noüile hotare nu i-au putut cuprinde pe toţi, din pricina împrăştierii lor în ţinuturile neamurilor vecine.

2. Românii de peste Nistru. — La răsărit de Basarabia, *dincolo de Nistru, în Ucraina*, trăiesc peste o jumătate de milion de Români, cari-şi zic *Moldoveni* şi grăiesc limba neaoşă, moldovenească. Sunt sate şi ţinuturi întregi, locuite numai de fraţi de-ai noştri. Moldovenii ucrainieni sunt în pericol de a se rusifică, de oarece n'au şcoli româneşti. Cei mai numeroşi trăiesc: în ţinutul *Chersonului*—spre *Ecaterinoslav*, şi în ţinutul *Podoliei*.

3. Românii din Ungaria, Jugo-Slavia şi Bulgaria. — La apus, *în câmpia Tisei*, în urma nedreptei hotărniciri a graniţei dintre noi şi popoarele vecine din partea aceea, au rămas o sumă de sate româneşti, supuse asupririlor ungureşti şi sârbeşti. Atât *în Banatul de sub stăpânirea sârbească*, precum şi *pe valea râului Timocul*, dincolo de Dunăre, trăiesc sute de mii de Români, cari grăiesc dulcea limbă românească. Aflându-te 'n mijlocul lor, nici nu-ţi vine a crede că eşti pe pământ strein; ci ţi se pare că te afli în inima poporului românesc, cu care—şi ei, şi noi **am dorit, dorim şi vom dorì să fim veşnic uniţi,** cel puţin sufleteşte, dacă împrejurările vitregi ne-au împiedecat să fim îngrăditi în aceleaşi hotare şi să avem acelaş ocârmuitor.

Mai trăiesc fraţi de-ai noştri *dincolo de Dunăre, prin Bulgaria*, mai ales *în preajma Vidinului*.

Şi Ungurii, şi Bulgarii, şi Sârbii: au, faţă de fraţii noştri, o purtare puţin prietenoasă. Dacă Ungurilor şi Bulgarilor nu le putem pretinde prietenie, nu tot astfel stau lucrurile cu Sârbii, cu cari am fost tovarăşi de necazuri în războiul cel mare; iar astăzi trăim în strânse legături de prietenie.

4. Românii din Macedonia. — Cei mai primejduiţi dintre toţi fraţii înstreinaţi sunt Românii cari trăiesc în *ţinutul Macedoniei*, împărţit între: Greci, Sârbi şi Bulgari. Aceşti Români, sau—cum îşi zic ei—*Aromâni*, vorbesc o limbă, care se aseamănă foarte mult cu limba românească. Ei trăiau odinioară prin ţinuturile dintre Dunăre şi Balcani. Când au năvălit Bulgarii peste Dunăre, au fost nevoiţi să fugă din drumul acestora şi să se retragă în cuprinsul Macedoniei. Pe măsură ce Bulgarii şi-au mai pierdut din apucăturile lor sălbatece, Românii macedoneni s'au putut împrietenì cu ei.

Intr'o vreme, Românii din dreapta Dunării au format împreună cu Bulgarii o împărăţie mare şi puternică: *„Impărăţia Româno-Bulgară“* — cârmuită de fraţii Petru şi Ioniţă Assan. Ambiţiile

ROMÂNIA
CU ȚINUTURILE
LOCUITE DE ROMÂNI
ROMÂNI
CEHO-SLOVACIA
POLONIA
UCRAINA
UNGARIA
ROMÂNIA
JUGOSLAVIA
BULGARIA
ALBANIA
TURCIA
ASIA MICĂ
Marea Neagră
Marea Egee
Marea Ionică
M. Marmara
Budapesta
Debrețin
Seghedin
Satu Mare
Careii-Mari
Sighet
Zalău
Dej
Oradia-Mare
Cluj
Turda
Arad
Aiud
Alba Iulia
Jimbolia
Timișoara
Lugoș
Deva
Sibiu
Caransebeș
Vârșeț
Mehadia
Zastavna
Vașcăuți
Hotin
Cotman
Cernăuți
Vijnița
Storojineț
Siret
Rădăuți
Dorohoi
Botoșani
Suceava
Câmpulung
Soroca
Bălți
Orhei
Chișinău
Tighina
Fălticeni
Bistrița
Piatra
Roman
Iași
Vaslui
Huși
Bacău
Mercurea
Odorhei
Sighișoara
Făgăraș
Brașov
Focșani
Bârlad
Tecuci
Galați
Cahul
Ismail
Chilia
Cetatea-Albă
Vâlcov
Sulina
Tulcea
Brăila
Buzău
Sinaia
Câmpina
Ploești
C. Lung
C. d. Argeș
R. Vâlcea
Tg. Jiu
T. Severin
Craiova
Caracal
Calafat
Bechet
Slatina
Târgoviște
Căciulați
București
Oltenița
Călărași
Roșiori-d.V.
Alexandria
Giurgiu
T. Măgurele
Zimnicea
Cernavoda
Constanța
Silistra
Turtucaia
Cuciuc-Cainargi
Bazargic
Balcic
Rusciuc
Nicopoli
Razgrad
Șumla
Varna
Belgrad
Șabaț
Valjevo
Seraievo
Vișegrad
Cracujevaț
Negotin
Vidin
Smârdan
Cosovo
Lom Palanca
Rahova
Bercovița
Vrața
Plevna
Grivița
Poradim
Plevlje
Novibazar
Crușevaț
Niș
Pirot
Mitrovița
Lescovăț
Orhania
Tetevo
Târnova
Sofia
Slivno
Cazanlâc
Tundșa
Tatar-Bazargic
Stara-Zagora
Burgas
Cattaro
Cetinie
Djacova
Priștina
Vrania
Küstendil
Scutari
Prizrend
Cumanova
Sar-Dag
Uskub
Istip
Köprülü
Rilo
Filipopol
Mustafa-Pașa
Kirkilisse
Adrianopol
Midia
Tirana
Prilip
Strumița
Dimotica
Lule-Burgas
Ciorlu
Ceatalgea
Durazzo
Ochrida
Bitolia
Meglenia
Elbassan
Seres
Cavala
Dedeagaci
Rodosto
Constantinopol
Scutari
L. Presba
Vodena
Berat
Corița
Veria
Salonic
Orfano
TASSOS
Enos
Tepeleni
Castoria
CALCIDICA
Voluta
Servia
Olimp
Mt. Athos
IMBROS
Galipoli
Mudania
Brussa
Dardanele
Troja
Ianina
Calabaca
LEMNOS
TENEDOS
CORFU
EPIR
Arta
Larissa
Volo
SPORADE D. NORD
TESSALIA
Aivali
Bergama
Susurlu
MITILENE
INS. IONICE
Pass
Termopile
SKIRO
Manissa
Ceai
Gedis
EUBEA
Thebes
ATICA
CHIOS
Smirna
KEFALONIA
Patras
Atena
Pireu
Ephesus
Aidin
Menderes
ANDROS
NICARIA
SAMOS
ZANTE
MOREA
Corint
Egina
SPORADE D. SUD
Sparta
Nauplia
NAXOS
Mugla
Navarin
MILOS
RODOS
Dunărea
Tisa
Mureș
Sava
Drina
Morava
Timok
Iantra
Nistru
Prut
Siret
Bug
Vardar
Struma
Mesta
Marița
Rodope

căpeteniilor făcură loc zavistiei între supuşi. Legăturile dintre Români şi Bulgari se slăbiră. Când năvăliră Turcii peste ei, îi găsiră desbinaţi şi-i supuseră cu uşurinţă.

Astăzi trăiesc *în Macedonia grecească, dealungul munţilor Pindului* şi prin împrejurimi, aproape două sute de mii de Aromâni. Prin *regiunea Salonicului* şi 'n jurul oraşului *Seres*, de asemenea trăiesc aproape o sută de mii de suflete româneşti.

In *Macedonia sârbească*, prin satele din jurul oraşului *Monastir* sau *Bitolia*, trăiesc peste o sută cincizeci de mii de Aromâni. De asemenea, în provincia *Cosova*, la *Scopia* sau *Usküb*, la *Veles* — pe Vardar, în *Meglenia*, şi 'n multe alte locuri: trăiesc răsleţiţi de fraţii din regat o sumă de suflete româneşti, primejduite a fi înghiţite de neamurile în mijlocul cărora vieţuiesc.

In *Macedonia bulgărească*, pe lângă Macedonenii răspândiţi prin oraşele Bulgariei, trăiesc pe *valea Strumei* cincizeci de mii de Aromâni.

Din punct de vedere al învăţăturii, Aromânii întrec pe toate celelalte naţii în mijlocul cărora trăiesc. Aproape nu este Român macedonean, care să nu ştie: să scrie, să cetească şi să socotească. Năzuinţa spre luminarea minţii prin învăţătură e o însuşire firească a acestui popor vitregit de soartă. Invăţătorii sunt plătiţi de ei; şi mai nu e comună în care să nu fie şi şcoală. Incepând dela 1864, statul român a pornit a se îngriji şi de aceşti fraţi răsleţi, înfiinţându-le şcoli susţinute cu cheltuiala noastră. Pentru acest scop s'au înfiinţat şi câteva şcoli secundare în centrele mai populate.

5. Românii din Albania şi Epir. — O ramură de fraţi de-ai noştri trăiesc prin *Albania* şi *Epir*. Aceştia trec de o sută cincizeci de mii de suflete. Cei din Albania trăiesc în câmpia *Muzachia* — de unde şi numele de *Muzăchiari*; cei din Epir se mai numesc şi *Fărşeroţi* [1]).

Prin împlinirea visului de veacuri al neamului nostru, România este astăzi un regat mare şi puternic: respectat de prieteni şi temut de vrăjmaşi. Pentru întărirea temeliilor Românici celei noui, să căutăm dar, a ne călăuzi paşii numai pe căile: binelui, muncii, cinstei şi dreptăţii. Să nu uităm o clipă, că un nou ideal naţional ne cheamă în jurul drapelului său. Acest nou ideal este: Lupta pentru unitatea sufletească şi culturală a Românilor de pretutindeni!

De asemenea, să nu uităm că un popor fără ideal e sortit pieirii!

---

[1]) Cei cari doresc să cunoască şi mai amănunţit Geografia ţării noastre, precum şi trecutul poporului românesc, pot cercetă cu mult folos lucrările: *România*, de d-l profesor S. Mehedinţi; sau *Geografia României*, de d-nii profesori: G. Murgoci şi I. Popa-Burcă — scrise pe priceperea fiecăruia.

ŢINUTURILE
DEPE
SUPRAFAŢA PĂMÂNTULUI

CELE CINCI CONTINENTE

1. Numirile continentelor.

Afară de cuprinsul ţării noastre, pe întinsul pământului se mai află şi alte ţări: unele mai mici, altele cu mult mai mari decât

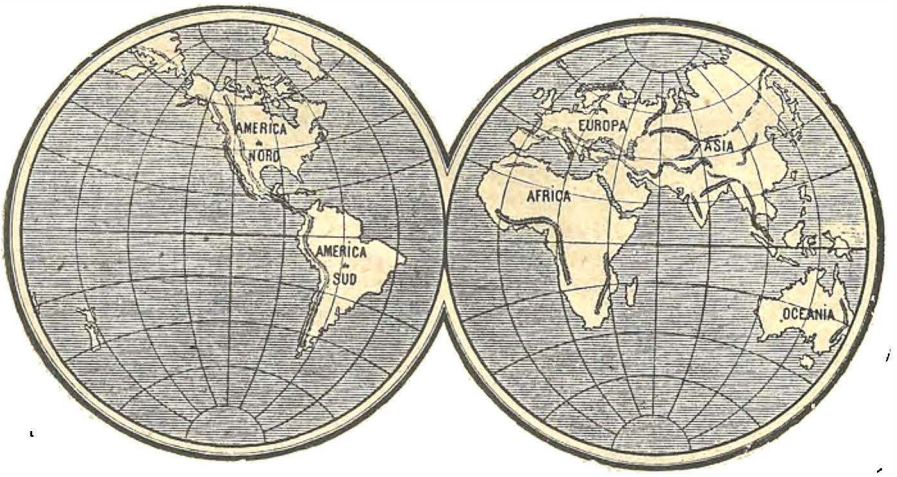

Ţinuturile depe suprafaţa pământului.

România. Aceste ţări alcătuiesc la olaltă cele *cinci mari continente* depe suprafaţa pământului, cari par în mijlocul nemărginitelor ape ale oceanelor ca nişte insule uriaşe.

Dintre aceste cinci continente, **Europa, Asia** şi **Africa:** sunt cunoscute din cele mai vechi vremuri: pe când *cele două Americi*—**America-de-Nord** şi **America-de-Sud,** precum şi **Oceania:** au fost aflate abia acum câteva sute de ani.

America a fost descoperită la anul 1492, datorită îndrăsneţului cercetător al mărilor şi oceanelor, *Cristofor Columb* — de neam italian. Cel care a făcut prima descriere a nouilor pământuri a fost un alt italian, *Amerigo Vespucci* din Florenţa. Deşi el nu a fost descoperitorul lor, avù fericirea să fie naşul nouilor ţinuturi, cari fură botezate după numele său, *America.*

Oceania a fost aflată la anul 1521 după Christos, de către curagiosul corăbier *Magelan* — de neam portughez.

2. Locuitorii pământului.

Neamurile de oameni, cari locuiesc pe suprafaţa pământului, se deosebesc unele de altele prin : *forma chipului* şi *culoarea pielei.*

Potrivit înfăţişării lor, toţi oamenii depe pământ se împart în **cinci soiuri** sau **rasse:**

1. Rassa albă o alcătuiesc oamenii cari au: *trăsăturile feţii*

Locuitor băştinaş din Europa.

Locuitor băştinaş din Asia.

regulate, părul moale şi faţa rozalbă sau puţin oacheşă.

Aceştia trăiesc în tot cuprinsul **Europei,** *în nordul* **Africei,** *în apusul şi nordul* **Asiei,** *precum şi în cea mai mare parte a cuprinsului* **Americii.**

Locuitor băştinaş din Africa.

Locuitor băştinaş din Oceania.

2. Rassa galbenă sau **mongolă** este alcătuită din locuitorii cari au: *trăsăturile feţii mai puţin regulate, ochii mici şi puţin înclinaţi, umerii obrajilor ieşiţi, nasul turtit şi lătăreţ, părul ţepos, barba rară—aproape spâni—şi faţa galbenă.*

Aceştia trăiesc prin mijlocul şi răsăritul **Asici,** precum şi 'n *partea de miazăzi a acestui continent.*

3. Rassa neagră este alcătuită din locuitorii cari au: *forma feţei asemănătoare celorlalte rase, dar neregulată; capul lungueţ, fruntea teşită, nasul mare şi turtit, buzele groase, părul creţ şi lânos, iar faţa măslinie.*

Aceştia trăiesc prin mijlocul şi sudul **Africii,** şi 'n *bună parte, prin* **Occania** şi **America.**

4. Rassa malaeză se aseamănă întrucâtva cu cea mongolă. Locuitorii cari ţin de această rassă au: *faţa mai mult ovală decât rotundă, umerii obrajilor puţin ieşiţi, nasul ceva mai mărişor, părul negru, dar nu preă aspru, iar faţa, măslinie.*

Locuitor băştinaş din America.

Locuitor băştinaş din ţinuturile friguroase.

Aceştia trăiesc mai ales prin **insulele Occanici** şi 'n mare parte *sunt încă în stare de sălbătecie.*

5. Rassa roşie sau **americană** este alcătuită din *locuitorii băştinaşi ai* **Americii,** cari au putut răsbi prin veacuri până 'n zilele noastre, luptând cu vrăjmăşia nimicitoare a celor dintâi Europeni aşezaţi în cuprinsul ispititor al bogatului pământ descoperit de Columb. *Aceştia au trăsăturile feţii aproape regulate: nasul puţin încovoiat, umerii obrajilor ieşiţi, ochii mari, părul negru lăsat pe spate, iar faţa galbenă-roşcovană.*

In părţile friguroase ale pământului locuieşte un neam de *oameni piperniciţi, cu faţa galbenă-măslinie,* numiţi **Eschimoşi.** Ei se aseamănă mai mult cu locuitorii din Asia.

Cu toate aceste deosebiri ale înfăţişării lor, oamenii sunt fiinţele cele mai inteligente depe pământ, căci ei au isbutit să supună voinţei lor pe toate celelalte vieţuitoare ale pământului. Insă, dintre toate neamurile de oameni, cei mai frumoşi la chip şi mai ageri la minte sunt locuitorii de neam european.

EUROPA

I. PĂMÂNTUL EUROPEI

1. Intindere.

Europa cuprinde pământul mărginit **la răsărit** de: *munții Urali, fluviul Ural* și *țărmul apusean al mării Caspice;* **la miazăzi,** de: *munții Caucas, țărmul nordic* și *apusean al mării Negre, marea Marmara*—între strâmtoarea Bosfor și Dardanele, *marea Egeie*—între Turcia-Asiatică și Grecia, și *marea Mediterană;* **la apus,** de *oceanul Atlantic;* și **la miazănoapte,** de *oceanul Ingheţat-de-Nord.*

Suprafața pământului Europei e socotită cam la zece milioane kilometri patrați.

2. Țărmurile Europei.

Dacă plecăm din țara noastră, să ocolim Europa de jurîmprejur, de pildă, dela *Constanța,* pornim mai întâi spre sud, pe țărmul *mării Negre,* și intrăm în *strâmtoarea Bosfor,* unde dăm de *orașul Constantinopol*—numit odinioară *Țarigrad.* De aci, ne urmăm drumul mai departe pe *marea Marmara,* și ajungem în *strâmtoarea Dardanele,* țărmurită spre apus, de mica *peninsulă Galipoli.* Din *Dardanele* dăm în *marea Egeie* sau *marea Arhipelagului,* în care se află *peninsula Calcidică,* străbătută de faimosul *munte Atos* sau *Sfântul Munte,* semănat c'o sumă de mânăstiri. Tot în această mare întâlnim *golful Salonic,* precum și o sumă de insule, între cari mai însemnate sunt: *Eubea*—alături de coasta Greciei, *Tasos, Lemnos, Mitilene, Chios* și *Rodos.*

Mergând în jos, dăm de *marea Cretei,* care udă țărmurile insulei *Creta.* După ce ocolim *capul Matapan* al *peninsulei Morea*—ce ține de Grecia, pornim spre *marea Iònică.* Trecem pe lângă *insula Kefalonia*—în răsăritul căreia se află *golful grecesc Patras*—prelungit prin golful *Corint,* ajungem la *insula Corfu*—din dreptul căreia începe granița între Grecia și Albania, trecem prin *strâmtoarea Otranto* și intrăm în *marea Adriatică.* Pornim dealungul coastei *Dalmației,* în nordul căreia întâlnim: *golful Carnero*—cu *portul Fiume, golful Triest*—cu *portul Triest,* și *golful Veneției*—cu renumitul și străvechiul *oraș* și *port al Veneției.*

Pământul ocolit până acum formează *peninsula Balcanică.*

Din *marea Adriatică,* trecem iarăși prin *strâmtoarea Otranto* și ieșim în *marea Iònică;* lăsăm pe dreapta *golful Tarent* din talpa *peninsulei Italia* și: fie prin *strâmtoarea Mesina*—dintre Italia și Sicilia, fie prin *canalul Siciliei*—dintre Sicilia și Africa, trecem în *marea Tireniană,* unde întâlnim *insulele: Corsica*—în care s'a născut Napoleon Bonaparte; *Sardinia* și *Elba*—unde a fost exilat întâia oară Napoleon. Ocolim pe la *golful Genua,* străbatem *marea Ligurică*—deasupra *insulei Corsica,* trecem pe lângă minunatele localități și porturi din *sudul Franței: Nisa, Tulon* și *Mar-*

silia, lăsăm *golful Lion* în dreapta vărsării *râului Ronul*, ne coborîm printre *insulele Baleare* şi ţărmul răsăritean al *Spaniei*, care —împreună cu *Portugalia*—formează *peninsula Iberică*, pătrundem în *strâmtoarea Gibraltar* şi, trecând pe lângă *capul Tarifa*, intrăm în *oceanul Atlantic*.

Urmându-ne drumul mai departe, pornim pe ţărmul apusean al *peninsulei Iberice*, unde întâlnim *golful Cadix*, trecem pe lângă *capul Sfântul-Vincenţiu*, ajungem la *capul Finister*—în nord-vestul Spaniei, ocolim spre dreapta, şi dăm în marele *golf al Gasconiei* sau *Biscaia*. Urcând spre nord, ajungem la *capul Sfântul-Matei*, de unde, pornind spre răsărit, intrăm în *marea Mânecii*, care desparte Franţa de *insulele Angliei* alcătuite: din *Anglia* şi *Scoţia*—cari formează împreună *insula Marea-Britanie*, din *insula Irlanda*, *insulele: Hebride, Orcade, Shetland* şi altele. Trecem prin *strâmtoarea Calé* şi intrăm în *marea Nordului*.

Prin *strâmtorile Skager-Rak* şi *Kattegat*—trecând pe deasupra *insulei Iutlanda* a Danemarcei—dăm în *marea Baltică*, în care găsim *golfurile: Botnic, Finlandic* şi *Riga*, precum şi o sumă de insule.

Ocolind apoi *peninsula Scandinaviei*—interesantă prin numeroasele crestături ale coastei sale dinspre ocean, crestături numite *fiorduri*—trecem pe la *capul Nord* şi ajungem în *oceanul Inghe-ţat-de-Nord*, în care întâlnim *marea Albă* şi câteva insule singuratice, acoperite veşnic cu zăpadă.

Ajungând la *golful Kara*, pornim în jos pe poalele răsăritene ale *munţilor Urali*, numiţi: *Pustii*—cei dinspre nord, *Metaliferi*—cei dela mijloc, şi *Păduroşi*—cei dinspre sud. Apoi o luăm dealungul *fluviului Ural*, până la *marea Caspică*. De-aci, pe ţărmul apusean al mării, sosim la *munţii Caucas*, pe culmea cărora mergem până ajungem la *marea Neagră*. Ocolim *marea de Azov*, pătrundem în *peninsula Crimeia*, trecem pe la *Odesa*, intrăm în ţară pe la *vărsarea Nistrului*; şi, lăsându-ne 'n jos pela *gurile Dunării*, sosim iarăş la *Constanţa*.

3. Infăţişarea pământului.

Pe suprafaţa pământului **Europei** întâlnim: **şi munţi, şi dealuri, şi câmpii, şi stepe, şi mări, şi ape;** cu un cuvânt, cam tot ceea ce am întâlnit pe pământul României.

Munţi. — Cele mai însemnate culmi de munţi din Europa sunt: *Uralii*—la răsărit; *Caucas*—între marea Caspică şi marea Neagră; *Carpaţii*—prin: România, Polonia şi Ceho-Slovacia; *Balcanii*—prin: Jugo-Slavia şi Bulgaria; *Pindul*—prin Macedonia; *Alpii-Dinarici*—dealungul coastei mării Adriatice; *Alpii*—în nordul Italiei; *Apeninii*—dealungul Italiei, de unde se prelungesc în *Sicilia*; *Cevenii, Jura* şi *Vosgii*:—în partea de răsărit a Franţei: *Pirineii*—între Franţa şi Spania; *Cantabrici*—pe ţărmul spaniol al golfului Gasconiei sau Biscaia; *Iberici*—pe dreapta râului Ebrul; *Siera-Guadarama, Siera-Morena* şi *Siera-Nevada*—în Spania; *Penini, Şeviot* şi *Grampiani*—în Anglia; *Scandinavici*—dealungul

Norvegiei şi Suediei; *Boemiei*—între Ceho-Slovacia şi Germania.

Vulcani. — In Europa sunt numeroase guri de vulcani stinşi. Vulcanii nestinşi cei mai cunoscuţi sunt: *Hecla*—în insula *Islanda*, *Etna*—în insula *Sicilia*, şi *Vezuviul*—în *Italia*, aproape de Neapole.

Ape şi lacuri. — Pământul Europei este străbătut de numeroase cursuri de apă, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Peciora*—se varsă în oceanul Inghețat-de-Nord; *Dvina-de-Nord*—se varsă în *marea Albă*; lacurile: *Ladoga*, *Onega* şi *Peipus* — în apropierea golfului Finlandic; *Tornea* şi lacurile: *Vener*, *Veter* şi *Melar*—în Suedia; *Dvina-de-Sud*—se varsă în golful Riga; *Vistula*—se varsă în golful *Danţig* din marea Baltică; *Oderul*—se varsă tot în marea Baltică; *Elba*, *Vezerul* şi *Rinul*—acesta din urmă isvorăşte din Alpi şi formează *lacul Constanţa*:— se varsă în marea Nordului; *Sena*—se varsă în marea Mânecii; *Loara* şi *Garona*:— îşi duc apele în golful Gasconiei sau Biscaia; *Duero*, *Tago*, *Guadiana* şi *Guadalchivir*:— udă apusul peninsulei Iberice; *Ebrul*—se varsă în răsăritul acestui ţinut; *Ronul*—isvorăşte din munţii Alpi, ca şi *Rinul*, formează *lacul Geneva* şi apoi se varsă în marea Mediterană; *Tibrul* — se varsă în marea Tireniană, şi *Padul*—în marea Adriatică: amândouă udă pământul Italiei; *Mariţa*—isvorăşte din Balcani şi se varsă în marea Egeie; *Dunărea*, cu nenumăraţii ei afluenţi—se varsă în marea Neagră prin *trei guri*: *Chilia*, *Sulina* şi *Sf. Gheorghe*; *fluviile*: *Nistru*, *Dnipru* şi *Donul*—se varsă tot în marea Neagră; *Volga*—cel mai mare fluviu al Europei, se varsă prin şaptezeci şi mai bine de guri în marea Caspică; tot în această mare se varsă şi *fluviul Ural*, care încheie şirul cursurilor mai însemnate de apă din Europa.

4. Clima Europei.

Clima Europei nu e aceeaşi pretutindeni. In general, ţările din partea de miazănoapte au o climă mai friguroasă—cu ierni foarte reci; cele din mijloc au o climă mai potrivită sau temperată; iar cele dinspre miazăzi au o climă caldă.

5. Producţiunile pământului.

Producţiunile pământului Europei sunt cam aceleaşi pe cari le-am pomenit când am vorbit de producţiunile ţării noastre. Ele se deosebesc dela ţară la ţară, după felul pământului şi aşezarea fiecărei ţări. In ţinuturile dela sud, cu clima caldă, pe lângă celelalte plante mai cresc: *lămâi*, *portocali* şi *măslini*.

Ca **animale**, afară de cele cari trăiesc la noi, mai găsim în nordul Europei: *urşi albi* şi *reni*—un fel de cerbi puternici pe cari locuitorii îi folosesc ca animale de tras greutăţi.

In **adâncul pământului** se găsesc cam aceleaşi avuţii fireşti ca şi 'n ţara noastră. Ele sunt însă răspândite pe tot întinsul Europei. Singur, pământul ţării noastre e semănat de fire cu tot soiul de bogăţii naturale, cari altor ţări le lipsesc.

Căile de comunicaţie s'au înmulţit c'un nou chip de a călători. Pe lângă mersul pe apă şi pe uscat s'a mai adăogat mersul prin aer: cu aeroplanele sau cu baloanele cu cârmă.

II. IMPĂRŢIREA POLITICĂ A EUROPEI

Statele Europei.

Impreună cu ţara noastră, **în Europa sunt douăzecişinouă de ţări,** locuite de oameni de rassa albă, cari aparţin mai multor ginţi sau neamuri. In ce priveşte starea politică, aceste ţări sunt de două feluri: regate—conduse de regi, aleşi pe toată viaţa, cu drept de a fi moşteniţi la tron de copiii lor; şi **republici**—conduse de fruntaşii ţărilor, aleşi pe un număr anumit de ani.

Aceste ţări sunt:

1. Regate.

Regatele Europei sunt următoarele:

1. România cu capitala *Bucureşti.* Are o suprafaţă de aproape trei sute de mii de kilometri patraţi şi aproape optsprezece milioane locuitori. Oraşele cele mai principale sunt: *Iaşi, Chişinău, Cetatea-Albă, Cernăuţi, Cluj, Oradia-Mare, Arad, Timişoara, Craiova, Sibiu, Braşov, Ploeşti, Galaţi, Brăila,* şi *Constanţa*—port la marea Neagră.

Locuitorii României sunt de *neam latin* şi de *religie ortodoxă.*

2. Iugo-Slavia cu capitala *Belgrad.* Are o suprafaţă cam cât trei sferturi din întinderea României şi o populaţie aproape cât a ţării noastre. Alte oraşe mai însemnate are: *Agram*—capitala Croaţiei; *Seraievo*—capitala Bosniei; *Uscüb* şi *Monastir*—locuite de mulţi Români Macedoneni; *Niş* şi *Cetinge*—capitala fostului regat al Muntenegrului.

Locuitorii sunt de *neam slav.* Cei mai mulţi sunt *ortodocşi* şi prea puţini: *catolici* şi *mahomedani.*

3. Bulgaria cu capitala *Sofia.* Are o întindere cam cât jumătate din suprafaţa României. Oraşe însemnate are: *Varna*—port la marea Neagră, *Târnava, Filipopoli* şi *Plevna.*

Locuitorii sunt de *neam amestecat*: slavo-tătari, şi de *religie creştină-ortodoxă.*

4. Italia cu capitala *Roma*—leagănul latinităţii. Are o întindere cam cât România şi o populaţie de vreo două ori cât a ţării noastre. Oraşe mai însemnate are: *Veneţia, Triest, Fiume, Genua* şi *Neapole*—porturi la mare; *Milan*—mare centru industrial, *Florenţa*—oraşul artelor, şi *Bolognia.* Pe lângă acestea mai sunt: *Palermo, Mesina,* şi *Catania*—în insula Sicilia.

Locuitorii sunt de *neam latin,* ca şi Românii; şi de *religie catolică.*

5. Spania cu capitala *Madrid.* Are o suprafaţă cam odată şi jumătate cât România, şi o populaţie de vreo optsprezece milioane locuitori. Cele mai însemnate oraşe sunt: *Barcelona, Valenţa* şi *Malaga*—porturi la marea Mediterană; *Cadix*—port la oceanul Atlantic; şi *Cordova* şi *Sevila*—în lăuntrul ţării.

Locuitorii sunt de *neam latin* și de *religie catolică.*

6. Belgia cu capitala *Bruxel.* Are o suprafață de zece ori mai mică decât România și o populație cam jumătate cât țara noastră. Orașe mai însemnate are: *Gand*—cu renumite fabrici de țesătorie, *Liège*—cu renumite fabrici de turnătorie, și *Anvers*—port la mare.

Locuitorii sunt în mare parte de *neam latin* și de *religie:* unii, *catolici;* alții, *protestanți.* Aproape toți știu carte.

7. Olanda cu capitala *Haga.* Are o suprafață cam de nouă ori și jumătate mai mică decât țara noastră și o populație de trei ori și ceva mai mică decât România. Ca orașe de seamă are: *Amsterdam* și *Roterdam*—porturi mari, precum și *Utrecht*—în lăuntrul țării.

Locuitorii sunt de *neam german.* Cei mai mulți sunt *protestanți,* iar cam o treime dintre ei sunt *catolici.* Mai toți știu carte.

8. Danemarca are capitala *Copenhaga.* Această țară e de opt ori mai mică decât România, iar populația e cam de șase ori mai mică decât a țării noastre.

Locuitorii sunt de *neam german* și de *religie protestantă.* Mai toți știu să scrie și să cetească.

9. Suedia cu capitala *Stockholm*—oraș numit și *Veneția-Nordului,* fiindcă are casele zidite pe mai multe insule ale lacului Melar. Are o întindere cam odată și trei sferturi cât România, și o populație cam de trei ori mai mică decât țara noastră. Orașe însemnate are: *Göteborg*—port de seamă, *Upsala*—un însemnat cetru cultural al omenirii, și *Malmoe*—port în fața *Copenhagăi,* capitala Danemarcii.

Locuitorii sunt de *neam german* și de *religie protestantă.* O parte dintr'înșii — *Laponii,* cari trăiesc în nordul țării — sunt de *neam mongol* și *cred în idoli,* adică în făpturi plăsmuite de mintea lor și lucrate de mâinile lor.

10. Norvegia cu capitala *Oslo,* numită mai înnainte *Cristiania.* Are o întindere puțin mai mare ca țara noastră și o populație cam de șase ori mai mică decât România. Ca oraș mai însemnat are: *Bergen*—port la marea Nordului.

Locuitorii sunt de *neam german* și de *religie protestantă.*

11. Anglia sau **Marea-Britanie** cu capitala *Londra*—unul dintre orașele cele mai mari depe pământ. Acest regat are o întindere cam cât a României și o populație cam de două ori și jumătate cât a țării noastre. Alte orașe mai de seamă are: *Birmingham*—cu numeroase fabrici de turnătorie; *Manchester*—cel mai renumit oraș din lume în privința industriei țesăturilor de bumbac; *Liverpool*—port la marea Irlandei, care desparte insula Britania de insula Irlanda; *Edinburg*—capitala Scoției, și *Dublin*—capitala Irlandei, insulă care formează un stat deosebit, însă ține tot de Anglia.

Englezii și *Scoțienii* sunt de *neam german* și de *religie protestantă-anglicană;* iar *Irlandezii* sunt de *neam celtic* și de *religie catolică.*

Acestea sunt regatele constituționale ale Europei.

2. Republicl.

Republicile Europei sunt următoarele:

1. Ucraina cu capitala *Kiev*. Are o întindere aproape cam de trei ori cât ţara noastră şi o populaţie îndoită cât a României. Oraşe mai însemnate are: *Odesa*—port la marea Neagră, *Kerson*, *Sebastopol*, *Ecaterinoslav*, *Rostov*, *Harcov*, *Pultava* şi *Brest-Litovsc*.

In 1924, Bolşevicii au înfiinţat înlăuntrul ei, alături de hotarele răsăritene ale României, lângă Nistru, o aşa zisă **Republică moldovenească**, dându-ne ei înşişi dovezi că Românii locuiesc ţinuturi mult mai întinse în cuprinsul muscălesc, decât pământul Basarabiei, robit de Ruşi timp de un veac, şi întors la sânul patriei mame în 1918.

Locuitorii Ucrainei sunt de *neam slav*, dar se deosebesc cu totul de Ruşi: şi ca limbă, şi ca înfăţişare. Până la revoluţia rusească, au fost prigoniţi grozav de Ruşi. Ei sunt *creştini ortodocşi*.

2. Rusia cu capitala *Petrograd*—botezat de Bolşevici *Leningrad*. In timpul de faţă, guvernul comunist al Rusiei îşi are reşedinţa la *Moscova*—oraş aşezat în centrul ţării—fost odinioară capitala imperiului rus din vremea veche. Rusia e cam de treizecişicinci de ori mai mare ca ţara noastră—ocupă aproape jumătate din suprafaţa Europei; şi are o populaţie de peste o sută de milioane de locuitori. Ca oraşe mai însemnate are: *Astrahan*—la gura Volgii; *Vilna*, *Nijni-Novgorod*, *Cazan*, *Ecaterinenburg* şi *Arhanghelsc*—port la marea Albă.

Locuitorii Rusiei, în bună parte, sunt de *neam slav*, dar mai sunt o sumă de locuitori, cari aparţin *altor neamuri*. Credinţa celor mai mulţi este cea *creştină ortodoxă*; însă foarte mulţi dintr'înşii au *alte feluri de credinţe*.

3. Caucasia cu capitala *Tiflis*. Are o întindere cam jumătate din România şi o populaţie cam pe sfert cât a ţării noastre. Oraşe însemnate are: *Batum*—port la marea Neagră şi *Bacu*—port la marea Caspică, renumite ca localităţi petrolifere.

Locuitorii sunt de *neam slav*. *Georgienii*—locuitorii unui ţinut din Caucasia—se zice că sunt cei mai frumoşi oameni de rassa albă. *Religia lor e felurită; cea ortodoxă are însă mai mulţi credincioşi.*

4. Finlanda cu capitala *Helsingfors*. Ca întindere e cam odată şi un sfert mai mare decât România; populaţia însă nu e nici pe sfert cât a ţării noastre. Oraşe însemnate are: *Viborg*—aproape de lacul Ladoga, şi *Tornea*—port în nordul golfului Botnic.

Locuitorii sunt de *rassa galbenă* şi de *credinţă protestantă*. Ei sunt foarte înnaintaţi în civilizaţie.

5. Estonia—sub golful Finlandic—cu capitala *Reval*—port la mare. Are o întindere cam cât Dobrogea noastră şi o populaţie de vreo trei milioane locuitori. Ca oraş mai însemnat are pe *Dorpat*—cu o universitate renumită.

Locuitorii sunt de *rassa galbenă*—la fel cu Fînezii, şi de *credinţă creştină*.

6. Livonia sau **Letonia** cu capitala *Riga*—port la golful Riga. Are o întindere cam cât un sfert din România şi o populaţie de

EUROPA
Km
0 200 400 600 800 1000
Oceanul Inghețat de Nord
Oceanul Atlantic
ISLANDA
Rejchiavic
Hecla
NOWAJA SEMLJA
WAIGACI
G. Kara
KOLGUJEW
Cap. Nord
FEROE
SHETLAND
HEBRIDE
ORCADE
SCOȚIA
IRLANDA
DUBLIN
Cork
Edinburg
MAREA BRITANIE
Liverpool
Manchester
Birmingham
ANGLIA
LONDRA
Tamisa
M. Mânecei
C. St. Malo
Marea Nordului
NORVEGIA
M-ții Scandinaviei
Bergen
OSLO (CRISTIANIA)
SUEDIA
L. Vener
L. Veter
Upsala
STOCKHOLM
Göteborg
Skagerrak
DANEMARCA
IUTLANDA
KOPENHAGA
Malmoe
M. Baltică
G. Botnic
L. Tornea
Tornea
FINLANDA
HELSINFORS
Viborg
G. Finlandic
REVAL
ESTONIA
Dorpat
RIGA
LIVONIA
Dvina d. Sud
LITUANIA
Königsberg
KOVNO
Vilna
Murman
M. Albă
Arhanghelsc
Dvina de Nord
L. Onega
L. Ladoga
PETROGRAD (Leningrad)
RUSIA
Peciora
U. Pustii
M-ții Urali
U. Metaliferi
U. Păduroși
Obi
SIBERIA
Irtiș
Tobol
Ecaterinenburg
Perm
Cazan
Kama
Volga
Nijni-Novgorod
MOSCOVA
Samara
Orenburg
Saratov
Uralul
ASIA
L. Aral
HAGA
Amsterdam
OLANDA
Anvers
Liege
Calé
Havre
BRUXEL
BELGIA
LUXEMBURG
Sena
Versailles
PARIS
Loara
Nantes
Orléans
Vosgi
FRANȚA
Bordeaux
Garona
Lion
M-ții Cevenii
Marsilia
G. Lion
Strasburg
Rin
GERMANIA
Hamburg
Danzig
BERLIN
Elba
Colonia
Dresda
Lipsca
Frankfurt
Nürnberg
München
Breslau
Oder
PRUSIA O.-EST
Posen
Lodz
VARȘOVIA
Vistula
Brest-Litovsc
POLONIA
Lemberg
Cracovia
PRAGA
Pilsen
Brunn
CEHO-SLOVACIA
ELVEȚIA
BERNA
Zurich
Geneva
Insbruc
VIENA
Bratislava
AUSTRIA
Graz
Alpi
Milano
Genua
Padul
Veneția
Triest
MONACO
Nisa
M. Ligurică
Florența
Apenini
ITALIA
ROMA
M. Adriatică
CORSICA
Ajaccio
SARDINIA
Cagliari
M. Tireniană
Neapole
Vezuviu
Palermo
Mesina
Etna
Catania
SICILIA
MALTA
M. Ionică
BUDAPESTA
UNGARIA
Agram
Seghedin
Arad
Oradia Mare
Cluj
Timișoara
Fiume
JUGO-SLAVIA
BELGRAD
Sarajevo
Cetinje
Niș
ALBANIA
DURAZZO
Pindul
CORFU
KEFALONIA
GRECIA
Salonic
CALCIDICA
Tricala
Larisa
Patras
Corint
ATENA
EUBEA
M. Egeic
MOREA
C. Matapan
CRETA
ROMÂNIA
Carpații
Nistru
Cernăuți
Iași
Chișinău
Cet. Albă
Galați
Brașov
Craiova
BUCUREȘTI
Dunărea
Constanța
Balcani
SOFIA
BULGARIA
Filipopoli
Adrianopol
Varna
CONSTANTINOPOL
Bosfor
M. Marmara
Dardanele
Smirna
ANGORA
TURCIA
RODOS
CIPRU
Marea Neagră
CRIMEIA
Sevastopol
M. Azov
Odesa
UCRAINA
KIEV
Nipru
Harkov
Pultava
Donul
Rostov
Ecaterinoslav
Cherson
Astrahan
CAUCASIA
M. Caucas
TIFLIS
GEORGIA
Batum
Kura
Bacu
M. Caspică
ASIA
PERSIA
MESOPOTAMIA
Eufratul
Tigrul
SIRIA
PORTUGALIA
Porto
LISABONA
Tago
C. St. Vincențiu
M-ții Cantabrici
Duero
S. Guadarama
MADRID
M-ții Iberici
Ebrul
M-ții Pirinei
SPANIA
S. Morena
Guadiana
Guadalchivir
Sevila
S. Nevada
Cadix
C. Tarifa
Malaga
Gibraltar
Barcelona
Valenta
BALEARE
C. Finister
G. Gasconiei (Biscaia)
Marea Mediterană
AFRICA

vreo trei milioane de locuitori, neam de oameni *înrudiți cu Slavii* și de *credință creștină.*

7. Litua ia cu capitala *Kovno.* Are o întindere cam cât o treime din țara noastră și o populație de vreo nouă milioane de locuitori, *de acelaș neam cu Letonii* sau *Livonii* și de *credință creștină.*

8. Polonia cu capitala *Varșovia.* Are o întindere ceva mai mare ca a României și o populație cam o dată și jumătate cât a țării noastre, din care mai bine de 15 la sută sunt Ovrei. Alte orașe însemnate are: *Cracovia, Lemberg, Lodz*—vestit pentru fabricile sale de postav, *Posen* și *Danzig*—port comun al Polonilor și Germanilor.

Locuitorii sunt de *neam slav* și de *religie catolică,* afară de *Evrei,* cari *sunt* de *neam semit* și de *credință mozaică.*

9. Germania cu capitala *Berlin.* Are o întindere de vreo două ori cât România și o populație cam de trei ori și jumătate cât a țării noastre. Ca orașe mai de seamă are: *Hamburg*—port la vărsarea râului Elba în marea Nordului, *Lipsca*—mare centru negustoresc, *München*—capitala Bavariei, *Drezda, Breslau, Colonia, Francfurt, Koblenz, Nürnberg* și altele.

Locuitorii sunt de *neam teutonic.* Cei dela nord și mijloc sunt de *credință protestantă,* iar ceilalți sunt de *credință catolică.*

10. Ceho-Slovacia cu capitala *Praga.* Are o întindere cam pe jumătatea țării noastre și o populație de vreo zece milioane de suflete. Orașe însemnate are: *Brün*—renumit pentru fabricile sale de postav, *Pilsen*—are numeroase fabrici de bere, *Bratislava*—*Presburgul* de altădată—port la Dunăre.

Locuitorii sunt: *Cehi* și *Slovaci*—de *neam slav,* precum: și *Germani,* și *Unguri. Toți sunt creștini: unii catolici, alții protestanți.*

11. Ungaria cu capitala *Buda-Pesta.* Are o suprafață cam de trei ori și ceva mai mică decât a României și o populație de vreo zece milioane locuitori. Orașe mai însemnate are: *Seghedinul* și *Debreținul*—în câmpia Tisei.

Locuitorii sunt de *acelaș neam cu Tătarii* și de *religie catolică.*

12. Austria cu capitala *Viena.* Are o întindere mai mică decât jumătate din România și o populație de vreo șapte milioane de locuitori. Alte orașe însemnate are: *Graz* și *Insbruc.*

Locuitorii sunt de *neam german* și de *credință catolică.*

13. Elveția cu capitala *Berna.* Are o întindere cam cât a opta parte din suprafața României, și o populație de cinci ori mai mică decât a țării noastre. Orașe mai însemnate are: *Geneva*—pe lacul Geneva, și *Zürich*—cu fabrici de țesături de mătase și mașinării.

Locuitorii sunt de trei nații: *Francezi, Italieni* și *Germani. Unii* sunt *creștini catolici; alții, protestanți.*

14. Franța cu capitala *Paris.* Are o întindere cam de două ori cât România și o populație de vreo două ori și jumătate mai mare ca a țării noastre. Alte orașe însemnate are: *Lion*—de unde ne vine mătase fabricată, *Havre*—port la marea Mânecii, *Bordeaux*—renumit pentru vinurile sale, *Marsilia*—port la marea Mediterană. Tot în Franța se află și *principatul Monaco* cu o întindere cât un orășel de-al nostru. *Orașul Monaco e renumit prin jocurile de noroc—unde feciorii de bani gata și toți pierdevară din lume se duc să-și încerce soarta.*

Locuitorii Franței sunt de *neam latin* și de *credință catolică*.

15. Portugalia cu capitala *Lisabona*. Are o suprafață cam cât o treime din țara noastră și o populație de trei ori mai mică decât a României. Oraș însemnat are pe *Porto*—așezat la gura râului Duero—, port la oceanul Atlantic.

Locuitorii Portugaliei sunt de *neam latin* și de *credință catolică*.

16. Albania cu capitala *Durazzo*. Are o întindere cam cât Oltenia noastră și o populație cam odată și ceva cât a Bucureștilor. Ca oraș însemnat are pe: *Berat*—în care se află un gimnaziu românesc, și pe *Elbasan*.

Forma de guvernământ a acestei țări, încă nu este pe deplin stabilită.

Locuitorii sunt de *neam tracic*. Parte dintr'înșii sunt *mahomedani*; parte, *catolici*; parte, *ortodocși*.

17. Turcia mai are doar un crâmpei de ținut în cuprinsul Europei, lăsat lor datorită îngăduinței popoarelor mari ale continentului, cari, neînțelegându-se asupra stăpânirii *Constantinopolului*, au preferat să-l lase mai bine tot sub Turci, cu toate că n'au asupra lui alt drept decât pe acela de foști cuceritori. Europenii și-au păstrat doar dreptul de a ține în deaproape priveghere: orașul și strâmtorile Bosforului și Dardanelelor.

Tot în Turcia europeană se află și orașul *Adrianopol*—fost odinioară capitala imperiului turcesc.

Capitala de astăzi a Turciei este la *Angora*—oraș așezat în Asia-Mică.

Turcii sunt de *același neam cu Ungurii și cu Tătarii*, și de *credință mahomedană*.

18. Grecia sau **statul elen** cu capitala *Atena*. Peste această țară s'au coborît vremuri turburi. Este republică de curând timp. Câtă vreme va trăi sub noua ei înfățișare, nu se poate ști. Nu e de mirare ca mâine-poimâine, poporul grec, sătul și de republică, să dorească iarăși regatul, spre a pune astfel capăt certurilor lăuntrice și luptelor pentru întâietate, la cari—fără îndoială—va duce noua stare de lucruri.

Intinderea Greciei e ceva mai mare cât jumătate din România; iar populația ei este abia pe jumătate cât a țării noastre. Alte orașe însemnate are: *Larisa* și *Tricala*—în care trăiesc și mulți Români Macedoneni, *Corint*, *Patras* și *Salonic*—porturi.

Locuitorii Greciei sunt de *neam elen* și de *credință ortodoxă*.

* * *

Așa dar, în Europa avem cu totul, **douăzecișinouă** de țări; adică **unsprezece regate** și **optsprezece republici**.

3. Indeletnicirile locuitorilor.

Indeletnicirile locuitorilor Europei sunt în strânsă legătură cu felul pământului și cu starea de înnaintare a fiecărui popor. In general, îndeletnicirile de căpetenie sunt: *cultura pământului*, *industria* și *negoțul*.

ASIA

I. PĂMÂNTUL ASIEI

1. Intindere.

Asia este al doilea continent, care face parte dintre vechile continente. Pământul ei se mărgineşte: **la răsărit** cu *oceanul cel mare Pacific;* **la miazăzi** cu *oceanul Indian;* **la apus** cu: *marea Roşie, canalul Suez, marea Mediterană, marea Egeie; marea Marmara, marea Neagră, munţii Caucaz, marea Caspică, fluviul Ural şi munţii Urali;* **iar la miazănoapte,** cu *oceanul Inghețat-de-Nord.*

Suprafaţa Asiei este socotită peste patruzecişipatru de milioane de kilometri patraţi; adică de patru ori şi ceva mai mare decât Europa.

2. Ţărmurile Asiei.

Dacă plecăm din ţara noastră, să ocolim Asia, mergând spre sud vom întâlni în drum: *marea Neagră, strâmtoarea Bosfor, marea Marmara, strâmtoarea Dardanele, marea Egeie, marea Mediterană*—cu *insula Cipru, canalul Suez* şi *marea Roşie,* care desparte *peninsula Arabiei,* de *Egipt.* Din *marea Roşie* ieşim prin *strâmtoarea Bab-el-Mandeb* şi intrăm în *oceanul Indian.*

Urmându-ne drumul mai departe, întâlnim în partea de sud a Asiei: *golful Arabiei*—format din *golful Oman* şi *golful Persic,* ocolim *peninsula Indiei* pe la capul *Comorin,* trecem prin *golful Bengal,* ocolim *peninsula Indochinei*—terminată prin *peninsula Malaca,* şi intrăm în *marea Chineză,* care-şi împreună apele cu *oceanul Pacific.*

Mergând mai departe pe coasta răsăriteană, întâlnim: *golful Siam* şi *golful Tonking,* trecem pe lângă *insula Formosa*—care ţine de *Japonia,* şi intrăm în *marea Galbenă* cu *golful Pecili;* ocolim *peninsula Corea,* intrăm în *marea Japoniei,* care udă *insulele Japoniei: Nipon, Ieso, Sachalin* şi *Kurile;* dăm în *marea Ocotsk,* ocolim *peninsula Camciatca* şi intrăm în *marea lui Behring;* trecem prin *strâmtoarea lui Behring*—care desparte Asia de America-de-Nord, şi am ajuns în *oceanul Inghețat-de-Nord.*

Urmându-ne drumul pe coasta de nord a Asiei—unde domneşte veşnic gerul şi zăpada, întâlnim o sumă de insule acoperite cu gheţuri nesfârşite. In mersul nostru ocolim *capul Celeustin,* trecem pe lângă *golfurile: Jenisei şi Obi,* şi ne oprim în golful *de Kara.* De aci pornim dealungul *munţilor Urali,* cari—împreună cu: *fluviul Ural, marea Caspică, munţii Caucas* şi *marea Neagră*—formează hotarul de apus al Asiei, hotar pe care l-am arătat mai amănunţit, când am vorbit despre ţărmurile răsăritene ale Europei.

3. Infăţişarea pământului.

Munţii. — Cele mai însemnate lanţuri de munţi ale Asiei sunt: *Taurus* şi *Ararat*—în Asia-Mică; *Elburs*—în nordul Persiei; *Hinducus* şi *Himalaia*—cu cel mai înnalt vârf din lume, *Everest*, având 8840 metri—în nordul Indiei; *Tian-Şan, Altai, Iablonoi* şi *Stanovoi*—ocolesc nordul Chinei şi se pierd înspre strâmtoarea lui Behring. Intre Mongolia şi Tibet sunt munţii *Kuen-Lun.*

Ape şi lacuri. — Pământul Asiei e străbătut de foarte numeroase cursuri de apă, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Obi*—unit pe stânga cu *Irtiş; Ienisei*—unit pe dreapta cu *Tungusca-de-Jos* şi *Tungusca-de-Sus,* care-şi începe cursul tocmai din apele *lacului Baical;* şi *Lena.* Toate acestea se varsă în oceanul Inghetat-de-Nord. Fiecare dintr'însele e mai mare ca *Dunărea* de două ori şi ceva.

Râurile cari străbat răsăritul Asiei, sunt: *Amurul*—se varsă în marea Ocotsk; *Hoang-Ho* şi *Iang-ce-Kiang*—se varsă în marea Galbenă; *Si-Kiang* şi *Mekong*—se varsă în marea Chineză.

Alte ape cu vărsarea spre sudul Asiei sunt: *Saluenul, Irauadi, Brahmaputra, Gangele* şi *Indul*—toate isvorăsc din culmile munţilor Himalaia; *Tigrul* şi *Eufratul*—cari udă *Mesopotamia,* unde se crede c'ar fi fost leagănul primilor oameni; şi *Uralul*—care mărgineşte Asia la apus.

Afară de *lacul Baical,* în Asia mai sunt următoarele lacuri mai mari: *lacul Balcaş* şi *lacul Aral*—în care se varsă râurile: *Sir-Daria* şi *Amu-Daria*—amândouă în Siberia.

4. Clima Asiei.

Clima Asiei variază—cum e şi firesc—după timpul anului şi după localitate. Ţinuturile nordice au o climă friguroasă. Pe podişurile sau platourile din centrul Asiei, cari sunt nisipoase ca şi deşertul Arabiei, clima e foarte călduroasă şi ploile foarte rari. Din ce ne lăsăm spre *ecuator* sau *brâul pământului*—care nu e altceva decât o linie închipuită ce împarte pământul în două jumătăţi deopotrivă, clima se încălzeşte; iar în părţile de sud ale Asiei, timpul e aproape la fel: şi 'n lunile de iarnă, ca şi 'n cele de vară.

5. Producţiunile pământului.

Producţiunile pământului Asiei sunt cu mult mai variate şi mai numeroase ca ale Europei. Şi pe-aici se găsesc întinderi fără seamăn acoperite cu păduri alcătuite din copaci de toate soiurile. Am puteà zice că Asia e o grădină cu tot felul de pomi şi ierburi folositoare omului. Astfel, întâlnim în acest pământ—socotit leagănul omenirii: *arborele dătător de pâine*—care face roadele cât pepenii de mari, *bananul, portocalul, lămâiul, smochinul, bumbacul, piperul, ceaiul, cafeaua, trestia de zahăr, orezul,* şi altele.

Animale. In această minunată și bogată grădină—pe lângă animalele cari trăiesc în Europa, mai întâlnim: *tigrii, urangutani, crocodili, șerpi venioși de tot felul, și alte vietăți periculoase.* Înțeleptul *elefant* și minunații *fazani:* de asemenea împodobesc această grădină cu frumuseți firești, cari te ispitesc să mergi a le vedea. Tot pe-aici trăiește și un fel de bou grohăitor—numit *iak*—acoperit c'un fel de păr lânos.

In **adâncul pământului** se găsesc avuții neînchipuite; însă, datorită stării înnapoiate a locuitorilor Asiei, nu sunt căutate cu temeinicie. Singuri Europenii le caută și se folosesc de ele așa cum trebuie.

Căile de comunicații, nici pe departe nu se apropie de cele din Europa. Doar pe unde s'au așezat Europenii și prin civilizata Japonie: se vede oarecare grijă pentru ușurarea călătorilor dela un loc la altul, prin mijlocirea căilor ferate sau a șoselelor bine întreținute.

II. IMPĂRȚIREA POLITICĂ A ASIEI

Statele Asiei.

Statele Asiei sunt de două feluri: unele **independente,** altele **supuse statelor europene.**

1. State independente.

Statele **independente** ale Asiei sunt următoarele:

1. China—republică, are capitala *Peking.* Împreună cu *Mongolia* și *Tibetul*—cari țin tot de China, are o suprafață de unsprezece milioane kilometri patrați; adică e ceva mai mare decât Europa; și o populație de peste trei sute de milioane locuitori. Orașele cele mai însemnate ale Chinei sunt: *Canton, Șangai,* și *Tientsin*—porturi la mare; *Hancou*—port pe fluviul Iang-ce-Kiang, la gura căruia se află orașul *Nanking*—fosta capitală a Chinei; *Lasa*—orașul sfânt al Budiștilor—locuit aproape numai de preoți, așezat pe stânga râului Bramaputra, este capitala Tibetului. Aici își are reședința preotul cel mare al Budiștilor—*Dalai-Lama*—socotit un fel de întrupare a lui Dumnezeu pe pământ.

Tot de China ține și *Manciuria,* cu capitala *Mukden.*

2. Japonia cu capitala *Tokio.* Este alcătuită din o sumă de insule, dintre cari mai însemnate sunt: *Ieso, Nipon, Kiu-Siu* și *Formosa.* Tot de Japonia ține și *peninsula Corea,* împreună cu *insula Sakalin* și cu *insulele Kurilele*—cari sunt în număr de câteva mii. Pământul Japoniei e mai mult muntos. Fiind de natură vulcanică, mai în fiecare zi se întâmplă cutremure de pământ. Suprafața pământului acestei țări este aproape o dată și jumătate cât a României; iar numărul locuitorilor trece de șaptezeci de milioane.

Alte orașe însemnate are: *Iocohama*—port, așezat în apropiere de *Tokio; Nagasaki*—port în insula Kiu-Siu; și altele.

Impăratul Japoniei se numeşte *micadò*.

3. Siamul cu capitala *Bangkok*—un fel de Veneţie a Asiei.

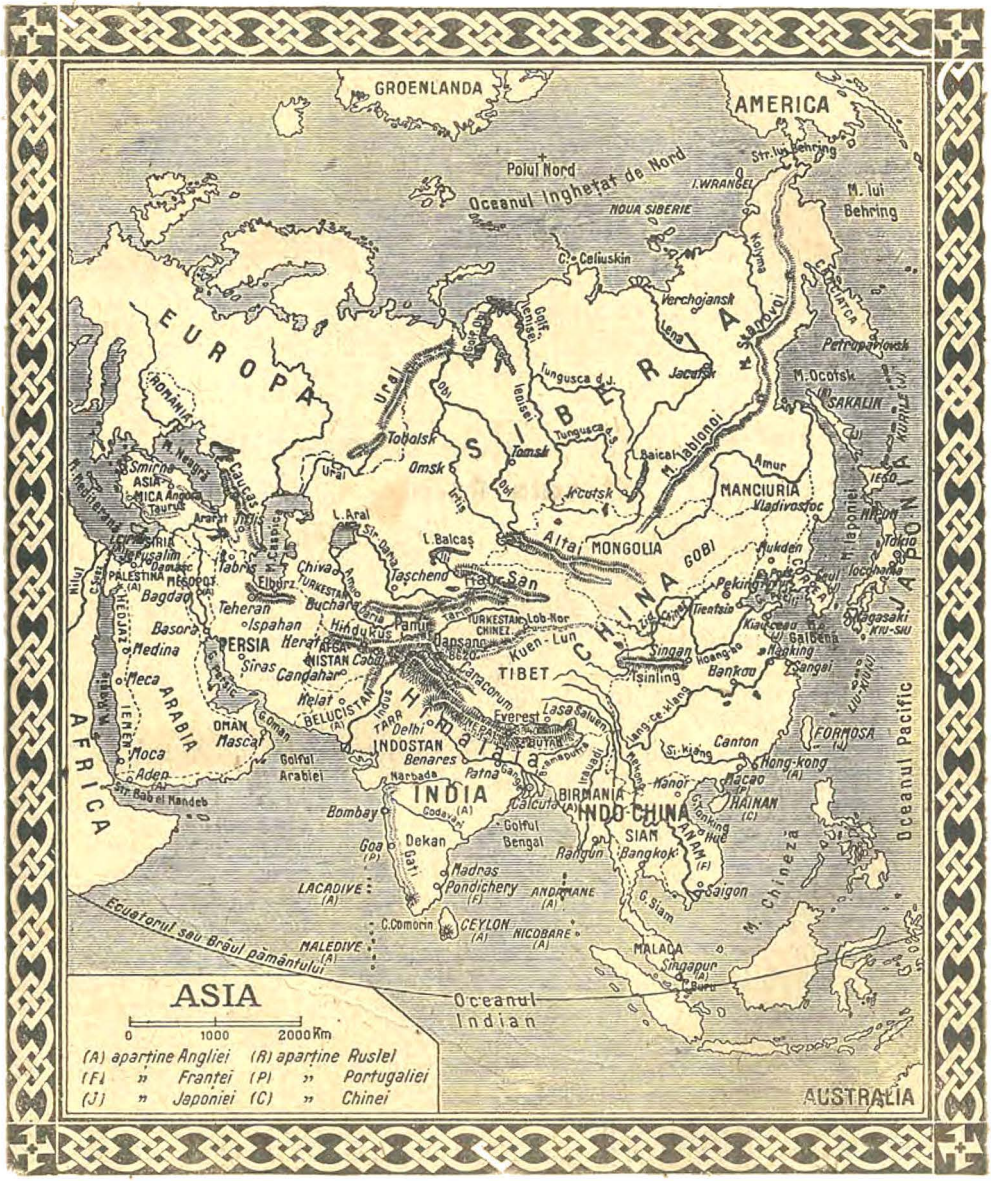

Este un regat cu o suprafaţă aproape de două ori mai mare ca a ţării noastre. Regele are puteri absolute—de viaţă şi de moarte—asupra supuşilor săi, cari nu trec de şapte milioane de suflete.

4. Persia cu capitala *Teheran*. E de patru ori şi ceva mai mare

ca România, şi are aproape zece milioane locuitori. Alte oraşe însemnate are: *Tabris*—principal centru negustoresc, şi *Ispahan*.

Regele Persiei se numeşte *şah*.

5. Afganistanul cu capitala *Kabul*. Are o întindere cam odată şi ceva cât ţara noastră, şi o populaţie de vreo cinci milioane locuitori. Este un fel de principat.

6. Turcia-Asiatică are capitala *Angora*. Ea alcătuieşte adevărata Turcie, de oarece crâmpeiul rămas în Europa şi-a pierdut însemnătatea de stat cu greutate europeană. Cuprinde: *Asia-Mică* şi o parte din *Arabia*. Are o întindere cam de patru ori cât România şi o populaţie mult mai mare ca a ţării noastre.

Alte oraşe însemnate are: *Smirna*—port, *Damasc*—centru negustoresc; *Meca* şi *Medina*—oraşele sfinte ale Mahomedanilor; şi altele.

7. Palestina cu capitala *Ierusalim*. In urma războiului din 1914—1918 i s'a dat independenţa, cu gândul că se va puteà întemeià aci vechea stăpânire evreiască.

2. Ţinuturi supuse Europenilor.

Statele Europei, cari au pus stăpânire pe pământuri întinse din cuprinsul Asiei sunt: *Anglia, Franţa, Portugalia şi Rusia.*

Englezii stăpânesc cele mai întinse şi mai bogate ţinuturi ale acestui continent; şi anume:

1. Mesopotamia sau **Iracul** cu oraşe mai însemnate: *Bagdadul* şi *Basora*.

2. Beluoistanul cu capitala *Kelat*. E mai mare ca ţara noastră, dar n'are nici un milion de locuitori.

3. India cu capitala *Calcuta*. Are o întindere aproape cât jumătate Europa şi o populaţie de vreo trei sute de milioane de locuitori. Alte oraşe însemnate are: *Bombay, Madras, Benares* şi *Delhi*.

Locuitorii sunt de *credinţă brahmană*. Ei au o sumă de obiceiuri crude.

4. Indo-China—un ţinut cam de trei ori mai mare ca România. Englezii stăpânesc partea de apus, numită *Birmania*, care are ca oraş mai însemnat pe *Rangun*—port.

Francezii stăpânesc: **Indo-China răsăriteană**, numită **Anam**, cu capitala *Saigon*; **câteva ţinuturi în India engleză**; şi **Siria**—lângă marea Mediterană.

Portughezii, de asemenea au câteva localităţi stăpânite de ei, ca: **Goa** — în apusul Indiei, şi altele de mai mică însemnătate.

Ruşii stăpânesc **Siberia**—un ţinut mare aproape cât Europa, dar cu o populaţie nici cât a României. Lângă râul Amur sunt saté de Moldoveni, duşi acolo de Ruşi, după răpirea Basarabiei. Oraşe mai însemnate are: *Ircutsk*—în apropiere de lacul *Baical*—, în jurul său se află bogate mine de aur; *Iacutsk*—pe fluviul Lena; *Tomsk*—aşezat pe fluviul Obi; *Omsk* şi *Tobolsk*—pe râul Irtiş; şi *Taşchend*—aproape de râul Sir-Daria.

Marea mulțime a locuitorilor Siberiei sunt Ruși.

* * *

Acestea ar fi cele mai de seamă state și ținuturi ale Asiei, mai vrednice de pomenit.

3. Îndeletnicirile locuitorilor.

Populația Asiei trece de nouă sute de milioane de suflete, adică îndoit cât populația Europei.

Aproape toți locuitorii sunt de *rassa galbenă sau mongolă*, afară de cei cari trăiesc în peninsula Malaca; aceia sunt de *rassă malaeză saŭ măslinie.*

Afară de Japonezi, cari apropie în civilizație popoarele Europei, ceilalți locuitori sunt cu mult înnapoiați; ba, unii sunt aproape în stare de sălbătecie. Cei dela nord se ocupă cu *vânatul* și *pescuitul;* cei din podișurile Asiei se îndeletnicesc cu *păstoritul,* umblând cu vitele lor din loc în loc, pe unde găsesc iarbă; iar cei din sudul Asiei se îndeletnicesc foarte de aproape cu *lucrarea pământului.*

In privința credinței, Asiaticii se deosebesc mult unii de alții. Unii sunt de religie *brahmană*—o credință care hotărăște împărțirea oamenilor în clase: după naștere sau avere; alții sunt *budiști*—un fel de creștinism mai aspru; parte sunt *mahomedani;* și foarte mulți sunt *idolatri. Creștinismul* și *iudaismul,* cu toate că și-au luat naștere în cuprinsul Asiei, înnumără foarte puț credincioși printre locuitorii acestui continent.

AFRICA

I. PĂMÂNTUL AFRICII

1. Întindere.

Africa este al treilea ținut, care face parte dintre vechile continente. Ea cuprinde pământul care se mărginește la răsărit cu: *canalul Suez, marea Roșie* și *oceanul Indian;* la apus, cu *oceanul Atlantic; iar la* nord, cu *marea Mediterană,* care-l desparte de Europa.

Canalul Suez are o lungime de 164 kilometri sau mai bine de opt poștii, și o adâncime de 8 metri. El a fost săpat timp de zece ani—dela 1859, până la 1869, Noembrie, 17—, când fu dat folosinții publice. Planul săpării acestui canal se datorește francezului *Ferdinand de Lesseps;* iar cheltuelile lucrării au fost susținute, de poporul francez.

Supraața Africii e socotită cam la treizeci de milioane kilometri patrați, adică de trei ori mai mare ca Europa.

2. Țărmurile Africii.

Dacă pornim din țara noastră, să ocolim Africa, vom merge mai întâi deadreptul la *canalul Suez*, prin care trecem în *marea Roșie;* de aci ieșim prin *strâmtoarea Bab-el-Mandeb* și dăm în *oceanul Indian.* Ne strecurăm pe lângă *insulele Socotora*, ocolind *peninsula Somalia* pe la *capul Guardafui*, și coborîm în jos. Trecem pe lângă *insulele Seychelle* și *Amirante*, ne strecurăm printre *insulele Comore*, străbatem *strâmtoarea Mozambic*—care se află între Africa și *insula Madagascar*, și ajungem la *capul Bunei-Speranțe*—partea cea mai de jos a Africii.

De aci pornim în sus, pe apele *oceanului Atlantic*, spre *golful Balenei;* trecem pe lângă *vărsarea fluviului Congo* în ocean; lăsăm la stânga, pierdute în largul oceanului, *insulele Ascension* și *Sfânta Elena*—unde s'a sfârșit marele Napoleon Bonaparte, străbatem *golful Guineii* cu bogatele sale coaste, ocolim spre apus și apoi pornim în sus, spre *capul Verde*—în dreptul căruia sunt *insulele Capului-Verde.* Trecem pe lângă *insulele Canare* și *Madeire*, lăsăm spre stânga *insulele Azore;* și, pătrunzând prin *strâmtoarea Gibraltar* în *marea Mediterană*, pornim pe *țărmul nordic al Africei*, unde întâlnim, mai vrednice de pomenit, *golfurile: Sirta-Mică* și *Sirta-Mare;* iar aproape de *canalul Suez, delta Nilului*, în stânga căreia se află *Alexandria*, vechiul oraș întemeiat de Alexandru-cel-Mare la *gurile Nilului.* Ajunși iarăși la *canalul Suez*, pornim spre țara noastră pe același drum pe care am plecat la început.

3. Înfățișarea pământului.

Munții.—Deși Africa e de trei ori mai mare decât Europa, totuși are cu mult mai puține șiruri de munți ca acest continent.

In partea de nord are *munții Atlas*, cari par a fi o continuare a *Apeninilor* Italiei. Coborîndu-ne spre sud, întâlnim pustiul nisipos al Saharei, cu înnălțimile: *Ahagar, Tasili* și *Tibesti.* Acest deșert e semănat din loc în loc cu mici întinderi de pământ roditor, numite *oaze*—adică insule ale pustiului—, singurele pământuri ale acestui ținut, în cari omul și-a putut întemeia adăposturi. Regiunea râului Niger este alcătuită dintr'o sumă de platouri. In răsărit se află *platoul Abisiniei*, în sudul căruia se ridică mai multe șiruri de munți cu vârfurile: *Kenia*—înnalt de 5600 metri, și *Kilimangiaro*—înnalt de 6000 de metri. In vestul Africei, subt ecuator, sunt o sumă de terase sau ridicături muntoase. La sud, în colonia Capului, se află *munții Scorpiei* sau *Drakenberg.*

Ape și lacuri.—Spre coasta de nord își aduce apele, *fluviul Nilul*, pe laturile căruia s'a desvoltat cea mai veche civilizație omenească, cunoscută până în zilele noastre. El isvorăște din *lacul Victoria*, care are o suprafață aproape de două ori cât Dobrogea. *Fluviul Nilul* primește pe dreapta pe *Nilul-Albastru*, care isvorăște din platoul Abisiniei, formând *lacul Tana.* El se varsă în marea Mediterană prin două guri mai de seamă: *Roseta*—cea din stânga, și *Damieta*—cea din dreapta, din spre canalul Suez.

In oceanul Atlantic îşi cară apele: *Senegalul* şi *Gambia*, cari se varsă în apropiere de capul Verde; *Nigerul* se varsă în golful Guineii; *Congo*, cel mai mare fluviu al Africii isvorăşte din *lacul Bangueolo*—mare cam cât Bucovina—, adună în drumul său apele lacurilor: *Moero* şi *Tanganica*, se încarcă pe dreapta cu *râul Ubanghi*, iar pe stânga cu *Cassai*, apoi se asvârlă vijelios în valurile oceanului. *Orangele* isvorăşte din munţii Scorpiei şi udă colonia Capului.

In oceanul Indian se varsă *Limpopo* sau *râul Crocodililor*; *Zambesi* cu cataracta sau *cascada Victoria*—cea mai mare din lume: apa cade dela o sută de metri înnălţime, cu un sgomot ce te asurzeşte. Acest fluviu primeşte pe stânga apele *lacului Nyassa*, aduse de un afluent al său, care are de asemenea numeroase cascade.

Aproape de hotarul sudic al Abisiniei este *lacul Rudolf*.

Mai toate râurile Africii sunt semănate dealungul lor cu foarte numeroase cascade, cari împiedecă din loc în loc călătoriile cu vapoarele sau cu alte vase plutitoare pe cursul apelor lor.

4. Clima Africii.

Clima Africii se deosebeşte cu mult de a celorlalte continente. Pe ţărmuri, vremea e la fel de călduroasă: şi iarna, ca şi vara. In *pustiurile*: *Saharei*—la nord de ecuator, şi *Calahari*—la sud de ecuator, spre colonia Capului, căldurile sunt foarte mari. Prin Sahara, nisipul te frige. In puţurile mai puţin adânci—chiar la cinci metri adâncime—, apa e fierbinte în toată puterea cuvântului. Pe-aici, ploile sunt întâmplări nemaivăzute, adevărate minuni. Sunt ţinuturi pe unde nu plouă cu sute de ani.

In preajma ecuatorului, căldurile sunt tot aşa de nesuferite ziua, ca şi frigul grozav ce se lasă peste noapte. Uneori, acest frig este adevărat ger, încât îngheaţă chiar apa purtată de călători în burdufuri. Prin aceste locuri plouă aproape zilnic. Pe platouri, clima se aseamănă întrucâtva cu aceea a Europei: vara, căldură potrivită; iarna, frig.

5. Producţiunile pământului.

Producţiunile pământului Africii sunt foarte variate, datorită: şi felului pământului, precum şi climei. *Pădurile sunt* mai *numeroase şi uriaşe* prin locurile pe unde ploile sunt mai dese. Sunt ţinuturi întregi, pe cari, în loc de păduri, cresc *ierburi mari*.

Africa e patria: *palmierilor, curmalilor, bananilor, arborilor de cauciuc, măslinilor, smochinilor* şi a altor pomi folositori. O raritate a Africii este copacul numit *boabab*, care creşte până la 60 metri înnălţime, iar tulpinele celor bătrâni au o grosime de peste treizeci metri de jurîmprejur. S'a găsit că unii boababi au un trai de peste şase mii de ani. Cum va fi fost omenirea în sălbateca Africă de azi, pe vremea când aceşti copaci uriaşi, abia

se ridicaseră de-o palmă?!... Boababul face niște roade grozav de mari. Fructele sale par a fi un fel de pepeni lungi cam de un metru și jumătate, cu miezul acrișor, folosit de localnici la astâmpărarea setei și a foamei.

Tot în Africa mai crește: *papirul*—din care cei vechi fabricau pergamentul, folosit la scris în loc de hârtie; *arborele de cafea*, precum și *cocotierul*—care face niște fructe mari cât un cap de copil, având o zeamă lăptoasă, foarte gustoasă.

Animale.—In privința animalelor, Africa întrece continentul Asiei. Aici se găsesc cele mai mari și mai felurite viețuitoare depe pământ, cunoscute până azi. Printre acestea, mai vrednice de pomenit sunt: *elefantul, rinocerul, ipopotamul, leul, pantera, tigrul, gorila, bivolul, girafa, zebra*—un fel de cal cu părul alb, vărgat cu dungi negre sau cafenii, *antilopa*—un fel de căprioară africană, *cămila*—numită și corabia pustiurilor, *struțul*—o pasăre uriașă, care aleargă foarte iute; și altele.

In **adâncul pământului** se găsesc tot soiul de bogății. Englezii scot: *aur* și *diamante* din pământul coloniei Capului. De asemenea se mai scoate din numeroase localități: *sare, fier* și *aramă.*

Căile de comunicație ale Africii au luat oarecare desvoltare numai prin ținuturile locuite de Europeni, unde s'au făcut linii ferate. Incolo, se păstrează farmecul sălbatec de odinioară al ținuturilor.

II. IMPĂRȚIREA POLITICĂ A AFRICII

Statele Africii.

Ca și Asia, Africa are: **state independente** și **state** sau **ținuturi supuse diferitelor popoare europene.**

1. State independente.

Statele **independente** ale Africii sunt următoarele:

1. Abisinia cu capitala *Adis-Abeba.* Are o întindere aproape de trei ori cât România și o populație de vreo cinci milioane de locuitori. Pământul țării e muntos. Locuitorii sunt *creștini.* Regele Abisiniei poartă numele de *negus.*

2. Egiptul cu capitala *Cairo.* In cuprinsul acestei țări s'a desvoltat cu multe mii de ani în urmă, cea mai de seamă civilizație din lumea veche, cunoscută până în zilele noastre. Niște piramide uriașe, rătăcite în nisipurile pustiului Libiei, te poartă cu gândul în tainele vremurilor trecute, făcându-te să te întrebi: unde s'a ascuns strălucirea de altădată?...

Ca orașe mai însemnate întâlnim: *Alexandria*—port la marea Mediterană, întemeiat de împăratul Alexandru-cel-Mare Macedoneanul: și *Port-Said,* așezat la gura canalului Suez.

Egiptul liber e cam de două ori și ceva mai mare ca țara noastră, dar are o populație doar de vreo zece milioane de su-

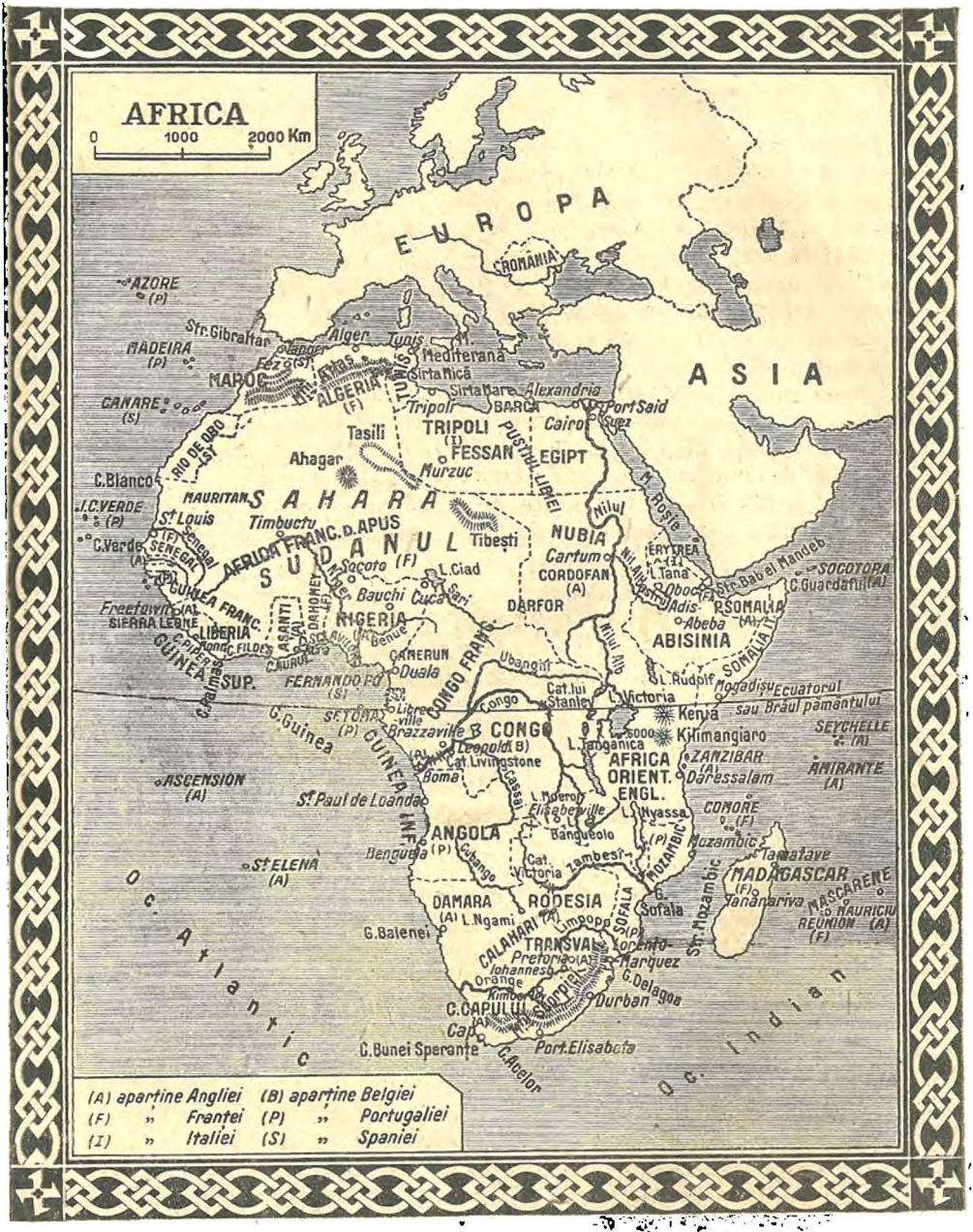
AFRICA
0 1000 2000 Km
EUROPA
ASIA
ROMANIA
AZORE (P)
MADEIRA (P)
CANARE (S)
Str. Gibraltar
Alger
Tunis
Mediterana
Sirta Mică
Sirta Mare
Alexandria
Port Said
Suez
Cairo
MAROC
ALGERIA (F)
TUNIS
Tripoli
BARCA
TRIPOLI (I)
FESSAN
EGIPT
Tasili
Ahagar
Murzuc
RIO DE ORO
C. Blanco
MAURITAN.
SAHARA
I. C. VERDE (P)
St. Louis
Timbuctu
AFRICA FRANC. D. APUS
SUDANUL
Tibeşti
NUBIA
Cartum
CORDOFAN (A)
DARFOR
Nilul
Nil. Alb
Nil. Alb. Bahr
ERYTREA (I)
L. Tana
Oboc
Adis
Abeba
ABISINIA
Str. Bab el Mandeb
SOCOTORA
C. Guardafui (A)
P. SOMALIA (A)
SOMALIA IT.
C. Verde
SENEGAL (A)
Senegal
GUINEA FRANC.
Socoto (F)
L. Ciad
Bauchi
Cuca
Sari
Niger
NIGERIA
Benue
Freetown (A)
SIERRA LEONE
LIBERIA
C. PIPER
C. FILDES
ASANTI (A)
DAHOMEY (F)
CAURUL
GUINEA SUP.
C. Palmas
FERNANDO PO (S)
CAMERUN
Duala
CONGO FRANC.
Ubangui
Cat. lui Stanley
L. Victoria
L. Rudolf
Mogadişu
Ecuatorul sau Brăul pamantului
Kenia
Kilimangiaro
SEYCHELLE (A)
AMIRANTE (A)
ZANZIBAR (A)
Daressalam
AFRICA ORIENT. ENGL.
L. Tanganica
L. Nyassa
COMORE (F)
Mozambic
Tamatave
MADAGASCAR (F)
Tananariva
MASCARENE
MAURICIU (A)
REUNION (F)
Str. Mozambic
G. Sofala
SOFALA
Lorento-Marquez
G. Delagoa
Durban
Port. Elisabeta
C. Bunei Speranţe
C. Acelor
Oc. Indian
Oc. Atlantic
G. Guinea
ST. TOMA (P)
Libreville
Brazzaville
CONGO
Congo
Leopold (B)
Cat. Livingstone
Boma
Cassai
L. Moeroy
Elisabetville
Bangueolo
Cat. Victoria
Zambesi
GUINEA INF.
ASCENSION (A)
St. Paul de Loanda
ANGOLA (P)
Benguela
Cubango
St. ELENA (A)
DAMARA (A)
L. Ngami
RODESIA (A)
Limpopo
CALAHARI
TRANSVAL
Pretoria
Iohannesb.
Orange
Kimberley
Sporpiei
C. CAPULUI (A)
Cap
G. Balenei
Str. Gibraltar
Tanger
Fez
Mediterana
Sirta Mică
Sirta Mare
Alexandria
Port Said
Suez
Cairo
Tasili
Ahagar
Timbuctu
Senegal
Freetown
Monr. C. FILDES
Libreville
Cat. Livingstone
Boma
Cassai
Cat. Victoria
Zambesi
Limpopo
Orange
Kimberley
Port. Elisabeta
(A) aparţine Angliei
(B) aparţine Belgiei
(F) „ Franţei
(P) „ Portugaliei
(I) „ Italiei
(S) „ Spaniei

flete, cari duc un trai foarte sărăcăcios. Partea cea mai populată e roditoarea vale a Nilului. Locuitorii Egiptului sunt de *credinţă mahomedană*. Sultanul sau regele lor se numeşte *kediv*.

3. Liberia cu capitala *Monrovia*—pe coasta sudvestică a Africii. E un mic ţinut locuit de urmaşii *Negrilor* liberaţi din America.

2. Ţinuturi supuse Europenilor.

Dintre popoarele Europei, cele cari stăpânesc pământuri în Africa sunt: *Englezii, Francezii, Belgienii, Italienii, Portughezii şi Spaniolii*.

Englezii stăpânesc cea mai mare parte din pământul Africii. Cele mai însemnate ţinuturi sunt în partea de răsărit, şi anume: **1. Nubia; 2. Sudanul Egiptean**, care are ca oraş mai însemnat *Cartum*— aşezat pe Nil; **3. Somalia Engleză** — pe coasta strâmtorii Bab-el-Mandeb; **4. Africa Orientală**—cu lacurile: Victoria şi Tanganica, are ca oraş de seamă pe *Daressalam*—port la oceanul Indian. Spre sudul Africii se află ţinuturile: **5. Rodesia, 6. Transvaal** şi **7. Colonia Capului**—cu oraşe mai însemnate: *Pretoria, Iohannesburg* şi *Kimberley;* precum şi porturile: *Elisabeta* şi *Cap*. Englezii mai stăpânesc pe coasta golfului Guineii: **8. Nigeria**, cu oraşele: *Socoto, Bauchi* şi *Cuca;* **9. Asanti**—cu oraşul *Acra;* **10. Sierra-Leone**—cu oraşul *Freetown;* **11. Laturile râului Gambia**—sub Senegal; şi numeroase insule în oceanul Indian.

Francezii stăpânesc iarăşi o sumă de ţinuturi; nu însă tot aşa de bogate ca pământurile engleze. De stăpânirea lor ţin: **1. Tunis**—cu oraşul *Tunis;* **2. Algeria**—cu oraşul *Alger;* **3. Maroc**—cu oraşul *Fez;* **4. Africa Franceză** de apus—cuprinzând: **Sahara** şi **Sudanul, Senegalul, Guineia Franceză, Dahomey, Camerunul** şi **Congo-Francez**—cu oraşele: *Sfântu-Louis*—la gura Senegalului, *Timbuctu*—pe fluviul Niger, *Duala*—în Camerun, şi: *Libreville* şi *Brazzaville*—în Congo-Francez. Tot Francezii mai stăpânesc insulele: **5. Madagascar**—cu capitala *Tamatave* şi oraş însemnat, *Tananariva;* **6. Comorele** şi **Reunion**—în oceanul Indian.

Celelalte insule din oceanul Indian sunt ale Englezilor.

Belgienii stăpânesc aproape **tot ţinutul cuprins de bazinul râului Congo**—sub numele de **Congo Belgian**—cu oraşele: *Boma, Leopoldville* şi *Elisabetville*.

Italienii stăpânesc pe coasta mării Mediterane: **1. Barca, 2. Tripolisul** şi **3. Fezanul**—cu oraşe mai de seamă: *Tripoli*—port, şi *Murzuc*—în lăuntrul ţinutului. Pe coasta mării Roşii stăpânesc: **4. Eritreia**; iar pe coasta oceanului Indian, pornind de la capul Guardafui: **5. Somalia Italiană**—cu oraşul mai însemnat *Mogadişu*.

Portughezii stăpânesc: **1. Mozambicul,** pe coasta oceanului Indian—cu oraşele: *Mozambic* şi *Lorenţo-Marquez*; **2. Angola**, pe coasta oceanului Atlantic—cu oraşele: *Sfântul-Paul-de-Loanda* şi *Benguela;* **3. Un mic ţinut la nord de vărsarea fluviului Congo** în oceanul Atlantic; şi **4. Guineia Portugheză** în re-

giunea Senegalului. **5.** Tot ale Portughezilor sunt şi **insulele Capului-Verde, Azorele, Madeira** şi **Sfântu-Toma.**

Spaniolii stăpânesc **ţinutul Rio-de-Oro** şi **insulele: Canare**—în nord-vestul Africii, şi **Fernando-Po**—în golful Guineii. De asemenea mai stăpânesc **ţinutul african din jurul strâmtorii Gibraltar**—cu oraşul *Tanger.*

3. Indeletnicirile locuitorilor.

Populaţiunea Africii trece de o sută şaizeci de milioane de suflete, dintre cari aproape o sută patruzeci de milioane şi mai bine sunt *Negri* sau—cum le mai zice poporul nostru—*Harapi.* Se crede că aceştia au venit aci din Asia, ca şi o sumă de alte animale, cari trăiesc în pădurile Africii. *Negrii* locuiesc mai ales Africa din sudul ecuatorului; iar partea dela nord de ecuator e locuită mai mult de: *Mauri, Arabi, Berberi, Egipteni* şi *Abisinieni*—cari au forma feţii ca şi Europenii, doar că faţa le este foarte oacheşă, aproape neagră. Prin centrul Africii trăiesc *Piticii;* iar spre sud: *Hotentoţii* şi *Boşimanii*—cari au pielea mai mult gălbue decât neagră. Pe lângă populaţia băştinaşă, mai trăiesc în Africa peste un milion şi ceva de *Europeni.*

Starea locuitorilor *Africii* este foarte înnapoiată. Cei mai mulţi trăiesc în sălbătecie; *unii sunt chiar mâncători de carne omenească.* Ei se îndeletnicesc în deosebi cu: *păstoria, vânatul* şi *cultura pământului* în chip primitiv—fără plug. Numai pe unde au răsbit Europenii, se vede oarecare apropiere de viaţa civilizată.

In privinţa **credinţei:** cei din nordul ecuatorului sunt mai mult *mahomedani*—afară de Abisinieni, cari sunt *creştini catolici*; cei din preajma şi sudul ecuatorului sunt *păgâni*; iar cei din Colonia Capului şi mare parte dintre locuitorii insulei Madagascar sunt *creştini catolici.*

* * *

Pământul Africii cuprinde o sumă de bogăţii. Din pricina greutăţii Europenilor de a se puteà obişnui cu clima acestui continent, până acum acest ţinut a fost ocolit. Cu timpul însă produsele Africii vor ajunge să fie preţuite şi căutate ca şi ale celorlalte continente. Ele formează o rezervă a omenirii pentru vremurile când vor fi secătuite celelalte cuprinsuri.

AMERICA

I. PĂMÂNTUL AMERICII

1. Intindere.

America face parte dintre continentele descoperite acum câteva sute de ani. Din această pricină, mai e numită şi *Lumea Nouă.*

Pământul Americii se întinde spre miazănoapte până în apropiere de polul nord; iar spre miazăzi, până aproape de polul sud. Acest continent stă astăzi în fruntea tuturor celorlalte continente: şi prin bogăţia sa firească, şi prin hărnicia locuitorilor săi. Partea de miazănoapte a Americii se leagă cu partea de miazăzi printr'o fâşie îngustă de pământ, numită *istmul Panama*. Lăţimea acestui istm este în unele locuri cam cât e dela Bucureşti până la Ploeşti.

Partea din miazănoapte a Americii se numeşte **America-de-Nord**; cea din miazăzi se numeşte **America-de-Sud**; iar cea dela mijloc, **America-de-Mijloc.**

Intregul cuprins al Americii este ţărmurit: **la răsărit,** de *oceanul Atlantic;* **la apus,** de *oceanul Pacific;* iar la **miazănoapte,** de *oceanul Inghetat-de-Nord.*

Suprafaţa Americii întregi e socotită la aproape patruzeci de milioane kilometri patraţi; adică e cu ceva mai mică decât Asia.

2. Tărmurile Americii.

Dacă pornim din ţara noastră spre America, trebuie să străbatem: *marea Neagră, marea Marmara, marea Egeie* şi *marea Mediterană.* După aceea, trecem prin *strâmtoarea Gibraltar* şi ieşim în *oceanul Atlantic*, pe care-l tăiem deacurmezişul; apoi ne oprim la New-York—cel mai mare oraş al Americii-de-Nord şi al lumii întregi. De-aci, dacă pornim spre sud, întâlnim: *golful Delaware*—cu marele oraş *Filadelfia;* puţin mai jos se află *golful Chesapeake*—cu vechiul oraş *Washington.* După ce trecem pe lângă *arhipelagul insulelor Bahama* şi ocolim *peninsula Florida*, intrăm prin *canalul Floridei* în *golful Mexic*, în faţa căruia stau risipite *insulele Antilele-Mari*—cari mărginesc spre nord *marea Antilelor* sau *Caraibilor.*

Ca să ieşim din *golful Mexicului*, ocolim *peninsula Iucatan* trecând prin canalul cu acelaş nume, care dă în *golful Honduras.* Urmându-ne drumul mai departe, ajungem la *istmul Panama*, lat în unele locuri cam de vreo trei poştii. Acest istm e străbătut acum de *canalul Panama*, făcut de oameni spre a deschide vapoarelor trecere din oceanul Atlantic, în oceanul Pacific. De-aci încolo, pornim a ocoli America-de-Sud, care 'ncepe dela *golful Darien.* Trecem prin faţa *golfului Maracaibo;* lăsăm la stânga *insulele Antilele-Mici* şi mergem spre *capul Roca*, trecând pe lângă gurile râurilor: *Orenocul* şi *Amazoanelor.* Prin dreptul gurilor râului Amazoanelor e socotit că trece brâul pământului sau ecuatorul.

Dela *capul Roca*, linia ţărmului răsăritean al Americii-de-Sud se lasă spre sud-vest. Până la *strâmtoarea lui Magelan*—care desparte capul sudic al Americii, de *insulele Tării-de-Foc*—, întâlnim *golfurile: La Plata, Sfântul-Matei* şi *Sfântul-Gheorghe.*

Odată trecuţi de *strâmtoarea lui Magelan*, intrăm în *oceanul cel-mare Pacific.* Acum, drumul nostru porneşte aproape drept spre nord. Până la *golful Panama*—care se adânceşte în istmul cu acelaş nume, pe ţărmul apusean al Americii-de-Sud întâlnim

o sumă de insule dintre cari mai mărícele sunt *Wellington* şi *Chiloe.* Până la *insula Chiloe,* ţărmul face o sumă de crestături. De-aci 'ncolo, e mai neted. În drum mai întâlnim: *golful Arica* şi *golful Guayaquil*—în faţa căruia, în largul oceanului, se află arhipelagul *insulelor Galapagos.*

Mergând dealungul fâşiei de pământ care leagă cele două Americi: de-Nord şi de-Sud, întâlnim o sumă de golfuri. Din ce înnaintăm în sus, fâşia se lăţeşte. Cam în dreptul *peninsulei Florida,* întâlnim în oceanul Pacific *peninsula Californiei* cu golful ce poartă acelaş nume. Tot mergând în sus, dincolo mult de *golful San-Francisco,* întâlnim *insulele: Vancouver, regina Charlotta* şi *arhipelagul principelui de Galles.* Ocolim prelungirea *peninsulei Alaska,* ne strecurăm printre *insulele Aleutine,* intrăm în *marea lui Behring,* trecem prin strâmtoarea cu acelaş nume şi pătrundem în *oceanul Ingheţat-de-Nord.*

De-acum, pornim spre est printre sloiurile de ghiaţă ale acestui ocean. Cum trecem de *vărsarea fluviului Mackenzie,* întâlnim o sumă de canale ce despart numeroasele insule din acest misterios ocean, acoperite cu ghiaţă şi zăpadă. Dintre aceste insule, mai de seamă sunt: *Ţara-lui-Banquo, Ţara Principelui Albert şi Victoria, arhipelagul Parry, Ţara Ellesmere, Ţara lui Baffin* şi *Groenlanda*—o insulă mare cât un sfert din Europa. Tot în această parte, pământul continentului se prelungeşte în apele oceanului prin peninsulele: *Boothia* şi *Melville*; iar oceanul îşi împinge valurile până 'n marele *golf Hudson,* la îmbucătura căruia se află *insula Southampton.* Pornind dela *golful Hudson* spre est, prin strâmtoarea cu acelaş nume, întâlnim *peninsula Labrador,* în răsăritul căreia se află *insula Ţara-Nouă* în faţa *golfului Sfântul Laurenţiu,* care udă ţărmurile *peninsulei Noua-Scoţie.* Trecând de *Noua-Scoţie,* lăsăm *oraşul Boston* în urma noastră, intrăm pe canalul ce desparte *insula Long* de ţărmul continentului şi ne oprim la New-York, de unde am plecat.

3. Infăţişarea pământului.

Munţii.—Pământul Americii este străbătut în partea de apus de un neîntrerupt lanţ de munţi, începând din peninsula Alaska până în partea cea mai de jos a Americii-de-Sud.

Lanţul principal al munţilor **Americii-de-Nord** poartă numele de *munţii Stâncoşi;* iar cei din apropierea coastelor oceanului Pacific poartă diferite numiri ca, *munţii: Coastelor, Cascadelor, Siera-Nevada, Siera-Madre.* Între *munţii Stâncoşi* şi *munţii Siera-Nevada* se întinde *platoul Marelui-Bazin,* care se prelungeşte spre sud prin *platoul Mexicului.*

În răsăritul Americii-de-Nord se află *lanţul munţilor Allegani,* socotiţi printre cei mai vechi munţi ai globului pământesc.

Între *munţii Allegani* şi *munţii Stâncoşi,* dela golful Mexic, până la oceanul Ingheţat-de-Nord, pământul Americii-de-Nord se înfăţişează ca o câmpie presărată cu numeroase lacuri şi brăzdată de foarte multe cursuri de apă.

Lanțul principal al munților **Americii-de-Sud** se ridică chiar în apropierea malurilor oceanului Pacific și poartă numele de *Cordilieri.* După *munții Himalaia* ai Asiei—socotiți cei mai înnalți depe pământ—, ca înnălțime vine *lanțul munților Cordilieri.*

In nordul Americii-de-Sud, dincolo de râul Amazoanelor, se întinde *platoul Guineii*; iar spre răsărit, subt ecuator, se întinde *platoul Braziliei*, mărginit spre est de mai multe culmi muntoase, purtând felurite numiri, ca: *Sierra-Pyreneos, Sierra-do-Epinhaco, Sierra-do-Mantiqueira,* și altele. Restul pământului este mai tot câmpie, o câmpie misterioasă: când secetoasă, când înnecată de ploi, cari înlesnesc creșterea ierburilor, menite să se usuce îndată ce seceta se arată.

Ape și lacuri.—America e brăzdată de cele mai mari cursuri de apă din lume.

In **America-de-Nord**, fluviile cele mai mari sunt: *Iuconul*—străbate peninsula Alaska și se varsă în marea lui Behring; *Mackenzie*—isvorăște din munții Stâncoși, împreunează apele lacurilor: *Atabasca, Sclavilor* și *Ursilor*, și se varsă în oceanul Înghețat-de-Nord; *Nelson*—duce apele lacului *Winipeg* și ale altor lacuri mai mici, în golful Hudson. *Sfântu-Laurențiu*—pare a fi un fel de canal uriaș prin care-și scurg apele cele cinci lacuri tot așa de uriașe: *Superior, Michigan, Huron, Erie* și *Ontario.* Acestea sunt unite între ele și formează cea mai mare întindere de apă dulce depe suprafața pământului.

Toate apele pomenite până acum au curgerea spre nord. Vrednic de pomenit e și *fluviul Hudson*, la gura căruia se află orașul New-York. Acest fluviu se varsă în oceanul Atlantic.

Un alt fluviu însemnat, care-și poartă apele spre sud, este *Missisipii.* Un fapt de ținut în seamă e că acest fluviu, în loc să formeze la vărsarea sa un golf, dimpotrivă, își are gura intrată în lăuntrul golfului Mexic. Aceasta, din pricină că el cară necontenit din albia lui nomol, care-i formează țărmuri noui, ce se prelungesc în apa golfului. *Missisippii* primește pe dreapta pe: *Missuri, Arkansas* și *Red-River*; iar pe stânga pe *Ohio*, care isvorăște din munții Allegani.

Măsurat dela isvoarele lui *Missurii*, până la vărsarea sa în golful Mexic, *Missisipii* e cel mai lung curs de apă din lume: are șase mii șase sute de kilometri lungime.

Tot în golful Mexic se varsă și *Rio-Grande-del-Norte.*

In **America-de-Mijloc** se află lacul *Nicaragua.*

In **America-de-Sud** întâlnim următoarele cursuri de apă mai însemnate: *Magdalena*—se varsă în marea Antilelor; *Orenocul*—se varsă în oceanul Atlantic, mai jos de insula Trinității; *fluviul Amazoanelor*—își are cursul subt ecuator. El adună apele a sute de afluenți, cari brăzdează pământul Americii-de-Sud, și le aruncă în ocean. Cei mai de seamă afluenți ai *fluviului Amazoanelor* sunt: *Rio-Negro*—are apele negricioase; *Maranon*,—unit cu *Ucayali*—isvorăște din culmile munților Cordilieri; *Jurua, Purus, Madeira, Tapajoz* și *Xingu*—pe dreapta fluviului. In apropierea văr-

sării *fluviului Amazoanelor*, își aruncă apele *fluviul Tocantini*, unit cu *Araguay*. Mai în jos de capul San-Roca își varsă apele *fluviul San-Francisco*.

In golful *La Plata* se varsă *fluviul Paraguay*—având cursul spre sud. Acest fluviu se încarcă pe stânga cu *Parana*; iar pe dreapta cu: *Pilcomayo, Vermejo* și *Salado*. Tot în golful La Plata, în stânga *fluviului Paraguay* se varsă *fluviul Uruguay*.

Vrednice de pomenit mai sunt: *fluviul Colorado* și *fluviul Negru*, cari se varsă mai sus de golful Sfântul Matei.

Ca și apele Africii, tot astfel și ale Americii, sunt semănate în lungul lor cu sute de cascade, dintre cari cea mai mare este *Niagara* din America-de-Nord—între *lacul Erie*, și *lacul Ontario*. Aruncă apa dela 50 de metri înnălțime.

In partea de jos a Americii-de Sud sunt o sumă de lacuri destul de mari, cari n'au legătură cu oceanele.

Din cele arătate până acum, vedem că cele mai mari fluvii își îndreaptă apele înspre oceanul Atlantic, fapt ce se datorește așezării munților Americii, din cari isvorăsc aceste cursuri de apă.

4. Clima Americii.

America întrunește climele tuturor celorlalte continente. In nord, clima e rece ca și a Siberiei. Din ce ne lăsăm spre ecuator, clima se îndulcește. In interiorul continentului: verile sunt foarte calde și iernile, foarte reci.

Clima Americii-de-Sud se apropie foarte mult de clima Africii, mai ales la ecuator, unde întâlnim: călduri înnăbușitoare, urmate de ploi torențiale. Din ce ne lăsăm spre sud, clima se răcorește, ploile însă sunt tot așa de dese ca și 'n apropierea ecuatorului.

5. Producțiunile pământului.

Producțiunile pământului Americii stau în fruntea produselor celorlalte continente.

Pământul ei este semănat: atât la suprafață, cât și 'n adâncul lui, cu tot soiul de bogății firești.

Pădurile sunt nesfârșite, mai ales pe munți, unde brazii ating înnălțimi ce te uimesc. Bazinul fluviului Amazoanelor e acoperit cu păduri uriașe, alcătuite din tot felul de copaci, printre cari, o mulțime de: *palmieri, banani, arbori de gumă* și *de chinină, cedrii gigantici, santali, palisandri, uriașa sequoia*—cel mai mare arbore depe pământ; și alte multe soiuri de pomi sălbateci.

De asemenea întâlnim câmpii întinse, acoperite cu ierburi în cari se pierde omul, așa de dese și înnalte sunt.

Mare parte din ținutul Americii e cultivat cu tot soiul de cereale, de mâna pricepută a locuitorilor acestui continent. *America e patria cartofului și a porumbului.*

Animalele Americii sunt foarte numeroase: atât cele domestice, cât și cele sălbatece. Multe dintre animalele domestice au

fost aduse din celelalte continente; dar şi America a trimis altora ceea ce s'a găsit că are mai de folos. Pădurile forfotesc de tot soiul de sălbăteciuni, din care pricină sunt foarte cu greu cercetate. Printre aceste fiare sălbatece sunt: *jaguarul*—un fel de leopard, *leul, ursul alb, bourul*—care tinde să piară, *cerbul, tapirul. lama*—un fel de cămilă; apoi: *crocodili, şerpi boa*—cele mai mari reptile cunoscute, *vipera* cea veninoasă, şi altele.

Ca animale domestice are: *calul, boul, oaia* şi *capra.*

In adâncul pământului se găsesc cele mai felurite avuţii, în fruntea cărora stă *aurul.* Se mai găseşte în mari cantităţi: *fier, aramă, petrol, cărbuni de pământ* şi altele.

Căile de comunicaţie se bucură de cea mai mare grijă—mai ales în America-de-Nord, şi au luat o desvoltare ca nicăeri în alte părţi ale lumii. Lungimea căilor ferate din întreaga Americă se socoteşte cu milioanele de kilometri.

II. IMPĂRŢIREA POLITICĂ A AMERICII

Statele Americii.

Mai tot cuprinsul Americii este împărţit în **state independente cu formă republicană**; şi prea puţin din întinsul ei a mai rămas **sub stăpânirea popoarelor Europei.**

1. State independente.

a. America-de-Nord.

Statele independente ale Americii-de-Nord sunt **republici.** Acestea sunt următoarele:

1. Statele-Unite cu capitala *Washington.* Acest stat e alcătuit din unirea a o sumă de state mai mici sub conducerea unui preşedinte ales pe timp de patru ani. Suprafaţa *Statelor-Unite* este cam cât a Europei. Locuitorii apropie nouăzecişicinci de milioane de suflete, şi sunt de acelaş neam cu Englezii. Peninsula *Alasca* ţine tot de Statele-Unite.

Alte oraşe mai însemnate are: *New-York*—cu peste şapte milioane locuitori; e cel mai mare oraş al lumii. *Boston*—oraş cu şcoale renumite, *Filadelfia* şi *Baltimore*: toate pe coasta oceanului Atlantic. *Noul-Orleans* — la gura fluviului Missisipi. *Sfântul Louis*—aşezat pe Missisipi; *Chicago* — lângă lacul Michigan; *Cleveland* — lângă lacul Erie, oraş locuit de mulţi Români; şi *San-Francisco*—în California, pe ţărmul oceanului Pacific.

Tot de Statele-Unite ţin şi insulele: *Cuba*—cu oraşul *Havana*; —şi *Porto-Rico*—amândouă din arhipelagul *Antilelor-Mari.*

2. Mexico cu capitala *Mexico.* Are o suprafaţă cam de vreo două milioane kilometri patraţi şi o populaţiune de peste paisprezece milioane locuitori, dintre cari: aproape jumătate sunt Piei Roşii, cam o cincime sunt Albi, iar restul, amestecătură. Albii sunt de neam spaniol.

AMERICA DE NORD
Scara
0 500 1000 1500 Km
ASIA
Oceanul Inghetat-de-Nord
GROENLANDA (D)
EUROPA
Marea I. Behring
PENINS. ALASCA (St.U.)
Mtii Coastelor
Mtii Cascadelor
ARH. PRINC. DE GALLES
I. CHARLOTTA
I. VANCOUVER
ALEUTINE
Mackenzie
Iucon
L. Ursilor
L. Sclavilor
L. Atabasca
Golf. lui Hudson
Str. lui Hudson
TARA LUI BAFFIN
TARA LUI BANQUO
TARA PR. ALBERT
ST. VICTORIA
BOOTHIA
SOUTHAMPTON
Munții
Nelson
L. Winipeg
L. Superior
L. Michigan
L. Huron
L. Ontario
L. Erie
Ottawa
Niagara
Boston
Chicago
Missuri
Columbia
Platoul Marelui Bazin
Sierra Nevada
San-Francisco
Colorado
Stâncosi
STATELE UNITE
St. Louis
Arkansas
Red-River
Mississipi
Ohio
Allegan
Noul-Orleans
FLORIDA
Washington
Golf. Delaware
Baltimore
Golf. Chesapeake
New-York
Filadelfia
Long
Rio Grande del Norte
Platoul Mexic.
Sierra Madre
Golf. Californiei
CALIFORNIA
MEXICO
Mexico
Vera-Cruz
Puebla
Orizaba
5600
YUCATAN
HONDURAS
Tegucigalpa
NICARAGUA
L. Nicarag.
Colon
GUATEMALA
PANAMA
Caracas
Golf. Mexic
Havana
CUBA (St.U.)
BAHAMA
HAITI
Port-au-Prince
St. Domingo
PORTORICO (St.U.)
ANTILELE MARI
JAMAICA (A)
M. Caraibilor
GUADELUPA (F)
MARTINICA (F)
BARBADOS (A)
TRINITĂȚII (A)
ANTIL. MIC.
PENINS. LABRADOR (A)
TERRA NOVA (TARA NOUĂ) (A)
NOUA SCOȚIE
BERMUDE (A)
Oceanul Pacific
Oceanul Atlantic
ROMÂNIA
SCARA
0 300 Km

Alte oraşe mai însemnate are: *Vera-Cruz*—port la golful Mexic, şi *Puebla*—cel mai vechiu oraş întemeiat de Spanioli în America.

b. America-de-Mijloc.

Statele Americii-de-Mijloc sunt toate **republici,** aşezate pe puntea ce leagă America-de-Nord cu America-de-Sud. Pământul acestui ţinut are o suprafaţă cam odată şi un sfert cât ţara noastră, şi e semănat cu o sumă de vulcani în veşnică fierbere. Populaţia e în număr de aproape patru milioane de locuitori, alcătuită din: Albi, Piei Roşii, Mestiţi, Negri, şi alte neamuri.

Aceste state sunt:

1. Guatemala cu capitala *Guatemala;* **2. Salvador** cu capitala *Salvador;* **3. Honduras** cu capitala *Tegucigalpa;* **4. Nicaragua** cu capitala *Managua;* **5. Costa-Rica** are capitala *San-Josè;* **6. Panama** cu capitala *Panama.* Acest stat e tăiat de *canalul Panama,* care leagă oceanul Atlantic cu oceanul Pacific; şi prin care, începând din 1914, pot călători vapoarele trecând dintr'un ocean într'altul fără a mai ocoli America-de-Sud.

c. America-de-Sud.

Statele Americii-de-Sud sunt de asemenea **republici,** afară de câteva ţinuturi supuse Europenilor. Aceste republici sunt următoarele:

1. Columbia cu capitala *Bogota.* Are o suprafaţă aproape cât o optime din Europa şi o populaţie, abia de vreo cinci milioane şi ceva de locuitori. Dintre aceştia doar o zecime sunt Albi; iar restul sunt Piei Roşii şi Mestiţi.

2. Venezuela cu capitala *Caracas.* Are o întindere cam de un milion kilometri patraţi şi o populaţie de vreo trei milioane locuitori, alcătuită mai mult din: Mulaţi, Zambos, Piei Roşii, şi prea puţini Albi.

3. Ecuator cu capitala *Quito.* Are o suprafaţă cam cât ţara noastră şi o populaţie de aproape două milioane locuitori, dintre cari aproape un sfert de milion sunt Piei Roşii încă în stare de sălbătecie; iar restul sunt Mestiţi. Albii sunt în număr foarte mic. De acest stat ţin şi *insulele Galapagos.*

4. Peru cu capitala *Lima*—unul dintre cele mai vechi oraşe ale Americii. Are o întindere cam cât a şasea parte din Europa şi o populaţie de aproape cinci milioane locuitori. Dintre aceştia, aproape jumătate sunt Piei Roşii—în mare parte încă sălbateci. Restul sunt: Albi, Negri, Mestiţi, la cari s'au mai adăogat şi Chinezi.

5. Bolivia cu capitala *Sucre.* Are o suprafaţă puţin mai mare decât Columbia şi o populaţie de vreo două milioane şi jumătate de locuitori, dintre cari, o bună parte trăiesc încă în stare de sălbătecie.

6. Chile cu capitala *Santiago*—cel mai mare oraş din apusul

Americii-de-Sud. Are o suprafaţă cam de două ori şi jumătate cât România, şi o populaţie de aproape patru milioane locuitori,

în mare parte Spanioli. Acest stat e unul dintre cele mai înfloritoare ale Americii-de-Sud. Nu departe de *Santiago* se află frumosul port *Valparaiso*.

7. Argentina cu capitala *Buenos-Ayres*—cel mai populat oraş al Americii-de-Sud. Acest stat are o suprafaţă mai mare decât un sfert din Europa, şi o populaţie nici de opt milioane locuitori, în mare parte Albi veniţi din: Spania, Portugalia, Italia şi Franţa. Pieile Roşii sunt în număr mic.

De această ţară ţine şi sălbateca Patagonie.

8. Uruguay cu capitala *Montevideo*. Are o suprafaţă cam cât două treimi din întinderea României, şi o populaţie de un milion şi ceva de locuitori, aproape toţi Albi.

9. Paraguay cu capitala *Asuncion*. Are o întindere puţin mai mică decât ţara noastră, şi o populaţie aproape de un milion locuitori.

10. Brazilia cu capitala *Rio-de-Janeiro*. Această ţară are o suprafaţă de opt milioane jumătate kilometri patraţi—deci este cu puţin mai mică decât Europa—,şi aproape douăzecişicinci de milioane de locuitori, dintre cari doar o treime sunt Albi, şi anume: Italieni, Portughezi, Francezi şi Germani; restul sunt: Piei Roşii —în bună parte sălbateci, Negri şi Mestiţi. Alte oraşe însemnate are: *Santos, Bahia, Pernambuco* şi *Para*—porturi la oceanul Atlantic.

11. Haiti cu capitala *Port-au-Prince*.

12. San-Domingo cu capitala *San-Domingo*.

Aceste două republici din urmă sunt înfiinţate de Negrii şi de Mulaţi, în insula Haiti din arhipelagul Antilelor-Mari.

2. Ţinuturile supuse Europenilor.

Dintre popoarele Europei, cele cari stăpânesc pământuri în America sunt: *Englezii, Francezii, Olandezii, Danezii* şi *Portughezii*.

Englezii stăpânesc: **1. Canada**—o tovărăşie de opt state, cârmuite de un guvernator englez, cu reşedinţa la *Ottawa*; **2. Peninsula Labrador**—un ţinut aproape pustiu, locuit doar de câteva mii de Eschimoşi; **3. Terra-Nova**—o insulă aproape cât ţara noastră, însemnată pentru pescuitul îmbelşugat ce se face în jurul ei; **4. Insulele Bermude**—în largul oceanului Atlantic; **5. Arhipelagul Bahama**—în apropiere de peninsula Florida—are câteva sute de insule, între cari se află şi **insula San-Salvador**—cea descoperită întâi de Cristofor Columb dintre acestea o bună parte sunt nelocuite de oameni; **6. Honduras** — la nordul Guatemalii, în America-de-Mijloc; **7. Insula Jamaica** —împreună cu o sumă de alte insule mai mici, ce ţin de insulele Antilele-Mari; **8. Insula Trinităţii** şi **insula Barbados**: din grupul Antilelor-Mici; **9. Guyana Engleză** cu capitala *Georgetown*—ţinut sănătos, aşezat la răsărit de Venezuela; **10. Insulele: Falkland** sau **Maluine** şi **Georgia-de-Sud**—în partea de miazăzi a Americii-de-Sud.

Francezii stăpânesc: **1. Insulele: Guadelupa** şi **Martinica** —în arhipelagul Antilelor-Mici; precum şi **2. Guyana Franceză** cu capitala *Cayenne*—oraş vestit prin faptul că odinioară aci erau

trimiși unii osândiți, să-și facă pedeapsa la care erau condamnați.

Olandezii stăpânesc: **1. Insulele: Quraçao, Bonaira** și **Aruba**—așezate aproape de țărmul nordic al Venezuelii; **2. Guiana Olandeză** cu capitala *Paramaribo*. Acest ținut vine așezat între: Guyana Engleză și Guyana Franceză.

Danezii stăpânesc uriașa insulă **Groenlanda**, un pustiu nemărginit de ghiață cu puțină suprafață de pământ locuibil. Pe tot întinsul ei locuiesc vreo cincisprezece mii de Eschimoși, cari trăiesc mai mult din pescuit. Pe lângă aceasta, mai stăpânesc câteva insule mici, însemnate prin marea desvoltare pe care a luat-o într'însele industria zahărului.

* * *

Acestea sunt ținuturile depe întinsul pământului descoperit de nemuritorul Cristofor Columb!

3. Indeletnicirile locuitorilor.

Populațiunea Americii trece de o sută șaizeci de milioane de locuitori, dintre cari numai în America-de-Nord sunt peste o sută șaisprezece milioane de suflete. Față cu marea ei întindere, populația nu este prea numeroasă.

Locuitorii Americii sunt de trei neamuri:

Pieile Roșii sunt singurii reprezentanți ai *rassei roșii.* Ei sunt locuitorii băștinași ai Americii. Apoi vin *Negrii*—aduși aici pe vremuri din Africa, spre a lucrà pământul, ca robi. *Albii*—urmașii cuceritorilor veniți în America încă din timpul descoperirii ei de către Columb, precum și cei atrași în zilele noastre de uriașele sale bogății firești. Numărul acestora a crescut atât de mult, încât întrec pe celelalte neamuri.

Din încrucișarea Albilor cu Pieile Roșii au ieșit așa zișii *Mestiți*—cari au însușiri luate: și dela unii, și dela ceilalți. Cei născuți din încrucișarea Albilor cu Negri se numesc *Mulați* sau *Mulatrii;* iar cei ieșiți din încrucișarea Pieilor Roșii cu Negrii se numesc *Zambos.*

In nordul Americii, spre oceanul Inghețat, trăiesc *Eschimoșii*—de *neam mongolic*—veniți aici din Asia. Ei se îndeletnicesc mai mult cu vânatul și cu pescuitul.

De curândă vreme au început să năpădească pe pământul Americii o sumă de Chinezi și Japonezi, cari tind a se înmulți din zi în zi. Ei se îndeletnicesc cu tot soiul de ocupații, concurând pe Negrii, cari sunt mai lenevoși. Fiind neamuri de oameni muncitori, chiar Albii se tem de ei și de concurența pe care aceștia le-o fac.

Printre Albii din America sunt și o sumă de Români—frați de-ai noștri—plecați mai mult de prin ținuturile Ardealului și din Macedonia. Numărul Românilor Ardeleni statorniciți în America trece de un sfert de milion. Deși depărtați de patria mamă, ei sunt dornici de învățătura și limba țării lor, căci mai peste tot s'au întovărășit în colonii, întemeind școale și biserici românești.

Pentru apărarea intereselor lor, guvernul român are în America reprezentanții săi.

Românii trebuie să fie mândrii că acești frați, deși atât de departe de sânul patriei, nu și-au uitat: neamul, graiul și datinele străbune!

Locuitorii Americii se îndeletnicesc în aceeași măsură: și cu *agricultura*, și cu *industria*, și cu *negoțul*. *Ei stau în fruntea celorlalte continente—din toate punctele de vedere, mai ales cei din America-de-Nord.* In ce privește construcțiile, sunt neîntrecuți. Clădirile lor—numite *sgârie-nori*—te uimesc prin înnălțimea și numărul cel mare al etajelor. In general, *America este un tezaur de tot felul de minunății.*

Credințele locuitorilor Americii sunt: *creștinismul* la Albi, *budismul* la Chinezii împrăștiați în largul acestui continent, și *păgânismul* la celelalte neamuri.

OCEANIA

I. PĂMÂNTUL OCEANIEI

1. Intindere.

Oceania face parte dintre continentele noui. Ea cuprinde miile de insule semănate în largul oceanului cel mare Pacific, a căror suprafață e socotită cam la vreo paisprezece milioane de kilometri patrați. Din acest noian de insule, cele mai însemnate sunt: *Australia* sau *Noua-Olandă*—cu o suprafață de aproape opt milioane kilometri patrați, *Sumatra, Iava, Borneo, Celebes, Flores, Timor, Noua-Guineie, Tasmania, Noua-Zelandă, Noua-Kaledonie*, și altele. Pe lângă acestea mai sunt o sumă de arhipelaguri, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Filipinele, Carolinele, Molucele, Marianele,*—în apropierea cărora s'a măsurat cea mai mare adâcime cunoscută a mărilor și oceanelor depe suprafața pământului, 9663 metri—, *Bismarck, Solomon, Hebridele-Noui, Marshall, Gilbert, Ellice, Samoa, Fidgi, Tonga, Kermadec*—la sudul căruia, oceanul Pacific e adânc de 9427 metri—, *Fenix, Tubuai, Paumotu, Marchize, Sandwich*—cu *insulele: Havai* și *Honolulu* și altele.

2. Țărmurile Australiei.

Australia are țărmurile puțin crestate. Călătorind în jurul ei, întâlnim o sumedenie de insule mici—foarte periculoase pentru vapoare, mai ales în partea de: răsărit, nord și apus. Cele mai multe dintre ele sunt nelocuite. In partea de nord, apa mării a săpat în țărmul Australiei: *golful Cambridge, golful Carpentaria*—la dreapta căruia se află *peninsula York*, cu *capul York*, mărginită și ea, la răsărit, de *marea Coralilor* sau *Mărgeanului*,—precum și alte golfuri mai mici. In partea de sud e scobită de *golful Australian* și de *golful Spencer*, precum și de o mulțime de alte golfuri mai puțin însemnate. La apus este udată de apele *ocea-*

nului Indian, înspre care, de asemenea, este crestată de foarte numeroase golfuri.

3. Infăţişarea pământului.

Munţii.—Pământul Australiei se înfăţişează ca un platou mărginit la răsărit de un lanţ de munţi, numiţi *Alpii-Australieni*, deşi nu se aseamănă nici pe departe cu Alpii Europei. Pe-alocurea, acest platou mai e semănat şi cu alte culmi muntoase, dintre cari mai însemnate sunt: culmile munţilor *Flinders* — la răsărit de golful Spencer; *Mac-Donell* şi *Musgrave*—în centrul Australiei—împresuraţi spre apus, de pustiurile: *Gibson* şi *Victoria*.

In unele din celelalte insule ale Oceaniei, întâlnim munţi chiar mai înnalţi ca cei din Australia. Astfel, în Noua-Guineie, cel mai înnalt vârf e de 5100 metri; iar în Noua-Zelandă, înnălţimile munţilor ajung până la 3800 de metri. Cele mai multe dintre insulele acestui continent sunt însă, de natură vulcanică.

Ape şi lacuri.—Cursuri de apă mai însemnate întâlnim doar în Australia. In partea de miazăzi curge: *Murray*, unit pe dreapta cu *Darling;* adună apele munţilor răsăriteni. *Flinders* curge în partea de miazănoapte şi se varsă în golful Carpentaria. Pe lângă acestea mai sunt alte câteva râuri mai mici, cari curg în partea dispre apus.

Afară de cursurile de apă pomenite până acum, mai întâlnim o sumă de lacuri semănate mai ales în jumătatea de jos a Australiei. Dintre acestea, unele au apă sărată.

Printre lacurile Australiei, mai vrednice de pomenit sunt: *Eyre* —în care se varsă o sumă de râuri destul de mari, printre cari mai însemnate sunt: *Cooper, Diamantina,* şi *Finke;* apoi mai sunt lacurile: *Torrens, Gairdner, Amedeus*, şi altele.

Cea mai mare parte din podişul australian e bântuită de secetă, din pricina lipsei de ploae.

4. Clima Oceaniei.

Clima Oceaniei variază dela ţinut la ţinut, şi dela insulă la insulă. In Australia, clima e mai mult secetoasă, mai ales spre mijloc şi apus. In celelalte insule, clima e potrivită aşezării fiecăreia.

5. Producţiunile pământului.

Pe întinsul Australiei şi al numeroaselor insule risipite în largul oceanului se găsesc destule pământuri bune pentru cultivat; însă starea înnapoiată, fără seamăn de sălbatecă, a locuitorilor băştinaşi, împiedecă folosinţa în chip priceput a acestor pământuri. Numai unde s'au statornicit Europenii, avuţiile firesti ale pământului sunt folosite de om aşa cum trebuie.

Răsăritul Australiei, până 'n munţi, e destul de roditor. Pe-aici găsim păduri întinse, cu copaci uriaşi, printre cari şi *eucaliptul*— cel mai înnalt arbore din lume; precum şi: *banani, cocotieri, arborele de pâine* şi alte soiuri de pomi.

In Oceania întâlnim o sumă de plante şi copaci, cari nu cresc în celelalte continente.

Animale. Printre animalele cari trăiesc în această parte a pământului, întâlnim: *elefantul*—prin insula Sumatra; *tigrul*—care n'a putut trece mai departe de insula Iava; *cangurul*—care-şi poartă puii într'un fel de sac crescut pe pântece; precum şi un fel de câine, numit *Dingo*. Tot prin aceste insule mai trăiesc felurite soiuri de *maimuţe*, printre cari şi *urangutanul*; apoi: *ornitorincul*—un fel de lighioană cu ciocul ca de raţă şi cu corpul acoperit cu păr, şi care îsi duce viaţa mai mult prin apropierea apelor; *crocodilul* şi altele.

Celelalte animale de folos au fost duse de Europeni în Oceania acum o sută şi mai bine de ani. Din nenorocire, apele şi insulele acestui continent adăpostesc cele mai periculoase soiuri de *şerpi veninoşi, de toate formele* şi *mărimile*. Pe-aici trăieşte o *şopârlă* lungă de aproape doi metri; de asemenea trăiesc: *viperele cele mai veninoase*, precum şi *şarpele pyhton*—ce trece uneori de opt metri lungime şi are atâta putere încât poate ucide chiar un bou.

Avuţia Australiei stă mai ales în vitele de soiu, cari cresc şi se înmulţesc în ţinuturile cu păşuni îmbelşugate. *Boii, vacile, oile, caii:* se numără pe-aici cu milioanele de capete.

Din adâncul pământului se scot tot soiul de minerale, dar mai ales: *aur, aramă, fier* şi *cărbuni*.

Căile de comunicaţie sunt mai bine îngrijite acolo unde s'au statornicit Europenii.

II. IMPĂRŢIREA POLITICĂ A OCEANIEI

1. Stăpânitorii Oceaniei.

Oceania e stăpânită în întregime de: *Englezi, Olandezi, Francezi, Portughezi, Americani* şi *Japonezi*.

Englezii stăpânesc: **întreaga Australie**—împărţită în şase state: **1. Queensland** cu capitala *Brisbane*; **2. Noua-Galie-de-Sud** cu capitala *Sidney;* **3. Victoria** cu capitala *Melbourne*—e cel mai bogat şi mai populat dintre toate statele; **4. Australia-de-Sud** cu capitala *Adelaida*—are în cuprinsul său cele mai mari lacuri şi e foarte roditor în partea de sud; **5. Teritoriul-liber-de-Nord** cu capitala *Palmerston;* şi **6. Australia-de-Vest** cu capitala *Perth*—e un ţinut sărăcăcios în producţii vegetale, dar are mine de aur.

Capitala tuturor statelor e la *Dalgety*—în apropiere de muntele Kosciusko.

Tot sub stăpânirea Englezilor mai sunt **insulele: Tasmania, Nouă-Zelandă**, jumătatea răsăriteană a **Nouei-Guinei**—o insulă mai mare decât insula Madagascar a Africii; şi partea de nord a insulei **Borneo**. De asemenea mai stăpânesc: **arhipelagul Bismarck, insulele lui Solomon, insulele Fidgi, insulele Gilbert**, precum şi o mare mulţime dintre insulele resfirate în largul oceanului Pacific.

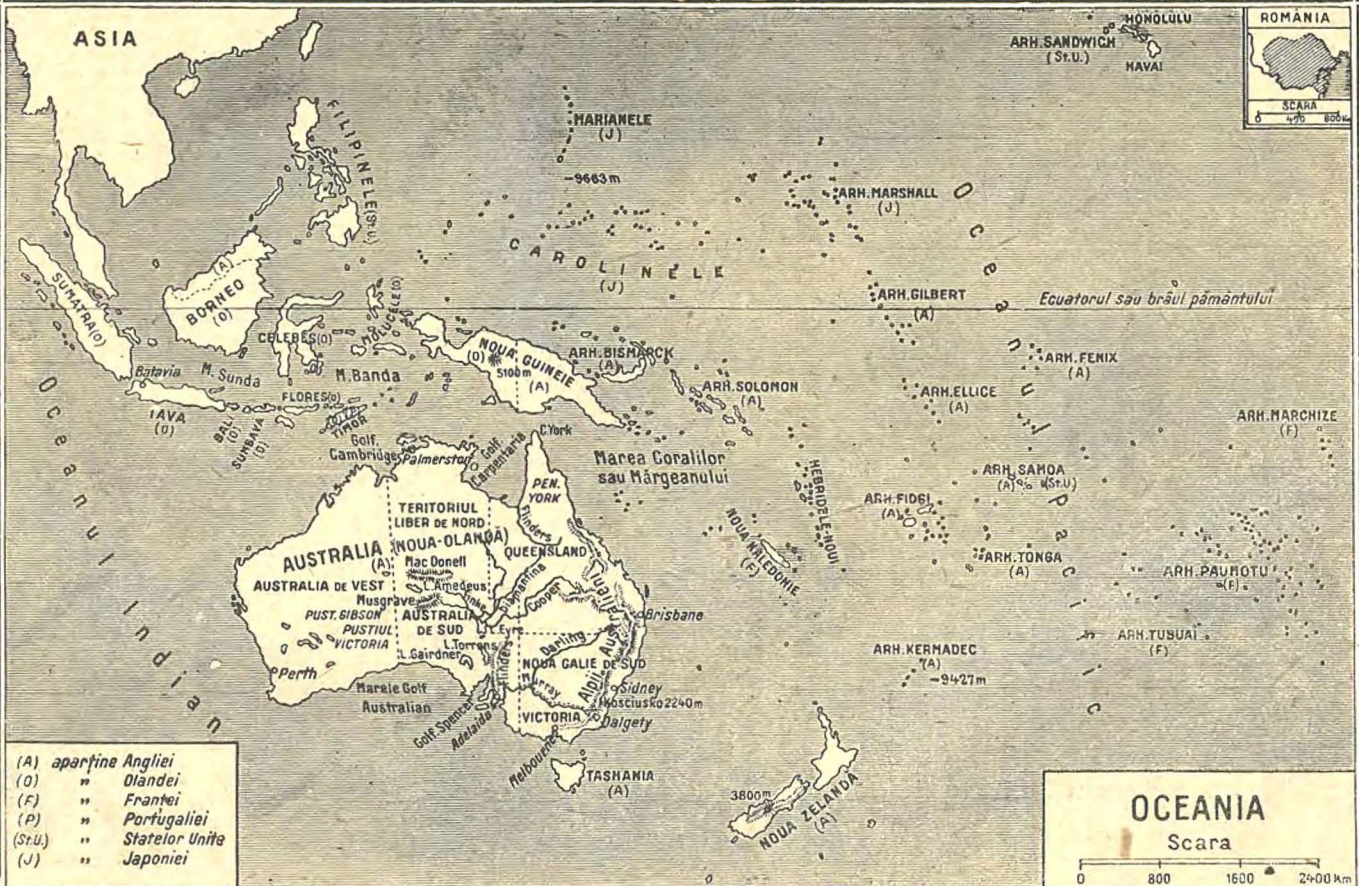
ASIA
ROMÂNIA
SCARA
HONOLULU
ARH. SANDWICH (St.U.)
HAVAI
MARIANELE (J)
-9663 m
FILIPINELE (St.U.)
ARH. MARSHALL (J)
CAROLINELE (J)
Oceanul Pacific
ARH. GILBERT (A)
Ecuatorul sau brâul pământului
SUMATRA (O)
BORNEO (O)
CELEBES (O)
MOLUCELE (O)
NOUA GUINEIE (O)
5100 m
ARH. BISMARCK (A)
ARH. FENIX (A)
Batavia
M. Sunda
M. Banda
ARH. SOLOMON (A)
ARH. ELLICE (A)
FLORES (O)
IAVA (O)
BALI (O)
SUMBAVA (O)
TIMOR
ARH. MARCHIZE (F)
Golf. Cambridge
Palmerston
Golf. Carpentaria
C. York
Marea Coralilor sau Mărgeanului
PEN. YORK
HEBRIDELE-NOUI
ARH. SAMOA (A) (St.U)
ARH. FIDGI (A)
TERITORIUL LIBER DE NORD
Flinders
NOUA KALEDONIE (F)
AUSTRALIA (A)
(NOUA-OLANDA)
QUEENSLAND
ARH. TONGA (A)
ARH. PAUMOTU (F)
AUSTRALIA DE VEST
Mac Donell
L. Amedeus
Musgrave
Cooper
Brisbane
PUST. GIBSON
PUSTIUL VICTORIA
AUSTRALIA DE SUD
L. Eyre
L. Torrens
L. Gairdner
Darling
ARH. KERMADEC (A)
-9427 m
ARH. TUBUAI (F)
NOUA GALIE DE SUD
Perth
Marele Golf Australian
Murray
Sidney
Kosciusko 2240 m
VICTORIA
Dalgety
Golf. Spencer
Adelaida
Melbourne
TASHANIA (A)
3800 m
NOUA ZELANDA (A)
Oceanul Indian
(A) aparţine Angliei
(O) " Olandei
(F) " Franţei
(P) " Portugaliei
(St.U.) " Statelor Unite
(J) " Japoniei
OCEANIA
Scara
0 800 1600 2400 Km

Olandezii stăpânesc: **insulele Sondele**—dintre cari mai principale sunt: **Sumatra, Iava**—cu capitala *Batavia*, **Bali, Sumbava, Flores**, partea de apus a insulei **Timor**, și altele; de asemenea mai stăpânesc cea mai mare parte a insulei **Borneo**; toată insula **Celebes**; jumătatea vestică a **Nouei-Guinei, insulele Moluce** și mare parte dintre insulele mici așezate în nord-vestul Australiei.

Francezii stăpânesc **Noua-Caledonie** și o sumă de insule din răsăritul Oceaniei, cuprinse între **Insulele Tubuai** și **insulele Marchize.**

Portughezii stăpânesc partea răsăriteană a **insulei Timor.**

Americanii stăpânesc: **insulele Filipine, insulele Sandwich** și alte insule din oceanul pacific.

Japonezii stăpânesc **insulele: Mariane, Caroline și Marshal.**

Pe lângă acestea, sunt o sumă de insule, cari n'au ispitit nici o țară, să pună stăpânire pe ele. Dintre acestea fac parte și **Nouile-Hebride.**

2. Indeletnicirile locuitorilor.

Numărul locuitorilor Oceaniei nu s'a putut statornici încă, din pricina grozavei răspândiri a insulelor sale și a neputinței de a se face o catagrafie a tuturor băștinașilor — dintre cari cei mai mulți sunt mâncători de oameni. Se crede că numărul tuturor ființelor omenești din Oceania ar trece de zece milioane de suflete. Dintre aceștia, Europenii merg înmulțindu-se din ce în ce; iar băștinașii, împuținându-se—mai ales acolo unde s'a întins stăpânirea europeană.

Băștinașii sunt de rassă neagră, urîți la chip și cu apucături sălbatece. Cei cari s'au apropiat de *Albi,* au început a-și părăsi apucăturile sălbatece; unii chiar s'au creștinat. Cei mai mulți se îndeletnicesc cu vânatul și cu creșterea vitelor.

Europenii, de asemenea se ocupă cu: *creșterea vitelor, cultura pământului, industria* și *negoțul.* De curând au început a se revărsà spre Oceania, și Chinezii.

* * *

Dacă Australia n'a ajuns încă, pe același picior de civilizație cu America, aceasta se datorește faptului că, fiind așezată prea departe de Europa, bogățiile ei au început să ispitească pe Europeni abia acum o jumătate de veac; și, mai ales Englezii — cari pierduseră isvoarele de avuții ale Statelor-Unite, devenite neatârnate—și-au îndreptat toate privirile spre acest ținut, ajuns astăzi o comoară nesecată pentru Anglia.

Nu va trece multă vreme și pământurile sălbatece ale Oceaniei vor ajunge tot așa de prețuite și căutate de Europeni ca și ale bogatei Americe!

POVESTEA
NEAMULUI ROMÂNESC
DIN
VREMURILE CELE MAI INDEPĂRTATE PÂNĂ IN ZILELE NOASTRE

SCRISĂ PE INȚELESUL TUTUROR

Învățați a iubì și a urmà exemplele frumoase ale marilor bărbați pe cari Istòria ni-i arată plini de virtuți și de glorie! Și atunci, fiți siguri, Românìa va trăì în voi și voi veți aveà o Românie: mare, puternică și fericită!

Regele Carol I.

Cuvântări și scrisori, Tom. II, pag. 36.

Din cuvântarea ținută la Craiova în 1877, cu prilejul distribuirii premiilor.

DACIA INNAINTE DE CUCERIREA ROMANĂ

1. POPORUL SCIȚILOR ȘI AGATIRȘILOR

Cele mai vechi popoare cunoscute prin ținuturile noastre. — De mult, foarte de mult, acum două mii și mai bine de ani, pământul cuprins între: *Iuviul Nistru, râul Tisa*, până dincolo de *munții Balcani*, erà locuit de niște popoare cu totul deosebite de cele cari-l stăpânesc astăzi. De unde vor fi venit și cum vor fi venit prin aceste părți: Dumnezeu știe! Se poate să se fi revărsat pe-aici de prin depărtatele ținuturi ale *Asiei* — unde se crede c'ar fi fost leagănul omenirii — ; se poate să fi fost chiar de baștină stăpânitori ai acestui ținut: lucrul e foarte anevoie de știut, de oarece n'avem isvoare îndestulătoare pentru a puteà statornici adevărul.

Din vremuri uitate se pomenește c'ar fi trăit prin ținuturile locuite de noi astăzi: neamul *Sciților* — care stăpânea mult întinsul câmpiilor, și *Agatirșii* — cari locuiau ținutul muntos al *Ardealului*. Și unii, și alții: au trăit pe-aici cam cu vreo șapte-opt sute de ani înnainte de venirea Mântuitorului în lume. Agatirșii erau

un popor de oameni mai aşezaţi, mai dedaţi cu munca şi cu viaţa gospodărească; pe când Sciţii erau un neam de oameni pribegi. Cutreierau ţinuturile de colo-colo, jefuind şi omorînd sau luând robi pe cei de alte neamuri. In goana lor din loc în loc, semănau pustiul pretutindeni pe unde treceau. Erau fioroşi la vedere şi foarte cruzi la apucături.

In luptă cu Perşii. — *Sciţii* ajunseseră cu jafurile lor până 'n ţara *Perşilor*, în *Asia*. Din această pricină, *Dariu*, regele Perşilor, veni într'un rând cu oaste mare, ca să-i pedepsească. După ce trecù *Dunărea*, le trimise poruncă, să i se supună. Sciţii, drept răspuns, îi trimiseră printr'un sol: *o pasăre, o broască, un şoarece şi cinci săgeţi*. Dariu înţelese că acesta e semn de supunere. Un învăţat, care făceà parte dintre însoţitorii regelui, îi tâlmăci înţelesul lucrurilor astfel: „*Dacă nu vor sburà prin aer ca păsările; dacă nu vor înnotà în apă ca broaştele; şi de nu se vor ascunde în pământ ca şobolanii: niciunul dintre ei nu va scăpà de săgeţile lor!*" Dariu nu vroì să se lase înfricoşat de asemenea ameninţări; însă, după ce-i urmărì câtăva vreme fără folos, fu nevoit să-i lase în plata Domnului şi să se întoarcă în ţara sa.

Câteva din apucăturile lor. — Se povesteşte că aceşti oameni aveau obiceiul să taie capetele tuturor duşmanilor prinşi în lupte sau răpuşi. Ei beau sângele vrăjmaşilor cu o sete într'adevăr sălbatecă. Din tigvele capetelor duşmane îşi făceau cupe de băut. La moartea regelui, îngropau de vii laolaltă cu el: pe una din soţiile sale, precum şi o sumă de slujitori, cari să-i ţie de urît pe lumea cealaltă.

Cam astfel de oameni stăpâneau în vremurile vechi ţinuturile locuite astăzi de *Români*.

2. ILIRII ŞI TRACII

Ilirii. — Dealungul *mării Adriatice* şi 'n văile *munţilor Pindului*: trăià odinioară neamul *Ilirilor*, împărţit în triburi cârmuite de conducători cu puteri nemărginite asupra supuşilor lor. Unele triburi — mai ales cele depe ţărmul Adriaticei — se îndeletniceau cu prădarea corăbiilor şi călătorilor depe mare, adică cu *piraterìa*, din care pricină aveau numeroase lupte cu *Romanii* — stăpânitorii *Italiei*. Ceilalţi se îndeletniceau cu păstoritul şi cu creşterea vitelor, precum şi cu prădarea triburilor vecine.

Cu vremea, Ilirii au căzut sub stăpânirea Romanilor, cari întinseră civilizaţia lor până la ţărmurile *mării Negre*. Urmaşii acestui popor sunt *Albanezii* de azi.

Tracii. — Intre *munţii Pindului*, *marea Neagră*, şi *marea Arhipelagului*: trăià neamul *Tracilor*. Aceştia se asemănau întru câtva cu *Ilirii*: şi ca grai, şi ca îndeletniciri; însă păreau mai orânduiţi în viaţa şi apucăturile lor. Pe lângă păstorit şi creşterea vitelor, se mai îndeletniccau: şi cu pescuitul, şi cu plugăria. Tracii nu se dădeau în lături nici dela hoţitul pe mări. Luntrile lor străbăteau *marea Mediterană* până pe ţărmurile *Asiei*. Ei trăiau împărţiţi în triburi, ca şi Ilirii. Popoarele cele mai vestite, cari ţineau de nea-

mul Tracilor, au fost: *Geţii*, *Dacii* şi *Macedonenii*. In cursul vremii, Macedonenii, datorită priceperii conducătorilor lor, s'au ridicat mai presus de toate popoarele din *peninsula Balcanică*. Celelalte triburi trace nu trăiau însă în bună înţelegere cu fraţii lor, Macedoneni, cu cari au avut numeroase ciocniri; în schimb însă, se înţelegeau mai bine cu *Elenii*—strămoşii *Grecilor* de azi—, cari erau negustorii târgurilor trace.

Potrivit învăţăturilor unui prooroc al lor, anume *Zamolxe*, ei credeau că după moarte, sufletul trăieşte o viaţă mai fericită ca cea pământească. Din această pricină: naşterea pruncilor o prăsnuiau cu plânsete şi jale mare; iar înmormântările erau prilej de neţărmurită veselie, de bucurie că sufletul celui răposat a trecut în fericirea cea veşnică.

3. GEŢII ŞI DACII

Aşezarea lor în cuprinsul românesc de azi. — *Sciţii*, în năvălirile lor, nu cruţau nici ţara *Tracilor*. Ba încă, ei mergeau cu jafurile chiar până în ţinuturile *Macedonenilor*. Din această pricină, *Filip*, puternicul crai al *Macedoniei*, porni cu oaste numeroasă şi, cu ajutorul *Geţilor*, le cuprinse ţara. Geţii se strămutară în pământurile cucerite, punând stăpânire pe ţinutul dintre *Dunăre* şi *Carpaţi*, până aproape de *Nistru*.

Tot în acelaş timp, cam cu vreo patru sute de ani înnainte de naşterea Mântuitorului, trecură peste Dunăre, şi *Dacii*. Ei puseră stăpânire pe ţinutul ce se întinde la apus de *Carpaţi*, până dincolo de *Tisa*.

Luptele lui Alexandru Macedon împotriva Geţilor.—Cu toate că *Geţii* ajutaseră cu oaste pe *Filip*, *craiul Macedoniei*, să supună ţara *Sciţilor*, această prietenie de arme nu i-a împiedecat să dea şi ei câte-o raită prin bogatele ţinuturi ale Macedonenilor. Din această pricină, *Alexandru-cel-Mare*, fiul şi urmaşul lui Filip, porni cu urgie mare împotriva lor. Trecù *Dunărea* pe neaşteptate, cu ajutorul a numeroase luntri şi corăbii; şi-i urmări până 'n capitala ţării lor, care erà o mare cetate făcută numai din bârne de lemn. Geţii însă, părăsiră cetatea şi se ascunseră prin codri şi prin munţi.

Iscându-se o răscoală în *Grecia*, Alexandru se întoarse în ţara sa, înnainte de a supune pe Geţi cu desăvârşire. Mai târziu, un alt crai al Macedoniei încercă în câteva rânduri să-i supună, dar fără isbândă.

Ei au avut însă de dus lupte grele cu *Bastarnii*, un popor de neam german, revărsat prin aceste ţinuturi, dinspre miazănoapte. Aceştia isbutiră să-i birue; şi-i ţinură sub jugul lor mai bine de o sută de ani.

Unirea Geţilor cu Dacii.—*Geţii* scăpară de robia bastarnă, unindu-se cu *Dacii* — cealaltă ramură tracică, aşezată în munţii ardeleneşti. Acest fapt s'a întâmplat cam cu aproape vre-o sută de ani înnainte de naşterea Mântuitorului. *De-acum încolo, pământul dintre: Dunăre, Nistru şi Tisa, poartă numele de Dacia.*

4. CEI MAI DE SEAMĂ REGI AI DACILOR

Buerebista. — Cu vre-o sută de ani înnainte de naşterea Mântuitorului, cel mai puternic neam din stânga *Dunării* erà neamul *Dacilor*. Din lipsă de căpetenii destoinice, puterea lor merse scăzând. In popor se înrădăcinaseră cele mai grozave viţii menite să nimicească o naţie; adică: beţia şi desfrâul cel mai neînchipuit.

Cu vreo şaizeci de ani înnainte de naşterea Mântuitorului, spre norocul lor, soarta ridică în fruntea Dacilor pe *Buerebista*, rege: pe cât de viteaz, pe atât de înţelept şi hotărît în faptele sale. In înţelegere cu *Deceneu*, căpetenia preoţilor, luă o sumă de măsuri menite să îndrepte pe Daci, pe drumul cel sănătos al muncii şi al cumpătării.

REGELE DECEBAL

El porunci să se stârpească toate viile din ţară. Unì subt ascultarea sa pe toţi Dacii, cari, până acum, trăiseră în vrajbă. Intocmi oştirea, spre a puteà ţine piept *Romanilor*, cari îngroziseră omenirea întreagă. Se răsboì cu vecinii din apusul şi răsăritul ţării sale. Aduse subt ascultarea sa pe *Geţi*, cari erau robiţi de *Bastarni*. Nu lăsă în pace nici pe Romani, prin ţara cărora făceà din când în când câte o plimbare întovărăşită de jafuri.

Indrăsneala lui Buerebista mâniè pe Romani. *Iuliu Cezar*, căpetenia Romanilor, hotărî să pornească răsboi contra Dacilor, dar fu omorît mai înnainte de a-şi împlini planul. Cam în acelaş timp fu ucis şi Buerebista, în urma unei răscoale a poporului.

Mai târziu, *Octavian August*, cel dintâi împărat roman, trimise în Dacia o puternică oaste, spre a pedepsì pe năvălitori.

După moartea lui Buerebista, poporul Dacilor se împărți sub diferite căpetenii. Acest fapt le scăzù puterea. Sub mai mulți regi, ei avură numeroase ciocniri cu Romanii, rămânând mai totdeauna învinși.

Decebal. — La vreo optzecișidoi de ani după nașterea Mântuitorului se ridică în fruntea *Dacilor*, *Decebal* cel mai viteaz și mai vestit rege al lor. In conducerea poporului, el fu călăuzit de înțeleapta domnie a lui *Buerebista*. Ca și acesta, se întovărăși cu mai marele preoților *daci*, prin mijlocirea căruia, aduceà la cunoștința poporului poruncile regești, isbutind astfel să reînvie în supușii săi virtuțile din timpul lui Buerebista. In mai multe lupte cu *Romanii*, ieși: când învins, când biruitor. Pe timpul împăratului roman *Domițian*, fu atacat de oștile împărătești, chiar pe pământul *Daciei*. La început fu învins — se crede, la *Tape*, în *Banat*. Fiind urmărit de oștile romane se spune că el porunci să se taie o pădure, la înnălțimea unui stat de om; acoperi trunchiurile copacilor cu pavăze și îmbrăcăminte ostășească, iar printre trunchiuri puse buciumași să sune din cornuri. In zare, această pădure se păreà a fi o oștire în toată puterea cuvântului. Soldații romani, văzând din depărtare atâta puhoi de ostași, cari nici nu se clinteau în fața săgeților lor, nu îndrăsniră să mai înnainteze; ba chiar se retraseră spre adăposturile lor.

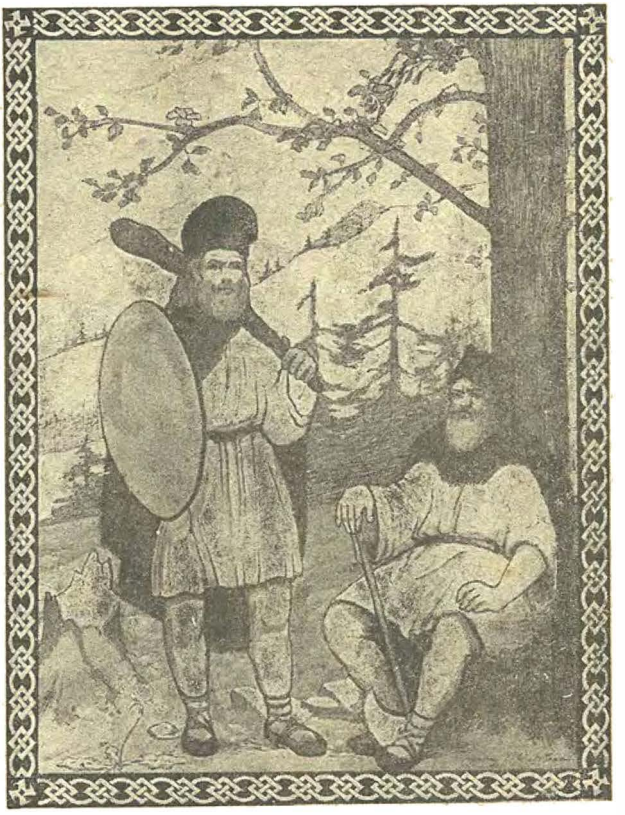

LUPTĂTORI DACI

Molatecul Domițian amenințat de alte neamuri barbare, se hotărî să cadă la înțelegere cu Dacii. Din această înțelegere, Romanii ieșiră umiliți; iar această umilire rămase ca o pată nemeritată pe numele glorios al poporului roman.

Traiul şi obiceiurile Dacilor. — *Dacii* erau oameni voinici şi curagioşi. Ei purtau *barba* şi *mustăţile mari*; iar *părul, pletos şi retezat pe frunte.* Imbrăcămintea lor era alcătuită dintr'o *cămaşă de cânepă sau de in* — lungă până aproape de genunchi, din *nădragi* largi şi lungi până la glezne şi un *brâu* în jurul mijlocului. Cei cu dare de mână purtau *căciuli*, iar cei nevoiaşi umblau cu capul descoperit. La vreme de iarnă, îşi puneau pe deasupra un fel de *manta fără mâneci*, sau *cojoace* de piei de animale.

Femeile purtau un fel de *îmbrăcăminte lungă până la călcâe*; iar pe deasupra, o *haină* încheiată în dreptul sânilor. Capul şi-l îmbrobodeau c'un fel de *ştergar* sau *maramă*. Şi bărbaţii, şi femeile: când nu umblau desculţi, se încălţau cu *opinci*.

Dacii se îndeletniceau mai mult cu *păstoritul* şi cu *munca pământului*. Parte dintr'înşii se ocupau şi cu *albinăritul*. Femeile *dace* se pricepeau foarte bine la *ţesutul inului şi al cânepei*. Unii se îndeletniceau cu *scoaterea metalelor* din pământ. Ei locuiau în *case* făcute din *bârne* de lemn *sau din nuiele* împletite, ori în *bordeie* săpate în pământ. Pentru apărare împotriva vrăjmaşilor, ştiau să clădească şi *întăriturî de piatră*.

Dacii erau *păgâni*. Ei se închinau la feldefel de dumnezei închipuiţi. Aveau credinţa însă, că *sufletul trăieşte după moarte* mai bine ca'n viaţa pământească: de aceea, ca şi celelalte popoare din neamul *Tracilor: plângeau când se năşteà vre un copil şi se bucurau când le mureà cineva.* Această credinţă îi făceà dispreţuitori de viaţă şi netemători de moarte.

In războaie, n'aveau pereche. Armele lor de luptă erau: *arcul şi săgeţile, cuţitul, sabia, securea şi suliţa*; iar pentru apărare aveau: *scutul şi cămaşa de zale. Steagul lor erà un fel de balaur cu capul de lup.*

Graiul Dacilor erà la fel cu al Geţilor. Azi se cunosc foarte puţine cuvinte din vorbirea acestor strămoşi ai noştri.

PĂRINŢII POPORULUI ROMAN

1. INNAINTE DE INTEMEIEREA ROMEI

Războiul troian. — Cam pe vremea pe când *pământul Romăniei de azi* erà stăpânit de neamul *Sciţilor*, în *Italia*, ţară aşezată în partea de miazăzi a *Europei*, luà fiinţă şi creşteà pe nesimţite poporul pe care soarta-l menise să fie părintele şi întemeietorul neamului românesc: *poporul roman.*

Inceputul naşterii acestui popor este înfăşurat în taina poveştilor rămase din vremurile vechi, vechi de tot: în legende.

Aşa, — ca s'o luăm mai departe —, se povesteşte că acum vreo trei mii de ani se aflà în *Asia*, prin apropierea *mării Mediterane*, o puternică cetate, anume *Troia. Paris*, un fiu al regelui Troici, se îndrăgi de *Elena*, soţia unui rege elen [1]), pe care o fură şi se duse

[1]) Rege grec.

cu dânsa în ţara sa. Soţul Elenei, ajutat de alţi regi de seama lui, porni războiu împotriva Troienilor. Zece ani ţinură cetatea împresurată fără folos. După zece ani, isbutiră s'o supue prin viclesug. Ei făcură un cal mare de lemn în marginea cetăţii, în care ascunseră câţiva Eleni; iar oastea cealaltă se prefăcù că se retrage cu gând de plecare. Troienii băgară calul în cetate. Peste noapte, Elenii ascunşi în cal ieşiră şi deschiseră porţile cetăţii, pe unde intrară ceilalţi tovarăşi ai lor. Cetatea fu arsă şi aproape toţi apărătorii ei, ucişi. Unul dintre apărătorii Troiei, anume *Enea*, scăpă fugind. El îşi părăsi patria şi se aşeză cu alţi tovarăşi ai săi în răsăritul *Italiei*, în *ţara Laţiului*, unde se căsători cu fica regelui acelor ţinuturi.

Urmaşii lui Enea. — Unul dintre urmaşii lui *Enea*, anume *Proca*, regele *Albanilor* — popor numit astfel după *Alba-Longa*, capitala re-

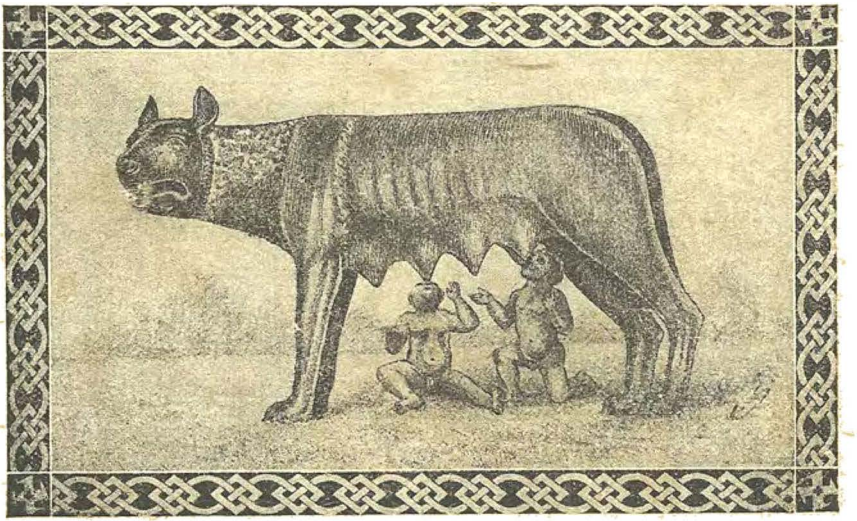

LUPOAICA ALĂPTÂND PE ROMUL ŞI PE REMUL

gatului . lăsă ca urmaşi la domnie pe cei doi fii ai săi: *Numitor* şi *Amuliu*, cu legământul ca fiecare să domnească pe rând, câte un an. Amuliu, cum puse mâna pe domnie, băgă la închisoare pe fratele său. Pe un fiu al acestuia îl omorî la o vânătoare; iar pe fica lui Numitor, *Rea-Silvia*, o călugări. *Rea-Silvia* născù doi copii gemeni: pe *Romul* şi pe *Remul*. Amuliu dădù poruncă să-i ucidă. Cel însărcinat cu omorîrea pruncilor, nu se 'ndură să se facă ucigaşul unor fărădelegi nevinovate, ci îi puse într'o albioară şi le dădù drumul în voia soartei pe valurile *Tibrului*, într'o vreme când apa era crescută peste maluri. In urma retragerii apei, albia cu copiii rămase pe uscat. Auzindu-i plângând, o lupoaică trimisă de providenţă veni de-i alăptă. Mai târziu, nişte ciobani de-ai regelui dădură peste ei. Luându-i din albiuţă, îi duseră la baciul lor. Acesta îi îngriji şi îi crescù ca pe copiii săi.

2. INTEMEIEREA ROMEI

Răsturnarea lui Amuliu din domnie. — Când *Romul* şi *Remul* se făcură mari, baciul le spuse cine sunt şi ce nedreptate le făcuse unchiul lor, *Amuliu*. Ajutaţi de tovarăşii lor, cei doi fraţi merseră la *Alba*, dădură jos din domnie pe regele ucigaş şi ridicară în locu-i pe bunicul lor. Cu învoirea noului rege, în anul 753 înnainte de Christos, ei puseră temelia unei noui cetăţi pe malurile *Tibrului*, în locul unde fuseseră găsiţi de ciobani. Noua cetate fu botezată *Roma*, după numele unuia dintre cei doi fraţi, Romul.

Rem muri ucis chiar de fratele său, pentrucă nu ţinuse seamă de nişte porunci ale sale. Romul rămase singur moştenitor şi stăpân pe ţara *Laţiului*. Cu ajutorul foştilor săi tovarăşi, precum şi al celorlalţi *Latini*, el supuse încetul cu încetul, toate neamurile din jurul ţării sale. Pământurile ce ţineau de Roma crescură treptat-treptat, ca şi faima poporului roman.

INTINDEREA PUTERII ROMANE

1. URMAŞII LUI ROMUL

Republica romană.—După moartea lui *Romul*, care se zice c'ar fi fost ucis în nişte lupte cu popoarele vecine, timp de vreo douătrei sute de ani, s'au perindat la domnia *Romei* o sumă de regi: unii mai buni, alţii mai răi; unii mai pricepuţi, alţii mai nepricepuţi.

Cu cinci sute de ani înnainte de naşterea Mântuitorului, poporul roman—mai ales bogătaşii—, sătul de domnia regilor, hotărî să prefacă regatul Romei în *republică*, adică să pună în fruntea ţării oameni aleşi pe un timp mărginit. Starea sărăcimii ajunse însă şi mai rea în timpul republicii. Mare parte dintre oamenii nevoiaşi fură siliţi să-şi ieà lumea 'n cap.

In aceste vremuri de prefaceri, multe greutăţi au trecut şi peste capul republicii romane. *Cei avuţi* erau în veşnică neînţelegere cu *cei nevoiaşi*. Popoarele vecine urmăreau neîncetat planul să le cucerească ţara; aşa că lucrurile mergeau rău de tot. Incetul cu încetul însă, starea poporului se îmbunătăţi şi toţi Romanii, uniţi, porniră lupte crunte cu neamurile streine, pe cari le supuseră stăpânirii lor.

Faima puterii şi vitejiei romane se dusese peste mări şi ţări. Stăpânirea lor ajunsese să se întindă, nu numai în *Europa*, ci: şi în *Africa*, şi în *Asia*.

2. TRAIUL ŞI OBICEIURILE ROMANILOR

Portul lor.—*Romanii* cei vechi erau oameni: voinici, curagioşi în războaie, harnici la muncă şi foarte cumpătaţi. Portul lor se deosebià cu desăvârşire de al *Dacilor*. Astfel, ei *îşi rădeau: atât barba, cât şi mustăţile; iar părul capului îl tundeau mărunt*. Imbrăcămintea bărbaţilor erà alcătuită dintr'o *cămaşă de in*, scurtă până mai sus de genunchi, strânsă la mijloc cu o *cingătoare*. Pe picioare aveau un

fel de iţari subţiri, strânşi pe pulpe. Cei avuţi purtau pe deasupra o *manta de lână albă, fără mâneci*, numită *togă*. Incălţămintea era alcătuită din *sandale cu tălpi de lemn*, prinse de laba piciorului cu nişte cureluşe. Ei umblau cu capul descoperit. Ostaşii purtau peste cămaşă un fel de *tunică cu mânecile scurte*.

Femeile romane erau foarte virtoase. Ele să îmbrăcau cu *un veşmânt lung până jos*, pe deasupra căruia purtau un fel de *haină lungă încopciată în dreptul umerilor*. Capul şi-l acoperiau c'un fel de basma de culori diferite. Cele cu dare de mână se încălţau cu *sandale*; cele nevoiaşe umblau desculţe.

Indeletnicirile Romanilor. — Indeletnicirea de căpetenie a *Romanilor* era *munca pământului*, pe care-l lucrau cu ajutorul numeroşilor *robi* luaţi în răsboae. Plugăria era o ocupaţie foarte cinstită de strămoşii noştri. Cei mai avuţi şi mai de frunte oameni ai poporului roman ţineau plugul de coarne la rând cu slugile lor, fără a se simţi umiliţi. De asemenea se mai îndeletniceau cu *creşterea vitelor* şi *cu felurite meşteşuguri*. Femeile romane erau neîntrecute gospodine şi minunate mame. Mândria şi preocuparea lor de căpetenie era *buna creştere şi sănătoasa îndrumare a copiilor lor*.

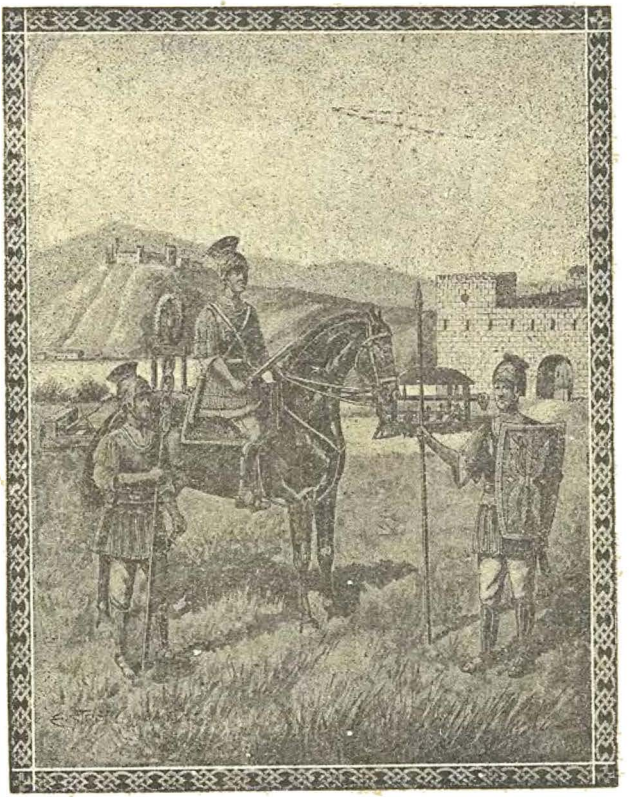

LUPTĂTORI ROMANI

Dintre Romani s'au ridicat o sumă de oameni învăţaţi, dela cari ne-au rămas feldefel de scrieri de seamă.

Locuinţele lor. — *Locuinţele Romanilor* nu se asemănau nici pe departe cu umilele adăposturi ale *Dacilor*. Casele lor erau clădite *din cărămidă şi din piatră*, cu o măestrie neîntrecută. Oraşele întreceau în multe privinţe pe cele din zilele noastre. Străzile erau largi şi aşternute cu piatră. Clădirile publice aveau mărimi uimitoare. *Palatele, templele, circurile, teatrele, numeroasele monumente semă-*

nale în cuprinsul lor, pieţele largi şi curat întreţinute: dădeau dovada gradului de civilizaţie la care ajunsese această ramură a străbunilor noştri.

Cetăţile sau *castrele* romane erau zidite cu atâta străşnicie, că rareori şi cu multă greutate au putut fi răsbite de vrăjmaşi.

Credinţele Romanilor. — Şi *Romanii*, ca şi *Dacii*: au fost la început păgâni. Ei credeau într'o sumă de dumnezei închipuiţi, botezaţi cu feldefel de numiri. Astfel: *Jupiter* era zeul cel mai de căpetenie — părintele zeilor, socotit ca *dumnezeu al luminii şi al puterii*; ţinea în mâna sa *fulgerele*. *Junona* — soţia lui Jupiter, era socotită *zeiţa cerului*; aveă grija *căsătoriilor* şi *a naşterilor*. *Minerva* era *zeiţa înţelepciunii*. *Apolon* era *zeul soarelui* şi *păzitorul oamenilor de boale*. *Venera* era *zeiţa dragostei* şi *a veseliei*. *Marte* era *zeul războiului*. Apoi mai erau: *Ceres* — *zeiţa agriculturii*, *Vulcan* — *zeul focului*, *Neptun* — *zeul apelor*, *Mercur* — *zeul negoţului*, *Diana* — *zeiţa lunii şi a vânătorii*, *Pluton* — *zeul iadului*; precum şi o sumă de alte zeităţi mai puţin însemnate. Pe lângă aceştia, fiecare familie aveă zeii săi, cărora le aduceă jertfe şi pe cari-i socoteă proteguitorii casei faţă de duhurile rele şi răutăţile vrăjmaşilor.

Armata. — *Oastea romană* era neîntrecută în răsboae. Spre a fi feriţi de loviturile duşmanilor, luptătorii purtau *pieptare de zale sau de plăci de fier*, iar pe cap aveau *coifuri de metal*. Armele lor de luptă erau: *sabia*, *arcul şi suliţa*; iar pentru apărare aveau *scutul* sau *pavăza*. La dărâmarea cetăţilor vrăjmaşe, se slujeau de o sumă de maşini de răsboi; astfel: *berbecele* era folosit la dărâmarea zidurilor, *balistele* se întrebuinţau la aruncarea pietrelor peste parapetele cetăţilor; şi altele.

Datorită scrierilor rămase din acele vremuri, graiul *Romanilor* a străbătut veacurile, întocmai ca şi graiul *Elenilor* vechi. Vorbirea noastră, a *Românilor*, se aseamănă foarte mult cu vorbirea strămbunilor noştri, Romanii.

3. CEI MAI DE SEAMĂ CONDUCĂTORI AI ROMANILOR

Iuliu Cezar. — Cu vreo şaizeci de ani înnainte de naşterea Mântuitorului se ridică în fruntea poporului roman unul dintre cei mai vestiţi generali din vremea veche, anume *Iuliu Cesar*, un bărbat viteaz şi foarte priceput. El cuceri pământurile *Franţei* şi ale *Germaniei* de azi, şi le trecu sub stăpânirea Romanilor. Cezar mai avù lupte cu naţiile din: *Spania*, *Grecia*, *Egipt*, precum şi cu cele din *Africa*, pe cari de asemenea le supuse. El ştiù să se facă atât de preţuit de popor, încât toţi se învoiră să-l aleagă *împărat al Romanilor* pe viaţă, cu dreptul ca după el să domnească urmaşii săi. Nu se bucură însă prea mult timp de această mărire lumească, pentrucă fu ucis mişeleşte de o tovărăşie de bogătaşi, în fruntea cărora se află chiar un fiu de suflet al lui Cezar, anume *Brutus*.

După moartea lui Cezar se începură iarăşi frământări şi lupte grozave pentru întâietate, între căpeteniile poporului roman.

4. INTEMEIEREA IMPERIULUI ROMAN

Împăratul Octavian August. — Cu vreo treizeci de ani înainte de naşterea Mântuitorului, *Octavian*, un nepot şi fiu de suflet al lui *Cezar*, isbuti să ajungă în fruntea poporului. Ca şi unchiul şi părintele său adoptiv, căpătă rangul de *împărat* şi titlul de *August*, adică om mai presus de ceilalţi muritori. El domni patruzecişicinci de ani.

In timpul domniei lui Octavian, se născu Mântuitorul Christos în oraşelul Betleem din Palestina.

Cu *Octavian August* începù un lung şir de împăraţi, dintre cari, unii urcară împărăţia *Romanilor* la înălţimi de glorie uimitoare; alţii târîră prin mocirlă această glorie.

Până la *marele Traian, cuceritorul Daciei*, se perindară pe tronul imperiului roman vreo treisprezece împăraţi.

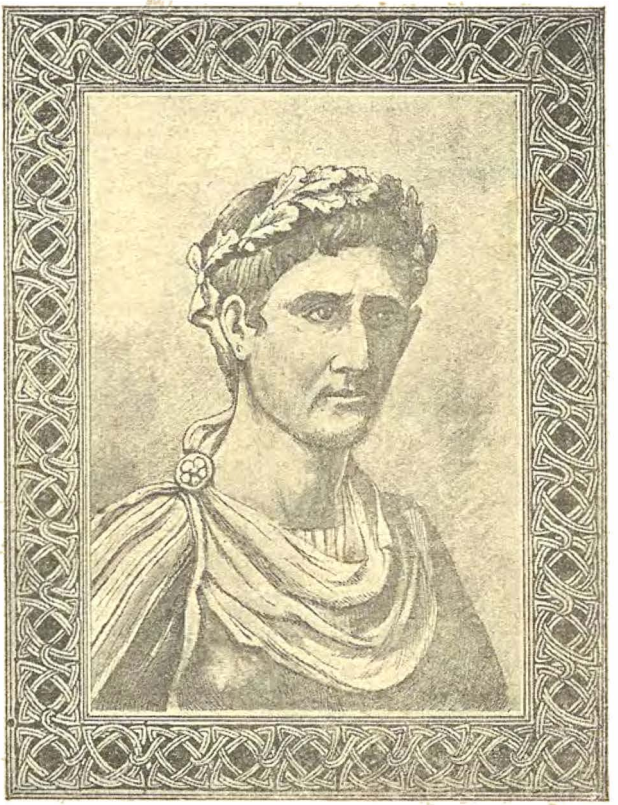

IMPĂRATUL OCTAVIAN-AUGUST

Primele ciocniri dintre Romani şi Daci. — Subt împăratul *Domiţian*, ajuns la cârma imperiului cam la vreo optzeci de ani după naşterea Mântuitorului, *Dacii* începură să turbure liniştea *Romanilor*. Conduşi de viteazul lor rege, *Decebal*, ei putură să înfrunte armatele împărăteşti, comandate chiar de Domiţian. Ca să aibă linişte din partea lor, împăratul Romanilor primi să le plătească un fel de soldă anuală, cu legământul ca Dacii să apere hotarele imperiului de alţi năvălitori. Ba, se mai legă să le dea chiar arme şi instructori, cari să-i înveţe meşteşugul războiului. După vreo cincisprezece ani de domnie, Domiţian muri. In locu-i fu ales împărat, bătrânul *Nerva*, care domni numai doi ani.

IMPĂRATUL TRAIAN

1. CELE DINTÂI LUPTE CU DACII

Pregătirile lui Decebal. — *Romanii* suferiră umilirea de a plăti bir *Dacilor* numai până în anul 98 după *Christos*, când se ridică pe tronul împărătesc, vestitul *Traian*, fiu de suflet al bătrânului *Nerva*. El erà de fel dintr'un orăşel din *Spania*, anume *Italica*.

IMPĂRATUL TRAIAN

Cu domnia împăratului Traian începură zile grele pentru *Daci*. *Decebal* îşi dete seama, că nu e de glumit cu noul împărat, şi porni să-şi pregătească poporul pentru vremurile grele ce-l aşteptau. El se înţelese cu ceilalţi vecini, ca să ţină piept împreună furiei romane. Traian află despre planurile vrăjmaşului său, fapt ce-l îndârji şi mai mult. El se legă cu nestrămutare, să supună puterii sale poporul neastâmpărat al Dacilor.

Cele două războaie crâncene purtate împotriva lor au ridicat deopotrivă : şi *gloria Romanilor*, şi *vitejia Dacilor*.

Primele ciocniri. — Cele dintâi lupte dintre *Romani* şi *Daci*, sub *Traian* şi *Decebal*, s'au început în anul 101 după Christos.

Încă din vreme, Traian îşi luă toate măsurile, ca lupta împotriva neastâmpăraţilor Daci să-l ducă la isbândă deplină. El însuşi supraveghie pregătirile ce se făceau : atât pe pământul *Iugo-Slaviei*, cât şi în *Bulgaria* de azi, ca oştile să nu aibă nici o lipsă.

In primăvara anului 101 după Christos, trecù *Dunărea* pe un pod de luntri şi pătrunse în ţara vrăjmaşilor săi, cam pe la *Baziaşul* de azi. La început, Decebal se feri de luptă faţişă cu Romanii. El se retrase treptat-treptat în adâncul ţării sale, urmărit pas cu pas de Traian. Zadarnic trimise solie de pace, căci Traian nici nu voi să audă de aşa ceva, până ce nu va îngenunchià trufia regelui dac. In acest timp, armatele romane înnaintau spre *Sarmisegetuza*, capitala *Daciei*,

care veneà cam pe unde este astazi *Grădiştea* din Ardeal. Ca să-şi apere reşedinţa, Decebal fu nevoit să încerce a oprì pe vrăjmaşi din cale. El se pregătì de luptă. Cam prin apropiere de isvoarele râuleţului *Bersava* din *Banat*, pe unde vine *Jidovinul* de azi, avù loc prima ciocnire mai însemnată între cele două oştiri vrăjmaşe. Dacii s'au luptat cu înverşunare, nădăjduind că vor înfricoşà pe Romani şi-i vor face să se retragă din ţara lor. O sumă de morţi şi răniţi au căzut din amândouă părţile. Se zice că atât de mulţi răniţi au fost, în cât nu se mai ajungeau legăturile pentru răni. Atunci, împăratul Traian a dat poruncă, să se sfâşie rufăria şi hainele sale spre a se legà rănile ostaşilor.

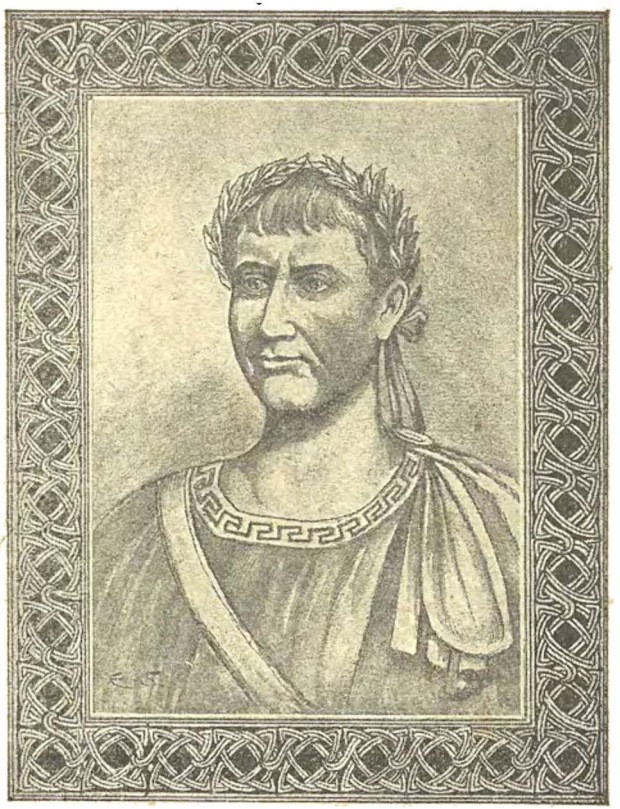

ÎMPĂRATUL TRAIAN

Această luptă crâncenă nu adusе: nici victoria deplină a Romanilor, nici înfrângerea desăvârşită a Dacilor. Şi unii, şi alţii: se pregătiră cu îndârjire pentru noui ciocniri. Dacii urmară să hărţuiască neîncetat pe Romani în pregătirile lor. Sosind iarna, oştile romane se închiseră în cetăţi bine întărite şi făcute cu mult meşteşug. Dacii căutară să-şi iceà şi ei toate măsurile de apărare.

Lupta dela Tape. — In primăvara anului 102, oştirea romană, mărită cu noui ajutoare venite din imperiu, porni spre capitala *Daciei*. Puţin mai sus de *Caransebeşul* de azi, cam unde se întâlneşte râuleţu *Bistra* cu *Temeşul* din *Banat*, — la localitatea *Tape* —, cele două oştiri vrăjmaşe se ciocniră cu mare furie. *Dacii* erau adăpostiţi în metereze făcute cu multă trudă. Indârjirea *Romanilor* şi armele lor de răsboi nimiciră însă întăriturile vrăjmaşilor, cari se luptau cu o furie nebună.

De o parte şi de alta, vitejii se prăbuşau : cu zecile, cu sutele, cu miile. Vrăjmaşii se amestecau unii cu alţii. Săbiile şi lăncile Romanilor se încrucişau cu securile Dacilor. Oamenii deveniseră fiare. Sângele ce curgeà din amândouă părţile aţâţà şi mai mult turbarea răsboinicilor. Furia nu mai cunoşteà margini. Luptătorii întreceau în sălbătecie fiarele munţilor. In sfârşit, oastea Dacilor începù să se clatine. Incetul cu încetul mulţimea răsboinicilor se pierdù în adâncul codrilor, lăsând în mâinile Romanilor învingători o sumă de captivi şi de prăzi.

Şi Romanii s'au purtat crud cu cei prinşi ; dar nici Dacii nu le-au rămas datori. Captivii romani fură daţi pe mâinile femeilor, cari,

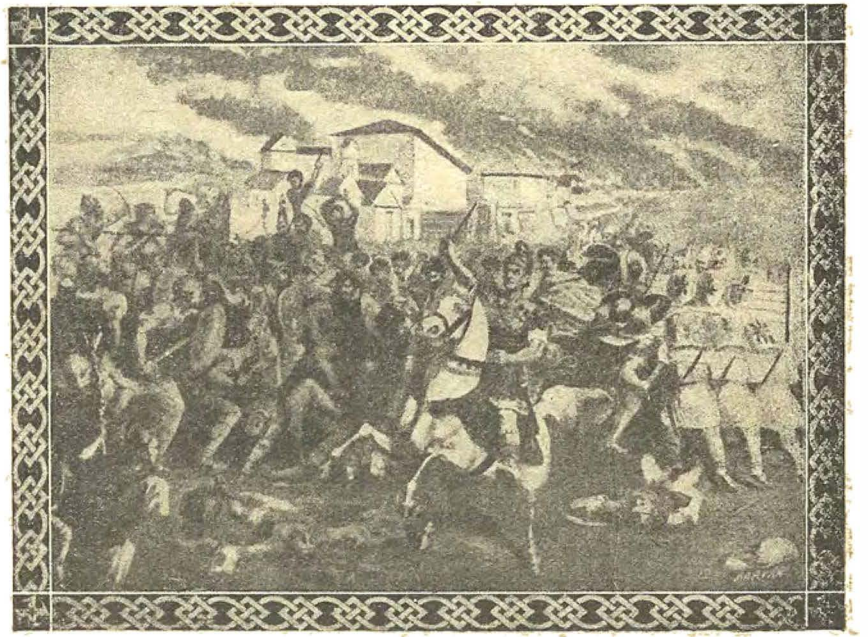

LUPTELE DIN JURUL SARMISEGETUZEI

înnainte de a-i ucide, îi batjocoriră cum se pricepură ele mai straşnic.

Impresurarea Sarmisegetuzei.—Dela *Tape*, *Romanii* porniră pe valea *Bistrei*, în sus, drept spre cetatea lui *Decebal*. Cu multă greutate străbătură îngustele văi ale munţilor. Calea le fu şi mai îngreunată din pricina numeroaselor piedici puse în drumul lor de către *Daci*, cari nu încetară o clipă a-i hărţui. Toate aceste piedici nu-i putură opri în loc. Numai când îşi văzù cetatea înconjurată de oştile romane, Decebal înţelese că orice împotrivire e zadarnică. La început, Dacii încercară să-şi apere capitala ţării ; în urmă, regele şi căpeteniile lor hotărîră să facă pace.

Pacea dintre Romani şi Daci.—Insuşi *Decebal* ieşi din cetate în fruntea soliei care merse la *Traian*, să ceară curmarea luptei. Impă-

ratul *Romanilor* primi să se facă pace, însă cu îndatorirea ca *Dacii să întoarcă învingătorilor lor: armele, maşinile de război, meşterii şi pe toţi fugarii romani; să-şi dărâme toate întăriturile şi să nu mai clădească altele noui; să recunoască stăpânirea romană peste ţinutul cucerit până atunci din cuprinsul Daciei; să cunoască de prieteni şi duşmani ai lor pe toţi prietenii şi vrăjmaşii Romanilor.*

Decebal îşi plecă grumazii, dar nu şi sufletul, înaintea biruitorului. El se prefăcu a împlini voile lui Traian, care se reîntoarse la *Roma* în toamna anului 102, ca învingător al celui mai viteaz vrăjmaş din vecinătatea imperiului. Aleşii poporului roman îl numiră *Dacicul*, adică biruitorul *Dacilor*.

Bucuria învingătorilor fu nemăsurată. Ei prăsnuiră această isbândă cu serbări mari, cari avură loc în tot cuprinsul împărăţiei timp de mai multe zile.

2. CUCERIREA DACIEI

Pregătiri de luptă. Neastâmpăratul *Decebal* curmă mai curând

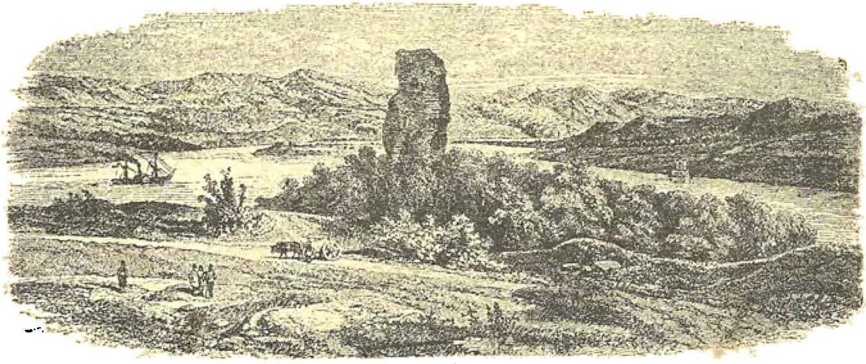

RĂMĂŞITELE TURNULUI LUI SEVER ŞI ALE PODULUI LUI TRAIAN
(După o ilustraţie foarte veche).

decât s'ar fi crezut, veselia biruitorilor săi. Cum îşi văzù ţara golită de vrăjmaşi, el începù pregătirile unui nou război cu *Romanii*. Legămintele făcute prin actul de pace, le împlini cu totul dimpotrivă. Nimic din ceeace se îndatorase să facă, nu făcù.

Înşelăciunea regelui *Dacilor* îndârji din cale-afară pe *Traian*. El se hotărî să pornească război de nimicire împotriva acestor vrăjmaşi îndărătnici. In primăvara anului 104 după Christos, înconjurat de cei mai de seamă comandanţi romani, veni la *Dunăre* în fruntea unei numeroase oştiri. Ca să aibă o legătură statornică între imperiul său şi ţinutul Dacilor, puse pe cel mai vestit arhitect din vremea aceea, pe *Apolodor* din oraşul *Damasc*, să-i facă un pod de piatră peste Dunăre, cam în dreptul oraşului *Turnu-Severin* de azi. Spre a nu fi împiedecată zidirea podului, el trecù pe celălalt mal al apei un însemnat număr de ostaşi, cari ţinură piept Dacilor până ce lucrarea fu terminată.

Începutul celui de-al doilea război. — In primăvara anului 105

după Christos, întreaga oştire romană pătrunse în cuprinsul *Daciei*. De astă dată, calea urmată spre capitala lui *Decebal* fu prin *Oltenia*. După grele şi necurmate lupte, *Traian* ajunse din nou sub zidurile *Sarmisegetuzei*. Decebal încercă să cadă iarăşi la pace, dar cererea lui nu mai fu luată în seamă.

Moartea generalului Longin. —Prin vicleşug, regele *Dacilor* isbuti să atragă în tabăra sa pe *Longin*, unul dintre cei mai vestiţi şi mai iubiţi generali ai lui *Traian*, sub cuvânt că vrea să hotărască împreună condiţiile de supunere ale Dacilor. Longin se încrezù în spusele vicleanului rege; dar, cum pătrunse în tabăra vrăjmaşă, fu luat captiv. *Decebal* încercă să stoarcă dela el mărturisiri asupra planurilor lui Traian, dar fără isbândă. Dacă văzù, trimise vorbă împăratului, să se retragă din *Dacia*, căci altfel va ucide pe Longin. Viteazul general roman, aflând de planul lui Decebal, vesti pe Traian printr'un credincios al său, că el s'a hotărît să-şi curme zilele pentru gloria patriei şi deci să nu asculte de ameninţările regelui barbar. In acelaş timp luă otravă şi muri în închisoare.

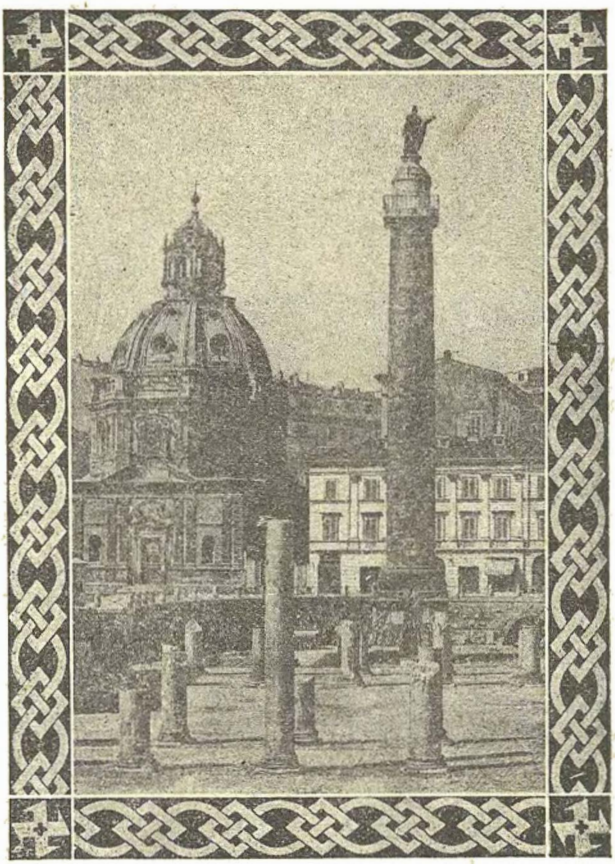

COLUMNA LUI TRAIAN, DELA ROMA

Cucerirea Sarmisegetuzei. Moartea lui Decebal. — Impăratul *Romanilor* şi armatele sale, aflând de sfârşitul generalului lor, porniră cu furie şi mai grozavă împotriva vrăjmaşului viclean. Mai ales când văzură spânzurat pe zidurile *Sarmisegetuzei*, corpul lui *Longin*, furia nu mai avù margini. Spărturi mari făcute în meterezele cetăţii deschiseră drumul năvălitorilor înlăuntrul întăriturilor. *De-*

cebal şi supuşii săi, văzându-şi pieirea, deteră foc oraşului. Fruntaşii poporului îşi făcură seama bând otravă sau omorîndu-se între dânşii; iar regele *Dacilor, ultimul lor rege,* îşi înfipse el însuşi sabia în pântece, găsind mai dulce moartea, decât robia romană.

Astfel se sfârşi acest crâncen războiu, care făcù să piară din rândul naţiunilor libere un popor viteaz, un popor care isbutise să ieà bir mândrei *Rome* timp de aproape doisprezece ani. Această isbândă însă, a fost scump plătită de poporul roman, care jertfi multe vieţi de generali viteji şi foarte, foarte multe vieţi de oşteni.

3. SĂRBĂTORIREA VICTORIEI

Intinderea stăpânirii romane peste tot cuprinsul Daciei. — Pentru desăvârşirea stăpânirii romane asupra *Daciei*, *Traian* căută să

RĂMĂŞITELE MONUMENTULUI DELA ADAM-KLISI, DIN DOBROGEA
(După Alexandru I. Odobescu).

nimicească orice urmă a puterii *Dacilor*. El urmări sfărâmăturile armatei vrăjmaşe: robindu-le sau nimicindu-le. Armata romană străbătù ţinutul cucerit, până dincolo de *Nistru*, supunând puterii sale tot cuprinsul Daciei. Ea ridică pretutindeni cetăţi şi metereze în cari se statornici, ca să apere nouile pământuri.

După ce Traian băgă groaza puterii sale în popoarele vecine cu imperiul roman, lăsă de pază în Dacia o parte din oştire; iar el se întoarse biruitor la Roma.

Prăsnuirea isbândei. — *Innainte de a intrà în cetatea sfântă, Traian aşteptă pe bătrâna sa mamă, să vie din Spania, spre a împărtăşi împreună cu ea bucuria biruinţei. Acest fapt l-a ridicat şi mai mult în văzul poporului, mândru că stăpânul său, nici în culmea gloriei nu-şi uitase de aceea care-i dăruise viaţa şi-i călăuzise primii paşi în anii copilăriei.*

Trei luni şi mai bine — o sută douăzecişitrei de zile — au ţinut ser-

bările şi petrecerile în tot cuprinsul împărăţiei, de bucurie că *Dacia*, cu tot poporul şi avuţiile sale, intrase în stăpânirea *Romanilor*.

In amintirea acestei izbânzi a fost ridicat la *Roma* un monument de marmoră, înnalt de 43 de metri. Pe el au fost săpate 124 de tablouri, cari înfăţişează diferite vederi mai de seamă, luate din luptele Romanilor cu Dacii. Prin anul 109 după Christos, *Traian* puse să se ridice din piatră un măreţ monument în *Dobrogea*, la *Adam-Clisi*, care să amintească stăpânirea romană peste Dacia. Monumentul dela Roma, numit *Columna lui Traian*, e în fiinţă şi astăzi; pe când cel din Dobrogea s'a năruit; iar pietrele lui au fost înghiţite de acest pământ neîndurător, care tăinuieşte şi va tăinui subt învelişul său gloria atâtor lumi apuse!

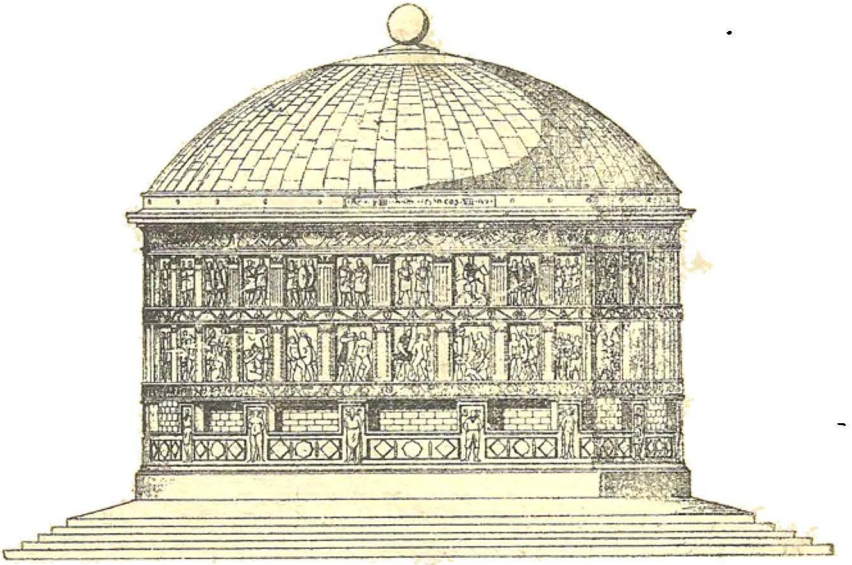

MONUMENTUL DELA ADAM-CLISI
(După Alexandru I. Odobescu).

DACIA SUB STĂPÂNIREA ROMANĂ

1. NAŞTEREA POPORULUI ROMÂN

Inceputul organizării Daciei. — După strălucita isbândă a oştilor romane asupra armatelor lui *Decebal*, şi după cucerirea *Sarmisegeluzei*: tot cuprinsul *Daciei*, împreună cu locuitorii ei, trecu în stăpânirea *Romanilor*. Cum se mântui cu sărbătorirea victoriei, primul gând al lui *Traian* fu să orânduiască viaţa nouei provincii la fel cu a celorlalte ţinuturi din cuprinsul imperiului.

Aduse mai întâi armată, pe care o rândui pe la hotarele nouilor pământuri cucerite, spre a le apără de urgia popoarelor năvălitoare;

unui guvernator roman, căruia — pentru lesnicioasa cârmuire a poporului — îi dete într'ajutor o sumă de funcţionari aduşi din luntrul imperiului.

Primele aşezări ale Romanilor în Dacia. — In urma cumplitelor războaie duse cu *Romanii*, pieriseră în lupte o sumă de *Daci*. Alţii se ascunseseră în adâncul codrilor şi întunecimile peşterilor, aşteptând liniştirea vremurilor. Romanii, văzând belşugul de frumuseţi şi bogăţii firesti ale nouilor pământuri cucerite, începură să se strămute în *Dacia*, în număr foarte mare, îndeletnicindu-se cu munca pământului, precum şi cu tot felul de meşteşuguri, şi mai ales cu scoaterea aurului şi argintului din blagoslovitul pământ al acestei ţări.

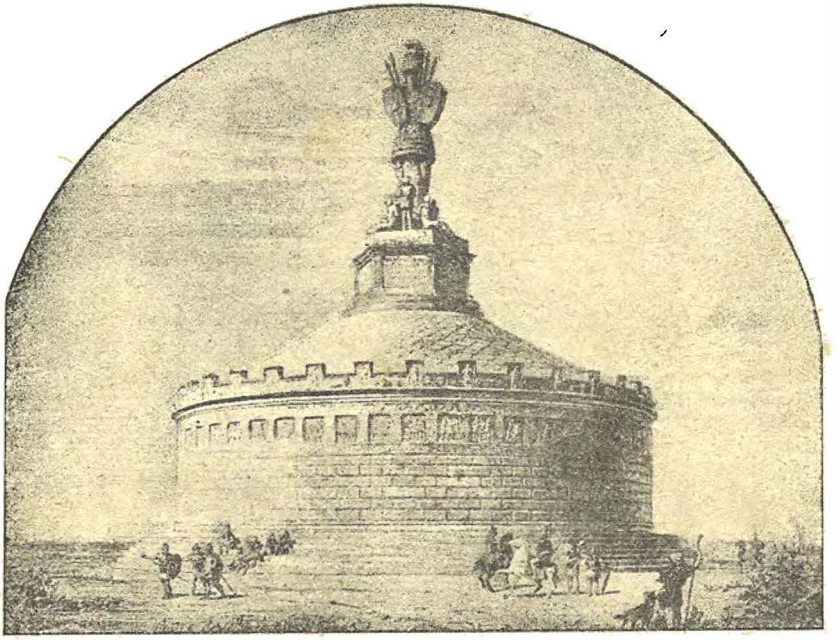

MONUMENTUL DELA ADAM-KLISI
(După Grigore Tocilescu).

Locuitorii *daci*, văzând firea liniştită a cuceritorilor, îşi părăsiră ascunzătorile şi începură a intră în legături de prietenie cu nouii stăpânitori. Dela prietenie ajunseră la înrudire — cum erà şi firesc.

Prin amestecul Dacilor cu Romanii se începù plămădirea unui nou popor, în vinele căruia se răvărsă însuşirile alese ale celor două neamuri: vitejia şi hărnicia.

Civilizaţia romană în Dacia. — Mai bine de un veac, locuitorii *Daciei* muncirà cu cea mai mare râvnă pentru ridicarea şi înflorirea patriei lor. Pretutindeni se înnălţară cetăţi şi oraşe cu: temple, palate, teatre, băi, apeducte şi alte clădiri de folos obştesc. Atâta

belşug şi mulţumire se revărsase asupra acestei ţări, încât toţi o numiau *Dacia felix* — adică *Dacia fericită*.

Sarmisegetuza—fosta capitală a Daciei—luă o înfăţişare nouă. In locul clădirilor de bârne, ale *Dacilor*, se înnălţă o cetate măreaţă, cu ziduri de piatră şi cu tot felul de înfrumuseţări. Noua capitală a Daciei fu numită *Ulpia-Traiana*, după numele cuceritorului. Aci stăteà guvernatorul întregului ţinut.

Ruinele acestei cetăţi se văd şi astăzi lângă satul *Grădiştea* din ţinutul *Haţegului*. De asemenea se mai găsesc urme de cetăţi romane: la *Reşca*—în judeţul *Romanaţi*; la: *Celei*, *Turnu-Severin*, *Orşova*, *Mehadia*, *Caransebeş*, *Slatina*, *Alba-Iulia*, *Turda*, *Abrud* şi în alte multe părţi ale ţării.

Apărarea Daciei.—Spre a o feri de jafurile vecinilor vrăjmaşi, *Traian* aduse o sumă de ostaşi romani, cari—pe lângă că păzeau buna rânduială în lăuntrul ţării—stăteau strajă neadormită la grani-

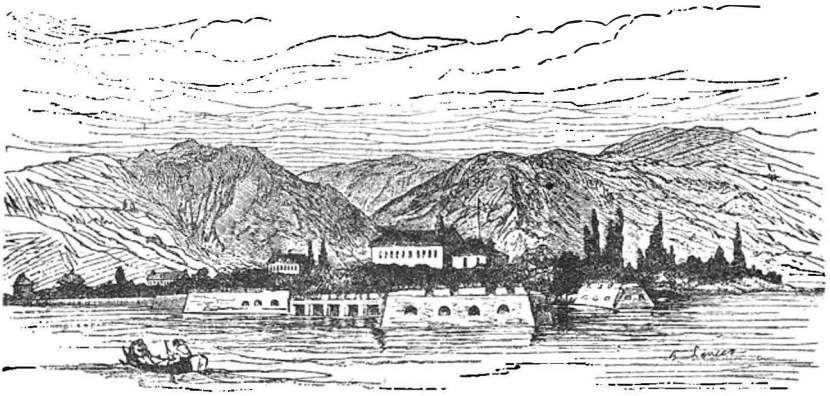

CETATEA ORŞOVEI

ţele *Daciei*. In partea de răsărit, prin *Basarabia*, se ridicară mètreze de apărare între *Prut* şi *Nistru*—, aşa numitele *valuri romane*, spre a stăvili înnaintarea barbarilor cari ameninţau liniştea ţării.

La adăpostul oştilor şi legilor poporului roman a înflorit şi s'a desvoltat o nouă viaţă în lăuntrul provinciei cucerită de Traian: o viaţă de muncă cinstită, isvorîtă din sănătoasa alcătuire a traiului familiar în care: iubirea curată dintre soţi, respectul fiilor faţă de părinţi şi dragostea părinţilor către fii, erau adevăratele temelii ale vieţii casnice.

2. RETRAGEREA OŞTILOR ROMANE DIN DACIA

Inceputul năvălirilor barbare.—Fericirea revărsată peste pământul *Daciei* nu dură însă, multă vreme. Cam pe la începutul veacului al treilea după naşterea Mântuitorului, puhoiul noroadelor barbare începù să se arate dinspre miazănoapte şi răsărit. Valurile sălbaticilor năvălitori se sparseră de piepturile *Romanilor*, cari străjuiau

hotarele; dar barbarii erau tot mai mulţi; se 'mpingeau din spate unii pe alţii şi vitejia romană, cu greu mai pridideà hoardele năvălitoare.

De nenumărate ori, gloatele barbare isbutiră să spargă rândurile apărătorilor, revărsând asupra *Daciei* picirea şi jaful cel mai cumplit. Locuitorii băştinaşi începură să înfunde iarăş desişul codrilor şi adâncul peşterilor; satele rămaseră pustii, oraşele nu mai putură fi apărate, câmpiile se părăginiră; iar jalea şi pustiul se revărsă peste întinsul fericitei Dacii de altădată.

Treptat-treptat, *oştile romane* strămutară hotarele Daciei, tot trăgându-se înnapoi din faţa năvălitorilor, până când *în anul 271 după Christos, urmând porunca împăratului Aurelian, părăsiră cu*

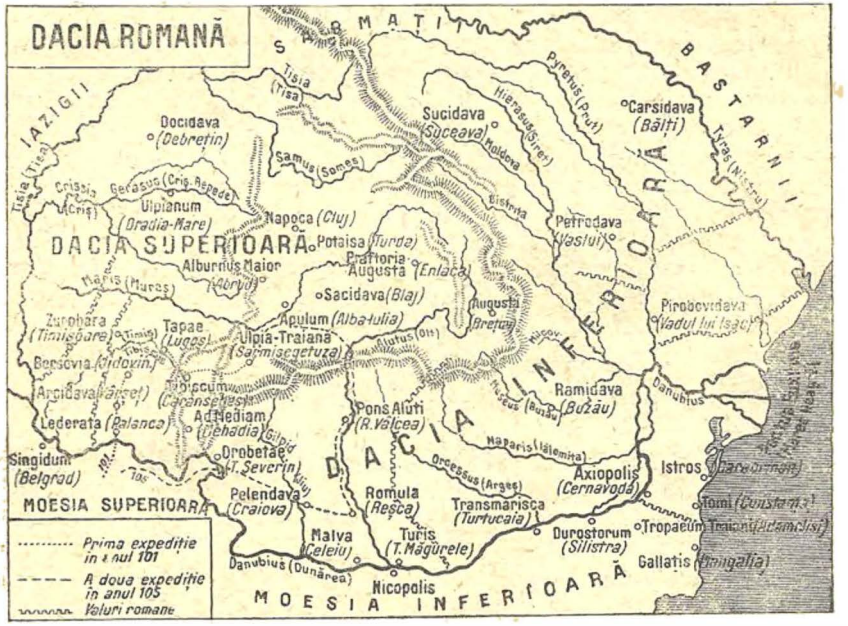

desăvârşire Dacia, pe care o lăsară în seama *Goţilor*—un popor barbar, statornicit la început în răsăritul *Moldovei* de azi.

Statornicia poporului de jos. — Odată cu oştile romane, trecură peste *Dunăre*: atât slujbaşii împărăteşti, precum şi bogătaşii—cari nu se simţeau nicidecum ispitiţi să rămână în *Dacia* părăsită.

Locuitorii de jos, legaţi de pământul muncit cu sudoarea frunţii lor, în care se odihnea ţărâna: părinţilor, fraţilor, surorilor şi fiilor lor, nu s'au îndurat să părăsească vatra strămoşească. Ei au rămas aci, păstrători ai graiului şi datinelor străbune. Ajutaţi de soartă şi sprijiniţi de o nemărginită răbdare: ei s'au războit cu nevoile şi au isbutit să înfrunte viforul năvălirilor, păstrând pecetia obârşiei lor latine, pe care ne-au trecut-o moştenire, nouă, urmaşii lor.

3. PĂTRUNDEREA CREȘTINISMULUI IN DACIA

Învățătura creștină. — *Încă dela așezarea Romanilor în Dacia, odată cu statornicirea lor aci, începură a pătrunde pe nesimțite în sufletul norodului, sfintele învățături ale Mântuitorului — învățături atât de mult hulite în timpul acela.*

Față cu credințele rătăcite ale păgânismului, cuvântul sfânt al Evangheliei se revărsă în sufletul credincioșilor ca un balsam alinător al celor mai crunte dureri. *Credința în existența unei puteri călăuzitoare, suprafirești: dreaptă, bună și iertătoare; nădejdia unei vieți viitoare, lipsită de greutățile și durerile vieții pământești; și iubirea creștinească propoveduită de Mântuitorul Christos și de sfinții Săi apostoli cu o hotărîre nestrămutată: le-au dat tăria să înfrunte neînchipuitele greutăți cu cari au avut de luptat în lungul veacurilor!*

Prigonirea Creștinilor. — Mare a fost prigoana dusă de împărații romani împotriva acestei învățături noui, pe care, sufletul lor, orbit de credințele păgânești, nu o puteă înțelege. Însăși *Traian* a fost unul dintre cei mai cruzi prigonitori ai Creștinilor. Totuși, cu cât persecuția eră mai cruntă, cu cât chinurile celor prigoniți erau mai mari și mai dureroase, cu atât îndârjirea și dragostea pentru apărarea învățăturilor propoveduite de blândul *Christos* erau mai înflăcărate.

După părăsirea *Daciei* de către oștile și slujbașii romani, creștinismul rămase singura mângâiere a poporului lăsat aci în voia soartei. *La umbra crucii și credinței creștine, străbunii noștri se oțelirâ împotriva nevoilor, isbutind să răsbată vremile, să înfrunte restriștile, spre a ne păstrà neștirbit pământul pe care-l stăpânim noi astăzi.*

NĂVALA NEAMURILOR BARBARE

1. CELE DINTÂI POPOARE NĂVĂLITOARE

Puhoiul năvălitorilor. — Timp de o mie de ani după părăsirea *Daciei*, strămoșii noștri au trăit într'o veșnică sbuciumare. Toate neamurile barbare din *nordul Europei* și *răsăritul Asiei* s'au perindat peste trupul țării noastre, pătrunzând în imperiul roman după jafuri și prădăciuni. Rând pe rând, alungându-se unii pe alții, *Goții*, *Hunii*, *Gepizii*, *Avarii*, *Slavii*, *Bulgarii*, *Ungurii*, *Pecinegii*, *Cumanii* și *Tătarii*: turburară necontenit, vreme de zece veacuri, liniștea strămbunilor noștri.

Goții erau un popor de *neam german*, revărsat peste pământul *Daciei* depe lângă țărmurile *mării Baltice*. Ramura dintre *Carpați* și *Nistru* purtà numele de *Ostrogoți*; iar cei din *apusul Carpaților* se numiau *Vizigoți*.

Hunii au silit pe *Goți*, să se retragă peste *Dunăre*, prin părțile *Adrianopolului*, unde nu rămaseră decât vreo treizeci de ani. De aci se strămutară tocmai în cuprinsul *Spaniei*, unde întemeiară *regatul Vizigoților*.

Hunii sunt pomeniți ca cei mai groaznici barbari dintre toate neamurile cari au năvălit în *Dacia*. Ei își trăiau viața mai mult pe cai. Mâncau și dormiau călare. Femeile și copiii locuiau în care trase de boi, întocmai ca țiganii călători de azi. Îmbrăcămintea lor îi făcea și mai fioroși. Purtau cămăși de in, pe cari nu le spălau niciodată; nădragii erau de piei de capră; iar pe deasupra se îmbrăcau cu un fel de strae făcute din piei de tot soiul de lighioane. Drept coifuri aveau pielea jupuită depe capetele fiarelor sălbatece, ca: lupi, urși și alte jigănii. Erau groaznici la vedere și prin făptura chipului lor. Aveau capul lățăreț, umerii obrajilor ieșiți, ochii mici și duși în fundul capului, mustățile țepoase, capul ras și doar în

VIN BARBARII !...

creștet își lăsau câte un smoc de păr. Hrana lor era: laptele, sângele și carnea animalelor. Carnea o puneau sub șeile cailor, ca să se frăgezească, și apoi o mâncau crudă. In lupte beau sângele vrăjmașilor, iar scăfârliile celor prinși în războaie le agățau de șeile cailor.

Astfel au fost năvălitorii cu cari strămunii noștri și-au mâncat amarul veacuri dearândul!

Hunii erau de neam mongolic. Ei s'au revărsat peste țara noastră din *ținuturile Asiei*, năpădind chiar în cuprinsul împărăției romane, care începuse să se clatine din pricina luptelor lăuntrice dintre fruntașii poporului.

Atila, căpetenia Hunilor. - Pe la începutul veacului al cincilea, hoardele barbare ale *Hunilor* s'au adunat subt o singură căpetenie,

sub groaznicul *Atila*, numit şi *biciul lui Dumnezeu*. Acesta îşi pusese 'n cap să robească imperiul roman. Planul lui nu izbuti, căci oştile romane se luptară cu atâta îndârjire, încât sălbatecii năvălitori fură nevoiţi să se retragă din cuprinsul imperiului. Murind Atila, puterea Hunilor se năruì.

Gepizii erau un popor barbar cam de acelaş neam cu *Goţii*. Ei se răsboiră cu *Hunii*, pe cari-i împinseră spre ţărmurile de miazănoapte ale *mării Negre*. Gepizii se aşezară în *ţinuturile Ardealului şi Olteniei*. Puterea lor nu fu de lungă durată. Peste ei se năpustiră *Avarii* — un nou puhoi de barbari —, revărsaţi din *adâncul Asiei*, isvor nesecat în seminţii de neam sălbatec.

Avarii au pustiit pământurile străbune cu aceeaşi groaznică sălbătecie ca şi *Hunii*. In drumul lor spre inima *Europei*, ei au supus neamul *Bulgarilor* — sau *Volgarilor* — aşezaţi pe valea *fluviului Volga*, şi au silit pe *Slavii* statorniciţi pe *valea Niprului*, să se împrăştie : unii ridicându-se spre miazănoapte, iar alţii, coborîndu-se spre *Dunăre*. Slavii, fiind un neam de oameni paşnici, şi-au întocmit aci aşezări omeneşti mai temeinice şi au intrat în legături de prietenie cu locuitorii băştinaşi, trăind laolaltă vreme îndelungată.

Hoardele avare îşi croiră drum prin nordul *Moldovei*, prădând şi nimicind totul în calea lor. Aceşti barbari se aşezară în valea *Tisei*, de unde—timp de două veacuri—îngroziră cu năvălirile şi jafurile lor neamurile din răsăritul Europei, până la *Ţarigrad*.

Puterea Avarilor fu nimicită de *Carol-cel-Mare*, împăratul *Francilor*. Cu vremea, ei se amestecară şi se pierdură în sânul celorlalte popoare ale Europei.

2. ALTE POPOARE NĂVĂLITOARE

Slavii şi-au părăsit pământurile lor siliţi de neamurile năvălitoare, cari s'au năpustit peste ei. Popor liniştit, întâlnind în ţinutul dintre *Carpaţi* şi *Balcani* pe strămbunii noştri—oameni paşnici, cu aşezări gospodăreşti, şi îndeletnicindu-se cu munca pământului şi creşterea vitelor—, s'au apropiat de ei ca de nişte fraţi ; şi au trăit tot timpul ca şi cum ar fi fost laolaltă de când lumea. Cu vremea, cei din stânga *Dunării* s'au pierdut în sânul poporului român, cu care s'au făcut tot una ; pe când cei din dreapta Dunării, fiind mai numeroşi, şi-au putut păstrà mai cu uşurinţă : limba, obiceiurile şi datinele străbune.

Căpeteniile Slavilor se numiau *jupani* sau *cnezi*, numiri cari s'au păstrat şi de strămbunii noştri până la formarea principatelor române : *Valahia sau Muntenia*, şi *Moldova*.

Bulgarii — numiţi la început şi *Volgari*, după numele *fluviului Volga*, în preajma căruia tăbărîseră — au fost un neam barbar de acceaş viţă cu *Hunii* şi cu *Avarii*. Pe la sfârşitul veacului al şaptelea, după naşterea Mântuitorului, o parte dintr'înşii, sub conducerea unei căpetenii sau *han*, anume *Asparuch*, s'a rupt de ceilalţi şi s'a coborît în ţinutul dintre *Dunăre şi Balcani*, unde s'a amestecat cu *Slavii*, cu cari s'a făcut tot una.

Creştinarea Bulgarilor. — Prin veacul al noulea după Christos,

din îndemnul unui han al lor, anume *Boris*, *Bulgarii* s'au creştinat. Mai târziu, căpeteniile lor luară numele de *ţari*. Aceştia duseră lupte necurmate împotriva *împărăţiei Ţarigradului* sau *Constantinopolului* — pe care voiau să pună stăpânire. Un împărat al acestei ţări, anume *Vasile* zis şi *Bulgaroctonul*, adică biruitorul Bulgarilor —, îi bătu aşa de straşnic, încât le tăie pofta de a mai visă stăpânirea acestei împărăţii.

Intre Bulgari s'au ridicat doi călugări: *Metodie* şi *Chiril*, cari au luptat pentru răspândirea creştinismului în mijlocul naţiunilor de neam slav. Aceştia au tâlmăcit *Sfânta Scriptură* în limba slavonă. Activitatea lor avù o mare înrâurire asupra vieţii religioase a poporului român, care a folosit multă vreme limba slavă în biserică, precum şi scrierea cirilică născocită de călugărul Chiril.

Ungurii au pornit a năvăli în *Europa* pe la sfârşitul veacului al noulea. Prima lor aşezare a fost prin *Basarabia* de azi, de unde au fost goniţi de *Pecenegi*—alt popor barbar de neam mongol, care s'a revărsat de prin ţinuturile din jurul *munţilor Urali* şi s'au statornicit vremelnic pe sub *poalele Carpaţilor*. Văzând că n'au linişte din partea Pecenegilor şi *Bulgarilor*, Ungurii porniră spre miază-noapte, trecură Carpaţii şi se aşezară în *ţinutul dintre Dunăre şi Tisa*, unde se statorniciră mai temeinic. Ei căutară să-şi întindă stăpânirea şi peste ţările vecine. Se răsboiră cu ducii sau voivozii ducatelor româneşti din: *Ardeal*, *Crişana şi Timişoara*, pe cari-i supuseră. Ca să târpească neamul românesc de prin aceste ţinuturi, aduseră ţărani germani—strămoşii *Saşilor* de azi—, cărora le dete pământuri în Ardeal. In răsăritul Ardealului se statorniciră *Secuii*—aduşi ca să apere graniţa răsăriteană de năvălirea altor barbari; iar prin *Banat* se aşezară *Şvabii*—locuitori tot de neam german, ca şi Saşii.

Cu toate încercările lor de a stârpi neamul românesc din ţinuturile ardelene, poporul nostru a rămas streajă neadormită în pământul strămoşesc, pe care l-au păstrat neştirbit până la ceasul cel mare al *Unităţii naţionale a întregii suflări româneşti!*

Pe la începutul veacului al unsprezecelea, Ungurii se creştinară, datorită stăruinţei primului lor rege, *Ştefan* — numit *cel-Sfânt*, care a domnit între anii 997—1038, după Christos.

Pecenegii şi Cumanii au fost două popoare de neam barbar, cari se cam înrudeau între ele. *Pecenegii* se aşezară la început *între Siret şi Nistru*, iar *Cumanii* puseră stăpânire pe ţinutul ce se 'ntinde *dincolo de Nistru, până 'n fluviul Don*. Ei fură puşi pe goană de neamul fioros al *Tătarilor*, alt popor barbar care s'a năpustit prin ţinuturile noastre. Pecenegii s'au scoborît peste *Dunăre*, unde şi-au pierdut urma; iar Cumanii au trecut *Carpaţii*, căutând adăpost la *Unguri*.

Tătarii au fost ultima seminţie barbară dăruită Europei de sălbatecele meleaguri ale *Asiei*. Ei au năvălit în ţinuturile româneşti cam pe la jumătatea veacului al treisprezecelea—*la anul* 1241—, au trecut în *Ungaria* pe care au pustiit-o cumplit şi nu s'au retras decât numai când au aflat că hanul lor cel mare se prăpădise. Tătarii

se statorniciră *la răsărit de Nistru, dealungul mării Negre*, de unde au năvălit foarte deseori, veacuri dearândul, în țările românești abia înjghebate.

Grele au fost vremurile pe cari le-au trăit strămoșii noștri, cât au durat năvălirile fiarelor sălbatece cu chip de om. Nici o greutate însă, n'a fost în stare să sfărâme dragostea lor de brazda pământului moștenit dela străbuni. Ei au rămas veșnic strajă neclintită a sfântului ogor românesc. Nimic nu i-a putut face în lungul veacurilor, să-și schimbe: firea, graiul, credința și datinele moștenite din străbuni. Stăpânitorii lor vremelnici, cum au venit, așa s'au dus; ei însă au rămas neclintiți în pământul lor drag, adeverind temeinicia zicătoarei bătrânești: „**Apa trece, pietrele rămân!**"

IMPĂRĂȚIA ROMÂNO-BULGARĂ

I. LIBERAREA BULGARILOR DE SUB STĂPÂNIREA BIZANȚULUI

Oeârmuirea ținuturilor românești. — Inainte de a se închega voivodatele *Munteniei* și *Moldovei*, strămoșii noștri trăiau despărțiți între ei, locuind mici ținuturi cârmuite de câte un *cneaz* sau *voivod*. Aceștia erau judecătorii pricinilor dintre supușii lor și comandanți ai oștilor în vreme de răsboi.

Răscoala Bulgarilor și Românilor. — A fost un timp când voivodatele din dreapta *Dunării* țineau de împărăția *Bizanțului* sau *Țarigradului*; și anume: după ce împărăția *Bulgarilor* fusese supusă de împăratul Țarigradului, *Vasile Bulgaroctonul*. In vremea unui urmaș al acestuia, anume *Isac Anghel*, birurile puse pe popor ajunseseră grozav de împovărătoare. Din această pricină, tot norodul se arătă nemulțumit. *Bulgarii* și *Românii din dreapta Dunării* trimiseră la împărat pe doi cnezi de-ai lor, pe *frații Petru și Asan*, să ceară ușurarea birurilor. Drept răspuns, împăratul îi goni cu rușine; ba, Asan fu chiar pălmuit.

Aflând ocara făcută trimișilor lor, locuitorii se răsculară împotriva împăratului. Acesta veni cu oaste asupra lor. La început, ieși biruitor; dar cei doi frați nu se lăsară umiliți. Trecură *Dunărea* în țara noastră și, cu ajutor dela *Români* și dela *Cumani*, se întoarseră împotriva împăratului, pe care-l bătură cumplit, cucerind toate cetățile până la *Adrianopole*. Astfel luă ființă imperiul românobulgar, condus de cei doi frați.

Impăratul Ioniță. — In 1196, *Asan* fu ucis mișelește; iar la un an după el fu răpus în acelaș chip și *Petru* — urmașul său. Locul lor îl luă fratele cel mai mic, *Ioniță*, care domni zece ani de zile — dela 1197 până la 1207. El își luă numele de „*Țar al Bulgarilor și Românilor*", statornicind reședința imperiului la *Târnova*.

In această vreme pusese stăpânire pe *Constantinopol* un anume *Balduin, conte de Flandra*. Acesta pornise în fruntea unor oști adu-

nate din țările *Apusului*, ca să libereze *Ierusalimul cu mormântul Mântuitorului* din mâinile poporului turcesc. In drum, el puse stăpânire pe țara *Bizanțului*. Ioniță căută să intre în legături de prietenie cu noul stăpân al *Țarigradului*, dar acesta îl privi ca pe un supus, și răspunse cu mândrie mărturiilor de prietenie ale lui Ioniță. Din această pricină se iscă războiu între cele două împărății. Ioniță ieși biruitor. El prinse pe Balduin la *Adrianopol* și-l aruncă în închisoare, unde-și sfârși zilele.

Urmașii lui Ioniță. — Visul lui Ioniță era să cucerească tot cuprinsul *Balcanilor*, dar fu ucis mișelește, pe când luptă să supună

FRAȚII PETRU ȘI ASAN CHEMÂND POPORUL LA ARME

cetatea *Salonicului*. In locul lui, puse mâna pe domnie un oarecare *Asan Burul* — care se căsători cu văduva lui Ioniță. El domni până la 1218, când îi luă locul *Ioan Asan* — nepotul lui Ioniță. Acesta fu cel din urmă domn din neamul Asanilor. El căută să-și întindă stăpânirea și asupra *Românilor* din stânga Dunării, dar planurile lui fură doborîte de împotrivirea *Ungurilor*, cari de asemenea urmăreau supunerea chinezatelor sau micilor voivodate din cuprinsul *Olteniei* de azi. In urma unei biruințe a Ungurilor împotriva *Românо-Bulgarilor* din dreapta Dunării, câștigată la *Vidin*, Ungurii puseră stăpânire pe o parte din *țara Oltului*, întemeind *banatul Severinului*, la anul 1233.

ISTORIA MUNTENIEI

PÂNĂ LA

UNIREA PRINCIPATELOR

INTEMEIEREA VOIVODATULUI MUNTENESC

1. CEI DINTÂI VOIVOZI AI INTEMEIERII

Inceputul închegării Munteniei. — Cât timp au ţinut năvălirile barbarilor, *Românii* dintre *Carpaţi* şi *Dunăre* nu s'au putut în-

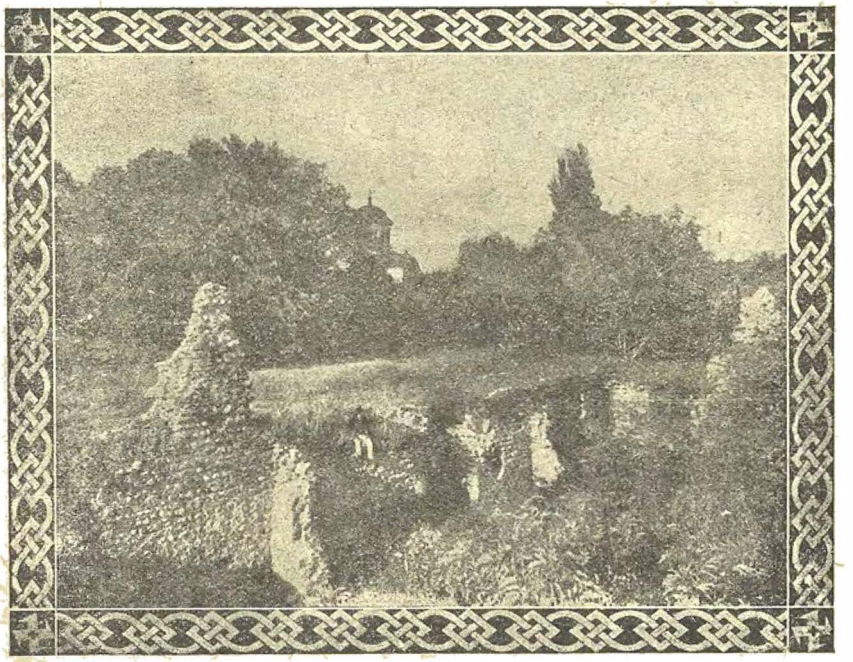

RUINELE PALATULUI DOMNESC DELA ARGEŞ

jghebă într'un stat temeinic, subt un singur cârmuitor. Ei şi-au urmat traiul prin luminişurile codrilor şi ascunzişurile munţilor, îndeletnicindu-se în vremurile mai liniştite cu munca pământului şi cu păstoritul.

Cei din *Ardeal* s'au putut desvoltă mai în linişte, fiind apăraţi de meterezele firesti ale munţilor.

In ţinutul *Munteniei* — numit pe vremuri *Valahia* —, întâlnim

pomenindu-se pe la anul 1247, numele *voivodului Seneslav*, care stăpâneà *ţinutul Argeşului din stânga Oltului*; iar în *Oltenia* stăpâneà *ţinutul Jiului cu părţile Haţegului*, *voivodul Litovoi*—numit de unii *Liton* sau *Litean*.

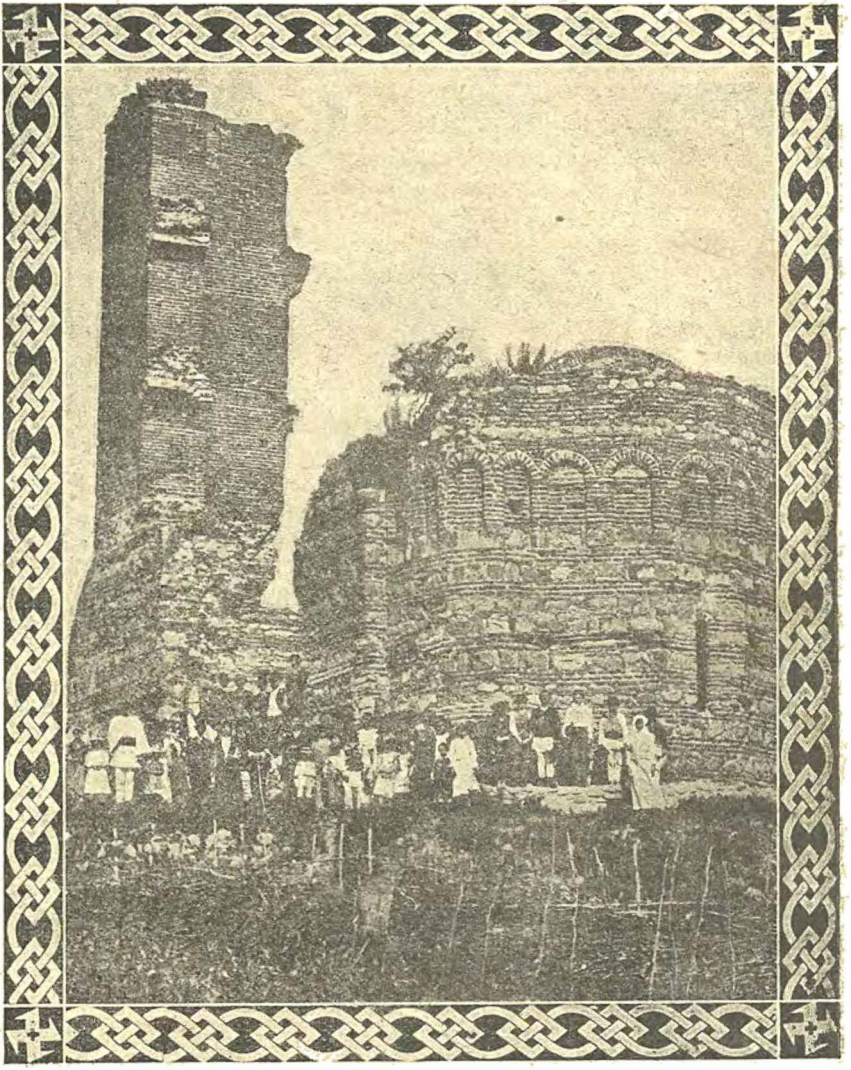

RUINELE BISERICII SÂN NICOARA, DELA ARGEŞ

Murind Seneslav, Litovoi supuse stăpânirii sale, şi ţinutul Argeşului. Totdeodată, el se hotărî să nu mai plătească bir *Ungurilor*, cari socotiseră până atunci pe voivozii români ca pe supuşii lor.

Din această pricină, regele Ungurilor, *Ladislau Cumanul*, porni cu oaste împotriva lui, în anul 1279, spre a-l aduce la ascultare. Litovoi căută să țină piept cotropitorilor. Vrăjmași fiind însă, în număr foarte mare și bine înarmați, dovediră pe luptătorii români, cari se războiră cu îndârjire. Viteazul voivod român căzu în luptă pentru apărarea libertății supușilor săi. Fratele său, *Bărbat*, fu prins și luat în robie. El fu liberat mai târziu în schimbul unei

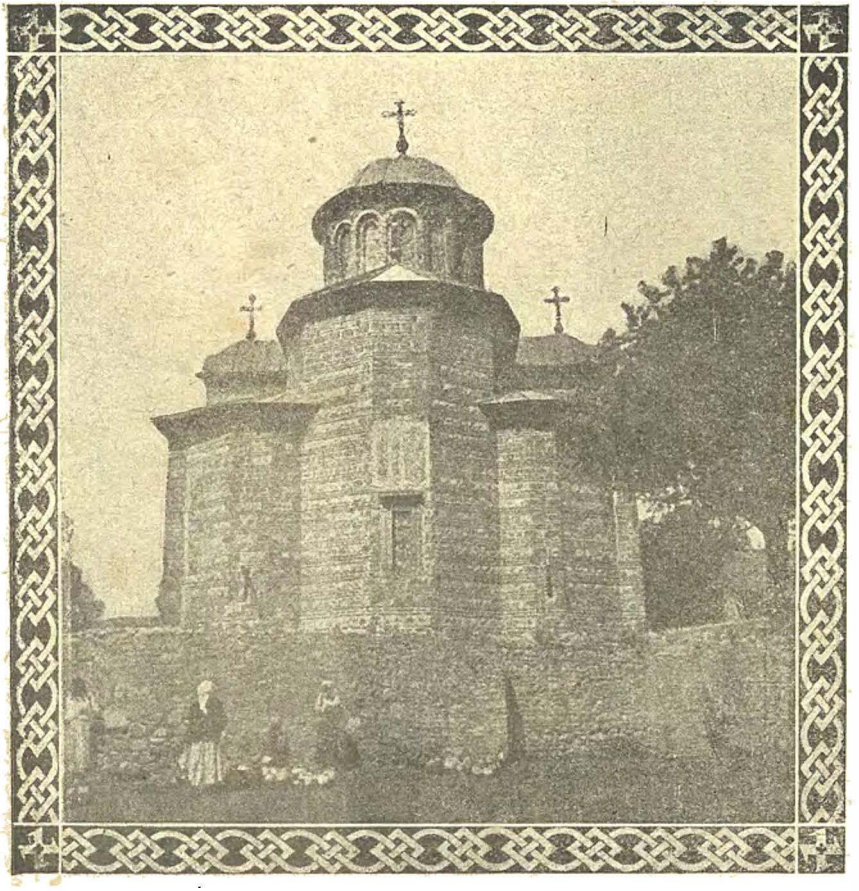

BISERICA DOMNEASCĂ DUPĂ RESTAURARE

mari sume de bani, fapt pomenit într'un document unguresc rămas din acele vremuri.

Puțin timp după aceasta, puterea Ungurilor începù să slăbească. Un alt voivod român, *Tihomir*, urmaș al lui *Litovoi* și *Bărbat*, începù să se amestece chiar în trebile *Ungariei*, luând partea unora sau altora dintre cei cari râvneau la tronul țării ungurești.

Legendarul Radu-Negru. — Se pare că acest *Tihomir* ar fi chiar

Radu-Negru cel pomenit de cronicile noastre ca descălecător și întemeietor al *țării românești*. Povestitorii de odinioară ai faptelor străvechi petrecute în cuprinsul *Munteniei* spun că „în vremea dedemult, când și-a luat ființă țara românească, cotropise pământul nostru, neamul sălbatec al *Tătarilor*. Aceștia erau fioroși la vedere și mari ca niște uriași. Unul singur putea să înhame în brațe 24 de boi odată. Poporul îi mai numia *Jidovi*. Ei puseră stăpânire pe tot întinsul românesc, copleșind câmpiile și plaiurile țării noastre, și făcând o sumă de neajunsuri locuitorilor băștinași, pe cari-i puseră la munci grele, chinuindu-i în toate chipurile și hrăpindu-le fetele și nevestele.

Radu-Negru sau după cum îi mai zic unii *Negru-Vodă*, stăpânitorul ținuturilor *Amlașului* și *Făgărașului* de dincolo de munți, își întocmi oaste puternică și porni cu toată curtea sa și cu mulțime de norod: *Români*, *Papistași*, *Sași*, și tot felul de oameni, pe apa *Dâmboviței*, în jos. Aflând despre aceasta, toți locuitorii pământurilor cotropite de Tătari veniră alături de oștenii voivodului ardelean, înarmându-se fiecare cu ce le veni la îndemână. Rânduindu-și oastea pentru luptă, viteazul voivod porni în vânătoare după liftele pripășite pe pământul strămoșesc, stârpindu-le și alungându-le în ținuturile de unde se revărsaseră peste străbunii noștri. După aceea s'a așezat la *Câmpulung*, întemeind oraș nou în care a ridicat și o biserică mare și frumoasă pentru creștinii ortodocși, și alta pentru Sașii papistași, cari veniseră cu dânsul din Ardeal.

Dela Câmpulung a purces spre *Argeș*, unde de asemenea a întemeiat oraș frumos, în care-și statornici scaunul domnesc, ridicând curți de piatră și case domnești, precum și o biserică domnească cu hramul *Sf. Nicolae*, biserică ce s'a păstrat în ființă până în zilele noastre.

Iar mulțimea ce se coborîse cu dânsul, s'a împrăștiat pe tot cuprinsul românesc, întemeind sate și orașe pretutindeni. Unii s'au întins până la apa *Siretului* și până la *Brăila*; iar alții, până la malurile *Dunării* și până la *Olt*. Totdeodată trecu sub stăpânirea lui și ținutul de peste Olt, împreună cu *banatul Severinului*, pe care-l cuceri dela *Unguri*.

In timpul îndelungatei sale domnii, avu vreme, să aducă o sumă de îmbunătățiri în țară. Vechile cronici românești îl socotesc întemeietorul mai tuturor orașelor și cetăților din *Muntenia*. Astfel: *Pitești*, *Târgoviștea*, *Buzăul*, *Slatina*, *Giurgiul*, precum și-o sumă de: cetăți, biserici și mânăstiri, ale căror ruine sunt semănate în lungul și'n latul țării românești sunt puse pe seama lui Radu-Negru.

Din pricină că documentele rămase din acele vremuri, nu pomenesc cu numele de Radu-Negru sau Negru-Vodă, pe niciunul dintre voivozii cari au pus începutul țării românești, istoricii noștri înclină să-l socotească pe acest voivod ca o plăsmuire a poporului, din gura căruia au cules cronicarii români povestirile privitoare la începutul statornicei așezări a Munteniei.

2. BASARAB-CEL-MARE

Neînţelegerile cu Ungurii. — Pe la 1320, *Tihomir* muri, lăsând fiului său, *Basarab*, conducerea principatului valah. Noul voivod se folosì de slăbiciunea *Ungariei* şi supuse stăpânirii sale câteva ţinuturi mărginaşe din cuprinsul unguresc. In timpul acesta ajunse rege al Ungariei, *Carol Robert*, care se trăgeà dintr'o familie de neam francez. Noul rege cerù lui Basarab vodă, să-i plătească haraciul rânduit de voivozii români, cari fuseseră mai înnainte de dânsul; şi să se recunoască, totdeodată, ca supus Ungurilor. Increzător în ostea sa, precum şi în ajutorul pe care-l nădăjduià dela *ţarul Mihail al Bulgarilor*, cu care aveà legături de rudenie, Basarab — zis *cel-Mare* — se împotrivì cererii regelui unguresc. In anul 1330, întâmplându-se ca ţarul Mihail să fie răpus într'o luptă cu *Sârbii*, la *Velbujd*, prin ţinuturile macedonene, Carol Robert socotì pe voivodul Valahiei mai puţin de temut; de accea, el porni cu urgie mare să pedepsească pe îndrăsneţul domnitor. *Basarab* îi trimise soli, rugându-l să nu-i calce ţara şi să cadă la pace. El se legă că-i va plăti 7000 de mărci de argint ca despăgubire pentru cheltuelile făcute cu adunarea oastei şi-i va lăsà totdeodată, în stăpânire, *banatul Severinului*, numai să nu turbure pacea ţării. De asemenea se mai îndatorà să-i plătească haraciul rânduit şi să-l cunoască de stăpân; iar pentru încrederea regelui, că nu-şi va călcà legământul, îi va da, chezaş sau ostatic, pe unul din fiii săi, pe care să-l aibă în tot timpul la curtea regească. Totdeodată însă, îi pusc în vedere, să

BASARAB-CEL-MARE

nu calce mai departe ţara sa, căci de mare primejdie va da.

Auzind spusele solilor lui Basarab, Carol Robert le răspunse cu semeţie: *„Mergeţi şi spuneţi celui ce v'a trimis, că el este păstorul oilor mele şi-l voiu scoate de barbă din vizuina sa!"* Atunci, unul dintre curtenii lui Carol, anume *Danciu*, grăi către rege: *„Doamne, Basarab vorbeşte cu multă cuviinţă şi spre cinstea voastră; de aceea v'aşi rugà să fiţi îngăduitor şi milostiv cu dânsul!"* Trufaşul rege însă, nici nu vru să audă despre iertare. El luă dorinţa de pace a voivodului român ca semn de frică; şi porni şi mai încrezător în isbânda sa.

Bătălia dela Posada. — *Carol Robert* pătrunse în ţară pe la *Severin*, pe care-l supuse stăpânirii sale. Apoi porni spre Argeş — unde se află scaunul domnesc. Potrivit poruncii lui *Basarab* vodă, norodul părăsise satele şi oraşele cari cădeau în calea oştilor ungureşti, pustiind totul, spre a nu avea de-ale hranei: nici oamenii, nici animalele. Se vede că Basarab îşi strămutase acum reşedinţa la *Câmpulung*, spre care-şi urmă drumul trufaşul rege. Românii se retraseră din calea vrăjmaşilor şi se pregătiră să-i primească la *Posada*, într'o adâncitură a munţilor, nu departe de Câmpulung. Retezând trunchiurile copacilor, desgrădinând stâncile, oştenii lui Basarab vodă aşteptară până ce iscoadele *Românilor*, cari făceau pe călăuzele armatei ungureşti, târîră grosul oştirii lui Carol Robert în acea sugrumătură a munţilor; apoi porniră a-i împroşcà depe înnălţimile stâncilor cu mii de săgeţi, cari nimereau tot în carne vie. In toiul zăpăcelii, când fiecare îşi căută câte un adăpost, se pomeniră că se prăvălesc peste ei sute de bolovani de piatră, cari târau în calea lor trunchiurile uriaşilor copaci, ce se ţineau doar într'o cojiţă, cât să nu cadă la pământ înnainte de vreme. Prăpăd mare fu în oştirea celor ce călcaseră pe pământul românesc cu aere de cuceritori. Carol Robert, văzându-se ţintit de săgeţile *Muntenilor*, se schimbă în straie de soldat de rând — unii zic în straie ciobăneşti — şi numai aşa putù scăpà de moarte şi de urgia cu care îl urmăreau luptătorii români. După câteva zile de rătăcire prin munţi, el isbuti să treacă umilit graniţele pământului pe care-l ameninţase cu trufia sa.

Această luptă, despre care s'a dus pomina, a avut loc între 9—12 Noembrie, 1330.

Urmările biruinţei. — Urmarea firească a isbândei lui *Basarab* fu ruperea legăturilor de supunere faţă de regii *Ungariei*, cărora le pieriră pofta de a se mai încumetà să pornească răsboi de cucerire împotriva *Românilor*, tăindu-le cheful totdeodată, de a se mai amestecà în trebile ţării româneşti.

Basarab-cel-Mare se sfârşi din viaţă în scaunul domnesc dela *Câmpulung*. De aci, corpul lui fu adus şi înmormântat lângă ai săi, la biserica domnească din *Argeş*, unde, în urma săpăturilor făcute în 1920, sub directa supraveghere a *Comisiunii monumentelor istorice*, i s'au aflat osemintele, având pe cap coroana domnească, împodobită cu mărgăritare; cu mantia de purpură, pe umeri; încins cu o minunată cingătoare de aur, cu paftale tot de aur, având pe dânsele frumoase gravuri; iar în degete purtând inele de aur cu stema ţării.

3. ALEXANDRU BASARAB

Întinderea stăpânirii muntenești. — În locul lui *Basarab-cel-Mare*, veni la cârma țării fiul său, *Alexandru Basarab*. Acesta întinse stăpânirea românească până la *gurile Dunării*, de unde isgoni pe *Tătari*, împotriva cărora pornise cu războiu și *Ludovic-cel-Mare*, regele *Ungariei*, fiul și urmașul lui *Carol Robert*. În timpul acestuia luă ființă principatul moldovenesc, având ca voivod pe *Dragoș*, care domni peste *Moldova*, ca atârnând de regii Ungariei. Țara liberată de Basarab vodă din stăpânirea tătărască, fu numită de-atunci încoa *Basarabia*. Acest voivod se sfârși din viață la anul 1364 și fu înmormântat în biserica domnească din *Câmpulung*, unde s'a păstrat până în zilele noastre piatra depe mormânt, pe care se află scris în slavonește: „*In luna Noembrie, 16 zile, a repauzat marele și autocratul domn Io*[1] *Nicola Alexandru voivod, fiul marelui Basarab voivod, în anul 6872*[2]*)*" În zilele lui a luat ființă *mitropolia țării românești* sau *Ungro-Vlahiei*[3] — la anul 1359.

4. VLAICU VODĂ

Încercări de catolicizare. Urmașul lui *Alexandru Basarab* a fost fiul său, *Vladislav* zis *Vlaicu vodă*, căpătat din prima căsătorie cu o principesă bosniacă. Aceasta se prăpădi de timpuriu, iar el se căsători a doua oară cu catolica doamna *Clara*, fica unui boier ungur dela *Doboca*, cu care avu două fete. Una dintre aceste fete se mărită cu domnitorul *Sârbilor*; iar pe cealaltă, cu *Strașimir*, fiul țarului bulgăresc. Vlaicu a domnit între 1364 și 1377 după Christos. Noul domnitor a fost o fire răsboinică. El a avut sub stăpânirea sa *banatul Severinului* și *ducatul Făgărașului*, primite dela *Unguri*, spre a se recunoaște supus al lor.

Vlaicu Vodă purtă câteva lupte în contra Ungurilor, dela cari cuceri *Vidinul*, luat de *Ludovic-cel-Mare* dela *Bulgari*. Din această pricină, regele Ungariei trimise oști împotrivă-i, dar fără să poată face vre-o ispravă. Ludovic căzu la pace cu Vlaicu. Acesta părăsi Vidinul, pe care-l dete cumnatului său, Strașimir, dela care-l cuceriseră Ungurii.

În timpul domniei lui Vlaicu se făcură încercări de a se înlocui credința ortodoxă cu cea catolică, din îndemnul doamnei *Clara*, mama sa vitregă.

---

[1]). Numele *Ungro-Vlahia* a fost dat țării noastre de către Grecii Bizantini vrând să înțeleagă printr'însul Vlahia de lângă Ungaria, spre deosebire de *Vlahia-Mare*, sub care nume se înțelegeă ținutul românesc din dreapta *Dunării*, locuit de *Aromâni*.

[2]). Folosirea cuvântului *Io* (Iō) înaintea numelui domnitorilor, e socotită de istoricii noștri ca o datină domnească, moștenită — se crede — dela *împăratul Ioniță Asan al Româno-Bulgarilor*, ai cărui urmași se socoteau. Unii istorici îl cred a fi folosit ca un fel de pronume, în loc de *Eu*. Această părere însă, are puțini susținători.

[3]). Anul 6872 e socotit dela *Facerea lumii*, care, după *Biblie*, ar fi avut loc cu 5508 ani înainte de nașterea *Mântuitorului*. Anul 6872 dela Facere e acelaș cu 1364 dela *Christos*.

Tot în timpul lui Vlaicu vodă s'a început zidirea frumoaselor mânăstiri: *Vodiţa* şi *Tismana*, prin stăruinţa evlaviosului călugăr *popa Nicodim*, scriitorul în slavoneşte al mai multor cărţi bisericeşti, printre cari şi o *Evanghelie*, scrisă în întregime cu mâna sa pe piele, la anul 1405.

Din timpul lui Vlaicu ne-a rămas cea mai veche monedă românească, având scrisul depe ea în graiul latinesc.

5. RADU VODĂ ŞI DAN VODĂ

Radu vodă. — *Vlaicu vodă* încetă din viaţă la 1377. La cârma ţării îi urmă fratele său, *Radu*, care domni până la 1384. Acesta se le-

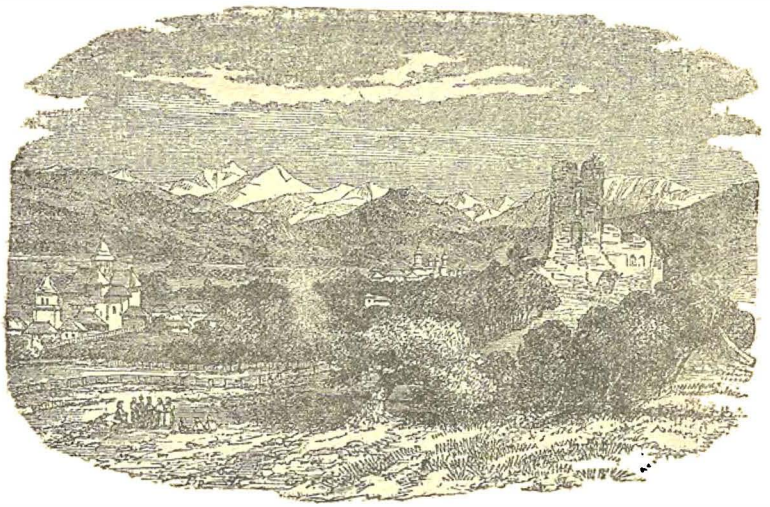

VEDEREA ARGEŞULUI CU RUINELE BISERICII CATOLICE SÂN-NICOARA
(După o veche ilustraţie).

pădă de stăpânirea ungurească, din care pricină părăsi: *ducatele Amlaşului* şi *Făgăraşului*, precum şi *banatul Severinului*. El era o fire evlavioasă şi foarte iubitor de linişte. Unii istorici înclină să creadă că acest voivod ar fi mult cântatul *Radu-Negru* sau *Negru-Vodă* al cronicarilor şi legendelor bătrâneşti, întemeietorul a o sumă de mânăstiri şi biserici, după cum alţii socotesc că *Tihomir* ar fi acest Negru-Vodă; însă, cei mai de seamă istorici ai noştri cred că chiar *Basarab-cel-Mare* ar fi fost săvârşitorul de isprăvi, numit de popor Negru-Vodă.

Radu vodă a sprijinit zidirea mai departe a minunatei mânăstiri *Tismana* din judeţul *Gorj* — pe care o desăvârşi fiul său, *Dan* voivod. El se stinse din viaţă la anul 1384 şi fu înmormântat în biserica

domnească dela *Curtea-de-Argeș*, unde, după cum am spus, au mai fost aflate în anul 1920, și alte morminte de voivozi.

Dan vodă.—Lui *Radu vodă* îi urmă la cârma țării fiul său, *Dan*, un domnitor puțin destoinic. În scurta lui domnie de aproape doi ani, el desăvârși mânăstirea *Tismana*, începută de cei mai înnainte de dânsul. Se pare că între Dan și fratele său *Mircea*, au fost certuri și lupte pentru domnie, din cari el a ieșit învins, căci fu silit de împrejurări să părăsească tronul și să fugă în *Bulgaria*, unde-și găsi sfârșitul.

Lui Dan îi urmă fratele său, Mircea. Acesta statornici țara pe

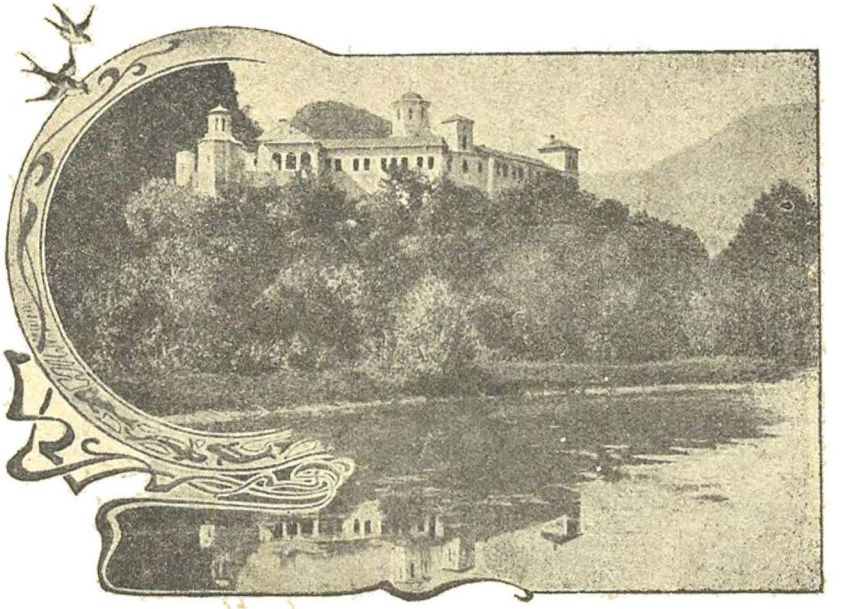

VEDEREA MÂNĂSTIRII TISMANA

temelii sănătoase, lăsând în Istoria neamului urme de seamă, cărora ne închinăm cu evlavie, noi, urmașii săi.

AȘEZAREA TEMEINICĂ A MUNTENIEI

1. MIRCEA-CEL-MARE

Năvala turcească.—Încă din timpul lui *Alexandru Basarab*, un nou popor barbar, revărsat tot din ținuturile sălbatece ale *Asiei*, începù să amenințe liniștea *Europei*. Acesta a fost poporul turcesc, care s'a deosebit de celelalte neamuri barbare prin vitejia și disciplina sa. *Turcii* au pătruns în Europa la 1344, sub conducerea

sultanului *Orcan*, chemați de *Ioan Cantacuzin*, care voiă să scoată pe *Ioan Paleologul* din domnia imperiului bizantin, spre a-i luă el locul. Odată intrați în cuprinsul *Bizanțului*, nu-l mai părăsiră până nu-l cuceriră cu totul. La început își statorniciră reședința la *Adrianopol*, pe care-l ocupaseră la 1363; iar mai târziu la *Constantinopol*, sau *Țarigrad*, care fu cucerit la 1453 de către *Mahomed al II-lea*, botezându-l *Stambul*. Ei au mers din cucerire în cucerire până au ajuns la *Dunăre*.

Urcarea lui Mircea pe tronul Munteniei.—Tocmai când puhoiul turcesc amenință pământul românesc, ajunse la cârma țării viteazul *Mircea Basarab*—numit mai apoi *cel-Mare*—, fiul lui *Radu vodă Basarab*. Acest domnitor s'a urcat pe tron la anul 1386. *In acele*

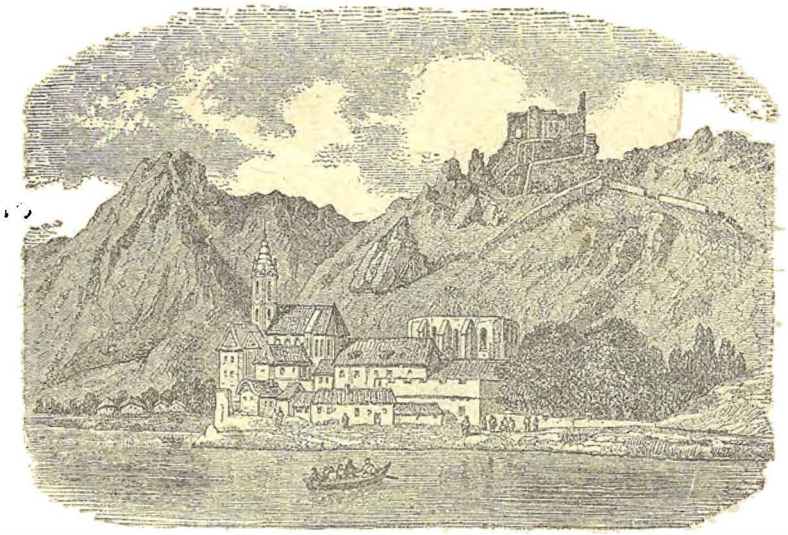

CETATEA SILISTRA SAU DÂRSTORUL DE ODINIOARĂ
(După o veche ilustrație).

vremuri, Muntenia se întindeă dela Severin până în ținuturile tătărăști, numite și Basarabia. Sub stăpânirea lui Mircea mai erau: cetatea Chiliei; Dobrogea—împreună cu cetatea Dârstorului, numită mai apoi Silistra; ținuturile: Amlașului și Făgărașului de dincolo de munți—stăpânite odinioară de Vlaicu vodă—; precum și amândouă malurile Dunării, din Dobrogea până la Severin.

Pentru o mai bună și mai lesnicioasă cârmuire, Mircea își împărți țara în județe, dând fiecărui județ câte o căpetenie. Temându-se de vecini, și mai ales de *Turci*, el căută a-și întocmi o armată alcătuită din ostași dedați cu meșteșugul războiului. Cu această oaste, Mircea făcù mai apoi minuni de vitejie.

Primele cioceniri cu Turcii. — Dorind să ție poporul turcesc cât mai departe de țara sa, el ajută pe *Sârbi* împotriva acestora, la anul 1389, în lupta dela *Cosova*, care avù loc pe *câmpia Mierlei*. La această luptă au mai luat parte: *Bulgarii*, *Albanezii*, *Bosniecii*, *Muntenii* și *Moldovenii*.

Aci, sultanul *Murad* fu omorît în cortul său, de către un sârb, anume *Miloș Cobilovici*, care crezuse că moartea împăratului turcesc va descurajà pe supușii săi, și Creștinii vor puteà câștigà victoria.

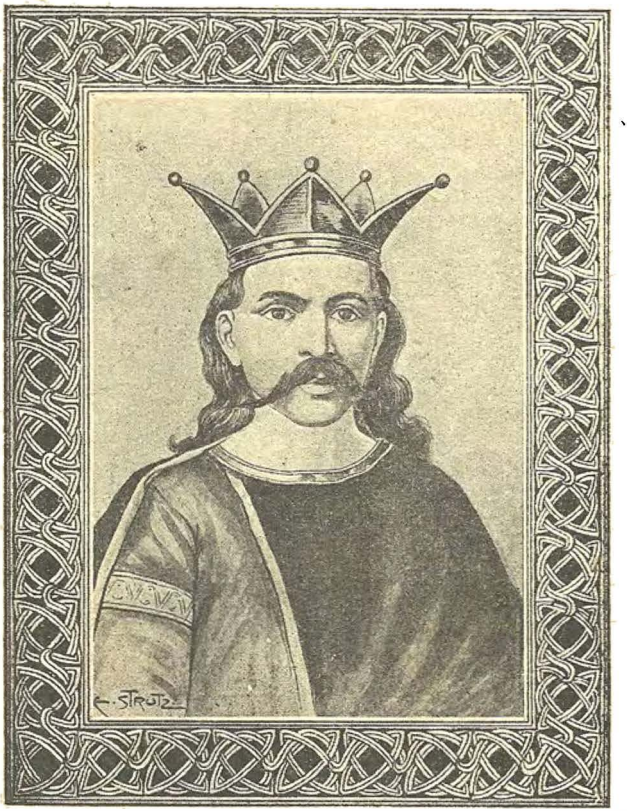

MIRCEA-CEL-MARE

Socoteala a fost greșită, căci fiul acestuia, *Baiazid* —numit și *Fulgerul*—, luă conducerea armatelor turcești, cari luptară cu mai mare îndârjire spre a răsbunà uciderea sultanului lor. Turcii câștigară victoria. Oștile creștine fură împrăștiate, iar prinșii de răsboi, printre cari fu și *voivodul Serbiei, Lazăr*, au fost uciși fără milă.

Sultanul Turcilor, Baiazid, ieșind biruitor pe câmpia Mierlei, nu se mulțumi numai cu supunerea ținuturilor bulgărești și sârbești, ci puse stăpânire și pe ținuturile românești din dreapta Dunării.

Lupta de lângă Craiova, cu Turcii. — *Mircea*, simțind că *Turcii* i-au pus gând rău, intră în legături de prietenie cu *Vladislav*, regele Poloniei, și cu *Sigismund*, regele Ungariei, înțelegându-se să țină piept împreună pericolului turcesc.

El încercă să recucerească dela Turci malul drept al *Dunării*, împreună cu *Dobrogea*, dar nu isbuti. *Baiazid*, înțelegând că Mircea este un temut vrăjmaș al visurilor sale de cuceritor, se hotărî să-l înlăture din calea sa. Pe deoparte, el susținù urcarea pe tronul

Munteniei a unui oarecare vânător de domnie, anume *Vlad*; iar pe de altă parte, porni cu o puternică armată, spre a-l nimici. *Sârbii*, cari erau acum supuşi Turcilor, veniră şi ei în ajutorul lui Baiazid. Oastea românească se ciocni cu cea turcească în nişte locuri *rovinoase*, de lângă *Craiova*. Furia luptei a fost nemaipomenită. Măcelul fu îngrozitor. Românii s'au luptat ca nişte lei. Turcii, simţindu-se îngenunchiaţi, începură a se retrage spre Dunăre. Mircea, istovit de greul luptei şi nemaiputându-şi urmări vrăjmaşii spre a-şi desăvârşi biruinţa, se retrase cu restul oştirii la *Argeş*.

Lupta dela Argeş.—Ruşinaţi de înfrângerea suferită, *Turcii* porniră peste puţin timp iarăşi împotriva lui *Mircea*. Ajutaţi de râvnitorul tronului muntenesc, *Vlad*, ei îl atacară la *Argeş*, unde-l învinseră. Biruit, Mircea se retrase în *Ungaria*. Căpătând ajutor dela *Sigismund*, regele *Ungurilor*, el reveni din nou în ţară. Birui pe Vlad, cuceri din mâinile Turcilor *Nicopole-Mic—Turnu-Măgurele* de azi—şi reintră iarăş în drepturile sale de voivod al *Munteniei*. Pe când

Sigismund se întorcea grăbit în Ungaria, de oarece în lipsa lui i se prăpădise soţia, moştenitoarea de drept a tronului unguresc, oastea lui fu atacată în *munţii Rucărului* de către partizanii lui Vlad, care urmăreà cu orice chip, să-şi păstreze domnia. Acest atac neaşteptat pricinui multe şi grele pierderi Ungurilor.

Lupta dela Nicopole. – Creşterea puterii turceşti ameninţà libertatea naţiunilor europene. Din această pricină, popoarele creştine se înţeleseră să lupte împreună pentru stârvirea puterii păgâne. O numeroasă oştire, alcătuită din : *Unguri*, *Germani*, *Români*, *Francezi şi Englezi*, porni împotrova lui *Baiazid*, sub conducerea regelui *Sigismund* al *Ungariei*. In acelaş timp, *Stibor*, principele *Ardealului*, pătrunse în *Ţara-Românească*, urmărind pe *Vlad*, protivnicul lui *Mircea*, spre a-l împiedecà să vină în ajutorul *Turcilor*.

Oastea creştină porni dealungul malului drept al *Dunării*, cucerind toate cetăţile până la *Nicopole* din *Bulgaria*, unde se aflà întărită armata lui Baiazid. Planul lui Sigismund erà să meargă

până la *Varna*, de unde urmă ca, pe corăbii, să ajungă la *Constantinopol*, care în acel timp erà împresurat de Turci. El cugetà să despresoare capitala vechiului imperiu bizantin şi apoi să pornească lupta de nimicire a puterii turceşti şi liberarea *peninsulei Balcanilor* de sub jugul păgân.

Sosiţi în preajama Nicopolului, căpeteniile oştirii creştine se adunară să statornicească planul de luptă. Mircea căută să-şi hotărască tovarăşii, ca să-l lase pe el, să deà primul atac, ca unul ce cunoaşte mai bine felul de luptă al Turcilor. Francezii ţinură însă, ca ei să aibă cinstea primei ciocniri, amenințând că altfel se retrag din luptă. Faţă cu atâta stăruinţă, împotrivirea ar fi fost zadarnică.

Cum se dădù semnalul luptei, Francezii porniră pe caii lor, ca o furtună, împotriva cavaleriei turceşti. Spahiii — astfel se numiau luptătorii călări ai Turcilor — se prefăcură că fug, până atraseră pe vrăjmaşii lor în mijlocul taberii turceşti; apoi, deodată îi înconjură, tăbărând pe ei cu iataganele, împreună cu ienicerii. Cavalerii francezi se apărară cu vitejie, dar numărul mare al duşmanilor şi lipsa de ajutor din urmă — căci iuţeala fugii lor împiedecase păstrarea legăturii cu ceilalţi tovarăşi de luptă — făcù ca isbânda să rămână de partea Turcilor. In toiul bătălici, ei descălecară şi începură lupta piept la piept. Acest fapt făcù pe Creştini, să creadă că nu-i mai văd pe cai, deoarece fuseseră răpuşi cu toţii; astfel că teama lor crescù şi mai mult. Zadarnic, Sigismund — ajutat de Mircea — încercă să schimbe sorţii luptei, isbânda rămase de partea Turcilor; iar regele unguresc se văzù nevoit să fugă, cu ajutorul corăbiilor, pe Dunăre, şi de aci, pe mare, spre Constantinopol, întorcându-se în ţara sa tocmai prin *marea Adriatică*.

Printre căpeteniile ostaşilor germani, cari au luptat la Nicopole, a fost şi *Frideric de Zollern*, un strămoş al *M. S. Regelui Ferdinand I al României*.

Rămas singur, Mircea, cu ajutorul lui Stibor, principele Ardealului, învinse pe Vlad, protivnicul său, care fu prins şi dus în Ardeal. Astfel, de-acum, cel puţin în lăuntrul ţării, avù linişte, spre a se puteà pregăti să ţină piept Turcilor, cari urmăreau să se răsbune împotriva lui, pentrucă luptase alături de ceilalţi Creştinii la Nicopole.

Lupta dela Rovine, pe Ialomiţa. — La câtva timp după bătălia dela *Nicopole*, *Baiazid* porni cu o mare armată împotriva lui *Mircea*.

In ţara sa, voivodul muntean erà la largul lui. El începù a hărţui pe Turci, chiar de cum trecură *Dunărea*. Târîndu-i spre inima *Munteniei*, i-a rătăcit prin nepătrunşii codrii ai ţării. Aproape de *apa Ialomiţei*, prin nişte locuri rovinoase, Mircea lovì cu mare furie oastea turcească, o bătù straşnic şi o puse pe fugă, isgonind-o din ţară. Baiazid abia scăpă cu un mic pâlc de ostaşi, urmărit de Mircea peste Dunăre.

Pacea cu Turcii. Moartea lui Mircea. — La vreo trei ani după această luptă, *Turcii* călcară din nou *Ţara-Românească*, dar fură iarăşi învinşi. Sătul de atâtea frământări răsboinice, *Mircea* — deşi biruitor — se hotărî să cadă la pace cu vrăjmaşii săi. El se învoì a

le plăti un tribut de 3.000 de galbeni pe an, cu legământul ca Turcii: să nu se bage, să nu se amestece, în treburile *Munteniei*.

In urma unei lupte cu *Timùr*, stăpânitorul *Turchestanului* şi al *Persiei*, groaznicul *Baiazid* fu biruit pe câmpia dela *Angora*, şi dus în robie, unde se şi sfârşi. După moartea lui, feciorii săi se luară la ceartă pentru domnie. Mircea ajută cu oaste pe *Musa*, unul dintre fiii fostului sultan. Acesta isbuti să pună mâna pe tronul împărăţiei turceşti. Cât domni Musa, Mircea fu fără grijă din partea Turcilor.

După doi ani, *Mahomed*, un alt fiu al lui Baiazid, răsturnă pe

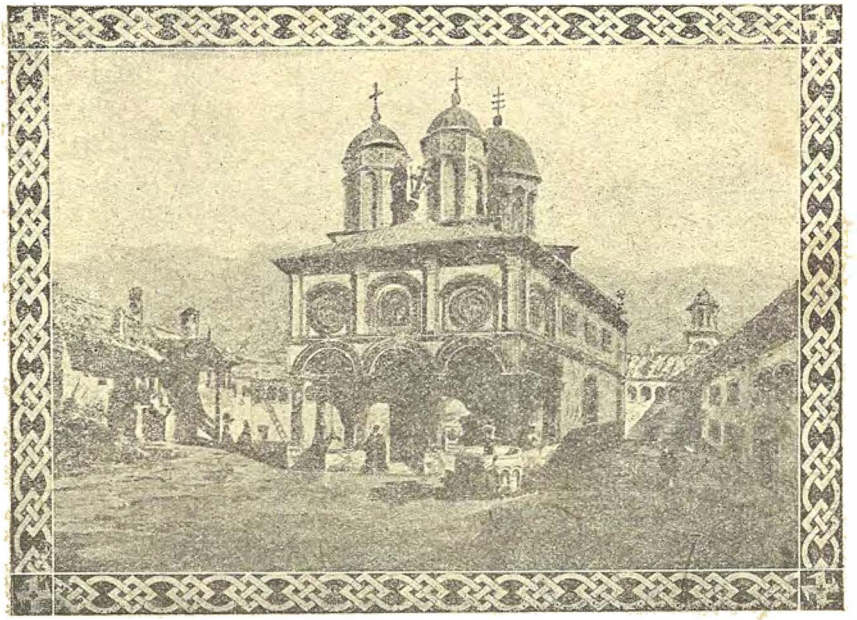

BISERICA MĂNĂSTIRII COZIA
(După o acvarelă de pictorul Satmary).

fratele său şi se făcù împărat. Mircea, nemaivoind să plătească cei 3.000 de galbeni, hotărî pe Mahomed, să vie cu oaste împotriva lui. Turcii cuprinseră *cetatea Giurgiului* şi vroiră să pătrundă mai departe, în inima *Munteniei*. Mircea, fiind bătrân şi voind să-şi ferească ţara de jaful turcesc, pregetă a mai porni războiu cu ei. El căzù la pace cu Mahomed, căruia se îndatoră a-i plăti mai departe haraciul rânduit, potrivit învoielilor vechi.

Sbuciumat de neînţelegerile din lăuntrul ţării, istovit de războae, doborît de bătrâneţe: Mircea se săvârşi din viaţă la anul 1418, după o domnie înţeleaptă şi bogată în fapte vitejeşti. El fu înmormântat la *mânăstirea Cozia*, zidită chiar de dânsul pe *malul Oltului*.

2. VLAD-ŢEPEŞ

Urcarea lui Ţepeş pe tronul Munteniei. — Nici nu se aşezase bine ţărâna în mormântul bătrânului *Mircea*, şi se şi porni zânzanie între cei ce voiau să ajungă la domnie. Cu chiu, cu vai — pentru biata ţară —, timpul se scurse; iar pe tronul *Munteniei* îşi făcură cheful de a domni o sumedenie de voivozi. Printre dânşii s'au găsit câţiva, cari s'au ostenit pentru ridicarea ţării lor. Unul dintre aceştia a fost şi *Vlad-Ţepeş*, fiul lui *Vlad-Dracul*. Acest voivod a fost poreclit Ţepeş din pricină că-i plăceà grozav de mult, să pedepsească pe cei vinovaţi cu tragerea în ţeapă.

VLAD-ŢEPEŞ

Firea lui Ţepeş. — *Vlad-Ţepeş* a cârmuit ţara în două rânduri. In prima domnie, care a ţinut dela 1456 până la 1462, a fost de o cruzime grozavă. Pentru orice vină, cât de mică, trăgeà în ţeapă, ardeà sau jupuià de viu pe cel vinovat. Cu chipul acesta stârpise desfrânarea şi ticăloşia din ţară. Au pierit însă şi mulţi nevinovaţi pe lângă cei vinovaţi.

Urcându-se pe tronul *Munteniei*, luă măsuri, ca să nimicească pe toţi protivnicii săi. El îi chemă, cu soţiile şi cu copiii lor, la un fel de sfat, şi porunci să fie ucişi cu grămada. Pe nişte ispravnici — prefecţi — cari nu ştiuseră să-i spună numărul locuitorilor din judeţele lor, îi omorî. Averile celor ucişi, obişnuià să le dăruiască ostaşilor săi, cari se deosebiau prin credinţă faţă de dânsul, înnălţându-i totdeodată la ranguri boiereşti.

Odată adună la un ospăţ pe toţi cerşetorii şi pierdevară din ţară, şi, după ce-i îmbuibă cu toate bunătăţile, le dete foc într'o magazie, unde arseră ca şoarecii.

Prădarea ţinuturilor vecine. — După ce băgă groaza în locuitorii ţării, porni cu urgie prin vecini, spre a nimici pe vrăjmaşii săi, cari scăpaseră peste hotare. Prădă *Ardealul* până aproape de *Sibiu*. Dete foc *Braşovului*. Jefui, spânzură şi trase în ţeapă: pe toţi cei cari îndrăsniră a i se împotrivi. După aceea, trecù *Dunărea* vârînd spaimă în *Turcii* din *Bulgaria*. Faima faptelor şi cruzimilor sale merse până în ţările cele mai depărtate.

Lupta cu Hamza paşa. — Neîmplinind porunca împărătească de a da *Turcilor*, pe lângă haraciu, şi 500 de copii spre a-i face *ieniceri* — adică *soldaţi aleşi dintre Creştinii turciţi*—, sultanul *Mahomed al II-lea* se hotărî să-l piardă. El trimise pe un Grec şiret, anume *Catabolinos*, ca să-l hotărască să vie până la *Ţarigrad*, care căzuse în puterea turcească încă din 1453, şi unde se află acum capitala imperiului musulman. *Vlad* se făcù a primi, însă spuse că va veni mai târziu. La plecare, trimisul sultanului rugă pe Ţepeş, să-l însoţească până la *Giurgiu*, fiindu-i teamă să nu i se întâmple ceva pe drum. Domnitorul bănui că trebuie să fie la mijloc vre-o cursă. Primi să-l însoţească, însă o puternică oştire îl urmă de aproape. Nu departe de Giurgiu, *Hamza paşa*—un general turc—sări cu oaste împotriva voivodului român, vroind să-l prindă. Ca din pământ ieşiră ostaşii lui Ţepeş, cari puseră mâna aproape pe toţi Turcii. Vlad îşi duse prinşii la *Târgovişte*, unde porunci să fie traşi în ţeapă până la unul. Pe Hamza paşa şi pe Catabolinos îi căţără în nişte ţepuşe mai înnalte, ca să se ştie că fuseseră căpetenii.

Luptele lui Ţepeş cu Mahomed. — Mare a fost scârba şi mânia sultanului, când află de isprava lui *Ţepeş*. In primăvara anului 1462, porni el însuşi cu o puternică armată, să pedepsească pe îndrăsneţul voivod. Trecù *Dunărea* pe la *Nicopole*. Tot în acest timp porni şi *Ştefan-cel-Mare*, să cucerească cetatea *Chilia*, care erà în acea vreme sub stăpânirea muntenească.

Vlad se repezi cu o parte din oaste, să apere Chilia; însă Ştefan, fiind rănit la un picior, se retrăsese în Moldova mai înnainte de sosirea lui Ţepeş în ajutorul cetăţii. Restul oştirii munteneşti întâmpină pe sultan la Dunăre. Hărţuiala începù. Pe măsură ce *Turcii* înnaintau, *Românii* se retrăgeau în codrii nepătrunşi ai ţării, apărând calea *Târgovişte*i. Intr'o noapte, Ţepeş năvăli cu un pâlc din oastea sa în tabăra turcească, cu gândul să omoare pe sultan. Mare măcel se încinse între cele două oştiri vrăjmaşe. Din pricina întunecrecului, el nemeri cortul marelui vizir, aşa că sultanul scăpă ca prin minune.

Mahomed mai urmări oastea românească până la Târgovişte, pe care o găsi pustie, de oarece Ţepeş se retrăsese în creierii munţilor, la cetatea *Poienari*[1]), numită şi *Cetatea-lui-Ţepeş*, zidită—zice-se—de boierii protivnici lui, dimpreună cu soţiile şi copiii lor. După ce lăsară domn pe *Radu-cel-Frumos*, fratele lui Vlad-Ţepeş, Turcii se retraseră

[1]). Această cetate, numită mai înnainte şi *cetatea Argeşului*, fiinţează în munţii *Argeşului* cu mult înnainte de domnia lui *Vlad-Ţepeş*. E cu putinţă ca Ţepeş să fi folosit-o ca închisoare sau loc de surghiun pentru boieri, după cum fusese şi mănăstirea *Snagovului* din judeţul *Ilfov*, şi poate, chiar *Comana*, din acelaş judeţ.

spre *Giurgiu*, părăsind țara cu prăzi nenumărate. Radu mută capitala *Munteniei* la *București*, spre a fi mai aproape de Dunăre.

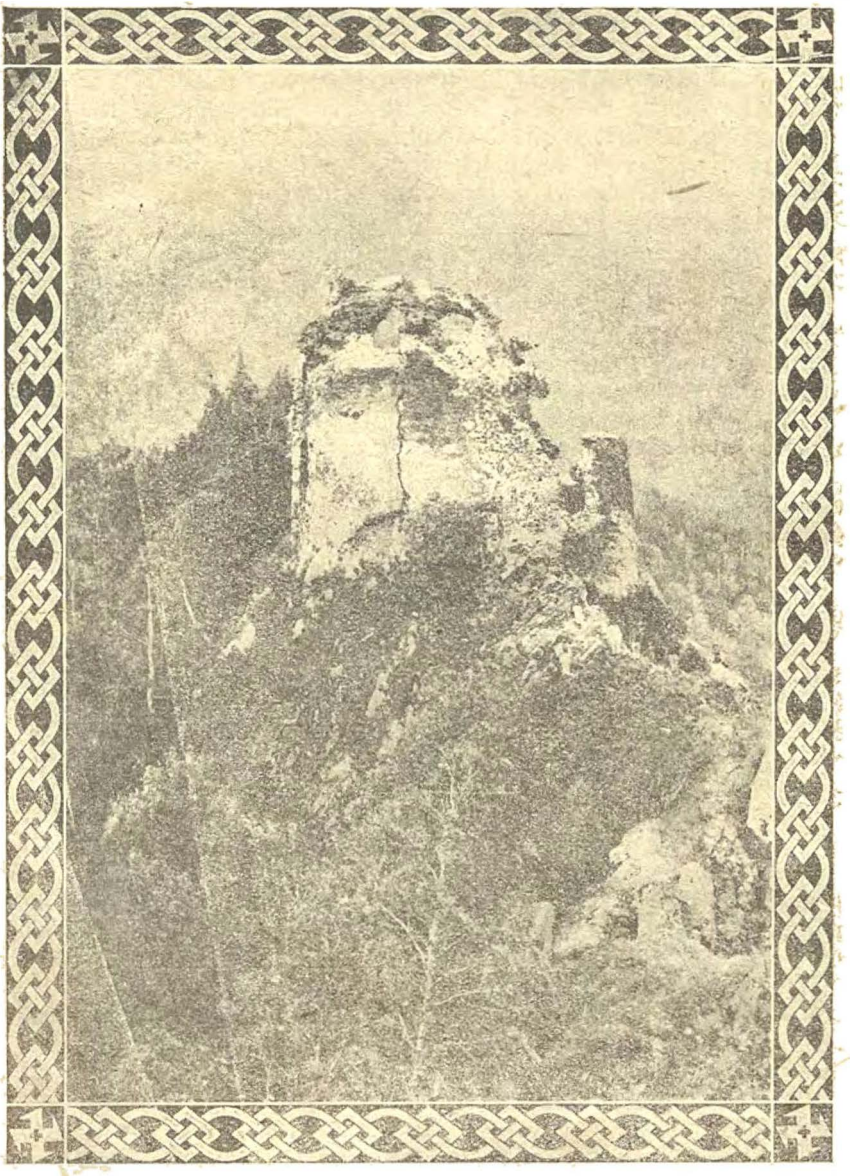

CETATEA POIENARI A LUI VLAD-ȚEPEȘ

Aruncarea lui Țepeș în închisoarea dela Buda. Moartea sa.—Părăsit de toți credincioșii săi, cari trecuseră de partea noului domni-

lor, *Țepeș* se retrase în *Ardeal*, cu gândul ca să ceară sprijin lui *Matei Corvin*, regele *Ungurilor*. Deși pornise cu ajutor unguresc, să-și recapete tronul, el socoti că nu strică să se pună bine și cu *Turcii*. De aceea, sosind în *Muntenia* înnaintea Ungurilor, scrise din *Rucăr* câte o scrisoare de iertăciune: sultanului și marelui vizir, rugându-i să-l ajutărească iarăș în domnie. *Radu-cel-Frumos* prinse scrisorile lui

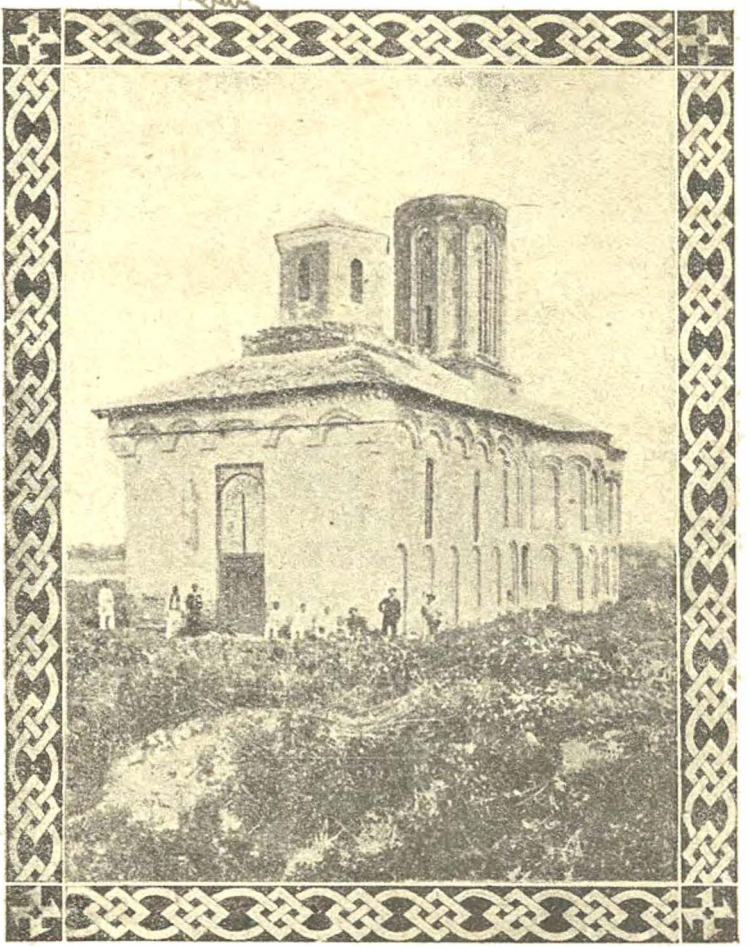

MĂNĂSTIREA SNAGOV ÎNNAINTE DE REPARAȚIE

Țepeș și le trimise lui *Matei Corvin*, *regele Ungariei*. Matei aruncă pe pribeagul voivod într'o închisoare, lângă *Buda*. Aci stete până la 1476, când reveni din nou în domnie cu sprijinul lui *Matei Corvin* și al lui *Ștefan-cel-Mare*. Astădată domni numai câteva luni, căci fu ucis în niște lupte cu Turcii prin pădurea *Băltenilor*, din *codrul Vlăsiei*, în apropierea *mănăstirii Snagov*. Trupul lui fu înmormântat

chiar la Snagov, mănăstire rezidită de dânsul pe o insulă a lacului dela care şi-a luat numele. Aci surghiuneà şi ucideà el pe toţi vrăjmaşii săi.

Ţepeş şi-a odihnit rămăşiţele pământeşti într'acest locaş până în timpul domniei greceşti, când, osemintele sale fură scoase din

MĂNĂSTIREA SNAGOV DUPĂ CE A FOST REPARATĂ

mormânt şi aruncate fără urmă de vre-un nechibzuit, cu credinţa că în chipul acesta răsbună victimile crudului voivod. Deşi de urmele lui pământeşti nu se mai ştie nimic, totuşi numele acestui domnitor va dăinui cât şi poporul pe care l-a cârmuit. Câţi nu sunt şi astăzi, cari, faţă cu stricăciunea ce pare a se fi revărsat asupra omenirii, nu viseză apărând dintr'un colţ al lumii, un Ţepeş mântuitor!

3. DOMNIILE VOIVOZILOR EVLAVIOŞI

Luptele pentru domnie. — Nesfârşitele lupte pentru domnie au fost cea mai grozavă plagă pe ţările româneşti. După moartea lui *Ţepeş* se perindară la tronul *Munteniei* o sumedenie de domnitori. Unii dintr'înşii ne-au lăsat ca amintiri fapte şi lucruri de seamă, săvârşite de ei; alţii ne-au lăsat doar numele lor legat de frământări şi intrigi sterpe, dăunătoare liniştii poporului. Dintre aceşti domnitori, mai vrednici de pomenit sunt: *Vlad vodă Călugărul*, fiul său—*Radu vodă*—numit *cel-Mare*, şi *Neagoe Basarab*. Toţi aceştia au avut domnii paşnice.

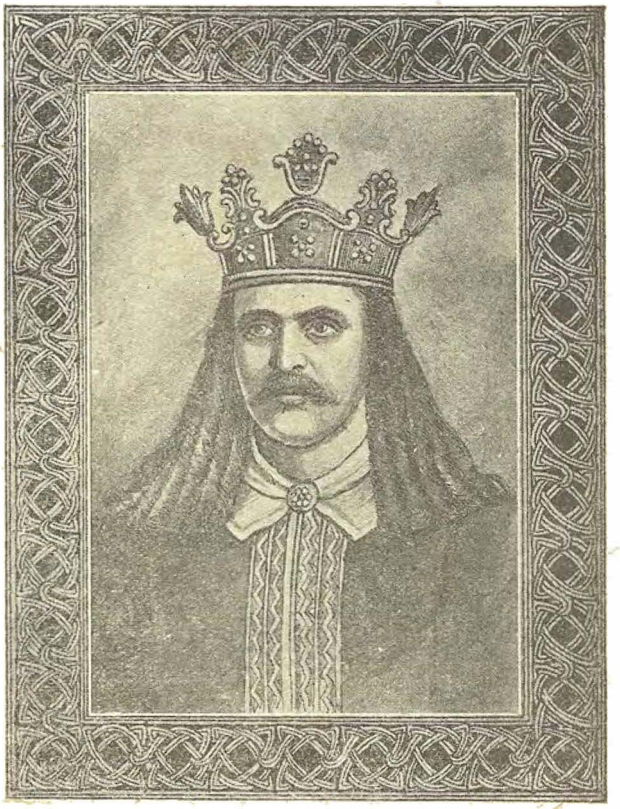

NEAGOE BASARAB

Vlad-Călugărul a fost numit astfel, pentrucă în tinereţe se călugărise, purtând numele *Pahomie*. Mai bine de un sfert de veac a trăit în *Transilvania*. A isbutit să pună mâna pe tronul ţării, prin stăruinţa lui *Matei Corvin*. El a domnit între anii 1482 şi 1495. Fiind o fire evlavioasă, cât domni se îngriji mai mult de trebile bisericeşti. Vlad a fost începătorul *mânăstirii Glavaciocul* din *judeţul Vlaşca*, unde a şi fost înmormântat.

Radu-cel-Mare, fiul lui *Vlad Călugărul*, a domnit între anii 1495 şi 1508. Fiind dornic de pace, ca şi tatăl său, s'a trudit tot timpul, să ţie linişte 'n ţară. Eră foarte evlavios, din care pricină a clădit o sumă de biserici şi mânăstiri frumoase, printre cari cea mai strălucită este *mânăstirea Dealului*, la miazănoapte de *Târgovişte*. El a adus în ţară pe *patriarhul Nifon al Ţarigradului*, care fusese alungat de *Turci* în urma cuceririi *Constantinopolului*. Acesta orândui viaţa bisericească a ţării, numind un *mitropolit la Târgovişte* şi câte un *episcop: la Severin şi la Buzău*.

Prin mijlocirea *călugărului Macarie* — ajuns mai târziu mitropolit — Radu vodă întemeiè cea dintâi tipografie din țară, unde se tipăriră în limba slavonă primele cărți bisericești. El se sfârși din viață la anul 1508 și fu înmormântat la mânăstirea Dealului, cea zidită de dânsul.

Neagoe Basarab a domnit între anii 1512 și 1521. El a fost fiul voivodului *Basarab-cel-Tânăr* și al doamnei *Neaga*, sora boierilor olteni din puternicul neam al *Craioveștilor*. Trăind la curtea domnească în vremea lui *Radu-cel-Mare*, el a prins o sumă de învățături dela *patriarhul Nifon*. Ca și Radu-cel-Mare, Neagoe și-a închinat întreaga domnie celor sfinte, zidind și împodobind numeroase bi-

MÂNĂSTIREA ARGEȘ ÎNAINTE DE FOCUL DELA 1867

serici și mânăstiri: atât din țară, precum și din *Ardeal*, cât și dela *Sfântul Munte Atos* sau *Aton* din *Grecia*.

Zidirea mânăstirii Argeșului. — Cea mai de seamă lucrare a vieții sale a fost zidirea minunatei mânăstiri dela *Curtea-de-Argeș*, pentru clădirea căreia a adus marmora și mozaicul trebuincios tocmai din Turcia.

Bătrânii povestesc că această sfântă biserică ar fi fost zidită din porunca legendarului voivod, *Negru-vodă*; iar planul clădirii și toată lucrarea sfântului locaș s'ar datorà unui meșter vestit în vremurile acelea, anume *Manole*. Acesta, împreună cu alți nouă tovarăși ai săi, a putut desăvârși sfânta biserică, numai mulțumită faptului c'a zidit în temeliile ei pe *Ana*, soția sa, căci, pân'atunci

mâna diavolului, care vedeà cu vrăjmăşie ridicarea unui aşezământ dumnezeiesc în locul acela, cu puterea-i drăcească făceà ca :

„....*Orice lucrà,*
„*Noaptea se surpà.*
„*A doua zi iar,*
„*A patra zi iar;*
„*Lucrau în zadar!...*"

şi numai zidirea unui suflet omenesc în corpul clădirii, puteà sfărâmà vraja diavolului.

MÂNĂSTIREA ARGEŞULUI DUPĂ FOCUL DELA 1867

Se zice că mântuind de lucrat minunata mânăstire depe *Argeş*, Negru-Vodă întrebă pe cei zece meşteri, cari încă nu se dăduseră jos depe acoperişul bisericii, dacă sunt în stare să facă o nouă mânăstire, şi mai mândră ca aceea pe care o sfârşiseră. Meşterii îi spuseră cu fală, că ei sunt în stare să facă o mânăstire şi mai frumoasă. Auzind aceste laude, domnitorul dădù poruncă, să se strice schelele ; iar pe meşteri îi lăsă pe acoperiş, părăsiţi în voia soartei. Ei însă, îşi făcură aripi de şindrilă şi se încercară să sară jos ; dar care cum cădeà, se sdrobià, isbindu-se de pământ. Când încercă să sară şi Manole, auzì din zid plânsul duios al soţiei sale, care-l strigà, spunându-i că simte cum i se stinge viaţa şi nimeni nu vine s'o scape. Copleşit de jale şi aiurit

de durere, simţi cum se pierde, cum îl cuprinde ameţeala, cum totul se 'nvârteşte în jurul său; apoi se prăbuşi şi el depe grindiş, depe acoperiş; şi:

„Mort, bietul, căderà.
„Iar unde căderà
„Ce mi se făcea?
„O fântână lină
„Cu apă puţină,
„Cu apă sărată,
„Cu lacrămi udată!"

Nu departe de biserică se află şi astăzi o fântână cu trei ţevi pe cari curge din vremi uitate, o apă limpede, cum rar se poate vedeà. Isvorul acesta minunat e socotit de localnici a fi legendara *fântână a lui Manole.*

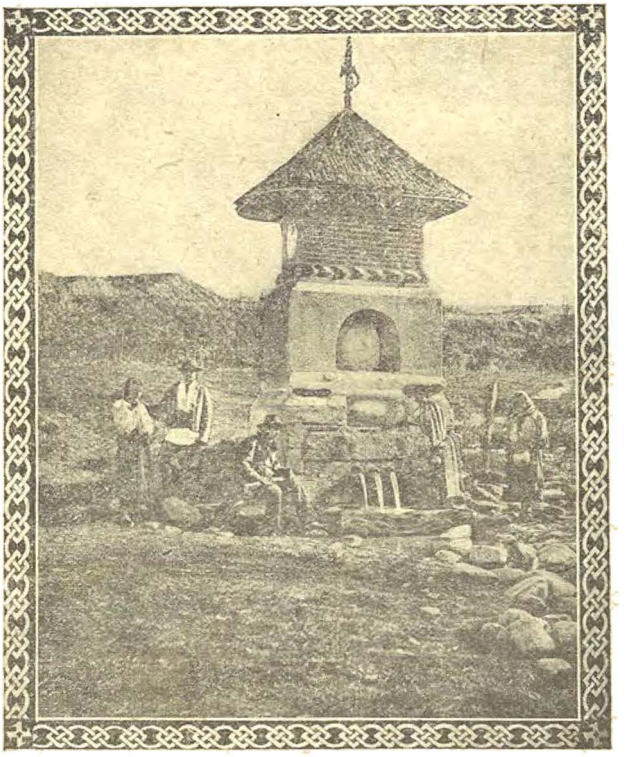

FÂNTÂNA LUI MANOLE.

* * *

Din ştirile greceşti, rămase depe vremuri, aflăm că planul bisericii dela Argeş ar fi fost întocmit chiar de Neagoe, ajutat de meşteri şi arhitecţi: atât din *Ţarigrad*, cât şi din *Italia*. Printre aceştia din urmă ar fi fost şi unul cu numele *Manole*, în jurul căruia a luat naştere frumoasa *baladă a întemeierii mânăstirii Argeşului.*

Sleindu-se vistieria domnească înnainte de mântuirea sfântului locaş, se povesteşte că *Neagoe* ar fi vroit să arunce biruri noui asupra poporului, ca să scoată banii de cari aveà nevoie. Se zice însă, că soţia sa, doamna *Despina* — numită şi *Milica* —, fica domnului *Serbiei*, aflând de planurile soţului său, îl împiedecă să împileze poporul — destul de amărît şi aşa; şi-i dădù toate odoarele şi avutul ei, să le prefacă în bani spre a desăvârşi locaşul Domnului.

Pentru târnosirea bisericii a adus chiar pe *patriarhul Ţarigra-*

dului, însoţit de patru mitropoliţi greci şi de toţi arhimandriţii mânăstirilor din *Sfântul Munte*, cari, împreună cu căpeteniile clerului din ţară, au slujit la sfinţirea dumnezeiescului aşezământ.

Starea de astăzi a mânăstirii lui Neagoe Basarab. — Această podoabă a ţării este zidită în întregime din piatră cioplită şi săpată cu feldefel de flori şi împletituri chibzuite cu multă măestrie. Plăsmuitorul ei se vede a fi fost foarte mult înrâurit în alcătuirea planului său, de gusturile popoarelor orientale; cu deosebire de: *Turci*, *Arabi* şi, în bună parte, chiar de *Perşi*.

Jurîmprejur, mijlocul bisericii este încins cu un brâu gros, cioplit cu mult meşteşug în piatra zidului clădirii. Acest brâu este o adevărată împletitură măiastră, făcută din alte patru brâuşoare mici, având fiecare alcătuirea sa deosebită.

MÂNĂSTIREA ARGEŞULUI IN STAREA DE ASTĂZI

Deasupra acoperişului se 'nalţă patru turle: două mai mici şi două mari. Cele mici sunt aşezate în faţă, de-o parte şi de alta a intrării; iar cele mari, vin: una la mijloc şi cealaltă spre altar. Ferestrele — în număr de 73 — sunt înguste şi 'mpodobite, şi ele, cu feldefel de cioplituri minunate. Acoperişul este de plumb, având o sumă de podoabe sau ornamente lucrate din ciocan. Crucile depe turle şi din celelalte părţi ale acoperişului — 20 la număr — sunt poleite cu aur; iar lucrătura lor e la fel cu celelalte podoabe ale bisericii şi 'nfrumuseţate cu tot soiul de culori plăcute la vedere.

O scară cu douăsprezece trepte duce la intrarea clădirii, unde stă de streajă o uşă de bronz, care se deschide în două părţi. Pătrunzând în lăuntru, vedem că toată pardoseala este făcută

din mozaic cu diferite desemnuri. Turla mijlocie se sprijină pe doisprezece stâlpi rotunzi, înalţi cam de şapte metri şi ceva — stâlpi cari înfăţişează cele *douăsprezece seminţii ale poporului lui Israel*, sau pe cei *doisprezece apostoli ai Mântuitorului*.

Atât pereţii, cât şi firizile ferestrelor, precum şi bolţile lăuntrice ale bisericii : sunt acoperite cu numeroase picturi lucrate cu mult meşteşug. De asemenea se văd pe pereţii dela intrare, portretele ctitorilor şi ale altor voivozi ai *Munteniei*, cari s'au ostenit pentru sfântul aşezământ.

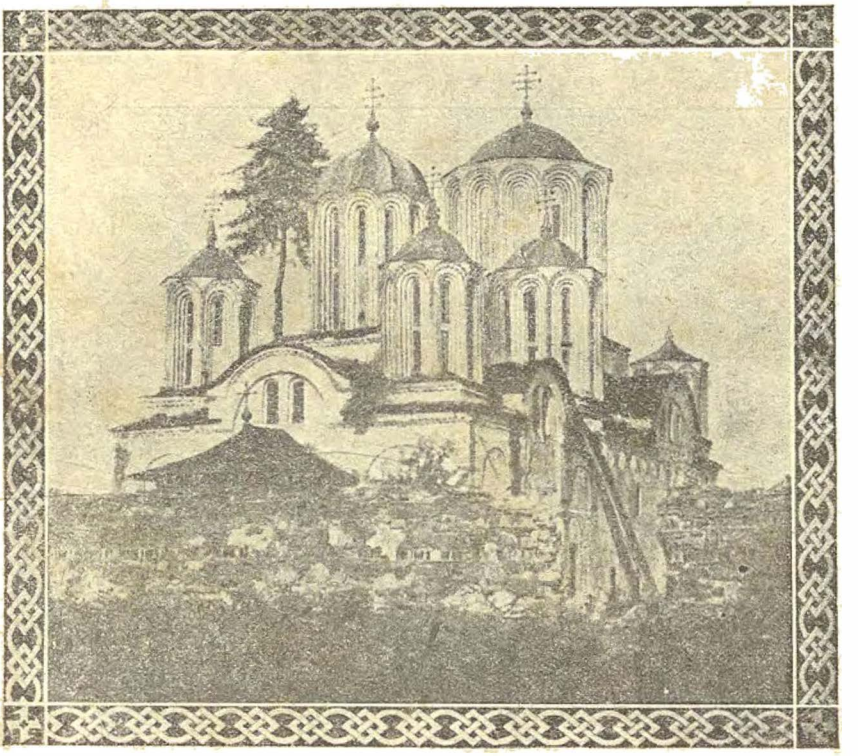

MITROPOLIA DIN TÂRGOVIŞTE

Înălţimea bisericii este de 31 de metri.

In faţa sfântului lăcaş se află un cerdăcel boltit şi zugrăvit pe dinnăuntru, ridicat pe patru stâlpi de marmoră, şi lucrat în acelaş chip ca şi biserica.

In spatele ctitoriei lui *Neagoe Basarab* se ridică palatul episcopal, făcut în zilele răposatului rege *Carol I*.

Cam astfel se înfăţişează astăzi, acest mândru monument de artă, care ne reaminteşte osârdia creştinească a strămoşilor noştri. Starea lui de-acum se datoreşte stăruinţei celor dintâi suverani

ai *României libere*: regelui *Carol I* și reginei *Elisaveta*, în zilele cărora sfântul locaș, ars la 1867, fu restaurat între 1875 și 1886, și sfințit iarăș, la 12 Octombrie, 1886, episcop al Argeșului fiind părintele *Ghenadie*, ajuns mai apoi mitropolit primat al țării.

Neagoe Basarab n'a avut fericirea să-și vadă sfântul așezământ sfârșit cu desăvârșire, căci zugrăviala din lăuntru a fost mântuită abia la 1526, de către *Radu-dela-Afumați* voivod, ginerele său. In cursul vremii, alți domnitori cari s'au osârdit a îngriji de dregerea stricăciunilor acestui sfânt locaș au fost: *Matei Basarab* și, mai apoi, *Șerban Cantacuzin*. Mai toți voivozii țării însă, s'au străduit ca mânăstirea lui Neagoe să nu cadă pradă dărăpănării.

Dela zidire, până'n zilele noastre, străvechea clădire a avut multe de îndurat. Cutremure, focuri, jafuri păgânești: n'au ocolit-o dealungul veacurilor. Astăzi însă, strălucește vrednică de dragostea celor ce i-au pus temeliile, făcând fala neamului și meșteșugului românesc!

Tot în timpul lui Neagoe s'a început și zidirea mitropoliei din *Târgoviște*, pe care au desăvârșit-o urmașii săi. El se stinse din viață în anul 1521 și a fost înmormântat în mânăstirea dela *Curtea-de-Argeș*, chiar în lăuntrul bisericii unde fu îngropată mai târziu și soția sa, doamna *Despina*.

Urmările acestor domnii religioase. — Pentru biserică — și mai ales pentru reprezentanții ei: preoții și călugării greci și slavoni, pripășiți și siatoruiciți în țară la adăpostul sfintei cruci —, vremurile acestor domni evlavioși înfățișează culmea înfloririi religioase a duhului creștinesc ce stăpânea sufletele fruntașilor norodului românesc. Pentru poporul de jos, pentru mulțimea din sudoarea căreia se storcea banul cerut de stăpâni spre a se acoperi atâtea cheltueli: aceste domnii înfățișează niște vremuri de umilire și robire a bietului norod, călcit din pricina dăjdiilor nemăsurate și fără sfârșit, menite să umple pungile clericilor și monahilor greci, cari năpădiseră pământul românesc încă din timpul venirii *patriarhului Nifon*, cel isgonit de *Turci* din *Țarigrad*.

MUNTENIA PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

1. MIHAI VITEAZUL VOIVOD

ÎNTÂIUL FĂURITOR AL UNITĂȚII NAȚIONALE

Până la urcarea pe tron. — O domnie bogată în fapte mari a fost aceea a lui *Mihai Viteazul*. Deși n'a domnit atâția ani ca *Ștefan-cel-Mare* al Moldovei, cu toate acestea, isprăvile săvârșite de dânsul sunt tot așa de vrednice de pomenit, ca și ale marelui voivod moldovean.

Mihai a fost un fecior din flori al voivodului *Pătrașcu-cel-Bun*, cu o greacă anume *Teodora* — numită mai apoi, în călugărie, *Teofana*. Mai înnainte de a ajunge domn, el fusese *ban al Mehedin-*

ţilor şi, mai în urmă, *al Craiovei*. Svonindu-se că urmăreşte să pună mâna pe domnia ţării, *Alexandru-cel-Rău*, voivodul din acele vremuri, al *Munteniei*, hotărî să-i răpuie viaţa. El porunci oamenilor săi de încredere, să-l prindă şi să-l aducă la domnie, unde hotărî să i se taie capul. Dus la locul de osândă, gâdelc—sau călăul—însărcinat cu omorîrea lui Mihai, fu cuprins de o mare spaimă privind statura chipeşă a condamnatului. Aruncând securea din mâini, fugi înfrozit prin mulţime, strigând că el nu poate ucide un asemenea om. Boierii şi poporul socotiră această întâmplare ca o minune dumnezeiască şi cerură domnitorului cu stăruinţă iertarea osânditului.

MIHAI-VITEAZUL

Urcarea lui Mihai pe tronul Munteniei. — Cum se văzu liber, *Mihai* fugi în *Transilvania;* iar de-aci merse la *Constantinopol*. Acolo, în urma stăruinţei unui frate al mamei sale, *Iani*— mare dregător al ţării pe lângă împăratul turcesc—, precum şi prin stăruinţa unui oarecare *Andronic Cantacuzin*—coborîtor din vechii împăraţi ai *Ţarigradului* : el căpătă domnia *Munteniei* la anul 1593.

Cum puse mâna pe frânele ţării, primul său gând fu s'o scape de plaga turcească. După ce se înţelese cu *Sigismund Bathori*, principele *Ardealului*, şi cu *Aron* vodă, domnul *Moldovei*, ca să fie uniţi împotriva *Turcilor*, porni a ucide tot ce era suflare păgânească pe pământul românesc. Apoi prădă şi arse cetăţile turceşti depe amândouă malurile *Dunării*.

Acelaş lucru îl făcu şi Aron vodă în *Moldova*.

Nimicirea ordiilor tătărăşti. — Turcii, fiind în războiu cu împăratul *Germanilor* şi *Austriacilor*, nu putură luà alte măsuri împotriva răsvrătiţilor voivozi, decât să trimită ordiile tătărăşti, spre a prădà ţările române. Pe când *Aron* vodă fugi din calea păgânilor, oştile lui *Mihai*, sub conducerea fraţilor *Buzeşti*, le ţinură calea; şi, la *Putinei* şi *Stăneşti*, în judeţul *Vlaşca*, îi bătură aşa de straşnic, încât puţini scăpară cu zile. In cursul acestor lupte fu răpus chiar nepotul hanului tătărăsc. Fiind vestit că o parte din oastea turcească, aflată la *Rusciuc*, vine în ajutorul *Tătarilor*, Mihai porni în calea duşmanilor. Banul *Manta*, cu oastea de sub comanda sa, puse pe vrăjmaşi pe goană. La *Şerpăteşti*, tot în Vlaşca, Turcii şi Tătarii fură aproape nimiciţi şi aruncaţi peste *Dunăre!* Avură noroc că apele erau îngheţate şi putură să fugă,

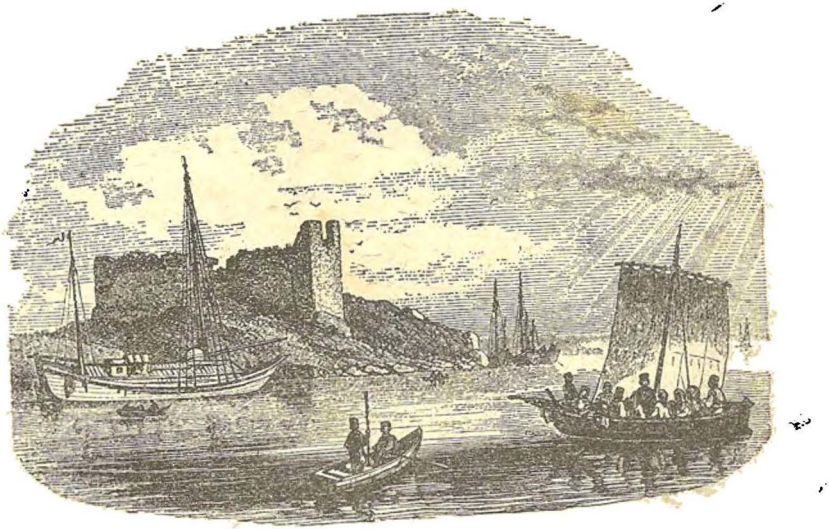

RUINELE CETĂŢII GIURGIULUI DE ALTĂDATĂ

căci altfel, cine ştie câţi ar fi scăpat dintr'înşii! Primind ajutoare dela Ardeleni şi Moldoveni, Mihai trecù Dunărea pe ghiaţă şi, cu o repeziciune nemaipomenită, cutreieră mai toată *Bulgaria* de azi, până dincolo de *Adrianopol*, băgând în groază toată suflarea turcească. In timp de patru luni, pe asprimea grozavă a iernii, Mihai câştigă zece izbânzi împotriva duşmanilor săi. Se zice că femeile Turcilor, spre a-şi cuminţi copiii, îi speriau ameninţându-i că vine ghiaurul *Mihale-Oglu*, adică Mihai Viteazul.

Luptele cu Turcii. — Sultanul *Mahomed al III-lea*, care abia se urcase pe tronul turcesc, înfuriat peste măsură de îndrăsneala şi isprăvile lui *Mihai*, trimise în *Muntenia* pe *Sinan paşa*, cel mai viteaz general al *Turcilor*, cu o armată de aproape două sute de mii de oameni, ca să pedepsească pe răsvrătitul voivod. In faţa acestui puhoi păgânesc, Mihai se află singur, fără nici un

sprijin din partea celorlalți domnitori cu cari avea legături de tovărășie, căci *Sigismund Batori*, domnul *Ardealului*, tocmai își prăsnuia nunta, iar *Aron* vodă, al *Moldovei*, fusese răsturnat din domnie de Sigismund, pentrucă nu voise să-l cunoască de stăpân; apoi fu omorît cu venin. In locul lui fu ridicat domn, *Ștefan Răsvan*.

După ce-și porni familia cu tot avutul său spre *Sibiu*, în Ardeal, Mihai ieși înnaintea vrăjmașilor, pe cari încercă să-i oprească la *Giurgiu*, unde începuseră încă de câteva luni de zile un pod peste *Dunăre*, ca să lege *Turcia* de *Muntenia*, pe care-și puseseră în gând s'o prefacă în guvernământ sau pașalâc turcesc. După o vitejească împotrivire de aproape o săptămână de zile, Mihai fu

LUPTA DELA CĂLUGĂRENI

nevoit să se retragă mai în lăuntrul țării, de oarece o parte din oștirea turcească isbutise să treacă Dunărea cu luntrile, mai sus de Giurgiu, spre a sări în spatele *Românilor*. El tăbări cu oastea sa la vadul *Călugăreni*, pe apa *Neajlovului*, în județul *Vlașca*, localitate așezată cam la jumătatea drumului dintre Giurgiu și *București*. Locul ales de Mihai era cum nu se poate mai nimerit pentruca mica lui oștire să poată ține piept marelui număr de dușmani, căci vadul fiind îngust, Sinan nu ar fi putut să-și desfășoare toată oștirea sa, spre a copleși pe Români.

Cum trecură Dunărea, Turcii porniră spre București. Mihai însă, le curmă calea la Călugăreni. In ziua de *13 August, 1595*, cele două oștiri vrăjmașe se ciocniră cu o furie nemaipomenită.

Viteazul voivod român, doar cu şaisprezece mii de viteji, ţinù în loc o zi încheiată, toată hordia turcească revărsată pe pământul nostru. Valurile Neajlovului nu mai erau de apă, ci de sânge. Insuşi Mihai şi Sinan, luptau la rând cu ceilalţi. Mihai părea ca un *Arhanghel* în mijlocul războinicilor săi. Sinan, căzând depe cal, se lovi de podul gârlei, şi-şi rupse şi cei din urmă doi dinţi pe cari-i mai aveà în gură.

Neputând răpune cu desăvârşire pe vrăjmaşi, Mihai se retrase cu oastea sa spre munţii *Argeşului*, la *cetatea lui Negru-Vodă*, unde aşteptă ajutoare dela *Ardeleni* şi dela *Moldoveni*. Turcii înnaintară în lăuntrul ţării şi puseră stăpânire pe oraşele: *Bucureşti* şi *Târgovişte*. Pe la începutul lui Octombrie, sosindu-i întrajutor prin-

INTRAREA LUI MIHAI IN ALBA-IULIA

cipele Ardealului, Mihai lovi din nou pe Turci, îi puse pe goană şi-i alungă peste Dunăre cu pierderi grozave. Se zice că Sultanul ar fi plâns de necaz, aflând despre ruşinoasa înfrângere a oştirii sale; iar pe cel ce i-a adus vestea, l-a omorît chiar el cu buzduganul său.

Lupta dela Şelimberg. — Nu mult după aceasta, veni la cârma *Ardealului*, *Andrei Batori*, un văr al lui *Sigismund* — care, sătul de domnie, se retrăsese la călugărie. Acest voivod aveà gânduri vrăjmaşe asupra lui *Mihai*. Din această pricină, domnul *Munteniei* se hotărî să-l dea jos depe tron şi să-i supuie ţara. El porni cu oaste împotriva noului voivod ardelean, pe care îl întâlni la *Şelimberg*, lângă *Sibiu*. După o luptă crâncenă, Mihai îl puse pe goană şi luă Ardealul în stăpânire. Rătăcindu-se prin munţi, Andrei Batori fu prins şi omorît de un *Secui*, care aduse lui Mihai-Viteazul capul celui ucis.

Biruitorul intră cu mare alai în *Alba-Iulia*, capitala *Transilvaniei*, încununându-se ca domn al Ardealului, în *Noembrie, 1599*.

Cucerirea Moldovei. — Pe când *Mihai* se războiă cu *Ardelenii*, în *Moldova* ajunsese domn, *Ieremia Movilă*, un voivod prieten al *Polonilor* şi al *Turcilor*. Mihai se hotărî să-l doboare şi pe acesta. El porni cu oaste asupra lui, însă nu dete nici o luptă, căci tot poporul îl primi cu bucurie ; iar boierii ţării îi încredinţară domnia Moldovei. Astfel, **Mihai ajunse stăpânitorul celor trei ţări surori : Muntenia, Transilvania şi Moldova. Aceasta a fost prima oară în viaţa neamului nostru, când toate ţinuturile româneşti au avut o singură**

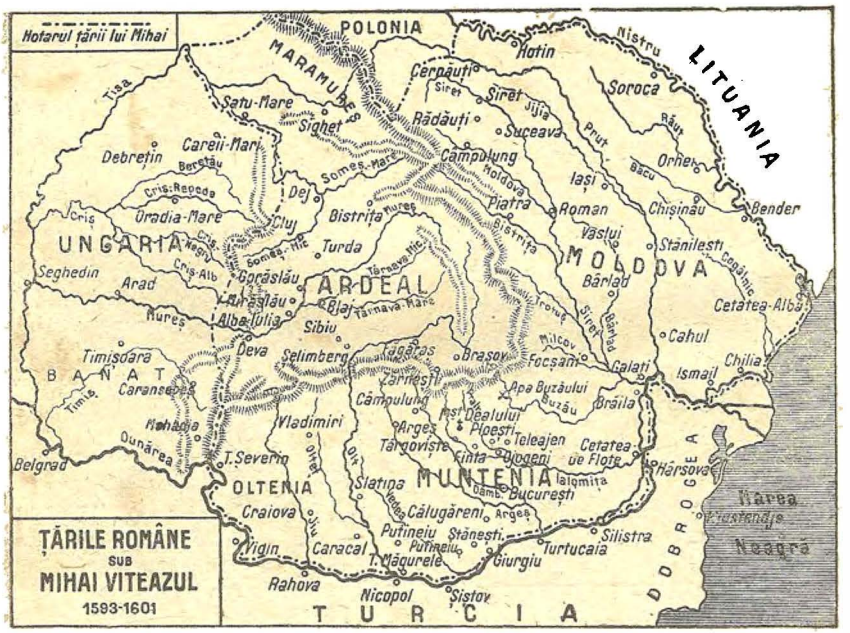

căpetenie. In amintirea acestui fapt, Mihai bătù o medalie de aur.

Lupta dela Mirăslău. — *Ungurii*, neputând suferi la cârma *Ardealului* un domn român, se răsculară împotriva lui *Mihai*. Ei câştigară de partea lor pe un general al armatei austriace, pe italianul *Gheorghe Basta*, care fusese trimis cu oaste împărătească, să potolească răscoala ; şi-l hotărîră să lupte împotriva lui Mihai. In ziua de *8 Septembrie, 1600*, la satul *Mirăslău*, lângă apa *Mureşului*, marele voivod muntean fu învins şi scos din domnia Ardealului.

Ultimele lupte ale lui Mihai. — Pe când *Mihai* se luptă cu *Ungurii* şi cu *Austriacii* pentru stăpânirea *Ardealului*, *Polonii* ridicară din nou în domnia *Moldovei* pe *Ieremia Movilă*. Ei pătrunseră în *Muntenia*, spre a-l scoate şi din tronul acestei ţări, în care se află ca locţiitor de domn, fiul său, *Pătraşcu-cel-Tânăr*. Nebiruitul Mihai, aproape părăsit de ai săi, fu de două ori învins de oastea

vrăjmașă : la *apa Buzăului* și la *Teleajăn* ; iar în locul lui, *Polonii* așezară domn pe *Simion Movilă*, fratele voivodului moldovean.

Părăsit de noroc, el merse la *Viena* spre a cere ajutor împăratului împotriva vrăjmașilor săi. Impăratul, mâniat pe *Unguri* că se lepădaseră de stăpânirea sa și aduseseră în domnie iarăș pe *Sigismund*, împăcă pe Mihai cu *Basta*, și-i trimise pe amândoi, să cucerească din nou Ardealul. Sigismund fu învins la *Gorăslău*.

Omorîrea lui Mihai. — Temându-se ca *Mihai* să nu capete dela împărat domnia *Ardealului*, *Basta* se hotărî să-l omoare spre a-i puteà luà el locul. Uneltind că Mihai ar fi pus la cale, să se lepede de stăpânirea împăratului, porunci să fie arestat. Voivodul român, re-

MIȘELEASCA UCIDERE A LUI MIHAI-VITEAZUL.

voltat de mârșăvia trădătorului, căută să se apere de cei ce voiau să pună mâna pe dânsul. Un ostaș strein înfipse sulița în spatele celui mai viteaz dintre viteji. Mândrul nostru voivod se prăvăli la pământ, înnainte ca vreunul dintre ostașii săi să aibă vreme, să-l apere de vrăjmași. Dușmanii îi tăiară capul, pe care-l plimbară prin ținuturile locuite de *Români*, spre a le arătà că nădejdia lor s'a stins.

Mihai fu ucis la *9 August, 1601*. Corpul său fu îngropat la *Turda* ; iar capul îi fu adus mai târziu de boierul *Radu Buzescu* și înmormântat cu mare cinste la *mânăstirea Dealului* din marginea *Târgoviștei*. Cu prilejul răsboiului pentru unitatea noastră națională, tigva capului său a fost transportată la *Iași*. De aci fu adusă cu

mare cinste iarăș la Târgoviște în ziua de *9/22 August, 1920*, ziua în care a fost ucis de vrăjmași. Faima faptelor lui Mihai a străbătut veacurile ajungând până în zilele noastre. *Turcii, Ungurii și Polonii: știu, ca și noi, cât de viteaz a fost acest voivod!*

Ca mărturie a dragostei sale față de marele voivod, poporul român i-a ridicat, în anul 1883, o măreață statue în *București*,

STATUIA LUI MIHAI-VITEAZUL

înfățișându-l călare, cu securea în mâna stângă, pornind, par'că, împotriva vrăjmașilor. La picioarele acestei statui, s'au adunat decenii dearândul—atât în vremurile de restriște, cât și'n cele de mari bucurii —, cetățenii Capitalei, vrând, par'că, să-l aibă ca: martor, sfătuitor și apărător, în toate planurile și lucrările lor, pe cel care a dus faima vitejiei românești în toate laturile pământului.

Cu astfel de viteji, neamul românesc nu va pieri în vecii vecilor!

2. MATEI VODĂ BASARAB

Frământările pentru domnia Munteniei.—După moartea lui *Mihai Viteazul* se iscă zănzanie mare între boierii râvnitori la domnia *Munteniei*. Din această pricină, aproape toţi voivozii cari se perindară o bucată de vreme la cârma ţării, nu făcură mai nimic pentru poporul lor. Abia se aşeză unul, căci era răsturnat de altul, şi ăsta de celălalt, şi aşa mai departe. Numai *Turcii* erau bucuroşi de aceste frământări, de oarece fiecare schimbare de domn le aducea: noui daruri, haraciuri mărite, şi vistieria sultanului abia pridideà bănetul vânătorilor de domnie.

MATEI BASARAB

Alegerea ca domn a lui Matei Basarab. — Unii dintre boierii cu iubire de ţară se legară-să sfârşască odată cu această batjocură. Ei cerură să li se dea domni statornici. Cam la începutul anului 1633, după grele lupte, isbutiră să ridice la cârma ţării pe boierul *Matei* din satul *Brâncoveni*, depe malul *Oltului*. Acesta se trăgeà din neamul *Basarabilor*, care dăduse ţării o sumă de voivozi de seamă.

In vremea lui erà o mare pornire de ură a pământenilor împotriva *Grecilor* pripăşiţi în ţară şi înfipţi în dregătoriile cuvenite boierilor băştinaşi, precum şi în fruntea tuturor mânăstirilor şi bisericilor bogate dela cari *Românii* erau îndepărtaţi cu trufie. *Matei Basarab* se trudi, pe cât împrejurările l-au putut ajutà, să puie frâu îndrăsnelii greceşti, dar cu prea puţin folos, căci înrăurirea veneticilor cu greu puteà fi stăvilită.

Intocmirile lui Matei Basarab.— Cât domni, *Matei* făcu o su-

mă de rânduieli bune. Astfel: înființă tipografii în care se tipăriră pentru prima oară cărți bisericești în limba românească, precum și numeroase cărți pentru folosul obștesc; întocmi legi folositoare, ridică spitale, înființă școale, ușură birurile puse pe bietul popor de voivozii cari domniseră mai înnainte de dânsul. Fiind om evlavios, zidi numeroase biserici și mânăstiri, întemeiè sate și făcù tot soiul de îmbunătățiri.

Luptele cu Moldovenii. — Deși om cu fire liniștită și dornic de pace, *Matei Basarab* a avut și câteva lupte cu *Vasile Lupu*, domnul *Moldovei*, care râvneà să-i ieà tronul spre a-l da fiului său, *Ioan*. Acesta însă, n'avù parte să domnească, deoarece muri de tânăr.

Astfel, s'a răsboit la *apa Teleajănului* și la *Ojogeni*, unde nimici oastea lui Vasile Lupu; iar mai târziu, la *Finta*, pe apa *Ialomiței* — nu departe de *Târgoviște*, când oastea moldovenească fu din nou înfrântă și pusă pe goană împreună cu voivodul său. In această

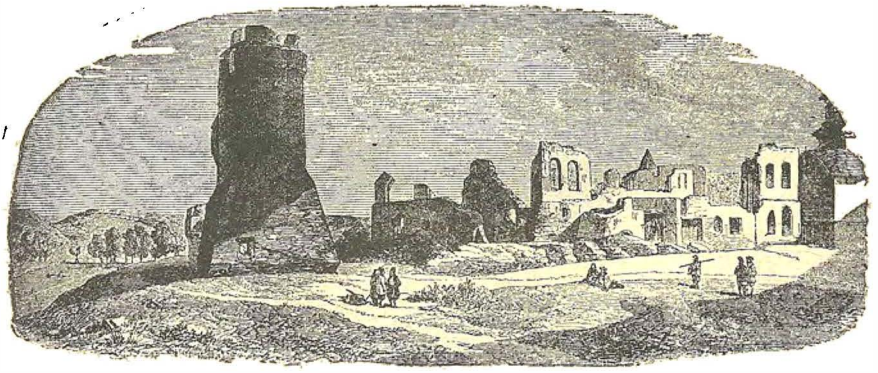

TURNUL CHINDIA ȘI RUINELE PALATULUI DOMNESC DIN TÂRGOVIȘTE
(După o veche ilustrație).

luptă, care avù loc la *17 Mai, 1653*, domnul muntean fu greu rănit la un picior.

Sfârșitul lui Matei Basarab. — Ultimele zile ale domniei lui *Matei Basarab* au fost turburate de răscoala ostașilor cari păzeau *Târgoviștea* și palatul domnesc. Aceștia se răsvrătiseră împotriva voivodului lor, vroind să-l scoată din domnie pe temeiul că erà prea bătrân.

Doborît de rana căpătată în lupta dela *Finta*, el se stinse din viață la *1654, în luna Aprilie*, după o domnie de 21 de ani.

Bătrânul voivod fu înmormântat cu mare cinste la biserica domnească din Târgoviște, de unde fu strămutat mai apoi la mânăstirea *Arnota* din județul *Vâlcea*, zidită de dânsul.

3. ȘERBAN CANTACUZIN ȘI CONSTANTIN BRÂNCOVEANUL

Urcarea lui Șerban Cantacuzin pe tronul Munteniei. — După săvârșirea din viață a lui *Matei Basarab*, *Muntenia* rămase iarăș pradă

râvnitorilor de domnie. Aceştia, neavând bani spre a înbuibà îndeajuns pe *Turci*, se împrumutau la cămătarii greci, cari apoi năpădeau ţara odată cu numirea domnului împrumutat de ei. Neamurile vecine se amestecau pe întrecere în trebile ţării; norodul sărăcise; dăjdiile se înmulţiseră şi se îngreuiaseră peste fire; voivozii se schimbau mai des ca niciodată: erà vai de bietul popor!

In aceste vremuri grele, ajunse la cârma ţării voivodul *Şerban Cantacuzin*, fiul postelnicului *Constantin Cantacuzin*. El cârmui ţara vreme de zece ani, dela 1678 până la 1688. Deşi pus în domnie de către *Turci*, Şerban vodă se strădui într'una, să aibă legături de prietenie cu popoarele creştine: *Austriacii* şi *Ruşii*. Silit de împrejurări, întovărăşi cu oastea sa pe Turci, cari împresuraseră *Viena*, cu gând s'o cucerească. Pe cât i-a stat în putinţă, el a căutat să fie de folos Austriacilor, cărora le dădeà de veste toate măsurile luate de Turci împotriva cetăţii.

ŞERBAN CANTACUZIN

Şerban Cantacuzin fu foarte aspru cu boierii ce-l vrăjmăşiseră mai înnainte şi pe cari-i ucise fără milă. In timpurile de linişte, el luă o sumă de măsuri bune pentru îndreptarea ţării. Rândui să se adune birurile mai omeneşte; aduse în ţară porumbul, care încă nu erà cunoscut pe la noi, întru cât oamenii mâncau mămăligă de mei sau pâine de secară; ridică din nou în scaunul mitropolitan pe vlădica *Teodosie Veştemeanul*, scos pe nedrept din scaun de *Grigoraşcu Ghica* vodă, care domnise mai înnainte de el; orândui un nou fel de măsurători ce-i poartă numele; făcu o şcoală de învăţături mai înnalte la mănăstirea *Sfântul Sava din Bucureşti*; puse să se traducă în româneşte cărţile biseri-

ceşti, printre cari fu şi *Biblia;* zidi mânăstirea *Cotroceni;* rezidi mânăstirea *Comana* din judeţul *Vlaşca,* cea zidită întâia oară de *Vlad-Ţepeş,* şi rezidită la 1588 de paharnicul *Radu Şerban Basarab,* mai apoi voivod al Munteniei, după moartea lui *Mihai-Viteazul;* întemeie o fabrică de postav la *Afumaţi;* înfiinţă tipografii la *episcopia din Buzău* şi la *mitropolia din Bucureşti* — zidită pe vârful unei movile din capitala ţării, de către *Constantin Şerban Basarab* — poreclit *Cârnul,* pentrucă în tinereţe, umblând după domnie, i se ciuntise nasul din porunca lui *Matei Basarab;* în sfârşit, se trudi să aducă însemnate îmbunătăţiri în viaţa poporului. El urmăreà să scape ţara de robia turcească şi să întemeieze iarăş *imperiul Bizanţului.* De aceea îşi înjghebă o oştire

VEDEREA DIN FAŢĂ A BISERICII COTROCENI

de vreo 40.000 de oameni, cu 38 de tunuri. Când fu să pornească lupta pentru libertate, muri pe neaşteptate. Se crede că ar fi fost otrăvit chiar de fratele său, stolnicul *Constantin,* şi de nepotul său, *Constantin Brâncoveanul,* cari se temeau să nu arunce ţara într'un războiu al cărui sfârşit nu-l puteau cunoaşte.

Domnia lui Constantin Brâncoveanul. — Lui *Şerban Cantacuzin* îi urmă la cârma ţării, voivodul *Constantin Brâncoveanul,* fire evlavioasă, dar şi foarte dibaci în trebile ţării. El s'a urcat pe tronul *Munteniei* la 34 de ani după moartea lui *Matei* vodă, şi a domnit douăzecişicinci de ani — între 1688 şi 1714. Spre a puteà căpătà întărirea sultanului, el risipì pe la diferiţi dregători turci şapte sute de pungi cu bani — ceeace însemnà pe vremurile acelea o avere grozavă. Tot astfel, în lungul domniei sale de un sfert de

veac, a aruncat în dreapta şi 'n stânga nu neroase sute de pungi cu bani, spre a-şi puteà păstrà tronul.

Averea lui Constantin Brâncoveanul. — *Brâncoveanu* a fost unul dintre cei mai bogaţi voivozi români ai vremurilor vechi. *Turcii* îl numiau *Altin-bei*—adică *prinţul aurului*. Averea lui erà socotită la zece milioane de taleri—o avere ca 'n basme în acele timpuri. Cum şi-a agonisit atâta avuţie, nu s'ar puteà spune cu hotărîre; însă din senin, ea nu s'a putut strânge. De bună seamă că nici în vremea Brâncoveanului, birurile asupra bietului popor n'or fi fost mai mici ca subt înnaintaşii săi; ba dimpotrivă. Haraciul către Turci erà sporit; darurile cu cari erau îndesaţi dregătorii turci

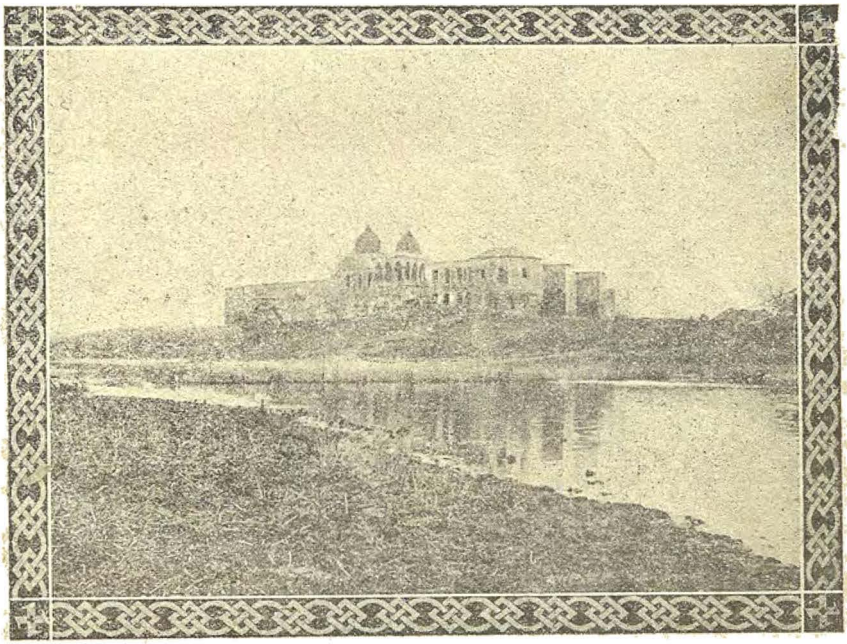

MĂNĂSTIREA COMANA

creşteau din zi în zi; *Grecii*, oploşiţi în ţară cu felurite însărcinări, sugeau avuţia ţării ca nişte lipitori nesăturate; toată lumea erà setoasă de procopseală grabnică — tot ca şi 'n zilele noastre. Pentru îmbuibarea atâtor trântori, numai bietul popor de rând ştià câtă sudoare trebuie să stoarcă din trupul său obidit.

Dibăcia politică a lui Brâncoveanu.—Deşi supus *Turcilor*, *Brâncoveanu* păstrà legături ascunse: şi cu *Austriacii*, şi cu *Ruşii*. In răsboaele pe cari aceştia le-au avut cu Turcii, el le-a fost de un neasemuit folos pe sub mână. Bănuielile de necredinţă ce se năşteau din când în când în sufletele stăpânilor săi, ştià să le 'năbuşe cu pungi cu bani. Uneori însă, erà nevoit să stea faţiş alături de Turci împotriva prietenilor ascunşi. Astfel, în luptele dela *Tohan* şi *Zărneşti*, Austriacii au fost bătuţi de Turci, şi cu ajutorul lui Brâncoveanu.

In urma unui războiu dintre Ruşi şi Turci, încheiat prin isbânda oştilor turceşti asupra celor muscăleşti, la *Stănileşti, pe Prut* — în anul 1711 —, neîncrederea Turcilor în Brâncoveanu crescù şi mai mult, mai ales când spătarul *Toma Cantacuzin* trecù cu întreaga călărime muntenă de partea Ruşilor.

După această întâmplare, Brâncoveanu îşi mai păstră domnia, cu multă greutate, numai vreo trei ani de zile. Trăind în legături rele cu boierii ţării şi mai ales cu neamul *Cantacuzinilor*—cu care de altfel se înrudeà—, fu pârît sultanului ca uneltitor împotriva stăpânirii turceşti.

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Sfârşitul lui Constantin Brâncoveanul. — Dorind să pună mâna pe averile bogatului voivod muntean, sultanul îl scoase din domnie în ziua de *23 Martie, 1714*. Un trimis al *Porţii* — astfel se numià curtea împărătească a sultanului împreună cu toţi marii dregători ai imperiului — veni la *Bucureşti* şi-l arestă; apoi îl duse cu toată familia sa la *Ţarigrad*, unde fu aruncat în grozava închisoare turcească „*Şapte Turnuri*" de pe malurile *Bosforului*. Aci fu supus la cele mai groaznice chinuri spre a-şi mărturisi averile. După câteva luni de întemniţare, în ziua de *15 August, 1714* — tocmai când împlinià vârsta de şaizeci de ani — fu scos din temniţă, împreună cu cei patru feciori ai săi: *Constantin, Ştefan, Radu* şi *Matei*, şi dus într'un foişor din apropierea malului mării, unde fură ucişi.

Ultimele clipe ale lui Brâncoveanu. — Nefericitul părinte fu nevoit să vadă svârcolindu-se subt ochii lui trupurile copiilor săi dragi, cărora li s'au tăiat capetele înnainte de a i se fi curmat lui firul vieţii.

Feciorul cel mic, îngrozit de moartea fraţilor săi, s'a rugat să nu fie omorît, căci se va da în legea turcească, dacă va fi lăsat cu zile. Atunci, îndureratul tată îi strigă: *„Copile, dacă am pierdut tot ce-am avut în lumea aceasta, măcar sufletul să ni-l păstrăm neprihănit. Mori mai bine în legea ta, decât să te faci păgân!"* Şi bietul copil îşi puse grumazul sub satârul călăului, urmând şi el soarta fraţilor săi. Trupurile celor ucişi fură apoi aruncate în mare, de unde le-au scos nişte pescari streini.

Femeile au scăpat cu zile, însă au fost surghiunite în *Asia Mică*, de unde au venit mai târziu iarăş în ţară.

După scrisul aflat pe o candelă din biserica *Sfântului Gheorghe-Nou* din Bucureşti, se crede că rămăşiţele lui Brâncoveanu ar fi

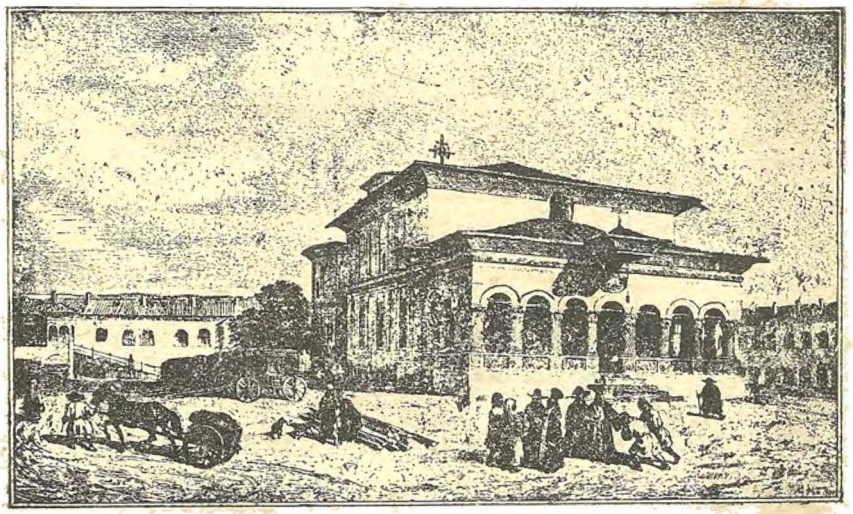

BISERICA SFÂNTUL GHEORGHE-NOU, VĂZUTĂ DIN FAŢĂ
(După o veche ilustraţie).

fost îngropate de soţia sa, *Maria*, în *Iulie, 1720*, la această biserică, zidită de dânsul.

Din faptele lui Brâncoveanu şi ale urmaşilor săi. — In timpul îndelungatei sale domnii, *Brâncoveanu* — fire foarte evlavioasă — a reînnoit o sumă de biserici şi mânăstiri din cuprinsul ţării. De asemenea a ridicat din temelii minunata mânăstire a *Horezului* din judeţul *Vâlcea*; a clădit palate domneşti în: *Bucureşti*, *Târgovişte* şi prin alte părţi ale ţării; a încurajat tipărirea a o sumă de cărţi bisericeşti şi mireneşti în graiul românesc. Mai târziu, urmaşii săi au înfiinţat *„Aşezămintele Brâncoveneşti"*, cari, prin numeroasele sale instituţii de binefacere, revarsă multă alinare în sufletele suferinzilor, depe buzele cărora se înnalţă rugi către Cel-Atotputernic pentru odihna sufletelor celor ce le-au întemeiat, oricari ar fi fost greşalele lor!

După Constantin Brâncoveanu urmă la domnie *Ştefan Cantacuzin*, care în scurtul timp de un an şi câteva luni, cât domni, mai mult nemulţumi poporul, decât aduse vre-o îndreptare. Fiind aflat de *Turci*, că şi el umblă după prietenia *Ruşilor* şi a *Austriacilor*, fu ridicat împreună cu tatăl său, stolnicul *Constantin Cantacuzin*, şi duşi la *Constantinopol*, unde fură ucişi.

Cu Ştefan Cantacuzin s'a stins cel din urmă domn pământean; iar *Muntenia* căzu sub robia grecoteilor din *Fanarul Ţarigradului*, cari o stoarseră şi o umiliră mai bine de un veac!

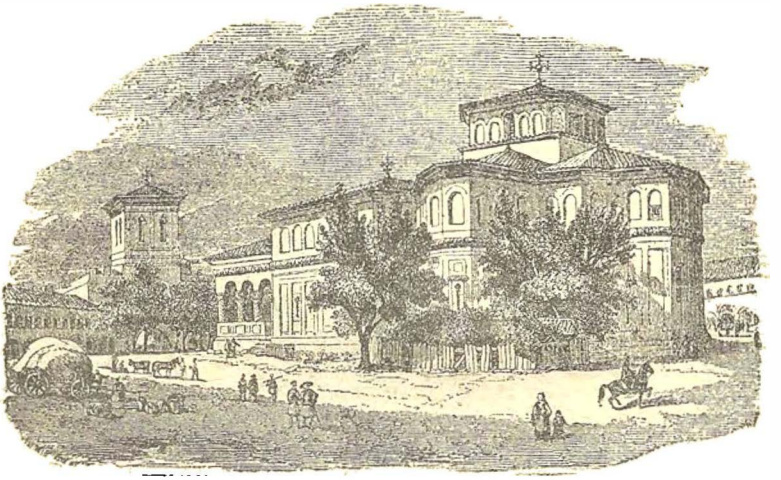

BISERICA SFÂNTUL GHEORGHIE-NOU VĂZUTĂ DINSPRE ALTAR.
(După o veche ilustraţie).

STAREA POPORULUI MUNTEAN PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

I. VREMURI DE DUREROASĂ ADUCERE AMINTE

In timpul năvălirii Barbarilor. — Vremurile turburi, pe cari le-au străbătut strămoşii noştri — mai ales după ce oştile romane au părăsit aceste pământuri —, au împiedecat desvoltarea unei vieţi orânduite, prin ţinuturile stăpânite astăzi de *Români*. Cât timp au durat năvălirile barbare, soarta tuturor locuitorilor a fost aproape aceeaş: pribegia. Fiecare căută să fugă, să se ascundă în colţurile cele mai tăinuite, spre a nu cădea în mâinile sălbăticiunilor cu chip de om. Cum trecea furia năvălitorilor, pribegii începeau să se reverse iarăşi spre vetrele părăsite, pe cari le găseau rase depe faţa pământului. Din această pricină, nici

ei nu-şi întocmiau aşezări temeinice. Adăposturile lor erau un fel de ascunzători sub pământ — aşa zisele bordeie —, cari treceau nebăgate în seamă, de cei ce umblau după jafuri şi omoruri. Astfel putem pricepe de ce pe întinsul ţării noastre nu aflăm aşezări omeneşti cu urme de monumente şi clădiri, a căror vechime să dovedească o neîntreruptă locuire din vremurile stăpânirii romane şi până în zilele noastre. Chiar minunatele oraşe întemeiate în timpul stăpânirii romane, fiind părăsite la voia întâmplării şi lipsite de orice îngrijire, s'au năruit. In cursul vremii au fost acoperite de ierburi şi bălării, iar pământul şi-a întins peste ele, încetul cu încetul, învelişul său tainic sub care se ascunde măreţia atâtor lumi apuse; şi noi ne trudim astăzi, să dăm la iveală aceste rămăşiţe, spre a ceti într'însele trecutul neamului nostru.

Cele mai vechi întocmiri ale statului românesc. — Inainte de întemeierea principatului muntenesc, *cnezii* sau conducătorii poporului nu se deosebiau de ceilalţi locuitori decât: fie prin starea, fie prin vitejia, fie prin înţelepciunea lor; încolo: felul de viaţă şi chiar lipsa de învăţătură, nu deosebiau pe unii de alţii. Pe măsură ce năvălirile barbare se mai răriră, iar aşezările oamenilor fură ceva mai statornice, unii dintre cnezii sau *voivozii* mai ambiţioşi începură a căutà să supună puterii lor şi ţinuturile altor cnezi. De-aci porniră acele lupte, cari duseră mai apoi la unirea tuturor micilor voivodate sub cârmuirea unui singur stăpânitor, care-şi luă titulatura de *domn*.

Puterea *domnilor* fiind mai întinsă ca a micilor *cnezi*, se putù face orânduiri mai temeinice pentru buna întocmire a ţării şi a poporului. La început, tot pământul ţării erà socotit ca un fel de moşie a domnitorului. Din această moşie întinsă, voivozii după vremuri dăruiră pământuri şi sate în dreapta şi 'n stânga: boierilor cari-i slujiau, bisericilor, mănăstirilor, episcopiilor, până ajunseră de nu mai avură ce dărui. Aceste pământuri, cu satele şi locuitorii dintr'însele, intrau în stăpânirea şi rămâneau la bunul plac al celui ce primià dania; iar sătenii erau robii săi, întrucât ei nu aveau voie să se strămute dintr'un loc într'altul, fiind legaţi de pământul şi satul unde se născuseră.

Doar în aşa zisele *sate domneşti* — cari atârnau deadreptul de domnul ţării — sătenii se bucurau de oarecare libertate; cu vremea însă, şi aceste sate trecură din mâna domnitorului în alte stăpâniri, iar domnii de mai târziu, cari vroiră să facă danii cuiva, trebuiră să cumpere pământuri şi sate depe la alţii.

Moşnenii şi rumânii. — Urmaşii boierilor, împărţind între dânşii pământurile moştenite dela părinţii lor, ajunseră cu vremea să stăpânească moşii din ce în ce mai mici şi fără prea mare însemnătate. Aceşti urmaşi au dat naştere unei noui clase de oameni, numită a *moşnenilor*. Ei alcătuiau — pe lângă boierii cei mari — *clasa oamenilor liberi*, stăpâni pe ei şi pe avutul lor, în deosebire de ceilalţi locuitori ai satelor — numiţi *rumâni*. Aceştia din urmă erau legaţi de pământul în care se născuseră, şi supuşi voinţei boierilor pe-ale căror moşii se aflau.

Cu vremea, *moşneni*, adică micii proprietari liberi, împovăraţi peste măsură de biruri şi celelalte dăjdii către stăpânire, începură a se vinde — cam de prin veacul al 16-lea — : domnilor, mănăstirilor, şi chiar boierilor, ajungând astfel şi ei *rumâni*.

Iată dar, cum împrejurările au făcut din urmaşii multora dintre boierii de altădată, nişte oameni de rând! Tot astfel, în cursul vremii, unii dintre voivozii ţării au ridicat în boierii şi dregătorii înalte, pe mulţi dintre cei ce-şi trăgeau neamul din viţă de oameni de rând. Faţă de aceste împrejurări : *fiecare boier din zilele noastre poate fi urmaşul cine ştie cărui rumân — rob de odinioară; după cum, fiecare om de rând din timpurile noastre, poate fi strănepotul cine ştie căror boieri de seamă! Aşa că, nici gloria, nici umilirea trecută, nu ridică, nici nu coboară preţul urmaşilor, cari valorează ceea ce sunt ei, nu ceea ce au fost strămoşii lor!*

Legătura lui Mihai. — In timpul deselor năvăliri turceşti şi tătărăşti în ţară, mulţi dintre săteni îşi luară lumea'n cap, părăsind moşiile cărora aparţineau. Cu chipul acesta, pretutindeni forfoteau oameni fără căpătâi, cari : nici la vetrele părăsite nu se întorceau ; nici aiurea, de vre-o treabă nu se apucau. Acest fapt făcu pe *Mihai Viteazul* să dea ascultare îndemnului boierilor şi să statornicească printr'o strașnică poruncă domnească dată în anul 1596, că : *...„pe orice moşie : domnească, boierească sau mănăstirească, s'ar afla în timpul acela oameni în stare de rumânie sau vecinătate, să rămână acolo, clăcaşi de baştină ai proprietarului, fără a mai ţine seamă de stăpânii lor de mai înnainte şi fără a mai puteà în viitor să se mute în alte locuri.*"

Acest aşezământ, cunoscut sub numele de *legătura lui Mihai*, a fost desfiinţat la 1718 de către *Constantin Mavrocordat*, unul dintre domnitorii fanarioţi, cu vederi mai înnaintate şi dornic de îndreptarea poporului.

Indatoririle rumânului. — In tot timpul cât *rumânul* a fost robit şi legat de pământul pe care-l muncea, el ajunsese în mâinile boierilor un fel de marfă : fie de vândut, fie de dăruit. Deşi tot greul îl ducea în spinare, numai şi numai *ţăranul rumân*, totuşi el n'avea dreptul să fie proprietar de pământ, ci era dator să-l muncească pe acela al boierului pe a cărui moşie se află. De asemenea mai era dator să plătească toate dările către stăpânire ; şi tot el ducea în cârcă greul statului, fiind îndatorat să facă un anumit număr de zile de lucru cu carul şi cu palmele — aşa zisul *robot* ; dedea stăpânului său zeciuială — adică a zecea parte — din tot produsul : pământului, viilor şi animalelor sale. Nevasta ţăranului era îndatorată să facă un anumit număr de zile de lucru la curtea boierească. Boierii aveau puteri nemărginite asupra ţăranilor depe moşiile lor. Cinstea, averea şi viaţa acestora : erau la cheremul stăpânului moşiei. Ţăranul nu puteà să fie martor împotriva unui boier, nici să poarte judecată cu el ; numai stăpânul său, dacă vroià, puteà să se judece pentru dânsul. De asemenea, nu-i era iertat să poarte vreun fel de armă.

Pedepsele la cari era supus țăranul în caz de vină, erau fără alegere. *Umilința, casna, durerea, amestecate cu o totală lipsă de milă din partea chinuitorilor: acestea așteptau pe cel vinovat sau chiar numai bănuit c'ar fi vinovat.*

Singurii locuitori ai clasei de jos, cari se bucurau de oarecare libertate, erau *târgovești*, adică locuitorii orașelor. Aceștia, îndeletnicindu-se în deosebi cu meșteșugurile și cu negoțul, aveau mai multă independență decât țăranii. In schimb îndurau și ei multe din partea ocârmuirii, care le făceà feldefel de neajunsuri, spre a-i puteà stoarce de bani.

Apărătorii țării. — Starea de umilință, în care căzuse poporul de jos, avù mare înrâurire și asupra apărării țării. Cât timp țăranii liberi putură să-și păstreze moșioarele lor, la vreme de nevoie săreau cu toții, alături de domnul țării, să-și apere vatra. Ajungând aproape toți în stare de robie, nu se mai putù înjgheba o armată națională, căci țăranii, fără libertate și fără moșie, prin însăși obiceiul pământului, nu puteau face parte din oștire, de oarece ar fi trebuit să poarte arme; și aceste arme s'ar fi putut întoarce — Doamne ferește! — chiar împotriva împilătorilor lor. Din această pricină, domnii se văzură nevoiți, să-și înjghebeze oștire cu plată, *oaste de mercenari*, alcătuită din oameni de alte neamuri: *Sârbi, Bulgari, Greci, Unguri*, cari, se poate închipui cu cât drag de țară luptau! Astfel de oșteni nu urmăreau în luptele lor decât jaful; nu erau călăuziți de dorul isbândei aducătoare de liberate, ci de dorul isbândei isvorîtoare de pradă culeasă din tabăra vrăjmașă sau din țara dușmanului biruit.

Cu o asemenea oaste duse luptă, *Matei Basarab* împotriva lui *Vasile Lupu*, și dacă biruința fu de partea sa, aceasta s'a datorat faptului că alături de mercenari, au luptat și boierii munteni, cu oamenii lor de curte, de teamă ca, venind la domnie un voivod strein de țară, să nu ridice în ranguri pe oamenii săi, iar ei să fie înlăturați din cinstea și dregătoriile lor.

Impărțirea dreptății. — Până la *Matei Basarab*, dreptatea cerută judecătorilor poporului — cari erau un fel de jurați din zilele noastre — se dădeà după datini și după obiceiul locului; nu se aflau legi scrise, după cari să se călăuzească cei ce judecau.

In timpul domniei lui Matei vodă s'a tradus, din slavonește în românește, de către un oarecare *Mihail Moxalie*, pravila privitoare la orânduelile și legile bisericești, cu canoanele apostolilor și ale sfintelor sinoade, cu legile împăraților și patriarhilor *Țarigradului* și cu alte reguli ale sfintei biserici ortodoxe.

Această carte de legi bisericești a fost tipărită la 1640 în tipografia dela *Govora* și a fost numită *Pravila cea mică*.

Matei Basarab porunci să se adune toate legile și rânduelile statornicite de sfânta biserică și cari până atunci, erau scrise numai în limba grecească. Puse pe *Daniil Panoneanul* de le tradusă în românește, și le tipări la 1652 în tipografia dela *Târgoviște*, împreună cu feldefel de rânduieli privitoare la pedepsirea greșalelor obștești, ca: înșelăciuni de hotare, furturi, crime, și altele.

In *partea întâiu* a acestei pravile, numită „*Indreptarea legii*", erau adunate legiuirile bisericeşti, precum şi oarecari rânduieli privitoare la viaţa obştească şi particulară a arhiereilor şi preoţilor, şi la încheierea şi desfacerea căsătoriilor. In *partea doua* se cuprindeau : rânduiala pedepselor celor căzuţi în vreo vină, precum şi oarecari îndrumări privitoare la legăturile dintre plugari.

Această pravilă a fost călăuzitoarea împărţitorilor dreptăţii până spre sfârşitul domniei fanariote, când alţi voivozi întocmiră legiuri noui, potrivite vremurilor şi firii de atunci a poporului.

2. MIŞCAREA CULTURALĂ PÂNĂ LA INCEPUTUL VEACULUI AL 18-LEA

Inrâurirea slavonă asupra Românilor. — Starea de înjosire şi înnapoiere în care s'a sbătut veacuri dearândul, pătura de jos a poporului român — *adevărata temelie a neamului nostru* — s'a datorit în cea mai mare parte : lipsei de lumină, lipsei de învăţătură.

In timpul năvălirii Barbarilor, nici vorbă nu puteà fi de aşezăminte culturale, când bieţii noştri strămoşi nu aveau nici măcar siguranţa adăpostului pe care-l locuiau. După ce se mai potoliră aceste năvăliri, legăturile lor cu celelalte popoare de neam latin fiind întrerupte de veacuri, căutară şi ei să se adape la luminile vecinilor peste cari năvala barbară nu revărsase atâta prăpăd şi întuneric. Aceştia fură *Slavo-Bulgarii* din dreapta *Dunării*, carî, la rându-le, îşi aprinseseră făclia luminării lor la flacăra ştiinţei şi învăţăturii bizantine, răspândită de *Grecii* statorniciţi la *Ţarigrad* şi 'n celelalte oraşe de frunte ale imperiului bizantin.

Cărturarii slavo-bulgari, adăpaţi la luminile învăţăturii greceşti, căutară să dea poporului lor astfel de îndrumări, ca să-l poată apropià cât mai mult de cei cari erau luaţi ca pildă de înţeleaptă şi pricepută organizare : de *Bizantini*.

Fraţii Metodiu şi Ciril. — Intre *Slavi* se ridicară doi călugării : *Metodiu* şi *Ciril*—fraţi, de origină elenă—, cari fuseseră trimişi de patriarhul *Ţarigradului*, să aducă la *Creştinism* pe Slavii dela sudul *Dunării*. Ei isbutiră să creştineze : pe *Bulgari*, pe *Moravi* şi pe *Cehi*. Ciril, care erà mai învăţat ca fratele său, alcătui un alfabet potrivit limbii slave, asemănător întru câtva celui elen, alfabet care-i poartă numele. De asemenea traduse în slavoneşte *Sfânta Scriptură* şi slujba bisericii ortodoxe, spre a fi folosite de credincioşii slavi.

Ciril se sfârşi din viaţă la anul 868 ; iar Metodiu, la 885— după Christos.

Pătrunderea bisericii slavone în Ţara Românească. — Culmile uriaşe ale *Carpaţilor* îngreuiè apropierea dintre fraţii de dincoace şi cei de dincolo de munţi. Mai uşor le fu *Românilor din Valahia* — cum erà numită pe vremuri *Oltenia* şi *Muntenia* —, să privească peste *Dunăre*, decât peste Carpaţi, unde, de altfel, tot n'ar fi întâlnit lumină curat românească. Invăţăturile lui *Ciril* pătrunseră şi la Românii din stânga Dunării ; iar odată cu ele

trecù Dunărea şi scrierea slavonă, mână 'n mână cu preoţii şi călugării slavi, sădind în mijlocul Românimii biserica slavă.

Domnia scrierii şi limbii slavone. — Câteva veacuri, slavonismul domni în cuprinsul românesc. Nici pomeneală nu fu în acest timp despre vre-o învăţătură în graiul poporului nostru. Chiar *Românii* ajunseseră să creadă că vorbirea lor este o vorbire în-

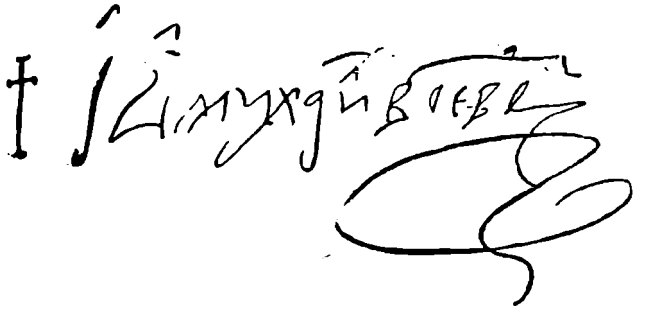

† IO MIHAI VOEVOD
(Semnătura lui Mihai Viteazul).

napoiată, de vreme ce nu puteà fi scrisă şi nici preoţii nu puteau să facă slujba dumnezeiască în graiul românesc. Domnitorii ţării chiar, îşi întocmiau actele de dănii către : mânăstiri, biserici şi boieri, tot în limba slavonească. Cel ce ştià să scrie şi să vorbească slavoneşte, erà socotit un om din cale-afară de învăţat. Domnii aveau la curtea lor astfel de cărturari, cari le întocmiau actele, scrisorile, căci — trebuie s'o spunem — mulţi dintre foştii cârmu-

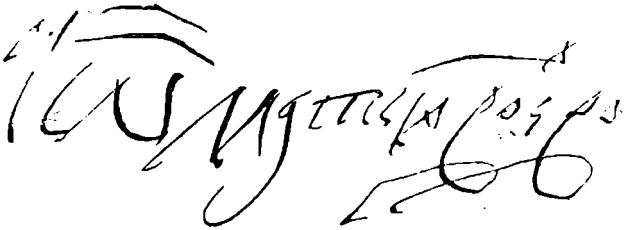

IO MATEI VOEVOD
(Semnătura lui Matei Basarab).

itori ai ţărilor române, nu se prea osteneau cu învăţătura, fiind mai voioşi să mânuiască spada, decât condeiul. Chiar iscăliturile lor, depe diferitele acte din acele vremuri, ne dovedesc că mulţi dintr'înşii n'aveau mână de scriitori.

Lupta dintre limba slavonă şi cea grecească. — Limba slavonă avù întâietate — atât în stat, cât şi în biserică — până pe la începutul veacului al 16-lea, adică până acum vreo patru sute de ani. Toată învăţătura de carte se făcea aproape numai în a-

cest grai, și ca se mărginică numai la cărțile și scrierile bisericești și religioase, cari, prin noianul de superstiții cuprinse într'însele, țineau îmbrobodită : mintea și cugetul românesc.

In timpul domniilor religioase — ale voivozilor : *Vlad Călugărul, Radu-cel-Mare* și *Neagoe Basarab* — începură a se revărsă pe pământul românesc călugării greci, isgoniți de *Turci* în urma cuceririi *Constantinopolului*. Aceștia se scurseseră pe întinsul pământurilor românești venind : atât din *Țarigrad*, cât și din cuprinsul împărăției turcești. Fiind primiți aici cum nici nu visaseră, se îmbulziră cu duiumul pe îngăduitorul pământ al țării noastre. Mai ales dela statornicirea *patriarhului Nifon* în țară — pe vremea lui *Radu-cel-Mare* —, puhoiul porni a crește fără nădejdie de stăvilire. *Grecii* pătrunseseră aproape în toate mânăstirile noastre — românești numai cu numele, căci erau pline mai mult de slavoni. Treptat-treptat, ei puseră mâna pe ele și înlăturară din trebile bisericești mai pe toți călugării și preoții slavi. In vremea aceea erau socotite ca limbi bisericești : *latina, elena și slava*. Ca să scape de înrâurirea slavă și totdeodată spre a se feri de cea elenă, unii urmăreau aducerea în biserică a limbii la-

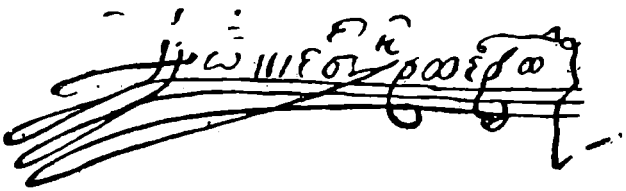

IO ȘERBAN VOEVOD
(Semnătura lui Șerban Cantacuzin).

tine. Teama preoțimii, d'a nu se catoliciză poporul, împiedecă înfăptuirea acestei dorințe.

Strecurarea limbii române în biserică — Lupta dintre *limba slavonă* și cea *greacă*, dădù curaj *limbii române* să ridice și ea capul. Cele două neamuri în luptă,— fiecare în felul său — vedeau cu ochi buni această îndrăsneală, gândind — și unul, și altul — că acest fapt i-ar puteà fi de folos. *Slavonii* cugetau că ridicarea graiului românesc, va împiedecà pătrunderea limbii grecești în biserică, iar ei vor urmà a trăi alături de *Români*, făcându-se slujba în ambele limbi ; pe când *Grecii* își ziceau că, pătrunzând în biserică limba română, va luà locul celei slavone, și mult mai ușor vor luptà ei împotriva Românilor, cari n'aveau : nici preoți pregătiți, nici cărți tipărite, spre a se puteà statornici cu temei în biserică. Deci, și unii, și alții : priviau graiul românesc ca pe un tovarăș de luptă, pentru a puteà pune stăpânire pe biserica românească.

Isbânda limbii române. — Bătrânii însă, au o zicătoare : *„Când doi se ceartă, al treilea câștigă!"* Din lupta celor două neamuri streine, cari urmăreau stăpânirea religioasă a neamului nostru, a

câștigat mult oropsita *limbă românească*. La început, graiul nostru s'a strecurat în biserică, oblăduit : și de unul, și de celălalt vrăjmaș. Și gândul unuia, și al celuilalt : nu s'au împlinit pe deantregul. *Limba slavonă* a fost înlăturată din biserica română ; *cea elenă* i-a luat locul ; dar și *cea română* a rămas și s'a desvoltat treptat-treptat, pregătindu-se să înlocuiască limba grecească, la cel dintâi prilej prielnic.

Primele scrieri bisericești în limba românească. — Din mijlocul preoțimii române s'au ridicat cărturari de seamă, cari au început să traducă în graiul românesc cărțile sfinte, tipărite până atunci numai în slavonește și grecește. Cel dintâi și mai vechi cunoscut dintre traducătorii și tipăritorii de cărți românești a fost *diaconul Coresi*. Deși de fel din *insula Chios*, el s'a statornicit la *Târgoviște* și a început să lupte pentru naționalizarea bisericii române. Coresi a stat în legătură cu conducătorii bisericii reformate săsești din *Brașov*, cari l-au îndemnat și ajutat să traducă în graiul românesc cărțile sfinte, spre a le folosi la câștigarea *Românilor* pentru biserica lui *Luter*. Astfel, tipări chiar la Brașov, în 1560, *Evanghelia* în românește ; la 1563 tipări *Apostolul*, tot în românește ; la 1564, scoase *Tâlcul Evangheliilor și Molitvenic românesc* tipărit prin stăruința *Calvinilor* ; la 1568 tipări *Psaltirea*, pentru întâia oară ; și apoi, la 1570, pentru a doua oară. Se cunosc dela el și câteva cărți bisericești tipărite în slavonește ; precum și o *Psaltire slavo-română*, tipărită la 1577, în amândouă limbile.

Dintre anii 1508—1588 ne-au rămas și se cunosc 38 de tipărituri : 28 sunt slavonești, 2 *slavo-române* și numai 8 *românești*, curate, scrise însă tot cu litere slavone.

Înmulțirea tipăriturilor românești. — Cu toate că roadele acestor începuturi de mișcare religioasă românească nu au fost prea însemnate încă dela nașterea lor, totuși, ele au avut un rost de seamă în câștigarea isbândei de mai târziu. Mișcarea lui *Coresi*, plecat din *Târgoviște* și statornicit la *Brașov* spre a lucră cărți rânduite să intre în mâinile *Românilor* din tot cuprinsul românesc, puse începutul unității graiului nostru pe tot pământul moștenit din moși-strămoși.

O nouă mișcare românească avù loc în timpul domniei lui *Matei Basarab*, între anii 1633—1654. Acest voivod mijloci pe lângă mitropolitul de viță românească, *Petru Movilă al Kievului*, care-i trimise tipografi și întemeiè : la *Câmpulung*, la *Govora*, la *mânăstirea Dealului* și la *Târgoviște*, tipografii în cari fură tipărite o sumă de cărți, printre cari foarte multe în graiul românesc. Din acest timp ne-au rămas 31 de cărți : 8 slavonești, 3 *slavo-române*, 19 *românești* și una grecească ; începe deci să ridice capul și grecismul.

Înfrângerea limbii slavone de către limba grecească. — Lupta între graiul românesc și cele două limbi vrăjmașe învățăturii românești — limba slavonă și cea grecească —, ajunse la culme în vremea domnitorilor : *Șerban Cantacuzin* și *Constantin Brâncoveanu*.

Acum se dete trânta cea mare, care făcù ca limba neamului nostru să pună stăpânire pe cuprinsul românesc. Numărul tipografiilor crescuse. Datorită stăruinţei şi prin îngrijirea mitropoliţilor: *Teodosie* — care a păstorit în două rânduri: 1669—1673 şi 1679—1699; *Antim Ivireanul* — născut în *Ivir* sau *Iberia din Georgia*, un pătimaş întemeietor de tipografii, a păstorit între anii 1709—1716, când fu caterisit prin stăruinţa lui *Nicolae Mavrocordat*, primul domnitor fanariot; datorită, de asemenea: *episcopului Mitrofan*, precum şi fraţilor *Radu* şi *Şerban Greceanu*, s'au tradus şi tipărit o sumă de cărţi în tipografiile: *mitropoliei din Bucureşti*, *episcopiilor dela Buzău şi Râmnic*, în cea dela *mânăstirea Snagov*, şi altele. Tot în acest timp se întregì şi şcoala dela *mânăstirea Sfântul Sava din Bucureşti* — numită *colegiu domnesc*, înfiinţată de *Şerban Cantacuzin*, în care se învăţà numai greceşte. Fură numiţi la această şcoală cei mai învăţaţi dascăli greci din acele vremuri.

Dintre anii 1673 şi 1716, când avù loc năvala fanariotă, ne-au rămas 117 tipărituri: 46 *româneşti*, 20 *slavo-române*, 3 slavoneşti, 2 *greco-române*; iar 41 greceşti, în întregime.

Iată dar cât de departe ajunsese *limba greacă*, faţă de *cea slavonă!*

Năvala fanariotă află poporul român tot în dureroasa stare de robie sau iobăgie — cum vreţi să-i ziceţi! Limba românească însă, se descătuşase din lanţurile umilitoare ale dispreţului, urmându-şi desvoltarea alături de cea grecească. Avântul graiului nostru însă, fu împiedecat într'o largă măsură, de înrâurirea pe care o avù asupra ţării şi poporului întreg, umilitoarea domnie a puhoiului fanariot.

3. CEI DINTÂI POVESTITORI AI TRECUTULUI NOSTRU

Primii cronicari cunoscuţi. — Pe vremea când limba românească începuse a se răsboi cu cea slavonă şi cu cea grecească, porni a răsări ici şi colo, oameni cari să se îndeletnicească şi cu culegerea faptelor de seamă petrecute în viaţa voivozilor şi a poporului românesc. Aceste însemnări fiind făcute numai de mână, nu şi tipărite, în mare parte s'au nimicit. Ele erau întocmite, mai ales de călugări, cari obişnuiau a însemnà anual întâmplările de seamă din viaţa ctitorilor şi domnitorilor ţării.

Din nefericire, prea puţine însemnări de felul acesta au răsbit până la noi.

Cea dintâi lucrare cunoscută, care vorbeşte de trecutul neamului nostru, este *Cronica* unui oarecare *Moxa* sau *Moxalie*, scrisă în româneşte la 1620, după o traducere bulgărească a unei cronice sârbeşti.

Apoi mai cunoaştem cronica, scrisă în limba română, a *logofătului Teodosie Rudeanul*, care s'a ocupat de strălucita domnie a lui *Mihai Viteazul*. Pe la 1688 scrie Istòria ţării, un oarecare *Stoica Ludescul*, căutând să proslăvească mai cu dinadinsul faptele *Cantacuzineştilor* de-a căror casă ţinea. De asemenea, *Constantin*

Căpitanul Filipescul se ocupă într'o cronică, de aceleaşi fapte, însă povestite în aşa chip ca să apere pe boierii *Băleni*, pe cari Stoica Ludescul nu-i descrisese tocmai mulţumitor. El a scris Istòria ţării până la 1688. După aceştia, întâlnim pe logofătul *Radu Greceanu*, care a scris *Istòria lui Constantin Brâncoveanul* până la 1713; şi apoi, pe *Radu Popescu* — fostul logofăt de limba latinească al lui Brâncoveanu, iar mai apoi cronicarul lui *Niculae Mavrocordat*. El a scris faptele petrecute între anii 1700 şi 1729. Constantin Căpitanul şi Radu Popescu: erau socotiţi în vremea lor ca oameni foarte învăţaţi. Ei ştiau: slavoneşte, grecește şi latineşte.

Cel mai învăţat dintre cronicarii munteni a fost însă, *stolnicul Constantin Cantacuzin*, dela care ne-a rămas doar un crâmpei de cronică şi o scurtă scriere asupra *Ţării-Româneşti*. Acesta învăţase prin *Italia* şi ştiă câteva limbi. El preţuiă mult valoarea documentelor şi inscripţiilor în istorisirea faptelor; şi se vede chiar a le fi folosit în puţinele însemnări ce ne-au rămas dela dânsul.

Înrâurirea cronicarilor asupra culturii româneşti. — Lucru vrednic de ţinut în seamă este faptul că toate aceste scrieri istorice n'au fost tipărite niciodată; ci ele au răsbit până în zilele noastre în scriere de mână, pe când scrierile religioase, mai toate au fost tipărite şi prea puţine s'au păstrat în formă de manuscris. Aceasta se explică prin faptul că scrierile religioase interesau un număr mai mare de oameni, pe când cele istorice priviau un număr mai restrâns de persoane. Cum tiparul costă foarte scump pe vremurile acelea, cei interesaţi însărcinau mai degrab scriitori de meserie, să le scrie într'unul sau mai multe exemplare, decât să le tipărească.

Din aceasta se vede că scrierile privitoare la trecutul nostru nu s'au putut răspândi, şi deci n'au venit cu nimic în sprijinul desvoltării naţionale a poporului: nici pe tărâmul învăţăturii, nici pe acela al sădirii mândriei de neam. Acestui fapt se datoreşte sărăcia de isvoare istorice româneşti îndestulătoare, spre a ne cunoaşte trecutul mai de aproape. Din această pricină, istoricii noştri de mai târziu s'au văzut nevoiţi să culeagă ştirile ce ne priviau, de prin cronicele şi povestirile popoarelor vecine: *Poloni*, *Unguri*, *Sârbi*, *Bulgari* şi *Turci*, cari de multe ori ocoleau adevărul, când faptele nu se petreceau pe placul lor.

Datorită inscripţiilor şi documentelor aflate în timpul din urmă de către istoricii noştri de frunte, negura se împrăştie încetul cu încetul depe trecutul îndepărtat al poporului român şi adevărul se ridică semeţ spre a dovedi lumii, că, trecând prin vremurile de restrişte — rod al împrejurărilor —, neamul nostru se mândreşte că a putut străbate greutăţile şi umilirile de altădată, oţelindu-se pentru luptele pe cari a fost chemat să le întâmpine cu bărbăţie, acum, cu prilejul închegării unităţii noastre naţionale!

NĂVALA FANARIOȚILOR IN MUNTENIA

1. SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA DOMNIEI FANARIOTE

Obârșia Fanarioților. — După *năvălirea Barbarilor*, mult încercatul și răbdătorul pământ al țării noastre fu supus la o nouă năvală, tot așa de nimicitoare ca și a sălbatecilor revărsați pe pământul *Europei*, din întunecimile *Asiei*. De astădată, năvălitorii porniră din *mahalaua Fanarului a Constantinopolului*, mahala locuită de *Grecii* cari făceau pe *tâlmacii* sau *dragomanii Turcilor*, când aceștia aveau nevoie să se înțeleagă cu alte națiĭ în alte graiuri streine de graiul turcesc—ei fiind opriți de legea lor să învețe limbile altor neamuri.

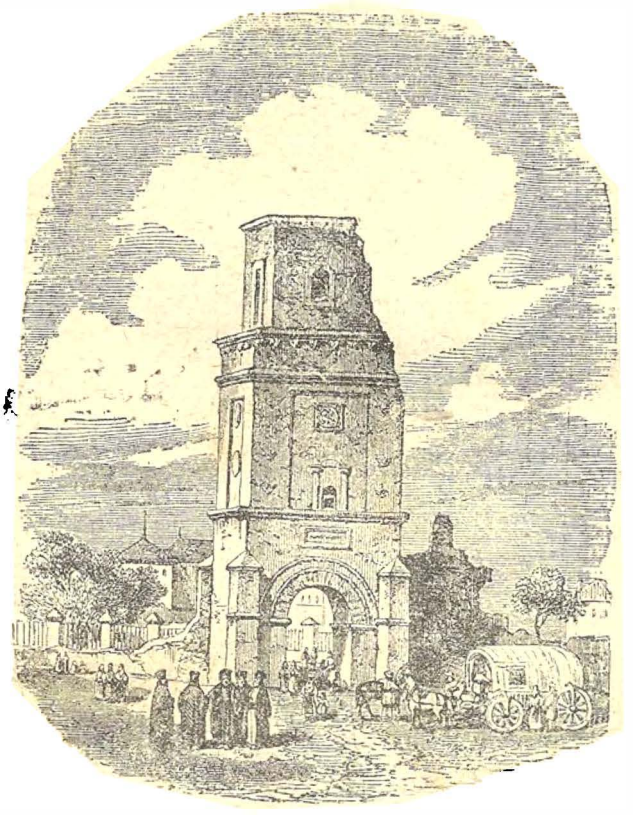

TURNUL COLȚEI IN URMA CUTREMURULUI DELA 1802

Acești dragomani greci, ajungând, prin slujba lor, să fie de trebuință chiar sultanului, deseori s'au folosit de trecerea pe care o aveau, spre a stărui pe lângă dregătorii turci în folosul celor ce râvneau la domnia țărilor românești. Cu vremea s'a deșteptat și 'n ei pofta de a ajunge căpetenii de țară. Prilejul le fu dat chiar de voivozii celor două principate, cari, în războiul dela 1711, dintre *Ruși* și Turci, se înțeleseră cu Rușii, ca să fie de partea lor. *Carol al XII-lea*, regele *Suediei*, care fusese înfrânt la *Pultava* de oștile lui *Petru-cel-Mare, împăratul Rusiei*, fiind statornicit vremelnic la *Bender*, în *Basarabia*, cu un

rest din oştile sale [1]), prinse firul acestor înţelegeri, pe cari le descoperi Turcilor. In urma luptei dela *Stănileşti*, împotriva Ruşilor, Turcii se încredinţară cu prisosinţă de vinovăţia voivozilor români. Pierzând orice încredere în domnii pământeni, ei începură a trimite ca domnitori în principate oamenii lor de încredere, aleşi dintre aceşti dragomani — fiind preferaţi, bine înţeles, cei cari dădeau mai mult.

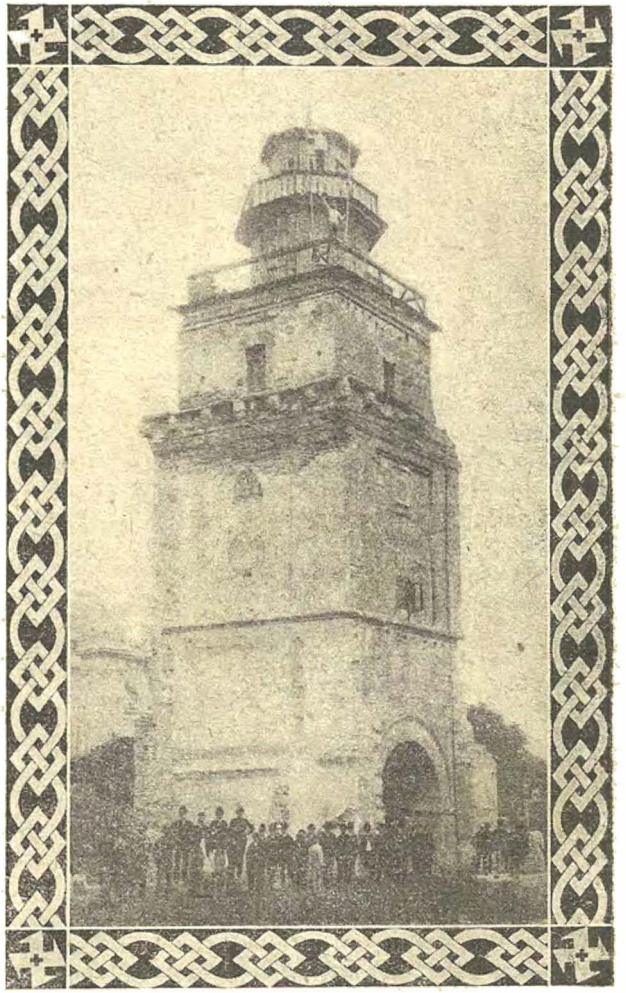

TURNUL COLŢEI INNAINTE DE DĂRÂMARE

Grozava împilare a poporului. — Cum aceşti voivozi venetici se schimbau foarte des, fiecare căută să jupoae depe spinarea bietului popor cât puteà mai mult. Şi, dacă'ar fi fost numai atât, nenorocirea n'ar fi fost prea mare; dar fiecare *Fânariot* veneà însoţit de o armată de flămânzi: neamuri, prieteni, împrumutători de bani, în sfârşit, un nor de lăcuste fanariote, cari se luau la întrecere, care mai de care, să storcă toată vlaga bietului norod românesc. Se poate închipuì a ce semănà sărmana noastră

[1]). Parte dintre oştaşii lui *Carol al XII-lea* se risipiră prin ţară. Unii dintr'înşii se statorniciră la *Bucureşti*, unde au fost întrebuinţaţi ca lucrători la zidirea „*Turnului Colţei*", ridicat în faţa bisericii cu acelaş nume, de către spătarul *Mihail Cantacuzin* în anul 1715 — în timpul domniei lui *Ştefan Cantacuzin*—, ca un fel de clopotniţă şi poartă de intrare a drept credincioşilor în curtea sfântului locaş. In ziua de *14 Octombrie, 1802*, într'o Marţi, întâmplându-se pe la ora 1 ziua,

ţară în care: preoţii şi călugării erau greci; dregătorii — dela cel mai mic până la cel mai mare —, greci; vodă, grec; iar poporul băştinaş, prada de supt şi de stors a acestor lăcuste nesăturate!

Dela 1715 până la 1821 — cât timp a ţinut această năvală grecească, s'au petrecut pe tronul Munteniei treizecişinouă de schimbări de domni.

2. CÂŢIVA DOMNITORI FANARIOŢI

Domnia lui Nicolae Mavrocordat. — Printre domnitorii fanarioţi, cari s'au perindat la cârma ţărilor române, au fost câţiva, cari s'au ostenit şi pentru binele poporului de rând. Printre aceştia au fost şi *Nicolae Mavrocordat*, cu fiul său, *Constantin*. Nicolae Mavrocordat a fost primul voivod fanariot al *Munteniei*. El a venit din *Moldova*, unde înlocuise pe *Dimitrie Cantemir* în anul 1711, şi a domnit dela *16 Decembrie, 1715, până la 1730*, cu o scurtă întrerupere de câteva luni, în timpul cât fu ţinut prins la *Braşov*

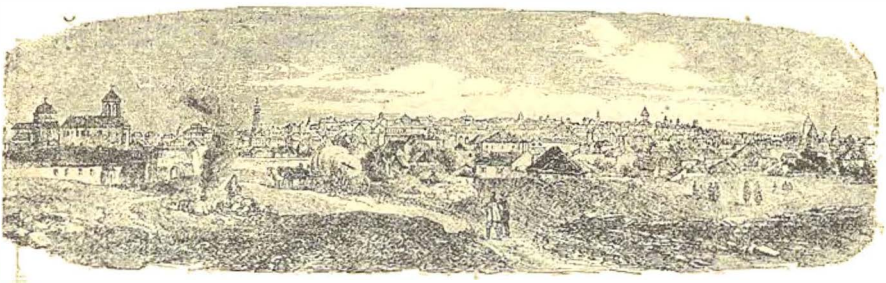

BUCUREŞTII DE ALTĂDATĂ
(După o veche ilustraţie).

de către *Austriaci*. Aceştia, fiind în răsboi cu *Turcii*, năvăliră şi în *Muntenia*, pătrunseră în *Bucureşti*, şi puseră mâna pe domnul ţării. In urma păcii dela *21 Iulie, 1718*, încheiată la *Pojarevăţ* sau *Passarovit*, în *Serbia*, Austriacii puseră stăpânire pe *Oltenia*, pe care o robiră până la 1739, adică timp de 21 de ani.

Cât domni, Mavrocordat săvârşi multe cruzimi, dar făcu şi unele fapte de ispravă. El muri de ciumă la 1730 şi fu înmormântat în biserica *mănăstirii Văcăreşti*, zidită de dânsul cu multă cheltuială.

Domnia lui Constantin Mavrocordat. — Mai vrednic decât tatăl său fu *Constantin Mavrocordat, care domni în şase rânduri în Muntenia*. In prima domnie, acest voivod a fost ales, chipurile, de boierii ţării şi întărit de *Poartă*. El era crescut în spiritul democratic, răspândit în *Europa*, de marii scriitori francezi ai veacului al optsprezecelea. Luând cârma ţării, căută să nu pară în ochii *Românilor* un domn

un cutremur puternic, partea de sus a turnului, împreună şi cu alte dependinţe din apropierea lui, s'au surpat. Mai apoi a fost reparat iarăş, cu grinzi de stejar şi scânduri de brad, fiind folosit ca *foişor de foc* dela 1847 până la anul 1888, când a fost dărâmat până în temelii, de teamă să nu se prăbuşească peste trecători.

venetic. Ca să-şi dovedească bunele gânduri faţă de popor, primele încercări de sănătoasă orânduire şi ridicare a ţării fură îndreptate către norodul de jos. El hotărî, în înţelegere cu sfatul boierilor — numit *divanul ţării* — să se dea libertate ţăranilor de a se strămută pe moşiile unde vor socoti că sunt mai mulţumiţi, cu îndatorirea de a plăti o anumită dijmă boierului pe moşia căruia se va mută. De asemenea mai hotărî ca dările către vistieria ţării să fie plătite în patru câştiuri pe an. Rândui peste fiecare judeţ câte un ispravnic, cam cu îndatoririle prefecţilor din zilele noastre; şi alte măsuri bune căută a luà, dar nu toate fură împlinite.

Oropsirea poporului chiar de boierii băştinaşi. Pe măsură ce

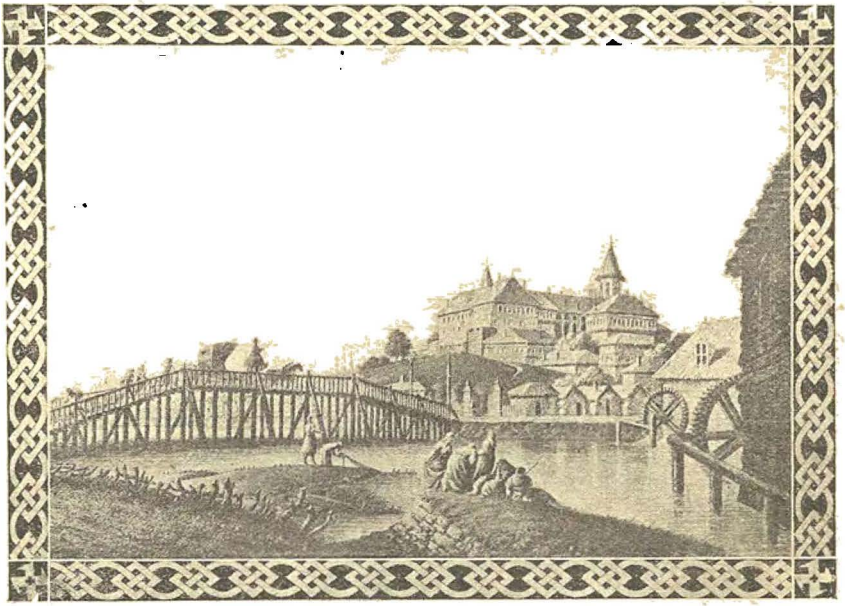

PALATUL DOMNESC DIN BUCUREŞTI

domnia fanariotă se întăreà mai mult, şi robia poporului ajungeà mai aprigă. Dacă se găseau din când în când unii voivozi, cari se mai gândeau la popor, apoi cei mai mulţi dintre boierii băştinaşi, în bună înţelegere cu puhoiul lipitorilor ridicate în ranguri de veneticii aflaţi pe tronul ţării, se împotriviau măsurilor de uşurare a bietului norod obijduit. Aceştia vedeau în orice înlesnire făcută mulţimii de rând o dărâmare a drepturilor lor.

Cu vremea, şi vodă, şi boierii s'au obişnuiseră a socoti poporul de jos ca pe o turmă de robi. Ca şi'n timpul năvălirilor barbare, mulţi Români desnădăjduiţi au înfundat întunecimile codrilor, de unde ţineau drumul asupritorilor sau răsbiau la casele bogaţilor, pe cari le jefuiau. Din prisos, ajutau pe nenorociţii aduşi în sapă

de lemn, de veneticii nesăţioşi. Aşa se născură răsbunătorii celor împilaţi : *haiducii de codru.*

Pătura sănătoasă a poporului. — Dacă cea mai mare parte a boierimii române se obişnuise cu nouii stăpânitori — a căror limbă, port şi apucături şi le însuşise spre a le fi pe plac, ba încă se simţeau mândri a intră chiar în legături de rudenie cu ei —, din fericire s'au găsit şi boieri — puţini, nu e vorbă —, cari au ţinut la obârşia lor. Mai mult decât aceştia, păstrătorul firii întregi a Românului, urmaşul vrednic al strămbunilor săi, a fost răbdătorul popor de jos, care a urît de moarte pe aceşti venetici, ce i-au stors vlaga mai bine de un veac.

După cum odinioară, la obârşia întemeierii principatului muntean, s'a găsit *Olteanul Litovoi*, care şi-a dat viaţa pentru unirea micilor voivodate şi pentru libertatea poporului unit sub conducerea sa, tot astfel, la 1821 s'a găsit *Olteanul Tudor din Vladimirii Gorjului*, care a dat semnalul desrobirii neamului de sub jugul fanariot, pecetluind cu moartea sa liberarea poporului din ghiarele asupritorilor.

STAREA POPORULUI MUNTEAN SUB STĂPÂNIREA FANARIOTĂ

I. VIAŢA POLITICĂ ŞI OBŞTEASCĂ A POPORULUI

Tronul ţării, la mezat. — Tristă a fost starea poporului de jos înnainte de statornicirea domniei fanariote în principate; dar ea ajunse jalnică, din cale-afară de jalnică, în timpul acestei domnii.

Voivozii trimişi de *Turci* să cârmuiască poporul, veneau aici ca nişte arendaşi, porniţi pe jaf şi jupuială. Ajunşi în fruntea ţării, toată truda lor şi a celor ce-i însoţiau, eră îndreptată numai spre stoarcerea norodului de cât mai mulţi bani, ca să-şi poată acoperi : şi cheltuielile făcute pentru căpătarea domniei, precum şi să strângă ceva *„bănişori albi pentru zile negre!"* De aceea, fiecare domn ce se perindă pe tronul ţării, se străduiă să născocească feldefel de biruri — pe lângă cele iscodite mai înnainte de ceilalţi voivozi —, pe cari le ridică : *îndoindu-le, întreindu-le şi chiar împătrindu-le.* Unii mai născociseră şi alt şiretlic : *scădeau valoarea banului, când soseà vremea adunării dăjdiilor, şi o ridicau iarăşi, după ce vistieria domnească se umpleà cu banii storşi din sudoarea ţăranului.*

Moştenirile : mitropoliţilor, episcopilor şi arhimandriţilor treceau în stăpânirea domnilor. Ba încă mai aveau ticăloşul obicei, să născocească feldefel de învinuiri boierilor cu dare de mână, spre a-i puteà omorî, ori surghiuni, iar averile acestora să intre în mâinile lor.

Umilirea ţării şi a poporului. — Cea mai mare parte dintre boierii pământeni, precum şi urmaşii domnitorilor de mai nainte, începură

a se încuscri cu veneticii: fie făcându-i gineri, fie luându-le fetele ca nurori. In chipul acesta începură şi ei a fi tovarăşi cu *Grecii* la jafuri şi nelegiuiri, împingând poporul spre cea din urmă treaptă a umilinţei.

Ca o vijelie pustiitoare fu pentru ţările române acest veac de robie fanariotă. Toate vechile orânduirii fură sguduite până în temelii. Bietele ţări româneşti păreau o a doua *Grecie*; sufletul românesc fusese înnăbuşit de pălămida fanariotă.

Numeroasele războaie dintre *Ruşi* şi *Turci*; sălbăteciile şi cruzimile nemaipomenite, săvârşite de trupele celor două naţii în trecerea lor prin cuprinsul românesc; boalele cele mai cumplite cari au bântuit aceste pământuri — în frunte cu *ciuma* şi *holera:* toate acestea făcură ca populaţia românească din *Muntenia*—care, după o numărătoare făcută în 1730, aveà 147.000 de familii—, să scadă în 1736, la 70.000 de familii; iar în 1777, la 35.000 de familii! Parte dintre locuitori au fost răpuşi de boale; iar parte au trecut hotarele, peste *Carpaţi*.

Dăjdiile puse pe spinarea poporului. — Socot că nu e de prisos pentru noi, cei de azi, să cercetăm — măcar în treacăt — cam ce angarale plăteau strămbunii noştri.

In 1717, *Ioan Mavrocordat*, pe lângă celelalte dări moştenite dela înnaintaşii săi, reînfiinţă *văcăritul* -- câte 20 de parale[1]) de cap de vită; şi statornici o nouă dare, numită *pecelluita*.

La 1719, *Niculae Mavrocordat* adăogă *pogonăritul*—o dare pusă pe fiecare pogon de vie, socotită la doi lei şi opt parale de pogon; de asemenea puse mânăstirile şi preoţii iarăşi la bir.

La 1733, *Grigore Ghica* ureă plata *vămăitului*.

La 1739, *Constantin Mavrocordat* rândui *plata dărilor în patru câştiuri pe an, numite sferturi* — câte doi bani jumătate de fiecare cap de ţăran. De asemenea, *mări dijma roadelor câmpului*, păstrând ca şi mai înnainte plata: *oieritului, vinăritului* şi *dijmăritului*.

La 1741, *Mihail Racoviţă* mai adăogă *al cincilea sfert* şi mări plata *văcăritului*, care ajunse o dare foarte împovărătoare pentru bieţii plugari.

La 1744, *Constantin Mavrocordat* adăogă şi el, al *şaselea sfert*.

La 1748, *Grigore Ghica* ureă plata *oieritului* şi înfiinţă alte două biruri noui: unul numit *bairam-peskeş*, o dare din care se înfruptă şi domnitorul, dar se trimiteà şi mărimilor turceşti cu prilejul celor două sărbători însemnate ale lor: *Bairamul mare*, care ţineà 4 zile, şi *Bairamul mic*, care ţineà 3 zile, după încetarea *Ramazanului* sau postului lor, sorocit în a noua lună a anului turcesc, când este oprit oricărui *Musulman* a mâncà dela răsăritul până la apusul soarelui, timp de-o lună; în schimb însă, uoptile sunt închinate tuturor plăcerilor. Celălalt bir erà *lipsa sfertului*.

Intre 1752—1757, numărul sferturilor, se înmulţiră în aşa chip, încât se luà câte un sfert pe lună, ba chiar şi câte două sferturi

[1]). *Leul vechiu* aveà *40 de parale*, iar paraua aveà *2 lăscăi*. Cu un leu din acele vremuri însă, făceai târgueli cât astăzi cu 500 şi chiar cu 1000 de lei.

în fiecare lună. Pe lângă acestea se mai adăogă o nouă dajdie, numită *ajutorința.*

In timpul domniei lui *Ipsilanti,* birurile scoase din sudoarea țăranului erau : *întâia seamă* — se strângeà *primăvara* și treceà de un milion și jumătate de lei vechi ; *a doua seamă* — se adunà *vara; haraciul* — erà strâns *toamna*; și a *treia seamă* — erà adunată *iarna.* Mai se născocise : *ploconul steagului* — erà cât două sferturi ; apoi mai erau : *mucarerul, vama de sare și de pește, tutunăritul, fumăritul* — adică plata pe coșurile dela case —, *văcăritul, pogonăritul,* cari se plăteau domnitorului. *Ierbăritul, zeciuiala din toate produsele pământului, albinăritul, porcăritul* și *oieritul* : se cuveneau stăpânului moșiei. De asemenea mai dădeau deosebit, domnitorului, câte un adaos destul de mare din dările pentru : albine, porci, tutun, vin și oi.

Birnicii statului. — Toate aceste dăjdii apăsau mai mult grumajii bietului țăran român. Pe când țăranul plăteà *oieritul,* regulat în fiecare an, boierii și mânăstirile îl plăteau la câte trei sau chiar la mai mulți ani odată ; și, uneori, de loc. De asemenea, boierii și mânăstirile nu plăteau *mucarerul* — o dare din care se acopereau cheltuielile făcute cu petrecerile ce se obișnuiau la așezarea domnitorilor în scaun, precum și acelea ce se făceau la prăsnuirea anuală a acestei așezări. *Proviziile de primăvară și toamnă,* constând din : *zaherele, lemne pentru poduri, sare, bucate* și toate cele trebuitoare hranei, tot din spinarea bieților țărani erau luate.

Consulul din acele vremuri, al *Angliei,* aflat în țările noastre, ziceà : *„Nu cred să se mai găsească vr'un popor mai apăsat de despotism și mai strivit de biruri și de feldefel de dăjdii, ca țăranii din Valahia și Moldova!"*

Mijloacele folosite la strângerea birurilor. — Dările către vistierie — din cari se plăteà *haraciul turcesc* — erau adunate de *zapcii* — cum ar fi *subprefecții* sau *administratorii de plasă* de azi —, și de *pârcălabii* satelor și orașelor — un fel de *primari* din zilele noastre, având și sarcini de *perceptori.* Veniturile cari intrau în punga domnitorului, ca : *oieritul, vinăritul, dijmăritul, pogonăritul* și celelalte, erau date, de obiceiu, cu arendă prin licitație, celor ce plăteau mai mult. Arendașii acestor dări trebuià să achite o parte din sumă la început ; iar restul, după câteva luni — după cum erà învoiala.

Cum strângeau aceste dăjdii cei ce le luau cu arendă, numai pielea bietului țăran știà ! *Bătăi : cu frânghia udă, cu bice cu curele, cu nuele și bețe de diferite grosimi; ouă răscoapte la subțiori; loviturl la tălpile picioarelor; smulgerea unghiilor și a părului; spânzuratul cu capul în jos; unsul corpului cu miere și lăsatul în arșița soarelui cu mâinile legate la spate, pradă puhoiului de muște; și o sumă de alte casne,* pe cari numai mintea acestor schingiuitori — numiți în batjocură, de către țărani, *ciocoi* — puteau să le născocească : acestea erau mijloacele neomenoase, folosite de oamenii stăpânirii, ca să hotărască pe țăran, să-și vândă cea din urmă sdreanță, spre a plăti potopul de dări asvârlite pe capul său.

Toate aceste ticăloșii erau făcute cu sprijinul zapciilor și pârcălabilor, cari-și aveau și ei partea lor de pradă din ceea ce se storcea din sudoarea amărîtului popor de jos.

Darea pe cap de familie se împărțea pe sate, după numărul familiilor. Fiecare sat era trecut în catastifele vistieriei cu o sumă rotundă, care trebuia plătită de toți la olaltă, chiar dacă parte dintre săteni s'ar fi risipit mai pe urmă, aiurea.

Arendarea dregătoriilor. — Pe când în vremurile de strălucire ale neamului nostru, cinstea și boieriile se dădeau de către voivozii acelor timpuri : pentru isprăvi în războaie, pentru merite deosebite și pentru credința dovedită față de domn și țară ; în aceste vremuri de umilire și înjosire morală, toate dregătoriile — în frunte cu domnia — se căpătau pe bani : la mezat — *cine dădea mai mult?!... Bănia, vornicia, logofeția, vistieria și spătăria* — cele mai înalte dregătorii : erau vândute de către domn. La rândul lor, dregătorii cei mari vindeau și ei slujbele mai mici, cari atârnau de dânșii, tot cu bani, ca să-și scoată paguba.

Ispravnicii județelor — cum ar fi prefecții de azi, *sameșii* — un fel de administratori financiari din zilele noastre, *condicarii* sau păstrătorii registrelor, *vătașii de plaiuri, zapciii plășilor, polcovnicii* — un fel de colonei ostășești, *căpitanii, vameșii* și tot celălalt norod de slujbași : erau puși în pâine numai pe bani și-și păstrau postul numai îndesând mereu cu plocoane după puterile lor, pe cei cari-i susțineau. Astfel, *vistieria* se căpătà cu cel puțin 20.000 galbeni [1]) ; *isprăvnicia* unui județ cât de neînsemnat se plăteà cu cel puțin 10.000 lei ; *sămeșia*, la fel ; *vătășia de plai*, cu 20—25.000 lei ; *polcovniciile* și *căpităniile*, începând dela 4000 lei în sus. Veniturile acestor arendași de slujbe trebuiau să fie anual, cel puțin de două ori mai mari de cât suma pe care o plătiseră pentru căpătarea postului. Își poate oricine închipui fericirea bietului țăran român, supt de atâtea lipitori, cari se ajutau între ele, spre a-l stoarce cu desăvârșire, lăsându-l fără pic de vlagă în oase.

Fără să vrei te duci cu gândul la vorbele poetului, pline de atâta amar de adevăr :

„*Vai de biet Român, săracul!*
„*Îndărăt tot dă, ca racul!...*"

2. STAREA CULTURALĂ IN VREMEA FANARIOȚILOR

Domnia limbii grecești. — Dacă încă din vremea domniilor pământene, înrâurirea grecismului ajunsese așa de mare, încât aproape înnăbușise puterea culturii slavone, înrădăcinată în țară de atâtea veacuri, ne putem închipui ce ajunsese această înrâurire în timpul domniei fanariote ? !... Abia mijând pe la începutul seco-

[1]) Un galben valorà 11 lei noui și 75 de bani.

lului al 16-lea, o vedem ridicându-se trufaşă odată cu statornicirea *Fanarioţilor* pe tronul ţărilor române.

Niculae Mavrocordat îşi pusese în gând să prefacă cuprinsul românesc într'un fel de colonie grecească. *El înfiinţă şcoli greceşti prin oraşele mai de seamă, înlătură vorbirea română: dela curtea domnească, din toată administraţia ţării şi din biserică. Îndatoră pe toţi boierii băştinaşi, să-şi înveţe copiii elineşte.*

Amestecându-se cu lepra fanariotă, boierii pământeni începură a oropsi şi dispreţui tot ceea ce era românesc — până şi graiul, care rămăsese doar pe seama ţăranului, numit în batjocură *„român."* Ei se ruşinau a mai vorbi în limba părinţilor lor, şi se simţeau mândri a grăi în limba piţigăiată a lipitorilor fanariote.

Constantin Mavrocordat, chiar după îndemnul acestor boieri înstreinaţi, statornici ca nici un fiu de boier, care nu va învăţă carte elenească, să nu mai poată fi înnălţat în ranguri boiereşti. Atât *Bucureştii,* cât şi *Iaşii* — reşedinţele domneşti — păreau adevărate oraşe greceşti. Aşa se face că legiuirile alcătuite în aceste vremuri de înstreinare, subt *Alexandru Ipsilanti* — la 1786, şi sub *Caragea* şi *Scarlat Calimah* — la 1817, fură publicate în limba grecească.

Şi cât de grea era învăţătura acestei limbi pentru bieţii feciori de Români !... Nici în zece, nici în doisprezece ani, nu puteau pătrunde toate tainele acestui grai păsăresc. Îmbătrâneau bieţii şcolari învăţând, şi tot neînvăţaţi rămâneau. Crescuţi în admiraţia a tot ce era grecesc, bineînţeles că se năştea într'înşii un fel de scârbă pentru cele româneşti. Iată pentru ce, sufletele boierilor români au început să se înstreineze de neamul lor ! Iată pentru ce, din astfel de şcoli nu s'a putut ridică : nici un scriitor, nici un cărturar de seamă ! Iată pentru ce, veacul al 18-lea, veacul robiei fanariote, este cel mai sărac în scrieri şi alcătuiri româneşti !

Biserica, păstrătoarea graiului românesc. — Pe tărâmul bisericesc, întâlnim în acest secol de jale, pe *mitropolitul Antim Ivireanul,* care, prin predicile sale — numite *didahii* — şi prin cărţile religioase tipărite în româneşte, s'a străduit să înlăture năbuşala ce ameninţă să doboare graiul nostru. Din această pricină, nici n'a putut intră în placul domnitorului *Niculae Mavrocordat,* care i-a şi făcut de petrecanie.

Nume vrednice de pomenit în aceste vremuri de sugrumare naţională, mai sunt ale mitropoliţilor *Ungro-Vlahiei : Daniel,* 1717 — 1720; *Grigore al II-lea,* 1760—1787, în timpul căruia, la 13 Iulie, 1774, fură aşezate la mitropolia din *Bucureşti,* moaştele *Sfântului Dumitru Basarabov; Filaret al II-lea* — o glorie a clerului român, 1792—1793, s'a distins mai mult pe când era episcop ; *Dositei* sau *Dosoftei,* 1793—1810, care, deşi de origină grecească, a încurajat foarte mult graiul românesc, iar averea lui a lăsat-o spre a se întreţine tineri la învăţătură de carte în streinătate ; şi *Dionisie Lupul,* 1819—1821. De asemenea, vrednici de pomenire mai sunt episcopii : *Damaschin,* fost la început, episcop al *Buzăului,* între 1703—1709, şi mai apoi al *Râmnicului-Vâlcea,* între 1709—1726;

și *Iosif I-u Sevastias*, primul episcop al *Argeșului*, 1793—1819. Amândoi s'au străduit pentru limba și poporul românesc.

Câțiva povestitori ai trecutului nostru. — Pe tărâmul istoric s'au deosebit, spre sfârșitul veacului al 18-lea și începutul celui de-al 19-lea: *stolnicul Dumitrache*, care a scris o *Istòrie a întâmplărilor din Orient*, privitoare mai ales la principatele românești, între 1769—1774, într'un grai cam încâlcit și amestecat cu foarte multe grecisme; *pitarul Hristachi*, un puțin cunoscut boier muntean, care a scris cu mult duh, o cronică în versuri, pe vremea lui *Mavrogheni*, având titlul: *„Istoria faptelor lui Mavrogheni vodă și a răsmiriței din timpul lui, pe la 1790"*; *Dionisie Eclisiarhul* — un călugăr despre care se știu lucruri puține — a scris o *cronică a întâmplărilor dintre anii 1764—1815*, în care, pe lângă multe lucruri naive, se găsesc și multe știri prețioase, privitoare la prețul: grâului, vitelor, mărfurilor, cursul banilor, felul cum se strângeau dăjdiile, și altele; și, în sfârșit, *Zilot Românul* — care înseamnă *Românul Zelos* — numele neadevărat al unui scriitor necunoscut până azi pe adevăratul lui nume, însă, unii îl socotesc a fi un oarecare *Ștefan Fănuță*, ce-ar fi trăit între 1780—1850. Acesta este cel din urmă cronicar, care ne vorbește despre *Fanarioți*. El a scris *„Domnia lui Constantin Hangerliu"*, precum și o *cronică a Munteniei*, în proză amestecată cu versuri, vorbind despre faptele petrecute între 1800—1821. Tot acest scriitor ne-a mai lăsat: *Domnia a treia a lui Alexandru-Vodă Șuțu*, *Revoluția lui Tudor* și *Adunare de stihuri* — scrise: unele în 1829, altele în 1850.

Înnaintașul poeziei românești. — Pe tărâmul mirenesc, cel mai de seamă scriitor al acestor vremuri a fost *Ienăchiță Văcărescu*, care a trăit între anii 1740—1799, ocupând cele mai înalte dregătorii. El a fost un om foarte învățat. Cunoștea mai multe limbi. Când *Alexandru Ipsilanti* își întocmi legiuirile sale, Văcărescu îi scoase în românește din pravilele bizantine, părțile de cari avea nevoie, domnitorul. El scrise în timpul liber poezii de dragoste, pe cari le cântau lăutarii acelor vremuri. Și Văcărescu s'a îndeletnicit cu Istòria; însă nu cu cea românească. El a scris între 1788—1794 *Istòria prea puternicilor împărați otomani*, care a fost publicată abia în 1860. Văcărescu mai are marele merit de a fi întocmit la 1787 și *o gramatică românească* cu titlul: *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orânduelilor gramaticii românești, adunate și alcătuite acum întâiu.*

Iată dar cum, prin zăbranicul întunerecului revărsat un veac și mai bine peste cuprinsul mult încercatei noastre țări, tot s'au mai găsit câteva făclii, cari n'au lăsat să se stingă în sufletul neamului nostru simțimintele românești și dorul de mai bine. Aceste făclii au fost menite să ardă acel zăbranic al durerii și umilinței, dând însuflețire simțirii românești să se ridice în veacul al 19-lea, mândră, puternică și strălucitoare ca un soare, răspândind lumina pe întregul cuprins stăpânit de suflarea neamului nostru!

REDEŞTEPTAREA CONŞTIINŢEI NAŢIONALE

I. REVOLUŢIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Obârşia lui Tudor. — *Tudor din Vladimiri* — pomenit în Istorie sub *numele* de *Tudor Vladimirescu* — a fost fiu de ţăran. Fiind ştiutor de carte, ajunsese logofăt boieresc în *Craiova* şi mai apoi vătaf de plai la *Cloşani*. În războiul dintre *Ruşi* şi *Turci*, între anii 1806–1812, el adună sub comanda sa o sumă de *Olteni* şi luptă de partea Ruşilor. Drept răsplată, Ruşii îl medaliară şi-i dădură gradul de *parucic* sau comandir — un fel de locotenent din zilele noastre. După mântuirea războiului fugi în *Ardeal*, de teamă să nu aibă vreun rău din partea Turcilor. La câtăva vreme însă, reveni iarăş în ţară.

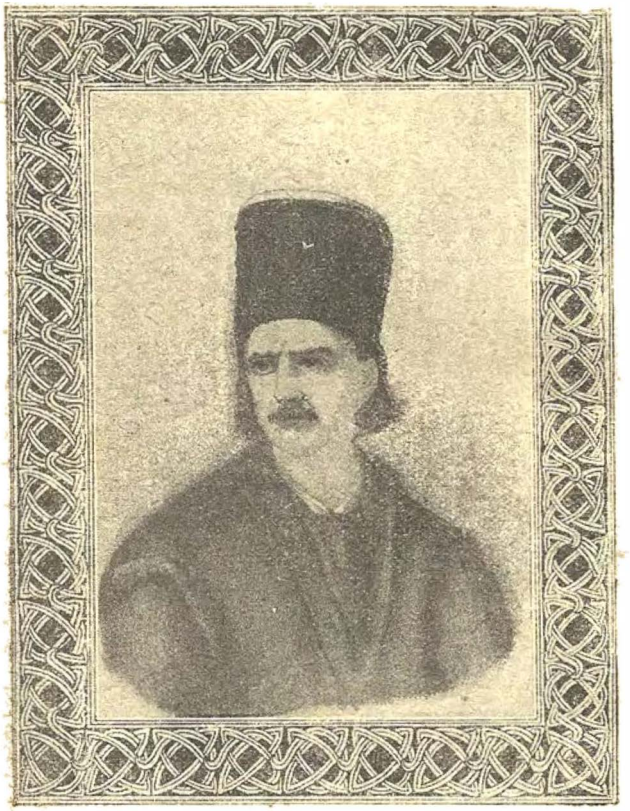

TUDOR VLADIMIRESCU

Mişcarea lui Alexandru Ipsilanti. — Prin anul 1821, un dor de libertate cuprinse toate popoarele supuse jugului turcesc. *Sârbi*, *Bulgari*, *Greci*, *Români*, toţi aveau acelaş vis: libertatea. Naţia grecească cerea sprijinul tuturor fiilor săi, spre a se ridică din umilire. Grecii de pretutindeni alergau la chemarea patriei lor. Între alţii a fost şi un oarecare *Alexandru Ipsilanti*, fiul unui voivod fanariot şi fost ofiţer în oastea muscălească. Acesta părăsi *Rusia* şi, trecând în ţările române, începù să adune pe toţi oamenii fără căpătâi, sub cuvânt că vrea să pornească luptă pentru desrobirea *Greciei* din ghiarele poporului turcesc. Aceşti derbedei — numiţi *eterişti* sau *zavergii* — jefuiră totul în calea lor, căci n'aveà cine să le stea împotrivă, ţările neavând oşti naţionale.

Mişcarea naţională a poporului român. — Imboldiţi de dorul desrobirii de sub jugul împilător al Fanarioţilor, porniră mişcări revoluţionare : atât *Moldovenii*, cât şi *Muntenii*. *Mişcarea din Moldova* fu pornită de *spătarul Sturza* din *Neamţu*. El chemă printr'o proclamaţiune pe toţi cei cari puteau purtà arme, spre a scuturà jugul fanariot. Chemarea sa nu dete roadele dorite, căci mişcarea se potoli repede, mai ales că voivodul ţării, *Mihail Şuţu*, fugise în *Ardeal*.

Mişcarea din Muntenia fu mai însufleţită. Ea fu pornită de *Tudor Vladimirescu*, care se folosi de împrejurarea că domnitorul ţării, *Alexandru Şuţu*, ultimul voivod fanariot al Munteniei, încetase din viaţă. El porni degrab din *Bucureşti*, peste *Olt*, unde răspândi

JURĂMÂNTUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

o proclamaţiune „*către tot poporul românesc din Bucureşti şi din celelalte oraşe ale Ţării-Româneşti*", chemând în jurul său pe toţi Românii în stare d'a purtà arme. Tudor plănuise la început, să-şi unească pandurii săi cu oastea *căpitanului Iordache* din garda domnească, spre a luptà împreună pentru desrobirea neamului.

Răscoala lui Tudor Vladimirescu. — La chemarea înflăcăratului *Olteanu* se adunară câteva mii de voinici, armaţi cu ce le veniseră la îndemână : puşci, topoare, sape, coase, iatagane turceşti, ciomege. Aflându-se în capul unei oştiri atât de numeroase, care vedeà într'însul pe domnul ţării, *Vladimirescu* părăsì planul de înţovărăşire cu *Iordache* şi rămase singur în fruntea pandurilor săi.

La început, răscoala se întinse numai în *Gorj* și *Mehedinți*, apoi în toate județele *Olteniei*, și, după aceea, în tot cuprinsul *Munteniei*. Cetele de arnăuți trimise de divan împotriva răsvrătitului, trecură de partea lui. Timp de o lună, oastea adunată în jurul lui *Tudor* trecu de 15.000 de oameni. El porni cu oameni săi spre *Capitala* țării, către care se îndreptaseră și zavergiii lui *Ipsilanti*. Sosind la *București*, Tudor tăbărî în câmpia *Cotrocenilor*, pe când zavergiii — cam la 3000 de oameni, sosiți cu vreo nouă zile mai târziu, tăbărîră în marginea opusă a orașului: la *Colentina*.

Mitropolitul țării și boierii rămași în București primiră pe Tudor ca pe un adevărat domnitor. Toți îi jurară credință, iar Tudor în-

PRINDEREA ȘI OMORÎREA LUĬ TUDOR VLADIMIRESCU

cepu să ieă hotărîri și să dea porunci întocmai ca un adevărat voivod. El vesti pe *Ruși* și pe *Turci*, că suflarea românească s'a ridicat împotriva stăpânirii fanariote și cerù:

1. *Să se numească domni pământeni, aleși de popor;*
2. *Să se înființeze o oștire națională;*
3. *Dările către stăpânire să fie hotărîte de adunarea poporului pe timp de șapte ani;* și
4. *Vreme de trei ani, tot norodul să fie iertat de orice dajdie.*

Ipsilanti încercă să tragă de partea sa pe inimosul român, îndemnându-l să lupte împreună împotriva Turcilor. Vladimirescu însă, îl întrebă dacă vin în urmă ajutoare rusești. Spunându-i-se că, nu,

el îi răspunse lui Ipsilanti: „*Te-ai prăpădit şi măria ta, şi ne-ai băgat şi ţara'n foc. Românii nu s'au sculat asupra împărăţiei turceşti, ci asupra domniei greceşti. Unde s'a mai pomenit ca, cărbunarul să se unească cu nălbitorul; sau lupul, cu oaia?*"

Mişeleasca ucidere a lui Tudor. — Purtarea lui *Tudor* mâniă grozav pe *Ipsilanti*, care hotărî moartea protivnicului său.

Venind ştiri că *Turcii* se apropie de *Bucureşti* spre a înăbuşi răscoala, eteriştii se retraseră spre *Târgovişte*, unde Ipsilanti se statornici ca un adevărat voivod, orânduind ispravnici peste judeţele de munte şi aruncând tot felul de dăjdii pe spinarea poporului.

Tudor se retrase spre *Piteşti*. Înainte de a porni din Bucureşti, el scrise lui Ipsilanti o scrisoare prin care-l mustră de asupririle pe cari le făceà poporului, amintindu-i că locul lui e în *Grecia*, nu în *Ţara-Românească*.

Mâniat peste fire, Ipsilanti porunci oamenilor săi, ca să-i aducă viu sau mort, pe cel ce stătea în calea ambiţiilor sale. Pe când se află tăbărît cu oastea sa la *Goleşti*, Tudor fu trădat de căpitanii săi, în mare parte *Sârbi*, şi dat pe mâinile zavergiilor conduşi de *bimbaşa Sava* şi de *căpitanul Iordache*. Pandurii lui Tudor, sătui de asprimea lui, căci ucideà fără milă pe cei ce se dedeau la jafuri, îl lăsă pradă vrăjmaşilor.

Dus la Târgovişte, Ipsilanti îl batjocori, poruncind să fie plimbat călare pe un măgar pe uliţele oraşului — zice-se, chiar despuiat — în râsul *Grecilor* şi jalea *Românilor*, cari vedeau în umilirea lui Tudor, umilirea lor însăşi. *In noaptea de 26 spre 27 Mai, 1821, cel care fusese nădejdia Românilor naţionalişti, căzù ucis mişeleşte de oamenii lui Ipsilanti, în marginea Târgovişlei.* Corpul său, ciopârţit cu iataganele, de vitejii călăi ai celui lipsit de apărare, fu aruncat: unii zic, într'un puţ părăsit; alţii, într'un iaz din apropierea oraşului.

Astfel se stinse cel ce aprinsese făclia nădejdiei de îndreptare a ţării şi poporului românese!

Sfârşitul lui Ipsilanti. — Urmărit de oştile turceşti, *Alexandru Ipsilanti* fu silit să părăsească *Târgovişlea*. El trecù în *Oltenia*. La *Drăgăşani*, zavergiii lui — la cari se mai alipiseră şi parte dintre streinii desfăcuţi din oastea lui *Tudor* — se ciocniră cu *Turcii*. Lipsiţi de orice însufleţire în luptă: parte fuiră nimiciţi, parte se risipiră: iar viteazul Ipsilanti fugi peste graniţă, căutând adăpost la *Viena*, unde se şi sfârşi după câţiva ani în cea mai cumplită lipsă.

Curmarea robiei fanariote. — Mişeleasca ucidere a lui *Tudor* dovedi *Turcilor*, că *Românii* nu se răsculaseră împotriva lor. Ei stârpiră toate cuibările de eterişti din *Muntenia* şi *Moldova*; ba se puse chiar un premiu de 15 lei pe fiecare cap de *Arnăut*, numai spre a se nimici sămânţa răsvrătiţilor. Înspăimântătoare au fost jafurile şi prăpădul revărsat peste ţară în cursul anilor 1821 şi 1822; dar cu aceste zile de jale s'a încheiat şi veacul de robie fanariotă a ţărilor române. Începând dela 1822, cele două principate căpătară dreptul de a fi cârmuite de-acum înainte iarăşi de domnitori pământeni, aleşi de popor. Cei dintâi voivozi aleşi după încheierea năvalei fanariote au fost: *banul Grigore Ghica, în Muntenia*; şi bătrânul *Ion Sandu Sturza* — om bun şi liniştit —, *în Moldova*.

DOMNIILE PĂMÂNTENE

I. DOMNIA LUI GRIGORE GHICA

Grigore Ghica, noul domnitor al *Munteniei*, luă o sumă de măsuri menite să ușureze întru câtva traiul poporului. Astfel: mai micșoră dăjdiile; rândui slujbași români în locul celor numiți de *Fanarioți*; desființă școlile grecești și le înmulți pe cele românești; înlesni funcționarea mai departe a școalei de învățături înnalte, înființată la mănăstirea *Sfântul Sava* — care veneà cam peste drum de universitatea din *București*, clădi spitale; și multe alte îmbunătățiri făcù.

GRIGORE GHICA

Nou răsboi între Ruși și Turci. — Vrăjmășia dintre *Ruși* și *Turci* nu lăsă prea îndelungată tihnă mult încercatului nostru popor. Lăcomia muscălească, de a pune ghiarele pe bietele noastre țărișoare, îndemnă pe Ruși, să născocească mereu pricini de gâlceavă Turcilor, cu cari au purtat o sumă de răsboae cea mai mare parte în cuprinsul și pe pământul țărilor românești.

In anul 1828 se iscă un nou răsboi între Ruși și Turci. Primul gând al Rușilor fu să pună stăpânire pe principate, din cari înlăturară pe domnitorii țărilor. Apoi înnaintară cu oștile până la *Adrianopol*. Turcii fură siliți să ceară pace. Intre altele, ei se îndatorară să lase țările române zălog Rușilor, până vor îndeplini toate legămintele trecute în actul de pace.

Ocupația rusească a ținut până la 1834, adică timp de șase ani. Noroc că țările avură parte de un cârmuitor priceput, care luă și multe măsuri bune, câtă vreme conduse cele două principate. Acesta fu generalul *Kiselef*. El întocmi un fel de pravilă, numită *regulament organic*, după care aveà să se călăuzească amândouă țările. Prin acest regulament se statornici: *cum să fie aleși domnitorii țărilor; cum să se întocmească legile; desființă apoi toate dăjdiile vechi, lăsând numai o singură dare pe cap de familie, câte treizeci de lei vechi pe an; rândui ca toate veniturile statului să fie întrebuințate numai la nevoi și lucrări de folos obștesc; înființă la sate cutiile sătești — un fel de casierii la cari erau îndatorați toți sătenii, să dea câte trei lei pe an; de asemenea înființă pătulele de rezervă pentru adunatul și păstratul cerealelor în anii de belșug, spre a fi îndestulare în vremuri de secetă; înființă 12 carantine și 132 pichete cu un serviciu medical pentru a ferì poporul de ciumă și holeră; încurajă negoțul; îngriji de drumuri; făcù porturi la Galați, Brăila și Giurgiu; organiză justiția; desființă pedeapsa cu moarte; orândui oștirea; înființă școli; statornici legăturile dintre proprietari și săteni.*

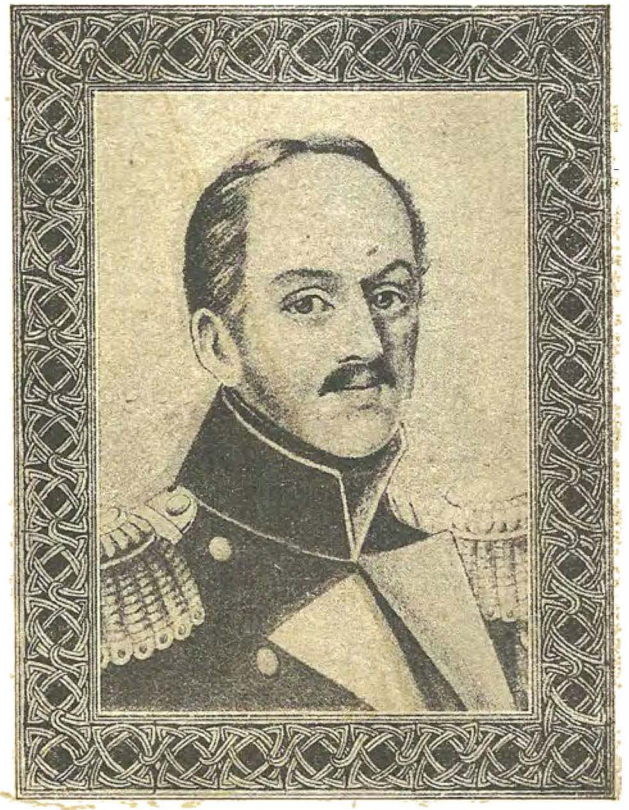

GENERALUL KISSELEF

Boierilor li se dădură o sumă de drepturi, însă nici-o îndatorire; ba erau scutiți chiar și de biruri. In schimb, poporul de jos plăteà toate angaralele, fără a aveà nici măcar dreptul de a se adăpà din lumina învățăturilor mai înnalte, drept păstrat tot pentru boierime. In vremea lui Bibescu, obștească adunare vru să ridice lui Kiselef un monument. El cerù ca suma de 15.000 galbeni, ce trebuià cheltuită cu monumentul, să fie dată pentru lucrări de folos obștesc. Din acești bani fu făcută mai târziu șoseaua Kiselef din București.

2. DOMNIA LUI ALEXANDRU GHICA

Înțeleapta cârmuire a lui Alexandru Ghica. — In 1831, *Turcii* mântuiră de plătit *Rușilor* datoria de război. Țările române fură golite de oștile muscălești și căpătară dreptul de a fi cârmuite jarăș de voivozi pământeni. De rândul acesta fu pus în domnia Muntenici, în Martie, 1834, *Alexandru Ghica*, fratele lui *Grigore Ghica*, cel numit după înlăturarea Fanarioților. Acest voivod căută să ducă mai departe, spre folosul și binele obștesc, munca începută de fratele său. El se îndeletnici cu buna orânduire a țării, potrivit vederilor *regulamentului organic*, care rămăsese pravila de căpetenie a celor două principate. Luă măsuri să se refacă orașele dela *Dunăre: Severinul, Turnu-Măgurele, Giurgiu, Călărașii* și *Brăila*; înființă o sumă de sate în tot cuprinsul țării; încurajă munca pământului, din rodul căruia vindeă peste hotare; rândui o chibzuită adunare și folosire a veniturilor mânăstirești; luă măsuri să se înjghebeze o oștire națională; orândui paznici la sate — așa numitele *caraule;* înființă școale, repară și clădi biserici, și multe alte fapte bune făcu. Tot subt el se făcu un început de desrobire a țăranilor.

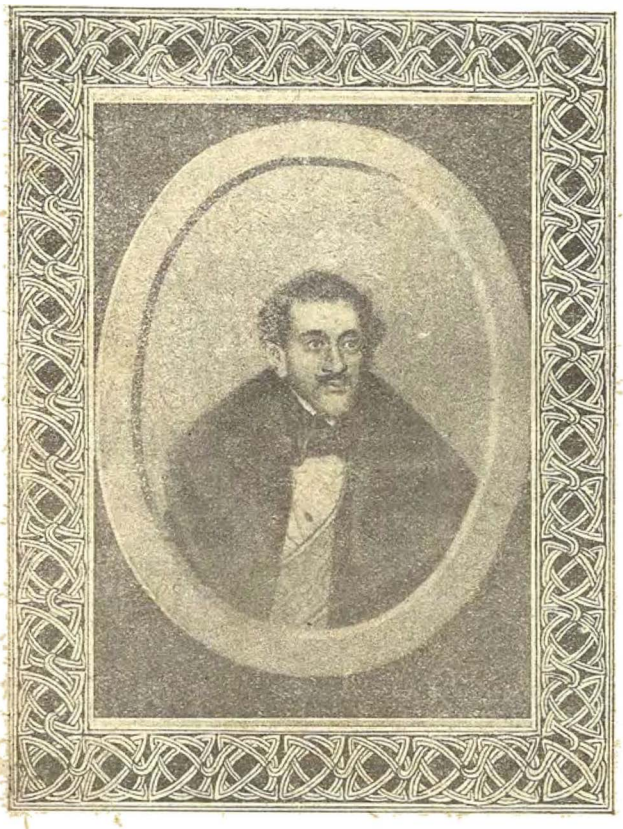

ALEXANDRU GHICĂ

După opt ani de înțeleaptă cârmuire, la 7 Octombrie, 1842, fu scos din domnie, după stăruința Rușilor — cu toate că fusese ales pe viață. Aceștia îl învinuiră că înnăbușise mișcarea revoluționară a *Bulgarilor*, cari pregătiau la Brăila o răscoală armată împotriva Turcilor, pentru liberarea țării lor de sub jugul păgân. In locul său, obștească adunare alese pe *Gheorghe Bibescu*.

3. DOMNIA LUI GHEORGHE BIBESCU

In pragul unei noui mișcări naționale. — *Gheorghe Bibescu* veni la cârma țării la 2 Ianuarie, 1842, ales de obștească adunare. El luă frânele domniei cu dorința de a-și pune toată dragostea și priceperea în slujba binelui obștesc. Om tânăr, trăit la *Paris* în vederile democratului popor francez, se apucă cu multă râvnă, să aducă bună orânduială în trebile țării. Deși aveà multe de înghițit din partea *Rușilor*, cari, prin consulul lor dela *București*, se amestecau în toate treburile și daraverile ce nu-i priviau, *Bibescu* își urmă răbdător planul său de muncă pentru binele țărișoarei sale. Potrivit regulamentului organic, care rânduià să se înființeze: școli primare, școli centrale orășănești și școli pentru învățături înnalte în cele două capitale ale principatelor, el încurajă din toate puterile sale desvoltarea învățământului. Sufletul mișcării culturale din aceste vremuri fu *Ioan Heliade Rădulescu*, fostul școlar al lui *Gheorghe Lazăr*—plămăditorul sufletului românesc în timpul premergător revoluției lui *Tudor Vladimirescu*. In cursul domniei sale, Bibescu luă unele măsuri, cari-l făcură să aibă neînțelegeri cu obștească adunare.

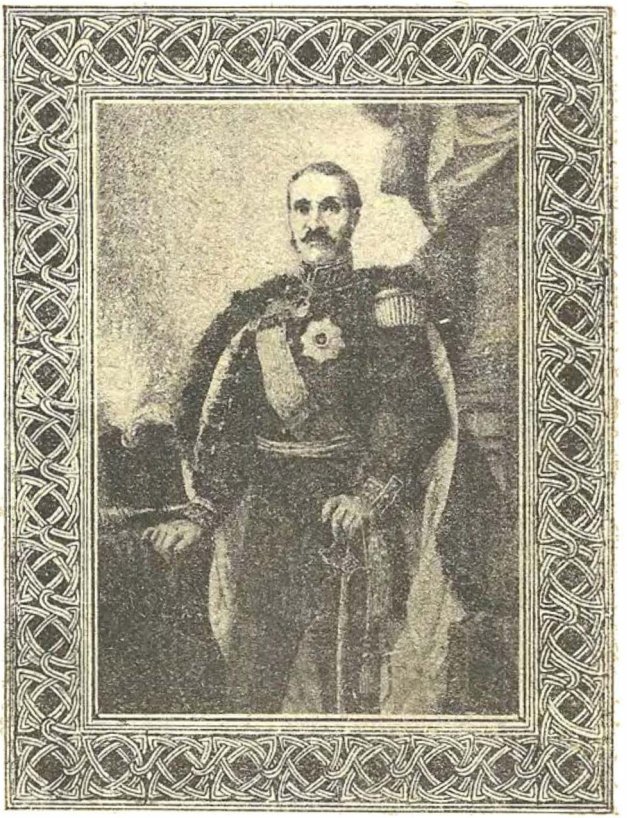

GHEORGHE BIBESCU

Sătui de neîncetatul amestec rusesc în toate trebile principatelor, boierii și poporul se ridicară cu îndârjire împotriva asupritorilor, cu atât mai mult, cu cât în sufletul norodului începuse a încolți nădejdia împlinirii unui nou vis național: *unirea celor două principate într'un singur stat, cu o singură căpetenie.*

4. MIŞCAREA REVOLUŢIONARĂ DIN ANUL 1848

Începutul mişcării. — Revoluţia franceză din 1848, care înlocui regalitatea prin republică — ridicând pe *Ludovic-Napoleon Bonaparte* la cârma *Franţei*, pe care o transformă după patru ani, *la 2 Decembrie, 1858*, iarăşi în imperiu —, avù răsunet asupra întregei *Europe*. Mare parte dintre boierii români, cari în deceniile din urmă începuseră a se adăpă la isvoarele de lumină ale culturii franceze, se simţiră şi ei luaţi de curentul vremii, cu atât mai mult, cu cât aveau pricini binecuvântate, să fie nemulţumiţi de starea ţării lor.

In ziua de *9 Iunie, 1848*, partidul tinerilor boieri, adunat la *Islaz*, în *Oltenia*, hotărî înlocuirea regulamentului organic printr'o *constituţie naţională*, alcătuită de *Ioan Heliade-Rădulescu* şi răspândită în toată ţara. Totdeodată numiră un guvern provizoriu — sau vremelnic, alcătuit din: *Ion Heliade-Rădulescu, Ştefan Golescu, Cri-*

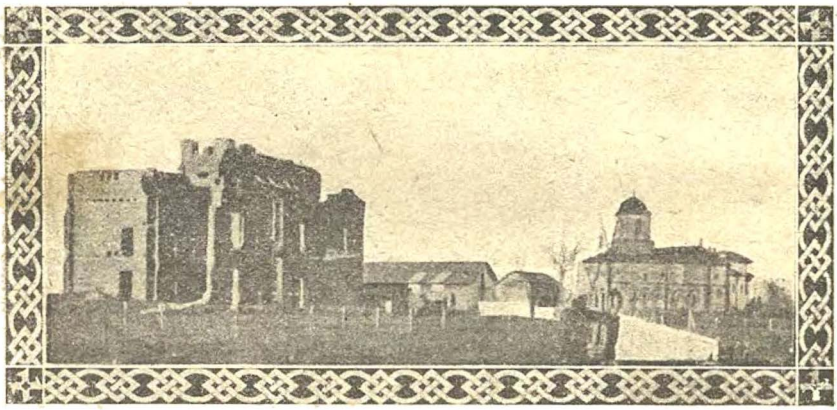

RUINELE PALATULUI DELA BĂNEASA, AL LUI BIBESCU VODĂ

stache Tell, căpitan Nicolae Pleşoianu şi preotul Radu Şapcă. Apoi, în fruntea unor trupe de ostaşi, cari se dăduseră de partea revoluţionarilor, porniră spre *Craiova*, unde rânduiră slujbaşi credincioşi revoluţiei. De aci merseră la Bucureşti, unde, pe *câmpia Filaretului*, numită de atunci şi *câmpia Libertăţii*, fură cetite şi primite de popor cele *douăzecişidouă de puncte ale nouei constituţii*. Vodă Bibescu fu silit să semneze noua pravilă, jurând că de-acum înnainte se va conduce în cârmuirea ţării numai după cele scrise într'însa. Temându-se însă, de urgia muscălească, se retrase din domnie şi, lăsând ţara în seama revoluţionarilor, fugì în *Ardeal*. La cererea stăruitoare a *Ruşilor*, oştile turceşti trecură *Dunărea*, ca să potolească răscoala. Poporul îndârjit împotriva Ruşilor, sparse încăperea în care erà păstrat regulamentul organic, îl puse într'un dric tras de cai îndoliaţi şi, prohodindu-l ca pe mort, îl trecù pe la palatul consulului rusesc, iar de aci, îl duse în piaţa oraşului, unde fu rupt foaie cu foaie şi aruncat în foc.

Lupta din dealul Spirei cu Turcii. — Odată cu intrarea oștilor turcești în țară, și guvernul provizoriu și-a luat drumul peste graniță. Pătrunzând în *București*, *Turcii* cerură pompierilor din *dealul Spirei*, să le predeà cazarma. Aceștia nu se supuseră, spunând că n'au poruncă să facă acest lucru. Atunci se iscă o luptă în toată regula între *Români* și Turci, în care se dovedi că vitejia Românului nu fusese înnăbușită de veacurile de robie. Turcii cuceriră cazarma, dar cu foarte mari jertfe. Acest fapt s'a petrecut în ziua de *13 Septembrie, stil vechiu, 1848.*

Altă ocupație rusească. —Cu toate că se restatornicise liniștea în

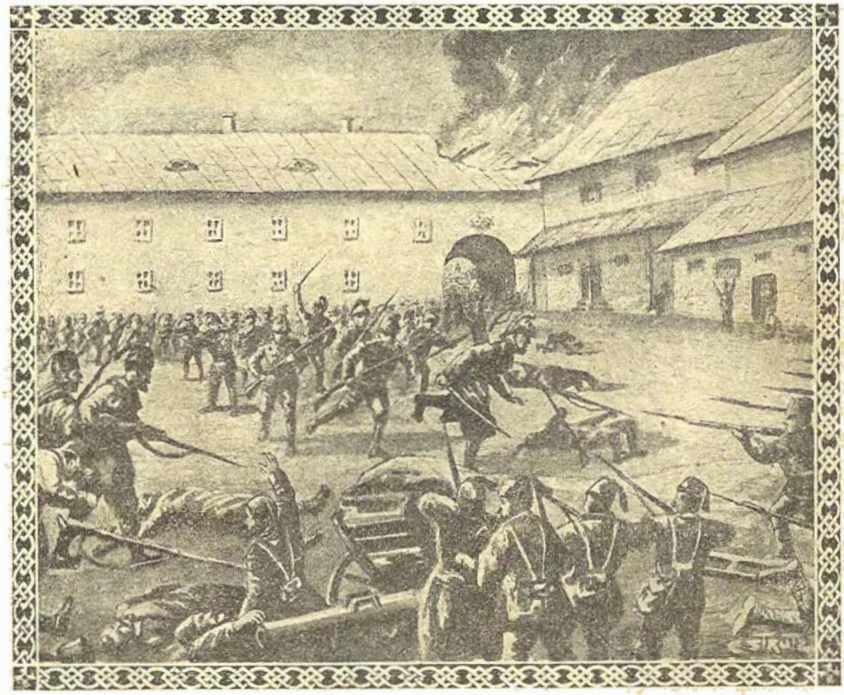

LUPTA POMPIERILOR ROMÂNI CU TURCII IN DEALUL SPIREI LA 13 SEPTEMBRIE, 1848

țară, *Ruții* găsiră în lupta din *dealul Spirei* pricină să se așeze din nou în țările române, sub cuvânt că vin să potolească răscoala.

In sfârșit, prin înțelegerea dela *Balta-Liman* se hotărî ca : *de-acum înnainte, domnii să nu mai fie aleși de popor, ci de Poartă, în înțelegere cu Ruții, pe timp de șapte ani ; regulamentul organic să rămână legea de căpetenie a țării ; obștestile adunări să fie înlocuite cu niște divanuri — ad-hoc — alcătuite din câțiva boieri și câțiva clerici ; pentru apărarea granițelor țărilor : și Ruții, și Turcii să lase în principate între 25—35.000 de oameni fiecare ; doi însărcinați cu puteri fără margini : unul rusesc, altul turcesc, să supravegheze actele domnilor.*

Această plagă a durat peste bietele țări până la încheierea *războiului din Crimeia*: între *Ruși*—de-o parte, și *Turci, Englezi, Francezi și Italienii din Sardinia*—de cealaltă parte.

5. CEL DIN URMĂ DOMN AL MUNTENIEI

Barbu Știrbei. — In urma înțelegerii dela *Balta-Liman* fu numit domn al *Munteniei principele Barbu Știrbei*—fratele lui *Gheorghe Bibescu*, înfiat însă de *boierul olteau Știrbei*. Noul domnitor urcă treptele tronului cu gândul de a porni țara pe calea îndreptării. El redeschise școalele, cari încetaseră a mai funcționă din pricina împrejurărilor; înființă: o școală de meșteșuguri, alta de inginerie, una pentru militari; îngriji de oștire și de starea poporului de jos. Nefiind însă părtaș al ideilor noui democratice, el nu îngădui niciunuia dintre revoluționarii fugiți peste hotare, să se reîntoarcă în țară. Știrbei avù o domnie foarte turburată din pricina neîncetatelor sâcâieli ale reprezentanților ruși și turci.

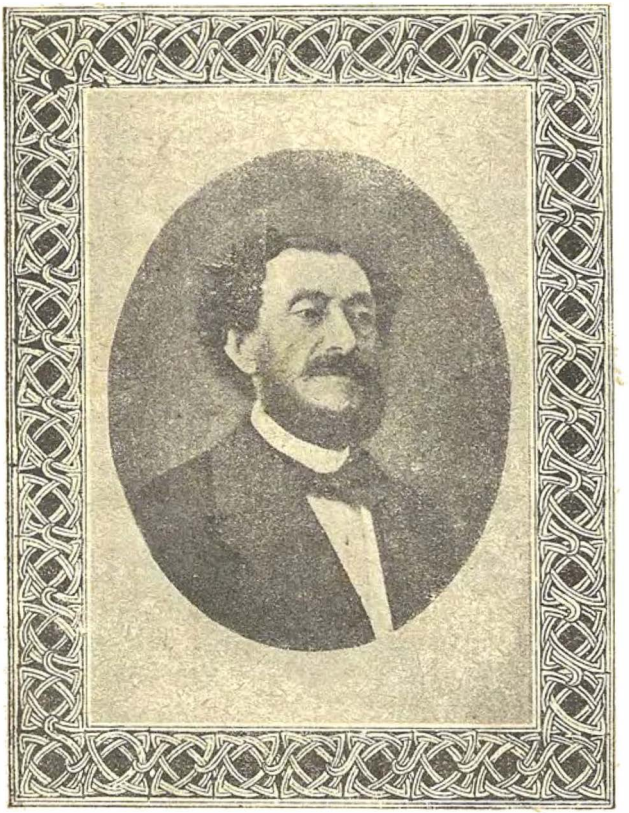

BARBU ȘTIRBEI

Iarăș ocupație rusească. — In 1853, *Rușii*, cari retrăseseră din principate o parte din oști, ocupară din nou țările române cu planul de a le ține zălog până ce *Turcii* vor limpezi chestia *Sfântului Mormânt*, asupra căruia ridicaseră pretenții de stăpânire: atât catolicii—susținuți de *Franța*, precum și ortodocșii, în frunte cu clerul grecesc—susținuți de *Rusia*. In acelaș timp, Rușii cerură Turcilor o sumă de foloase. Cum Turcii nu putură împăcă toate cererile rusești, lucrurile ajunseră la război. In ajutorul Turcilor veniră: *Englezii, Francezii și Ita-*

lienii din Sardinia, cari sfătuiseră mai înnainte pe sultan, să nu împlinească pretenţiile împăratului muscălesc.

Ruşii se văzură nevoiţi, în 1854, să părăsească principatele. In locul lor însă se aşezară oştile nemţeşti ale *Austriacilor*, cari vânau, şi ei, foloase depe urma acestui războiu, în caz când Turcii ar fi fost bătuţi.

Luptele dintre cele două tabere vrăjmaşe s'au dat la *Sebastopol*, pe pământul *Crimeii*. Oştile ruseşti — după o îndârjită împotrivire — fură sdrobite; iar Ruşii au fost nevoiţi să ceară pace.

Tratatul dela Paris. — Inţelegerea asupra condiţiilor păcii se făcù la *Paris, la 18 Martie, stil vechi — 30 Martie, stil nou — 1856.* Prin această înţelegere — numită *tratatul dela Paris* — se hotărî ca: *Nici un stat să nu poată avea corăbii de războiu în mareq Neagră. Rusia să nu mai aibă nici un amestec în trebile religioase ale Creştinilor din imperiul turcesc. De asemenea, să nu mai aibă drept a se amestecà în nicium chip, în trebile principatelor dunărene, cari trec sub protecţia celor şapte mari puteri ale Europei: Anglia, Franţa, Sardinia, Prusia, Austria, Turcia şi Rusia: să întoarcă Moldovei partea de jos a Basarabiei, alcătuită din judeţele: Cahul, Bolgrad şi Ismail; precum şi gurile Dunării, cari vor trece în grija celor şapte puteri, în ce priveşte întreţinerea.*

Se mai hotărî ca o comisie de împuterniciţi să meargă la *Bucureşti* spre a află dorinţele poporului român, după care să se statornicească noua organizare ce se va da principatelor.

ZORILE UNIRII CELOR DOUĂ PRINCIPATE

1. DIVANURILE SAU ADUNĂRILE AD-HOC

Caimacamii principatelor. — După zile grele şi pline de grozave amărăciuni; după ocupaţii streine, războae, foamete, lăcuste, ciumă, holeră şi alte năpăstii îndurate de mult încercaţii noştri strămbuni: nişte zări noui părură a se deschide neamului românesc.

Popoarele cele mari din apusul *Europei* îşi coborîră urechea la păsurile norodului nostru.

Potrivit tratatului din *Paris*, *Turcii* numiră în principate câte un caimacam — adică locţiitor de domn — până ce poporul se va rosti asupra dorinţelor sale. In *Muntenia* fu numit fostul domnitor, *Alexandru Ghica* — *un dârz susţinător al unirii* celor două principate —; iar în *Moldova*, *Niculae Vogoridi* — un înstreinat de păsurile poporului, o curcitură greco-bulgărească, poftitor de domnie, care luptă din răsputeri ca unirea să nu se înfăptuiască.

Sub supravegherea lor se făcù alegerea celor două *divanuri ad-hoc*, alcătuite din: boieri, clerici şi ţărani.

Gândurile şi planurile lui Vogoridi nu isbutiră. Lucrările lui, cari înfăţişau ţara ca protivnică unirii, fură anulate în urma stăruinţei puterilor Europei; iar la a doua alegere a divanului mol-

dovenesc, făcută în chip cinstit, toți aleșii, în frunte cu mitropolitul țării, au fost pentru unire.

Dorințele poporului. — *La 7 și 9 Octombrie, 1857, cele două adunări: din Iași și din București, votară, fără niciun glas protivnic, următoarele punctе, cari înfățișau dorințele poporului român:*

1. Autonomia celor două principate, cu respectarea: drepturilor, legilor și pământului lor, potrivit vechilor înțelegeri avute cu împărăția turcească.

2. Unirea Munteniei și Moldovei într'un singur stat, subt o singură cârmuire, cu numele de România.

3. Capul țării să fie un prinț ales dintr'o familie domnitoare streină, cu dreptul de a fi moștenit de fiii săi, cari vor trebui să fie crescuți în legea poporului român.

4. Guvern constituțional cu o singură adunare obștească, aleătuită din reprezentanții tuturor categoriilor de cetățeni.

Hotărîrile puterilor europene. — Luând cunoștință de dorințele poporului român, reprezentanții puterilor europene, adunați la *Paris*, fură de păreri deosebite. *Franța, Rusia, Sardinia și Prusia: susțineau dorințele Românilor; Turcia și Austria: le combăteau cu cea mai mare îndârjire; iar Anglia înclină mai mult spre Turcia.*

In sfârșit, după multă ciorovăială și tocmială îndelungată, la *7 August, stil vechi, 1858*, se ajunse la o hotărîre mijlocie:

1. *Țările române să nu fie unite, dar să poarte numele de* **„Principatele-Unite ale Moldaviei și Valahiei".**

2. *Fiecare țară să aibă câte un domn deosebit, cu guverne deosebite și cu capitale deosebite.*

3. *Armatele să fie deosebite, însă cu aceeași organizație în amândouă principatele. Drapelele, deși deosebite ca alcătuire, să fie ornate cu o panglică albastră la fel în ambele țări.*

4. *Unitățile de măsură să fie aceleași în amândouă principatele.*

5. *O adunare alcătuită din reprezentanții celor două țări surori va avea reședința la Focșani, cu însărcinarea de a întocmi legile cerute de buna mers obștesc. Tot la Focșani va fi și o curte de cassație a ambelor principate, unde să se facă ultima judecată a pricinilor din întregul cuprins al țărilor unite.*

Măsuri premergătoare alegerilor. — Invoiala sau *convenția din Paris* mai statornici, ca, pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrilor puterilor europene, să se numească în fiecare principat câte o *căimăcămie* alcătuită *din câte trei persoane*, și anume: din *președintele divanului domnesc*, din *marele logofăt* — cum ar fi primul ministru din zilele noastre —, și din *ministrul de interne, aflați în slujbă în anul 1856*. Aceștia erau datori să ieă toate măsurile spre a se puteà face alegerea noilor domnitori cât mai grabnic.

In *Muntenia* fură numiți: *Emanoil Băleanu, Ioan Manu* și *Ioan Al. Filipescu* — toți oameni hotărîți împotriva unirii și luptând: — primii doi — pentru alegerea lui *Gheorghe Bibescu*; iar *Filipescu* pentru a prințului *Barbu Știrbei*.

In *Moldova* au fost numiți: *Ștefan Catargiu, Anastasie Panu* și *Vasile Sturza*. Dintre aceștia, singur Ștefan Catargiu se împotri-

vià cu îndârjire la săvârșirea unirii, ca unul ce râvnea la domnia Moldovei. Truda lui fu zadarnică și strigătele sale către vrăjmașii țării rămaseră fără răsunet. Impiedecând prin îndărătnicia lui lucrările căimăcămiei, fu îndepărtat și înlocuit cu *I. A. Cantacuzin.*

Alegerea din Moldova. — Lucrările adunării din Moldova începură în ziua de *28 Decembrie, 1858*, prezidate, în ziua întâia, de *logofătul Petrache Roset-Bălănescu*; iar după aceea, de *mitropolitul Sofronie. Erau peste patruzeci de candidați la domnie.* In ajunul zilei hotărîte pentru alegere, toți deputații luară înțelegere, să voteze numele *colonelului Alexandru Ioan Cuza*, și se ținură de vorbă.

In ziua de 5 Ianuarie, 1859, Alexandru Cuza fu proclamat domn al Moldovei, ales cu 48 de voturi, fără nici un glas protivnic. El depuse îndată jurământul în fața adunării obștești și a țării. Din acel moment, însărcinarea căimăcămiei încetă; iar vrednicii ei reprezentanți — *Vasile Sturza* și *Anastasie Panu* — se retraseră dela putere, cu sufletul plin de mulțumire că sbuciumările lor pentru apărarea intereselor patriei au fost încununate de isbândă.

Alegerea din Muntenia. — In *Muntenia*, alegerea fu zădărnicită și amânată de boierii cari făceau parte din partidul național. Ei țineau să afle cine fusese ales în *Moldova*, spre a fi ales și în *Muntenia. Alegerea lui Cuza a fost primită cu multă bucurie de acest partid.* Boierii naționaliști aveau însă o mare greutate de învins. Alegii divanului muntean erau pentru candidatura lui *Bibescu.* Spre a puteà înrâuri asupra hotărîrii alegătorilor, la *23 Ianuarie, 1859*, în ajunul alegerii, pe când se făceà cercetarea titlurilor și drepturilor deputaților cari urmau să voteze alegerea domnitorului, ei adunară în *dealul Mitropoliei* o sumă de norod bucureștean. Atâtată de naționaliști, mulțimea începù să strige sgomotos, că vrea ca domn pe vodă Cuza. A doua zi, la *24 Ianuarie, stil vechi, sau 6 Februarie, stil nou*, căimăcămia rândui ca poporul să fie împiedecat de a mai turbură adunarea. Din zorii zilei fu adusă armată, căreia i se porunci să tragă în grămadă. *Colonelul Vlădoianu*, care erà înțeles cu căpeteniile partidei naționale, nu urmă ordinul caimacamilor și lăsă poporul să înconjoare adunarea divanului. In mulțime se aflà un foarte mare număr de măcelari. Aceștia, scoțându-și cuțitele, le ascuțeau în chip sgomotos sub ferestrele camerei adunării, strigând: „*Vrem pe vodă Cuza!*"

Ingroziți de petrecerea ce-i așteptà afară, *deputații* nu se mai gândiră niciunul la Gheorghe Bibescu, și *votară cu toții pe Alexandru Ioan Cuza.*

In chipul acesta, *unirea țărilor surori*, cu toată îndârjita împotrivire a vrăjmașilor întregirii neamului românesc, *fu săvârșită; iar Alexandru Ioan Cuza a fost fericitul de al cărui nume s'a legat acest fapt măreț din viața poporului nostru.*

Cu acest act, isvorît din patriotismul boierilor iubitori de neam și țară — ale căror nume fie veșnic binecuvântate —, se închide Istòria despărțită a aceluiaș popor, desbinat în două țări, datorită: vitregiei vremurilor, ambițiilor deșarte ale căpeteniilor și urii vrăjmașe a vecinilor haini.

STAREA POPORULUI ROMÂN DELA PRĂBUŞIREA DOMNIEI FANARIOTE PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

1. CERCETĂRI ASUPRA VIEŢII OBŞTEŞTI

Roadele revoluţiei lui Tudor. — Revoluţia lui *Tudor Vladimirescu* fu o dovadă din partea poporului, mai ales a poporului de jos, că spiritul naţional, buciumat de cărturarii neamului, începuse a pătrunde în sufletul unei mari părţi a norodului românesc. E

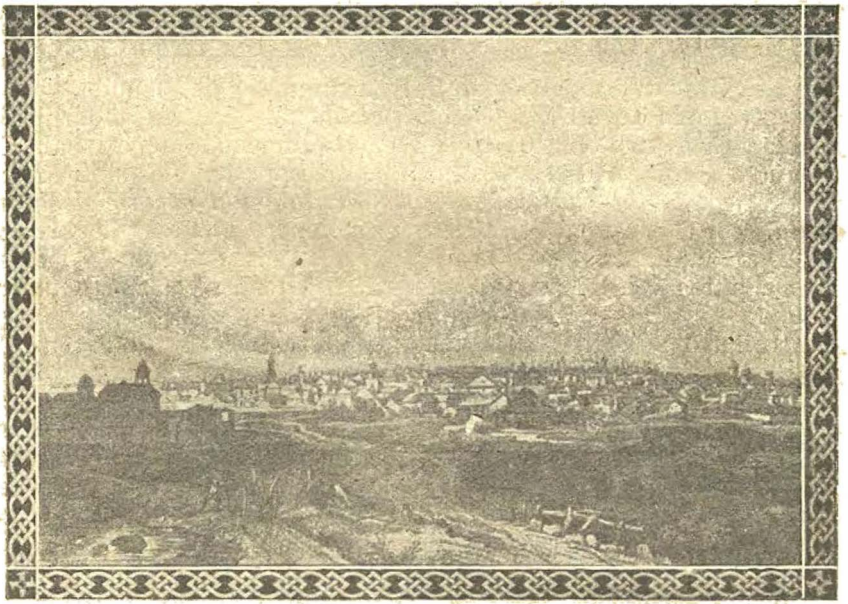

O VEDERE A BUCUREŞTILOR DE ODINIOARĂ

drept că această revoluţie nu aduse numaidecât o prea mare schimbare în viaţa obştească a ţăranului român, însă ea avù meritul de a sădi în popor sămânţa ce avea să dea naştere mai târziu acelui puternic simţimânt naţional din care a răsărit ideia *unităţii neamului*, înfăptuită, *în parte*, sub domnia lui *Alexandru Ioan I Cuza*, şi *în total*, sub fericita domnie a *M. S. Regelui Ferdinand I-u al României*.

Vecinii poporului român. — Rânduită de soartă să fie veşnic frământată de războaele dintre *Ruşi* şi *Turci*, mai având şi nenorocul să cadă mai bine de un veac sub robia amară a *Fanariotilor*: ţara şi poporul nostru pătrunseră în veacul al 19-lea încă dormitând în neguroasa noapte a ignoranţei sau neştiinţei, a de-

spotismului sau domniei bunului plac, a decăderii morale sau destrăbălării revărsată din *Orient* peste cuprinsul pământului românesc. După toate acestea, mai avurăm nefericirea să fim împresuraţi de trei împărăţii — *Austria*, *Rusia* şi *Turcia* al căror vis de toate zilele erà înghiţirea celor două ţărişoare româneşti: *Muntenia* şi *Moldova*. In râvna lor pentru împlinirea acestui vis, îşi căutau neîncetat gâlceavă unii, altora, din fiece lucru de nimic, doar că vor puteà pune mâna pe noi. De-aci, o sumă de războae se ţinură lanţ pe pământul nostru, care fu menit să rabde jafurile: când ale unora, când ale altora, când ale tuturora. Săcâit, chinuit, disprețuit: bietul popor de jos ajunsese să-şi piardă

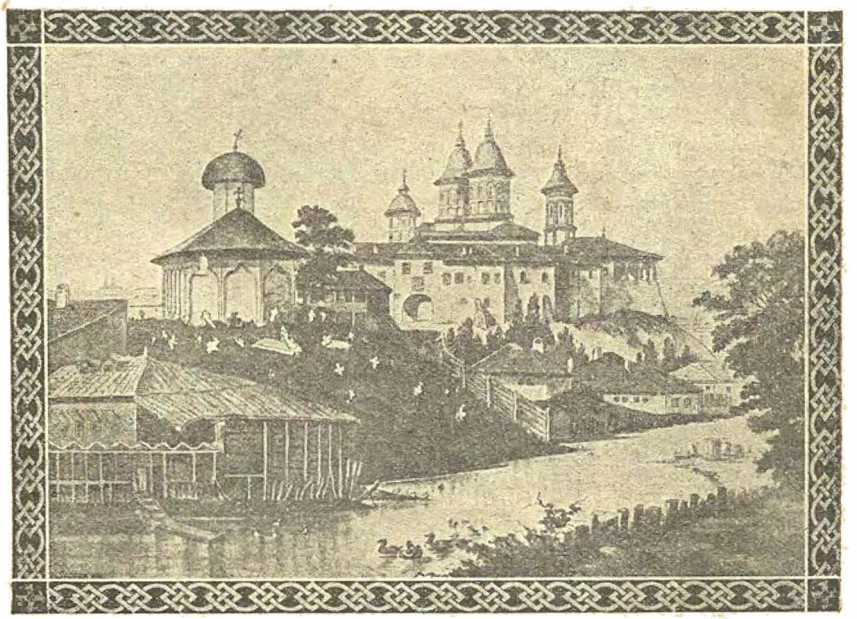

BISERICA LUI BUCUR ŞI MANĂSTIREA RADU-VODĂ
DIN BUCUREŞTI

orice pic de mândrie, orice simţ de demnitate. Se învăţase cu umilinţele şi cu robia, şi o prea repede schimbare în bine, poate ar fi simţit-o ca o povară, nefiind pregătit pentru o astfel de stare.

Influenţa rusească în principatele române. — Dintre cele trei împărăţii din preajma lui, poporul român înclină mai mult spre împărăţia rusească, prin faptul că aveà aceeaş credinţă ca şi a lui. Spre *Austriaci* nu se simţià atras, fiind papistaşi sau catolici; iar de *Turci* — pe cari-i socoteà păgâni — erà sătul până peste cap.

In urma unui războiu victorios, *Ruşii* isbândiră să-şi întindă

puterea în ţările române şi, gândind că nu vor mai plecă niciodată, începură să alcătuiască legi — cum fu *regulamentul organic*, să înfiinţeze felurite aşezăminte de folos obştesc, să facă oarecare rânduială şi să uşureze întru câtva viaţa poporului.

E adevărat că în urma revoluţiei lui *Tudor*, ţările române căpătaseră dreptul să fie cârmuite de domnitori pământeni, cu puteri nemărginite asupra supuşilor lor; aceşti domnitori însă, erau la cheremul reprezentanţilor turceşti şi ruseşti, de voinţa cărora se frângeà orice hotărîre, care nu le-ar fi fost pe plac. Iată dar cum poporul tremurà de teama lui vodă; iar vodă dârdâià de frica streinilor.

Sfatul ţării. — *Obştească adunare*, alcătuită din 41 de membrii numiţi de domnitor dintre oamenii săi, nu ieşià din porunca stăpânului ţării. Părerile sfetnicilor erau bune, numai dacă vodă vroià să ţină seamă de ele; încolo, sfatul trebuià să vrea: nu ce socoteà el că e bun, ci ceea ce ştià că doreşte vodă. Acest sfat al ţării — asemănător camerii din zilele noastre —, puteà fi desfiinţat după voia consulului rusesc, care erà mai presus de voivod.

Împărţirea poporului în bresle şi pe clase. — Poporul erà împărţit în *cinci bresle*, şi anume: *a călugărilor şi a preoţimii, a boierilor, a negustorimii şi a meseriaşilor întruniţi în corporaţii, breasla plugarilor* şi *breasla Ţiganilor*.

Breslele, la rândul lor, se împărţeau în *şaptesprezece clase*, şi anume:

In *clasa întâia* intrau *domnitorii* şi fiii lor, numiţi *beizadele*.

In *clasa doua* intrau boierii de primul rang, ca: *başi-boierii, marii bani, marii logofeţi ai dreptăţii, marii spătari* — cum ar fi miniştrii de răsboi, şi *marii logofeţi ai credinţei*. Din această clasă erau aleşi: domnitorii ţării, miniştrii şi înnaltul divan, fără a li se cere altă pricepere şi capacitate, decât să aibă o barbă respectabilă şi să fie cu *caftan* — un fel de anteriu de mătase, cu mâneci largi, care se dădeà de obiceiu: voivozilor de către sultan la punerea lor în domnie, iar de către voivod se dădeà boierilor, când îi întăreà în vre-o dregătorie a ţării.

In *clasa treia* veniau boieri tot de rangul întâi, adică: *marii vistieri* — cum ar fi miniştrii de finanţe, *marii postelnici* — cum ar fi miniştrii palatului, şi *vornicii de poliţie* — păstrătorii bunei orânduieli în lăuntrul ţării.

In *clasa patra* veniau boierii de a doua mână, adică: *marii cluceri* — purtători ai cheilor şi rânduitori ai petrecerilor domneşti, şi *marii paharnici* — cei cari turnau de băut domnitorului la masă.

In *clasa cincea* intrau alt rând de boieri de mâna doua, adică: *serdarii* — căpetenii ale oştilor, *pitarii* — mai marii cuptoarelor domneşti, şi *conţopiştii* — scriitorii domneşti, un fel de secretari.

In *clasa şasea* intrau întâiul rând de boieri mai mici sau boierinaşi, adică: *boieri de neam* — urmaşii boierilor din clasele mai înnalte, cari erau *scutiţi de bir şi de bătae*, precum şi cei cu *boierie ereditară* — care treceà din tată 'n fiu.

In *clasa şaptea* intrau boierinaşii de mâna doua: *postelnicii cu drepturi de boieri de neam*, a căror boierie ereditară însă, se întindeà numai până la fii.

In *clasa opta* intrau boierinaşii de mâna treia: *mazâlii scutiţi de bir* — urmaşii boierilor de neam, scăpătaţi sau căzuţi în scârba domnului. Locul lor erà între boieri şi moşneni sau răzeşi.

In *clasa noua* intrau *cei ce aveau îndeletniciri libere* — numiţi *oameni cu deosebit caractir* —; erau scutiţi de bir, dar nu şi de bătae, când căděau în vre-o vină.

Toate clasele pomenite până acum erau socotite slugi credincioase ale lui vodă. *Pe unele aveà dreptul să le bată numai domnitorul*, cu *topuzul* — un fel de buzdugan sau măciucă scurtă având o umflătură la unul din capete; *pe altele, zapciii*, cu *pilul* — un fel de pisălog — îmbrăcat în catifea; şi 'n sfârşit, pe *cei mai de jos, ciohodarii* — adică mai marii peste papucii şi ciubotele domnitorului — cu falanga îmbrăcată în roşu. *Falanga* erà un fel de butuc în care se prindeau picioarele celui ce urmà să fie bătut la tălpi, de obiceiu cu nuele. Acest soi de pedeapsă erà foarte mult folosit în timpul *Fanarioţilor*. Pedeapsa falangei a fost desfiinţată în vremea guvernării lui *Kiseleſ*.

După cele nouă clase boiereşti, veneà *breasla negustorilor*, împărţită în *patru clase*, în cari intrau şi cele *două obştii evreieşti*.

Clasa birnicilor — cei cari duceau în spinare toate greutăţile şi angaralele ţării — regulate şi neregulate — se bucurau numai de privilegiu, ca, în vre-un caz de vină, să nu poată fi bătuţi decât numai până la 25 de nuele pe pielea goală la o singură bătae, iar nuiaua să nu fie mai groasă ca un deget. Peste aceştia erau tari şi mari, dela vodă până la cel din urmă epistat depe moşiile boiereşti, cari, pentru regularea intereselor lor şi ale stăpânilor lor, aveau la îndemână pe *dorobanţii stăpânirii*.

Apoi mai veneau:

Clasa Ţiganilor de vatră — robi —, a căror valoare erà preţuită după priceperea şi meşteşugul fiecăruia.

Clasa Ţiganilor de lae, cari, potrivit statornicirilor din regulamentul organic, preţuiau până la doisprezece galbeni sufletul.

Clasa netoţilor — adică a Ţiganilor unguri, despletiţi şi nepieptănaţi, cari pribegeau din loc în loc, pârjolind lumea cu hoţiile or. Aceştia fură robiţi mai târziu, fiind plătiţi de vistierie, câte zece galbeni sufletul.

Apoi mai erau: *breslaşii* — cei cari făceau parte din vre-o breaslă deosebită de a negustorilor, de pildă: *breasla cioclilor, a călicilor*, etc.; *companiştii* — cei ce făceau parte dintr'o tovărăşie negustorească; *scutelnicii* — cei scutiţi de dări; *posluşnicii* — slujitorii boierilor şi ai mânăstirilor, cari de asemenea erau scutiţi de dări către stat, fiind îndatoraţi la alte angarale faţă de cei pe cari-i slujiau; şi alte categorii de oameni mai erau.

Cinstea boieriei. — Boieriile se dădeau cu alai deosebit. Cel ridicat în rang boieresc erà îmbrăcat de vodă, cu *caftan*, chiar la curtea domnească, în sala divanului; apoi i se aduceà cal dom-

nesc la scară şi erà plimbat prin târg cu tămbălău mare: cu *meterhaneaua* — un fel de muzică militară — înnainte; cu *suitaruł* sau măscăriciul — caraghiosul domnesc, însărcinat să întreţie bunul chef al lui vodă — îmbrăcat în strae de paiaţă, călare, în fruntea alaiului; cu *ciohodari*, jurîmprejur; şi cu altă lume de cinste.

Până şi semnăturile boiereşti aveau greutate diferită unele faţă de altele. Semnătura unui *clucer de curte* până la semnătura de *serdar* preţuià cât şase semnături de-ale oamenilor de rând; a unui *boier de divan* — sfatul domnesc — preţuià cât douăzeci-şipatru de semnături de rând; iar semnătura unui *boier haleà din prolipendadă* — adică boier de mâna întâia, aflat în slujba statului [1]) — preţuià cât patruzeci de semnături de rând.

Incă din timpul robiei fanariote, mai rămăsese ici-colo urme de obiceiuri, de cari azi ne vine să râdem, în ce priveşte felul de arătare a respectului celor mici, faţă de cei mari. Astfel: un boier de clasa III-a, când întâlneà pe un boier de clasa I-a, îi sărutà poalele anteriului; iar boierul de clasa II-a sărutà mâna celui de clasa I-a. Boierii de clasa I-a, singurii cari aveau dreptul să poarte barbă, când se întâlneau se sărutau pe bărbi, ca semn de prietenie şi respect. Cât de mult s'a schimbat lumea, de-atunci şi până astăzi!

Impărţirea dreptăţii. — In ce priveşte *justiţia*, aceasta erà lăsată la cheremul judecătorilor. Cea mai mare neorânduială domneà pretutindeni. Nu se ţineà seamă de soroace, de dreptatea împricinaţilor, dreptate care erà dată după hatâr, şi potrivit plocoanelor duse judecătorilor. Rânduiala judecăţilor erà hotărîtă de fiecare împărţitor al dreptăţii după cum îl tăià capul. Unele pricini nu erau judecate cu anii. Soroacele date nu erau respectate, putându-se schimbà mai în urmă, după interesul unuia sau altuia dintre împricinaţi. Cărţile de judecată se întocmeau după trecere de luni de zile, cu adaosuri, cu răsături şi de multe ori nesemnate nici chiar de judecători; iar còpiile după aceste cărţi de judecată intrau în mâinile celor ce aveau nevoie de ele la câte doi ani şi chiar mai mult, după darea hotărîrii. Ceeace dovedeà şi mai grozav ticăloşia felului de a se da dreptatea în acele vremuri, e şi faptul că deseori se întâmplà ca la înfăţişare să se dea hotărîrea în favorul unui împricinat, iar după aceea, sentinţa să fie întocmită în favorul celuilalt împricinat, care pierduse.

Procesele se tărăgănau cu anii, şi stăteau nedeslegate cu miile; iar norodul, amărît, se frământà de colo-colo, sbătându-se s'ajungă odată la sfârşit. Erà grozav!

Starea învăţăturii. — Invăţământul public stăteà şi mai rău. Ici-colo, câte-un preot sau câte un dascăl mai inimos adunà în jurul lor, fie în tinda bisericii, fie aiurea, pe cei doritori să înveţe slovele, plătiţi fiind de părinţii copiilor, după puterile fiecă-

[1]). *Boier haleà* se numià acela care aveà slujbă în stat; *boier paià* se numià acela care aveà numai vre-un rang de cinste, fără să fie în slujba stăpânirii; iar *boier mazil* se numià cel scos din slujba statului.

ruia. Din lipsa de pricepere a celor ce făceau pe învățătorii, precum și din pricina multelor buchi cari erau folosite pe vremuri la scrierea graiului românesc, cartea se învață cu multă anevoință. Nepriceperea bieților școlari sau greutatea lor de cap, căută să fie lecuită cu bățul, care, neavând ochi, lovià pe cel neînvățat pe unde se nemereà; apoi mai erau o sumă de alte pedepse dureroase și umilitoare, cari făceau pe copil să se 'ngrozească de școală și de învățător. Unele dintre pedepsele de acest soiu mai sunt și astăzi în cinste pe-alocurea; însă, încetul cu încetul, tind să dispară, lăsând școalei toată strălucirea de care se cade să fie înconjurat acest templu al luminării noroadelor!

In acele vremuri, cărturarii erau așa de rari, încât abia la o mie de inși, dacă se găsea — nu un știutor de carte, ci un cunoscător al buchiilor, să le slovenească. In 1834, în toată *Muntenia*, după catagrafiile vremii, abia erau 2000 de școlari, și poate nici atâția. De învățătură mai înnaltă, nici pomeneală! Visul oricărui cărturar al timpului erà să poată ceti *Psaltiria* și cărțile bisericești;.... și atât!

Starea bisericii. — Credința ajunsese pe mâini rele. Infățișătorii lui Dumnezeu pe pământ, stăpâniți mai mult de setea de pricopseală, decât de împlinirea sfintei lor îndatoriri, zăceau în neștiință și robiți de tot soiul de patimi și superstiții. Preoția decăzuse cu totul.

Nu mai erà preoțit cel ce dovedeà însușiri vrednice de călăuzitor al sufletelor, ci acela care aveà punga mai plină, chiar dacă n'ar fi știut pic de carte. Din pricină că preoțimea se bucurà de multe drepturi pe cari nu le aveau oamenii de rând, mulți urmăreau să ajungă preoți fără gândul de a servi Domnului, ci numai spre a scăpà de anumite angarale. De aceea, erau multe sate în cari n'aveai loc de preoți, deși foarte mulți nu cunoșteau boabă de carte.

Cinul călugăresc erà alcătuit mai tot din *Greci*, cari au stăpânit mânăstirile românești multă vreme după prăbușirea domniei fanariote. Plini de fățărnicie, speculând credința norodului cu ajutorul celor sfinte, minținд pe cei cu stare, înșelând pe cei nevoiași, roși de nesățioasa sete de aur: duceau o viață de trândăvie și de destrăbălare, de neînchipuit. Gândul lor nu mai erà la cele sfinte, ci la tot soiul de mijloace rafinate: cum să-și trăiască viața în chip mai plăcut. Având pe mâini sute și mii de moșii făcute danie mânăstirilor de către voivozii și boierii evlavioși, ci căutau să scoată cât mai mulți bani din sudoarea bieților țărani depe moșiile mânăstirești: atât pentru împăcarea poftelor lor, cât și spre a îmbuibà pe patronii lor dela mânăstirile din *Sfântul Munte* — pe atunci în *Turcia*.

Poporul erà încătușat în potopul de rânduieli statornicite de oamenii bisericii, fără ca ei înșiși să respecte aceste rânduieli. Păzirea tuturor posturilor de peste an, închinăciuni cu îngenuncheri și mătănii până la pământ, precum și-o mulțime de alte porunci ale bisericii: trebuiau să fie împlinite de către drept-

credincioşi, în timp ce nimeni nu se gândeà la halul de înjosire şi umilire în care zăceà bietul norod de jos, ţinut în robie şi vândut ca vitele la obor de către cei cari se întreceau să se arate lumii — ca fariseul din *Sfânta Scriptură* — că împlinesc toate poruncile legilor bisericeşti.

Morala creştină a vremurilor se reduceà la: *ură*, *zavistie*, *pismă şi răutate*. Acestea erau virtuţile practicate de cea mai mare parte a celor de sus.

Pedepsirea vinovaţilor. — Temniţele şi închisorile erau lucru de spaimă. Vai de capul celor ce-ajungeau în beciurile *spătăriei!*[1]). *Armăşeii*[2]) erau adevăraţi călăi. Chinuiau pe cei închişi, după

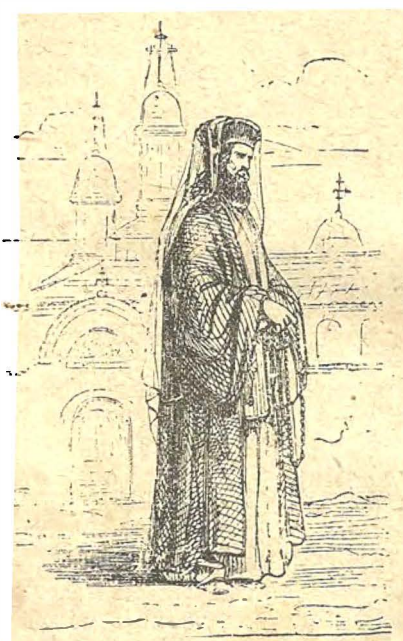

UN CĂLUGUR DEPE VREMURI

O CĂLUGĂRIŢĂ DE ALTĂDATĂ

cheful şi cruzimea sufletului lor. Osândiţii nu primiau hrană dela stăpânire. Ei cerşeau trecătorilor, cu mâinile întinse prin gratiile închisorilor, un codru de pâine, să nu moară de foame. Cei bănuiţi de vre-o vină erau la fel trataţi, ca şi cei osândiţi pe bună dreptate.

---

[1]). *Spătăria* erà clădirea în care-şi aveà cancelaria *spătarul* — comandantul oştilor şi care clădire slujeà: şi de cazarmă, şi chiar de arsenal; şi aveà şi rolul unei prefecturi de poliţie din zilele noastre. *Marele spătar* erà comandantul de căpetenie al oştirilor şi un fel de general de cavalerie.

[2]). *Armaş mare* se numià ministrul de răsboi depe vremuri. El erà comandantul artileriei şi împlinitorul condamnărilor la moarte. In seama lui erau închisorile şi călăii. *Armăşeii* erau ostaşii cari ascultau de poruncile sale.

Vinovații, după ce petreceau în beciurile spătăriei, de, s'o spună și morților, erau scoși afară, legați cu mâinile la spate, despuiați până la brâu și plimbați prin piețe și pe străzile târgului, sub loviturile nemiloase ale dorobanților, cari-i băteau cu bice sau cu nuele, de la țâșneà sângele prin piele; iar cel osândit, după fiecare lovitură trebuià să strige: „*Cine-o face ca mine, ca mine să pațî!*"

Negustorii înșelători sau faliți erau țintuiți de urechi la stâlp, în batjocura trecătorilor. De asemenea, și ei erau nevoiți să strige: „*Cine-o face ca mine...!*"

Pedepsele nu se dădeau după mărimea vinei, ci după rangul făptuitorului. O vină, pentru care un om de rând ar fi fost aruncat în fundul ocnelor pe viață, un boier de viță o ispășeà prin surghiun la vre-o mânăstire, unde nimic din plăcerile vieții nu-i lipseà, decât libertatea d'a merge unde voiește.

DOROBANȚI ROMÂNĂȚENI

Dregătoriile și armata. — Ca și în timpul *Fanarioților*, slujbele statului a junseseră marfă de negustorit. Nu erà pus în dregătorie cel vrednic și priceput, ci cel care dădeà mai mult.

Cât despre armată, nici ea nu stăteà mai pre sus de celelalte întocmiri ale statului. Ostașii erau rău îngrijiți, prost și bălțat îmbrăcați, neplătiți la vreme și, în deobște, mai deloc. Ofițerii mai mici, la fel de prost erau priviți și tratați. Cei mai mulți făceau pe epistații pe moșiile ofițerilor mai mari în grad. De regulă, mai toți își primeau lefurile cu întârzieri de câte 7—8 luni, și chiar mai mult, de oarece cassierii din acele timpuri țineau banii asupră-le, spre a-i da cu dobânzi mari zarafilor și feciorilor de bani gata.

Negustorii vremurilor acelora. — Comerțul erà pe mâinile: *Grecilor*, *Armenilor* și *Ovreilor*, din pricină că băștinașii nu s'ar fi putut îndeletnici cu această ramură bănoasă a ocupațiunilor omenești:

boierii ar fi socotit o înjosire pentru ei să fie negustori ; iar țăranii, robiți, nu puteau să facă negustorie, de oarece n'aveau libertatea trebuitoare. Așa că, pe tărâmul negoțului, lupta se dădeà între cele trei națiĭ pomenite mai sus.

Starea drumurilor. — De șosele și căi de comunicație bine întreținute, prin țară, nici pomeneală nu erà ! Orașele se deosebiau de sate doar prin clădirile lor mai răsărite nițel deasupra pământului. Străzi așternute cu piatră nu se pomeneau pe nicăieri. Doar în București erau câteva ulițe podite cu blăni de lemn, din care pricină li se ziceau și poduri ; de pildă : *podul Mogoșoaei — calea Victoriei* de azi ; *podul Beilicului*, zis și *podul lui Șerban vodă ; podul Târgului-de-Afară — calea Moșilor* de azi, care se legà cu drumul *Târgoviștei ; podul Calicilor — calea Rahovei* din timpul nostru ; și *podul de Pământ* — cam pe unde e *calea Plevnei* — numit astfel fiindcă nu erà podit cu blăni de lemn, ci acoperit cu pietriș și moloz adus depe la diferite dărâmături. Podurile acoperite cu blăni aveau prin mijloc, pe dedesubt, șanțuri adânci de 8 palme domnești — adică un stânjen sau cam doi metri —, și largi de șase palme. Intr'însele se scurgeau apele depe poduri, iar vara miroseau tare urît. Aceste șanțuri mergeau : unele până la *Dâmbovița* — fie la *vadul Sacagiilor dela Slătari*, fie la *vadul Sacagiilor dela Curtea-Veche* — adică palatul domnesc depe vremuri, care veneà pe o colină destul de înnaltă, prin partea pe unde este astăzi *hotelul Dacia*, și se întindeà pe o mare suprafață, cu clădiri întărite și ziduri de cetate, — iar alte șanțuri mergeau : ori în *lacul Cișmigiului*, ori în *lacul Filaretului*.

DOROBANȚUL DE ALTĂDATĂ

Și șanțurile, și *gârla Dâmboviței*, și *lacurile Bucureștilor* : erau adevărate cuiburi de boale.

Viața casnică. — In ce privește viața obștească, legăturile casnice dintre soți erau mult mai strânse ca'n zilele noastre. Soția aveà un deosebit respect pentru soț ; și copiii, tot astfel, pentru părinți. Despărțirile sau divorțurile erau rare. Cu venirea armatelor streine în țară, obiceiurile cele bune începură să dispară ; iar destrăbălarea și luxul puseră încetul cu încetul stăpânire pe sufletul celor de sus — căci cei de jos, aproape n'aveau apa după ce s'o bea.

Imbrăcămintea depe vremuri. — Imbrăcămintea erà cum nu se poate mai împestriţată; însă, pe deasupra tuturora, stăpânea gustul oriental, adus de *Turci* şi de *Greci*. Erà atâta bălţătură pretutindeni, că aproape nu găseai doi inşi înţoliţi la fel. Culorile, cusăturile, găitănăria: erau aşa de felurite, că te uimeau prin neasemănarea lor. *Mintene; şalvari; fermenele* sau scurteici cu blană sau fără blană — cusute cu fir sau cu găitane; *giubele* — un fel de haine largi ce se purtau de boieri pe deasupra anterielor; *căciuli* de toate felurile şi formele; *işlice* sau căciuli boiereşti în patru colţuri, de postav — diferind în mărimi după rangul purtătorului; *binişe* — un fel de haine boiereşti, cu mânecile despicate şi îmblănite pe de mărgini — folosite: atât de bărbaţi, cât şi de femei,

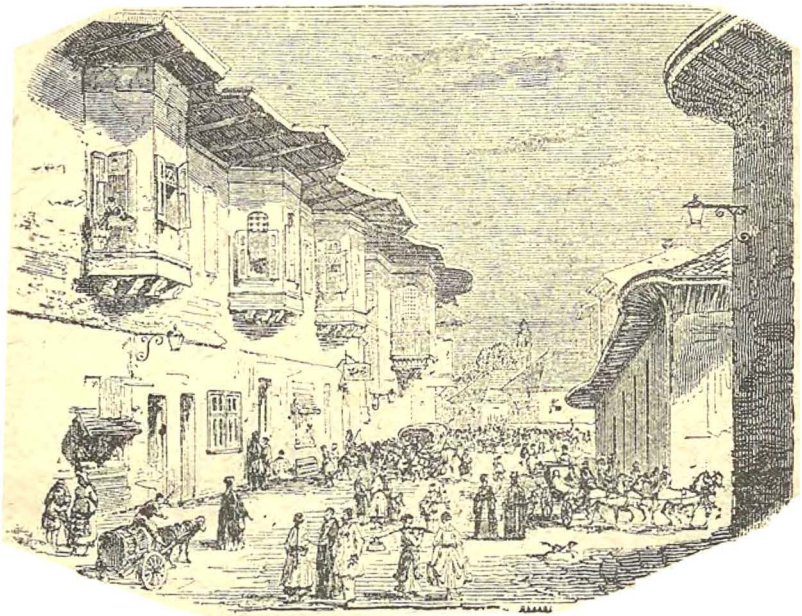

O STRADĂ DIN BUCUREŞTII DE ALTĂDATĂ

la parăzi şi la prasnice mari; *ceacşiri roşii* — un fel de şalvari cam până pe subt genunchi; *anterie* — un fel de haine boiereşti, lungi, pe cari boierii le îmbrăcau deadreptul peste cămaşă; *malotele* — mantale femeieşti, căptuşite cu blănuri scumpe: acestea şi multe altele, alcătuiau îmbrăcămintea boierilor şi oamenilor cu dare de mână, depe vremuri.

Intr'o adunare de lume de toate rangurile, vedeai o împestriţătură de haine, de nu le mai dădeai de căpătâi. Când e vorba de cucoane, ca şi 'n zilele noastre, erà o întrecere, cari mai de care să fure ochii: cu luxul, cu îmbrăcămintea şi cu frumuseţea lor. Mai aşezate erau femeile negustorilor şi ale celorlalţi oameni din clasa de mijloc, cari nu se luau la întrecere cu boieroai-

cele, cum se întâmplă azi, când femeile de jos sunt mai luxos înveşmântate decât cucoanele de neam mare, cari au început, ele acum, să se îmbrace simplu şi fără pretenţii.

In mijlocul acestei împestriţături începuse să răsbească încetul cu încetul şi aşa zisele *haine nemţeşti*, cari se deosebiau isbitor de îmbrăcămintea timpului, folosită în ţara noastră. Chiar şi cucoanele mai de lumea nouă începuseră să se îmbrace după moda venită dela *Paris*.

Stările sufleteşti ale poporului. — In astfel de împrejurări, multe

IMBRĂCĂMINTEA BĂRBĂTEASCĂ DE ALTĂDATĂ

din simţimintele obşteşti, foarte înrădăcinate astăzi în sufletul norodului, pe atunci nici nu erau pricepute. *Patriotismul* erà o vorbă fără noimă. Gândul de căpetenie şi dorinţa fruntaşilor ţării erà întinderea stăpânirii muscăleşti şi peste pământul românesc. Visul *unirii*, dorul de *independenţă* şi însufleţirea pentru *românism*: erau niste simţiminte încolţite doar în câteva capete, cari isbutiră, după multă trudă, să le răspândească, răsădindu-le în inimile celor ce începeau să vadă starea ticăloasă a norodului.

Părere obştească sau *opinie publică* — după cum îi zicem azi —, nu se pomeneà. Nimănui nu i-ar fi trăsnit prin cap să se împo-

trivească rânduielilor stăpânirii. Toţi erau supuşii plecaţi ai domnitorului, care tăià şi spânzurà, după cum îi erà cheful. Ţara

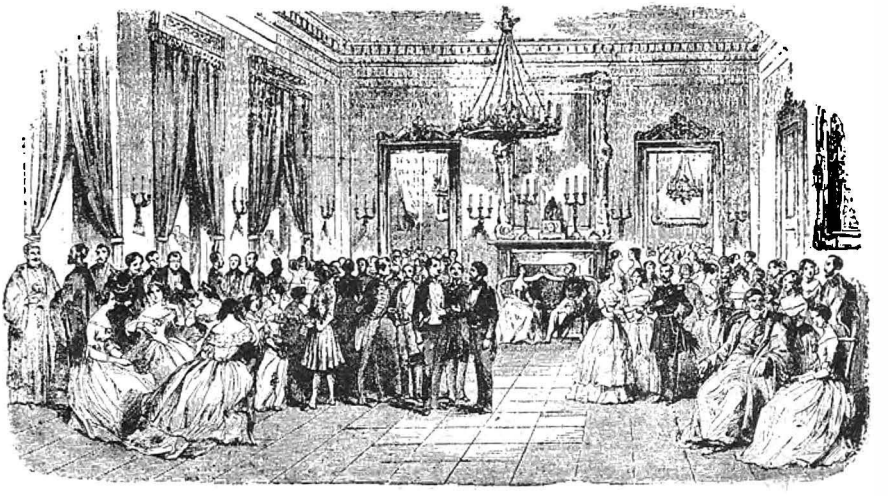

O PETRECERE LA CURTEA LUI GHEORGHE BIBESCU

erà socotità ca un fel de moşie a lui vodă, aşa că el o oblăduià după cum îi erà vrerea.

Şi în acele vremi, ca şi astăzi, cel ce ţinteà să ajungă ceva, trebuià să se adăpostească sub pulpana unui sprijinitor sau pro-

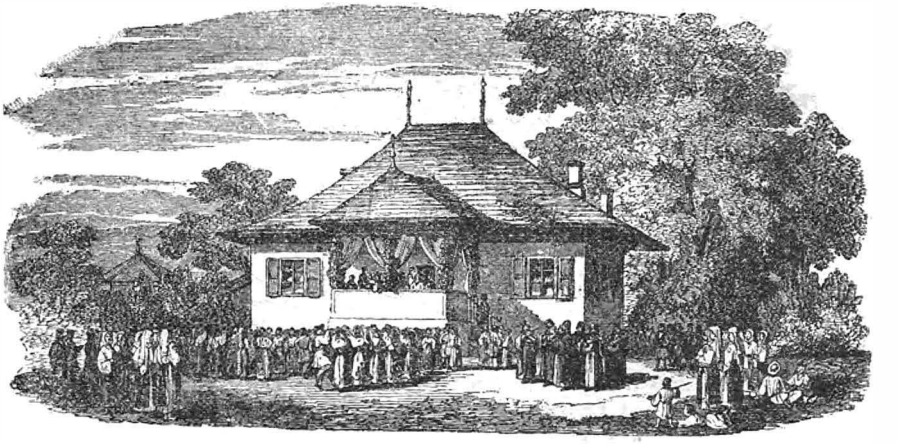

O PETRECERE ŢĂRĂNEASCĂ LA UN CONAC BOIERESC

tector, care-l chiverniseà dându-i vre-o slujbă sau — cum se mai ziceà : şi atunci, ca şi azi — *„un ciolan de ros...”* pe care-l rodeà, vorba ceea, de..., nici praf din el nu mai rămâneà !

Iată dar, în puţine cuvinte, care era starea poporului, după prăbuşirea domniei Fanarioţilor! Multe lucruri din acele vremuri s'au dus, dar şi multe — mai ales din cele rele — dăinuiesc încă şi'n zilele noastre! Veni-va oare vre-o vreme, când se va zice şi de cele rele de astăzi, c'au fost, dar nu mai sunt?!... Cine poate să ştie?!...

2. MIŞCAREA CULTURALĂ PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

Noui curente culturale. — Începutul veacului al 19-lea găsi *limba, elenă* în cea mai strălucită desvoltare a ei: atât în *Muntenia*, cât şi'n *Moldova*. Din umbra acestei străluciri se ridicară, mai întâi sfioase, iar mai apoi pline de cea mai îndârjită îndrăsneală, trei vlăstare de acelaş soiu, trei curente noui, cari, având acelaş isvor de naştere, aceeaş origină, nu numai că nu se împotriviră unul altuia, ci se înfrăţiră în aşa chip, cum nici nu s'ar fi putut bănui. Aceste trei curente au fost: *cel român* — născut în pământul sfânt al ţării acesteia, după răposarea *curentului slavon; cel latin* — născut la fraţii din cuprinsul *Ardealului*, curent care a desvoltat şi întărit conştiinţa naţională, sădind şi răspândind în sufletul *Românilor* mândria şi dragostea de neam; şi, în sfârşit, *cel francez*, care a avut o influenţă hotărîtoare asupra desvoltării curentului român într'o astfel de măsură, încât a înnăbuşit degrab pe cel elen sau grecesc, făcându-l să se ducă după răposatul curent slavon.

PRINCIPESA MARIA BIBESCU IN VEŞMINTE ORIENTALE

Influenţa franceză. — Despre influenţa sau înrâurirea latină vom vorbi când ne vom ocupă de puternica mişcare culturală din Ardeal. Acum să ne oprim puţin asupra curentului sau influenţei franceze. Acest curent a pătruns în principatele române pe două căi. Pe una a mers până pe la 1820; iar pe cealaltă, de-atunci încoa.

Prima cale a fost așternută chiar de *Grecii* fanarioți, veniți în țară, în frunte cu vodă. Aceștia, în calitate de dragomani ai *Turciei*, trebuiau să știe limba franceză, care era pe vremea aceea singura limbă vorbită de către diplomații țărilor, adică de oamenii cari aveau pe mâna lor trebile popoarelor și buna înțelegere dintre neamuri. Fiii Grecilor învățau și ei, la rându-le, această limbă, având profesori aduși într'adins pentru limba franceză — unii veniți chiar din *Franța*. Câțiva domnitori, ca : *Nicolae Caragea* și *Alexandru Mavrocordat*, au avut chiar secretari francezi.

Boierii români, mai ales cei deka curtea domnitorului, cărora

JUPÂNIȚE MUNTENCE IN STRAE ORIENTALE

le plăceau să maimuțărească tot ceea ce vedeau la Grecii pripășiți în țară, începură a imitâ și ei pe vodă. Unii puseră fiilor lor profesori de franțuzește, alții își trimiseră copiii la învățătură, chiar în *Franța*.

Revoluția cea mare, franceză, care înnălță, în ziua de *21 Septembrie, 1729*, republica pe ruinele regatului, făcù să se împrăștie în *Europa* o sumă de pribegi francezi, purtând cu ei făclia culturii patriei părăsite. După aceea, ridicarea Franței, sub *Napoleon-cel-Mare, Bonaparte*, înnălță numele poporului francez, ale cărui cuceriri uimiseră omenirea, contribuind totdeodată la răspândirea : ideilor, obiceiurilor și limbii franceze.

Datorită acestor împrejurări, graiul francez își deschise calea în principate.

In sprijinul acestei limbi surori au mai venit și *Ruși*, cari, încă din vremea *împărătesei Elisabeta*, între 1741—1762, începuseră să admire cultura și poporul francez, a cărui limbă pătrunsese și la curtea rusească. Sub *Caterina a II-a*, între 1762—1796, influența franceză ajunsese așa de puternică, încât în toate așezămintele de căpetenie ale *Rusiei* se vorbiă numai franțuzește.

Cu prilejul războaelor turco-ruse, petrecute pe pământul ță-

IMBRĂCĂMINTEA FEMEIASCĂ DE ALTĂDATĂ

rilor române, între 1768 și 1774, apoi la 1806, după aceea la 1812, precum și în timpul ocupației dintre 1828 și 1834, ofițerimea rusă, care erà stăpânită de duhul francez, sădi și mai adânc în sufletul boierimii române, cu care începuse să aibă strânse legături, dragostea de cultura franceză. Cum Rușii pronunțau franțuzește mult mai bine decât Grecii, ei îndrumară învățarea corectă a acestei limbi. Tot datorită lor pătrunse în sufletul boierimii române gustul pentru tot ce erà de obârșie franceză. Jocurile sau dansurile franțuzești, muzica franceză, îmbrăcămintea după moda franțuzească, mobila franceză, cetitul cărților literare

franţuzeşti, cu un cuvânt, mai tot ce venea din Franţa: puse stăpânire pe gustul boierimii din cele două principate, înlesnind astfel naşterea înclinării de a cunoaşte ei înşişi, mai de aproape, sufletul şi civilizaţia poporului francez. Curentul acesta ajunse aşa de puternic, încât, nu după multă vreme, civilizaţia şi cultura franceză prefăcu cu totul rostul celor două ţări române.

Dinicu Golescu. — Curentul francez se întări şi mai mult prin mijlocirea tinerilor români întorşi din *Paris*, unde se duseseră să-şi desăvârşască învăţătura. Printre aceştia au fost mulţi fii de boieri şi de oameni cu dare de mână, dar au fost şi unii tineri din norodul de jos, întreţinuţi pe cheltuiala statului. Ba s'au găsit şi oameni în vârstă, cari s'au simţit ispitiţi, să cunoască popoarele din apusul Europei, şi au plecat la drum pe cheltuiala lor. Dintre aceştia, vrednic de pomenit este *Constantin Radovici din Goleşti* — cunoscut mai mult sub numele de *Dinicu Golescu*, mort în 1828. El colindă multe ţări din *Apus* în cursul anilor 1824, 1825 şi 1826. In timpul călătoriei îşi însemnă tot ce văzuse, precum şi simţimintele ce-i revărsaseră în suflet cele văzute. In 1826, el tipări aceste însemnări, cari înfăţişează o valoare foarte mare pentru cultura vremii. Ispitiţi de bogăţia literaturii franceze, Românii începură şi ei să simtă nevoia unei literaturi naţionale. Mişcarea culturală românească începu cu traducerea lucrărilor franceze de seamă, apoi veni imitaţia bucăţilor streine cu cuprins interesant, şi, în sfârşit, începu să răsară şi lucrări originale insuflate de literatura franceză.

Iancu Văcărescu. — Pe tărâmul poeziei, s'a deosebit la începutul veacului al 19-lea, boierul *Iancu Văcărescu*. Şi el a fost unul dintre cei cari s'au adăpat la luminile culturii şi simţimintelor franceze. Văcărescu a stat mai mulţi ani la *Paris*. Venit în ţară a căutat să răspândească în sufletele boierimii mândria de neam şi frumoasele simţiminte ale demnităţii naţionale. Insărcinat la 1818 de *Ion Caragea* vodă, alcătuitorul pravilei sau codului ce-i poartă numele, să scrie o prefaţă pentru legiuirile adunate şi rânduite de dânsul, Văcărescu scrise în versuri „*La pravila ţării!*" în care, proslăvind vremurile de mărire ale strămoşilor, şi jelind pe cele de ticăloşie şi umilire din timpul său, îşi arătă dorinţa reîntoarcerii timpurilor de-odinioară. Lui vodă nu-i plăcu alcătuirea lui Văcărescu, de oarece despre el nu suflase nici o vorbă, aşa că rămase pravila fără precuvântare. *Codul lui Caragea* a fost folosit ca lege de căpetenie a ţării până la 1861, când fu înlocuit de *Cuza vodă* prin alte legiuiri alcătuite după codul francez al lui *Napoleon*.

Iancu Văcărescu traduse multe scrieri literare franceze, dar alcătui şi multe lucrări originale, plăsmuite de el, isvorîte din mintea şi simţirea lui. Ii plăceau mai mult alcătuirile în versuri, şi, mai cu dinadinsul, cele de dragoste.

Gheorghe Lazăr [1]. — Un curent puternic şi sănătos, de cultură

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Gheorghe Lazăr*, în „*Cartea mai'or Români*" din această lucrare.

națională, a pornit în *Muntenia*, Ardeleanul *Gheorghe Lazăr*. Acest mare luminător al neamului s'a născut într'o umilă casă țărănească din satul *Avrig*, în *Transilvania*, la anul 1779. El a fost cel mai mic fiu dintre cei cinci copii ai părinților săi: *Gheorghe* și *Maria*. Datorită sprijinului baronului *Bruckenthal*, proprietarul Avrigului, Lazăr putù să-și urmeze învățătura în școlile mai înnalte din *Cluj* și *Viena*. Pe când se află la Viena, în al doilea an al facultății de teologie, se încinse războiu între *Austriaci* și *Francezi*. Lazăr fu nevoit să-și părăsească învățătura spre a merge la războiu. După aceea se întoarse iarăși la carte. Terminând cu școala, fu numit în 1814 arhidiacon la mitropolia din *Sibiu* și profesor la seminarul teologic de curând înființat acolo.

ÎMBRĂCĂMINTEA CIOBĂNEASCĂ DEPE VREMURI

Se spune că el ar fi urmărit să ajungă episcop al *Banatului*; însă, din pricină că într'una din predicile sale ar fi vorbit fără cuviință despre împărat, a fost mustrat de episcopul *Moga*, care văzù într'însul o fire răsvrătită și, deci, fu socotit nepotrivit pentru înnaltul post pe care vroià să-l ocupe. De asemenea, din pricina cunoștințelor sale prea înnaintate, și, mai ales a simțimintelor naționale arătate fățiș, nici mitropolitul sârb din *Carlovit*, de care atârnau Românii Ardeleni ortodocși, nu-l vedeà cu ochi buni. Vina lui erà, că îndrăsnise să susțină în predicile sale, cum că *Românii* au drepturi egale cu *Ungurii* și cu *Sașii*; dar împăratul nu vrea să le recunoască. Scârbit de atâta nedreptate și umilire, Lazăr fu nevoit să părăsească Sibiul și să plece la *Brașov*, unde intră ca profesor al copiilor unei familii boierești a *Bărcă-*

neștilor din Muntenia, cu care trecù în țară la 1816, venind în *București*. Impins de simțimintele sale naționale, el plănui să facă o școală românească în Capitala țării, în care, învățătura se dădea pe atunci aproape numai în limba grecească. După multă stăruință pe lângă membrii eforiei școlare, alcătuită din : *mitropolitul Nectarie, Constantin Bălăceanu, Iordache Golescu și marele logofăt Nestor*. Lazăr căpătă îngăduială, să-și înceapă lecțiile sale într'o mică încăpere a școalei domnești dela mânăstirea *Sfântul Sava*. Aci adună el, pe cei ce aveau să semene lumina în mijlocul norodului românesc, după plecarea lui din țară. La olaltă cu : *Gramatica, Geografia, Aritmetica, Topografia, Desemnul* și *Filosofia*, Lazăr turnă în sufletele ascultătorilor săi mândria de neam și cele mai înnălțătoare simțiminte naționale.

In cursul celor cinci ani, cât dură școala lui Lazăr, mulți dintre elevii săi se deosebiră prin destoinicia și sârguința lor la învățătură. Mai pre sus de toți fu *Ioan Heliade-Rădulescu, George Paladi*, și alții. Din îndemnul lui Lazăr, eforia școlară trimise la universitatea din *Pisa-Italia*, ca să-și desăvârșească studiile, pe : *Eufrosin Poteca, Constantin Moroiu, Simion Marcovici și Ioan Pandeli ;* iar *Petru Poenaru* fu trimis la Paris. Când *Vladimirescu* dete semnalul nimicirii jugului fanariot, toți școlarii săi trecură de partea marelui *Oltean*. Întâmplările ce urmară după revoluția lui *Tudor*, aduse închiderea școalei românești dela Sfântul Sava. După potolirea turburării, Lazăr încercă să reià firul muncii, întrerupt de împrejurări. Fiind bolnav, se văzù nevoit să se întoarcă în satul său de naștere, *Avrig*, nu departe de *Sibiu*, unde se sfârși în sărăcie și lipsit de căutarea trebuitoare.

Un școlar de-al său, *comitele Scarlat Rosetti*, puse să sape mai târziu pe piatra mormântului marelui cărturar, versurile următoare :

„Precum Hristos pe Lazăr, din morți a înviat.
„Așa, tu, România, din somn ai deșteptat!"

Prins cu munca lui de profesor, Lazăr n'a avut vreme să scrie prea mult ; iar puținele lucrări, scrise de mână, s'au prăpădit. Ne-au rămas dela dânsul un *abecedar românesc ;* lucrarea : *„Povățuitorul tinerimii către adevărata și dreapta cetire"* — cuprinzând reguli ortografice, exerciții, rugăciuni, fabule, etc ; precum și o carte de *Aritmetică*, și două discursuri. Abecedarul, ca și Povățuitorul său : fură tipărite după moartea lui Lazăr, la 1826, cu cheltuiala *marelui vornic Grigore Băleanu*.

Activitatea lui Gheorghe Lazăr a dat cele mai strălucite roade pe tărâmul culturii naționale. Școalele grecești, tinzând să dispară, putură fi înlocuite cu cele românești. Astfel, luară ființă școale naționale : întâi la *București*, la 1823 ; apoi la *Slatina*, în 1824 ; după aceea la *Craiova*, în 1826, când fu înființată și *Societatea pentru propășirea Românilor"*, datorită stăruinței lui *Constantin Golescu* și *Heliade Rădulescu*, având de scop desvoltarea culturii naționale prin mijlocirea : școalelor, teatrului, revistelor, etc. Mișcarea lui Lazăr însă, a dobândit un avânt și mai puternic, după întoarcerea tinerilor trimiși la învățătură, în streinătate.

Deşi corpul marelui luminător a fost înghiţit de acest pământ nesăţios, sufletul lui însă, se revărsă în fiinţa şcolarilor săi, îndemnându-i şi îndrumându-i, să ducă mai departe munca desfăşurată de el pentru ridicarea şi întărirea Românismului! Cel mai vrednic urmaş al lui Lazăr a fost *Heliade-Rădulescu* [1]).

Ioan Heliade-Rădulescu. — *Heliade* a muncit pe ogorul luminării poporului, cum rar s'a pomenit! Sărac — ca mai toţi propoveduitorii luminii —, el îşi împărţeà avutul cu şcolarii săi, moşteniţi dela fostul său dascăl. E plină de duioşie povestirea strânselor legături dintre el şi elevii săi:

„*M'am pus*" — zice Heliade — „ *în mijlocul zidurilor celor dărâmate, din Sfântul Sava, un biet dăscălaş cu cincizeci de lei pe lună, înconjurat de câţiva şcolari: săraci, hotărîţi şi fanatici în hotărîrea lor şi în prieteşugul meu; am împărţit leafa mea între dânşii, şi am început lecţiile mele: dela Gramatică, până când am sfârşit cu dânşii un curs de Matematică şi de Filosofie în limba naţională, în vreme de şase ani: fără să mă întrebe cineva, ce fac; fără să vie cineva să încurajeze pe şcolari! Veneà iarna: lemne, nicăierea; fiecare şcolar aduceà câte un lemn de unde găseà, cu care abia erà în stare să încălzească preajma unei sobe sparte, ce umpleà casa de fum, şi să topească fulgii de zăpadă, pe cari vijelia îi repezeà pe ferestrele cele sparte. Tremurând, cu mâna pe compas şi pe cretă, ne făceam lecţia; şi Dumnezeu a binecuvântat ostenelile noastre, cari erau nişte minuni ale dragostei şi ale hotărîrii!*"

Acest om minunat, trimis de soartă tocmai când poporul nostru aveà nevoie de un suflet mare şi închinat binelui obştesc, cum a fost al său, a lucrat pe atâtea tărâmuri şi cu atâta pornire patriotică, încât amintirea lui trebuie să fie sfântă pentru oricare *Român*.

In vremea aceea a luat fiinţă la *Braşov*, în timpul pribegiei prilejită de revoluţia lui *Tudor*, o societate literară, prezidată de *Iordache Golescu*. Această societate s'a îndeletnicit cu statornicirea regulelor gramaticale, privitoare la limba românească. Liniştindu-se vremurile, societatea îşi urmă lucrările la *Bucureşti*, în casele lui *Dinicu Golescu*. Heliade fu sufletul acestei mişcări, isvorîtă din dragostea de graiul strămoşesc, a boierilor cu simţiminte româneşti. Rodul acestei munci fu întocmirea unei *Gramatici* a limbii române, care fu tipărită la *Sibiu* în 1828, subt îngrijirea lui Heliade. Din precuvântarea acestei lucrări se vede îndemânarea şi duhul cu care batjocoreşte scrierea slavonă, îndrumând scrierea limbii române spre alfabetul latin. Numărul literelor slavone folosite în scrierea românească fu redus aproape la jumătate. Totdeodată, literele prea schimonosite fură înlocuite cu litere latine. Heliade statornici deasemenea şi numirile folosite în gramatică, numiri, cari, în mare parte, se păstrează până astăzi. El mai tipări, tot pentru folosul şcoalelor, o *Aritmetică*, tradusă din franţuzeşte.

Heliade a fost cel dintâi ziarist român, scoţând în Aprilie, 1829,

---

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Heliade-Rădulescu* în „*Cartea marilor Români*" din lucrarea de faţă.

primul ziar politic: „*Curierul românesc*", pe care-l conduse până la 1848. De asemenea, tot el scoase cea dintâi revistă literară: „*Curierul de ambe-sexe*", în care publică o sumă de lucrări: atât originale, cât și traduceri. La 1838 înființă, cu *Ioan Câmpineanu*, așa zisa societate filarmonică pentru răspândirea gustului de muzică și teatru. Spre a veni în sprijinul acestei societăți, Heliade traduse și tipări o sumă de piese de teatru. El a întocmit și foarte multe lucrări originale: atât în proză, precum și în versuri. Dintre poeziile originale, cea mai frumoasă este „*Sburătorul*". Graiul scrierilor sale este limpede și curgător; însă are și multe poezii cam greoaie. Heliade a alcătuit și o sumă de lucrări istorice și politice; de asemenea a scris și pe tărâmul filosofic și religios. El a tradus totdeodată și *Biblia*.

Vederile lui Heliade asupra limbii române. — In cursul vremii, Heliade și-a schimbat vederile foarte mult în privința *limbii românești*. Timpul din nainte de anul 1840 înfățișează părerile pe cari s'a sprijinit închegarea temeinică și sănătoasă a graiului nostru; iar cel de după 1840 e un fel de rătăcire a marelui dascăl, care găsi o apropiere așa de isbitoare între limba română și cea italiană, încât le socoti a fi două dialecte, nu două vorbiri diferite. Din pricina acestor vederi, el începù să-și împăneze scrierile cu tot felul de italienisme, cari-l făcù de nepriceput; ba scrise chiar o gramatică italiano-română cu un adaos de cuvinte din această limbă. Heliade s'a apucat apoi, să-și transpue o mare parte din poeziile sale vechi în această limbă pestriță. Părerile lui fură la început primite ca ceva temeinic; curând însă se dovedi greșala acestor vederi, și ele fură părăsite de cei ce le primiseră. Pentru tipărirea lucrărilor sale și ale altora, Heliade își înjghebase o tipografie, care, din întâmplare, luă ființă chiar în casele în cari zăcuse marele său dascăl, *Gheorghe Lazăr*, în ultimele zile petrecute în București.

Tot în vremea lui Heliade, la *1 Aprilie, 1866*, pe când se află la cârma țării locotenența domnească, cea care înlocuise pe *Cuza* vodă, luă ființă *Academia Română*, sub numele „*Societatea literară*", alcătuită din: *7 membrii din România, 3 din Transilvania, 2 din Banat, 2 din Maramureș, 2 din Bucovina, 3 din Basarabia și 2 din Macedonia*. Prin statutele alcătuite la început, această societate, menită să aibă cel mai de seamă rol cultural în viața poporului nostru, a fost numită „*Societatea academică română*", nume pe care l-a păstrat până la 1879. La 29 Martie, 1879, „Societatea academică română" fu declarată ca institut național, cu numele de „*Academia română*", pe care-l poartă și astăzi.

Fiind ales președinte al „*Societății literare*", chiar dela înființarea ei, Heliade își dete demisia, neînțelegându-se cu ceilalți membrii asupra unor chestiuni de ortografie.

In 1866, fiind ales deputat, el fu unul dintre cei mai dârji protivnici ai aducerii unei familii domnitoare streine la cârma țării.

Heliade se stinse din viață la 1872, în vârstă de șaptezeci de ani.

Alți scriitori de seamă. — In același timp cu *Heliade* se străduì pentru ridicarea poporului și desvoltarea simțimintelor naționale,

boierul *Ioan Ghica*, un om de-o deşteptăciune aleasă. Din „*Scrisorile*" sale către *Alexandri*, precum şi din „*Amintiri din pribegie*", în cari sunt publicate scrisorile multor pribegi politici, rătăciţi prin meleaguri streine în urma revoluţiei din 1848, se desprinde: atâta simţire, atât suflet, că le ceteşti cu nesaţiu, nu numai pentru frumosul lor grai, dar şi pentru ştirile pline de un neasemuit interes, cuprinse într'însele.

De asemenea, *Nicolae Bălcescu*, neîntrecutul povestitor al vieţii marelui voivod, *Mihai-Viteazul*, a fost unul dintre tovarăşii de muncă ai lui Heliade, pentru deşteleniréa ogorului naţional. El muri de tânăr, la *Palermo*, în *Italia*, în timpul pribegiei.

Tot din aceste vremuri mari, ne-a mai lăsat scrieri de seamă, marele poet şi patriot, *Dimitrie Bolintineanu*, alcătuitorul: „*Legendelor istorice*", al vieţilor mai multor voivozi, precum şi al „*Florilor Bosforului*", şi a o sumă de *călătorii făcute prin Orient*. El se ridică până la rangul de ministru în vremea lui *Cuza*, dar muri în sărăcie şi cu mintea turburată de suferinţă.

Un poet de seamă, care nu şi-a putut da măsura talentului său, murind de timpuriu, a fost *Vasile Cârlova* (1809—1831), care, în cele câteva poezii pe cari ni le-a lăsat, dovedeşte un talent, cum la niciunul dintre poeţii vremurilor sale nu s'a aflat.

Mai fericit decât Cârlova, a fost *Grigore Alexandrescu*, un alt poet de seamă, care a desfăşurat o muncă literară mai îndelungată. El a scris: şi versuri, şi proză, dovedind multă pricepere în mânuirea versarilor. *Cesar Boliac*, de asemenea ne-a lăsat o sumă de scrieri — poezii şi, mai ales, proză. Şi *C. A. Rosetti* [1]) s'a îndeletnicit în tinereţe cu literatura. A scris: şi poezii, şi proză. El a întemeiat ziarul „*Românul*", care a apărut multă vreme.

Vrednic, de pomenit, nu atât pentru talentul său, cât pentru încercările făcute pe tărâmul poeziei româneşti, este şi *Barbu Paris Momuleanu* (1794—1837), care a scris în acelaş timp cu boierii din neamul *Văcăreştilor*. Versurile sale sunt greoae, însă interesează prin naiva lor alcătuire. In volumul său de poezii, apărut la 1822, el încearcă să facă în prefaţa cărţii o teorie destul de preţioasă pentru timpul său, asupra poeziei.

Pe lângă scriitorii mai sus pomeniţi, au mai fost mulţi alţii, cari au luptat — atât prin grai, cât şi prin scris — pentru ridicarea Românismului şi desvoltarea simţimintelor naţionale; dar urmele acestora s'au pierdut în negura vremii. Toţi însă, sunt vrednici de recunoştinţa generaţiei de astăzi, căci pe drumul croit şi deşţelenit de ei, au mers cei ce-au venit mai apoi, dând neamului românesc lucrări cari ne cinstesc ţara şi poporul, ducându-ne faima pretutindeni, în largul lumii.

---

[1]). Vezi ştiri mai amănunţite, precum şi portretul lui *C. A. Rosetti* în „*Cartea oamenilor Români*" din cuprinsul lucrării de faţă.

ISTORIA MOLDOVEI

PÂNĂ LA

UNIREA-PRINCIPATELOR

INTEMEIEREA VOIVODATULUI MOLDOVENESC

1. CEI DINTÂI VOIVOZI AI INTEMEIERII

Locuitorii Moldovei în urma năvălirilor. — Ca şi *Românii* dintre *Carpaţi* şi *Dunăre*, tot astfel şi cei dela răsărit de Carpaţi, au avut zile grele de trăit, până să se poate înjghebà într'un stat puternic, cum fu mai târziu. Isvoadele trecutului pomenesc c'ar fi trăit prin veacul al doisprezecelea între *Prut* şi *Nistru*, nişte locuitori numiţi *Brodnici*—un fel de amestec de *Români cu Slavi*. Se pare că aceşti Brodnici trăiau în legături prieteneşti cu *Tătarii*, cari-şi întinseseră stăpânirea până 'n Carpaţi, şi răsbiseră şi'n câmpiile *Munteniei*, de unde fuseseră isgoniţi de *Alexandru Basarab*.

Jumătatea de sus a *Moldovei*, precum şi cuprinsul dintre *Siret* şi *Carpaţi*,—după cum reiese din poveştirile scrise ale celor mai dedemult—, erau stăpânite de *Moldoveni*, împărţiţi în mici ţinuturi, având fiecare ţinut căpetenia sa. Printre Românii Moldoveni trăiau amestecaţi şi locuitori de alte neamuri, ca : *Ruteni*, *Secui*, *Pecenegi* şi *Cumani*. Micile ţinuturi moldoveneşti, trăind neunite, nu se puteau apărà temeinic de vrăjmaşii ce veneau peste ele şi, mai ales, de popoarele barbare ; aşa că îndurară şi ele aceleaşi jafuri şi urgii, cari s'au revărsat în lungul veacurilor peste Muntenia.

Inceputul închegării Moldovei. — Fiind mai în bătaia barbarilor, *Moldova* s'a putut închegà într'un singur stat, mult mai târziu decât *Muntenia* sau *Valahia*. Această întârziere s'a datorit în bună parte şi faptului că aveà în coaste pe *Tătari*, cari, prin desele lor năvăliri, împiedecau orice aşezare temeinică. Indrăsneala lor ajunsese aşa de mare, încât pătrundeau fără sfială chiar în ţinutul *Ardealului*, pe care-l prădau fără nici o teamă. Din această pricină, *regele Ludovic-cel-Mare al Ungariei* porni cu oşti puternice împotriva lor şi, în înţelegere cu *Alexandru Basarab al Munteniei*, îi bătù în câteva rânduri, isgonindu-i dincolo de *Nistru*, tocmai spre ţinuturile *Crimeii* de astăzi.

2. DRAGOŞ VODĂ

Cucerirea Moldovei. — Printre voivozii cari au luptat împotriva *Tătarilor*, a fost şi *Dragoş vodă din Maramureş*, omul de încredere al regelui *Ludovic-cel-Mare al Ungariei*.

Legenda îmbracă descălecătoarea celui dintâi închegător al statului moldovean într'o poveste de vânătoare, cu un zimbru urmărit până 'n câmpiile *Moldovei*, unde a descoperit negrăitele frumuseți firești ale acestui pământ românesc, pe care nu s'a mai îndurat să-l părăsească. Omorînd zimbrul, luă ca stemă a țării un cap de zimbru, în amintirea animalului care i-a arătat drumul spre bogatele pământuri ale Moldovei.

Este foarte adevărat că Dragoș a fost atras spre ținutul frumoasei Moldove de un animal sălbatec, dar acest animal — sau mai bine zis, aceste animale — au fost *Tătarii*, pe cari i-a alungat în stepele *Rusiei* de azi.

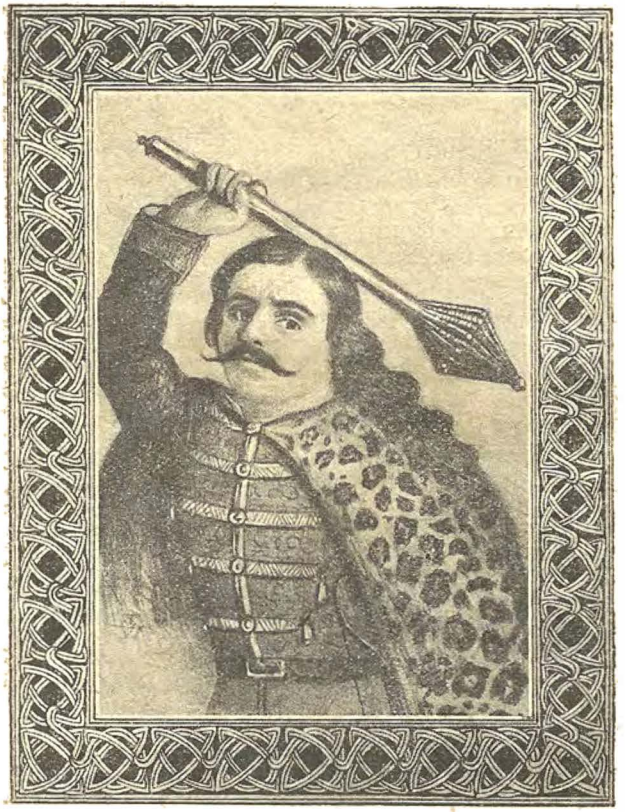

DRAGOȘ VODĂ

Impărțirea pământului cucerit. — Odată liberat din robia barbarilor, acest pământ urmă să fie luat în stăpânire de cuceritori. Or, cuceritorii au fost: *regele Ludovic și Alexandru Basarab*. Domnul muntean luă sub stăpânirea sa partea de jos a ținuturilor tătărăști — cari s'au numit mai apoi *Basarabia*; iar regele Ungariei a luat restul țării cucerite, pe care a pus-o subt ascultarea omului său de încredere, *Dragoș din Maramureș*. Acesta își așează scaunul domnesc la *Baia* — pe apa *Moldovei*, și rămase în tot timpul subt ascultarea regelui Ungariei.

Dragoș vodă domni numai doi ani, între 1343 și 1345. El fu înmormântat la *biserica din Volovăț*, clădită din lemn, din porunca sa, *lângă Rădăuți*.

Lui Dragoș Vodă îi urmă la domnie fiul său, *Sas* vodă, care cârmui țara timp de patru ani, dela 1345 până la 1349, tot ca supus al regelui Ungariei.

3. BOGDAN VODĂ, INTEMEIETORUL MOLDOVEI

Liberarea Moldovei de sub stăpânirea ungurească. — In anul 1349 nu se ştie pentru care pricină, un voivod maramureşan, anume *Bogdan*, mai marele graniţelor din apusul regatului unguresc, se răsvrăti împotriva regelui. Toate încercările lui *Ludovic* de a-l aduce la ascultare fură zadarnice. Trupele trimise de rege împotrivă-i, nu făcură nici o ispravă. Se pare că Ludovic a dat ordin şi lui *Sas* vodă, să vie cu oaste moldovenească împotriva răsvrătitului, fapt ce-a hotărît pe Bogdan, să pornească la rându-i, ca să atace pe voivodul moldovean, chiar în cuprinsul său. Din isvoadele rămase din acele timpuri, precum şi în cele de mai târziu, aflăm că Sas vodă fu răpus de Bogdan răsvrătitul, căci puse mâna pe *Moldova*. El se deslegă de stăpânirea ungurească şi se numi domn de sine stăpânitor peste întregul ţinut moldovenesc, care în acea vreme cuprindeă numai pământul dintre *Siret* şi *Carpaţi*. Cu timpul, supuse şi celelalte pământuri învecinate, întinzându-se spre nord până la *Nistru*.

Luptele dintre Bogdan şi urmaşii lui Dragoş. — *Ludovic* mai încercă în câteva rânduri, să aducă la supunere pe Bogdan, trimiţând împotrivă-i pe fiii lui *Sas* vodă, în frunte cu fratele lor cel mai mare, *Bale* sau *Baliţă*, cu oaste numeroasă. Parte dintre urmaşii lui Sas, căzură în luptă; iar cei cari rămăseseră în viaţă căpătară, drept răsplată pentru credinţa lor, toate pământurile şi averile părăsite de *Bogdan în Maramureş*, la *Cuhnia* sau *Cuhea*.

Liniştit din partea *Ungurilor*, cari se săturaseră de-atâtea hărţueli fără isbândă, domnul *Moldovei* se apucă să facă oarecare rânduială în cuprinsul ţării sale. Bătù bani de argint cu numele său: îşi zidi curţi de piatră la *Baia*, zidi *mânăstirea Rădăuţi* în care a şi fost înmormântat, şi alte multe îmbunătăţiri făcù.

Bogdan vodă se sfârşi la anul 1365, după o domnie de şaisprezece ani. El e socotit ca adevăratul întemeietor al Moldovei. Multă vreme, această ţară s'a numit *Bogdania*, după numele liberatorului său.

Urmaşii lui Bogdan vodă. — Lui *Bogdan* îi urmă la domnie fiul său, *Laţcu* vodă, care întinse hotarele ţării sale mai departe. El mută scaunul domnesc dela *Baia*, la *Siret*. Spre a fi pe placul regelui polon, *Casimir*, îngădui aşezarea unui episcop catolic în oraşul de reşedinţă. Acesta încercă să răspândească credinţa catolică între *Moldoveni*, dar fără prea mare folos.

El se sfârşi la anul 1372, lăsând pe urmă-i o singură fată, care — fiind femeie — după datinele moldoveneşti nu puteă domni. Ea se mărită cu un Rutean, anume *Gheorghe Coriatovici*, care luă tronul socrului său. Acesta domni numai câţiva ani şi fu înlăturat dela cârma ţării, chiar de supuşii săi. De-acum se porni şi în *Moldova* acele lupte necurmate între vânătorii de domnie, lupte cari făcură atâta rău ţărilor române.

AŞEZAREA TEMEINICĂ A MOLDOVEI

1. ALEXANDRU-CEL-BUN

Suirea pe tron. Înţelegerile cu vecinii. — Unul dintre voivozii mai de seamă ai *Moldovei*, care se ridică după moartea lui *Bogdan* vodă, fu *Alexandru-cel-Bun*, fiul lui *Roman* vodă. El ajunse la cârma ţării cam pe la anul 1400, cu ajutorul lui *Mircea-cel-Mare*, domnul *Munteniei*.

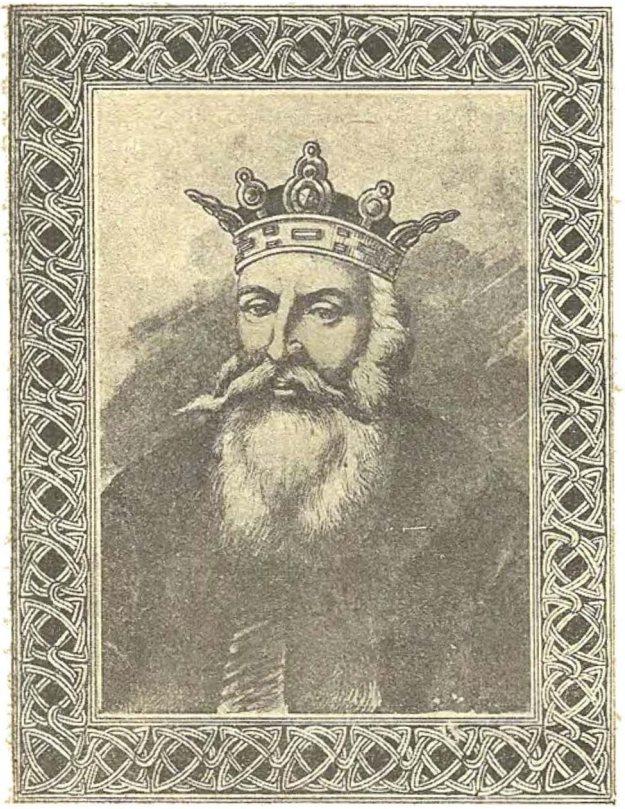

ALEXANDRU-CEL-BUN

Alexandru-cel-Bun, fiind om paşnic, căută să trăiască în bună înţelegere cu toţi vecinii săi. Chiar dela începutul domniei, intră în legături de prietenie cu *Vladislav, regele Poloniei*. Ei se învoiră să se ajute unul pe altul împotriva vrăjmaşilor. Vladislav însă, n'a fost credincios învoelii făcute cu Alexandru. El se înţelege pe subt ascuns cu *Sigismund, regele Ungariei*, ca să împartă Moldova între dânşii. Alexandru, necunoscând planul mişelesc al presupusului său prieten, rămase credincios legăturilor încheiate între dânşii. Astfel: el îl ajută cu oaste moldovenească în vreo trei rânduri, împotriva cavalerilor teutoni din *Prusia*: îl împrumută cu bani, primind ca zălog până la plata datoriei, ţinutul *Pocuţiei*; ba intră chiar în legături de rudenie cu dânsul, luând de soţie pe o vară a regelui, anume *Ringala*, soră a voivodului *Lituaniei*.

Legăturile de rudenie ale lui Alexandru cu regele Poloniei îi aduseră multe şi mari nemulţumiri. La încheierea căsătoriei, el dete frumoasei Poloneze oraşele *Siret* şi *Rădăuţi*, legându-se că-i va mai

dărui pe deasupra încă 1200 de galbeni ungureşti. In caz de neplată i se dădea regelui Poloniei, dreptul să pună la popreală pe toţi negustorii moldoveni din cuprinsul ţării leşeşti. Din pricină că Ringala încercă să catolicizeze ţara, precum şi datorită faptului că între cei doi soţi eră nepotrivală de vârstă, căsătoria fu stricată curând, în condiţii destul de grele pentru Moldova şi voivodul său.

Lupta Moldovenilor la Marienburg. — Am spus că *Alexandru-cel-Bun* a ajutat cu oaste pe regele *Poloniei* în mai multe rânduri. Intr'una din luptele purtate de *Vladislav* în anul 1422, împotriva *cavalerilor teutoni* sau germani, cari se întăriseră în cetatea *Ma-*

LUPTA MOLDOVENILOR LA MARIENBURG

rienburgului de lângă *marea Baltică*, ostaşii moldoveni uimiră cu vitejia lor : şi pe vrăjmaşi, şi pe Poloni.

Apărătorii Marienburgului vroiră să spargă zidul împresurătorilor şi se năpustiră pe una din porţile cetăţii cu furie mare. Intâmplarea făcù ca tocmai în acea parte să fie de pază cei 500 de călăreţi moldoveni sub conducerea *spătarului Coman*, trimişi de Alexandru în ajutorul lui Vladislav. Văzând puhoiul năvălitorilor, *Moldovenii* se prefăcură că fug, gonind cu caii până 'ntr'o dumbravă din apropierea cetăţii. Vitejii cavaleri, văzând duşmanul fugind din'naintea lor, prinseră inimă, şi-o tuliră şi ei de goană pe urmele fugarilor. Moldovenii, cum sosiră în dumbravă, îşi puseră caii la adăpost ; iar ei, cu arcurile 'ntinse, primiră pe

cei ce le luaseră urma, c'o ploae de săgeți, de-i năuci. Apoi se năpustiră: cu sulițele, cu ghioagele și cu topoarele, împotriva cavalerilor îngroziți, cari, în îmbrăcămintea lor de tinichea, abia se puteau mișcă. Lupta se dete piept la piept. Inspăimântați de ageremea cu care Moldovenii loviau în dreapta și'n stânga, îngroziți de numărul celor ce se băteau pe jos în ghiarele morții, cei câțiva, cari mai rămăseseră sdraveni, încălecară caii din fugă și o roiră urmăriți de vitejii lui Coman, pe caii lor iuți ca rândunelele, secerându-i din urmă și luând o sumă de prinși. Prea puțini mai scăpară cu viață în lăuntrul cetății.

Adunând pe cei ce nu se putuseră ascunde în cetate, spătarul Coman îi duse, împreună cu prăzile luate, în fața regelui Vladislav, al cărui cort se află în apropierea Marienburgului, și-i zise: *„Iată, astfel știu să se bată Moldovenii: atât în țara lor, cât și afară din țară!"*

Măsurile pentru buna orândnire a țării.—Luând pildă dela *Mircea-cel-Mare, Alexandru-cel-Bun* împărți și el țara în județe. *Turcii*, fiind încă departe de hotarele *Moldovei*, el putù să-și vadă în tihnă de buna întocmire a poporului său. Astfel: a încurajat negoțul; a rânduit câtă vamă să se plătească pentru fiecare fel de marfă venită din alte cuprinsuri; a dat voie: *Polonilor, Armenilor, Secuilor* și *Ciangăilor*, să se așeze în anumite sate și târguri ale țării; a hotărît felul cum trebuie făcute judecățile între cei împricinați și chipul cum să li se dea dreptate; a întemeiat școli pentru luminarea poporului; a zidit spitale; a clădit *mânăstirea Bistrița* din județul *Neamțu*, și *Moldavița* din ținutul *Bucovinei*; a fundat *episcopiile dela Roman* și *Rădăuți*, precum și *mitropolia dela Suceava*, capitala din acele vremuri a țării; a întemeiat sate și târguri. Pentru înlesnirea vânzării și cumpărării, a bătut bani de argint și de aramă.

El isbutì să întindă hotarele țării sale până la *Nistru* și puse stăpânire și pe orașul *Cetatea-Albă*, care fusese tătărăsc. De asemenea primi și *Chilia* dela Mircea-cel-Mare, și statornici ca hotar între *Moldova* și *Muntenia* râulețul *Milcov*.

Faima numelui și înțelepciunii sale merse — vorba bătrânească — peste mări și țări. Impăratul *Țarigradului*, ca să-i arate prietenia sa, îi trimise prin oameni de cinste: o coroană, un sceptru domnesc, un glob de aur și o mantie împărătească.

Moartea lui Alexandru-cel-Bun.—Spre sfârșitul vieții, *Alexandru* avù neînțelegeri cu *Muntenii*, în timpul domniei lui *Dan al II-lea*, unul dintre urmașii lui *Mircea-cel-Mare*. Pricina acestor neînțelegeri a fost cetatea *Chilia*, pe care pusese stăpânire Dan vodă. *Moldovenii* o cuceriră din nou din mâinile Muntenilor, cari, drept răsbunare, năvăliră în două rânduri în *Moldova*. Alexandru cerù ajutor Polonilor. *Vladislav* însă, plănuise cu regele *Ungariei* împărțirea Moldovei. Ca să se răsbune, Alexandru trimise oști să prade *Podolia*, dar Moldovenii fură siliți să se întoarcă în țară cu pierderi mari și să încheie pace. Răsbit de boală, se stinse din viață chiar în prima zi din anul 1433, după o domnie de 32 de ani. El fu plâns de tot norodul. Corpul său a fost înmormântat la *mânăstirea Bistrița* din *județul Neamțu*.

VREMURILE DE MĂRIRE ALE MOLDOVEI

DOMNIA LUI ŞTEFAN-CEL-MARE

1. INTOCMIREA MOLDOVEI

Urmaşii lui Alexandru-cel-Bun. — După moartea lui *Alexandru-cel-Bun*, începură iarăşi vremuri grele pentru *Moldova*. Numeroşii fii şi nepoţi ai acestui voivod porniră să se lupte vrăjmăşeşte între ei, căutând, fiecare mai de care, să pună mâna pe domnie. Boierii se împărţiseră şi ei în tabere, ţinând partea unora sau altora dintre râvnitorii tronului. Streini să fi fost unii de alţii, şi nu s'ar fi prigonit mai amarnic. Se urau de moarte! Se asupreau groaznic; îşi scoteau ochii; se ucideau fără milă! Par'c'ar fi fost fiare sălbatece, aşa de negri la suflet erau! Din această pricină, şi *Ungurii*, şi *Polonii*, şi *Turcii*: începură a se amesteca în trebile ţării, având fiecare susţinuţii lor. Ca să-şi împace pofta de domnie, unii stăteau câte doi inşi în tron, cum fu *Iliaş* şi *Ştefan*, cari domniră în două rânduri împreună. Dar domnii se dădeau de-a tăvălugul pe tron: aci urcând, aci scoborînd treptele măririi. Unul dintre ei, *Petru*, domni în cinci rânduri. Dela 1448 până la 1457—când veni pe tronul Moldovei domnie statornică—, adică timp de nouă ani, avură loc treisprezece schimbări de domni. Nici boierii, nici poporul: nu ştiau de cine să mai asculte. Vai de biata ţară!

ŞTEFAN-CEL-MARE

Suirea pe tron a lui Ştefan-cel-Mare. — In aceste timpuri de grea cumpănă pentru bietul norod, soarta rândui să ajungă la cârma ţării, voivodul care avea să ridice faima *Moldovei* la cele mai înnalte trepte ale măririi lumeşti. Acesta fu *Ştefan vodă* — numit mai apoi de popor; potrivit faptelor sale, *cel-Mare şi Sfânt*.

Ştefan a fost cel mai de seamă dintre toţi voivozii cari au cârmuit Moldova până la unirea principatelor. Despre faptele şi vitejia acestui domnitor se povestesc atâtea şi-atâtea, încât, zile şi săptămâni dearândul n'ar fi de-ajuns spre a le înşira pe toate. El a fost fecior din flori al lui *Bogdan* vodă — unul dintre fiii lui *Alexandru-cel-Bun* —, cu doamna *Ollea*, numită mai apoi, în călugărie, *M a r i a*. Acest Bogdan vodă a domnit între anii 1449 şi 1451. El fu ucis de un frate vitreg al său — alt fiu al lui A l e x a n d r u - c e l - B u n —, anume *Petru*, zis şi *Aron*, la *Răuseni*, lângă *Suceava*, î n t r ' o noapte din *Octombrie, în 1858*, pe când se află la o nuntă boierească de prin partea locului.

LUPTĂTORI MOLDOVENI

Ajungând domn, Petru Aron se umili în faţa tuturor vecinilor săi: *Poloni*, *Unguri* şi, în cele din urmă, chiar faţă de *Turci*, numai să-şi poată păstră tronul. El fu cel dintâi domn moldovean, care se îndatoră a plăti Turcilor un haraciu anual de două mii de galbeni ungureşti.

Cât domni Petru, Ştefan, fiul lui Bogdan, stete adăpostit la curtea lui *Ţepeş*, plămădind planul de răsbunare împotriva ucigaşului tatălui său. Cu ajutorul boierilor nemulţumiţi de domnia lui Petru Aron şi cu sprijin ostăşesc dat de Vlad Ţepeş, Ştefan porni pe *Siret* în sus, să cucerească tronul părintesc. Prin judeţul *Neamţ* întâlni câteva cete de Moldoveni, alcătuite din părtaşi de-ai lui Aron vodă —

Nr. inv. 76

pe cari le împrăştie cu uşurinţă; apoi înnaintă până la *Suceava*. Petru Aron, luând ştire de apropierea vrăjmaşului şi văzându-se fără nici un sprijin de nicăieri, luă drumul pribegiei spre Polonia.

Ştefan fu întâmpinat la marginea cetăţii de boierii ţării, în frunte cu mitropolitul *Teoctist* al Moldovei, în ziua de *12 Aprilie, 1457*, la locul numit „*Direptate*" — căci acolo îşi primiau osânda cei hotărîţi morţii. La întrebarea sa, dacă voiesc să-l aibă ca domn, în loc de alt răspuns, toţi strigară: „*Intru mulţi ani dela Dumnezeu să domneşti, măria ta!*" Şi chiar atunci fu uns de mitropolit ca domn al ţării.

Astfel ajunse Ştefan vodă domn al Moldovei!

Alcătuirea oastei moldoveneşti în timpul lui Ştefan. — Cum puse

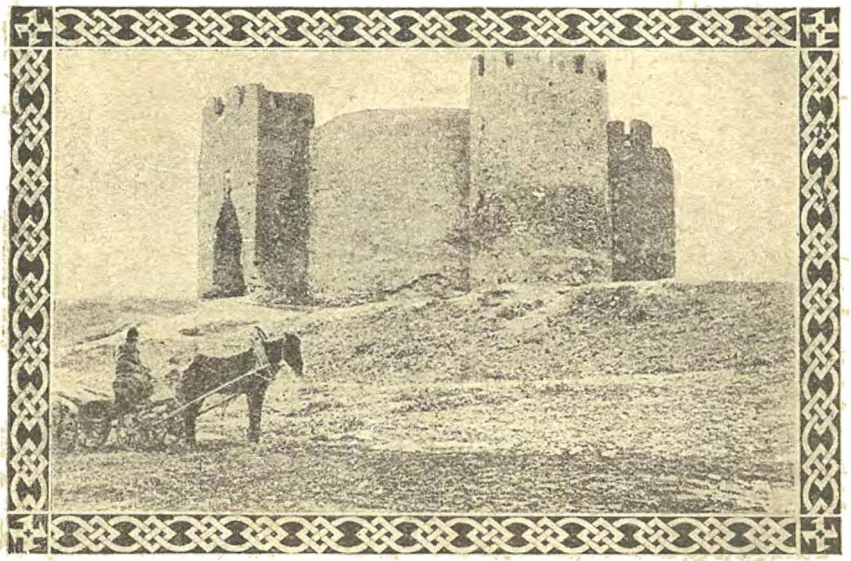

CETATEA SOROCA

mâna pe hrânele ţării, primul său gând fu să-şi întocmească oaste statornică, pe care s'o aibă la îndemână în orice vreme. Alcătuirea oştirii moldoveneşti în vremea lui Ştefan-cel-Mare eră următoarea:

Intâi veneà *garda domnească* formată din *boieri călări — cam o mie* la număr — purtând: *mantà albă, zale, coif, sabie, suliţă şi măciucă sau ghioacă*. Apoi urmau *curtenii* — armată alcătuită din luptători de frunte, cari nu erau de viţă boierească, dar pe cari vodă îi deosebise de ceilalţi dăruindu-le moşii şi ţinându-i pe lângă curtea domnească. Aceştia erau *cam vreo trei mii* la număr şi formau un fel de armată teritorială, care se adună numai la vreme de războiu. Apoi veneà oastea *voinicilor*, alcătuită din *ţărani liberi, călări*. Aceştia se numiau: *călăraşi, răzeşi* sau *hânsari*, şi erau cu toţii cam *patru-cinci mii* de inşi. Ei se înarmau şi se luptau pentru

domn pe cheltuiala lor. Armele lor de luptă erau : *arcul, săgeţile, sulifele, săbiile încovoiate şi paloşul.* Pe lângă aceştia mai erau trupe neregulate, alcătuite din *ţărani călări*, în număr de *treizeci-patruzeci de mii.* Aceste trupe erau comandate de *vătămani*, de *boieri* sau de câte un *voivod*—un fel de general din zilele noastre. Armele lor erau : *măciuca, toporul, coasa, arcul şi săgeţile.* Erau neîntrecuţi la atacuri.

Pedestrimea era alcătuită din *ţărani* şi *păstori*—în număr până pe la *douăzeci de mii* de oameni. Partea aleasă a pedestrimii o formau *arcaşii.* Arma de luptă era *lancea ascuţită la amândouă capetele*; uneori purtau şi *sabie.*

Vânătorii alcătuiau *trupele de cercetaşi.* In timp de războiu erau trimişi în iscoadă, iar în timp de linişte, se îndeletniceau cu vânatul pentru curtea domnească.

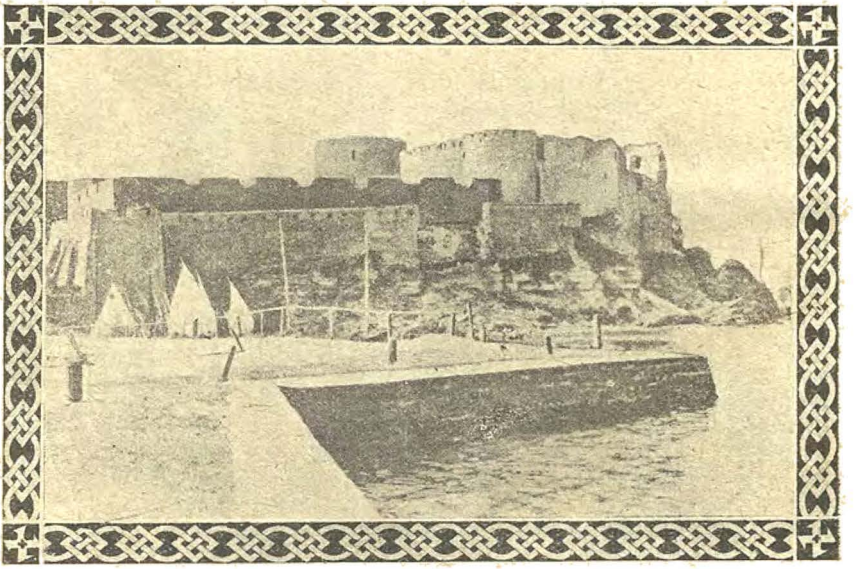

CETATEA-ALBĂ VĂZUTĂ DINSPRE MIAZĂNOAPTE

Întărirea cetăţilor. — *Ştefan* căută, de asemenea, să întărească hotarele ţării îngrijind de cetăţile vechi şi ridicând altele noui. Tot cuprinsul *Moldovei* era înconjurat de jurîmprejur cu un brâu de cetăţi, cari au ţinut de nenumărate ori în loc pe vrăjmaşii ţării. Dealungul *Nistrului* se ridicau ameninţătoare în faţa *Tătarilor*, cetăţile : *Hotinul, Soroca, Orheiul* şi *Benderul* sau *Tighina;* în partea de jos erau : *Crăciuna* — spre graniţa munteană, *Chilia* şi *Cetatea-Albă* sau *Acherman*, cetăţi de apărare împotriva *Turcilor;* apoi mai erau în cuprinsul ţării : *Cetatea-Neamţului, Romanul* şi *Suceava*—cheia stăpânirii Moldovei. Câţi ambiţioşi, câţi trufaşi : n'au fost nevoiţi să-şi plece grumajii în faţa zidurilor Sucevei !

Ştefan orândui peste fiecare cetate câte un *pârcălab*. Aceştia ascultau numai de porunca domnitorului. Căpetenia întregei oştiri eră *marele spătar*.

2. PORNIRILE RĂSBOINICE ALE LUI ŞTEFAN

Prădarea Poloniei de miazăzi. — Setos de a răsbunà moartea tatălui său, *Ştefan* cerù *Polonilor* să isgonească pe *Petru Aron* din ţara lor. Aceştia nu dădură nici o ascultare cererii tânărului voivod, din care pricină, domnul *Moldovei* trimise o ceată de călăreţi, să prade *Polonia de miazăzi*. *Leşii*, fiind prinşi într'un răsboiu cu

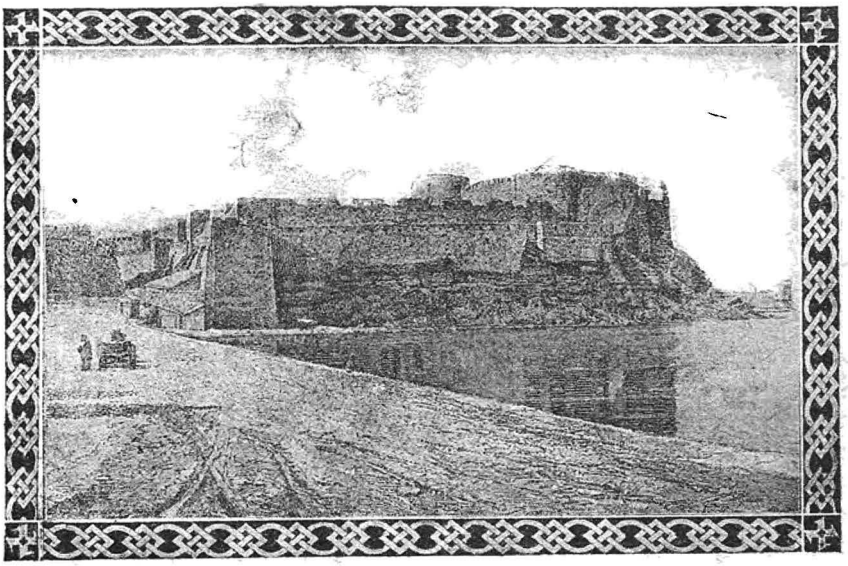

CETATEA-ALBĂ VĂZUTĂ DINSPRE MIAZĂNOAPTE-RĂSĂRIT

Nemţii, n'avură mâinile libere, ca să poată pedepsi pe îndrăsneţul domnitor. După aproape doi ani de zile, Polonii căzură la pace cu Ştefan, legându-se să nu mai dea niciun ajutor pribeagului Petru Aron ; în schimb însă, Ştefan să urmeze a se cunoaşte legat de stăpânirea polonă, ca şi domnitorii cari fuseseră mai înnainte de dânsul.

Prădarea Ardealului. — Văzându-se urgisit de foştii săi sprijinitori, *Petru Aron* fugi în *Ungaria*, de unde nădăjduià să capete ajutor, ca să puie mâna iarăş pe domnie. Cu o ceată de voinici tot unul şi unul, în vara anului 1461, *Ştefan* intră 'n *Ardeal*, unde se adăposteà vrăjmaşul său ; arse şi pustii ţinuturile secueşti şi se întoarse 'n ţară încărcat de prăzi. Ca şi regele *Poloniei*, craiul unguresc, *Matei Corvin*, nu putù pedepsi numaidecât pe cutezătorul voivod, de oarece eră încă nevârstnic şi abia luase frânele Ungariei.

Totuşi, ştiind că nu va trece vreme îndelungată şi va trebui să se măsoare cu oştile ungare, Ştefan căută să rămâie în pace, cel puţin cu craiul leşesc, căruia se legă din nou, că-i va rămâne credincios.

Incercarea de cucerire a Chiliei. — In acest timp se întâmplă ca sultanul turcesc, *Mahomed al II-lea*, să pornească împotriva lui *Vlad Ţepeş*, care îndrăsnise să atace cetatea *Giurgiului*, când cu venirea lui *Catabolinos*, trăgând în ţeapă întreaga garnizoană turcească. Vlad ceruse sprijin dela *Matei Corvin*. In aşteptarea ajutorului unguresc, el porni doar cu oştirea sa, să stăvilească înnaintarea turcească.

In aceste zile grele pentru domnul *Munteniei*, Ştefan—călăuzit de interesul ţării sale, care cerea ca *cetatea Chilia* să fie a *Moldo-*

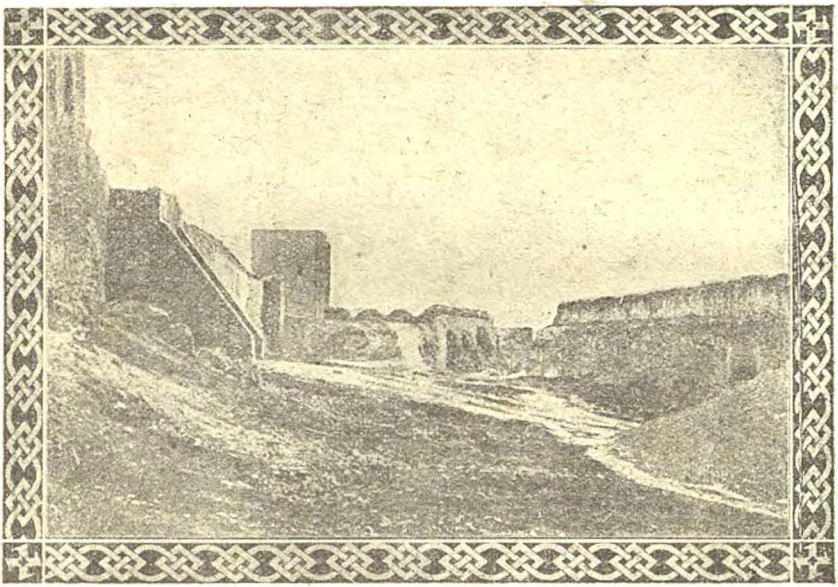

VEDEREA LĂUNTRICĂ A CETĂŢII-ALBE

vei—, porni, în vara anului 1462, s'o cucerească din mâinile *Muntenilor* şi *Ungurilor*—în stăpânirea cărora se află. Planul lui dete greş, căci fu silit să se retragă din faţa cetăţii cu o rană în glesna piciorului. Aceasta fu întâia lui înfrângere. Vlad, aflând de împresurarea Chiliei, lăsă în faţa *Turcilor* o parte din oastea sa; iar cu ceilalţi oşteni se repezi să apere cetatea. Soarta rândui ca cei doi viteji să nu se poată măsură în luptă, de oarece Ştefan despresurase cetatea, amânându-şi planul pentru alte vremuri.

Cucerirea Chiliei. — După trei ani dela prima încercare, *Ştefan* se arătă iarăşi în faţa *Chiliei*. Fiind iarnă şi *Dunărea* îngheţată, o împresură din toate părţile şi o bătu cu tunurile, până ce-o sili să-şi deschidă porţile—într'o *Sâmbătă, la 25 Ianuarie, 1465*. De

rândul acesta nu mai era *Vlad-Ţepeş* în scaunul *Munteniei*, ci fratele său, *Radu-cel-Frumos*, cel pus în domnie de Turci încă din anul 1462, când Ţepeş fusese aruncat în închisoare de craiul Ungariei, *Matei Corvin*.

3. LUPTELE CU UNGURII

Popasul Ungurilor la Baia. — Trecuseră zece ani de când *Ştefan* luase cârma *Moldovei*. In acest timp, *Petru Aron*, cel adăpostit de

BISERICA ALBĂ DELA BAIA ÎNAINTE DE RESTAURARE

Unguri, tot nu desnădăjduise că se va puteà înscăunà din nou în tronul moldovenesc. In iarna anului 1467, însuşi *Matei Corvin* —care nu uitase jaful de odinioară al lui Ştefan —porni să puie în scaunul Moldovei pe Petru pribeagul. El intră în ţară pe la *Oituz*, în fruntea a peste patruzeci de mii de oşteni şi înnaintă spre *Suceava*, jefuind şi nimicind tot ce întâlni în cale. Pe la mijlocul lui

Decembrie, năvălitorii tăbărîră în târguleţul *Baia*, fosta capitală a lui *Dragoş* şi *Bogdan* vodă. In această vreme, Ştefan căuţă să cadă la pace cu craiul unguresc, dar acesta, în oarba lui trufie, nici nu voi să stea la vorbă cu solii voivodului moldovean.

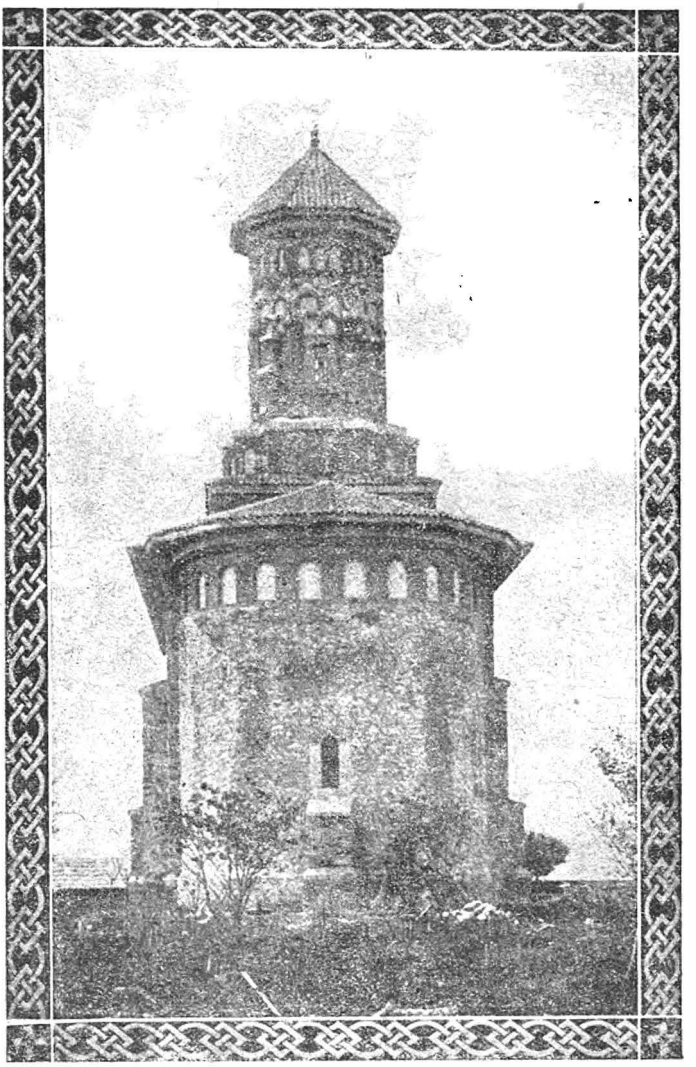

BISERICA ALBĂ DELA BAIA DUPĂ RESTAURARE

Lupta dela Baia. — Intr'una din zile, pe sub seară, nişte iscoade aduseră veşti *Ungurilor*, că pădurea de lângă *Baia* geme de oaste moldovenească; iar pe *valea Bistriţei* se scurg gloate fără număr, de călăreţi moldoveni. Grabnic fură luate toate măsurile de pază,

dar..., nu se arătă nimeni. Toți crezură c'au fost pradă vreunei năluci amăgitoare; iar craiul Matiaș al *Ungariei* începù a batjocorì cu trufie pe vitejii *Moldovei*.

Abia se 'ntunecase ca lumea, când, deodată începù să răsune văile de chiotele răsboinice ale *Moldovenilor*, cari năvăliră asupra târgului, dându-i foc din patru părți. Par'că se coborîse iadul pe pământ, așa de groaznică erà larma, de chiotele și țipetele celor ce se luptau. Toată noaptea ținù pârjolul și măcelul. A doua zi, când abia mijau zorii, soarele lumină cea mai grozavă priveliște ce se puteà închipuì. Tot orașul erà o mare de flacări; liniile târgului, acoperite cu leșuri de răsboinici din amândouă taberile; răniți, văitându-se; bălțoace de sânge; trupuri sfârticate: o grozăvie! Moldovenii căutau pretutindeni pe viteazul crai unguresc și pe susținutul său, *Petru Aron*. *Matiaș Corvin* erà însă departe de Baia, cărat de-o mână de oșteni de-ai săi, pe-o targă, și ducând în spate urmele adânci a trei săgeți moldovenești.

Prădarea Ardealului. Uciderea lui Petru Aron. — *Ștefan* își adună prada, pe care o aduse la *Suceava*. Trimise apoi lui *Cazimir*, craiul leșesc, cu care aveà legături de supunere, o parte din steagurile ungurești, luate la *Baia*, înnoind din nou legământul de credință. După aceea porni în fruntea călăreților săi spre *Ardeal*, unde trecù prin foc și sabie ținuturile secuești, cari adăpostiseră pe vrăjmașul său, *Petru Aron*. Datorită mijlocirii unor boieri credincioși, puse mâna pe ucigașul dela *Răuseni*, al lui *Bogdan* vodă, și-i tăiè capul. Prin moartea lui Aron vodă, vicleanul uneltitor împotriva domnului *Moldovei*, Ștefan scăpă de-o grijă, care-i stăteà veșnic de-a curmezișul în toate planurile și lucrările lui pentru binele și înnălțarea țării sale.

Incărcat de prăzi, domnul Moldovei se întoarse la *Suceava* fără a se mai îngriji de răsbunarea Ungurilor, cari nu mai cutezară tot timpul cât domni Ștefan, să se mai ridice împotrivă-i.

4. LUPTELE CU TĂTARII

Lupta dela Nistru. — Nici nu se odihnise bine de truda dela *Baia*, când iată că-i veniră vești, că *Tătarii* vor să se măsoare și ei cu viteazul *Ștefan*. Ca lăcustele se năpustiseră peste *Nistru*, liftele păgâne. Ștefan le ieși înnainte în ziua de *20 August*, *1469*, la *Lipinți*, nu departe de Nistru. Mare fu prăpădul ce intră în hordiile tătărăști. Insăși fiul *hanului* sau căpeteniei Tătarilor căzù în mâinile *Moldovenilor*. La câtva timp, hanul tătărăsc trimise soli, să ceară pe cei prinși; însă în loc să se roage, el porunci, amenințând cu urgia sa pe neînfricoșatul domn al *Moldovei*. Drept răspuns, Ștefan aduse pe fiul hanului în fața solilor și dete poruncă să fie omorît. Dintre soli, lăsă doar pe unul cu zile, căruia—după ce-i tăiè nasul și urechile—îi dete drumul, să ducă știri hanului despre cele ce văzuse. Astfel, Ștefan împlini porunca sfintei Scripturi, care zice: „*Cu ce măsură măsori, cu aceea ți se va măsurà!*"

5. LUPTELE CU RADU-CEL-FRUMOS

Arderea Brăilei. — După această nouă isbândă, *Ştefan* îşi îndreptă privirile spre *Muntenia*, cârmuită de *Radu-cel-Frumos*, care-l vrăjmăşeà încă de când cucerise *Chilia*. In iarna anului 1470, prin luna Februarie, el năvăli asupra *Brăilei*, pe care o prădă şi-i dădù foc; apoi se întoarse iarăşi în ţara sa. Radu se grăbi să-şi apere cetatea, dar sosi cu oastea după ce oraşul fusese prefăcut în cenuşă.

Infrângerea lui Radu-cel-Frumos. — Pe la începutul anului 1471, *Radu*, îndemnat de câţiva boieri moldoveni, protivnici lui, *Ştefan*, intră cu oaste în *Moldova*, să-l scoată din domnie. Ştefan află la vreme de planurile vrăjmaşilor săi, cărora le plăti cu moartea mârşăvia lor; apoi porni împotriva lui Radu, pe care-l întâlni la *Soci*,

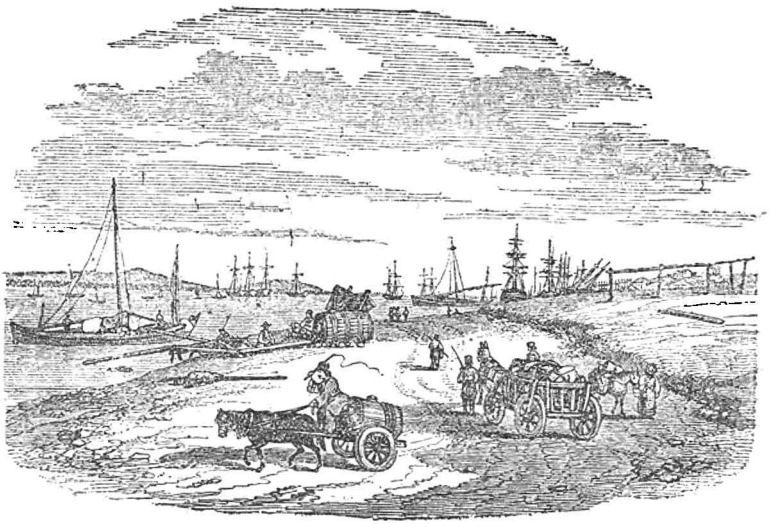

PORTUL BRĂILEI DE ALTĂDATĂ

puţin mai jos de oraşul *Bacău*. Biruinţa a fost fulgerătoare. Ca şi *Matei Corvin*, Radu-cel-Frumos nu nimeri drumul pe unde s'o ieà la sănătoasa, lăsând în mâna vrăjmaşului până şi sceptrul său de stăpânitor, precum şi buzduganul pe care dovedise că nu l-a ştiut folosi.

Intors în ţară, Radu porunci să se ridice deasupra râuleţului *Putna*, cetatea *Crăciuna*, ca să fie de apărare împotriva lui Ştefan; precum şi cetatea *Teleajănului*, pe apa cu acelaş nume, spre a fi pavăză *Târgovişlei*, deşi el îşi mutase reşedinţa la *Bucureşti*, ca să fie mai în apropiere de *Turcii dela Giurgiu*. Chiar în vara acelui an —1471—, Radu încercă din nou să pătrundă în Moldova, fapt ce-l hotărî pe Ştefan, să cugete la scoaterea din domnie a acestui vrăjmaş neastâmpărat. El luă sub scutul său pe un râvnitor la

domnia *Munteniei*, anume *Laiotă Basarab*—fiul lui *Dan* vodă—pe care hotărî să-l ridice în locul lui Radu.

Luptele pentru domnia Munteniei. — In toamna anului 1473, *Ştefan* trecù *Milcovul*, bătù oştile lui *Radu* la *Râmnicul-Sărat* şi înnaintă spre cetatea *Bucureştilor*, pe care o împresură. Radu scăpă într'o noapte şi fugi la *Giurgiu*. Ştefan puse în locu-i pe *Laiotă Basarab*. Apoi luă cu sine pe doamna lui Radu şi pe cele două fete—dintre cari una i-a fost mai târziu soţie—şi se întoarse la *Suceava*.

Laiotă domni numai o lună, căci Turcii aduseră din nou în tron pe Radu-cel-Frumos. Atunci, Laiotă fugì în Moldova, urmărit de vrăjmaşi până la *Bârlad*.

In vremea accasta, Ştefan se aşezase cu toţi ai săi la curţile din Vaslui, de unde dete oaste lui Laiotă, ca să-şi recapete tronul. In timpul luptelor pentru domnie, Radu-cel-Frumos se sfârşi din viaţă; iar Laiotă căzù la pace cu Turcii, cari-l întronară în domnia Munteniei.

Ştefan, văzându-se trădat de Laiotă, plănuì să-l scoată din domnie. El înnaintă cu oştile până la cetatea *Teleajănului*. Laiotă fu biruit; însă curând după aceea primì puternice ajutoare turceşti. Ştefan se retrase în ţara sa, fără a-şi fi putut împlinì hotărîrea.

6. LUPTELE CU TURCII

Pregătirile lui Ştefan. — Sultanul *Turcilor* trimise soli la *Ştefan*, ca să-i ceară să părăsească cetăţile *Chilia* şi *Cetatea-Albă*, şi să plătească şi haraciul. Domnul *Moldovei* nu primi să facă: nici una, nici alta. Această împotrivire însă, nu puteà rămâne nepedepsită de Turci. Ştiind ce-l aşteaptă, Ştefan începù să facă mari pregătiri de luptă. El cerù ajutoare vecinilor cu cari aveà legături de prietenie şi supunere, dar nu-i veniră decât vreo cinci mii de *Secui* şi aproape două mii de *Unguri*. Toată nădejdia îi rămase în vitejii săi *Moldoveni*, cari se adunară cu mic cu mare în jurul voivodului lor.

Luptele de lângă Vaslui. — *Turcii* trecură *Dunărea* pe la *Nicopole* în toiul iernii, şi răsbiră în *Moldova* sub conducerea celui mai vestit general al lor, *Soliman* paşa. Din gura iscoadelor turceşti, prinse de *Moldoveni*, *Ştefan* află că vin împotrivă-i peste o sută de mii de răsboinici turci, tot unul şi unul, întovărăşiţi şi de oaste muntenească, sub conducerea lui *Laiotă*. După porunca lui Ştefan, totul fusese pustiit în calea duşmanilor, aşa că anevoie găseau de ale hranei. Turcii se îndreptară pe valea *Bârladului*, spre *Vaslui*, unde ştiau că se adăposteşte domnul Moldovei. In nepătrunşii codrii ai Vasluiului, în cari Moldovenii căpătaseră odinioară, subt alţi voivozi, însemnate biruinţe asupra *Leşilor*, oastea moldovenească aşteptă sosirea duşmanului, care se apropià. Prima ciocnire avù loc la *Podul-Innalt*, în apropierea Vasluiului. Intâlnirea fu grozavă. Turcii grămădiţi la trecerea podului rupt de ghiulelele moldoveneşti, nu ştiau încotro s'o mai ieà. Dimineaţa ceţoasă a zilei veni şi ea în sprijinul răsboinicilor lui Ştefan.

Iată că niște buciume răsunară năvalnic dintr'o parte a văii. Erau buciumașii lui Ștefan, așezați în spatele bălților *Racovei*, ca s'atragă pe vrăjmaș spre ei. Turcii, furioși, se repeziră într'acolo, socotind că vor aflà pe dușmanul ce-i potopià cu miile de săgeți pornite, nici ei nu știau de unde. Acum se 'nmolirà și mai rău în mocirla înghețată a mlaștinilor; iar din spate se treziră atacați năvalnic de vitejii lui Ștefan. Erà o zăpăceală neînchipuită. Vrăjmașii nu mai știau încotro s'o icà. Spahiii, pe caii lor arăbești, se repeziră năpraznic în partea dincotro veniau săgețile și isbiau ghiulelele tunurilor; dar, topoarele, ghioagele și ciomegele Moldovenilor, îi țintuiră locului.

Turcii începură a se răsni. *Muntenii* lui Laiotă nu prea țînuseră să-și arate vitejia față de frații lor, așa că isbânda fu de partea Mol-

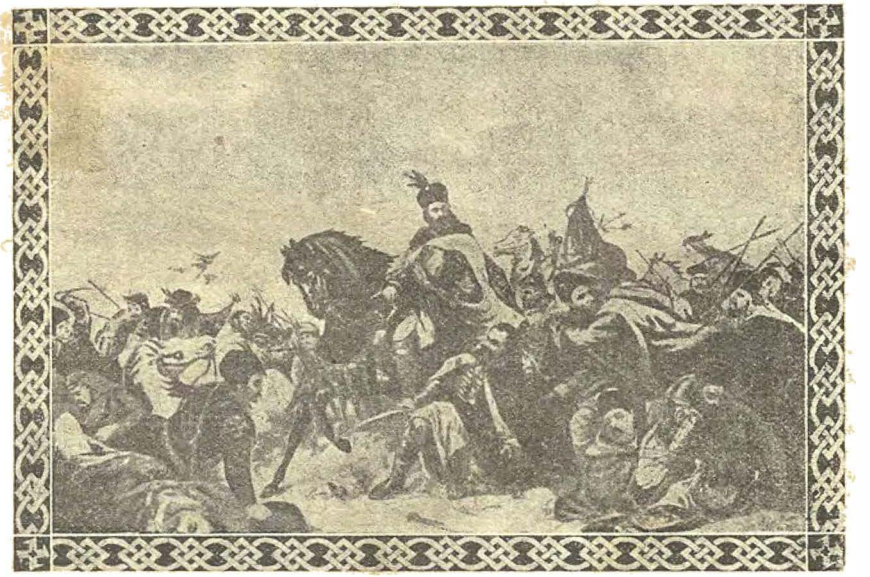

ȘTEFAN-CEL-MARE ÎN MIJLOCUL LUPTĂTORILOR SĂI

dovenilor, cari nu se lăsară până nu trecură pe vrăjmaș în alaiul săgeților lor dincolo de hotarele țării. Aproape toți prinșii în luptă fură trași în țeapă în marginea Vasluiului.

Tot poporul moldovenesc postì trei zile, ca mulțumire către Cel Atotputernic, că scăpase țara de urgia păgână.

Laudele aduse lui Ștefan. — Faima isbândei lui *Ștefan* merse —vorba poveștilor—peste nouă mări și nouă țări. Toată lumea creștină îl felicità. *Papa dela Roma* îl numì într'o scrisoare trimisă voivodului moldovean „*Sabia lui Christos*" pentru apărarea creștinătății.

Biruitorul trimise craiului leșesc și celui unguresc o parte din steagurile cucerite dela *Turci*, rugându-i de ajutor pentru vremea când păgânii vor călcà iarăși țara.

Sultanul *Mahomed al II-lea*, în urma acestei umilitoare înfrângeri, se văzù cel mai nenorocit stăpânitor din timpurile acelea. De durere, multe zile nu vroi să mai vadă pe nimeni.

Astfel, ziua de 10 Ianuarie, 1475, fu rânduită de soartă, să însemne în calendarul neamului românesc una dintre cele mai glorioase date din trecutul poporului nostru.

Noui pregătiri turcești împotriva lui Ștefan. — După clipele de scârbă și desnădejdie, sultanul fu apucat de o furie cumplită împotriva ghiaurului domn moldovean. El se hotărî să pornească din nou asupra *Moldovei*, pe care s'o curăţe depe faţa pământului. Pregătirile începură la scurtă vreme după umilitoarea înfrângere dela *Vaslui*.

Chiar în vara anului următor—1476— porni însăşi sultanul în

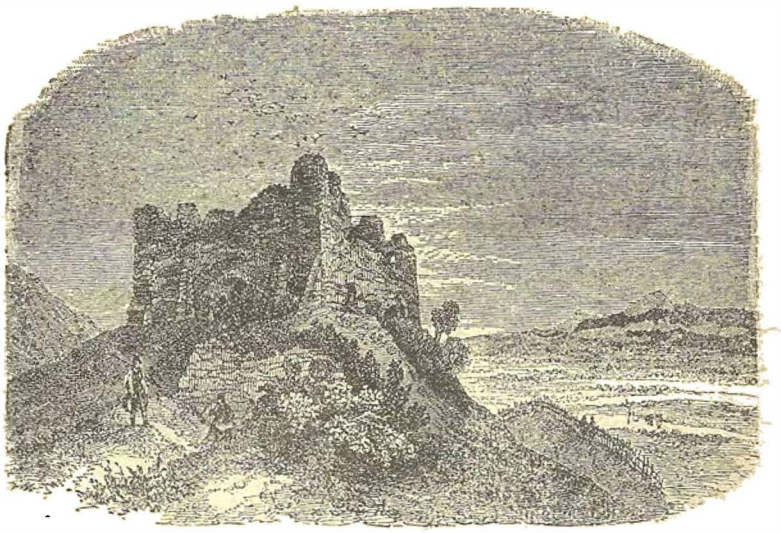

RUINELE CETĂŢII NEAMŢULUI
(După o veche ilustraţie).

fruntea unei oştiri de aproape două sute de mii de oameni, să nimicească ţara şi poporul lui *Ştefan*. *Turcii* veniră pe mare cu corăbiile. Coborîră pe pământul *Dobrogei*, de unde trecură în Moldova. La început, *Ştefan* se întărise la *Bârlad*; când, iată că-i veni ştire că *Tătarii* au împânzit *valea Nistrului* şi năvălesc turbaţi, să prăpădească ţara cea lipsită de partea bărbătească, adunată în jurul domnitorului. Cu strângere de inimă, voivodul moldovean se văzù silit, să dea drumul pe două săptămâni gloatei ţărăneşti; iar el, cu zece mii de oşteni aleşi, se întări pe valea *pârâului Alb*, din ţinutul *Neamţului*, într'un codru de stejari, prefăcut vremelnic în cetate vie.

Lupta dela Valea-Albă. — *Laiotă*, care după biruinţa moldovenească, încercă să s'arate duşmanul *Turcilor*, făcù şi de rândul acesta pe călăuza vrăjmaşilor creştinătăţii. Înaintarea sa făceà cu

greu. Căldurile erau mari, ţara pustiită, norodul ascuns în munţi, între Turci se încinsese molima; şi oastea lui Ştefan nu se arătă nicăieri. Sultanul vroià s'ajungă la *Suceava*, unde hotărîse să întărească domn pe un fiu al lui *Petru Aron*. In calc, jefuì şi arse *cetatea Neamţului*, care fusese părăsită de *Moldoveni*. In sfârşit, la *pârâul Alb*,—în localitatea numită mai în urmă *Răsboeni*—venì vremea, ca cei doi vrăjmaşi să-şi măsoare puterile: *Ştefan*, c'un pumn de oameni; *Mahomed*, cu o armată cum nu mai dusese el niciodată în luptele ce mai purtase până atunci. Erà în ziua de *26 Iulie, 1476*. Lupta se începù. Moldovenii se apărau dârz. Copacii le stăteau strajă minunată. Luptau pe viaţă şi pe moarte, căci erà

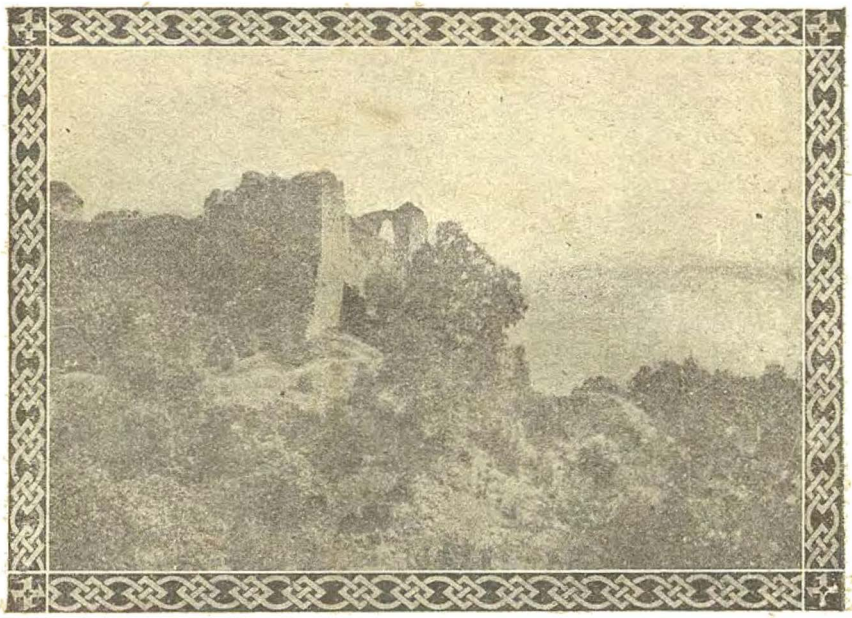

O VEDERE A CETĂŢII NEAMŢULUI IN ZILELE NOASTRE

vorba de apărarea *Sucevei*, unde se află scaunul domnesc. Păgânii cădeau cu miile, dar şi Moldovenii aveau pagube destul de mari. Săgeţile şi ghiulelele moldoveneşti curgeau ca grindina, însă puhoiul păgân părea că nu mai are sfârşit. Căderà unul, alţi zece îi luau locul. Dela o vreme se părù că Turcii şi-au pierdut nădejdia, când, sultanul Mahomed însuşi, se repezì în luptă ducând cu sine steagul cel mare al profetului, după care păgânii porniră nebuni. Meterezele moldoveneşti fură năpădite de mulţime; iar Ştefan, cu puţinii viteji ce-i mai rămăsese, se pierdù în negura codrilor, ducând cu dânsul jalea celei de a doua înfrângeri, întâmpinată în cursul celor *treizecişişase de răsboaie* purtate în lunga sa domnie — dintre cari *treizecişipatru au fost sfârşite cu isbândă*.

Mare fu turbarea sultanului, când află că doar un pumn de viteji moldoveni făcuse atâta prăpăd în rândurile oştirii sale. El înnaintă până la Suceava pe care o prădă şi-i dădù foc; apoi porni grabnic spre ţară, fără a mai avea curajul să lase domn în locul lui Ştefan, de care se temeà să nu-i răsară în cale cine ştie de unde, acum la întoarcere.

7. AMESTECUL LUI ŞTEFAN LA DOMNIA MUNTENIEI

Aducerea lui Ţepeş în a doua domnie. — La câteva săptămâni după această înfrângere, în toamna anului 1476, *Ştefan* trecù *Milcovul*

în fruntea unei noui oştiri şi merse drept la *cetatea Bucureştilor*, unde înscăună în domnie, în locul nestatornicului *Laiotă*, iarăşi pe *Vlad-Ţepeş*, care pornise dela *Buda* cu oaste ungurească. Chemat de grijile ţării sale, curând după aceasta plecă spre *Suceava*. Laiotă veni cu ajutor turcesc şi-şi reluă tronul. In luptele din *coarul Vlăsiei*, prin partea *Bălţenilor*, Vlad căzù răpus de o ceată de *Turci*.

Alte schimbări la domnia Munteniei. — In toamna anului 1477, *Ştefan* pătrunse iarăşi în *Muntenia* şi puse domn în locul lui *Laiotă* pe *Basarab-cel-Tânăr* — poreclit şi *Ţepeluş*, pentrucă se cam asemănà în apucături cu *Vlad-Ţepeş*. Dar şi acesta — ca şi Laiotă — îl trădă şi se închină *Turcilor*. Ştefan îşi gătì oaste din nou şi — prin August, 1481 — biruind pe Ţepeluş la *Râmnicul-Sărat*, ridică în locu-i la domnie pe un frate al lui Ţepeş, anume *Vlad Călu-*

gărul. După câtva timp, și acesta se închină sultanului *Baiazid al II-lea*, pe care-l ajută cu oaste muntenească, în vara anului 1484, să cucerească dela Moldoveni cetățile *Chilia* și *Cetatea-Albă*, cari rămaseră după aceea în mâinile Turcilor tot timpul cât ținu stăpânirea lor prin aceste părți.

8. ALTE CIOCNIRI CU TURCII

Noui victorii. — In nădejdia unui ajutor din partea *Polonilor*, spre a-și recuceri cetățile, *Ștefan*—după îndelungi amânări—merse pe *câmpia Colomeii din Pocuția* și se închină craiului leșesc, *Cazimir*. Ajutorul primit a fost o batjocură : două mii de călăreți, pe cari

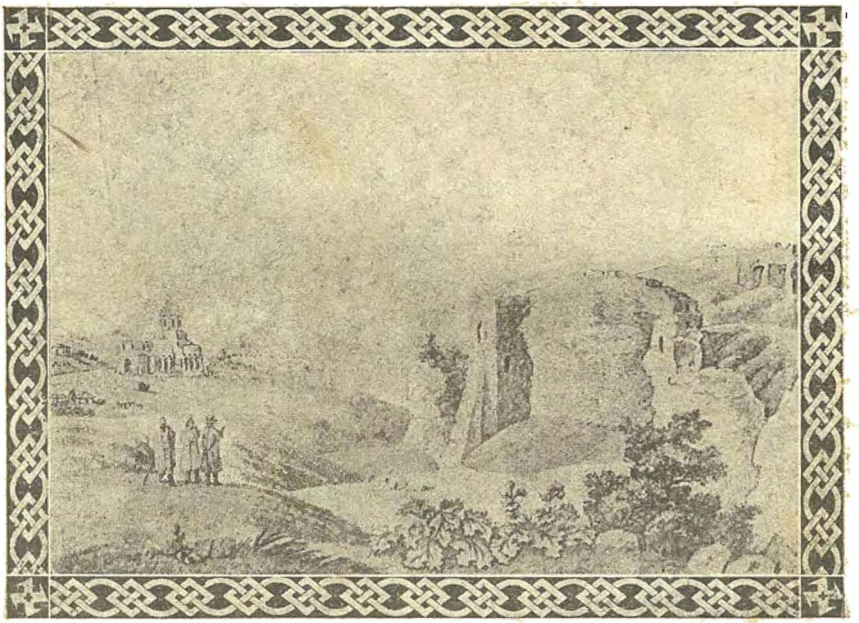

RUINELE CETĂȚII SUCEAVA

la nevoie și i-ar fi putut înjgheba dintre *Moldovenii* săi. Tocmai în vremea aceasta, Turcii pătrunseră în Moldova, aducând cu ei pe un oarecare *Hromot* sau *Hroiot*, spre a-l întrona în locul lui Ștefan. Ajunși la *Suceava* în lipsa domnului, o prădă și-i dădu foc. Hroiot n'avù curajul, să rămână în Moldova ; ci plecă odată cu năvălitorii. Ștefan îi ajunse la lacul *Catalpug*, în sudul *Basarabiei*, și, câți nu scăpară peste *Dunăre*, rămaseră să îngraşe pământul Moldovei.

In primăvara anului 1486, Hromot veni iarăși în Moldova cu gând s'o stăpânească. In lupta dela *Șcheia*, pe lunca *Siretului*, în ținutul *Romanului*, Ștefan îi tăie pentru totdeauna pofta de domnie trimițându-l pe cealaltă lume, în 6 ale lunii Martie, 1486.

Pacea dintre Români și Turci. — Sătul de-atâtea frământări și scârbit de purtarea trufașă a vecinilor săi—*Leșii* și *Ungurii*—, cari știau să-i ceară numai supunere, fără însă a-i fi de sprijin la nevoie, *Ștefan* se hotărî să cadă la pace cu *Turcii*. El trimise la *Țarigrad* pe *logofătul Ioan Tăut*, care hotărî, împreună cu marii dregători turci legământul dintre voivodul Moldovei și sultanul turcesc. Ștefan se învoi să plătească sultanului un haraciu de *patru mii de galbeni* pe an, cu înțelegerea ca Turcii să nu se amestece cu nimic în trebile țării, decât numai să întărcască și să sprijine împotriva vrăjmașilor pe domnul ales de popor. De asemenea, *Moldovenii* se îndatorau să dea Turcilor ajutor de oaste, în războaele conduse de însăși sultanul turcesc.

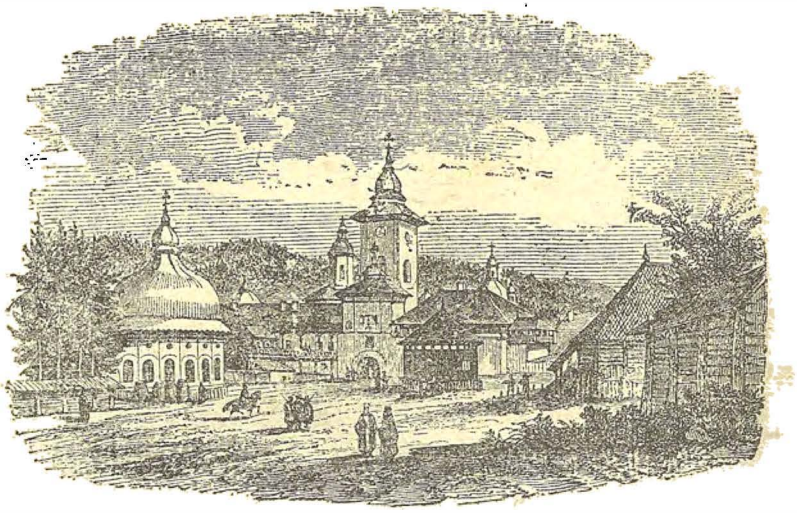

VEDEREA DE ODINIOARĂ A MĂNĂSTIRII NEAMȚUL

Ca încredințare că *Românii* vor păzi legământul făcut, Ștefan trimise ca zălog sau ostatec la *Țarigrad* pe fiul său, *Alexandru*.

9. LUPTELE CU POLONII

Plănuirea împărțirii Moldovei. — Intrând în legături cu *Turcii*, *Ștefan* se simți liber față de *Poloni*. El le cerù întoarcerea împrumutului bănesc primit dela *Alexandru-cel-Bun*, pe care aceștia îl făcuseră uitat. Cererea lui nefiind luată în seamă, intră cu oaste în Polonia, în vara anului 1490, și luă *Pocuția* în stăpânire, drept zălog.

După doi ani muri bătrânul *Cazimir*, craiul leșesc, și-i urmă la domnie fiul său, *Ioan-Albert*, o fire viteză și veșnic neastâmpărată. Acesta se înțelese cu fratele său, *Vladislav*, craiul *Ungurilor*, să cuprindă *Moldova* și să întroneze în locul lui *Ștefan* pe fratele lor, *Sigismund*. Planul fu împărtășit cu bucurie de câte trei.

Şiretlicul regelui Poloniei. — Craiul *Poloniei* trimise vorbă lui *Ştefan*, că va veni să libereze cetăţile *Chilia* şi *Cetatea-Albă* de stăpânirea turcească. Domnul *Moldovei* se cam minună de acest interes purtat ţării sale de către un străin, dar nu zise nimic. In aşteptarea împrejurărilor, el îşi pregăti oastea, pentru orice întâmplare.

In vara anului 1497, craiul leşesc porni spre Moldova ; dar în loc să ieă drumul cetăţilor robite, se trezi mergând spre *Suceava*, pe care Ştefan avusese grijă s'o întărească : şi cu oameni, şi cu muniţii îndestulătoare. El tăbărî cu oştenii săi la cetatea *Romanului*. Pe la sfârşitul lui Septembrie, oştirea leşească ajunse sub zidurile Sucevei, pe care începù s'o bată cu mare străşnicie, dar fără niciun spor. Trufaşul rege, care credeà că numai auzind numele lui, strejerii vor deschide umiliţi porţile cetăţii, turbà de furie şi mânie. După două

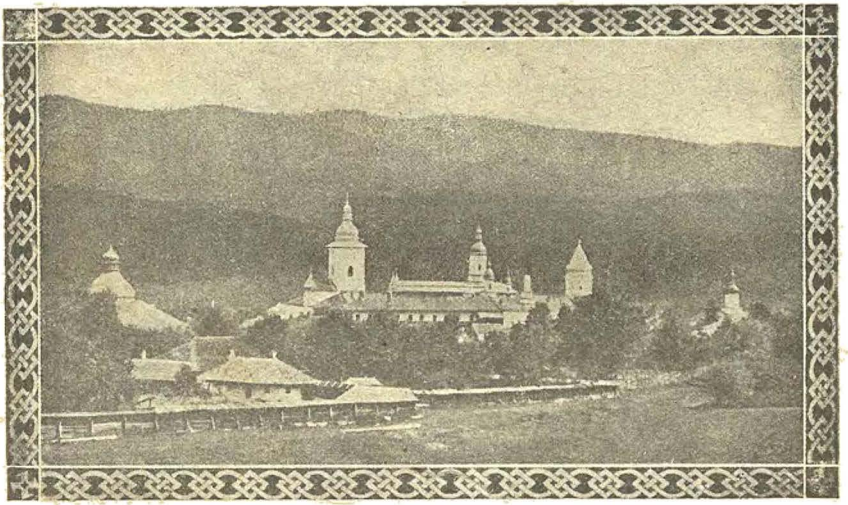

VEDEREA MĂNĂSTIRII NEAMŢUL IN ZILELE NOASTRE

săptămâni de luptă se gândi că cel mai bun lucru ce-aveà de făcut, erà să se 'ntoarcă pe unde venise, mai ales că iarna băteà la uşă.

Lupta din codrul Cosminului. — Regele *Vladislav al Ungariei* mijloci pacea şi *Ştefan* o primi cu înţelegerea ca *Polonii* să-şi urmeze şi la întoarcere aceeaş cale ca şi la venire. *Albert* primi învoiala, dar nu se ţinù de ea. El vroi să-şi scurteze drumul şi porni d'a dreptul spre *Cernăuţi*, prin *codrul Cosminului*. Ştefan, văzând înşelăciunea *Leahului*, porni cu călăreţii săi, pe caii lor iuţi ca gândul, şi sosiră la *Gura Dumbrăvii* — care fu numită mai târziu *Dumbrava Roşie* —, cu patru zile înnainte de trecerea *Leşilor*. Cum ajunseră aci, nu stătură degeaba. Se apucară şi retezară copacii cu meşteşug, spre a se puteà ţine numai într'o coajă ; apoi se aşezară la pândă. Când sosi grosul oştirii prin dreptul capcanei, copacii începură să se prăvălească, par'că din senin ; săgeţile, să şuere ; şi chiote ne-

bune de răsboi, să răsune de pretutindeni. Trufaşul rege abia avù timp să se gândească pe unde s'o şteargă mai repede, ca să n'o păţească la fel ca şi craiul *Matiaş al Ungurilor*. Ajutat mai mult de noroc, decât de vitejia şi isteţimea lui, scăpă cu zile; iar cei cari rămaseră, câţi nu fură trimişi în lumea dreptţilor, au fost luaţi prinşi.

In urma acestei înfrângeri, *Ioan-Albert*—craiul Leşilor, din îndemnul fratelui său, Vladislav—craiul Ungariei, căzù la pace cu Ştefan-cel-Mare la anul 1499, recunoscându-l ca domn neatârnat al Moldovei. Mai târziu îi recunoscù şi dreptul de stăpânire asu-

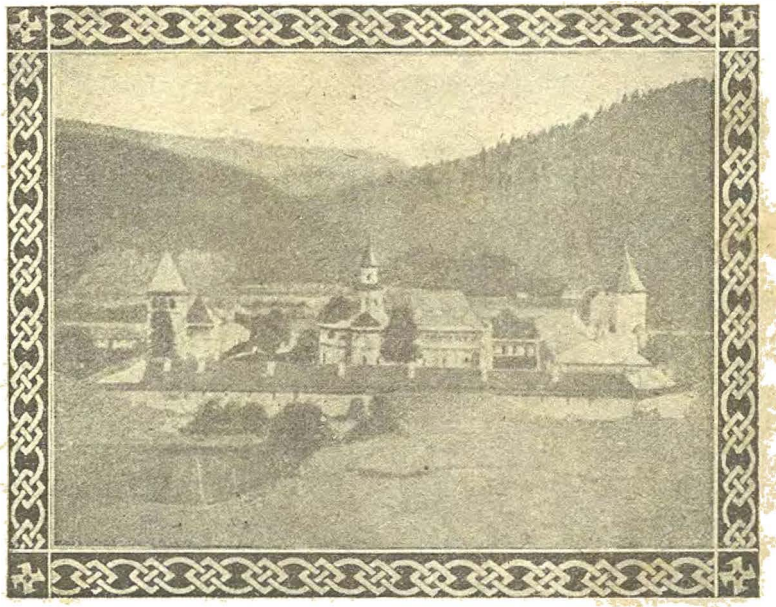

MĂNĂSTIREA PUTNA, LOCUL ODIHNEI DE VECI AL MARELUI ŞTEFAN

pra *Pocuţiei*, pe care într'o ultimă năvală cu oştenii săi—cea din urmă a viteazului Ştefan—a alipit-o la Moldova.

10. CEI DIN URMĂ ANI AI DOMNIEI LUI ŞTEFAN

Alegerea urmaşului său. — Ultimii ani ai domniei lui *Ştefan-cel-Mare* au fost amărîţi: atât de lipsa de sănătate, precum şi din pricina rănii dela picior, căpătată în lupta dela *Chilia*. El se îmbolnăvise de podagră, boală care-l chinuià amarnic de greu. Pe patul durerilor, nu încetă o clipă d'a se gândi la viitorul ţărişoarei sale. Când simţi că sfârşitul nu-i mai e departe, chemă pe boierii ţării, cărora le cerù să aleagă ca domn şi urmaş al său pe *Bogdan Chiorul*—numit astfel, fiindcă-şi pierduse vederea unui ochiu, într'o luptă—, singurul său fiu legitim, născut cu *Maria-Voichiţa*

—fiica lui *Radu-cel-Frumos*, a patra soție legitimă a marelui voivod, celelalte mai dinnainte murindu-i în scurtă vreme după căsătorie.

El sfătuì pe urmașul său să n'aibă 'ncredere: nici în Leahul viclean și nestatornic, nici în Ungurul asupritor și lacom, nici în Tătarul sălbatec și fărădelege; ci, în vreme de primejdie, să știe că cel mai cinstit prieten și mai credincios ocrotitor este Turcul; și sub pavăza puterii lui să stea, căci singur în calea atâtor vrăjmași vicleni și fără suflet, cu greu ar puteà trăì.

Sfârșitul marelui Ștefan. — Ros mai mult de boală, decât de bătrânețe, *Ștefan* se stinse din viață la *2 Iulie, 1504*, în cetatea

ȘTEFAN-CEL-MARE PE PATUL MORȚII

Sucevei, după o domnie de *patruzecișișapte de ani, două luni și trei săptămâni*—aproape o jumătate de veac. El a fost înmormântat cu mare cinste, în jalea întregului norod moldovenesc, la mânăstirea zidită de dânsul în anul 1466 lângă râulețul *Putna* din *Bucovina*, în urma cuceririi Chiliei și Cetății-Albe.

Acest voivod, care înfățișează cea mai strălucită figură istorică din trecutul nostru depărtat, a avut vreme, în vâltoarea războaelor și a grozavelor frământări prin cari a trecut țara și poporul său, să se gândească mai mult ca oricare altul, și la cele sfinte. *El a zidit patruzecișipatru de mânăstiri și biserici*, cari grăiesc și astăzi despre faptele marelui lor întemeietor. Fiecare isbândă împotriva

vrăjmaşului era proslăvită prin clădirea câte unui locaş sfânt [1]) !

Iată pentru ce, viteazul voivod moldovean a fost numit de poporul peste care a domnit : **Ştefan-cel-Mare şi Sfânt** !

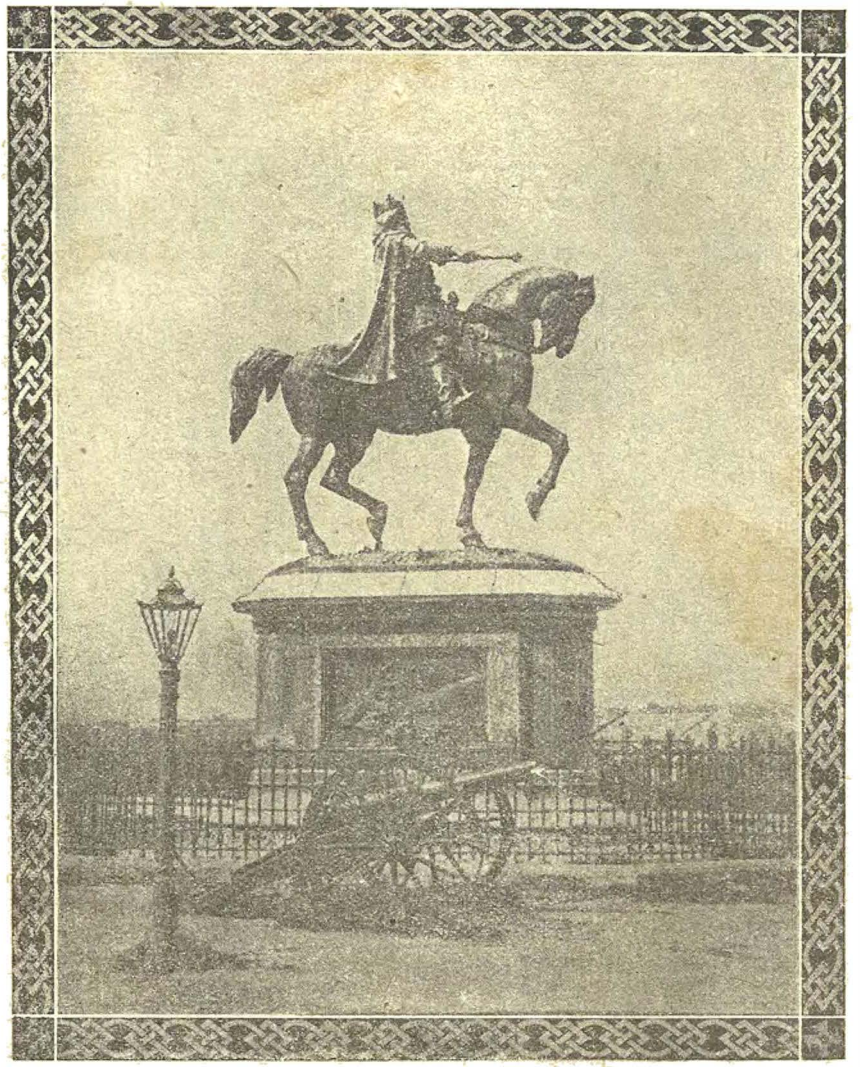

STATUIA LUI ŞTEFAN-CEL-MARE

Drept recunoştinţă pentru neasemuitele fapte săvârşite de Ste-

[1]). Cele mai însemnate lăcaşuri dumnezeieşti rămase în fiinţă până azi dupe urma marelui voivod sunt : *Putna* — zidită, între anii 1466, Iulie 10, şi 1470 ; *Baia* — zidită la 1467 în amintirea înfrângerii lui *Matei Corvin; Sfântul Dumitru, din*

fan vodă și ca mărturie a admirației sale pentru vitejia lui, poporul românesc i-a ridicat la Iași o foarte frumoasă statue în care mândrul nostru voivod este înfățișat călare și cu buzduganul în mâna dreaptă. Această statue a fost inaugurată la 5 Iunie. 1883, în același an cu statuia lui *Mihai Viteazul, din București*. La desvelirea ei, pe lângă toți marii dregători ai țării, a fost părtaș și răposatul rege *Carol I*, pe care soarta l-a rânduit să întreacă numărul anilor de domnie, ai Marelui Ștefan.

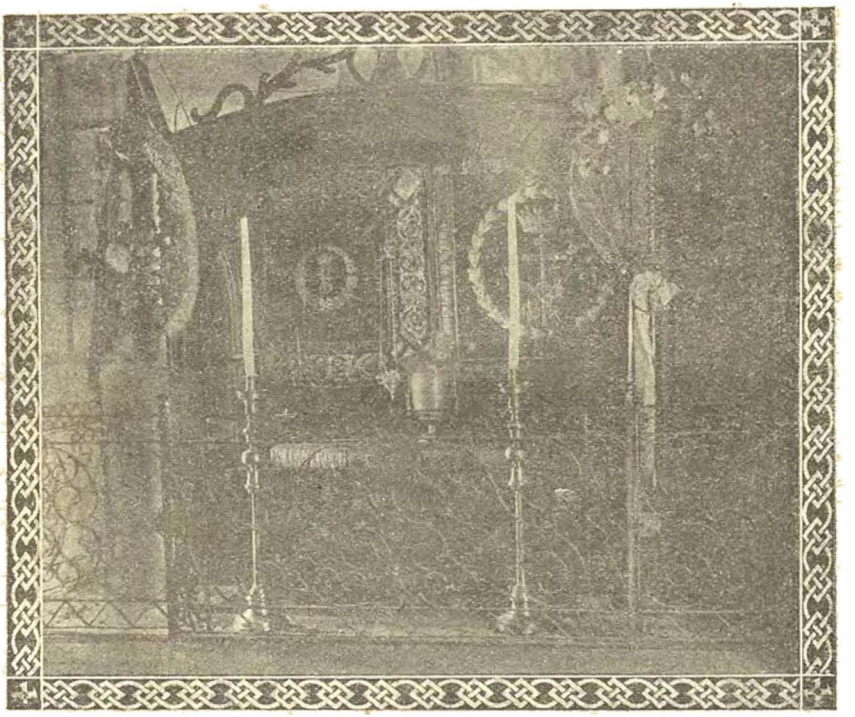

MORMÂNTUL LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

Suceava — în care s'a cununat cu *doamna Maria*, numită de unii istorici *Voichița*; fica lui *Radu-cel-Frumos*—, a cărei zidire a început la 1475, în urma unei înfrângeri a *Tătarilor; Sfântul Procopie, din Bădăuți* — *Bucovina*—, zidită la 1481 în amintirea înfrângerii lui *Țepeluș*-vodă la *Râmnicul-Sărat; Înălțarea Sfintei Cruci, din Pătrăuți-Bucovina* — ridicată la 1487 în amintirea înfrângerii lui *Ilroiot* la *Șcheia* în *Roman; Voroneț* — zidită la 1468; *Sfântul Ioan, din Vaslui* — zidită în amintirea izbânzii dela *Racova* împotriva *Turcilor; Sfântul Gheorghe, din Hârlău*, — unde avea și reședința domnească de vară —, zidită la 1487; *Sfântul Niculae din Iași* — zidită între 1491, Iunie 1, și 1493, în urma unei isbânzi împotriva *Cazacilor*, la *Grumăzești; Adormirea, din Borzești*— satul de naștere al lui *Ștefan-cel-Mare*—zidită între 1493—1494; *Sfinții Voivozi, din Scânteia-Vaslui* — zidită la 1494: *Sfântul Niculae, din Dorohoi* — zidită la 1495; *Sfinții Apostoli, din Huși* — zidită la 1495; *Probota* — ridicată în 1495, fu rezidită de fiul său, *Petru-Rareș*, la 1530; *Sfântul Niculae, din Popăuți-Botoșani* — zidită la 1496; *Sfântul Mihail, din Valea-Albă* — *Războieni-Neamțu* — zidită la 1496; *Sfânta Paraschiva, din Cotnari*, unde avea

MOLDOVA PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

1. DOMNIA LUI BOGDAN VODĂ

Nădejdii înşelate. — Ca şi *Muntenia* după moartea lui *Mircea-cel-Mare*, tot astfel şi *Moldova*, după moartea lui *Ştefan-cel-Mare*, n'avù parte de voivozi destoinici. *Bogdan*, în care marele voivod îşi pusese toată nădejdia, se dovedi a nu călcà pe urmele părintelui său. Erà mai mult iubitor de petreceri, decât de fapte vitejeşti. Pentrucă *Sigismund*, noul rege al *Poloniei*, nu se învoise a-i da de soţie pe o soră a sa, intră în *Pocuţia* — care căzuse în stăpânirea *Leşilor* —, şi o prădă. Altădată pătrunse în *Polonia*, până aproape de *Lemberg*, ca să aducă îndărăt clopotele ridicate de *Leşi* dela bisericile româneşti, jefuite de ei odinioară. După aceea mai avù câteva ciocniri cu *Tătarii*. El se sfârşi din viaţă în anul 1517, la *Huşi*, lângă *Prut*, unde venise ca să stăvilească o năvălire tătărască; şi fu înmormântat la mânăstirea *Putna*, lângă tatăl său.

2. ŞTEFĂNIŢĂ VODĂ

O domnie nevrednică. Lui *Bogdan Chiorul* îi urmă nevârstnicul său fiu, *Ştefăniţă* vodă, care aveà abia unsprezece ani. Noul domn fu epitropisit până la vremea domniei de *hatmanul Luca Arbore*. La şaptesprezece ani luă frânele ţării şi începù o viaţă de desfrâu şi apucături ucigaşe. Îşi pătă începutul domniei, chiar cu omorîrea lui Luca Arbore şi a fiilor acestuia. Intră apoi în luptă cu *Radu-dela-Afumaţi*, domnul *Munteniei*, pentru domniţa *Ruxandra* — fica lui *Neagoe Basarab* — pe care o voiră de soţie: şi unul, şi altul. In sfârşit se căsători cu domniţa *Stana* — sora Ruxandrei —, care ajunse a-l urî grozav pentru faptele şi cruzimile sale. In cele din urmă, îndemnată de boieri, îi dădù otravă şi-l omorî, spre a scăpà poporul de un descreierat.

3. PETRU RAREŞ

Inceputul domniei. — *Ştefăniţă* muri la 1527, în vârstă de 21 de ani. In lipsă de urmaşi direcţi şi legitimi ai marelui *Ştefan*, poporul alese domn pe un fiu din flori al acestuia, numit *Petru Ra-*

şi case domneşti — zidită la 1496; *Sfânta Născătoare, din Tazlău-Bacău* — zidită între 1496—1497; *Sfântul Ioan Botezătorul, din Piatra-Neamţu* — zidită între 1497—1498; *Neamţu* din jud. *Neamţu*, — mânăstire care a jucat mai apoi un rol foarte însemnat în mişcarea literară a *Romîniei*, căci aveà o tipografie şi o şcoală vestită pe vremuri —, zidită la 1497; *Buna-Vestire, dela Bisericani, Pângăraţi-Neamţu* — zidită la 1498; *mânăstirea Zograful*, cu hramul *Sfântul Gheorghe*, în *Sfântul Munte* — rezidită la 1502; *Volovăţul, din Bucovina* — zidită la 1502; *Sfântul Ion, din Reuseni*, începută de el şi desăvârşită de fiul său, *Bogdan*, — zidită între 1502—1512; *Sfânta Treime, din Dobrovăţ* — zidită în 1503. Azi, la Dobrovăţ, ca şi la Bisericani, sunt închisori pentru făcătorii de rele.

Deci, în zilele noastre mai avem doar douăzecişipatru de lăcaşuri dumnezeieşti rămase din vremea Marelui Ştefan.

reș — după numele mamei sale, *Maria Rărețoaia din Hârlău*. Alegerea aceasta fu un noroc pentru *Moldova*. Noul domn se arătă vrednic de părintele său. In aceste vremuri, la hotarele de apus ale țării se petreceau frământări mari. Cu câteva luni mai înnainte, regele *Ludovic al Ungariei* murise, în ziua de 29 August, 1526, în lupta avută la *Mohaci* cu *Turcii*, cari isbutiseră să supună Ungaria. Pentru coroana Ungariei se ridicaseră doi rîvnitori: *Ion Zapolia*, domnul *Ardealului*, — susținut de Turci, și *Ferdinand*, fratele lui *Carol al V-lea sau Cvintul*, împăratul *Germaniei*, — susținut de *Germani* și de *Sașii din Ardeal*.

PETRU RAREȘ

La 10 Noembrie, 1526, Zapolia fu ales rege de către partizanii săi; iar la 17 Decembrie, acelaș an, fu ales rege și Ferdinand.

Nehotărîrea lui Rareș. — La urcarea pe tron a lui *Petru Rareș*, *Ungaria* avea doi regi, cari — firește — începură să se războiască între dânșii. In acelaș timp: și unul, și celălalt căutau să câștige pe Rareș de partea sa. Domnul *Moldovei* înțelese că interesul lui îi porunceà să nu piardă stăpânirea asupra celor două cetăți din *Ardeal*: *Ciceiul* și *Cetatea-de-Baltă*, cari erau ale *Moldovenilor*; de aceea, el nu se hotărî deocamdată de partea niciunuia.

La început ieși biruitor, *Ferdinand*, care sili pe *Zapolia*, să fugă în *Polonia*. Petru se arătă bucuros, să se dea de partea lui, ca să poată scăpà țara de rușinea de a fi supusă *Turcilor*. Simțind însă că puterea noului rege amenință să se năruie, fiind atacat: de-o parte de *Poloni*, de alta de Turci, și, temându-se să nu-și atragă

asupră-şi duşmănia păgânilor, cari puteau să-i arunce pe *Tătari* în spate, căută de se puse bine : şi cu Turcii, şi cu partizanii acestora.

Luptele din Ardeal. — *Secuii*, cari păstrau credinţă lui *Ferdinand*, aflară de schimbarea lui *Petru*. Drept răsbunare, ei prădară şi omorîră mai mulţi negustori moldoveni, cari mergeau spre *Braşov*. Ca să-i pedepsească, Petru trecù munţii şi pătrunse în *Ardeal* la 25 Ianuarie, 1529, unde prădă şi pustii, timp de şase zile, tot ţinutul secuiesc, afară de Braşov. Secuii fură siliţi să se lepede de Ferdinand, *Saşii* însă, urmară a-i rămâne credincioşi.

La 10 Mai, 1529, sultanul *Soliman* porni din *Ţarigrad* cu două sute cincizeci de mii de oameni şi trei sute de tunuri, să cucerească Ardealul.

Luând înţelegere cu *Zapolia*, ca să-i păstreze stăpânirea asupra *Ciceiului* şi *Cetăţii-de-Baltă*, şi să-i mai dea pe deasupra şi *Bistriţa* cu tot cuprinsul ei, *Rareş* se hotărî să treacă de partea acestuia. El trimise un sol, să ceară Saşilor, ca să se supună lui Zapolia. Drept răspuns, aceştia uciseră pe pârcălabul Ciceiului şi pe solul lui Rareş.

Lupta dela Feldioara. — Domnul Moldovei porni două armate împotriva trădătorilor. Cea condusă de vornicul *Grozav* arse şi prădă *Săcelele*, apoi porni împotriva oştilor ungureşti, cari se întăriseră la *Feldioara*, şi le sdrobi, luându-le toate tunurile. A doua armată atacă *Ciceiul*, pe care-l supuse iarăşi stăpânirii moldovene. Amândouă oştile lui *Rareş* se întoarseră în ţară încărcate de prăzi.

Supunerea Braşovului şi a Bistriţei. — Pentru acest ajutor, *Ioan Zapolia* recunoscù pe Rareş ca stăpân al *Bistriţei* şi-i mai dărui pe deasupra şi *castelul Unguraşul*. Incurajaţi de *Saşii* din *Sibiu*, precum şi de celelalte oraşe credincioase lui Ferdinand, *Bistriţenii* n'au voit să primească pe pârcălabii lui Rareş. Ca să stârpească răul din rădăcină, Rareş se hotărî să pornească el însuşi, ca să aducă la ascultare pe răsvrătiţi. Intră însă mai întâi în ţinutul *Braşovului*, pe care-l supuse, fapt ce înmuie încăpăţânarea celorlalţi Saşi, cari se supuseră şi ei stăpânirii lui Zapolia.

Innainte de a plecà din *Ardeal*, *Rareş* trimise oaste asupra *Bistriţei*, pe care o cuceri după o împotrivire de mai bine de o jumătate de an. Luptele din Ardeal îl făcù pe Petru aproape stăpânul de fapt al acestui ţinut românesc.

Alipirea Pocuţiei la Moldova. — *Rareş* nu se mulţumì numai cu isbânda din *Ardeal;* el îşi aduse aminte că fusese o vreme, când *Pocuţia* ţinuse de *Moldova*; de aceea o cerù înnapoi. Cum regele *Poloniei* n'a vrut s'audă de o astfel de cerere, pe la începutul lui Decembrie, 1530, el intră cu oaste şi o supuse în câteva zile; dar nu se mulţumì numai cu această isbândă, ci înnaintă şi în *Galiţia* pe care o trecù subt ascultarea sa.

Această stăpânire nu ţinù mult. Polonii se plânseră *Turcilor* de faptele lui Rareş. Sultanul îi porunci să dea Pocuţia îndărăt, dar n'avù cine să-l asculte. Atunci, Polonii, comandaţi de *Ion Tarnowski* — doar cu 1.600 de călăreţi — în trei zile au curăţat Pocuţia de Moldoveni.

Lupta dela Obertin.—Cum află această veste, *Rareş* strânse în

grabă douăzeci de mii de oameni și porni el însuși împotriva *Polonilor*. Făcù greșala de a-și împărți oastea în două, trimițând înnainte șase mii de oșteni, să cucerească cetatea *Gwodziec*. Acești înnaintași fură bătuți și risipiți de *Tarnowski*. Mare fu mânia lui *Petru*, când auzi de înfrângerea oștirii sale. El se află încă la *Cernăuți*. Intră de grabă în *Pocuția* și, în ziua de 22 August, 1531, cele două oști vrăjmașe se ciocniră la *Obertin*. Soarta—nu lipsa de vitejie—rândui ca *Moldovenii* să fie puși pe goană, pierzând toate tunurile—cincizeci la număr—luate de vornicul *Grozav* la *Feldioara*. Petru, abia scăpă cu viață, având și câteva răni. Isbânda Polonilor s'a datorit, cu deosebire, tunurilor lor și științei de a le folosi, precum și trădării unor boieri moldoveni.

In urma acestei victorii, Polonii au intrat în Moldova și au prădat ținuturile dela graniță. Petru Rareș le-a întors numaidecât vizita, prădând Pocuția. Incercările lui Zapolia, de a împăcà pe

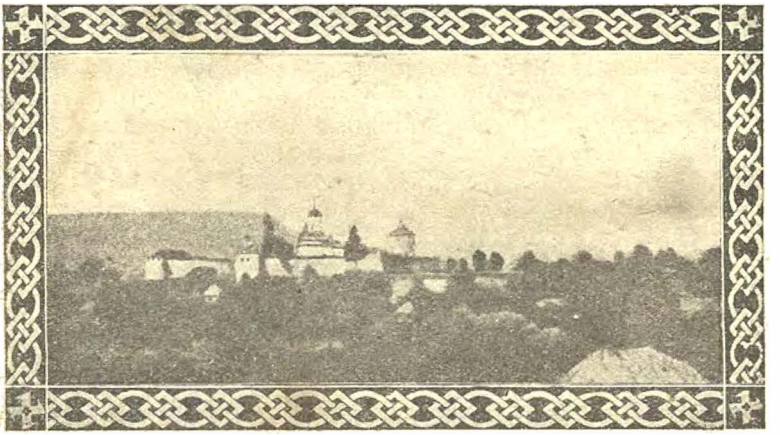

VEDEREA MĂNĂSTIRII PROBOTA

Poloni cu Moldovenii, rămaseră fără roade. In Februarie, 1532, vre-o mie de călăreți poloni intrară în Moldova, dar la *Tărăsăuți* le ieși înnainte oastea lui Petru și prea puțini au mai scăpat să ducă vești despre primirea pe care le-o făcuseră Moldovenii.

Alianța cu Ferdinand. — Oastea turcească, pornită împotriva lui *Ferdinand*, nu putù nimici puterea acestui rege, așa că *Turcii* fură nevoiți să se împace cu faptul ca *Ungaria* să aibă doi regi. *Petru* însă, se hotărî să rupă legăturile cu păgânii, trecând de partea lui Ferdinand.

El se înțelese cu toți vrăjmașii Turcilor și puse la cale omorîrea unui oarecare *Gritti*, însărcinatul sultanului pentru ținerea *Ardealului* în ascultare. După aceea se folosi de prilejul că *Polonii* erau în luptă cu Rușii, și recuceri *Pocuția*. Temându-se ca Turcii să nu vie împotrivă-i spre a răsbunà omorîrea lui Gritti, mai ales că sultanul tocmai mântuise cu bine un răsboiu împotriva *Perșilor*, el căută să se împace cu Polonii, dar nu isbuti.

Încolţit de vrăjmaşi şi trădat de boieri. — Sultanul încercă să-i aducă pe *Rareş* la ascultare pe cale liniştită, însă fără isbândă. El eră adânc hotărît să scuture jugul turcesc, de aceea cerù ajutoare lui *Ferdinand* şi lui *Zapolia*, cari acum se împăcaseră, ca să poată ţine piept păgânilor. Atacat de *Poloni*, îi bătù la *Siret* şi făcù pace cu ei, lăsându-le *Pocuţia*, numai să nu mai aibă teamă din partea

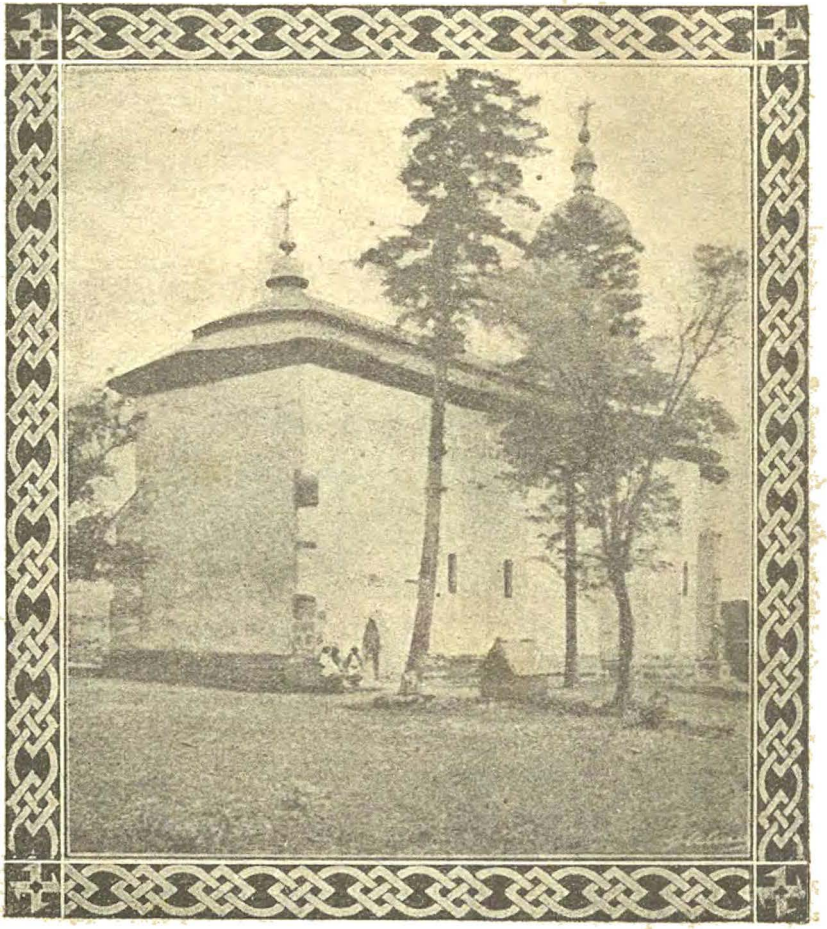

BISERICA MĂNĂSTIRII PROBOTA

lor, când va intrà în luptă cu *Turcii*. De asemenea aruncă peste hotare pe *Tătari*, cari năvăliseră în ţară. In această vreme, Turcii porniseră împotrivă-i în număr de peste două sute de mii, chiar sub conducerea sultanului. Petru se pregăti să-i întâmpine aşa cum îi întâmpinase odinioară tatăl său, marele *Ştefan*. Trădarea celor mai mulţi dintre boierii moldoveni nemulţumiţi de dânsul, îi

făcù să n'aibă nici măcar vreme, să se măsoare cu vrăjmaşul. El fugì cu câţiva credincioşi spre *Hotin*, dar nu fu primit în cetate. Dacă văzù, luă drumul pribegiei spre cetăţile moldoveneşti din *Ardeal*, unde, după multe şi amărîte zile, sosì istovit, dar mulţumit c'a scăpat cu viaţă. Aci se aflau trimişi mai din nainte : soţia şi copiii săi.

Ştefan Lăcustă. — Sultanul ajunse fără piedici până la *Suceava*, unde puse în tron pe *Ştefan*—numit *Lăcustă*, fiindcă în timpul lui, ţara a fost năpădită de lăcuste. Acesta era nepotul lui *Ştefan-cel-Mare* şi fiu al lui *Alexandru*, cel zălogit pe vremuri la *Turci*.

Simţind că şi boierii din *Ciceiu* îi sunt vrăjmaşi, *Petru* închină cetatea, *Ungurilor*, cari o atacaseră din ordinul lui *Zapolia*. El căpătă voie să rămână mai departe cu familia sa în cetate.

Spre o nouă domnie. — Văzându-se părăsit de foştii săi sprijinitori creştini, *Petru* îşi îndreptă gândul tot spre *Turci*, cu cari căută să cadă la pace. El trimise într'ascuns o scrisoare atât de mişcătoare sultanului *Soliman*, încât acestuia, viteaz şi el, i se făcù milă de viteazul voivod moldovean şi stărui pe lângă *Zapolia*, să-l libereze din *Ciceiu* spre a puteà veni la *Ţarigrad*. Intr'o zi

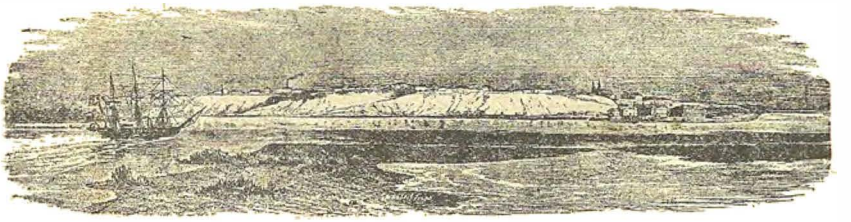

VEDEREA CETĂŢII BRĂILA

din Ianuarie, 1540, *Rareş* porni spre *Constantinopol*, unde isbutì să intre în voia bună a sultanului şi a celorlalte mărimi turceşti. In acelaş an se întâmplă că muri şi Ion Zapolia—unul dintre vrăjmaşii lui Petru ; tot în acelaş an, prin Decembrie, fu omorît şi *Ştefan Lăcustă* ; iar *Moldovenii* atacaseră cetăţile turceşti : *Chilia*, *Cetatea-Albă* şi *Tighina*. Aceste împrejurări deschiseră lui Petru Rareş drumul spre o nouă domnie.

Intrarea în Moldova. — La 9 Ianuarie, 1541, plecă din *Ţarigrad* cu trei mii de spahii şi ieniceri, să-şi recucerească tronul. Sosind la *Brăila*, boierii ţării veniră şi i se închinară, cerându-i iertare. *Alexandru Cornea*, cel suit pe tron în locul lui *Lăcustă*, îl întâmpină cu oaste la *Galaţi*. Oastea moldovenească trecù însă de partea lui *Rareş* ; iar Cornea rămase fără cap. Către sfârşitul lunii Februarie, Rareş intră iarăş în *Suceava*. Condiţiile domniei însă erau mult mai grele acum ca 'n prima domnie. Trebuià să trimită ostatec la Ţarigrad pe fiul său ; să plătească un tribut anual de 12.000 ducaţi [1]) ; să ţie în Suceava pe cheltuiala ţării cinci sute de

[1]). *Ducatul* erà o monedă veche de aur, de origină italiană. Mai târziu au început să se bată ducaţi : şi'n *Veneţia*— numiţi *fechini*, în *Ungaria* şi *Bucovina* — numiţi *fiorini de aur*, precum, şi'n *Germania* — numiţi *ducaţi imperiali*. S'au bătut ducaţi, şi de argint. Ducaţii de aur valorau între 10—12 lei de argint ; iar ducaţii de argint valorau între 4—6 lei de argint.

spahii; şi mai era dator la bancherii Ţarigradului aproape o sută de mii de ducaţi, împrumutaţi ca să poată căpătă bunăvoinţa dregătorilor turci.

Cu sufletul sugrumat de mâhnire, fu nevoit să împlinească toate legămintele făcute.

Înţelegerea cu Creştinii. — In această vreme, sultanul supuse *Ungaria* şi o prefăcù în paşalâc turcesc. Creştinii încercară să scoată pe *Turci* din *Buda*, dar nu isbutiră. *Petru* se înţelese cu ei pe subt ascuns spre a le veni într'ajutor, însă nu putù să le fie de nici un folos, căci desbinarea căpeteniilor Creştinilor era prea mare.

Tot restul domniei, Rareş se trudì să-şi recapete cetăţile avute odinioară în *Ardeal*, dar încercările lui rămaseră zadarnice. El mai călcă Ardealul în câteva rânduri, plecând cu prăzi nenumărate. In cele din urmă, fiind bolnav, se mai liniştì în scaunul său, gândind şi la cele sfinte. El clădì şi reînnoì mai multe biserici şi mânăstiri. La 3 Septembrie, 1546, se stinse din lumea aceasta şi fu înmormântat la mânăstirea *Probota*, cea zidită de dânsul. El a cârmuit *Moldova* vreme de 16 ani: în prima domnie, 11 ani; în a doua, 5 ani.

4. URMAŞII LUI PETRU RAREŞ

Câţiva urmaşi răi. — Lui *Rareş* îi urmă la domnie fiul său, *Iliaş*, care se arătă nevrednic de tatăl său. După cinci ani de ticăloasă cârmuire, merse la *Ţarigrad*, unde se dădù în legea turcească. In urma lui se perindară mai mulţi domni, cari mai de cari mai nemernici. Dintre aceştia, avù o domnie mai lungă, *Alexandru Lăpuşneanu* cel crud, care stăpâni *Moldova*: vreme de nouă ani în prima domnie, şi aproape patru ani în cea de-a doua.

Ioan vodă cel-Cumplit. — Până la cucerirea *Moldovei* de către *Mihai Viteazul*, mai străluci câteva clipe pe tronul lui *Ştefan-cel-Mare*, viteazul *Ioan* vodă — zis *cel-Cumplit* —, care se dădeà drept fecior din flori al lui *Bogdan-Chiorul*. Mamă-sa fusese Armeancă. El se îndeletnicise cu negoţul de pietre scumpe şi alte giuvaericale în *Ţarigrad*. In ce chip, lămurit nu se ştie, dar isbutì să capete semnele domniei Moldovei, fără a fi fost ales de boierii ţării, după obiceiu. Ţara, fiind lipsită de mândria de odinioară, primì şi această umilinţă. Fiindcă boierii nu-l prea aveau la suflet, căutà să câştige de partea sa cel puţin poporul de jos. El isbutì se se facă iubit de cei mulţi şi obijduiţi, uşurându-le dăjdiile.

Neînţelegerile cu Turcii. — *Turcii* însă, cerură îndoirea haraciului. *Ioan* vodă fiind venit de curând, iar vistieria ţării fiind secătuită de cei mai înnainte de dânsul, se văzù nevoit, să nu poată împlini cererea turcească; şi nici nu dorì să ridice birul poporului, care era destul de sărăcit. Căută să stoarcă ceva dela boerime şi dela preoţii şi monahii moldoveni, dar fără prea mare folos.

Lupta dela Roşcani. — Ca să se poată ţine la domnie, trebuià: ori să dea bani, ori să se războiască cu *Turcii*. El luă hotărîrea cea din urmă. Trimise vorbă sultanului, că nu poate plăti haraciul cerut, şi apoi se pregătì de luptă. Cerù ajutor dela

Cazaci, de oarece cu *Polonii* se pusese rău, din pricină că le prădase *Pocuţia* mai înnainte. Cu oastea căzăcească ce-i venise într'ajutor, prădă ţinuturile turceşti de peste *Dunăre*. Sultanul trimise oştire, să-l aducă la ascultare. *Ioan* vodă se întări cu Cazacii săi şi cu puţina oaste moldovenească ce mai putuse înjghebà, la *Roşcani*, lângă *Prut*, în *Basarabia*, unde fură împresuraţi de Turci mai multe zile.

Moartea lui Ioan vodă. — In cele din urmă, *Ioan vodă* fu nevoit să se predeà, cu legământul că nu i se va face nimic, ci va fi dus la *Ţarigrad*, spre a puteà vorbi cu sultanul; iar *Cazacii* şi *Moldovenii* vor fi lăsaţi liberi, să se întoarcă la vetrele lor. *Turcii* se jurară pe *Coranul* lor, că vor împlini acest legământ; dar, cum puseră mâna pe el, îl omorîră în chipul cel mai cumplit: puseră patru cămile să 'ntindă în patru părţi de corpul lui viu, aşa că-l rupseră în bucăţi, între zilele de 10 şi 11 Iunie, 1574.

IOAN-CEL-CUMPLIT

Petru-Schiopul. — In locul lui *Ioan vodă cel-Cumplit* fu ridicat la domnie *Petru vodă Schiopul*, care domni în mai multe rânduri: atât în *Muntenia*, cât şi în *Moldova*. El erà nepot al lui *Petru Rareş*, din fica acestuia, doamna *Chiajna*, soţia lui *Mircea vodă Ciobanul*.

Dela Ioan vodă cel-Cumplit, până la *Vasile vodă Lupul*, timp de şaizeci de ani, avură loc douăzecişiopt de schimbări de domni, cari duseră ţara şi poporul din rău în mai rău. Ajunsese să se poată urcà pe tronul ţării orice venetic, numai bani şi trecere la *Poartă* să fi avut.

5. VASILE VODĂ LUPUL

Primele ciocniri cu Matei Basarab. — In anul 1634 — la un an după urcarea lui *Matei Basarab* pe tronul *Munteniei* — isbuti să ajungă domn în *Moldova*, *vornicul Vasile Lupu*, boier de țară. Poporul și boierii primiră cu bucurie noua orânduire. Vasile vodă, deși înnainte de a fi ales domn se arătase protivnic *Grecilor* din țară, cum ajunse 'n tron, și el — ca și cei cari domniseră mai înnainte de dânsul — dete locurile de cinste tot boierilor de neam grecesc.

Marea vină a domniei lui Lupu a fost veșnica neînțelegere în care a trăit cu vecinul său, Matei Basarab, pe care voia să-l scoată din tronul Munteniei spre a pune în locu-i pe fiul său, *Ioan*. Luptele ce-au urmat între ei: la *Teleajen* — în 1637, și la *Ojogeni* — în 1639, au adus isbândă lui Matei, dar și mult rău au făcut celor două țări, cari, de-ar fi trăit în prietenie, s'ar fi întărit în fața vrăjmașilor și neamul românesc s'ar fi ridicat, căci amândoi domnii erau priceputi în cârmuire și cu drag de țara și poporul lor.

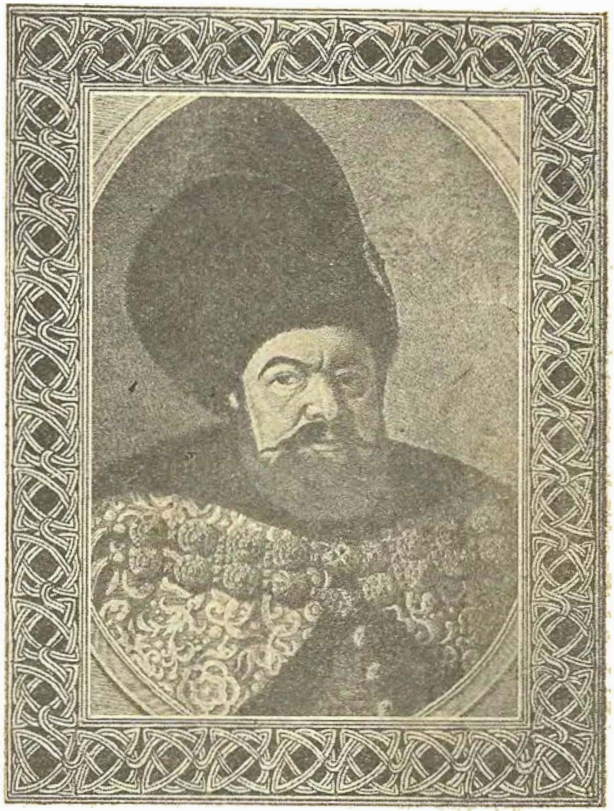

VASILE LUPU

Alte lupte între Moldoveni și Munteni. — Murind fiul lui *Vasile Lupu*, cei doi vrăjmași s'au împăcat și, ca semn al împăcăciunii, *Matei* zidi o biserică la *Soveja*, în *Moldova*; iar *Vasile Lupu* zidi biserica *Stelea* din *Târgoviște*.

Mulți ani fu liniște între cei doi vecini. In acest timp, Vasile avu multe de îndurat cu *Tătarii* și, mai ales, cu *Cazacii*, cari-i prădară țara și-l siliră să-și dea una din fice — pe frumoasa *Ruxandra* — după *Timuș*, fiul hatmanului căzăcesc, deși-i fusese cerută mai

înnainte în căsătorie de *Sigismund*, fratele principelui ardelenesc, *Gheorghe Racoți*, pe care nu-l vroise de ginere, zicând că e de altă lege.

Fiindcă-și arătase gândul de a-și întinde stăpânirea asupra *Ardealului* și *Munteniei*, atât Racoți, cât și Matei: hotărîră scoaterea lui Vasile Lupu din domnie. Ei ridicară în scaunul Moldovei pe *logofătul Gheorghe Ștefan*, la anul 1653. Venind cu ajutor dela

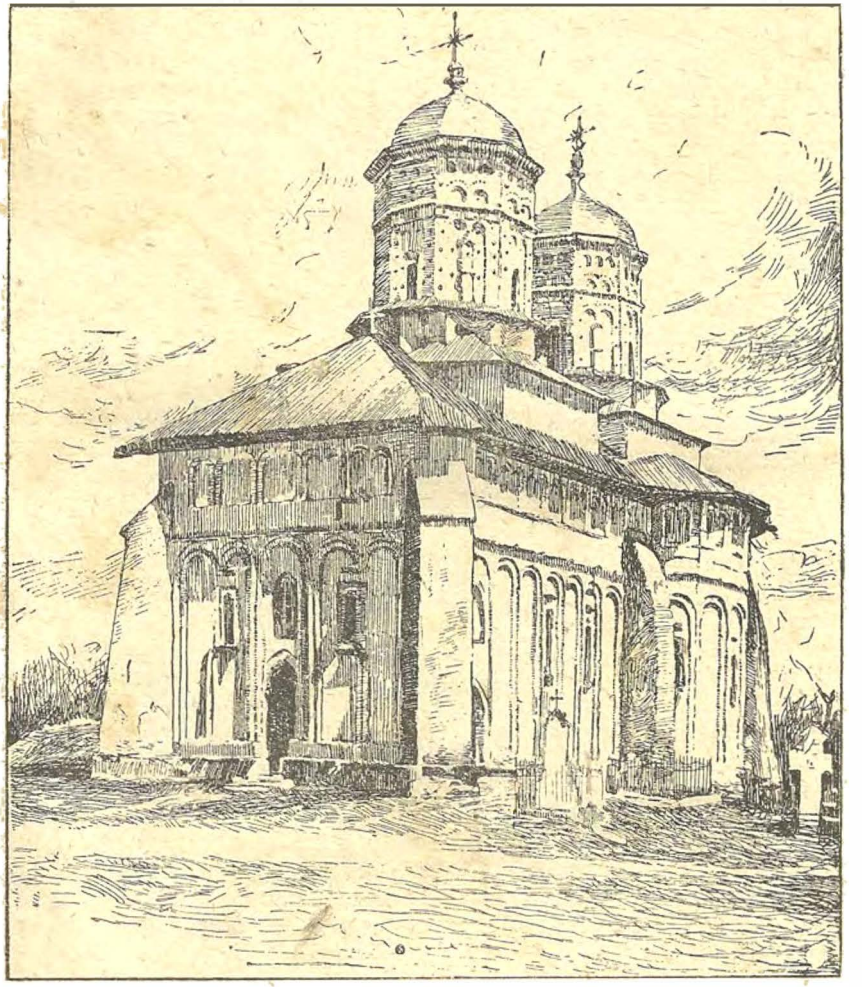

BISERICA STELEA DIN TÂRGOVIȘTE

Cazaci, Vasile își luă domnia înnapoi, chiar în acelaș an; și apoi porni în *Muntenia* cu oaste moldovenească și căzăcească, să pedepsească pe Matei, pentrucă dăduse ajutor lui Gheorghe Ștefan. Deși nepregătit de luptă, domnul muntean bătù strașnic la *Finta* pe neastâmpăratul său vecin, la 17 Mai, 1653. Apoi porunci ostașilor săi, să-l urmărească până dincolo de hotarele țării. In această

luptă. Matei se alese cu o rană fără leac la picior, din care pricină i se scurtă şi firul zilelor.

Sfârşitul lui Vasile Lupu. — Urmărit de *Gheorghe Ştefan* cu oaste muntenească, Vasile fugi la *Cazaci*. După puţin timp, fiind prins de *Tătari*, fu trimis la *Constantinopol*, unde stete închis în „*Cele şapte turnuri*" vreo şapte ani de zile. Fiind lăsat slobod, el încercă să-şi recapete domnia, dar muri fără a-şi mai fi putut împlini acest vis.

Deşi a avut o domnie turburată, *Vasile vodă Lupul* se îngriji şi de ţară. El zidi şi înnoi o sumă de biserici şi mânăstiri; înfiinţă o tipografie la mânăstirea „*Trei-Ierarhi*" din *Iaşi*, unde se tipăriră o sumă de cărţi în graiul românesc; făcu legi drepte pentru popor; întemeie: sate, şcoale, spitale; şi multe alte lucruri bune săvârşi. Vasile Lupu a domnit nouăsprezece ani. Murind la *Ţarigrad*, trupul său fu adus mai apoi în ţară şi îngropat la *mânăstirea* „*Trei-Ierarhi*" din Iaşi, cea zidită de dânsul.

6. CTITORIA LUI VASILE-LUPU: BISERICA TREI-IERARHI

O mândrie a Moldovei. — Se pare că *Vasile Lupu*, înnălţând minunata sa mânăstire „*Trei-Ierarhi*" sau — cum i se mai zice — „*Trisfetitele*", a ţinut să dea *Moldovei* un lăcaş dumnezeiesc, care să poată sta în cumpănă cu vestita mânăstire dela *Argeş*, a lui *Neagoe Basarab*; şi a isbutit!

Pricepere, gust, artă desăvârşită: toate — se vede — s'au întâlnit, când Dumnezeu încolţi în mintea lui Vasile vodă, gândul să înceapă lucrul acestui sfânt locaş. Şi pe dinafară, şi pe dinnăuntru: ochiul este fermecat de atâta bogăţie de podoabe, încât rămâi aiurit, privindu-le.

Din tot aşezământul de altădată al lui vodă Lupu, astăzi n'a mai rămas decât doar minunata biserică a fostei mânăstiri Trei-Ierarhi, a cărei zidire s'a mântuit în anul 1639, fiind sfinţită la 6 Maiu, acelaş an, de către *mitropolitul Varlaam al Moldovei*, scriitorul vestitelor *Cazanii*, folosite prin biserici până în zilele noastre. Odinioară însă, sfântul locaş erà un aşezământ mânăstiresc în toată puterea cuvântului. Avea: chilii pentru călugări, trapeză, clopotniţă cu un ceas uriaş ale cărui bătăi se auzeau la mari depărtări, precum şi zid împrejmuitor. După pisania pusă la clopotniţă, se vede că biserica mânăstirii a fost sfârşită cu un an mai târziu, căci pisania bisericii are leatul 1639, iar a clopotniţei, leatul 1638.

Starea de odinioară a acestui aşezământ. — Din fericire ne-a rămas o descriere a acestui sfânt locaş, făcută în limba arabă, chiar în zilele lui *Vasile Lupu*, de către un oarecare *arhidiacon*, *Paul de Alep*, fiul *patriarhului Macarie al Antiohiei*, care a călătorit în acele timpuri prin ţara noastră.

El spune că minunata mânăstire, închisă de jurîmprejur cu un zid uriaş de piatră, păreà a fi un adevărat castel. Deasupra intrării se ridică turnul clopotelor în care se află ceasornicul oraşului, a cărui maşinărie umpleà aproape o jumătate de odae.

In mijlocul mănăstirii se află sfânta biserică, făcută în întregime din piatră săpată pe dearândul cu tot felul de podoabe, lucrate cu multă măestrie şi cu o pricepere ce întrece orice închipuire. Cele două brâne ce o înconjură, cu feluritele lor cioplituri, o înfrumuseţau şi mai mult. Intrarea în biserică se făceà — ca şi azi, de altfel — prin două uşi lăturalnice, deasupra cărora se află câte-o fereastră zăbrelită.

Apoi ne înşiră zugrăviturile depe pereţi, cu multă amănunţime. Ne spune după aceea, că în lăuntrul bisericii erau mai multe firizi, unde se aflau : mormântul doamnei *Teodosia*, soţia lui Vasile vodă, precum şi mormintele fiilor domnitorului. Descrie, de asemenea, toate podoabele din lăuntru. Nu uită să ne pomenească

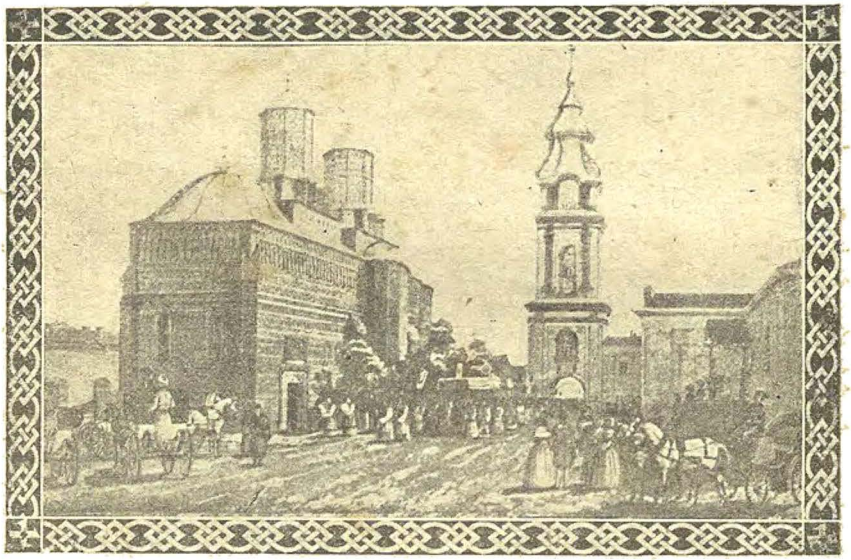

MANĂSTIREA TREI-IERARHI ÎNAINTE DE REZIDIRE

despre *Sfânta Paraschiva* ale cărei moaşte se aflau aci, închise într'un sicriu, aduse de domnitor dela *Constantinopol*.

Golurile celor două turle erau foarte înnalte. Într'una dintr'însele atârnà un policandru mare, poleit cu argint, şi lung de şaisprezece coţi. Toate ferestrele erau zăbrelite.

Altarul erà de o frumuseţe fără pereche. Bolţile cupolei erau astfel împodobite, că nu semănà niciuna cu cealaltă. Aurul şi argintul : erau risipite pretutindeni cu atâta dărnicie, cum numai în poveşti se întâlneşte. In mijlocul bolţei principale se află zugrăvită *Sfânta Fecioară Maria*.

Paul de Alep zice că : nici în *Muntenia*, nici în *Moldova* şi nici în *Ţara Căzăcească* nu crede să mai fie vre-o altă biserică asemănătoare acesteia : atât în privinţa frumuseţii, cât şi în privinţa

meşteşugului cu care a fost lucrată. Sfârşindu-şi descrierea, el zice : „*S'o fie Dumnezeu în vecii-vecilor! Amin!*

In cursul vremii avù şi mânăstirea lui Vasile vodă Lupul, multe necazuri de întâmpinat. Astfel, în 1802, în 1821, şi în 1827, avù de înfruntat : şi cutremure, şi foc.

BISERICA TREI-IERARHI DUPĂ REZIDIRE

Starea de astăzi a bisericii Trei-Ierarhi. — Din aşezământul de altădată al lui *Vasile vodă Lupul*, astăzi a mai rămas în picioare numai biserica, rezidită sub domnia regelui *Carol I.* Acest sfânt locaş, după spusele cunoscătorilor, este unul dintre cele mai interesante monumente religioase din întreaga Europă : atât prin arta

pe care ne-o înfăţişează, cât şi prin neînchipuita bogăţie de săpături în piatră, îmbinate cu atâta gust şi meşteşug, încât, cu adevărat rămâi uimit, privindu-le. Nicăieri şi 'n nici o vreme nu se mai găseşte un astfel de monument, în care, feluritele împerecheri de ornamente să întreacă frumosul cu prisosinţă. Dela temelie şi până 'n vârful turlelor, toată pietrăria este acoperită cu feldefel de sculpturi minunate, cari nu seamănă unele cu altele.

Am spus că Vasile vodă, par'că a căutat să întreacă pe *Neagoe-Basarab*. El a isbutit să lase celor de după dânsul un monument care-i va nemuri numele, cât va fi suflarea românească pe pământ.

Atât podoabele din afară, cât şi cele din lăuntru : sunt de o bogăţie nespusă. Stilul sau gustul bizantin se îmbină de minune cu cel german.

Lăuntrul bisericii e tot atât de vrednic de mirare, ca şi părţile din afară. In cel mai mic colţişor se vede grija frumosului. Bogăţia şi minunata chibzuire a podoabelor e fără pereche. Totul îţi vorbeşte de strălucirea vremurilor în cari a fost clădită. Picturile depe pereţi ; icoanele minunate, lucrate cu un meşteşug desăvârşit — mare parte — numai în mozaic ; uşile de bronz cu uimitoarele lor săpături, frumoşii stâlpi de marmoră ; pietrele mormântale de marmoră neagră ; ferestrele clădirii cu geamurile lor colorate, înfăţişând chipuri sfinte ; bogăţia de podoabe şi minunata alcătuire a mormântului *Sfintei Paraschiva*, cu firida lui împodobită cu vederi lucrate în cel mai ales mozaic, ce înfăţişează întâmplări din viaţa sfintei, care acum se află aşezată vremelnic la mitropolia din *Iaşi ;* policandrele şi candelele aurite, stranele de bronz verde ; tâmpla cea fără pereche de frumoasă ; în sfârşit, tronurile regale, scaunul episcopal, policandrele, candelele, şfeşnicele, inconostasul şi tot celălalt mobilier — lucrate, toate, din bronz aurit, cu podoabe de fildeş şi smalţuri : privindu-le, te fac să crezi că te afli, nu într'un locaş omenesc, ci, într'un locaş pe care numai mintea ţi l-ar puteà plăsmuì, într'un locaş într'adevăr dumnezeiesc !

In urma cutremurelor şi incendiilor cari au trecut peste acest măreţ monument religios românesc, răposatul rege *Carol I*, înţelegând neasemuita valoare a lucrării săvârşită de Vasile Lupu, a hotărît restaurarea ei, de care s'a ocupat foarte de aproape. Lucrările s'au început la 1882, când întreaga clădire a fost dărâmată până în temelii şi refăcută din nou, aşezându-se iarăşi piatră cu piatră, spre a puteà fi înlocuite cele stricate de vreme. Cheltuelile de restaurare s'au ridicat atunci la 1.910.000 lei, ceea ce ar venì, în valoarea de azi a banului, cam aproape o sută de milioane lei.

Pisania şi inscripţiile depe zidurile bisericii. — Socotesc vrednice de cunoscut cele scrise de cei ce s'au îngrijit de acest sfânt locaş, şi nu mă pot oprì de a le trece aci :

Pisania rămasă dela *Vasile vodă Lupul*, şi scrisă în slavoneşte zice :

„*Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului, şi cu săvârşirea sfântului*

Duh. Iată, eu, robul stăpânului, Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, Iisus Christos, şi închinător al Troiţei, Io Vasile voivod, cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei, şi cu doamna noastră, Teodosca, şi cu dăruiţii de Dumnezeu copii: Ioan voivod, şi Maria, şi Ruxandra, zidit-am această sfântă rugă în numele sfinţilor Trei-Ierarhi: Vasilie-cel-Mare, Grigorie Cuvântătorul-de-Dumnezeu şi Ioan Gură-de-Aur. Şi s'a sfinţit cu mâna arhiepiscopului Varlaam la 7147, Mai 6 [1])".

Inscripţia cu litere latine şi 'n graiul românesc, pusă cu prilejul restaurării, deasupra intrării, în tinda bisericii, sună astfel:

„Noi, Carol I, domn şi rege al României, întru mărirea şi lauda Atotputernicului Dumnezeu, a cărui cerească binecuvântare s'a revărsat asupra pământului şi poporului românesc în curgerea celor treizecişiopt de ani ai domniei noastre şi întru veşnica pomenire: a noastră, a augustei noastre soţii, reginei Elisaveta şi a în Domnul răposatei noastre fice, Maria, a principelui moştenitor, Ferdinand al României, şi a soţiei sale, Principesei Maria, a pruncilor lor: Carol şi Nicolae, Elisaveta şi Maria, precum şi a tuturor urmaşilor noştri şi a întregului neam românesc: clădit-am din nou această sfântă biserică, cu hramul sfinţilor Trei-Ierarhi: Vasilie-cel-Mare, Grigorie Cuvântătorul-de-Dumnezeu şi Ioan Gură-de-Aur, urmând întocmai clădirea de odinioară, ridicată de Vasile voevod, domnul Moldovei în anul mântuirii 1639, şi sfinţită în 6 Mai al aceluiaş an, sub păstoria mitropolitului Varlaam."

„Astăzi, în 3 Octombrie, 1904, fiind noi faţă, cu întreaga noastră familie, împreună cu marii dregători ai statului şi meşterul arhitect Andreiu Lecomte du Nouy, s'a sfinţit din nou acest locaş de rugăciune şi mântuire, de către mitropolitul Moldovei şi Suceavei, Partenie Clinceni."

„Fie în veci binecuvântat de Domnul, acest adăpost al credinţei, reînnoit de noi, spre lauda strămoşilor şi spre întărirea neamului românesc."

Inscripţia aşezată în altar, în dosul tâmplei, arătând daniile regelui Carol I, făcute bisericii, sună:

„Noi, Carol I, domn şi rege al României, pătruns de evlavie şi râvnă pentru drept credincioasa biserică a lui Hristos, hărăzit-am în anul mântuirii 1904, şi al domniei noastre, al treizecişioptulea: catapeteazma, străniile şi odoarele din această sfântă biserică, cu hramul sfinţilor Trei-Ierarhi: Vasilie-cel-Mare, Grigorie Cuvântătorul-de-Dumnezeu şi Ioan Gură-de-Aur, ca prinos adus Impăratului ceresc, care, prin puterea Sa dumnezeiască, a înnălţat regatul României."

Momente însemnate din trecutul mânăstirii Trei-Ierarhi. — Mânăstirea *Trei-Ierarhi* nu este însemnată numai prin neîntrecuta sa valoare artistică, ci şi prin rostul de seamă avut de ca în trecutul religios şi cultural al poporului moldovenesc.

---

[1]). Leatul sfinţirii bisericii este socotit dela Facerea lumii; dela Naşterea Mântultorului vine 1639.

Aici a întemeiat *Vasile Lupu*, cam pe la 1641. prima tipografie românească, ajutat de *mitropolitul Petru Movilă al Kievului*, cel mai vestit cap bisericesc al vremii de-atunci [1]). Tot în preajma acestei mânăstiri luă fiinţă prima şcoală de învăţături înnalte — aşa numitul „*Colegiu*" domnesc, alcătuit după felul celui întemeiat de Movilă la Kiev. In tipografia dela Trei-Ierarhi se tipăriră o sumă de lucrări în limba românească, printre cari mai de seamă fură *Cazaniile mitropolitului Varlaam*, tâlmăcite cu multă pricepere. Aci avù loc sinodul Creştinilor ortodocşi din *Răsărit*, ţinut la 1642, împotriva propagandei *Calvinilor*, sinod care ţinù trei luni încheiate. Tot aci fu hirotonisit un patriarh al *Ierusalimului*, anume *Paisie*.

Strălucirea ei fu întunecată cât dură negura fanariotă peste cuprinsul ţărilor române, când, şcoala întemeiată într'însa de *Gheorghe Asachi*, la începutul veacului trecut — în 1814 — readuse iarăşi lumina între zidurile mânăstirii lui Vasile vodă. După aceea, la 1828 se înfiinţă tot aci, şcoala numită „*Vasiliană*" cu clase: primare, normale şi gimnaziale.

Şi câte alte întâmplări de seamă, pierdute în negura uitării, nu s'au petrecut aici, fapte şi înţâmplări de mare însemnătate pe vremuri, ca, de pildă: căsătoriile ficelor lui Vasile vodă, închinarea la moaştele *Sfintei Paraschiva*, a ţarului *Petru-cel-Mare*, venit la *Iaşi* în timpul lui *Dimitrie Cantemir*, la 1711; şi multe altele!

Deci, cu adevărat putem zice că, la umbra turnurilor bisericii şi a strălucitoarei cruci s'au zămislit faptele de seamă ale trecutului nostru, întărind sufletele străbunilor: să lupte, să învingă, să treacă în veşnicie, lăsându-ne nouă o frumoasă şi înfloritoare moştenire: *întreg pământul ţărilor locuite de ei!*

6. NEAMUL CANTEMIREŞTILOR

Frământări pentru domnie. — După moartea lui *Vasile Lupu* se începură iarăş lupte şi frământări grozave pentru domnie între numeroşii râvnitori la tronul *Moldovei*. Vreme doar de cincizeci-şiopt de ani, adică până la *Năvala fanariotă*, care în Moldova a început mai de timpuriu — la 1711 —, s'au petrecut *douăzecişişapte* de schimbări la cârma ţării. Printre voivozii cari s'au perindat pe tronul Moldovei în acest timp, au fost oameni: şi buni; dar au fost unii, şi foarte răi. Intre cei vrednici de pomenit sunt şi voivozii din *neamul Cantemireştilor*.

Constantin Cantemir. — Intâiul pomenit în cartea trecutului nostru e *Constantin Cantemir*, care a domnit vreme de opt ani, între 1685 şi 1693. S'a purtat bine cu boierii, şi a căutat să aducă îndreptări şi ţării, pedepsind aspru toate ticăloşiile. In legăturile lui afară din ţară, se plecă mai mult spre *Nemţi* decât spre *Turci*. In vremea sa, ţara a fost călcată în câteva rânduri de *Poloni*.

Din neamul Cantemireştilor s'a tras şi *Antioh* vodă, fiul lui Con-

[1]). Vezi portretul şi biografia mitropolitului *Movilă* în „*Cartea marilor Români*" din cuprinsul acestei lucrări.

stantin Cantemir. Acesta a domnit în două rânduri fără mare folos pentru țară.

Dimitrie Cantemir. — In sfârșit, cel mai vrednic dintre toți a fost *Dimitrie Cantemir*, fiul cel mai mic al lui *Constantin Cantemir*. Vrednicia lui nu e isvorîtă din priceperea și meritele unei domnii lungi și fericite, căci n'a domnit decât vreo opt luni — din Noembrie, 1710, până în Iunie, 1711,—ci din neasemuita sa deșteptăciune. El a fost unul dintre cei mai învățați oameni din timpul său, din întreaga *Europă*. *Știa bine, să scrie și să vorbească limbile: turcă, persană, arabă, franceză, italiană, greacă, rusă* și *poloneză;* de asemenea, *limbile vechi: elena, latina și slavona;* și, bineînțeles, *limba românească*. El a scris o sumă de lucrări de mare valoare și era cunoscut și prețuit de toată lumea învățată din acele vremuri.

DIMITRIE CANTEMIR

Ultimele frământări ale domniei lui Cantemir. —Ca domn, *Dimitrie Cantemir* nu are altă însemnătate, decât că încheie șirul domnitorilor pământeni, aleși de norod. După el începe stăpânirea grecească, cea de jalnică amintire, însoțită de năvala *Fanarioților din Țarigrad.*

Cantemir a fost nevoit să părăsească tronul, pentrucă în războiul dintre *Ruși* și *Turci*, petrecut în zilele sale, a luat partea Rușilor. Aceștia, fiind biruiți la *Stănilești*, în județul *Fălciu*, nu putură susține în tron pe voivodul moldovean. Cantemir abia se putù strecurà în *Rusia*—ascuns în butca împărătesei *Ecaterina*—, căci Turcii vroiau să-l răpună cu orice preț, pentru necredința lui.

El trăi tot restul vieții sale în țara rusească, unde se sfârși la 1723, în vârstă de cincizeci de ani, ros de dorul patriei sale.

STAREA POPORULUI MOLDOVENESC PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

1. VIAŢA POLITICĂ ŞI OBŞTEASCĂ A MOLDOVENILOR

Pe vremea năvălirii Barbarilor. — *Românii* din *Moldova* au avut de înfruntat urgia *Barbarilor* ce-au potopit pământul străbun, mult mai de timpuriu decât cei din *Muntenia*. *Romanii* au fost nevoiţi, din pricina năvălirii neamurilor sălbatece venite dinspre *Răsărit*, să se retragă din cuprinsul Moldovei cu mult mai înnainte de părăsirea *Daciei* la porunca împăratului *Aurelian*. Din această pricină, urmele civilizaţiei romane sunt mai puţin numeroase prin părţile moldovene, ca 'n restul ţării.

Lăsaţi la voia întâmplării, *Moldovenii* s'au răsboit cu nevoile, cum au putut. In tot lungul năvălirii Barbarilor, ei au îndurat greutăţi de neînchipuit. Dacă ar fi avut de înfruntat unul sau două neamuri sălbatece, amarul lor ar fi fost mai uşor; căci, unele neamuri barbare, cum, de pildă, *Hunii*, după ce veneau cu furie şi prăpăd grozav, şi supuneau puterii lor pe cei ce le ieşiau în cale, apoi se potoleau, mulţumindu-se cu plata unui tribut dat mai mult în grâne şi lucruri de-ale hranei. Răul a fost că peste întinsul pământului strămoşesc s'au perindat atâtea seminţii sălbatece, cum nici o altă ţară din *Europa* n'a văzut. Abia se potoleau unii, şi alţii răsăriau în loc, de unde nici cu gândul nu-ţi dădeai. Ii lăsau unii de istoviţi, şi alţii în spinare le cădeau. Vai de bietul Creştin! Numai ascunzişurile codrilor şi întunecimile peşterilor ne-ar puteà povesti viaţa de odinioară a strămbunilor noştri! Totuşi, luptându-se cu greul nevoilor, înfruntând restriştile vremurilor: ei isbutiră să răsbească prin toate încercările revărsate de împrejurări peste capul lor şi, cu ajutorul oştilor ardelene, conduse de viteazul voevod maramureşan, *Dragoş*, scuturară jugul stăpânirii tătărăşti, punând temelia Moldovei la anul 1343, ca stat atârnător — pentru puţin timp —de regii *Ungariei*.

Intocmirea statului moldovenesc. — Ca şi 'n *Muntenia*, tot astfel şi 'n *Moldova*: capul şi stăpânitorul ţării erà *voivodul*, adică domnitorul, care aveà puteri nemărginite asupra supuşilor săi. Voivodul erà conducătorul oştirii în timp de răsboi. El aveà subt ascultarea sa pe *cnezi* sau *chinezi*, cari erau căpeteniile ţinuturilor din cuprinsul voivodatului — ceva asemănător judeţelor din zilele noastre. Cneazul erà cârmuitorul şi judecătorul locuitorilor din cuprinsul său. El aveà şi însărcinarea de *perceptor*, căci adună *dăjdiile* sau birurile puse de stăpânire. Capul satului erà ales cel mai bătrân şi mai înţelept dintre sătenii fruntaşi. Acesta, împreună cu un sfat ales de locuitorii satului — ceva asemănător *juraţilor* de astăzi, erà şi împărţitorul dreptăţii. Când împricinaţii nu se mulţumiau cu judecata sătească, mergeau la cneaz să le facă dreptate; şi, dacă nici judecata acestuia nu li se părea

dreaptă, mergeau chiar la voivod, a cărui hotărîre erà cea depe urmă, şi care trebuià să fie împlinită, oricum ar fi mulţumit sau nemulţumit pe împricinaţi.

Divanul sau sfatul domnesc. — Oricât de nemărginită erà puterea domnului asupra supuşilor săi, totuşi, în judecăţile şi hotărîrile sale, căutà să se sfătuiască şi el cu fruntaşii ţării, cari alcătuiau aşa zisul *divan domnesc*, din care făceau parte: mitropolitul, episcopii şi boierii cei mari ai ţării. Drepturile şi îndatoririle acestui divan erau orânduite după obiceiurile rămase din vechime; nu erau statornicite prin vre-o lege scrisă. Pe lângă pricinile mai de seamă, cari erau judecate de domnitor împreună cu sfetnicii săi, divanul aveà căderea să aleagă pe domnitorul ţării, dintre urmaşii celui apus din domnie. Toţi fiii fostului domnitor, născuţi din căsătorii legitime, sau din flori, aveau dreptul de moştenitori ai părintelui lor; însă numai acela se urcà pe tronul domnesc, care erà ales de divanul ţării. In deobşte, erà ales fiul mai mare, ieşit din căsătorii legitime; şi numai în lipsă de fii legitimi, erau aleşi dintre cei născuţi din flori. Dacă viţa domnească erà stinsă cu totul — în linie bărbătească —, atunci divanul puteà încredinţà domnia ţării, altora: rude apropiate cu casa domnească, sau chiar streini de familia fostului domnitor.

Deşi puterea domnului erà nemărginită, simţul creştinesc şi bunele orânduieli moştenite din strămoşi îl făceau să ţie seamă de hotărîrile divanului. Insă, şi părtaşii sfatului domnesc se fereau a da hotărîri pe cari şi-ar fi dat seama, că vodă nu le-ar împărtăşi. De altfel, când domnitorul bănuià că divanul n'ar da, în vre-o împrejurare oarecare, o hotărîre după dorinţa sa, nici nu-şi mai întrebà sfetnicii; ci porunceà să se facă lucrurile aşa, după cum îi erà vrerea, căci el erà stăpân pe viaţa şi averea supuşilor săi. Pe cine voià îl boiereà, procopsindu-l cu moşii; după cum, pe cei pe cari nu-i aveà la inimă, îi despuià de averile lor: fie surghiunindu-i la vre-o mânăstire, fie chiar trimiţându-i pe lumea cealaltă. El se amestecà şi'n trebile bisericeşti, întărind sau scoţând din dregătorii pe cei cari împlineau vre-o sarcină în conducerea sfintei biserici. Doar de darul preoţesc nu-l puteà lipsì pe cel desbrăcat de puterea de care se bucurà în sânul bisericii.

Lupte lăuntrice pentru domnie. — Ca să fii stăpânul atotputernic al unui popor, nu este lucru de lepădat! Din această pricină, în cursul vremii, râvnitorii la domnia ţării au fost cu duiumul: unii ridicaţi dintre urmaşii voivodului răposat; alţii, dintre boierii cei mai de seamă ai ţării. Mulţi dintre cei cari nu puteau ajunge la domnie prin voia ţării — adică nu erau aleşi de divan —, căutau sprijin ostăşesc la neamurile vecine: la *Unguri*, la *Poloni* şi — mai târziu — la *Turci*, făgăduindu-le acestora supunere şi haraciuri, cari trebuiau stoarse din sudoarea bietului norod de jos. De multe ori, cel ce râvneà domnia, veneà în fruntea oştirilor streine, cari se răsboiau cu oştile române, conduse de voivodul ţării; alte ori, voivozii cereau sprijinul altui neam vecin, căruia — la rândul lor — îi făgăduiau supunere, şi se'n-

cingeau lupte între oştirile celor două naţii streine, în cari luptau—unii împotriva altora—, şi partizanii români ai celor doi vrăjmaşi, dintre cari unul era domnitorul ţării, iar celălalt, râvnitorul la tronul ţării. Din toate aceste lupte şi frământări sterpe aveà de suferit mai mult norodul de jos, care trebuià să îndure jaful şi asupririle : când ale uneia, când ale celeilalte tabere.

Câteva boierii de seamă. — Niciunul dintre boierii vremurilor noastre nu se poate făli c'ar fi boier născut din tată 'n fiu, încă dela *Facerea lumii*. In cursul vremii, mulţi opincari, pentru credinţa arătată domnitorilor, sau pentru vitejia dovedită în răsboae, ori pentru cine ştie ce pricină judecată de voivozi ca fiind vrednică de răsplată : au fost ridicaţi în ranguri boiereşti şi dăruiţi cu moşii, potrivit meritului faptei lor. Toţi boierii şi dregătorii ţării erau scutiţi de dări către stăpânire; în schimb însă, erau îndatoraţi să ieà parte la răsboae cu toţi oamenii lor, a căror întreţinere cădeà în sarcina lor.

Cei mai de seamă boieri sau dregători ai ţării erau :

1. *Marele logofăt* sau păstrătorul pecetiei domneşti — un fel de prim-ministru şi ministru de interne din zilele noastre. El întocmià cărţile domneşti şi le întăreà cu pecetia de ceară. Erà totdeodată şi preşedintele divanului.

2. *Marele vornic* — în Moldova, începând din veacul al 15-lea, au fost doi şi mai apoi trei vornici : unul al *Ţării-de-Jos*, altul al *Ţării-de-Sus*, iar al treilea al *Sucevei*. Aceştia erau judecătorii cei mai de sus ai poporului — un fel de miniştrii de justiţie.

3. *Marele vistiernic* sau vistierul, însărcinat cu treburile băneşti, cu buna orânduire a veniturilor şi cheltuielilor ţării — un fel de ministru de finanţe din zilele noastre.

4. *Marele postelnic* sau omul de casă al domnitorului. Ingrijeà de palatul domnesc şi de odaia de culcare a domnului. El erà păstrătorul hârtiilor domneşti şi cel ce ţineà legături scrise cu neamurile streine. Erà un fel de ministru al palatului din zilele noastre.

5. *Marele paharnic*, aveà grijă de băuturile ce se aduceau la masa domnitorului, din care gustà el, cel dintâi.

6. *Marele stolnic*, îngrijeà de mâncările rânduite pentru masa domnească; el aveà pe seamă cămările şi hambarele domneşti.

7. *Marele comis* sau îngrijitorul grajdurilor şi hergheliilor domneşti, aveà şi sarcina de a pregăti parăzile şi petrecerile domneşti.

8. *Hatmanul* sau *marele portar al Sucevei*, erà şi comandantul oştirii moldoveneşti — cam ceea ce erà *marele spătar* în *Muntenia*.

Aceşti mari boieri, împreună cu mitropolitul şi episcopii ţării, alcătuiau *divanul domnesc*.

Pe lângă boierii mai sus pomeniţi, mai erau :

9. *Pârcălabii* sau căpeteniile cetăţilor cu ţinuturile din jurul lor.

10. *Starostele de Cernăuţi* sau căpitanul ţinutului Cernăuţi; precum şi o sumă de alte boierii mai mici.

Oastea ţării. — Tot ca şi *Muntenia*, tot astfel, nici *Moldova* nu aveà o armată regulată, permanentă. De altfel, nici popoarele vecine nu erau mai pre sus de ţările române în această

privinţă. In vremuri de primejdie, toată suflarea bărbătească, în stare de a se puteà luptà, porneà în cete-cete, să 'ntâmpine pe duşman şi să-l arunce înnapoi, de unde-a venit, ori să-l nimicească.

Aceste *cete* de ostaşi erau de cinci feluri :

1. *Cetele curtenilor* sau boierilor dela curtea domnească, numiţi şi *viteji* — se înarmau şi se întreţineau pe cheltuiala lor. Aceştia alcătuiau cavaleria oştirii.

2. *Cetele boierilor dela ţară, ale mânăstirilor şi episcopiilor*, cari, de asemenea luptau pe cheltuiala lor. Uneori, mânăstirile şi episcopiile au fost scutite de oştire; boierii însă, nu. Cei cari ar fi lipsit dela chemarea domnului, ar fi dat dovadă de trădare; şi, pe lângă luarea averilor, ar fi fost : ori ucişi, ori trimişi în surghiun la vre-o mânăstire.

3. *Cetele pârcălabilor şi staroştilor*, alcătuite : din strejerii cetăţilor, din târgoveţi, precum şi din sătenii cari locuiau pe pământurile acestor cetăţi. Pe lângă leafă, aceştia primiau şi arme dela stăpânire. Tot dintre aceste cete făceau parte şi *cnezii* satelor domneşti.

4. *Cetele târgoveţilor* din oraşele fără cetăţi, alcătuite din oameni de toate meseriile, precum şi din locuitorii pământurilor atârnătoare de aceste oraşe.

5. *Cetele lefegiilor sau mercenarilor*, alcătuite din soldaţi streini de neamul nostru, plătiţi cu bani. Acest soi de armată a fost folosit de puţini domnitori şi în prea puţine împrejurări. Ei, pe lângă plată, se dedeau la jafuri, pârjolind pământul pe unde treceau.

Mai multe cete de oşteni alcătuiau un *pâlc* sau o *strajă*. Pâlcul erà o unitate militară formată cam din vre-o mie de oameni, sub comanda unui boier. Intreaga oaste erà condusă de domnitor sau de unul dintre oamenii săi de încredere, boier încercat în vitejie şi credinţă.

Armele de luptă erau dintre cele ce puteau da măsura isteţimii şi îndrăsnelii ostaşului. Pentru lupta de departe foloseau : *arcul şi săgeţile*; iar mai târziu : *flinta cu cremene* şi *tunul* — la început de lemn de cireş — ca asvârlitor de pietre, mai apoi de oţel — ca asvârlitor de ghiulele. Pentru lupta corp la corp foloseau : *ghioaga* şi *toporaşul*.

Orânduiala cetăţilor şi oraşelor. — Orăşenii sau târgoveţii erau locuitorii oraşelor şi cetăţilor. Ei se îndeletniceau mai mult cu negoţul şi meseriile — ca şi în zilele noastre.

Mai marii cetăţilor moldoveneşti erau *pârcălabii*, în mâinile cărora se aflà toată conducerea civilă şi militară a locuitorilor cari ţineau de cetate. Oraşele erau ocârmuite de câte un sfat, alcătuit din şase până la doisprezece *pârgari* sau sfetnici — după însemnătatea oraşului. In fruntea acestora se aflà ca preşedinte *şolţuzul* — un fel de primar, numit în *Muntenia, judeţ*.

Meseriaşii erau împărţiţi în *bresle*, după meşteşuguri. In fruntea fiecărei bresle se aflà câte un *staroste* — om mai în vârstă şi mai cu dare de mână, ales dintre meşteşugarii breslei.

Locuitorii satelor. — Sătenii sau locuitorii satelor erau de două feluri : unii, *liberi*; alţii, legaţi de pământul sau moşia pe care

se aflau. Cei liberi sau neatârnători de nimeni, cari în *Muntenia* se numiau *moşneni*, în *Moldova* erau numiţi *răzeşi*. Ei aveau moşioarele lor şi n'aveau îndatoriri, decât numai faţă de domnitor.

Sătenii robiţi sau legaţi de pământ, cari în Muntenia purtau numele de *rumâni* — în Moldova se numiau *vecini*. Ei erau robii boierilor pe moşia cărora munceau şi n'aveau voie să se strămute depe o moşie pe alta. Din produsul muncii lor, dădeau dijmă stăpânului moşiei pe care locuiau.

Mai prejos de toţi erau *Ţiganii*, cari trăiau în cea mai tică-loasă stare. Aceştia au venit în *Europa*, tocmai din *India*, odată cu *Tătarii* — ai căror robi erau; şi s'au împrăştiat pretutindeni. Ei au trăit la noi în stare de robie, locuind în *sălaşe* sau *bordeie*, prin ţigănii: boiereşti, mânăstireşti sau domneşti. Unii pribegeau din loc în loc — ca şi azi — şi erau numiţi *lăieţi*. Aceştia ciordeau de svântau pământul pe unde treceau.

Indeletnicirile locuitorilor. — Indeletnicirile de căpetenie ale locuitorilor dela sate erau: *munca pământului*, *podgoritul* şi *creşterea vitelor*. Unii se ocupau cu *albinăritul;* cei dela baltă, cu *pescuitul;* iar cei din ţinuturile păduroase — şi, pe atunci, mai tot cuprinsul românesc erà acoperit cu păduri — se îndeletniceau şi cu *lucrarea lemnului*.

Negoţul se făceà mai ales prin *oboare* şi pe la *bâlciuri*, cari se ţineau în localităţile mai însemnate, şi erau mult mai dese ca'n zilele noastre. Acolo îşi aduceau ţăranii produsele muncii lor; iar negustorii, mărfurile cumpărate de prin ţări streine. Principalele locuri pe unde intrau şi ieşiau mărfurile din ţările române erau: *Cetatea-Albă* pentru *Moldova*, şi *Brăila* pentru *Muntenia*.

Monedele folosite la vânzări şi cumpărării erau: unele bătute de domnitorii ţării, din argint — numite *ducaţi*; altele, de aramă — *banii*; şi cele mai multe erau intrate la noi de prin ţările vecine, ca: *galbenii*, *fiorinii*, *talerii*, şi altele.

Pentru măsurarea, atât a capacităţilor, precum şi pentru greutăţi, foloseau: *ocaua*, *baniţa* şi *chila*.

Dările nu erau prea împovărătoare la început. Locuitorii, erau îndatoraţi să lucreze la zidiri de cetăţi, faceri de poduri şi altele; precum şi la rechiziţii pentru trebuinţe neprevăzute. Pentru felurite greşeli erau puşi la gloabă sau amendă. Singurele dări plătite de ţărani erau: *birul* pentru *haraciu* — luat de stăpânire; şi *zeciuiala* sau *dijma* din roadele lor — luată de stăpânul moşiei.

Viaţa obştească. — Viaţa sau traiul obştesc erà cu mult înnapoiat, faţă de vremurile noastre, din pricina lipsei de învăţătură a poporului. *Graiul*, *datinele* şi *portul străbun*: s'au păstrat datorită firii statornice a ţărănimii române. Domnitorul şi toţi ceilalţi fruntaşi de mai târziu ai norodului: maimuţăreau mai mult pe streini.

Judecarea pricinilor nu se făceà după legi scrise, ci după rânduieli judecătoreşti rămase din moşi-strămoşi, numite: *obiceiul pământului* sau *datină*. La judecăţi erà îngăduită şi aducerea de martori. Şi acel împricinat câştigà, care aveà un număr mai mare de martori. Nimănui nu-i mai erà îngăduit să înceapă aceeaş judecată subt oblăduirea aceluiaş domnitor. Pe vremuri

era folosită şi pedeapsa cu moarte. Dacă cineva săvârşeà o crimă, puteà scăpà de pedeapsă plătind despăgubiri reclamanţilor. Boierii erau răspunzători de crimele săvârşite pe moşiile lor, pe cari le pierdeau, dacă nu aflau pe ucigaş la vreme.

Moşiile se vindeau mai întâi rudelor de sânge ale celui ce stăpânise moşia mai înnainte; şi numai în lipsă de cumpărători dintre neamuri erau vândute altora.

Prin căsătoria cu o *Româncă*, un strein devencà *Român*.

Cam acestea ar fi mai vrednice de ştiut despre viaţa dinnainte de robia fanariotă, a străbunilor noştri. Acum, să vedem ce urme au lăsat luminătorii veacurilor trecute asupra stării culturale a poporului moldovenesc.

2. MIŞCAREA CULTURALĂ DIN MOLDOVA PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOŢILOR

Primele semne culturale în Moldova. — Boala de care a suferit cultura poporului în *Ţara-Românească* — slavonismul —, a stăpânit tot cu atâta putere şi cultura moldovenească. Aceeaş luptă, care s'a dat în *Muntenia* între limba greacă şi cea slavonă, s'a dat şi'n *Moldova*. Această luptă a priit limbii româneşti, care s'a trezit la viaţă, cerând să dovedească tuturor, că şi ea poate fi folosită: atât în slujba bisericească, precum şi'n scriere, şi'n cărţi, şi orişiunde. Pornirea temeinică spre o cultură românească se face cam în a doua jumătate a veacului al 16-lea.

Un început de mişcare culturală întâlnim încă din vremea lui *Alexandru-cel-Bun*, care înfiinţase la *Suceava* o şcoală de învăţături înnalte, în care profesorii îşi ţineau lecţiunile în *latineşte* şi *elineşte*. Având nevoie de preoţi şi de cărţi bisericeşti, domnitorul cerù patriarhului bulgar din *Ohrida-Macedonia*, să-i împlinească aceste lipsuri. Drept răspuns, patriarhul îi trimise preoţi şi cărţi slavoneşti, punându-se astfel începutul influenţei slavone şi în Moldova. Dacă printre limbile de învăţământ ar fi fost şi cea românească, literatura noastră cea veche ar fi fost poate tot aşa de bogată şi aleasă, ca şi a celorlalte popoare de neam latin: *Francezii*, *Italienii*, *Spaniolii*, şi celelalte.

De asemenea, dovedeşte un interes deosebit pentru cultură — însă nu pentru cea românească —, *Iacob Eraclid* voivod, supranumit şi *Despotul*, care a domnit între 1562—1564. Acesta înfiinţă o şcoală de învăţături înnalte — un fel de universitate — la *Cotnari*, pe care o puse sub conducerea unui neamţ din *Saxonia*, anume *Iohann Sommer*, cu gândul de a înlesni pătrunderea credinţei protestante în popor. Tot la Cotnari înfiinţă şi o bibliotecă vestită pe acele vremuri. Învăţătura se dădeà la această şcoală în limbile: *latină*, *greacă şi slavonă*. Graiul românesc erà socotit vrednic să fie vorbit numai de oamenii de rând. Şcoala lui Eraclid fu desfiinţată curând, datorită stăruinţei clerului ortodox, care se temeà de înrâurirea ei asupra poporului.

In timpul lui *Vasile Lupu* luă fiinţă *Academia* întemeiată de dânsul la mânăstirea *Trisfetitele* sau *Trei-Ierarhi*, din *Iaşi*, unde

învățătura se dădea în limba greacă, alături de care erau îngăduite și limbile : latină, slavonă, și — în sfârșit — cea română. De asemenea se îngăduise călugărilor greci de prin mânăstirile cele mari, să deschidă cursuri de literatură și învățătura grecească, pentru feciorii de boieri.

Pe lângă școlile pentru învățături înnalte, se mai aflau școli în cari cei dornici puteau căpătà primele cunoștințe ale scrisului și cetitului : prin mânăstiri, pe lângă bisericile domnești, prin târguri și orașe, și chiar prin unele sate mai mari. O școală sătească, la care a învățat carte chiar *Ștefan Tomșa*, domnul Moldovei, a fost la *Rădășeni* în jud. *Suceava*.

Pătrunderea influenței grecești în Moldova. — Câtă vreme, graiul slavon răsună în bisericile moldovenești, nici vorbă nu putù fi despre o cultură națională românească. Ca și'n *Muntenia*, tot astfel și'n *Moldova*, limba slavonă avù de înfruntat înrâurirea limbei grecești, adusă în țările române de *Grecii* cari împrumutaseră cu bani sau sprijiniseră cu trecerea lor pe domnitor la *Țarigrad*, spre a căpătà tronul țării. Astfel, încetul cu încetul, numărul Grecilor crescù înspăimântător ; și, mai dureros ca orice, eră faptul că mai toate slujbele de seamă se aflau pe mâinile lor. Fiecare schimbare de domn aduceà un nou puhoi de venetici din Țarigrad. Alături de cămătarii greci, începură a năpădi și călugării greci, cari puseră, treptat-treptat, mâna mai pe toate mânăstirile românești, fiind obladuiți chiar de domnitorul țării, ca e se află cu totul în mrejele puhoiului grecesc.

Primele încercări literare moldovenești. — Cea dintâi încercare literară moldovenească, veche, cunoscută în zilele noastre, este *scrierea în graiul românesc și cu litere latine a rugăciunii „Tatăl nostru!"*... publicată în anul 1573, de către *marele logofăt Luca Stroici*, cu o ortografie foarte asemănătoare celei de azi.

Incurajarea graiului românesc de a-și pretinde dreptul să fie folosit și el în trebile obștești, porni tot din bisericile și mânăstirile țării, adăpostitoarele vieții sufletești și intelectuale — închinată, în vremurile acelea, mai mult duhului religios. Călugării, adevărații cărturari ai țării și ai neamului, au fost aceia cari s'au gândit și la oropsitul grai al poporului de jos. Dintre ei s'au ridicat fruntași de seamă, cari au pus la cale tipărirea celor dintâi cărți religioase în limba românească. Incetul cu încetul, hrisoavele, cărțile de folos bisericesc, poruncile domnești, zapisele și celelalte scrieri de folos obștesc, cari se alcătuiau, de obicei, în graiul slavon, începură a fi întocmite : fie numai în graiul românesc, fie în graiul slavon sau grecesc, alături de cel românesc.

Cele dintâi școale ale poporului. — Tot în mânăstiri erau pregătiți viitorii preoți ai bisericilor din țară, de către călugării cu știință de carte, învățându-i : să scrie, să cetească și să spună pe de rost rugăciunile folosite la săvârșirea serviciului divin. De asemenea, tot în mânăstiri învățau carte cei ce doreau s'ajungă *diaci* sau *logofeți* — un fel de scriitori de cancelarii — pe la marii

boieri sau la curtea domnească. În mânăstiri se copiau manuscrisele folosite la slujba dumnezeiască, înnainte de născocirea tiparului; în mânăstiri s'au scris şi s'au păstrat unele isvoare istorice de cari s'au folosit mai apoi învăţaţii noştri spre a da la ivială trecutul neamului românesc. La *Putna*, locul de odihnă al lui *Ştefan-cel-Mare*, există chiar o şcoală de copişti, în fruntea căreia se află într'o vreme, un oarecare *Kir Spiridon*. Cele mai multe dintre aceste scrieri s'au păstrat la *mânăstirea Neamţului*, care a fost cel mai de seamă centru cultural al veacului al 15-lea. Această mânăstire, înfiinţată aproape în acelaş timp cu statornicirea temeinică a domniei *Moldovei*, de către *Petru Muşat* — un unchiu al lui *Alexandru-cel-Bun* —, a fost în fruntea tuturor celorlalte aşezăminte monahiceşti, în ce priveşte întocmirea şi răspândirea scrierilor alcătuite pe vremuri.

Strădania călugărilor de odinioară. — Încă din vremurile depărtate ale paşnicei domnii a lui *Alexandru-cel-Bun*, ne-au rămas minunate cărţi scrise în slavoneşte, în *mânăstirea Neamţu*, cu atâta îndemânare, încât rămâi uimit de meşteşugul şi răbdarea celor ce s'au trudit să le facă. Unele chipuri de sfinţi sunt aşa de meşteşugit lucrate, încât par a fi pictate, cu atâta dragoste şi interes au fost făcute.

Afară de cărţile de folos bisericesc se copiau în această mânăstire şi cărţi cu cuprins felurit: moral şi religios. Astfel: *cazanii, omilii* sau cuvântări privitoare la tâlcuirea *Sfintei Scripturi, predici, tâlcuiri de canoane*, şi altele, erau scrise în numeroase exemplare şi răspândite în mâinile preoţimii şi ale poporului.

Daniile făcute mânăstirilor de către: domnitori, boieri şi popor, ca: moşii, sate, iazuri cu peşte, mori, vii, prisăci, vămi, şi altele, făceau pe locuitorii sfintelor lăcaşuri — călugării — să nu ducă grija zilei de mâine, aşa că-şi închinau tot timpul acestor preocupări de seamă.

Decadenţa mânăstirilor sub Greci. — Cu vremea, şi, mai ales, după pătrunderea *Grecilor* în mânăstiri, aceste îndeletniciri culturale pieriră, luându-le locul pofta de viaţă îmbelşugată şi dorul nesăţios de arginţi. Născocirea tipografiei la anul 1442, de în veci pomenitul *Ioan Gutenberg*, făcu de prisos o muncă atât de folositoare mai înnainte. Numai în mânăstirile în cari luă fiinţă tipografii, munca pe tărâmul cultural nu încetă.

Mitropolitul Varlaam. — Cea dintâi tipografie moldovenească luă fiinţă la *Iaşi*, în mânăstirea *Trei-Ierarhi*, prin stăruinţa *mitropolitului Varlaam* — care a păstorit între anii 1632—1653 —, şi cu cheltuiala voivodului *Vasile Lupu*.

Varlaam a fost unul dintre cei mai vrednici şi mai aleşi mitropoliţi ai *Moldovei*. Om învăţat şi plecat spre muncă, luptă cu toată osârdiea pentru ridicarea graiului românesc la loc de cinste. El întocmi faimoasa *Cazanie* ce-i poartă numele şi care este întrebuinţată în biserică şi 'n zilele noastre, cu mult folos pentru ascultători. Această lucrare, care cuprindea o mie de pagini mari, a fost tâlmăcită de el după diferiţi scriitori, şi

poartă numele de: „*Carte românească de învăţătură în Duminecile de preste an, şi la prasnice împărăteşti, şi la sfinţi mari, cu zisa şi cu toată cheltuiala lui Vasile, voivodul şi domnul ţării Moldovei, din multe scripturi tâlmăcită, din limba slovenească, pe limba românească, de Varlaam, mitropolitul de ţara Moldovei, în tiparul domnesc, Iaşi, în mânăstirea Treisfetitele, dela Hristos 1643.*"

Spre a păstrà şi feri credinţa ortodoxă a *Moldovenilor*, de credinţa calvină care ameninţà să pătrundă din *Ardeal*, unde fusese impusă *Românilor* localnici de către voivodul *Transilvaniei, Gheorghe Racoţi, Varlaam întruni la Iaşi un sinod, la care luară parte toţi episcopii şi arhimandriţii — atât din Moldova, cât şi din Muntenia —, în frunte cu patriarhul Ţarigradului. Acest sobor hotărî scoaterea limbii slavone din biserică şi înlocuirea ei cu limba românească.* Cu prilejul acesta, Varlaam întocmi şi tipări în Iaşi, la 1645, „*Răspunsuri contra catechismului calvinesc dela 1642*", care fu urmat de un contra-răspuns al *Calvinilor*. De asemenea mai tipări „*Cele şapte taine*" — carte de legi şi canoane bisericeşti — tot în Iaşi, la 1644; precum şi „*Predicile*" traduse — în unire cu *mitropolitul Teofil al Munteniei* — şi tipărite: atât la *Iaşi*, cât şi la *Govora*.

Cea dintâi pravilă moldovenească. — Tot în această vreme, pentru buna îndrumare a dreptăţii obşteşti, fu tradus de către *logofătul Eustratie* sau *Istrate* din *Moldova*, din greceşte în româneşte, la 1632, un codice sau carte de legi bisericeşti. Pân'atunci, judecătorii, în pricinile încurcate, se călăuziseră de *nomocanon* sau adunarea legilor împărăteşti bizantine, împreună cu canoanele sinoadelor — numite şi *codul lui Justinian* sau *Basilicalele* — legi pe cari, fiecare le tâlmăceà după priceperea şi capul său. Codicele sau legile lui Eustratie logofătul, numite „*Pravila aleasă*" — lucrare care a rămas netipărită — a slujit la întocmirea cărţii de legi, tipărită la Iaşi, în 1646, sub domnia şi din îndemnul lui *Vasile Lupu*: „*Cartea românească de învăţături dela pravilele împărăteşti.*"

Dorul de învăţătură românească şi râvna pentru învăţături mai înnalte. — Cu toate piedicile întâmpinate din partea susţinătorilor limbii slavone, şi, mai ales, ai limbii greceşti, graiul românesc urmă să-şi croiască drum din ce în ce mai larg în sufletul şi trebuinţele obştei româneşti. Pe măsura scurgerii vremii, dorul de cultură, dorul de lumină, îmboldi pe cei cari-şi închinau timpul învăţăturii de carte, să nu se mai mulţumească numai cu cetirea şi scrierea slavonă sau cu învăţarea pe de rost a *Ceaslovului*—sau rugăciunilor ce trebuiesc zise de preot la fiecare oră din zi; a *Octoihului*—sau cartea celor opt glasuri ale cântecelor bisericeşti rânduite de sfântul *Damaschin*, încă din veacul al şaptelea, pe timp de opt săptămâni; ori a *Psaltiriei* — sau cartea psalmilor alcătuiţi de *regele-prooroc David*. Râvna de învăţătură merse mai departe. Şcolarii începură să-şi frământe mintea cu: *Matematicile, Ştiinţele naturale*, cu *Medicina, Filosofia, Teologia*, şi altele. Românii începură să cunoască lucrările de căpetenie ale celorlalte neamuri şi, mai ales, ale *Elenilor vechi* şi ale *Romanilor*.

De asemenea începură să-şi cunoască străbunii şi să fie mândrii de obârşia lor.

Mitropolitul Dosoftei. — Spre sfârşitul veacului al 17-lea se ridică în fruntea scriitorilor bisericeşti, *mitropolitul Dosoftei*, care a păstorit între anii 1671—1673, iar a doua oară între 1675—1686. Acesta fu un vrednic urmaş al *mitropolitului Varlaam*. Om foarte învăţat şi cunoscător al mai multor limbi streine, el alcătuì o sumă de lucrări de mare însemnătate, pe cari le tipări în tipografia înfiinţată de dânsul la *Iaşi*, cu sprijinul *patriarhului Ioachim* al *Moscovei*.

Pe lângă numeroase lucrări întocmite în alte limbi streine, s'a păstrat din vremea mitropolitului Dosoftei o sumă de lucrări scrise în graiul românesc. Astfel, avem : *Acatistul* — cuprinzând cântări de slavă ce se zic în cinstea *Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*, isbăvitoarea celor obidiţi —, tipărit la *Uniev*, în *Polonia*, la 1673; *Dumnezeiasca Liturghie*, ca să înţeleagă sfânta slujbă toţi cei cari nu ştiau slavoneşte sau elineşte, — cuprinzând serviciul dumnezeiesc ce se săvârşeşte de preoţi în zilele de sărbători —, tipărită la 1679; *Psaltirea*, tipărită la 1680; *Molitfelnicul* — cuprinzând rânduiala slujbei şi rugăciunile ce se zic la săvârşirea sfintelor taine şi a altor slujbe bisericeşti de sfinţire sau de blagoslovenie —, tipărit la 1681; apoi *Paremiile* — părţi din Sfânta Scriptură sau din epistolele sfinţilor apostoli, ce se cetesc la slujbele de seara —, tipărite la 1682; *Vieţile sfinţilor*, tipărite tot în 1682; şi altele. Cea mai de căpetenie lucrare a sa a fost *Psaltirea în versuri*, la care a lucrat între anii 1660—1667, tipărind-o abia în 1673, la *Uniev*, în acelaş an cu 'Acatistul. Ca lucrare istorică ne-a rămas dela dânsul o scurtă poemă despre perindarea domnilor la tronul *Moldovei*, publicată în Molitfelnic.

Dosoftei se sfârşi din viaţă la *Moscova* în anul 1711, retrăgându-se din scaunul mitropolitan cu multă vreme înnainte de moarte, din pricină că se amestecase şi'n viaţa politică obştească.

Câţiva scriitori mireni. — Dintre mirenii cari s'au deosebit pe tărâmul scrisului, este vrednic de pomenit *spătarul Nicolae Milescu*, zis şi *Cârnul*, pentrucă i se tăiase nasul din porunca domnitorului *Ştefăniţă vodă Lupul*, fiindcă râvnise la tronul ţării. Acesta a fost un om foarte învăţat. El a călătorit mult, mergând până şi în *China*, unde a fost trimis de *împăratul Alexie al Rusiei* cu anumite însărcinări. Milescu a scris foarte mult în alte limbi streine, şi mai ales în ruseşte. Deşi boier moldovean din *Vaslui*, după dorinţa lui *Şerban Cantacuzin*, *domnul Munteniei*, el a tradus în româneşte *Biblia*, care a fost tipărită la anul 1688.

Tot un om învăţat a fost şi călugărul grec *Ieremia Cacavela*, dascălul lui *Antioh* şi *Dimitrie Cantemir*. Acesta a fost un adânc cunoscător al ştiinţelor filosofice. Cacavela a avut faimă de foarte priceput vorbitor. El erà de neam elen. Cunoşteà multe limbi şi a pribegit printr'o sumă de ţări. Scrierile sale sunt alcătuite în alte limbi streine. Cacavela are meritul de a fi dat îndrumări sănătoase celui mai de seamă istoric român al veacurilor trecute, lui *Dimitrie Cantemir*.

3. POVESTITORII TRECUTULUI NOSTRU

Cel mai vechiu hrisov românesc. — Alături de literatura bisericească, în *Moldova* a strălucit în chip deosebit o seamă de scriitori, cari s'au îndeletnicit cu cercetarea vieţii de odinioară a neamului nostru. Din pricina lipsei de cultură naţională românească, abia prin veacul al 17-lea s'au ridicat din mijlocul *Românilor* oameni porniţi spre desvelirea trecutului nostru, păstrat doar de tradiţii, precum şi prin scrierile popoarelor vecine. Până la ridicarea graiului românesc în cinstea obştească, întâlnim puţine urme despre folosirea acestui grai în hrisoavele sau scrierile din timpurile trecute.

Cel mai vechiu act sau document moldovenesc, cunoscut până astăzi ca scris în graiul românesc, este *un hrisov dat de Iliaş vodă, domnul Moldovei, la 4 Mai, 1436*, prin care dăruieşte unui oarecare *Dima Uraniu*, sluga sa, o moşie drept răsplată a credinţei sale.

Cea mai veche cronică moldovenească. — Alte isvoade scrise, rămase din vremurile de odinioară, sunt cuprinse în aşa zisa „*Cronică a lui Hurul*", din anul 1495. Acest Hurul se zice c'ar fi fost cancelarul lui *Dragoş vodă*. El şi-a scris cronica în *graiul latinesc*, şi ne arată cu multă pricepere starea poporului în veacurile mai înnainte de dânsul. Hurul mărturiseşte că la alcătuirea scrierii sale s'a folosit de o cronică a unui oarecare *Arbore — duce campestru* — care trăise cu mulţi, foarte mulţi ani înnainte. La 1495, *spătarul Petre Cănău*, din vremea lui *Ştefan-cel-Mare*, traduse această cronică în limba românească.

Mulţi istorici socotesc cronica lui Hurul drept o plăsmuire din timpurile noastre, de aceea nici nu o prea pomenesc. Adevărul, rămâne să-l hotărască viitorul.

Cele mai vechi cronici slavoneşti. — Celelalte cronici din timpurile vechi, cunoscute până acum, sunt scrise în *limba slavonească* şi poartă numele mânăstirilor în cari au fost găsite. Astfel avem: *Cronica dela Bistriţa*, în care se află povestită *Istòria Moldovei dela întemeierea ei*, adică din anul dela Facerea lumii 6867 — sau 1359 dela Christos — şi până la anul 1506. Celor dintâi domnitori, până la *Alexandru-cel-Bun*, li se pomenesc doar numele şi anii în cari au domnit. Dela Alexandru încoa, aflăm ştiri mai amănunţite; iar domnia lui *Ştefan-cel-Mare* este povestită mult mai pe larg.

De asemenea ne-a mai rămas din vremurile vechi, *Cronica dela Putna*, alcătuită din două părţi: una cuprinde o scurtă înşirare a perindării domnilor — începând dela *Dragoş-vodă*, iar cealaltă parte ne dă mai pe larg ştiri asupra domnilor moldoveni până la 1525. Această cronică se crede c'ar fi fost întocmită de un călugăr, anume *Azarie*.

Afară de acestea, mai avem încă două cronici, scrise tot în slavoneşte. Una e datorită *episcopului Macarie*, scrisă încă depe când era călugăr în *mânăstirea Neamţului*. Intr'însa ne povesteşte foarte pe larg întâmplările petrecute la domnia Moldovei dela

anul 1504, până la 1541, când veni *Petru Rareş* pentru a doua oară la cârma ţării. Cealaltă cronică se datoreşte *egumenului* sau *starețului Eftimie*, care a urmat mai departe cronica lui *Macarie* până la anul 1553, povestind foarte pe larg şi cu multe laude domnia lui *Alexandru Lăpuşneanu*.

Fără îndoială, că, pe lângă cronicile pomenite mai sus vor mai fi fost şi altele cari : fie că s'au nimicit de vreme, fie că zac ascunse prin cine ştie ce unghere, aşteptând să fie date la ivială de întâmplare. Această credinţă este întărită chiar de faptul că însăşi *Grigore Ureche*, primul cronicar moldovean, care a scris despre trecutul ţării sale, în *româneşte*, ne vorbeşte despre unele isvoare, pe cari le-a folosit în scrierea sa şi ale căror urme s'au pierdut.

Prima cronică românească. Grigore Ureche. — Cea dintâi cronică scrisă în graiul românesc a fost *cronica lui Grigore Ureche*, socotită de unii a fi fost alcătuită de *Nestor Ureche*, tatăl lui Grigore, lucru nedovedit. Grigore Ureche a ocupat cele mai înnalte slujbe în ţară. El a fost : mare logofăt, locţiitor de domn, precum şi mare vornic în câteva rânduri. După cum reiese din scrierile sale, *Ureche cunoşteà limbile : latină, slavă, polonă şi maghiară*. El a scris „*Domnii ţării Moldovei şi viaţa lor*", începând dela *Dragoş vodă*, 1359, până la anul 1594. Cronica sa este străbătută în tot lungul ei de un patriotism sănătos, de spiritul de religiositate şi de iubirea de dreptate de care lumea era foarte setoasă : şi'n acele vremuri, ca şi'n zilele noastre. El dădeà ca pildă de bună gospodărie — domnitorilor şi boierilor — pe muncitoarele albine. Graiul povestirii sale este energic, şi, adeseaori, chiar frumos. Deşi istorisirea sa e presărată cu multe cuvinte vechi, totuşi vorbirea de-atunci e foarte asemănătoare celei de astăzi.

Cronica lui Ureche a ajuns până în zilele noastre, numai în còpii. Alcătuirea scrisă de mâna sa nu o avem. Printre cei cari au copiat şi adăogit pe alocurea această cronică, *Mihail Kogălniceanu*, care a publicat cel dintâi în *Cronicele Românieì* lucrarea lui Ureche, ne pomeneşte pe *Eustratie* sau *Istrate logofătul* — traducătorul primei adunări de legi, publicate din ordinul lui *Vasile Lupu*; pe *Misail călugărul* şi pe *Simeon dascălul*. Simeon a făcut atât de multe adăogiri acestei cronice, încât mulţi istorici au ajuns să creadă că chiar el ar fi alcătuitorul ei, lucru ce nu se poate dovedi.

Aceştia trei, pomeniţi mai în urmă, înrâuriţi, se vede, de cronicile ungureşti, au întunecat valoarea lucrării lui Ureche, adăogând că *Românii Maramureşeni* şi *Moldoveni* ar fi urmaşii unor tâlhari trimişi din temniţele *Romei*, de un împărat râmlean sau roman, în ajutorul regelui *Laslau al Ungariei*, ca să isgonească pe *Tătari* din ţara sa. Prin aceste susţineri lipsite cu desăvârşire de temei şi combătute cu străşnicie de *Miron* şi *Nicolae Costin*, şi mai apoi de *Dimitrie Cantemir*, ei au făcut dovada netemeiniciei cunoştinţelor lor istorice, întru cât *Ungurii* au venit în *Europa* într'o vreme când vechiul imperiu roman nu mai există ; iar Tătarii, şi mai târziu.

Miron Costin. — Marele logofăt, şi mai apoi mare vornic al *Ţării-*

de-Jos, *Miron Costin*, s'a născut pe la 1633 dintr'o veche familie boierească. El şi-a desăvârşit învăţătura la *Bar*, în *Ucraina*. Intors în ţară se ridică degrab în văzul tuturor, ajungând să aibă atâta trecere, în cât unii voivozi au fost răsturnaţi, iar alţii puşi în scaun, numai datorită lui. Pârît de vrăjmaşii săi că ar unelti împotriva domnici, fu ucis fără vină şi judecată, din porunca lui *Constantin Cantemir*, domnul depe atunci al Moldovei, cu a cărui fiică, Miron Costin îşi logodise pe fiul său, *Pătraşcu cămăraşul*. Pentru acest fapt pripit şi puţin cugetat, Cantemir a avut mai apoi multă mustrare de cuget.

Miron Costin a fost un istoric de seamă şi totdeodată primul poet român cunoscut în vremurile vechi.

Cele mai de seamă lucrări ale sale sunt: *Cronica Moldovei*, alcătuită din două părţi: întâia, numită „*Cartea pentru descălecatul dintâi al ţării Moldovei şi neamului moldovenesc*" — cuprinde povestea neamului nostru, dela venirea lui *Traian* în *Dacia*, până la întemeierea principatului moldovenesc; iar a doua, numită „*Letopiseţul ţării Moldovei dela 1594 până la 1662*" — cuprinde faptele întâmplate dela *Aron vodă*, până la *Ştefăniţă vodă*. Apoi a mai scris: *Istoria de crăiea ungurească* (1383—1661); *Despre poporul Moldovei şi al Ţării-Româneşti* — poemă în limba polonă, în trei cânturi, tradusă şi publicată de Haşdău; *Viaţa lumii* — o scurtă poemă filosofică; *Versificarea română; Epigram către mitropolitul Dosofteiu; Poemă despre origina şi descălecarea Românilor*, tipărită în Psaltirea versificată a lui Dosofteiu; şi altele.

Niculae Costin. — Munca începută de *Miron Costin* a fost urmată de fiul său, *Niculae Costin*, om foarte învăţat şi el. Ca şi tatăl său, Niculae a ocupat cele mai înnalte slujbe în ţară. El a scris: „*Ceasornicul domnilor*"—o lucrare filosofică în care dovedeşte întinsele sale cunoştinţe, scoase dintr'un număr foarte mare de scriitori streini, dar povestite într'un grai cam greoi şi orânduite fără prea multă pricepere. Această scriere se păstrează în două manuscrise aflate la biblioteca universităţii din Iaşi: unul dela 1714, altul dela 1801. A mai scris „*Cartea descălecatului dintâi al ţării Moldovei şi al neamului moldovenesc*"— începându-şi povestirea chiar dela Facerea lumii şi mergând cu ea până la *Dragoş vodă*. De asemenea a urmat mai departe cu scrierea „*Letopiseţului ţării Moldovei*", de unde-l lăsase tatăl său, adică dela 1662 şi a mers până la 1711.

Alţi povestitori ai trecutului nostru.—Luând pildă dela stăpânul său, un om de casă al lui *Niculae Costin*, anume *Axinte Uricarul*, urmă mai departe cronica acestuia, scriind despre *a doua domnie a lui Niculaĕ Mavrocordat în Moldova* (1711—1716). Axinte, fiind orânduitorul actelor şi diferitelor documente ale stăpânului său, precum şi logofăt de cancelarie al acestuia, şi având şi deşteptăciune firească, a putut să ducă mai departe munca lui Niculae Costin.

Un alt istoric de seamă, care a urmat cu povestirea Istòriei Moldovei, chiar de unde a fost lăsată de Miròn Costin, adică dela 1662, a fost *Ioan Neculcea*. El a ocupat înnalte dregătorii

în ţară; astfel, a fost spătar şi hatman. La 1711, a urmat în *Rusia* pe *Dimitrie Cantemir*. De aci trecù în *Polonia;* iar la 1719 se reîntoarse în ţară. Spre bătrâneţe, el se retrase la o moşie a sa, unde scrise *Letopiseţul ţării Moldovei*, începând, după cum am mai spus, dela 1662 şi merse până la 1741, când îl găsim c'avea rangul de vornic. Neculcea s'a slujit la alcătuirea lucrării sale: de isvoarele lăsate de cei mai înnainte de dânsul, de povestirile bătrâneşti trecute din gură'n gură, precum şi de amintirile sale personale — cari sunt cele mai preţioase ştiri ale timpului. Graiul povestirilor lui e limpede, plin de vioiciune şi de multă duioşie. Pe lângă prefaţa plină de un deosebit interes, el a mai adăogat Letopiseţului său o adunare de 42 de tradiţiuni sau povestiri rămase din bătrâni, sub titlul de „*O seamă de cuvinte*". Neculcea, mai mult decât ceilalţi cronicari ce-au fost mai înnainte de dânsul sau după dânsul, urà de moarte pe *Grecii fanarioţi*, cari îngenunchiaseră şi umiliseră cu desăvârşire ţara şi neamul său. El nu scăpă nici un prilej de a vorbì cu toată asprimea de ticăloşiile veneticilor ce copleşiseră pământul românesc. Neculcea e socotit a fi ultimul mare cronicar moldovean.

Dimitrie Cantemir. — Cel din urmă şi cel mai învăţat dintre povestitorii trecutului nostru, dinnainte de năvala lăcustelor fanariote, a fost *Dimitrie Cantemir*, fiul voivodului *Constantin Cantemir al Moldovei* — cel ce-a poruncit uciderea lui *Miron Costin*. Primele învăţături le-a urmat în ţară cu renumitul dascăl, *Ieremia Cacavela*. Fiind trimis de tatăl său la *Ţarigrad*, ca ostatic, avù prilejul să asculte acolo o sumă de învăţaţi ai timpului, veniţi din ţările *Apusului*. Om de o deşteptăciune firească neobişnuită, învaţă cu multă înlesnire o sumă de limbi. Datorită învăţăturii sale, precum şi numeroaselor sale lucrări de mare valoare, Cantemir se ridică în vaza tuturor oamenilor învăţaţi ai timpurilor acelora, depe întinsul întregei *Europe*. *Academia regală din Berlin* îl alese ca membru al său.

Cele mai de seamă din lucrările lui Cantemir sunt: *Descriptio Moldaviae*, adică *Descrierea Moldovei*, care a fost întocmită pe la 1716, în vremea pe când se află pribeag în Rusia, din îndemnul colegilor săi dela Academia din Berlin. Această lucrare este alcătuită din trei părţi. Prima parte cuprinde descrierea geografică a Moldovei; partea doua se ocupă: cu forma de guvernământ, cu datinele, legile şi finanţele ţării; iar partea treia ne vorbeşte despre religia Moldovenilor şi despre scrierea folosită de ei. Alcătuită la început în latineşte, a fost tradusă mai apoi în româneşte de *Papiu Ilarian* şi *Iosif Hodoş*. Tot dela Cantemir, mai avem: *Historia incrementorum atque decrementorum aulae othomanicae*, adică *Istoria creşterii şi scăderii imperiului otoman*, tot în latineşte, tradusă de Iosif Hodoş; *Istoria Cantacuzinilor şi Brâncovenilor*, în care povesteşte intrigile şi luptele dintre aceste două familii, — a fost scrisă întâia oară în ruseşte, iar mai târziu tradusă în greceşte şi din greceşte în româneşte, de *G. Sion; Hronicul vechimii Românо-Moldo-Vlahilor; Viaţa lui Constantin Cantemir* — scrisă în

latineşte —, în care povesteşte origina familiei sale şi faptele petrecute în timpul domniei tatălui său; *Divanul lumii cu înţeleptul sau gâlceava trupului cu sufletul* — lucrare alcătuită în româneşte şi greceşte, la 1698, pe când era încă tânăr; *Istoria ieroglifică*, scrisă numai în româneşte. Această lucrare este: pe deoparte istorică, iar pe dealtă parte batjocoreşte politica vremurilor.

Pe lângă acestea, Cantemir a mai scris în latineşte: un *Tractat de logică* — adică ştiinţa sănătoasei gândiri şi a vorbirii adânc judecate; de asemenea a scris, tot în latineşte: *Curânus* — sau *Coranul*, un fel de scriptură sfântă a Mahomedanilor — lucrare tradusă şi'n ruseşte, din ordinul lui *Petru-cel-Mare, împăratul Ruşilor;* a mai scris *Introducere în muzica turcească*, precum şi o sumă de alte lucrări teologice şi filosofice, dintre cari unele se păstrează ca manuscrise, iar altele s'au pierdut în lungul vremii.

Intru cât el a trăit mai mult în *Rusia*, iar cea mai mare parte dintre scrierile sale au fost alcătuite aproape numai în limbi streine, lucrările lui Dimitrie Cantemir au înrâurit foarte puţin pe cărturarii români din vremea sa. Aceste scrieri însă, au o netăgăduită valoare pentru noi, cei de azi, cari, numai datorită isvoadelor scrise, rămase din acele vremuri, putem să cunoaştem trecutul şi viaţa strămbunilor noştri.

Cantemir încheie şirul povestitorilor celor mai de seamă ai trecutului nostru înnainte de revărsarea puhoiului fanariot pe întinsul pământului românesc. In urma lui, gândirea şi simţirea românească fură înnăbuşite de năduful grecesc mai bine de un veac, până când Românii, în frunte cu *Olteanul Tudor din Vladimirii Gorjului*, îşi scuturară grumajii, la 1821, de jugul umilinţei, pe care-l îndurasără cu o răbdare de mucenici, mai bine de un veac.

NĂVALA FANARIOŢILOR IN MOLDOVA

1. SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA DOMNIEI FANARIOTE

Vremuri de tristă aducere aminte. — Năvala fanariotă în *Moldova* începù la 1711 prin numirea lui *Nicolae Mavrocordat* ca domn. Jalea care s'a revărsat peste *Muntenia* cu prilejul înlăturării domnilor pământeni, a fost tot atât de mare şi în Moldova, care a cunoscut această umilire cu cinci ani mai de vreme. Timp de o sută zece ani, cât biata Moldovă fu nevoită să tragă la jugul *Grecilor din Fanar*, se petrecură *treizecişişase* de schimbări la cârma ţării, afară de cele *patru ocupaţiuni ale armatelor ruseşti*. Tot în acest răstimp, *Austriacii* furară tâlhăreşte, din trupul Moldovei, la 1775, frumoasa *Bucovină*, în pământul căreia se odihnesc rămăşiţele celor mai de seamă dintre voivozii trecutului; iar *Ruşii* cei lacomi şi nesăţioşi ne hrăpiră mănosul ţinut al *Basarabiei*, pe care-l ţinură robit o sută şase ani.

STAREA POPORULUI MOLDOVEAN SUB STĂPÂNIREA FANARIOTĂ

1. O ICOANĂ A VREMII

Umilirea și împilarea norodului de jos. — A vorbi de starea poporului moldovenesc în timpul veacului negru al domniei fanariote, înseamnă a înșira din nou cele pomenite când am vorbit despre starea poporului muntean în vremea acestei stăpâniri de jalnică aducere aminte.

In tot lungul vieţuirii lui, niciodată poporul român din *Muntenia* și *Moldova* n'a avut un trai mai înjositor, mai plin de umilire, că'n vremea domniei acestor lipitori pornite ca un nor de lăcuste din *mahalaua Fanarului*, din *Ţarigrad*, și răspândite pe întinsul celor două ţări române.

Domnitorii, schimbându-se : când în Muntenia, când în Moldova ; iar cei mai mulţi domnind chiar în mai multe rânduri în cele două principate, erà firesc ca ceea ce se petreceà într'o ţară, să se petreacă la fel, și'n cealaltă, oamenii fiind aceiași.

Impovăraţi de biruri fără număr, sărăcia ajunsese de se încuibase pretutindeni în casele celor de jos, din sudoarea cărora se scoteau toate angaralele, toate dăjdiile menite să umple vistieria domnească, precum și pungile ciocoîlor pe moșiile cărora soarta-i hărăzise să-și trăiască amarul. Munca pământului și creșterea vitelor — singurele isvoare de avuţie cu ajutorul cărora puteau face faţă potopului de dăjdii aruncate pe capul poporului de rând cu nemiluita — căzuseră din cinstea de odinioară. Foarte mulţi amăriţi ajunseseră să'nfunde codrii, spre a scăpa de asupritorii lor și a ţine calea celor avuţi, din prisosul cărora ajutau, la rându-le, pe cei nevoiași ; alţii se văzură siliţi să părăsească vatra strămbună, mergând să-și trăiască amarul prin alte ţări, pe tărâmuri streine. Această pribegire aveà neajunsul de a împuţină poporul, iar împuţinarea braţelor de muncă aduceà după sine împuţinarea roadelor pământului, și, deci, și a banilor ceruţi de vodă. Urmarea acestei stări de lucruri erà împovărarea și mai grozavă a celor ce nu avuseseră curajul să lase păraginii cuibul strămoșesc.

Visul călăuzitor al stăpânirii erà să strângă : *bani, bani, și iar bani* ; nimeni nu se gândeà la păsurile norodului sau la nevoile ţării !

Din apucăturile celor de sus. — Poporul stăteà cum nu se poate mai rău : atât în ce privește bogăţia, cât și în ce privește viaţa lui obștească. Această stare de lucruri aduse cu sine stricarea moravurilor sau apucăturilor bune : și la cei de jos, dar mai ales la cei de sus. Boierii, cari erau părtași, alături de domn, la cârmuirea ţării, în setea de îmbogăţire, împărţiau dreptatea pe hatâr și, mai ales, pe bani. Slujbașii, cumpărând cu bani cinstea de a fi în vre-o dregătorie a ţării, căutau să stoarcă, la rându-le, pe cei ce le picau în ghiare. *Spre a-și puteà păstrà cinstea în care se aflà, fiecare trebuià : ori să împingă la bani cu nemiluita, ori*

să ştie să linguşească pe cei mari — însuşire cu care, şi astăzi, mulţi stau în fruntea bucatelor: îndoindu-şi şira spinării în faţa celor puternici, şi privind de sus, cu îngâmfare, pe cei mai mici decât dânşii. Inşelăciunea şi linguşirea, fiind mijloacele cu cari se puteà isbândi în viaţă, erà firesc ca aceste deprinderi să pătrundă cât mai adânc în sufletul poporului: şi de jos, şi de sus. Aceia cari ştiau să folosească aceste arme cât mai bine, erau socotiţi de toţi ca nişte oameni foarte iscusiţi şi meniţi să ajungă departe. *Viclenia erà deci, cea mai de seamă însuşire cu care se puteà ridică cineva.*

Luxul desfăşurat de domnii fanarioţi în traiul lor de stăpâni cu puteri nemărginite asupra supuşilor lor, pătrunse degrab şi'n viaţa boierilor băştinaşi. Foarte curând se statorniciră anumite reguli de purtare între boieri: unii faţă de alţii, potrivit rangului lor; precum şi reguli privitoare la îmbrăcămintea sau portul fiecăruia. Astfel, *protipendada*, sau clasa boierească cea mai de sus, care cuprindeà pe cei mai de seamă slujbaşi ai ţării, adică: *logofătul, vornicul, vistiernicul, postelnicul şi aga* — sau mai marele poliţiei, isbutiseră să-şi însuşească o sumă de privilegii neîngăduite boierilor din celelalte clase mai de jos. Singuri ei aveau dreptul: să poarte bărbi mari; să umble în trăsuri cu 4 cai; să fie ridicaţi de subţiori, când urcau scările palatului domnesc; să poarte işlicurile cele mai mari — un fel de potcapiuri cu fundul umflat —, şi alte multe drepturi aveau.

Celelalte clase de boieri, cari urmau, aveau mai puţine drepturi ca cei din protipendadă şi o sumă de îndatoriri, faţă de cei mai sus decât dânşii.

Pătrunderea relelor apucături şi'n firea celor de jos. — Intr'o vreme cu astfel de apucături, de cari azi ne-am topi de râs văzându-le, nu se puteà ca stricăciunea şi deşertăciunea să nu străbată şi'n măduva celorlalte clase de locuitori ai ţării. Aşa se face că necinstea pătrunsese în firea negustorilor cari înşelau pe cumpărători, fără ruşine; de asemenea meseriaşul, la rândul lui, îşi înşelà şi el muşteriul, lucrând prost şi din material de rând; plugarul, în loc să muncească cu toată râvna, se dădeà lenei, lăsându-se robit de felurite patimi, şi mai ales de beţie şi desfrâu.

Intr'o lucrare, scrisă în franţuzeşte, asupra *Moldovei* şi *Valahiei*, un strein, anume *Mihail Anagnosti*, ziceà: *„Cea mai nenorocită dintre schimbările politice suferite de ţările române, aceea care: le-a conrupt măruntaele, le-a stricat moravurile, le-a înjosit obiceiurile naţionale, le-a stins curajul,... este venirea domnitorilor fanarioţi, neam imoral şi funest,... în care: fiul înşeală pe tată, tatăl ponegreşte pe fiu, ca, prin înjosire, să poată ajunge domn!...”*

Iată dar, cum, frumoasele obiceiuri româneşti, moştenite din bătrâni, au fost înlăturate de apucăturile cel rele aduse în ţară de puhoiul fanariot. Iată dar, în ce stare de ticăloşie adusese pe strămoşii noştri, zavistia dintre fruntaşii norodului!

Mereu trebuie să ne fie ochii aţintiţi spre trecut, ca să putem trage învăţături pentru prezent şi viitor!

2. STAREA CULTURALĂ PE VREMEA FANARIOȚILOR

Grecizarea firii celor de sus. — Ca și'n *Muntenia*, tot astfel și'n *Moldova*, locul de cinste în puținele școale înființate pe cheltuiala stăpânirii, îl ținea învățătura grecească predată elevilor de către dascălii greci aduși din *Țarigrad*.

Boierii cari doreau să-și vadă feciorii în vre-o dregătorie de seamă, trebuiau să-i învețe grecește; altfel nu era chip s'ajungă 'n protipendadă. Năzuința d'a-și însuși tot ce era grecesc: limbă, obiceiuri, port — stăpânea numai sufletele boierești; norodul de jos însă, ură de moarte pe venetici și privia cu scârbă la tot ce intrase în țară odată cu ei. El singur fu păstrătorul: graiului, datinelor și portului strămoșesc, până ce limba românească se ridică în locul de cinste, furat pe nedrept, până atunci, de limba slavonă și mai apoi de cea elenă.

Câțiva luptători ai credinței. — Pe când domnitorii fanarioți căutau să grecizeze norodul românesc, încurajând în tot chipul învățământul grecesc în școalele ținute pe cheltuiala statului — școale împrăștiate aproape în toate capitalele de districte —, în acelaș timp, și cu mai puțină gălăgie, își făceà drum spre locul de cinste, și graiul românesc, sprijinit, mai ales, de fruntașii bisericii, singurii cari mai rămăseseră apropiați sufletește de norodul pe care-l păstoreau.

Cei mai de seamă păstori ai poporului moldovenesc au fost:

Iacob I-u, Putneanul, unul dintre cei mai de frunte prelați ai *Moldovei*, însemnat: atât prin patriotismul său dovedit în toate împrejurările, precum și prin munca desfășurată pe tărâmul literar. El a păstorit între 1750—1758, în care timp a fost un dârj protivnic al *Grecilor*. Datorită stăruinței lui, în 1752 se luă hotărîrea de a nu se mai ridicà în viitor pe scaunul mitropolitan, mitropoliți de neam strein. Fiind adânc cunoscător al limbii elene, *Iacob* a tradus multe scrieri grecești. El a tipărit pe cheltuiala sa o sumă de lucrări, dintre cari pomenim: *Sinopsis*-ul — adică adunare de multă învățătură; *o carte de leturghie;* și altele.

Gavril Calimah, din neamul voivozilor cu acelaș nume — urmașul lui *Iacob Putneanul*—, a păstorit între anii 1760—1786. El a fost în tot cursul vieții sale un dârz apărător al poporului în contra lăcomiei celor mari. La începutul păstoririi sale, *mitropolitul Gavril* înființă o tipografie în care dete la lumină: *o evanghelie românească, un catechism, un ceaslov sau orologiu, un molitfelnic*, și altele. Din însărcinarea lui, *arhimandritul Macarie* alcătui la 1775 o gramatică românească — cea mai veche cunoscută în țările române. Această lucrare, tipărită cu litere cirilice, are următorul titlu: „*Alcătuitu-s'au această gramatică românească în zilele prea luminatei și de Dumnezeu iubitoarei imperatriței noastre, Ecaterinei Alexievnei a toatei Rosiei, și a saslidnicului ei, a marelui cneaz țesaroviciu, Pavel Petroviciu, acum cu mila lui Dumnezeu și a toatei Moldovei împărțitoare fiind; și s'au tipărit în sfânta și dumnezeeasca mitropolie a Iașilor cu blagoslovenia prea sfințitului și mitropoli-*

tului a toatei Moldovei, chiriu chir Gavril şi cu toată chelluiala prea blagorodnicului şi pravoslavnicului marelui cneaz al Moldovei, Ioan Cantacuzin Deleanul, a marelui vistieriu. Tăierea celor opt părţi ale cuvântului şi a sobornicestei tâlcuirei şi a poeticeştei adăogirei a cestora alcătuite pre limba românească de Macarie Eromonahul Paisiescul Dragomireanul la anul 1775."

Tot în această vreme, macedoneanul *Teodor Cavalioti*, tipări la anul 1770, o lucrare numită *Protopiriosu* — cuprinzând 1170 de cuvinte în trei limbi: *greceşte, româneşte şi albaneşte* —, care e cel dintâi dicţionar românesc.

In timpul lui Gavril, Moldova trecù vremelnic sub stăpânirea rusească, pe vremea războiului dintre *Ruşi* şi *Turci*, început la 1769. Acest fapt lămureşte titulatura gramaticii lui Macarie.

Printr'o epistolă bisericească, el defăimă grozavul lux care pusese stăpânire pe femeile moldovence. Anatemiză sau blestemă pe cele ce vor mai purtà îmbrăcăminte împodobită cu aur şi argint. Gavril murì la 1786, în vârstă de aproape o sută de ani.

Iacob al II-lea, Stamati, a fost iarăşi unul dintre mitropoliţii de seamă ai *Moldovei*. El a păstorit între 1792—1803. Ca şi cei mai înnainte de dânsul, *Iacob* a tipărit şi el o mulţime de lucrări, printre cari, vâlvă mare a făcut: „*Infruntarea jidovilor asupra legii lor*", dată la lumină în 1803.

Veniamin Costache [1]), urmaşul lui *Iacob Stamati*, a fost cea mai luminată faţă bisericească din prima jumătate a veacului al 19-lea. El a păstorit între anii 1803—1843, vreme de treizecişipatru de ani. Păstorirea lui a fost turburată în mai multe rânduri. Astfel: între 1806—1812 fu înlocuit în scaun de un alt mitropolit pus de *Ruşi*, cât ţinù ocupaţia lor. In timpul eteriei lui *Ipsilanti* rămase în *Iaşi*, împreună cu fratele său — *Şerban Negel* — şi cu *Costache Conache*, şi fu printre cei din urmă cari fugiră din calea răsvrătiţilor. La 1843 părăsi scaunul mitropolitan, nemulţumit de amestecul stăpânirii în administrarea averilor bisericeşti.

Muncitor neobosit pe toate tărâmurile, Veniamin Costache traduse şi publică o mulţime de lucrări religioase, printre cari mai vrednice de pomenit sunt: *Tâlcuirea celor şapte sfinţite taine ale bisericii* — în 1807; *Istoria noului testament*, tâlmăcită depe limba grecească — 1824; *Iubitorul de înţelepciune, povăţuit de dumnezeieştile scripturi, adică învăţătură dogmatică* — tradus după *Serghie Macreul*, la 1831; *Funia întreită sau trataţia despre existenţa lui Dumnezeu* — 1831; *Al celui întru sfinţi, părintelui nostru Ioan Hrisostom: despre a nu împreună locul canonicele cu bărbaţii* — 1839; *Bisericeasca Istòrie a lui Melletie*—1841—1843; *Indeletnicire despre buna murire* — 1845; *Tâlcuirea Psaltiriei a proţetului şi părintelui David*— 1850; *Catihisul cel mare sau Istòria scripturii vechiului testament* — 1824; *Didahii sau cuvinte de învăţătură* — 1837; *Drept slăvitoarea învăţătură creştină*, de *Platon, mitropolitul*

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Veniamin Costache*, în „*Cartea Marilor Români*" din lucrarea de faţă.

Moscovei — 1839; *Piatra scandelei sau desbinarea bisericii de Apus şi Răsărit* — 1844: toate tipărite la *Iaşi;* şi *Pravila cea mare sau Pidalionul* — tipărită în 1844 la *mânăstirea Neamţu.* Pe lângă acestea, la biblioteca *seminarului „Veniamin"* din Iaşi se află o sumă de manuscrise de ale marelui mitropolit, nepublicate încă.

Veniamin Costache se sfârşi din viaţă la 18 Decembrie, 1846, la *mânăstirea Slatina din judeţul Fălticeni,* în vârstă de 78 de ani.

3. ULTIMII CRONICARI MOLDOVENI

Cei din urmă cronicari ai Moldovei. — Veacul al 18-lea a fost foarte sărac în scrieri literare româneşti, cu toate că şi graiul neamului nostru începuse a fi folosit prin şcoli şi, deci, se putea scrie mai mult în limba românească. Pe tărâmul istoric s'au deosebit câţiva scriitori de mai puţină însemnătate ca cei din veacul al 17-lea.

Astfel, afară de *Nicolae Costin* şi *Axinte Uricarul* — omul său de casă — cari au continuat cronica lui *Miron Costin,* şi afară de *Ioan Neculcea* — al doilea mare cronicar al *Moldovenilor,* despre cari am vorbit mai înnainte, sunt vrednici de pomenit: *Niculae Mustea,* care a scris un letopiseţ începând tot de unde fusese lăsat de Miron Costin, însă curmat mai înnainte de unde se oprise Neculcea. El zugrăvi tot aşa de bine domnia *Fanarioţilor,* ca şi Neculcea, însă cu mai puţină dragoste de ţară.

Tot în veacul al 18-lea, întâlnim alţi trei cronicari: pe *bi-vel slugerul Alexandru Amiras,* care a tradus în greceşte, la 1729, din porunca domnitorului Grigore Ghica *„Cronica anonimă a ţării Moldovei"*, cuprinzând anii 1662—1733, cronică în care sunt lăudate unele fapte şi împrejurări din cursul domniei fanariote.

Alt cronicar vrednic de pomenit este *Ion Canta* — fost spătar şi mai apoi mare logofăt — care se trăgea dintr'o ramură a familiei *Cantacuzinilor.* El a scris *„Letopiseţul ţării Moldovei de la a doua şi până la a patra domniei a lui Constantin Mavrocordat voevod"* — adică dela 1741 —1769. In povestirea sa, care de asemenea ne oglindeşte ticăloasa domnie fanariotă, fără însă a lăsă să întrezărim că împărtăşeşte durerea şi suferinţele norodului, Canta descrie mai amănunţit domnia lui *Constantin Mavrocordat* şi pe a lui *Ioan Calimah.*

In sfârşit, al treilea cronicar al acestor vremuri a fost *Enache Kogălniceanu,* care ne-a lăsat povestirea domniei fanariote dela 1733 — unde fusese lăsată de *Amiras* —, până la venirea lui *Grigore Alexandru Ghica,* la anul 1774. Tot el a scris nişte *Stihuri* privitoare la durerosul sfârşit al lui Grigore Ghica, ucis pentrucă se împotrivise la răpirea *Bucovinei* de către *Austriaci.*

Către sfârşitul veacului al 18-lea, un necunoscut ne-a lăsat: *„Cuvânt de îngropare al lui Ştefan-cel-Mare al Moldovei"*, din care tresaltă un puternic simţimânt naţional, rechemând vremurile de mărire şi strălucire de altădată. Tot de-atunci ne-a rămas şi *„Cuvântul unui ţăran către boieri,"* în care ni se oglindeşte starea de jale a ţăranului moldovean şi neomenia pe care i-o arătau boierii.

Alte lucrări rămase din veacul al 18-lea. — Afară de lucrările pomenite până acum, din veacul al 18-lea ne-au rămas şi unele scrieri de folos şcolăresc. De pildă: *Amfilohie, episcopul Hotinului*, a tipărit la 1791 „*Câteva pagini relative la Aritmetică şi Gramatică*". Apoi, felurite alcătuiri datorite unor necunoscuţi; astfel: *Catechism românesc* — din 1702; *Catechism sau Învăţătură creştinească* — din 1726; *Bucoavnă* — din 1749; *Catechismul cel mare cu întrebări şi răspunsuri* — din 1753; *Dogmatica învăţătură a bisericii* — din 1760; *Aritmetica româno-germană* — din 1777; *Bucvariu pentru pruncii româneşti* — din 1781; *Istoria universală* — din 1800 —, lucrări cari s'au tipărit, atât în cuprinsul românesc, la: *Bălgrad* sau *Alba-Iulia*, la *Buzău, Snagov, Bucureşti, Râmnicul-Vâlcii, Târgovişte, Sâmbăta-Mare, Braşov, Cluj, Rădăuţi, Iaşi, Blaj, Temişoara şi Sibiu; precum şi prin ţările megieşe, la: Buda, Carlovi*ţ, *Viena, Movilău*, şi'n alte localităţi.

In sfârşit, *Andronache Donici* a scris o carte pentru învăţătura legilor, care fu tipărită la 1814.

Tot din aceste vremuri ne-au rămas unele lucrări cetite mai târziu cu multă luare aminte de norodul ştiutor de carte. Astfel: *Alexandria sau Istòria lui Alexandru Macedon; Epistolia Maicii Domnului* — vorbind despre călătoria sa la iad; *Minunile Sfântului Sisoe — vrăjmaşul Satanei;* apoi cărţi prevestitoare de noroc: *Zodiile, cărţile de visuri, de semne şi altele*, la cari se mai adaogă şi *Halimaua* sau povestea celor *o mie şi una de nopţi.*

Şcolile româneşti din vremea Fanarioţilor. — Până către sfârşitul domniei fanariote, singurele şcoli româneşti erau numai acelea în cari se pregăteau preoţii săteşti, întru cât în şcolile pentru învăţături mai înnalte, erà în cinste numai limba grecească. Abia la 1804 se deschise la *mânăstirea Socola* o şcoală de învăţături mai înnalte pentru preoţi, numită şcoala de *catehizare.* Intreruptă la 1806, cu prilejul ocupaţiei ruseşti, fu redeschisă de către mitropolitul *Veniamin Costachi*, şi întregită cu învăţământul limbilor: latină şi română, precum şi al Istòriei. De asemenea, aduse şi câţiva profesori de seamă din *Transilvania.* In 1814, *Gheorghe Asachi*, întors de prin ţările streine, unde-şi petrecuse viaţa numai învăţând, puse temelia unei *şcoli de ingineri hotarnici*, din care ieşiră o sumă de ingineri români.

Iată dar cum, către sfârşitul robiei fanariote, cultura românească începù să fie adăpostită şi ea, în şcolile înfiinţate într'adins: de către *înţeleptul Veniamin Costache* şi *priceputul Asachi* — în Moldova, şi de *nemuritorul Lazăr* — în Muntenia. De-acum, graiul românesc începe să prindă aripi şi să-şi ieà sborul spre zările unor vremuri de mândrie şi nădejdie într'un viitor mai bun, hărăzit de pronie, neamului nostru!

REDEŞTEPTAREA CONŞTIINŢEI NAŢIONALE

1. DOMNIILE PĂMÂNTENE

Incercarea revoluţionară din Moldova. Ion Sandu Sturza.—Pornirea revoluţionară din 1821 avù răsunet şi 'n *Moldova. Spătarul Sturza* din ţinutul *Neamţului* a încercat să ridice poporul împotriva *Grecilor*, dar glasul său n'a fost ascultat ca al lui *Tudor Vladimirescu din Oltenia.*

ION SANDU STURZA

Sângele lui Tudor s'a vărsat însă, pentru întreaga suflare românească, deoarece domnia grecească se curmă şi în Moldova prin numirea ca domn pământean a bătrânului *Ion Sandu Sturza*, care— ca şi *Grigore Ghica al Munteniei*— căută să înlocuiască prin boieri băştinaşi pe toţi *Grecii* din slujbele ţării. Unii dintre boierii fruntaşi se arătară nemulţumiţi, că fusese rânduit la cârma ţării, Sturza, şi nu vreunul de-ai lor; dar bătrânul domn, prin măsurile sale înţelepte şi hotărîte, ştiù să-i potolească pe toţi. *Ruşii*, potrivit firii lor zavistioase, tot căutau se semene zânzanie în ţară, spre a găsi prilej, să pătrundă cu oştile în principate.

Mihail Sturza. — Răsboiul dela 1828, dintre *Ruşi* şi *Turci*, sfârşit prin pacea dela *Adrianopol*, încheiată în Septembrie, 1829, aduse ocuparea ambelor principate până la 1834, sub *generalul Kiselef*. Regulamentul organic îşi întinse puterile şi asupra *Moldovei*, ca şi asupra *Munteniei*, pe cari le ţinù încătuşate în rându-

ielile cuprinse într'însul, dela 1832 până la 1848. In acest timp, *Moldova* a fost cârmuită de un singur domnitor, *Mihail Sturza voivod*, care făcù multe îmbunătăţiri în ţară, ajutat de oameni ca *mitropolitul Veniamin Costache* şi *Gheorghe Asachi*, cari, prin romàneasca lor însufleţire, au dat o mare strălucire acestei domnii !

El întemeiè : o şcoală de învăţături înnalte, pe care o numì „*Academia Mihăileană*", o şcoală superioară pentru fete, numită *Şcoala Centrală*, o şcoală de industrie şi agricultură, şi o sumă de alte aşezăminte de învăţătură. De asemenea, hotărî ca în şcoli să fie folosită limba ţării. Incurajă şi ajută pe profesori în tot chipul. Rânduì ca o parte din veniturile bisericilor şi mânăstirilor

O PETRECERE LA MIHAIL STURZA

să fie folosită pentru nevoile şcoalelor şi aşezămintelor de binefacere, din care pricină avù neînţelegeri cu mitropolitul Veniamin.

Tot el, luă măsuri pentru înfrumuseţarea, curăţirea şi luminarea oraşelor ; statornicì munca la care erà îndatorat ţăranul, spre a nu mai fi la cheremul boierilor ! Luă măsuri pentru prinderea şi osândirea tâlharilor de drumul mare. Desrobì ţiganii domneşti şi mânăstireşti ; şi alte orânduieli bune făcù.

Acest voivod însă, erà tare lacom de averi şi foarte pătimaş în hotărîrlle sale. Spre a-şi mări avutul, vìndeà pe bani toate dregătoriile statului, dela cea mai neînsemnată, până la cea de mitropolit. Infiinţă boierii mari, spre a le da pe bani. Oprì năvala *Evreilor* în ţară, spre a-i lăsà să intre, luându-le bani.

Din această pricină, boierii ţării nu-l aveau la inimă deloc !

2. MIŞCAREA REVOLUŢIONARĂ DIN 1848

Cel din urmă domn al Moldovei. — Mişcarea revoluţionară dela 1848 a început în *Moldova* la 27 Martie. Fiind pornită numai de boieri, fără amestecul poporului, n'avù prea mare răsunet. Totuşi, *Mihail Sturza* fu nevoit să părăsească şi el tronul.

In urma înţelegerii dela *Balta-Liman* fu numit domn în Moldova, pe timp de şapte ani, *Grigore Ghica*—nepotul lui *Alexandru Ghica*, fostul domn al *Munteniei*. Noul voivod căută să îndrepte biata ţară, dar în toate faptele sale eră turburat de *Turci*, şi, mai ales, de *Ruşi*, cari încă nu părăsiseră principatele. Abia la 1854, în urma războiului din *Crimeia*, fură nevoiţi să se retragă din ţările române. In locul lor însă, năpădiră *Austriacii*.

GRIGORE GHICA

Alegerea lui Cuza ca domn al Principatelor-Unite.— In urma înfrângerii Ruşilor la *Sebastopol*, se încheie *tratatul de la Paris*, în care se statornici şi drepturile principatelor. Acestui tratat îi urmă alegerile divanurilor ad-hoc în *Muntenia* şi *Moldova*, în cari se duse o luptă grozavă pentru „*Unirea*" celor două ţări. *Turcii* şi *Austriacii* erau protivnici unirii. Românii se folosiră de un şiretlic nebănuit de vrăjmaşi, alegând în amândouă principatele pe *Alexandru Ioan Cuza*. La început, duşmanii *Românilor* se împotriviră cu îndârjire acestei alegeri. In urma stăruinţei lui *Napoleon al III-lea, împăratul Franţei*, se hotărî ca, de rândul acesta, să rămână alegerea aşa cum se făcuse; însă, pe viitor, fiecare ţară să-şi aleagă domnitori deosebiţi.

Soarta a rânduit ca acest viitor să nu mai sosească niciodată!

STAREA MOLDOVENILOR DUPĂ CĂDEREA FANARIOȚILOR, PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

1. SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA VIEȚII OBȘTEȘTI

Roadele domniei fanariote. — Am spus că încercarea revoluționară a *spătarului Sturza* din ținutul *Neamțului* nu avù mare răsunet în sufletul poporului moldovenesc, întru cât glasul celui ce chemà norodul la arme, nu erà pornit din gura unui asuprit, ci dintr'a unui îndestulat, care n'aveà grai să se plângă de stăpânire; și deci, năștea îndoială în cugetul celor obidiți, cari se temeau să nu li se întindă vre-o cursă. Totuși, mișcarea lui *Tudor Vladimirescu* avù înrâurire și asupra *Moldovei*, căci înlocuirea voivozilor fanarioți prin domni pământeni se făcù în acelaș timp: și'n Moldova, ca și'n *Muntenia*.

Această schimbare petrecută la cârma țării nu aduse prea mari prefaceri în viața obștească a norodului. Traiul poporului și mersul trebilor țării rămase aproape ca și mai înnainte: atât la *Moldoveni*, precum și la *Munteni*. Domnitorii, neavând mână liberă în conducerea supușilor lor, din pricina veșnicului amestec turcesc și, mai ales, muscălesc, în trebile lăuntrice ale țării, nu putură schimbà dintr'odată vechea stare de lucruri, moștenită dela *Fanarioți*. Poporul de jos, tot amărît și nevoiaș rămase. *Dreptatea*, urmà să se împartă tot după hatâr și după obrazul împricinaților; iar pedepsele se dădeau după rangul vinovatului, nu după mărimea vinovăției. *Învățătura de carte*, iarăși nu prinse aripi mai grozave ca înnainte, rămânând tot prin tinzile bisericilor. *Mânăstirile* și celelalte sfinte așezăminte urmară a rămâne mai departe tot pe mâinile *Grecilor*, până când fură desrobite de *Cuza-vodă* prin secularizarea averilor mânăstirești, singura ispită, care-i mai țineà legați de pământul românesc. *Dregătoriile* țării se dădeau — ca și sub Fanarioți — tot pe hatâruri și pe bani. *Armata*, de asemenea, n'aveà o organizație temeinică. *Negoțul* erà pe mâinile streinilor, și, mai ales, ale *Evreilor*, cari se întreceau între ei, cum să înșele mai amarnic pe cumpărători. Și prin Moldova, ca și prin Muntenia, *se călătoreà cu multă anevoință din pricina relei stări a drumurilor*, precum și a pericolelor prilejite de mulțimea răufăcătorilor, cari ațineau calea drumeților spre a-i jefui și chiar omorî. Nici în privința *îmbrăcămintei*, Moldova nu erà mai prejos decât Muntenia, întru cât aceeaș împestrițătură de: croieli, zorzoane și cusături, stăpâneà și gustul norodului moldovenesc. In ce privește *starea sufletească* a poporului, aceasta erà încă întunecată, din pricina lipsei de învățătură, singura în măsură să îmbogățească mintea și să înnalțe sufletul.

Unicul câștig temeinic, căpătat după prăbușirea domniei fanariote, *a fost o libertate mai mare pentru graiul și învățătura româ-*

nească, spre a se puteà răsboĭ fără piedici cu limba greacă—întru cât cea slavonă răposase—, până ce isbuti s'o îngenunche cu desăvârşire, punând stăpânire pe întreaga viaţă culturală a neamului românesc.

2. MIŞCAREA CULTURALĂ PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

Doi boieri de inimă. — După cum am spus mai sus, mişcarea culturală românească porni pe un drum neted, lipsit de piedicile de altădată, abia după statornicirea domniilor pământene. In sfârşit, urgisitul grai românesc îşi află şi el liman şi ocrotire în pământul în care fusese plămădit cu multe veacuri înnainte. Cei câţiva *Români* luminaţi, din acele vremuri, se aşezară cu nădejdie la muncă, trudindu-se să risipească întunerecul în care zăceau fraţii lor obijduiţi, luptând pentru răspândirea culturii naţionale.

Inceputurile făcute în Muntenia, în timpul asupritoarei domnii a lui *Ioan Caragea* (1812—1818), înnainte de revoluţia lui *Vladimirescu*, de către boierul *Iordache Golescu*, alcătuitorul unei comedii politice, întitulată: *„Starea Ţării-Rumâneşti în zilele Măriei Sale Ioan Caragea voevod, tipărită cu cheltuiala săracilor, din ce le-au mai rămas"*, în care, prin vorbirea dintre ţărani şi strângătorii birurilor, se înfăţişau suferinţele ţăranului asuprit şi schingiuit de către slujbaşii stăpânirii, batjocorindu-se neamul grecesc şi limba lor, şi încheindu-se cu un groaznic blestem aruncat împilătorilor; aceste începuturi, zic, avù răsunet şi'n asuprita *Moldovă*. Bătrânul boier moldovean, *vornicul Alecu Beldiman*, în poemul său asupra zaverei greceşti, întitulată *„Tragodia sau, mai bine a zice, jalnica Moldovei întâmplare după răsvrătirea Grecilor în 1821* [1]), ne povesteşte într'o cronică rimată, mascarada acestei răsmierițe, batjocorind pe asupritorii norodului, precum şi pe aceia dintre *Moldovenii*, cari se dăduseră de partea lor. Totdeodată, ne arată groaznicele suferinţe şi asupriri îndurate de popor: atât din partea *Zavergiilor*, cât şi din partea *Turcilor*, veniţi să înnăbuşească răsvrătirea.

Roadele pribegiei. — Boierii fugiţi în *Ardeal* şi *Bucovina* în timpul răscoalei lui *Ipsilanti*, avură prilejul să cerceteze mai de aproape desvoltarea culturală şi naţională a *Românilor* din acele ţinuturi. Reîntorşi în *Moldova* după liniştirea vremurilor, cei mai mulţi dintr'înşii porniră a se preocupà mai de aproape de aşezămintele menite să vie în sprijinul răspândirii culturii şi spiritului naţional în popor. Gândul lor de căpetenie fu îndreptat spre: *înmulţirea şcoalelor; tipăritul a cât mai multor cărţi în graiul românesc, precum şi a cărţilor folosite prin şcoale; răspândirea gustului pentru cetitul scrierilor româneşti şi înfiinţarea unui teatru.*

Lazăr Asachievici. — Cei mai de seamă fruntaşi ai mişcării culturale în *Moldova* pe aceste vremuri, au fost: *Veniamin Co-*

1) *„Tragodia vornicului Beldiman"*— mort în primele zile ale anului 1826 — se află tipărită în tomul III, pag. 335—433 din *„Cronicele României sau letopiseţele Moldaviei şi Valahiei"*, ediţia II-a, ale lui *Mihail Kogălniceanu*, 1872—1874.

stache — a cărui activitate a început înnainte de prăbuşirea domniei fanariote şi a mers crescând şi rodind din plin până aproape de mijlocul veacului al 19-lea, la 1843—; iar alături de dânsul, *Gheorghe Asachi*, fiul preotului galiţian din *Lemberg*, *Lazăr Asachievici*. Tatăl lui Asachi venì în *Moldova* către sfârşitul veacului al 18-lea, şi se statornicì la *Herţa*, unde se născù — *la 1 Martie, 1787*,— fiul său, Gheorghe, marele îndrumător al *Moldovenilor*. Asachievici fu numit, subt *Austriaci*, ca protopop al unei părţi din *Bucovina*, răpită la 1775; iar mai târziu trecù în Moldova, unde fu numit protopresbiter — adică mai mare peste protopopi — *la 6 Septembrie, 1803*, sub păstoria mitropolitului Veniamin. Călugărindu-se, el primì numele de *Leon*, cu care semnează unele din scrierile sale — traduceri din alte limbi, făcute înnainte de 1818. In precuvântarea uneia dintre aceste traduceri — *Bordeiul indienesc*, după *Bernardin de Saint-Pierre*, închinată *vornicului Mihail Sturza*, inspectorul şcoalelor şi al seminarului dela *Socola*, pe care, cu drept cuvânt îl numeşte „*a bunelor învăţături şi a limbii dacoromâne ales protector*" —, Leon sau *Lazăr Asachi*, cum s'a numit după strămutarea sa în Moldova, se dovedeşte a fi un înfocat patriot şi susţinător al originii noastre latine. „*Ştiut iaste*" — zice el în această precuvântare — „*că limba care o vorbim s'au urzit din acea latină întru o epochi cu acea italiană, franţeză, spaniolă şi portogheză, care sunt astăzi mai învăţate şi armonioase limbi a Europii*".

O înrâurire adâncă asupra simţimintelor naţionale ale lui Lazăr Asachi trebuie să fi avut soţia sa, *Maria Nicolau*, dela care căpătă doi copii: pe *Gheorghe* şi pe *Petrachi*.

Gheorghe Asachi[1]). — Marele îndrumător al *Moldovenilor*, *Gheorghe Asachi*, şi-a încălzit sufletul cercetând urmele măririi străbune chiar la obârşie, adică la *Roma*, unde şi-a urmat ultimii ani de învăţătură. De-aci venì el, după încetarea marelui răsboi rusoturc, dintre anii 1806—1812, în urma reaşezării domniei, şi fu rânduit în 1812 slujbaş în departamentul sau ministerul afacerilor streine; iar în 1813 fu numit profesor de *Aritmetică* şi *Geometrie* la şcoala domnească din *Iaşi*, *cu dreptul de a predà învăţătura în graiul românesc*. El avù de luptat cu dascălul grec, *Dimitrie Panaiot Gobdelas*, venit la 1816 ca director şi profesor de elineşte al şcoalei domneşti, şi care nu puteà mistui alături de dânsul pe inimosul dascăl de româneşte, susţinut: atât de *Mihail Sturza*, cât şi de *mitropolitul Veniamin Costachi*, şi văzut bine chiar de domnitorul *ţării*. Toate frământările Grecului rămaseră zadarnice. Inrâurirea lui Asachi creşteà şi mai mult în ochii celor ce doreau ridicarea culturală a norodului moldovenesc. Văzând roadele muncii lui *Gheorghe Lazăr* la *Bucureşti*, cei doi sprijinitori ai lui Asachi îl trimiseră în *Ardeal*, să aducă de-acolo profesori români pentru seminarul dela *Socola*, care se aflà, de asemenea, în grija sa.

Tot prin stăruinţa lui Asachi, luă fiinţă în casele *hatmanului*

---

1). Vezi alte ştiri biografice, precum şi portretul lui *Gheorghe Asachi*, în „*Cartea marilor Români*" din lucrarea de faţă.

Costache Ghica, în 1806, cel dintâi teatru românesc din Moldova, în care jucau piese traduse de el şi de alţii. fiii boierilor din familiile : *Ghica*, *Sturza*, *Cerchez*, *Leon*, şi altele.

Isbucnind eteria grecească, Asachi părăsi Moldova, fugind împreună cu familia sa în *Basarabia*, unde rămase un an de zile. După potolirea răsmieriţei şi întărirea domniilor pământene, el fu trimis de domnitorul *Ion Sandu Sturza* ca împuternicit al ţării la *Viena*. In vremea şederii sale în *Austria*, Asachi află prin părţile *Galiţiei* o sumă de hrisoave domneşti, luate cu sine de către *mitropolitul Dosofteiu*, în 1687, când s'a refugiat în *Polonia*, pe vremea regelui *Ioan Sobieski*. Cu acest prilej dete şi peste un hrisov în care se statornicea o danie de trei moşii, făcută de către *Vasile Lupu*, *mânăstirii Trei-Ierarhi*, pentru şcoalele româneşti — moşii cari, până atunci fuseseră stăpânite de *Greci* vreme de150 de ani.

La 1827, întorcându-se din nou în ţară, fu numit director al şcoalelor din Moldova — însărcinare pe care o îndeplini cu o râvnă deosebită până la 1849. Sprijinit pe hrisovul aflat în Galiţia, el porni judecată împotriva călugărilor greci pentru moşiile cuvenite mânăstirii Trei-Ierarhi, isbutind ca, după mai mulţi ani de lupte, să scoată din ghiarele Grecilor pământurile hrăpite. Tot în acest timp, înfiinţă o şcoală primară şi un aşezământ de învăţături înalte în încăperile mânăstirii părăsită de călugării venetici. Aci predete pentru întâia oară *Gramatica* şi *Filologia română*, *George Săulescu*, unul dintre stăruitorii cercetători ai trecutului nostru.

Datorită însufleţirii lui Asachi, lumina pătrunse în toate oraşele Moldovei. Tot prin stăruinţa sa luă fiinţă *Academia Mihăileană* în timpul domniei lui Mihail Sturza (1834—1848). De asemenea, a mijlocit să fie trimişi la învăţătură în streinătate, numeroşi tineri cari, reîntorcându-se în ţară, au răspândit lumina ştiinţei de carte în mijlocul neamului lor.

Intre 1829—1831, Asachi fu secretarul comitetului ad-hoc, însărcinat cu întocmirea *Regulamentului organic*.

La 1831 fu numit arhivar de stat, însărcinat cu adunarea vechilor documente privitoare la trecutul neamului românesc şi drepturile lui.

Incă dela 1829, pe când nu se află în Moldova nici o foaie de informaţii, iar ştirile de prin alte ţări răsbiau cu greu la noi, fiind aduse din gură 'n gură şi schimonosite de nu mai semănau de fel cu adevărul, Asachi avù curajul să întemeieze „*Albina românească*", cel dintâi ziar român, care, sub diferite numiri, apărù vreme de treizecişitrei de ani. Ca şi *Heliade Rădulescu din Muntenia*, el îşi înfiinţă o tipografie a sa, în care se tipăreà şi *Buletinul oficial* al guvernului.

La 1839, Asachi înfiinţă la Iaşi o şcoală de muzică, numită *Conservatorul filarmonic*, ai cărui elevi reprezentară în româneşte mai multe piese, traduse sau prelucrate de el după alte piese streine ; iar în 1841 înfiinţă o şcoală de arte tot la Iaşi.

Spre a face cunoscută *Istòria patriei*, el publică mai multe broşuri ilustrate, precum şi „*Icoana lumii*", contribuind la răspândirea cunoştinţelor folositoare. De asemenea a scris într'un grai

plăcut mai multe nuvele istorice din trecutul poporului nostru, pe cari le-a tradus şi'n franţuzeşte.

Prin căsătoria ficei sale, *Ermiona*, cu marele scriitor francez, *Edgar Quinet*, câştigă pentru cauza poporului nostru talentul şi autoritatea acestui priceput şi mult preţuit mânuitor al condeiului.

Desfiinţându-se eforia şcoalelor moldoveneşti, Asachi se retrase din viaţa publică şi trăi deoparte îndeletnicindu-se numai cu scrierile sale, dintre cari, puţine au o adevărată valoare literară.

Cunoscând, pe lângă *limba română, limbile: polonă, rusă, latină, germană, italiană, franceză şi engleză*, avù putinţa să cerceteze şi spusele altor neamuri despre ţara şi poporul nostru. El a fost unul dintre cei mai de seamă bărbaţi ai Moldovenilor, în sufletul cărora a isbutit să redeştepte mândria naţională şi dorul unei culturi curat româneşti. Asachi a fost pentru Moldova, ceea ce au fost pentru Muntenia : Gheorghe Lazăr şi Ioan Heliade-Rădulescu. El s'a deosebit : şi ca poet, şi ca istoric, şi ca publicist, muncind fără preget dela 1813 până la 1871 — când se stinse din viaţă — pe tărâmul ridicării culturale a poporului. moldovenesc.

Dintre publicaţiile sale, printre altele sunt vrednice de pomenit : *Albina românească* — foae politică şi literară, care a apărut dela 1829 până la 1850, când fu urmată de *Gazeta de Moldova*, între 1850—1859, iar acesteia îi urmă *Patria*, între 1859—1860; *Icoana lumii* apărută între 1840 — 1841; *Spicuitorul*, între 1841 — 1842; *Arhiva albinei României*, între 1844—1846; *Calendare*, cuprinzând o sumă de scrieri folositoare şi de petrecere, între 1840—1867; apoi : *Harpa română* — versuri — în 1832; *Poezii* — 1836 şi 1854 *Fabule versuite* — 1844 şi 1862; *Istoria Rusiei* — în două părţi — 1832; *Tablou sinoptic al Istoriei Moldovei* — 1842; *Nuvele istorice ale României* — 1867; pe lângă acestea, o sumă de lucrări pentru teatru : *Mirtil şi Chloe, Lapeirys*, — dramă cu cânţece — 1837; *Norma* — operetă — 1838; *Fiul pierdut* — dramă — 1839; *Pedagogul* — comedie — 1839; *Păstoriţa Carpaţilor* — idilă — 1850; *Ţiganii* — idilă cu cântece — 1856; apoi : *Elena Dragoş, Petru Rareş, Turnul lui Butu, Voichiţa* — toate drame originale, tipărite în Iaşi, la 1863. Afară de acestea şi altele multe, Asachi, a întocmit lucrări şi pentru folosul şcolăresc; astfel : *Aritmetica* — 1836, *Algebra* — 1837, *Geometria* — 1838, *Emisferul pământului şi sistema soarelui* —1838, *Lexicon de conversaţie* — 1842; şi altele.

Autoritatea lui literară fu întunecată în bună parte prin ridicarea altor scriitori de seamă, cum fu : *Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri* şi *Costache Negruzzi*.

Alţi semănători pe ogorul culturii naţionale. — Mai toţi scriitorii din prima jumătate a veacului al 19-lea — atât în *Muntenia*, cât şi'n *Moldova* — şi-au întins activitatea şi'n a doua jumătate a veacului acestuia, trăind şi văzând cu ochii clipele măreţe : *ale anului 1848, ale Unirii principatelor sub Cuza vodă şi ale statornicirii Dinastiei*, care ne-a dat : *Independenţa, Regalitatea şi Unitatea naţională a tuturor Românilor*. Prin urmare, vorbind de truda acestor muncitori pe ogorul naţional, fără să vrem, la cei mai

mulţi dintr'înşii, ne întindem cu cercetarea muncii lor, dincolo de anul *Unirii principatelor*. Puţini şi-au curmat activitatea înnaite de acest an, din pricină că Dumnezeu nu le-a îngăduit mai multe zile de trăit. Dintre cei cari şi-au creiat în acele vremuri un nume vrednic de pomenit sunt :

Logofătul Costache Conachi, născut la 14 Octombrie, 1777, la *Ţigăneşti*, în *Moldova*, dintr'o veche familie boierească, şi răposat la 4 Februarie, 1849. El a ocupat slujbe însemnate. In 1834 candidă la domnie, dar nu reuşi. A scris mai multe poezii, cari au fost publicate în volum de fica sa la 1856, sub titlul : *Poezii, alcătuiri şi tâlmăciri* ; iar la 1888 au fost publicate din nou, de nepotul său *Vogoridi-Conachi*.

Graiul în care sunt scrise poeziile sale e curat românesc şi foarte plăcut la cetit, întru cât subiectele alese de dânsul sunt numai din viaţa şi simţirile poporului nostru.

Gheorghe Săulescu, născut la *Iaşi* în 1798 ; anul morţii nu se cunoaşte. Şi-a urmat învăţătura la şcoalele greceşti din Iaşi, şi apoi în *insula Chios* din *Grecia*, fiind trimis de *mitropolitul Veniamin;* iar după aceea, la universitatea din *Viena*. A fost profesor de filosofie şi limbile moderne la şcoala domnească dela *Trei-Ierarhi*, precum şi inspector al şcoalelor din Moldova, până la anul 1852. El a scris : *Fabule, poezii alegorice* — 1835 ; şi a întocmit mai multe cărţi pentru învăţământ, printre cari : *Gramatica română* — 1833, *Observaţii gramaticale asupra limbii române* — 1834, *Prosodia limbii române* — 1834, *Abecedar* — 1836, *Cronologia şi Istoria universală* — 1837, *Retorica, Psichologia, Logica, Morala, Statistica*, şi altele. De asemenea a colaborat la *„Foaia pentru minte"* din *Braşov* şi la *„Alăuta românească"* din *Iaşi*, scoasă de *Kogălniceanu*. Săulescu a tipărit şi *Cronica lui Hurul* — de care am pomenit când am vorbit despre cei mai vechi povestitori ai trecutului nostru.

Scrierile lui au o ortografie a sa personală, deosebită de felul cum se scrieă în acele vremuri.

Alexandru Donici s'a născut la 1806 în *Basarabia*, şi a murit la 1866 în *Moldova*. Şi-a urmat învăţătura la *Petersburg* — *Petrogradul* sau *Leningradul* de azi — în *Rusia*. Neîmpăcându-se cu gândul de a rămâne *Muscal*, trecù în Moldova, unde : se căsătorì, trăì şi murì. Mare parte dintre lucrările sale sunt fabule în versuri, traduse sau prelucrate după fabulistul rus, *Crilof*, sau după francezul *La Fontaine*. El a tradus în versuri : *Ţiganii* şi *Căruţa poştei*, după poetul rus, *Puşchin*, făcându-se cunoscut : atât în Moldova, precum şi în *Muntenia*. De asemenea a tradus din ruseşte, împreună cu *Costache Negruzzi*, cele nouă satire ale lui *Antioh Cantemir*, fiul marelui istoric şi domn, *Dimitrie Cantemir*. Tot el a întocmit şi o *Colecţie din legile împărăteşti*, la 1858.

Graiul şi versurile lui Donici sunt mai greoaie decât ale lui *Grigore Alexandrescu* din Muntenia.

Constantin sau **Costache Negruzzi**, născut la *Iaşi* în 1809 dintr'o veche familie boierească, a încetat din viaţă, tot la Iaşi, în 1868. El şi-a început învăţătura în greceşte ; iar primele cunoştinţe

de limba franceză le primi dela un emigrat, anume *Bancovici*, care, fugind mai apoi în *Polonia*, fu exilat de *Ruşi* în *Siberia*. Românește a învățat singur, fără profesor, folosindu-se de o carte a lui *Petru Maior din Ardeal*. In timpul eteriei grecești, fugi cu familia în *Basarabia*, unde făcù cunoştință cu poetul rus, *Puşchin*. Reîntors în țară la 1824, subt imboldul incurajărilor lui *Heliade*, se apucă de scris. La început traduse din Puşchin şi *Victor Hugo*, apoi publică poemul istoric *Aprodul Purice*, care-i aduse multă faimă. Traduse, împreună cu *Donici*, satirile lui *Antioh Cantemir*, apoi scrise în proză mai multe nuvele istorice din trecutul nostru, printre cari cea mai însemnată este „*Alexandru Lăpuşneanu*" — una dintre cele mai frumoase lucrări ale literaturii române. El a scris şi pentru teatru. Ca lucrări originale ne-a lăsat: *Cârlanii* — vodevil într'un act şi *Muza dela Burdujeni* — farsă într'un act în care batjocorește pe cei ce caută să schimonosească graiul poporului cu vorbe împrumutate din alte limbi. Ca traduceri, pentru teatru, ne-a lăsat: Câteva scene din actul al III-lea, din *Femeile învățate*, de *Molière; Treizeci de ani* sau *Viața unui jucător de cărți* — tipărită întâia oară la 1834 — prin care combate această patimă isvorîtoare de numeroase nenorociri; *Maria Tudor* — cu o scrisoare de *I. Heliade*, şi *Angelo, tiranul Padovei*, — amândouă traduse după *Victor Hugo*. Mai interesante decât poeziile şi lucrările lui pentru teatru sunt: *Amintiri din junețe* şi, mai ales, cele treizecişidouă de scrisori publicate sub titlul: *Negru pe Alb* sau *Scrisori la un prieten*, în cari ne descrie anumite tipuri şi obiceiuri din vremea sa, cu atâta haz, că nu te mai saturi cetindu-le.

Scrierile lui Negruzzi au fost culese şi publicate în trei volume între 1872—1873. Volumul I-u, tipărit la 1872, cuprinde scrierile sale în proză, sub titlu: *Păcatele tinereților;* volumul al II-lea, tipărit tot în acelaş an, cuprinde poeziile sale; iar volumul al III-lea, tipărit în 1873, cuprinde lucrările sale teatrale.

Negruzzi a fost unul dintre îndrumătorii de seamă ai literaturii românești.

Graiul scrierilor sale este limpede şi foarte plăcut la cetit.

Mihail Kogălniceanu [1]), născut în *Iaşi*, la 1817, a încetat din viață la *Paris*, în 1891. A fost cel mai de seamă om politic din vremea sa şi, totdeodată, un neobosit muncitor pe tărâmul culturii naționale. El şi-a urmat învățătura în streinătate, împreună cu cei doi fii ai lui *Mihail Sturza*. La început se dusese la *Luneville*, în *Franța;* dar, mai apoi, spre a fi pe placul țarului rusesc, care nu vedeà cu ochi buni, că, fiii voivodului moldovean trăiesc într'o lume cu vederi prea libere, trecură câte trei la *Berlin*, în mijlocul unei lumi mai puțin liberală, mai reacționară. Aici îşi făcù *Kogălniceanu* cultura: filosofică, literară şi politică. In deosebi, îl preocupau studiile istorice.

Incă dela vârsta de 17 ani, la 1834, el publică un studiu

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Mihail Kogălniceanu* în „*Cartea marilor Români*" din lucrarea de față.

asupra vieţii poetului *Alexandru Chrisoverghi* — un *Cârlova* al Moldovei, autorul odei „*La ruinele cetăţii Neamţului*" şi al mai multor lucrări poetice, publicate la 1843, după moartea sa — întâmplată la 9 Martie, 1837, fiind în vârstă numai de 26 ani. La Berlin se făcù cunoscut printr'un articol publicat în „*Magazin für die Litteratur des Auslandes*" asupra literaturii moldoveneşti, la 1836, precum şi printr'un studiu scris în limba franceză asupra Istòriei moravurilor şi limbii Ţiganilor, întitulat: *Esquisse sur les Cigains* — Berlin, 1836 —, scris din îndemnul marelui naturalist german, *Alexandru Humboldt*. In 1837 dete la lumină primul volum din: *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens* — adică: *Istòria Valahiei, Moldovei şi a Românilor de peste Dunăre* — în care introduse şi cercetări asupra vieţii sociale, literare şi politice a *Românilor*. In 1838 publică în franţuzeşte: *Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques* — adică: *Părţi scoase din cronicile moldoveneşti şi româneşti*. Reîntors la Iaşi în 1838, scoase jurnalul *Alăuta românească* la 1839, a cărei apariţie fu oprită mai apoi de voivodul Mihail Sturza.

In 1840 scoase *Dacia literară*, în care publică schiţe istorice şi nuvele scrise: de el, de *Costache Negruzzi* şi de *Vasile Alecsandri*. Tot în acel an apărù şi *Foaia sătească a principatului Moldovei*, precum şi *Arhiva românească*. Acestea durară doar până la 1845. In 1841 publică *Iluzii pierdute ale unui întâiu amor*; iar la 1843 scoase *Propăşirea*, al cărui nume — din pricina însemnării sale, protivnică vederilor vremii — fu repede schimbat în *Foaia ştiinţifică şi literară*. Tot în 1843, la 26 Noembrie, ţinù prima şi singura sa lecţiune asupra *Istòriei patriei — Cuvânt introductiv la cursul de Istòrie naţională* — la *Academia Mihăileană* din Iaşi, în urma căreia, catedra sa fu desfiinţată, datorită stăruinţei consulului rusesc. Intre 1845 — 1852, publică *Leatopisiţele ţerii Moldovei*, în trei volume; iar în 1846, *Chronice române*, de *Ion Canta* şi *Ion Kogălniceanu* — părintele său.

In 1844, nu se ştie din ce pricină, Kogălniceanu fu surghiunit la mânăstirea *Râşca* din *judeţul Fălticeni* — numit înnainte de răsboiul *Unirii*, *Suceava*. Scăpând din surghiun, mai rămase în ţară până la 1845, când plecă la Paris, unde întâlnì pe: *C. A. Rosetti*, *Nicolae Bălcescu* şi *Ioan Ghica din Muntenia*, cu cari legă cea mai strânsă prietenie. Firea acestor tineri, dornici de schimbări repezi în ţara lor, pornirile lor revoluţionare: avură o înrâurire foarte mare asupra lui Kogălniceanu, crescut în vederile potolite ale *Germanilor*.

Influenţa lui politică începù odată cu revoluţia dela 1848, când publică *Dorinţele partidei naţionale din Moldova*. De-acum şi până la sfârşitul vieţii sale, Kogălniceanu rămase veşnic în vâltoarea luptelor politice, ca un neînfrânt stejar al liberalismului.

Cunoscând limbile franceză şi germană, tot aşa de bine ca şi limba românească, Mihail Kogălniceanu, nu se mărginì a apărà drepturile naţionale ale neamului românesc numai în ţara sa; el

scrise asupra acestor drepturi: în „*La Presse*" din *Paris*, în „*L'Independance Belge*" din *Bruxel*, şi în „*National Zeitung*" din Berlin—stăruind să fie recunoscute de marile puteri ale Europei.

După 1848, el publică, între altele: *Album istoric şi literar* — 1854; *Histoire de la Dacie* — 1854; ziarul *Steaua Dunării* — între 1855—1859; *Apărarea ministeriului din 30 April, 1860, înaintea adunării elective din Iaşi* — 1861; *Imbunătăţirea soartei ţăranilor* — cuvântări rostite la 25 Mai şi 1 Iunie, 1862; precum şi o sumă de alte cuvântări ţinute în adunările legiuitoare ca reprezentant al poporului, sau ca împuternicit al *A. S. Principelui Carol al României*, la congresul din Berlin, dela 1878.

Kogălniceanu se deosebeşte încă, prin neobosita activitate desfăşurată la 1857, susţinând cu darul său de neîntrecut vorbitor „*Unirea celor două principate: Muntenia şi Moldova*". Ca om de stat, sub domnia lui *Alexandru Ioan I Cuza*, fiind preşedinte al consiliului de miniştri, între 1863—1865, dădu tot sprijinul său domnitorului la *săvârşirea secularizării averilor mânăstireşti*, precum şi la organizarea loviturii de stat dela 2 Mai, 1864, prin *introducerea legii împroprietăririi ţăranilor*. In timpul domniei regelui Carol a fost în mai multe rânduri ministru. La 1878 merse împreună cu *Ioan Brătianu* la Berlin, unde se trudi zadarnic să scape *Basarabia de jos* din ghiarele nesăţioase ale *Ruşilor*.

Incepând dela 1868, el a fost ales membru al *Academiei Române*.

Ca om de stat şi ca orator, Kogălniceanu a fost fără pereche în vremea lui. A avut însă şi el unele părţi slabe, cari, faţă de celelalte însuşiri alese, se pierd în umbra uriaşei sale personalităţi.

Nicolae Istrati, născut dintr'o familie de boieri moldoveni la 1818, a încetat din viaţă la 1862. Dornic să cunoască toate lucrările româneşti din cele mai vechi vremuri, cheltui o sumă de bani cu adunarea lor, formându-şi o bibliotecă vestită. Dela el avem: *Mihul* — dramă în versuri — 1850; *Satirele*, prin cari biciuia fără milă moravurile şi oamenii porniţi spre rele, din vremea sa; *Chestia monastirilor închinate* — 1860; şi altele.

Dimitrie Gusti, născut la 1818 în *Iaşi*, a încetat din viaţă la 1887. A fost profesor, primar al Iaşilor şi ministru al şcoalelor între 1867—1868. El a scris: atât proză, cât şi versuri. Dela dânsul ne-au rămas mai multe lucrări, între cari: *Geografia nouă astronomică şi fizică, cu harta Moldovei*, pentru clasele primare — 1846; *Geografia pentru şcoalele săteşti* — 1851; *Retorica română* — cu pilde scoase din scriitorii literaturii române — 1852; *Buchetul poetic* — 1855; *Zimbrul* — jurnal politic şi literar; şi altele.

Vasile Alecsandri [1]), născut la *Bacău*, în Iulie, 1821, a încetat din viaţă la *Mirceşti* în ziua de 23 August, 1890. El a fost cel mai mare poet naţional depe vremuri, al *Românilor*, şi, totdeodată, unul dintre fruntaşii vieţii politice, cari au contribuit la: refacerea, desvoltarea şi înnălţarea spiritului naţional. Viaţa şi

1). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Vasile Alecsandri* în „*Cartea marilor Români*" din lucrarea de faţă.

activitatea lui *Alecsandri* s'au împletit cu însăşi viaţa poporului român, ale cărui simţiri, doruri şi avânturi : le-a întrupat în nemuritoarele sale versuri.

Prima sa lucrare a fost o alcătuire în proză, întitulată : *Bucheliera din Florenţa*, publicată în *Dacia literară* a lui *Kogălniceanu*, căreia îi urmară apoi : *Cântece şi balade.*

Un foarte mare merit al lui Alecsandri fu faptul că atrase băgarea de seamă a lumii literare depe vremuri, asupra producţiunilor poporane, de cari nu se interesase aproape nimeni până la el. Strângând aceste roade ale minţii şi închipuirii poporului, din gura ţăranilor şi lăutarilor, din poveştile bătrâneşti, din horile şi cântecele haiduceşti, precum şi din duioasele doine moldoveneşti, el alcătui acea minunată adunare de comori literare româneşti, publicată în 1865 sub titlul : *Poeziile populare ale Românilor* — închinate *domniţei Elena Cuza.*

In 1844, fiind însărcinat ca, împreună cu *Kogălniceanu* şi *Costache Negruzzi*, să se îngrijească de reorganizarea celor două teatre — român şi francez — din *Iaşi*, el alcătui o sumă de piese de teatru — comedii şi drame — luate din viaţa şi apucăturile societăţii moldoveneşti, biciuind viţiile şi batjocorind deprinderile învechite, prin mult gustatele sale comedii : *Iorgu dela Sadagura, Doi morţi vii, Kir Zuliaride, Cinel-cinel, Arvinte şi Pepelea, Iaşii în Carnaval, Piatra din casă, Cucoana Chiriţa în Iaşi, Lipitorile satelor*, precum şi unele cu subiecte serioase, alese din vremurile de odinioară, ca : *Fântâna Blanduziei, Ovidiu* şi *Despot-Vodă.* Călătorind mult prin streinătate, el avù prilej să-şi aştearnă amintirile : fie în versuri, fie în proză, lăsându-ne noui comori ale talentului său.

Fire deschisă şi apropiată, Alecsandri isbuti fără nici o greutate să se facă îmbrăţişat cu dragoste nefăţarnică de toţi cei cari aveau prilejul, să-l cunoască.

El fu preţuit şi ridicat în cinste : şi de către *domnitorul Cuza*, şi de către *regele Carol I. Doamna şi regina Elisabeta*, prin darul său poetic, avù o mare înrâurire asupra cântăreţului nostru naţional, căruia îi deschise noui zări poetice, isvorîte din adânca prietenie ce legà pe aceşti răsfăţaţi ai zeiţelor poeziei.

Alecsandri fu, par'că, nu numai poetul naţional al Românilor, ci şi proorocul, şi îndemnătorul norodului românesc, spre căile cele bune. Incă din 1856, aproape cu trei ani înnainte de înfăptuirea unirii Munteniei cu Moldova, el îndemnă poporul celor două ţinuturi româneşti :

Să-şi dea toţi mână cu mână,
Cei cu inima română;
Să 'nvârte hora frăţiei
Pe pământul României!

Tot lui îi fu dat să cânte geniul latinităţii.

In 1878, „*Societatea pentru studiul limbilor romanice*" din *Mont-*

pellier — Franța, hotărî un premiu — *o cupă de aur* — pentru alcătuitorul celei mai bune poezii de slăvire a neamului sau gintei latine, spre a o pune pe note și a o traduce în toate celelalte limbi de obârșic latină. Din noianul de poezii, primite din toate părțile, a lui Alecsandri fu socotită cea mai bună. Pusă pe muzică de marele compozitor italian, *Filippo Marchetti,* ea fu cântată la Montpellier, în ziua de 10/22 Mai, 1878, în fața unui public de peste 60.000 de oameni, iar *Alecsandri fu sărbătorit întocmai ca un rege: regele poeziei.*

Cea mai mare parte dintre scrierile lui Alecsandri au fost publicate în revista *Convorbiri literare,* precum și în *România literară,* înființată de dânsul la 1855, revistă a cărei apariție fu oprită după un an de zile, din pricină că cele scrise într'însa nu erau în vederile mai marilor timpului.

In cursul vieții sale, Alecsandri fu de folos neamului său, nu numai ca poet, ci și ca om politic. El fu ministru afacerilor streine pe timpul căimăcămiei lui *Catargiu, Sturza și Panu,* la 1858; apoi conduse același minister în timpul lui Cuza; fu în mai multe rânduri deputat, senator, precum și însărcinat cu trebile țării: pe lângă *Napoleon al III-lea, împăratul Franței,* pe lângă regele *Victor Emanuel al Italiei* și pe lângă guvernul *Marei Britanii,* în timpul lui Cuza.

De asemenea fu cântărețul isbânzilor noastre din timpul războiului *Independenței,* precum și al ridicării țării la rangul de regat. Prin dulceața și firescul scrierilor sale, Alecsandri și-a câștigat cel dintâi loc între scriitorii din vremea sa. Parte dintre numeroasele sale scrieri au fost publicate la 1875 în nouă volume, cuprinzând: *poezii, proză și teatru.* Volumul I cuprinde poeziile sale, sub titlul: *Doine, Lăcrămioare, Suvenire*; volumul II, *Mărgăritărele;* volumul III: *Pasteluri, Varia și Legende*; volumul IX: *Legende nouă, Ostașii noștri* și *La Turnu-Măgurele;* iar celelalte volume cuprind: *Poeziile populare ale Românilor* și piesele sale de teatru.

George Tăutu, născut la 1823 în *Botoșani,* a murit — nu se știe în ce an — la *Târgul-Frumos.* In cursul vieții a avut de întâmpinat multe neplăceri din partea mai marilor zilei, fapt ce-l îndrumă să-și închine talentul său felului de poezie numit *satiră,* prin care biciui ticăloșiile din vremea sa.

El și-a publicat scrierile sale în ziarele: *Reforma, Nichipercea, Steaua Dunării* și altele. La 1862 și-a adunat și tipărit toate poeziile alcătuite până atunci, într'un volum întitulat: *Poezii.* In 1863 a publicat: *Un ajutor la timp* — dramă; în 1864, *Poezii nouă*; în 1871, *Epistole*; și altele.

Poeziile sale sunt vesele și pline de mult duh.

George Sion, născut la 22 Mai, 1822, în *Hârșova-Vaslui,* mort la *București,* în Octombrie, 1892, se trage dintr'o familie boierească, a cărei vechime se urcă până la *Ștefan-cel-Mare.* In tinerețe, fu slujbaș la stat. Din pricina unei poezii, publicată în „*Foaia pentru minte, inimă și literatură*" din *Brașov,* a lui *Barițiu,* care poezie cuprindea lucruri neplăcute *Rușilor,* fu înlăturat din slujbă, fapt

ce-l ridică mult în faţa norodului şi a boierimii. Fiind părtaş la revoluţia din 1848, fu nevoit să fugă din ţară, unde se întoarse abia după venirea lui *Grigore Ghica* pe tronul *Moldovei*. Trecând în *Muntenia*, se statornici la Bucureşti, unde scoase vreme de câţiva ani „*Revista Carpaţilor*, între 1859—1862.

Lucrările sale sunt multe şi felurite. Între altele, a scris: *Ceasurile de mulţumire* — poezii — 1843; *Din poeziile mele* — 1857; *Suvenire de călătorie în Basarabia* — 1857; *Safir, piatră preţioasă* — 1857; *Ziua* — jurnal — 1859; *O sută şi una fabule* — în versuri — 1869; *Suveniri contimporane* — 1888; precum şi o sumă de traduceri. Între acestea sunt: multe piese de teatru, *Istoria Daciei* — în trei volume, tradusă după *Fotino* — 1860; *Istoria Ţării-Româneşti* — tradusă după *Fraţii Tunusli* — 1863; şi altele.

Pentru meritele sale literare, George Sion a fost ales membru al *Academiei române*.

George R. Melidon, născut în *Roman* la 31 Mai, 1831, a murit la 11 Mai, 1897. S'a făcut cunoscut prin scrierile sale, în versuri şi proză, publicate între 1852—1856 prin calendare şi foi literare, şi, mai ales, în jurnalul „*Zimbrul*" din *Iaşi*, care a apărut între 1854—1860. Ca profesor de: *Mitologie, Retorică* şi *Poetică* la colegiul academic din Iaşi, publică la 1857 un *Tratat de versificaţiune;* apoi: *Prietenul tinerimii* pentru şcoalele populare — 1856; o *Carte de lectură* — 1858; un curs de *Pedagogie elementară* — 1874; *Istoria naţională pentru popor sau: neamul, sapa, arma, casa şi mintea Românilor prin toate timpurile şi locurile* — 1876; şi altele.

Vasile Alexandrescu-Urechiă, născut în Februarie, 1834, la *Piatra*, a murit în Noembrie, 1901. El şi-a urmat studiile prin *Franţa* şi *Spania*. A fost profesor de *Literatura* şi *Istòria Românilor* la universitatea din *Iaşi* şi *Bucureşti*. De asemenea a fost membru al *Academiei române* şi preşedinte al *Ligii culturale* şi al *Societăţii macedonene*. El a scris mult, şi pe toate tărâmurile, dar mai ales pe tărâmul istoric. Între lucrările sale de seamă trebuiesc pomenite: Cele treisprezece mari volume din *Istòria Românilor* — curs ţinut la Universitate; *Istòria şcoalelor din România dela 1800—1864;* precum şi diferitele reviste înfiinţate de el, ca: *Ateneul român* — apărut la Iaşi; *Buletinul instrucţiunii publice* pe 1865, 1866, 1867; *Anuarul instrucţiunii publice*, şi o sumă de alte lucrări: *poetice, teatrale, didactice* şi *ştiinţifice*.

Alţi scriitori moldoveni din prima jumătate a veacului al 19-lea. — Pe lângă scriitorii născuţi pe pământul *Moldovei*, numiţi până acum, mai sunt vrednici de pomenit alţi o sumă, cari au lăsat urme adânci pe ogorul culturii naţionale. Numărul lor fiind însă prea mare, vom mai numi doar câţiva dintr'înşii, mai cunoscuţi. Astfel: *arhiereul Neofit Scriban* s'a deosebit mai mult pe tărâmul bisericesc; *Matei Millo* — actor de seamă — a scris o sumă de piese de teatru; *episcopul Melchisedec Ştefănescu* — un foarte învăţat prelat moldovean — a îmbogăţit literatura bisericească şi istorică a ţării cu numeroase lucrări de mare valoare; *Alexandru Flechtenmacher* — un distins compozitor muzical — a scris mai

mult pentru teatru; *Teodor Codrescu*, autorul *Uricarului* — o adunare de hrisoave privitoare la *Istòria Românilor*, tipărite în 25 de volume —, editorul ziarelor: *Zimbrul* şi *Buciumul român*; precum şi mulţi alţii, născuţi în prima jumătate a veacului al 19-lea, însă a căror activitate literară şi ştiinţifică începe a-şi da roadele abia în a doua jumătate a acestui veac. în timpul domniei lui *Cuza vodă* şi a *domnitorului Carol I.*

Dacă am cercetat puţin mai de aproape starea culturală a *Moldovenilor*, precum şi activitatea scriitorilor din cuprinsul său, aceasta se datoreşte faptului că aceşti scriitori au pus adevăratele temelii ale literaturii româneşti, păstrând linia de mijloc: faţă de vederile lui *Heliade* din *Muntenia*, sau ale lui *Cipariu* din *Ardeal*, ori ale lui *Aron Pumnul* din *Bucovina* — cari ajunseseră să se depărteze cu totul de vorbirea cea adevărată a poporului, împănând graiul românesc cu o sumă de latinisme.

Şcoalele româneşti între 1821—1859. — Şcoalele româneşti căpătară o desvoltare mai mare odată cu introducerea *Regulamentului organic*. Pân'atunci, s'au dat lupte surde între românism şi grecism: cel dintâi străduindu-se să doboare şi să înlăture pe cel de-al doilea. Odată cu ridicarea limbii române, se năpusti asupra grecismului înrădăcinat în ţară, şi înrâurirea franceză, despre care am vorbit mai pe larg la *Mişcarea culturală din Muntenia*.

In timpul domnilor regulamentari se organizară colegiile domneşti din *Iaşi* şi *Bucureşti* cu câte 7 clase, şi cu un program de învăţământ mult mai bogat. De asemenea se înfiinţară şcoale primare prin oraşele mai de seamă, pregătind elevi pentru şcoalele superioare. Datorită acestui fapt, cultura românească luă un avânt puternic, redeşteptând pe *Români* din amorţeala de care fuseseră cuprinşi până atunci. *Ruşii*, cari ţinteau înghiţirea celor două principate, văzură cu îngrijorare această însufleţire a Românismului pentru cultura naţională, aşa că începură să se folosească de orice soi de mijloace spre a înfrână aceste porniri periculoase pentru planurile lor. Cea dintâi măsură fu desfiinţarea cursurilor superioare dela cele două colegii: din Iaşi şi Bucureşti; iar cursul inferior fu îngreuiat prin introducerea limbii franceze ca limbă de predare. Se reduse numărul profesorilor; iar puţinii câţi mai rămaseseră fură aleşi dintre streinii lipsiţi de iubirea de ţară, cari n'aveau nici un pic de râvnă pentru cultivarea simţimântului naţional.

Cu toate aceste măsuri, curentul naţionalist crescù văzând cu ochii. Atât Ruşii, cât şi unii dintre domnitorii celor două principate, precum şi parte dintre boierii protivnici luminării prostimii: priviau cu îngrijorare înmulţirea cărturarilor — ridicaţi, mai ales, din rândul norodului de jos —, cari, prin hărnicia şi deşteptăciunea lor, înlăturau din slujbe sau huzmeturi pe fiii boierilor. Ţeama lor însă, nu putù stăvili pornirea sădită în sufletele fruntaşilor norodului, setoşi de îndreptarea ţării. Aceştia întâmpinară cu bărbăţie toate piedicile vrăjmaşe, croind Românismului drumul cel nou, care-l apropià de înfăptuirea visului străbun: *Inceputul unităţii naţionale a Românilor, vis împlinit în întregime sub domnia M. S. Regelui Ferdinand I.*

ISTORIA ROMÂNIEI

1. ALEXANDRU IOAN CUZA

Obârşia lui Cuza. — Cu alegerea lui *Alexandru Ioan I Cuza* la cârma celor două principate se împlini o parte din visul poporului român.

Noul domnitor se trăgea dintr'o veche familie de boieri moldoveni. Născut în *Bârlad la 20 Martie, 1820*, avea aproape treizecişinouă de ani, când fu ales domn. La vârsta de 21 de ani, se căsători cu *Elena Rosetti*, fica postelnicului *Iordache Rosetti*. Mare admirator al democraţiei franceze şi al lui *Napoleon al III-lea*, sprijinitorul său, Cuza căută ca şi în ţara sa să domnească duhul frăţesc, pe care-l văzuse la *Francezi*, cât timp trăise în mijlocul lor.

ALEXANDRU IOAN CUZA

Unirea desăvârşită a Principatelor. — La urcarea sa pe tronul celor două principate, *Cuza* găsi poporul într'o stare vrednică de jale. Necontenitele războaie petrecute pe pământul bietei noastre ţărişoare, precum şi desele ocupaţiuni militare ale neamurilor vecine, dornice de a ne înghiţi: nu numai că împiedecaseră propăşirea poporului nostru, dar nimiciseră chiar şi bunele însuşiri moştenite mai dinnainte dela strămbuni. In ultimul sfert de veac, premergător urcării lui Cuza pe tronul celor două ţări surori, se cheltuise o sumedenie de bani din vistieria domnească, fără însă a se vedeà vre-un pic de îmbunătăţire în aşezămintele de folos

obştesc ale principatelor. Acum, totul urmà să fie luat dela început. Trebuiau date poporului legi noui şi drepte; armata, de asemenea trebuià orânduită pe temelii naţionale; finanţele, învăţământul, administraţia: toate cereau o grabnică şi pricepută îndrumare.

Neînţelegerile dintre fruntaşii ţării, frământările lăuntrice din sânul diferitelor partide, precum şi stricăciunea sufletească ce cuprinsese mare parte din straturile societăţii româneşti: au dat mult de lucru guvernelor ţării şi domnitorului, cari mai aveau de înfruntat şi greutăţile prilejite de vrăjmaşii din afară.

La început, preocuparea de căpetenie a lui Cuza a fost desăvârşirea unirii celor două principate. Deocamdată, cârmuì ţara având două ministere deosebite şi câte o *cameră* de deputaţi pentru fiecare principat. *La 1861, dete Principatelor-Unite numele de* **România**; *iar la 11 Decembrie, acelaş an, proclamă unirea pentru totdeauna a celor două ţări surori, statornicind o singură adunare legiuitoare pentru întreaga ţară. La 24 Ianuarie, 1862, avù loc la Bucureşti prima adunare a reprezentanţilor naţiunii, strânşi toţi la olaltă.*

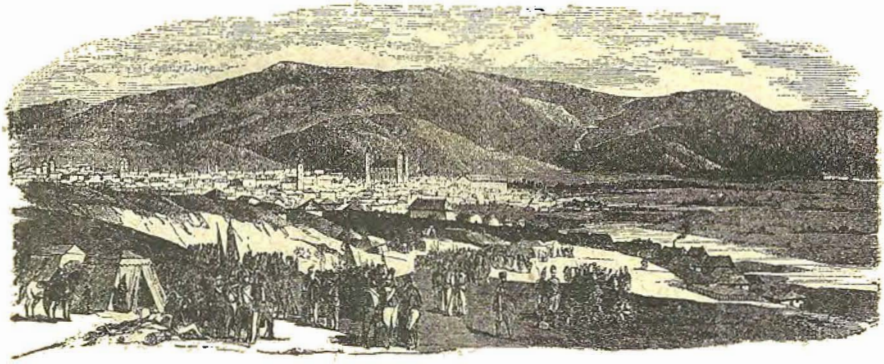

IAŞII DE ODINIOARĂ

Cu toate că *Iaşii* îi erau mai dragi, Cuza se statornicì la *Bucureşti*, spre a fi mai departe de *Ruşi*. El isbutì să capete dela puterile europene, încuviinţarea schimbărilor săvârşite până atunci.

Unul dintre marile neajunsuri ale începutului domniei lui Cuza a fost grozav de deasa schimbare a ministerelor sau guvernelor, fapt ce-a stânjenit foarte mult bunul mers al ţării. Astfel, în primii trei ani, în *Muntenia*, guvernul fu schimbat de nouă ori; iar în *Moldova*, de şase ori. Au fost ministere, cari n'au putut sta la cârma ţării nici câte două luni. Duhul glumeţ al poporului legase schimbarea guvernelor de schimbarea timpurilor anului, botezându-le: pe unele, *ministerele de vară;* pe altele, *ministerele de iarnă.*

Această nestatornicie îngreuià grozav propăşirea ţării, fiindcă ce 'ncepeau unii, năruiau ceilalţi — mai ales că 'n vremea aceea, — nenorocitul obiceiu ca, odată cu schimbarea ministerelor, să fie schimbaţi toţi slujbaşii statului, erà adânc înrădăcinat în firea guvernanţilor; păcat ce s'a moştenit multă vreme de guvernele cari s'au perindat mai apoi la cârma ţării.

Unificarea ministerelor. — Odată cu unirea definitivă a celor două principate sub numele de *România*, se rânduì un singur minister pentru întregul stat românesc, sub preşedinţia lui *Barbu Catargiu.* Acest guvern avù de înfruntat mari greutăţi cu punerea în bună rânduială a trebilor ţării. El căută să întocmească legi la fel pentru întregul cuprins al statului român. Avù de pus ordine în vistieria ţării, care erà sleită cu desăvârşire din pricină că adunările naţionale — *camerele* — luaseră obiceiul, ca să aprobe cheltuieli, fără a căutà şi isvoarele băneşti cu cari trebuiau acoperite.

Sâmburele vrajbei între partidul boierilor — sau *al Albilor* — şi partidul care susţineà drepturile poporului de jos — sau *al Roşilor* — a fost *chestia împroprietăririi ţăranilor.*

Guvernul lui Barbu Catargiu, alcătuit din oameni aleşi din partidul boieresc, erà protivnic împroprietăririi. Din această pricină în ziua de 8 Iunie, 1862, o mână ucigaşă, rămasă necunoscută, răpuse viaţa primului ministru, pe când ieşià dela cameră.

Lui Catargiu îi urmă la guvern, *N. Kreţulescu*, sub care se hotărî ca averile tuturor mânăstirilor să fie luate pe seama statului. Totdeodată, călugării greci fură alungaţi din sfintele locaşuri, iar limba grecească fu înlăturată din slujbele religioase.

Din faptele mari ale lui Cuza. — O hotărîre a consiliului de miniştri, prin care se întrerupeau lucrările de preluare a averilor mânăstireşti pe seama statului, aduse căderea guvernului Kreţulescu şi înlocuirea lui cu un minister prezidat de *Mihail Kogălniceanu.* La *2 Mai, 1864*, în înţelegere cu domnitorul *Cuza*, Kogălniceanu dizolvă camera şi statornicì o nouă lege — un fel de constituţie, numită *Statut.* Această lege fu întărită de popor în urma unui *plebiscit* sau *vot general*, şi recunoscută şi de cele şapte mari puteri, în urma ducerii domnitorului la *Constantinopol.*

Prin acest Statut se dădeau domnitorului puteri foarte mari, îngrădindu-se drepturile corpurilor legiuitoare — alcătuite acum, din *cameră şi senat. S'a dat dreptul de vot tuturor cetăţenilor, potrivit averii lor. S'a desfiinţat claca şi s'au împroprietărit ţăranii în schimbul unei răscumpărări băneşti a pământului. Prin legea instrucţiei fură îndatoraţi toţi locuitorii, să-şi dea copiii la învăţătură în şcolile statului, fără vre-o plată. Se strânseră într'o singură lege toate rânduielile în cari se arătau îndatoririle cetăţeneşti şi pedepsele călcătorilor de legi, alcătuindu-se codul civil şi penal, lucrat în bună parte după codul francez al lui Napoleon. S'au întocmit legi pentru buna ocârmuire a judeţelor şi comunelor, precum şi pentru bunul mers al comerţului şi agriculturii. S'a statornicit felul unităţilor de măsuri, ce aveau să fie folosite în tot cuprinsul ţării; şi, mai pre sus de toate, s'a pus la cale alcătuirea unei oştiri naţionale. In sfârşit, s'a statornicit de isnoavă trecerea în seama statului a averilor mânăstireşti, cari — prin împroprietărire — ajunseră în mâinile ţăranilor.*

La cele mai de seamă dintre faptele sale, mâna dreaptă a lui Cuza a fost *Mihail Kogălniceanu*, unul dintre cei mai destoinici miniştri ai săi şi cel mai luminat sfetnic al domnitorului. El a fost un înflăcărat iubitor al ţărănimii, pe care a susţinut-o cu întreaga şi nebiruita putere de încredinţare a cuvântului său.

Din slăbiciunile lui Cuza. — Spre sfârşitul domniei sale, care ţinù numai şapte ani, *Cuza* avù slăbiciunea de a se luà după sfaturile linguşitorilor ce-l înconjurau, înstreinându-şi astfel dragostea multora dintre partizanii şi susţinătorii săi.

Una dintre marile sale greşeli ,fu înlăturarea dela guvern a lui *Kogălniceanu*, din pricina intrigilor celor ce aveau interesul, ca, cel mai bun prieten şi sfetnic al domnitorului să nu stea în calea planurilor şi ambiţiilor lor. *Kogălniceanu* fu înlocuit cu *C. Bozianu*, fără a fi fost măcar vestit despre înlăturarea sa ; iar după câteva

STATUIA LUI CUZA VODĂ, DIN IAŞI

luni fu adus la guvern, *N. Kreţulescu* — sub care favoriţii lui Cuza îşi făcură de cap — înstreinând prin faptele lor mai toată dragostea poporului faţă de alesul său.

Cel care a înşelat mai mult buna credinţă a domnitorului a fost un oarecare *Librecht* — strein de neamul nostru, fost chelner de hotel prin *Ostanda*, în *Belgia*. Acest venetic ajunsese director al poştelor şi telegrafului şi, totdeodată, un fel de stăpân atotputernic, în faţa căruia orice voinţă se pleca. Scoteà şi numià slujbaşi ; vistieria ţării erà la cheremul său ; ostaşii erau folosiţi ca

să-i ridice lui palate ; în sfârşit, voinţa acestui vântură-lume, care-şi găsise căpătâi în ţara noastră, erà mai puternică decât legea. Bunul plac, risipa şi desfrâul : domneau pretutindeni în trebile ţării.

Răbdarea poporului ajunsese aproape de margini. Pe când domnitorul se află la băi, în streinătate, însăşi guvernul—prin oamenii săi—puse la cale o revoltă în *Bucureşti*, spre a avea pricină să puie mâna pe capii partidului liberal, cari începuseră a cârti împotriva relei ocârmuiri a ţării. Intorcându-se în *Capitală*, Cuza liberă pe cei închişi şi condamnă cu asprime purtarea miniştrilor, cari merseseră prea departe cu supunerea lor faţă de voinţa streinului.

Din bunele obiceiuri ale lui Cuza.—Spre a-şi da seama el însuşi de starea supuşilor săi, precum şi de felul cum sunt împlinite poruncile domneşti, *Cuza* vodă avea bunul obiceiu de a se coborî în mijlocul poporului, răsărind : când într'un colţ, când într'altul, al ţării, iscodind norodul asupra lipsurilor şi nevoilor sale, fără a fi cunoscut de mulţime. Uneori mergea prin mânăstiri, spre a cercetà traiul călugărilor ; alteori răsbiă prin târguri, ca să-şi dea seama de cinstea negustorească ; de multe ori pătrundeà chiar prin cârciumi, spre a aflà de nu cumva cârciumarii vând lipsă cumpărătorilor. Din această pricină, cei cu musca pe căciulă ajunseseră să vadă în fiecare necunoscut, pe Cuza plecat în iscoadă.

Dacă fruntaşii de azi ai ţării—miniştrii şi ceilalţi dregători de seamă—ar urmà din când în când pilda lui Cuza, multe ticăloşii s'ar stârpì ; iar poporul nostru ar pornì c'un ceas mai de vreme pe drumul sănătos, menit să-l aşeze între noroadele de frunte ale lumii!

Spre o nouă domnie. — La deschiderea camerelor—*în Decembrie, 1865*—*Cuza* lăsă a se înţelege că ar voi să se retragă din domnie, spre a face loc unui principe de alt neam. In acelaş timp, protivnicii domnitorului—fără deosebire de credinţe politice—se înţeleseră să grăbească prin orice mijloace curmarea acestei domnii.

In iarna anului 1865—66, fruntaşii poporului, adunaţi în palatul *Ghiculeştilor*, depe moşia *Paşcani*, din comuna *Căciulaţi*, judeţul *Ilfov*, puseră la cale detronarea lui *Cuza*. Aflând despre uneltirile vrăjmaşilor săi, domnitorul porni în fruntea unor trupe de infanterie şi artilerie, luând cu sine şi două tunuri, ca să prindă şi să nimicească pe răsvrătiţi, chiar în cuibul lor. Truda-i fu zadarnică. Uneltitorii împotriva domniei, prinzând de veste despre apropierea domnitorului, se risipiră mai înnainte de a fi fost împresuraţi. Inţelegerile între cei ce urmăreau aducerea unei dinastii streine pe tronul ţării, se urmară în casele lui *C. A. Rosetti*, din *Bucureşti*.

Retragerea lui Cuza din domnie. — Spre a se potoli spiritele destul de nemulţumite împotriva cârmuirii din ultimii ani ai domniei lui Cuza, fruntaşii ţării găsiră cu cale, că numai alegerea unui domnitor dintr'un neam strein de ţară ar puteà să pună capăt acestei dureroase stări de lucruri. De aceea, ei siliră pe *Cuza*, să se retragă din domnie. Impărtăşind şi el dorinţa poporului, Cuza părăsi cârma ţării în ziua de *11 Februarie, stil vechi, 1866*, încredinţând puterile domniei unei locotenenţe domneşti, alcătuită din *generalul Nicolae Golescu, Lascar Catargiu* şi *colonelul Nicolae Haralambie* cari, îm-

preună cu miniştrii ţării : *Ioan Ghica*— prim ministru— *Dimitrie Ghica, Petre Mavrogheni, Ion Cantacuzino, maior Lecca, Constantin A. Rosetti* şi *Dimitrie Sturza,* cârmuì ţara până la alegerea şi întronarea în scaunul domniei a voivodului, pe care soarta aveà să-l rânduiască la cârma ţării. După aceasta, fostul domnitor plecă în streinătate, de unde nu se mai întoarse până la sfârşitul vieţii sale.

Oricari ar fi greşalele lui *Cuza,* acestea se pierd în lumina orbitoare a marilor acte săvârşite de dânsul pentru binele ţării şi ridicarea poporului de jos din robia seculară în care fuscse încătuşat

LOCOTENENŢA DOMNEASCĂ ŞI MINIŞTRII SĂI

de obicciurile vremurilor, dealungul veacurilor. Numai „*Unirea*" celor două principate dacă s'ar legà de numele său, şi ar fi deajuns.

Faptele săvârşite de acest mare domnitor, i-au asigurat o recunoştinţă nepieritoare în sufletul poporului român. El s'a stins din viaţă la 1873, în vârstă de 53 de ani. Corpul său fu adus în ţară şi îngropat la *Ruginoasa,* în judeţul *Fălticeni.* Ca mărturie a veşnicei sale recunoştinţe, poporul i-a ridicat la *Iaşi* o statue vrednică de amintirea marelui său voivod.

INTEMEIEREA
DINASTIEI ROMÂNE

CAROL I CEL INTELEPT

1. AŞEZAREA TEMEINICĂ A ROMÂNIEI

Alegerea domnitorului Carol I. — După retragerea lui *Cuza vodă* din domnie, poporul alese în locu-i pe contele *Filip de Flandra*, fratele regelui *Belgiei*. Acesta însă, nu primi să ne fie domn, din

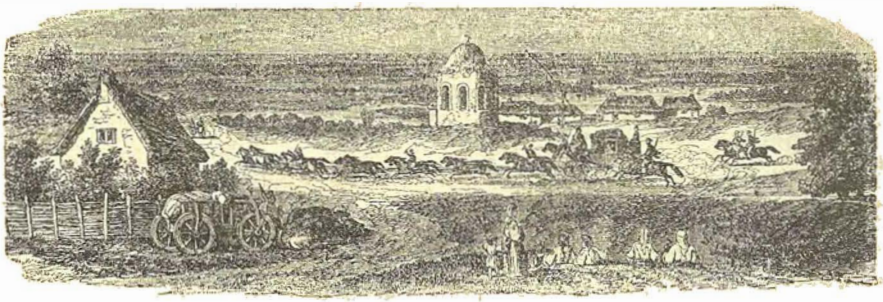

CUM SE CĂLĂTOREA ODINIOARĂ

pricina sănătăţii sale şubrede. Refuzul lui a fost spre norocul poporului nostru, căci la câţiva ani după aceasta, primul ales al Românilor se prăpădi. Privirile norodului românesc se îndreptară

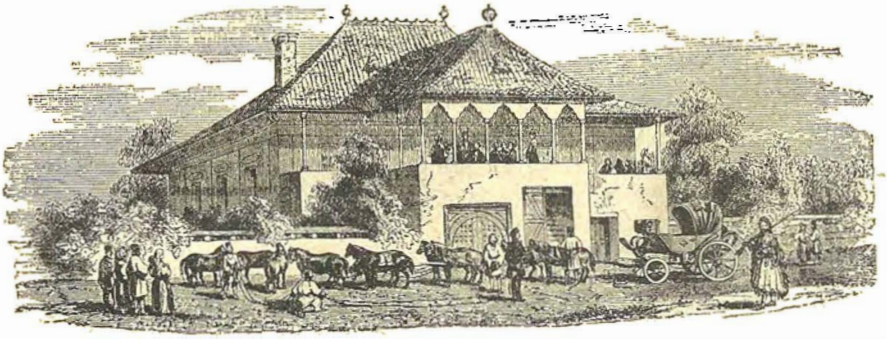

UN POPAS AL POŞTEI DE ODINIOARĂ

atunci, spre familia domnească a Germanici. Românii, prin glasul a 685.969 de votanţi, aleseră ca domn al lor, pe *principele Carol, fiul principelui Carol Anton de Hohenzollern-Sigmaringen şi al principesei*

Iosefina. Noul ales făceà parte din strălucita familie a împăraţilor Germaniei. Născut la *8 Aprilie, stil vechi,* sau *20 Aprilie, stil nou, 1839,* când fu chemat la domnie, *principele Carol tocmai împlinea vârsta de 27 de ani, căci alegerea avusese loc la 8 Aprilie, stil vechi, sau 20 Aprilie, stil nou, 1866.*

Vestit de către marele Român, *Ioan C. Brătianu,* că poporul românesc îl voieşte ca domnitor, principele îşi părăsì : părinţi, familie, neam şi patrie, spre a-şi închinà întreaga viaţă şi toată înţelepciunea de care a dat dovadă în cursul vremii, pentru înnălţarea României şi a poporului ce-i încredinţase destinul său.

Ruşii, Austriacii şi *Turcii:* se înfuriară grozav pe Români, şi căutară să împiedice pe alesul lor de a intrà în ţară. Truda le fu însă zadarnică.

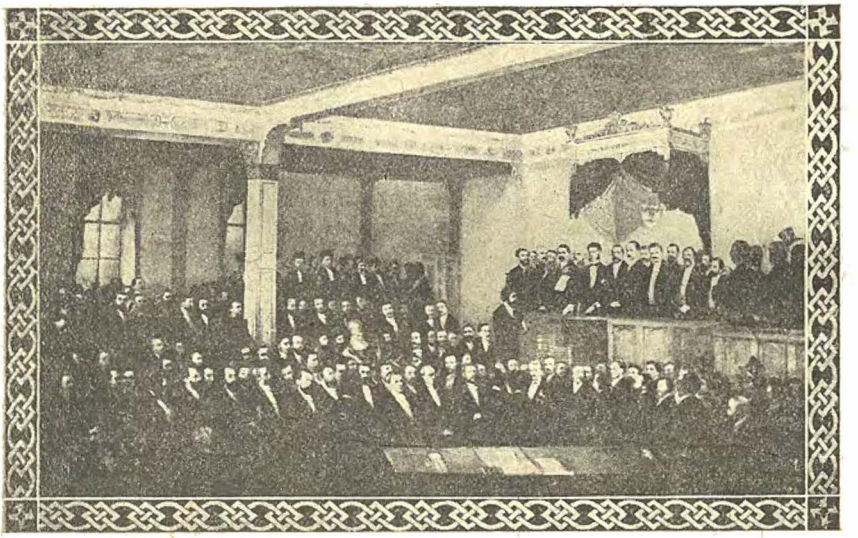

DOMNITORUL CAROL DEPUNÂND JURĂMÂNTUL

In ziua de 8 Mai, stil vechi, sau 20 Mai, stil nou, 1866, după o călătorie plină de o sumă de piedici şi numeroase griji, *domnitorul Carol puse piciorul pe pământul României.* Dela *Turnu-Severin,* luă drumul *Bucureştilor.* Pretutindeni, lumea îl întâmpină cu bucurie nemaipomenită, aruncându-i flori în cale şi dându-i tot felul de daruri.

Depunerea jurământului. — *In ziua de 10 Mai, stil vechi, sau 22 Mai, stil nou, 1866, alesul Românilor intră în Bucureşti,* în strigătele de bucurie ale mulţimii. In aceeaş zi, depuse jurământul în camera deputaţilor, legându-se că va fi credincios legilor ţării şi va veghià necurmat, ca ele să fie respectate de toată lumea. Cu acest prilej, *domnitorul Carol a rostit următoarele cuvinte:*

„Punând piciorul pe acest pământ, am şi devenit Român. Eu

vă aduc: o inimă cinstită, gânduri drepte, o voinţă nestrămutată de a face binele, un devotament fără margini către noua mea patrie şi acel nebiruit respect către lege, respect pe care l-am cules din pilda alor mei!"

„Cetăţean, astăzi; mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voiu împărtăşi cu dumneavoastră: atât soarta cea bună, cât şi pe cea rea. Din această clipă, toţi, una suntem. Increde-ţi-vă în mine, precum şi eu mă încred în dumneavoastră!"

Cei dintâi ani ai domniei. — Primii ani de cârmuire ai *domnitorului Carol* fură plini de multe şi mari greutăţi, pornite: atât din lăuntrul ţării, cât, mai ales, din afară. Cu înţelepciune, răbdare şi stăruinţă: le biruì pe toate. Spre a nu aveà turburări din partea *Turcilor*, cari nu vedeau cu ochi buni întărirea noastră, principele Carol telegrafiè marelui vizir la *Constantinopol*, chiar în ziua sosirii sale în *Bucureşti*, că înţelege să respecte toate drepturile *Porţii*. Deşi Turcii ar fi dorit să intre cu armată în ţară, spre a înlătură pe alesul *Românilor*, temându-se însă, ca să nu aibă neînţelegeri cu celelalte puteri ale *Europei*, şi fiind încurcaţi şi cu revoluţia locuitorilor din insula *Creta*, cari se răsculaseră împotriva stăpânirii lor, primiră mărturiile de prietenie ale noului domn, căruia îi ceruă să se ducă la Constantinopol spre a-şi primi semnele domniei. Principele Carol fu primit de sultan cu o cinste cu totul neobişnuită. El fu recunoscut ca domn hereditar [1]) al *României* în ziua de *12/24 Octombrie, 1866;* iar sultanul îi arătă în chip vădit stima şi prietenia ce-o şimţeà pentru dânsul. Asemenea fu recunoscut domn şi de către celelalte puteri ale Europei.

Incă dela început, armata l-a preocupat foarte de aproape pe domnitorul Carol. Par'că presimţeà că nu va trece mult, şi vitejia Românului va fi pusă la încercare. Făcù învoieli negustoreşti cu ţările streine, în ce priveşte vânzarea şi cumpărarea diferitelor mărfuri. Infiinţă numeroase şcoale: primare, normale şi secundare. A luat măsuri pentru înmulţirea drumurilor de fier. A legiuit ca moşiile statului, să poată fi vândute muncitorilor de pământ. A bătut bani româneşti cu chipul domnitorului şi cu marca ţării; şi alte multe îmbunătăţiri a făcut.

Căsătoria principelui Carol. —*La 3 Noembrie, stil vechi, sau 15 Noembrie, stil nou, 1869, principele Carol s'a căsătorit cu principesa Elisaveta de Wied, născută la 17/29 Decembrie, 1843,* în *Monrepos*, lângă *Rin*. Noua domniţă a *Românilor* cunoscù mai de aproape pe viitorul său soţ, cu prilejul unei călătorii pe care domnitorul nostru o făcù în anul 1869, în Apus, spre a-şi vedeà familia şi a face, totdeodată, câteva vizite căpeteniilor statelor, cari ne susţinuseră în vremurile grele prin cari trecuse ţara şi poporul nostru.

Intâlnirea între domnitorul Carol şi viitoarea sa soţie avù loc la *Colonia*, în *Germania*, cu prilejul unui concert pus la cale într'adins de prinţul moştenitor al Germaniei, *Frideric de Prusia*, care ţinea ca principesa Elisaveta, să fie luată în căsătorie de tânărul principe şi domn al *României*. Acest concert avù loc la 30 Sep-

[1]) *Principe* sau *domn hereditar* se numeşte acela care are dreptul să fie urmat la domnie, din tată'n fiu, de urmaşii săi de sânge, până li se stinge neamul.

tembrie, stil vechi, sau 12 Octombrie, stil nou, 1869. In ziua hotărîtă, principele fu la Colonia. El trase în gazdă chiar la hotelul unde se afla familia princiară de Wied. Aci avù putinţa să-şi cunoască mai de aproape viitoarea-i tovarăşă de viaţă, care-l răpì degrab cu farmecu-i tinerese şi cu firea sa apropiată. Atât de mare fu înrâurirea principesei Elisaveta asupra domnitorului nostru, încât, în aceeaş zi chiar, fu cerută în căsătorie. Seara, principele Carol plecă la *Paris*, chemat de interesele politice ale ţării sale. La 16 Octombrie, stil nou, domnitorul se reîntoarse dela Paris, mergând deadreptul la Monrepos, unde celebră logodna în chip oficial. Toate Curţile europene felicitară pe tinerii logodnici. In ziua de 15 Noembrie, 1869, fu semnat contractul de căsătorie,

după ce fusese aprobat de regele *Wilhelm*, şeful familiei *Hohenzollern*. Slujba religioasă avù loc într'o sală a castelului din *Neuwied*, în faţa a tot ce Germania aveà mai de seamă, ca oameni. Cununia se făcù după ritul protestant.

Cu acest prilej, pastorul *Lohman*, ţinù o mişcătoare cuvântare având de temei, versetul biblic : „*Voiu merge unde vei merge şi tu; voiu rămâneà unde vei rămâneà şi tu! Poporul tău este poporul meu; Dumnezeul tău este Dumnezeul meu! Voiu muri unde vei muri tu, şi tot acolo doresc să fiu îngropat!*"

La 18 Noembrie, perechea princiară plecă spre *Bucureşti*. După un scurt popas la *Viena* şi *Budapesta*, se opriră la *Buziaş*, unde-i aşteptà vaporul *Francisc-Iosif*. Dela *Buziaş* veniră pe *Dunăre* până

la *Giurgiu*. Aci fură întâmpinaţi cu o negrăită bucurie de tot norodul. Dela Giurgiu la Bucureşti făcură drumul cu trenul, pe calea ferată deschisă la 22 Octombrie, 1869. In gara *Filaret*, perechea domnească a fost primită cu un alai nemaipomenit. Uralele mulţimii se întreceau cu sunetul clopotelor bisericilor şi bubuitul tunurilor.

După săvârşirea unui serviciu religios la Mitropolie, tânăra pereche porni spre palatul domnesc [1]). Tot în aceeaş zi fură cununate la Mitropolie şi înzestrate de stat, cincizeci de perechi de tineri aduşi, din toate judeţele ţării. După cununie, nouii căsătoriţi defilară prin faţa perechii princiare.

In amintirea acestei zile, doamna Elisaveta dărui zece mii de franci, din venitul cărora să fie ajutate opt fete sărmane în ziua prăsnuirii venirii sale pe tron: patru din Bucureşti şi patru din Iaşi. Tot în prima zi, o delegaţie de doamne, oferi principesei o diademă împodobită cu mărgăritare şi briliante.

După trecerea zilelor lipsite de grijuri, suverana Românilor se lipì cu trup şi suflet de poporul care-i dovedise atâta dragoste, urmând a trăì laolaltă cu el, zilele de: griji, dureri şi bucurii, pe cari soarta i le hărăzi mai apoi.

Naşterea şi moartea principesei Maria a României. — Din această căsătorie s'a născut la *27 August, stil vechi*, sau *8 Septembrie, stil nou, 1870*, o singură fetiţă, principesa *Maria*, care fu botezată în ziua de 1/13 Octombrie, acelaş an, în biserica mânăstirii *Cotroceni*, unde perechea domnească îşi alesese cea de-a doua reşedinţă din Capitala ţării [2]). Naşterea micei principese revărsă în sânul familiei domnitoare o fericire nespusă.

Dragostea pentru mica şi nevinovata făptură, născù în sufletul doamnei *Elisaveta*, o mare pornire către lumea şcolărească în rândul cărora visà şi dânsa că va vedeà mâine-poimâine pe copila sa. Cu deosebire, toată grija şi-o îndreptase spre micile orfane ale *azilului „Elena Doamna"*.

La începutul anului 1872, doamna Elisaveta plecă în Italia, fiind suferindă de *friguri* — boală căpătată în timpul şederii sale la Cotroceni. După vreo două luni de căutare se întoarse în ţară, alături de scumpa sa copilă, care rămăsese la Bucureşti. De o deşteptăciune uimitoare, mica principesă, Maria, erà fericirea părinţilor săi. In ziua de 24 Martie, stil vechi, 1874, micuţa se 'mbolnăvi de scarlatină. La 28 Martie, stil vechi, după patru zile de zăcere, nevinovata pruncă îşi dădù sfârşitul, împrăştiind în juru-i o jale negrăită. Indurerata mamă îşi potoli nemărginita sa durere, revărsându-şi toată bunătatea sufletului şi toată dragostea sa asupra celor nevoiaşi.

Nu trecù mult şi, mila şi iubirea sa către cei lipsiţi şi către cei copleşiţi de dureri, şi-o arătă, blânda şi buna noastră domniţă, cu prilejul războiului din 1877, pentru *Independenţă*.

---

[1]). *Palatul regal din calea Victoriei* a fost clădit de boierul *Dinicu Golescu*, în anul 1815. Tot aci a locuit şi *Cuza-Vodă* până când s'a retras din domnie. El a fost refăcut şi întregit mai apoi, de regele Carol.

[2]). *Palatul Cotroceni* a fost zidit aşa cum se vede astăzi, la anul 1893.

2. RĂSBOIUL PENTRU INDEPENDENȚĂ

Începerea războiului ruso-turc. — Trecuseră zece ani dela suirea *domnitorului Carol* pe tronul *României*. Fața țării se schimbase mult de tot. Românii începuseră să simtă binefacerile cârmuirii înțelepte a domnitorului lor. Când, iată că se iscă un nou război între *Ruși și Turci*, din pricina cruzimilor săvârșite de Turci în contra locuitorilor din : *Bosnia*, *Herțegovina* și *Bulgaria*, cari se răsculaseră împotriva stăpânirii turcești, atâțați tot de Ruși; precum și din pricină că Turcii nu voiră să primească unele reforme cerute de puterile *Europei*, pentru tratarea mai omenească a *Creștinilor* din imperiul turcesc.

Rușii, neavând alt loc de trecere spre *Turcia*, cerură îngăduire

CERCHEZII ȘI BAȘIBUZUCII RĂPIND COPII DE ROMÂNI

domnitorului nostru, ca să treacă prin *Țara-Românească*. Domnitorul le dete voie, însă cu îndatorirea de a nu face nici o stricăciune pe unde vor trece. In acelaș timp, adună oastea țării, stând gata pentru orice împrejurare. Armata rusească începù să treacă *Prutul* prin mai multe locuri în ziua de *12 Aprilie, 1877*.

Proclamarea Independenței. — *Sultanul Turcilor* dete poruncă *Românilor*, ca să nu lase pe *Ruși*, să treacă *Prutul*. Domnitorul nu dădù nici o ascultare acestei porunci. Nesupunerea aceasta atrase asupra noastră mânia Turcilor, cari începură a ne socoti ca vrăjmași. Numeroase bande de *Cerchezi* și *basibuzuci*[1]) turci trecură

[1]). *Cerchezii* erau locuitori din *Circazia*—ținut așezat între *marea Neagră* și *marea Caspică*. Aceștia sunt un neam de oameni frumoși la chip, însă trăiesc încă în stare de înapoiere, îndeletnicindu-se mai mult cu hoțitul : atât pe uscat, cât și pe mare. *Basibuzucii* erau soldați voluntari turci, recrutați din alte nații înrudite cu Turcii.

Dunărea, prădând şi măcelărind pe locuitorii satelor ce le ieşiau în cale. Românii, văzându-se aţâţaţi, hotărîră să rupă orice legătură cu Turcii. Domnitorul *Carol* ordonase mobilizarea întregei oştiri ro-

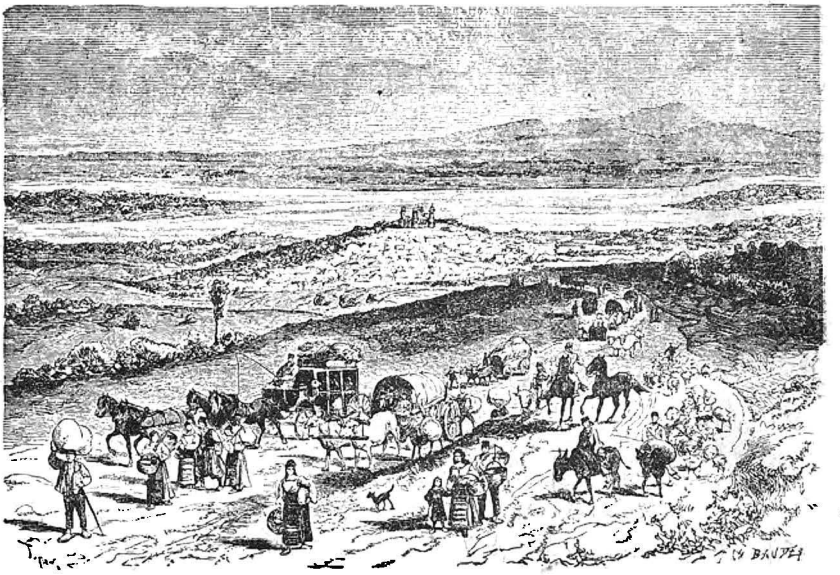

LOCUITORII CALAFATULUI FUGIND DE BOMBARDAMENTUL TURCESC

mâneşti încă dela *6 Aprilie, stil vechi, 1877*, dăruind totdeodată din avutul său personal suma de o sută de mii de lei pentru îmbrăcămintea ofiţerilor. Armata sa de peste cincizeci de mii de oameni,

OFIŢERII GARNIZOANEI CALAFAT LA MASĂ

cu o sută optzeci de tunuri, fu rânduită astfel, ca să poată înfruntă orice atac ar fi venit din partea oştilor turceşti dela *Vidin*. In ziua de *26 Aprilie, stil vechi, 1877*, Turcii începură să bombardeze

cu furie orașul *Calafat*. Românii nu se lăsară mai pre jos; și le răspunseră și ei cu aceeaș măsură, arzând vapoarele turcești aflate în portul Vidinului, precum și numeroase case lovite de ghiulelele românești. Celelalte orașe depe țărmul românesc al Dunării răspunseră atâtărilor turcești, ca și Calafatul.

Neîntreruptele atacuri ale armatelor turcești față de oștile românești, cari nu făceau altceva, decât numai se apărau, puseră

ARTILERIA ROMÂNĂ MERGÂND SPRE CALAFAT

capăt legăturilor de supunere ale țării noastre față de imperiul turcesc. Pentru aceea, *la 9 Mai, stil vechi, sau 21 Mai, stil nou, 1877, adunările legiuitoare hotărîră neatârnarea României; iar în ziua de 10 Mai, stil vechi, această însemnată hotărîre fu sărbătorită cu cinste și bucurie mare, de tot poporul românesc.*

Domnitorul Carol, împreună cu fruntașii țării, mai hotărî ca să luptăm și noi, la olaltă cu Rușii, împotriva Turcilor. Rușii însă,

PLECAREA SPRE CALAFAT A AMBULANȚEI ROMÂNE

nu voiră să facă tovărășie cu noi, zicând că vor fi ei în stare să răsbească și singuri pe Turci. Ai noștri, văzând trufia Rușilor, își retraseră oștile în *Oltenia*, mărginindu-se doar, ca să apere hotarul țării de vre-o năvălire turcească. *Osman paşa*, singurul general turc, care a făcut isprăvi mai de seamă în cursul acestui răsboi, plănuì să treacă Dunărea pe la *Vidin* cu vreo șaizeci de mii de oameni, spre a mută locul de luptă din *Bulgaria*, în *România*.

Înţelegând gândul vrăjmaşului, domnitorul Carol luă toate măsurile, ca să preîntâmpine încercările turceşti şi întări cu străşni-

UN POST DE INFANTERIE PE DRUMUL CALAFATULUI

cie ţinutul ameninţat. Ca să dovedească duşmanului, că nu se teme de puterea sa, între *14—17 Mai, stil vechi, 1877*, veni el

POPASUL DE NOAPTE AL UNUI CONVOI MILITAR

însuşi la *Calafat*, unde inspectă trupele şi întăriturile româneşti, poruncind să se înceapă bombardamentul Vidinului subt ochii săi. Primul obuz trimis de Turci ca răspuns la loviturile tunu-

rilor româneşti, căzù tocmai în bateria unde se află domnitorul Carol. Ghiuleaua împrăştiè în toate părţile ţăndările sale ucigătoare. Domnitorul scăpă ca prin minune; însă nu se înfricoşă câ-

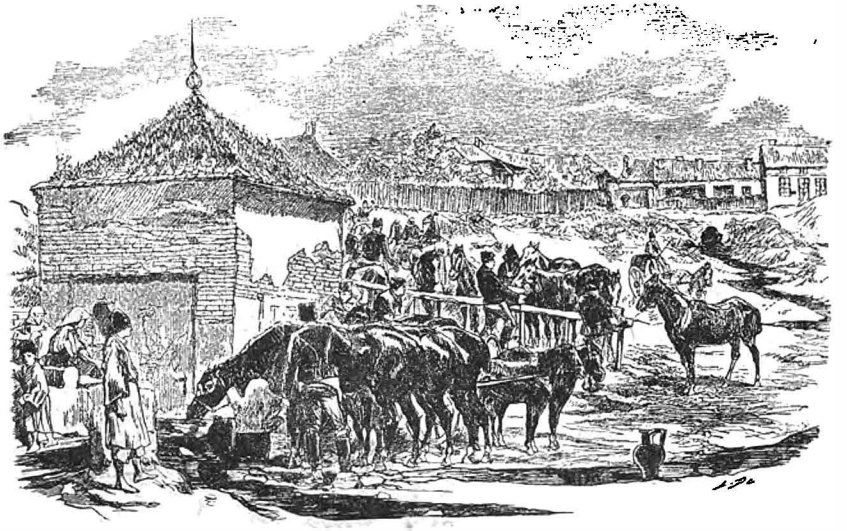

CAVALERIA ROMÂNĂ ADĂPÂNDU-ŞI CAII

tuşi de puţin. In clipa căderii obuzului, scoţându-şi chipiul, salută bomba vrăjmaşă zicând: —„*A! Asta-i muzica ce-mi place!*"

Incă cinci ghiulele urmară celei dintâi. Trei se sparseră chiar în

CONSTRUIREA PODULUI DELA CORABIA PESTE DUNĂRE

bateria în care se adăpostcà domnitorul. Nici o schijă însă, nu-l atinse.

Câteva săptămâni mai târziu, Vidinul fu incendiat din toate părţile de jarul ghiulelelor româneşti.

Domnitorul Carol I în ploaia ghiulelelor dela Calafat.

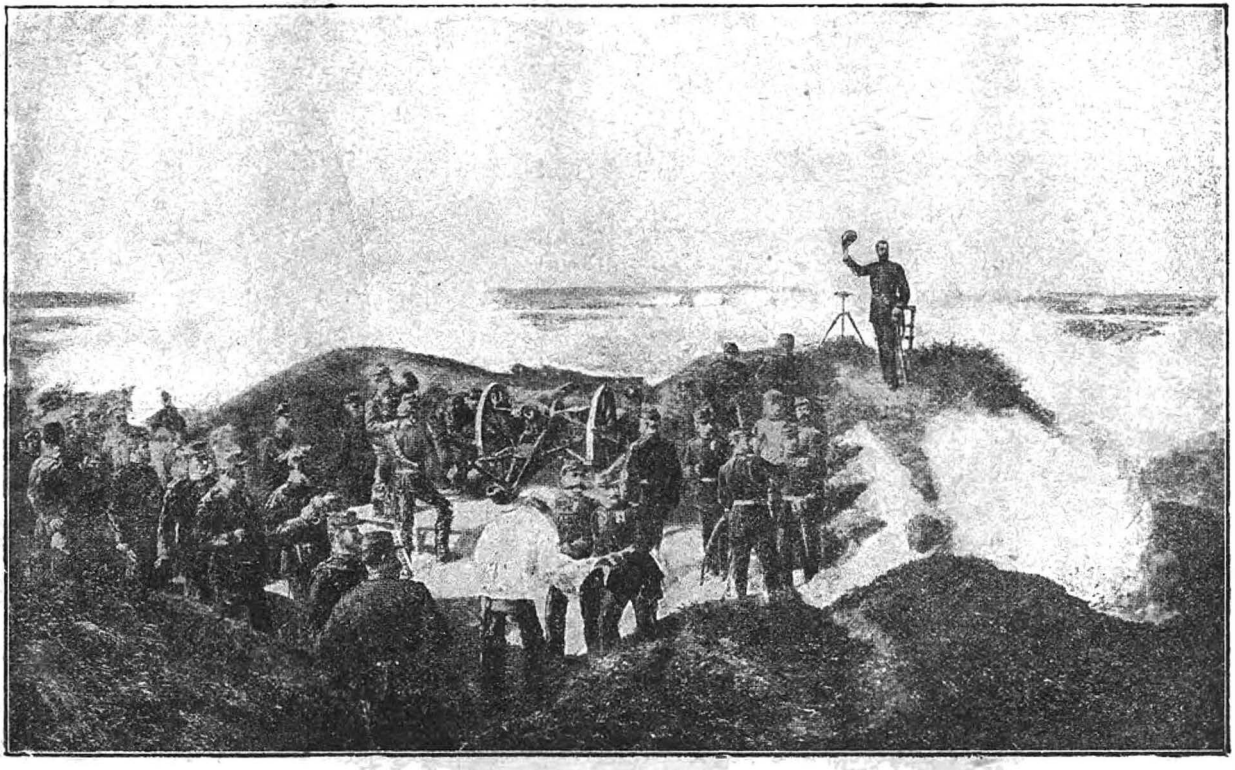

14—17 MAI, 1877

In timpul războiului pentru Independență, una din ghiulelele trase împotriva Românilor din Calafat, de către Turcii din Vidin, căzù în apropierea domnitorului Carol. In clipa căderii obuzului, scoțându-și chipiul, domnitorul salută bomba vrăjmașă zicând: *„A! Asta-i muzica ce-mi place!“*

Intrarea Românilor în războiu. — Nu trecuse nici o lună de când armata rusească începuse luptele dincolo, peste *Dunăre*, când, domnitorul *Carol* se pomeni în ziua de 11/23, Iulie, 1877, cu o telegramă dată de *marele duce Nicolae*, comandantul oştirii ruseşti din *Bulgaria*, în care-i scria: **„Vino în ajutorul nostru. Treci Dunărea pe unde voieşti, cum voieşti, sub ce condiţii voieşti; numai vino grabnic în ajutorul nostru. Turcii ne prăpădesc. Cauza creştină este în primejdie!"**

Domnitorul nostru înţelese că *Ruşii* fuseseră răsbiţi. Aducându-şi aminte de semeţia cu care ne răspunseseră când ceruserăm să luptăm în tovărăşie, par'că-i veneà să nu le sară într'ajutor. Se gândì însă că, dacă *Turcii* vor ieşi biruitori, vor trece Dunărea şi vor face mare prăpăd în ţară. El se hotărî dar, să plece în ajutorul Ruşilor. *In ziua de 20 August, stil vechi, sau 2 Septembrie, stil nou, 1877*, trecù Dunărea pe la *Siliştioara*, cam prin dreptul oraşului *Corabia*, în fruntea a 35.000 de ostaşi. Luând comanda armatelor româno-ruse, alcătuite din peste 60.000 de oameni, pornì împotriva Turcilor, cari se întăriseră în oraşul *Plevna*. *La 30 August, stil vechi*, după o luptă năprasnică şi cu mari jertfe, *Românii* isbutiră să cucerească cea mai puternică fortăreaţă a Plevnei, *reduta Griviţa*. Văzând că cetatea e straşnic întărită, armatele aliate se hotărîră s'o înconjoare şi să silească pe Turci a se preda, lipsindu-i de merinde şi de muniţiuni. Trei luni ţinù înconjurarea vrăjmaşului. *Osman paşa*, viteazul comandant al cetăţii Plevna, încercă în câteva rânduri, să spargă zidul baionetelor duşmane, dar nu isbuti.

PE PARAPETELE GRIVIŢEI !...

Căderea Plevnei. — Indurând toate greutăţile iernii şi suferind toate lipsurile războiului, viteazul nostru domnitor fu totdeauna în mijlocul oştenilor săi, îmbărbătându-i în clipele de restrişte. Datorită minunatelor sale planuri de luptă, *Românii* înfipseră stea-

gul biruinţei la : *Griviţa, Rahova, Opanez* şi, în sfârşit, *în ziua de 27 Noembrie, stil vechi, 1877, şi la Plevna*, care, după o împotrivire de trei luni de zile, căzù în mâinile armatelor unite. Viteazul *Osman paşa*, vroind să iasă din cetate cu toată oastea, fu înconjurat de *Români* şi *Ruşi*. O luptă crâncenă se începù. Osman, fiind rănit la un picior, se predete *domnitorului Carol*. Toată oastea turcească fu luată prizioneră, iar Plevna intră în stăpânirea Românilor şi a Ruşilor.

Măria Sa, *Doamna Elisaveta*, ca o mamă plină de iubire pentru fiii săi, îngrijeà de soldaţii răniţi, la rând cu celelalte doamne ce-şi luaseră sarcina de a purtà de grijă vitejilor ţării. Pentru marea ei

MAMA RĂNIŢILOR 1877—1878

bunătate şi rara dragoste pe care a arătat-o răsboinicilor răniţi, poporul a numit-o *Mama Răniţilor*.

După Plevna, Românii cuceriră *Smârdanul* şi *Vidinul*; iar Ruşii porniră spre *Constantinopol*. Cucerind *Sofia* şi *Filipopol*, ei înnaintară până la *Adrianopol*, silind pe Turci să ceară încheierea păcii.

Incheierea păcii la Berlin. — *Ruşii*, cari la nevoie ne băgaseră în seamă, la încheierea păcii nici nu voiră să mai ştie de noi. Ei îşi luară dreptul să hotărască şi soarta ţării noastre. In urma sfatului dintre puterile *Europei*, făcut în luna Iunie, 1878, la *Berlin*, din toată truda lor, *Românii* se aleseră cu *Dobrogea*. In

schimb însă, Ruşii ne luară partea de jos a *Basarabiei*; aşa că noi ne aleserăm aproape cu nimic. Asemenea, *Turcii ne recunoscură independenţa.* Tot cu acest prilej, *Bulgaria fu deslipită de Turcia.* Ea căpătă dreptul, să-şi aleagă un domnitor dintr'o familie streină de ţară; rămâneà însă, tot atârnată de imperiul

ÎMPĂRATUL RUSIEI ŞI PRINCIPELE CAROL, CU STATELE LOR MAJORE

turcesc. *Serbia, Muntenegrul şi Grecia*: fură cu mult mai folosite decât noi, cari făcuserăm jertfe peste puterile noastre, spre a hotărî desăvârşita înfrângere a Turcilor.

Înnălţarea României la rangul de regat. — *La patru ani după răsboi, în ziua de 14 Martie, stil vechi, sau 27 Martie, stil nou, 1881,*

DOBROGEA DE ODINIOARĂ VĂZUTĂ DELA CERNAVODĂ

România fu ridicată la rangul de regat; iar domnitorul Carol luă titlul de rege. Incoronarea **primului rege al României** *s'a făcut cu cinste şi bucurie mare în ziua de 10 Mai, stil vechi, sau 23 Mai, stil nou, 1881.* Coroana regală a fost turnată din oţelul unui tun luat dela *Turci* în răsboiul pentru Independenţă. *Serbările Incoronării au ţinut opt zile.* Fu o veselie negrăită dela o margine la alta, a

ţării. Toţi regii şi împăraţii pământului se grăbiră să felicite pe *regele Carol I*, pentru înnălţarea ţării sale în rândul regatelor.

Facă Atotputernicul, ca poporul nostru să ajungă fruntaş între noroadele pământului!

3. RĂSBOIUL BALCANIC

Neînţelegerile dintre ţările balcanice. — Până la 1913 fu linişte în ţară. *Regele Carol I* se îndeletnici în tihnă cu măsurile menite să ridice poporul său în rândul neamurilor civilizate. Armata, şcoala şi biserica: l-au preocupat în chipul cel mai deosebit.

La 1912 însă, se iscă un războiu grozav în *peninsula Balcanică*. *Bulgarii, Sârbii, Grecii şi Muntenegrenii*: tăbărîră pe *Turci*, să-i

TRECEREA ARMATEI ROMÂNE PESTE DUNĂRE IN 1913

scoată afară din *Europa*. Turcii fură răpuşi şi veni vremea, ca biruitorii să-şi împartă ţinuturile cucerite. Bulgarii cerură mai mult decât fusese învoiala cu ceilalţi tovarăşi. De-aci se iscă un nou războiu şi mai crâncen: între *Bulgari, deoparte*; şi: *Sârbi, Greci şi Muntenegreni, de cealaltă parte.*

Intrarea Românilor în războiu. — Văzând că nu e chip de înţelegere între cei ce se războiau, *Românii* săriră să-i împace cu sila.

Cinci sute de mii de oşteni români pătrunseră în *Bulgaria* sub conducerea *principelui moştenitor, Ferdinand I.* Incolţiţi din toate părţile, *Bulgarii* primiră să se înţeleagă cu foştii lor aliaţi şi cu Românii. La *28 Iulie, stil vechi, 1913*, însărcinaţii celor cinci puteri ce se războiseră, semnară **Pacea dela Bucureşti** prin care *se dădù Românilor Cadrulaterul* cu oraşele: *Turtucaia, Silistra, Bazargic şi*

Balcic, ţinut pe care fusese rânduit să-l căpătăm încă dela 1877, împreună cu oraşele *Ruşciuc* şi *Varna*.

Ca şi la 1877, tot astfel şi în 1913, pământul Bulgariei înghiţi mulţi viteji de-ai noştri. Holera, boală crudă, făcù mare prăpăd printre războinicii români. După cum *Doamna Elisabeta* fusese la 1877, *Mama Răniţilor*, tot astfel, în 1913, *A. S. R. Principesa Maria*, Regina noastră de astăzi, fu *Mângâietoarea Bolnavilor şi Mama Orfanilor* rămaşi depe urma vitejilor noştri luptători, răpuşi de grozava boală.

In urma acestei campanii, cuprinsul României s'a mărit, poporul ei s'a înmulţit şi cinstea neamului nostru a crescut în ochii tuturor noroadelor. Cu acest prilej, Românii au dovedit lumii întregi, că neamul lor e plin de viaţă şi că e rânduit să aibă un

MEMBRII CONGRESULUI PĂCII DELA BUCUREŞTI, DIN 1913

loc de frunte printre celelalte popoare ale pământului. Asemenea, au mai dovedit că, de-acum înnainte, neamul românesc a pornit pe calea măririi şi, din drumul pe care şi l-a croit, nimeni nu-l va mai puteà abate.

4. MOARTEA REGELUI CAROL I

Deslănţuirea războiului european. — Bătrânul nostru rege erà iubit cu veneraţie de întregul său popor. Tot neamul doreà să-l vadă împlinind o jumătate de veac de domnie. Soarta însă rândui ca el să apună din viaţă mai de timpuriu.

In urma sbuciumului din 1913, vremurile păreau a se mai linişti. Popoarele se arătau dornice de pace. Măcelul din 1912 şi 1913 lă-

sase destule răni de vindecat. Când, iată că omorîrea principelui moştenitor al *Austriei* şi a soţiei sale, dădù prilej *Austriacilor* şi *Ungurilor* să înceapă cel mai îngrozitor măcel ce s'a pomenit în lume. Milioane de oameni porniră cu furie de lei turbaţi, unii împotriva altora. Schingiuirile, omorurile, prada : ajunseseră îndeletnicirile de căpetenie ale omenirii. Urlete de turbare, vaete nesfârşite, blesteme înfiorătoare : străbăteau în lung şi'n lat pământul bătrânei *Europe*. Pârjol pustiitor, potop de sânge, mormane de leşuri omeneşti : acopereau străvechile ei ţinuturi. Cetăţi nimicite, oraşe dărâmate, sate rase depe faţa pământului : acestea au fost darurile pe cari anul 1914 le aduse omenirii.

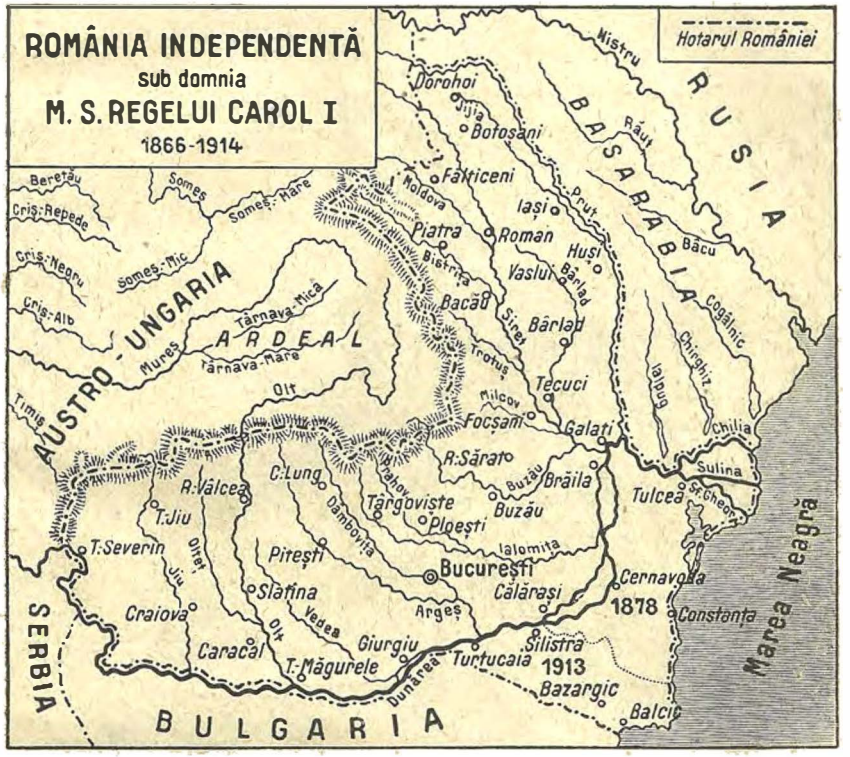

Graiul omenesc n'are cuvinte cu cari să poată zugrăvi nemaipomenitele grozăvii ale acestui războiu înspăimântător. Tot ce mintea omului a putut născoci ca mijloc : de ucidere, de chinuri, de distrugere, fu întrebuinaţat în această luptă fioroasă. Un dor nestăpânit de măcel cuprinsese, par'că, tot neamul omenesc. Popoarele se luaseră la întrecere, năpustindu-se unele împotriva altora, cu furie de fiare sălbatece.

Hotărîrea României. —Cu puţin timp înnaintea acestor vremuri pline de sbucium nemaiauzit, bătrânul nostru rege se găseà la *Sinaia*. După atâtea zile de grozavă frământare şi negrăită răspundere, doreà să-şi mai odihnească mult truditu-i suflet, în minunatul şi fermecătorul castel depe valea *Peleşului*, în care *Carmen-Sylva*,

regina-poetă, a plăsmuit multe din lucrările sale literare, isvorîte din taina negrăitelor frumuseţi fireşti ale *Carpaţilor* [1]). Odihna însă, nu este partea cârmuitorilor de popoare. Inţelepciuneă lui şi steaua neamului nostru: fură din nou rânduite să hotărască

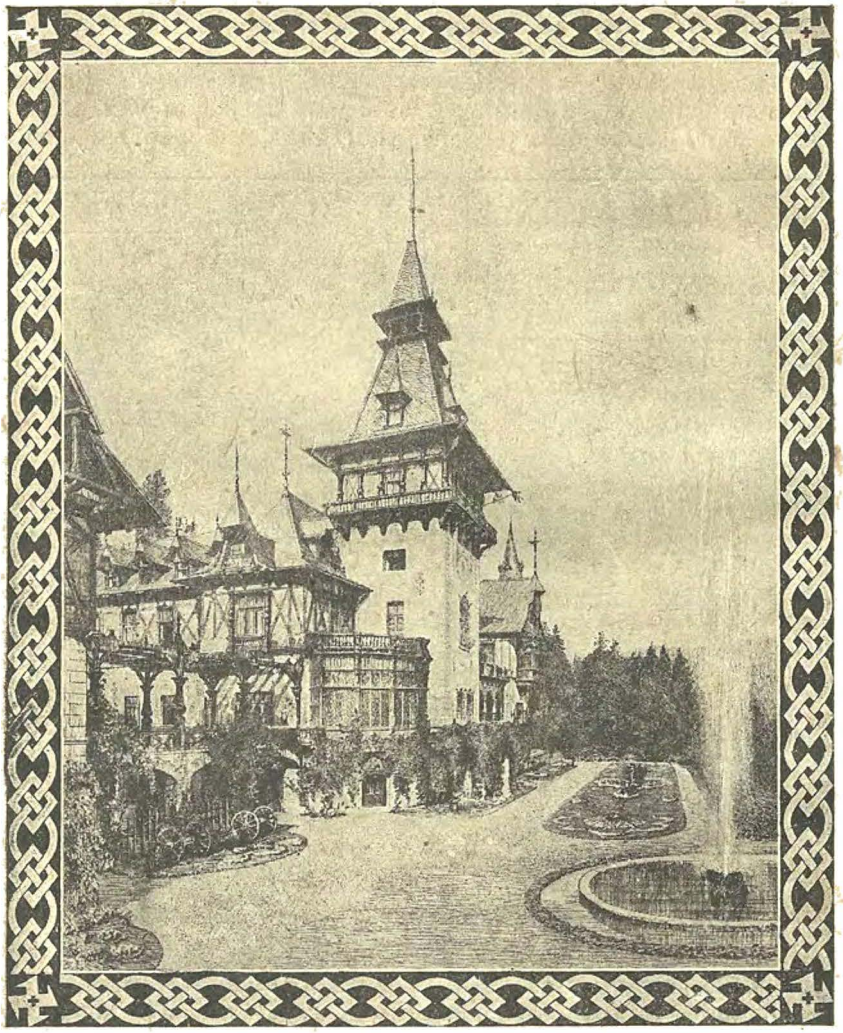

CASTELUL PELEŞ DIN SINAIA

asupra soartei mult încercatului popor românesc. Sfatul ţării găsi cu cale ca noi să stăm deoparte, gata să ne apărăm când vre-un

[1]). *Castelul Peleş* — reşedinţa de vară a primului rege al *României*—este o minune a artei româneşti. Gândul de a ridică în *munţii Sinaii* această mândrie a ţării noastre a venit celor dintâi suverani ai României libere, cu prilejul hotărîrii lor

vrăjmaş ar căutà să ne turbure liniştea. Aproape toată oastea ţării fu chemată la arme. Se adeveri şi de astădată zicătoarea că *„paza bună trece primejdia rea"*. Nimeni nu îndrăsni să ne atace. *Nădejdia întregii suflări româneşti eră îndreptată spre regele Carol. Priceperea şi faima înţelepciunii sale erau chezăşie, că el va isbuti să ne scoată la bun liman.*

Moartea primului rege al României. — Pe când poporul se aşteptà mai puţin, un trăsnet năprasnic căzù peste sufletul neamului românesc. *Trăsnet fu veslea morţii regelui Carol! Ziua de 27 Septembrie, stil vechi, sau 10 Octombrie, s t i l nou, 1914, fu ziua durerii şi a jalei întregului popor.* Chiar cei mai tari de înger vărsară lacrămi de curată durere pentru neaşteptata pierdere a celui care întrupà : *mândria trecutului, încrederea prezentului şi nădejdia viitorului.*

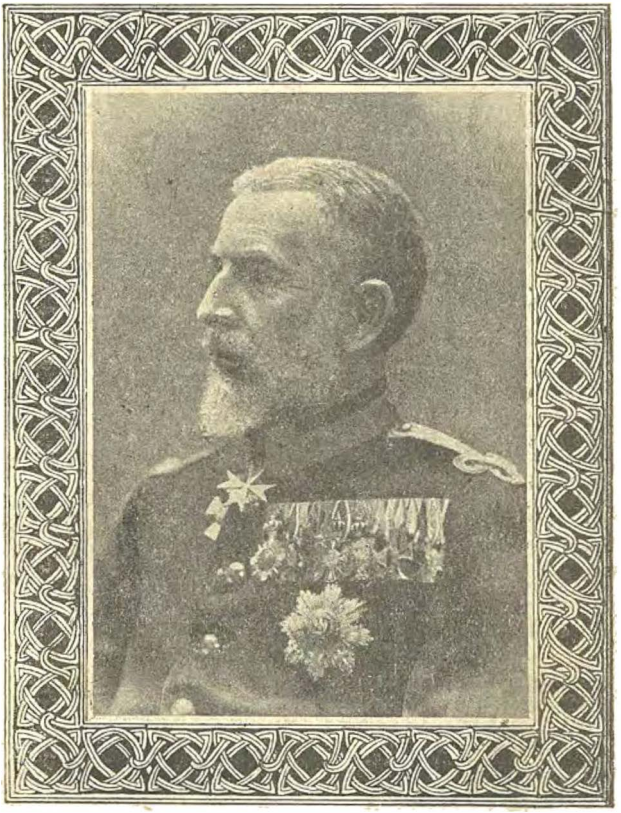

REGELE CAROL I CEL ÎNŢELEPT

Potrivit dorinţei marelui dispărut, rămăşiţele s a l e pământeşti fură înmormântate la mânăstirea *„C u r t e a-de-Argeş"*. *Dela Sinaia, fu adus la Bucureşti în ziua de 29 Septembrie, stil vechi, 1914.* Intreg poporul Capitalei a ţinut să ieà parte la durerea Familiei Regale, durere adânc simţită de fiecare Român. *Mic şi mari, tineri şi bătrâni,*

---

de a petrece vara anului 1871 la mânăstirea ridicată în partea locului, de către *Mihail Cantacuzin*, între anii 1692 şi 1698. In 1873, regele Carol — pe atunci numai principe-domnitor — cumpără moşia Sinaia. Chiar în acelaş an, însărcină pe arhitectul *Doderer* din *Viena*, să-i facă planurile castelului. După aceea, vreo câteva sute de lucrători porniră la lucru, înfruntând o sumă de greutăţi din pricina apelor, cari, prin revărsarea lor şi prin numeroasele isvoare pornite din adâncul pământului, împiedecau săpăturile pentru aşezarea temeliilor. In sfârşit, cu trudă şi cu pri-

copii şi femei: au condus dela gara Mogoşoaia până la palatul regal, corpul neînsufleţit al Regelui Carol-cel-Mare, într'o cucernică şi duioasă reculegere.

Marţi, 30 Septembrie, stil vechi, şi Mercuri, 1 Octombrie, s'a îngăduit cetăţenilor, să vadă pentru cea din urmă dată pe mult iubitul lor suveran.

Înmormântarea regelui Carol. — In ziua de 2 Octombrie, rămăşiţele pământeşti ale primului nostru rege au fost pornite spre *Curtea-de-Argeş*. Aci, au sosit la ora 3, după amiază. Zeci de mii de oameni acopereau împrejurimile mânăstirii. Din cele mai depărtate unghiuri ale ţării veniseră Românii, ca să aducă cel din urmă prinos de recunoştinţă marelui defunct.

După săvârşirea rugăciunilor de înmormântare, corpul neînsufleţit al *regelui Carol* fu aşezat în locaşul de veci. Clipele despărţirii au fost sfâşietor de dureroase pentru membrii Familiei Regale.

In acel moment istoric de mare jale — *ora 5 fără 20, după amiază* —, s'au tras clopotele tuturor bisericilor şi mânăstirilor din ţară, înnălţând în văzduhul fără margini nemângâierea unui popor îndurerat. In acele clipe, sufletele tuturor Românilor au plâns la olaltă cu gemetele clopotelor din cuprinsul hotarelor noastre.

Proclamaţiunea guvernului ţării. — Cu prilejul morţii regelui *Carol*, guvernul ţării a adresat naţiunii următoarea proclamaţiune:

Români,

România a pierdut pe marele ei rege, Carol I, pe întemeietorul regatului.

In timp de aproape o jumătate de veac, el a închinat ţării toate puterile cu cari Dumnezeu îl înzestrase; şi moartea singură a pus sfârşit muncii sale neobosite şi rodnice.

---

cepere, lucrările înnaintară în aşa chip, încât la 1875, temelia castelului fu sfârşită cu totul; iar pavilionul de vânătoare ajunsese la acoperiş, şi se puse şi temelia grajdurilor. La 22 August, acelaş an, construcţia eră destul de înnaintată, aşa că fu pusă obişnuita piatră fundamentală. Autorităţi, armată, lume multă, muzică: fură părtaşii acestei zile de sărbătoare. După săvârşirea sfintelor slujbe, prinţul *Dimitrie Ghica* dete cetire actului de fundaţie care aveă cuprinsul următor:

„Carol I, din graţia lui Dumnezeu şi prin voinţa naţională, domn al Românilor, la toţi de faţă şi viitori, sănătate!"

„Astăzi, Duminică, 10 August, 1875, noi, Carol de Hohenzollern, domn al Românilor, în al treizecişişaselea an al naşterii noastre, dimpreună cu Elisaveta doamna, scumpa noastră soţie, şi cu ajutorul Celui Atotputernic, am pus temelia castelului Peleş, pe moşia noastră, Piatra-Arsă, în vecinătatea Sfintei mânăstiri Sinaia, zidită la anul 1695 de către spătarul Mihail Cantacuzin."

„Clădirea acestui castel s'a început în anul al zecilea al domniei noastre, fiind preşedinte al consiliului de miniştrii, d. Lascăr Catargi, preşedinte al senatului, I. P. S. S. Mitropolitul primat Calinic Miclescu, şi preşedinte al adunării deputaţilor, principele Dumitru Ghica, iar stareţ al sfintei mânăstiri Sinaia, S. S. Arhimandritul Onofrei. In acelaş an s'a început şi construcţiunea drumului de fier, care va legă oraşul Ploeşti cu Braşovul, prin valea Prahovei."

„Drept care am subscris aceasta, spre a noastră pomenire în veacurile viitoare!"

După ce se ceti şi actul de construcţie, în care se dădeau toate amănuntele asupra lucrului şi provenienţa materialelor de zidit, cele două pergamente fură puse

Pildă strălucită de devotament pentru poporul în fruntea căruia a fost chemat, cu înnalta sa conştiinţă a datoriei şi prin virtuţile lui, el a înscris în cartea neamului nostru cea mai glorioasă pagină.

Vitejia sa pe câmpul de răsboi a făcut să reînvie gloria străbună; iar înţelepciunea sa a asigurat statornica organizare şi neîncetata înnălţare a statului nostru.

Patria îi va fi în veci recunoscătoare pentru binefacerile domniei lui fericite, în care vede chezăşia propăşirii ei viitoare.

Prin opera sa, Carol I a legat indisolubil, Dinastia de Naţiune; şi, în această zi de doliu, **toţi Românii simt datoria ce au de a se strânge în jurul Urmaşului său iubit.** *El va găsi în dragostea şi încrederea poporului, nu numai mângâiere pentru jalea care-i împărtăşită de toţi Românii, dar şi puteri pentru a îndeplini marea şi greaua misiune la care este chemat astăzi.*

Insufleţit de aceleaşi simţiminte ca şi gloriosul Său unchiu, noul Rege îi va continuà opera întru îndeplinirea menirii neamului.

Ion I. C. Brătianu, Preşedintele consiliului de Miniştri şi Ministru de răsboi;
Em. Porumbaru, Ministrul afacerilor streine;
E. Costinescu, Ministru de finanţe;
V. G. Morţun, Ministru de interne;
Al. Constantinescu, Ministrul agriculturii şi domeniilor;
Al. G. Radovici, Ministrul industriei şi comerţului;
Dr. C. Angelescu, Ministrul lucrărilor publice;
Victor Antonescu, Ministru de justiţie;
I. G. Duca, Ministrul cultelor şi instrucţiunii.

— — — —

într'un tub de plumb şi aşezate în temelie, la olaltă cu o serie de bani românești din acele vremuri. Aceşti bani — foarte rari acum — fuseseră bătuţi în număr restrâns şi purtau chipul domnitorului, lucru ce nu erà îngăduit de *Turci*, întrucât încă atârnam de ei. Apoi, luând ciocanul în mână, prinţul zise: *„Să se ridice acest castel, şi să fie într'o zi leagănul Dinastiei noastre în ţară!"*... şi dădù trei lovituri în temelie. Principesa făcù la fel, în timp ce trupele prezentau arma, muzicile cântau imnul naţional, iar mulţimea nu mai contenià cu uralele.

Timp de doi ani se urmară lucrările cu multă însufleţire. Zidurile clădirilor trecuseră de înnălţimea unui stat de om, când, isbucnì răsboiul din 1877, care aduse Independenţa şi statornicirea temeinică a ţării. Lucrul încetă, luându-se doar măsuri spre a se ferì de stricăciune ceea ce se făcuse până atunci. In sfârşit, în primăvara anului 1879, lucrarea începù cu mai mult avânt sub cerul *României libere*.

Până să se mute în castel, regele şi regina primeau oaspeţii în pavilionul de vânătoare, urmând a locuì tot în mânăstire.

Iată cum descrie poeta-reginù, *Carmen-Sylva*, activitatea desfăşurată în ultimii ani ai construcţiei:

„Italienii lucrau la zidărie, Românii cărau materialele, Ţiganii duceau piatra şi varul, Albanezii şi Grecii ciopleau piatra, Germanii şi Ungurii lucrau la lemnărie. Turcii ardeau cărămida. Se aflau maeştri Polonezi şi vătaşi Cehi. Francezii desemnau. Englezii măsurau. Astfel, la această clădire se întâlneau o sută de costume naţionale deosebite şi se auzeau vorbindu-se patruspreżece limbi; erà un amestec pitoresc şi sgomotos de: oameni, cai şi bivoli. Cât despre rege, el erà întotdeauna pe schelele cele mai înnalte şi conduceà în persoană lucrările..."

După cum vedem, la acest castel fermecat a lucrat aproape întreaga Europă şi, deşì limbile au fost mai amestecate decât la clădirea faimosului turn al *Babel*-ului din *Biblie*, totuşi minunata clădire, subt priceputa călăuzire a răposatului rege, luă

Darul M. S. Regelui Ferdinand I. — A doua zi, după înmormântare, *M. S. Regele Ferdinand I, Noul rege al Românilor, trimise d-lui Ion I. C. Brătianu, Primul ministru al țării, scrisoarea de mai jos:*

Scumpul Meu Președinte al Consiliului,

Poporul român a făcut Regelui Carol I o înmormântare vrednică de marele și mult iubitul său suveran.

Mișcat până în adâncul sufletului Meu de această impunătoare mărturisire a sentimentelor țării, vă rog ca, în numele îndureratei Regine Elisaveta și al Meu, să arătați tuturor, cât de viu suntem mișcați și recunoscători pentru această dragoste, care, singură a putut într-o câtva, alină mâhnirea Noastră.

Urmând pilda ce Mi-a lăsat fericitul într-o veșnică amintire, și dorind și Eu să aduc un prinos de veneraținne memoriei Sale, dăruiesc un fond de un milion lei pentru înființarea la Iași a unui orfelinat cu numele neuitatului Meu unchiu. De asemenea, mai dăruiesc două sute de mii lei în folosul fondului invalizilor armatei.

Vă rog, primiți, Scumpul Meu Președinte al Consiliului, împreună cu recunoștința Mea cea mai adâncă, încredințarea vieii Mele afecțiuni.

București,
3 Octombrie, 1914.

Ferdinand.

Actul săvârșit de M. S. Regele Ferdinand I, ne stă ca o vie dovadă, că regele Carol și-a lăsat un vrednic urmaș la cârma poporului pe care l-a condus cu înțelepciune aproape o jumătate de veac!

---

sfârșit în toamna anului 1883, după zece ani de lucru. In ziua de 7 Octombrie, stil vechi, reședința de vară a suveranilor *României* fu inaugurată cu cinste deosebită. Documentul alcătuit și cetit cu acest prilej are cuprinsul următor:

„Eu, Carol I, domn și rege, cu Elisaveta regina, după o silință neobosită de doi ani, în luptă cu un tărâm nestatornic, străbătut de isvoare, isbutit-am a pune la poalele Bucegiului temelia acestei clădiri în anul mântuirii 1875, iar al domniei noastre, al IX-lea. Zidirea s'a oprit pe timpul războiului pentru neatârnarea României. Intrat-am în această casă a noastră în anul mântuirii 1883, iar al domniei noastre, al XVII-lea; datu-i-am nume „Castelul Peleș."

Acest document, scris pe pergament chiar de regina *Elisaveta*, a fost semnat: de suverani, de mitropolitul țării și de persoanele de frunte, aflate de față la inaugurare. Tot cu acest prilej s'a așezat la intrarea principală a castelului o placă de bronz, pe care se află săpate următoarele versuri, alcătuite de poetul *Vasile Alecsandri:*

„Eu, Carol, și al meu popor,
„Făcut-am într'un gând și dor:
„In timp de luptă-al meu regal,
„In timp de pace-al meu palat!"

In jurul acestui fermecător cuib regesc au răsărit, ca'n povești, sute de clădiri, cari de cari mai frumoase și mai mândre, dând naștere celei mai minunate localități de desfătare a sufletului: *Sinaia!*

Iată dar, că poporul nostru, pe lângă recunoștința pe care-o datorează înțeleptului suveran, care l-a ridicat în cinstea și respectul celorlalte noroade ale pământului, îi mai datorește și întemeierea orașului Sinaia, care n'ar fi ajuns niciodată la înflorirea de astăzi, fără înnălțarea acolo a celei mai frumoase podoabe a pământului românesc: *„Castelul Peleș".*

5. MOARTEA PRIMEI REGINE A ROMÂNIEI

Durerea reginei Elisaveta. — Toată suflarea românească a plâns îndurerată pierderea *regelui Carol I.* Nimeni însă, nu a fost mai nemângâiat de această pierdere ca *regina Elisaveta.* Şi cum nu i-ar fi fost sufletul plin de jale, când tovarăşu-i de grijuri şi bucurii, tovarăşul lângă care-şi petrecuse cei mai frumoşi ani ai vieţii sale, fusese doborît pe neaşteptate de cruda şi neiertătoarea moarte? !...

Patruzecişicinci de ani de căsnicie făcuseră ca legăturile sufleteşti dintre cei doi soţi să fie atât de strânse, încât pierderea unuia era natural să fie cea mai crudă încercare a soartei, pentru celălalt. Cine ar puteà descrie nemărginita jale, revărsată în sufletul bătrânei regine, când şi-a văzut soţul aşezat în locaşul de veci? !...

REGINA ELISAVETA A ROMÂNIEI

Ca o slabă alinare a durerii ce-o copleşise, regina Elisaveta a ţinut ca ultimele zile ale vieţii sale, să le petreacă în apropierea rămăşiţelor pământeşti ale omului cu care împărtăşise amarul şi dulceaţa lumii acesteia. După moartea regelui Carol, ea îşi strămută locuinţa la *Curtea-de-Argeş.* Aci, continuă a-şi închină tot timpul şi avutul său pentru alinarea suferinţelor şi durerilor celor răpuşi de nevoi. Gândul său a fost neîntrerupt îndreptat spre cei năpăstuiţi de soartă. Neavând parte de copii, ea îşi alină durerea de mamă şi soţie nemângâiată, luând subt ocrotirea sa pe toţi cei părăsiţi de noroc. După cum în războiul pentru *Independenţă* fusese *Mama răniţilor,* acum ajunsese *Mama celor oropsiţi.*

Moartea reginei Elisaveta. — *Ziua de 18 Februarie, stil vechi, sau 3 Martie, stil nou, 1916,* fu rânduită de soartă să reverse o

nouă jale în sufletul neamului românesc. In dimineaţa acestei zile, *la ora opt şi jumătate*, moartea nemiloasă curmă viaţa primei regine a poporului românesc. Tovarăşa marelui nostru rege, *Carol-cel-Înţelept*, porni pe urma iubitului său soţ, la un an şi jumătate dela moartea acestuia. Născută la 17/29 Decembrie, 1843, *regina Elisaveta s'a stins din viaţă după şaptezecişidoi de ani şi două luni de vieţuire*. Prin moartea sa, lumea nevoiaşilor şi oropsiţilor soartei a pierdut pe cea mai de seamă binefăcătoare.

Neaşteptata plecare dintre noi a **Mamei răniţilor** a fost întâmpinată cu cea mai vie durere de întreaga suflare românească. Amintirea bunei regine va rămâne deapururea, adânc întipărită în sufletul neamului nostru. Viaţa sa de suverană înţeleaptă, soţie duioasă, mamă fără pereche şi binefăcătoare neasemuită, va fi pildă viitoarelor regine ale pământului.

Prin săvârşirea din viaţă a reginei Elisaveta, s'a pecetluit munca înţeleaptă şi plină de dragoste către neam şi ţară a generaţiei în mijlocul căreia, ea a strălucit ca un luceafăr călăuzitor.

Inmormântarea reginei Elisaveta. — Corpul primei noastre regine a fost înmormântat în ziua de 21 Februarie, stil vechi, sau 6 Martie, stil nou, 1916, la ora cinci după amiază, tot la *mânăstirea Curtea-de-Argeş*, alături de regretatul său soţ, lângă care au fost aduse şi rămăşiţele micei *principese Maria*, unica fică a marilor defuncţi.

Clipele de jale, ale ultimei despărţiri, au fost plânse, la olaltă cu membrii Familiei Regale, de toată suflarea românească. La coborîrea rămăşiţelor pământeşti ale marei regine în mormânt, văzduhul s'a cutremurat de gemetele dureroase ale clopotelor tuturor bisericilor şi mânăstirilor din cuprinsul ţării noastre, cari împrăştiau în nemărginire jalea unui neam întreg, vestind lumii apusul uneia dintre cele mai de seamă regine ale pământului.

Câteva din lucrările reginei Elisaveta. — Prima noastră regină nu a fost numai o suverană bună şi iubitoare faţă de poporul său, ci a fost şi o scriitoare de seamă. Ea a scris : şi'n proză, şi'n versuri. Cele mai multe dintre lucrările sale au fost traduse şi'n româneşte. *Regina Elisaveta* şi-a publicat scrierile, semnându-le cu numele *Carmen-Sylva*. Mare parte dintre aceste scrieri au fost alcătuite în nemţeşte — limba sa maternă —, şi prea puţine : în franţuzeşte şi englezeşte. Dintre lucrările primei noastre regine, cele mai cunoscute la noi, sunt : *Cugetările unei regine* — în franţuzeşte, Paris. 1882; *Poveştile Peleşului* — în nemţeşte, Bonn, 1882; *Printre neacuri* — în nemţeşte, Bonn, 1885; *Astra*, roman — în tovărăşie cu d-na Kremnitz, Bonn, 1886; *Robia Peleşului* — Bonn, 1888; *Meşterul Manole* — Bonn, 1892; *Cuvinte sufleteşti* — Bonn, 1900; *Poveştile unei regine* — Bonn, 1901; *Călătoria pe Dunăre a unei fice a Rinului* — Bucureşti, 1905; şi altele. Pe lângă lucrările în proză, regina Elisaveta are o sumă de lucrări în versuri, dintre cari pomenim : *Poeziile unei regine* — 1897; *Poezii române traduse de Carmen-Sylva* — 1898; *Valuri alinate*, traduse de Coşbuc — 1906; şi altele. Partea cea mai valoroasă a scrierilor sale o alcătuiesc poeziile, cari, odată cu faima numelui său, au dus peste mări şi ţări, şi faima neamului nostru !

INTEMEIETORUL UNITĂȚII NAȚIONALE A TUTUROR ROMÂNILOR

M. S. REGELE FERDINAND I CEL LOIAL[1])

1. PÂNĂ LA RĂSBOIUL PENTRU UNITATEA NAȚIONALĂ

Alegerea principelui moștenitor al tronului. — Trecuseră aproape douăzeci de ani dela căsătoria *regelui Carol I.* Singurul vlăstar al acestei căsătorii, *domnița Maria,* se prăpădise. Dumnezeu nu mai dăruì căsnicia domnitorului nostru cu alți copii. Pentru statornicirea Dinastiei, el se hotărî să-și aleagă ca Moștenitor al Tronului tot un vlăstar din Familia sa. Fratele său cel mai mare — *Principele Leopold de Hohenzollern* —, precum și primul fiu al acestuia : au renunțat la tron. Regele Carol rândui ca Moștenitor prezumtiv al Coroanei române pe **A. S. R. Principele Ferdinand,** al doilea fiu al Principelui Leopold. *Născut la 11/24 August, 1865, avea vârsta de 15 ani la 9/21 Noembrie, 1880, când fu numit Moștenitor al Tronului.* Intreg poporul a primit cu nemărginită bucurie această alegere, căci printr'însa se întăreà Dinastia și se asigură viitorul mult încercatului nostru neam. Tânărul Principe veni în țară la 1889 și, de atunci, a rămas statornic legat de pământul nouei Sale patrii.

Căsătoria Principelui Ferdinand. — *La 29 Decembrie, stil vechi, 1892, sau 11 Ianuarie, stil nou, 1893, A. S. R. Principele Ferdinand se căsătorì cu* **A. S. R. Principesa Maria de Edimburg,** din familia domnitoare a *Angliei. Cununia religioasă avù loc în capela castelului Sigmaringen din Germania. Născută la 16/29 Octombrie, 1875, Principesa aveà vârsta de 17 ani, când s'a căsătorit.*

Dumnezeu a binecuvântat această căsătorie cu șase copii : trei băeți și trei fete. Dintre aceștia trăiesc cinci copii.

Cel mai mare este **A. S. R. Principele Carol,** *Moștenitorul prezumtiv al Coroanei României, născut la 3/16 Octombrie, 1893, în castelul Peleș. Apoi vin :* **M. S. Regina Elisabeta a Greciei,** *născută la 29 Septembrie, stil vechi, sau 12 Octombrie, stil nou, 1894, tot în castelul Peleș — căsătorită cu* **M. S. Regele George al Greciei,** *la 27 Februarie, 1921;* **M. S. Regina Marioara a Jugoslaviei,** *născută la 27 Decembrie, stil vechi, 1899, sau 9 Ianuarie, stil nou, 1900,*

---

[1]). *Loial* înseamnă : *cinstit, drept, de bunăcredință* — însușiri recunoscute M. S. Regelui chiar de aliații României.

la Coburg—căsătorită cu **M. S. Regele Alexandru al Jugoslaviei,** *la 8 Iunie, 1922;* **A. S. R. Principele Nicolae-Ferdinand,** *născut la 5/18 August, 1903, în castelul Pelişor;* **A. S. R. Principesa Ileana,** *născută la 23 Decembrie, stil vechi, 1908, sau 5 Ianuarie, stil nou, 1909, tot la Pelişor. Al şaselea copil a fost* **Principele Mircea,** *care s'a născut la 21 Decembrie, stil vechi, 1912, sau 3 Ianuarie, stil nou, 1913, în Bucureşti, şi a încetat din viaţă la 20 Octombrie, stil vechi 1916, în vârstă de aproape patru ani. Corpul său a fost înmormântat la Cotroceni, în Bucureşti.*

Toţi principii României au fost botezaţi în religia poporului nostru.

Urcarea M. S. Regelui Ferdinand I pe tronul României.— *Când muri regele Carol, A. S. R. Principele Ferdinand avea vârsta de 49 ani. In ziua de 28 Septembrie, stil vechi, sau 11 Octombrie, stil nou, 1914, El luă în stăpânire sceptrul părăsit de înţeleptul şi viteazul Său înnaintaş.*

Primul act săvârşit după urcarea Sa pe tronul României, fu depunerea jurământului de credinţă către ţară. **„Jur: de a păzi constituţiunea şi legile poporului român, de a menţine drepturile lui naţionale şi întregitatea teritoriului!"** : acestea au fost cuvintele cari au răsunat tainic sub bolta Camerii, unde se găseau adunaţi reprezentanţii poporului.

Puţine au fost vorbele jurământului; dar mare şi grea, răspunderea Celui ce-şi legă soarta şi viitorul Său, de soarta şi viitorul unui neam întreg. Ele au pecetluit pentru veciu unirea desăvârşită dintre Dinastie şi popor.

Cuvântul M. S. Regelui Ferdinand I către aleşii naţiunii.— Cuvântarea rostită de *M. S. Regele Ferdinand I* după semnarea jurământului va rămâne deapururea sădită în sufletul neamului nostru!

In faţa reprezentanţilor naţiunii, adunaţi la această mare sărbătoare, Cel de-al doilea rege al României a spus:

„Chemat prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, a fi urmaşul Marelui Întemeietor al Regatului, care Mi-a lăsat ca sfântă moştenire simţimântul de iubire şi credinţă al unui întreg popor, găsesc în dragostea Mea pentru neam, puterea de a păşi fără şovăire spre îndeplinirea marei, dar grelei Mele sarcini!"

„Pilda aceluia pe care îl plângem cu toţii ca pe un părinte, şi convingerea că numai printr'o neîncetată propăşire se poate asigură viaţa trainică a unui popor, Imi vor fi călăuză în sforţările Mele, spre a-Mi jertfi întreaga muncă a vieţii pentru desvoltarea puterilor acestui stat!"

„In îndeplinirea acestei înnalte datorii, pe care o îmbrăţişez cu neclintită credinţă şi nestrămutată dragoste, stă cea mai dulce mulţumire ce o pot dobândi. Printr'însa, aduc cel mai mare prinos de recunoştinţă Aceluia a cărui amintire e cea mai scumpă legătură între ţară şi Casa Mea!"

„In rodnica domnie, care face mândria Istoriei noastre, primul rege al României a găsit cel mai puternic sprijin în unirea tuturor Românilor în jurul Tronului, oridecâteori împrejurări mari impuneau această datorie!"

Cununia A. S. R. Principelui Ferdinand al României cu A. S. R. Principesa Maria de Edimburg.

29 DECEMBRIE, 1892.
(11 IANUARIE, 1893)

Cununia religioasă a A. S. R. Principelui Ferdinand cu A. S. R. Principesa Maria, a avut loc în ziua de 29 Decembrie, 1892, sau 11 Ianuarie, stil nou, 1893, la castelul Sigmaringen din Germania. Prin această căsătorie, Dinastia României intră în cele mai strânse legături de rudenie cu Casa domnitoare a puternicului regat englez.

M. S. REGINA MARIA A ROMÂNIEI

M. S. REGELE FERDINAND I CEL LOIAL

„Sunt sigur că, însufleţiţi de acelaş înnalt patriotism, Românii vor şti şi în viitor, să dea Tronului şi Ţării, unirea în cugetare şi în acţiune, care este singura chezăşie a unei sănătoase propăşiri naţionale!"

„Dumnezeu, *care—după atâtea grele încercări—a binecuvântat munca acelora cari s'au devotat binelui acestui neam, nu va lăsà să scadă ceeace cu atâta trudă s'a clădit; şi* **va ocroti,** *cu dragoste pentru acest popor,* **munca fără preget ce sunt hotărît—ca bun Român şi Rege — să închin iubitei Mele Ţări!"**

Cele dintâi grijuri ale domniei. — *Imprejurările în cari M. S. Regele Ferdinand I a luat cârma ţării, au fost cum nu se poate mai grele.* Intregul neam îşi aveà privirile aţintite asupra primelor acte de domnie ce va săvârşi Noul Cârmuitor al Românilor.

In timpul scurs dela suirea Sa pe tron şi până astăzi, ne-a dovedit că a veghiat cu nestrămutată hotărîre la împlinirea visului de veacuri al neamului nostru, precum şi la întărirea *„Unirii"*, săvârşită sub fericita Sa domnie.

Cu o grijă de bun părinte şi cu o înţelepciune de vrednic cârmuitor, a isbutit să păstreze neatinse forţele ţării pentru clipa cea mare, când neamul întreg a fost chemat să-şi spună cuvântul său hotărîtor în cel mai crâncen războiu al omenirii.

Tovarăşa M. S. Regelui Ferdinand I. — In aceste vremuri de grozave frământări şi chinuitoare grijuri, Dumnezeu a voit ca alături de *M. S. Regele Ferdinand* să se afle : cea mai duioasă soţie, cea mai bună mamă, cea mai desăvârşită regină.

M. S. Regina Maria, cu alesele Sale însuşiri sufleteşti, s'a dovedit ca vrednică regină a unui popor menit să urce culmile cele mai înnalte, hărăzite de Dumnezeu neamurilor celor alese ale pământului. *Ea însăşi artistă, încurajează şi ajută pe cei ce şi-au închinat viaţa, artelor. Scriitoare de seamă, dă regescul Său sprijin literaţilor aleşi ai ţării. Cea mai mare parte din timpul şi avutul Său personal, le-a închinat operelor de binefacere.*

In războiul pentru întregirea neamului, şi-a pus în serviciul poporului Său toată iubirea de care e 'n stare un suflet ales, toată puterea Sa de muncă. *Cu jertfa sănătăţii, mergând chiar până la sacrificiul vieţii Sale, a stat ca o* **Mamă mângâietoare,** *în mijlocul răniţilor şi bolnavilor, alinându-le durerile, mângâindu-i şi îmbărbătându-i. A mers până acolo cu înfruntarea pericolului, încât a dus cuvântul Său alinător până în tranşeele războinicilor.*

Poporul românesc îşi adoră regina şi se mândreşte că Regele său are o soţie : aşa de bună, aşa de înţeleaptă şi cu atâta dragoste către supuşii Săi.

2. RĂSBOIUL ROMÂNIEI PENTRU UNITATEA NAŢIONALĂ

Cele două tabere vrăjmaşe. — Nici un an nu trecuse dela sfârşitul războiului balcanic, şi un nou măcel, şi mai groaznic, se încinse între popoarele *Europei.*

Toată zăzănia a pornit dela omorîrea de către nişte *Sârbi*, a moştenitorului tronului austriac şi a soţiei sale.

Ziua de *28 Iulie, stil nou, 1914*, fu rânduită de soartă să însemne începutul turburării minţilor şi sfârşitul liniştii omenirii. In această zi, ca să se răsbune, *Austriacii* au pornit cu război împotriva *Sârbilor*. *Ruşii* luară apărarea Sârbilor, iar *Germanii* se întovărăşiră cu Austriacii. Ei porniră cu urgie împotriva *Rusiei* şi a *Franţei*. In orbirea lor, ca să ajungă mai degrab în Franţa, trecură prin ţara *Belgienilor*, pe unde făcură mari jafuri şi stricăciuni. *Englezii* luară partea Belgienilor. De partea Englezilor trecură şi *Japonezii*. Alături de Sârbi mai luptau şi *Muntenegrenii*. Pretutindeni domnea urgia războiului.

Prin Octombrie, 1914, trecură de partea Germanilor, şi *Turcii*.

La 24 Mai, stil nou, 1915, *Italienii* trecură în tabăra franceză, pornind război contra Austriacilor; iar Germanii căpătară ca tovarăşi de război pe *Bulgari*.

Lupte crâncene se dădură pretutindeni, cu isbânzi: când de-o parte, când de cealaltă.

Pregătiri de războiu. — Mai bine de doi ani se strecuraseră dela începutul marelui războiu european. In câteva rânduri, *Românii*, fură ispitiţi să intre şi ei în hora morţii. Intrarea în război a *Italienilor* alături de *Franţa*, pentru liberarea fraţilor lor, supuşi *Austriei*, fu un imbold şi mai puternic pentru noi, Românii, să pornim lupta de desrobire a fraţilor din *Ardeal* şi *Bucovina*.

Armata română, oţelită încă din 1913, pregătită neîncetat dela 1914 încoa, aşteptă cu nerăbdare porunca regelui său, spre a porni să-şi facă datoria.

Primele isbânzi. — *Europa* intrase în al doilea an de războiu. Lupte istovitoare storceau vlaga popoarelor ce se războiau între ele. Amândouă taberile vrăjmaşe de luptători nădăjduiau că *Românii* vor trece de partea lor.

Guvernul ţării noastre, în frunte cu d. *Ion I. C. Brătianu*, socotind c'a sosit ceasul ca şi noi să păşim pe calea înfăptuirii idealului naţional, hotărî ca suflarea românească să treacă în tabăra franceză, unde bătea sufletul latinităţii, *acolo unde luptau cot la cot: Francezii, Englezii, Italienii, Belgienii, şi ceilalţi aliaţi, pentru dreptatea şi libertatea popoarelor.*

In noaptea dintre 14 şi 15 August, stil vechi, — 27 spre 28 August, stil nou, — 1916, dorobanţii noştri sfărâmară graniţele dintre fraţi şi păşiră să libereze poporul şi pământul Ardealului de substăpânirea ungurească [1]).

Noi declaraserăm războiu numai *Austriacilor* şi *Ungurilor*. La *28 August, stil nou*, am fost vestiţi însă, de *Germani*, că pornesc şi ei război împotriva noastră. *Turcii*, de asemenea ne-au declarat războiu la *29 August, stil nou*; iar *Bulgarii*, la *2 Septembrie, stil nou*, acelaş an.

---

[1]). Vezi proclamaţia M. S. Regelui către popor şi oştire cu prilejul intrării noastre în război, la descrierea *Arcului de triumf* din această lucrare.

Planul de ajutorare al Aliaţilor. — Se hotărîse ca, odată cu intrarea noastră în războiu, *Ruşii* să pornească din *Bucovina* luptă crâncenă împotriva *Austriacilor*, iar *Francezii* şi *Englezii* să pornească dela *Salonic*—din *Grecia*—cu toată puterea, împotriva *Bulgarilor*, ca să ajungă la *Dunăre*. Aceste hotărîri n'au putut fi aduse la îndeplinire, aşa că *Românii* au rămas singuri în faţa vrăjmaşilor.

Dela început, Ruşii au dovedit rea credinţă, căci toate ajutoarele de trupe şi muniţii, făgăduite Românilor, soseau cu mari întârzieri sau nu mai soseau deloc. Datorită acestui fapt, Românii au pierdut *Dobrogea*, şi—odată cu ea—toate roadele victoriei din Ardeal, în inima căruia înfipseseră stindardul libertăţii. Ruşii se mai legaseră că ne vor ajutà cu oaste, ca să ţinem piept atacurilor ce ar puteà venì din partea Bulgarilor. Un slab ajutor rusesc ne-a sosit

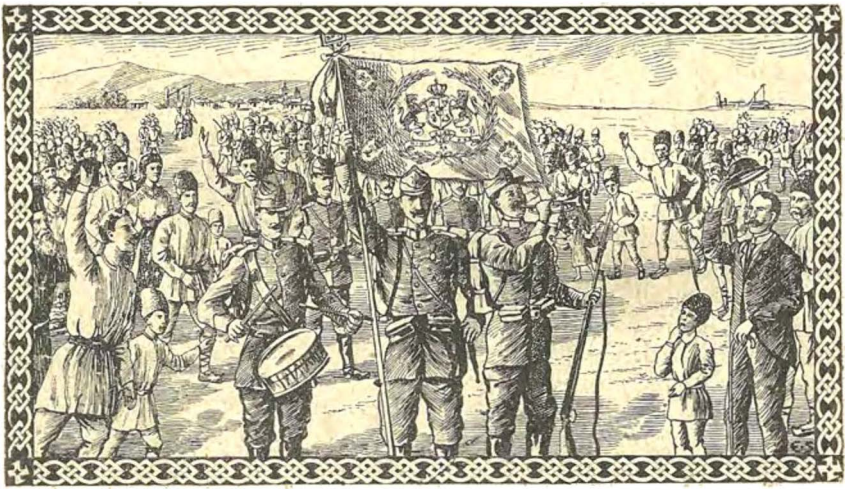

CHEMAREA LA ARME A SUFLĂRII ROMÂNEŞTI

abia după ce Românii pierduseră : *Turtucaia*, *Bazargicul şi Silistra*—pentru apărarea cărora au căzut cei mai aleşi viteji ai ţării—, şi când aproape jumătate din Dobrogea fusese cotropită de vrăjmaşi.

Luptele dela Turtucaia au scos la ivială apucăturile neomenoase ale vecinilor noştri dela miazăzi. Populaţia civilă bulgărească a schingiuit în chipul cel mai sălbatec pe răniţii şi prizonierii români ; iar autorităţile militare şi civile au dovedit cea mai nevrednică înjosire sufletească în purtarea lor neomenoasă faţă cu prinşii de războiu. Suferinţele şi chinurile la cari au fost supuşi prizonierii români din Bulgaria, întrec orice închipuire.

Apărarea hotarelor ţării. — Atacarea *Dobrogei* de către *Bulgari* opri înnaintarea oştilor române în *Ardeal*, întrucât, parte din trupe au fost trimise ca să stăvilească năvala bulgară.

Isbânda Bulgarilor s'a datorit în cea mai mare parte trupelor şi muniţiilor germane, căci vitejia lor ne era cunoscută încă din 1913.

Odată cu lovitura din *Bulgaria*, dată sub conducerea *generalului german Mackensen*, valul vrăjmaş porni şi dinspre *Ardeal*, condus de *generalul Falkenhayn*. Oştile române, sub conducerea d-lor generali : *Averescu* şi *Presan*, s'au ţinut vitejeşte în calea duşmanului. Puhoiul vrăjmaş fiind mai numeros, a silit pe *Români*, să se retragă spre vechile hotare ale ţării, aşteptând să le vie ajutoare dela *Ruşi*.

Aproape două luni de zile, duşmanii au încercat să străpungă zidul *Carpaţilor*, însă se isbeau de piepturile de oţel ale ostaşilor români. Vitejia românească înspăimântase pe vrăjmaşi. Mormanele de leşuri şi valurile de sânge, curs pe culmile şi prin văile Carpaţilor, au arătat duşmanului cum ştie Românul, să-şi apere vatra strămoşească. *La Jiu, la Argeş, la Dragoslave, la Tabla-Buţii, la Oituz : valuri, valuri de vrăjmaşi s'au topit de jarul vitejiei româneşti.*

Ajutorul rusesc. — In acest timp, *Ruşii*, cari urmau să ne vină într'ajutor, *intrau în ţară pe la Ungheni şi ieşiau pe la Reni, fără a mai sosi pe frontul de luptă*, căci ei aveau tot interesul, ca noi să ieşim învinşi, întrucât *se şi înţeleseseră cu vrăjmaşii, să ne împartă ţara, când : Ungurilor, Oltenia şi Muntenia ; Bulgarilor, Dobrogea ; iar ei oprind Moldova.*

Ca să înspăimânte pe *Români*, numeroşi aviatori germani veneau cu aeroplanele şi aruncau bombe ucigătoare asupra cetăţenilor paşnici ai *Bucureştilor*, doar că ne va sili să cerem pace. *Oraşul Bucureşti însă, a îndurat cu răbdare toate atacurile vrăjmaşului sălbatec, pentru care fapt, a fost decorat de Francezi cu Crucea de războiu.*

După numeroase încercări de a pătrunde în câmpiile Munteniei, *Germanii*—cu sacrificiul unei întregi divizii bavareze—isbutiră să străpungă frontul românesc pe *valea Jiului*, unde luptară la olaltă cu soldaţii români : şi bătrânii, şi copiii, şi femeile. Tânăra fecioară, *Ecaterina Teodoroiu*, a dat aci dovadă de o îndrăsneală şi un curaj fără seamăn.

Luptele pentru apărarea Bucureştilor. — Revărsându-se pe *valea Jiului*, vrăjmaşii puseră stăpânire pe *Craiova ;* iar de aci, trecând *Oltul*, se întâlniră cu oştile lui *Mackenzen*, cari isbutiseră să treacă *Dunărea* pe la *Zimnicea*, întovărăşite de bandele de *Bulgari* şi *Turci*, pornite pe omoruri şi jaf. Ţinta duşmanului era cucerirea *Bucureştilor*.

In aceste vremuri de restrişte, *Românii* nu aveau alt sprijin decât sfatul trimişilor francezi—în frunte cu *generalul Berthelot*—, cari-şi puneau—alături de comandanţii noştri de frunte — tot sufletul şi priceperea, pentru pregătirea planurilor de războiu.

Pe când oştile române se luptau cu desnădejdie la *Călugăreni*, pe *văile Neajlovului* şi *Argeşului*, spre a opri înnaintarea vrăjmaşului, *Ruşii* stăteau la spatele Bucureştilor, fără a ne sări într'ajutor, aşteptând, par'că, îngenuncherea noastră. In acelaş timp, puţinele trupe ruseşti, cari mai rămăseseră în *Dobrogea*, se retraseră peste Dunăre, lăsând în faţa duşmanului oastea română, ajutată doar de o divizie sârbească, luptând frăţeşte pentru ţările şi cinstea popoarelor lor.

Dacă planurile de luptă n'ar fi căzut în mâinile vrăjmaşului, isbânda ar fi fost a noastră. Vitejia românească a îngrozit pe duşman, cu atât mai mult, cu cât nu ne puteam lăudă : nici cu armele, nici cu muniţiile pe cari le aveam. Toate jertfele, tot sângele vărsat cu îmbelşugare pe câmpul de luptă : n'au putut înlătură ocuparea Bucureştilor. *Aceste jertfe însă, au înlesnit Francezilor marea isbândă dela Verdun, întru cât am silit pe Germani, să aducă împotriva noastră mare parte din trupele lor, trimise în contra aliaţilor noştri din Apus.*

In ziua de 23 Noembrie, stil vechi — 6 Decembrie, stil nou, 1916—, trupele vrăjmaşe păşeau trufaşe pe caldarâmul Capitalei, pe care, cu doi ani mai târziu, aveau s'o părăsească umiliţi.

Retragerea în Moldova.— Văzând că nu e nădăjdie să primim nici un ajutor de nicăieri, oştile româneşti fură nevoite să se retragă spre *Moldova*, luptând : cu duşmânul, cu lipsurile şi cu nevoile revărsate, ca o încercare dumnezeiască, peste mult truditul nostru popor.

In cursul retragerii, *Ruşii* au făcut mare jaf pe unde au trecut. După cucerirea *Focşanilor*—8 Ianuarie, stil nou, 1917—, vrăjmaşul şi-a contenit înnaintarea, lăsând neocupată numai partea păstrată *Ruşilor: Moldova.*

Refacerea oştirii române. — *Românii* nu desnădăjduiră. Deşi văzuseră cât temei puteau pune pe oastea rusească, totuşi, în dorul de a-şi revedeà ţara reîntregită, călăuziţi de trimişii *Franţei* şi ai *Angliei*, începură refacerea oştirii, căreia îi sosiră arme şi muniţiuni noui, venite din ţările aliate. O sete mare de desrobire, de libertate, însufleţeà pe Românii înghesuiţi în hotarele Moldovei. Un dor nestăpânit, de căminele şi familiile părăsite în ghiarele duşmanului, îndemnà pe fiecare la luptă : pe viaţă şi pe moarte.

La *Iaşi*, am trăit cea mai duioasă zi de *„Zece Mai"* din viaţa mea, privind oştirea ţării, reînviată, defilând în 1917 pe platoul dela *Şorogari. După ce—în sunetul fanfarelor—M. S. Regele şi generalul Berthelot au distins cu decoraţii pe cei ce şi-au făcut datoria pe front, un copilaş ca de 10 ani, suit pe o masă, a spus cu atâta însufleţire poezia „Furtuna" a lui Zaharia Bârsan, încât mişcările şi tonul vorbirii făceau să străbată simţirea micului Românaş, chiar şi în sufletele celor ce nu-i pricepeau graiul. Ofiţerii : francezi, englezi, ruşi şi japonezi, îl ascultau înmărmuriţi.* Apoi, în pas măsurat, cu pieptul înnainte, cu fiorii mândriei în suflet şi cu strălucirea isbândei de mâine în priviri : au defilat în rânduri strânse, *vitejii diviziei a XI-a, cari au luptat cu bărbăţie: la Jiu, la Olt, la Turtucaia şi în jurul Bucureştilor.* In urmă apărură călăuşarii cu îmbrăcămintea lor naţională, ducându-ne cu mintea spre *Oltenia* subjugată şi spre *Bucureştii* robiţi. Fiorii nădejdiei în sosirea unor zile mai bune prinseră a străbate sufletele celor de faţă, când uriaşul cor de soldaţi, al diviziei mult încercate, spintecă văzduhul în sunetul fanfarelor, cântând vitejescul îndemn de luptă : *„La arme!"* Lacrimi de speranţă udau ochii tuturor celor de faţă : *dela Rege şi Regină până la cel mai umil privitor.* Văzusem cum boalele şi lipsurile răpuseseră foarte mulţi viteji ; cunoşteam sufletele pline de îndoială ale multora în reînvierea oştirii noastre :

acum însă, simţeam renăscându-se în mine încrederea în viitor! Această încredere au dovedit-o ostaşii noştri cu prisosinţă în luptele dela : *Oituz, Caşin, Mărăşti şi Mărăşeşti,* sub conducerea generalilor noştri cei mai de seamă : *Averescu, Cristescu şi Grigorescu.*

Infrângerea oştilor germane pe Trotuş şi Siret. — Lunile Iulie şi August, 1917, au fost lunile de grele încercări ale oştirii româneşti. Începând dela 10 Iulie, stil vechi, zile dearândul, soldaţii români au ţinut piept necurmat valului vrăjmaş, hotărît cu orice chip să străpungă frontul depe *Trotuş* şi *Siret,* şi să pună stăpânire şi pe *Moldova.* Lepădându-şi : raniţele, căşcile şi hainele, şi ofiţerii, şi soldaţii, s'au năpustit numai în cămăşi asupra vrăjmaşului, lovind cu patul puşcii la mir pe cei ce cutezau să le stea în cale.

LA MĂRĂŞTI: ÎN LUPTĂ CU VRĂJMAŞUL...

Luptele dela : *Mărăşeşti, Mărăşti, Caşin şi Oituz* vor fi pentru urmaşi mărturie veşnică a vitejiei româneşti. Însăşi vrăjmaşii au recunoscut că soldaţii români sunt cei mai buni ostaşi din *Europa.*

Avântul oştirii noastre a fost zădărnicit însă, de trădarea *Ruşilor,* a căror ţară, în urma detronării *ţarului Nicolae,* se prefăcuse în republică, dar o republică în care porunceau toţi şi n'ascultă nimeni. Sătui de războiu, ei aruncară armele şi părăsiră frontul, pornind cu toţii încotro-i duceau picioarele.

Basarabenii se folosiră de rătăcirea abătută peste împărăţia rusească şi se rupseră dela Rusia, declarându-se independenţi.

Realipirea Basarabiei. Pacea dela Bucureşti. — Orice nădejdie de a mai scoate pe vrăjmaşi din ţară cu armele, păreà zadarnică.

Gândul mai tuturor era îndreptat spre o pace cât mai puțin împovărătoare. *In această stare plină de amărăciune, hotărîrea fraților Basarabeni, luată la 27 Martie, stil vechi,—9 Aprilie, stil nou—, 1918, de a se alipi pentru veșnicie la regatul României, hotărîre întărită de Sfatul țării, în frunte cu d-nii: Halipa, Inculeț, Ciuhureanu, și alți Români de seamă, revărsă în sufletele noastre o mare alinare.*

Rămași fără nici o legătură cu aliații lor—întrucât *Rușii și Ucrainienii* încheiaseră pace deosebită cu *Germanii* la *Brest-Litovsk*—, Românii fură nevoiți să cadă și ei la înțelegere cu vrăjmașii. Târgul păcii fu început la *București* de un guvern în frunte cu *d-l general Averescu*, și urmat mai apoi de alt guvern, condus de răposatul *Alexandru Marghiloman.*

Tratatul de pace dela București a fost o umilire pentru noi, dar și o rușine pentru cei ce ni l-au impus— rușine care s'a resfrânt mai apoi asupra lor. Prin acest tratat, pe lângă alte îndatoriri împovărătoare, ni se luă *Dobrogea*, spre a fi dată *Bulgarilor*, precum și mai tot *lanțul Carpaților cu trecătorile*, spre a fi date *Ungurilor.*

Infrângerea Germaniei și a aliaților săi.—Cu toate neajunsurile revărsate peste noi la începutul său, totuși, *anul 1918 a fost pentru Români un an norocos.* Din prăpastia desnădejdiei, el ne-a ridicat pe culmile celei mai neasemuite mulțumiri. Puterile centrale, deși păreau că sunt în stare să ție piept tuturor popoarelor cu cari se războiau, totuși se apropiau de sleire. Semnalul slăbiciunii îl dădură *Bulgarii* cari, subt apăsarea oștilor conduse de *generalul Franchet D'Esperey*, se văzură învinși la 15/28 Septembrie; iar la 16/29 ale aceleiași luni, fură siliți să încheie armistițiu.

In acelaș timp, *generalul Foch* sdrobi ultima încercare germană de a cuceri *Parisul* și porni o luptă stăruitoare de nimicire a celor ce vroiseră să îngenuncheze lumea. Amenințați să fie aruncați peste *Rin* și urmăriți până la *Berlin*, *Germanii* fură nevoiți să încheie și ei armistițiu. De asemenea, și *Austriacii, și Ungurii, și Turcii*: se plecară sub greutatea victoriei aliaților și lepădară armele.

Germania, Austria, Ungaria și Bulgaria: căzură pradă revoluției. Popoarele acestor țări isgoniră dela domnie pe cei ce le târîseră pe făgașul pierzării.

Chemată iarăș la luptă de către aliați săi, *România* puse din nou mâna pe arme, spre a scoate pe vrăjmași din țară.

O parte a trupelor române pătrunse în *Bucovina* spre a împiedecă jafurile și omorurile săvârșite de bandele austriace și rusești; iar grosul armatei noastre, sub conducerea *d-lui general Moșoiu*, comandantul diviziei a 7-a, străbătu iarăși trecătorile *Carpaților*, curățind pământul *Ardealului* de oștile vrăjmașilor.

Proclamația dată de liberatori către *Românii Ardeleni*, între altele spunea:

„Români,

„Cu noi aducem libertatea, iar dreptatea este scrisă pe steagurile noastre!“

„Din ordinul Majestății Sale Regelui Ferdinand I, a Celui mai viteaz și mai înțelept dintre regi, trecem hotarele nedrepte, cari ne-au

despărțit zece veacuri. Ștergând amintirea timpurilor de durere și umilință, vă întindem mâna de frate, spre a întări legătura care de acum nu trebuie să se mai desfacă și nu se va mai desface!"

Sub pavăza oștirii române, cei peste o sută de mii de țărani strânși la *Alba-Iulia*, în frunte cu consiliul dirigent prezidat de d-l *Iuliu Maniu*, putură să hotărască, nestânjeniți de nimeni, soarta viitoare a cuprinsului românesc dintre *Tisa* și *Carpați*.

3. DESĂVÂRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNILOR

Alipirea Bucovinei și Ardealului la patria-mamă. — In acest timp, *Sfatul național al Bucovinei, sub conducerea patriotică: a răposatului Iancu Flondor, a domnului Nistor și a altor fruntași bucovineni, hotărî la 15/28 Noembrie, 1918, unirea acestui pământ moldovenesc cu România.*

La 18 Noembrie, stil vechi,—1 Decembrie, stil nou—, același an, Marele Sfat al Românilor din: Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, sub călăuzirea românească a d-lor: Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voivod, Vasile Goldiș, Aurel Vlad, Ștefan Pop, Octavian Goja, Bontescu, Boilă, Suciu, Aurel Lazăr, Branișce, Vasile Lucaci, Hațiegan, Flueraș, Jumanca, și a altor Români de seamă, hotărî la Alba-Iulia alipirea de veci a acestor ținuturi, la regatul României.

Reîntoarcerea Suveranilor români în Capitală. — După doi ani de pribegie, Domnul țării reintră în București, în sunetul fanfarelor biruitoare, în uralele mulțimii care venise să-L întâmpine cu lacrămi de nesfârșită bucurie. Reîntoarcerea : Suveranilor noștri, a armatei și a iubiților noștri aliați, în ziua de 1 Decembrie, stil nou, 1918, în Capitala țării, a fost cea mai mare sărbătoare pe care a trăit-o poporul bucureștean.

In ziua de 12 Decembrie, stil nou, o delegație alcătuită din d-nii : *Goldiș, Vaida-Voivod, Mihail Popovici, Caius Brediceanu* și episcopii : *dr. Miron Cristea* — actualul nostru patriarh — și *dr. Iuliu Hossu*, veni la București spre a aduce la cunoștința M. S. Regelui, **alipirea Ardealului la România.**

Astfel, anul 1918 fu anul unității naționale a tuturor Românilor.

Sfârșitul războiului european. — *La 8 Ianuarie, stil nou, 1919*, deschizându-se conferința păcii la *Versailles*, lângă *Paris, d. Ion I. C. Brătianu*, venit iarăș la cârma țării ca șef al guvernului, *a fost însărcinat să reprezinte România la tratativele de pace.*

Cu prilejul tratărilor s'a dovedit odată mai mult, că cei mari, când e vorba de interesele lor, nesocotesc drepturile celor mici. Delegații noștri întâmpinară mari greutăți, mai ales din partea *Americanilor*, cari susțineau pe *Sârbi* împotriva noastră.

Deși tratatul încheiat cu *Germania* știrbea multe din drepturile Românilor, totuși, delegația română l-a semnat odată cu ceilalți aliați în ziua de *28 Iunie, stil nou, 1919.*

Prin tratatul cu Austro-Ungaria însă, pe lângă alte îndatoriri nedrepte, ni se răpia în folosul Jugo-Slaviei aproape jumătate din Banat, fapt ce-a hotărît pe d. Brătianu, să refuze semnarea acestui tratat.

BUSTUL M. S. REGELUI FERDINAND I, DIN ORADIA-MARE

Reîntors în țară, se retrase dela putere; iar în locu-i veni la cârma statului, un guvern condus de d-l *Al. Vaida-Voivod*, care semnă la *8 Decembrie, stil nou, 1919*, pacea cu Austro-Ungaria, *asigurând totdeodată și recunoașterea de către aliați a realipirii Ba-*

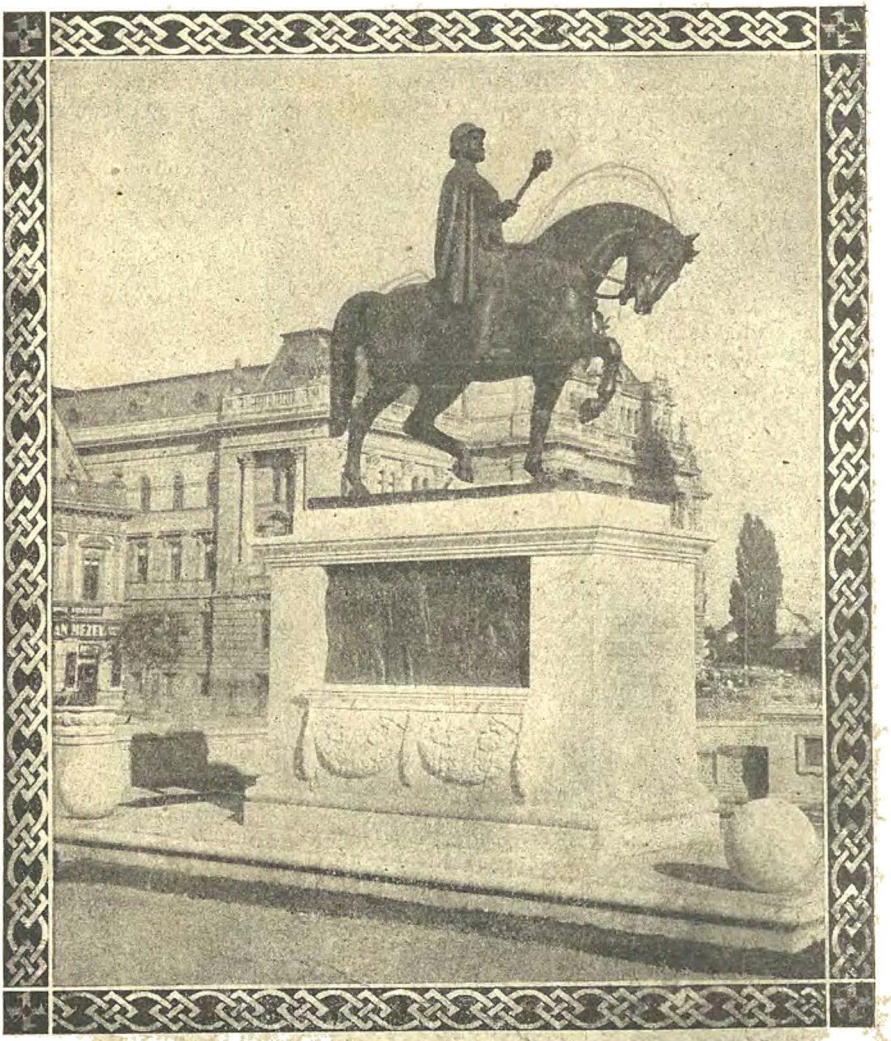

STATUIA M. S. REGELUI FERDINAND I, DIN ORADIA-MARE

sarabiei la țara noastră, recunoaștere consfințită de marile puteri europene, la Paris, în ziua de 28 Octombrie, stil nou, 1920. La *23 Septembrie, stil nou, 1919*, a fost semnat la *Neuilly*, în *Franța*, și tratatul cu *Bulgaria*.

Înnăbușirea revoluției ungare. — In această vreme, revoluția

STATUIA M. S. REGINA MARIA, DIN ORADIA-MARE

din *Ungaria* luase o întindere neașteptată. Bolșevicii unguri puseseră mâna pe conducerea țării.

Nouii cârmuitori crezură că pot recuceri din mâinile *Românilor* ţinuturile noui alipite la ţara noastră. Ei ne atacară. In preajma zilelor Invierii Domnului, anul Mântuirii 1919, oştile române din *Ardeal*, sub comanda d-lui general *Moşoiu*, nu numai că opriră pe Unguri în loc, dar pătrunseră în cuprinsul Ungariei. In seara zilei de 3 August 1919, brigada a 4-a de roşiori intră în *Buda-Pesta* — capitala ţării. Steagul românesc flutură deasupra fostului palat regal. După potolirea rătăcirii ce stăpâneà minţile ungureşti şi după înnăbuşirea revoluţiei, oştile române se retraseră în ţară.

La 4 Iunie, 1920, fu semnată şi pacea cu Ungaria, tot la Versailles.

Ca pecetluire a stăpânirii româneşti asupra pământului ardelenesc, *Românii* au ridicat la *Oradia-Mare* chipurile în bronz ale *M.M. L.L. Regelui Ferdinand I şi Regina Maria*, stăpânitorii *României* de astăzi, stând de strajă în apropierea graniţei dincotro ne pândeşte ochiul vrăjmaş al celor ce duc dorul frumoaselor şi bogatelor ţinuturi ale *Ardealului*.

Primul semn al stăpânirii noastre asupra cuprinsului românesc dintre *Carpaţi* şi *Tisa* a fost ridicarea bustului M. S. Regelui Ferdinand I în grădina cazărmii *„Regele Ferdinand"*, în locul bustului împăratului *Francisc-Iosif*. Al doilea semn al statorniciei noastre stăpâniri peste tot pământul locuit de Români a fost ridicarea măreţei statui, înfăţişând pe M. S. Regele călare — statue aşezată în piaţa oraşului Oradia-Mare, unde fusese mai înnainte aşezată statuia regelui *Ladislau al Ungariei*. Tot în acest oraş a fost ridicată şi statuia *M. S. Regina Maria*, în piaţa teatrului ce poartă numele primei Suverane a României întregite [1]).

E de datoria tuturor Românilor, să nu uite nici pe întemeietorul regatului, pe cel ce-a aşezat temelia României de astăzi, pe **Carol I cel Înţelept.** *In curând se împlinesc unsprezece ani dela moartea sa şi piaţa din faţa palatului regal din Bucureşti — unde se zice că s'ar fi plănuit să i se ridice monumentul amintirii al vredniciei sale — stă încă goală. Să dăm puţin la o parte vălul materialismului şi să lăsăm urmaşilor noştri dovezi că nu ne lipseşte cultul celor ce şi-au închinat toată munca vieţii lor pentru grija şi binele obştesc!*

Datorii pentru viitor. — Turburarea în care se mai sbate încă o bună parte din Europa, ne sileşte să stăm de pază. Revărsatul zorilor păcii depline şi adevărate nu mai poate fi departe.

Să ne apucăm dar, de muncă rodnică şi cinstită, hotărîţi a lucrà pe tărâmul paşnic, tot cu aceeaş bărbăţie cu care ne-am luptat în răsboiu, pentru desăvârşirea unităţii noastre naţionale!

---

1). Ridicarea bustului şi a celor două statui: a *M.M. L.L. Regelui Ferdinand I şi a Reginei Maria* se datoreşte iniţiativei unui grup de ofiţeri, în frunte cu d-l *general Traian Moşoiu*—actual ministru—, pe când comanda corpul vânătorilor cu reşedinţa în *Oradia-Mare*. Statuia M. S. Regina Maria a fost desvelită la *20 Octombrie, 1921;* iar a M. S. Regelui Ferdinand, la *20 Noembrie, 1924*.

ISTORIA ROMÂNILOR

DINTRE

TISA ŞI CARPAŢI

PÂNĂ LA PRIMA UNIRE A ŢĂRILOR ROMÂNE

1. INNAINTE DE NĂVĂLIREA UNGURILOR

Cuibul românismului. — *Transilvania* poate fi numită cu drept cuvânt leagănul românismului. Legenda ne spune că de aci s'ar fi coborît în vremurile străvechi *Negru vodă*, liberatorul *Munteniei*. Din Istòrie ştim că tot de peste *Carpaţi* au pornit: *Dragoş vodă şi Bogdan vodă*, liberatorii şi cuceritorii *Moldovei* din ghiarele *Tătarilor*.

Apăraţi ca 'ntr'o cetate, de uriaşii munţi ce le înconjoară ţara, *Transilvănenii şi-au păstrat: naţionalitatea, limba, portul şi datinele străbune, neîntinate de înrâurirea popoarelor megieşe.* Oţeliţi în lupte necurmate cu neamurile ce au ţintit să le robească ţara, nu s'au dat biruiţi, nici când vrăjmaşii au isbutit să le pună genunchiul pe grumaji; ci şi-au trăit viaţa lor naţională în ciuda tuturor încercărilor de desnaţionalizare, făcute de asupritori.

Tot din Transilvania s'au ridicat primii cărturari de seamă ai Românilor. De aci au pornit spre Muntenia şi Moldova primele făclii de lumină românească, aprinse de Gheorghe Lazăr şi ceilalţi dascăli de origină ardeleană.

Vechii locuitori ai Transilvaniei. — Urmărind Istòria popoarelor cari au locuit ţinutul *Transilvaniei*, găsim pomenindu-se încă din vremurile lui *Herodot*—vestitul istoric elen, care a trăit acum două mii patru sute de ani—, că, odinioară, aceste pământuri au fost locuite de *Agatirşi*. Mai apoi întâlnim ca stăpânitori ai acestor pământuri: pe *Geţi* şi pe *Daci*, până la căderea lor sub stăpânirea romană.

La 170 de ani după cucerirea *Daciei* de către *Traian*, împăratul *Aurelian* porunci oştirilor sale, să lase aceste pământuri în părăsire. Locul *Romanilor* îl luară *Goţii*. Apoi, din răstimp în răstimp, au trecut pe-aici: *Hunii*, *Gepizii*, *Avarii* şi alte neamuri barbare, jefuind şi pustiind totul în calea lor. Urmaşii *Daco-Romanilor* se adăposteau de furia năvălitorilor sălbateci în nepătrunşii munţi ai Transilvaniei, lăsând pradă jafului văile râurilor depe cari fioroşii barbari aveau grijă, să şteargă orice urmă de civilizaţie.

Singuri *Slavii* au putut vieţui câtva timp la olaltă cu strămoşii noştri, însă şi ei au părăsit plaiurile *Ardealului*, revărsându-se spre ţinuturile de peste *Dunăre*.

2. NĂVĂLIREA UNGURILOR

Aşezarea Ungurilor în Ardeal. — In veacul al 9-lea după Christos, îşi făcură apariţia în mijlocul *Europei*, *Ungurii* sau *Maghiarii*, veniţi prin aceste părţi din depărtatele ţinuturi ale *Asiei*. Ei se aşezară temeinic în pământurile de dincolo de *Tisa*—în *Panonia*—, după nimicirea *Avarilor* de către popoarele europene.

Cel mai de seamă dintre capii lor a fost *Arpad*, care a unit toate cetele de năvălitori subt ocârmuirea sa. El cutreieră cu hoardele sale tot cuprinsul dintre *Tisa* şi *Carpaţi*, pe care-l supuse puterii ungureşti.

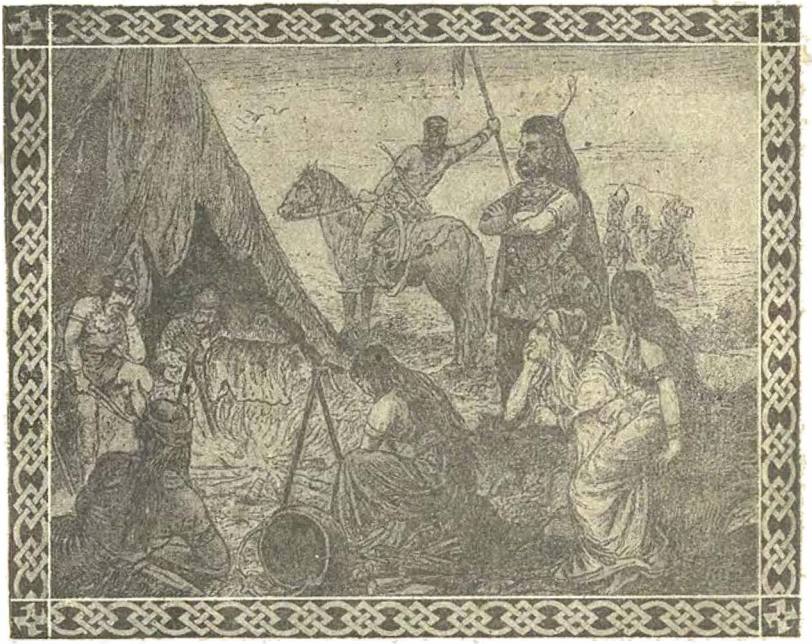

UNGURII ÎN VREMURILE DE SĂLBĂTECIE

La năvălirea Ungurilor, ţinuturile ardelene erau organizate în mici voivodate—sau *ducate*—cârmuite de câte un duce. Isvoadele trecutului ne pomenesc prin aceste părţi trei voivozi mai de seamă: *Gelu*—prin părţile transilvănene—, care a fost supus de *Tuhutum*, o căpetenie a Ungurilor; *Menumorut*—prin părţile bihorene; şi *Glad*—în ţinutul bănăţean. Pentru supunerea lor, Ungurii au dus lupte grele. Arpad lăsă lui *Tuhutum* cârmuirea pământurilor cucerite, drept răsplată a vitejiei sale.

Urmaşii lui Arpad la cârma *Ungariei* fură tot aşa de războinici ca şi strămoşul lor.

Fiind încă barbari, Ungurii erau priviţi cu vrăjmăşie de popoa-

rele civilizate ale Europei, mai ales că dese ori năvăleau după prăzi şi jafuri prin : *Germania*, *Franţa* şi *imperiul bizantin*. Căpeteniile lor de mai târziu înţeleseră că numai prin creştinare îi vor face să-şi părăsească apucăturile cele sălbatece. Intâmplarea rânduì ca la cârma poporului unguresc să se ridice un principe paşnic şi dornic de a-şi desbără supuşii de credinţele lor păgâneşti. Acesta fu *Géza*, tatăl lui *Ştefan-cel-Sfânt*.

Creştinarea Ungurilor. — *Principele Géza* (972—997), conducătorul lor, fu cel dintâi care se creştină cu întreaga sa familie. Fiul acestuia, *Sfântul Ştefan* (997—1030), care-şi *luă titlul de rege*, căută să desăvârşească creştinarea *Maghiarilor*. El aduse în ţara sa o mulţime de preoţi catolici, ca să propoveduiască supuşilor săi învăţăturile credinţei creştine. De asemenea, porunci tuturor, să se boteze în religia Mântuitorului. Tot Ştefan : zidì o sumă de biserici şi mănăstiri, întemeiè şcoli, şi alte multe fapte înţelepte săvârşì. Pentru vrednicia lui, *papa Silvestru al II-lea* îi dădù o coroană de aur şi titlul de rege apostolic. Cu această coroană se încunună la anul 1000 după Christos, ca rege al *Ungurilor*.

El avù însă de luptat cu mulţi dintre supuşii săi, cari nu-i ascultară poruncile : unii, pentrucă nu voiau să părăsească idolatrismul străbunilor lor; alţii, pentrucă îmbrăţişaseră credinţa creştină ortodoxă. Printre aceştia din urmă a fost şi un unchiu al său, *Gyula*, *principele Ardealului*. Ştefan îl învinse şi-l băgă la închisoare; iar Ardealul fu trecut sub stăpânirea sa.

Românii din Transilvania, fiind creştini ortodocşi, au avut foarte mult de luptat pentru păstrarea credinţei lor, *cu coloniştii germani—Saşii* de azi—, aduşi în *Ungaria* şi *Transilvania* din îndemnul *papei dela Roma*, în scopul de a înlesni întinderea catolicismului prin aceste ţinuturi. Lupta a fost cu atât mai grea, cu cât : *Ungurii*, *Saşii* şi *Secuii*—grănicerii de odinioară ai Ungariei —, căutau să împiedece, nu numai desvoltarea religioasă, ci, şi mai vârtos, pe cea naţională a Românilor. Acest fapt făcù pe Români, să se strângă şi mai uniţi în jurul conducătorilor lor.

Statornicirea puterii ungureşti în Ardeal. — După moartea *Sfântului Ştefan*, puterea *Ungurilor* scăzù datorită frământărilor religioase şi luptelor pentru domnie. Astfel, sub regii : *Andrei I* şi *Bela I*, se răsculară o sumă de Unguri, cari vroiau să se întoarcă la credinţele păgâneşti. Aceştia săvârşiră mari vărsări de sânge şi grozave pustiiri : omorîră preoţii, arseră bisericile, şi alte răutăţi făcură. Răsvrătiţii însă au fost nimiciţi de regi.

Sfântul Ladislau (1077—1095), alt rege al *Ungariei*, fiul lui *Bela I*, întări în chip hotărît creştinismul. El înfiinţă un episcopat catolic la *Alba-Iulia*. Printre preocupările sale religioase, mai avù vreme să poarte şi câteva războaie norocoase. Printre altele : supuse *Croaţia* şi învinse pe *Cumani*, cari porniseră după pradă prin Ungaria.

După el însă, ţara ungurcască fu supusă unor noui frământări. Sub *Géza al II-lea* (1141—1161) se statorniciră în *Transilvania* şi *Ungaria*, numeroşi *Saşi* — sau *colonişti germani*, cărora le dădù o

sumă de drepturi, pe cari Românii nu le aveau. Aceştia întemeiară oraşele : *Sibiul, Mediaşul, Seghişoara, Sebeşul, Orăştia,* şi altele.

Sub *Bela al IV-lea* (1235—1270), întreaga Ungarie — şi cu ea, şi Transilvania — fu pustiită de *Tătari*, cari o prădară timp de doi ani şi jumătate. Urmaşii Sfântului Ştefan mai domniră peste Unguri până la 1301. *Ştefan al V-lea* (1270—1275) începù a se intitulà ca *principe al Transilvaniei*, rang păstrat şi de ceilalţi regi ai Ungariei, cari i-au urmat la tron.

3. DINASTII STREINE LA CÂRMA UNGARIEI

Carol Robert şi urmaşii săi. — Cu *Carol Robert* (1308—1342), — cel biruit de *Basarab-cel-Mare* la *Posada*, lângă *Câmpulung*—, se începù şirul regilor din neamuri streine de familia lui *Arpad*, care se

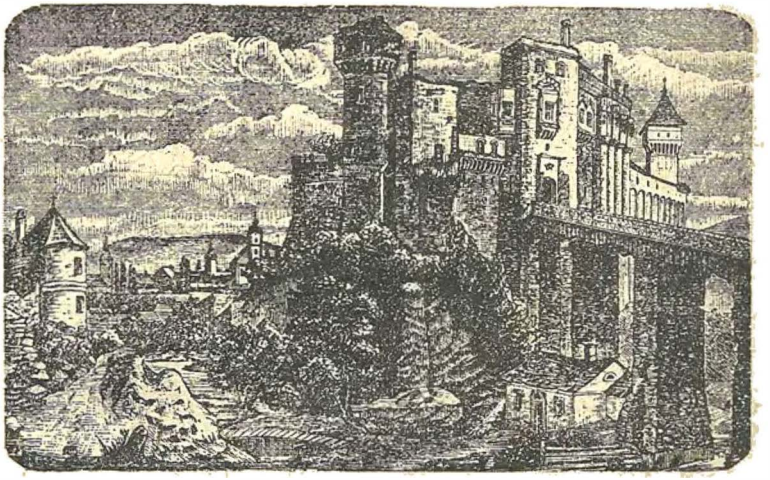

CASTELUL CORVINILOR INNAINTE DE RESTAURARE

stinsese în anul 1301. El fu ales de nobilimea ungară, a cărei putere crescuse atât de mult, încât aproape îngenunchiase puterea regească.

După *Carol Robert* urmă la tronul *Ungariei*, fiul său, *Ludovic-cel-Mare* (1342—1382), care domnì patruzeci de ani. El ridică vaza ţării sale faţă de toate neamurile *Europei*. Pe vremea sa a luat fiinţă principatul *Moldovei*. Ludovic-cel-Mare a avut o sumă de războaie, din cari a ieşit aproape totdeauna biruitor. El s'a luptat şi cu *Vladislav Basarab al Munteniei*. La 1370 fu ales şi *rege al Poloniei*.

In timpul domniei sale, poporul de jos a fost foarte asuprit de nobilimea ungară. El a prigonit pe cei ce-aveau alte credinţe streine de religia catolică.

Lui Ludovic-cel-Mare îi urmă un şir de regi nedestoinici. Unul dintre ei, *Sigismund* — ginerele lui Ludovic, a domnit 50 de ani,

dar fără a face vre-o ispravă de seamă, cu toate că fusese ales şi ca împărat al *Germaniei.*

În aceste vremuri, Românii transilvăneni, văzându-se din ce în ce mai asupriţi, fără a fi apăraţi de cineva, se răsvrătiră împotriva nobililor unguri şi a preoţimii, la anul 1437. Ungurii, Saşii şi Secuii: se uniră între dânşii spre a înnăbuşi răscoala. Turburarea fu potolită cu mare greutate, în 1438. *Albert de Austria,* care domneà în vremea aceea peste Ungaria, statornici ca ţăranii să se poată strămută depe o moşie pe alta.

IOAN CORVIN DE HUNIADE

4. NEAMUL CORVINIŞTILOR

Ioan Corvin de Huniade. — Tocmai în aceste vremuri turburi, *Turcii* ameninţau hotarele *Ungariei,* care n'aveà nici un apărător mai de seamă. Soarta rânduì s'ajungă *voivod al Transilvaniei,* Românul ardelean, *Ioan Corvin de Huniade*—vestit pentru vitejiile sale în contra păgânilor, pe cari-i bătù: mai întâi la *Belgrad, în Serbia,* şi mai apoi, la anul 1442, la *Sibiu* şi la *Porţile-de-Fier.* După aceea trecù *Dunărea* şi-i birui în cinci rânduri, în alte lupte, silindu-i să ceară pace. In acea vreme domneà în Ungaria, *regele Vladislav,* care încheiè pace cu vrăjmaşii pe timp de zece ani. În urmă, el călcă înţelegerea făcută şi porni iarăşi cu răsboi contra Turcilor; dar, la anul 1444 fu învins la *Varna,* unde-şi găsi chiar moartea. Ioan Corvin abia scăpă, fugind.

După moartea lui Vladislav fu ales rege, fiul său, *Ladislau al V-lea,* care, fiind nevârstnic, primì ca guvernator pe Ioan Corvin. In această vreme, Ioan se mai răsboi cu Turcii: odată la *câmpia Mierlei,* în anul 1445, când fu învins; şi altădată la *Belgrad,* în

Serbia, când ieşi biruitor. La 20 de zile după isbânda dela Belgrad, Corvin muri din pricina rănilor căpătate în luptă, şi fu înmormântat la *Alba-Iulia*, cu mare cinste.

Depe urma lui rămaseră doi fii: *Ladislau* — care ajunse *ban al Croaţiei* —, şi *Matei*.

Ladislau fu ucis mai târziu din porunca regelui, pentru o vină neîntemeiată; iar Matei — în amintirea serviciilor aduse patriei de către tatăl său —, fu ales rege al Ungariei.

MATEI CORVIN

Domnia lui Matei Corvin. — *Matei Corvin-de-Huniade* se urcă pe tron la anul 1457, ales de nobili în locul regelui *Ladislau*, care murise fără moştenitori. El avea vârsta numai de 15 ani, când fu ridicat la cârma ţării. Deşi nevârstnic, a dat dovadă de multă pricepere. La începutul domniei, avù de luptat cu multe greutăţi, dar a ştiut să le învingă pe toate. El purtă numeroase războae cu vecinii săi. Amestecânduse la domnia *Moldovei*, avù de luptat şi cu *Ştefan-cel-Mare*, la *Baia*, unde fu pus pe goană de oştile moldoveneşti. De asemenea se războiu: cu *Boemii*, cu *Nemţii* şi cu *Turcii*, ieşind mai totdeauna biruitor. In vremea lui s'au întâmplat şi câteva răscoale, pe cari le-a înnăbuşit cu multă asprime. Cea mai de seamă s'a petrecut în *Ardeal* la anu. 1467, când *Românii* — sprijiniţi şi de viteazul voivod al Moldovei, Ştefan-cel-Mare —, ridicară ca rege al *Ungariei* pe *voivodul Ardealului, Ioan de Sân-Giorgiu*. Matei veni cu oaste şi potoli răscoala, pedepsind fără milă pe capii mişcării.

Printre toate frământările domniei, el şi-a găsit vreme, să se o-

cupe şi de buna întocmire a ţării sale. Armata, finanţele, justiţia şi cultura poporului : l-au preocupat foarte de aproape. El înfiinţă o tipografie la *Buda*. De asemenea, adună cu multă cheltuială peste 55.000 de cărţi în bilioteca din capitala ţării, numită după numele său „*biblioteca Corviniană*" — care era cea mai vestită din toată *Europa*.

Matei Corvin a fost un stăpânitor, care s'a îngrijit şi de păsurile poporului de jos.

Epoca domniei acestui rege de origină română a fost una dintre cele mai strălucite din trecutul Ungariei. Viteaz, înţelept, drept şi muncitor neobosit : la moartea sa a lăsat ţara într'o minunată

STATUIA LUI MATEI CORVIN, DIN ORAŞUL CLUJ

stare de înflorire. El muri la *Viena*, în ziua de 6 Aprilie, 1490, în vârstă de 49 de ani, jelit de tot poporul, care i-a pecetluit meritele prin cuvintele isvorîte din credinţa sa curată, asupra preţului celui răpus de moarte : „*A murit regele Matei, s'a dus dreptatea!*"

In amintirea glorioaselor sale fapte, poporul i-a ridicat în *Cluj*, un mândru monument de bronz, care înfăţişează pe Matei Corvin călare, privind zarea cu mulţumirea omului care şi-a împlinit întreaga datorie faţă de poporul său. Stăpânirea românească a urmat să îngrijească mai departe cu adâncă pietate acest simbol, care ne aminteşte una dintre măreţele figuri ale neamului nostru, preţuită şi respectată chiar de cei ce ne-au vrăjmăşit veacuri dearândul. Marele nostru istoric, d-l *Neculai Iorga*, a cerut — ca

o întregire a adevărului, ocolit de Unguri în cărţile lor de Istorie, în cari nu pomenesc nimic despre înfrângerea suferită de Matei Corvin la *Baia*, din partea lui *Ştefan-cel-Mare* —, să se aşeze pe acest monument o inscripţie cu următorul cuprins: „*Matei Corvinul: biruitor pretutindeni, învins numai de neamul său, când încercă să supuie Moldova nebiruită!*"

5. DELA MATEI CORVIN PÂNĂ LA MIHAI VITEAZUL

Revoluţia lui Gheorghe Doja. — După moartea lui *Matei Corvin*, ţara merse cu paşi repezi spre pierzare. Poporul, îngenunchiat de

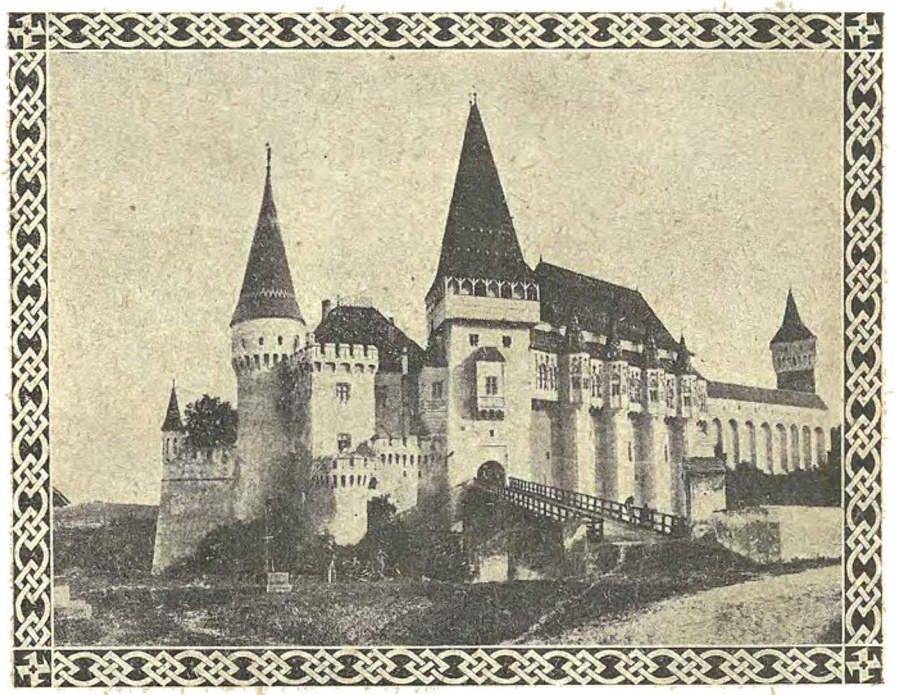

CASTELUL DIN HUNIEDOARA, AL CORVINILOR, IN STAREA DE ASTĂZI

nobilime, nu mai puteà răsuflà de poverile puse pe grumajii săi, de către cei ce-l stăpâneau. Numai datorii şi iar datorii, fără a avea măcar dreptul de a se plânge. In 1514, ţăranii iobagi, desnădăjduiţi, se răsculară împotriva împilătorilor lor. Conduşi de viteazul *Gheorghe Doja*—de origină *Secuiu*—, precum şi de numeroşi preoţi săteni: omorîră, prădară, arseră tot ceea ce aparţinea asupritorilor lor. Acest val de desnădăjduiţi se adunase ca să meargă împotriva *Turcilor*, spre a scoate de sub stăpânirea păgână, cetatea sfântă a *Ierusalimului*; dar cuţitul călăilor lor, pătrunzând până la os, făcù pe obijduiţi, să-şi verse furia în contra chinuitorilor lor. Sub

zidurile *Temişoarei*, armata răsvrătiţilor fu învinsă de *Ion Zapolia, voivodul Ardealului*. Doja şi tovarăşii săi fură omorîţi în cele mai grozave chinuri. Drept pedeapsă, nobilii ridicară dreptul sătenilor de a se mai mută depe o moşie pe alta, condamnându-i la

CURTEA CASTELULUI DIN HUNIEDOARA, AL CORVINILOR

o veşnică robie; iar ei îşi rânduiră nişte privilegii, cari-i puseră mai presus de puterea regească.

Pătrunderea Turcilor în Ungaria.—In acest timp, *Turcii* pregăteau îngenuncherea *Ungariei*. In lupta dela *Mohaci*—29 August, 1526—, oastea ungară fu nimicită. Turcii înnaintară până la *Buda*,

jefuind totul în calea lor; apoi părăsiră Ungaria cu nenumărate prăzi. In 1529 şi 1532, ei năvăliră din nou în ţara ungurească şi cuprinseră Buda. Apoi înnaintară până la *Viena*, pe care o împresurară, dar nu o putură cuceri. Cum regele Ungariei, *Ludovic al II-lea*, pierise în lupta dela Mohaci, înnecat într'o baltă prin care-şi căutase scăpare fugind călare pe calul său, tronul ţării rămăsese liber. *Ferdinand de Habsburg*, cumnatul lui Ludovic cel înnecat, pretinse că lui i se cuvine domnia Ungariei. Căpeteniile *Ungurilor* aleseră ca rege pe *Ioan Zapolia — voivodul Ardealului*, care se puse subt ocrotirea sultanului *Soliman*, îndatorându-se să plătească Turcilor un haraciu de zece mii de galbeni. Din această pricină se iscară între Ferdinand şi Zapolia lupte grozave, cari durară până la anul 1538, când se încheie pacea dela *Oradia-Mare* prin care Ungaria fu împărţită între cei doi pretendenţi: *Ferdinand luă partea de apus a ţării, iar Zapolia îşi păstră titlul de rege, urmând să stăpânească Ardealul şi cele câteva judeţe dinspre Tisa.* Ferdinand fu primul rege ungur din neamul *Habsburgilor*.

Cu începere dela Zapolia, Ardealul rupse legăturile de supunere faţă de regii Ungariei, păstrându-şi această independenţă până căzù sub stăpânirea Habsburgilor, la 1601. După moartea lui Zapolia, ajunse în fruntea *Ardealului*, călugărul *Gheorghe Martinuzzi*, pe vremea când în tronul *Moldovei* se află *Petru Rareş*.

In 1541, Turcii pătrunseră iarăş în Ungaria, punând stăpânire pe Buda, care rămase apoi, 145 de ani sub puterea turcească, în care timp, regii Ungariei plătiră tribut Turcilor. In 1551, Martinuzzi predete regelui Ferdinand, Ardealul. Din această pricină, sultanul trimise armată spre a pedepsi pe *Ardeleni*.

Ultimii voivozi ardeleni până la Mihai-Viteazul. — Intre 1556 şi 1571, lepădându-se de *Ferdinand*, *Ardelenii* îşi aleseră ca domn pe *Ion Sigismund*, fiul lui *Zapolia*, căruia îi urmă la cârma ţării, *Ştefan Bathory* (1571—1576).

Dela 1586 până la 1599 domni peste *Ardeal*, *Sigismund Bathory*, care, cu nestatornicia firii sale, aduse mari necazuri peste biata ţară. Vărul şi urmaşul său, *Andrei Bathory*, a fost bătut de *Mihai Viteazul, voivodul Munteniei, la Şelimberg, lângă Sibiu, în Octombrie, 1599*, şi mai apoi, omorît de un Secui prin munţi. *Mihai intră triumfător în Alba-Iulia*. El domni peste Ardeal între 1599—1600, când fu răsturnat de generalul italian, *Gheorghe Basta*, trimisul împăratului *Rudolf*, după pierderea bătăliei dela *Mirăslău*.

In scurta lui domnie, nu putù fi de nici un folos Românilor transilvăneni, mai ales că nobilimea ungară îi erà protivnică. Incercările sale de a şi-o apropià, îi înstreină încrederea Românilor, cari văzuseră într'însul pe mântuitorul lor.

Neînţelegerile dintre Mihai şi Basta fură dăunătoare: şi Românilor, şi domnitorului Munteniei, care fu răpus de trădătorul general italian pe câmpia Turdei, în ziua de 9 August, 1601.

Oricâte cusururi s'ar găsi viteazului domnitor muntean, el are, cel dintâi, meritul de a fi sădit în sufletul Românilor visul **Unităţii naţionale**, vis împlinit astăzi de către **M. S. Regele Ferdinand I.**

PÂNĂ LA DESĂVÂRŞITA UNIRE A TUTUROR ROMÂNILOR

1. IN LUPTĂ CU ASUPRITORII

Legăturile Ardealului cu Ungaria. — Cu toate că *Ardealul* aveà strânse legături cu *Ungaria*, totuşi, în lungul vremii, el nu şi-a pierdut cu desăvârşire autonomia sa. Veacuri dearândul, *Ardelenii* s'au bucurat de dreptul de a-şi aveà *dieta* sau *sfatul* lor — adică adunarea obştească în care se puneau la cale treburile ţării —, precum şi voivodul lor, atârnător de regele unguresc, după cum voivozii *Munteniei* atârnau de sultanul turcesc.

Aceste diete însă, nu erau alcătuite din *Români*, ci din *Unguri*, *Secui* şi *Saşi;* aşa că oricare ar fi fost libertatea Ardealului, aceasta nu se răsfrângeà nicidecum asupra fraţilor noştri.

In dese rânduri, regii Ungariei au fost siliţi să se lupte cu voivozii ardeleni—cari se răsvrăteau împotriva stăpânirii lor—, întocmai după cum sultanii *Turcilor*, se răsboiau cu unii dintre voivozii ţărilor româneşti de dincoace de *Carpaţi*, spre a-i aduce la supunere. *Din această pricină, ei au încurajat aşezarea Saşilor şi Secuilor în diferitele părţi ale Ardealului — ţinându-i deadreptul subt ascultarea puterii regale* — spre a le fi de ajutor în orice împrejurare.

Grozavele prigoniri ungureşti împotriva Românilor. — Isbânda dela *Gorăslău*, a oştilor împărăteşti—conduse de *Mihai-Viteazul* şi de *Basta*—asupra *Ungurilor*, statornici puterea împăratului *Rudolf al Austriei* asupra ţinuturilor ardelene. Vrăjmăşia ascunsă a lui Basta împotriva lui Mihai— din pricină că cel dintâi ţinteà să pună mâna pe domnia Ardealului, iar cel de-al doilea se socoteà în drept să aibă el această domnie,— prileji moartea viteazului voivod al Munteniei. Spre a-l înlătură din calea sa, Basta învinui pe Mihai că urmăreşte să pună mâna pe Ardeal, lepădându-se de stăpânirea împăratului. Pentru aceasta porunci soldaţilor săi, să aresteze pe Mihai; iar de se va împotrivi, să-l ucidă. Vicleanul ştià că viteazul nostru voivod nu va îngădui umilirea să fie arestat, şi deci împotrivirea urmà să-i aducă moartea. Şi aşa fu!

In urma omorîrii lui Mihai, ambiţiosul Basta avù calea deschisă spre cârma *Ardealului*.

Românii fuseseră destul de persecutaţi şi până acum; dar de-aci înnainte, ei ajunseră naţia cea mai urgisită depe întregul pământ. Atât poporul, cât şi preoţimea română: erau asupriţi fără cruţare. In 1600, dieta ardeleană hotărî ca *Românii să nu aibă dreptul a purtà arme*; par'că se temeau vrăjmaşii, că atâta nedreptate nu puteà să aibă alt sfârşit, decât desnădejdia...; şi atunci...: mâna pe arme! *Ungurii şi Saşii aveau însă dreptul de a purtà arme. La câtva timp li se luă Românilor chiar dreptul: de a umblà călare, de a purtà haine de postav sau cămăşi de pânză.*

Aceste asupriri, şi altele mai grozave, făcură pe mulţi Români să-şi ieà lumea 'n cap. Unii trecură în *Muntenia*, alţii în *Moldova*,

unde nu-şi putură găsi adăpost, căci fură ceruţi înnapoi de călăii lor. In legile vremurilor erà prevăzut că nimeni n'aveà voie, să primească în pământurile sale ţărani fugiţi din alte părţi.

Nişte împrejurări aşa de nefericite nu puteau naşte în sufletele celor obidiţi decât ură şi sete de răsbunare. La această nenorocită stare de lucruri se mai adăogà: atât lipsa unor domnii statornice la cârma ţării, precum şi grozavele persecuţii religioase, pornite împotriva protestanţilor şi ortodocşilor.

In aceste vremuri de urgie, răscoalele împotriva asupritorilor se ţinură lanţ. Astfel, în timp de 8 ani, dela 1596 până la 1604, în Ardeal, stăpânirea se schimbă de vreo 12 ori; iar poporul se răsculă de vreo 3 ori.

GABRIEL BETHLEN

2. UN VEAC DE NEATÂRNARE

Autonomia Ardealului. — In 1604, sub conducerea protestantului *Ştefan Bocskay* (1604—1606), ales principe al Ardealului, se porni o nouă răscoală împotriva prigonirilor religioase ale lui *Rudolf. Prin pacea dela Viena, Bocskay căpătă recunoaşterea Ardealului ca principat independent,* al cărui principe urmă să rămână tot el; şi câştigă, totdeodată, libertatea cùlturilor religioase.

Cel mai de seamă dintre principii ardeleni a fost însă, *Gabriel Bethlen* (1613—1629). Domnia lui alcătuieşte perioada de aur a Ardealului. El făcù din ţara sa un ţinut: puternic, luminat prin învăţătură, şi bogat. In cursul domniei sale, Bethlen avù câteva răsboae cu *Ferdinand, împăratul Austriei şi rege al Ungariei.* Fiind protestant, el nu prea erà bine văzut de catolici. Cât domni Beth-

len, protestanții avură într'însul un sprijinitor de seamă. El se stinse din viață la 1629.

După Gabriel Bethlen urmă la cârma Ardealului, *Gheorghe Racoți I*, (1630—1648). El a fost deasemenea sprijinitor al protestantismului. *In vremea lui a fost scoasă din slujba bisericii ortodoxe, limba slavonă, și înlocuită cu cea română.* Racoți a încercat să câștige pe *Români* pentru religia protestantă, dar n'a isbutit.

Urmașul său a fost *Gheorghe Racoți al II-lea* (1648—1660), sub care s'au adunat toate legiuirile vechi, alcătuindu-se un cod statornic de judecată. Acesta încercă să pună mâna pe tronul *Poloniei*, dar fu învins de protivnicii săi și luat captiv. Pe vremea lui a fost ales *mitropolit și arhiepiscop al Românilor* din *Ardeal*, *Sava Brancovici*, care a păstorit între 1656 și 1680.

In timpul domniei lui Racoți al II-lea, *Turcii* năvăliră în câteva rânduri în Ardeal, pe care-l prădară, drept semn al vrăjmășiei lor împotriva domnitorului, care le era protivnic. Racoți muri la 1660, în urma unei răni căpătată la *Gilău*, în luptele cu Turcii.

3. SUB ROBIA HABSBURGICĂ

Subjugarea Ardealului de către Habsburgi. — La 1683 se petrecù o nouă năvălire turcească în *Ungaria. Turcii* înnaintară până la *Viena*, dar fură bătuți de *Leopold de Habsburg, împăratul Austriei, care, cu începere dela 1691 trecù și Ardealul în rândul provinciilor austriace. Din acest an, până la 1848, acest ținut românesc fu administrat de guvernatori numiți de către împăratul Austriei. Numai între 1703 și 1711, mai avù domn—în loc de guvernator—pe Francisc Racoți al II-lea, după care căzù din nou sub puterea Habsburgilor.*

In 1700, prin mijlocirea lui Atanasie, mitropolitul din Alba-Iulia, parte dintre preoții și locuitorii Ardealului, recunoscură unirea cu biserica Romei, în schimbul unor înlesniri făgăduite de împăratul Austriei, care urmăreà înghenuncherea bisericii calvine, primită de Unguri.

Cu începere dela 1712 se hotărî ca țăranii să slujească permanent în oștire un anumit număr de ani. Asemenea se mai rândui ca, tot ei, să plătească o sumă de dări către stat în timp ce nobilii erau scutiți de orice dare.

Câțiva împărați de seamă. — In timpul domniei lui **Carol al VI-lea** (1711—1740) se încurajă așezarea a numeroși coloniști streini în *Banat* și în alte părți ale *Ungariei*. Cu toată înclinarea lui spre pace, acest rege se încurcă în două războaie cu *Turcii*, a căror urmare fu liberarea *Banatului* de sub stăpânirea turcească.

După moartea lui *Carol* luă cârma țării, fica sa, **Maria Tereza** (1740—1780), al cărui început de domnie fu turburat de numeroșii pretendenți la tronul Ungariei. Datorită *Ungurilor* și *Ardelenilor*, ea învinse piedicile ce-i stăteau în cale. In vremea sa, *Românii* din *Transilvania* se străduiră să scape de iobăgie, plângându-se împărătesei de umilitoarea lor stare de robi ai nobililor. Cu toată dorința ei de a-i sprijini, nu isbuti să le fie de mare folos din

pricina îndârjitei împotriviri a nobililor. Totuşi, ea hotărî să poată face parte din oştire, ca grăniceri, şi Românii, lucru ce nu fu pe placul nobilimii ungare, care vedeà în această măsură o ridicare a Românilor. Ungurii mai erau nemulţumiţi şi din pricină că se vedeau lipsiţi de braţele de muncă ale celor ce plecau la oaste. Maria Tereza şi-a câştigat mari merite prin reformele culturale şi religioase introduse în ţara sa. Ea sprijini peste măsură de mult religia catolică, încătuşând prin feldefel de măsuri pe necatolici, în nădejdia că-i va sili să-şi lepede credinţa. Maria Tereza întări şi mai mult puterea regească, datorită autorităţii sale.

După dânsa urmă la cârma Austro-Ungariei, fiul său, **Iosif al II-lea** (1780—1790), un domnitor foarte blând şi iubitor de popor. Din pricina lungei domnii a mamei sale, el se urcă pe tronul Ungariei, când intrase în al patruzecilea an al vârstei. Ca moştenitor al tronului nu-i fusese îngăduit de Maria Tereza, să se amestece decât în trebile oştirii şi prea puţin în afacerile ţării cu celelalte popoare streine.

Din cele două căsătorii ale sale n'avù decât o singură fică — cu a doua soţie, *Maria de Bavaria*—, copilă care se prăpădì la vârsta de 8 ani. Dorinţa lui erà să îndrepte starea nenorocită a cârmuirii de până atunci, care încătuşà libertatea de vieţuire a noroadelor din împărăţia sa.

Incă depe când crà prinţ-moştenitor, el călătorì prin cuprinsul ţării peste care aveà să domnească — venind şi prin părţile *Banatului* şi *Transilvaniei*, şi căutând să afle din gura poporului de jos păsurile şi nevoile sale. Pe câmp, prin case, prin biserici, şi chiar prin cârciumi: se duceà şi cercetà, să vadă relele, spre a luà măsuri de îndreptare. Cum ajunse la cârma ţării, el începù să lucreze cu sete la introducerea reformelor plăsmuite în timpul cât fusese ţinut departe de trebile din lăuntru ale statului său. Spre a nu fi încătuşat de prevederile constituţiei, care l-ar fi împiedecat să-şi împlinească programul său, Iosif al II-lea, nici nu se încoronă, ca să nu fie silit să jure pe această lege a legilor, şi în urmă s'o calce.

Incă din 1781, el dete aşa zisul *edict de toleranţă*, prin care se îngăduià egalitatea înnaintea legilor şi libertatea credinţei, celor necatolici; apoi restrânse dreptul *papei dela Roma* de a se amestecà prea mult în trebile imperiului. In 1782 instituì o *comisie bisericească*, spre a-i fi de sprijin la facerea reformelor plănuite. Desfiinţă numeroase ordine călugăreşti, secularizându-le averile, pe cari le folosì pentru împlinirea nevoilor culturale ale poporului. Pe lângă alte multe îndreptări aduse în buna ocârmuire a ţării, el căutà să uşureze mult soarta iobagilor, cari până atunci duceau o adevărată viaţă de robi. Prima poruncă împărătească pentru uşurarea traiului iobagilor români din Transilvania fu dată la 16 August, 1783; iar după aceea, în 1885, după înnăbuşirea revoluţiei lui: *Horia, Cloşca şi Crişan*.

In tot lungul domniei sale, Iosif avù de luptat cu îndărătnicia nobililor şi a stăpânilor de pământ, mai ales din Ungaria şi Tran-

silvania. Aceştia vedeau într'însul un dărâmător al drepturilor lor. Ei plănuiră să se scoale chiar cu armele împotriva împăratului.

Răsbit de boală — căci sufereà de oftică încă din toamna anului 1788 —, spre a-i potoli, el făgăduì împilătorilor norodului de jos, că, îndată ce se va însănătoşi, va adunà dieta ţării spre a hotărî asupra reformelor sale.

In 1790, simţind că i se apropie sfârşitul, dând ascultare sfatului miniştrilor săi, desfiinţă toate măsurile luate pân'atunci, lăsând în picioare numai: uşurarea soartei iobagilor şi libertatea credinţei. Intre numeroasele sale reforme fusese şi desfiinţarea pedepsei cu moartea.

IOSIF AL II-LEA CERCETÂND NEVOILE POPORULUI

Iosif al II-lea a fost cel mai luminat domnitor din vremea sa. El a arătat cea mai largă bunăvoinţă poporului de jos, şi, mai cu dinadinsul, Românilor, cari erau cei mai obijduiţi dintre toţi supuşii săi. De n'ar fi venit revoluţia lui Horia, care-l sili, pentru înfrânarea spiritelor, să condamne la moarte pe căpeteniile revoltaţilor, Iosif ar fi rămas în amintirea tuturor Românilor cel mai de seamă binevoitor, şi cel mai mare protector al lor. El se sfârşi din viaţă la 20 Februarie, 1790.

Românii Ardeleni pomenesc cu sfinţenie numele acestui împărat, care — de-ar fi avut mai multe zile — ar fi făcut mult bine poporului său.

4. VREMURI DE REDEŞTEPTARE

Mişcarea revoluţionară de sub conducerea lui: Horia, Cloşca şi Crişan. — Subt *Iosif al II-lea*, asupririle *Ungurilor* faţă de *Românii din Ardeal* nu mai cunoscură margini. Din această pricină, porniră numeroase plângeri la împărat. In câteva rânduri, *Ursu Nicola*, poreclit şi *Horea* sau *Horia*, fiindcă erà foarte dibaci în alcătuirea strigăturilor sau chiuiturilor ce se zic la hore, merse el însuşi cu plângerile Românilor asupriţi la *Viena*. Prigonirile Ungurilor îşi ajunseră culmea cu prilejul unor recrutări făcute de Austriaci printre Românii din Ardeal, recrutări cari nu erau pe placul asupritorilor, de oarece se temeau ca armele ce vor intrà în mâinile

MARTIRII REVOLUŢIEI ROMÂNE DIN ARDEAL, DELA ANUL 1784.

Românilor, să nu se întoarcă împotriva lor. Teama li se adeveri, căci paharul răbdării dând pe dinafară, *Ardelenii din ţinutul Zarandului* ridicară steagul răscoalei în iarna anului 1784. In frunte cu: *Horea, Ioan Oargă zis şi Cloşca, şi Gheorghe Marcu zis şi Crişan*— ţărani din Zarand—, poporul asuprit porni cu nemiloasa coasă a răsbunării, semănând pretutindeni moarte şi pârjol. Ungurii nu putură ţine piept răsvrătiţilor, mai ales că oştirile împărăteşti nu înţelegeau să se amestece spre a le veni într'ajutor, întrucât ei se ridicaseră cu duşmănie împotriva recrutării pentru mărirea şi întărirea oştirii împăratului.

Iosif al II-lea, deşi înţelegeà că Românii au dreptate, totuşi, temându-se ca focul să nu se întinză, porunci ca răscoala să fie înnăbuşită. Hotărî iertarea celor răsculaţi, însă rânduì ca să fie prinşi şi pedepsiţi cei ce aţâţaseră poporul la răscoală.

Prin trădare, cei trei capi ai revoluţiei din 1748 fură prinşi şi închişi în cetatea din *Alba-Iulia. Horea şi Cloşca pieriră frânţi pe roată la 28 Februarie, 1785; iar Crişan se spânzură în închisoare cu curelele dela opinci.*

Moartea acestor răsvrătiţi avù ca urmare o poruncă împărătească, dată la 22 August, 1785, prin care se îngăduià strămutarea ţăranilor dintr'un loc într'altul.

Redeşteptarea conştiinţei naţionale. Mişcarea lui Avram Iancu. — După întâmplările dela 1784, *conştiinţa naţională începù a prinde viaţă din ce în ce mai mult în sufletele Românilor. Ungurii,* simţind că întărirea Românilor se va face în dauna lor, *cerură încă dela 1790—91, unirea Transilvaniei cu Ungaria. Dorinţa lor se împlinì abia la 1848, contra voinţei Ardelenilor.*

AVRAM IANCU PORNIND LUPTA DE DESROBIRE

In adunarea ţinută în ziua de 3/15 Mai, 1848, la Blaj, pe „Câmpia Libertăţii", unde, pe lângă cei 40.000 de Români, au luat parte toate căpeteniile ardeleneşti, în frunte cu: mitropolitul Şaguna, episcopul unit Lèmeny, Gheorghe Bariţiu, Avram Iancu[1]*), Simion Bărnuţiu, Timotei Cipariu şi alţii, poporul român strigă către lumea întreagă, că ţine la libertatea sa şi că nu vrea unire cu asupritorii săi.*

Opera începută pe „Câmpia Libertăţii" fu desăvârşită de Avram Iancu în munţii Apuseni cu vitejii săi Moţi, pornind luptă împotriva Ungurilor, cari urmăreau robirea Ardealului. Aceste lupte n'au avut

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Avram Iancu* în ultimele zile de vieţuire, în *Cartea marilor Români*, cuprinsă în lucrarea de faţă.

altă urmare, decât ca să dovedească odată mai mult *vitejia şi dorul de libertate al Românilor*, căci nedreptatea nu putù fi înlăturată.

Autonomia Transilvaniei a fost nimicită definitiv la 1867, când fu unită cu Ungaria, rămânându-i amintirea de mare principat numai în titulatura domnitorului.

Ultimele decenii de robie. — *In urma revoluţiei dela 1848, viaţa politică şi culturală a Românilor transilvăneni luă un avânt puternic sub conducerea numeroşilor cărturari şi oameni de frunte, ridicaţi din sânul poporului.* De asemenea, viaţa religioasă fu pornită pe căi sănătoase, datorită fruntaşilor bisericii. *Mitropolitul Şaguna şi-a legat numele de înţeleptele reforme introduse în biserica Transilvaniei.*

AVRAM IANCU

Sub lunga domnie a împăratului *Francisc Iosif* (1848—1916, Noembrie 9), *Românii din Ardeal*, cu toate probele lor de credinţă, au fost socotiţi ca fii vitregi ai ţării lor. Fruntaşii poporului înţeleseră că mântuirea neamului românesc stă în muncă şi luptă. Ei porniră cu însufleţire în lupta pentru ridicarea : culturală, economică şi politică a celor d'un neam cu dânşii. Incetul cu încetul, Românii dovediră că sunt o putere peste care nu se poate trece. *Ungurii începură a se teme de ei şi a căutà să le înfrâneze avântul prin măsuri cari-i oţeliră şi aţâţară şi mai mult la luptă.*

Răsboiul cel mare din 1914—1918 i-a găsit pregătiţi pentru viaţa cea nouă, viaţa cea mult dorită, a înfrăţirii fiilor aceluiaş

neam. *Odată cu alipirea Transilvaniei la România, se năruì şi tronul Habsburgilor cari, timp de secole, au socotit pământul Ardealului ca pe o moşie a lor*; iar pe Ardeleni, ca pe nişte robi încărcaţi numai cu îndatoriri, dar fără să aibă vreun drept în pământul strămoşilor lor.

Astăzi, când Atotputernicul a făcut cea mai mare minune din zilele noastre, dându-ne fericirea ca să trăim clipele împlinirii visului nostru naţional, trebuie să ne înfrăţim puterile spre a luptà pentru întărirea şi statornicirea pe temelii sănătoase a Unirii naţionalç, străduindu-ne să sădim şi să facem să crească în sufletul

AVRAM IANCU IN FRUNTEA MOŢILOR SĂI

fiecăruia dintre noi, dragostea curată pentru: muncă, cinste, adevăr şi dreptate.

STAREA ROMÂNILOR ARDELENI SUBT OBLĂDUIREA UNGUREASCĂ

1. ASUPRIRILE INDURATE DE ROMÂNII ARDELENI DEALUNGUL VEACURILOR

Lupta pentru apărarea credinţei. — Cât timp *Românii Ardeleni* nu trăiră uniţi la olaltă, subt un singur stăpânitor, viaţa lor fu la fel cu a celorlalţi fraţi peste cari s'au perindat puhoiul de nea-

muri barbare revărsate din întunecimile *Asiei* prin meleagurile bătrâni *Europe*. Tocmai când se înjghebaseră şi ei în voivodate de sine stătătoare, ţinutul ardelenesc fu năpădit de seminţia ungară, care-şi întinse stăpânirea-i silnică — după lupte grele şi îndârjită împotrivire — peste strămoşii noştri din cuprinsul *Ardealului*. La început, regii din familia lui *Arpad* au respectat: vechile aşezăminte, obiceiurile şi credinţa *Românilor*. Insă, după desbinarea bisericească din 1054, papii dela *Roma*, cari urmăreau întinderea stăpânirii lor asupra tuturor popoarelor creştine, îndemnară în mai multe rânduri pe regii unguri să silească şi pe Români a trece la catolicism.

Truda *Maghiarilor* de a catolicizà cu sila pe Români, îndârjì şi mai aprig pe cei asupriţi, cari ţineau cu încăpăţânare, să-şi păstreze credinţa străbună. Ceea ce turbură şi mai mult pe vrăjmaşii Creştinilor ortodocşi fu împrejurarea că, în loc să isbutească ei a convertì pe Români la catolicism, dimpotrivă, mare parte dintre Ungurii şi *Nemţii* catolici trecură la ortodoxism, fapt pomenit de papa *Grigore al 9-lea* într'o plângere îndreptată în 1234 către regele *Bela al IV-lea*.

Inteţirea asupririlor. — Stingându-se familia domnitoare a *Arpazilor*, tronul *Ungariei* fu ocupat de regi aleşi din alte familii, streine de naţia ungurească. Aceştia, spre a fi pe placul papilor, se folosiră de cele mai asupritoare mijloace spre a sili pe *Români* să treacă la catolicism. Din această pricină, mulţi *Ardeleni* luară drumul pribegiei spre *Ţara-Românească* şi *Moldova*.

Indărătnica împotrivire a Românilor la încercările de catolicizare, ale regilor unguri, îndârji şi mai mult pe asupritori, cari sporiră persecuţiile religioase prin feldefel de măsuri jignitoare faţă de cei asupriţi. Astfel, fură lipsiţi de unele drepturi politice, sociale şi economice, de cari se bucurau celelalte neamuri cu cari locuiau la olaltă. Urmarea firească a acestor măsuri umilitoare fu numeroasele răsvrătiri ce isbucniră: când într'o parte, când într'alta a *Ardealului*. Oprimarea sângeroasă a acestor răscoale născù în sufletul asupriţilor cea mai grozavă ură împotriva asupritorilor.

Răscoalele poporului împotriva împilătorilor. — Pe la 1366 se pare c'ar fi avut loc o răscoală în tot *Ardealul*, căci regele unguresc din acele vremuri, *Ludovic-cel-Mare*, porunci ca toţi *Românii* răsvrătiţi, să fie nimiciţi până la unul. De asemenea rândui valoarea mărturiei Românilor în faţa judecăţii, statornicind că mărturia unui *cneaz* sau căpetenie de-a Românilor, întărit de rege, preţueşte cât a unui nobil ungur; mărturiile a patru *cneazi de rând* — adică aleşi de popor, dar neîntăriţi de rege —, precum şi mărturiile a opt Români simpli, fără vre-un rang, preţuiau cât mărturia unui singur nobil.

Cu cât asupririle se înteţiră, cu atât răscoalele *Românilor Ardeleni* se 'ndeşiră. Roadele acestor răscoale fu înmulţirea mijloacelor de persecuţie împotriva răsculaţilor. Astfel, o răscoală a Românilor din ţinutul *Făgăraşului*, petrecută în 1434, fu înnecată în sânge de către *Mihael Iaks, comitele Secuilor*. In 1435, voivodul

ardelean, *Ladislau Csàki*, răpì moşiile unor cneazi români din ţinutul *Haţegului*, pentrucă se răsculaseră împotriva regelui. In 1437 isbucni marea răscoală ţărănească a iobagilor români şi unguri din Ardeal, care fu înnăbuşită în chipul cel mai cumplit, de nobilimea ungară, ajutată de *Secui* şi de *Saşi*. Incepând de-acum, Românii fură înlăturaţi cu desăvârşire din dietele ardeleneşti, rămânând de-aci înnainte cu totul lipsiţi de drepturile politice. In dieta ţinută la *Mediaş*, în 1459, nobilii unguri, Saşii şi Secuii: se legară a-şi apără prin orice mijloace vechile lor privilegii şi libertăţi, faţă de oricine ar încercà să le stea împotrivă, lipsind astfel, pe Români de orice drept politic şi cetăţenesc vreme de aproape patru veacuri — până la 1848.

Urmările răscoalei lui Gheorghe Doja. — Răscoala din 1514, a poporului asuprit, condusă de *Secuiul Gheorghe Doja*, răscoală la care fură părtaşi şi *Românii*, dădù prilej nobilimii să restrângă şi mai mult neînsemnatele libertăţi ce mai rămăseseră norodului de sub robia lor. Infricoşată a fost cruzimea ţăranilor faţă de asupritorii lor; dar nici aceştia n'au fost mai puţin barbari faţă de răsvrătiţi. Doja, conducătorul răsculaţilor, a fost silit să stea în pielea goală pe un tron de fier ars, ţinând în mână un sceptru, tot de fier, de asemenea ars; iar pe cap îi puse o coroană de fier, înroşită în foc. Pe ceilalţi tovarăşi ai săi, după ce i-au ţinut nemâncaţi vreme de 15 zile, i-au silit să mănânce din carnea smulsă cu cleştele din trupul conducătorului lor.

Incepând dela această răscoală, subjugarea poporului român ajunse la cea din urmă treaptă a umilinţei şi înjosirii. De acum se statornicì prin lege că *niciunui iobag nu-i mai eră îngăduit să se mai strămute dintr'un loc într'altul, depe o moşie pe alta, rămânând legat pe veci, cu toţi ai lui, de pământul în care se află. In afară de îndatorirea de a-şi împlinì munca lui şi a da stăpânului moşiei dreptul său legiuit, ţăranul nu puteà să mai aibă nici un alt drept.*

Iată cum, în loc de libertate, răsvrătiţii primiră drept plată a sângelui vărsat: *veşnica robie*. Românul ajunsese acum, marfă bună de vândut sau de dăruit; ajunsese din stăpân, rob. Asupritorii îi aruncaseră în spinare un potop de *îndatoriri* şi nici cel mai mic *drept*. Cuvântul *valah*, cu care erau numiţi Românii, ajunsese să însemne în graiul unguresc: *rob, iobag*.

Indatoririle şi umilinţele iobagului. — In legile *Ungariei*, ţăranul eră numit „*prost*". El nu se bucurà de dreptul să aibă proprietăţi imobile; totuşi, eră dator să plătească dări către stat şi către stăpân, şi să împlinească toate sarcinile publice. Mai aveà îndatorirea să facă un număr de zile de lucru, cu plugul sau cu palmele în folosul stăpânului; de asemenea, din tot rodul pământului, viilor şi animalelor sale, trebuià să deà a zecea parte proprietarului moşiei pe care se află. Femeia ţăranului eră şi ea datoare să lucreze un anumit număr de zile la curtea boierească. Cinstea, averea şi viaţa ţăranului: se aflau la bunul plac al stăpânului. El nu puteà să dea mărturie împotriva vreunui nobil, nici să poarte judecată în contra lui. De asemenea, nu puteà să aibă cal, nici să meargă că-

lare, fără învoirea stăpânului său. Nu-i era îngăduit să aibă nici un fel de armă, nici să poarte veşminte de postav, sau călţuni [1]), ori căciulă mai scumpă de un fiorin, nici cămaşă de bumbac. După moartea ţăranului, numai o treime din averea sa era moştenită de familia sau copiii săi, restul de două treimi treceà în stăpânirea proprietarului moşiei. Nobilul aveà puterea să arunce în iobăgie pe fiii preoţilor valahi; de asemenea puteà arestà pe orice ţăran sau chiar pe preot, fie numai pentru o simplă bănuială c'ar fi fost vinovat de ceva. Pedepsele la cari erau supuşi ţăranii întrec orice închipuire, ele fiind isvorîte : nu din dorinţa de a îndreptà pe cel vinovat, ci din setea de răsbunare a celui ce porunceà pedeapsa. De multe ori, stăpânii îşi chinuiau robii — aceşti ţărani iobagi — numai din plăcerea de a-i vedeà cum suferă; alte ori fiind obiecte de prinsoare ale stăpânilor, de pildă : să vadă după câte lovituri leşină un om, sau la a câtea lovitură ţâşneşte sângele din pielea celui lovit, şi altele. Ţăranul era socotit un adevărat animal, coborît din cel mai de rând neam al dobitoacelor pământului.

Intreita nedreptăţire a iobagilor români. — E drept că iobăgia a fost grea şi'n celelalte ţări megieşe pentru norodul de jos, robit de nobilime. Astfel, *Polonia* era numită *iadul ţăranilor; în Ungaria însă, chiar nobilii, în dieta dela 1547. când ordiile turceşti călcară pământul ţării, socoteau urgia musulmană ca o pedeapsă dumnezeiască pentru câinoasa şi nemilostiva lor purtare faţă cu iobagii.* Dar suferinţele *Românilor Ardeleni* au fost de trei ori mai amarnice ca ale celorlalţi iobagi vecini.

Intâi, a fost dureroasă şi umilitoare, pentrucă, în timp ce *Ungurii, Saşii şi Secuii* — neamuri venetice pe pământul strămbunilor noştri — erau scutiţi de poverile iobăgiei şi încărcaţi numai de privilegii, Românii, locuitorii de baştină şi stăpânii de drept ai acestui pământ frământat cu sângele moşilor şi strămoşilor lor — erau fiinţele cele mai dispreţuite din lume şi coborîţi în rândul animalelor lipsite de suflet înţelegător şi de judecată.

In al doilea rând, pe lângă greutăţile fără număr ale iobăgiei, Românii aveau de îndurat asupririle cele mai nemiloase, isvorîte din ura de rasă şi deosebirea de religie dintre ei şi asupritorii lor.

Şi, în sfârşit, *în al treilea rând*, Românii erau lipsiţi, de orice drept politic sau cetăţenesc, drepturi pe cari, constituţia *Transilvaniei*, alcătuită de vrăjmaşii neamului nostru, le păstrase numai pentru nobilimea ungară, pentru Secui şi pentru Saşi.

Subt ocârmuirea habsburgică. — Incepând dela 1691, în timpul domnici împăratului *Leopold de Habsburg*, *Ardealul* fu trecut sub stăpânirea *Austriacilor*. Această schimbare de stăpân nu aduse nici o îmbunătăţire în soarta iobagilor ardeleni, cari rămaseră tot la bunul plac al nobililor unguri pe ale căror moşii se aflau; din potrivă, avură de înfruntat noui prigoniri. Austriacii, ţinând

[1]). *Călţun*, în Moldova, înseamnă *ciorap*; în vremea veche, prin *călţuni* se mai înţelegeà *papuci* sau *pantofi*.

sub stăpânirea lor o sumedenie de popoare — *Nemți, Unguri, Români, Italieni, Sârbi, Croați, Cehi, Slovaci, Ruteni, Poloni*—, căutară să dea părerea unui stat unitar silindu-și supușii să învețe nemțește și să primească, în acelaș timp, credința catolică. Această siluire a simțimintelor și conștiinței lor fu întâmpinată cu mare îndârjire din partea Românilor, fapt ce le atrase un nou potop de împilări și suferințe. *Mult mai liniștiți erau Românii din Muntenia și Moldova în privința credinței, subt oblăduirea păgână a Turcilor, decât Românii Ardeleni sub creștineasca oblăduire a Ungurilor și Austriacilor.*

Sub domnia blajinului Iosif al II-lea. — O suflare de ușurare păru că se abate și peste acești obijduiți ai soartei, sub domnia celui mai omenos și mai blajin dintre împărații *Austriei, Iosif al II-lea;* dar gândurile lui bune întâmpinară cea mai dârză împotrivire din partea călăilor *Românismului:* nobilii unguri. Sufletul său bun nu putù ține piept atâtor porniri vrăjmașe, mai ales că nici sănătatea lui șubredă nu-i dădeà bărbăția de care aveà nevoie spre a înfrunta pe dușmanii bunelor și înțeleptelor sale hotărîri.

In urma unei călătorii făcută în primăvara anului 1783 prin *Transilvania,* ca împărat, *Iosif al II-lea hotărî desființarea iobăgiei, care — după zisa lui —coborîse poporul român în rândul dobitoacelor.* Intr'adevăr, viața iobagilor ardeleni erà amarnic de grea, întru cât mai toată munca lor erà săvârșită în folosul nobilimii. Pe lângă robotul făcut pe moșia stăpânului, mai aveau de împlinit: o sumă de cărăușii, cari le istoveau vitele; feldefel de dări și taxe pentru stat; dijmă — din zece una — pentru stăpân din tot rodul muncii lor; și câte altele!

Ajungerea cuțitului la os. — Norodul asuprit, aflând că împăratul vrea să le ușureze traiul, dar nemeșii unguri se împotrivesc, nu-și mai putù înfrână răbdarea. Hotărîți să scuture jugul de foc, care de veacuri le ardeà grumazul, *Românii* puseră mâna pe arme și porniră asupra înveninatului dușman, în frunte cu: *Horia, Cloșca și Crișan.* Intr'o sfântă *Duminecă, în ziua de 31 Octombrie, 1784,* în biserica din *Mesteacăn,* cei asupriți se legară cu jurământ: *să moară pentru libertățile poporului.*

A doua zi, *Luni,* mulțimea ucise pe doi subprefecți unguri, trimiși să prindă pe *Crișan*; a treia zi uciseră în *Criscior* 17 nobili. Vreme de cinci zile, tot ținutul *Zarandului* intrase în mâinile răsculaților, cari uciseră pe toți nemeșii ce le căzură în cale, silind pe soțiile și ficele acestora: să îmbrace haine românești, să umble desculțe, să se boteze în legea românească; iar pe fetele multora le cununară cu țărani români. In ținutul *Huniedoarei* au fost părăduite 232 de curți și conacuri nemeșești.

Răsculații încercară să cuprindă orașul *Deva,* dar nu isbutiră. Ocupară însă: *Roșia, Câmpenii și Abrudul.* Luptele ținură — cu o scurtă întrerupere de vreo două săptămâni în Noembrie — până la 14 Decembrie, când Horia îngăduì oamenilor săi, să se întoarcă pe la vetrele lor. El se ascunse, împreună cu Cloșca, în pădurea *Scorăcel,* din județul *Cojocna,* unde fură prinși la 27 Decembrie, 1784. In

temniţa dela *Alba-Iulia, Crişan îşi făcù seama,* spânzurându-se cu curelele dela opinci; iar *Horia şi Cloşca fură sdrobiţi pe roată, rupându-li-se carnea în făşii în văzul a 2515 ţărani români aduşi într'adins de oamenii stăpânirii din 419 sate. Corpul lui Crişan fu sfârticat în cinci bucăţi: capul lui fu pus în ţeapă la Cărpeniş, unde omorîse pe bătrânul preot greco-ortodox, Popa Todor, numit şi Avram, pentru că nu vroise să spună ţăranilor — după cum îi pretinsese Crişan—, că e poruncă dela împărat, să fie omorîţi toţi Ungurii; iar celelalte bucăţi au fost puse în ţeapă: una la Abrud, alta la Bucium, cealaltă la Brad, şi a patra la Mihăleni.*

In cursul acestei răscoale pieriră 112 Unguri, depe urma cărora rămaseră 38 de văduve şi 77 de orfani; iar dintre Români căzură sau fură ucişi: 349 de inşi, depe urma cărora rămaseră 243 de văduve şi 580 de orfani. Rodul acestor sacrificii fu doar căpătarea dreptului ca ţăranul român să se poată strămutà depe o moşie pe alta, căutându-şi un stăpân mai omenos. Greutăţile şi îndatoririle rămaseră tot cele vechi.

Incercări de uşurare a traiului iobagilor. — In diferite rânduri, împăraţii depe vremuri încercară să mai uşureze viaţa acestor oropsiţi ai soartei; însă, totdeauna se ciocniră de împotrivirea magnaţilor unguri. La 19 Ianuarie, 1847, cu un an şi două luni înainte de anul desrobirii, 1848, nobilimea ungară hotărîse în dieta dela *Cluj* legăturile dintre iobagi şi stăpânii lor, gâtuind, strivind cu desăvârşire, pe bietul ţăran român, robul de veacuri al unor stăpâni fără inimă. Cu acest prilej, *baronul Dénes Kemény,* revoltat de măsurile luate împotriva iobagilor, grăi următoarele cuvinte rămase de pomină:

„Ţăranului, care a fost desbrăcat de orice drept omenesc, de orice demnitate omenească, i s'au impus sarcini, cari, nu numai că întrec venitul moşiei pe care o lucrează, dar întrec chiar puterile sale: Şi, dacă ar aveà numai un stăpân, tot ar mai merge; dar, după ce stăpânul său i-a luat tot ce bietul om a muncit, apoi vine al doilea stăpân, statul. Acesta îi impune o sarcină şi mai grea. In timpul când nobilul îşi petrece în „dolce far niente", ţăranul poartă toate greutăţile ţării: plăteşte singur dările către stat; face poduri şi drumuri grele şi tot el plăteşte vamă pe ele; apără ţara cu arma, ca nobilimea să poată domnì în linişte; plăteşte: pe popă, pe dascăl, pe jude, pe notar şi tot ce i se cere. Şi acest om, în sdrenţele sale, e cinstit, blând, muncitor, îşi iubeşte ţara şi o apără cu credinţă, deşi el ştie că nici chiar acel pământ de trei coţi, care după moartea sa îi va acoperì trupul, nu este proprietatea sa! Aveţi grijă! Dumnezeu nu poate suferì îndelung o asemenea stare de lucruri!

Văzând că dieta nu ţine nicidecum seamă de vorbele sale, Kemény, părăsind sala, strigă:

„Protestez în numele poporului sfânt!"

Sdrobirea iobăgiei. — Anului 1848 îi fu dat să şteargă iobăgia din cartea vieţii *Românilor Ardeleni.* Poporul, în care fusese trezită conştiinţa naţională, datorită stăruitoarei şi însufleţitei propoveduiri a fruntaşilor săi, se întruni pe *Câmpia Libertăţii* din

marginea *Blajului*, în ziua de 3/15 Mai, într'un număr uriaş de mare subt înţeleapta conducere a *mitropolitului ortodox, Andrei Şaguna*, a *episcopului unit, Ioan Lèmeny*, a lui *Bariţiu, Avram Iancu, Bărnuţiu*, şi a altor fruntaşi de seamă, cerând cu însufleţire : independenţa politică a naţiunii române din *Ardeal* şi protestând, totdeodată, împotriva încercărilor dietei ardelene din Cluj de a uni *Ardealul* cu *Ungaria*.

Inglobarea Ardealului la regatul unguresc. — Spre sfârşitul anului 1865, dieta ardeleană din *Cluj* hotărî pentru a doua oară unirea *Transilvaniei* cu *Ungaria*. Deputaţii români şi saşi — căci acum aveau şi *Românii* reprezentanţi în dietă — se împotriviră cu îndârjire, dar fără folos. In urma împăcării împăratului *Francisc Iosif* cu *Ungurii*, după încoronarea sa ca rege al lor, se încheiè între *Austria* şi Ungaria, la 1867, aşa zisul *dualism*, prin care *se statorniciì ca, popoarele Austriei să fie cârmuite de Nemţi, iar ale Ungariei, de Unguri, nerecunoscându-se nici unuia dintre celelalte neamuri, cari locuiau în cuprinsul imperiului, vre-un rost politic în viaţa acestui mozaic sau amestec de noroade!*

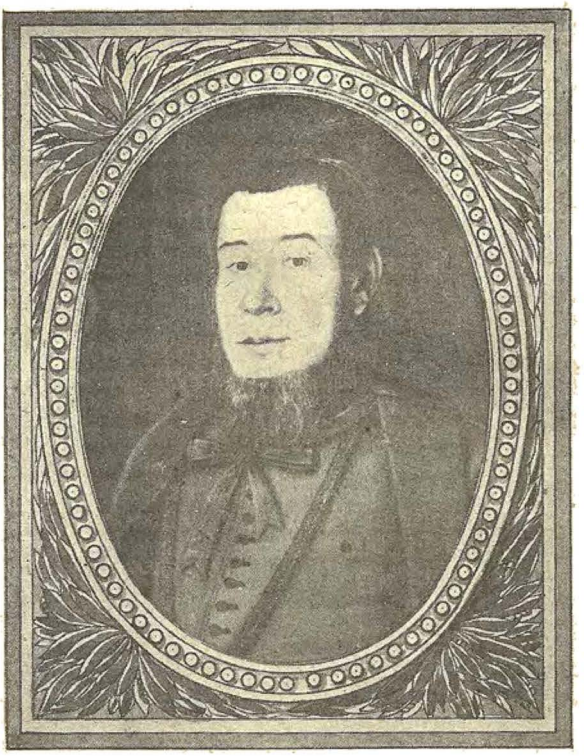

EPISCOPUL UNIT, IOAN LÈMENY

Lupta politică dusă împotriva asupritorilor. — Nerespectarea puţinelor drepturi acordate *Românilor* de către unii împăraţi, făcură pe fruntaşii lor din ţinuturile : *Banatului, Bihorului* şi *Maramureşului*, să vină în 1881 alături de partidul naţional român din *Transilvania*, şi, pe temeiul unui program alcătuit din 9 puncte, cuprinzând dorinţele poporului asuprit, să declare că se vor împotrivì cu tărie măsurilor de prigonire luate în contra fraţilor lor.

Persecuţiile guvernelor ungureşti ajungând din ce în ce mai înverşunate, siliră pe Români ca, printr'un *Memorand*, să-şi arate

păsurile chiar împăratului. Fiind socotiți ca trădători, fruntașii Românilor înfundară temnițele dela *Vaț* și *Seghedin*. Față cu potopul de nedreptăți revărsat pe capul celorlalte naționalități nemaghiare, *fruntașii: Românilor, Sârbilor și Slovacilor din Ungaria, în congresul ținut la 1895 în Buda-Pesta, statorniciră un program comun de luptă politică.*

In 1905, căpeteniile partidului național-român din *Ardeal* se hotărîră să lupte alături cu reprezentanții celorlalte nații oprimate, folosindu-se de orice cale legală pentru apărarea drepturilor Românilor. Rezultatul acestei hotărîri fu întețirea persecuțiilor politice. Din Aprilie, 1906, până în August, 1908, vreme de doi ani și ceva, *publiciștii și conducătorii politici ai Românilor Ardeleni, fură osândiți la olaltă, la 124 ani, 6 luni și 27 zile de temniță grea; iar suma amenzilor trecù de 20.000 coroane — ceea ce-ar veni cam zece milioane de lei în valoarea de azi a banului.*

Curmarea suferințelor și umilirilor îndurate vreme de nouă veacuri. — Nădejdia neamurilor asuprite din *Ungaria* fu îndreptată spre moștenitorul tronului austro-ungar, *Francisc-Ferdinand*, care nu vedeà cu ochi buni purtarea *Ungurilor* față de celelalte nații din cuprinsul *Ungariei*. Mișeleasca ucidere a principelui moștenitor austriac și a soției sale; *Sofia*, săvârșită de un student sârb la *Seraievo*, în *Bosnia*, risipi și această nădejdie.

Sguduitorul războiu prilejit de acest groaznic atentat, făcù să răsară în sufletele tuturor Românilor speranțe mult mai frumoase ca cele dinnainte de 1914. *Toți începură să întrevadă împlinirea visului unității naționale, vis înfăptuit în ziua de 1 Decembrie, 1918, în urma hotărîrii luată de fruntașii norodului românesc din Ardeal, în adunarea dela Alba-Iulia. Transilvania și celelalte ținuturi românești de peste Carpați fură cârmuite provizoriu de consiliul dirigent cu reședința la Sibiu, până la 20 Noembrie, 1919, când se întruni la București primul parlament al României întregite, în aceeași zi în care, Mihai Viteazul, cu 320 de ani în urmă, ținuse prima dietă sau adunare ardelenească la Alba-Iulia, în 1599.*

2. STAREA RELIGIOASĂ A ROMÂNILOR ARDELENI

In luptă cu vitregia vremurilor. — In privința culturii, *Românii Ardeleni* n'au fost mai fericiți decât frații lor din *Muntenia* și *Moldova*. Veacuri dearândul, ei au fost lipsiți de lumina învățăturii, de care se bucurau numai: *Ungurii, Secuii* și *Sașii*. In urma unirii dintre aceste trei neamuri, unire statornicită la 1437, Românii fură socotiți ca niște îngăduiți, cari n'aveau ființă legală în statul maghiar, și, deci, nici vreun drept politic sau cultural. De asemenea și credința lor eră nesocotită. Singure, credințele: *catolică, luterană* și *calvină*, se bucurau de toată libertatea. Căpeteniile acestor credințe — fiecare în parte —, s'au străduit în numeroase rânduri să câștige de partea lor pe Români, dar fără folos.

In dieta ținută la 1566 se luă hotărîrea ca toți locuitorii de credințe streine celor privilegiate, cari nu vor îmbrățișà calvinismul,

să-şi piardă tot avutul. Parte dintre cei mai bogaţi nobili români — căci aveau şi Românii nobilii lor — au trecut la calvinism. Lepădându-se de credinţa strămbună, cu vremea s'au lepădat şi de neamul lor şi s'au ungurizat.

Truda Calvinilor de a câştigà pe Români de partea lor. — Cât timp *Românii* fură sub directa oblăduire a *Ungurilor*, *Calvinii* se străduiră pe toate căile, să-i convertească la calvinism.

Lupta fu mai stăruitoare sub domnii ardeleni din neamul *Racoţilor*. In acest timp au fost traduse în limba românească o sumă de scrieri religioase, cari fură răspândite printre Români. In chipul acesta, graiul nostru, care erà folosit numai în vorbirea poporului, ajunse a fi întrebuinţat şi în scrieri. Totdeodată li se făgăduì Românilor, că, dacă-şi vor lepădà credinţa, vor primì o sumă de înlesniri şi drepturi politice.

Un martir al credinţei. —Spre a-şi ajunge ţinta, *Calvinii* căutară să se folosească chiar de prelaţii români, pe cari încercară să-i câştige de partea lor. Văzând că planul nu le isbuteşte, începură cele mai crunte persecuţii împotriva Românilor, căutând să lovească, mai ales, în fruntaşii bisericilor. Astfel, la 1640, ajungând în scaunul mitropolitan al Ardealului, *Ilie Ioreste*—întărit de *Gheorghe Racoţi I*, după îndemnul lui *Matei Basarab al Munteniei*—, noul mitropolit fu silit să caute a îndupleca pe Români să treacă la catolicism. Pentru aceasta i se cerù să dea poruncă preoţilor, ca să primească şi să răspândească în popor catechismul calvinesc. Din pricină că Ioreste se împotrivì cu îndârjire, dând porunci şi sfaturi protivnice dorinţei domnitorului, se porniră împotrivă-i tot soiul de persecuţii. Prin stăruinţa vrăjmaşilor săi fu adunat la 1643, sinodul protopopilor, în care Ioreste fu învinuit că în vizitele canonice făcute preoţilor, ar fi avut purtări nepotrivite cu demnitatea arhierească. Spre a fi în plăcul domnitorului, sinodul hotărî scoaterea lui din mijlocul preoţimii, dându-l în seama judecăţii mireneşti. Această măsură ne arată starea dureroasă a bisericii ortodoxe din vremea aceea, precum şi halul de conrupţie a unei părţi din clerul român, care s'a lăsat a fi unealtă ruşinoasă în mâinile protivnicilor ortodoxismului. In urma hotărîrii sinodului, Ioreste fu întemniţat, bătut ca cei de rând, despuiat de averile sale, umilit cum nu se mai poate. După nouă luni de canoane şi suferinţe, îndurate la olaltă cu alţi preoţi şi creştini drept-credincioşi, Racoţi îl liberă cu legământul, ca să-şi plătească liberarea cu o mie de taleri — întocmai cum fac banditii, cari prind oamenii şi nu-i liberează până nu dau o anumită gloabă sau despăgubire. Neavând banii ceruţi, Ioreste trecù în *Moldova*, unde i se îngăduì să adune dela mila creştinilor moldoveni suma cerută de Racoţi drept răscumpărare a libertăţii sale. Rămânând în Moldova, el ajunse mai târziu episcop al *Huşilor*, păstorindu-şi poporul cu acceaş tragere de inimă, pe care o dovedise în Ardeal.

Urmarea acestei lupte între calvinism şi ortodoxism, fu alungarea limbii slavone din biserica românească, întrucât, şi'n *Ar-*

deal, în bisericile ortodoxe, se slujeà tot în slavonește. In sinodul ținut la 1675 se hotărî :

1. *Să se înființeze școale românești în cari învățătura să se predeà numai în românește.*

2. *Să se reînființeze tipografia din Alba-Iulia, în care să se tipărească numai cărți românești, mai ales bisericești.*

3. *Să fie opriți a mai sluji în biserici, preoții cari nu știu românește, ci numai sârbește.*

Aceste măsuri făcură să se înmulțească : atât numărul școalelor românești în Ardeal, precum și numărul tipăriturilor scrise în graiul românesc.

Cele mai vechi tipărituri ardelenești. — Pe pământul *Ardealului*, la *Brașov*, începând dela anul 1560, se tipăriră în limba românească, de către *diaconul Coresi*, cele mai vechi cărți bisericești cunoscute în graiul nostru. Multe dintre aceste cărți au fost lucrate din îndemnul conducătorilor bisericilor protestante din *Transilvania*.

Pe la 1580, în vremea mitropolitului Transilvaniei, *Ghenadie Bradul* din *Alba-Iulia*, s'a tipărit, tot la *Brașov: Evanghelie cu învățătură*. Tot acest mitropolit a tipărit la *Orăștia*, în 1581, două dintre cele cinci cărți ale lui *Moise*, cunoscute sub numele de *Palia dela Orăștie;* iar în 1583 a tipărit și celelalte trei cărți.

Tot la Orăștia s'a tipărit pentru întâia oară, la 1581, *Biblia* tradusă de episcopul Transilvaniei, *Mihail Tordasi*, în colaborare sau tovărășie cu *Ștefan Herce*, parohul bisericii din *Caviran — Sebeș, Banat*, precum și : cu *Efrem Zacan*—dascăl în Sebeș, cu *Moise Pescișel*—paroh în *Lugoș*, și cu *Achirie*—protopopul *Huniedoarei*.

De asemenea, *iermonahul Silvestru* din Ardeal, traduse în românește *Noul Testament*, pe care-l tipări la Alba-Iulia în 1648. Cuvintele mai rare și puțin cunoscute cetitorului, erau lămurite sau explicate pe marginea paginilor cărții, în dreptul cuvântului tâlmăcit.

In acelaș an, și tot acolo, fu tipărit *Catihismul maghiaro-român*, tradus de *Fogarasi Istvàn*.

Tot la Alba-Iulia a fost tipărită la 1651, *Psaltiria*, tradusă deadreptul din evreiește, de către *Ștefan al II-lea Simonianul, mitropolitul Transilvaniei*, un dârj protivnic al calvinismului.

In puținele tipografii risipite pe întinsul pământului românesc, la : *Sibiu, Orăștia, Alba-Iulia, Brașov, Govora, Târgoviște, Snagov, Buzău și Iași*, s'au tipărit, treptat-treptat, multe cărți bisericești, mai ales traduse din alte limbi ; puține însă, foarte puține, au răsbit până în zilele noastre. Pe-acele vremuri, cărțile fiind tipărite într'un număr redus de exemplare, și fiind folosite — mai ales cele bisericești — zilnic, mare parte dintr'însele s'au distrus din pricina folosinței, iar altele, datorită relei păstrări ; așa că prea puține au putut ajunge până la noi.

Alt martir al credinței. — Mai târziu, sub *mitropolitul Sava Brancovici al Albei-Iulii* — care a păstorit între 1656—1680 —, s'a urmat mai departe cu tipăritul cărților bisericești în românește ; ba s'au înființat în *Ardeal* chiar câteva școli românești. Brancovici fu persecutat, de oarece era protivnic al Calvinilor. După două-

zecișipatru de ani de păstorire a poporului, în care timp fu un dârj apărător al ortodoxismului și al românismului, vrăjmașii săi se folosiră de lipsa lui din țară—fiind plecat în *Rusia*—și-l învinuiră c'ar duce o viață nepotrivită cu rangul său. Principele Ardealului, *Mihail Apafi*, care până atunci arătase un deosebit respect și o mare încredere fruntașului bisericii române, se lăsă înrâurit de bârfitorii vrednicului mitropolit. In urma adunării unui sinod, care se sprijini pe mărturii mincinoase, Sava : fu scos din scaunul mitropolitan, închis, bătut, batjocorit de vrăjmașii săi și despoiat de toată averea sa. Se spune că în timpul cât fu ținut în temnița din *Vinți*, bătrânul mitropolit eră scos în fiecare săptămână din închisoare și bătut cu bețe în fața poporului drept credincios. In urma stăruinței lui *Șerban Cantacuzin* pe lângă *Turci*— subt a căror stăpânire se află *Ungaria* — și, deci, și *Ardealul* — se dete poruncă să fie liberat. Bătrânul martir n'apucă să se folosească de această libertate, căci muri răpus de durerea umilinței și a suferințelor la cari fusese supus de către vrăjmașii neamului nostru.

Locțiitorul său, până la alegerea unui nou mitropolit, *popa Ioan din Vinți*, se lăsă în placul Calvinilor. El aduse o tipografie la *Sas-Sebeș*, unde fură tipărite o sumă de cărți bisericești pentru folosul preoțimii române. De asemenea, alcătui : *Sicriul de aur* — 1683 ; *Cărare pe scurt spre fapte bune îndreptătoare* — 1685 ; *Ceaslovăț*— 1686 ; *Rânduiala diaconstvelor și cu a văzglășeniilor*— 1687 ; *Poveste la patruzeci de mucenici* — 1689 ; *Molitfelnic* — 1689 ; și altele.

In locul lui Sava Brancovici, veni în scaunul mitropolitan, *Varlaam*, care strămută tipografia dela Sas-Sebeș, la Alba-Iulia, lăsând-o tot sub conducerea părintelui Ioan din Vinți.

Făgădueli papistașe. — In 1699, *Austriacii*, după ce scăpară *Ungaria* de robia turcească, în temeiul păcii încheiată la *Carlovitz*, în *Austria*, trecură sub stăpânirea lor și *Transilvania*. Fiind catolici, ei căutară să înfrâneze propaganda protestantă, înlesnind-o pe cea catolică. Singurii pe cari nădăjduiau să-i câștige de partea catolicismului, erau *Românii*, neamul cel mai asuprit și mai oropsit din tot cuprinsul *Ardealului*. Aceștia însă țineau cu îndârjire la credința strămbună. Spre a-i ispiti și mai mult să treacă la catolicism, li se făgădui aceleași drepturi ca și celorlalte nații privilegiate din cuprinsul Transilvaniei. Pentru a preîntâmpină propaganda calvină, începură și catolicii să tipărească în limba română, cărți religioase, pe cari le răspândiră printre Români.

Unirea cu catolicii. — Unul dintre cei mai stăruitori propoveduitori ai trecerii *Românilor* la catolicism fu *călugărul Paul Ladislau Baranyi*, care făcea parte din ordinul *Iesuiților. Acesta isbuti să înduplece pe mitropolitul Teofil al Ardealului, să adune la 21 Martie, 1697, un sinod la Alba-Iulia, unde se puse temelia unirii Românilor cu biserica papistașă.* Aci, unii dintre conducătorii bisericii româno-ortodoxe se legară să primească printre dogmele credinței lor, următoarele patru puncte :

1. *Recunoașterea papei dela Roma drept cap al întregei biserici creștine.*

2. *Recunoaşterea că, pe lângă rai şi iad, în lumea cealaltă mai este un loc de curăţire, numit purgatoriu, prin care trec sufletele sortite să meargă în rai.*

3. *Recunoaşterea că pentru sfânta cuminecătură este deajuns numai azima sau pâinea nedospită — fără vin; nu cu vin ca la ortodocşi.*

4. *Recunoaşterea că Sfântul Duh purcede şi dela Fiul, nu numai dela Tatăl — cum este statornicit de credinţa ortodoxă.*

In schimbul acestui legământ, clerul român cereà împăratului ca: preoţii uniţi să se bucure de aceleaşi drepturi ca şi preoţii celorlalte religiuni recunoscute de stat; fiecare sat cu biserică să aibă şi casă pentru preot; ocârmuirea preoţească să fie pe mâinile episcopilor; şi altele.

Privilegiile acordate Românilor-uniţi. — Se întâmplă că, chiar în anul în care se hotărîse unirea *Românilor* cu biserica papistaşă, să se prăpădească *mitropolitul Teofil.* In locu-i veni *mitropolitul Atanasie,* care fu sfinţit la *Bucureşti* de către mitropolitul *Munteniei,* potrivit unui vechiu obicei rămas din vremurile în cari primatul *Ţării-Româneşti* aveà putere religioasă şi asupra cuprinsului ardelenesc — fapt pentru care stă dovadă însăşi cuprinsul titulaturii patriarhului şi mitropolitului nostru primat: *arhiepiscop şi mitropolit al Ungro-Vlahiei.*

Noul mitropolit adună iarăş sinodul, în Iulie, 1698. Acest sinod, la care nu fură părtaşi nici jumătaţe dintre preoţii români ortodocşi din *Ardeal,* aprobă unirea cu biserica *Apusului.* Mitropolitul Atanasie se duse la *Viena,* unde primi întărirea împărătească, precum şi un decret cuprinzând pentru clerul românunit, următoarele drepturi sau privilegii: *scutire: de robotă, de lucru şi de dări iobăgeşti; garantarea proprietăţii; făgăduială de ajutor din partea autorităţilor.*

Manifestul uniţilor. — Cu prilejul acestei uniri se întocmì la 7 Octombrie, 1698, următorul *manifest,* care fu semnat de 38 de protopopi.

„Noi, mai jos scrişii: vlădica, protopopii şi popii bisericilor româneşti, dăm în ştire tuturor, cărora se cuvine, mai vârtos ţării Ardealului, că, judecând schimbarea acestei lumi înşelătoare, şi nestarea şi nepierirea sufletului, căruia în măsură mai mare trebuie a fi decât toate, din bunăvoia noastră ne unim cu biserica Romei cea catolicească; şi ne mărturisim a fi mădularele acestei biserici sfinte catoliceşti a Romei, prin această carte de mărturie a noastră, şi cu acele privilegiomuri voim să trăim, cu care trăiesc mădularele şi popii acestei biserici sfinte, precum înnălţia sa, împăratul şi coronatul, craiul nostru, în milostenia decretumului înnălţimei sale ne face părtaşi, care milă a înnălţiei sale nevrând a o lepădà, cum se cade credincioşilor înnălţiei sale, această carte de mărturie: şi înnălţiei sale, şi ţării Ardealului, o dăm înnainte, pentru care mai mare tărie dăm: şi peceţiile, şi scrisoarea mâinilor noastre. — S'au dat în Belgrad — Alba-Iulia —, în anii Domnului 1698, în a 7-a lui Octombrie. — Insă, într'acesta chip ne unim şi ne mărturisim a fi mădularele sfintei catoliceşti biserici a Romei, cum pre noi şi rămăşiţele noastre, din obiceiul bisericii noastre a Răsăritului, să nu ne clă-

tească, ci : toate ceremoniile, sărbătorile, posturile, cum până acum, aşa şi deacum înnainte să fim slobozi a le ţineà după călindarul vechiu şi pe cinstitul vlădica nostru, Atanasie, nime, până la moartea sfinţiei sale să n'aibă putere a-l clătì din scaunul sfinţiei sale, ci tocmai de i s'ar întâmplà moarte, să stea în voia soborului pe cine ar alege să fie vlădică, pe care sfinţia sa, papa, şi înnaltul împărat să-l întărească şi patriarhul de subt biruinţa înnălţiei sale să-l hirotonească."

„Şi în obiceiul şi dregătoriile protopopilor, cari sunt şi vor fi, nici într'un fel de lucru, nime să nu se amestece. Ci să se ţie, cum şi până acum. Iară de nu ne vor lăsà pe noi şi pe rămăşiţele noastre într'această aşezare, peceţiile şi iscăliturile noastre, care am dat, să n'aibă nici o tărie, care lucru l-am întărit cu pecetia mitropoliei noastre, pentru mai mare mărturie!"

Urmează pecetia mitropoliei şi semnăturile celor 38 de protopopi, cari, turburaţi în sufletele lor de facerea acestui pas şi, neîncrezători în făgăduelile ce li se dăduseră, au ţinut să mai adaoge la sfârşit următoarele condiţiuni :

„Şi aşa ne unim, aceşti ce's scrişi mai sus, cum: toată legea noastră, slujba bisericii, liturghia şi posturile, şi darul nostru, să stea pe loc. Iară să (dacă) n'ar sta pe loc acelea, nici aceste peceţi să n'aibă nici o tărie asupra noastră; şi vlădica nostru, Atanasie, să fie în cap şi nime să nu-l hălbutăluiască (să nu-l isgonească).

Acest adaos pus în urma semnăturilor e o dovadă a marilor frământări sufleteşti prin cari au trecut cei ce au semnat acest legământ, cari : pe de-o parte erau ispitiţi de privilegiile făgăduite de puternicii zilei, iar pe de altă parte nu se 'ndurau să-şi strice legea străbună în care : se născuse, trăise şi ar fi dorit să se şi sfârşească !

Un nou sinod întări această unire la 1700. De-atunci, Românii Ardeleni se împărţiră în *Uniţi* sau *Greco-Catolici* — cei ce recunoşteau pe papa dela Roma drept cap al bisericii creştine; şi *Neuniţi* sau *Greco-Orientali* — cei cari-şi păstrară credinţa străbună. După trecerea *Banatului* iarăşi sub stăpânirea austro-ungară, la 1718, unirea cu biserica *Romei* se întinse şi acolo.

Dârja împotrivire a poporului de jos faţă de unire. — Norodul dela sate şi cea mai mare parte a preoţimii române, nici nu voiră s'audă despre legământul celor ce trecuseră la papistaşi. Faptul acesta dădù naştere unei grozave învrăjbiri între *Români*. Multă vreme, poporul rămase statornic credinţei strămoşeşti, cu tot îndemnul preoţimii care primise unirea, şi cu toate persecuţiile vrăjmaşilor neamului nostru, cari nu îngăduiră mult timp numirea unui episcop român-ortodox peste cei ce nu vroiau să-şi lepede credinţa.

Mitropolitul Teodosie al Munteniei, precum şi *patriarhul Dosoftei :* afurisiră pe *mitropolitul Atanasie Anghel*, ca pe unul ce se lepădase de sfânta biserică a lui Christos. *Domnitorul Munteniei, Constantin Brâncoveanul*, aduse cele mai mari laude celor rămaşi statornici în credinţa ortodoxă, cărora le scrise în 1701 : *„Încredinţaţi suntem, că, Dumnezeu, unora ca acestora, cari ocărăsc şi necinstesc legea întru care s'au pomenit şi înnaintea lui Dumnezeu*

s'au făgăduit, cu degrabă le va răsplăti. Cel ce-şi lasă legea sa şi pofteşte alta, ieà plata dela dreptul judecător, Dumnezeu!"

Lupta Românilor împotriva unirii. — Văzându-se lipsiţi de căpetenie religioasă, *Românii* rămaşi statornici în credinţa străbună aleseră ca episcop în locul lui *Atanasie*, pe *Ioan Ţirca*, subt a cărui conducere au ţinut un sinod, în care au protestat împotriva unirii încheiată în 1698. Mişcarea întinzându-se cu repeziciune, însăşi Atanasie se lepădă la 1711 de legământul făcut; dar, subt îndemnul stăruitor al celor ce aveau interes ca *Unirea* să nu se năruiască, se rostì din nou pentru ea.

Chiar nobilimea ungară — a cărei credinţă erà cea creştină-calvină — vedeà cu ochi răi această unire, menită să întărească puterea catolică în *Ardeal*, prin câştigarea Românilor de partea papistaşilor. Pe de altă parte se mai temeau şi de pierderea puterii lor asupra turmei deròbi, căreia i se făgăduise mai multă libertate, dacă-şi schimbă credinţa.

Pătrunderea unirii printre Români şi-a urmat drumul în cursul vremii, fiind primită mai mult în silnicie, decât din pornire sufletească. Protivnicii ei erau supuşi la tot felul de: canoane, bătăi, întemniţări şi alte casne. Numeroasele mânăstiri româneşti depe la poalele munţilor fură dărâmate; iar averile lor, luate pe seama statului. Călugării cari se împotriveau stăpânirii, erau isgoniţi peste graniţă.

Câţiva luptători ai credinţei, vrednici de pomenit. — Vreme de 83 de ani, *Românii* ortodocşi fură lăsaţi fără episcop; iar preoţii lor erau hirotoniţi de episcopii sârbi şi de cei din ţările române. Grea a fost lupta pe care au dus-o aceşti preoţi, având de înfruntat aspre persecuţii din partea asupritorilor credinţei lor. Printre feţele bisericeşti şi mireneşti, cari s'au trudit şi au suferit pentru păstrarea credinţei poporului sunt vrednici de pomenit: *Gavril Nagyszegi*, care a stat întemniţat cinci ani de zile, pentrucă luase apărarea celor ce se împotriviau unirii. *Popa Mailat din Şona*, de lângă *Făgăraş* — pe la 1728. *Pustnicul Visarion*, care îndemnă poporul să-şi apere credinţa cea veche. El fu întemniţat la *Viena* în anul 1744. *Protopopul Niculae din Balomir*, care fu nevoit să fugă din ţară — pe la 1748. *Popa Măcenic din Sibiel* şi *Oprea Miclăuş din Sălişte* — pe la 1750: cari s'au stins în temniţă pentru credinţa lor. *Călugărul Nicodim* şi *popa Ioan din Aciliu:* cari fugiră în *Rusia*, unde se plânseră *împărătesei Elisaveta* de persecuţiile îndurate de *Români* din partea papistaşilor, fapt ce îndreptăţi intervenirea rusească la Viena, cu ameninţarea că, dacă nu încetează persecuţiile îndreptate împotriva creştinilor ortodocşi, se va strică prietenia dintre cele două împărăţii. Apoi: *ieromonahul Sofronie* — pe la 1759, *Ion Molnar din Sadu* — numit şi *popa Tunsu* — care fu prins şi dus la *episcopul Aron din Blaj*, unde, spre batjocură, i se tăiè părul; şi alţii mulţi.

Suferinţele Românilor pentru credinţa lor. — Mare a fost îndârjirea *Românilor din Hălmagiu şi din Bihor*, cari au îndurat bătăi de le treceà sângele prin îmbrăcăminte şi tot nu s'au plecat duş-

manilor credinţei lor. „*Mai bine ne jertfim viaţa şi capetele, decât să ne părăsim credinţa!*" — ziceau ei.

Bihorenii, plângându-se că nu li se îngădue a-şi face slujbele dumnezeieşti nici măcar în locuinţele particulare, plini de amărăciune sufletească ziceau : „*Trăim ca vitele şi gemem ca porumbii!*"

Lipsa de înrâurire a catolicismului asupra Românilor-uniţi. — Cu toate asupririle şi silnicia folosită pentru răspândirea *Unirii*, câştigul papistaşilor n'a fost prea mare : nici în ce priveşte numărul celor ce se supuneau acestei uniri silite, nici în ce priveşte spiritul credinţei, care, în sufletul creştinului unit, rămăsese tot cel ortodox. Doar cu numele erau uniţi, căci sufletul lor bătea tot pentru credinţa strămbună şi chiar slujba bisericească eră făcută la fel cu a ortodocşilor şi 'n bisericile unite ; mulţi — după cum mărturiseşte *protopopul Petru Maior din Reghinul Săsesc*, la o sută de ani după săvârşirea unirii, — *nu adăogau la simbolul credinţei nici acea mărturisire asupra purcederii Duhului Sfânt şi dela Fiul* ; iar cei mai mulţi nu pomeneau nici numele papii în cursul slujbei, ci pe al episcopului locului.

Un recensământ oficial, făcut la 1762 între *Românii din Transilvania*, ne arată că se aflau pe atunci 128.653 de familii greco-ortodoxe sau neunite, cu 1365 de preoţi ; şi 25.223 de familii greco-catolice sau unite, cu 2.250 de preoţi. De-aci se vede cât de mult răsunet avusese această unire făcută prin siluirea cugetelor celor chemaţi s'o îmbrăţişeze.

Sub păstorirea episcopilor sârbi. — Acest recensământ s'a făcut în urma stăruinţei mitropolitului sârbesc pe lângă *împărăteasa Maria Tereza*, care hotărî la 1762 ca, *Românii* ortodocşi să aparţină episcopului sârbesc din *Buda, Dionisie Novacovici*. Acesta păstorì Ardealul până la 1768, fără însă a fi de vreun folos neamului nostru cu care n'aveà nici o legătură sufletească. După Novacovici fu numit *episcopul Ioan Georgevici* din *Vârşeţ*, între 1768—1770, despre a cărui activitate nu avem nici o ştire. La 1770, eparhia transilvăneană fu încredinţată episcopului sârb din Buda, *Sofronie Chirilovici* ; iar la 1783, Românii ortodocşi din Ardeal căpătară episcopul lor propriu, pe *arhimandritul Ghedeon Nichitici*, tot sârb, dela mânăstirea *Sisatovaţ*, sub care se petrecù revoluţia lui *Horia*.

Până la revoluţia dela 1848. — La 1788, după moartea lui *Nichitici*, ajunse episcop al *Românilor* neuniţi, *Gherasim Adamovici*, arhimandritul mânăstirii *Bezdinul* depe apa *Mureşului*. Acesta, în înţelegere cu episcopul unit, *Ion Bob*, din *Blaj*, cerù dietei transilvănene mai multe drepturi politice pentru *Românii Ardeleni*. Tot datorită lui Adamovici, congresul sârbesc dela 1790, rugă pe împărat să ridice biserica ortodoxă română din starea de umilire în care se găsea. In 1791, ca urmare a stăruinţelor lui Adamovici, dieta ardeleană recunoscù şi ortodocşilor dreptul de a-şi alege episcopul după vrerea lor. La 1796, se prăpădi şi Adamovici, şi fu înmormântat la *Răşinari*. Timp de 14 ani, Românii ortodocşi rămaseră fără episcop. Abia în 1810, la 13 August, căpătară şi ei învoirea împărătească, să-şi aleagă episcopul lor dintre dânşii. La

19 Septembrie, acelaş an, protopopii ortodocşi, adunaţi la *Turda*, aleseră ca episcop pe *Vasile Moga din Sebeşul-Săsesc*, care fu hirotonit ca arhiereu în 1811, la *Carloviţ*, şi păstori până la 1845, fără a puteà fi de prea mare folos turmei sale, din pricina piedicilor şi îngrădirilor în cari-l încătuşaseră vrăjmaşii.

După încetarea revoluţiei dela 1848—1849, Românii Ardeleni intrară pe făgaşul unei noui vieţi, a unei vieţi însufleţită de duhul conştiinţei naţionale.

Marele Şaguna[1]. — Vreme de zece ani — dela 1850 până la 1860 — cât *Ardealul* fu sub directa guvernare a *Austriacilor, Românii* răsuflară mai în voie şi putură să facă progrese în toate privinţele. După o sută cincizeci de ani dela desfiinţarea mitropoliei ortodoxe ardeleneşti, vru Dumnezeu ca în anul 1850 să se poată adunà pentru prima oară, sinodul diecezan, în fruntea căruia se află ca vicar, încă dela 1846, iar ca episcop, dela 1848, cel mai de seamă dintre conducătorii de altădată ai bisericii ortodoxe-române din *Transilvania* şi *Ungaria*, marele *Andrei Baron de Şaguna*. Fu un noroc pentru *Ardeleni*, că s'a ridicat între ei acest Român-Macedonean; şi fu şi mai mare noroc că datorită mamei sale, el fu întors la credinţa ortodoxă, şi nu rămăsese în cea catolică, în care, fusese crescut, cu învoirea tatălui său, până la vârsta de 18 ani, de către un episcop papistaş. Prin destoinicia şi înţelepciunea sa, el fu de un nepreţuit folos Românilor în anii turburi ai revoluţiei dela 1848—1849, îndrumând poporul şi

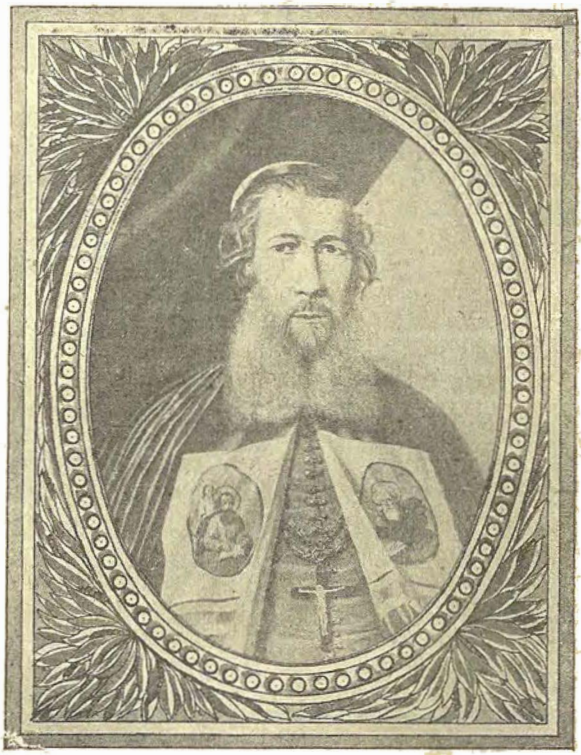

EPISCOPUL ION BOB

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul *mitropolitului Şaguna*, în *„Cartea marilor Români"* din lucrarea de faţă.

preoţimea pe calea cea sănătoasă, care aveà să le aducă isbânda.

Lupta pentru drepturile Românilor. — Ca preşedinte al adunării naţionale dela *Blaj*, ţinută la *3/15 Mai, 1848*, pe *Câmpia Libertăţii*, *Şaguna* fu însărcinat de norod, să-i apere drepturile. Prin mai multe memorii înnaintate împăratului, el ştiù să înfăţişeze cu pricepere şi demnitate drepturile *Românilor*. Prin memoriul dela 25 Februarie, 1849, — cel mai însemnat—, cerù, împreună cu reprezentanţii Românilor din: *Transilvania*, *Banat* şi *Bucovina*, ca toţi Românii din imperiu să fie uniţi într'o singură naţiune independentă, cu administraţie naţională-autonomă: atât politică, precum şi bisericească.

Din pricina simţimintelor sale româneşti şi a bărbăţiei cu care-şi apărà părerile, *Ungurii* îl socoteau ca cel mai mare duşman al lor. Pretutindeni, cuvântul lui erà ascultat cu băgare de seamă şi ţinut socoteală de el. Nu erà însă aşa de uşor să lupţi şi să înfrângi atâţia duşmani, câţi aveau bieţii Români Ardeleni. Şaguna se trudì să dărâme unul câte unul zidurile robiei în care vrăjmaşii ţineau de veacuri întemniţaţi pe fraţii noştri.

Roadele luptei pentru libertate. — Printre legile împărăteşti, cari descătuşară poporul român din lanţurile umilinţei furà:

1. *Patenta sau legea dela 21 Iunie, 1854*, prin care sute de mii de familii ţărăneşti furà împroprietărite pe moşiile pe cari locuiau, despăgubind băneşte pe proprietari.

2. *Patenta sau legea dijmelor, din 15 Septembrie, 1858*, prin care proprietarii de moşii erau despăgubiţi deosebit, de zecimile ce le primeau dela foştii lor robi.

Lanţul robiei fu sfărâmat la *20 Octombrie, 1860*, când împăratul hotărî înlăturarea absolutismului de până atunci şi intrarea în viaţa constituţională. Prin diploma dată cu acest prilej se statornicì:

a). *Egalitatea tuturor supuşilor în faţa legii şi oprirea oricărei naţionalităţi de a fi impilătoarea alteia.*

b). *Garantarea libertăţii religioase.*

c). *Dreptul oricui de a fi primit în slujbele statului, fără deosebire de naştere sau de avere.*

d). *Indatorirea bărbaţilor de a face serviciul militar şi a plăti impozite către stat.*

e). *Desfiinţarea iobăgiei.*

Setea de lumină. — Urmarea acestor măsuri fu un avânt plin de nădejdii pentru: şcoala, biserica şi literatura românească din *Ardeal*. Astfel, luă fiinţă la 6 Septembrie, 1861, în Sibiu: *Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român;* precum şi *Asociaţiunea pentru cultura poporului român din Maramureş* — tot în acelaş an; iar în 1862, *Asociaţiunea naţională din Arad pentru cultura poporului român*. Se îngăduì intrarea de cărţi şi ziare româneşti tipărite în *România*, lucru oprit încă din timpul împărătesei *Mariei Tereza*.

Setoşi de libertatea după care tânjiseră veacuri dearândul, *Românii* o folosiră cu prisosinţă, când o avură. Foarte degrab, ei

ajunseră aproape dcpe urmă, pe celelalte naţii din imperiul habsburgic, cari nu îndurasră amarul traiului lor de robi. Datorită marelui *mitropolit Şaguna*, precum şi celor ce-i urmară pe scaunul mitropolitan — *Dr. Miron Romanul*, între 1884—1898; *Ioan Meţianu*, un vajnic luptător pentru cauza naţională română, între 1898—1900; şi ceilalţi prelaţi români mai de curând — : şcoala şi biserica fnră aşezate pe temelii sănătoase, aşa că legile aduse mai târziu, de *Unguri*, prin cari urmăreau maghiarizarea celorlalte neamuri, găsiră pe fraţii noştri gata să ţină piept duşmanului până ce veniră zilele mult doritei *Unităţi naţionale a tuturor Românilor*, în blagoslovitul an dela naşterea Mântuitorului, 1918.

3. STAREA CULTURALĂ A ROMÂNILOR ARDELENI

Frământări religioase. — Viaţa religioasă a *Românilor Ardeleni* e strâns împletită cu viaţa lor culturală. Ca şi la *Românii din Muntenia* şi *Moldova*, tot astfel şi la cei din ţinuturile ardelene, lumina minţii, învăţătura, a răsărit din tinda bisericilor.

Din lupta *Calvinilor* de a câştigă pe Români pentru credinţa calvină a luat naştere sinodul dela 1675, care a cerut înmulţirea şcoalelor româneşti şi a tipăriturilor în graiul nostru, spre a lumină mintea norodului, ca să poată înţelege că în calvinism — ziceau ei — stă mântuirea omenirii.

Fără îndoială că desbinarea Românilor, prin unirea unora dintr'înşii cu biserica papistaşă a fost destul de păgubitoare pentru unitatea sufletească a neamului. Aceasta din pricină că, deşi toţi erau călăuziţi de aceleaşi simţiminte româneşti în acţiunile lor, mijloacele folosite şi căile urmate pentru ajungerea ţelurilor naţionale, nu erau aceleaşi. *Uniţii* înţelegeau să se facă fraţi cu.... duşmanul, numai să scape odată de asupririle lui: *neuniţii* doriau nimicirea duşmanului, spre a se puteă ridică deasupra lui. Omeneşte judecând, trebuie să le dăm dreptate: şi unora, şi celorlalţi.

Nădejdii înşelate. — Speranţele *Uniţilor* au fost în mare parte înşelate; în schimb, însă, nici *Catolicii* nu s'au putut lăudă cu ceea ce câştigaseră. *Românii* se legaseră numai trupeşte de papistaşi; sufletul însă şi-l păstraseră tot aşa cum îl moşteniseră din bătrâni: stăpânit de credinţa strămbună. Catolicii înţeleseră şi ei că Românii nu fuseseră pe deplin câştigaţi; nădăjduiau însă, că-i vor apropiă cu desăvârşire: prin cultură, prin carte, prin învăţătură. Pentru aceea, ei deschiseră tineretului român-unit porţile tuturor şcoalelor catolice din ţară. Ba merseră până acolo, încât trimiseră pe unii dintre tinerii Români să înveţe la şcoalele superioare din *Viena* şi *Roma*, de unde nădăjduiau că se vor întoarce catolici din creştet până 'n tălpi. Acest fapt fu un câştig de seamă pentru Români, căci putură intră pe această cale în directă legătură cu lumina popoarelor *Apusului*.

Câştigul Românilor depe urma unirii. — Tinerii trimişi pentru învăţătură la *Roma*, nu se mărginiră numai cu cercetarea studiilor religioase; ci se ocupară foarte de aproape cu cercetarea legăturilor

dintre neamul nostru şi cel italian, precum şi cu cercetarea originii poporului român. Bibliotecile mai de seamă ale *Italiei*, documente, inscripţii, monumente : totul fu răscolit şi cercetat cu o sete nespusă de aceste albine neobosite, cari se hotărîseră să desgroape trecutul glorios al neamului lor, coborît atât de jos de vitregia vremurilor.

Reîntorşi în ţară, ei căutară să trezească în sufletul poporului român, prin mijlocirea şcoalelor şi a scrierilor : mândria de neam şi conştiinţa naţională.

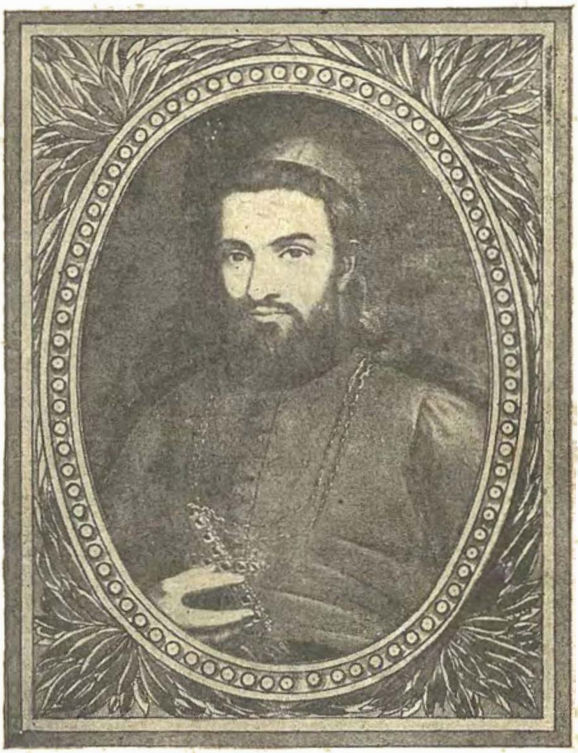

EPISCOPUL IOAN INOCENŢIU MICU

Episcopul Ioan Inocenţiu Micu, zis Klein. — Printre cei mai de seamă prelaţi ai *Românilor-uniţi* a fost *episcopul Inocenţiu Micul*, născut la 1692 în *Sadu*, lângă *Sibiu*. El a păstorit între 1730—1744, în care timp s'a luptat din răsputeri pentru căpătarea drepturilor făgăduite Românilor-uniţi. După multă stăruinţă, dobândì domeniul *Blajului* ca proprietate a bisericii române-unite, unde ridică o mânăstire şi un palat în care-şi statornicì reşedinţa sa, aflată până atunci la *Făgăraş*. In urma îndemnului său, trecură la greco-catolicism o sumă de preoţi neuniţi, fapt pentru care împăratul, ca mulţumire, îl făcù baron şi-i dete dreptul să facă parte din dieta *Ardealului* ca reprezentant al bisericii-unite, unde avù de dus lupte dârze împotriva : *Ungurilor*, *Secuilor* şi *Saşilor*, cari vedeau cum nu se poate mai rău pe reprezentantul Românilor în mijlocul lor.

In urma uneltirii vrăjmaşilor săi, cari-l învinuiau că nu e părtaş sincer al unirii, fu nevoit să părăsească scaunul episcopal, la anul 1744, mergând la *Roma* să ceară dreptate papei. Plângerile sale nu găsiră ascultarea cuvenită la mai marii bisericii catolice, astfel că rămase ca un surghiunit la Roma, până la 1768, când se sfârşi în sărăcie.

Episcopul Petru Pavel Aaron. — Dela 7 Decembrie, 1744, când *episcopul Inocenţiu Klein* a plecat la *Roma*, eparhia *Făgăraşului* fu condusă de vicarul *Petru Pavel Aaron*. La 10 Mai, 1751, Klein fu nevoit să demisioneze; iar la 4 Noembrie, acclaş an, sinodul îl alese şi pe Aaron printre cei recomandaţi pentru scaunul episcopal. In 1752, împăratul îl rânduì ca episcop; iar la 21 August, 1753, fu întărit şi de papa. La 1754, el deschise toate şcoalele din *Blaj* întemeiate de *Klein*, şcoale cari ajunseră mai apoi cel mai de seamă centru cultural al Românismului. Mai bine de trei sute de tineri veniră aci — chiar din primul an — să primească lumină, fiind ţinuţi pe cheltuiala episcopului. De asemenea, mări clădirile, cari ajunseseră neîncăpătoare. Reînfiinţă tipografia în clădirea seminarului întemeiat de dânsul, tipografie care rămase aci până la 1860. In seminar se primiau numai fii de nobili şi de oameni liberi. Zidì mai multe biserici, precum şi mânăstirea din *Alba-Iulia*. El alcătuì şi tipări o sumă de lucrări, cu cuprins religios şi filosofic. Ca şi Klein, fu turburat într'una de vrăjmaşi, cari vedeau cu ochi răi toată activitatea sa culturală. El încetă din viaţă la 25 Februarie, 1764, în *Baia-Mare*. Toată averea sa a lăsat-o seminarului înfiinţat de dânsul la Blaj.

EPISCOPUL PETRU PAVEL AARON

Episcopul Grigore Maior. — Lui *Aaron* îi urmă *Atanasie Rednic*, care păstorì până la 1772, când încetă din viaţă; iar în locu-i fu ales şi numit episcopul *Grigorie Maior*, care candidase în trei rânduri la scaunul episcopal şi abia la 27 Octombrie, 1772, isbuti să-şi vadă dorinţa împlinită. Maior fu un vrednic prelat, care s'a trudit mult pentru drepturile poporului şi preoţimii române. Ca şi *Klein*, el fu silit de intrigile vrăjmaşilor săi, să se retragă din păstorie

înnainte de vreme. La 15 Mai, 1782, îi fu primită demisia; iar el se retrase la mânăstirea din *Alba-Iulia*, unde muri în Februarie, 1785.

Mitropolitul Alexandru Şuluţu-Sterca de Cărpiniş. — *Alexandru Şuluţu* s'a născut la 15 Februarie, 1794, în *Abrud*, dintr'o familie cu drepturi boiereşti, având mari proprietăţi cu mine de aur. El a studiat la *Abrud*, *Alba-Iulia* şi la *Blaj*. La 1814 fu hirotonisit preot, iar la 30 Septembrie, 1850, fu ales episcop al *Făgăraşului*. A fost numit însă, în 1851, episcop la *Oradia-Mare*, de unde trecù la *Blaj* în Septembrie, acelaş an. Subt el se ridică episcopia Făgăraşului şi Albei-Iulii la rangul de mitropolie, după multe frământări şi stăruinţe. Această ridicare în rang fu încuviinţată de papă în Decembrie, 1853; iar la 28 Octombrie, 1855, — după un veac şi jumătate dela unire cu biserica *Apusului* —, Uniţii începură să aibă şi ei mitropolitul lor. *Şuluţu* a lucrat foarte mult pentru ca *Românii* să-şi poată dobândi drepturile cetăţeneşti pe cari le aveau ceilalţi locuitori ai *Ardealului*. Bun gospodar, el a mărit averea mitropoliei Blajului cu o sumă de moşii; a înfiinţat aşezăminte pentru ajutorarea văduvelor preoţilor, pentru susţinerea studenţilor la învăţătură şi pentru alte scopuri culturale. *Şuluţu* şi-a lăsat toată averea sa, eparhiei pe care a păstorit-o. El a încetat din viaţă la 7 Septembrie, 1867, în Blaj. Deşi a întocmit mai multe lucrări nu ne-a lăsat nimic tipărit.

EPISCOPUL ATANASIE REDNIC

Mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa a urmat pe *Suluţu* la scaunul mitropolitan. El s'a născut la 18 Mai, 1820, în *Vaşad-Bihor*, din părinţi nobili. Învăţătura şi-a făcut-o: în satul de naştere, la *Oradia-Mare* şi la *Viena* — după care fu numit preot în Vaşad. La 4 Iulie, 1865, a fost numit episcop al *Gherlei*; iar la 3 Decembrie, acelaş an, fu sfinţit episcop al Oradiei-Mari. La 21 Oc-

tombrie, 1868, a fost numit mitropolit la Blaj, în urma alegerii Sfântului Sinod. El desfăşură o activitate vrednică de toată lauda, îngrijind: de ridicarea culturală a *Românilor*, de întărirea drepturilor preoţilor, de ajutorarea studenţilor şi a văduvelor preoţilor şi al orfanilor; a întemeiat şcoale, a îmbunătăţit salarizarea profesorilor — cu un cuvânt, nu i-a rămas teren social pentru a cărui îmbunătăţire să nu fi luptat. *Mitropolitul Vancea* a încetat din viaţă la 31 Iulie, 1892.

Aceşti fruntaşi ai bisericii au avut un rost de seamă în răspândirea culturii româneşti prin interesul pe care l-au arătat şcoalelor întreţinute în bună parte pe cheltuiala lor. Am spus însă, că, la redeşteptarea conştiinţei naţionale în popor au contribuit şi tinerii trimişi la *Viena* şi *Roma* pentru învăţături mai înnalte. Printre aceştia, cei cari au avut o înrâurire deosebită asupra poporului şi dela cari ne-au rămas urme trainice de muncă pricepută şi isvorîtă din iubirea de neam, sunt: *Samuil Micul* — zis şi *Klein*, *Ion Piuarul* — zis *Molnar*, *Gheorghe Şincai*, *Petru Maior*, *Timotei Cipariu*, şi alţii.

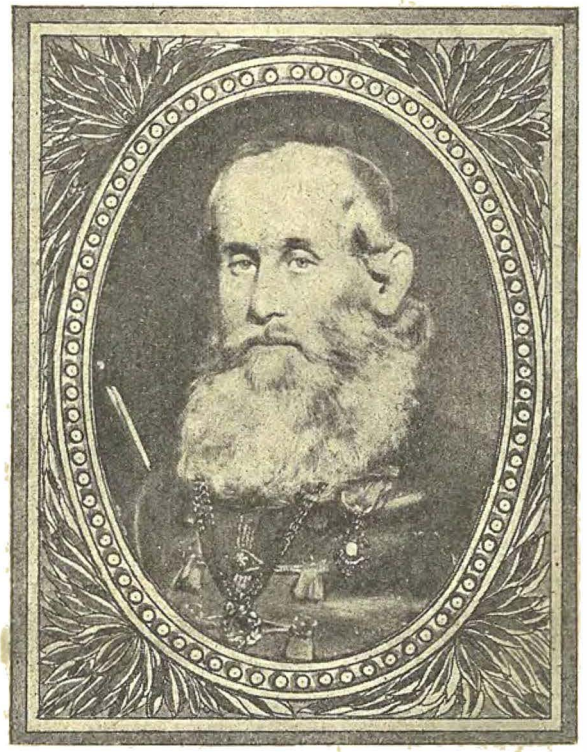

MITROPOLITUL ŞULUŢU-STERCA

Samuil Micul. — Numele de botez al lui *Micul* a fost *Maniu;* iar cel de familie, Micul. Abia mai târziu luă numele de *Klein*, purtat de unchiul său, *episcopul Inocenţiu*. El s'a născut la 1745 în *Sad*, lângă *Sibiu*. Învăţătura şi-a urmat-o la *Blaj*. La 14 Octombrie, 1762 se călugări în *mânăstirea Buna-Vestire* din Blaj, al cărui egumen sau stariţ fu numit la 1764. Mai apoi trecù la *mânăstirea Sfânta Treime*, tot din Blaj, la 1766. In toamna aceluiaş an fu trimis la seminarul catolic din *Viena*. Aci urmă Teologia şi Filosofia. După şase ani de învăţătură, se întoarse la Blaj, în 1772, unde fu numit profesor de matematici şi de etică. Cât timp fu episcop, *Grigore Maior*, Micul

îi fu de mult sprijin în trebile bisericii unite. Cu episcopul *Ion Bob*, urmaşul lui Maior, nu trăi însă, în bună înţelegere. Din această pricină, el cerù să fie deslegat de cinul călugăresc, însă Bob nu-i împlini rugămintea. La 1803, Micul plecă din Blaj la *Buda*, unde fu numit ca cercetător al cărţilor româneşti, cari urmau să capete aprobarea spre a fi tipărite. La 13 Mai, 1806, încetă din viaţă şi fu înmormântat chiar la Buda.

Samuil Micul a jucat un rol de seamă pe tărâmul redeşteptării conştiinţei naţionale la *Români*. Prin grai, şi mai ales prin nenumăratele sale scrieri a căutat să dovedească latinitatea neamului nostru.

MITROPOLITUL IOAN VANCEA

Din scrierile lui Micul. — *Samuil Micul* a scris foarte mult, atât de mult, că te întrebi cu mirare când a avut vreme să alcătuiască atâtea lucrări : filologice, istorice, teologice şi filosofice. Nu tot ce-a scris el, s'a tipărit. Cele mai multe din scrierile sale se păstrează ca manuscrise. In biblioteca episcopiei unite din *Oradia-Mare* se află şi azi treizecişitrei de manuscrise de-ale lui *Micul*, alcătuind patruzeci şi patru de volume. Aproape tot cam atâtea manuscrise se află şi 'n biblioteca mitropoliei din Blaj. Cele mai multe din scrierile sale sunt alcătuite în româneşte, însă a scris multe lucrări şi'n latineşte. Astfel, lucrarea intitulată : „*Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*" — întocmită la 1780 în tovărăşie cu *Gheorghe Şincai* —, fu scrisă şi tipărită în latineşte, spre a puteà fi înţeleasă şi de învăţaţii streini, cari n'ar fi putut pricepe cele susţinute într'însa, dacă ar fi fost scrisă în româneşte. Dintre lucrările scrise în româneşte sunt vrednice de pomenit : *Istoria Românilor Transilvani, Munteni şi Moldoveni, împreună cu faptele principilor* — în 4 volume, păstrate la Oradia-Mare — se

ocupă cu trecutul istoric și religios până la 1795; *Teologia moralicească*—1796; *Biblia*, tradusă din elinește—tipărită la Blaj în 1795 și, mai apoi, la *Petersburg* în 1819; *Acatist sau carte cu multe rugăciuni pentru evlavia fiecărui creștin*, tipărită cu litere latine la Sibiu—1801; *O carte de rugăciuni*, tipărită tot cu slove latine, la *Viena; Logica, Metafizica, o gramatică românească, o carte de aritmetică, un dicționar latin-român-german și român-latin-ungar-german*, și multe altele de interes: istoric, religios și filosofic.

Graiul scrierilor lui este limpede și ușor de priceput. *Klein* a fost un îndrumător al scriitorilor din vremea sa și al multora dintre cei cari au venit mai târziu. El a fost cel dintâi alcătuitor al unei gramatici românești și cel mai dârz susținător al folosirii literelor latine la scrierea limbii românești, în locul celor cirilice.

Sprijinit pe dovezi de neînlăturat, Klein a dovedit latinitatea neamului nostru. Dacă, arareori a fost greșit în unele păreri ale sale, nu trebuie să uităm că el a avut de luptat cu greutățile începutului. Pe drumul croit de Klein și de ceilalți mari cărturari români din vremea sa, a mers mai apoi: *Lazăr, Heliade-Rădulescu* și *Asachi*—marii îndrumători ai *Românilor din Muntenia și Moldova.*

Ioan Molnar, zis Piuarul. — In același sat cu *Micu* sau *Klein* —în *Sad*—, s'a născut la anul 1749 și *Ioan Molnar*, ajuns mai apoi vestit medic de ochi în *Transilvania.* El a încercat în două rânduri să scoată un ziar românesc pentru popor, dar nu isbuti, din pricina piedicilor puse de vrăjmași. Molnar publică în *Viena* la 1788, o gramatică română pentru germani, întitulată: „*Deutsch-walachische Sprachlehre*", având 445 de pagini, cu un fel de dicționar la sfârșit—retipărită mai târziu la *Sibiu.* De asemenea, mai publică *o retorică* la 1798; iar la 1800, *Istoria universală*—o traducere în limba română—, pe care o tipări la *Buda.* Cu prilejul revoluției lui *Horia*, el jucă rolul de mijlocitor între guvernul imperial și *Românii* răsculați.

Gheorghe Șincai. — Cu nouă ani mai târziu decât *Samuil Micul*, la 27 Februarie, 1754, se născù în *Samșud, comitatul Mureșului*, *Gheorghe Șincai*, cel mai de seamă cronicar român și unul dintre cei mai însuflețiți propoveduitori ai deșteptării naționale. Tatăl său—deși plugar—se trăgeà dintr'o familie de *Români* fruntași, de neam din *Șinca-Veche.* El și-a început învățătura în *Sabed* și *Samșud*, iar școalele secundare le-a urmat: la *Oșorhei* sau *Târgul-Mureșului*, la *Cluj* și la *Bistrița-Săsească*—unde învață și limba germană. La 1773—când nici nu împlinise 20 de ani—fu numit profesor de retorică și poetică la *Blaj*; iar la 1774 fu trimis, împreună cu *Petru Maior*, să-și desăvârșească învățătura la *Roma.* Aci urmă doi ani Filosofia și trei ani Teologia; însă îndeletnicirea sa de seamă erà cercetarea Istoriei neamului său, pe care se trudì s'o desgroape din adâncul bibliotecilor Romei, mulțumită cardinalului *Ștefan Borgia*, care-l numì păzitor al bibliotecii papale — înlesnindu-i, totdeodată, putința de a cercetà și celelalte biblioteci locale. Cât stătù în Roma, Șincai adună o sumă de însemnări, cari aveau să-i slujească la întocmirea cronicilor sale. După ce sfârși

învățătura, își luă doctoratul în Teologie și Filosofie și veni la Viena, unde mai rămase un an, spre a urmă alte cursuri noui. Aci, publică, împreună cu *Samuil Klein*, gramatica română cu text latin, la 1780, urmându-și totdeodată cercetările cu privire la trecutul neamului românesc, fără întrerupere.

Reîntors la Blaj fu numit director și inspector al școalelor unite din *Ardeal*, post pe care-l ocupă vreme de 12 ani. În acest timp, înființă aproape trei sute de școale comunale și alcătui pentru folosul acestor școale : *două abecedare, un catechism, o aritmetică, și o gramatică latină.*

La 1794, fu învinuit de vrăjmași că ar fi propovăduind poporului idei prea liberale, din care pricină fu înlăturat din slujbă și închis. Motivul cel adevărat erà însă, că, el și cu Petru Maior, lepădându-se de călugărie, condamnau fățiș felul de ocârmuire bisericească al *episcopului Bob.* Dovedindu-se nevinovăția lui, i se dete drumul din închisoare. La 1796 se duse la *Viena* spre a cerc să fie pus în drepturile din cari fusese scos pe nedrept. Stăruințele dușmanilor fură mai puternice ca dreptatea, căci, plecă dela Viena fără nici un câștig, și intră ca : îngrijitor de moșie, profesor și educator al copiilor *contelui Vass*, la *Ceaga*, în *Ungaria.*

In luptă cu necazurile vieții. — După șase ani, la 1803, plecă la *Buda*, unde se îndeletnici numai cu lucrările sale istorice, pe cari, cu toate frământările și sbuciumul vieții sale, nu le întrerupse nici o clipă. Pretutindeni cercetà bibliotecile publice și particulare, însemnând tot ceeace socoteà că-i poate fi de folos ; ba de multe ori copià chiar manuscrise întregi, cari numai mulțumită lui au ajuns la cunoștința noastră. Astfel, a copiat în întregime, zeci de manuscrise rare, printre cari : *Cronica bălăcenească, Cronica lui Miron Costin* și altele. Venind la *Oradia-Mare*, la curtea *episcopului Darabant*, timp de trei luni—cât stete aci—, câștigă prietenia și sprijinul mai multor fruntași ai bisericii, prin stăruința cărora fu numit la Buda corector al cărților românești ce urmau a se tipări în tipografia universității din *Pesta.* Aci urmă a lucrà fără odihnă la întocmirea cronicii sale.

Primele publicații ale lui Șincai. — La 1805 publică împreună cu *Micul*, o nouă ediție, corectată și îmbunătățită a gramaticii lor. La 1807 tipări într'un calendar o lucrare intitulată *Istoria Românilor*, privitoare la trecutul nostru. In calendarul din 1808 și 1809, publică din îndemnul episcopului greco-catolic din *Oradia-Mare*, *Samuil Vulcan*, ca un fel de adaos, părți din cronica sa. Anii următori fu împiedecat să publice mai departe această cronică. *Șincai* fu nevoit să părăsească *Buda* și se retrase la moșia foștilor săi elevi, *contii Vass*, unde muncì vreme de doi ani cu sârguință la alcătuirea cronicii sale. Venind la episcopul Vulcan, fu găzduit de marele prelat vreme de un an, în care timp Șincai, ajunse cu povestea neamului nostru până la 1739, unde se și oprì.

Ultimii ani ai vieții lui Șincai. — La 1812, vârîndu-și munca sa de o viață — *Hronica Românilor* — în desagi, pornì din *Ungaria* spre *Alba-Iulia* s'o aducă la cenzură, spre a-i da învoire s'o tipă-

reasca. In loc de învoire, cenzorii spuseră că lucrarea lui *Şincai* „*e vrednică de foc; iar autorul, de furci*" adică de spânzurătoare. Mâhnit de rezultatul căpătat, porni iarăşi cu desagii în spate şi cu toiagul pribegiei în mână, spre *Oradia-Mare*, unde fu găzduit de *episcopul Vulcan*, căruia, drept mulţumire pentru bunăvoinţa pe care i-a arătat-o în toate împrejurările, i-a lăsat o copie a cronicii sale. La 1814, veni iarăşi în *Transilvania*, unde prezintă cenzurei din *Cluj*, traducerea în latineşte a cronicii; dar şi de rândul acesta nu fu mai fericit. Amărît peste fire de necazurile întâmpinate, el îşi pierdù urma din mijlocul *Românilor* şi se retrase la foştii săi elevi, *conţii Vass*, unde-şi sfârşi zilele după doi ani — la 1816 —, fapt care s'a aflat de Românime abia la 1866.

Cronica lui Şincai — povestind faptele în legătură cu Istoria neamului nostru, dela anul 86 până la 1739 după Christos — a fost tipărită în întregime la *Iaşi*, în 1853. după îndemnul voivodului *Grigore Ghica*, şi subt îngrijirea lui *August Treboniu Laurian*, întocmai după manuscrisul păstrat la *Oradia-Mare*. A doua oară a fost tipărită în 1886, la *Bucureşti*, şi întregită cu complectări scoase din manuscrisul păstrat la biblioteca muzăului din *Cluj*.

Manuscrisele lui *Şincai* au fost aflate la Oradia-Mare de către *Nicolae Densuşianu*. Ele alcătuiesc 41 de volume dintre cari 30 cuprind documentele folosite la întocmirea cronicii sale.

Dintre toţi cronicarii români ai veacurilor trecute, singur Şincai este cel mai complect, de oarece el cuprinde în povestirea sa Istoria şi traiul întregului neam românesc, ale cărui fapte sunt puse în legătură cu faptele celorlalte popoare megieşe: *Turci*, *Tătari*, *Poloni* şi *Unguri*.

Iată titlul lucrării lui Şincai: *Cronica Românilor şi a altor neamuri în cât au fost ele aşa de amestecate cu Românii, cât: lucrurile, întâmplările şi faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie de înţeles; din mai multe mii de autori, în cursul de 43 ani culeasă şi după anii dela naşterea Domnului nostru Is. Hs. alcătuită.*

Prin această uriaşă alcătuire, el a urmărit să dea *Românilor*, nu numai o icoană cât mai adevărată a trecutului, ci a căutat să scoată pilde din viaţa strămoşilor, cari au stat totdeauna deasupra nevoilor, când au fost uniţi; iar când vrajba şi neunirea s'a vârît între ei, toate le-au stat împotrivă.

Lucrarea lui Şincai este pentru Români o comoară nepreţuită. Datorită lui s'au păstrat şi descoperit atâtea isvoare istorice necunoscute, privitoare la trecutul nostru, isvoare cari astăzi, după un veac şi mai bine, poate că în bună parte au fost nimicite de vreme şi de răutatea omenească.

Numele acestui mucenic al neamului nostru trebuie păstrat cu sfinţenie în sufletul fiecăruia dintre noi!

Petru Maior. — *Petru*, fiul protopopului *George Maior*, s'a născut în *Căpuşul-de-Câmpie* din comitatul *Turdei*, pe la 1860. El şi-a urmat învăţătura la *Oşorhei* sau *Târgu-Mureşului*, la *Cluj* şi la *Blaj*. La 1774, fu trimis de episcopul *Grigore Maior*, împreună cu *Şincai*, la *Roma*, spre a-şi desăvârşi studiile. La 1779, se reîn-

toarse din Roma şi se duse deadreptul la *Blaj*, unde se călugări, primind numele *Paul*. După câţiva ani însă, ieşi din cinul călugăresc şi se făcù preot mirenesc, iar mai apoi ajunse protopop. In urma morţii lui *Samuil Micu*, Maior fu recomandat de *episcopul Vulcan* şi numit ca censor şi corector la tipografia universităţii din *Buda*, unde rămase până la moartea sa — 1821 — închinându-şi tot timpul liber pentru lucrările sale istorice şi limbistice.

Deşi Maior n'a scris atât de mult ca Micul sau ca Şincai, totuşi el fu mai fericit ca ceilalţi fraţi ai săi de muncă, de oarece tipări mai mult decât dânşii. Lucrărilor sale se datoreşte în bună parte desvoltarea conştiinţei şi mândrici naţionale. Scrierile lui Maior sunt felurite; toate însă îmbrăţişează spiritul religios şi istoric al poporului.

Câteva din lucrările lui Maior. — Printre numeroasele sale lucrări religioase, el a întocmit şi o sumă, istorice, dintre cari mai însemnate sunt: *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*—tipărită la 1812; şi *Istoria bisericii Românilor, atât a cestor dincoace, precum şi a celor dincolo de Dunăre*—1813; şi altele. Maior a desfăşurat o rodnică activitate şi pe tărâmul aşezării temeinice a graiului românesc: lucrând alături de *Micul* sau *Klein* la întocmirea unui *lexicon româno-latino-ungaro-nemţesc*, şi tipărind la *Buda*, în 1819, un tratat despre *ortografia română*. Ca gramatic, el a susţinut —şi cu drept temei — că limba noastră românească se trage din limba latină vorbită de poporul roman de jos, lucru cu desăvârşire dovedit astăzi; pe când Micul şi Şincai susţineau că graiul nostru se trage din limba latină folosită de scriitorii romani, precum şi de clasa nobilă romană — lucru, de altfel, foarte nefiresc.

Deşi Istoria despre începutul *Românilor în Dacia* cuprinde pe alocuri susţineri dovedite astăzi ca netemeinice, totuşi ea are meritul de a fi fost cea dintâi răspândită în popor, sădind în sufletul Românilor conştiinţa originii lor latine.

Ion Budai-Deleanul. — Cam în acceaş vreme cu *Micu*, *Şincai* şi *Petru Maior*, trăieşte şi *Ion Budai-Deleanul*. El a fost fiu de preot şi s'a născut în *Cigmău*, comitatul *Huniedoarei*, cam pe la anul 1770. Invăţământul primar şi secundar l-a făcut la *Blaj*, de unde merse la *Lemberg*, în *Galiţia*, spre a studiă Teologia. Venind la *Viena*, fu numit cântăreţ la biserica *Sf. Barbara*. După câtăva vreme se reîntoarse la Blaj, unde fu numit profesor. In timpul *episcopului Ion Bob* fu nevoit să părăsească Blajul, şi merse la Lemberg ca traducător român al lucrărilor oficiale. Intr'o vreme trecù şi la *Cernăuţi*, de unde se reîntoarse iarăş la Lemberg, unde rămase până la 24 August, 1820, când îşi dete obştescul sfârşit.

Budai-Deleanul a scris foarte mult, însă n'a tipărit nimic cât a fost în viaţă. Lucrarea care i-a făcut numele cunoscut a fost „*Ţiganiada sau tabăra ţiganilor—poem eroi-comic-satiric în 12 cânturi*"—, tipărită după moartea sa, abia la 1877, în „*Buciumul român*" şi apoi în volum, la 1900, în Braşov. El a mai alcătuit: *un dicţionar român-latin*, precum şi mai multe vocabulare sau adunări de vorbe: *român-latin, latin-român, român-nemţesc şi nemţesc-*

român, român-elinesc şi elinesc-român, român-francez şi francez-român. Din introducerea istorică a lexiconului sau vocabularului român-nemţesc, putem să ne dăm seama, că Budai-Deleanul a fost un adânc cunoscător al graiului românesc. Lucrările sale însă, zac încă netipărite în biblioteca Academiei Române.

Timotei Cipariu. — Cel care a croit un drum sănătos curentului latinist, susţinut de: *Micu, Şincai* şi *Maior*, a fost *Cipariu*. El s'a născut la 21 Februarie, 1805, în comuna *Pănade, comitatul Târnava-Mică*. Tot învăţământul şi l-a făcut la *Blaj*, între anii 1814—1825, când fu numit profesor la gimnaziul local. La 1827, se hirotoni ca preot; iar la 1828 trecù ca profesor la seminarul teologic din Blaj. In anul 1833, luă conducerea tipografiei seminariale. Treptat-treptat, el trecù prin toate gradele ierarhiei bisericeşti, ajungând vicar episcopesc în Blaj. Intre 1854—1875 fu director al gimnaziului local. Cipariu a luat parte activă la toate mişcările culturale şi politice mai de seamă ale Românilor. In adunarea dela 3/15 Mai, 1848, depe *Câmpia Libertăţii*, a fost unul dintre cei zece secretari ai adunării. El făcù parte dintre membrii fondatori ai *Asociaţiei transilvane pentru cultura şi literatura poporului român.* Incă dela 1866, *Academia română* l-a numărat printre membrii săi. Cipariu se sfârşi din viaţă la Blaj în ziua de 3 Septembrie, 1887.

Din scrierile lui Cipariu. — Scrierile lui *Timotei Cipariu* sunt numeroase şi doveditoare a adâncilor sale cunoştinţe. Din îndemnul *Academiei române*, el întocmì *o gramatică românească* — apărută la 1869, şi *sintaxa limbii române* — apărută la 1877. In acelaş timp, *August Treboniu Laurian* şi *I. Maxim:* au redactat *un dicţionar al Limbii române* din care, volumul I apărù la 1871; iar al II-lea, la 1876.

Aceste lucrări tindeau la latinizarea graiului românesc, fără însă a isbutì să-şi ajungă scopul. Ei au socotit că poporul trebuie să-şi schimbe vorbirea după arătările gramaticilor, nu gramaticile să-şi rânduiască regulele după vorbirea poporului; şi de aceea, drumul lor a fost greşit şi n'a dat roadele urmărite.

Munca lor însă, a desgropat o ştiinţă nouă, necunoscută în limba noastră până atunci: *Istoria limbii*, care porni să cerceteze origina graiului nostru, isvorul din care a pornit fiecare cuvânt şi schimbările suferite în cursul vremii de fiecare vorbă.

Dintre lucrările sale pe tărâmul gramatical, mai sunt vrednice de pomenit: *Elemente de limba română, după dialecte şi monumente vechi* — 1854, *Compendiu de gramatica limbii române*—1855, *Crestomaţie sau Analecte literare*—1858, *Elemente de poetică*—1860, *Principii de limbă şi scriptură*—1866, şi altele.

Pe temelia sănătos aşezată de aceşti mari Români, s'a zidit mai apoi clădirea temeinică a neamului nostru. *Trezirea conştiinţei naţionale, mândria obârşiei noastre latine,* precum şi *desvoltarea simţimântului patriotic* în sufletul Românilor: a chemat la viaţă poporul ardelean, ursit să ducă veacuri dearândul jugul iobăgiei. Numeroasele şcoale româneşti semănate pe întinsul *Ardealului* dădură la ivială noui îndrumători, noui cărturari români, cari ri-

dicară valoarea neamului nostru, socotit până atunci vrednic să tragă numai la jugul carului celor de sus.

Lumina aprinsă în *Ardeal*, se revărsă : şi peste *Munteni*, şi peste *Moldoveni*, prin : *Gheorghe Lazăr*, *Aron Florian*, *August Treboniu Laurian*, *Gavril Munteanu*, *Ioan Maiorescu*, *Alexandru Papiu-Ilarian*, *Aron Densuşianu*, *Ion Pop-Florentin*, *Slavici*, *Coşbuc*, şi alţi Români Ardeleni coborîţi în cuprinsul vechiului regat.

Alţi scriitori ardeleni. — Printre făuritorii conştiinţei naţionale a *Ardelenilor*, ridicaţi din mijlocul fraţilor noştri în cursul vremii, sunt tot aşa de vrednici de pomenit : *Moise Botta* din *Banat*, care, între altele, a tipărit la 1820, un abecedar cu litere latine; *Simion Bărnuţiu* — vajnic luptător pentru desrobirea fraţilor săi; *George Barițiu* [1] — părintele ziaristicei ardelene; *Andrei Mureşeanul* — cântăreţul : suferinţelor, durerilor şi nădejdiilor naţionale ale tuturor *Românilor*, alcătuitorul *Răsunetului* — cunoscut sub numele de *Marşul anului 1848* [2]; *Ioan Fecheti Negruţi* — alcătuitorul : unui *abecedar românesc* cu litere latine, al unei *gramatici române* în limba ungară, şi a altor lucrări; *Iacob Mureşianu* — poet şi ziarist de seamă; *Sigismund Victor Pop* — întemeietorul ziarului „*Amicul poporului*" 1863—1870; *Vasile Maniu din Banat* — alcătuitorul a o sumă de lucrări pe toate tărâmurile; *Alexandru Roman* — ziarist de seamă; *Nicolae Popea* — muncitor priceput pe ogorul bisericesc; *Dionisie Marţian* — muncitor pe tărâmul economic; *Atanasie Marian Marienescu din Banat* — unul dintre desgropătorii como-

---

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretele : lui *Simion Bărnuţiu* şi *George Barițiu*, în „*Cartea marilor Români*" din această lucrare.

[2]). **Cum a scris Mureşeanu marşul anului 1848.** — Vântul revoluţionar din preajma anului 1848, care pusese în mişcare mai toate popoarele bătrânei Europe, şi-a întins suflarea şi peste pământul Ardealului. Fapt interesant era că : şi Ungurii, şi Românii, s'au lăsat robiţi de acest curent revoluţionar. *Ungurii doreau să scape de subt obladuirea Austriacilor; iar Românii, să sfarme lanţurile robiei seculare în cari Ungurii îi ţineau încătuşaţi.*

Toţi fruntaşii români erau stăpâniţi de ideia libertăţii; şi fiecare, după puterile şi priceperea sa, luptă pentru împlinirea acestui vis.

Andrei Mureşeanul, unul dintre cei mai dârji luptători pentru cauza Românismului, se simţi într'o dimineaţă dintre anii 1847—1848, împins ca de o putere nevăzută spre vârful muntelui *Tâmpa* din Braşov. Urcă potecile piciorului de munte ca târît de-o vrajă, tot mai sus, mereu în sus, spre tăria cerului.

Sosit pe cea mai înnaltă culme a Tâmpei, privi Braşovul încă adormit. Se uită spre *Scheiul* românesc. Se gândi cu amar la poporul robit şi la neputinţa lui de a-i fi de vreun folos. Mintea i se duse spre robia de odinioară a altor popoare. Fără vrere se gândi şi la liberatorii neamurilor din vremurile vechi. Cum sta pe munte îi sbură gândul spre *Moise*, liberatorul *Evreilor* din robia *Egiptului*. Deodată, faţa i se lumină ca de o strălucire suprafirească; un gând îi străfulgeră mintea. Făcând o asemănare între robii de odinioară şi cei de azi, un gând i se înfipse adânc în suflet; şi anume ca : întocmai ca Moise, care a dat depe munte semenilor săi acele minunate porunci şi înţelepţeşti orânduieli ale *Decalogului*, tot astfel şi el, să întocmească pentru *Românism* nişte legi de reînviere, de redeşteptare, de chemare a neamului său la o nouă viaţă.

Din acel moment, el începù să cugete la închegarea minunatului său „*Răsunet*", alcătuit din *zece strofe*, potrivit numărului celor *zece porunci ale Decalogului*, având, bine înţeles, un cuprins cu totul diferit.

Cât timp a lucrat Mureşeanu la „*Răsunetul*" său, nu se ştie. El l-a conceput însă, şi l-a scris tot pe culmile Tâmpei. Când a socotit că lucrarea e desăvârşită, a cetit-o

rilor literare produse de poporul de jos; *Iosif Vulcan* — unul dintre publiciştii de seamă ai *Ardealului*, întemeietorul mult răspânditei reviste *„Familia"*; *Dr. Ilarion Puşcariu* — un vajnic muncitor pe ogorul scrisului; *Ioan Lăpedatu* — bun mânuitor al versului; *Miron Pompiliu*—neobosit culegător al comorilor populare; *I. Hodoş* — ziarist de seamă; *Aurel Mureşeanul*— fiul lui Iacob Mureşanu —, un inimos apărător al cauzei naţionale; *Ion Moldovan; Augustin Bunea; Ion Sârbu* — autorul *Istoriei lui Mihai Vodă Viteazul; Andrei Bârseanul; Ion* şi *Andrei Popovici-Bănăţeanul; Ion Bianu* — cercetător neobosit al trecutului nostru literar; *Ion Lupaş* — muncitor pe tărâmul religios şi istoric; *I. Agârbiceanu; Octavian Goga*—cel mai de seamă cântăreţ al Ardealului din zilele noastre; *şi mulţi alţii, cari cu focul patriotic al sufletelor lor au aprins în sufletele Românilor de peste Carpaţi, focul dorului de libertate, focul dorului unor zile mai bune, focul dorului unor zile mai senine!*

Libertatea a sosit! Să ne trudim acum, ca pretutindeni să domnească seninul râvnit de toţi Românii dornici de înnălţarea patriei şi neamului nostru!

---

unor prieteni. Printre aceştia se află şi *Gheorghe Barifiu*, care se statornicise de mai multă vreme în Braşov.

Toţi au fost pătrunşi de însufleţire, când au auzit *„Răsunetul anului 1848"*, afară de Bariţiu, care a găsit că ideia închegată în versuri este necomplectă.

— *„Bine, bine! Foarte frumoase sunt îndemnurile tale"*, zise el, adresându-se lui Mureşeanu; *„dar nu spui şi cine anume să le aducă la îndeplinire?!... Poporul are nevoie de capi. Oaste fără comandanţi, se poate? Capii, capii: de aştia nu pomeneşti nimic în „Răsunetul" tău; şi un trup fără cap nu poate avea viaţă! Caută capii!"*

Mureşeanu şi ceilalţi dădură dreptate lui Bariţiu.

In zorii zilei următoare, urcă din nou potecile Tâmpei, unde i se păreà că inspiraţia lui, călăuzită de simţul naţional, se află mai la largul ei: neîncătuşată, neînfrânată.

„Răsunetul" fu întregit cu a unsprezecea strofă, prin care preoţii erau chemaţi să meargă în fruntea norodului, cu crucea'n mână, luptând şi murind pentru libertate.

Cu această întregire, chemarea lui Mureşeanu fu primită de fruntaşii Ardeleni cu toată căldura unor suflete sugrumate, setoase de o viaţă mai liberă, de un cer sufletesc mai senin, de un trai curat românesc pe un pământ numai românesc.

Se hotărî tipărirea şi răspândirea acestui *„Răsunet"* mai întâi în foi libere; iar puţin după aceea fu publicat în *„Gazeta Transilvaniei"*, înfiinţată de Bariţiu la Braşov. Ura ungurească se deslănţui cu cea mai grozavă furie împotriva cântăreţului nostru naţional.

In mijlocul persecuţiilor de tot felul, găsi un balsam alinător al amărăciunilor sale în faptul că strigătul său din 1848 află răsunet în toate inimile româneşti, cari făcură din versurile lui Mureşeanu un simbol al redeşteptării şi unirii noastre naţionale.

Acest răsunt — care i-a adus nenumărate şi neînchipuite amaruri din partea asupritorilor neamului românesc — a aşternut pe amintirea marelui naţionalist laurii nemuririi, căci un popor întreg l-a pomenit şi-l va pomeni cu evlavie, neîncetat, dintr'o margine în cealaltă, a hotarelor sale!

ISTORIA ROMÂNILOR

DIN

BUCOVINA

1. PÂNĂ LA ROBIREA AUSTRIACĂ

Lângă patria-mamă. — Mai înnainte vreme, pământul mănos şi bogat în frumuseţi fireşti al *Bucovinei* a fost una cu *ţara Moldovei*. Încă din cele mai vechi timpuri, acest ţinut a alcătuit un singur trup cu pământul cuprins între *Carpaţi* şi *Nistru*. Până la statornicirea principatului moldovenesc de către voivodul *Bogdan din Maramureş* (1360), Bucovina—ca şi celelalte ţinuturi româneşti—fu drumul de trecere al popoarelor barbare ce se revărsau pe plaiurile noastre după pradă şi jaf.

Dela întemeierea principatului Moldovei, pe pământul Bucovinei începù a se ţese Istòria Românilor moldoveni, Istòrie plină de atâtea amintiri şi pilde înnălţătoare de vitejie strămoşească şi dragoste de ţară! Câte nu ne-ar povesti din vremurile străbune: *Baia, Romanul, Suceava, Siretul, Câmpulungul şi Cernăuţii*, dacă ar puteà grăi!

Răpirea Bucovinei de către Austriaci. — *Până la 1775, Istòria Bucovinei este împletită cu Istòria Moldovei, din trupul căreia a fost ruptă.*

In 1775, *Austriacii*, cari puseseră ochi răi pe principatele române, se folosiră de faptul că în *Moldova* se ivise ciuma şi, sub cuvânt că vor să ieà măsuri pentru stăvilirea ei, năpădiră în ţară ocupând-o până la *Roman*, unde înfipseră stâlpul graniţei lor. Autorităţile turceşti protestară la *Viena* împotriva acestui fapt. *Guvernul austriac*, înţelegând că prea erà bătătoare la ochi răpirea fără pricină a unui ţinut românesc atât de întins, *se mulţumì numai cu ocuparea ţinutului Cernăuţilor, al Câmpulungului şi a unei părţi din ţinutul Sucevei, împreună cu mânăstirea Putna, locul odihnei de veci al Marelui Ştefan*, sub cuvânt că au nevoie de această fâşie de pământ, ca drum de trecere spre *Rusia*, în caz de răsboi între Turci şi Ruşi.

Un domnitor fanariot cu simţiminte româneşti. — Boierii moldoveni, în frunte cu voivodul lor, *Grigore Alexandru Ghica*, protestară cu tărie împotriva acestei hrăpiri; însă, darurile şi pungile cu bani, împărţite de *Austriaci* cu îmbelşugare dregătorilor turci, făcură ca glasurile lor să răsune în pustiu.

In zadar, Grigore Ghica arătă Turcilor că Austriacii li sunt prieteni mincinoşi; că pământul răpit din trupul Moldovei întrece în îmbelşugare şi preţ toată cealaltă parte a ţării; că locuitorii cer cu stăruinţă sultanului, să nu-i treacă sub stăpânire streină; că, de nu

vor fi apăraţi, atunci se vor apără singuri sau vor cere sprijinul altei puteri streine: toată lumea rămase surdă la strigătele bietului voivod. Răpirea fu consfinţită printr'o înţelegere încheiată la 25 Aprilie, stil vechi,—7 Mai, stil nou—, 1775, între Turci şi Austriaci. Cu chipul acesta i se fură Moldovei : cele mai frumoase pământuri, cele mai mănoase păduri, cele mai măreţe mânăstiri, cele mai mândre sate în cari trăiă şi se desvoltă cea mai curată conştiinţă naţională moldovenească.

Omorîrea lui Grigore Ghica. — Prin purtarea sa românească, *Grigore Ghica* atrase asupră-şi ura *Turcilor*, cari hotărîră pierderea inimosului domnitor. Ziua de 12 Octombrie, 1777, fu ultima zi din viaţa sa. Prin înşelăciune, el fu ucis de mai mulţi ieniceri, veniţi la *Iaşi* c'un trimis al sultanului, care aveă poruncă de a aduce la *Constantinopol* —viu sau mort — pe vrednicul voivod.

GRIGORE GHICA, DOMNITORUL MOLDOVEI

2. SUB ROBIA HABSBURGICĂ

Năpădirea streinilor în Bucovina.—Timp de 143 de ani, *Bucovina* a stat sub stăpânirea austriacă. Cea mai de seamă grijă a răpitorilor a fost ca să nimicească viaţa naţională a *Moldovenilor*. Pentru aceasta, au încurajat şi îngăduit năpădirea şi aşezarea streinilor în ţara răpită. Din ţinut curat românesc, *Bucovina* ajunse încetul cu încetul să fie locuită de o împestriţătură de naţiuni ca : *Ruteni, Evrei, Nemţi, Unguri* şi alte neamuri atrase aci de bogăţia pământului şi înlesnirile făcute de către răpitori.

Starea politică a Bucovinei subt Austriaci.—Dela 1775, până la 1786, *Bucovina* trăi subt administraţie militară, după care fu

împreunată cu *Galiţia* până la 1790, când împăratul *Leopold al II-lea îi dete o administraţie autonomă. Această autonomie dură până la 1817, când fu alipită iarăş la Galiţia.* Vecinătatea ţinutului galiţian ajută mult rutenizarea Bucovinei; de asemenea înlesnì aşezarea a foarte numeroşi Evrei veniţi din acest ţinut.

Nemulţumirile Românilor crescură pe măsură ce guvernarea austriacă se arătà protivnică desvoltării naţionale a *Moldovenilor.* Incercările de a împiedecà răspândirea credinţei ortodoxe spre a înlesnì desvoltarea catolicismului, înfierbântară spiritele.

In urma frământărilor revoluţionare din 1848, precum şi a neclintitei stăruinţe a populaţiei ortodoxe, la 4 Martie, 1849, Bucovina fu declarată ţară de coroană, cu titlul de ducat, şi căpătă autonomia, dându-i-se un guvernator, care erà pus direct subt ordinele guvernului din Viena. In 1860 se făcù o nouă încercare spre a i se răpì autonomia, alipindu-se la Galiţia. După câteva luni însă, fu iarăş recunoscută ca ţară separată, autonomă, având reprezentanţa sa proprie, ca şi celelalte ţări ale imperiului.

3. VIAŢA OBŞTEASCĂ A ROMÂNILOR BUCOVINENI

Viaţa socială a Bucovinenilor. — Multe şi mari au fost neajunsurile cu cari au avut de luptat Românii bucovineni în timpul stăpânirii austriace. *In desvoltarea lor politică au găsit totdeauna vrăjmaşi înverşunaţi în pătura guvernantă, alcătuită din Nemţi; în cea culturală şi religioasă li s'au făcut cele mai neînchipuite greutăţi de către Ruteni, cari, încurajaţi şi sprijiniţi de guvern, au căutat să înnăbuşe ridicarea elementului românesc; de asemenea, reaua stare economică a Românilor din Bucovina s'a datorit populaţiei streine, care a năpădit ţara după răpire, şi, mai ales, Evreilor, cari, mulţumită spiritului lor negustoresc, au isbutit să pună mâna pe întreaga viaţă economică a Bucovinei.*

Cu răbdare şi stăruinţă, Românii au luptat împotriva tuturor piedicilor, pentru recâştigarea drepturilor lor, isbutind să rămână deasupra vitregiei vremurilor.

4. VIAŢA CULTURALĂ A BUCOVINENILOR

Cultura în Bucovina. — Cu toate neajunsurile întâmpinate, conştiinţa naţională a rămas veşnic treză în sufletele *Moldovenilor din Bucovina.* La păstrarea cugetului şi simţirii româneşti a contribuit într'o largă măsură şi cărturarii neamului nostru, ridicaţi din mijlocul lor. Aceştia au fost numeroşi şi plini de însufleţire patriotică. Noi vom pomeni numai pe câţiva dintr'înşii, cari au isbutit prin munca şi lucrările lor să se facă cunoscuţi pe tot cuprinsul românesc.

Doesachi sau Eudoxiu Hurmuzachi [1]) s'a dovedit ca fire de mare istoric. El a jucat un rol de seamă în viaţa politică a ţărişoarei sale, pentru a cărei libertate s'a trudit neîncetat; însă, prinse un

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Hurmuzachi* în *„Cartea marilor Români"* din lucrarea de faţă.

loc de frunte şi printre cărturarii neamului, întrucât el a strâns mii de documente privitoare la poporul nostru, cu gândul de a alcătui o *Istorie a Românilor*, pe care însă, doar a început-o, căci n'a avut vreme s'o mântuiască. Documentele rămase dela dânsul se află în păstrarea *Academiei Române*, care le-a tipărit pe cheltuiala sa, în dorinţa de a fi cunoscute de cât mai mulţi *Români*.

Silvestru Andrievici-Morariu s'a născut la 14 Noembrie, 1818, în *Mitocul-Dragomirnei*. El s'a numit înnainte de călugărie *Samuil*. A încetat din viaţă la 3/15 Aprilie, 1895. Deşi ridicat din popor, prin deşteptăciunea sa ajunse în 1880, mitropolit al *Bucovinei şi Dalmaţiei*. Morariu şi-a câştigat mari merite luptând pentru ridicarea culturală a poporului român, alcătuind pentru folosul şcoalelor româneşti mai multe cărţi de învăţământ, între anii 1856—1869. De asemenea a înavuţit şi literatura bisericească prin numeroase lucrări de mare valoare. In dieta ţării a luptat mult pentru apărarea drepturilor poporului şi bisericii române.

Intre alte lucrări, literatura românească datorează mitropolitului Silvestru : *O carte de cetire* alcătuită pentru folosul şcoalelor poporane; *Cuvântări bisericeşti pe toate Duminecile şi sărbătorile de preste an* — scrise într'o limbă curat românească — tipărite la *Cernăuţi* în 1860; o *Psaltichie* — tipărită la *Viena* în 1879; *Tipiconul bisericii ortodoxe-orientale* — Cernăuţi, 1883; *Epistole pastorale* — între 1880—1895; şi altele. Tot el alcătui, vreme de mai mulţi ani, *Calendarul comun român*, pentru folosul Românilor din Bucovina.

Aron Pumnul, născut la 27 Noembrie, stil vechi, 1818, la *Cuciulata*, în *Ardeal*, lângă *Făgăraş*, a încetat din viaţă la 12/24 Ianuarie, 1866. Deşi *Ardelean*, îl pomenim printre scriitorii şi luminătorii *Bucovinii*, de oarece el şi-a desvoltat cea mai mare parte a activităţii sale în acest colţ al pământului românesc. *Pumnul* a fost fecior de oameni sărmani. Fiind cam bolnăvicios din fire, începù învăţătura la vârsta de 14 ani în *Odorhei*, de unde trecù apoi la *Blaj* şi *Cluj*, spre a urmà cursul gimnazial; iar de aci merse la *Viena*, unde-şi întregì studiile universitare. Ajungând profesor de Filosofie la Blaj, nu rămase aci decât până la 1848, când fu nevoit să fugă din Ardeal, fiind urmărit de *Unguri*, spre a-l curăţà dintre vii, pentrucă luase parte la revoluţia din acel an, a *Românilor*. Strecurându-se peste munţi, venì la *Bucureşti*, de-aci trecù la *Iaşi*, şi apoi, în Bucovina, unde fu îmbrăţişat cu dragoste nespusă de *familia Hurmuzachi*, apărătoarea românismului în ţinutul bucovinean. Pumnul îşi începù munca de luminător al Românilor Bucovineni ca scriitor la gazeta „*Bucovina*", care apărù la 4/16 Octombrie, 1848, în româneşte şi nemţeşte, sub conducerea fraţilor : *George* şi *Alecu Hurmuzachi*. La 12 Februarie, 1849, fu numit profesor suplinitor în Cernăuţi, la cea dintâi catedră pentru Limba şi Literatura română înfiinţată în *Austria*. Prima lecţie a ţinut-o în ziua de 28 Februarie, 1849, în faţa unor ascultători foarte numeroşi. Dăruit de fire cu o deşteptăciune aleasă, şi stăpânind temeinic cunoştinţele : filosofice, teologice, istorice şi filologice, ală-

turi de un neîntrecut talent pedagogic, el isbuti să creieze în Bucovina un puternic curent naţionalist. Adăpat la şcoala latinistă a *Ardelenilor*, putù să formeze şi în Bucovina un curent tinzând spre apropierea cât mai mare a graiului românesc de cel latin. Ca şi *Heliade* în *Muntenia*, Pumnul luptă pentru întroducerea literelor latine în scrierea limbii române. Pornirea lui spre latinizarea graiului nostru întrecù marginile unei îndrumări temeinice a vorbirii, căci, dela o vreme, vederile sale nu mai fură urmate, întru cât cercau o prea mare şi nefirească prefacere a limbii.

Pe lângă neobosita sa activitate de profesor, Pumnul a lucrat foarte mult şi pe terenul literar. Dintre numeroasele sale lucrări, sunt vrednice de pomenit: Un *tractat de Filosofie*, prelucrat după *Kant* — 1848, al cărui manuscris se păstrează în biblioteca Românilor din Cernăuţi; *Arta poeziei; Versificaţie română; Gramatica română* — pentru folosul Germanilor; *Lepturariu românesc* — carte de cetire alcătuită din şase părţi, cuprinse în patru volume, — tipărit la Viena între 1862—1865; *Extract de literatură română; Ochire fugitivă asupra Limbii şi Istoriei literaturii române* — studiu critico-istoric; *Privire repede peste moşiile mânăstireşti* — lucrare privitoare la fondul religionar de întreţinere a mânăstirilor din Bucovina şi la domnii cari au făcut dănii bisericii; *Retorică; Privire fugitivă asupra Istoriei Românilor şi Romanilor din timpurile cele mai vechi până 'n zilele noastre; Privire fugitivă peste Istoria Românilor dela întemeierea principatelor române dunărene până la anul 1858; Gramatica complectă a limbii române* — botezată de el, după noul vocabular întocmit de latiniştii bucovineni, *Limbământul românesc;* şi altele.

Cea mai mare parte dintre aceste lucrări s'au păstrat în manuscris; numai câtevà dintr'însele s'au tipărit.

Cu toate învinuirile ce s'ar puteà aduce lui Pumnul, c'ar fi încercat să strice graiul, spre a-l apropià de origina lui latină [1]), nu trebuie să uităm că lui şi şcolarilor lui, se datoreşte în cea mai mare parte redeşteptarea simţimintelor naţionale în sufletele Bucovinenilor, robiţi până atunci de neamurile venetice, revărsate peste ei în timpul subjugării austriace.

Dimitrie Petrino s'a născut la anul 1846 în *Rujniţa-Basarabia*, ca fiu al lui *Petrachi Petrino — Basarabean* — şi al *Eufrosinei Hurmuzachi — Bucovineancă*. Murind *Eudoxiu Hurmuzachi*, moşia *Cernauca din Bucovina* intră în stăpânirea părinţilor săi, cari se mutară aci. Sufletul lui tânăr se adăpă la isvorul de lumină revărsat din simţimintele alese ale naţionaliştilor bucovineni. Moştenind averea unui unchiu bogat al său, din *Viena*, începù să ducă o viaţă

---

[1]). Ca să desbrace graiul românesc de formele streine intrate în limbă, *Pumnul* luptă pentru schimbarea vorbirii, spre a o apropià cât mai mult de graiul latin. Astfel, ca pildă, el cereà să se zică: *Limbământ* în loc de *Gramatică*, *Cugetământ* în loc de *Logică*, *Stelământ* în loc de *Astronomie*, *năciune* în loc de *naţiune*, *ocupăciune* în loc de *ocupaţiune*, *frângământ* în loc de *fragment*, *despărţământ* în loc de *departament*, *cărăpteriu* în loc de *caracter*, *căritate* în loc de *calitate*, *stavăr* în loc de *stabil*, *contrăzicăţiv* în loc de *contradictoriu*, şi aşa mai departe.

de risipă, lăsându-se robit de vițiuri, cari-i dărăpănară sănătatea. Căsătorindu-se, soția sa încercă să-l îndrepte pe drumul înțelept al vieții rânduite, însă fără prea multă isbândă. Câtva timp fu director al bibliotecii statului și suplinitor la catedra de Literatură și Limba română dela universitatea din *Iași*. Moartea timpurie a soției sale îl abătù grozav. Traiul și mai neorânduit pe care-l duse după aceea, îi grăbì sfârșitul zilelor. El încetă din viață în Aprilie, 1875, la *București*.

Petrino a fost un scriitor foarte talentat. Dela dânsul ne-au rămas: *Flori de mormânt* — versuri scrise subt impresia morții soției sale — Cernăuți, 1869; *Lumine și umbre* — Cernăuți, 1870; *Raul* — poemă închinată lui *Alecsandri* — Cernăuți, 1875; *La Gura sobei* — poem în trei cânturi, publicat în revista „*Familia*" din Ardeal; precum și o sumă de articole, și alte poezii, risipite prin diferite ziare și reviste.

Ioan G. Sbièra s'a născut la 20 Octombrie, stil vechi, 1836, în *Horodnicul-de-Jos*, din ținutul *Rădăuților*, *Bucovina*. El și-a urmat învățământul universitar la *Viena*. Reîntors în Bucovina luă locul lui *Aron Pumnul*, ca profesor la universitatea din *Cernăuți*. In 1866 fu ales membru al *Academiei române*; iar la 1871 fu numit custode al bibliotecii din Bucovina. *Sbièra* a fost unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai culturii românești. Inflăcărat de cel mai curat naționalism, el puse temeliile *Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina*, având ca țintă desvoltarea gustului pentru cercetarea trecutului nostru, precum și pentru studierea limbii și literaturii române. Spre a-și atinge acest scop, el desfășură o neîntrecută activitate, ca vorbitor și scriitor. Sbièra se sfârși din viață în anul 1916.

Scrierile sale sunt numeroase. Printre altele, vrednice de pomenit sunt: *Origina Românilor* — Cernăuți, 1878; *Puterea graiului național* — Cernăuți, 1884; *Codicele voronețean*, studiu, cu un vocabular al cuvintelor necunoscute — Cernăuți, 1885; *Poveşti poporale românești* — Cernăuți, 1886; *Colinde, cântece de stea și urări de nunți* — Cernăuți, 1888; *Traiul Românilor înnainte de fundarea staturilor naționale*—Cernăuți, 1889; *Mișcarea bisericească a Românilor din Bucovina* — Cernăuți, 1896; *Familia Sbièra* — Cernăuți, 1890; *O pagină din Istoria Bucovinei din 1858—1840*, împreună cu niște notițe despre familia Hurmuzachi — Cernăuți, 1899; *Contribuiri pentru o Istorie soțială... până în 1504* — Cernăuți, 1906; precum și diferite discursuri publicate în broșuri, articole de ziare și reviste, și alte lucrări scrise în limba nemțească.

Simeon Florea Marian s'a născut în satul *Ilișești*, din ținutul *Sucevei*, *Bucovina*, la 1 Septembrie, 1847, dintr'o familie de fel din *Ardeal*. Și-a urmat învățătura în: *Suceava*, *Năsăud*, *Beiuș* și *Cernăuți*. La 1876 s'a preoțit trecând pe la mai multe parohii din Bucovina. In 1883 a fost numit profesor de religie la gimnaziul superior din Suceava. El a încetat din viață în anul 1907.

Incă depe când își urmà învățătura la Suceava, Marian arătà o deosebită înclinare către alcătuirile poporului: *balade*, *doine*, *des-*

cântece, frânturi de limbă, obiceiuri, legende şi alte produse ale minţii norodului de jos. Chiar în anul 1869, publică o culegere de felul acesta, cu titlul: *Poezii poporale din Bucovina* — balade, tipărite la *Botoşani*. Din această pricină fu persecutat de profesorii săi, cari erau cu toţii streini, socotindu-l un pierde-vară. In vremea pe când îşi făceà oştirea, urmă să trimită ziarelor româneşti felurite articole folcloristice — adică privitoare la producţiile şi tradiţiile poporului. El a mai scris şi tipărit: *Poezii poporale române* în două tomuri — întâiul cuprinzând *balade*, al doilea, *doine şi hore* — tipărite în 1873—1875, la Cernăuţi; *Tradiţiuni poporale române* — Sibiu, 1878; *Chromatica poporului român* — Bucureşti, 1882; *Ornitologia poporană română*, în două tomuri, Cernăuţi, 1883; *Câteva inscripţii şi documente din Bucovina* — Bucureşti, 1885; *Descântece poporane române* — Suceava, 1886; *Nunta la Români* — Bucureşti, 1890; *Naşterea la Români* — Bucureşti, 1892; *Inmormântarea la Români* — Bucureşti, 1892; *Satire poporane române* — Bucureşti, 1893; *Vrăji, farmece şi desfaceri* — Bucureşti, 1893; *Tradiţii poporane române din Bucovina* — Bucureşti, 1895; *Sărbătorile la Români* — în două tomuri, Bucureşti, 1898—99; şi o sumă de alte lucrări.

Pentru meritele sale, ca desgropător al atâtor comori literare poporane, Marian a fost ales în 1881 ca membru al *Academiei Române*.

Alţi cărturari bucovineni. — Pe lângă aceşti cărturari şi scriitori de seamă ai *Bucovinei* s'au mai ridicat şi alţii: atât în trecut, precum şi în timpul de faţă, lăsând urme simţite pe ogorul cultural al neamului. Printre aceştia mai sunt vrednici de pomenit: *George* şi *Alexandru Hurmuzachi*, *Paul Paicu*, *Vasile Burlă*, *Vasile Bumbac*, *Samson Bodnărescu*, *Dimitrie Onciul* — istorici de seamă, *Iancu-Nistor*, şi alţii.

Aceşti pricepuţi mânuitori ai condeiului au făcut dovadă, că naţia moldovenească n'a pierit din Bucovina, şi că robia de aproape un veac şi jumătate a oţelit pe Români, pregătindu-i pentru ziua de 15/28 Noembrie, 1918, când sfărâmară lanţul sclaviei; alipindu-se cu încredere de pământul patriei-mame, de sânul căreia au fost despărţiţi în chip mişelesc atâta vreme.

Ca să dovedim că suntem vrednici de clipele mari pe cari le trăim, datoria noastră, a tuturor, este: să luptăm cu cugetul curat şi lipsit de vrăjmăşie, pentru desvoltarea şi întărirea simţimintelor româneşti în sufletele tuturor locuitorilor cari se bucură de darurile şi avuţiile mândrei noastre Românii!

Avem o ţară: frumoasă, bogată şi blagoslovită de Dumnezeu, cum nu mai cunosc alta pe faţa pământului. Să facem ca şi poporul nostru să fie vrednic de ţara peste care soarta l-a făcut stăpân. Pentru ajungerea acestei ţinte, crezul nostru trebuie să fie: muncă, cinste şi dreptate!

ISTORIA ROMÂNILOR

DIN

BASARABIA

1. LÂNGĂ SÂNUL PATRIEI-MAME

Intre prieteni şi vrăjmaşi. — Strămbunii noştri, în înţelepciunea lor, ziceau : *„Fereşte-mă, Doamne, de prieteni, că de vrăjmaşi mă apăr singur!"* Această zicătoare se potriveşte de minune poporului nostru.

In veacurile din urmă, Românii au avut un vrăjmaş şi doi prie-

ŢĂRMURILE PRUTULUI DE ODINIOARĂ

teni. Vrăjmaşul au fost Turcii; iar prietenii: Austriacii şi Ruşii. Prietenii ne iubiau atât de mult, că ne-ar fi înghiţit de drag. Şi Austriacii, şi Ruşii : se uitau cu jind la mănoasele şi bogatele noastre ţinuturi. Fiecare dintre aceste popoare se dădeau de ceasul morţii, frământându-se cum ar face *să ne scape din ghiarele Turcilor.* Norocul nostru a fost că, din pricina neînţelegerilor dintre dânşii asupra împărţirii pământurilor româneşti, ne-am putut strecură prin nevoi, ajungând vremuri mai bune.

Amare au fost zilele trăite de Români sub stăpânirea turcească ; totuşi, neamul nostru a străbătut veacurile fără să fi fost prea mult stânjenit în viaţa sa lăuntrică. *Ce s'ar fi ales de noi, dacă am fi căzut în ghiarele Austriei sau Rusiei, ne-o pot spune fraţii Bucovineni şi—mai ales—fraţii Basarabeni!*

Până la răpirea muşeălească. — In vremurile vechi, *partea de jos a Basarabiei, împreună cu Chilia şi Cetatea-Albă, făceà parte din principatul Munteniei.* Incă din timpul lui *Alexandru Basarab,*

aceste ţinuturi au fost ale voivozilor *Basarabi*, de unde şi numele de *Basarabia*.

La 1465, Ştefan-cel-Mare cuceri dela Munteni aceste pământuri, împreună cu oraşele şi cetăţile depe ele, şi le alipi la Moldova. De-aci încolo, Basarabia începe a trăi zilele de glorie şi de amărăciune, cu cari soarta a hărăzit în cursul vremii principatul Moldovei.

Cam dela 1711, când *Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei*, intră în legături cu *Petru-cel-Mare, împăratul Rusiei*, principatele române începură a fi înnăbuşite de dragostea vecinilor noştri dela răsărit, *Ruşii*.

La 1768, iscându-se un războiu între *Ruşi* şi *Turci*, boierii moldoveni şi munteni găsiră cu cale, să închine principatele, *Ecaterinei a II-a, împărăteasa Rusiei*, crezând că vor fi mai mulţumiţi subt oblăduirea creştinească a Ruşilor, decât sub cea păgână a Turcilor.

BASARABIA LÂNGĂ SÂNUL PATRIEI-MAME

La 1771, împărăteasa Ecaterina trimise ca guvernator al principatelor pe favoritul său, *Grigore Alexandrovici Potemkin, pe care vroià să-l facă rege al Daciei*. Pacea dela *Kiuciuc-Kainargi*, încheiată între Turci şi Ruşi la 1774, ne scăpă de stăpânirea rusească.

La 1791, Ruşii îşi împinseră hotarele până la Nistru. Războiul de şase ani dintre ei şi Turci (1806—1812) îi făcură să nădăjduiască din nou subjugarea principatelor. *Ţările române ajunseseră în acest timp oaia după care luau câte o piele: când Ruşii, când, Turcii, când Austriacii.* Se băteau Turcii cu Austriacii, oalele sparte le plăteau Românii. Se băteau Ruşii cu Turcii, tot Românii trăgeau necazul. Nu se înţelegeau Austriacii cu Ruşii, tot Românii erau de vină. Putem pricepe dar, traiul amărît al strămbunilor noştri!

Răpirea Basarabiei de către Ruşi.—După ce *Austriacii* ne răpiră *Bucovina*, veni şi rândul *Ruşilor*, să-şi ieà partea lor de pradă.

Cu prilejul războiului de şase ani, ei ocupaseră principatele române. *Turcii* erau pe cale să ne scape de aceşti stăpâni nedoriţi; dar o răscoală petrecută la *Constantinopol*, aduse schimbarea sultanului.

In 1812, iscându-se neînţelegeri între Francezi şi Ruşi, împăratul Napoleon I Bonaparte porni cu războiu împotriva Ruşilor. De unde până aci, *împăratul Alexandru I al Ruşilor* pretindeà dela Turci stăpânirea în întregime a principatelor române, văzându-se atacat de Francezi, se mulţumì numai cu *ţinutul dintre Prut şi Nistru.* Turcii, cari nu aflaseră încă de încurcătura Ruşilor, primiră bucuros, să încheie pace în aceste condiţii. *La 16/28 Mai, 1812, Moldova fu din nou ciopârţită prin pacea dela Bucureşti.*

Trădarea fraţilor Moruzii. — Dacă sultanul ar fi ştiut despre lovitura dată *Ruşilor* de către *Francezi, Basarabia ar fi fost scăpată.* Datorită trădării *fraţilor Panaiot şi Dimitrie Moruzi*, tâlmaci ai împărăţiei turceşti, înştiinţarea lui *Napoleon*, prin care vesteà pe *Turci*, că a pornit războiu împotriva Ruşilor, în loc să fie dată sultanului, fu trimisă la *Bucureşti* şi arătată împuternicitului rus, care tratà pacea. Acest fapt făcù pe Ruşi, să-şi micşoreze pretenţiile şi să ceară grabnica încheiere a păcii.

Boierii ţării se plânseră sultanului de această nouă nedreptate făcută ţărilor româneşti. Li arătară că acest ţinut e cel mai roditor pământ moldovenesc, dar totul fu zadarnic. Turcii înţelegeau paguba pe care le-o aduceà înstreinarea Basarabiei, însă nu puteau să mai facă nimic. Nădăjduiau în isbânda lui Napoleon contra Ruşilor, dar şi această nădejdie le fu spulberată de nimicirea uriaşei armate franceze prin pustiurile de ghiaţă şi zăpadă ale Rusiei.

Pierderea Basarabiei fu plătită—ieftenă plată—*cu capetele celor doi tâlmaci trădători.* Lui Dimitrie Moruzi i se tăiè capul la 3 Noembrie, 1812; iar lui Panaiot, la 20 Noembrie, acelaş an. Pe hârca lui Panaiot, pusă în văzul mulţimii timp de trei zile, fu scris: *„Cunoscând toate trebile politice ale guvernului său şi, unindu-se cu fratele său, ca să le descopere vrăjmaşilor statului, trădătorul a plătit această crimă cu capul său.*

2. SUB JUGUL MOSCOVIT

Lupta pentru rusificarea Basarabiei. — Prima grijă a răpitorilor *Basarabiei* fu înnăbuşirea simţimintelor româneşti în sufletul populaţiei moldoveneşti. *Şi biserica, şi şcoala: fură rusificate. Boierii au fost siliţi să se aşeze la moşiile lor; iar cei cari nu voiau să stea sub stăpânirea rusească, trebuià să-şi vândă avutul şi să părăsească pământul strămoşesc.*

Moldovenii basarabeni continuară a se rugà tot în limba străbună, cu toate că Ruşii vroiau să le învăluie sufletul în întuneric, spre a li-l fură mai uşor. Mare parte dintr'înşii fură strămutaţi aiurea, în nemăsuratul imperiu rusesc, cu scopul de a-i rusificà. De asemenea, *în Basarabia s'a îngăduit aşezarea locuitorilor de alte neamuri, ca: Ruşi, Bulgari, Tătari, Poloni, Evrei, în nădejdia că vor înnecà în mulţimea lor pe adevăraţii stăpâni ai acestei ţări.*

Cu toate încercările, *Basarabenii adevărați au rămas tot Moldoveni.* In loc de a se rusifică, au românizat ei pe cei cari vroiau să-i înghită. Iubirea lor cea mare pentru neamul şi pământul strămoşesc o cetim în însăşi cântecele populare basarabene :

Frunză verde de măslină, trecui Nistrul, apă lină,
Să vedem de-i pâinea bună ca şi'n ţara mea străbună.
Fie dulce ca şi mierea, mie-mi pare că-i ca fierea!

In răsboiul din Crimeia (1853—1856), Ruşii, fiind biruiţi de puterile europene, unite cu Turcia, au fost siliţi, prin pacea dela Paris, să înnapoieze Moldovei partea de jos a Basarabiei, alcătuită din judeţele: Cahul, Bolgrad şi Ismail. Stăpânirea română ţinù peste aceste judeţe până la 1877—78, când ne fură luate înnapoi prin *pacea dela Berlin.*

Tainele destinului. — *Nimeni n'ar fi bănuit că cel dintâi pământ românesc răpit, care se va întoarce la sânul României, va fi pământul basarabean!*

In urma groaznicei revoluţii din 1917, uriaşul imperiu rusesc se prăbuşi, sfărâmându-se în bucăţi. *Prin libera voinţă a reprezentanţilor săi, poporul basarabean hotărî în ziua de 27 Martie, stil vechi —9 Aprilie, stil nou—1918, alipirea sa la regatul României.* La 28 Octombrie, stil nou, 1920, marile puteri ale Europei consfinţiră unirea de veci a Basarabiei cu ţara dela care fusese răpită.

3. STAREA CULTURALĂ A BASARABENILOR SUB ROBIA RUSEASCĂ

Prigonirea graiului românesc. — Despre o cultură românească în adevăratul înţeles al cuvântului, nu poate fi vorba în *Basarabia.* Acest ţinut moldovenesc, după cum ştim, a fost smuls din trupul ţării noastre la 1812, când însăşi *Muntenii* şi *Moldovenii* zăceau în besna neştiinţei, lipsiţi de orice fel de învăţătură şcolărească.

Ajunşi în ghiarele muscăleşti, orice gând de învăţătură românească fu nimicit de asupritori. Aceştia — de ar fi putut — ar fi împiedecat pe *Moldovenii Basarabeni,* să mai grăiască româneşte, chiar între ei. In scurt timp, toţi slujbaşii Basarabiei fură înlocuiţi cu *Ruşi*; în toate instituţiile publice, fu poruncă să se vorbească numai ruseşte; în biserici, să se slujească numai în graiul rusesc; învăţătura, în şcoale, să se dea numai în ruseşte. Vorbirea românească rămăsese numai în graiul dintre sătenii pământului răpit. Orice încercare de cultivare a limbii româneşti eră cu desăvârşire oprită şi pedepsită cu cea din urmă asprime, ca o crimă împotriva stăpânirii. Făptuitorii unor astfel de încercări erau ameninţaţi să-şi lase oasele în fundul *Siberiei,* locul de surghiun al tuturor celor cari stăteau piedică în calea ocârmuitorilor.

Pe de altă parte, boierimea moldovenească din Basarabia, aflând în legile ruseşti o sumă de privilegii pentru clasa nobililor, trecù de partea răpitorilor; iar poporul de jos se călăuzì cum îl tăie

capul. Cu vremea, cei mai mulţi dintre aceşti înstreinaţi se rusificară ; puţini păstrară în cugetul şi sufletul lor mândria de român şi dragostea pentru neamul din care-şi trăgeau obârşia. Singur norodul de jos, cu firea lui statornică şi păstrătoare a celor moştenite din străbuni, răsbi prin noianul grelelor încercări şi neînchipuitelor asupriri, ţinând cu încăpăţânare la graiul şi datinele strămoşeşti.

Indrumătorii conştiinţei naţionale. — Pe cerul întunecat al culturii fraţilor noştri basarabeni, răsări totuşi — ici-colea — câte-o stea strălucitoare, spre a dovedi lumii că simţimintele naţionale stau încă treze în sufletele *Moldovenilor din Basarabia.*

Aceste stele ale culturii naţionale, au pornit a se ridică : atât din rândul celor câtorva familii de fruntaşi moldoveni, cari nu se înstreinaseră de neamul lor, precum şi din rândul mulţimii de nevoiaşi, care şi-a încălzit sufletul la lumina propoveduită de cea mai mare parte dintre slujitorii bisericii, datorită cărora s'a păstrat trează conştiinţa naţională în sufletele fraţilor de peste *Prut.*

Printre fruntaşii culturii naţionale, ridicaţi din mijlocul *Basarabenilor,* sunt vrednici de pomenit :

Amfilohie Hotiniul, care şi-a desfăşurat activitatea bisericească şi literară înnainte de căderea *Basarabiei* sub *Ruşi.* A fost unul dintre cărturarii de seamă ai timpului său. Il cunoaştem la început, ca stareţ al mânăstirii *Zagavia* de lângă *Hârlău.* Om învăţat — îşi făcuse studiile în *Polonia* şi *Italia,* şi cunoşteà bine limbile : elenă, latină, slavonă, italiană şi rusă—, el ajunse mâna dreaptă a mitropolitului *Moldovei, Iacob Stamate.* Pe la 1782 îl aflăm ca episcop al *Hotinului.* Cât timp a păstorit ca episcop şi când s'a sfârşit din viaţă, nu se ştie. Activitatea lui se desfăşoară între anii 1752—1795. Cele dintâi scrieri ale sale au fost tipărite în anul 1795. Printre aceste lucrări sunt cunoscute : *Gramatica teologhicească*—un fel de catechism religios—tipărită la Iaşi cu sprijinul mitropolitului Iacob Stamate ; apoi *Geografia,* la alcătuirea căreia s'a îndrumat după alte lucrări streine. La sfârşitul Geografiei, dă o tablă numerică a cifrelor arabe şi cirilice până la un milion, precum şi o cronologie a domnilor Moldovei dela 1352 până la 1795—când s'a tipărit cartea, însoţită de o notă despre Iaşi, tradusă dintr'o geografie nemţească. Aproape de sfârşitul anului 1795, scoase, tot la tipografia din Iaşi, *Aritmetica* pentru folosul celor ce voiau să înveţe ingineria. Acestea sunt lucrările cunoscute, rod al muncii şi priceperii episcopului Amfilohie al Hotinului.

Gavril Bănulescu [1]) a fost de asemenea unul dintre cei ce s'au ridicat ca îndrumători ai *Românilor Basarabeni.* El a întocmit şi tipărit *Carte de rugăciuni pentru cerere de biruinţă şi Paraclisul pentru familia imperială rusească—Iaşi,* 1809. De asemenea a mai tipărit în acelaş an o *Rânduială* a slujbelor bisericeşti pentru folosul preoţilor, cari n'aveau astfel de cărţi îndrumătoare.

La câtva timp — în 1815 — întocmi o *Liturghie* pentru bise-

---

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul *mitropolitului Gavril Bănulescu,* în *„Cartea marilor Români"* din lucrarea de faţă.

ricile din *Basarabia*; iar mai apoi, alcătuì un *Catechism* pentru folosul preoţilor, intitulat: „*Catihisisu alcătuitu în scurtu pentru slujitorii bisericeşti: preoţi, diaconi şi clerici, mai alesu pentru lesnirea ştiinţii de rostu, cându intră ei în slujbele bisericeşti. Cu adaogirea locurilor dinu Sf-ta Scriptură, dinu Pravilele Sf-nţiloru Apostoli şi a Sf-nţiloru Părinţi şi dinu duhovnicescului Reglamentu, care pravile deosebitu atârnă asupra preoţii. Scosu dinu celu slovenescu şi tipăritu în exarhiceasca tipografie a Chişinăului. Anulu dela H-su 1816, luna lui Fevruarie*". Afară de acestea a mai alcătuit un *molitfelnic*, cuprinzând rânduiala cântărilor de rugăciuni şi a paraclisurilor — pe care el îl întitulează *Molevnic* — tipărit la 1816 în tipografia mitropolitană din Chişinău.

După cum vedem, primele două cărţi sunt tipărite la *Iaşi* în timpul *ocupaţiei ruseşti* dintre anii 1806—1812; iar celelalte trei, în Basarabia, care acum erà socotită ca făcând parte din trupul Rusiei. In alcătuirea lucrărilor sale, Bănulescu a fost nevoit să ţină seamă de împrejurări, căutând să fie în placul Ruşilor, dela sinodul cărora trebuià să capete aprobarea tipăririi cărţilor sale.

Două gramatici pentru Basarabeni. — Din vremea lui Gavril Bănulescu s'a păstrat şi o *gramatică rusească-românească*, tipărită în *Chişinău* la 1819, cu titlul: „*Scurtă russască gramatică, cu tâlmăcire în limba moldovenească pentru ucenicii seminariei Chişinăului şi ale altor şcoale din Basarabia, cu adăogirea cuvinteloru şi a dialoguriloru ce să întrebuinţează mai adesăori în limba russască şi moldovenească. Chişinău. In tipografia mitropoliei Chişinăului. Anul 1819*". Intregul cuprins al acestei cărţi este scris în amândouă limbile: *ruseşte şi româneşte*.

Mai târziu, la 1827, întâlnim o altă *gramatică ruso-română*, întocmită de un oarecare *Ştefan Mărgcallă*, sfetnic colegial în ministerul instrucţiei din *Rusia*. Cartea poartă titlul: „*Gramatică russască şi românească, închipuită de Ştefan Margela şi tipărită de departamentul opşteştei învăţături*". Lucrarea e alcătuită din două tomuri sau volume. Primul tom are 224 pagini: iar al doilea, 320 pagini. Cuprinsul e scris: pe-o pagină ruseşte, iar pe cealaltă — având acelaş cuprins — e scris românește.

Printre scriitorii basarabeni, mai sunt vrednici de pomenit:

Ion Pralea, născut la 1769 în satul *Volcineţul-Răzeşi*, ţinutul *Sorocăi*, a murit la *Iaşi* în anul 1847. El a alcătuit şi publicat la anul 1820 o greoaie *traducere în versuri a Psaltiriei*; de asemenea a încercat să întocmească *un alfabet*, cu ajutorul cifrelor arabe, care să fie folosit la scrierea tuturor limbilor pământului. Altceva, deosebit, nu mai ştim despre dânsul.

Alexandru Petriceicu-Haşdău [1]) a fost iarăş unul dintre scriitorii de seamă, ridicat din mijlocul *Basarabenilor*. Deşi cunoşteà graiul moldovenesc, el a scris numai în limba rusească. Unele dintre lucrările sale se găsesc doar pomenite de către diferiţi scriitori,

[1]). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Alexandru Petriceicu-Haşdău* în „*Cartea marilor Români*" din lucrarea de faţă.

căci de urma lor nu se ştie nimic; altele sunt păstrate ca manuscripte; iar cele publicate au fost tipărite numai în ruseşte. In românește a scris — după mărturisirea lui *Bogdan Petriceicu-Haşdău*, fiul său — numai povestirea istorică „*Domnia Arnăutului*", pe care, mai întâi a alcătuit-o în ruseşte şi apoi a tradus-o, tot el, în românește. Această povestire a fost publicată de fiul său, abia la 1872 — cu o prefaţă de *I. Vulcan*. Intr'însa este vorba de domnia lui *Duca vodă*, care, după ce săvârşi ca domn o sumă de ticăloşii, muri otrăvit. Scrierile lui Alexandru Haşdău sunt pline de interes prin faptul că ele ţintesc să ridice pe *Moldoveni* în ochii cotropitorilor, vorbind, în numeroasele sale lucrări, despre ţara şi neamul românesc. El a fost unul dintre cei dintâi scriitori ai noştri, cari au căutat să aţâţe interesul lumii literare pentru producţiile poporului; iar după el au venit: *Alecu Russo* şi *Vasile Alecsandri*.

Constantin Stamati a isbutit să se facă mult mai cunoscut poporului românesc, decât ceilalţi scriitori basarabeni, pomeniţi până acum, deşi n'a dovedit vreun talent deosebit. El s'a născut pe la anul 1795 şi a încetat din viaţă în anul 1870.

Dela *Stamati* ne-a rămas: *Străjerul taberii* — poezie publicată în *Albina Românească* la 1834; *Povestea poveştelor* — o poemă istorică, în formă de basm — apărute la Iaşi în 1843; *Muza românească* — versuri — compuneri originale şi imitaţii, cuprinzând multe poezii închinate dragostei. In lucrările sale, Stamati a fost foarte mult inspirat de scriitorii streini, mai ales francezi şi ruşi. El a scris numeroase fabule în versuri, între cari, cele mai multe sunt tâlmăcite sau imitate după scriitorul rus *Crâlov* sau *Krilov*.

Alecu Russo se trăgeà dintr'o veche familie moldovenească. El s'a născut în *Basarabia*, într'un sat dela poalele codrilor *Băcului*. Numele satului nu-l cunoaştem, întru cât faima lui de scriitor a crescut abia după moarte — 1859 —, când nu mai crà cu putinţă să se culeagă ştiri biografice privitoare la copilăria sa. *Russo* şi-a urmat învăţătura în streinătate, la *Geneva*, de unde se întoarse în anul 1838. In 1848 fu numit judecător la *Piatra-Neamţu*. El erà un mare iubitor al comorilor de gândire poporană. Cu prilejul cercetărilor judecătoreşti adună o sumă de: tradiţii populare, obiceiuri ţărăneşti, superstiţii, basme, ghicitori, cântece, descântece şi altele. Aceste gusturi la fel, apropiè pe Russo de *Alecsandri*, căruia îi dădù multe din culegerile sale, pe cari acesta le publică mai apoi. In 1846 scrise o piesă de teatru, care, nefiind pe placul stăpânirii, îi aduse surghinul la mânăstirea *Soveja* din *Vrancea*, unde descoperì minunata baladă *Mioriţa*, una dintre comorile literaturii populare.

In 1848, luă parte la revoluţia din *Iaşi*, după care fugì în *Ardeal* şi apoi la *Paris*, unde se întâlnì cu ceilalţi refugiaţi români: *Kogălniceanu*, *Alecsandri*, *Bălcescu*, *Heliade*, *Bolintineanu*, şi alţii. Acolo luă fiinţă „*Cântarea Românilei*" dată ca lucrare a unui pustnic uitat de lume. Dacă ea a fost alcătuită de Bălcescu în românește şi tradusă de Russo în franţuzeşte, sau dacă Russo a scris-o în franţuzeşte şi apoi Bălcescu a tradus-o în românește: nici azi nu se ştie hotărît! In orice caz ne-a lăsat şi el o traducere românească

a acestei comori literare, care a fost publicată în „*România literară*" a lui Alecsandri. Russo încetă din viaţă la *Iaşi* în anul 1859. Scrierile lui au fost adunate şi publicate la olaltă, după moartea sa.

Bogdan Petriceicu-Haşdău [1]) a fost sortit să însemne o epocă de seamă în trecutul nostru cultural. El a fost pentru vremea sa, ceeace fusese odinioară, *Dimitrie Cantemir*, pentru timpul său; şi ceeace este astăzi *d-l Nicolae Iorga* pentru zilele noastre: un învăţat fără pereche, cunoscător a o sumă de limbi şi cu o putere de muncă pricepută şi orânduită cum rar s'a văzut. Pe când îşi urmă învăţătura la *Karcov* — unde şi-a luat licenţa în drept, în anul 1854 — s'a amestecat şi el în frământările studenţeşti. Din această pricină, poliţia rusească îl luase în ochi ca pe un om periculos siguranţei statului şi-i urmăreă de aproape toate mişcările.

Ca să scape de urmăritorii săi, în anul 1857, *Haşdău* se strecură în ţinutul *Moldovei* dintre *Prut* şi *Nistru*—cuprinzând cele trei judeţe: *Cahul, Bolgrad şi Ismail*, întoarse *Românilor* de către *Ruşi* în urma războiului din *Crimeia*. Aci fu numit judecător la tribunalul din oraşul *Cahul*, unde nu stete multă vreme, căci la 1858 plecă la *Iaşi*, unde i se dete catedra de Istorie dela universitatea locală. Acum îşi începù el nesecata sa activitate istorică, scoţând la 1 Ianuarie, 1859, revista săptămânală „*România*". După câteva luni, această revistă îşi încetă apariţia; iar în locu-i scoase: „*Foaiă de Istorie română*". Şi una, şi cealaltă: au fost tipărite cu litere cirilice. In urma intrigilor vrăjmaşilor săi, fu înlăturat din profesorat. Chemat de *Odobescu* la *Bucureşti* — pe când erà ministru al şcoalelor şi bisericilor —, Haşdău fu numit membru în comisia mânăstirilor închinate. In 1862, retrăgându-se Odobescu din minister, el fu scos din acest post de către noul ministru. Intorcându-se iarăş la Iaşi, scoase revista ştiinţifică şi literară „*Din Moldova*", care, după câteva numere, fu botezată „*Lumina*". Deacum încolo — 1862 —, Haşdău începù să-şi tipărească lucrările numai cu litere latine. Publicând în „Lumina" nuvela satirică „*Duduca-Micuţa sau trei zile şi trei nopţi din viaţa unui student*" — fu dat în judecată de procurorul curţii criminale, ca stricător al moravurilor publice. Deşi fu achitat, el îşi pierdù locul de profesor, pe care-l căpătase din nou după revenirea sa la Iaşi.

In 1864 se căsătorì cu *Iulia Faliciu*, Romăncă din *Roşia-Abrudului*, din *Ardeal*. Rodul acestei căsătorii fu **Iulia Haşdău**, copila-minune, care uimi pe toţi cei depe vremuri prin marea sa deşteptăciune. Ea s'a născut la 2 Noembrie, 1869. La vârsta de 12 ani sfârşise gimnaziul; iar la 17 ani îşi pregăteà licenţa în filosofie la facultatea din *Paris*. In ziua de 17 Septembrie, 1888, tânăra copilă, abia în vârstă de 19 ani, îşi dete obştescul sfârşit, în jalea negriită a îndurerailor săi părinţi. In scurta sa viaţă, *Iulia Haşdău* avù vreme să alcătuiască o sumă de lucrări literare, mai ales în versuri, scrise numai în franţuzeşte şi publicate apoi subt îngrijirea tatălui său.

---

[1]). Vezi alte ştiri biografice privitoare la *Bogdan Petriceicu-Haşdău*, în cuprinsul biografiei lui *Alexandru Petriceicu-Haşdău*, din „*Cartea marilor Români*", aflată în lucrarea de faţă.

Urmându-şi activitatea literară, *Bogdan Petriceicu-Haşdău* scoase în 1866 la Bucureşti, *Satirul* — foaie ilustrată şi umoristică. La început, el fu împotriva alegerii la cârma ţării a unui domn de origină germană, dorind ca principele *României* să fie tot de neam latin : francez sau italian. In primele zile însă, după alegerea domnitorului *Carol*, trecù şi el de partea noului ales al Românilor, înţelegând că numai un strein cu autoritate poate sparge cuiburile vânătorilor de domnie, turburători ai bunei rânduieli obşteşti.

La 1867, Haşdău fu ales deputat de *Bolgrad*, ca partizan al partidului liberal. In 1869 întemeiè, împreună cu *George Misail*, foaia politică „*Traian*", care fu numită curând după aceea „*Columna lui Traian*", luând un caracter mai mult literar.

Alte lucrări ale lui Haşdău. — Pe lângă ziarele şi revistele pomenite pân' acum, în cursul rodnicei sale activităţi, *Haşdău* a scos o sumă de studii şi lucrări de mare valoare istorică şi filologică. Printre acestea, mai cunoscute sunt : *Arhiva istorică a României*, care apărù între 1865—1867 ; *Istoria critică a Românilor*—1873—1875 ; *Principii de filologie comparativă ario-europee* — 1875 ; *Cuvente den betrani* — cuprinzând : limba vorbită între 1550—1600, cărţile poporane ale Românilor, şi Istoria limbii române ; *Etymologicum magnum Romaniae* — un început de dicţionar al limbii române, 1887—1898 ; şi altele. De asemenea, dintre lucrările mai mici, însă tot de mare însemnătate, sunt : *Ioan vodă cel-Cumplit* — studiu istoric, 1865 ; *Studii asupra iudaismului* — 1866 ; *Istoria toleranţei religioase în România* — 1865 ; *Obiceiurile juridice ale poporului român* — 1878 ; *Originile Craiovei* — 1878 ; *Din Istoria limbii române* — 1883 ; *Psaltirea diaconului Coresi* — 1885 ; *Sic cogito ! Ce e viaţa ? Ce e moartea ? Ce e sufletul ?* — 1892 ; şi altele.

Pe câmpul literaturii propriu zisă, între altele, Haşdău ne-a lăsat : *Ursita* — roman, 1864 ; *Odă la boieri*—1848—1869 ; *Poezii*— 1873 ; *Sarcasm şi ideal* — 1897 ; apoi : *Domniţa Rosanda* — dramă în patru acte, 1868 ; *Trei crai dela Răsărit* — comedie în două acte, 1878 ; *Femeia*— schiţă dramatică în cinci acte— 1895 ; *Răsvan şi Vidra* — poem în cinci acte — 1896 ; precum şi o sumă de alte lucrări : conferinţe, dări de seamă, critice, şi altele. Afară de acestea, în vremea cât stete în *Rusia*, el scrise în limba rusească următoarele două lucrări, rămase netipărite : *Domniţa Voichiţa* — o poemă în trei cânturi ; şi *Mitologia Dacilor*.

După cum vedem, Haşdău şi-a dovedit ştiinţa şi priceperea pe toate tărâmurile. Prin valoarea scrierilor sale — mai ales cele istorice şi filolologice —, *el întrece pe toţi istoricii români cei mai înnainte de dânsul*. Meritul acestor lucrări stă şi 'n faptul că, fiind alcătuite în graiul românesc, au înrâurit cum nici nu putem bănui, asupra generaţiei în mijlocul căreia el a trăit, ceeace nu s'a întâmplat cu scrierile lui *Cantemir*, alcătuite mai toate în graiuri streine.

Opera lui Haşdău este întrecută astăzi de *d-l Nicolae Iorga* a cărui putere de muncă, ştiinţă şi neobosită activitate pe tărâmul ştinţific şi cultural, uimeşte pe toţi cei din zilele noastre. Lucrările sale — volume şi broşuri —, se numără cu sutele.

Victor Crasescu este iarăş un fiu al *Basarabiei*. El s'a născut la 1849 în *Chişinău*. Crasescu şi-a urmat seminarul în oraşul natal; iar universitatea, la *Odesa*. Amestecându-se în frământările revoluţionare, fu nevoit să fugă din *Rusia*. El se statornici cu alţi refugiaţi în *America-de-Nord*, de unde, după doi ani — la 1881 — se întoarse la Odesa. De aci fugi iarăş în *Dobrogea* românească şi apoi la *Ploieşti*, unde cunoscù pe *Dobrogeanu-Gherea*. Din îndemnul acestuia, îşi închină o parte din timp şi literaturii. El publică sub numele falş, *Ştefan Basarabeanul*, o sumă de povestiri din viaţa pescarilor dobrogeni. Terminând facultatea de medicină din *Bucureşti*, ajunse doctor. Crasescu funcţionă ca medic de plasă: la *Buftea* — în *Ilfov*, la *Sfântu-Gheorghe* — în *Dobrogea*, şi la *Slănic* — în *Prahova*. El a încetat din viaţă în anul 1917.

Dintre lucrările sale, cele mai cunoscute sunt: *Schiţe şi nuvele* — în patru volume — 1893, şi *Ovreiul* — roman apărut în 1900.

Dumitru C. Moruzi s'a născut la 1850, în *Bănuţeni-Basarabia*, însă a trăit şi a scris dincoace de *Prut*, în *România*. Dintre scrierile sale s'au tipărit: *Basarabia şi Viitorul ei* — 1905, *Ruşii şi Românii* — 1906, *Cântece basarabene* — 1912, *Instreinaţii* — roman — 1912, *Pribegi în ţară răpită* — cea mai isbutită dintre lucrările sale, roman — 1912, *Problema jidovească şi poporul român* — 1914, şi *Moartea lui Cain* — 1914. El a murit în anul 1914.

Alexandru M. Mateievici s'a născut în anul 1888 la *Cainar*, aproape de *Căuşeni-Basarabia*. Ca şi *Asachi*, după tată, el erà de neam polonez; mamă-sa însă, erà românсă. Invăţătura şi-a urmat-o la *Chişinău*, unde se strămutase cu familia după moartea tatălui său, preotul *Mihail Mateievici*. Academia teologică o făcù la *Kiev*. In 1914 se preoţi şi fu numit profesor de Limba greacă şi de Teologie la seminarul din Chişinău. El fu răpus în anul 1917, de tifos exantematic ca preot militar rus, pe frontul dela *Mărăşeşti*. Dela dânsul ne-au rămas numeroase încercări în versuri. Aceste poezii sunt răspândite prin diferite ziare şi reviste. Cea mai frumoasă, mai simţită şi mai mult cunoscută dintre lucrările sale este poezia „*Limba noastră*", închinată graiului românesc.

După cum vedem, datorită scriitorilor români ridicaţi dintre dânşii, *Basarabenii* au dat culturii şi literaturii naţionale un foarte însemnat sprijin. *Aceşti luminători ai neamului s'au trudit să ţină veşnic aprinsă făclia conştiinţei naţionale moldoveneşti în sufletele celor dintre Prut şi Nistru, pregătindu-i pentru ziua cea mare a unităţii naţionale, pe care soarta ne-a hărăzit-o în anul mântuirii, 1918.*

Acum, pământul Basarabiei este una cu pământul patriei-mame, cu pământul Românici lângă sânul căreia s'a alipit cu încredere! Dumnezeu să ne călăuzească paşii pe adevăratele căi ce duc la apropierea sufletească dintre fiii acestei ţări! Toţi suntem datori să luptăm pentru desăvârşirea unităţii sufleteşti a neamului românesc, după cum am luptat pentru „Unitatea lui naţională"! Aceasta să ne fie ţinta noastră de azi înnainte!

PAGINI

DIN

ISTORIA ROMÂNIEI MARI

INCORONAREA PRIMULUI REGE AL TUTUROR ROMÂNILOR

1. DIN ZĂRILE TRECUTULUI

Sbuciumările de altădată. — *Nici un neam n'a cunoscut mai din adânc tot felul de necazuri şi n'a sorbit mai din plin paharul amărăciunilor, ca neamul românesc!*

Pus în bătaia tuturor încercărilor vremii; stând de strajă în calea puhoaelor de barbari ce-au năpădit vatra strămoşească; hărţuit veşnic de vecinii dornici să-l înghită; suferind sute de ani dearândul stăpânirea turcească, fără a-şi uită credinţa strămoşească; sugrumat de dragostea creştinească a poporului rus din răsărit; răbdând trufia cotropitorilor din timpul ultimului războiu european: *poporul nostru a ieşit întotdeauna: întreg, veşnic curat şi niciodată umilit!*

Steaua destinului său l-a călăuzit necontenit pe calea cea bună; *iar însuşirile fireşti ale neamului i-au dat puteri nebănuite: de a rezistà, de a se menţine, de a se apărà, de a învinge!*

Sfârşitul frământărilor. — Noianul frământărilor prin cari a trecut neamul nostru cu începere din 1914, a luat sfârşit în 1918, când visul unităţii noastre naţionale a ajuns fapt împlinit.

Deplina răsplătire şi încununarea sacrificiilor făcute pe altarul neamului au fost hărăzite zilei de 2/15 Octombrie, 1922, când **Majestăţile Lor: Regele Ferdinand I şi Regina Maria a României, au consfinţit pentru veşnicie prin încununarea Lor la Alba-Iulia triumful rassei noastre între: Tisa, Nistru, Dunăre şi Mare.**

Soarta a rânduit ca'n timpul celor mai grele vremuri, s'avem la cârma ţării un rege cu adâncă pricepere a împrejurărilor. Când a sosit ceasul hotărîtor, n'a şovăit o clipă a-şi face datoria; ci a pornit în fruntea poporului său, călăuzindu-i paşii pe calea înfăptuirii dorinţelor sale naţionale. Impreună cu înţeleapta Lui tovarăşă de viaţă, Regina Maria, a împărţit greul pribegiei şi pericolele tranşeelor, la olaltă cu poporul de soarta căruia şi-a legat viitorul şi mulţumirea vieţii Sale.

Incoronarea dela Alba-Iulia: a însemnat sfârşitul martiriului

de veacuri în care s'a sbătut poporul nostru; a însemnat desăvârşirea icoanei istorice a unui necurmat lanţ de lupte prelungite din negura vremurilor depărtate până 'n zilele noastre; a însemnat încununarea tuturor sacrificiilor făcute pentru împlinirea testamentului lui Mihai-Viteazul.

Răsbunarea vremurilor. — Azi, putem privi cu mândrie vremurile de: urgie, asupriri şi suferinţe, îndurate de înnaintaşii noştri şi de noi! Străbătând trecutul cu mintea, par'că vedem cu veacuri în urmă ieşirea sfioasă a celor dintâi Români din ascunzişurile unde-i înghesuiseră năvălitorii. Revedem apoi bărbăţia cu care ei curăţă meleagurile străbune de ultimele rămăşiţe barbare, spre a întemeià cele dintâi voivodate. Ii vedem în lupte necurmate cu vecinii dornici să-i robească. Vine apoi jugul turcesc, îngreuiat amarnic de dragostea muscălească şi de veninul fanariot.

In aceste veacuri neguroase, întrerupte când şi când de slabe licăriri de conştiinţă naţională, neamul nostru a putut să reziste pe toată întinderea graniţelor vechei Dacii, răsărind acum: întreg, neatins de înrâuririle naţiilor megieşe şi dornic să-şi croiască o soartă vrednică de strămoşii săi şi de renumele său.

Cele trei zile ale Incoronării—*15, 16 şi 17 Octombrie, 1922,* — au fost prilej de mari prefaceri sufleteşti pentru mulţi dintre cei cari, furaţi de vălmăşagul dorului unui trai mai răsfăţat, şi-au uitat de adevărata menire a vieţii.

Câţi n'au simţit fiorii mândriei de Român în cursul acestor zile de proslăvire a sacrificiului celor 800.000 de Români, cari au închis ochii pentru slava şi măreirea ţării!?...

2. PRIMA ZI A INCORONĂRII

Spre cetatea Incoronării. — *Deşi poporul n'a putut fi în întregime adunat la Alba-Iulia, în jurul Regelui său, totuşi sufletul acestui popor a fost alături de duhurile celor ce-au făurit România de azi, stând pavăză Regelui tuturor Românilor!*

In noaptea de 14 spre 15 Octombrie, stil nou, întreaga familie regală a purces *din Bucureşti spre Alba-Iulia,* unde-a sosit la ora nouă şi un sfert, dimineaţa. Aci a fost întâmpinată de primarul oraşului, care a ţinut următoarea scurtă, dar inimoasă, cuvântare:

„Majestăţile Voastre, Vă rog să-mi permiteţi ca să Vă salut în numele locuitorilor oraşului Alba-Iulia, cetatea sfântă, care a fost sâmburele năzuinţelor naţionale ale atâtor generaţii de Români. Prezint Majestăţilor Voastre omagiile şi cele mai profunde sentimente de devotament ale locuitorilor oraşului. Urându-Vă „bun venit" pe acest pământ sfânt, care a primit şi adăpostit pe marele Mihai, Vă rog ca, după datinele vechi, strămoşeşti, să gustaţi: pâinea şi sarea sa!"

„Trăiască Majestăţile Voastre! Trăiască întreaga Dinastie!"

Dela catedrală, la locul Incoronării. — Dela gară, Suveranii, împreună cu toţi însoţitorii Lor, au pornit spre catedrala din *cetatea Albei-Iulii,* unde s'a săvârşit dumnezeiasca slujbă. Apoi au purces la locul Incoronării, în faţa bisericii, subt un frumos baldachin.

Poporul I-a întâmpinat cu urale nesfârşite. *Din mii de piepturi s'auzeà strigând: „Trăiască Regele! Trăiască Impăratul! Trăiască Impărăteasa!" Par'că tresăltau plaiurile Ardealului de atâta însufleţire nemaipomenită, isbucnită din bucuria unui neam desrobit!*

Majestăţile Lor, Regele şi Regina, urmaţi: de preşedinţii corpurilor legiuitoare — cari duceau coroanele, de ofiţerii cari duceau mantiile regale, de tot clerul, de miniştrii, de reprezentanţii statelor streine şi de toţi ceilalţi fruntaşi ai ţării, formau o procesiune ca din poveşti.

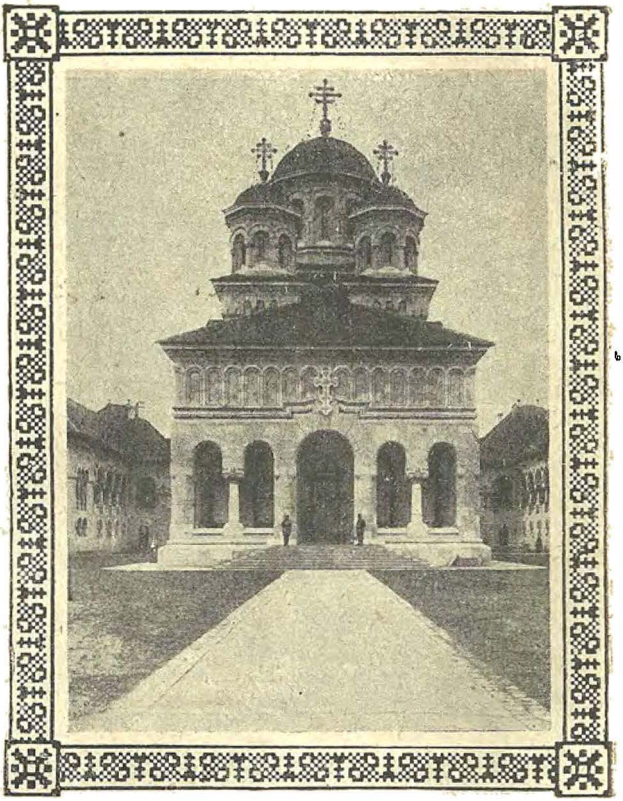

CATEDRALA INCORONĂRII

Au mers spre locul încoronării: în cântecul muzicilor, în sunetele clopotelor, în cântecul corurilor şi'n nesfârşitele urale ale mulţimii, care strigà de pretutindeni, părând că tot Ardealul, tot cuprinsul românesc — cu văile şi cu munţii lui —, aduce închinare primului r e g e al tuturor Românilor. *Suveranii erau peste măsură de mişcaţi, de mărturia dragostei supuşilor Lor.*

Clipa cea mare. — După ce Suveranii s'au îmbrăcat cu veşmintele regeşti, *M. S. Regele a luat din mâinile d-lui Mihail Ferichide, preşedintele Senatului, coroana de oţel, pe care şi-a pus-o cu o mişcare hotărîtă pe cap; apoi a luat dela d-l Mihail Orleanu, preşedintele Camerei, coroana de aur a M. S. Reginei, care îngenunchiase, şi a pus-o pe capul mândrei noastre Suverane.*

Uralele nu mai conteneau. Ochii celor ce-au avut fericirea, să fie faţă la clipa încoronării, înnotau în lacrămi de mândrie naţională. *Suveranii, când s'au sărutat, deasemenea nu şi-au putut stăpâni lacrămile: bucuriei, mulţumirii, fericirii depline.*

Cuvântul Senatului. — După încoronare a vorbit d-l *Ferichide* în numele Senatului zicând:

„Sire, anii cari au trecut dela suirea Majestăţii Voastre pe tronul neuitatului rege, Carol I, au mărit strălucirea şi gloria coroanei făurită din oţelul unui tun dela Plevna. **Coroana primului rege al României independente—pe care aleşii ţării o prezintă Majestăţii Voastre, este astăzi coroana primului rege al României întregite, cu hotarele dela Tisa la Nistru şi la marea Neagră."**

„Realizarea idealului visat de generaţiile trecute, dobândită de Majestatea Voastră cu ajutorul marilor aliaţi şi graţie sacrificiului generos a sute de mii de copii ai ţării, este astăzi un fapt împlinit; şi încoronarea Majestăţii Voastre consacră faptul istoric şi-l aşază în plină lumină."

DELA CATEDRALĂ SPRE LOCUL INCORONĂRII

„Coroana de oţel va aminti pururea Românilor exemplele: de iubire de ţară, de devotament absolut, de energie niciodată clătinată, dată de Regele lor, atât de inimos secundat de Majestatea Sa Regină; va aminti locuitorilor dela ţară intrarea lor în viaţa publică şi dobândirea proprietăţii pământului pe care-l muncesc."

„Sire, nu este un bun Român, care să nu aducă astăzi Majestăţii Voastre tributul său de iubire şi credinţă. Intr'un cuget, toţi urează călduros: să trăiţi ani mulţi, fericiţi şi glorioşi, asigurând tot mai cu temei prosperitatea şi propăşirea neamului!"

Cuvântul Camerei deputaţilor.—A vorbit apoi, d-l *Mihail G. Orleanu* în numele Camerei, *adresându-se M.S. Reginei*, în chipul următor :

„Majestate! Cu ce mândrie, Românii, Vă încoronează; şi câte urări nu se fac astăzi în cele mai depărtate unghiuri ale ţării pentru fericirea Voastră şi a familiei Voastre: căci Majestatea Voastră întruniţi toate virtuţile pe cari Doamnele din epoca eroică a trecutului nostru, le aveau!"

„Comoara de bunătate ce sufletul Vostru posedă, o răspândiţi ca o rouă binefăcătoare asupra nenorociţilor. Dar, acolo unde rolul Vostru, Majestate, a atins culmi sufleteşti, a fost atunci când furtuna se abătuse cu atâta violenţă asupra ţării noastre, încât unii credeau că totul s'a sfârşit. Şi atunci, Majestatea Voastră a fost printre acei cari n'au pierdut nici o clipă măcar, credinţa în succesul final, şi aţi dat tuturor exemple de bărbăţie şi nădejdie, aşa că'n vremurile viitoare veţi fi pildă de ceea ce trebuie să fie o regină!"

„Se va spune pe atunci în basmele poporului nostru că: „a fost odată ca niciodată—că dacă n'ar fi fost nu s'ar fi povestit—: o ţară mare şi frumoasă, cu câmpii şi plaiuri, munţi şi ape, cum numai ea aveà în lume; şi în acea ţară, o împărăteasă: şi bună, şi frumoasă, şi înţeleaptă, a împărăţit alături de viteazul Ei soţ, peste un popor cuminte ce-I adorà. Şi au avut Ei, copii mulţi: băieţii, nişte feţi frumoşi; fetele, adevărate Ilene Cosinziene;—dar aşa de frumoasè, încât la soare te puteai uità, dar la Ele, ba!..."

„Şi au venit de peste nouă mări şi ţări, crai vestiţi, ca să le peţească. fiindcă aiurea nu găseai crăiese mai mândre şi mai cuminte!..." Şi basmul se va înşirà mereu, povestind de măreţele fapte ale acelor împăraţi!"

„Terminând, fac o urare, pe care, împreună cu mine, o face tot poporul: **Să dea Dumnezeu ca la vatra Ţării-Româneşti, norocul să-şi aleagă pentru totdeauna lăcaşul; iar Vouă: Sire şi Doamnă, Vă urez ca drumul Vostru să Vă fie semănat tot înnainte numai cu flori!"**

Cuvântul Celui mai fericit Suveran. — La aceste cuvântări, *Majestatea Sa Regele* a răspuns în chipul următor:

„Cu adâncă emoţiune primesc în chip solemn această coroană moştenită dela neuitatul şi înţeleptul Meu unchiu, ca un simbol al vitejiei româneşti şi al unirii între domn şi ţară. Plină de strălucire s'a aşezat acum 41 de ani pe capul primului rege al României, după războiul Independenţei şi proclamarea regatului."

„Atotputernicul Ne-a învrednicit s'o vedem şi mai strălucitoare astăzi, când, în urma grelelor lupte purtate de întreaga suflare românească, ea simbolizează îndeplinirea acelui mare şi sfânt dor secular: unirea tuturor ţărilor locuite de Români."

„Dea Domnul ca această coroană, împreună cu aceea a scumpei Mele soţii şi vrednică tovarăşă de muncă şi suferinţă pentru binele obştesc, să încununeze din neam în neam pe iubiţii Noştri urmaşi, într'o Românie pururea glorioasă şi fericită!"

„Sus inimile! Şi să glăsuim după chipul strămoşilor: Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într'însa; şi unii pe alţii să ne îmbrăţişăm! Să zicem „fraţilor" şi celor ce ne urăsc pe noi! Să iertăm toate pentru sfânta unire!"

„Aşa să fie!"

Urale nesfârşite au acoperit ultimele cuvinte ale Majestăţii Sale Regelui.

După aceea, Suveranii au fost conduşi sub baldachinul purtat de ofiţeri, ca subt o umbrelă uriaşă, până la apartamentele regale.

Hrisovul Incoronării. — După terminarea solemnităţii, d-l *Ioan I. C. Brătianu*, preşedintele consiliului de miniştri, a prezentat Majestăţii Sale Regelui spre semnare *documentul Incoronării*, care —împreună cu tocul de aur folosit la semnarea acestui document—va fi păstrat în arhiva regală.

Iată cuprinsul acestui act istoric:

„Noi, Ferdinand I, Regele României,"

„Urmând la tron prin drept de moştenire, în ziua de 28 Septembrie, 1914, după trecerea la cele veşnice a slăvitului Nostru unchiu, Carol I, care, cu ajutorul marilor patrioţi, prin înţelepciunea şi bărbăţia poporului, şi vitejia oştirii, a cucerit Independenţa şi a întemeiat regatul, început-am, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, domnia Noastră în zile grele: de mari primejdii, dar şi de mari nădejdii!"

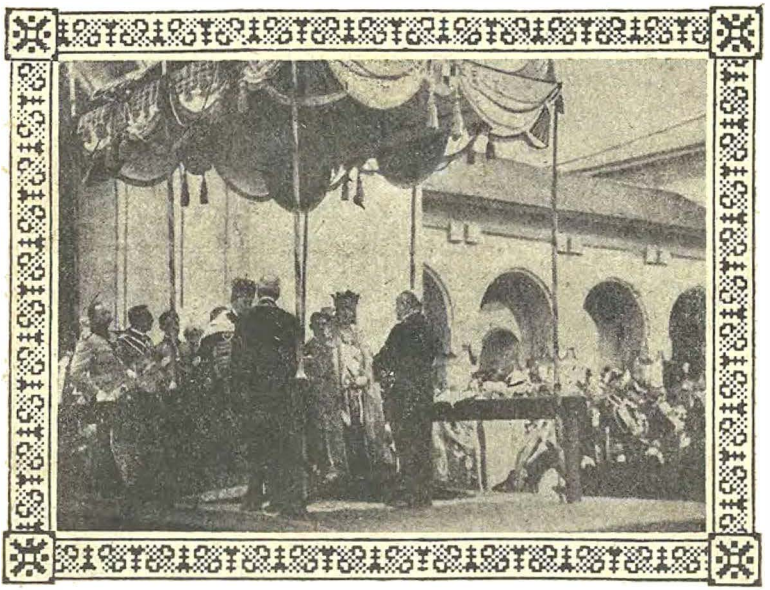

M. S. REGELE VORBEŞTE POPORULUI

„Cea dintâi grijă a Noastră a fost ca, neamul în fruntea căruia M'a aşezat pronia cerească, să nu piarză prilejul de a-şi asigură dreptul de a trăi netrunchiat şi de sine stătător!"

„Luptele, jertfele şi toată truda generaţiilor trecute, cari dealungul veacurilor au isbutit să înnalţe treptat, dar sigur, clădirea trainică a statului nostru independent: Îmi luminau zarea şi-Mi întăreau sufletul întru împlinirea datoriei Mele sfinte de Domn şi de Român!"

„Cu încrederea în Dumnezeu şi în puterea de viaţă a neamului, îndemnat de cuvântul întregului popor şi ajutat de sfatul acelora cari cu credinţă s'au închinat ţării şi tronului: am purtat războiul întregirii neamului; şi, biruind restriştele, am văzut înfăptuită unitatea naţională de atâta vreme aşteptată."

„In ziua de 9 Aprilie, 1918, Basarabia s'a alipit de patria mamă; în ziua de 28 Noembrie, 1918, Bucovina a revenit la vatra strămoşească; iar la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decembrie, 1918, Banatul, Ardealul şi părţile ungurene: s'au declarat într'un singur glas unite pentru vecie cu regatul român."

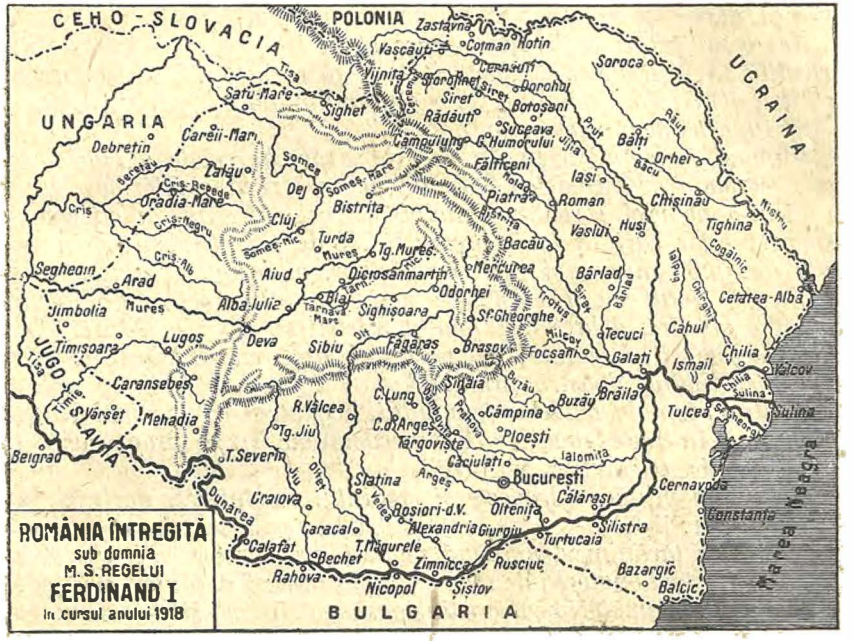

„Spre a chemà binecuvântarea lui Dumnezeu asupra acestor măreţe fapte din cari a ieşit România Mare şi spre a le da o consfinţire în faţa seumpului nostru popor, ne-am adunat cu toţii la Alba-Iulia, străvechea cetate a Daciei romane şi a gloriei lui Mihai Viteazul; şi, aici, azi, 15 Octombrie, 1922, de faţă fiind Membrii Familiei Mele Regale, reprezentanţii suveranilor şi ţărilor aliate şi amice, ai Senatului şi Adunării deputaţilor, căpeteniile armatei, membrii tuturor corpurilor constituite ale ţării şi Academiei Române şi universităţilor, delegaţiunile comunale urbane şi rurale din întreaga ţară, şi reprezentanţii tuturor confesiunilor: ne-am încoronat, Eu şi scumpa Mea soţie, Maria, părtaşa suferinţelor şi bucuriilor Mele şi ale ţării; şi, pentruca neuitată să fie amintirea zilei de azi, am întocmit şi subscris în al noulea an al domniei noastre, acest de faţă document!"

Ferdinand
Maria

Proclamaţia M. S. Regelui către popor. — In momentul încoronării, patru crainici au cetit cu glas mare în cele patru laturi ale *Albei-Iulii* următoarea proclamaţie a Majestăţii Sale Regelui către popor :

„Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, am moştenit Coroana României, după glorioasa domnie a întemeietorului regatului."

„Suindu-Mă pe Tron, am rugat Cerul, să dea rod muncii, ce, fără preget, eram hotărît să închin iubitei Mele ţări, ca bun Român şi Rege."

„Pronia cerească a binecuvântat, şi—prin bărbăţia poporului şi vitejia ostaşilor—, Ne-a dat să lărgim hotarele Regatului şi să înfăptuim dorul de veacuri al Neamului nostru."

„Am venit astăzi cu Regina—care Ne-a fost tovarăşă în credinţă neclintită la restrişte şi la bucurie—ca, printr'această sărbătoare să consacrăm în faţa Domnului şi a scumpului nostru popor, legătura ce Ne uneşte deapururea cu dânsul."

„Punând pe capul Meu, în această străveche cetate a Daciei romane, coroana de oţel dela Plevna, pe care noui şi glorioase lupte au făcut-o pe veci coroana României Mari, Mă închin cu evlavie memoriei celor cari în toate vremurile şi de pretutindeni, prin credinţa lor, prin munca şi prin jertfele lor, au asigurat unitatea naţională; şi salut cu dragoste pe acei cari au proclamat-o într'un glas şi o simţire, dela Tisa, pân'la Nistru şi până la Mare."

„In aceste clipe, gândul Meu se îndreaptă cu recunoştinţă către vitejeasa şi iubita Noastră armată."

„Pentru răsplata trudelor trecutului, rog cerul ca poporul Nostru să culeagă în pace roadele lor binecuvântate şi să propăşească în linişte, frăţie şi muncă harnică".

„Cu inima plină de dragoste şi credinţă, mărturisesc dorinţele sufletului Meu:"

„Vreau ca ţărănimea, stăpână pe veci a ogoarelor ce le-a dobândit, să le dea toată puterea de rodire în folosul ei şi al binelui obştesc!"

„Vreau ca muncitorimea, credincioasă patriei, să-şi afle soarta tot mai prosperă într'o viaţă de armonie şi dreptate socială!"

„Vreau ca în hotarele României Mari, toţi fiii buni ai ţării, fără deosebire de religie şi naţionalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile statul în care, Cel-de-Sus a rânduit să trăiască împreună cu noi!"

„Vreau ca Românii din toate straturile sociale, însufleţiţi de năzuinţa unei depline înfrăţiri naţionale, să se folosească toţi de legitima ocrotire a statului!"

„Vreau ca în timpul domniei Mele, printr'o întinsă şi înaltă desvoltare culturală, patria noastră să-şi împlinească menirea de civilizaţie, ce-i revine în renaşterea Orientului european, după atâtea veacuri de cumplite sbuciumări!"

„Sunt sigur că, în îndeplinirea marei noastre datorii, voiu avea sprijinul tuturor bunilor fii ai ţării, nedespărţiţi în gând şi în faptă, în jurul Tronului!"

„Acestei sfinte misiuni, în neclintită unire cu poporul Nostru,

voiu închină toate puterile Mele de om şi de Rege, şi asupra ei chem, în această zi solemnă de înnălţare sufletească, binecuvântarea Celui-Atotputernic!"

Parada ostăşească. — După masă, la care s'a ospătat tot poporul adunat în jurul Suveranilor, a fost o frumoasă paradă militară afară din cetate la ora trei şi jumătate. Optsprezece aeroplane spintecau văzduhul, vestind lumii marea sărbătoare a românismului.

Sfârşindu-se parada, Suveranii, împreună cu oaspeţii ce-I însoţiau, au părăsit Alba-Iulia, pornind spre Bucureşti la ora şase seara.

3. ZIUA DOUA

Prăsnuirea Incoronării în Capitală. — După un popas la *Sinaia*, *Suveranii* au sosit în *Capitală* a doua zi, Luni, la ora zece. Trenul s'a oprit în gara *Mogoşoaia*. De-aci, în tot lungul *şoselei Kiseleff*, drumul erà un adevărat tunel : de steaguri, de verdeaţă şi de flori.

In sunetele muzicilor şi 'n uralele nesfârşite ale mulţimii, Suveranii au pornit spre inima Capitalei.

Privind trecerea alaiului domnesc, dacă nu te-ai fi simţit în carne şi 'n oase, ai fi crezut că eşti pradă unui vis — atâta frumuseţe, atâta veselie, atâta însufleţire : stăpâneà întreg norodul.

Sosiţi la *arcul de triumf* [1]), Suveranii au fost întâmpinaţi de pri-

---

[1]). **ARCUL DE TRIUMF** este o poartă monumentală, construită la rondul al doilea depe *şoseaua Kiseleff din Capitală*, după planurile d-lui arhitect *Petre Antonescu*.

Acest monument naţional a fost ridicat cu prilejul *Incoronării primului rege al tuturor Românilor*, fiind menit să vorbească generaţiilor viitoare despre cel mai de seamă fapt din viaţa poporului nostru : *adică despre „Unitatea naţională a tuturor Românilor", înfăptuită în timpul fericitei domnii a M. S. Regelui Ferdinand I.*

Felul şi mărimea construcţiei. —Temelia acestui măreţ monument este făcută din beton armat—adică din pietriş mărunt amestecat cu nisip şi cu ciment, şi întărit cu vergele groase de fier. Deasupra temeliei se ridică piedestalul sau soclul monumentului, zidit din piatră de granit, cioplită şi încheiată cu mult meşteşug. In susul piedestalului se 'nalţă măreţul monument deacurmezişul şoselei croită acum aproape un veac de generalul *Kiseleff*, al cărui nume îl poartă.

Construcţia este înnaltă de treizeci de metri şi are lărgimea faţadei — la temelie — de douăzecişicinci de metri, iar lăţimea sau grosimea feţelor lăturalnice, de câte doisprezece metri. Depărtarea dintre cele două picioare ale arcului este de nouă metri şi jumătate; iar înnălţimea golului care străbate monumentul, este de cincisprezece metri şi jumătate. Fiecare picior e străbătut deacurmezişul, dintr'o parte într'alta, de nişte ganguri boltite, închise la fiecare cap cu câte-o uşă de bronz, având înnălţimea de patru metri şi lăţimea de doi metri. Aceste ganguri pătrund în lăuntrul construcţiei, de unde pornesc două scări de beton—câte una de fiecare picior—, cari duc pe cercetător tocmai deasupra monumentului, răsplătindu-i ameţeala şi oboseala urcării celor o sută şaizecişipatru de treple prin minunata privelişte pe care i-o înfăţişează panorama *Bucureştilor*. Pe terasa de deasupra arcului se poate pătrunde prin două uşi mari de fier, câte una de fiecare parte.

marul Capitalei, *d-l G. Corbescu*, care oferindu-le tradiţionala pâine şi sare, Le-a ţinut următoarea cuvântare de *bun-sosit:*

„Cu bucurie sfântă, populaţiunea oraşului a ieşit întru întâm-

---

Intregul interior al clădirii este luminat cu lumină electrică.

Acestea ar fi de spus, în câteva cuvinte, despre scheletul construcţiei.

Partea interesantă a monumentului o alcătuiesc podoabele depe dinafară, în cari plăsmuitorul şi-a întrupat: tot talentul, priceperea şi spiritul său de născocire, chibzuind cu măestrie feldefel de piese şi linii, minunat îmbinate spre a împăcà în alcătuirea sa: măreţia cu frumosul, severul cu drăgălăşenia. Toate aceste po-

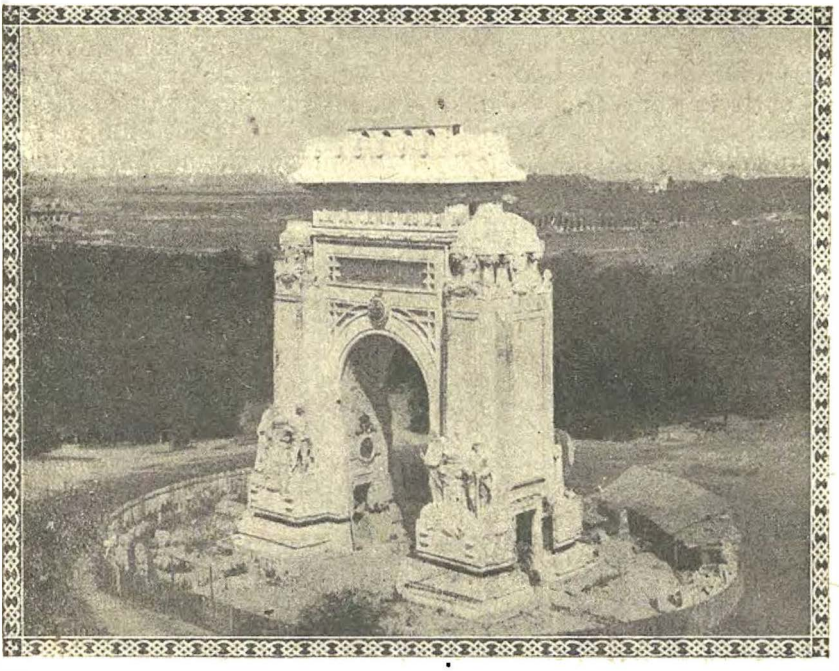

ARCUL DE TRIUMF VĂZUT DIN AEROPLAN, IN VREMEA ZIDIRII

doabe sunt alcătuite în felul celor moştenite din străbuni şi aflate la vechile monumente presărate pe întinsul pământului românesc; adică, prin: mânăstiri, biserici, palate, cetăţi şi altele.

Dar, mai presus de toate, farmecul ce se revarsă din privirea mai de aproape a acestui măreţ monument naţional, este acea lume de simboluri, semănată pe fiecare din feţele sale, simboluri ce recheamă în mintea şi sufletul cercetătorului cunoscător al trecutului nostru: toate durerile şi isbânzile, precum şi toate nădejdiile cu cari s'au hrănit străbunii noştri dealungul veacurilor, spre a ne hărăzi nouă, cei de astăzi, fericitele vremuri de mândrie naţională şi de neasemuită înnălţare sufletească, pe cari le străbatem.

Faţada dinspre Mogoşoaia şi Băneasa. — La aşezarea simbolurilor şi celorlalte

pinarea Majestăților Voastre, azi, când, încoronați la Alba-Iulia ca Rege și Regină a României Mari și întregite, păsiți glorioși și iubiți în Capitala țării, prin acest simbol al biruinței. Mândră și fericită de a adăposti în sânul ei căminul duios al Augustei voastre familii, leagănul scumpelor odrasle ale Dinastiei în jurul căreia Bucureștii au trăit: și lacrămile grele ale zilelor negre, și lacrămile limpezi ale zilelor albe, populația Capitalei, înduioșată până în adâncul simțirilor ei, prezintă Majestăților Voastre acest simbol tradițional al țării: pâinea și sarea!"

„Înălțându-ne într'un singur gând, în măreția clipei ce trăiește cu smerenie și cu credința care a luminat sufletul strămoșesc al neamului, strigăm:"

„Fiți slăviți!"

„Bine ați venit în Capitala Voastră, Rege glorios!"

---

piese ce alcătuiesc monumentalul arc, a fost socotită ca fațadă principală, partea dinspre gara *Mogoșoaia*, dincotro aveau să vie *M.M. L.L. Regele și Regina tuturor Românilor*, cu tot alaiul domnesc, a doua zi după Incoronare.

Venind din depărtare, după ce ochiul s'a învățat cu măreția monumentului, privirea ne.este atrasă de statûrile uriașe ale celor două perechi de ostași — câte doi la fiecare picior —, cari străjuesc minunatul arc de triumf. Fiecare ostaș este înnalt de câte cinci metri și jumătate.

Străjerii piciorului stâng — în această parte — sunt: *soldatul roman și cel dac*, așezați de o parte și de alta a pajurii țării, înconjurată de trofcie de răsboi, din vremurile acelea, ca: *berbece, scuturi, săbii, platoșe de zale* și altele. *Soldatul roman* — alcătuire datorită d-lui *Storck*, sculptor, — este îmbrăcat cu armura timpurilor străvechi, având coif și cămașă de zale. Stând cu mâna dreaptă pe suliță, iar în cea stângă purtând pavăza sau scutul: pare a fi gata să pornească la luptă. *Soldatul dac* — lucrare datorită d-lui *Spaethe*, sculptor, — stă, par'că, în așteptarea luptei. E înveșmântat cu îmbrăcămintea de răsboi. Pe cap poartă o căciulă ca o tichie; are barba mare; cu mâna stângă stă sprijinit pe scutu-i uriaș, lăsat la pământ, alături de tolba cu săgeți; iar cu cea dreaptă strânge dârz suliția-i atât de temută.

Subt ostașul roman stă scris leatul 101 — amintitor al primului răsboi dintre *Romani* și *Daci*: iar sub cel dac, se află scris leatul *107* — al cuceririi și colonizării *Daciei*, de către *Traian*. Pe piatra dintre aceste două leaturi se află săpate cu litere aurite, următoarele cuvinte, datorite priceputei gândiri a d-lui profesor universitar, *Vasile Pârvan*:

„Și architectul divin, Traian, biruind pe Decebal, clădi în munții Dacilor cetate nouă. Dar zidul Romanilor nu puteà ține fără un suflet închis între pietrele lui. Și Decebal, regele, închise de bunăvoie viața lui nemuritoare în temeliile cetății, sprijinind-o vecinic. Și Dacii se făcură legionari, iar Roma învoi pe copiii ei, să zică Daciei, mamă!..."

Cam în dreptul capetelor ostașilor, se află săpate următoarele cuvinte cu tâlc, datorite tot d-lui profesor *Pârvan*:

„Cu tinerețea lor jertfită, au înmiit anii de tinerețe ai patrici!"

Iar sus de tot, pe aceeaș față, sunt săpate doar cuvintele: *„Regelui glorie!"*

In partea de jos a piciorului drept, de-asupra soclului, stau de strajă, de-a dreapta și de-a stânga pajurii țării, *ostașul lui Mircea-cel-Mare*, împreună cu *arcașul lui Ștefan-cel-Mare*. In josul pajurii se văd numeroase arme și trofeie de răsboi din

Vădit mişcat de dragostea cetită pe feţele tuturor acelora cari-L întâmpinau cu atâta bucurie şi însufleţire, cu ochii înlăcrămaţi de mulţumire, *Majestatea Sa Regele* a răspuns următoarele :

---

vremea ceea, ca : *arcuri, topoare, barde, prapure sau steaguri şi altele.* In partea

ARCUL DE TRIUMF: FAŢADA DINSPRE MOGOŞOAIA

stângă a piciorului, cum priveşti spre monument, stă soldatul lui *Mircea* — operă datorită d-lui *Medrea*, sculptor, — sprijinit cu mâna dreaptă pe pavăza împodobită cu vulturul muntean; iar cu stânga, sprijinit în sabia-i lungă pân'la cingătoare.

„Cu vie emoţiune primesc astăzi tradiţionala pâine şi sare, semnul urărilor de bună venire. Sunt patru ani de când în acest loc, am fost

---

In dreapta stă înfipt, ostaşul lui *Ştefan* — lucrare a d-lui *Paciurea*, sculptor, — cu privirea pironită în zare, par'că gata de luptă. Pavăza e prinsă de mâna stângă, ca pentru apărare. Pe faţa din afară a pavăzei se vede capul zimbrului moldovenesc. Ostaşul ţine în mâna dreaptă ucigătorul buzdugan, stând gata, par'că, să pornească a lovi; iar în brâu are 'nfiptă cealaltă armă grozavă: toporaşul, în mânuirea căruia, ostaşul român al veacurilor apuse erà neîntrecut. In spate poartă tolba cu săgeţi şi buciumul, care a răscolit veacuri dearândul plaiurile moldoveneşti.

Subt ostaşul muntean stă scris leatul *1394* — amintitor al marei isbânzi a oştilor lui *Mircea* asupra armiilor lui *Baiazid la Rovinele Craiovei*; iar subt ostaşul moldovean stă scris leatul *1475* — care ne aminteşte minunata isbândă dela *pârâul Racova, de lângă Vaslui*, a oştilor moldoveneşti asupra celor turceşti, conduse de *Soliman paşa*, în timpul vestitului *sultan Mahomed al II-lea*, cel mai neîmpăcat vrăjmaş al creştinătăţii.

OSTAŞII LUI MIRCEA ŞI ŞTEFAN

Pe lespedea de piatră dintre aceste două leaturi se află scrise următoarele rânduri, datorite răposatului profesor universitar, *Dimitrie Onciul*:

„Descălecători de ţară, întemeietori de state: Basarabii şi Muşatinii, cu boierii şi poporul lor viteaz, în lupte eroice pentru neatârnare, în lupte sfinte pentru cruce şi civilizaţiunea creştină, făcut-au din Ţara-Românească şi Ţara Moldovei fortăreaţă nebiruită a românismului, başte şi apărătură a creştinătăţii."

In partea de sus, cam în dreptul capetelor celor doi oşteni, se află săpate următoarele cuvinte cu înţeles adânc, datorite d-lui profesor *Pârvan*:

„Doar oament de nu ar fi murit pentru patrie, acum ei sunt zeii patriei!"

Sus de tot, pe aceeaş faţă a piciorului drept, sunt cuvintele: *„Eroilor glorie!"*

La încheietura bolţii, înconjurată cu o minunată cunună de ornamente, stă prinsă în zid, coroana regală, turnată 'n bronz aurit. Deasupra coroanei, cât ţine lărgimea bolţii de trecere a arcului, se află săpate cu litere aurite următoarele rânduri, datorite chibzuitei cugetări a d-lui *Nicolae Iorga*:

„După secole de suferinţe, creştineşte îndurate, şi lupte grele pentru păstrarea fiinţei naţionale; după apărarea plină de sacrificii a civilizaţiei umane: se împlineşte dreptatea şi pentru poporul român, prin sabia Regelui Ferdinand, cu ajutorul întregei naţiuni şi gândul Reginei Maria."

De cele două părţi ale inscripţiei sunt armuri şi trofeie de războiu; iar deasupra

salutat, când am venit în fruntea armatei glorioase. Arcul acesta va reprezentà: şi Gloria României, şi timpurile de grele suferinţe. Cunoaşteţi sentimentele Mele pentru cetăţenii Bucureştilor, cari în orice ocaziune Mi-au arătat credinţă şi dragoste. La urările dumneavoastră de bunăvenire, vă răspund: „Bine v'am găsit!"

---

se vede un şir de scuturi, care înconjoară ca o cunună toată partea de sus a monumentului, de jurîmprejur.

Lăuntrul arcadei de trecere.—Pătrunzând subt arcada de trecere a monumentului, pe faţa lăuntrică a piciorului din dreapta, la o înnălţime de cinci metri, se află aşezat chipul turnat în bronz, al *M. S. Regelui Ferdinand I*, cu casca de răsboi pe

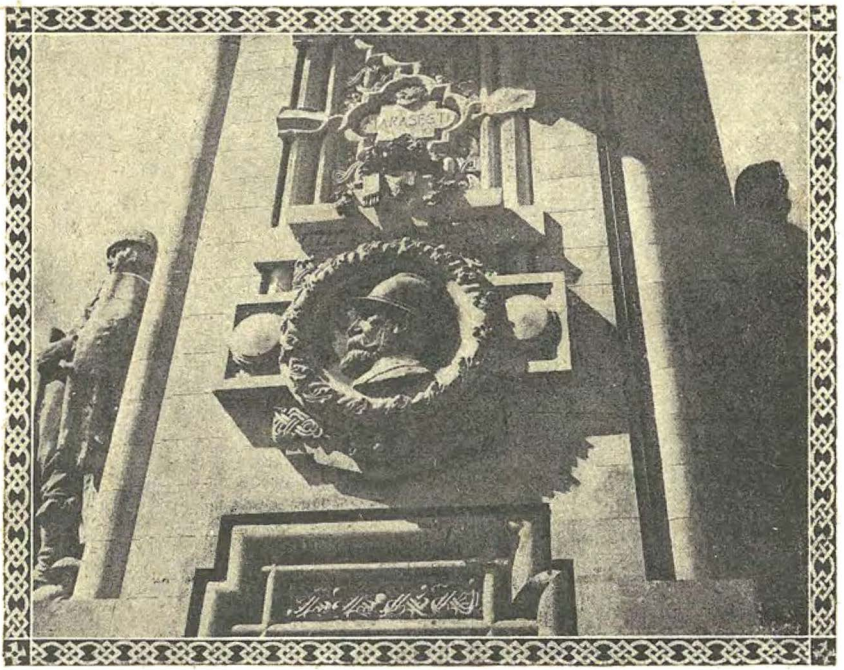

BOLTA LĂUNTRICĂ A ARCULUI DE TRIUMF

cap. De jurîmprejurul chipului stă scris: *„Ferdinand I, regele Românilor"*. Mărimea acestui chip — care înfăţişează partea stângă a capului — este de un metru şi jumătate. Placa de bronz cu chipul Suveranului este prinsă în lăuntrul unei cununi de ornamente cu minunate împletituri. Deasupra se află coroana regală de oţel, turnată după asemănarea celei cu care s'a încoronat Majestatea Sa Regele la *Alba-Iulia*.

Pe bolta arcului, pornind chiar din susul coroanei regale, se află săpate cu litere aurite localităţile cele mai de seamă pe cari vitejia românească le-a înscris în *Cartea trecutului nostru*. Astfel, numaidecât deasupra coroanei, e pomenit *Mărăşeştii;* apoi — mergând spre partea de sus a bolţii — vin rânduite: *Plevna, Gorăslău, Şelimbeiu, Călugăreni şi Rovine*—tocmai sus de tot. Pornind în jos pe faţa lăuntrică a picio-

Ultimele cuvinte ale Regelui tuturor Românilor au fost acoperite de nesfârşite urale.

Deşi plouà, cetăţenii Capitalei au ţinut să întâmpine în număr cât mai mare pe Suveranii lor. In tot lungul drumului, până la Mitropolie, erà o lume cum nu se mai văzuse.

La Mitropolie. — *Sosiţi la Mitropolie s'a săvârşit serviciul divin de către I. P. S. Mitropolit Primat, Miron Cristea, actualul nostru Patriarh, faţă fiind—pe lângă Suverani—reprezentanţii ţărilor prietene, veniţi din mari depărtări să ieà parte la cel mai de seamă fapt din viaţa neamului românesc.*

Defilarea oştirii. Cortegiul istoric. — După sfânta slujbă, toţi cei de faţă au trecut în saloanele Camerei deputaţilor, unde s'au ospătat; apoi *au pornit la statuia lui Mihai-Viteazul, unde au primit defilarea: ostaşilor, a cortegiului istoric* — care a înfăţişat în icoane vii Istòria trecutului nostru în punctele ei cele mai de seamă —, precum şi *defilarea celor zece mii de primari ai ţării, reprezentanţii naţiei întregi.*

Este inevoie de spus prin grai simţimintele ce-ţi năpădeau sufletul privind fără a te mai sătură acea lume de capete, străbătută toată de fiorul mândriei de neam.

La ora trei şi un sfert, defilarea a luat sfârşit. Suveranii, cu oaspeţii Lor, s'au retras la palatul regal, unde s'a dat seara, o masă regească tuturor invitaţilor părtaşi la această bucurie a neamului românesc.

4. A TREIA ZI

Suveranii în mijlocul reprezentanţilor satelor şi oraşelor. — In ziua de 17 Octombrie, toţi primarii ţării s'au adunat în *parcul Carol I*, unde li s'a dat o masă uriaşă de către primăria Capitalei.

Erà ora 12 din zi, când Suveranii României întregite veniră în mijlocul norodului, însoţiţi de: *M. S. Regina Elisabeta a Greciei, de M. S. Regina Maria a Jugoslaviei, de Alteţele Lor Regale: Principesa moştenitoare, Elena, şi Principesa Ileana, de Principele Carol, Moştenitorul Tronului, şi de Principele Nicolae* — urmaţi de reprezentanţii trimişilor streini şi de toţi miniştrii ţării.

La apariţia Suveranilor, toată suflarea isbucni într'un „*Ura*" sguduitor. Mai bine de un sfert de ceas durară uralele mulţimii.

Liniştindu-se norodul, D-l *G. Corbescu*, primarul Capitalei, în numele tuturor primarilor din ţară, grăi următoarele:

---

rului stâng, vedem scrise localităţile: *Baia, Racova, Valea-Albă, Cosmin, Mărăşti* şi *Tisa*. Toate numirile acestor localităţi sunt prinse într'o împletitură de ornamente, care, formând un fel de scoarţă, acoperă toată suprafaţa părţii de sus a bolţii.

Sub numirile localităţilor istorice, scrise pe faţa din lăuntru a piciorului stâng, faţă 'n faţă cu chipul *M. S. Regelui*, se află aşezat chipul de bronz al *M. S. Reginei*, îmbrăcată ca soră de caritate şi având aceeaş mărime ca şi *chipul Suveranului*. Pe de mărgini stă scris: „*Maria, regina Românilor*"; iar de jurîmprejur are aceleaşi podoabe ca şi chipul *M. S. Regelui*. Deasupra capului se află coroana regală a *M. S. Reginei Maria*, turnată din bronz, la fel cu aceea cu care s'a încoronat *Suverana la Alba-Iulia*.

„Majestate,

„Primarii celor aproape zece mii de comune, reprezentând populaţiunea de toate credinţele, a satelor şi oraşelor României întregite şi unite — adunaţi în această zi de sărbătoare a neamului în jurul Tronului, închinăm Majestăţii Voastre omagiul nostru cetăţenesc, de credinţă şi adânc devotament!"

„Alături de Majestatea Sa Regina, luminata şi prea milostiva Suverană, încununată ca întâia Doamnă a tuturor Românilor, fiţi slăvit în veci, Rege viteaz, Rege glorios, purtând coroana măreţiei României Mari şi întregite, împlinind astfel visarea iubită a marilor voivozi ai Românilor, cari, cu gândul şi cu inima lor, urmând puterile nesfârşitei credinţe a acestui neam, au deschis calea întregirii scumpei noastre ţări, binecuvântată de Dumnezeu cu atâtea daruri nepreţuite!"

„Sire,

„In clipa măreaţă a Istoriei Românilor, care deschide acum, pentru acest neam, viaţă nouă, viaţa plină a tuturor puterilor naţionale, adunate, în sfârşit, la un loc şi la olaltă pentru menirea de civilizaţie la care este sortit, noi, toţi reprezentanţii satelor şi oraşelor, părinţi sufleteşti ai familiilor sociale, celule organice de voinţă individuală, constituind statului fiinţa şi puterea sa naţională, în clipa aceasta de înnălţare, noi, toţi, într'o simbolică unitate de simţire, înconjurăm cu credinţă şi cu nădejdie pe Majestatea Voastră, pe Innălţatul Părinte, cap al familiei — „una" — ce-a devenit statul român!".

„Câte legături frăinice, pornite din recunoştinţa inimii, nu leagă acum, poporul nostru de un asemenea Părinte?!..."

„Il leagă cinstea nespusă a „frăţiei de arme", pe care Majestatea Voastră şi ai Săi, a legat-o pe câmpul de luptă, în mijlocul ostaşilor, fiii ţării!"

„Il leagă mândria ce simte pentru încrederea pe care aţi pus-o în puterile credinţei lui, de a învinge prin oricâte jertfe!"

„In sfârşit, l-a legat deapururea, dovezile de „dreptate" şi „dragoste", atunci când aţi hotărît dreptatea „împărţirii pământului" braţelor vrednice, să-l rodească în folosul ţării şi al lor, împărţind, Măria Voastră, cel dintâi, bunul Vostru; precum, de asemenea, hotărînd şi dreptatea „votului obştesc", aţi înnălţat la acest popor simţimântul demnităţii şi al libertăţii, încredinţând conştiinţei sale îndatoririle şi răspunderile suveranităţii naţionale!"

Mai jos de cele două chipuri regale se văd porţile gangurilor cari străbat picioarele arcului dintr'o parte într'alta, ducând la scările din lăuntrul construcţiei.

Deasupra intrării gangului din dreapta stă scris cu litere de aur: *„Poarta jertfirii duce în nemurire!"*; iar deasupra intrării gangului din stânga e scris: *„Poarta durerii duce în mântuire!"*

Cât de adânc e tâlcul acestor cuvinte?!..

Faţada dinspre Capitală. — Ieşind în partea cealaltă a arcului, spre a privi faţada dinspre *Capitală*, vedem că monumentul se înfăţişează, şi în această parte, la fel cu faţada dinspre *Mogoşoaia*, deosebindu-se numai prin perechile de soldaţi, cari

„Majestate,

„Cereasca pronie a hărăzit statului nostru în clipa hotărîtoare pentru viitorul neamului, un Rege a cărui înţelepciune a pus temeiul încrederii hotărîte în puterile de viaţă rodnică ale acestui popor, menit să trăiască în linişte şi în pace, cu credinţă şi cu cinste! „Domnia regatului român este domnie de dreptate şi dragoste!" s'a zis, când s'a tras în pământul Ardealului întâia brazdă împărţitoare a dreptăţii „legii pentru pământ!"

„In acest ritm de armonie creatoare, îşi va găsi dreptul său, fiecare cetăţean leal al acestei ţări, muncind cinstit în folosul ţării şi al lui; iar gospodăria acestei scumpe ţări, dăruită cu atâtea mijloace de viaţă, va fi potrivită tuturor nevoilor adevărate, folosind toate puterile de prevedere, hotărîrii şi acţiunii statului, în misiunea sa de organizare, prin chibzuita împărţire a muncii naţionale!"

„Comunele ţării unite, rădăcini de viaţă sănătoasă, cari, din varietatea eredităţii mediului local trag mijloacele permanente de întărire şi propăşire a statului, sunt conştiente azi, de misiunea lor. Ele închină Măriei Voastre veşnică recunoştinţă pentru „dreptatea şi dragostea" pe care Majestatea Voastră se reazimă în toate faptele domniei Sale!"

„In jurul Coroanei, uniţi într'un singur simţimânt, reprezentanţii comunelor ţării slăvesc pe Regele şi Regina României Mari şi Intregite, rugând pe Cel Atotputernic să Ii binecuvinteze, cu întreaga Dinastie!"

„Să trăiţi Majestate!"

La un semn al Majestăţii sale Regelui, se făcù linişte desăvârşită. Intr'o pioasă tăcere, Regele tuturor Românilor grăi către poporul Său:

„Cu vie plăcere am venit aci, spre a mă găsi în mijlocul reprezentanţilor satelor şi oraşelor din România întregită!"

„Cu multă mulţumire sufletească am primit expresiunea dragostei şi credinţei ce Mi-aţi arătat în zilele acestea înnălţătoare, pe cari Domnul ne-a învrednicit să le înfăptuim: cu iubitul Meu popor şi viteaza Mea armată!"

„Uniţi toţi în hotarele fireşti ale Ţării-Româneşti, să fim uniţi: şi într'un gând, şi într'un suflet! Voi, primarii, aveţi frumoasa misiune de a cimentà cât mai mult simţimintele acestea de unire între toţi locuitorii acestei ţări binecuvântate de Dumnezeu, oricărei legi de credinţă ar aparţine ei. Am ferma credinţă şi nestrămutata convingere, că fiecare dintre voi, cu toată inima, cu tot sufletul şi cu toată puterea: va lucrà pentru a ţine sus iubita noastră ţară, ca să o facă să propăşască. Aşa să ne ajute Dumnezeu!"

---

străjuiesc partea de jos a celor două picioare, precum şi prin cuvintele scrise pe zidul acestei faţade.

Astfel, în josul piciorului stâng al arcului — cum priveşti spre *Mogoşoaia* — stă de pază ostaşul din vremea lui *Mihai*, alături de pandurul lui *Tudor Vladimirescu*. In partea de jos, între cei doi străjeri, se văd îngrămădite trofeie de războiu din vremurile acelea, ca: *arme, săbii, ţevi de tunuri, steaguri şi altele.*

Serviciile de cari s'au folosit la masă, au fost lăsate primarilor, ca amintire a prasnicului la care au fost părtaşi.

Luptătorul lui Mihai — lucrare datorită d-lui *Severin*, sculptor, — stă sprijinit în arma sa cu cremene, gândind, par'că, la viteazul său stăpân — *înfăptuitorul de-o*

ARCUL DE TRIUMF: FAŢADA DINSPRE CAPITALĂ

clipă al Unităţii naţionale —, răpus de mâna ucigaşă a lui *Gheorghe Basta*, vicleanul şi ambiţiosul general italian, râvnitor la domnia *Ardealului*. In latura dreaptă a piciorului din stânga — cum îl privim acum — stă mândru şi plin de tinereţe, *pan-*

Cu prilejul acestei mari sărbători, M. S. Regele a iertat pedepsele la o sumă de vinovaţi, pe cari i-a redat iarăş familiilor din mijlocul cărora îi îndepărtase vina lor.

---

durul lui Tudor Vladimirescu — operă a d-lui *Jalea*, sculptor, — cu mâna stângă pe ţeava flintei, cu dreapta pe mânerul pistolului dela brâu, gata, par'că, să-l ridice şi să-l descarce în pieptul vreunei lipitori fanariote.

Subt ostaşul muntean din vremea lui *Mihai* stă scris leatul *1601*, care ne aminteşte anul uciderii lui *Mihai Viteazul* pe *câmpia Turdei din Ardeal;* iar sub pandurul oltean se află scris anul 1821, leatul răscoalei şi uciderii inimosului *Tudor Vladimirescu* de către zavergiii aventurierului *Alexandru Ipsilante*, la *Târgovişte.*

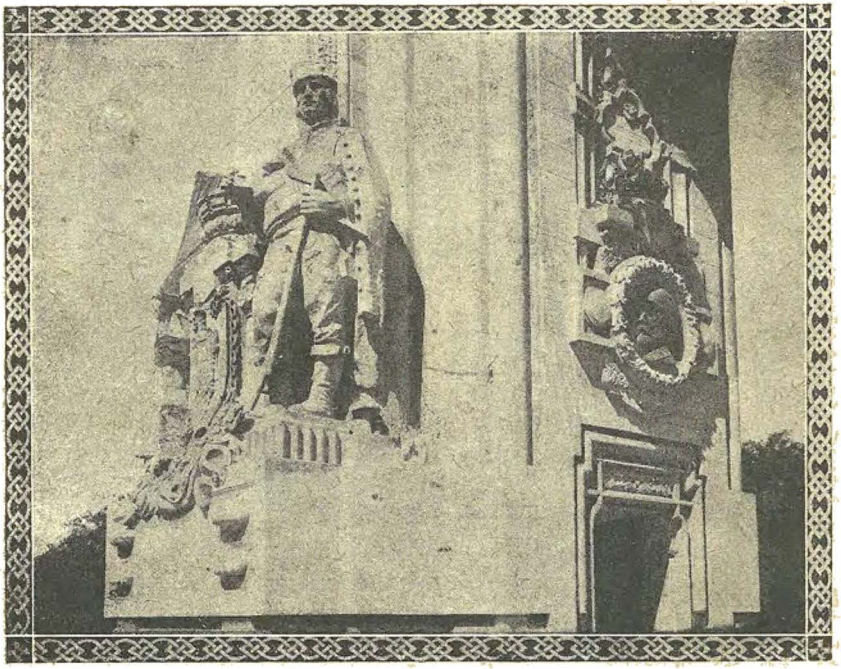

PANDURUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Pe piatra dintre aceste două leaturi sunt săpate cuvintele următoare, datorite răposatului *Onciul:*

„In luptă măreaţă pentru unitatea naţională, în luptă înimoasă pentru dreptăţile poporului, Mihai-Viteazul şi Tudor Vladimirescu: au dat viaţa lor jertfă pentru ideile mântuitoare ce aveau să ne ducă la biruinţă; căci nici o ideie mare, dela care va să purceadă mântuire, nu învinge fără de jertfă!"

In partea de sus, pe piatra zidului dintre capetele celor doi strejeri, stau scrise următoarele cuvinte cu tâlc — datorite d-lui profesor *Pârvan* —, cuvinte privitoare la cei doi viteji răpuşi: *Mihai* şi *Tudor*, de-ale căror trupuri nu se ştie nimic până astăzi, şi nu se va şti nimic niciodată:

„Fără trupuri, încă din viaţă, ei nu ascultau decât glasul eternităţii!"

Astfel s'au încheiat cele trei zile ale prăsnuirii Incoronării primilor Suverani ai tuturor Românilor!

Sus de tot stă scris: *„Regelui glorie!"*— ca şi pe faţada principală.

Trecând acum la piciorul din dreapta, al monumentului, ne apropiem de vremurile scurse pe subt ochii noştri. Aici găsim străjuind în stânga pe *dorobanţul Independenţei*, din timpul domniei *regelui Carol I cel Înţelept:* iar în dreaptă, pe *ostaşul Unităţii naţionale* din vremea domniei *M. S. Regelui Ferdinand I cel Loial.* Intre ei se află pajura ţării, sub care se găsesc diferite trofeie de războiu din timpul nostru, ca: *arme, ţevi de tunuri, săbii, drapele şi altele.*

Ostaşul regelui Carol — operă a d-lui *Iordănescu*, sculptor, — îmbrăcat cu manta

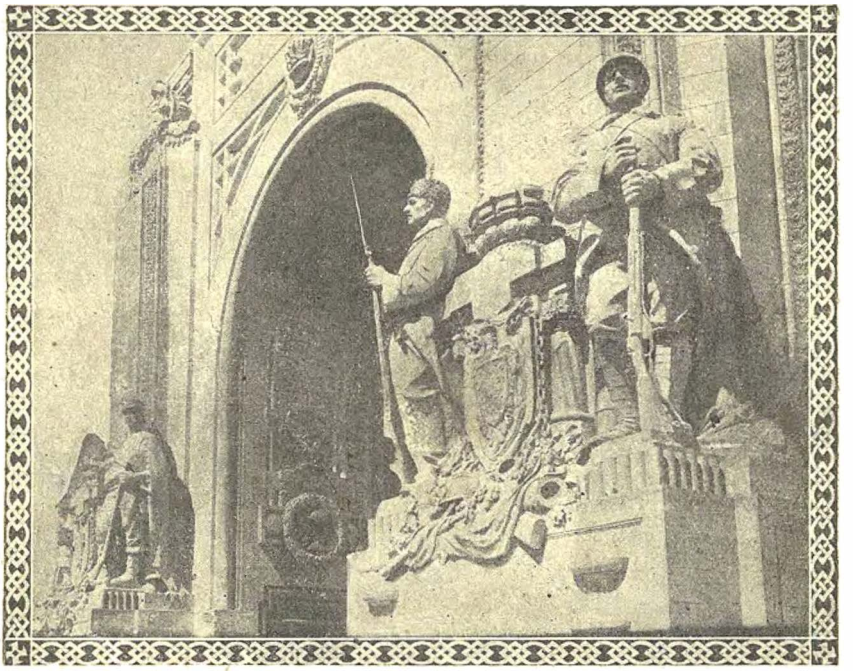

DOROBANŢUL INDEPENDENŢEI ŞI OSTAŞUL UNITĂŢII NAŢIONALE

şi cu căciulă dorobănţească pe cap, stă cu privirea dusă în zare, par'că'n aşteptarea duşmanului, având mâna stângă pe ţeava armei, iar cea dreaptă pe cartuşieră, gata s'o deschidă.

Oşteanul M. S. Regelui Ferdinand —lucrare datorită d-lui *Măţăuanu*, sculptor,— înveşmântat în îmbrăcăminte de războiu: manta, cască, raniţă, şi celelalte, stă cu amândouă mâinile pe ţeava armei, privind zarea cu chip de om mulţumit, ca şi cum ar vrea să spună celor ce se uită la dânsul: *„Eu mi-am făcut datoria!.. Acum e rândul vostru să v'o faceţi, închegând cu trăinicia dragostei frăţeşti ceeace eu am cucerit!.."*

Subt *ostaşul Independenţei* stă scris leatul *1877* — amintitor *al războiului pentru Neatârnare*; iar subt *ostaşul Unităţii naţionale* stă scris leatul *1916*, când s'a pornit *lupta pentru Intregirea neamului.*

Spre zările viitorului. — Innălțătoare au fost clipele acestei sărbători, rod al destinului unui popor norocos. *Copiii de azi*, cari au trăit clipele acestea de neuitat, când vor ajunge uncheși și vor povesti nepoților lor vremurile copilăriei lor, *vor puteà încheghà din Istòria timpurilor noastre cea mai frumoasă poveste trăită de neamul nostru românesc.*

Cu drept cuvânt, ei vor puteà grăi:

„A fost odată un rege bun și foarte iubit de popor. Cel Atotpu-

---

Pe piatra dintre cele două leaturi sunt săpate următoarele cuvinte, datorite d-lui profesor universitar, *Pârvan:*

„Singurateci apărători ai cumințeniei în neorânduitul Răsărit, luptat-au copiii patriei: în 1877 sub liberatorul Carol I, iar în 1916, subt împlinitorul „Unirii", Ferdinand, lupta celor deapururi singuri într'o lume streină; și Cel ce conduce tot, a binecuvântat pe eroi, și fapta lor a rodit rod plin, și țara fu una, ca visul de veacuri!"

Pe zidul dintre capetele celor doi ostași este săpată următoarea gândire cu tâlc, datorită tot d-lui profesor *Pârvan:*

„Cu dărnicie de nemuritori, dat-au patriei viața fragedă de muritori!"

Ca și pe fațada principală, sus de tot stă scris: *„Eroilor glorie!"*

La încheletura bolții, în lăuntrul unei frumoase cununi de ornamente, strălucește coroana regală turnată din bronz; iar deasupra coroanei, cât ține lărgimea bolții de trecere a monumentului, se află săpate cu litere aurite, următoarele cuvinte, datorite înțeleptei gândiri a d-lui profesor *Iorga:*

„Liberator de neam și întregitor de hotare, prin virtutea ostașilor Săi, urmași vrednici ai eroilor creștinătății, Ferdinand I, Domn și Rege al Românilor, Și-a făcut intrarea la 16 Octombrie, 1922, în cetatea Sa de scaun a Bucureștilor, după Încoronarea la Alba-Iulia."

Fețele laterale ale monumentului. — Ocolind arcul de triumf spre dreapta — cum îl privim dinspre *Capitală* —, pe fața străjuită de ostașul *roman* în partea dreaptă și de cel *român* al Unității naționale în partea stângă, se vede săpată cu litere aurite proclamația *M. S. Regelui Ferdinand I*, dată către popor și oștire cu prilejul intrării *României* în războiu, *la 14/27 August, 1916*, având cuprinsul următor:

„București, 14/27 August, 1916."

„Români,

„Războiul, care de doi ani a încins tot mai strâns hotarele noastre, a sdruncinat adânc vechiul așezământ al Europei și a înfrigurat că, pentru viitor, numai pe temeiul național se poate asigurà viața pașnică a popoarelor!"

Pentru neamul nostru, el a adus ziua așteptată de veacuri de conștiința națională: ziua unirii lui."

„După vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze statul român: prin Unirea Principatelor, prin Războiul Independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională!"

„Astăzi ne este dat nouă, să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă: unirea Românilor depe cele două părți ale Carpaților."

„De noi atârnă astăzi, să scăpăm de sub stăpânirea streină pe frații noștri de peste munți și din plaiurile Bucovinei, unde Ștefan-cel-Mare doarme somnul lui de veci!"

„În noi, în virtuțile, în vitejia noastră: stă putința de a le redà dreptul ca într'o

ternic rândul ca Lui să-i fie hărăzit să ne unească neamul la olaltă. Parte din pământul stăpânit azi de Români era robit odinioară de neamurile vecine; dar El s'a ridicat cu oşti puternice şi, ajutat de popoarele Apusului, şi-a învins duşmanii şi ne-a scos neamul din robie. Alături de El aveà o tovarăşă: blândă, miloasă şi înţelegătoare a nevoilor neamului. Ea I-a fost mângâiere în vremuri de restrişte, şi bucurie, în vremuri de reînnălţare sufletească. Pe rege îl chemà **Ferdinand-cel-Mare**; *pe soaţa Sa o chemà* **Maria.** *Să-i ţineţi minte toată viaţa voastră şi să spuneţi copiilor-copiilor voştri, că dela Ei s'a început tăria şi mărirea neamului nostru!"*

Românie întregită şi liberă, dela Tisa pân' la Mare, să propăşească în pace, potrivit dorinţelor şi aspiraţiunilor ginţei noastre!"

„Români,

„Insufleţiţi de datoria sfântă ce ni se impune, hotărîţi să înfruntăm cu bărbăţie toate ferţele legate de un crâncen război: pornim la luptă cu avântul puternic al unui popor, care are credinţa neclintită în menirea lui!"

„Ne vor răsplăti roadele glorioase ale isbândei!"

„Cu Dumnezeu înnainte!" **Ferdinand.**

* * *

„Bucureşti, 14/27 August, 1916."

„Ostaşi,

„V'am chemat ca să purtaţi steagurile voastre peste hotarele unde fraţii noştri vă aşteaptă cu nerăbdare şi cu inima plină de nădejdie!"

„Umbrele marilor voivozi: Mihai-Viteazul şi Ştefan-cel-Mare, ale căror rămăşiţe zac în pământurile ce veţi desrobi, vă îndeamnă la biruinţă, ca vrednici urmaşi ai ostaşilor cari au învins: la Răsboieni, la Călugăreni şi la Plevna!"

„Veţi luptà alături cu marile naţiuni cu cari ne-am unit."

„O luptă aprigă vă aşteaptă. Cu bărbăţie să îndurăm însă greutăţile; şi cu ajutorul lui Dumnezeu, isbânda va fi a noastră!"

„Arătaţi-vă deci demni de gloria străbună!"

„Dealungul veacurilor, un neam întreg vă va binecuvântà şi vă va slăvi!"

Ferdinand.

Pe faţa dimpotrivă a monumentului străjuită în stânga de oşteanul lui *Ştefan-cel-Mare*, iar în dreapta de luptătorul lui *Mihai*, se află scrisă proclamaţia M. S. Regelui Ferdinand I dată către popor cu prilejul Incoronării dela Alba-Iulia, proclamaţie al cărui cuprins poate fi cetit *în povestirea primei zile a Incoronării* din această lucrare.

Am ţinut să fac descrierea acestui măreţ monument naţional, care simbolizează înfăptuirea celor mai înnalte şi mai frumoase năzuinţe ale neamului nostru, în dorinţa ca fiecare Român, care ţine la naţia şi numele său, dacă n'a avut fericirea, să-l poată vedeà aevea, cel puţin să şi-l închipuie din cetirea acestor rânduri isvorîte din nemărginita veneraţie şi piosul respect, datorit sutelor de mii de martiri, cari şi-au dat viaţa pentru: sfânta, marea şi veşnica unire a neamului nostru românesc!

5. MOARTEA REGELUI FERDINAND

Moartea primului rege al tuturor Românilor. — Din pricina grelelor încercări cu cari avusese de luptat încă dela urcarea sa pe tron, sănătatea regelui *Ferdinand I* se sdruncinase.

Simțind că firul vieții se apropie de sfârșit, într'o scrisoare trimisă în Iunie, 1927, din castelul dela *Scroviște-Ilfov* — unde se afla suferind —, lui *Ion I. C. Brătianu*, șeful guvernului din vremea aceea, își așternu ca într'un fel de testament lăsat poporului său cele din urmă: gânduri, grijuri și dorințe, spunând în cuprinsul ei: **„Fac apel la toți bunii și cinstiții cetățeni ai țării, să ajute din toate puterile lor, ca să înlesnească liniștita propășire a statului"** — cuvinte ce ar trebui săpate cu litere de foc nestins în sufletele tuturor adevăraților Români, mai ales astăzi, când neamul nostru luptă pentru definitiva închegare a ființei sale, sacrificând pe altarul isbânzii viețile celor mai aleși fii ai săi.

Cu sufletul adânc sbuciumat de grija viitorului iubitului său popor și chinuit de o boală al cărei leac nu s'a putut afla încă, regele Ferdinand și-a dat obștescul sfârșit în ziua de 20 Iulie, 1927, la ora 2,15 dimineața, în castelul *Pelișor* din *Sinaia*, părăsind această lume plină de atâtea necazuri și înveninată de o nesfârșită și copleșitoare răutate.

La aflarea morții marelui rege, jalea și adânca îngrijorare ce cuprinseseră sufletele tuturor bunilor Români, au fost fără margini.

Corpul său neînsuflețit a fost adus la *București* în ziua de 21 Iulie. Poporul îndurerat, venit să vadă pentru cea din urmă oară pe acela care-i fusese domn și bun stăpân, s'a perindat trei zile dearândul prin fața sicriului său. In ziua de 24 Iulie, rămășițele pământești ale marelui rege au fost transportate cu deosebită cinste la *Curtea-de-Argeș* și înmormântate alături de ceilalți membri ai Familiei Regale, săvârșiți din viață mai înainte de el.

Și astfel se încheie o domnie plină de glorie, dar și de mult sbucium sufletesc.

VIAȚA POPORULUI ROMÂN

după moartea regelui Ferdinand.

1. M. S. REGELE MIHAI I

Domnia M. S. Regelui Mihai I. — Majestatea Sa Regele *Mihai I* s'a născut la 25 Octombrie, 1921, în *București*, fiind botezat în religia ortodoxă a poporului nostru la 25 Ianuarie, 1922.

Potrivit celor orânduite încă depe când viețuia regele *Ferdinand I*, după moartea acestuia fu proclamat rege principele moștenitor Mihai, care luă numele de Mihai I. La urcarea sa pe tron—

20 Iulie, 1927, — noul nostru rege avea abia şase ani fără câteva luni, astfel că era cel mai tânăr rege din *Europa*.

Fiind nevârstnic, frânele domniei fură luate de regenţa hotărîtă de Regele Ferdinand, încă depe când trăia. Aceasta cârmui ţara aproape trei ani — dela 20 Iulie, 1927, până la 8 Iunie, 1930.

In această scurtă bucată de timp, viaţa poporului nostru a trecut printr'un şir de grele frământări, datorită sbuciumărilor politice cari, prin veninul revărsat în sufletul întregului norod românesc, isbutiseră să rătăcească mai toate minţile.

Această stare de lucruri dădu prilej unora dintre politicieni, să pună la cale o schimbare de domnie, care duse ţara şi poporul din rău în mai rău.

Dela 8 Iunie, 1930, când Tronul regelui Mihai I a fost usurpat prin călcarea jurământului de către cei ce urmăriau să pescuiască în apă tulbure, până la 6 Septembrie, 1940, vreme de zece ani şi ceva, viaţa politică a ţării noastre a trecut prin cea mai tristă şi dureroasă perioadă de decandenţă morală cunoscută în Istoria noastră. Datorită acestui fapt, *România* lui Ferdinand I a putut fi ciopârţită de vecini, fără ca ea să fi fost în stare să se apere.

In timp ce săbiile zângăniau şi tunurile bubuiau în jurul ţării noastre, iar marile popoare ale Europei se încăieraseră între ele luptându-se pe viaţă şi pe moarte, conducătorilor noştri le ardeau de orânduirea politicii interne: schimbând constituţii, formând şi transformând partide, săvârşind tot felul de acţiuni lipsite de seriozitate — mai ales în astfel de vremuri.

In lupta dintre cele două mari tabere europene vrăjmaşe— *Germania* şi *Italia* deoparte, şi *Anglia* şi *Franţa* de cealaltă parte—, micile state din nordul Europei căzură unul după altul sub puterea uriaşă a *Germanilor*. Curând fu nevoită şi Franţa să depună armele, fiind atacată: atât de Germani, cât şi de Italieni, şi neavând sprijin îndestulător din partea Angliei, pe care războiul o prinsese nepregătită.

Cum poporul nostru era socotit ca înclinând spre tabăra engleză, prăbuşirea Franţei dădu curaj vecinilor, cari nu se împăcau cu mărirea ţării noastre, să pretindă şi să pună stăpânire pe ţinuturi întinse din pământul României, robind milioane de fraţi de-ai noştri.

Revolta poporului împotriva vremelnicelor răpiri ale unor părţi din cuprinsul românesc făcu să clocotească de ură şi mânie întreaga suflare românească. Cei ce aduseseră ţara în nenorocita situaţie de a fi împiedecată să-şi apere hotarele, începură a se îngrijora; însă, de ce le-a fost frică, n'au scăpat, căci furia mulţimii făcu să se prăbuşească netrebnicia care prezidase până atunci destinele neamului împins de inconştienţa lor până în marginea prăpăstiei.

Inlăturarea vinovaţilor din trebile ţării fu urmată de reîntronarea M. S. Regelui Mihai I în scaunul regesc ce-i fusese usurpat şi care fusese cinstit de marile fapte ale unchiului şi ale bunicului Său: *Carol I cel Înţelept* şi *Ferdinand I cel Loial*.

Acest fericit eveniment, pentru binele și îndreptarea țării, s'a petrecut în ziua de *6 Septembrie, 1940*, zi care a reînviorat neamul, făcându-l să nădăjduiască reîntoarcerea vremurilor de glorie și mândrie românească, trăite sub cei doi mari regi.

M. S. Regele Mihai I avu înțelepciunea să încredințeze conducerea Statului, d-lui general *Ion Antonescu*, cel mai popular și mai iubit ostaș al armatei române, ocrotit și păstrat de Providență pentru timpurile grele pe cari le străbatem, ca vrednic și priceput îndrumător al neamului nostru.

Deși adânc îndurerată de pierderile suferite, țara răsuflă ușurată, când află că la cârma ei se află un om dintr'o bucată, un om care în tot lungul vieții sale dăduse pilde strălucite de prițeperea sa și de integritatea caracterului său.

Poporul românesc a întâmpinat pe salvatorul său — generalul Antonescu — cu o însuflețire cum rar se întâlnește în viața noroadelor.

Prin proclamația sa dela 6 Septembrie, 1940, Conducătorul Statului a trimis Românilor de pretutindeni un adânc și simțit cuvânt de îmbărbătare, precum și un îndemn la înțelegere și unire, spre a putea face față clipelor de grea cumpănă pe cari le străbate neamul nostru.

Dau aci proclamația către țară a generalului, spre a fi subt ochii tuturor și a ne-o sădi în suflete ca pe un monument: de adevărată simțire românească, de înțeleaptă judecată și de neîntrecut îndreptar sufletesc:

Români,

In aceste ceasuri de sdruncinare a Românici și de sfâșiere a Neamului, am luat conducerea Statului, prin înțelepciunea M. S. Regelui.

Nu este un guvern nou, ci un regim nou.

Nu vorbe, ci acțiune.

Nu șovăire, ci fapte.

Un trecut grav și dureros s'a închis.

Peste el nu voiu trage vălul uitării, ci al dreptății.

Dar astăzi trebue să salvăm Statul și Națiunea.

Cu toată conștiința și strădania, trebue să-i ștergem rănile, să-i adunăm puterile, să-i ridicăm onoarea și să-i asigurăm viitorul.

Intr'o suferință, dar și într'un gând, într'o singură putere.

Durerea trebue să ne învețe, să ne înalțe. Popoarele adevărate își tore din înfrângeri marile destine.

Români,

Vrajba să înceteze. De oriunde și prin oricine.

Lupta să fie numai pentru Stat.

Înțelegerea și clemența regală au înlesnit ca și ultimele frământări să se închidă fără sancțiune într'un suflu de libertate.

Prigonirile au încetat. Acum, tineretul, nădejdia curată a Neamului, trebue să-şi împlinească datoria.

M. S. REGELE MIHAI I

Faţa lumii se schimbă. Naţiunea noastră să-şi dovedească prezenţa în Istorie.

Români,

Numai prin jertfă şi prin muncă vom putea birui.

Vă cer tuturora grija și fapta.
Mă îndrept spre inimile voastre și vă cer iubirea pentru Țară;

MAREȘALUL ION ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI

mă adresez cugetelor voastre și vă cer încrederea în Neam; mă adresez puterilor voastre și vă cer să le dați Patriei, muncii noastre comune.

Funcționarii Statului să înțeleagă că pe ei se reazimă totul. Să-și merite răspunderea.

Cinstea, legalitatea, dreptatea și munca să le îndrumeze acțiunea. O cer tuturor.

Voiu constitui guvernul pe baze noui.

Programul vi-l voiu prezenta ca să-l judecați toți.

El va isvorî pe de-a'ntregul din crezul naționalist integral.

Treptat vom proceda la reforma Statului.

Vom adânci bazele legăturilor noastre de azi.

Cu credința în Dumnezeu, în dreptul sfânt și nepieritor al Neamului.

Inainte, la datorie!

General Ion Antonescu,
Președintele Consiliului de Miniștri.

Cu un dar rar întâlnit, de a-și așterne sănătoasele sale simțiminte, pornite dintr'o inimă curat românească și într'un grai neaoș românesc, menit a pătrunde în adâncul tuturor sufletelor românești, Conducătorul nostru a urmat a da sfaturi și îndemnuri înțelepte tuturor categoriilor de cetățeni ai acestei țări. *Apelurile și cuvântările sale, strânse laolaltă, alcătuesc o adevărată pedagogie națională*, vrednică a fi cetită cu evlavie ca o adevărată evanghelie a neamului, de toți cei cu simțiminte românești.

Pildă vie a îndrumărilor și sfaturilor pe cari el le-a dat în timpul de când cârmuește barca Statului, Conducătorul țării s'a arătat ca om de acțiune neșovăitoare, un om al faptelor menite să renască în sufletul Neamului încrederea în viitor. El s'a dovedit a fi omul providențial, rânduit de soartă să ne salveze țara și poporul de un regim nevrednic și să ne apropie, prin încrederea ce a știut s'o inspire tuturor, de Marile Națiuni cari vor prezida la așezarea Europei de mâine.

Pentru înțelepciunea cu care a știut să ne conducă, îngenunchind desordinea dinăuntru și ridicând bunul nume al țării peste hotare, M. S. Regele a binevoit să ridice pe Conducătorul poporului nostru la cea mai înaltă treaptă militară, acordându-i rângul de Mareșal al României.

Om corect în viața particulară și cu desăvârșire desinteresat în viața publică, mareșalul are tăria de a impune convingerile sale, deoarece ele isvorăsc dintr'un suflet: curat, cinstit și închinat din vocație binelui obștesc. El a vorbit poporului: deschis, limpede și cu dragoste pentru îndreptarea și ridicarea lui; și a lucrat, și lucrează, pentru ajungerea acestor scopuri.

Niciodată, un cârmuitor, un om politic, nu și-a deschis mai larg porțile sufletului față de cei cârmuiți, spovedindu-se lumii fără niciun ascunziș. Niciodată, un conducător de țară sau om politic nu s'a arătat mai înfrățit cu poporul. Niciodată și nimeni n'a vorbit mai părintește tineretului svăpăiat și nu s'a adresat mai prietenește tuturor, ca el.

Cuvântul lui: însuflețește, înalță, mângâe, naște încredere.

„Neamul românesc va reînvia: prin noi, prin jertfa și mântuirea noastră"— a spus Conducătorul, și simțim, și vedem cu toții că vorbele lui se adeveresc pe zi ce trece.

Alăturat încă dela început neamurilor ce luptă pentru dreptate și noua ordine în lume, Mareșalul Antonescu și-a pregătit poporul și oștirea pentru lupta cea mare, împotriva barbariei și necredinței ce ne răpise în Iunie, 1940, pământul sfânt al Bucovinei și Basarabiei.

Când ceasul a sunat, toți, ca unul, ne-am alăturat nebiruitei armate germane și, împreună cu vestita armată finlandeză, în rândul cărora au mai venit frații: italieni, spanioli, francezi, precum și ostași ai altor nații europene, am pornit în ziua de 22 Iunie, 1941, lupta pentru desrobirea pământurilor ce ne fuseseră furate cu un an înainte, de lăcomia bolșevică, fără nicio pricină și fără niciun temei.

Luptele crâncene și biruitoare duse de armatele creștine împotriva barbariei bolșevice sunt și vor rămâne de pomină. Paginile de vitejie scrise în Istoria Patriei de neînfricații noștri ostași cu prilejul acestor lupte au ridicat gloria neamului mai pre sus de orice laude.

Ingâmfarea anglo-americană împinse în războiu, alături de Germani și Italieni, pe viteazul popor japonez, ale cărui lupte și acte de vitejie au înmărmurit pe dușmani.

Dreptatea divină nu poate fi decât în mijlocul celor ce luptă cu credință în puterea dumnezeiască; și această credință nu sălășluește: nici în sânul poporului bolșevic ce luptă pentru nimicirea bunei rânduieli omenești, și nici printre cei ce luptă pentru isbânda bolșevismului! Puterea divină a sprijinit totdeauna neamul românesc și-l va sprijini și acum, ajutându-l să poată strânge laolaltă pe toți fiii săi, îngrădiți în aceleași hotare: dela soare-răsare, pân'la soare-apune, dela miazănoapte, pân'la miazăzi!

Muncind cu râvnă și fără preget, Mareșalul Antonescu, sprijinit pe dragostea tuturor Românilor iubitori de Neam și Patrie și ajutat de guvernul său alcătuit din oameni încercați în trebile țării și ale oștirii, cârmuește țara cu desăvârșită pricepere și neasemuită înțelepciune, urmărind a o înălța, cât mai sus, pe culmile: măririi, cinstii și mândriei strămoșești.

Toată suflarea românească este datoare să se desbrace de orice ambiții personale și, dându-ne mâna frățește, astăzi, mai mult ca oricând, să facem zid de granit în jurul tânărului nostru Suveran, M. S. Regele Mihai I, și al Conducătorului Statului, Mareșalul Antonescu. Interesele țării și ale Neamului trebuesc puse mai pre sus de orice. In aceste vremuri grele, poporul are nevoie de liniște și de îmbărbătare. Orice îndemnuri protivnice stărilor de lucruri actuale ar fi o crimă împotriva Nației întregi, și numai un cuget vrăjmaș ar putea săvârși o astfel de crimă.

Tot ce e suflare și simțire românească să-și făurească drept ideal: lupta pentru ridicarea poporului nostru pe toate tărâmurile! Acesta să fie crezul oricărui bun, drept și cinstit Român!

2. MOARTEA REGINEI MARIA

Moartea celei de-a doua regină a României. — Fosta tovarăşă de viaţă a marelui rege *Ferdinand I*, regina *Maria*, s'a sfârşit înainte de a vedea năruirea *României* reîntregite, la a cărei mărire a contribuit şi ea îm bună parte.

După o îndelungată şi grea suferinţă, regina Maria şi-a dat obştescul sfârşit în ziua de 18 Iulie, 1938, la ora 5,30 seara, în castelul *Pelişor* din *Sinaia*.

In ziua de 20 Iulie a fost adusă în *Bucureşti*, la palatul regal dela *Cotroceni*, unde a fost ţinută trei zile, spre a fi văzută de popor. Mii şi mii de oameni s'au perindat înduioşaţi prin faţa sicriului său.

Sâmbătă seara, 23 Iulie, corpul neînsufleţit al bunei regine a fost adus la palatul regal din *Calea Victoriei*, de unde fu pornit Duminică dimineaţa, 24 Iulie, prin gara *Mogoşoaia*, spre mânăstirea *Curtea-de-Argeş*. Aci a fost înmormântată la ora 6 seara, alături de în veci neuitatul său soţ, Ferdinand Intregitorul, încheind astfel capitolul unei domnii de glorie şi nesfârşit sbucium : aceea a marelui său soţ.

Binecuvântare regală. — Inainte de a-şi da obştescul sfârşit, răposata regină *Maria* a spus printre altele, într'o scrisoare adresată ţării şi poporului său, în cuvinte rupte din suflet :

„Eu am ajuns la capătul drumului meu. Dar înainte de a tăcea pentru veşnicie, vreau să-mi ridic pentru ultima dată mâinile pentru o binecuvântare..."

„Te binecuvintez, iubită Românie, ţara bucuriilor şi durerilor mele, frumoasă ţară care ai trăit în inima mea şi ale cărei cărări le-am cunoscut toate... Frumoasă ţară pe care am văzut-o întregită, a cărei soartă am împărtăşit-o atâţia ani, al cărei vis strămoşesc l-am visat şi eu, şi mi-a fost îngăduit să-l văd împlinit!..."

„Fii tu veşnic îmbelşugată, fii tu mare şi plină de cinste, să stai veşnic falnică printre alte naţiuni, să fii : cinstită, iubită şi pricepută!

S'a stins regina Maria ! Ea nu se mai află printre noi, dar amintirea ei şi a marilor fapte la cari a fost părtaşă în cursul vieţii sale va dăinui cât vor trăi : ţara şi poporul românesc !...

3. INFIINŢAREA PATRIARHIEI ROMÂNE

Insemnătatea bisericii române în răsăritul Europei. — Prin *înfăptuirea Unităţii naţionale*, vaza şi puterea neamului românesc au crescut cum niciodată n'au mai fost.

Prin *năruirea imperiului rusesc* şi îngenunchierea lui sub puterea bolşevismului nimicitor a tot ce este isvorît din înţelepciune şi bună orânduială, credinţa ortodoxă primi o puternică lovitură din partea nouilor guvernanţi ai *Rusiei* — mai toţi de neam strein — cari opriră poporul dela împlinirea oricărei forme religioase poruncită de religia creştină. Bineînţeles că această măsură nu a isbutit să nimicească simţimântul religios al norodului drept-credincios, care-şi urmează şi azi datinele legii strămoşeşti ; totuşi a

isbutit să împiedice lupta fățișă a reprezentanților bisericii ortodoxe pentru întărirea credinței Mântuitorului în marea mulțime a poporului rusesc, bântuit de o sumă de alte credințe eretice.

Față cu această stare de lucruri, dintre popoarele de credință ortodoxă, singurul care prezentă cea mai mare însemnătate din punct de vedere religios, era poporul român, în cuprinsul căruia se află patru mitropolii: *Muntenia, Moldova, Ardealul și Bucovina*, și o arhiepiscopie, ridicată acum în rândul mitropoliilor: *Basarabia*.

Față cu importanța căpătată de statul nostru în aceste împrejurări, guvernul țării, în înțelegere cu *Sfântul Sinod al României*, a găsit cu cale ridicarea bisericii române la rangul de *patriarhat*. Pentru înfăptuirea acestei hotărîri, Sfântul Sinod, întrunit în ziua de *4 Februarie, 1925*, și-a dat aprobarea sa cu cea mai mare însuflețire.

Actul înființării patriarhatului român. — Cu acest prilej s'a cetit în *Sfântul Sinod*, de către *P. S. S. Varlaam, episcopul Râmnicului și Noului Severin*, următorul act privitor la înființarea patriarhatului român, în entusiasmul fără margini al membrilor celei mai înnalte instituții religioase a țării noastre:

„Cu vrerea lui Dumnezeu și prin propriile lui puteri, poporul român a ajuns să-și arate, în hotarele străbune întregite și în libertățile lui, maturitatea desăvârșită și puternicia națională la care s'a ridicat. Maturitatea și puternicia aceasta: sunt în mâinile lui isbânzi, sunt în mâinile lui podoabe, sunt în mâinile lui zăcământuri de vlagă și înnălțare; dar, mai presus de orice, sunt drepturi și datorii, cari îl leagă de astăzi înnainte, în modul cel mai firesc, de trupul și de soarta națiunilor mari, adică de răspunderile și de îndatoririle acelor popoare și state, cari au creiat și continuă să creieze progresul în civilizația întregii omeniri. Poporul român de astăzi, prin urmare, s'a ridicat, în văzul lui și în văzul omenirii, prin însuși meritul său, nu numai peste robia și neisprăvirile lui de ieri, cari l-au împiedicat să-și reverse în opera de înnaintare a lumii întreaga valoare a propriei sale firi, dar s'a ridicat la rangul superior și demn de cooperator și de garant al acestei opere de progres general și de civilizație infinită."

„Rangul acesta însă, întemeiat, cum văzurăm, pe puternicia și pe maturitatea lui de azi, îi impune poporului român obligația de a-și creiă și de a-și însuși toate mijloacele și instituțiunile, nu numai culturale, politice și economice de ordin civil și laic, dar și pe cele bisericești prin cari să-și poată pune în valoare, pentru rolul civilizator la care e chemat: sufletul, capacitățile și însușirile lui lăuntrice și să-și asigure, pentru binele comun, fructificarea trudelor și și a isbânzilor sale. Ca o urmare firească deci, a acestui rang și rol civilizator, **poporul român își înființează de astăzi înnainte, prin propria lui suveranitate: politică și bisericească, Patriarhatul pentru Biserica ortodoxă română, recunoscându-i Mitropolitului de București al țării, titlul de Patriarh al României, în locul titlului de până aci, de Primat al României. De astăzi înnainte, în virtutea acestui act de superioară înzestrare bisericească, Mitropolitul Capitalei române, va purtă ca titlu protocolar și canonic, numirea de: „Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Patriarh al României".**

La înființarea Patriarhatului acesta românesc, Biserica și Statul nostru au fost de altfel îndemnate și îndreptățite, pe lângă motivele de mai sus, și de sporirea, atât ca număr cât și ca populație ortodoxă, a Eparhiilor țării."

„*Din opt, câte au fost până la războiul întregirii neamului, eparhiile țării s'au ridicat astăzi la 18, adică s'au sporit cu 10, avându-și între ele 5 Mitropolii și însumând cu toate la un loc o populațiune ortodoxă română de peste 14 milioane. Prin sporirea aceasta, România de azi a devenit o putere ortodoxă de mâna întâi în Orientul creștin, întrecând cu mult Jugoslavia, care are totuși de mult Patriarhatul său, reînviat din nou în zilele noastre, și însemnând pentru*

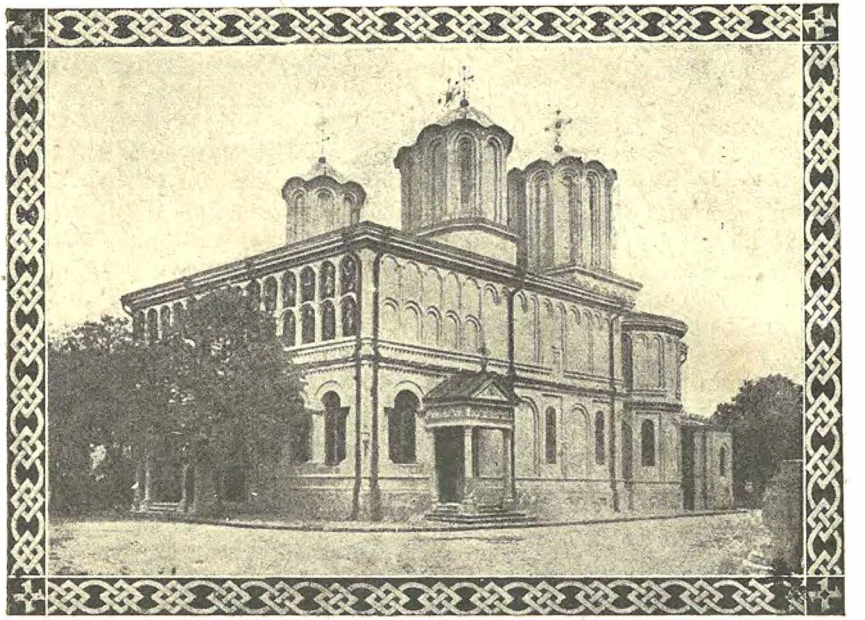

CATEDRALA PATRIARHALĂ ROMÂNĂ

Biserica ortodoxă cea de a toată lumea, o temelie și un braț puternic de sprijin, cum din nefericire și din cea mai nemângâiată durere pentru poporul și Biserica română, nu mai pot însemnà ca număr și ca poziție socială, multe din vechile, din canonicele și din atât de strălucitele Patriarhate istorice ale ortodoxiei universale. Insemnătatea bisericească deci, a poporului român de azi a contribuit și ea la creiarea Patriarhatului românesc, tot așa după cum însemnătatea bisericească a Rusiei de dinnainte de Țarul Petru-cel-Mare, a creiat pentru Rusia de atunci, Patriarhatul rusesc."

„*Să se știe însă, că, pe lângă însemnătatea de azi a Bisericii românești, se cuvine să se mai țină seamă pentru creiarea Patriarhatului de azi și de însemnătatea ei din trecut, adică de rolul filantropic*

şi ocrotitor, pe care l-a jucat în susţinerea Orientului creştin de sub Turci, cu mijloacele băneşti ale poporului român şi cu mângâierile ei, cum şi de rolul de apărătoare a credinţei ortodoxe în Orient, pe care Biserica română şi l-a îndeplinit în secolul al 17-lea împotriva protestantismului prin sinoadele dela Suceava şi dela Iaşi, şi prin lucrarea întitulată: „Mărturisirea credinţei ortodoxe a Mitropolitului român, Petru Movilă, aprobată şi folosită, după revizuirea ei de către Patriarhii orientali, de toate Bisericile ortodoxe". Pe baza acestor consideraţiuni eră firesc, desigur, să i se recunoască Bisericii şi statului român, nu numai dreptul, dar chiar şi datoria de a-şi creiă, în situaţia lor de acum, un Patriarhat românesc ca acel pe care îl înfiinţează astăzi Sf. Sinod".

„In vederea deci, a maturităţii şi a puterniciei neamului românesc, devenit astăzi, prin vrerea lui Dumnezeu şi prin puterile lui, liber şi întregit; în vederea obligaţiunii acestui popor de a-şi pune în valoare, pentru progresul şi civilizaţia omenirii, maturitatea şi puterncia lui — şi de azi, şi de mâine, — prin toate instituţiunile şi mijloacele pe cari le-ar crede el necesare acestui scop, şi pe baza mai ales a autocefaliei noastre bisericeşti, adică a dreptului Bisericii ortodoxe române de a dispune liber de sine cum va găsi cu cale — în afară, bine înţeles: de dogme, de morală, de cult şi de canoanele în legătură cu acest depozit comun şi obligator pentru toate bisericile popoarelor ortodoxe, —: Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe române, hotărăşte în şedinţa sa de astăzi, 4 Februarie, a. c., cu consimţirea şi a onoratului Guvern, înfiinţarea Patriarhatului românesc, Intâiul stătător al Colegiului episcopal românesc, având a se intitulă pe viitor: „Arhiepiscop şi Mitropolit al Ungro-Vlahiei şi Patriarh al României". Hotărîrea aceasta va fi înaintată şi onoratului Guvern, spre întărire legală şi spre sancţionare, de Majestatea Sa Regele, Ferdinand I al României. In acelaşi timp, ea va fi comunicată şi tuturor bisericilor surori din întreaga lume ortodoxă de Răsărit, care, în vederea motivelor arătate mai sus, cum şi a învăţăturii Sf. Apostol Pavel din Romani, unde el le zice creştinilor, că sunt datori să se arate între ei: „unul pe altul cu dragoste frăţească iubind, unul pe altul cu cinste mai mare făcând" (Romani, cap. XII. v. 10.) de sigur că nu vor întârziă să se bucure de această sporire în putere şi în însemnătate a surorii lor române, trimiţându-i cu drag şi cu grabă, frăţeasca lor îmbrăţişare şi recunoaştere."

O cuvântare istorică. — După cetirea actului de înfiinţare a patriarhatului românesc, a vorbit în *Sfântul Sinod, d-l Alexandru Lapedatu, ministrul cultelor şi al artelor.* Cuvântarea sa fiind importantă, nu numai prin faptul consfinţirii unuia dintre actele cele mai de seamă din viaţa religioasă a poporului nostru, ci şi prin cuprinsul său, care ne oglindeşte trecutul bisericii române, o dau mai jos, spre a fi cetită decât mai mulţi Români:

Innalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi!

Acum, că Sf. Sinod, cu unanimitate de sentimente şi de voinţe, a hotărît ridicarea Scaunului mitropolitan al Ungro-Vlahiei la rangul

de Scaun patriarhal, şi, pe titularul său actual, pe I. P. Sfinţitul Mitropolit D. D. dr. Miron Cristea, în calitatea Sa de primat al României, Patriarh al Bisericii ortodoxe române, permiteţi-mi, ca ministru al cultelor, să vă arăt raţiunile de Stat pentru care guvernul pe care-l reprezint va da, cu înnaltă satisfacţie, formă legală hotărîrii Sf. Sinod, hotărîre care va rămâneà, pentru cei viitori, negreşit, un moment istoric în desvoltarea vieţii Bisericii noastre strămbune.

Innalt Prea Sfinţiţi şi Prea Sfinţiţi Părinţi!

Organizarea Bisericii ortodoxe române stă în aşa de strânsă legătură cu aceea a Statului, că fazele desvoltării acestuia sunt şi ale aceleia.

Intemeierea Ţării-Româneşti şi asigurarea independenţei sale subt Alexandru Basarab a adus cu sine organizarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei (1359), după cum, la fel, întemeierea Moldovei şi asigurarea independenţei sale subt Alexandru-cel-Bun a adus cu sine organizarea Mitropoliei Moldovei şi Sucevei (1401).

Aceste organizaţiuni mitropolitane, în dependenţă ierarhică de Patriarhia ecumenică a Constantinopolei, au durat atât cât au durat formaţiunile politice ce le-au dat naştere. Căci unirea Principatelor (1859) şi unificarea vieţii lor publice (1862) au provocat necesitatea unei noui organizări a Bisericii naţionale, în raport cu situaţia politică, considerabil crescută, a României moderne.

Pentru satisfacerea acestei necesităţi, autorii constituţiei dela 1866 au ţinut să înscrie în art. 21 al operei lor, ca principii ale viitoarei organizări bisericeşti: neatârnarea ierarhică a Bisericii române de orice chiriarhie streină şi conducerea ei sinodală.

Şi, în adevăr, cu consolidarea unirii sub domnia principelui Carol, se institui, la 1872, Sf. Sinod, în relaţii cu Patriarhia ecumenică şi cu celelalte Biserici ortodoxe numai ce priveşte unitatea dogmelor şi canoanelor, şi se declară scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei — ca cel mai vechiu, rezident în Capitala ţării şi deţinător, încă dela înfiinţarea sa, de atribuţiuni patriarhale („Exarh al Plaiurilor") — de primat al României, iar după războiul independenţei (1877—78) şi proclamarea regatului (1881), se decretă şi obţinù, la 1885, autocefalia Bisericii ortodoxe române.

Aşa dar, în timp ce România modernă îşi câştigă prin războiu şi-şi afirmă prin regalitate desăvârşita sa suveranitate naţională, Biserica ei deveneà autocefală şi sinodală, adică conducătoare, prin soborul arhiereilor săi, a rosturilor sale spirituale.

Organizaţiunea aceasta: autocefală şi sinodală, cu un mitropolit primat în frunte, a Bisericii ortodoxe de dincoace de munţi, a durat asemenea, atât cât a durat şi alcătuirea politică ce i-a dat naştere: vechiul regat. Căci constituirea actualului Stat român al unităţii naţionale, a impus şi el necesitatea reorganizării Bisericii noastre, în raport cu noua lui alcătuire şi însemnătate politică.

Ca şi la 1866, autorii constituţiei din 1923 au ţinut să înscrie în pactul lor (art. 22) principiile acestei reorganizări şi anume:

menţinând Bisericii noastre poziţia din afară, faţă de celelalte Biserici ortodoxe (autocefală), au determinat situaţia ei în lăuntru, faţă de celelalte Culte (dominantă) şi i-au acordat — pe lângă conducerea sinodală în privinţa afacerilor spirituale — dreptul de administrare, prin organe proprii, alcătuite din mireni şi clerici, pentru afacerile sale: bisericeşti, culturale, fundaţionale şi epitropeşti, cu obligaţia ca modalităţile acestei conduceri şi administrări să fie unitare pentru întreaga Biserică.

Inlăuntrul acestor principii s'au întocmit: proiectul legii de organizare a Bisericii ortodoxe române şi statutul de aplicare al acestei legi — statut alcătuit de Biserică şi privind amănuntele după cari

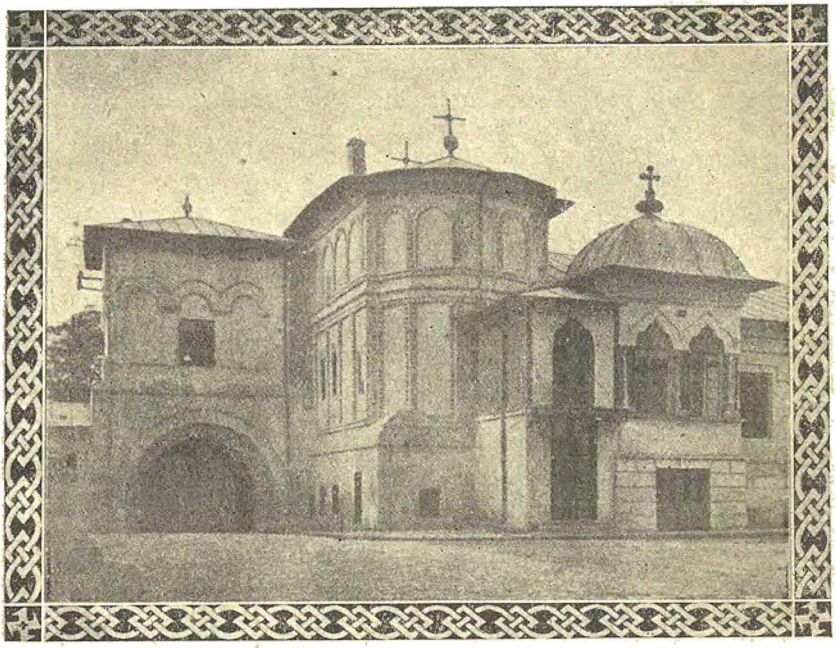

O PARTE DIN PALATUL PATRIARHAL DIN BUCUREŞTI

aceasta are a-şi conduce şi administră, în viitor, prin anumite corporaţiuni reprezentative şi organe executive, chestiunile spirituale şi mireneşti.

Ceea ce a rămas a se face prin legea de faţă, e a se determină rangul ce se cuvine să aibă, în viaţa bisericească şi a Statului, capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, mitropolitul Ungro-Vlahiei, întru cât calitatea sa de până acum, de primat al României, nu mai corespunde: nici situaţiei actuale a Bisericii noastre şi nici tradiţiilor de organizare din Bisericile ortodoxe.

In adevăr, Biserica ortodoxă română se compune azi din 4 Mitropolii şi o Arhiepiscopie, cu 13 eparhii sufragane. Căci prin unirea din 1918, a celor două organizaţiuni mitropolitane din ţara cea veche,

li s'au adăogat alte trei : 1. Mitropolia, fostă odinioară a Românilor ortodocşi din Ungaria şi Transilvania — acum a : Ardealului, Banatului, Crişanei şi Maramureşului — mitropolie asupra căreia aveà drept de jurisdicţiune bisericească, încă dela fondarea scaunului său, mitropolitul Ungro-Vlahiei, ca exarh al Plaiurilor; 2. Mitropolia Bucovinei şi 3. Arhiepiscopia Basarabiei, acum numai a Chişinăului, cari, deşì desfăcute din vechea Mitropolie a Moldovei şi Sucevei, se găsesc, prin natura condiţiilor în cari s'au născut şi s'au desvoltat, în situaţii de drept şi de fapt, pe cari trebuie să le acceptăm şi să le recunoaştem.

Cu excepţia Arhiepiscopiei Basarabiei, care făceà parte din Biserica rusească, cele două Mitropolii mai sus amintite : aceea a Ardealului şi aceea a Bucovinei, au intrat în unitatea română ca Biserici autocefale. Reunirea lor într'o singură organizaţiune bisericească, de caracter naţional, dă acestei organizaţii o importanţă deosebită ce trebuieşte învederată şi în noua ordine ierarhică a Bisericii ortodoxe române, altfel decât până acum.

Căci, dacă la 1872 s'a putut concepe între cele două scaune mitropolitane, întrunite în sinod comun, un simplu raport de întâietate a unuia faţă de celălalt, e pentrucă Mitropoliile ce reprezentau, se găsiau, în ce priveşte : origina, desvoltarea istorică, rolul şi importanţa lor, pe picior de egalitate ex aequo, şi pentrucă, în starea de atunci a Statului român şi a Bisericii sale, titlul de Patriarh erà, de sigur, încă necorespunzător şi prematur, aşa că a trebuit să se recurgă la un titlu împrumutat din ierarhia Bisericii romano-catolice, titlu ce nu există în tradiţia Bisericii Răsăritului şi constitue, negreşit, un unicum în organizaţiunea acesteia.

Altfel se înfăţişează însă lucrurile azi, după o jumătate de veac. Capul ierarhic al Bisericii ortodoxe române, mitropolitul Ungro-Vlahiei, are sub autoritatea sa morală, ca prezident al Sf. Sinod, trei Mitropolii cu individualitate istorică bine determinată şi o Arhiepiscopie de însemnătatea unei adevărate mitropolii. In această situaţie, el nu mai poate fi decât ceeace reclamă importanţa excepţională a faptului acestuia şi Istoria celorlalte Biserici ortodoxe cu organizaţiune naţională : patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Şi întrucât, nici sub raport istoric şi nici sub raport canonic nu se poate invocà vre-un impediment serios împotriva unei asemeni înnălţări în rang a capului bisericii noastre naţionale, aceasta, biserica, în puterea autocefaliei sale, şi Statul, în virtutea suveranităţii sale : sunt de acord a aprecià că ridicarea arhiepiscopului şi mitropolitului Ungro-Vlahiei, în calitatea sa de primat al României, la rangul de patriarh al Bisericii ortodoxe române, e o necesitate a nouei organizaţii bisericeşti, reclamată de situaţia Bisericii noastre în lăuntrul Statului român şi de situaţia acestuia între celelalte State ortodoxe, ca unul ce are, cu excepţia Rusiei, cel mai mare număr de credincioşi ortodocşi.

Faptul e aşa de firesc şi în logica evoluţiei istorice a vieţii noastre bisericeşti, că s'a impus, simultan, conducătorilor Bisericii şi ai Statului, şi e privit de toţi ca o necesitate de ordin naţional.

Cuvântul primului patriarh român. — După d-l ministru al cultelor a vorbit *primul patriarh al Românilor, Innalt Prea Sfinţitul Miron Cristea.* Adânc mişcat, capul bisericii ortodoxe române a spus că cinstea ce i se face prin ridicarea Sa în rangul de patriarh al Românilor, nu priveşte numai umila şi vremelnica persoană a Innalt Prea Sfinţiei Sale, ci, prin acest act se înnalţă biserica noastră în cinstea ce i se cuvine.

„*Ca un semn vădit al acestui eveniment epocal*" — a zis Innalt Prea Sfinţia Sa — „*îmi exprim dorinţa de a vedeà înfăptuite următoarele deziderate ale întregei ortodoxii din România-Mare :*"

„1. *Crearea de numeroase burse pentru tinerii cari să meargă în centrele mari culturale din Apus şi Răsărit, să studieze ştiinţa Teologiei, şi dintre cari să se recruteze apoi statul major al bisericii şi al patriarhiei româneşti.*"

„2. *Reorganizarea facultăţii de Teologie din Bucureşti, astfel ca să fie un centru de cultură teologică ortodoxă. Pentru aceasta propun înfiinţarea a două noui catedre : pentru literatura teologică slavă şi pentru literatura teologică greacă.*"

„3. *Pe lângă patriarhia românească să se înfiinţeze o mare Academie de muzică bisericească orientală în care, să se poată studià şi cultiva acest gen de muzică.*"

„4. *Ridicarea unei monumentale catedrale a neamului românesc, care să fie una din comorile de artă ale orientului european.*"

Cel mai fericit prelat român. — Innalt Prea Sfinţia Sa, *patriarhul Miron Cristea,* poate fi socotit cel mai fericit prelat pe care L-a avut vreodată biserica ortodoxă română. E fericit pentrucă soarta L-a rânduit să fie cel dintâi *mitropolit al tuturor Românilor.* E fericit pentrucă de numele Său se va legà pentru vecie, *ridicarea bisericii noastre ortodocse la cel mai înnalt rang,* la cea mai înnaltă treaptă pe care Sfânta biserică ortodoxă o are în ierarhia sa.

Dacă Innalt Prea Sfinţia Sa are cuvânt să fie fericit, apoi nici poporul român nu e mai puţin mulţumit de rânduiala soartei, care a făcut ca în aceste împrejurări să fie în fruntea bisericii noastre unul dintre cei mai vrednici fii ai neamului nostru, ridicat din mijlocul norodului la cea mai înnaltă treaptă bisericească numai prin munca şi meritele sale, recunoscute de întregul popor şi de toţi fruntaşii ţării, fără deosebire.

Innalt Prea Sfinţia Sa a muncit pentru ridicarea bisericii şi a neamului nostru : mai întâi la *Sibiu,* ca profesor şi consilier sau asesor consistorial ; apoi la *Caransebeş,* ca episcop. Toate slujbele înnalte la care a fost ridicat prin încrederea poporului, le-a purtat cu cinste. Cu darul vorbei Sale, plină de harul Domnului revărsat peste fiinţa Sa, a arătat norodului calea adevăratei şi dreptei credinţe. Mai ales în vremurile de suferinţă, ale neamului, a încurajat pe cei slabi, insuflându-le nădejdia şi încrederea în isbânda românismului.

Ca membru în comitetul „*Asociaţiunii pentru literatura romînă şi cultura poporului român*", n'a cruţat nici-o ostenealà spre a-şi împlini îndatoririle pe cari Asociaţia le dădeà membrilor săi. Pur-

tând într'o mână crucea credinței, iar în cealaltă făclia culturii : își făceà datoria de apostol al luminării neamului Său.

Cunoscându-I destoinicia, și mai ales marile Sale însușiri de bun Român, guvernul unguresc I-a ridicat în cale toate piedicile, spre

PRIMUL PATRIARH AL ROMÀNILOR

a nu puteà ajunge în scaunul de mitropolit ortodox al *Românilor* din *Ardeal.*

Ziua cea mare a înfăptuirii visului nostru național aduse, odată cu sfărâmarea lanțurilor robiei în care neamul românesc zăcuse încătușat veacuri dearândul, și nimicirea piedicilor ridicate în calea vrednicului prelat de către vrăjmașii noștri.

In anul 1919, făcându-se alegerea mitropolitului primat al tuturor *Românilor*, actualul nostru patriarh fu ridicat în cea mai înaltă treaptă a bisericii noastre, pecetluindu-se astfel unirea *Ardealului* cu patria-mumă, unire hotărîtă la *Alba-Iulia* în 1918.

In timpul de când păstorește turma cuvântătoare a Creștinilor ortodocși, Innalt Prea Sfinția Sa a dat dovadă de mare înțelepciune și dragoste de neam. Cu multă pricepere și cunoaștere a sufletelor, a adunat în jurul Său pe toți fiii bisericii din toate unghiurile țării, și, în bună înțelegere cu ceilalți fruntași ai bisericii și ai neamului nostru, s'a trudit și a isbutit să înfăptuiască unirea bisericii ortodoxe din tot cuprinsul țării noastre.

Tot neamul românesc este adânc încredințat că primul său patriarh va înscrì în viața religioasă a poporului nostru cea mai strălucită pagină trăită vreodată de biserica noastră ortodoxă, strălucire isvorîtă din : *înțelepciunea, destoinicia și dragostea* de neam de cari Innalt Prea Sfinția Sa a dat dovadă până acum.

Intărirea patriarhatului de către guvern. — Acest act de o covârșitoare însemnătate națională, *săvârșit în zilele primului Rege al României întregite*, fu întărit printr'o lege votată de *Senat* în ziua de *12 Februarie*, iar de *Cameră*, în ziua de *17 Februarie, 1925*.

De însemnat e că, în această împrejurare, toate patimile politice dintre partide au fost date la o parte, întâlnindu-se într'un gând și-o simțire toți reprezentanții neamului în parlamentul țării.

In Senat, d-l *Ioan I. C. Brătianu*, șeful guvernului și șeful partidului național-liberal, după votarea legii, a spus că ține să salute cel dintâi pe Acela pe care Senatul L-a rânduit ca patriarh al *României-Mari* și al bisericii românești. Arată, totdeodată, marea însemnătate a actului săvârșit, precum și mulțumirea pe care o simte că întreaga suflare românească se bucură la olaltă de înălțarea bisericii române.

La Cameră, după ce d-l *Petre Gârboviceanu*, vice-președinte al Camerei, a cetit raportul prin care se îndreptățește săvârșirea acestui măreț act, raport al cărui cuprins îmbrățișează tot trecutul bisericii ortodoxe-române și al conducerii ei, alegii țării și-au dat aprobarea lor prin aplauze unanime și îndelungate.

După aceea a vorbit *d-l Iuliu Maniu* — șeful partidului național român, aprobând din toată inima actul săvârșit. Prin cuvinte pline de însuflețire și aplaudate de toți, fără deosebire, și-a arătat marea mulțumire pe care o simte că biserica noastră, în urma libertății dobândită de toți *Românii* uniți astăzi într'o simțire, poate să îmbrace haina celei mai înalte strălucirii pământești. A încheiat făcând urări de lungă păstorire primului nostru patriarh.

D-l Ion Mihalache, șeful partidului țărănesc, a spus că împărtășește fără nici o rezervă proectul inființării patriarhiei române. In fața unor astfel de manifestări, a zis domnia sa, deosebirile de partid încetează și toți Români se găsesc uniți într'un singur partid : partidul tuturor Românilor. Inimoasa sa cuvântare a fost aplaudată de toți alegii națiunii.

Din partea guvernului a vorbit d-l *Al. Lapedatu*, ministrul

cultelor şi al artelor, spunând că aprobarea unanimă cu care a fost întâmpinată de amândouă corpurile legiuitoare — *Senat* şi *Cameră* — această hotărîre, care cere întărirea legală, e o dovadă vie şi de necăgăduit că actul săvârşit de Sfântul Sinod al Bisericii noastre naţionale în ziua de 4 Februarie, prin ridicarea Scaunului arhiepiscopal şi mitropolitan al *Ungro-Vlahiei*, la rangul de Scaun patriarhal, este un act cu adevărat caracter naţional.

Atât în Cameră, cât şi în Senat, *Innalt Prea Sfinţia Sa Patriarhul Miron Cristea* a răspuns aleşilor naţiunii, arătându-şi mulţumirea pentru desăvârşita unire şi înţelegere cu care a fost întâmpinat acest măreţ act, de către toţi fiii neamului, fără deosebire. Intre altele, a spus că doreşte ca patriarhia românească să fie farul care să-şi arunce razele sale de lumină şi căldură până departe, asupra popoarelor cu cari avem legături, înfrăţindu-le pe toate pe temelia celei mai curate iubiri creştineşti şi evangelice. Innalt Prea Sfinţia Sa şi-a încheiat cuvântarea mulţumind tuturor fruntaşilor ţării pentru frumoasa pildă de înţelegere şi unire de care au dat dovadă în faţa marilor acte menite să contribue la înnălţarea şi înflorirea neamului nostru. A terminat strigând *să trăiască: Ţara, Biserica şi Dinastia!*

Cu această urare a capului bisericii ortodoxe române s'a consfinţit cel mai de seamă act trăit de biserica noastră dealungul veacurilor!

Cu prilejul acesta, fruntaşii poporului au dat o minunată pildă de patriotism, dovedind că împrejurările mari din viaţa neamului sunt privite şi îmbrăţişate de toţi: cu acelaş suflet şi acelaş gând!

Fie ca această pildă de unire, să dea imbold tuturor fiilor acestui popor: să calce 'n picioare vrajba ce-i desparte 'n tabere, şi, înţelegându-se frăţeşte, să pornească la luptă cu puteri unite, pentru îndreptarea ţării şi ridicarea neamului nostru!

4. LITERATURA ROMÂNĂ: DELA UNIREA PRINCIPATELOR PÂNĂ IN ZILELE NOASTRE

Infiinţarea celui mai înnalt aşezământ de cultură al României. — Odată cu unirea principatelor, literatura română putu să se desvolte nestânjenită. Invăţământul devenind obligator pentru toţi fiii de *Români*, numărul cărturarilor începù a se înmulţi. Aceşti cărturari însă, abia în timpul domniei lui *Carol I* au început să însemne ceva pe tărâmul literar.

In vremea domniei lui *Cuza*, au strălucit ca îndrumători ai gândirii româneşti aceiaşi scriitori, pe cari i-am mai pomenit înnainte de „*Unire*", adică: *Ion Heliade-Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Bolintineanu, Vasile A. Ureche*, şi mulţi alţii.

Prin întemeierea celui mai înnalt institut de cultură naţională —

Academia Română [1]) — se creiè în ţară un far călăuzitor al celor chemaţi să înnalţe faima neamului nostru pe tărâmul : ştiinţific, literar şi artistic. Cei dintâi semănători ai luminii şi culturii româneşti, aleşi de *Locotenenţa domnească* în „*Societatea literară română*" au fost : *Iosif Hodoş* şi *Alexandru Roman* — din *Maramureş; Timotei Cipariu, Gavril Munteanu,* şi *George Bariţiu* — din *Transilvania; Andrei Mocioni* şi *Vincenţiu Babeş* — din *Banat; Alecu Hurmuzachi* şi *Ambrosie Dimitrovici* — din *Bucovina; Alexandru Petriceicu-Haşdău, cavaler Costache Stamati* şi *I. Stroescu* — din *Basarabia; I. Caragiani* şi *Cozacovici* — din *Macedonia.* Dimitrovici, dându-şi demisia, fu înlocuit cu *Ioan Sbiera,* profesor în Bucovina. In 1867, domnitorul Carol completă numărul membrilor cu : *Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Vasile Alexandrescu-Urechiă* — din *Moldova*; şi cu : *Ioan Heliade-Rădulescu, August Treboniu-Laurian, Conştantin A. Rosetti* şi *Ioan C. Massim* — din *Muntenia,* la cari se mai adăogară : *Ştefan Gonata,* în locul lui Stamati din *Basarabia,* şi : *Titu Maiorescu* şi *Niculae Ionescu* — din *Muntenia.*

La 1 August, acelaş an, guvernul, prin *Ştefan Golescu,* preşedintele consiliului de miniştri, dădù independenţă *Societăţii academice,* să lucreze după cum vor hotărî membrii săi, punându-i la dispoziţie dăniile făcute acestei instituţii, de către *Românii* de inimă, precum şi un fond de sprijin din partea statului. Primul scop al Societăţii a fost întocmirea unei gramatici şi a unui glosar sau dicţionar al *Limbii române.*

De-atunci şi până 'n zilele noastre, fruntaşii ştiinţei şi literaturii române, membrii ai Academiei Române, au fost şi sunt îndrumătorii culturii naţionale, din toate punctele de vedere. Toţi aceşti fruntaşi, fără deosebire de credinţe şi de vederi politice, stau strâns uniţi sub bolta senină a celui mai înnalt aşezământ de cultură al neamului : îndrumând, încurajând, distingând pe cei ce-şi închină truda pe ogorul luminării şi ridicării poporului nostru.

Câţiva dintre scriitorii ultimelor decenii. — De unde până la *Unirea Principatelor,* scriitorii neamului puteau fi număraţi pe degete, după săvârşirea acestui mare act naţional, numărul lor crescù uimitor. Astăzi, aproape în fiecare ştiutor de carte găsim câte un scriitor dornic d'a-şi da'n vileag rodul minţii sale. Şi câte talente neştiute nu zac în mulţi dintre aceşti visători !?... Cea mai convingătoare probă ne-o dau miile de producţii poporane, roade alese ale atâtor minţi necunoscute, risipite 'n largul pământului românesc !

Multe dintre aceste minţi au avut norocul să se pună în vază, ridicându-se ca făclii luminoase în mijlocul neamului nostru.

Dac'ar fi să vorbim despre toţi cei cari au însemnat ceva pe

---

[1]). *Academia Română* a fost înfiinţată la 1 Aprilie, 1866, în timpul locotenenţei domneşti, dându-i-se numele „*Societatea literară română*". După alegerea *principelui Carol* ca domn al ţării, societatea trecù sub preşedinţia de onoare a suveranului, luând numele de „*Societatea academică română*"; iar la 1879 fu transformată în „*Academia Română*" de azi.

tărâmul cultural, dela Unirea Principatelor şi până în zilele noastre, volume 'ntregi ar trebui să scrim, şi tot n'ar fi de-ajuns. Voiu pomeni în treacăt pe unii dintre: scriitorii, cărturarii şi oamenii de seamă ai acestor vremuri, a căror activitate a lăsat urme mai adânci în viaţa: culturală, politică şi socială a poporului nostru.

Pe lângă cei numiţi până acum, şi a căror activitate s'a început înnainte de Unire — şi, a urmat şi după aceea —, s'au mai deosebit pe tărâmul scrisului mii de pricepuţi mânuitori ai graiului românesc. Dintre aceştia voiu pomeni doar pe acei a căror activitate îmi este mai deaproape cunoscută şi cari au isbutit să se facă ştiuţi pe ogorul scrisului românesc de cât mai mulţi Români.

Născuţi până la 1840.—*Simion Marcovici* (1790—1877) a publicat un curs de retorică la 1834 în Bucureşti, şi alte scrieri, între cari, multe traduceri.

Anton Pann (1794—1854) a fost unul dintre cei mai rodnici scriitori ai vremii sale, un neobosit culegător al comorilor poporului, pe cari le-a redat iarăş poporului, înveşmântate în măiastra haină a versului. Dintre lucrările sale, cele mai răspândite sunt: *Povestea vorbei* şi *Nastratin Hogea.*

Ion Gherasim Gorjan (mort la 26 Octombrie, 1857) a publicat „*Halimaua*" la 1838, precum şi alte cărţi. A alcătuit o sumă de calendare foarte mult căutate pe vremea sa.

Petre Poenaru (1799—1875) a publicat diverse lucrări printre cari şi un dicţionar francez-român, în tovărăşie cu *Hill* şi *Aaron Florian.* A fost membru al Academiei Române.

Costache Aristia (1800—1880) a scris: poezii, proză, teatru, cărţi de învăţământ şi altele. Are şi câteva traduceri.

Costache Bălăcescu (1800—1880) a scris mai mult versuri: poezii, satire şi fabule.

Florian Aaron (1805—1887) a publicat numeroase cărţi de învăţământ.

August Treboniu-Laurian (1810—1881) a întocmit şi publicat o sumă de lucrări istorice şi de învăţământ. A fost membru al Academiei Române.

Ioan Maiorescu (1811—1864), printre altele, a scris: „*Itinerar în Istria şi vocabular istriano-român*".

Costache Negri (1812—1876) a scris: versuri, proză şi numeroase scrisori prietenilor politici. A fost unul dintre scriitorii de seamă ai trecutului.

Cezar Bolliac (1813—1880) a publicat: versuri şi proză, precum şi lucrări de natură istorică.

George Baronzi (1815—1896) a fost un foarte rodnic scriitor în versuri şi proză. Pe lângă poezii, a scris: numeroase nuvele, teatru, traduceri şi altele.

Ion Brezoianu (1817—1882) a scris numai în proză, lucrări cu cuprins felurit: economic, ştiinţific, istoric şi religios; are şi câteva traduceri.

Nicolae Filimon (1819—1865) a scris numai în proză. El e autorul cunoscutului roman: „*Ciocoii vechi şi noui*".

Alexandru Papiu-Ilarian (1823—1878) este alcătuitorul a multe lucrări istorice, printre cari şi: „*Tezaur de monumente istorice pentru Români* — 3 volume, publicate între 1862—1864. A fost membru al Academiei Române.

Constantin sau *Costache Aricescu* (1823—1886) a lucrat pe toate tărâmurile: poezie, proză şi teatru. A fost unul dintre scriitorii căutaţi ai vremii sale.

Ion Puşcariu cavaler (1824—1911) are mai multe lucrări cu cuprins literar şi istoric. A fost membru al Academiei Române.

I. C. Massim (1825—1877) a scris mai mult pe tărâmul gramatical.

Principesa Elena Ghica, cunoscută sub numele *Dora d'Istria* (1828—1888), a scris numeroase lucrări în alte limbi streine, asupra neamului nostru. Câteva au fost traduse şi 'n româneşte.

George Creţeanu (1829—1887) a scris aproape numai poezii.

Alexandru Lăzărescu-Laerţiu (1830—1876) a scris poezii şi câteva lucrări teatrale.

Vasile Boerescu (1830—1883) a scris diverse lucrări, mai ales cu cuprins privitor la *drept* şi *legi*.

Atanasie M. Marienescu (1830—1914) a scris versuri şi, mai ales, lucrări cu cuprins filologic şi istoric. A fost membru al Academiei Române.

Nicolae Nicoleanu (1833—1871) a scris numai versuri.

Nicolae Orăşanu (1833—1890) a scris versuri umoristice şi satirice. Are şi câteva traduceri.

Alexandru Papadopol Calimah (1833—1898) a scris numai în proză, cu subiecte mai mult de natură istorică.

Dimitrie A. Sturdza (1833—1914) mare om politic. Are numeroase lucrări: politice, financiare, şi mai ales istorice. A fost membru al Academiei Române.

Ion Micu Moldovanu (1833—1915) a scris lucrări istorice şi de învăţământ. A fost membru al Academiei Române.

Alexandru Sihleanu (1834—1857) a scris numai poezii.

Alexandru Odobescu (1834—1895), a fost unul dintre cei mai pricepuţi mânuitori ai graiului românesc. A scris numeroase lucrări literare şi istorice. S'a distins, mai ales, pe tărâmul arheologic, adică al cercetării trecutului folosindu-se de urmele rămase din vremurile vechi, ca: statui, inscripţii, monumente, şi altele. Pe lângă numeroasele sale lucrări tipărite, au rămas dela dânsul o sumă de scrieri în manuscris, netipărite. A fost membru al Academiei Române.

Alexandru Depărăţeanu (1835—1865) a scris numai versuri: *Doruri şi amoruri*, precum şi piesa *Grigore-Vodă* — dramă în versuri.

Constantin Erbiceanu (1835—1913) a scris numeroase lucrări pe tărâmul istoric şi religios. A fost membru al Academiei Române.

Nicolae Gane (1835—1916) a scris minunate versuri şi proză. Nuvelele sale sunt citite cu mult interes. A fost membru al Academiei Române.

Anton Naum (1835—1917) a scris aproape numai versuri.

Constantin Exarcu (1836—1898) ne-a lăsat lucrări cu conţinut felurit, scrise numai în proză.

Eugeniu Carada (1836—1910) a fost mare financiar. Are şi câteva lucrări literare şi politice, în româneşte şi franţuzeşte.

Ion Creangă (1837—1889) a fost cel mai de seamă povestitor al Moldovei. A scris numeroase şi foarte interesante poveşti într'un grai, pe care nici un povestitor de mai târziu nu l-a putut întrece.

Teodor Şerbănescu (1837—1901) a scris numai poezii.

Petre Ispirescu (1838—1887)—culegător tipograf—a publicat: basme, legende, pilde, ghicitori, povestiri istorice, într'un grai limpede şi foarte plăcut.

Aron Densuşianu (1838—1900) a scris: versuri, proză şi teatru. S'a ocupat şi cu Istoria limbii şi literaturii române.

Mihail Zamfirescu (1839—1878) a scris poezii şi teatru.

Pantazi Ghica, mort la 1882, a scris proză şi teatru.

Teodor Burada (1839—1923) a scris numeroase lucrări pe toate tărâmurile.

Născuţi până la 1850. —*Grigore Ventura* (născut la 1840—data morţii n'o cunosc) a scris mai multe piese de teatru.

Ion Kalinderu (născut la 28 Decembrie, 1840, în *Bucureşti*, —mort la 1913) ne-a lăsat numeroase lucrări cu conţinut istoric şi economic. A fost membru al Academiei Române.

Titu Maiorescu[1]) (1840—1917) a fost unul dintre scriitorii şi oratorii români, cari, prin activitatea lor, au însemnat o epocă în trecutul nostru cultural. Scrierile sale sunt întocmite într'un grai orânduit cu multă măestrie. Pe lângă mare şi bun vorbitor a fost cunoscut ca foarte priceput critic literar. El a scris numai în proză. Maiorescu este îndrumătorul cunoscutei reviste „*Convorbiri literare*", care apare de 57 de ani, păstrând în foile sale simţirea şi geniul celor mai de seamă scriitori ai neamului nostru. A fost membru al Academiei Române.

Iosif Vulcan (1841—1907) ne-a lăsat numeroase lucrări în versuri şi proză. A fost membru al Academiei Române.

Mihail Strajanu (1841—1917) ne-a lăsat numeroase lucrări în proză cu cuprins felurit, printre cari multe privitoare la limba noastră.

Iacob Negruzzi, (născut la 31 Decembrie, 1842), este fiul lui *Costache Negruzzi*. A scris: poezii, proză şi teatru — printre cari şi unele traduceri. Este membru al Academiei Române.

Grigore H. Grandea (1843—1897) a scris poezii şi proză, printre cari şi romanul: „*Vlăsia sau ciocoii noui*".

Ştefan Vârgolici (1843—1897) a scris versuri. Are şi câteva traduceri, şi cărţi de învăţământ.

Niculae D. Popescu-Nedea (1843—1922) a fost un neobosit scriitor, mai ales pe tărâmul nuvelei istorice. Lucrările sale, alcătuite într'un grai limpede şi curgător, sunt foarte răspândite în

---

1). Vezi alte ştiri biografice şi portretul lui *Titu Maiorescu*, în „*Cartea Marilor Români*", din lucrarea de faţă.

popor—în deosebi vieţile haiducilor. El este autorul mult răspânditului, altădată, „*Calendarul pentru toţi*“.

Nicolae Scurtescu (1844—1879) a fost institutor în Bucureşti. El a publicat: poezii, articole de critică şi piese de teatru.

George Bengescu-Dabija (1844—1916) a scris: versuri, proză şi teatru.

Nicolae Beldiceanu (1845—1896) a scris poezii şi câteva cărţi de învăţământ.

Nicolae Ţincu (născut la 1846) are lucrări felurite, mai ales versuri.

Alexandru Lambrior (1846—1883) a publicat lucrări privitoare mai mult la limbă şi gramatică.

Vasile Conta (1846—1884) a scris numeroase lucrări filosofice, şi câteva, politice. El a fost unul dintre cei mai de seamă filosofi din vremea sa.

Dimitrie A. Laurian (1846—1906) a scris lucrări mai mult cu cuprins ştiinţific.

Nicolae Densuşianu (1846—1911) ne-a lăsat importante lucrări, mai ales în domeniul istoric.

Nicolae Quintescu (mort în 1913), a lucrat numeroase cărţi cu cuprins felurit. A fost membru al Academiei Române.

Calistrat Hogaş (1847—1916) a scris mai mult proză.

Anghel Demetrescu (1847—1903) a scris câteva lucrări şi traduceri importante.

Alexandru Xenopol (1847—1920) a scris mai mult pe tărâmul economic şi, mai ales, pe cel istoric. El este autorul celei mai complecte lucrări asupra „*Istoriei Românilor*“. A fost membru al Academiei Române.

Ciru Oeconomu (1848—1910) a scris: poezii, nuvele, romane şi altele.

George Panu (1848—1910) a fost unul dintre publiciştii politici de seamă. A scris numai în proză.

George Bengescu (1848—1922) ne-a lăsat numeroase lucrări în româneşte şi franţuzeşte. El este biograful *reginei Elisaveta*.

Ion Slavici (născut la *Şiria-Arad*, în Ianuarie, 1848) a scris numai în proză: poveşti, nuvele şi romane.

G. Dem.-Teodorescu (1849—1900) a scris poezii şi proză. A fost un setos cercetător al comorilor poporane.

Frederic Damé (născut la *Tonnerre*, în *Franţa*, în anul 1849, mort în 1907) ne-a lăsat numeroase şi foarte importante lucrări pe toate tărâmurile.

Dimitrie Olănescu (1849—1908) a scris: versuri, proză şi teatru. Are lucrări numeroase şi pline de mult interes. A fost membru al Academiei Române.

Mihail Eminescu este cel mai de seamă scriitor al vremurilor noui. El s'a născut la 20 Decembrie, 1849, în *satul Ipoteşti*, lângă *oraşul Botoşani;* a fost declarat la preotul bisericii domneşti din oraşul Botoşani, ca născut la 15 Ianuarie, 1850. Botezul său a avut loc la 21 Ianuarie, acelaş an, în sus numita biserică. Pe tatăl lui *Eminescu* îl chemă *Gheorghe Eminovici*, iar

pe mama sa *Ralu*, născută *Vasile Iuraşcu*. Naş i-a fost bunicul său dinspre mamă. Primii ani ai copilăriei i-a petrecut la *Ipoteşti*, în *judeţul Botoşani*. Învăţământul primar şi primele două clase gimnaziale le-a urmat la *Cernăuţi*, unde avù prilejul să fie elevul marelui naţionalist *Aron Pumnul*, care îi schimbă numele din *Eminovici* — cum se numià după tatăl său — în *Eminescu*. In clasa doua de gimnaziu rămase repetent, întru cât urmase la şcoală foarte neregulat. In al treilea an, încercă să se pregătească singur, acasă, fără a mai urmà la şcoală, însă nu se prezintă la examen. In 1864 venì la Cernăuţi o trupă de actori români în frunte cu : *doamna Fani Tardini şi fraţii Vlădiceşti*. Eminescu părăsì învăţătura şi se alătură şi el la această trupă, pornind să cutreiere ţara fără ştirea părinţilor săi. La câtva timp, actorii se abătură şi prin Botoşani. După plecarea trupei, Eminescu rămase câtăva vreme cu părinţii săi. Incins de dorul vieţii fără căpătâi, pornì iarăş prin ţară după diferite trupe de actori. La 1868 se alătură ca sufleur la trupa lui *Pascali*, care-l găsise la *Giurgiu*, slujind ca rândaş la un han. Prin mijlocirea marelui actor îl cunoscù *Ioan Caragiale*, pe când Pascali se află cu trupa la *Bucureşti*. După spusele lui Caragiale, ceea ce-l legà pe Eminescu de această trupă erà dragostea adâncă pentru una din artiste, dragoste neîmpărtăşită, zice-se.

Sătul şi de acest fel de viaţă, pornì iarăş spre vatra părintească. Ajutat de tatăl său, şi de câţiva literaţi, cari 'ntrezăreau într'însul pe marele poet al neamului, plecă la *Blaj*, iar de-acì la *Viena*, spre a-şi desăvârşì studiile, a căror lipsă o resimţeà. Viaţa familiară, ordonată, cu timp de muncă şi timp de odihnă, a orânduiţilor *Austriaci*, avù o mare înrâurire asupra sa. El urmărì cu mare sete cursurile privitoare la filosofie şi scrierile literare ale învăţaţilor eleni şi latini. Pe când se află la Viena, publică vreo câteva încercări poetice în revista „*Familia*" din *Buda-Pesta*, apoi trimise d-lui *Iacob Negruzzi*, directorul „*Convorbirilor literare*" poezia care aveà să atragă atenţie asupră-i „*Venere şi Madonă*", care fu publicată în numita revistă la *15 Aprilie, 1870*, urmată apoi şi de celelalte lucrări poetice ale genialului scriitor.

In timpul şederii sale la *Viena* luă naştere societatea „*România Junè*", care desfăşură o minunată activitate pe tărâmul naţional. Tot în această vreme se puse la cale un congres studenţesc la *Putna*, în *Bucovina*, la mormântul marelui *Ştefan*, cu prilejul unei serbări naţionale ce avù loc acolo. Curând după aceasta, Eminescu se întoarse în ţară, unde fu numit director al bibliotecii din *Iaşi*, în anul 1874. Cu acest prilej cunoscù el pe frumoasa *Veronica*, soţia boierului *Micle*, care fu atrasă spre poet, robită de minunatele sale versuri. Puterea dragostei ce legà pe cei doi poeţi îi stăpânì atât de mult, în cât plănuiră ca, după moartea bătrânului Micle, să se căsătorească împreună.

Spre a-l face să-şi uite această înclinare, prietenii şi admiratorii poetului îl trimiseră la *Berlin*, spre a terminà studiile filosofice şi a-şi luà o diplomă. Dar aci nu stete mult, căci dorul Ve-

ronicăi îl aduse îndărăt. In urma stăruinţei sprijinitorilor săi, în 1875 fu numit revizor şcolar al judeţelor: *Iaşi* şi *Vaslui*.

Schimbându-se guvernul, fu scos din slujbă, şi dat în judecată. El plecă la Bucureşti, unde fu numit redactor la ziarul partidului conservator, „*Timpul*", pe-atunci sub direcţia lui *Grigore Păucescu*. In această vreme, numele poetului ajunsese din ce în ce mai cunoscut. *Regina Elisaveta* ţinù să-l cunoască şi-l chemă la palat. El însă erà o fire stângace şi protivnic dorului de glorie. Când fu propus ca să i se dea medalia „*Bene-Merenti*", rugă pe răposatul *Maiorescu*, protectorul său, să-l lipsească de această onoare, care-i erà o povară.

La 5 Iunie, 1883, inaugurându-se statuia lui *Ştefan-cel-Mare* la Iaşi, se duse şi el să ieà parte ca redactor al ziarului „*Timpul*". Cu acest prilej a alcătuit vestita sa „*Doină*": „*Dela Nistru pân'la Tisa...!*" Sosit la Iaşi, nici nu luă parte la serbare; par'că-i făceà rău mulţimea. Semnele rătăcirii minţii începuseră să se arate. Raţiunea i se întunecă foarte curând după accea — din pricina semnţei unei boale necăutată la vreme. Pe la începutul lui Iulie se simţì şi mai rău; iar la 8 Iulie, 1883, judecata îi pierì cu desăvârşire, căci vrù să ucidă cu focuri de revolver pe unul dintre prietenii săi cei mai buni. Băgat în spitalul *Caritatea* din Bucureşti, se părù că după vreo două-trei luni de zile se mai însdrăvenise. Prietenii poetului îl trimiseră apoi la Viena în căutarea unui cùnoscut medic de boale mintale, întovărăşit chiar de prietenul pe care vroise să-l ucidă. La câtva timp, plecă în *Italia*, trecù prin *Veneţia* şi se oprì la *Florenţa*, de unde apoi revenì în ţară. Călătorind, când la Iaşi, când la Bucureşti, duse o viaţă foarte neorânduită, de om lipsit de darul sănătoasei gândiri. Prin 1888 începù să traducă în versuri lucrări streine, dându-le ca producţii originale. Pe la începutul anului 1889, boala pornì să-l chinuie mai cu tărie. Internat iarăş în ospiciul „*Caritatea*", în ziua de *15 Iunie, 1889*, în urma unei nenorocite întâmplări datorită lipsei de pază a celor ce-i purtau de grijă — lui şi celorlalţi nefericiţi cu mintea turbure —, avù un accident, care-i puse capăt vieţii.

In ziua următoare, făcându-i-se autopsie, s'a găsit că greutatea creierului din care isvorîse atâtea alcătuiri geniale, erà de un kilogram şi patru sute nouăzeci de grame. Cu acest prilej s'au dovedit şi pricinile rătăcirii minţii marelui poet, dar la ce mai putèà fi de folos această descoperire? !...

La o lună de zile după moartea lui Eminescu a murit şi Veronica Micle, care rămăsese văduvă încă din 1883, tocmai când poetul începuse să dea semne de rătăcire. Venind la Bucureşti, după el, nu mai află nimic din dragostea lui de odinioară, aşa că fu nevoită să-şi înmormânteze visul de altădată în adâncul sufletului său.

Iată pe scurt, care a fost viaţa celui mai de seamă mânuitor a simţirii şi graiului românesc. Astăzi, el este marele şi genialul Eminescu; cât a fost în viaţă şi în plinătatea judecăţii sale, mulţi l-au vrăjmăşit şi l-au bârfit, socotindu-i scrierile lipsite de orice valoare.

Viaţa-i scurtă l-a împiedecat să ne dea măsura geniului său;

însă din atâta cât a rămas depe urma sa, avem destulă dovadă că rătăcirea minţii lui şi moartea-i timpurie : au adus literaturii române o pagubă, care prin nimic nu poate fi înlocuită.

Lucrările lui Eminescu au fost adunate în volum de către prietenii şi admiratorii săi. El nu s'a preocupat deloc de aceasta, cât timp a fost în viaţă.

Pe lângă poezii, s'au mai publicat în volum : *Culegere de articole d'ale lui M. Eminescu* — 1891 ; *Diverse* — critici şi vederi politice — 1893 ; *Nuvele* — 1893 ; *Literatură populară*— 1902 ; *Poezii postume* — 1902 ; *Geniu pustiu* — roman — 1904 ; *Scrieri politice şi literare, manuscrise inedite şi culegeri din ziare şi reviste* — 1905 ; *Bogdan Dragoş* — 1906 ; *Scrisori* — corespondenţă cu *Iacob Negruzzi ; Henriette şi M. Eminescu* — scrisori către *Cornelia Emilian* — 1893, şi altele ; precum şi multe cari sunt încă netipărite.

Născuţi până la 1860. —*Mircea Rosetti* (1850—1882) ne-a lăsat câteva lucrări în proză.

Ronetti Roman ne-a lăsat lucrări în : versuri, proză şi teatru.

Veronica Micle (1850—1889) — prietena şi inspiratoarea lui Eminescu — a scris numai versuri.

Vasile Gr. Borgovanu (2 Ianuarie, 1850—11 Ianuarie, 1923) a fost un neobosit muncitor pe tărâmul sănătoasei îndrumări pedagogice a dăscălimii române. Ne-a lăsat mai multe lucrări de seamă privitoare la educaţie şi învăţământ.

Grigore Tocilescu (1850—1909) a scris foarte mult, şi mai ales pe tărâmul istoric şi filologic. A fost membru al Academiei Române.

Matilda Cugler-Poni născută la 1853 în *Iaşi*, a scris versuri frumoase.

Ion L. Caragiale (1853—1912) a publicat : versuri, proză şi teatru. A fost unul dintre scriitorii rodnici şi în gustul cetitorilor. A scris, între altele : *O noapte furtunoasă* — 1879 ; *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*—1879 ; *O scrisoare pierdută*—1884 ; *De-ale Carnavalului* — 1885 ; *Năpasta* — 1890 — toate, lucrări pentru teatru ; apoi : schiţe, nuvele, povestiri, şi altele. Lucrările sale de teatru sunt nişte capete de operă.

Ion Neniţescu (1854—1901) a scris poezii, dintre cari foarte multe, patriotice ; a scris şi o dramă istorică : *Radu-dela-Afumaţi*.

Alexandru Macedonski (1854—1920) a scris numeroase lucrări, pe toate tărâmurile : poezii, proză, teatru. A fost creatorul unui puternic curent literar, urmat de mulţi admiratori ai poetului, cari au căutat să-l imite. Lucrările sale au o mare valoare poetică. Fiii săi, pe lângă un nume, care înseamnă o epocă în viaţa noastră literară, au moştenit şi darurile poetice ale părintelui lor.

George Maior Dr. (născut la 1855) a scris numeroase lucrări foarte importante, pe tărâmul agricol şi economic.

Ion Gherea zis *Constantin Dobrogeanu* (născut la 21 Mai, 1855, în guvernământul *Iecaterinoslav-Rusia*, — mort în anul 1920) a scris interesante studii critice şi numeroase articole socialiste.

Dimitrie Onciul (1856—1923) a scris numeroase lucrări de mare valoare istorică : atât în nemţeşte, precum şi 'n româneşte. A fost membru al Academiei Române.

Ion Bianu, (născut la 1856, în *Făget*, lângă *Blaj*) a scris numeroase lucrări asupra literaturii române, de foarte mare importanţă. O lucrare a sa, de mare preţ, alcătuită împreună cu *Nerva Hodoş*, este „*Bibliografia românească veche*" din care au ieşit până acum două volume mari şi două fascicole. Este membru al Academiei Române.

Petre Dulfu (născut la 1856) este un foarte rodnic scriitor în gustul poporului. A scris foarte multe lucrări în versuri. A alcătuit şi cărţi pentru învăţământ, cu d-nii *Chelaru*, *Ghiaţă* şi alţii.

G. Ionescu-Gion (1857—1904) a scris mai ales pe tărâmul istoric. El este autorul cunoscutei lucrări : *Istoria Bucureştilor*.

Teodor Speranţia (născut la 1857) a scris în versuri şi proză. Poate fi socotit părintele *anecdotei în versuri*. E alcătuitorul a o sumă de lucrări pe toate tărâmurile.

Smaranda Gheorghiu-Smara (născută la 5 Septembrie, 1857, în *Târgovişte*) a scris versuri şi proză : şi pentru cei mici, şi pentru cei mari.

Ion Tanoviceanu (născut în *Glodu-Dolj* la 1858, mort la 1918) ne-a lăsat o sumă de lucrări în proză, cu cuprins felurit.

Dumitru Teleor (născut la 1858, data morţii n'o cunosc) a scris versuri şi proză cu cuprins distractiv.

Barbu Ştefănescu-Delavrancea (1858—1918) a fost mare prozator şi mare orator. Ne-a lăsat o sumă de lucrări, printre cari mai cunoscute sunt : *Sultănica* — nuvele — 1885 ; *Trubadurul* — tot nuvele — 1887 ; *Paraziţii* — nuvele — 1893 ; *Intre vis şi viaţă* — povestiri — 1893 ; *Hagi-Tudose* — tipuri şi moravuri — 1903 ; apoi piesele de teatru : *Apus de soare* — în care e vorba de *Ştefan-cel-Mare* — 1909 ; *Viforul* — în care se vorbeşte de *Ştefăniţă vodă* — 1910 ; *Luceafărul* — în care e vorba de *Petru Rareş*, fiul lui Ştefan-cel-Mare — 1910 ; *Irinel* — comedie — 1912 ; *Hagi Tudose* — piesă— 1913 ; şi alte lucrări. Delavrancea a fost membru al Academiei Române.

Alexandru Vlahuţă (1858—1919) este un vrednic urmaş al lui Eminescu, însă cu o fire mai liniştită, mai rânduită şi mai puţin văzătoare 'n rău. El a publicat o sumă de lucrări : în versuri şi'n proză. Astfel : *Nuvele* — 1886 ; *Poezii* — 1887 ; *Din goana vieţii* — proză şi versuri — 1892 ; *Icoane şterse* — 1893 ; *Dan* — roman — 1894 ; *Iubire* — poezii — 1895 ; *In vâltoare* — nuvele — 1896 ; *Clipe de linişte* — nuvele — 1899 ; *România pitorească* — 1901 ; *Din trecutul nostru* — istorie — 1908 ; *File rupte* — proză — 1909 ; *Pictorul N. Grigorescu* — viaţa şi operele pictorului — 1910 ; *La gura sobei* — proză —1911 ; *Dreptate* — nuvele — 1914 ; şi altele. Pe lângă acestea, i se mai datoresc revistele : „*Viaţa*" 1893—1896, şi „*Lamura*" ; precum şi ziarul „*Dacia*".

Duiliu Zamfirescu (1858—1922) a fost un foarte gustat poet şi prozator. Ne-a lăsat o sumă de lucrări, între cari şi câteva romane pline de un neasemuit interes. El a fost membru al Academiei Române.

Andrei Bârseanul (1858—1922) a fost unul dintre neobosiţii

strângători ai comorilor poporane din Ardeal. A adunat: doine, strigături, colinde şi altele. A fost membru al Academiei Române.

Sofia Nădejde (născută la 14 Septembrie, 1858) a scris pe tărâmul literar, ştiinţific şi folcloristic.

Ioan Găvănescu (născut la 1859) este un neobosit muncitor pe tărâmul cultural şi pedagogic, pe care ne-a dat numeroase lucrări de o deosebită valoare. A scris şi pe tărâmul istoric şi limbistic.

Alexandru Philippide (născut la 1859) are mai multe lucrări de mare importanţă, privitoare la limba şi literatura română. Este membru al Academiei Române.

Lazăr Şeineanu (născut la 1859) a scris mai mult pe tărâmul filologic şi gramatical.

Născuţi până la 1870. — *Dr. Alceu Urechia* (născut la 1860) este un foarte cetit scriitor în proză. Intre altele a scris câteva lucrări de popularizare a higienei.

Vasile G. Morţun (născut în Noembrie, 1860, la *Roman*, — mort în 1919) a scris în proză. Are şi câteva piese de teatru.

Teodor Stoenescu (1860—1919) ne-a lăsat numeroase lucrări în versuri şi proză.

N. G. Rădulescu-Niger (născut la 2 Ianuarie, 1861, la *Bârlad*), a scris versuri şi proză. Este alcătuitorul a numeroase romane cu cuprins social.

Maria Cunţan (născută la 1862) a scris poezii şi nuvele.

Petre Gârboviceanu (născut în *Gârbovăţul-de-Jos*, jud. *Mehedinţi*, la 12 Iunie, st. v., 1862) este îndrumătorul a numeroase generaţii de învăţători ieşiţi din şcoala normală a „*Societăţii pentru învăţătura poporului român*" al cărei director este. A întocmit mai multe lucrări pe tărâmul pedagogic şi istoric-religios, precum şi cărţi de învăţământ împreună cu d-nii: *Chelaru, Ghiaţă* şi alţii.

Mihail Teliman (1863—1902) a scris frumoase schiţe şi nuvele umoristice.

Aurel Popovici (1863—1917) are câteva scrieri în diferite domenii.

Ludovic Dauş are numeroase scrieri în versuri şi proză, precum şi multe traduceri.

Ion C. Bacalbaşa (1863—1918) ne-a lăsat câteva piese de teatru.

Anton Bacalbaşa (1864—1899) a scris versuri şi proză.

Ion Bogdan (1864—1919) a scris foarte multe şi foarte interesante lucrări, aproape numai pe tărâmul istoric. A fost membru al Academiei Române.

Gheorghe Bogdan-Duică (născut în *Braşov* la 1865) a scris numeroase studii: biografice, critice, istorice şi sociale. A fost distins în 1925 cu „*Premiul naţional*" pentru literatură, ca priceput critic literar. Este membru al Academiei Române.

Dimitrie Evolceanu (născut la 1865) a scris mai multe studii critice literare asupra unora dintre scriitorii noştri, precum şi câteva lucrări gramaticale.

Ion Sârbu (1865—1922) a scris despre *Matei Basarab* — în nemţeşte, şi despre *Mihai Viteazul* — în româneşte. Ultima lucrare e premiată de Academia Română.

Dumitru Stăncescu (1866—1899) ne-a lăsat numeroase lucrări în proză.

Traian Demetrescu (1866—1906) a scris cu mult talent: poezii, nuvele şi romane.

George Coşbuc (născut la 8 Septembrie, 1866, la *Hordou*, lângă *Năsăud-Transilvania*, a încetat din viaţă în 1918) a fost unul dintre marii noştri poeţi. Printre altele, dela el ne-au rămas: *Balade şi idile* — versuri — 1893; *Fire de tort* — poezii — 1896; *Povestea unei coroane de oţel* — 1899; *Războiul nostru pentru neatârnare* — 1899; *Ziarul unui pierde-vară* — 1902; *Divina comedie, Infernul* — 1925—, tipărită după moartea sa; şi altele. A fost membru al Academiei Române.

G. Popa-Lisseanu (născut la 2 Octombrie, 1866, în *Lissa-Făgăraş*) a scris mai multe lucrări pe tărâmul istoric. A întocmit şi câteva lucrări de învăţământ, foarte preţuite.

I. Al. Brătescu-Voineşti (născut în *Târgovişte* la anul 1867) este unul dintre cei mai plăcuţi povestitori ai noştri. A scris şi versuri, însă mai mult proză. Dintre lucrările sale, mai cunoscute sunt: *Nuvele şi schiţe* — 1903; *In lumea dreptăţii* — 1908; *Intunerec şi lumină*—1912; *Sorana* — teatru, şi altele. A fost distins în 1925 cu „*Premiul naţional*" pentru literatură, ca priceput mânuitor al graiului şi simţirii româneşti. Este membru al Academiei Române.

Iuliu Valaori, (născut la 5 August, 1867, la *Moscopole*, în *Macedonia*) este unul dintre adâncii cunoscători ai limbilor vechi. A întocmit valoroase lucrări pe tărâmul filologic.

George Murnu (născut la 1868) a scris versuri şi proză. Este alcătuitorul a numeroase lucrări arheplogice de mare valoare. E membru al Academiei Române,

Nerva Hodoş (mort în 1913) ne-a lăsat mai multe lucrări: bibliografice, istorice şi literare.

Mihail Dragomirescu (născut la *Plătăreşti-Ilfov*, în 1868) este un rodnic scriitor din zilele noastre. A scris versuri şi proză. Se deosebeşte pe tărâmul criticei literare, al cărei îndrumător este. Intre altele a scris: *Critica dramatică*—1905; *Dramaturgia Română* — 1906; *Teoria poeziei* — 1912; *Critica ştiinţifică şi Eminescu* 1925; *Dela misticism la raţionalism*— 1925, şi altele.

C. Rădulescu-Motru (născut la 1868) a scris numeroase şi valoroase lucrări pe toate tărâmurile, dar mai ales pe cel filosofic. Este membru al Academiei române.

Nicolae Zaharia (1868—1924) a scris o sumă de lucrări, mai mult pe tărâmul psihologic şi filosofic.

Ion Popovici-Bănăţeanu (1869—1893) a scris nuvele din viaţa meseriaşilor şi a tradus o piesă de teatru.

Pompiliu Eliade (1869—1914) ne-a lăsat numeroase şi interesante scrieri pe toate tărâmurile.

Gheorghe Adamescu (născut la 23 Iulie, 1869, în *Bucureşti*) este un neobosit muncitor pe tărâmul studiului limbii şi literaturii române. A întocmit, împreună cu d-l profesor universitar *Mihail Dragomirescu*, unele dintre cele mai bune manuale de învăţământ pentru limba română în şcoalele secundare.

Simion Mehedinţi, (născut la 18 Octombrie, 1869, la *Soveja*, în judeţul *Putna*), este unul dintre scriitorii cei mai cetiţi de popor. Graiul scrierilor sale e limpede şi plăcut la cetit. A scris pe toate tărâmurile, dar mai ales pe cel : geografic, istoric şi religios. Scrierile sale sunt numeroase şi foarte interesante. Este membru al Academiei Române.

Scarlat Panaitescu, general, a scris numeroase lucrări pe tărâmul : militar, cultural, economic şi social. Este membru corespondent al Academiei Române.

Spiridon Popescu a scris, printre altele, frumoase povestiri în graiul poporului, precum şi sfaturi îndrumătoare date dăscălimii române pentru luminarea norodului.

Ion Simionescu este unul dintre inimoşii muncitori pe tărâmul răspândirii dorului de cetit în popor. Pentru atingerea acestui scop, a alcătuit numeroase lucrări literare şi ştiinţifice, scrise pe înţelesul norodului de jos. De câţiva ani, scoate răspânditul *Calendar al gospodarilor*. Este membru al Academiei Române.

Artur Gorovei este unul dintre cei mai stăruitori cercetători ai producţiunilor minţii poporului.

Margareta Miller-Verghy a scris câteva importante lucrări pentru folosul tinerimii.

Născuţi până la 1880. — *Ion A. Basarabescu* (născut la *Giurgiu* în anul 1870) a scris numeroase nuvele şi schiţe, precum şi o farsă — *Ovidiu Şicană* — într'un act.

Ion A. Rădulescu-Pogoneanu (născut la 1870) este alcătuitorul a numeroase lucrări, pe toate tărâmurile, şi mai ales pe cel pedagogic.

Nicolae Iorga (născut la 5 Iunie, 1871, în *Botoşani*) şi-a urmat studiile universitare la : *Iaşi*, *Paris*, *Berlin şi Leipzig sau Lipsca*. In 1894 a fost numit profesor suplinitor, iar în 1895, titular, la catedra de Istorie : medie, modernă şi contimporană, dela universitatea din Bucureşti, unde funcţionează până astăzi. Este membru al Academiei Române şi profesor agregat la *Sorbona-Franţa*. Lucrările sale — pe toate tărâmurile — sunt fără număr. Nici un scriitor român n'a scris şi tipărit atâtea lucrări ca dânsul. Te întrebi cu uimire, printre celelalte ocupaţii, când are vreme să mai scrie? !... E cunoscător a o sumă de limbi : vechi şi moderne, şi e înzestrat cu o ţinere de minte rară.

Ilarie Chendi (născut în *Mediaş-Transilvania*, la 1872 — mort în 1913), a scris : proză, teatru şi critici literare.

Dumitru D. Pătrăşcanu (născut la 1872) este un bun cunoscător al sufletului omenesc, după cum ne dovedeşte cu frumoasele sale nuvele şi piese de teatru.

Alexandru Tzigara-Samurcaş (născut la 1872) a scris numeroase lucrări de mare valoare, pe tărâmul : istoric, arheologic şi, mai ales artistic. Este un adânc cunoscător al frumosului.

George Ionescu-Tutoveanu (născut la *Bârlad*, în Noembrie, 1872) este alcătuitorul a o sumă de poezii bine preţuite de critici şi cetitori.

Cincinat Pavelescu (născut la 20 Octombrie, 1872, în *Bucureşti*) a scris numeroase versuri mai prin toate revistele literare. Este unul dintre poeţii noştri de seamă.

Haralamb Lecca (1873—1920) a scris mai ales în versuri. Are şi câteva piese de teatru, şi mai multe traduceri.

Ilie Bărbulescu (născut la 1873 în *Bucureşti*) — profesor universitar — are numeroase şi valoroase scrieri în domeniul filologic şi istoric.

Dimitrie Nanu (născut la 26 Octombrie, st. v., 1873, în *Câmpulung-Muşcel*) are numeroase lucrări, mai ales în versuri. Ne-a dat şi câteva traduceri.

Ovid Densuşianu (născut la 30 Decembrie, st. v., 1873, în oraşul *Făgăraş*) este unul dintre cei mai pricepuţi şi mai rodnici scriitori pe tărâmul filologic. De altfel, a scris şi pe alte tărâmuri. Este un adânc cunoscător al literaturii româneşti. A publicat şi câteva volume de poezii. E membru al Academiei Române.

Niculae Dobrescu (1874—1914) a scris numeroase lucrări privitoare la religie şi biserică.

Niculae Batzaria, (născut la 18 Martie, st. v., 1874, la *Cruşova*, în *Macedonia*) este unul dintre Românii Macedoneni, care ne cunoaşte graiul mai bine decât mulţi Români băştinaşi. A scris numeroase nuvele şi povestiri din viaţa popoarelor orientale. Conduce revista „*Dimineaţa Copiilor*".

Radu D. Rosetti (născut la 18 Decembrie, 1874, în *Bucureşti*) este un foarte rodnic scriitor. A scris versuri şi proză. Are câteva volume cu descrieri de călătorii în largul lumii.

Constantin Sandu-Aldea (născut la 1874) a scris o sumă de nuvele şi schiţe pline de mult interes.

Eugeniu Botez sau *Jean Bart* (născut la 1874) a scris foarte interesante nuvele din viaţa marinarilor. Este unul dintre cei mai pricepuţi nuvelişti ai noştri.

Ion Ciocârlan (născut la 1874) a scris nuvele din viaţa ţărănească.

Ion Adam (născut la 26 Noembrie, 1875, în *Vaslui* —1911) a scris : povestiri, schiţe, glume, nuvele, romane, descrieri şi altele.

Ion Ursu (născut la 14 Octombrie, 1875, în com. *Caţa*, jud. *Târnava-Mare*) a scris numeroase lucrări pe tărâmul istoric, aducând contribuţii însemnate la aşezarea temeinică a datelor istorice privitoare la trecutul nostru.

George Ranetti (născut la 1875) a scris : şi versuri, şi proză. Poeziile sale sunt pline de mult duh.

Constantin Giurescu (1875—1918) ne-a lăsat o sumă de lucrări de seamă în domeniul Istoriei.

Alexandru Cazaban (născut la 23 Septembrie, 1876, în *Iaşi*) a scris numeroase schiţe şi nuvele, pline de mult duh.

Nicolae Apostolescu (1876—1918) ne-a lăsat numeroase lucrări şi studii literare foarte importante.

Mihail Codreanu, (născut la 25 Iulie, 1876, în *Iaşi*) a scris mai ales versuri. Este unul dintre fruntaşii poeziei române. A fost distins în 1925 cu „*Premiul naţional*" pentru literatură, ca bun mânuitor al versurilor româneşti.

Alexandru Lapedatu (născut la 1876) a întocmit şi tipărit, o sumă de lucrări, mai ales pe tărâmul istoric. Ca ministru al culte-

lor şi al artelor, are meritul de a fi întemeietorul „*Premiului naţional*" pentru literatură.

Ştefan O. Iosif (1876—1913) are numeroase scrieri : în versuri, în proză şi teatru. Este autorul cunoscutei poezii patriotice „*La arme!*"

Constantin Kiriţescu (născut la 3/16 Sepetembrie, 1876, în *Bucureşti*) a scris valoroase lucrări didactice. Este autorul „*Istoriei războiului pentru întregirea României, 1916—1919*", publicată în două volume—lucrare socotită ca cea mai bună până în prezent, asupra războiului unităţii noastre naţionale.

Ştefan Petică (1877—1904) a scris : versuri, proză şi teatru.

Emil Gârleanu (născut la 5 Ianuarie, 1878, în Iaşi—1914) a scris mai ales nuvele. A fost unul dintre scriitorii români foarte mult cetiţi.

Niculae Bănescu (născut la 1878) este alcătuitorul a o sumă de valoroase lucrări istorice şi studii literare.

Dimitrie N. Caracostea (născut la 10 Martie, 1878, în *Slatina-Olt*) este un neobosit cercetător al trecutului nostru literar şi un mare iubitor al literaturii populare. A scris interesante studii literare asupra scriitorilor noştri de seamă.

Iuliu Scriban, arhimandrit, (născut la 31 Mai, 1878, în *Galaţi*) este un neobosit muncitor pe tărâmul luminării norodului. A alcătuit numeroase lucrări cu cuprins moral şi religios, printre cari ocupă un loc de frunte, frumoasele sale predici. S'a îndeletnicit şi cu îndreptarea multor greşeli de scriere şi vorbire a limbii româneşti.

Charles Drouhet (născut la 22 Ianuarie, st. v., 1879, în *Bârlad*) este unul dintre adânc cunoscătorii literaturii române şi franceze. E alcătuitorul unor interesante studii asupra scriitorilor noştri de seamă. A scris şi scrie în publicaţiile franceze numeroase articole privitoare la literatura celor două naţii-surori.

Zaharia Bârsan (născut la 1879) a scris : versuri, proză şi teatru. E unul dintre dibacii mânuitori ai graiului şi versului românesc.

Octavian Goga (născut în anul 1879, la *Răşinari*, în *Ardeal*), este unul dintre cei mai de seamă poeţi ai vremurilor noastre. A scris : şi versuri, şi proză, şi teatru. Într'însul, *Românimea* vede pe cântăreţul durerilor de odinioară, ale *Ardelenilor*. A fost distins în 1924 cu „*Premiul naţional*" pentru literatură, ca bun mânuitor al gândirii româneşti în versuri. E membru al Academiei Române.

Ion Bârseanul a scris : atât versuri, precum şi proză.

Niculae Vulovici (mort în 1916) a scris versuri minunate.

Silvan Becescu a înzestrat literatura română cu interesante lucrări în proză, scrise într'un grai foarte atrăgător.

Iuliu Dragomirescu a scris versuri şi proză.

Virgil Drăghiceanu este unul dintre neobosiţii cercetători ai trecutului nostru, sprijinit pe urmele rămase din strămoşi : inscripţii, monumente, clădiri bătrâneşti, şi altele. Cercetările sale sunt publicate în „*Buletinul comisiunii monumentelor istorice*".

Ion Manolescu, general, este un inimos muncitor pe tărâmul ridicării culturale a poporului. A scris numeroase lucrări de valoare, pe tărâmul : militar, istoric şi educativ.

Tudor Pamfile (mort în 1921) a fost un neobosit culegător al

produselor populare. Ne-a lăsat o sumă de lucrări dintre cari, cele mai multe au fost tipărite cu cheltuiala Academiei Române.

Grigore Pişculescu-Galaction, preot, a scris frumoase versuri, şi, mai ales, nuvele.

V. Demetrius a scris versuri şi proză. A isbutit să ne dea numeroase nuvele şi romane foarte reuşite.

Caton Teodorian a scris mai ales proză şi teatru.

Ioan Nistor— profesor universitar — a întocmit şi tipărit o sumă de lucrări de un deosebit interes istoric şi religios: atât în limba germană, cât şi în cea română. Este membru al Academiei Române.

Dumitru Anghel (mort în 1914) a scris: şi versuri, şi proză.

Alexandru Hodoş sau *Ion Gorun* a scris: versuri, şi mai ales, proze.

Emanoil Grigorovitza ne-a lăsat numeroase lucrări în proză, privitoare la viaţa din *Bucovina*.

Elena Farago a scris versuri, în special pentru copii şi tineret.

Născuţi până la 1890. — *Ioan Lupaş* (născut la 1880) a scris numeroase lucrări de o valoare deosebită, mai ales pe tărâmul istoric. Este membru al Academiei Române.

Mihail Sadoveanu (născut la 1880) este unul dintre cei mai rodnici scriitori ai noştri în proză. E alcătuitorul a numeroase: poveşti, nuvele, schiţe şi romane Pentru meritele sale literare, a fost distins în 1924 cu „*Premiul naţional*" pentru literatură, ca bun mânuitor al graiului românesc. Este membru al Academiei Române.

Vasile Pârvan (născut în 1880) este un neobosit cercetător al trecutului nostru, sprijinit pe dovezi scoase din inscripţiile şi monumentele rămase din strămoşi. Are o sumă de lucrări istorice de mare valoare. Este membru al Academiei Române.

Stoica Nicolaescu (născut în 1880) este un adânc cunoscător al limbilor slave. A publicat numeroase acte şi documente vechi, privitoare la trecutul nostru. Lucrează mai ales pe tărâmul istoric.

Panait Cerna sau *P. Stanciov* (1881—1913) ne-a lăsat numeroase poezii de o mare valoare literară.

Nicolae N. Beldiceanu (1881 — mort în 1923)— fiul profesorului *Beldiceanu* — a scris: atât în proză, precum şi'n versuri.

Ion Minulescu (născut la 6 Ianuarie, 1881, în *Bucureşti*) a scris: versuri, proză şi teatru.

Niculae Dunăreanu (născut la *Galaţi* 1881) a scris: proză, nuvele şi schiţe, culese, mai ales, din viaţa pescarilor.

Nicolae Popescu, preot, (născut la 10 Februarie, 1881, în *Titu-Dâmboviţa*) a scris importante lucrări pe tărâmul istoric şi religios. Este membru al Academiei Române.

Ion Chiru-Nanov (1882—1917) a fost un îndemânatec povestitor în proză. Ne-a lăsat câteva scrieri într'un grai foarte plăcut.

Ion Agârbiceanu (născut la 1882) a scris numai în proză: nuvele schiţe şi romane.

Gheorghe G. Antonescu (născut la 10/23 Noemvrie, 1882) este un harnic muncitor pe ogorul sănătoasei îndrumări a învăţământului pedagogic. A întocmit valoroase lucrări pedagogice foarte mult folosite de membrii corpului didactic. dintre cari cea mai răspândită este: *Din problemele pedagogiei moderne.*

Eugeniu Lovinescu (născut în Noembrie, 1882, la *Fălticeni*) a scris mult şi în toate domeniile. Printre numeroasele sale scrieri are foarte multe critici literare bine preţuite.

Corneliu Moldovanu (născut la 15 August, st. v., 1883, în *Bârlad*) a scris numeroase lucrări în versuri şi proză, printre cari şi foarte pricepute critici teatrale.

Ion C. Visarion (născut la 1883) este un foarte atrăgător, povestitor al multor fapte închipuite de el, sau prinse din gura poporului.

Alexandru Stamatiad (născut la 9 Mai, 1885, în *Bucureşti*) a scris, deasemenea : poezii — prin diverse reviste, proză şi teatru.

Liviu Rebreanu (născut la 1885) a scris frumoase schiţe şi nuvele ; ne-a dat şi lucrări de mare valoare în domeniul romanului. A scris şi pentru teatru.

Mihail Sorbul sau *Smolski* (născut la 1886) s'a făcut cunoscut prin bine isbutitele sale piese de teatru.

Eugeniu Speranţia (născut la 1888) a scris poezii şi câteva lucrări cu cuprins filosofic.

Niculae Davidescu a scris : versuri, proză şi teatru.

P. Cancel munceşte pe tărâmul cunoaşterii trecutului nostru prin deslegarea vechilor hrisoave şi documente slavone.

Aurel Candrea s'a ocupat, în deosebi, cu producţiile poporane. A scris valoroase lucrări pe tărâmul filologic.

Codin Rădulescu este un harnic adunător al producţiilor poporane.

Lucian Blaga, de asemenea este un bun mânuitor al versului.

Mircea Rădulescu ne-a dat frumoase alcătuiri : poezii şi teatru.

Victor Eftimiu este unul dintre cei mai rodnici scriitori din zilele noastre. El a scris frumoase poezii, minunate povestiri, interesante romane şi mult gustate piese de teatru.

Ioan U. Soricu a scris versuri în genul popular, şi teatru.

Mihail Lungeanu a publicat nuvele şi povestiri din viaţa satelor.

Ion Dragoslav sau *Ivanciuc* este alcătuitorul a numeroase lucrări, între cari : puţine versuri şi multă proză scrisă în graiul poporului.

De asemenea, domnii : *Stelian Popescu, Mihail Mora, R. Seişeanu, Mihail Negru, Ion Pilat, Horia Furtună, B. Cecropide, Leontin Iliescu, Ion Greculescu, Lascarov-Moldoveanu, Nikita Macedonski, N. Pora, C. Râuleţ, Donar Munteanu, G. Talaz*, şi mulţi alţii, s'au deosebit prin valoroase lucrări pe tărâmul literar şi ziaristic.

Pe lângă aceşti scriitori, mai sunt o sumă vrednici de pomenit. După cum am spus la început, a-i numi pe toţi este lucru foarte anevoios. Totuşi, pe măsură ce voiu fi ajutat de împrejurări, voiu căutà să adaog aci şi numele celorlalţi muncitori pe ogorul culturii neamului românesc, deoarece socotesc ca o datorie din partea noastră, să cunoaştem pe cei ce-şi frământă mintea şi sufletul, spre a ne da nouă, cetitorilor, tot ceea ce socotesc ei că au mai bun, mai ales, în fiinţa lor.

La lumina sufletului lor se plămădeşte sufletul neamului întreg. Să ne silim a revărsà peste acest suflet toată dragostea şi tot darul cel bun pe care Dumnezeu l-a dăruit fiinţei noastre. Numai aşa putem zice că ne-am făcut datoria către fraţii şi semenii noştri !

ROMÂNII
DIN
PENINSULA BALCANICĂ

1. MACEDONENII SAU AROMÂNII

Răspândirea Românilor Macedoneni. — O ramură de fraţi de-ai noştri, cu cari suntem legaţi sufleteşte de veacuri îndelungate, fără nădejdie de a-i puteà vedeà lipiţi de pământul patriei-mame, este ramura *Românilor* risipiţi pe întinsul *peninsulei Balcanice.* Dintre aceştia, cei mai numeroşi sunt *Românii Macedoneni* sau *Aromânii* — cum îşi zic ei.

O FAMILIE DE FĂRŞERIOŢI (BALAMACE) DIN GHEORGEA

Odinioară, numărul lor erà destul de mare. In cursul vremii, parte dintr'înşii s'au amestecat cu naţiile în mijlocul cărora trăiesc, pierzându-şi originea. Cei cari şi-au păstrat naţionalitatea până astăzi, apropie o jumătate de milion de suflete.

In urma marelui războiu european, care s'a petrecut între anii 1914—1918, aceşti fraţi ai noştri au căzut sub trei stăpâniri streine.

Astfel, *în Macedonia grecească, dealungul munţilor Pindului şi prin împrejurimi,* trăiesc aproape două sute de mii de Aromâni. *Prin regiunea Salonicului şi în jurul oraşului Seres* trăiesc, de asemenea, aproape o sută de mii de suflete româneşti.

In Macedonia sârbească, prin satele din jurul oraşului Monastir sau Bitolia, trăiesc peste o sută cincizeci de mii de Aromâni. De

asemenea mai trăiesc răsleţiţi de fraţii din regat o sumă de suflete româneşti, primejduite a fi înghiţite de neamurile în mijlocul cărora se află : în *provincia Cosova*, *la Scopia* sau *Usküb*, la *Veles* — *pe Vardar*, *în Meglenia* şi'n multe alte locuri.

In Macedoniu bulgărească, pe lângă Macedonenii răspândiţi prin oraşele Bulgariei, trăiesc pe *valea Strumei*, cincizeci de mii de Aromâni.

Din trecutul Românilor Macedoneni. — Spre sfârşitul veacului al doisprezecelea, aceşti fraţi ai noştri, împreună cu *Bulgarii*, întemeiară împărăţia româno-bulgară sub conducerea fraţilor : *Petru*, *Asan* şi *Ioniţă*. După aproape opt decenii de existenţă — până la 1270—, aceasta împărăţie se nărui. Bulgarii formară un stat nea-

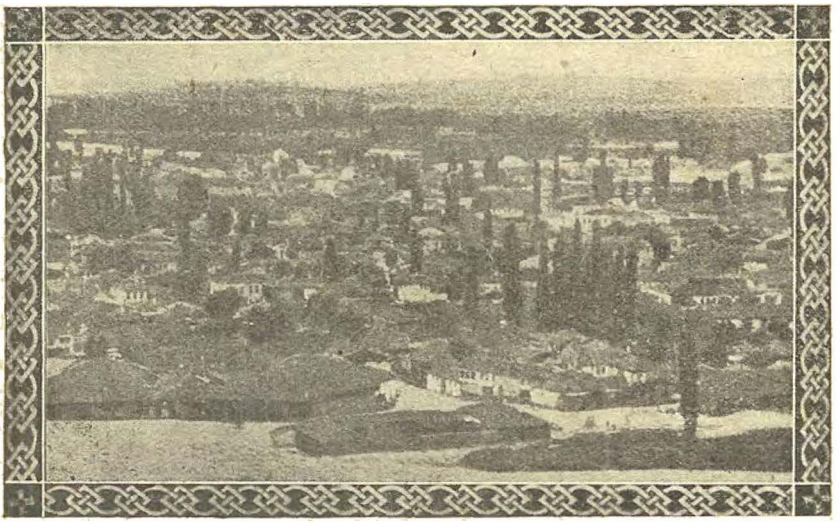

VEDEREA ORAŞULUI MONASTIR (BITOLIA)

târnat, iar Aromânii se retraseră în munţii lor, unde-şi urmară mai departe viaţa tihnită de păstori.

După căderea *peninsulei Balcanice* în stăpânirea *Turcilor*, *Macedonenii* se apropiară mai mult de *Greci*, cari, prin cultura lor străveche şi prin civilizaţia lor mult mai înnaintată ca a Bulgarilor, le insuflară mai multă încredere. Această înclinare a lor uşură mult lupta pornită de preoţii cleni pentru grecizarea fraţilor noştri, luptă care, în bună parte, şi-a dat roadele dorite. După ce Grecia îşi dobândi neatârnarea în urma revoluţiei dintre anii 1821—1829, precum şi datorită sprijinului puterilor *Europei*, cari au silit pe *Turci*, prin *pacea dela Adrianopol*, din 14 Septembrie, 1829, să recunoască independenţa *Grecilor*, lupta pentru grecizarea *Aromânilor* fu şi mai aprigă.

Primele şcoale româneşti în Macedonia. — Dacă dragostea de

neam nu ar fi împins pe *Românii* din regat, să-şi îndrepte privirile şi către aceşti fraţi înstreinaţi de vitregia vremurilor, cine ştie de-ar mai fi existat astăzi această ramură macedoneană a Românilor ! Incepând dela 1864, guvernul român din timpul lui *Cuza*, în dorul de a răspândi cultura română pretutindeni pe unde bătea o inimă românească, înfiinţă pe socoteala statului nostru mai multe şcoale primare în centrele macedonene mai însemnate. Cu vremea, numărul acestor şcoale fu înmulţit, întemeindu-se în oraşele cu populaţie aromânească mai mare, chiar şcoale secundare.

Această măsură a statului român a împăcat năzuinţa spre cultură a fraţilor macedoneni, cari, setoşi de învăţătură şi împinşi de dorul unei vieţi mai lesnicioase, au năpădit şcoalele înfiin-

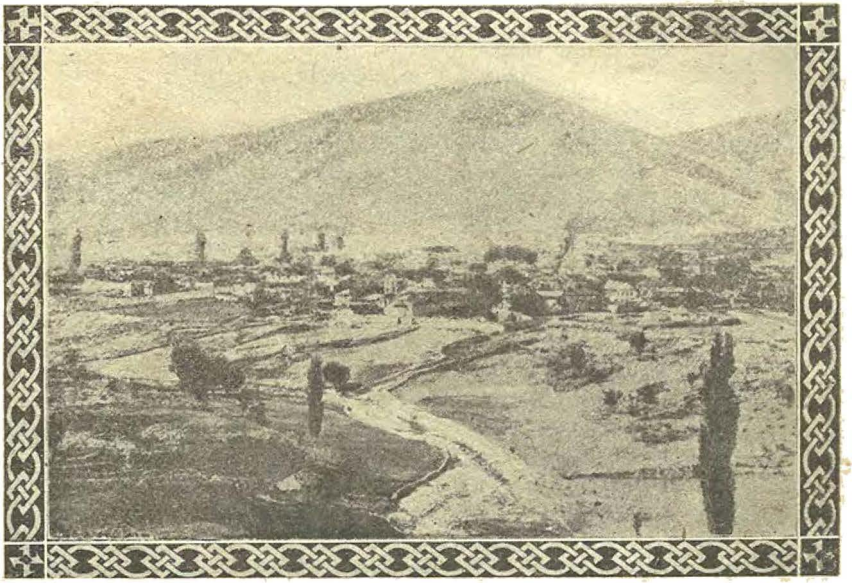

VECHIUL ORAŞ MOSCOPOLE DIN MACEDONIA

ţate pentru ei, iar cu timpul au pornit a înfiinţă ei înşişi şcoale întreţinute cu cheltuiala lor. Mulţi bogătaşi macedoneni au ajutat cu drag şi din plin la acoperirea cheltuielilor cerute pentru nevoile învăţământului.

Firea şi îndeletnicirile Aromânilor. — *Aromânii* întrec în deşteptăciune : pe *Bulgari*, pe *Albanezi*, şi chiar pe *Grecii din Epir şi Tesalia*. Deşi foarte harnici şi pricepuţi din fire, ei nu prea se dedau la munci grele, cum ar fi, de pildă, lucrul pământului. Cei de jos se îndeletnicesc mai mult cu păstoritul şi cu cărăuşia ; iar cei depe la oraşe sunt : unii hangii, alţii băcani, parte brutari, mulţi argintari. Mare parte dintr'înşii îşi câştigă pâinea ca negustori foarte harnici, prin oraşe şi ţări depărtate, făcând averi mari, datorită iscusinţei lor.

In dorul de învăţături mai înnalte, foarte mulţi Aromâni au pornit spre oraşele mari, ca : *Atena*, *Roma*, *Paris*, *Berlin*, iar în timpul din urmă, în *Bucureşti*, unde şi-au întregit cunoştinţele universitare. Dintre aceştia, unii au ajuns profesori de seamă, alţii medici iscusiţi ; ba, s'au ridicat dintre dânşii chiar mari scriitori, cari au făcut şi fac fală literaturii româneşti.

Lupta împotriva desnaţionalizării. — Un neajuns care îngreuiază întărirea conştiinţei şi răspândirea culturii naţionale printre fraţii macedoneni, este faptul că cei mai mulţi Aromâni, cari s'au ridicat din mijlocul lor, nu s'au mai întors iarăş între dânşii

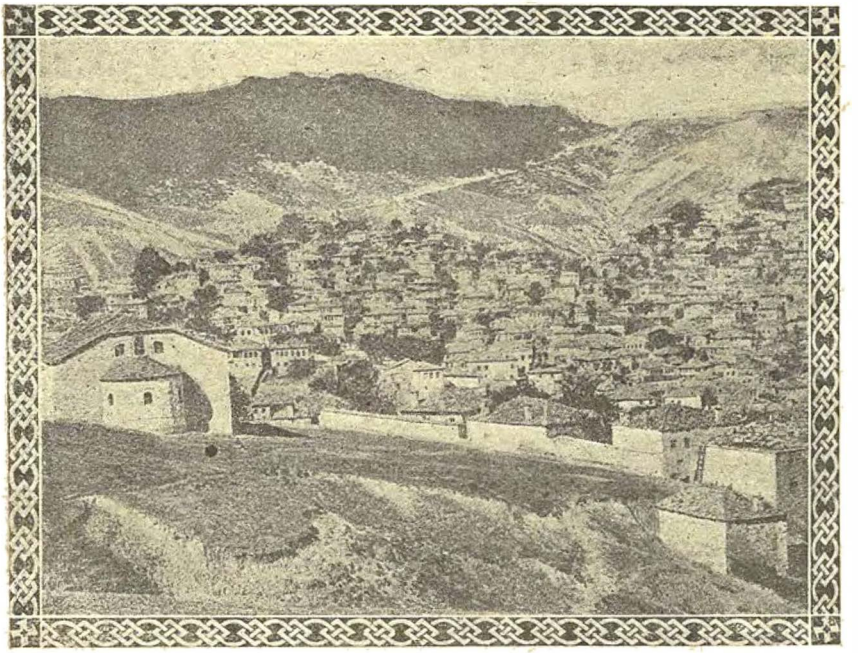

O VEDERE A COMUNEI CRUŞOVA

ca propoveduitori ai luminii şi ai simţului naţional. Din această pricină, cei rămaşi prin meleagurile străvechi se luptă singuri cu vântul desnaţionalizării, vânt care-i bate din trei părţi : dinspre *Jugoslavia*, dinspre *Bulgaria* şi, mai ales, dinspre *Grecia*, a cărei înrâurire, datorită îndelungatei vieţuiri la olaltă, a pătruns mai temeinic în sufletul lor.

Dumnezeu ştie cât timp vor mai puteà înfruntà aceste vânturi, cari, în multe rânduri au ajuns vijelii curate — aşa de mari au fost prigonirile vrăjmaşilor împotriva fraţilor noştri !

Graiul acestor fraţi, deşi se trage tot din limba strămoşilor noştri, latini, totuşi, datorită înrâuririi vorbirii popoarelor cu cari au

trăit şi trăiesc la olaltă, şi mai ales înrâuririi greceşti, se deosebeşte mult de graiul Românilor din stânga Dunării, a căror vorbire a fost şi ea, la rândul ei, înrâurită de graiul neamurilor cu cari a venit în atingere în cursul vremii.

2. ROMÂNII DIN CELELALTE PĂRŢI ALE PENINSULEI BALCANICE

Românii din Albania şi Epir. — O altă ramură de fraţi de-ai noştri trăiesc prin *Albania* şi *Epir*. Cei din Albania îşi au aşezarea mai mult pe câmpia *Muzachia*, de unde şi-au luat şi numele de *Muzachiari*. Cei din Epir se mai numesc şi *Fărşerioţi*. Numărul lor, la olaltă, trece de o sută cincizeci de mii de suflete. Graiul acestora, înrâurit de vorbirea albaneză şi turcească, se deosebeşte întru câtva de vorbirea *Aromânilor Macedoneni*.

O CRUŞOVEANCĂ

Românii din Istria. — Un mănunchi de fraţi de-ai noştri trăiesc în *peninsula Istria* — ţinut cuprins între *golful Veneţia* şi *golful Quarnero*. Ei locuiesc în vreo şase-şapte sate alcătuite din mai multe cătune, pe sub poalele de miazăzi ale lui *Monte-Maggiore*. Numărul lor e de câteva mii de suflete. Aceşti fraţi ai noştri sunt mai fericiţi ca ceilalţi, căci trăiesc astăzi subt oblăduirea unui alt popor de neam latin: adică sub stăpânirea *Italienilor*.

Graiul *Românilor Istrieni* se deosebeşte foarte mult de al celorlalţi fraţi din *peninsula Balcanică*. Indeletnicirea lor de căpetenie este păstoritul. Traiul lor e cam sărăcăcios din pricina ţinutului pietros în care locuiesc şi unde nu pot hrăni turme numeroase de vite.

Românii de lângă hotare. — In urma nedreptei hotărniciri a granițelor dintre noi și parte dintre vecinii noștri, o sumă de *Români* au rămas sub stăpânire streină. Astfel, în *Banatul* de sub stăpânirea sârbească, precum și pe *valea râului Timocul*— dincolo de *Dunăre* — trăiesc sute de mii de *Români*, cari grăiesc limba noastră întocmai ca și noi. Aflându-te în mijlocul lor, nici n'ai crede că te afli pe pământ strein, așa de curat li-i graiul, așa de românesc li-i portul; așa de patriotică li-i simțirea.

Față cu împrejurările vitrege, cari nu ne-au îngăduit să fim îngrădiți în aceleași hotare și subt acelaș cârmuitor, dorul lor și'al nostru este astăzi : **veșnica unire sufletească** între ei și noi!

Iată dar, cum se află resfirat neamul românesc!

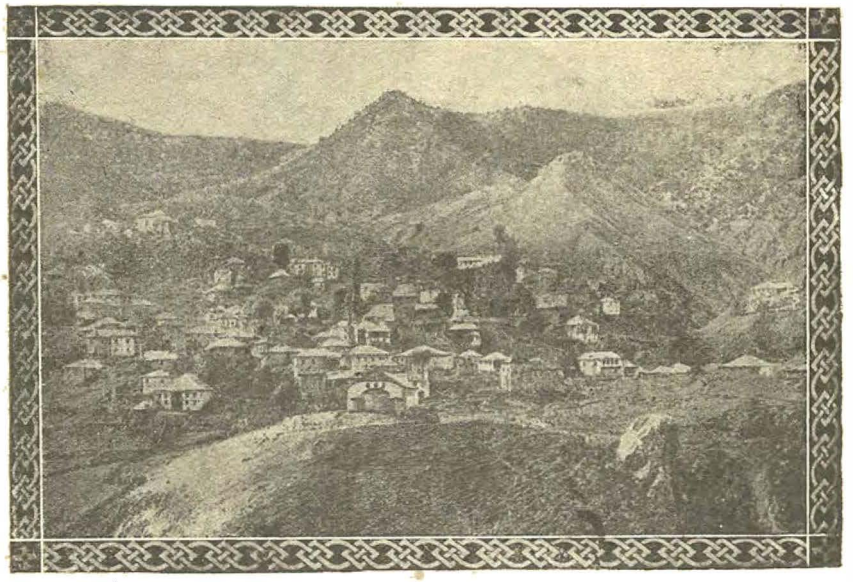

COMUNA AVDELA DIN MACEDONIA

Dacă pământul poate fi hotărnicit cu granițe, sufletului nu i se poate pune nici o stavilă! Dacă mai avem frați necuprinși în hotarele pământului românesc, să nu uităm că acești frați pot fi cuprinși în nemărginita dragoste a sufletului românesc! Noul ideal național sub drapelul căruia trebuie să se mobilizeze toată simțirea cea bună a neamului nostru este: *Lupta pentru unitatea sufletească și culturală a Românilor de pretutindeni!*

La luptă dar, pentru împlinirea acestui sfânt ideal!

ZILE MARI

DIN

VIAȚA POPORULUI NOSTRU

Intocmai ca și oamenii, tot astfel și popoarele, au anumite zile pe cari le prăsnuiesc cu veselie și cinste deosebită, de oarece ele amintesc fapte de mare însemnătate, petrecute în viața acelor popoare. Asemenea și poporul românesc, are multe zile mari în trecutul său. Aceste zile ne amintesc : unele, înțelepciunea ; iar altele, marea vitejie a strămbunilor noștri.

Dintre zilele mari ale neamului românesc, noi sărbătorim în fiecare an pe acelea cari ne amintesc fapte mai de curând petrecute.

Aceste zile sunt :

Ziua de 24 Ianuarie, care ne amintește pe 24 Ianuarie, stil vechi, 1859, când s'au unit principatele române: Muntenia și Moldova, sub Cuza vodă.

Ziua de 14 Martie ne amintește pe 14 Martie, stil vechi, 1881, când s'a ridicat România la rangul de regat.

Ziua de 27 Martie ne amintește pe 27 Martie, stil vechi, sau 9 Aprilie, stil nou, 1918, când frații Basarabeni au hotărît unirea pentru totdeauna a Basarabiei cu România, după 106 ani de robie.

Ziua de 10 Mai ne amintește mai multe fapte mari. Astfel: intrarea domnitorului Carol I în București, la 10 Mai, stil vechi, 1866; proclamarea Independenței României, la 10 Mai, stil vechi, 1877; și Incoronarea primului rege român, la 10 Mai, stil vechi, 1881. Tot în această zi, prăsnuim și Unirea cea mare din 1918, a tuturor Românilor.

Ziua de 21 Iunie ne amintește pe 21 Iunie, stil vechi, 1913, când poporul român—chemat de regele său spre a fi trimis să potolească măcelul ce se încinsese între popoarele balcanice—a răspuns cu o însuflețire nemaipomenită în Istoria neamurilor.

Ziua de 28 Iulie ne amintește pacea dintre: Români, Sârbi, Greci, Muntenegreni și Bulgari, făcută la 28 Iulie, stil vechi, 1913, în București, cu care prilej, România și-a mărit teritoriul, reîntregind Dobrogea lui Mircea-cel-Mare, prin alipirea Cadrilaterului.

Ziua de 15 August ne amintește pe 15 August, stil vechi, 1916, când toată suflarea românească a alergat subt arme la chemarea regelui său, spre a desrobi pe frații supuși năiiilor vecine, și a făuri, în urma victoriilor dela: Mărăști, Mărășești și Oituz, **„Unitatea națională a poporului român."**

Ziua de 30 August, stil vechi, ne aminteşte luarea redutei Griviţa, de către Români, la 1877.

Ziua de 28 Septembrie ne aminteşte pe 28 Septembrie, stil vechi, 1914, când M. S. Regele Ferdinand I, noul stăpânitor al României, luă în mâinile Sale cârma ţării, în urma morţii regelui Carol I, întâmplată în dimineaţa zilei de 27 Septembrie, stil vechi, acelaş an.

Ziua de 2 Octombrie, stil vechi, sau, 15 Octombrie, stil nou, ne aminteşte pe 2 Octombrie, 1922, când Majestăţile Lor: Regele Ferdinand I şi Regina Maria, s'au încununat la Alba-Iulia ca Suverani ai tuturor Românilor.

Ziua de 15 Noembrie ne aminteşte ziua unirii fraţilor Bucovineni cu Românii din regat, în urma hotărîrii luată la Cernăuţi, la 15 Noembrie, stil vechi, sau 28 Noembrie, stil nou, 1918, după 144 de ani de înstreinare.

Ziua de 15 Noembrie ne aminteşte hotărîrea luată de fraţii Ardeleni la Alba-Iulia, în ziua de 18 Noembrie, stil vechi, sau 1 Decembrie, stil nou, 1918, de a se uni pentru veşnicie cu regatul României, sfărâmând lanţurile ce le apăsaseră grumajii aproape o mie de ani şi adăogând la diadema României ultima piatră nestimată, menită să încoroneze şi să desăvârşească **„Unirea"** **visată de întreaga suflare românească.**

Ziua de 28 Noembrie, stil vechi, ne aminteşte căderea Plevnei în mâinile armatelor româneşti şi ruseşti la 1877, precum şi isbânda oştilor creştine asupra armatei turceşti.

Atotputernicul s'ajute poporului românesc, ca, şi în viitor, să săvârşească fapte măreţe şi vrednice de gloriosul său trecut!

Toată suflarea românească să strige cu nestrămutată credinţă şi înflăcărată însufleţire:

Trăiască România şi neamul românesc
In pace şi mărire, cât soarele ceresc!...

VREMELNICII STĂPÂNITORI
AI
PĂMÂNTULUI ŞI NEAMULUI ROMÂNESC

INNAINTE DE NAŞTEREA MÂNTUITORULUI

Sciţii stăpâneau câmpiile *Daciei* cu vreo şapte-opt sute de ani înnainte de Christos.

Dariu, regele Perşilor a venit împotriva *Sciţilor* pe la anul 510 înnainte de Christos.

Agatirşii stăpâneau părţile muntoase ale *Daciei*.

Geţii au cuprins ţinutul stăpânit de *Sciţi*, ajutaţi de *Filip*, craiul *Macedoniei*, cu vreo trei sute şi ceva de ani înnainte de Christos. Ei au fost robiţi de **Bastarni** vreme de un veac.

Zamolxe a fost cel mai vechi legiuitor şi profet al *Geţilor*. El a trăit cam pe la anul 590 înnainte de Christos.

Alexandru Macedon a venit împotriva *Geţilor* pe la anul 335 înnainte de Christos.

Dacii au pus stăpânire pe cuprinsul stăpânit de *Agatirşi*. Ei s'au unit cu *Geţii*, pe cari i-au scăpat de stăpânirea bastarnă.

Dromichete a domnit peste *Daci* pe la anul 295 înnainte de Christos.

Romanii au avut primele ciocniri cu *Daco-Geţii* pe la anul 113 înnainte de Christos.

Buerebista a domnit peste *Daco-Geţi* pe la anul 84 înnainte de Christos. El s'a amestecat în luptele dintre căpeteniile romane pentru domnie. La conducerea poporului a fost ajutat de căpetenia preoţilor, *Deceneu*.

DUPĂ NAŞTEREA MÂNTUITORULUI
PÂNĂ LA NĂVĂLIREA BARBARILOR

Dacii stăpâneau pământul dintre *Dunăre, Tisa şi Nistru*.

Decebal a domnit peste *Daci* cu începere cam depe la anul 82 după naşterea lui Christos.

Domiţian, împăratul Romanilor, care a domnit între anii 81—96 după Christos a plătit tribut *Dacilor*.

Nerva, împăratul Romanilor, (96—98) a plătit şi el tribut.

Traian, împăratul Romanilor (98—117) a purtat primul războiu împotriva *Dacilor* la anul 101; iar al doilea războiu, pentru *cucerirea Daciei*, în anul 105 după Naşterea Mântuitorului.

Adrian, împăratul *Romanilor* (117—138) a continuat stăpânirea *Daciei*.

Antonius Pius (138—161) a stăpânit şi el *Dacia*.

Marcus Aurelius, (161—180) continuă a stăpâni *Dacia*.

Comodus (180—192) urmează a stăpâni *Dacia*.

Intre 192—270 au avut loc lupte grozave între cei ce râvneau la stăpânirea imperiului roman, pe care l-au împărţit între dânşii. Intr'un rând au fost 19 pretendenţi la tronul imperiului roman, cari au domnit fiecare peste câte o parte a întinsului imperiu.

Iată împăraţii din acest timp, cu reşedinţa la Roma:

Perlinax (192—193), *Didius Iulianus* (193), *Septimius Severus* (193—211), *Caracalla* (211—217), *Macrinus* (217), *Heliogabalus* (217—222), *Alexandru Severus* (222—235), *Maximinus* (235—238), *Gordianus* (238—244), *Filip Arabul* (244—249), *Decius* (249—251), *Galus* (251—253), *Emilianus* (253), *Valerianus* (253—260), *Galienus* (260—268), *Claudius al II-lea* (268—270).

In acest timp au început năvălirile barbare în cuprinsul Daciei.

Aurelian, împăratul Romanilor (270—275) a poruncit oştirii şi slujbaşilor din provincia cucerită de Traian, să părăsească *Dacia*, care rămase, de-acum, pradă Barbarilor năvălitori vreme de-aproape o mie de ani.

SUB STĂPÂNIREA BARBARILOR NĂVĂLITORI

La anul 271 după Christos, Romanii au părăsit Dacia lui Traian.

Goţii au fost cei dintâi Barbari, cari au pus stăpânire pe *Dacia*, înnainte de a fi părăsită cu totul de *Romani*. Ei au stăpânit-o până la anul 375.

Hunii au pătruns în *Dacia* pe care au cucerit-o din mâinile *Goţilor* şi au stăpânit-o până la anul 450.

Gepizii au venit în locul *Hunilor* şi au stăpânit *Dacia* până la anul 555.

Avarii au ţinut *Dacia* sub stăpânirea lor până pe la anul 626.

Slavii s'au scurs peste pământul *Daciei* între anii 626—680.

Bulgarii au turburat liniştea locuitorilor băştinaşi ai *Daciei*, între anii 493—640, când au început a se linişti în pământurile pe cari le stăpânesc astăzi, slavizându-se.

Ungurii au pornit a se lăsa spre *Dacia* pe la anul 830. La anul 898 s'au statornicit în *Panonia* — dincolo de *Tisa*.

Pecenegii s'au scoborît spre *Dacia*, în urma *Ungurilor*, pe la anul 900.

Cumanii au risipit pe *Pecenegi* şi au pus stăpânire pe cuprinsul vechei *Dacii* pe la anul 1050.

Tătarii au nimicit pe *Cumani* şi au pus ei stăpânire pe pământul locuit de *Români*, cam pe la anul 1241.

Pe când în Dacia stăpâneau Cumanii şi Tătarii, în dreapta Dunării a luat naştere imperiul româno-bulgar sub conducerea neamului Asăneştilor (1196—1270), când se formă un alt imperiu, curat bulgăresc, cu capitala Şumla. Acest imperiu căzù sub stăpânirea Turcilor în urma bătăliei dela Cosova, pe câmpia Mierlei, la care a luat parte şi Mircea-cel-Mare, în anul 1389.

In timpul stăpânirii tătărăşti, se începù închegarea celor două principate româneşti: *Muntenia* şi *Moldova: Muntenia*, pe la anul 1247; iar *Moldova*, pe la 1343.

STĂPÂNITORII CELOR DOUĂ PRINCIPATE ROMÂNEŞTI

Muntenia	Anii
Seneslau	1247— ?
Litean sau Litovoi	? —1279
Bărbat	1279— ?
Tihomir—socotit de unii c'ar fi legendarul Radu-Negru	? —1320
Basarab-cel-Mare	1320—1352
Alexandru Basarab	1352—1364
Vlaicu sau Vladislav Basarab	1364—1377
Radu I Basarab	1377—1384
Dan I	1384—1386
Mircea-cel-Mare	1386—1418
Mihail I	1418—1420
Dan al II-lea	1420—1421
Radul al II-lea—Pleşuvul	1421—1427
Dan al II-lea—a 2-a oară	1427—1431
Alexandru al II-lea—Aldea	1431—1435
Vlad I—Dracul	1435—1446
Dan al III-lea	1446—1451
Vladislav al II-lea	1451—1456
Vlad al II-lea—Ţepeş	1456—1462
Radu al III-lea—cel-Frumos	1462—1474
Laiotă Basarab	1474—1476
Vlad al II-lea—Ţepeş—a 2-a oară	1476
Laiotă Basarab—a 2-a oară	1476—1477
Basarab cel-Tânăr—Ţepeluş	1477—1482
Vlad al III-lea—Călugărul	1482—1495
Radu al IV-lea—cel-Mare	1495—1508
Mihnea I—cel-Rău	1508—1510
Vlad al IV-lea—cel-Tânăr sau Vlăduţ	1510—1512
Neagoe Basarab	1512—1521
Teodosie Basarab	1521
Radu al V-lea dela-Afumaţi	1522—1523
Vladislav al III-lea	1523—1525
Radu al V-lea dela Afumaţi	1525—1529

Moldova	Anii
Dragoş	1343—1345
Sas	1345—1349
Bogdan I	1349—1365
Laţcu	1365—1372
Gheorghe sau Iuga Coriatovici	1372—1375
Petru I Muşat	1375—1391
Roman I	1391—1394
Ştefan I	1394—1400
Iuga al II-lea	1400
Alexandru I cel-Bun	1400—1433
Iliaş sau Ilie I	1433
Ştefan la II-lea	1433—1435
Iliaş I, împreună cu Ştefan al II-lea	1435—1443
Ştefan al II-lea, singur	1443—1447
Roman al II-lea	1447—1448
Petru al II-lea	1448—1449
Alexandru al II-lea	1449
Bogdan al II-lea	1449—1451
Petru al III-lea—Aron	1451—1452
Alexandru al II-lea—Alecsandrel—a 2-a oară	1452—1455
Petru al III-lea—Aron, a 2-a oară	1455—1457
Ştefan al III-lea—cel-Mare	1457—1504
Bogdan al III-lea—Chiorul	1504—1517
Ştefan al IV-lea—cel Tânăr. sau Ştefăniţă	1517—1527
Petru al IV-lea—Rareş	1527—1538

Muntenia	Anii
Moise	1529—1530
Vlad al V-lea—Innecatul	1530—1532
Vlad al VI-lea—Vintilă	1532—1535
Radu al VI-lea—Paisie	1535—1545
Mircea al II-lea—Ciobanul	1545—1554
Petru I sau Pătraşcu-cel-Bun	1554—1557
Mircea al II-lea—Ciobanul, a 2-a oară	1557—1559
Petru al II-lea—fiul lui Mircea Ciobanul	1559—1568
Alexandru al III-lea	1568—1574
Vintilă	1574
Alexandru al III-lea	1574—1577
Mihnea al II-lea—Turcitul	1577—1583
Petru Cercel	1583—1585
Mihnea al II-lea—Turcitul, a 2-a oară	1585—1591
Ilie	1591
Radu al VII-lea	1591
Ştefan Surdul	1591—1592
Alexandru al IV-lea—cel-Rău	1592—1593
Mihai Viteazul	1593—1601

Moldova	Anii
Ştefan al V-lea—Lăcustă	1538—1540
Alexandru al III-lea-Cornea	1540—1541
Petru al IV-lea—Rareş, a 2-a oară	1541—1546
Ilie sau Iliaş al II-lea	1546—1551
Ştefan al VI-lea—Rareş	1551—1552
Ioan I—Joldea	1552
Alexandru al IV-lea—Lăpuşneanu	1552—1561
Ioan al II-lea—Despot	1561—1563
Ştefan Tomşa I	1563—1564
Alexandru al IV-lea—Lăpuşneanu, a 2-a oară	1564—1568
Bogdan al IV-lea	1568—1572
Ioan al III-lea—cel-Cumplit—Armeanul	1572—1574
Petru al V-lea—Schiopul	1574—1577
Ioan al IV-lea—Potcoavă	1577
Petru al V-lea—Schiopul	1578—1579
Iancu Sasul	1579—1582
Petru al V-lea—Schiopul	1582—1591
Aron Tiranul	1591—1592
Alexandru-cel-Rău	1592
Petru Cazacul	1592
Aron Tiranul, a 2-a oară	1592—1595
Ştefan al VII-lea—Răsvan	1595
Ieremia Movilă	1595—1600

Mihai Viteazul domn al: Munteniei, Transilvaniei şi Moldovei la anul 1600.

Nicolae al II-lea—Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul	1599—1600
Simion Movilă	1600—1602
Radu Şerban Basarab	1602—1611
Radu Mihnea	1611—1616
Gavril Movilă	1616
Alexandru Iliaş	1616—1618
Gavril Movilă	1618—1620
Radu Mihnea, a 2-a oară	1620—1623
Alexandru Radul—Coconul	1623—1627
Alexandru Iliaş, a 2-a oară	1627—1629
Leon Tomşa	1629—1632
Ieremia Movilă, a 2-a oară	1600—1606
Simion Movilă	1606—1607
Mihail Movilă	1607
Constantin Movilă	1607—1611
Ştefan Tomşa al II-lea, fiul lui Tomşa I	1611—1615
Alexandru Movilă	1615—1616
Radu Mihnea	1616—1619
Gaspar Graţiani	1619—1620
Alexandru al VI-lea—Iliaş	1620—1621
Ştefan Tomşa al II-lea, a 2-a oară	1621—1623
Radu Mihnea, a 2-a oară	1623—1626
Miron Barnovschi Movilă	1626—1629
Alexandru al VII-lea—Coconul	1629—1630

Muntenia	Anii	Moldova	Anii
Radu	1632	Moise Movilă	1630—1631
Matei Basarab	1632—1654	Alexandru al VI-lea Iliaş, a 2-a oară	1631—1633
		Miron Barnovschi, a 2-a oară	1633
		Moise Movilă, a 2-a oară	1633—1634
		Vasile Lupul	1634—1653
Constantin Şerban Basarab —Cârnul	1654—1658	Gheorghe Ştefan	1653—1658
Mihnea al III-lea Radu	1658—1659	Gheorghe Ghica	1658—1659
Gheorghe Ghica	1659—1660	Constantin Şerban Basarab	1659—1661
Grigoraşcu Gheorghe Ghica	1660—1664	Ştefan Lupul	1659—1661
Radu Leon	1664—1669	Eustratie Dabija	1661—1665
		Gheorghe Duca	1665—1666
Antonie din Popeşti	1669—1672	Iliaş Alexandru	1666—1668
Grigore Gheorghe Ghica, a 2-a oară	1672—1674	Gheorghe Duca, a 2-a oară	1668—1672
		Ştefan Petriceicu	1672—1674
		Dimitrie sau Dumitraşcu Cantacuzin	1674—1675
Gheorghe Duca	1674—1678	Antonie Ruset	1675—1678
Şerban Cantacuzin	1678—1688	Gheorghe Duca, a 3-a oară	1678—1683
		Ştefan Petriceicu, a 2-a oară	1683—1684
		Dimitrie Cantacuzin, a 2-a oară	1684—1685
Constantin Brâncoveanu	1688—1714	Constantin Cantemir	1685—1693
		Dimitrie Cantemir—18 zile	1693
		Constantin Duca	1693—1695
		Antioh Cantemir	1695—1700
		Constantin Duca, a 2-a oară	1700—1703
		Mihail Racoviţă	1703—1705
		Antioh Cantemir, a 2-a oară	1705—1707
		Mihail Racoviţă, a 2-a oară	1707—1709
		Nicolae Mavrocordat	1709—1710
		Dimitrie Cantemir, a 2-a oară	1710—1711
		Căimăcămia vornicului Lupu —2 luni de zile	1711
		Căimăcămia lui Ioan Mavrocordat—o lună	1711
Ştefan al II-lea—Cantacuzin	1714—1716	Niculae Mavrocordat, a 2-a oară	1711—1715

DOMNIA FANARIOŢILOR IN AMÂNDOUĂ PRINCIPATELE

Muntenia	Anii	Moldova	Anii
Niculae Mavrocordat	1716	Mihail Racoviţă	1716—1726
Ioan Mavrocordat	1716—1719		
N-lae Mavrocordat, a 2-a oară	1719—1730	Grigore Matei Ghica	1726—1733
Constantin Mavrocordat	1730		
Mihail Racoviţă	1730—1731		
Constantin Mavrocordat, a 2-a oară	1731—1733		
Grigore Matei Ghica	1733—1735	Constantin Mavrocordat	1733—1735
Constantin Mavrocordat, a 3-a oară	1735—1741	Grigore Matei Ghica, a 2-a oară	1735—1739
		Ocupaţie rusească în Septembrie-Octombrie	1739
Mihail Racoviţă, a 2-a oară	1741—1744	Grigore Matei Ghica	1739—1741
		Constantin Mavrocordat, a 2-a oară	1741—1743
Constantin Mavrocordat, a 4-a oară	1744—1748	Ioan Mavrocordat	1743—1747
		Grigore Matei Ghica	1747—1748

Muntenia	Anii	Moldova	Anii
Grigore Matei Ghica	1748—1752	Constantin Mavrocordat, a 3-a oară	1748—1749
Matei Ghica	1752—1753	Constantin Racoviță	1749—1753
Constantin Racoviță	1753—1756	Matei Ghica	1753—1756
Constantin Mavrocordat, a 5-a oară	1756—1758	Constantin Racoviță, a 2-a oară	1756—1757
		Scarlat Ghica	1757—1758
Scarlat Ghica	1758—1761	Ioan Teodor Calimah	1758—1761
Constantin Mavrocordat, a 6-a oară	1761—1763	Grigore Calimah	1761—1764
Constantin Racoviță, a 2-a oară	1763—1764		
Ștefan Racoviță	1764—1765	Grigore Alexandru Ghica	1764—1767
Scarlat Ghica, a 2-a oară	1765—1766	Grigore Calimah, a 2-a oară	1767—1769
Alexandru Scarlat Ghica	1766—1768	Constantin Mavrocordat, a 4-a oară	1769
Grigore Alexandru Ghica	1768—1769		

Ocupație rusească în amândouă principatele 1769—1774.

Emanoil Giani-Ruset	1770—1771		
Alexandru Ipsilanti	1774—1782	Grigore Alexandru Ghica, a 2-a oară	1774—1777
		Constantin Moruzi	1777—1782
Nicolae Caragea	1782—1783	Alexandru Constantin Mavrocordat	1782—1785
Mihail Constantin Șuțu	1783—1786	Alexandru Ioan Mavrocordat	1785—1786
Nicolae Mavrogheni	1786—1790	Alexandru Ipsilanti	1786—1788
		Emanoil Giani-Ruset	1788
Ocupație austriacă	1789—1791	*Ocupație rusească*	1788—1792
Mihail Constantin Șuțu, a 2-a oară	1791—1793	Alexandru Moruzi	1792—1793
Alexandru Moruzi	1793—1796	Mihail Constantin Șuțu	1793—1795
Alexandru Ipsilanti, a 2-a oară	1796—1797	Alexandru Calimah	1795—1799
Constantin Hangerliu	1797—1799		
Alexandru Moruzi, a 2-a oară	1799—1801	Constantin Ipsilanti	1799—1801
Mihail Constantin Șuțu, a 3-a oară	1801—1802		
Alexandru Șuțu	1802	Alexandru Șuțu	1801—1802
Constantin Ipsilanti	1802—1806	Alexandru Moruzi, a 2-a oară	1802—1806
Alexandru Șuțu, a 2-a oară	1806	Scarlat Calimah	1806

Ocupație rusească în amândouă principatele 1806—1812

Constantin Ipsilanti, a 2-a oară	1806—1807	Alexandru Hangerliu	1807
Ioan Caragea	1812—1818	Scarlat Calimah, a 2-a oară	1807—1810
Alexandru Șuțu, a 3-a oară	1818—1821	Scarlat Calimah, a 3-a oară	1812—1819
Revoluția lui Tudor-Vladimirescu	1821	Mihail Grigore Șuțu	1819—1821
		Căimăcămia prezidată de mitropolitul Veniamin Costache	1821

DUPĂ DOMNIA FANARIOȚILOR, PÂNĂ IN ZILELE NOASTRE

Ocupație turcească în ambele principate 1821—1822.

Grigore Dimitrie Ghica	1822—1828	Ion Sandu Sturza	1822—1828

Ocupație rusească în amândouă principatele 1828—1834.

Muntenia	Anii	Moldova	Anii
Alexandru Dimitrie Ghica	1834—1842	Mihail Sturza	1834—1849
Gheorghe Bibescu	1842—1848		
Căimăcămia lui Constantin Cantacuzin	1848—1849		
Barbu Ştirbei	1849—1856	Grigore Ghica	1849—1856

Ocupaţie rusească în amândouă principatele 1853—1854.

Cămăcămia lui Alexandru Dimitrie Ghica	1856—1858	Căimăcămia lui Teodor Balş	1856—1857
		Căimăcămia lui Niculae Vogoride	1857—1858
Căimăcămia de trei: Ion Manu, Emanoil Băleanu şi Ion Filipescu	1858—1859	Căimăcămia de trei: Ştefan Catargiu, Vasile Sturza şi Anastasie Panu	1858—1859

Unirea Principatelor române la 24 Ianuarie, 1859 [1]).

Alexandru Ioan I Cuza, primul domn al *României* 1859—1866.
Locotenenţa domnească: alcătuită din: Niculae Golescu, Lascăr Catargiu şi Niculae Haralambie: 11 Februarie—10 Mai, 1866.
Carol I cel-Înţelept, domn: 1866—1881; rege: 14 Martie, 1881—Septembrie 28/10 Octombrie, 1914.
Ferdinand I, rege al tuturor Românilor, Septembrie 28/10 Octombrie, 1914.
Unirea tuturor Românilor, 1918 { Martie 27/9 Aprilie — *Basarabia*; Noembrie 15/28 — *Bucovina*; Noembrie 18/1 Decembrie — *Ardealul*.

[1]). Harta de mai sus înfăţişează *România* în timpul domniei lui Cuza. Scăpându-se din vedere să fie trecută la capitolul respectiv, am introdus-o aci.

I. Mitropolitul Petru Movilă.

Mitropolitul Petru Movilă al *Kievului* a fost unul dintre cei mai de seamă fruntaşi al bisericii ortodoxe de răsărit. El a fost fiul lui *Simion Movilă*, domnul *Moldovei*, şi s'a născut la 21 Decembrie, 1597. Deşi în timpul copilăriei şi tinereţii sale, propaganda catolică erà în floare în *Muntenia* şi *Moldova*, el şi-a întărit cugetul în credinţa ortodoxă. Primele învăţături le-a căpătat în Moldova, iar studiile teologice le-a făcut la *Sorbona*.

În 1625, mergând la *Kiev*, se călugărì la mânăstirea *Pecevska* al cărui arhimandrit ajunse la 1628. În 1632 fu ridicat la rangul de *mitropolit al Kievului*. Ca mitropolit s'a distins prin virtuţile sale, precum şi prin activitatea sa culturală. El întemeiè o şcoală, care ajunse mai apoi Academie de Teologie şi Filosofie foarte cercetată; înfiinţă o tipografie pe cheltuiala sa; de asemenea tipărì numeroase cărţi religioase, de folos obştesc. Lucrarea care i-a creiat un mare renume, a fost «*Mărturisirea ortodoxă a bisericii din răsărit*», scrisă pentru combaterea calvinismului. Această lucrare a fost aprobată *de sinodul dela Iaşi*, din 1642; iar mai apoi, *de sinodul celor patru patriarhi ortodocşi, adunaţi la Constantinopol*. El a contribuit la întemeierea unei şcoale în mânăstirea «*Sfinţilor Trei-Ierarhi*» *din Iaşi*, care devenì răsadniţa celorlalte şcoale din Moldova. Movilă murì la 22 Decembrie, 1646, şi fu înmormântat la biserica «*Sfintei Lavre din Kiev*». Clerul rusesc şi profesorii Academiei înfiinţate de dânsul prăsnuiesc în fiecare an numele acestui mare mitropolit de viţă românească.

2. Mitropolitul Gavril Bănulescu.

Mitropolitul Gavril Bănulescu s'a născut la 1746 în *Bistriţa Transilvaniei*. Numele lui de botez a fost **Grigore**. Învăţătura şi-a început-o la *Şapte Sate*, unde căpătă cunoştinţe temeinice de slavoneşte şi latineşte; iar după aceea a plecat la *Kiev*, unde-şi desăvârşi cunoştinţele teologice în Academia duhovnicească întemeiată de mitropolitul *Petru Movilă*, la care învăţământul — pentru Români — erà fără plată. Dela *Kiev*, plecă în *Grecia* spre a învăţà limba elenă; apoi revenì la *Năsăud*, unde-şi termină studiile. In 1777 fu chemat ca profesor la şcoala domnească din *Iaşi*. La 1779 plecă la *Constantinopol*, unde se călugări, luând numele de *Gavril*. De aci revenì la Iaşi în 1781, ca predicator. Intrând în legături cu fruntaşii bisericii ruseşti, plecă în *Rusia*, unde i se încredinţă postul de director al seminarului din *Pultava*. Urcând toate treptele ierarhiei bisericeşti, ajunse episcop al *Benderului* şi *Akermanului*, iar în timpul ocupaţiei ruseşti, fu numit mitropolit al *Moldovei*, de unde trecù în mitropolia *Ecaterinoslavului* în 1793. După patru ani fu trecut la *Novgorod*; iar în 1799, la *Kiev*, de unde se retrase la *Odesa* în 1803. La 1812, *Basarabia* fiind ruptă din trupul Moldovei şi alipită la Rusia, avù ca prim mitropolit pe *Gavril Bănulescu*. El îşi aşează reşedinţa la *Chişinău*, care devenì capitala Basarabiei. Fire hotărîtă şi spirit organizator, făcù rânduială în eparhia sa. Intemeiè o tipografie bisericească, scrise şi tipărì cărţi pentru folosul credincioşilor. Infiinţă un seminar pentru formarea preoţilor, în care se dădeà învăţătura în româneşte.

Gavril Bănulescu încetă din viaţă la 31 Martie, 1821, în vârstă de 75 ani.

N. ... 76

3. Mitropolitul Veniamin Costache.

Mitropolitul Veniamin Costache a fost unul dintre oamenii cei mai de seamă ai Moldovei.

El s'a născut în Decembrie, 1768, la *Roşieşti*, în judeţul *Fălciu*, din familiile boiereşti: a *Costăcheştilor* şi a *Mariei Canta*. Invăţătura şi-a urmat-o la *Huşi* sub conducerea lui *Iacob Stamate*, ajuns şi el mitropolit. La 1784 s'a călugărit. In 1792 fu ales episcop de *Huşi*, de unde mai apoi trecù la *Roman*. La 1803, Martie 13, fu ales mitropolit al *Moldovei şi Sucevei* în locul lui Iacob Stamate, decedat. El a luptat pentru ridicarea bisericii şi a şcoalei. Aveà un suflet milos şi ajutà cu mână largă pe cei nevoiaşi. Veniamin Costache a trimis la învăţătură, în streinătate, pe cheltuiala sa, mulţi şcolari săraci, dar silitori. A înfiinţat şcoli de toată mâna prin toate părţile ţării. A întemeiat un seminar în *Iaşi*, la *Socola*, în care învăţau carte cei ce voiau să se facă preoţi. A înfiinţat o şcoală de cântăreţi bisericeşti. In sfârşit, a luptat din răsputeri pentru luminarea poporului.

Păstorirea lui peste Moldova şi Suceava a fost plină de mult sbucium. Astfel, între 1806—1812 fu înlocuit de Ruşi, cari ocupaseră Moldova. La 1821 fugì din Iaşi din pricina Eteriştilor lui *Ipsilante*. In 1843 demisionă şi se retrase la mânăstirea *Slatina*, cea zidită de *Lăpuşneanu* în jud. *Fălticeni*. In ziua de 18 Decembrie, 1846, Veniamin Costache îşi dădù obştescul sfârşit, după o vieţuire de 78 de ani. El a tradus şi a publicat numeroase lucrări religioase. Mare parte dintre lucrările sale se găsesc în manuscris — nepublicate încă — la biblioteca seminarului «*Veniamin Costache*», precum şi la aceea a Universităţii din *Iaşi*.

4. Gheorghe Lazăr.

Gheorghe Lazăr erà de fel din *Transilvania*. El s'a născut la anul 1779 în satul *Avrig*. Invăţătura şi-a urmat-o în *Sibiu*, precum şi în oraşele: *Cluj* şi *Viena*. La început a fost arhidiacon şi profesor la seminarul din *Sibiu*. Fiind persecutat de Unguri pentru naţionalismul său, venì în *Bucureşti* la 1816. Aci, se lepădă de preoţie şi, în urma multor stăruinţe şi cu mari greutăţi, isbutì să capete învoirea eforiei şcoalelor, compusă din mitropolitul ţării şi trei boieri aleşi de divanul domnesc, ca să deschidă o şcoală românească de învăţături înnalte la colegiul «*Sfântul Sava*». Până la el, în şcoalele Ţării Româneşti se învăţà numai limba greceascà. El, cel dintâi, începù a-şi învăţà şcolarii în graiul strămoşilor lor. Lecţiunile sale cuprindeau tot felul de cunoştinţe spuse pe înţelesul celor ce-l ascultau. Nu treceà lecţie în care el să nu vorbească elevilor săi de dragostea pe care trebuie s'o aibă: pentru graiul strămoşesc, pentru neamul lor şi pentru credinţa străbună.

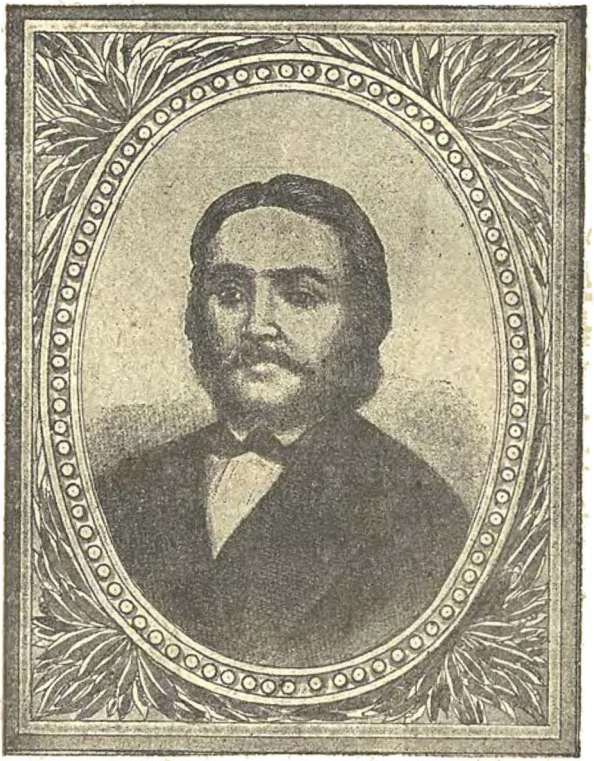

Activitatea lui Gheorghe Lazăr avù drept rezultat ridicarea şcoalelor româneşti în locul celor greceşti şi înfiinţarea a numeroase şcoale naţionale în diferite oraşe din Muntenia.

Roadele învăţăturilor sale s'au văzut la 1821, când *Tudor Vladimirescu* a ridicat stindardul libertăţii. Toţi elevii lui Lazăr au fost de partea marelui Român de peste Olt.

Gheorghe Lazăr murì în satul său de naştere la anul 1823.

Drept recunoştinţă pentru truda sa, Românii i-au ridicat o statue în Bucureşti.

5. Gheorghe Asachi.

Gheorghe Asachi s'a născut la 1 Martie, 1787, la *Herța*, în *Moldova*, din tată galițian și mamă româncă. El și-a urmat învățătura în orașele: *Lemberg*, *Viena și Roma*, ocupându-se mai ales cu: Matematica, Ingineria și Istòria. Intors în țară, fu numit profesor de Inginerie la Academia grecească din *Iași*. El se străduì, ca și *Gheorghe Lazăr* în *Muntenia*, să deschidă limbii române porțile școalelor românești, în cari se învățà numai greceşte. Luptând cu stăruință împotriva tuturor vrăjmașilor graiului românesc, isbutì să-și împlinească dorința, dar cu mult greu. Mai norocos ca Gheorghe Lazăr, cât trăì, ocupă multe slujbe înnalte în trebile țării. Pentru răspândirea scrierii și graiuluì românesc, el tipărì o mulțime de: cărți, calendare, ba chiar și un jurnal românesc pe care-l boteză: mai întâi «*Albina românească*», după aceea, «*Gazeta Moldovei*», iar mai târziu, «*Patria*».

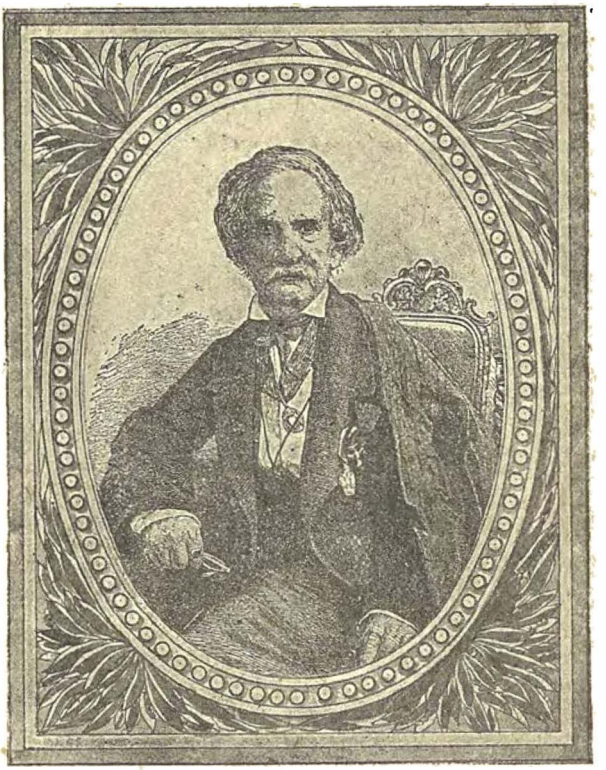

Mulțumită stăruințelor sale, școalele românești luară un mare avânt în Moldova.

El se stinse din viață la 1871, în *Iași*, după un trai de 83 de ani.

Drept recunoștință pentru munca sa pe ogorul luminării neamului românesc, la 1890 i s'a ridicat o frumoasă statue în orașul *Iași*.

6. Ioan Heliade-Rădulescu.

Ioan Heliade-Rădulescu s'a născut în *Târgoviște* la anul 1802, dintr'o familie de oameni nevoiași. Învățătura și-a făcut-o la *București*, în școala lui *Gheorghe Lazăr*. El a fost un vrednic elev al inimosului său profesor. Plecând Lazăr din țară, Heliade urmă mai departe munca începută de dascălul său. Lipsind cărțile de școală, el își făcù o tipografie proprie. Apoi începù să scrie o mulțime de cărți în limba românească, pe cari le tipărì pe cheltuiala sa. Heliade propoveduì învățarea și cunoașterea limbii românești. Luptă din răsputeri pentru îndepărtarea limbii grecești din școală, precum și pentru înlăturarea alfabetului slavon din scrierea limbii românești. Dela el s'a început scrierea limbii strămoșești cu litere latine. Cărțile scrise de dânsul sunt fără număr. A scris: cărți de școală, cărți de cetit, poezii, piese de teatru; a scos: reviste, jurnale și multe altele, pentru folosința Românilor.

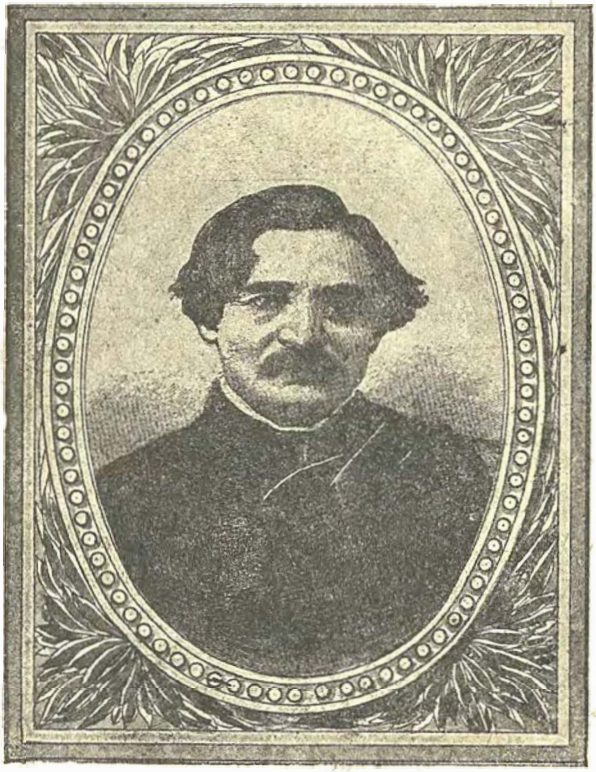

In timpul revoluției din 1848, el a fost printre capii răsculaților, făcând parte din locotenența domnească, rânduită să conducă trebile țării până la alegerea unui nou domn.

Toată viața acestui om a fost o viață de muncă, închinată binelui și propășirii poporului românesc.

El se săvârșì din viață la 1872 și fu înmormântat în *București*, la biserica *Mavrogheni*.

Românii, drept recunoștință pentru patriotica și înnălțătoarea lui muncă, i-au ridicat o statue în București.

7. Simion Bărnuțiu.

Simion Bărnuțiu s'a născut la 2 August, 1808, în *Bocșa-Română*, județul *Sălagiu*, din părinți plugari. El și-a început învățătura în satul său natal; apoi a urmat școala normală la *Simlău*, și gimnaziul, la *Careii-Mari*. In 1825 termină Filosofia la *Blaj*, după care urmă Teologia până la 1829. Intre 1831—1834 funcționă ca profesor de Istorie și Filosofie la liceul din *Blaj*, unde începù a-și ține cursurile în limba română. Acest fapt îi atrase multe neplăceri din partea împilătorilor neamului românesc. Dela 1843 urmă la Academia de drept din *Sibiu*, până la 1848, când se puse în fruntea mișcării naționale. Nu se poate scrie Istoria acestor vremuri mari, fără a nu se vorbì de curajul și jertfele făcute de Bărnuțiu pe altarul românismului. El este autorul proclamațiilor dela 25 și 26 Martie, 1848, prin cari cereà: *libertatea unui congres național român, libertatea individuală prin suprimarea iobăgiei și libertatea națională prin reașezarea poporului în drepturile sale.* La adunarea generală a națiunii, ținută pe *Câmpia Libertății*, la *Blaj*, în 3/15 Mai, 1848, Bărnuțiu avù un rol de seamă. In urma revoluției, fugì în *România*. După multe neajunsuri, plecă la *Constantinopol;* iar de aci, la *Viena*, unde a lucrat pentru isbânda cauzei naționale. In 1854 își luă diploma de doctor în Drept la *Paris*, de unde venì la *Iași* ca profesor de Filosofie. Aci luă parte activă la reorganizarea învățământului. După 9 ani de-cursuri, fu doborît de boală, datorită muncii sale prea încordate. Plecând spre satul său natal, încetă din viață în *Valea Almașului*, la 16/28 Mai, 1864, în vârstă de 56 ani. Corpul său fu înmormântat la *Bocșa-Română*, unde i s'a ridicat și un frumos monument.

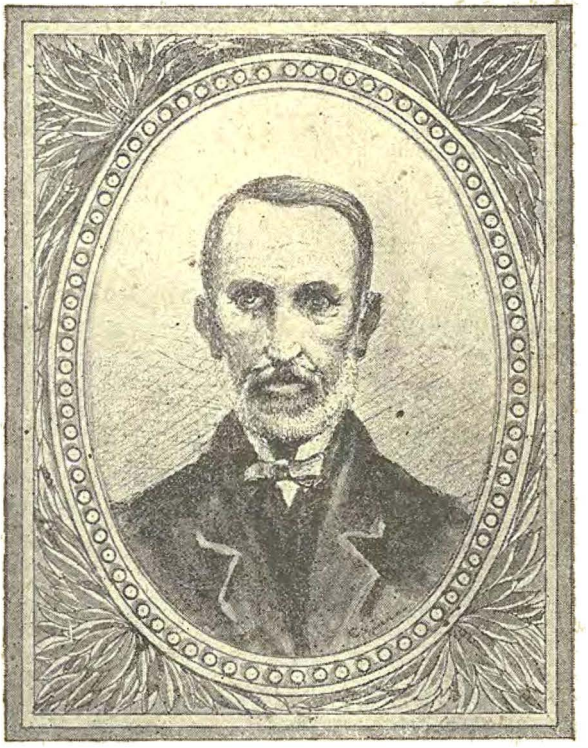

8. Mitropolitul Andrei Şaguna.

Mitropolitul Andrei Şaguna a fost cel mai de seamă conducător al bisericii ortodoxe-române din *Transilvania* şi ţinuturile române supuse *Ungariei*. El s'a născut la 1 Ianuarie, 1809, în *Miskolcz*, din părinţi Români-Macedoneni. Numele său de botez erà **Anastasie**. Invăţătura şi-a urmat-o la *Pesta*, în *Ungaria*, şi la *Vârşeţ*, unde a studiat Teologia. La 1833 se călugărì. Urcând toate treptele bisericeşti, ajunse în Iulie, 1846, vicar al eparhiei Ardealului; iar în 1848 fu ales episcop al acestei eparhii. Ca episcop, Şaguna contribuì mult la ridicarea prestigiului bisericii. El înlesnì tinerilor aleşi, să-şi facă studiile în şcoli streine, spre a formà profesori pentru şcoalele trebuincioase neamului românesc din *Ardeal*. Toate mişcările culturale din timpul lui Şaguna, au avut la bază îndemnul şi sprijinul său. Pe lângă numeroasele şcoale poporale, el a mai înfiinţat multe gimnazii pe la oraşe. A organizat seminarul din *Sibiu*, a sprijinit înfiinţarea liceului şi şcoalei comerciale din *Braşov*, precum şi a liceului din *Brad*.

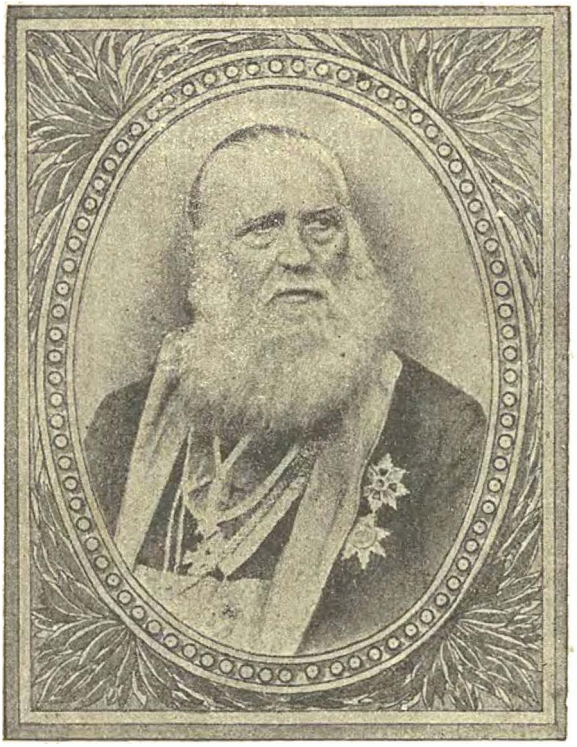

Biserica ardeleană atârnà de mitropolia ortodoxă din *Serbia*. El a isbutit să reînfiinţeze vechea mitropolie româno-ortodoxă desfiinţată în anul 1700. La 1864, biserica ortodoxă ardeleană fu scoasă de subt ierarhia bisericii sârbeşti, rămânând autonomă.

Statùtul de organizare al bisericii române din Ardeal, alcătuit de el, este un monument de înţelepciune. Şaguna a fost sufletul şi conducătorul adunării dela *Blaj* din 3/15 Mai, 1848. La 1871, Academia Română din *Bucureşti* l-a ales membru onorific al ei.

In ziua de 16/28 Iunie, 1873, marele mitropolit îşi dete sfârşitul. Corpul său fu înmormântat la *Răşinari*. El a lăsat toată averea sa bisericii, în sânul căreia a trăit.

9. Alexandru Petriceicu-Haşdău.

Alexandru Petriceicu-Haşdău se trage dintr'o veche familie boierească din *Moldova*. El s'a născut la 1811. Primele învăţături le-a urmat în casă cu cei mai de seamă profesori ai timpului. La vârsta de zece ani vorbià tot aşa de bine elineşte şi latineşte, ca şi ruseşte. Studiile universitare le-a urmat la *Karcov*, în *Rusia* şi, mai apoi, la *Lemberg* şi *München*. Reîntors la *Chişinău*, în *Basarabia*, se apucă de advocatură, creindu-şi un renume ce străbătù dincolo de hotare. Pe lângă advocatură, el se mai ocupă cu studiul Istòriei, Filosofiei, Ştiinţelor naturale şi Matematicelor. Alexandru Haşdău cunoşteà o mulţime de limbi; astfel: româna, latina, elena, rusă, ruteană, polonă, boemă, germană, franceză, italiană, spaniolă şi greacă nouă. Deşi despărţit politiceşte de Moldova, el întreţineà legături cu Românii de peste *Prut*. Haşdău a scris numeroase şi însemnate lucrări pe toate tărâmurile. Spre bătrâneţe, el se retrase la ţară, la moşia sa, *Cristineşti*, unde rămase până la moarte, 1874. Haşdău a avut doi fii: pe *Nicolae*, mort la vârsta de 18 ani, şi pe *Tadeu*, marele nostru istoric şi filolog, născut la 16 Februarie, 1836, chiar la *Cristineşti*. El îşi făcù studiile la universitatea din *Karkov*, unde-şi luă licenţa în drept. La 1856, trecù în *Moldova*, unde, spre a rupe cu trecutul, îşi schimbă numele de botez, din *Tadeu*, în *Bogdan*. La 1858 se duse la *Iaşi*, unde fu numit profesor. In tot cursul vieţii sale a întâmpinat multe amaruri, însă le-a învins prin răbdare şi muncă. El a scris un nesfârşit număr de lucrări, mai ales istorice. In anul 1907 se sfârşì din viaţă la *Bucureşti* şi fu înmormântat la cimitirul *Şerban Vodă*, alături de geniala sa copilă, *Iulia Haşdău*. Cu el se stinse ilustra familie a Haşdăilor.

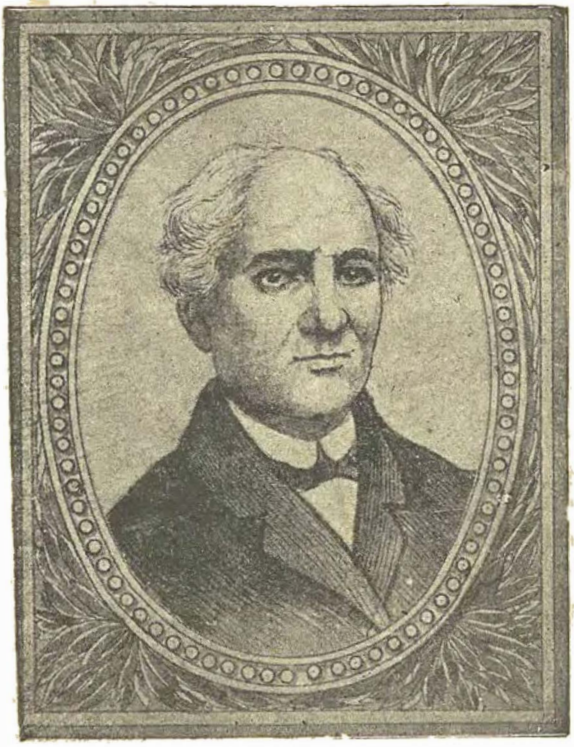

10. George Barițiu.

George Barițiu s'a născut la 12/24 Mai, 1812, în *Jucul-de-Sus, județul Cojocna*. Numele său de familie a fost **Pop**; însă, profesorii liceului din *Cluj*, i-au schimbat numele, spre a se deosebì de alți elevi cu acelaș nume. Invățământul primar și elementar l-a urmat în *Trăscău* și la *Blaj* ; iar liceul și facultatea, la *Cluj*, de unde a revenit la *Blaj*, spre a urmà Teologia. Incepând dela 1835, el a slujit ca profesor la școala română din *Brașov*. La 1838, Barițiu scoase «*Foaia pentru: minte, inimă și literatură*» ; și, mai târziu, ziarul politic «*Gazeta Transilvaniei*». El este întemeietorul presei române din Transilvania. In

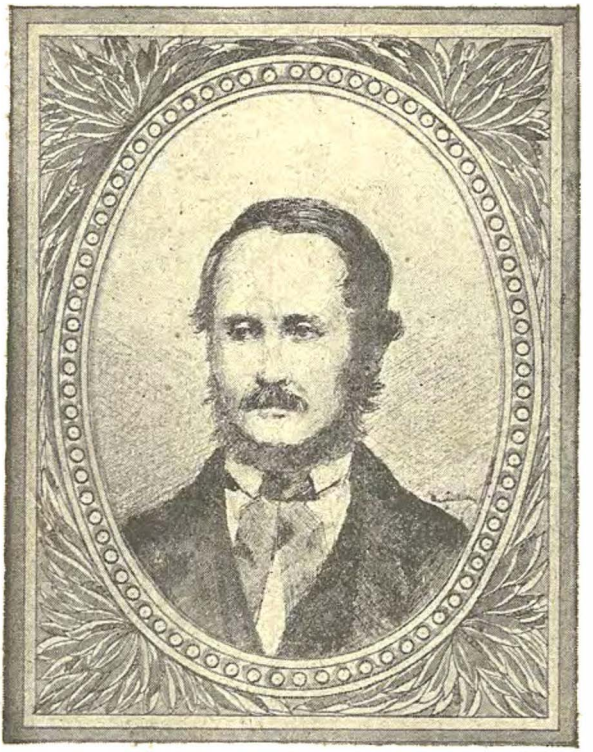

1845 se retrase din învățământ și-și închină toată activitatea numai ziarelor sale. La 1848 a fost părtaș la adunarea națională ținută la 3/15 Mai pe *Câmpia Libertății* de lângă *Blaj*, ca vicepreședinte al adunării. In urma revoluției, fu silit să treacă în România cu toată familia. Fiind prins la *Câmpina* de o patrulă rusească, fu trimis la *Ploești* și apoi la *Cernăuți*, unde fu pus în libertate, datorită stăruinței familiei *Hurmuzachi*. Reîntors la *Brașov*, după liniștirea Transilvaniei, reîncepù iarăș editarea ziarelor sale, cari intrară sub conducerea lui *Iacob Mureșianu* ; iar el trecù ca director al fabricei de hârtie din *Zărnești*, post pe care l-a ocupat aproape 20 de ani. In 1866 a fost ales membru al Academiei Române. La 1878 a înființat ziarul «*Observatorul*». In 1881, organizându-se partidul național, Barițiu fu ales în comitetul central, al cărui președinte ajunse în 1884. La 1887 se retrase din viața politică, închinându-și toată activitatea: numai «*Asociației Transilvane*» și lucrărilor sale istorice. La 1893 fu ales președinte al Academiei Române. El a încetat din viața la 2 Mai, 1893, și a fost înmormântat la *Sibiu*.

II. Doxachi sau Eudoxiu Hurmuzachi.

Doxachi sau **Eudoxiu Hurmuzachi** e coborîtor dintr'o veche familie boierească din *Moldova*. El s'a născut la 29 Septembrie, stil vechi, 1812, în *Cernauca* din *Bucovina*. Invăţământul primar şi cel liceal, şi le-a terminat la *Cernăuţi*; iar studiile mai înnalte le-a urmat la *Viena*, unde şi-a petrecut o mare parte din viaţă, răscolind şi cercetând arhivele statului spre a desgropà trecutul neamului românesc. Mişcarea revoluţionară din 1848 îl surprinse în *Viena*. El luă parte la mişcările naţionale şi autonomiste ale patriei sale, mişcări cari avură ca rezultat recunoaşterea autonomiei Bucovinei şi introducerea limbii române ca limbă de învăţământ. După potolirea mişcărilor politice, Hurmuzachi îşi continuă studiile sale istorice în arhivele statului din *Viena*. In 1860, când Bucovina fu reîncorporată la Galiţia, el isbutì a-i căpătà din nou autonomia. La 1864 ajunse guvernator al Bucovinei. Dela 1860 a fost ales, aproape neîntrerupt, în parlamentul ţării, unde a susţinut cu tărie respectarea drepturilor Românilor Bucovineni. Pentru meritele sale, la 6 Mai, 1872, fu distins cu titlul nobil de baron; iar la 2 August, acelaş an, fu ales membru al Academiei Române din *Bucureşti*. La 10 Februarie, 1874, Hurmuzachi se stinse din viaţă, lăsând în urmă-i, pe lângă patriotica sa activitate, o monumentală operă istorică, din care se adapă povestitorii trecutului nostru. Datorită numeroaselor sale îndeletniciri politice dintre 1861—1874, el n'avù timp să termine Istoria Românilor la care lucrà cu multă ardoare. Toate documentele şi manuscrisele lui Hurmuzachi au fost încredinţate Academiei Române, care le-a tipărit în numeroase volume. Opera lui i-a asigurat recunoştinţa întregului popor românesc.

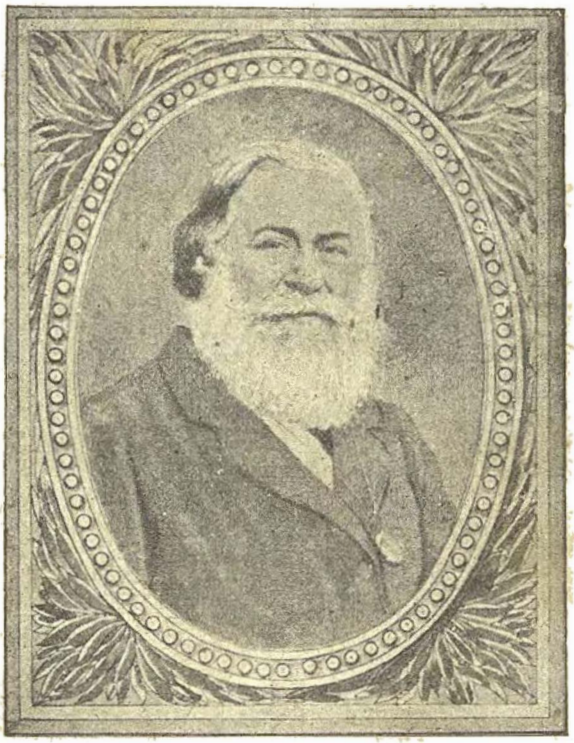

12. Constantin A. Rosetti.

Constantin A. Rosetti s'a născut în *Bucureşti* la anul 1816. Învăţătura şi-a urmat-o în ţară, la *colegiul «Sfântului Sava»*. El a avut o viaţă foarte sbuciumată, din pricina firii sale prea îndrăsneţe. Rosetti a fost: militar, poet, ziarist, poliţai, librar, tipograf, revoluţionar, deputat, ministru, cu alte cuvinte, a trecut mai prin tot soiul de îndeletniciri.

In revoluţia dela 1848 din *Bucureşti*, el a fost mâna dreaptă a fruntaşilor revoltei.

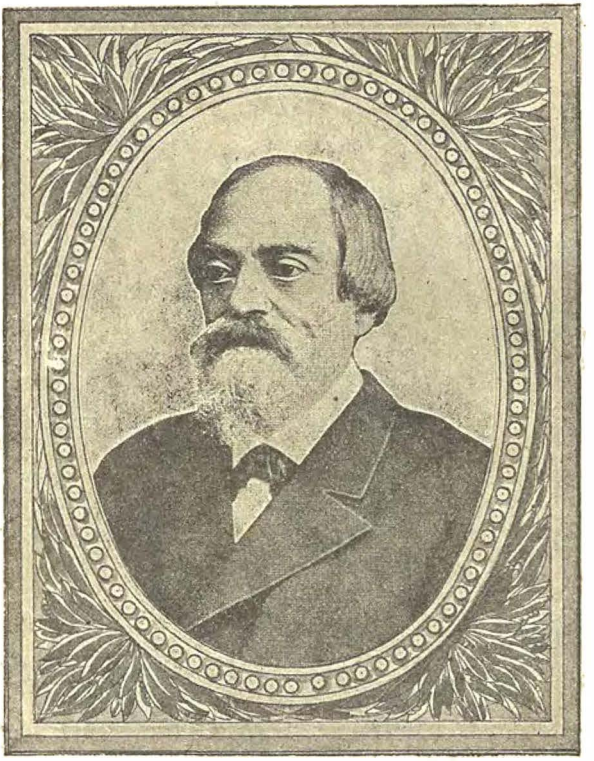

Ales deputat în divanul ad-hoc, luă o însemnată parte la întâmplările cari au adus *Unirea Principatelor Române* şi alegerea ca domnitor a lui *Alexandru Ioan Cuza*.

Mai târziu, fiind nemulţumit de felul cum guverna Cuza, începù o luptă crâncenă împotriva guvernului şi a domnitorului. Din această pricină avù de întâmpinat o mulţime de neajunsuri.

Rosetti a fost unul dintre membrii de căpetenie, cari au pus la cale detronarea lui Alexandru Cuza. Planul detronării s'a făcut chiar în casele sale. In noaptea de 11 Februarie, 1866, Cuza fu silit să semneze retragerea sa din domnie; iar în locu-i fu ales ca domnitor principele *Carol de Hohenzollern*.

La 1877, Rosetti susţinù cu tărie, ca *România* să intre în războiu cu *Turcii*, în tovărăşia *Ruşilor*. In urma acestui războiu, am căpătat neatârnarea.

C. A. Rosetti a murit în *Bucureşti* la 8 Aprilie, 1885.

Drept recunoştinţă pentru serviciile aduse neamului românesc, i s'a ridicat o statue în Capitala ţării.

13. Mihail Kogălniceanu.

Mihail Kogălniceanu s'a născut în *Iaşi* la 6 Septembrie, stil vechi, 1817. El şi-a început învăţătura în ţară, a continuat-o în *Franţa* şi şi-a desăvârşit-o la *Berlin*, în *Germania*.

Când se întoarse iarăş în ţară, fu numit profesor de Istòrie la *Academia Mihăileană*, unde nu funcţionă multă vreme. El s'a dovedit ca mare orator.

La 1848, luă parte la încercarea de revoluţie din *Moldova*.

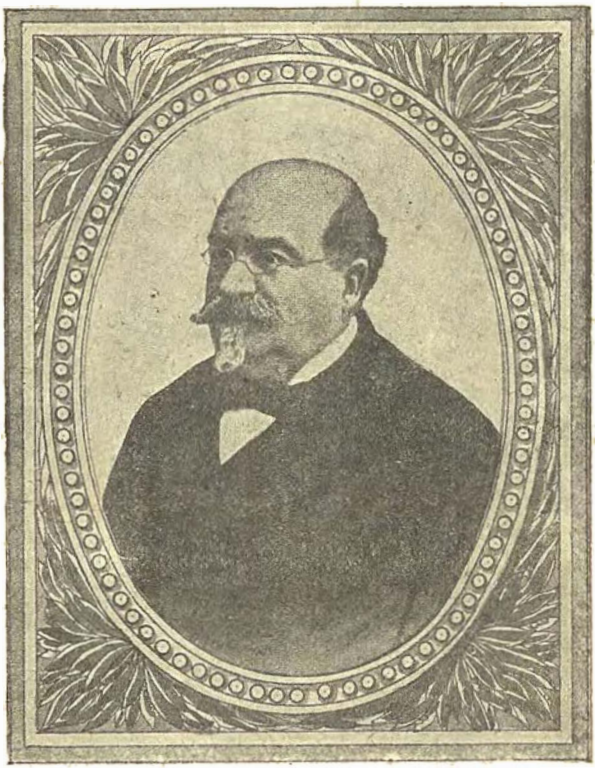

Kogălniceanu a fost un straşnic susţinător al *Unirii Moldovei* cu *Muntenia*. La 1859, isbutind «*Unirea*», el fu numit ministru de către vodă Cuza. Ca sfetnic al domnitorului, Kogălniceanu a luptat şi a isbutit ca să înfăptuiască: *împroprietărirea ţăranilor şi luarea averilor mânăstireşti pe seama statului din mâinile călugărilor greci*. Tot în timpul lui s'a hotărît ca *învăţământul primar să fie obligator şi gratuit pentru toţi Românii*. Asemenea *se* începù *organizarea armatei naţionale în felul armatelor ţărilor mai înnaintate* din apusul *Europei*.

După gloriosul răsboi dela 1877, domnitorul *Carol* îl trimise la *Berlin*, spre a susţine drepturile *României* asupra *Basarabiei*. Truda lui însă, rămase zadarnică.

Kogălniceanu a fost şi un scriitor de seamă, mai ales pe tărâmul istoric. El murì la *Paris* în 1891 şi fu înmormântat la *Iaşi*, unde i s'a ridicat un măreţ monument, drept recunoştinţă pentru faptele sale de bun Român.

14. Vasile Alecsandri.

Vasile Alecsandri s'a născut la *Bacău* în Iulie, 1821. El se trăgeà dintr'o veche familie boierească din *Moldova*. Primele studii şi le-a început în ţară, şi apoi şi le-a desăvârşit la *Paris*. Fire ageră şi suflet ales, se alipì şi el mănunchiului de tineri, care luptà pentru întărirea neamului românesc prin «*Unire*». In tovărăşie cu: *Kogălniceanu*, *Negri*, *Russo*, *Alexandru Cuza* şi alţii, luptă: şi cu condeiul, şi cu graiul, pentru împlinirea acestui vis ce părea o nălucă pe acele vremuri.

Moartea mamei sale îl întristă grozav. Spre a-şi mai alină durerea, începù să-şi caute liniştea în sânul naturii. Cutreierând munţii, pribegind prin sate, începù să simtă mare mulţumire trăind în mijlocul ţăranilor, ascultându-le: poveştile, doinele, cântecele bătrâneşti, horele, şi descoperì un nespus farmec în aceste comori de gândire populară, cari-i arătau într'un chip nemeşteşugit sufletul poporului. El scrise tot ce auzì; şi publică — cu mici îndreptări — aceste comori nepreţuite de simţiri duioase, isvorîte din sufletul curat al ţăranului. Pe lângă poeziile populare, a mai alcătuit numeroase lucrări proprii: în proză şi în versuri, şi a scris minunate piese de teatru. Fire de poet, deşi a luptat pentru isbânda visurilor generaţiei sale, el şi-a ales ca parte de muncă, să cânte în versuri aceste isbânzi. Opera literară a lui Alecsandri l-a făcut nemuritor. Prin versurile sale fermecătoare, a chemat poporul la «*Unire*». El a cântat pe eroii războiului din 1877 şi a proslăvit, ca nimeni altul, mărirea şi propăşirea ţării. Ajuns la vârsta de 69 de ani, doborît de boală şi de bătrâneţe, încetă din viaţă la 23 August, 1890, şi fu înmormântat la moşia sa, *Mircesti*, din judeţul *Bacău*.

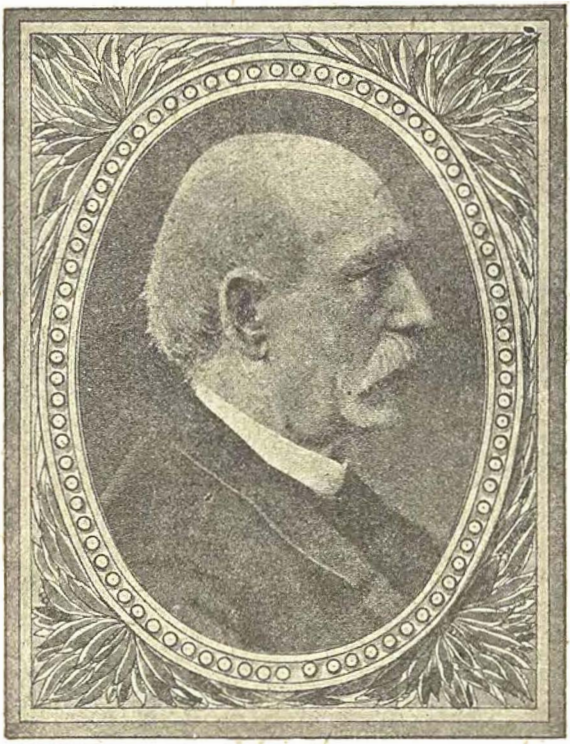

15. Ioan C. Brătianu.

Ioan C. Brătianu s'a născut la 2 Iunie, stil vechi, 1821, în orașul *Pitești*.

El și-a început învățătura în țară și apoi și-a urmat-o mai departe la *Paris*.

La 1848, întorcându-se în patrie, în unire cu: *frații Golești*. *C. A. Rosetti*, *Câmpineanu*, *Mihail Kogălniceanu*, *Vasile Alecsandri*, *Constantin Negri* și alții, dădù semnalul revoluției românești din *Muntenia*.

După intrarea Rușilor în țară, el fugì la *Paris*. Aci, stătù până la 1857. In acest timp, publică o mulțime de scrieri, prin cari arătà suferințele și dorințele poporului român.

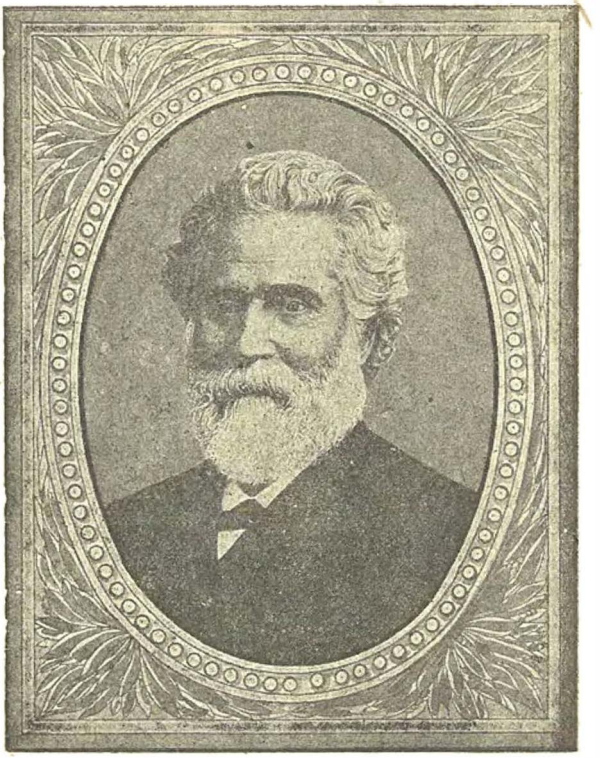

La 1857, se întoarse în țară. Fiind ales membru în divanul ăd-hoc, luptă pentru *Unirea țărilor române: Muntenia și Moldova*, sub domnitorul *Cuza*. Nemulțumit de guvernarea acestuia, intră și el în complotul făcut pentru detronarea lui Cuza, la 11 Februarie, 1866.

Plecând la *Paris*, după îndemnul împăratului *Napoleon al III-lea* isbutì să hotărască pe principele *Carol de Hohenzollern*, să primească a fi domnitorul *României*. In ziua de 8 Mai, 1866, Brătianu intră în țară cu noul domnitor.

Dela 1866 până la 1876, a fost ministru în mai multe rânduri. La 1876, ajunse președinte al consiliului de miniștri și șef al partidului național-liberal. In această calitate, guvernă țara 12 ani. El luă o parte însemnată la toate întâmplările de seamă prin cari a trecut *România*, precum: războiul contra *Turciei*, proclamarea Independenței, ridicarea țării la rangul de regat, și altele.

La 1888 se retrase dela putere; iar la 4 Mai 1891, trecù în viaţa veşnică, după o luptă necurmată şi plină de mari greutăţi, dusă pentru binele şi propăşirea ţării. El a fost înmormântat la moşia sa, *Florica*, din judeţul *Muşcel*.

Drept recunoştinţă pentru munca şi meritele sale, poporul i-a ridicat o măreaţă statue în *Bucureşti*.

16. Lascăr Catargi.

Lascăr Catargi s'a născut la *Iaşi* în Noembrie, 1823. El intră de tânăr în viaţa politică. La 1858 fu un straşnic susţinător al *unirii Moldovei cu Muntenia*. Deşi i se propusese ca să fie ales domn al Moldovei, el renunţă în favoarea *colonelului Alexandru Ioan Cuza*.

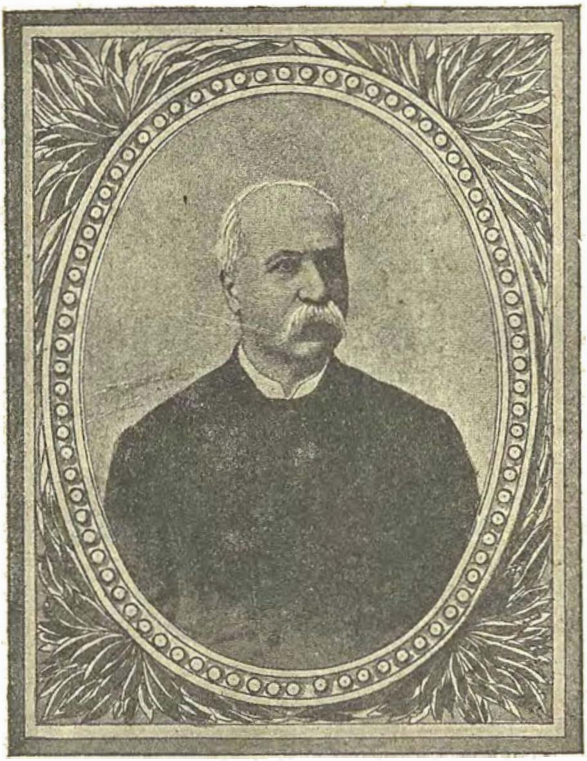

Fiind din ceata celor nemulţumiţi de felul cum guvernà Cuza, luă şi el o parte însemnată la detronarea domnitorului.

In guvernul provizoriu dela 11 Februarie, 1866, făcù parte din locotenenţa domnească, împreună cu: *generalul N. Golescu* şi *colonelul Haralambie*.

La 1871, în urma unor nemulţumiri, *domnitorul Carol*, fiind hotărît să părăsească tronul României, Lascăr Catargi stăruì din răsputeri pe lângă domn, ca să nu facă acest pas, care ar fi vătămat adânc interesele ţării.

Lascăr Catargi a fost şeful partidului conservator. El a luat parte la guvernarea ţării în nenumărate rânduri: atât ca ministru, cât şi ca prim-ministru. La 30 Martie, 1899, şi-a dat obştescul sfârşit şi a fost înmormântat la cimitirul *Şerban-Vodă* din Capitală.

Ca recunoştinţă pentru meritele şi munca sa, i s'a ridicat o frumoasă statue în *Bucureşti*.

17. Avram Iancu.

Avram Iancu, numit şi **Regele Munţilor,** s'a născut la 1824 în *Vidra-de-Sus* din *Munţii Apuseni*. Primele învăţături le-a început în *Câmpeni* şi le-a urmat apoi la *Abrud*; gimnaziul, la *Zlagna*; iar învăţământul superior, la *Cluj*. El se apucă de advocatură. La 1848 merse la *Vidra*, unde pregătì poporul pentru marea adunare dela *Blaj*. In ziua de 3/15 Mai, 1848, s'a înfăţişat pe *Câmpia Libertăţii* în fruntea a 10.000 de Moţi. Aci fu ales în comitetul naţional. Ungurii, prevăzând în el un vrăjmaş de temut, trimise în Munţii Apuseni, să-l aresteze; dar nu fu găsit. Iancu, înţelegând că Ungurii vor căutà să subjuge *Ardealul* cu sila, începù a pregătì de luptă pe Moţii săi. Steagul revoluţiei ridicat, Iancu şi Muntenii săi minunară lumea cu vitejia lor. Având făgăduieli că drepturile Românilor vor fi respectate, Iancu pleacă la *Viena* spre a căpătà întărirea promisiunilor împărăteşti. El refuză primirea unei decoraţii înnainte de a se da drepturile naţiunii române. Pentru acest motiv, fu alungat din Viena. Pornind spre munţii săi, înţelese că tot sângele românesc fusese vărsat în zadar. Bănuit c'ar pune la cale o nouă revoluţie, fu arestat la *Alba-Iulia* şi tratat în chipul cel mai neomenos. De aci fu dus între jandarmi la *Sibiu*. Năruirea visului său de libertate îi sdruncină starea sufletească. Pierzând limpezimea minţii, fu pus în libertate. Restul vieţii şi-l petrecù cutreierând munţii — cântând din fluer, cântece de jale. El fu găsit mort la 10 Septembrie, 1872, cu fluerul lângă dânsul, în casa covrigarului *Ion Stupină din Baia-Crişului*, la care găzduià. Iancu fu înmormântat la *Cebea*, lângă gorunul lui *Horia*. El şi-a lăsat tot avutul său naţiunii. Dragostea de neam a lui Avram Iancu să ne fie pildă tuturor!

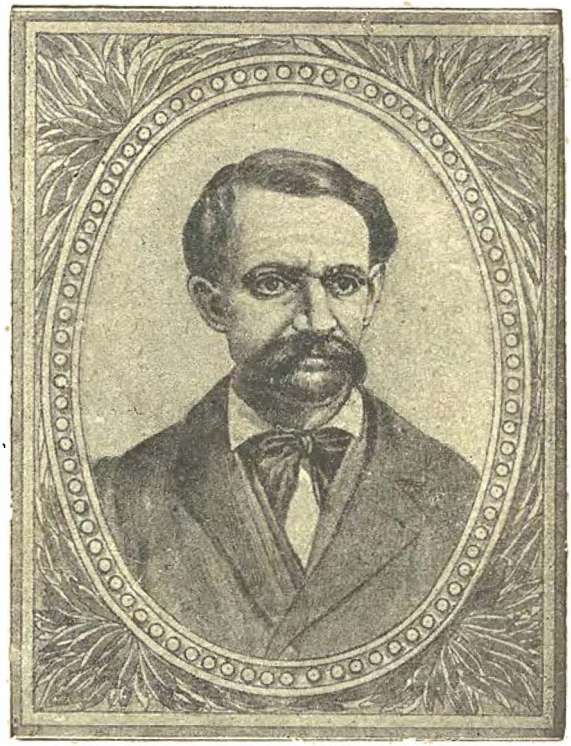

18. Dimitrie A. Sturdza.

Dimitrie A. Sturdza s'a născut la *Iaşi* în Martie, 1833. Primele învăţături le-a primit în casa părinţilor săi. Studiile superioare le-a făcut în *Germania.*

Intors în ţară, el intră în viaţa politică la 1857 ca secretar al divanului ad-hoc din *Moldova*; iar mai apoi, ca secretar al domnitorului *Cuza*, pe care-l părăsì curând.

In Martie, 1859, fu numit ministru al învăţământului public din Moldova. Din pricina scrierilor sale împotriva lui Cuza, Sturdza fu închis într'o mânăstire.

Dela 1866, el făcù parte din diferite ministere.

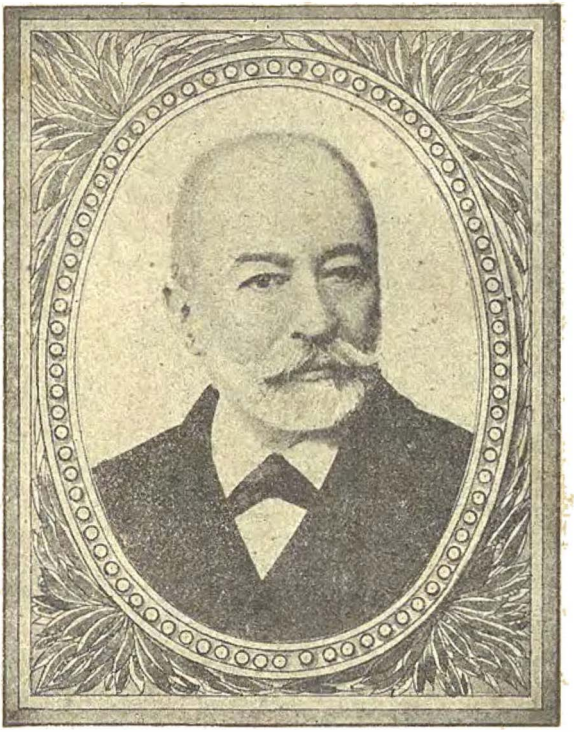

La 15 Septembrie, 1871, Sturdza a fost ales membru al Academiei Române; iar mai apoi, secretar pe viaţă al acestei înalte instituţiuni de cultură.

Cu începere dela 1876, când reintră în guvern sub preşedinţia lui *I. C. Brătianu*, — fie ca ministru, fie ca simplu reprezentant al naţiunii —, el a fost necontenit printre cei cari au condus sau şi-au spus cuvântul în afacerile publice.

Murind Ion C. Brătianu, Dimitrie Sturdza fu ales, la 8 Noembrie, 1893, şef al partidului naţional-liberal. La 3 Octombrie, 1895, a fost pentru prima dată prezident de consiliu, sarcină ce i s'a mai încredinţat în 1897, în 1901 şi în 1907.

Obosit de prea multa muncă desfăşurată pe tărâmul: politic, istoric şi cultural, la 27 Decembrie, 1908, se retrase dela şefia partidului liberal, spre a-şi îngriji sănătatea. Locul său fu în credinţat fiului marelui Brătianu, d-lui *Ioan I. C. Brătianu*, proclamat şef al partidului la 11 Ianuarie, 1909.

Sturdza a încetat din viaţă în noaptea de 9 Octombrie, 1914.

Rămăşiţele sale pământeşti au fost înmormântate cu mare cinste la cimitirul *Şerban Vodă* din Bucureşti.

19. Gheorghe Gr. Cantacuzin.

Gheorghe Grigore Cantacuzin s'a născut la 1837 în *Bucureşti*. Unul dintre strămoşii săi a fost pe vremuri împărat al *Ţarigradului*. Câţiva dintre aceşti strămoşi aŭ fost mai dedemult voivozi de seamă ai ţărilor române.

El şi-a urmat învăţătura la *Paris*. Intors în ţară la 1862, se făcù judecător la tribunalul din *Ilfov;* iar mai apoi, consilier la curtea de apel. La 1866, intră în viaţa politică. In 1869 fu ales primar al *Capitalei;* iar în 1870 fu pentru prima oară ministru. Intâi ca deputat, mai apoi ca senator, în urmă ca: ministru, prim-ministru şi şef al partidului conservator, el se dovedì a fi un om energic şi priceput. Oridecâteori avù treburile ţării pe mână, le conduse cu multă înţelepciune. Partidul conservator a avut într'însul pe omul care a ştiut să adune la un loc toate forţele acestui partid. El a luptat pentru binele şi ridicarea poporului a cărui soartă a avut-o în mână. Prin trecutul său, prin avuţia sa nemăsurată şi mai ales prin înţelepciunea cu care cântăreà toate chestiunile mari ce priviau ţara românească, Gheorghe Cantacuzin a fost omul de ale cărui vederi s'a ţinut seamă în toate împrejurările grele prin cari a trecut poporul nostru.

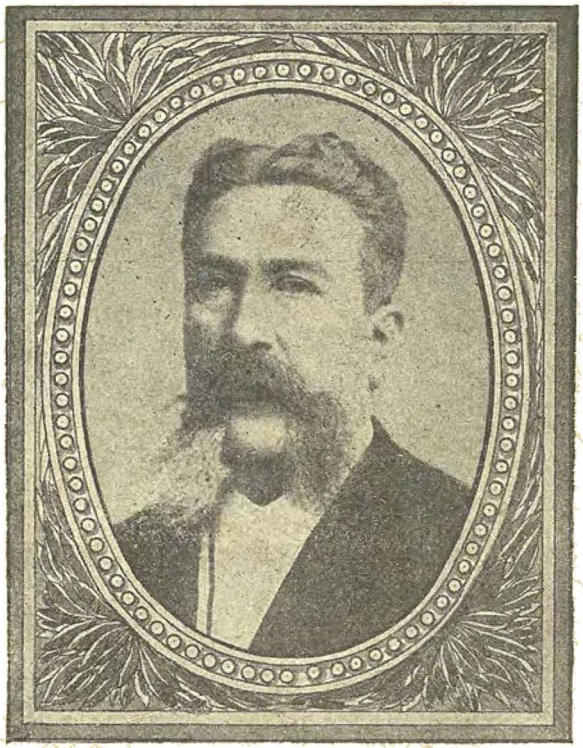

El şi-a dat obştescul sfârşit la 23 Martie, 1913, în *Bucureşti*. Gheorghe Cantacuzin a lăsat un gol însemnat în lumea Marilor Români, cari au luptat şi luptă pentru propăşirea scumpei noastre ţări.

20. Titu Maiorescu.

Titu Maiorescu a fost fiul lui *Ioan Maiorescu*, originar din *Ardeal*. El s'a născut la 15 Februarie, 1840, în *Craiova*. Clasele primare şi începutul învăţământului gimnazial, le făcù la *Braşov*. In 1852 merse la *Viena*, unde intră în gimnaziul Academiei tereziene. La 1858 îşi continuă studiile universitare la *Berlin*, fiind înscris şi la *Paris*. Luându-şi doctoratul în Filosofie la Berlin şi licenţa în Drept la Paris, venì în ţară. Distingându-se ca minunat conferenţiar, a fost invitat să rămână în *Germania*. El a vroit însă, să-şi închine munca, patriei sale. In 1862,

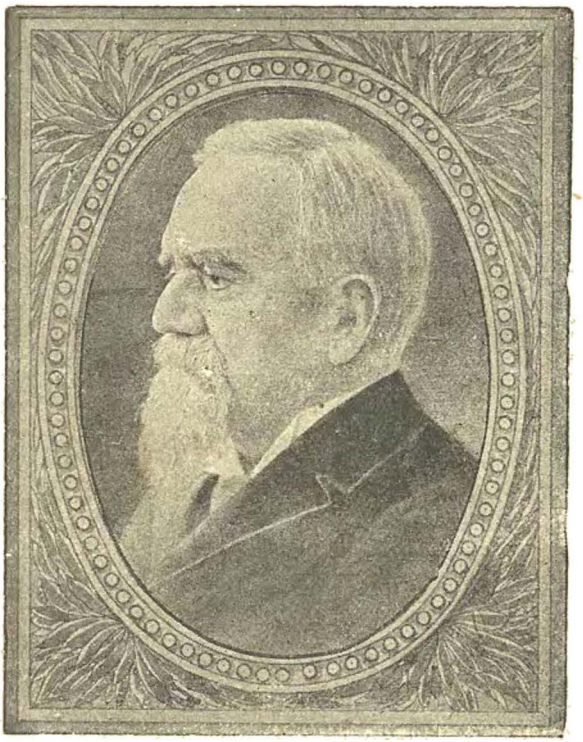

a ţinut interesante prelegeri de Estetică la universitatea din *Bucureşti*. In acelaş an intră în magistratură, de unde trecù ca director al liceului din *Iaşi* şi profesor de Istòrie şi, mai apoi, de Filosofie, la universitatea din acelaş oraş. In 1863 fu numit rector al universităţii. El fu sufletul „*Junimei*“ din Iaşi, în jurul căreia s'au adunat: *V. Pogor, Iacob şi Leon Negruzzi, Teodor Rosetti, N. Gane, Petre Carp, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale* şi alţii, întemeind revista «*Convorbiri literare*», care a format un curent nou şi sănătos în literatura noastră. A avut mari şi grele lupte de dus cu vrăjmaşii îndrumărilor noui date de el, dar le-a înfruntat toate cu bărbăţie. In 1871 fu ales deputat. In parlament susţinù: desvoltarea temeinică a învăţământului primar, înfiinţarea şcoalelor normale, isgonirea politicii din şcoale şi libertatea presei. Dela 1878 a făcut parte neîntrerupt din parlamentul ţării. El a fost în repetate rânduri ministru la diferite departamente. Ca şef al partidului conservator şi prim-ministru, a prezidat «*pacea dela Bucureşti*» din 1913. El a încetat din viaţă la 18 Iunie, st. v., 1917. în *Bucureşti*, regretat de toţi cei ce i-au preţuit meritele.

21. Spiru C. Haret.

Spiru Haret s'a născut la 15 Februarie, 1851, în oraşul *Iaşi*. De mic, a arătat mare înclinare spre învăţătură. Şcoala şi-a urmat-o în ţară şi la *Paris*. El a fost multă vreme profesor la şcoala de ingineri din *Bucureşti*. Fiind numit inspector general al învăţământului public, şi, mai apoi, secretar general al ministerului instrucţiunii, se dovedì foarte priceput şi cu multă dragoste în călăuzirea bunului mers al şcoalelor.

La 1897, fiind numit pentru prima oară ministru al instrucţiunii, grija lui de căpetenie fu să îmbunătăţească starea învăţământului primar. In timp de 12 ani, cât fu ministru al şcoalelor sub diferitele guverne liberale, el înfiinţă şi clădì peste două mii de şcoale rurale. In mărirea numărului învăţătorilor şi înmulţirea şcoalelor: vedeà el. prefacerea şi înnălţarea poporului român. Ajutat de preoţii şi învăţătorii neamului, el începù lupta pentru ridicarea satelor româneşti la o nouă viaţă. Haret fu începătorul desrobirii economice a păturii ţărăneşti. Prin încurajarea pe care el a dat-o avântului luat: de băncile populare, de cooperativele săteşti, de obştiile ţărăneşti, într'un cuvânt, de întreaga noastră mişcare economică, Haret a pus adevărata temelie a renaşterii poporului român.

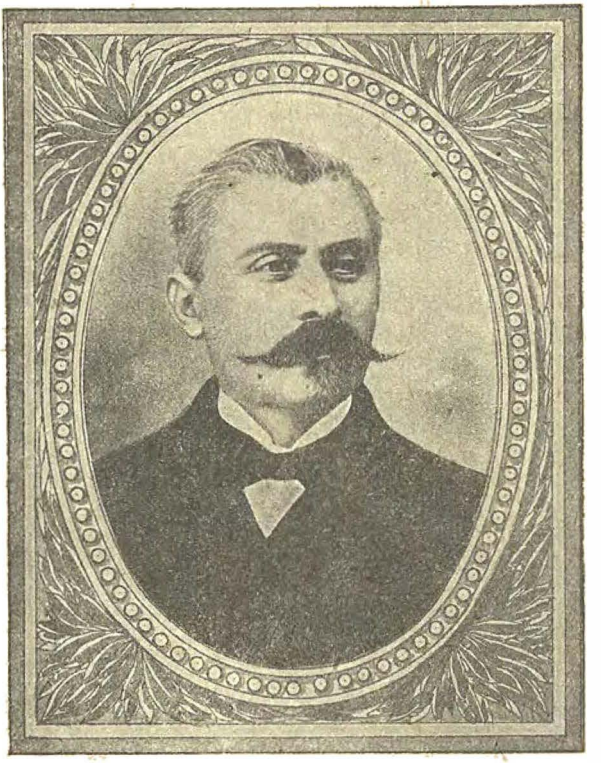

El a fost şi un scriitor de seamă. Depe urma lui ne-au rămas numeroase scrieri de valoare.

La 17 Decembrie, 1912, Haret s'a stins din viaţă. El a fost înmormântat la cimitirul *Şerban Vodă* din Capitală. Numele acestui mare Român va trăì cât şi poporul pentru al cărui bine s'a străduit.

22. Nicolae Filipescu.

Nicolae Filipescu s'a născut la 7 Decembrie, 1861, în *Bucureşti*, dintr'o veche familie boierească. Învăţătura şi-a urmat-o în streinătate. După ce şi-a luat licenţa in Drept dela *Paris*, a revenit în ţară, unde s'a aruncat cu însufleţire în viaţa politică, fiind unul dintre cei mai activi membri ai partidului conservator. La 1884 a înfiinţat ziarul «*Epoca*», care a continuat să apară până mai acum câtva timp, sub conducerea fiului său, d-l *Grigore N. Filipescu*. In 1887, fiind în opoziţie, a fost ales deputat al colegiului III de cameră din *Brăila*. De-atunci, până la moartea sa, a fost neîntrerupt membru în parlamentul ţării. Fire dreaptă şi cinstită, şi-a închinat viaţa: patriei şi neamului său. Călcând peste prejudecăţile trecutului, în toate acţiunile sale, el s'a condus numai de interesele ţării şi neamului său, pentru al cărui bine a lucrat desbrăcat de orice ambiţii personale. La 1888 a fost ales în consiliul comunal al *Capitalei*; iar la 1893 fu ales primar al oraşului *Bucureşti*, dând dovadă de o energie şi pricepere fără seamăn. După aceea a făcut parte din diferite ministere conservatoare. Incepându-se marele răsboi european, el fu partizanul hotărît al intrării noastre în luptă alături de *Franţa* şi aliaţii săi. La 14 Iunie, 1915, încetând din viaţă *Ioan Lahovari*, şeful partidului conservator, fu ales în locu-i *Nicolae Filipescu*. El văzù numai alipirea *Românilor* la tabăra aliaţilor, dar n'avù fericirea, să fie martor al isbândei noastre, căci la 30 Septembrie, 1916, închise ochii pentru vecie. Pierderea lui a fost regretată de tot poporul românesc, fără deosebire de credinţe politice, pentrucă Filipescu, deşi eră un adversar de temut, aveà însă în purtarea sa acea lealitate în luptă, care insuflă respect oricui. Dela el ne-a rămas mai multe lucrări politice de valoare.

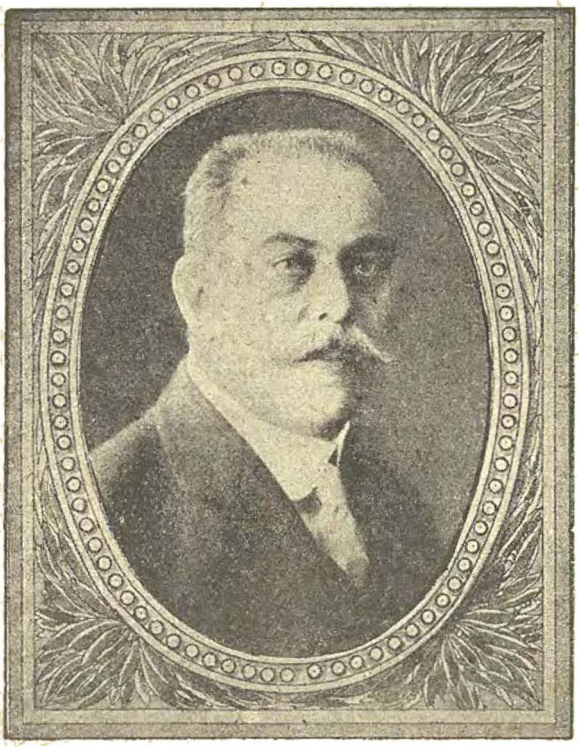

23. Take Ionescu.

Take Ionescu s'a născut în *Ploeşti* la 13/25 Octombrie, 1858. Studiile secundare le-a făcut la liceul «*Sf. Sava*» din *Bucureşti*, fiind un elev strălucit; cele superioare le-a urmat la *Paris*. Cum s'a întors în ţară, s'a apucat de advocatură. El avea un minunat dar de vorbire, din care pricină fusese poreclit «*Gură de Aur*».

Primul pas în politică l-a făcut ca deputat liberal la 1884. De atunci, a fost neîntrerupt ales în parlament. La 1891 fu chemat ca ministru al instrucţiunii în cabinetul conservator al lui *Lascăr Catargi*. Timp de doi ani, cât fu ministru, desfăşură o activitate care a lăsat urme sănătoase în conducerea şcoalelor şi bisericilor din ţară. A dat o deosebită atenţie şcoalelor din *Ardeal* şi *Macedonia*. La 1898 revenì iarăş ca ministru al instrucţiunii. In 1901 plecă dela guvern, spre a se reîntoarce după trei ani ca ministru de finanţe. Răscoalele din 1907 siliră guvernul din care făceà parte, să se retragă.

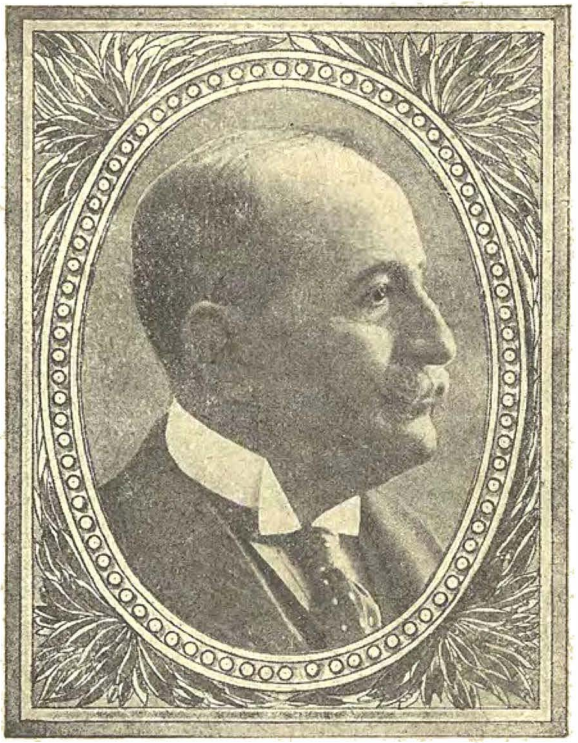

La 1908 puse bazele partidului *conservator-democrat* al cărui şef a fost până la moarte.

Impreună cu *Titu Maiorescu*, luă puterea în 1913, fiind părtaş la acţiunea noastră războinică din acel an. In timpul marelui război european din 1914, *Take Ionescu* se unì cu *Nicolae Filipescu*, cu care până atunci nu avusese legături de prietenie, şi luptă la olaltă cu ceilalţi patrioţi pentru intrarea *României* în război alături de *Franţa* şi aliaţii săi. Dorinţa lor se împlinì în 1916.

In timpul retragerii în *Moldova*, făcù parte din guvernul d-lui *Brătianu*; iar după război, din guvernul *Averescu*. In 1920 prezidă foarte scurtă vreme un minister, după care plecă în *Italia*, unde încetă din viaţă la 22 Iunie, 1922. Drept recunoştinţă pentru serviciile aduse ţării, poporul i-a făcut o înmormântare regească. Rămăşiţele sale pământeşti se odihnesc la *Sinaia*, în judeţul *Prahova*.

SCURTE CUNOŞTINŢE
PRIVITOARE LA
LIMBA ROMÂNĂ

GRAMATICA

Prin **Gramatică** se înţelege ştiinţa care ne învaţă a vorbi şi a scrie corect limba unui popor [1]).

Gramatica românească se împarte în trei părţi şi anume:

1. Fonologia sau **Fonetica** se ocupă cu părţile din cari sunt alcătuite cuvintele.

2. Morfologia sau **Etimologia** se ocupă cu formarea cuvintelor şi împărţirea lor după rostul şi locul pe care-l au în limbă.

3. Sintaxa se ocupă cu cercetarea legăturii dintre cuvintele sau părţile unei gândiri : fie că acea gândire ar fi *o propoziţiune* simplă, sau *o frază* oricât de desvoltată.

I. FONETICA

1. Despre: sunete şi litere, vocale şi consunante.

Toţi oamenii întregi la minte, înnainte de a grăi, cugetă asupra fiecărei vorbe pe care vor s'o spună.

Omul care ştie carte, îşi poate arătà **gândirea**: atât **prin grai**, cât şi **prin scris**.

Pentru scrierea limbii româneşti ne folosim de 28 de **litere**; şi anume:

a, ă, â, *b*, *c*, *d*, e, *f*, *g*, *h*, i, î, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, o, *p*, *r*, *s*, ş, *t*, ţ, u, *v*, *x*, *z*.

Fiecare literă înfăţişează câte un **sunet** al graiului omenesc.

Dintre aceste sunete sunt unele cari pot fi rostite singure, adică fără ajutorul altor sunete. Acestea sunt:

a, ă, â, e, i, î, o, u.

Ele se numesc **vocale.**

Celelalte sunete nu se pot rostì singure, ci numai însoţite de vocale. Acestea sunt:

b, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, ş, *t*, ţ, *v*, *x*, *z*.

Ele se numesc **consunante.**

Avem dar 7 vocale—căci â şi î se pronunţă la fel—şi 20 de consunante.

---

1) Pentru înmulţirea pildelor şi priceperea mai temeinică a regulelor înşirate în acest scurt studiu al *Limbii române*, se vor căutà exemple în bucăţile cuprinse în «*Cartea omului matur*».

2. Despre silabe.

Unul sau mai multe sunete la olaltă, cari se rostesc **cu** o singură mişcare a gurii, alcătuiesc o **silabă.**

Silaba formată din două vocale se numeşte **diftong.**

De pildă: *eu, ea, ia, ie, oa, oi, ai, ou,* etc.

Silaba formată din trei vocale se numeşte **triftong.**

De pildă: *iau, iei, oiu, aiu,* etc.

Un **cuvânt** poate fi alcătuit dintr'una sau mai multe silabe.

De pildă:

Cuvinte de **o silabă**: *cal, bou, jug, măr, nuc, car, sac, mac, iad, rai,* etc.

Cuvinte de **două silabe**: *ca-târ, bi-vol, pa-ră, că-ruţ, de-sagi, cân-tar, ho-tar, ţa-ră, pă-mânt,* etc.

Cuvinte de **trei silabe**: *cor-co-duş, mi-ri-şte, pa-ji-şte, plu-gu-şor, sor-co-vă, găr-gă-uni,* etc.

Şi aşa mai departe.

3. Rostirea sau pronunţarea cuvintelor.

In cuvintele alcătuite din două sau mai multe silabe, una din silabe se pronunţă mai apăsat decât celelalte.

Acea silabă se zice că este **întonată** *sau* **accentuată.**

In cuvintele cari se termină cu **o vocală,** se accentuiază, de obiceiu, *silaba a doua din coadă.*

De pildă: **sa**-*pă*, *lo*-**pa**-*tă*, *ba*-**ra**-*că*, **brân**-*ză*, etc.

In cuvintele cari se termină cu **o consunantă,** obişnuit se accentuiază *silaba dela sfârşit.*

De pildă: *pă*-**mânt**, *cre-zā*-**mânt**, *scă-zā*-**mânt**, *vor*-**bit**, *ar*-**gat**, *în-no*-**dat**, etc.

Sunt numeroase cazuri, când accentuarea silabelor din unele cuvinte nu se potriveşte regulelor. de mai sus.

De pildă: *mu-sa*-**cà**, *sar*-**mà**, *pa-ra*-**leu**, *te-me*-**neà**, *cas*-**mà**, *sar*-**deà**, etc. sau: **ca**-*păt*, **um**-*blet*, **foar**-*fec*, etc.

4. Scrierea cuvintelor.

Fiecare sunet al vorbirii îşi are semnul său.

Semnele sunetelor se numesc **litere.**

Scrierea sunetului â sau î.— Pentru scrierea vocalei **â** se întrebuinţează: şi **â** din **a**, şi **î** din **i.**

Se întrebuinţează **î** din **i** numai la scrierea cuvintelor cari încep cu sunetul **î.**

De pildă: *început, învingător, întreg, înger,* etc.

Se mai întrebuinţează **î** din **i** şi la scrierea cuvintelor cari se sfârşesc cu sunetele **rî.**

De pildă: *doborî, coborî, hotărî, târî, posomorî, urî,* etc.

Se întrebuinţează **î** din **i** chiar înnăuntrul cuvintelor formate din vorbe cari, de obicei, încep sau sfârşesc cu sunetul **î** şi primesc la începutul sau sfârşitul lor alte părticele, cari întregesc forma cuvântului.

De pildă: *neînceput, neînvins, neîmbrăcat, preîntâmpinat, neîndestulat,* etc. sau: *hotărîre, coborîtor, doborîsem, urîcios, vârîsem, mohorît, amărît,* etc.

Se întrebuinţează â din a numai la scrierea sunetului à, cuprins în corpul cuvintelor cari nu intră în cazurile mai sus arătate.

De pildă: *mâncare, hatâr, pârcălab, cântare, bâltâbâc, înfrânt, sfârâmat*, etc.

Despre sunetele cari se scriu cu litere duble.—In limba românească, de altfel ca şi în alte limbi, avem vorbe alcătuite din două sau mai multe cuvinte lipite unul de altul. Acestea se numesc **cuvinte compuse.**

Când într'un cuvânt compus, se întâmplă că primul cuvânt sfârşeşte cu acelaş sunet cu care începe cuvântul al doilea, atunci scrim acel sunet de două ori.

De pildă: în-naĭt = înnalt, în-nodat = înnodat, în-noĭ = înnoĭ, în-nec = înnec, în-nainte = înnainte, etc.

Unele cuvinte rostite la fel, înfăţişează lucruri cu totul deosebite.

De pildă:

Când zicem *casă* de locuit, scrim cuvântul cu un singur **s**.

Când zicem *cassă* de bani, scrim cu doi **s**; de asemenea: *cassier, cassieriţă, încassator, încassat*, etc.

Când zicem *faţă rasă*, scrim *rasă* cu un singur **s**.

Când zicem *rassă de animale*, scrim *rassă* cu doi **s**.

Asemenea: *rassă călugărească* se scrie tot cu doi **s**.

Despre întrebuinţarea accentului grav (\).—*Vorbele cari au mai multe silabe şi cari ne arată* **lucrări** *(sap, alerg, desemnez, fug, văz, cos, etc,);* **stări** *(stau, dorm, etc.);* **sau firi** *(am fost, sunt, voiu fi, etc.) primesc accent grav pe silabele accentuate dela sfârşit, atunci când se termină cu vocalele:* **à, è, ì** *şi* **ù.**

De pildă: *săpà, alergà, desemnà, fugì, văzù, cusù, stătè, dormì, se mâniè, se sculà, avè, erà*, etc.

Scrierea cuvintelor cari nu încap în întregime la sfârşitul unui rând sau despărţirea cuvintelor în silabe.—Când un cuvânt de două sau mai multe silabe nu încape în întregime la sfârşitul unui rând, atunci trecem la începutul rândului următor silabele cari nu au loc, ţinând seamă, la despărţirea cuvintelor în silabe, de regulele următoare:

a) Când într'un cuvânt de mai multe silabe avem două vocale alăturate — cari nu formează un diftong —, atunci vocala întâia rămâne la prima silabă, iar cea de-a doua trece la silaba următoare.

De pildă: *Na-e Ma-ri-a, su-iş, la-ud*, etc.

b) Diftongii formează silabe: fie singuri, fie împreună cu consunantele ce vin înaintea lor.

De pildă: *oa-meni, oa-speţi, foa-me, ma-ca-roa-ne, soa-re, sea-ră, cea-sornic, fie-re, mie-re*, etc.

c) Când un diftong are înnaintea sa o vocală, atunci diftongul trece la silaba următoare.

De pildă: *I-oan, po-ia-nă, bu-ru-ia-nă*, etc.

d) Când între două vocale se află o consunantă, atunci consunanta trece la silaba următoare.

De pildă: *ca-să, ma-să, fu-ri-os, mâ-ni-os*, etc.

e). Când între două vocale se află două consunante, atunci aceste consunante formează o silabă împreună cu vocala de care sunt urmate. In caz când aceste consunante nu pot formă împreună un început de silabă sau de cuvânt, atunci prima consunantă trece la vocala care-o precedează, iar restul consunantelor trec la vocala de care sunt urmate, formând silaba următoare.

De pildă: *a*-cru, *pa*-tru, *lu*-cru, *su*-flu, *tri*-plu, etc., sau: *Ol*-tean, *ar*-mă, *car*-te, *mun*-că, *frun*-ză, *bar*-bă, etc.

Cu consunantele: lt, rm, rt, nc, nz, rb, etc., nu putem începe silabe sau cuvinte româneşti, aşa că le-am despărţit, dând fiecărei silabe câte una.

f). Când între două vocale sunt trei consunante, atunci, prima consunantă trece la vocala întâia; iar celelalte două trec la vocala următoare.

De pildă: în-treg, în-trec, în-treb, um-bră, um-blu, etc.

Stiinţa de carte este cea mai neprecuţită comoară omenească. Cel ce 'nvaţă carte multă se numeşte om cu patru ochi.

Luminează-ţi mintea prin învăţătură, dacă vrei să te deosebeşti de celelalte fiinţe ale pământului!

5. Propoziţiunea.

Cu ajutorul **cuvintelor** formăm **gândiri.**

O gândire **spusă** *prin grai, sau* **scrisă,** *se numeşte* **propoziţiune.**

Părţile propoziţiunii. — Cea mai scurtă propoziţiune este alcătuită cel puţin din *două cuvinte. Unul dintre aceste cuvinte ne arată* **fiinţa, lucrul** *sau* **faptul** *despre care este vorba în propoziţiune. Acest cuvânt se numeşte* **subiect.**

Celălalt cuvânt ne arată **ce se spune** *despre subiect. Acesta se numeşte* **predicat.**

Despre o fiinţă, despre un lucru sau despre un fapt oarecare: putem spune:

Ce face?

De pildă: *Cornelia* **coase.** *Briceagul* **tae.** *Războiul* **începe.**, etc.

Ce este?

De pildă: *Grigore* **este şcolar.** *Scaunul* **este un lucru.** *Trăsnetul* **este o manifestaţie electrică.**, etc.

Cum este?

De pildă: *Ioan* **este silitor.** *Geamul* **este spart.** *Gerul* **este supărător**, etc.

In propoziţiunile de mai sus, vorbele: *Cornelia, Briceagul, Războiul, Grigore, Scaunul, Trăsnetul, Ioan, Geamul, Gerul,* sunt **subiecte,** fiindcă despre ele ni se vorbeşte în propoziţiune; iar vorbele: *coase, taie, începe, este şcolar, este un lucru, este o manifestaţie, este silitor, este spart, este supărător,* sunt **predicate,** fiindcă ne arată: ce fac? ce sunt? cum sunt?... subiectele.

Propoziţiunea alcătuită numai din subiect şi predicat se numeşte **propoziţiune simplă.**

Subiectul şi predicatul se numesc **părţi principale** *ale propoziţiunii, fiindcă fără cel puţin una dintr'însele nu putem formă o gândire deplină.*

Uneori, la unele propoziţiuni lipsesc: ori-subiectul, ori predicatul, cari pot fi pricepute sau *subînţelese* prin întrebări puse părţii principale din propoziţiune, care nu lipseşte.

Subiectul poate fi aflat, dacă punem predicatului întrebările: **cine?**, şi uneori **ce?**

De pildă: **Ecaterina** *lucrează.*

In această propoziţiune, predicatul este *lucrează.* Ca să aflăm subiectul, punem predicatului întrebarea: **cine** *lucrează?*... *Ecaterina* lucrează!..; deci Ecaterina este subiect.

Sau: La Mărăşeşti *s'au dat* **lupte** grozave.

In această propoziţiune, predicatul este *s'au dat.* Pentru aflarea subiectului, punem predicatului întrebarea: ce *s'au dat?*... *Lupte* s'au dat...; deci **Lupte** este subiect.

Predicatul poate fi găsit, dacă punem subiectului una din întrebările: **ce face? ce este? cum este?**

De pildă: *Marioara* **se plimbă.** (*Ce face* Marioara?) *Alexandru* **este tâmplar.** (*Ce este* Alexandru?) *Margareta* este **frumoasă.** (*Cum este* Margareta?)

In aceste propoziţiuni, predicatele sunt: *se plimbă, este tâmplar, ste frumoasă;* fiindcă ne arată: ce face? ce este? şi cum este?... subiectul.

In propoziţiunile în cari ne lipsesc una din părţile principale ne folosim de aceleaşi întrebări puse părţii care nu lipseşte

De pildă: **Cântă** *de te asurzeşte...*

Predicatul, aci, este *cântă...* Intrebăm: *cine cântă?* Subiectul subînţeles este: *el* sau *ea* **cântă.**

Sau: *Grigore* se **joacă** *cu smeul; iar Cornelia, cu mingea.*

In propoziţiunea *Cornelia, cu mingea,* predicatul îl aflăm întrebându-ne: *ce face Cornelia?*.. răspundem... *se joacă;* adică acelaş predicat din propoziţiunea *Grigore se joacă...* şi care se subînţelege şi în a doua propoziţiune, din care lipseşte.

II. ETIMOLOGIA

Felul cuvintelor sau părţile de vorbire.

In limba românească avem **zece feluri de cuvinte** sau **părţi de vorbire,** şi anume:

1. *Substantivul,* 2. *Articolul,* 3. *Adjectivul,* 4. *Pronumele,* 5. *Verbul,* 6. *Adverbul,* 7. *Numeralul,* 8. *Prepoziţiunea,* 9. *Conjuncţiunea* şi 10. *Interjecţiunea.*

1. Substantivul.

Cuvintele cari ne arată **nume: de fiinţe, de lucruri sau de fapte,** *se numesc* **substantive.**

De pildă:

Nume de fiinţe: *bărbat, femeie, copil, fată, cal, câine, cocoş, răţoi,* etc.

Nume de lucruri: *biserică, clopotniţă, casă, oraş, sat, munte,* etc.

Nume de fapte: *răsboi, bătălie, luptă, cântare, chiot, iscodire, maimuţărie, răsvrătire,* etc.

a). Felul substantivelor.

Substantivele *sunt de două feluri:*

1. **Concrete,** *acelea cari ne arată nume de fiinţe sau de lucruri cari se văd.*

De pildă: *cal, pisică, urs, câine, căciulă, fes, roată,* etc.

2. **Abstracte,** *acelea cari ne arată nume de: fiinţe, lucruri sau fapte pe cari nu le vedem sau pe cari numai ni le închipuim.*

De pildă: dumnezeu, înger, diavol, rai, iad, boală, sărbătoare, etc.

Substantivele concrete *sunt de 4 feluri:*

1. **Proprii** *sunt acelea cari se dau anumitor fiinţe sau lucruri, spre a le deosebì pe unele de altele.* Astfel, numele: de familie, de botez, de ţări, de localităţi, etc., sunt substantive proprii.

De pildă: *Ion, Ana, Grigore, Cornelia, Băjenaru, Popescu, Sterescu, Eftimiu, Dumitrescu, Teodorescu, Niculescu, Păunescu, Paşcanu, România, Franţa, Italia, Bucureşti, Paris, Londra, Argeş, Dunărea, Vlăsia.* etc.

2. **Comune** *se numesc acelea cari se dau la fiinţe sau lucruri de acelaş fel.*

De pildă: *om, femeie, copil, bărbat, munte, râu, copac, pietroi,* etc.

3. **Colective** *se numesc acelea cari ne arată cu un singur nume o totalitate de fiinţe sau obiecte de acelaş fel.*

De pilda: *pădure* (o totalitate de copaci), *armată* (un număr mare de soldaţi), *turmă* (o mulţime de oi sau alte fiinţe), *popor, cireadă, herghelie,* etc.

4. **Materiale** *se numesc acelea cari ne arată lucruri în cari, şi o părticică, oricât de mică, din obiectul numit, poartă numele întregului din care a fost luat.*

De pildă: *fier, argint, aur, lapte, făină, cărbune, var, cretă,* etc.

b). Numărul substantivelor.

Substantivele au două numere.

1. **Singular,** *când e vorba: de o singură fiinţă, de un singur lucru sau de un singur fapt.*

De pildă: *casă, masă, curte, frate, soră, războiu, furtună, gălăgie,* etc.

2. **Plural,** *când e vorba de mai multe fiinţe sau lucruri de acelaş fel.*

De pildă: *case, mese, curţi, fraţi, surori, războaie, furtuni, gălăgii,* etc.

c). Genul substantivelor.

Substantivele sunt de trei genuri sau sexe.

1. **Masculin** *sau* **bărbătesc,** *când ne arată: fiinţe, lucruri sau fapte, cari au sex bărbătesc: atât la* **singular,** *cât şi la* **plural.**

De pildă: **un** *cal,* **doi** *cai;* **un** *bou,* **doi** *boi;* **un** *câine,* **doi** *câini;* etc.

2. **Femenin,** *când ne arată: fiinţe, lucruri sau fapte de sex femeiesc.*

De pildă: **o** *femeie,* **două** *femei;* **o** *casă,* **două** *case;* **o** *sfântă,* **două** *sfinte;* etc.

3. **Neutru, ambigen, eterogen** *sau* **amestecat:** *când ne arată nume de lucruri sau fapte cari: la singular sunt masculine, iar la plural sunt femenine.*

De pildă: **un** *creion,* **două** *creioane;* **un** *tablou,* **două** *tablouri;* **un** *toc,* **două** *tocuri;* **un** *războiu,* **două** *războaie;* etc.

d). Declinarea substantivelor.

Schimbarea formei substantivelor după nevoile vorbirii se numeşte **declinare.**

Diferitele forme pe cari le iau substantivele, când sunt puse în legătură cu celelalte cuvinte ale vorbirii, se numesc **cazuri.**

In limba românească avem cinci **cazuri.**

1. *Cazul* **nominativ** răspunde la întrebările: **cine?** sau **ce?**

De pildă: *Sing.* | Copilul *învaţă.* | *S.* Fetiţa *se joacă.*
Plur. | Copiii *învaţă.* | *P.* Fetiţele *se joacă.*

2. Cazul **genetiv** răspunde la întrebările: **al cui? a cui? ai cui? ale cui?**

De pildă: *Sing.* | *Fratele* copilului *lucrează.* | *S. Sora* fetiţei *coase.*
Plur. | *Fraţii* copiilor *lucrează.* | *P. Surorile* fetiţelor *cos.*

3. Cazul **dativ** răspunde la întrebarea **cui?**

De pildă: *Sing.* | *Cere* copilului *un creion.* | *S. Cere* fetiţei *un ac.*
Plur. | *Cere* copiilor *un creion.* | *P. Cere* fetiţelor *un ac.*

4. Cazul **acuzativ** răspunde la întrebările: **pe cine?** sau **ce?**

De pildă: *Sing.* | *Chemă* pe copil *încoa.* | *S. Trimite* fetiţa *acasă.*
Plur. | *Văd* pe copiii *noştri.* | *P.* Pe fetiţele *noastre nu le certă.*

5. Cazul **vocativ** nu arată vreun raport sau legătură cu celelalte vorbe, ci *ne slujeşte ca* **să numim** *sau* **să chemăm** *pe persoana cu care vorbim.*

De pildă: *Sing.* | Copile, *vino 'ncoa!* | *S.* Fetiţo, *ce mai faci?*
Plur. | Copiilor, *fiţi cuminţi!* | *P* Fetiţelor, *siliţi-vă la învăţătură!*

Mai fac nominativul plural cu trei *i* cuvintele: *fiii, mahalagiii, palavragiii, sacagiii, rahagiii, bragagiii, simigiii, damblagiii, pomanagiii, barcagiii,* etc.

Substantivele proprii se declină ca şi cele comune, cu deosebire că, cele masculine *primesc* **la genetiv,** înnainte, cuvintele: **al lui, a lui, ai lui** sau **ale lui;** iar **la dativ: lui.**

Iată câteva pilde do declinări:

1. Substantive comune.

	Singular.		
	Masculin.	**Femenin.**	**Neutru.**
Nominativ:	bărbatul	femeia	tabloul
Genetiv:	al bărbatului	al femeii	al tabloului
Dativ:	bărbatului	femeii	tabloului
Acuzativ:	pe bărbat(ul)	pe femeie (a)	pe tablou(l)
Vocativ:	bărbate!	femeie!	tabloule!
	Plural.		
Nominativ:	bărbaţii	femeile	tablourile
Genetiv:	ale bărbaţilor	ale femeilor	ale tablourilor
Dativ:	bărbaţilor	femeilor	tablourilor
Acuzativ:	pe bărbaţi(i)	pe femei(le)	pe tablouri(le)
Vocativ:	bărbaţilor!	femeilor!	tablourilor!

2. Substantive proprii.

	Singular.		Plural.	
	Masculin.	**Femenin.**	**Masculin.**	**Femenin.**
Nominativ:	Grigore	Cornelia	Grigorii	Corneliile
Genetiv:	al lui Grigore	al Corneliei	ale Grigorilor	ale Corneliilor
Dativ:	lui Grigore	Corneliei	Grigorilor	Corneliilor
Acuzativ:	pe Grigore	pe Cornelia	pe Grigorii	pe Cornelii(le)
Vocativ:	Grigore!	Cornelio!	Grigorilor!	Corneliilor!

2. Articolul.

Părticelele de cuvânt, cari se pun înnaintea sau la urma substantivelor spre a le întregì înţelesul, sĕ numesc **articole.**

Articolul e de două feluri: **hotărît** şi **nehotărît.**

Articolul hotărît e şi el tot de două feluri: **propriu** şi **impropriu.**

Articolele proprii *sunt acelea cari se alipesc de substantive sau adjective, formând cu ele un singur cuvânt.* Acestea sunt: **l, le, lui. a, i, lor.**

De pildă: *cal-calul, calului, calule, caii, cailor; rege-regele, regelui, regii, regilor; femeie-femeia. femeii, femeile, femeilor; om-omul, omului, omule, oamenii, oamenilor; carte-cartea, cărţii, cărţile, cărţilor,* etc.

Articolele improprii *sunt acelea cari se pun înnaintea substantivelor sau altor vorbe, fără a se împreună cu ele într'un cuvânt.* Acestea sunt: **al, a, ai, ale, cel, cea, cei, cele.**

De pildă: **al** *omului,* **a** *copilului,* **ai** *femeii,* **ale** *tuturor,* **al** *nostru,* **a** *lor,* **ai** *voştri,* **ale** *dumnealor,* **cel** *bun,* **cea** *frumoasă,* **cei** *silitori,* **cele** *harnice,* etc.

Articolele nehotărîte *sunt:* **un, o, unii, unele, nişte.**

De pildă: **un** *copil,* **o** *fată,* **unii** *oameni,* **unele** *femei,* **nişte** *încurcă-lume,* etc.

3. Adjectivul.

a). Declinarea adjectivelor.

Cuvântul care ne arată însuşirea: unui lucru, a unei fiinţe, sau a unui fapt oarecare, se numeşte **adjectiv.**

De pildă: *copil* **mic,** *bărbaţi* **voinici,**
fată **mare,** *femei* **frumoase,**
război **groaznic,** *fulgere* **orbitoare.**

Şi adjectivele se declină. Ele *stau în acelaş: caz, număr şi gen,* ca şi substantivul a cărui însuşire o arată.

Adjectivele îşi schimbă forma numai când sunt puse înnaintea substantivului cu care se leagă.

De pildă:

Nominativ.	*Cal* **frumos.**	**Frumosul** *cal.*
Genetiv.	*Al calului* **frumos.**	**Al frumosului** *cal.*
Dativ.	*Calului* **frumos.**	**Frumosului** *cal.*
Acusativ.	*Pe calul* **frumos.**	**Pe frumosul** *cal.*
Vocativ.	*Calule* **frumos!**	**Frumosule** *cal!*

Deseori, adjectivul se ieà şi ca substantiv.

De pildă: **Leneşul** *mai mult aleargă şi* **scumpul** *mai mult păgubeşte.*

b). Compararea adjectivelor.

Când însuşirea: unei fiinţe, a unui lucru, sau a unui fapt oarecare, nu e asemuită cu aceiaşi însuşire: a altor fiinţe, lucruri sau fapte de acelaş fel, atunci zicem că adjectivul se află în **gradul pozitiv.**

De pildă: *copil* **silitor,** *femeie* **harnică,** *câine* **rău,** *casă* **boierească,** *mal* **dărâmat,** *tunet* **asurzitor,** *fulger* **orbitor,** *război* **crâncen,** etc.

Când comparăm între ele însuşirile: a două fiinţe, a două lucruri, sau a două fapte oarecare, şi vroim să arătăm că unul are aceeaş

însuşire într'un grad mai mare sau mai mic ca cel cu care-l comparăm, atunci punem înnaintea adjectivului vorbele: **mai** sau **mai puţin.**

De pildă: *copil* **mai silitor**; *femeie* **mai puţin harnică**; *câine* **mai rău**; etc.

In acest caz se zice că adjectivul este în **gradul comparativ.**

Când adjectivul arată însuşirea: unei fiinţe, a unui lucru sau a unui fapt oarecare, în gradul cel mai înnalt, sau mai de jos, atunci zicem că adjectivul e în **gradul superlativ.**

In acest caz punem înnaintea adjectivului vorbele: **cel mai, foarte, prea, tare, de tot, mult, peste măsură de, cu totul, cât se poate de,** etc.

De pildă: *copil* **foarte silitor**; *femeie* **peste măsură de harnică**; *cal* **cât se poate de iute**; *războiu* **foarte crâncen**; etc.

Adjectivele se articulează şi ele. *Articolele adjectivale sunt:* **cel, cea, cei, cele.**

De pildă: *câinele* **cel rău**, *fata* **cea frumoasă**; *oamenii* **cei buni**; *femeile* **cele harnice**; etc.

4. Pronumele.

Cuvintele cari înlocuiesc numele: fiinţelor, lucrurilor, sau faptelor pomenite într'o gândire oarecare, se numesc **pronume.**

Pronumele sunt de şase feluri:

1. **Personale** sunt acelea cari ţin locul persoanelor cari vorbesc între ele, sau a persoanei despre care se vorbeşte ceva.

De pildă: *eu, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele, dânsul, dânsa, dânşii, dânsele*, etc.

2. **Demonstrative** se numesc acelea cari arată: fiinţele, lucrurile sau faptele, apropiate sau depărtate, pomenite de persoanele cari vorbesc.

Acestea sunt: **acesta, cest, cela, aceasta, aceea, aceştia, aceia, acestea, acelea, cestălalt, ceştilalţi,** etc.

De pildă: **Acest** *copil e al meu. Fapta* **aceasta** *nu-mi place. Să vie* **ceilalţi**! *Ală-mi hainele* **celelalte**! etc.

3. **Posesive** sunt acelea cari ne arată că: fiinţele, lucrurile sau faptele despre cari se vorbeşte, aparţin cuiva.

De pildă: *Caetul* **meu**, *creionul* **tău**, *ghiosdanul* **său**, *unchiul* **nostru**, *mătuşa* **voastră**, *sora* **lor**, *păcatul* **lui**, etc.

4. **Relative** se numesc acelea cari leagă un cuvânt sau un nume oarecare, de o gândire privitoare la acel cuvânt. Acestea sunt: **care, cine** şi **ce**, întovărăşite uneori de vorbele: **cu** *(care)*, **pe** *(cine)*, **despre** *(care)*, **de** *(care)*, etc.

De pildă: *Calul* **care** *trage...*; *Omul* **despre care** *ţi-am vorbit...*; *Copila* **de care** *te interesai...*; *Băiatul* **cu care** *te plimbi...*; *Casa* **pe care** *o locuim...*; **Cine** *se bagă în tărâţe, îl mânâncă porcii!* etc.

5. **Interogative** sau **întrebătoare** sunt acelea pe cari le folosim ca să aflăm tocmai fiinţa, lucrul sau faptul al cărui loc îl ţin în întrebarea pe care o facem.

Acestea sunt: **care? cine? ce?**

De pildă: **Care** *e mai mare între voi?* **Cine** *a fost acolo?* **Ce** *te-aduce pe la noi? Cu* **ce** *vă putem servì?* etc.

6. **Nehotărîte** se numesc acelea cari înlocuiesc: o fiinţă, un lucru sau un fapt, arătându-ni-le în chip nehotărît.

Acestea sunt: **oricine, orice, oricare, niște, niscaiva, cuiva, ceva, un, vreo, fiecare, nimic, nimeni, nici o, altul, tot, toţi, tuturor,** etc.

De pildă: **Oricine**-*o veni, să-i spui că nu sunt acasă.*

a). Pronumele personale.

Pronumele personale sunt de trei feluri.

Acelea cari ţin locul **persoanei care vorbește,** se zic că sunt de **persoana I (întâia).**

Cele cari ţin locul **persoanei cu care vorbim,** se zic că sunt de **persoana II (doua).**

Acelea cari ţin locul **persoanei despre care vorbim,** se numesc de **persoana III (treia).**

Pronumele personale de **persoana I-a** sunt:

Singular: *eu., mie, mi, îmi, pe mine, mă.*
Plural: *noi, nouă, ne, ni, pe noi.*

Pronumele personale de **persoana II-a** sunt:
Singular: *tu, ţie, ţi, îţi, pe tine, te.*
Plural: *voi, vouă, vă, vi, pe voi.*

Pronumele personale de **persoana III-a** sunt:
Singular masculin: *el, dânsul, al lui, a lui. i, îi, pe el, l, îl.*
Plural masculin: *ei, dânşii, al lor, a lor, lor, le, li, pe ei, i, îi.*
Singular femenin: *ea, dânsa, al ei, a ei, ei, i, îi, pe ea, o, pe dânsa.*
Plural femenin: *ele, dânsele, al lor, a lor, lor, le, li, pe ele, le.*

Scrierea pronumelor personale prescurtate, când se pronunţă împreunate cu alte vorbe, se face astfel:

Legătura dintre pronumele prescurtat şi vorba sau vorbele cu cari se pronunţă la olaltă *se face totdeauna printr'o liniuţă scurtă:* fie că pronumele este pus înainte, fie că e pus la urmă, fie că e pus între vorbele cu cari se leagă.

De pildă: *i-am spus..., l-am văzut..., sau: spusu-i-am..., văzutu-l-am..., nu-l bate..., le-am zis..., zisu-le-am..., i-am zărit..., zăritu-i-am..., las-o'n pace..., am auzit-o..., auzit-o-am..., le-am spus..., spusu-le-am..., na-ţi-o frântă, că ţi-am dres-o...,* etc.

Pronumele personale de politeţă.—Pe lângă pronumele personale mai sus arătate, mai avem **pronumele personale de politeţă,** pe cari le folosim când vorbim cu persoane sau despre persoane superioare nouă în rang. Pronumele de politeţă se obişnuiesc numai la persoana II-a şi a III-a, singular sau plural.

Acestea sunt: *dumneata, domnia ta, dumnealui, domnia sa, dumitale, domniei tale, dumneavoastră, domnia voastră, dumnealor, domniile lor, sfinţia sa, măria ta, alteţa sa, majestatea sa,* etc.

b). Pronumele reflexive.

Tot de pronumele personale ţin şi **pronumele reflexive,** adică acelea cari arată că persoana care săvârşeşte o lucrare oarecare, este aceeaş asupra căreia se resfrânge — care suferă — urmările lucrării săvârşite.

Acestea sunt: **Singular:** *mă, te, se.* **Plural:** *ne, vă, se.*

De pildă: **Mă** *scol,* **te** *speli,* **se** *'mbracă,* **ne** *suim,* **vă** *coborîți,* **se** *uită,* etc.

Pronumele reflexive: **mă, se, vă,** se rostesc uneori împreună cu alte vorbe, formând cu acestea o singură silabă și lepădând dintr'însele sunetele **ă, e** și **ă.** In scriere, în locul sunetelor cari lipsesc, punem semnul **'** (apostrof), care ne arată că din acel loc lipsește un sunet.

De pildă: In loc de: **mă am** *dus,* zicem... **m'am** *dus;* în loc de: **se a** *urcat,* zicem... **s'a** *urcat;* în loc de: **vă ați** *întors,* zicem... **v'ați** *întors;* în loc de: **se au** *suit,* zicem... **s'au** *suit,* etc.

Pronumele reflexive: **te** și **ne,** când formează o singură silabă cu alte cuvinte, se leagă de acestea prin semnul **-** (trăsură de unire).

De pildă: **ne-am** *întâlnit; întâlnitu-***ne-am**; **te-am** *salutat*; *salutatu-***te-am**; **ne-am** *bucurat; bucuratu-***ne-am**,... etc.

Toate felurile de pronume primesc același număr—singular sau plural — *ca și numele pe care-l înlocuiește.*

Pronumele personale **de persoana III-a,** *pe lângă număr primește și* **genul** persoanei în locul căreia s'a pus.

De pildă: **Grigore** *învață.* **El** *este școlar.*
Cornelia *coase.* **Ea** *este fată harnică,* etc.

5. Verbul.

Vorba care ne arată: **o lucrare** (mănânc, cos, scriu, etc), **o stare** (stau, dorm, etc) *sau* **o fire** (eram, sunt, voi fi, etc.), *se numește* **verb.**

Lucrările, stările sau firile: arătate de verbe, se pot petrece în **diferite timpuri.**

Când acțiunea arătată de verb s'a petrecut mai dedemult, atunci zicem că verbul este la **timpul trecut.**

De pildă: *am scris, dormiai, fusese, mâncaserăm, alergaserăți,* etc.

Când acțiunea arătată de verb se petrece în timpul de față, zicem că verbul este la **timpul prezent.**

De pildă: *desemnez, visezi, este, avem, fugiți, dorm,* etc.

Când acțiunea arătată de verb urmează să se petreacă în viitor, atunci zicem că verbul este la **timpul viitor.**

De pildă: *voiu învăța, vei sta, va fi, vom lucra, veți mâncà, vor jucà,* etc.

a). Verbele ajutătoare.

Verbele: **a avea** *și* **a fi,** *cu toate formele pe cari le au în vorbire, se mai numesc și* **verbe ajutătoare,** *fiindcă ele ne ajută să* **formăm timpurile celorlalte verbe.**

b). Felul verbelor.

Verbele sunt de trei feluri: **active, pasive și reflexive.**

Un verb se zice că este **activ,** *când lucrarea făcută de subiect, o*

suferă altă ființă sau alt lucru despre care se vorbește în propoziție.

De pildă: *Gheorghe* **seceră** **grâul**.

Gheorghe (subiectul) **seceră** (face o lucrare) **grâul** (ce trece asupra altui obiect arătat de predicatul **seceră**).

Un verb se numește reflexiv, când însăși subiectul **execută** *și tot el* **suferă** *lucrarea arătată prin verb.*

De pildă: *Eu* **mă** **spăl**. *Tu* **te** **îmbraci**. *Gheorghe* **se** **culcă**.

Mă spăl, te îmbraci, se culcă: sunt acțiuni săvârșite de subiecte asupra lor însăși.

Un verb se zice că este pasiv, când subiectul suferă lucrarea săvârșită de o altă ființă sau de un alt lucru, arătat în propoziție.

De pildă: *Porumbul este săpat de plugar.*

Porumbul (subiectul) *este săpat* (suferă lucrarea) *de plugar* (săvârșită de o altă ființă arătată în propoziție).

c). Despre conjugare.

Schimbarea formei verbului: **după persoană** (I-a, a II-a, a III-a), **după număr** (singular sau plural), **după timp** (trecut, prezent sau viitor) *și* **după mod** (chipul cum se întâmplă sau se face: lucrarea, starea sau firea arătată de verb), *se numește* **conjugare.**

Verbul care nu-și schimbă forma după fiecare persoană, se zice **unipersonal.**

De pildă: *trebuie, plouă, ninge, fulgeră, îmi vine, mi se pare,* etc.

Ținând seamă de vocalele cu cari se sfârșesc, verbele se împart în limba românească, în patru mari grupe, cari alcătuiesc cele **patru conjugări.**

Ca să cunoaștem de ce conjugare e un verb, îi punem înnainte părticica **a**. Dacă verbul se termină cu **a**, *e de* **conjugarea I-a.**

De pildă: *a lucrà—lucr*are, *a cântà—cânt*are.

Dacă verbul *se termină cu diftongul* **eà**, *atunci este de* **conjugarea II-a.**

De pildă: *a tăceà—tăc*ere, *a plăceà—plăc*ere.

Dacă verbul *se termină în* **e**, *atunci este de* **conjugarea III-a.**

De pildă: *a scrie—scr*iere, *a plânge—plâng*ere.

Dacă verbul *se termină în* **i** *sau* **î**, *atunci e de* **conjugarea IV-a.**

De pildă: *a fugi—fug*ire, *a auzi—auz*ire, *a dobori—dobor*îre, *a coborî—cobor*îre.

d). Timpurile verbului.

Am spus că lucrările arătate prin verbe se pot petrece în trei timpuri: **prezent, trecut** și **viitor.**

Prezentul *arată că acțiunea se petrece chiar în timpul vorbirii.* El are un singur timp.

Trecutul *arată că acțiunea a fost împlinită încă înnainte de timpul vorbirii. Această acțiune s'a putut săvârși în patru timpuri,* numite:

1. **Imperfectul,** *acela care arată că lucrarea săvârșită în trecut, nu era încă mântuită în momentul când se petrecea o altă lucrare cu care se afla în strânsă legătură.*

De pildă: *Noi* **mâncam,** *când ați sosit voi.*

2. **Perfectul simplu** *arată că lucrarea săvârșită în trecut a fost curmată în momentul când s'a petrecut lucrarea cu care se afla în legătură.*

De pildă: **Tăcurăm** *cu toții, când* **intră** *profesorul.*

3. **Perfectul compus** *arată că lucrarea despre care e vorba, a fost săvârșită și terminată în trecut, fără a se hotărî vremea când ea s'a petrecut.*

De pildă: *Fiul meu* **a scris** *o piesă de teatru.*

4. **Mai-mult-ca-perfectul** *arată o lucrare săvârșită în trecut, cu mult mai înainte de a se petrece o altă lucrare cu care se află în legătură.*

De pildă: **Cetisem** *cartea pe care mi-ai recomandat-o!*

Viitorul *arată că acțiunea despre care e vorba, urmează a se săvârși în viitor. Această acțiune se poate petrece în două timpuri, numite:*

1. **Viitorul I,** *atunci când arată că lucrarea se va petrece în urma vorbirii prin care ea este pusă la cale.*

De pildă: **Voiu cercetà** *spusele tale!* **Am să viu** *la voi!* **O să vă vestesc** *eu!*

2. **Viitorul al II-lea,** *când arată că lucrarea despre care este vorba, se va petrece în viitor, înnaintea unei alte lucrări cu care se află în strânsă legătură.*

De pildă: *Eu* **voiu fi sosit** *înnainte de venirea trenului.*

c). Modurile verbului.

Prin **moduri** *înțelegem diferitele chipuri în cari putem arătà: o lucrare, o stare sau o fire.*

Verbul are patru moduri, și anume:

1. **Modul indicativ,** *care ne arată o lucrare: hotărîtă, sigură, reală, fie că acea lucrare: s'a petrecut, se petrece sau urmează a se petrece.*

De pildă: **Am scris** *acasă.* **Desemnezi** *frumos.* **Voiu veni** *la voi!*

2. **Modul conjunctiv,** *care ne arată o lucrare: îndoelnică, posibilă, dorită. Acest mod se alcătuiește cu ajutorul conjuncției* **să,** *pusă înnaintea verbului.*

De pildă: *Te rog* **să vii** *la mine,* **să mă vezi!** **Să fi văzut** *ce frumos era!*

3. **Modul condițional** *sau* **optativ,** *care ne arată o lucrare dorită, sau o lucrare a cărei săvârșire atârnă de împlinirea altei lucrări.*

De pildă: *Aci* **aș veni** *pe la voi! Dacă* **aș avea** *loc, te-aș* **lua** *în serviciul meu. Ți-aș* **fi scris** *dacă ți-aș* **fi știut** *adresa.*

4. **Modul imperativ** *sau* **al poruncii** *ne arată: ordinul, porunca sau sfatul, ca să săvârșim o lucrare oarecare.*

De pildă: **Pleacă!... Nu vă culcați!... Sculați-vă!...** etc.

Imperativul arată numai acțiuni, cari se săvârșesc în prezent, și numai la persoana II-a singular și plural. Celelalte persoane se arată prin formele conjunctivului, spuse cu ton poruncitor.

De pildă: **Să vie** *îndată!*... **Ducă-se!**.. **Să nu vă mai văd** *pe la noi!*... etc.

Indicativul, conjunctivul, optativul și imperativul: se pot conjugà la toate persoanele, atât la singular, cât și la plural. Pentru aceasta, *ele se mai numesc și moduri personale.*

Numai verbele la modurile personale pot formà predicatul într'o propozițiune.

Afară de cele patru moduri pomenite mai sus, verbele mai formează încă *patru moduri impersonale*, fiindcă-și păstrează aceeași formă, oricare ar fi persoana lângă cari le-am alătură.

Aceste forme, numite și *nume verbale*, sunt:

1. **Infinitivul prezent** arată: o lucrare, o stare sau o fire, în general. El are două forme. Una *cu vocala* **a** înnainte, numită *forma scurtă.*

De pildă: **a mâncà, a tăceà, a mèrge, a birui, a doborî, a fi mâncat, a fi tăcut, a fi mers, a fi biruit, a fi doborît,** etc.

Cealaltă formă e *fără vocala* **a** și se ieà ca substantiv format din verb.

De pildă: **mâncare, tăcere, mèrgere, biruire, doborîre,** etc.

Această formă se mai numește și *forma lungă* a infinitivului.

2. **Participiul prezent** sau **gerunziul** se termină în **ând** sau **ind.**

De pildă: **alergând, urcând, tăcând, făcând, mugind, doborînd,** etc.

3. **Participiul trecut** arată lucrarea ca săvârșită. El este luat ca un adjectiv.

De pildă: **lăsat-lăsată, scris-scrisă, dus-dusă, fugit-fugită, doborît-doborîtă, vârît-vârîtă,** etc.

4. **Supinul** e forma neschimbătoare a participiului trecut cu vorbele: **de, la,...** și altele, puse înnainte.

De pildă: *N'am nimic* **de lăsat.** *Am terminat* **de scris. De fugit,** *nu poate să fugă. Mă duc* **la cules!** *Plec* **la vânat!** etc.

Uneori, supinul poate luà chiar forma unui substantiv.

De pildă: **Scrisul** *l-am terminat.* **Culesul** *porumbului începe în Octombrie.* **Vânatul** *e o petrecere sălbatecă.* etc.

f). Conjugarea verbelor.

Verbele se împart în: **verbe regulate**—acelea cari urmează regulele generale ale conjugării; și **neregulate**—acelea cari se abat dela aceste reguli.

Conjugarea unui verb mai atârnă și de felul lui; adică dacă e: activ, pasiv sau reflexiv.

Ne vom ocupà mai jos numai de conjugarea verbelor active regulate, luând pildă *câte un verb din fiecare conjugare.*

g). Conjugarea verbelor active regulate:

1. MODUL INDICATIV

Persoana		Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV	
1. Prezentul indicativului.						
Sing.	1	Eu urc	tac	fac	fug	vâr
	2	tu urci	taci	faci	fugi	vâri
	3	el urcă	tace	face	fuge	vâră
Plur.	1	noi urcăm	tăcem	făcem	fugim	vârîm
	2	voi urcaţi	tăceţi	făceţi	fugiţi	vârîţi
	3	ei urcă	tac	fac	fug	vâră
2. Imperfectul.						
Sing.	1	Eu urcam	tăceam	făceam	fugeam	vâram
	2	tu urcai	tăceai	făceai	fugeai	vârai
	3	el urcà	tăceà	făceà	fugeà	vârà
Plur.	1	noi urcam	tăceam	făceam	fugeam	vâram
	2	voi urcaţi	tăceaţi	făceaţi	fugeaţi	vâraţi
	3	ei urcau	tăceau	făceau	fugeau	vârau
3. Perfectul simplu.						
Sing.	1	Eu urcai	tăcui	făcui	fugii	vârîi
	2	tu urcaşi	tăcuşi	făcuşi	fugişi	vârîşi
	3	el urcă	tăcù	făcù	fugì	vârî
Plur.	1	noi urcarăm	tăcurăm	făcurăm	fugirăm	vârîrăm
	2	voi urcarăţi	tăcurăţi	făcurăţi	fugirăţi	vârîrăţi
	3	ei urcară	tăcură	făcură	fugiră	vârîră
4. Perfectul compus.						
Sing.	1	Eu am urcat	am tăcut	am făcut	am fugit	am vârît
	2	tu ai urcat	ai tăcut	ai făcut	ai fugit	ai vârît
	3	el a urcat	a tăcut	a făcut	a fugit	a vârît
Plur.	1	noi am urcat	am tăcut	am făcut	am fugit	am vârît
	2	voi aţi urcat	aţi tăcut	aţi făcut	aţi fugit	aţi vârît
	3	ei au urcat	au tăcut	au făcut	au fugit	au vârît
5. Mai-mult-ca-perfectul.						
Sing.	1	Eu urcasem	tăcusem	făcusem	fugisem	vârîsem
	2	tu urcaseşi	tăcuseşi	făcuseşi	fugiseşi	vârîseşi
	3	el urcase	tăcuse	făcuse	fugise	vârîse
Plur.	1	noi urcaserăm	tăcuserăm	făcuserăm	fugiserăm	vârîserăm
	2	voi urcaserăţi	tăcuserăţi	făcuserăţi	fugiserăţi	vârîserăţi
	3	ei urcaseră	tăcuseră	făcuseră	fugiseră	vârîseră
6. Viitorul întâi.						
Sing.	1	Eu voiu urcà	voiu tăceà	voiu face	voiu fugì	voiu vârî
	2	tu vei urcà	vei tăceà	vei face	vei fugì	vei vârî
	3	el va urcà	va tăceà	va face	va fugì	va vârî
Plur.	1	noi vom urcà	vom tăceà	vom face	vom fugì	vom vârî
	2	voi veţi urcà	veţi taceà	veţi face	veţi fugì	veţi vârî
	3	ei vor urcà	vor tăceà	vor face	vor fugì	vor vârî

Persoana	Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV
7. Viitorul al doilea.				
Sing. 1	Eu voiu fi urcat	voiu fi tăcut	voiu fi făcut	voiu fi fugit	voiu fi vârît
Sing. 2	tu vei fi urcat	vei fi făcut	vei fi făcut	vei fi fugit	vei fi vârît
Sing. 3	el va fi urcat	va fi tăcut	va fi făcut	va fi fugit	va fivârît
Plur. 1	noi vom fi urcat	vom fităcut	vom fi făcut	vom fi fugit	vom fi vârît
Plur. 2	voi veţi fi urcat	veţi fi tăcut	veţi fi făcut	veţi fi fugit	veţi fi vârît
Plur. 3	ei vor fi urcat	vor fi tăcut	vor fi făcut	vor fi fugit	vor fi vârît

II. MODUL CONJUNCTIV

1. Prezentul conjunctivului.					
Sing. 1	Eu să urc	să tac	să fac	să fug	să vâr
Sing. 2	tu să urci	să taci	să faci	să fugi	să vâri
Sing. 3	el să urce	să tacă	să facă	să fugă	să vâre
Plur. 1	noi să urcăm	să tăcem	să făcem	să fugim	să vârîm
Plur. 2	voi să urcaţi	să tăceţi	să făceţi	să fugiţi	să vârîţi
Plur. 3	ei să urce	să tacă	să facă	să fugă	să vâre
2. Perfectul conjunctivului.					
Sing. 1, 2, 3	Eu, tu, el	să fi urcat	să fi tăcut	să fi făcut	să fi fugit	să fi vârît
Plur. 1, 2, 3	noi, voi, ei					
3. Mai-mult-ca-perfectul conjunctivului.					
Sing. 1, 2, 3	Eu, tu, el	să fi fost urcat	să fi fost tăcut	să fi fost făcut	să fi fost fugit	să fi fost vârît
Plur. 1, 2, 3	noi, voi, ei					

III. MODUL CONDIŢIONAL SAU OPTATIV

1. Prezentul optativului.					
Sing. 1	Eu aş urcà	aş tăceà	aş face	aş fugì	aş vârî
Sing. 2	tu ai urcà	ai tăceà	ai face	ai fugì	ai vârî
Sing. 3	el ar urcà	ar tăceà	ar face	ar fugì	ar vârî
Plur. 1	noi am urcà	am tăceà	am face	am fugì	am v
Plur. 2	voi aţi urcà	aţi tăceà	aţi face	aţi fugì	aţi vârî
Plur. 3	ei ar urcà	ar tăceà	ar face	ar fugì	ar vârî
2. Perfectul optativului.					
Sing. 1	Eu aş fi urcat	aş fi tăcut	aş fi făcut	aş fi fugit	aş fi vârît
Sing. 2	tu ai fi urcat	ai fi tacut	ai fi făcut	ai fi fugit	ai fi vârît
Sing. 3	el ar fi urcat	ar fi tăcut	ar fi făcut	ar fi fugit	ar fi vârit
Plur. 1	noi am fi urcat	am fi tăcut	am fi făcut	am fi fugit	am fi vârît
Plur. 2	voi aţi fi urcat	aţi fi tăcut	aţi fi făcut	aţi fi fugit	aţi fi vârît
Plur. 3	ei ar fi urcat	ar fi tăcut	ar fi făcut	ar fi fugit	ar fi vârît

IV. MODUL IMPERATIVULUI

Persoana	Conjugarea I	Conjugarea II	Conjugarea III	Conjugarea IV	
1. Prezentul imperativului.					
Sing. 2	urcă !	taci !	fă !	fugi !	vâră !
Sing. 3	urce !	tacă !	facă !	fugă !	vâre !
Plur. 2	urcaţi !	tăceţi !	făceţi !	fugiţi !	vârîţi !
Plur. 3	urce !	tacă !	facă !	fugă !	vâre !
2. Viitorul imperativului.					
Sing. 2	să urci !	să taci !	să faci !	să fugi !	să vâri !
Sing. 3	să urce !	să tacă !	să facă !	să fugă !	să vâre !
Plur. 2	să urcaţi !	să tăceţi !	să făceţi !	să fugiţi !	să vârîţi !
Plur. 3	să urce !	să tacă !	să facă !	să fugă !	să vâre !

V. MODURILE IMPERSONALE

1. Infinitivul prezent.					
Forma scurtă	a urcà	a tăceà	a face	a fugì	a vârî
Forma lungă	urcare	tăcere	facere	fugire	vârîre
2. Perfectul infinitivului.					
a fi urcat		a fi tăcut	a fi făcut	a fi fugit	a fi vârît
3. Participiul prezent sau Gerunziul.					
urcând		tăcând	făcând	fugind	vârînd
4. Perfectul, sau participiul trecut.					
Sing. Masc.	urcat	tăcut	făcut	fugit	vârît
Sing. Fem.	urcată	tăcută	făcută	fugită	vârîtă
Plur. Masc.	urcaţi	tăcuţi	făcuţi	fugiţi	vârîţi
Plur. Fem.	urcate	tăcute	făcute	fugite	vârîte
5. Supinul.					
Forma prepoziţională.	de urcat	de tăcut	de făcut	de fugit	de vârît
Forma substantivală.	urcatul	tăcutul	făcutul	fugitul	vârîtul

Oricare dintre verbele active regulate, pot fi conjugate în chipul mai sus arătat.

6. Adverbul.

Cuvintele cari se pun pe lângă verbe sau adjective spre a le întregì înţelesul, se numesc **adverbe.**

Adverbele sunt pe lângă verbe, cam ceea ce sunt adjectivele pe lângă substantive.

După rostul pe care-l au pe lângă verbe sau adjective, adverbele se împart în:

Adverbe de loc, *acelea cari ne arată unde se întâmplă : lucrarea, starea sau firea arătată de verb.*

Ele răspund la întrebările: **unde? de unde? până unde? încotro? dincotro?** etc.

Cele mai întrebuinţate sunt: *aici, colo, dincolo, sus, jos, înnăuntru, afară, pe acolo, de acolo, până acolo, dincolo, deasupra, dedesubt, înnainte, înnapoi, îndărăt, acasă, pealocurea, prinprejur, pretutindenea, aiurea, nicăieri,* etc.

Adverbe de timp *sunt acelea cari arată timpul când se petrece ceva.*

Ele răspund la întrebările: **când? de când? până când? cât timp?** etc.

Cele mai întrebuinţate sunt: *ieri, azi, mâine, poimâine, deunăzi, acum, îndată, curând, numaidecât, înnainte, apoi, deseori, uneori, când, oricând, cândva, odată,* etc.

Adverbe de mod *sunt acelea cari ne arată modul cum se petrece ceva.*

Ele răspund la întrebările: **cum? ce fel? în ce chip?** etc.

Adverbele de mod sunt numeroase. Ele se sub-împart în:

Adverbe afirmative: *da, aşa, zău, tocmai, chiar, negreşit,* etc.

Adverbe negative: *nu, ba, nicidecum,* etc.

Adverbe îndoielnice: *poate, doar, pe semne, par'că,* etc.

Adverbe întrebătoare: *oare? cum? nu cumva? de ce? cât?* etc,

Adverbe cantitative, cari arată măsura, cantitatea: *foarte, prea, prea tare, mult, puţin, atât, cât, încă, mai, numai, cam, abia, măcar, destul,* etc.

Adverbe calitative: *bine, lesne, altfel, astfel, urît, degeaba, înnadins, cum, orişicum, omeneşte, boiereşte, iute, cruciş, făţiş, alminterea,* etc.

Printre aceste adverbe intră şi unele adjective, cari determină înţelesul verbelor, şi se iau ca adverbe.

De pildă: *frumos, urît, iute,..* etc. *Scrie frumos, desemnează urît, merge iute,* etc.

Adverbele se deosebesc de adjective, fiindcă rămân neschimbate, oricare ar fi : persoana, timpul sau modul în care se află verbul pe care-l determină sau căruia îi întregeşte înţelesul.

De pildă: *El scrie* **frumos**. *Ea coase* **frumos**. *Noi desemnăm* **frumos**. *Ei cântă* **frumos**. *Ele lucrează frumos,* etc.

Gradele de comparare. — Mare parte dintre adverbe primesc aceleaşi grade de comparare ca şi adjectivele.

De pildă: *Eu cânt* **frumos**. (Gradul pozitiv).
Tu cânţi **mai frumos**. (Gradul comparativ).
El cântă **foarte frumos**, etc. (Grdul superlativ).

7. Numeralul.

Vorba care ne arată: numărul, cantitatea sau ordinea lucrurilor sau fiinţelor, se numeşte **numeral.**

Numeralele sunt de două feluri: **numerale hotărîte şi numerale nehotărîte.**

Numeralele hotărîte *sunt de cinci feluri:*

1. **Cardinale,** acelea cari arată un număr hotărît de fiinţe sau de lucruri, şi răspund la întrebările: **câţi? câte?**

Acestea sunt: *un, una, o, doi, două, trei, patru, cinci, şase, şapte,* şi aşa mai departe.

2. **Ordinale** se numesc acelea cari arată ordinea sau locul pe care-l ocupă o fiinţă sau un lucru într'un şir de mai multe fiinţe sau lucruri, şi răspund la întrebările: **al câtelea? a câtea? ai câtelea? ale câtelea?**

Acestea sunt: *întâiul, întâia, al doilea, a doua, al treilea, al patrulea, al cincilea,... al o sutălea,* şi aşa mai departe.

3. **Distributive** sunt acelea cari arată împărţirea sau distribuţia fiinţelor sau lucrurilor în părţi egale, şi răspund la întrebările: **câte câţi? câte câte?**

Acestea sunt: *câte unul, câte una, câte doi, câte două, câte trei, câte patru, câte cinci, câte şase, câte o sută, câte o mie,* etc.

4. **Multiplicative** sau **proporţionale** sunt acelea cari arată de câte ori o fiinţă sau un lucru e mai mare decât altul luat ca unitate, afară de cuvântul *simplu.*

Acestea sunt: *simplu, îndoit, întreit, împătrit, încincit, înzecit, însutit, înmiit.*

5. **Adverbiale** sau **repetitoare** sunt acelea cari arată repetirea unei lucrări sau existenţe. Ele stau totdeauna pe lângă verbe şi răspund la întrebarea: **de câte ori?**

Acestea sunt: *odată, de două ori, de trei ori, de patru ori, de-o mie de ori, d'un milion de ori,* etc.

De pildă: Ţi-am zis **odată**!..; Să scrii **de zece ori**...; etc.

Numeralele nehotărîte arată un număr sau o cantitate nehotărîtă de fiinţe sau de lucruri.

Ele răspund la întrebările: **cât? câtă? câţi? câte?**

Acestea sunt: *destul, destulă, destui, destule, mult, multă, mulţi, multe, puţin, puţină, puţini, puţine, puţintel, puţintele, puţintică, o leacă, o ţâră, o fărâmă, câţiva, câteva, vreo doi-trei,* etc.

8. Prepoziţiunea.

Cuvântul care leagă: un substantiv, un pronume, un adjectiv, un numeral sau un adverb, cu altă vorbă spusă mai înnainte, se numeşte **prepoziţiune.**

Cele mai des folosite dintre prepoziţiuni sunt: *a, în, din, prin, la, dela, lângă, pe, peste, sub, subt, după, între, spre, către, până, până la, de, pentru, întru, drept, cu, fără, despre, înspre, dintre,* etc.

De pildă. *Miroase* **a** *parfum. Viu* **la** *voi. Merge* **pe lângă** *boi. Se sacrifică* **pentru** *ţară.* **Drept** *care am încheiat prezentul proces-verbal ...,* etc.

9. Conjuncţiunea.

Părticelele de vorbire, cari leagă două cuvinte sau două părţi de

acelaș fel ale unei propoziții, sau chiar două propoziții între ele, se numesc **conjuncțiuni** *sau* **vorbe de legătură.**

Conjuncțiunile sunt de două feluri:

Coordonate se numesc acelea cari leagă între ele două propoziții ce au, fiecare în parte, înțeles deplin; sau două părți de același fel ale unei propoziții.

De pildă: *Cornelia coase,* iar *Grigore desemnează* . . . ; sau: *Gheorghe* și *Maria au plecat la sapă.*

Cele mai întrebuințate sunt: *și, dar, însă, iar, ci, sau, ori. deci,* etc.

Subordonate sunt acelea cari leagă două propoziții între ele, dintre cari una are înțeles deplin, iar cealaltă n'are înțeles decât numai împreună cu cealaltă propoziție.

De pildă: *Eram rupt de oboseală,* **când** *am ajuns acasă.*

Eram rupt de oboseală e propoziția cu înțeles; **când** *am ajuns acasă* este propoziția care n'are înțeles decât numai dacă o spunem împreună cu cea dintâi. Ele sunt legate prin conjuncțiunea **când.**

Cele mai întrebuințate conjuncțiuni subordonate sunt: *căci, că, ca, dacă, de,* etc.

Drept conjuncțiuni slujesc și unele adverbe ca: *unde, când, cum, cât, apoi, almintrelea,* etc; sau pronumele relative: *care* sau *cari,* și *ce.*

De pildă: *Să ne vedem* **când** *ne-om vedea ceafa ! Câinele* **care** *latră, nu mușcă ! Oamenii* **cari** *muncesc, pentru pâine se trudesc !*

Locuțiuni conjuncționale se numesc cuvintele-acelea cari se unesc spre a împlini funcția de conjuncțiuni.

De pildă: *pentrucă, fiindcă, de oarece, deși, cu toate că, măcar că, fiecă, de aceea, pe când, de când, până când, după ce, precum, după cum, ca și cum, cu cât, cu atât, pe cât, pe atât, decât, mai, nu numai, dar și,* etc.

10. Interjecțiunea.

Cuvintele prin cari arătăm: mirarea, bucuria, durerea, spaima, necazul și orice sgomot ce ar imită natura, se numesc **interjecțiuni.**

Cele mai întrebuințate interjecțiuni sunt: *A! Ah! Uf! Vai! Bravo! Buf! De! Păi! Ha! ha!... Pst! Vâj!... Sbârr!... Tronc! Pleosc! Țâști ! Ura!...* etc.

Analiza gramaticală a unei gândiri.

A analizà gramatical o gândire sau o propoziție, înseamnă a cercetà din care categorie de *părți de vorbire* fac parte cuvintele acelei gândiri.

De pildă: Să analizăm gândirea:

Acoperișul casei este făcut din tablă de fier.

Această gândire *este alcătuită din opt cuvinte.*

Acoperișul	*este substantiv comun, de genul neutru, numărul singular, cazul-nominativ, articulat.*
casei	*este tot substantiv comun, de genul femenin, numărul singular, cazul genetiv, articulat.*
este	*e verb la modul indicativ, timpul prezent, numărul singular, persoana III-a.*

făcut	*este tot verb, la participiul trecut, în acelaş număr şi gen ca şi substantivul* acoperişul *cu care este legat.*
din	*este prepoziţiune.*
tablă	*este substantiv comun, de genul femenin, numărul singular, nearticulat.*
de	*e prepoziţiune.*
fier.	*este substantiv comun, de genul neutru, numărul singular, nearticulat.*

III. SINTAXA

1. Propoziţiunea desvoltată.

Părţile principale ale propoziţiunii. — Din cele arătate până acum, am văzut că fiecare cuvânt al *limbii româneşti* face parte dintr'unul din cele zece feluri de părţi de vorbire.

Am mai spus că, cu ajutorul vorbelor, formăm gândiri şi că **gândirile** — *fie grăite, fie scrise* — **se numesc propoziţiuni.**

Până acuma am învăţat doar despre propoziţiunea simplă şi despre cele două părţi ale ei: *subiect* şi *predicat.*

1. Subiectul *stă în cazul nominativ.*

Am mai spus că *subiectul şi predicatul se numesc părţi principale ale propoziţiunii,* fiindcă fără ele nu putem formă o gândire cu înţeles deplin.

Subiectul se potriveşte, adică se acordă, *în* **număr şi persoană,** *cu* predicatul lui.

De pildă: *Calul paşte.*
Subiectul *calul* e la singular, şi predicatul *paşte* e tot la singular.
Subiectul *calul* e a III-a persoană; predicatul *paşte* e şi el la persoana III-a.

Subiectul poate fi arătat: printr'un *substantiv;* printr'un *nume substantival,* adică: un *adjectiv, pronume, numeral* sau *participiu* folosit ca substantiv; printr'un *verb la modul infinitiv;* precum şi prin *orice vorbă luată drept substantiv.*

De pildă: **Soarele** *luminează!* (Subiectul **soarele** este substantiv). **Hărnicia** *este mama avuţiei.* (Subiectul **hărnicia** este un *adjectiv* folosit ca substantiv). **Noi** *muncim.* (Subiectul **noi** e *pronume* personal). **Toţi** *să scrie!* (Subiectul **toţi** e *numeral* nehotărît). **Vinovata** *este iertată!* (Subiectul **vinovata** este un *participiu* luat drept substantiv). **A bârfi** *nu este frumos!* (Subiectul **a bârfi** este *verb* la modul infinitiv). **Şi** *este conjuncţie.* (Vorba **şi** este *luată aci drept substantiv* şi este subiect).

2. Predicatul este de două feluri: *predicatul acţiunii* şi *predicatul însuşirii.*

Predicatul acţiunii este acela care ne arată acţiunea *săvârşită* sau *suferită* de subiect. El este arătat, totdeauna, printr'un *verb predicativ.*

De pildă: *Elena* **coase.** (Ce face *Elena?...* *săvârşeşte* o acţiune: **coase**). *Octavian* **se spală.** (Ce face Octavian?... *suferă* o acţiune: **se spală**).

Predicatul însuşirii se numeşte acela care ne arată *cum este* sau *ce este* subiectul.

De pildă: *Soarele* **este strălucitor.** (*Cum* **este** soarele?... **strălucitor.** Vorba **strălucitor** ne arată însuşirea *soarelui*).

Sau: *Bunicul meu* a fost preot. *(Ce* a fost *bunicul meu?...* preot. Vorba preot ne arată însuşirea *bunicului).*

Predicatul însuşirii este alcătuit din două părţi: o parte care ne arată însuşirea atribuită subiectului, şi care se numeşte *predicativ;* şi o parte care leagă *predicativul* cu subiectul, numită *copulă.* Această parte legătoare sau *copula* este arătată printr'una din formele verbului ajutător *a fi-fire, (sunt, eram, fusei, fusesem, am fost, voiu fi, să fiu, aş fi,* etc.) precum şi prin alte verbe copulative *(a sta, a ajunge, a părea, a face, a se chemà, a se alege,* etc.

De pildă: *Cerul* este senin. (In această propoziţiune avem: *cerul*-subiect, este-copula, senin-predicativul).

Predicativul însuşirii poate fi arătat printr'un *adjectiv;* printr'un *nume adjectival,* adică: un *pronume, numeral,* sau *participiu* — în cazul nominativ; printr'un *substantiv* sau un *nume substantival* în cazul nominativ sau genetiv; printr'un *supin;* printr'un *infinitiv;* precum şi printr'un *adverb* sau un *substantiv cu prepoziţie.*

De pildă: *Dumnezeu* este bun. (Predicativul bun este *adjectiv*). *Casa noastră* este a patra *din stradă.* (Predicativul a patra este *numeral* ordinal). *Fetiţa aceasta* este a mea. (Predicativul a mea este pronume. *Moşia Paşcani* a fost cumpărată *de mine.* (Predicativul cumpărată este participiul verbului *a cumpărà). Aurul* este metal *preţios.* (Predicativul metal este susbstantiv). *Aerul* este al oricui. (Predicativul al oricui este un *nume substantival* în cazul genetiv). *Porumbul* este de cules. (Predicativul de cules este un *supin*). *A trăi* este a munci. (Predicativul a munci este un *infinitiv*). *Soarele* este sus. (Predicativul sus este *adverb*). *Copilul vostru* este pe drum. (Predicativul pe drum este alcătuit din *substantivul* drum şi *prepoziţia* pe), etc.

Părţile secundare ale propoziţiunii. — Dacă uneia dintre propoziţiunile de mai sus, de pildă: *Calul paşte,* i-am desăvârşì înţelesul arătând *al cui* e calul? şi *ce paşte* el? am aveà: Calul *vecinului* paşte *iarbă.*

Vedem că, pe lângă subiectul *calul* s'a mai adăogat cuvântul *vecinului,* care ne lămureşte al cui *e calul?;* iar pe lângă predicatul *paşte* s'a mai adăogat vorba *iarbă,* care-i întregeşte înţelesul.

Vorba *vecinului,* fiindcă întregeşte înţelesul subiectului, se numeşte **atribut;** iar vorba *iarbă,* fiindcă întregeşte înţelesul predicatului—care totdeodată e şi verb—se numeşte **complement.**

3. Atributul *lămureşte înţelesul oricărui substantiv din propoziţiune, chiar dacă acel substantiv nu este subiect.*

De pildă: *Calul* vecinului *paşte iarbă* verde.
Cuvântul verde *e atribut pe lângă complementul* iarbă, *care este substantiv.*

Atributul răspunde la întrebările: **al cui? a cui? ai cui? ale cui? care? ce fel de? cât?** etc. El poate fi arătat: printr'un *adjectiv,* printr'un *nume adjectival,* adică: *participiu, pronume, articol, numeral;* printr'un *substantiv* sau un *nume substantival*— cum ar fi: un *adjectiv, participiu, pronume* sau *numeral;* printr'un *verb la infinitiv* sau *supin cu prepoziţia* **de;** sau printr'un *adverb cu* **de;** etc.

De pildă: Noi bem *vin* roşu. (Adjectivul roşu e atribut pe lângă substantivul *vin. Ce fel de vin?...* roşu!) Vorbeşti ca un *om* învăţat! (Participiul în-

văţat ţine loc de adjectiv şi este atribut pe lângă substantivul *om*). *Cărţile* **tale** sunt curate. (Pronumele **tale** este atribut pe lângă substantivul *cărţile*. *Ale cui cărţi?*... ale **tale**). *Epurele* fug de svântă *pământul*. (Articolele: **le** dela *epurele* şi l dela *pământul*, sunt atribute). Grigore trece în *clasa* **opta**; iar Cornelia, în *clasa* **cincea** (Numeralele: **opta** şi **cincea**, sunt atribute pe lângă substantivele *clasa*. Biserica este *casa* **Domnului**. (Substantivul în cazul genetiv, **Domnului**, este atribut pe lângă substantivul *casa*). S'a făcut de râs în *faţa* **tuturora**. (Numeralul nehotărît **tuturora** este atribut pe lângă substantivul *faţa*). Am fost la *via* **din deal**. (Substantivul în cazul acuzativ cu prepoziţiune, **din deal**, este atribut pe lângă substantivul *via*). *Mihai* **Viteazul** a fost ucis la Turda. (Numele substantival **Viteazul** este atribut în acelaş caz ca şi substantivul *Mihai* pe care-l hotărăşte). Nu oricine are *darul* de **a scrie** frumos! (Verbul la modul infinitiv **a scrie**, precedat de prepoziţia **de** este atribut pe lângă substantivul *darul*). *Lecţia* **de învăţat** e grea. (Verbul în modul supin **de învăţat** e atribut pe lângă substantivul *lecţia*). Stăm în *etajul* **de sus**. (Adverbul **sus**, precedat de prepoziţia **de**, este atribut pe lângă substantivul *etajul*), etc.

Atributul alcătuit din cuvinte cari se pot declină, stă *în cazul genetiv.*

4. Complementul *lămureşte înţelesul oricărui verb, chiar dacă acel verb nu este predicat.*

Verbele la *modul infinitiv*, adică acelea cari primesc înnainte vocala **a**, de pildă: **a** *mâncà*, **a** *doborî*, etc.; sau cele *la participiul prezent*, cari se termină cu **ând** sau **ind**, de pildă: *alerg***ând**, *coborî***nd**, *fugi***nd**, etc.: nu pot formà predicatul, neputând arătà acţiunea unei persoane — fiinţă, lucru sau fapt — care să fie subiect. Pot fi însă complemente şi pot, la rândul lor, să aibă şi ele, alte cuvinte drept complemente.

De pildă: *L-am văzut* **fugind nebuneşte.**

Aici, *fugind* este complement, care răspunde la întrebarea *cum?* pe lângă predicatul *am văzut*. *Fugind* însă, este totdeodată şi verb nepredicativ—adică nu poate formà predicatul. La rândul lui—fiind verb—are şi el de complement pe adverbul *nebuneşte*, care răspunde la întrebarea *cum?*

Propoziţiunile cari, afară de subiect şi predicat, mai cuprind şi alte vorbe, se numesc **propoziţiuni dcsvoltate.**

Atributul şi complementul *se numesc* **părţi secundare,** *fiindcă fără ele putem alcătuì o propoziţiune.*

2. Felurile complementului.

După rostul pe care-l are în propoziţiune, **complementul** poate fi:

1. Complement drept, când *lucrarea arătată de predicat sau de vreun verb oarecare, trece deadreptul asupra complementului*, care, de obicei, *e arătat: printr'un substantiv, printr'un pronume sau printr'un numeral.*

El răspunde la întrebările: **pe cine? cc? pe care?**

De pildă: *Ioan s'a urcat* **pe** scaun. (substantiv).
Cheamă-l *şi* **pe el!** (pronume).
Ia-l **pe al patrulea.** (numeral), etc.

Complementul drept stă de obicei *în cazul acusativ.*

2. Complement nedrept este acela care ne arată o fiinţă sau un lucru: *căruia i se întâmplă ceva, pentru care se face ceva, căruia*

i se dă ceva, dela care porneşte lucrarea arătată prin verb sau *la care ajunge lucrarea arătată prin verb.*

Complementul nedrept se află cu întrebările: **cui? de cine? de ce? despre cine? despre ce? de către cine? de către ce? la cine? la ce?** — puse predicatului.

De pildă: *Eu dau ovăz* **calului.** (cui?).
Mă tem **de Dumnezeu.** (de cine?).
Semănăturile s'au săturat **de ploae.** (de ce?).
I-am vorbit **despre tine.** (despre cine?).
El e lăudat **de către învăţător.** (de către cine?),
Cos un nasture **la cămaşă.** (la ce?)... etc.

Complementul nedrept stă de obicei *în cazul dativ.*

3. Complemente circumstanţiale sunt acelea cari întregesc înţelesul unui verb sau al predicatului, arătând o circumstanţă:

De loc: *M'am mutat* **la Bucureşti.** (unde?).
De timp: *Am fost la voi* **alaltăieri.** (când?).
De mijloc: *A deschis poarta* **cu cheia.** (cu ce?).
De cauză: *S'a topit* **de căldură.** (din ce pricină?).
De mod: *Voiu cântà* **cu plăcere.** (cum?).
De preţ: *M'a costat* **o avere.** (cât?), etc.

Complementele circumstanţiale răspund la **feldefel de întrebări.**

3. Propoziţiunea contrasă.

Propoziţiunea care are: fie mai multe subiecte, fie mai multe predicate, ori mai multe atribute, sau mai multe complemente de acelaş fel, se numeşte **propoziţiune contrasă.**

De pildă: Contrasă cu subiect compus:	Cornelia cântă. Grigore cântă. Ioan cântă.	Cornelia, Grigore şi Ioan: cântă.
Contrasă cu predicat compus:	Grigore ceteşte. Grigore scrie. Grigore desenează.	Grigore: ceteşte, scrie şi desenează.
Contrasă cu atribut compus:	Şcolarul silitor învaţă. Şcolarul bun învaţă. Şcolarul ascultător învaţă.	Şcolarul: silitor, bun şi ascultător învaţă.
Contrasă cu complement compus:	Cornelia face hărţi. Cornelia face probleme. Cornelia face desenuri.	Cornelia face: hărţi, probleme şi desenuri.

Pot fi contrase numai propoziţiunile cari au acelaş subiect sau acelaş predicat.

4. Propoziţiunea eliptică.

Propoziţiune eliptică *se numeşte aceea căreia îi lipseşte una sau amândouă părţile principale*—adică subiectul sau predicatul—*lăsând să fie pricepute din înţelesul celorlalte verbe cari formează propoziţiunea.*

De obiceiu, propoziţiunile eliptice se întrebuinţează în *salutări* sau în *răspunsuri.*

De pildă:
Bună ziua!... în loc de: **Eu îţi doresc** *ziuă bună!*
Noroc!... în loc de: **Iţi doresc** *noroc!*

Nici salcia pom, nici mojicul om!... în loc de: *Nici salcia* nu este *pom, nici mojicul* nu este *om!*

Decât slugă; mare mai bine stăpân mic!... în loc de: *Decât* să fii *slugă mare, mai bine* să fii *stăpân mic!...* sau:

— *Ce-ai făcut?*

— *Nimic!.* . în loc de: N'am făcut *nimic!...*

— *De unde vii?*

— *Dela Căciulaţi!...* în loc de: Viu *dela Căciulaţi!...* etc.

5. Analiza sintactică a unei propoziţiuni desvoltate.

Prin analiza sintactică a unei propoziţiuni se înţelege *cercetarea legăturii dintre părţile acelei propoziţiuni*, precum şi ce anume loc ocupă fiecare parte în propoziţiune.

De pildă, să analizăm propoziţiunea:

Calul de dar nu se caută pe dinţi.

Orice analiză sintactică se începe prin *căutarea predicatului, care, întotdeauna, trebuie să fie un verb predicativ*—fie singur, fie împreună cu alte vorbe de cari nu poate fi desfăcut fără a se strica înţelesul propoziţiuuii.

In propoziţiunea noastră, verbul predicativ este format din cuvintele **nu se caută**, *cari alcătuiesc împreună predicatul propoziţiuni, pentrucă ne arată ce se spune despre subiect.* Acest predicat e format din verbul reflexiv: **nu se caută**, la modul imperativ, forma negativă, timpul prezent, numărul singular, persoana III-a.

Subiectul propoziţiunii se află **cu** întrebarea **cine**. şi uneori **ce**, pusă predicatului.

Cine nu se caută pe dinţi?... Această întrebare ne trimite la vorba **calul** Deci, **calul** este *subiectul propoziţiunii*, arătat printr'un substantiv comun, de genul masculin, numărul singular, cazul nominativ, articulat.

Spre a ne da seama de rostul celorlalte cuvinte din propoziţiune, căutăm să vedem *cu cari din părţile principale au legătură.* Dacă *au legătură cu subiectul* sau *cu vreun substantiv* oarecare, atunci *sunt atribute;* dacă *au legătură cu predicatul*, sau *cu vreun verb nepredicativ*, ori *cu vreun adjectiv* sau *cu vreun adverb*, atunci *sunt complemente.*

Să vedem: cari vorbe se leagă cu subiectul, cari cu predicatul.

De dar vedem că *lămureşte înţelesul subiectului* **calul. Care cal?...** *de dar!...* Este deci un atribut, care arată provenienţa. Acest atribut este înfăţişat printr'un verb la *supin.*

Pe dinţi vedem că întregeşte, complectează, înţelesul verbului **se caută**, arătând *cum* **nu se caută calul de dar?...** *pe dinţi!* Deci e un complement circumstanţial de mod, arătat printr'un substantiv comun, de genul masculin, numărul singular, în cazul acuzativ.

6. Fraza.

Reunirea a două sau mai multe propoziţiuni la olaltă, având un înţeles deplin, se numeşte **frază** sau **propoziţiune compusă.**

Numărul propoziţiunilor dintr'o frază se cunosc după numărul verbelor predicative.

De pildă: *Când* **am plecat** *de-acasă,* **mi-am luat** *ziua bună dela toate neamurile.*

In această frază avem două verbe predicative: *am plecat* şi *mi-am luat;* deci avem două propoziţiuni.

In orice frază trebuie să avem o propoziţiune, care să aibă înţeles deplin, atunci când o spunem singură. Acea propoziţiune se numeşte **propoziţiune principală;** iar celelalte, cari n'au înţeles decât numai dacă sunt spuse împreună cu propoziţiunea principală, se numesc **propoziţiuni secundare sau subordonate.**

In fraza de mai sus, propoziţiunea principală este: *mi-am luat ziua bună dela toate neamurile;* iar propoziţiunea secundară sau subordonată este: *când am plecat de-acasă.*

Unele fraze sunt formate numai din propoziţiuni principale. Propoziţiunile din acest fel de fraze se numesc **coordonate** (unite între ele fără a atârnă una de alta).

De pildă: *Multe* ştie, *multe* vorbeşte *şi niciuna* nu sfârşeşte.

Această frază este alcătuită din trei propoziţiuni principale, fiindcă are trei verbe predicative, şi fiecare propoziţiune în parte are înţeles deplin.

Propoziţiunile din frază au rolul părţilor din propoziţiunile desvoltate; adică: unele ţin loc de subiect, şi se numesc **subiective**; altele, de atribut, şi se numesc **atributive**; unele, de predicat, şi se numesc **predicative**; iar altele, de complemente, şi se numesc **complementare.**

De pildă — propoziţiune subiectivă (ce ţine loc de subiect): **Ce naşte din pisică,** *şoareci mănâncă.* (Cine mănâncă şoareci?).

Propoziţiune predicativă (ce ţine loc de predicat): *Azi nu mai sunt vremurile,* **cum erau odată!** (Oum nu mai sunt vremurile?).

Propoziţiune atributivă (care ţine loc de atribut): **Câinele care latră,** *nu muşcă.* (Care câine nu muşcă?).

Propoziţiunile complementare (cari ţin loc de complement circumstanţial) pot fi complementare: drepte, nedrepte, de mod, de loc, de timp, de cauză, etc., ca şi complementele. De pildă:

1. **Pe cel ce te duşmăneşte,** *tu cu bine-l răsplăteşte.* (Pe cine să-l răsplăteşti cu bine?)—complementară *dreaptă.*

2. **Celui ce-ţi vrea răul,** *nu-i sta 'n cale.* (Oui să nu-i stai în cale?)—complementară *nedreaptă.*

3. *Lucrează* **după cum îl taie capul.** (Cum lucrează?)—complementară *de mod.*

4. *Nu te-amestecă* **unde nu-ţi fierbe oala.** (Unde să nu te-amesteci?)—complementară *de loc.*

5. **Când stăpânul nu-i acasă,** *şoarecii joacă pe masă!* (Oând joacă şoarecii pe masă?)—complementară de timp.

6. *Munceşte la tinereţe,* **ca să ai la bătrâneţe.** (Pentru ce să munceşti la tinereţe?)—complementară de cauză, etc.

Propoziţiunile complementare se pot află, şi ele, cu aceleaşi numeroase întrebări, pe cari le folosim la părţile propoziţiunilor desvoltate.

7. Analiza sintactică a unei fraze.

Analiza unei fraze se deosebeşte de aceea a unei propoziţiuni prin faptul că, în loc să avem de cercetat numai legătura dintre părţile unei singure propoziţiuni, avem de cercetat şi legătura dintre ele, a propoziţiunilor din frază.

In analiza unei fraze, căutăm mai întâi verbele predicative. *Numărul acestor verbe ne arată câte propoziţiuni sunt în acea frază. După aceea vedem cari vorbe din frază aparţin fiecărei propoziţiuni, apoi cercetăm legătura dintre acele propoziţiuni. Cele cari au înţeles deplin spuse singure, sunt propoziţiuni principale; cele cari nu au înţeles, decât numai spuse împreună cu propoziţiunea principală de care atârnă, sunt propoziţiuni secundare sau subordonate.*

După această orânduire a propoziţiunilor din frază, facem analiza fiecărei propoziţiuni în chipul arătat la analiza propoziţiunilor desvoltate.

DESPRE
PUNCTUAȚIE

SEMNELE DE PUNCTUAȚIE

Omul, în vorbire, dă graiului întonația cerută, spre a puteà fi înțeles de cei cari-l ascultă. In scriere, această întonație este arătată prin niște semne, numite **semne de punctuație.**

Ca să scrim sau să cetim cu înțeles, trebuie să ținem seamă de aceste semne, cari sunt folosite în lungul scrierii, tocmai spre a ne arătà ce ton să dăm glasului, când cetim.

Cele mai întrebuințate semne de punctuație sunt următoarele: . (punctul), , (virgula), ; (punctul și virgula), : (două puncte), ? (semnul întrebării), ! (semnul mirării), ' (apostroful), „....." (semnele citării), ... (semnele gândirii sau întreruperii), - (trăsătura de unire), — (pauza sau linioara de dialog), și (.....) (paranteza).

1. (.) Punctul.

Punctul se pune:

1. *La sfârșitul propoziținilor*, când nu sunt întrebătoare sau exclamatoare; și la sfârșitul frazelor.

De pildă: *Cornelia* **coase.** *Copilul cel mic* **plânge** *cu hohote. Când doi* **se ceartă,** *al treilea* **câștigă.**

2. *După cuvinte prescurtate.*

De pildă: *La an. 86 în. de Chr.* (La anul 86 înnainte de Christos).

3. *După inițiale.*

De pildă: *I. M. Popescu-Băjenaru* (Ioan Mihai Popescu-Băjenaru); *I. P. S. Patriarh...* (Innalt Prea Sfințitul...); *M. S. R. Ferdinand* (Majestatea Sa Regele Ferdinand...), etc.

4. *După titlurile bucăților de orice fel*, când nu sunt scrise în întregime cu litere mari.

De pildă: *Despre punctuație.* (primește punct). DESPRE PUNOTUAȚIE (nu primește punct).

5. *După un răspuns la o propoziție întrebătoare.*

De pildă: — *Mergi cu mine?*
— *Da.*
— *Ai plecat?*
— *Nu.*

In cursul cetirii, când ajungem la punct, lăsăm tonul și ne oprim cât am numărà repede: **una-două-trei.**

2. (,) Virgula.

Virgula se întrebuințează spre a arătà pauzele din lăuntrul propozițiunilor și al frazelor.

1. *Virgula desparte verbele de același fel dintr'o propoziție, când nu sunt legate prin conjuncțiuni.*

De pildă: **Pâraele, râurile și fluviile** : *sunt ape curgătoare.*
Copilul: **cuminte, silitor și ascultător** *este iubit de toată lumea.*

Grigore: a învăţat, s'a jucat, a mâncat şi s'a culcat.
In grădina noastră cresc: meri, peri, pruni, cireşi, caişi, nuci şi alţi pomi roditori.

Când două atribute sunt aşezate în aşa chip, că primul atribut lămureşte pe substantivul lângă care e pus, iar al doilea atribut lămureşte: atât pe substantiv, cât şi pe atributul acestuia, acele atribute nu se despart prin virgulă.

De pildă: Şcoala *primară* urbană.
Cuvântul *primară* e atribut pe lângă substantivul *şcoală;* iar *urbană* e atribut pe lângă cuvintele *şcoala primară*, şi nu se desparte prin virgulă de primul atribut.

Se desparte prin virgulă complementul nedrept, care vine numai-decât după un complement drept arătat printr'un substantiv articulat, spre a nu părea că este atributul acelui substantiv.

De pildă: *Diaconii împărţeau* hrana, primilor creştini. (S'a pus virgulă după hrana). *Diaconii împărţeau* hrană primilor creştini. (Nu s'a mai pus virgulă după hrană).

2. *Virgula desparte propoziţiunile coordonate, când sunt legate prin conjuncţiuni: adversative, cauzale sau consecutive.*

a). *Conjuncţiuni adversative* se numesc acelea cari pun două părţi ale unei fraze în opoziţie una cu alta.

Acestea sunt: *dar, iar, însă, totuşi, nu.... ci,* etc...

De pildă: Nu *e cum vrea omul,* ci *cum vrea Domnul!*

b). *Conjuncţiuni cauzale* se numesc acelea cari premerg unei propoziţiuni secundare cauzale.

Acestea sunt: *căci*—cu forma scurtă *că*, şi cu formele compuse: *fiindcă, pentrucă*, etc.

De pildă: *Nu te vârî 'ntre ei,* că *dai de bucluc!*

c). *Conjuncţiuni consecutive* se numesc acelea cari leagă o propoziţiune ce arată o consecvenţă, o urmare firească a celor spuse mai înnainte.

Acestea sunt: *deci, aşa dar, prin urmare, de aceea,* etc.

De pildă: *Mâine e sărbătoare,* deci *nu va fi şcoală.*

3. *Când două propoziţiuni principale, cari au acelaş subiect, sunt legate prin conjuncţia* şi, *nu se despart prin virgulă. Când conjuncţia* şi *se repetă şi în propoziţiunile următoare din aceeaşi frază, înnaintea cuvântului* şi *dela propoziţiunile cari urmează, se pune virgulă.*

De pildă: 1. *Grigore îşi va scrie întâi temele* şi *apoi va veni la voi.*
2. *Şi ieri a plouat,* şi *azi plouă,* şi *mâine va plouà.*

4. *Virgula desparte vocativele de restul cuvintelor din propoziţiune.*

De pildă: Ioane, *vino'ncoà!...* Oameni buni, *ascultaţi-mă!... Fiţi atenţi,* domnilor!... *Vino,* Cornelio, *odată!...*

5. *Virgula se pune între două propoziţiuni principale, când una din ele atârnă de cealaltă.*

De pildă: *Te rog,* vino curând!... (Te rog ca să vii curând).
Nu se poate, *crede-mă!...* (Crede-mă, că nu se poate).

6. *Propoziţiunile atributive explicative, de asemenea se pun între virgule.*

De pildă: *Soldații români*, **cari atâta așteptau**, *se repeziră cu furie împotriva dușmanului.*

Atributul care poate ține locul substantivului pe care-l lămurește, se numește **apozițic.**

Apoziția, de asemenea se pune între virgule.

De pildă: *Mihai*, **eroul dela Călugăreni**, *a unit cele trei țări surori: Muntenia, Ardealul și Moldova.*

Apoziția **aci**, este *eroul dela Călugăreni*, **care** poate înlocui pe *Mihai* **fără a schimbă** înțelesul propoziținii; **căci putem zice numai**: *Eroul dela Călugăreni a unit...*, etc., **și** tot la **Mihai ne** gândim.

7. *Propoziținea atributivă, care determină înțelesul unui substantiv articulat, nu se desparte prin virgulă, când vine numaidecât lângă substantivul pe care-l lămurește.*

De pildă: *Omul pe care-l vezi*, **e din satul meu.**
Câinele care latră, **nu muște.**

Când între o propoziținne atributivă și substantivul pe care-l determină se află un alt atribut al aceluiaș substantiv, atunci propoziținea atributivă se desparte de acel atribut, prin virgulă.

De pildă: *Cartea* **cea frumoasă, pe care mi-ai împrumutat-o**, *am cetit-o toată.*

De asemenea, când o propoziținne atributivă determină înțelesul unui substantiv nearticulat, se desparte de acesta prin virgulă, chiar când vine așezată lângă el.

De pildă: *Acest* **om, pe care-l vezi**, *este din satul meu.*

8. *Complementul pus înnaintea subiectului, se desparte de subiect prin virgulă:*

De pildă: **Mâine**, *noi mergem la Căciulați.*

9. *Virgula se pune după propoziținnile secundare, atunci când vin așezate înnaintea propoziținnii principale.*

De pildă: **Când trăiau părinții mei**, *n'aveam atâtea greutăți!*

10. *Propoziținnea secundară, care vine așezată între părțile propoziținnii principale, se pune între virgule.*

De pildă: *Grigore*, **făcându-se că nu-l vede**, *își urmă drumul înnainte.*

11. *Când propoziținnea secundară vine numaidecât după verbul pe care-l determină, nu se desparte prin virgulă.*

De pildă: *Ați venit* **să mă întâmpinați cu alai?**

Când între propoziținnea secundară și verbul pe care-l determină se află alte vorbe ce țin tot de propoziținnea determinată, atunci secundara se desparte de acea propoziținne prin virgulă.

De pildă: *Ați venit* **cu toții, să mă întâmpinați cu alai?**

Când o frază este alcătuită din propoziținni formate numai din predicate rânduite unul după altul în așa chip că predicatul următor lămurește pe cel din naintea sa, atunci, acele predicate nu se despart prin virgulă.

De pildă: *I-am* **spus să vie să ne vază** *înnainte de plecare.*

12. *Virgula se pune după titlurile: scrisorilor, petițiilor, etc., fiind luate ca vocative.*

De pildă: *Dragă tată,...; Domnule Director,...;* etc.

13. *Virgula se pune după subiectul unei propoziținni al cărui*

predicat lipseşte şi se subînţelege a fi tot predicatul propoziţiunii precedente sau al propoziţiunii care urmează.

De pildă: *Dumneavoastră* **o duceţi** *mai bine; noi, cum dă Dumnezeu! Şcolarul* **învaţă** *carte; iar ucenicul, meşteşug!...* în loc de:...; *noi o ducem cum dă Dumnezeu!...* şi:...; *iar ucenicul învaţă meşteşug!*

14. *Virgula se pune între propoziţiunile principale al căror înţeles se leagă, dar nu sunt unite prin conjuncţia* **şi.**

De pildă: *N'a avut bani, n'a avut ajutor, n'a avut protectori; dar a avut minte, a avut noroc şi a ajuns om mare.*

15. *Virgula desparte mai multe propoziţiuni secundare de acelaş fel, cari răspund la aceeaş întrebare.*

De pildă: *Eu am venit:* **să văz, să ne înţelegem şi să isprăvim la un fel!**

16. *Când cităm vorbele cuiva, propoziţiunea care anunţă citarea se desparte de cuvintele citate prin pauză, în loc de virgulă, dacă vine în urma citării.*

De pildă: — «*De ce mai stai?*» — îi zise el.
— «*Fiindcă n'am poftă, să plec!*» — îi răspunse cel întrebat.

17. *Când propoziţiunea anunţătoare vine în mijlocul cuvintelor citate, atunci se pune între pauze.*

De pildă: — «*Măi omule!*» — îmi zise el — «*vezi-ţi de drum, că te'ncarci de Doamne-ajută!...*»

* * *

In general, virgula se întrebuinţează acolo unde, în vorbire, simţim nevoia să facem o pauză scurtă ridicând tonul, mai înnainte de a sfârşi gândirea pe care vrem s'o spunem.

De regulă, în propoziţiunile desvoltate, niciodată nu se desparte subiectul de atributul lui, când vin unul lângă altul; şi nici predicatul de complementul lui, când vin alăturate. Când însă, între subiect şi predicatul său, vine un complement, subiectul se desparte de acel complement prin virgulă.

De pildă: **Omul, niciodată frumos nu este,** *când faţa îşi poceşte.*

Rânduiala firească a unei propoziţiuni este: Intâi **subiectul,** apoi **atributul subiectului**—dacă are, după aceea **predicatul,** şi în urmă, **complementul.** Când cuvintele vin în această ordine, nu se despart prin nici un semn de punctuaţie.

De pildă: *Omul simţitor nu-şi poceşte faţa.*

Când cetim şi ajungem la virgulă, ridicăm puţin tonul şi ne oprim cât am numără: **una.**

3. (;) Punctul şi virgula.

Punctul şi virgula ne arată că trebuie să facem o pauză mai mare decât la **virgulă,** şi mai mică decât la **punct.**

1. *Punctul şi virgula se pun între două propoziţiuni principale desvoltate, mai ales când între cuvintele din cari sunt formate, s'a mai întrebuinţat virgula.*

De pildă: *Tatăl din Ceruri are grija fiecăruia dintre noi; Lui să ne rugam în orice împrejurare.*

2. *Punctul şi virgula se mai pune între două fraze, cari au legătură între ele.*

De pildă: *Un fiu nu trebuie să ridice mâna împotriva unui părinte vinovat; el trebuie să-şi întoarcă ochii, să-l plângă şi să-l respecte!*

Când cetim şi ajungem la **punct şi virgulă,** *lăsăm tonul puţin şi ne oprim cât am numărà repede:* **una-două.**

4. (:) Două puncte.

1. *Două puncte se pun înnaintea sau în urma unei înşirări de cuvinte de acelaş fel, cari aparţin aceleeaşi gândiri.*

De pildă: *In Dunăre se varsă următoarele râuri:* **Tisa, Jiul, Oltul, Argeşul, Ialomiţa, Siretul şi Prutul,** *cu afluenţii lor.*

Bucureştii, Iaşii, Craiova, Clujul, Chişinăul, Cernăuţii şi Oradia-Mare: *sunt cele mai mari oraşe din România.*

2. *Două puncte se mai pun în urma unei propoziţiuni, care ne anunţă citarea cuvintelor spuse de cineva, sau reproduse după ceva.*

De pildă: *Cum mă văzù, îmi zise:*

— «Oe bine-mi pare că te-am întâlnit!» sau:

In Decalog scrie: «*Să nu ucizi! Să nu furi! Să nu bârfeşti!*»... etc.

3. *De asemenea se mai pun două puncte înnaintea sau în urma mai multor propoziţiuni dintr'o frază, cari susţin aceeaş ideie, spre a întări ideea dintr'o altă propoziţiune a aceleeaşi fraze, cu care se leagă.*

De pildă: *Să umbli mări şi ţări; să rupi nouăzecişinouă de perechi de opinci; s'alergi pe unde se bat munţii în capete; să te faci frate cu Aghiuţă:* şi **tot n'ai să găseşti pe Ileana Cosinziana!**

Când cetim şi ajungem la două puncte, oprim tonul, fără a-l urcà sau scobori, facem o pauză cât am numărà repede: **una-două,** *şi-apoi continuăm cetirea.*

5. (?) Semnul întrebării.

Semnul întrebării *se întrebuinţează după vorbele sau propoziţiunile întrebătoare.*

De pildă: —*Vii?...;*—*Ce?...;*—*Unde-ai fost?...;*—*Ce mai faci, Ioane?...*, etc.

6. (!) Semnul mirării.

Semnul mirării *se întrebuinţează după cuvintele sau propoziţiunile cari arată: mirare, spaimă, bucurie, chemare, şi aşa mai departe.*

De pildă: «Ah! Ce timp frumos e astăzi!» sau:

«Aoleu! Ce-ai cu mine?»

7. (') Apostroful.

Apostroful *se întrebuinţează în locul sunetelor pe cari le lăsăm afară în unele cuvinte.*

De pildă: «**N'am** *mai văzut aşa om!*»..., în loc de: «**Nu am** *mai văzut...*»; sau: «**M'am** *dus*»..., în loc de: «**Mă am** *dus*»..., etc.

8. („.....") Semnele citării.

Semnele citării *se întrebuinţează la începutul şi la sfârşitul cuvintelor cuiva, scrise întocmai aşa cum au fost grăite; sau atunci când reproducem cuvinte, rânduri sau părţi dintr'o lucrare scrisă.*

De pildă: *Când o văzù, îi zise:*
— **«De ce n'ai mai venit pe la noi, Gabrielo ?»** sau
Ai să copiezi rândurile următoare de zece ori: **«Cine nu iubeşte biserica, urăşte pe Dumnezeu !»**

9. (.....) Semnele gândirii sau întreruperii.

Semnele gândirii sau întreruperii *se întrebuinţează acolo unde vrem să arătăm că ne gândim asupra cuvintelor ce urmează să le spunem, sau când vrem să suspendăm continuarea vorbirii.*

De pildă: — *Mi se pare că nu ne-am văzut dela... 20 ale lunii trecute!...;* **sau**
— *Să nu-ţi auz gura, că pun mâna pe tine şi...*

10. (-) Trăsnra de unire.

Trăsura de unire *se întrebuinţează între două cuvinte diferite pe cari, în vorbire, le rostim legate.*

De pildă: **Ne-am** *dus amândoi şi* **l-am** *văzut. De nu* **l-aşi** *fi cunoscut bine, aş fi zis că nu e el.*

Se mai întrebuinţează şi între părţile cuvintelor compuse din două sau mai multe vorbe.

De pildă: **Curtea-de-Argeş, Cerna-Vodă, Târgul-Mureşului, Statu-Palmă-Barbă-Cot, burtă-verde, inimă-acră, sgârie-brânză, etc.**

Asemenea se mai întrebuinţează la sfârşitul rândurilor, atunci când, din lipsă de spaţiu, nu putem scri în întregime ultimul cuvânt din rând, şi suntem nevoiţi a trecè cu o parte dintr'însul la capătul rândului următor.

Ca pildă vezi *«Scrierea cuvintelor cari nu încap în întregime la sfârşitul unui rând sau despărţirea în silabe»* pagina 891.

11. (—) Pauza sau linioara de dialog.

Pauza sau linioara de dialog *se întrebuinţează la* **dialoguri,** *adică în convorbirile dintre două sau mai multe persoane, ca să arate schimbarea vorbirii dela una la alta.*

De pildă: — *Ioane, ce mai faci?*
— *Mulţumesc lui Dumnezeu!... sunt sănătos!*
— *Ai mai fost pe la oraş zilele-astea?*
— *Chiar ieri m'am întors. Am fost de-am vândut nişte grâu.*

Mai vezi întrebuinţarea pauzei la pagina 917, numărul 16 şi 17.

12. (.....) Paranteza.

Paranteza *se întrebuinţează, de obicei, la închiderea vorbelor, cifrelor sau semnelor cari se adaogă, spre a lămuri cele arătate mai înnainte.*

De pildă: *La 21 Mai (praznicul sfinţilor împăraţi: Constantin şi Elena) am fost la Căciulaţi.*

* * *

In scriere mai folosim şi alte semne, însă acelea pe cari le-am arătat mai sus, sunt cele mai des întrebuinţate.

DESPRE SCRISORI
ŞI
ACTE PUBLICE

I. Despre scrisori.

Noi învăţăm să cunoaştem limba poporului nostru, spre a puteà vorbì şi scri corect românește. In vorbire, omul poate grăì cum îl taie capul; în scriere însă, trebuie multă băgare de seamă, căci dacă vorba grăită sboară şi nu se mai ştie cum a fost rostită, vorba scrisă: rămâne, se vede şi poate fi judecată oricând, dacă a fost cugetată sau nu, atunci când a fost scrisă.

In viaţa de toate zilele, foarte deseori, omul simte nevoie, să-şi însemne pentru sine, sau *să vestească şi altora gândurile sale.* Aceste înştiinţări sau comunicări se fac sub formă de: **bilete, scrisori, cereri către autorităţi,** etc.

1. Biletul *este cea mai simplă comunicare sau înştiinţare pe care o putem adresà în scris cuiva.*

Vezi la pagina 61 «Biletul unui ostaş către un camarad bolnav în spital»

De obicei, biletele se trimit la destinaţie printr'o persoană de încredere.

2. Scrisoarea *este tot o comunicare, ca şi biletul,* însă, mai totdeauna, scrisorile se trimit prin poştă.

Scrisorile sunt de mai multe feluri:

a). **Scrisori familiare** se numesc acelea cari se scriu între membrii aceleiaşi familii.

b). **Scrisori de felicitare** se numesc acelea prin cari felicităm pe cineva pentru un fapt îmbucurător: ziua numelui, o întâmplare fericită în familie, înnaintare în grad, primirea vreunei distincţiuni, etc.

Vezi la pagina 70 o scrisoare de felicitare pentru ziua numelui.

c). **Scrisori de rugăminte** se numesc acelea prin cari rugăm pe cineva, să ne facă un serviciu oarecare.

Iată mai jos un model de scrisoare de rugăminte:

Mult Stimate Domnule Paşcanu,

Vă rog să mă iertaţi că îndrăsnesc a Vă răpì câteva clipe cu cetitul acestor rânduri. Le-am scris în nădejdia că, datorită sprijinului D-v şi al altor oameni de bine, voiu puteà contribuì şi eu cu ceva la ridicarea culturală a satului Paşcani, din comuna Căciulaţi-Ilfov, de unde vă trageţi obârşia şi al cărui nume îl purtaţi.

Sunt învăţător în numitul sat. Aflând prin locuitori că bunicul D-v, preotul Filip Paşcanu, s'a 'născut în această comună, aşa că —prin dânsul — vă socotim şi pe D-v ca fiu al Căciulaţilor, şi chibzuind împreună cu fruntaşii satului să întemeiem o bibliotecă populară la şcoala ce conduc,

îndrăsnesc a Vă rugà şi pe D-v. să contribuiţi cu un număr oarecare de volume la îmbogăţirea acestei instituţii culturale săteşti.

Nădăjduind că apelul meu va găsì răsunet în sufletul D-v, Vă mulţumesc depe acum pentru obolul cu care am credinţa că veţi venì în sprijinul culturii poporului din mijlocul căruia V'aţi ridicat!

Cu cea mai aleasă stimă:

Gheorghe Constantinescu,
directorul şcoalei primare din cät. Paşcani,
com. Căciulaţi, jud. Ilfov.

21 Iunie, 1925.

d). **Scrisori de mulţumire** se numesc acelea prin cari mulţumim cuiva pentru un serviciu făcut.

Vezi la pagina 73 o scrisoare de mulţumire.

e). **Scrisori de afaceri** se numesc acelea cari se fac: fie între negustori, fie între persoane particulare, pentru diferite interese sau afaceri băneşti.

Iată mai jos un model de scrisoare de afaceri:

29 Iunie, 1925.

Stimate Domnule Grigoriade,

Vă vestesc prin aceasta că am primit ceasornicele americane, comandate la 20 ale lunei trecute. Vă rog trimiteţi-mi urgent următoarele:

15 (cincisprezece) ceasornice deşteptătoare;

25 (douăzecişicinci) ceasornice «Longines», de argint, pentru buzunar;

50 (cincizeci) lanţuri, imitaţie de aur, pentru ceasornice de buzunar.

Rog să fie expediate cât mai grabnic spre a le aveà pentru bâlciul de Sfântul Ilie, care se ţine în acest oraş.

Costul îl înnaintez cum voiu primì factura. Cu prieteneşti salutări:

I. Firimide, ceasornicar
Câmpulung-Muscel.

Scrisorile mai pot fi: **de recomandare, de imputare, de scuze, de consilii sau sfaturi, de condoleanţă sau mângâere,** etc.

3. Părţile din cari sunt alcătuite scrisorile. — O scrisoare cuprinde, de obicei, următoarele părţi:

1. *Localitatea* de unde este trimisă *şi data zilei* când a fost scrisă. Acestea se scriu, de obicei, sus, pe colţul din dreapta al feţei de hârtie pe care începem scrisoarea.

2. *Titlul.* Acesta stă în strânsă legătură cu relaţiile sociale dintre persoanele cari-şi scriu.

3. *Introducerea,* prin care se anunţă pricina pentru care a fost făcută scrisoarea.

4. *Cuprinsul,* prin care, cel ce scrie îşi spune pe larg păsul care l-a îndemnat să scrie.

5. *Incheierea,* în care îşi arată speranţele pe cari le pune în rezultatul scrisorii.

6. *Semnătura* persoanei care scrie scrisoarea.

7. *Adresa* citeaţă a persoanei căreia i se trimite scrisoarea. Adresa se scrie pe plicul în care închidem scrisoarea.

La scrisorile **către superiori,** *locul şi data* se scriu la sfârşitul scrisorii, în josul semnăturii.

Vezi câteva modele de scrisori la pag.: 70, 73, precum şi în pag. cari urmează:

Scrisoarea unui fiu, ostaș, către mama sa.

Iași, 10 Mai, 1914.

Mult dorită mamă,

Află că sunt sănătos și o duc bine cu serviciul. Mă silesc, pe cât pot, să-mi fac datoria. Sunt supus și săritor la orice treabă mi-se dă. Șefii mei mă iubesc ca pe copilul lor.

Mamă, sunt în cazarmă ca între neamurile mele. Soldații, par că-mi sunt frați. Cu ei îmi împart greul oastei. Șefii, par că sunt părinții noștri. Ei se străduesc să ne deprindă cu viața ostășească și să ne luminexe prin învățătură de carte. Eu am venit ca orb la cazarmă: și acuma, slavă Domnului, încep să văd. Nam știut să scriu și să citesc nici o buche. Acuma sunt în stare să-mi scriu singur scrisorile. Această scrisoare este scrisă chiar de mine. Mulțumește lui Dumnezeu, că feciorul dumitale a fost scos din rândul celor „fără de carte și fără de parte!"

Peste două sipătămâni, voiu căpăta o permisie de opt zile și mă voiu repezi să te văz. Să te găsesc sănătoasă!

Alexandru.

Răspunsul mamei.

Târgu-Trumos, 12 Mai, 1914

Lixandre,
dragul mamei,

Mi-ai scris că peste două săptămâni, vii acasă. Să vii, maică, sănătos!

Mare mi-a fost bucuria, când am aflat că știi și tu, carte. Acum, când te numești om cu patru ochi, pot să ți-o spun și eu, dragul mamei. Aveam un foc la inimă, că nu te dădusem la învățătură. Par'că-ți vedeam în suflet mâhnirea ce simțiai, din prician'asta. Alții, mai puțin deștepți decât tine, puteau desleagă slovele de prin cărți și depe hârtiile ce le țineau în mână. Tu, băiat desghețat și cu pătrundere, te uitai la slove, întocmai ca orbu 'n sfântul soare. Să mă crezi: par'că mă simt întinerită de bucurie. În mintea mea, te-ai făcut altul, de când am aflat că știi carte.

Abia aștept să te văd și să-ți sărut ochișorii. Mama ta:

Anghilina.

P. S. Naș Lixandre, scrisoarea aceasta e scrisă de mine, Sandu, finul matale. Eu termin anul acesta clasa IV-a primară. Să vii sănătos, nașule!

Scrisoarea unui ostaș către soția sa.

București, 14 Martie, 1914.

Mario,

Află despre mine că sunt sănătos. Cu milităria mă împac bine. Îmi fac datoria, și sunt fără grijă.

Am tot așteptat să-mi mai scrii. Par'că m'ați uitat cu totiu! Gheorghiță al nostru s'o fi făcut mare! Dor mi-e să-l văz! Tu, cum o mai duci cu nevoile? Taica te mai ajută la câte-o strâmtorare?

Ni s'a spus că de Paște, vom căpăta permisie. Mi-se pare un an până ne-om vedea! Scrie-mi grabnic, cum vă mai aflați?

Primește multă sănătate dela soțul tău:

Ion.

Adresa:

Domnici Sale
Doamnei Maria Ion Stan,
Comuna Cocioc, Jud. Ilfov.

Prin gara Periș.

Răspunsul soției.

Cocioc, 21 Martie, 1914.

Ioane,

Află că am primit scrisoarea ta. M'am bucurat că ești sănătos.

Eu, abia azi mă 'nvrednicii să-ți răspunz. Iacă, e greu omului fără învățătură. Cum nu știu carte, rugai pe nepoată-ta, Catrina, să-ți scrie rândurile-astea.

Noi suntem sănătoși. Alde taica, m'ajută, biet, din când în când; dar și el, este împovărat de nevoile lui. Pân'acuma, mi-a mai dat pe datorie domnu Pandele, cârciumarul. I-am spus că-i plătesc la treierat. Mi-se pare însă, că mă cam încarcă la socoteală. Dacă nu știu să-mi fac singură însemnările, înghit și tac! Plâng, de ciudă, că nu m'a dat taica la carte!

Ne-a părut bine la toți, când am aflat că vii de Paște acasă. Eu te aștept nerăbdătoare. Par'că mi-e viața pustie fără tine!

Primește multe sărutări din partea mea și a lui Gheorghiță al nostru.

Soția ta:

Maria.

Telegrama este cea mai scurtă scrisoare. Ea se trimite prin mijlocirea telegrafului — cu fir sau fără fir. Fiindcă se plăteşte fiecare cuvânt trimis prin telegraf, avem interes să fim foarte măsuraţi la alcătuirea telegramelor şi să nu trecem niciun cuvânt ce-ar părea de prisos.

De pildă: In loc să scrim: «*Duminecă de dimineaţă viu cu trenul la gară. Vă rog să-mi trimiteţi o trăsură la ora nouă, ca să mă ieà ..,*» etc.; dăm la o parte cuvintele a căror lipsă nu poate schimbà înţelesul cuprinsului şi scrim cam astfel: «*Duminecă viu gară. Trimiteţi trăsura, nouă dimineaţa...*» etc.

II. Despre: chitanţe, dovezi, înscrisuri, etc.

Pe lângă scrisori, cari sunt nişte comunicări al căror cuprins priveşte numai persoana care trimite şi pe cea care primeşte scrisoarea, în viaţa socială, omul mai alcătuieşte şi altfel de acte, cari au un caracter public.

Astfel, când primeşte o sumă oarecare de bani, ce i se cuvine s'o primească, trebuie să dea o **chitanţă** doveditoare c'a primit acea sumă.

Pe chitanţă se pune timbru fiscal, socotit după mărimea sumei trecută în chitanţă, şi se mai pune şi timbru de ajutor.

Vezi la pagina 67 un model de chitanţă.

Când primeşte — fie în păstrare, fie cu împrumut, fie pentru totdeauna — un lucru oarecare sau vreun obiect de preţ, atunci dă celui care i-a încredinţat lucrul, o **dovadă** sau **adeverinţă**, în care arată *dela cine a primit* obiectul, *starea* lui, şi *în ce* anume *condiţii l-a primit.*

Iată mai jos un model de *dovadă* sau *adeverinţă*:

Adeverinţă.

Subsemnatul, Hristache Sterescu, funcţionar, domiciliat în Bucureşti, strada Câmpineanu Nr. 28, încredinţez că am primit în păstrare dela d-l Mihail Eftimiu, inginer-electrician, domiciliat în str. Aurel Vlaicu Nr. 31, un serviciu de argint pentru masă, alcătuit din: 12 (douăsprezece) linguri de supă, 12 (douăsprezece) furculiţe, 12 (douăsprezece) cuţite, 12 (douăsprezece) linguriţe şi un cuţit de tăiat pâine, cu prăsele de mahon — toate în bună stare.

Aceste obiecte, mă îndatorez a i le restituì la cerere, când mi se va înapoià prezenta adeverinţă.

Hristache Sterescu,
funcţionar.

25 Noembrie, 1925, Bucureşti.

Când se primeşte cu împrumut o sumă de bani, atunci se dă împrumutătorului, adică **creditorului**, un act numit **înscris, obligaţiune** sau **zapis**, în care se arată lămurit: *cine s'a împrumutat, cu ce sumă* — scrisă în cifre şi'n litere —, *cu ce procent, termenul de plată, locul şi data împrumutării, semnătura celui ce s'a împrumutat* — adica a **debitorului.**

Inscrisurile se fac pe coală timbrată, a cărei valoare se socoteşte după mărimea sumei împrumutate.

Iată mai jos un model de *Inscris:*

Inscris.

Subsemnatul, Iancu Nichiforescu, tâmplar, domiciliat în Bucureşti, şoseaua Mihai Bravul, Nr. 115, încredinţez că am luat cu împrumut, dela d-l Armand Iliescu, advocat, domiciliat în Bucureşti, strada Atena Nr. 16, suma de 25.000 (douăzecişicinci mii) lei, cu procent de 7%.

Această sumă, împreună cu dobânda cuvenită, mă îndatorez a o înapoia la 30 Septembrie, 1926.

Iancu Nichiforescu,
tâmplar.

1 Iulie, 1925, Bucureşti.

III. Despre contracte.

Când închiriem cuiva o casă, facem un **contract de închiriere.**

Când închiriem o moşie, facem un **contract de arendare.**

Când ne întovărăşim cu cineva într'o afacere oarecare, atunci facem un **contract de tovărăşie.**

Când vindem cuiva ceva: o casă, un loc, o moşie, etc., atunci facem un **act de vânzare.**

La facerea tuturor acestor acte, trebuie să ţinem seamă că ele se scriu pe coală timbrată, a cărei valoare e hotărîtă de lege, potrivit cu suma de care e vorba în actele încheiate.

La scrierea lor trecem ca **titlu,** felul actului: *Contract de închiriere, Act de vânzare,* etc. Apoi *numim părţile cari fac contractul,* cu ocupaţiile şi domiciliile lor. După aceea *se arată pe larg materia contractului* (adică obiectul: arendat, închiriat, vândut, etc.) *şi condiţiile în cari se încheie contractul.* In urmă se încheie actul, *arătându-se în câte exemplare s'a făcut* contractul. Se pune *locul şi data,* adică: unde şi când s'a făcut actul; şi *apoi semnează persoanele cari s'au legat prin contract.*

Aceste acte trebuiesc duse după aceea, ca să fie legalizate de autoritatea judecătorească.

Pentru întocmirea sau alcătuirea contractelor, cel mai înţelepţesc lucru este, să cerem sfatul oamenilor de legi: *advocaţilor.* Nu trebuie să ne bizuim pe priceperea noastră, dacă nu cunoaştem bine legile ţării.

IV. Despre anunţ sau înştiinţare.

Când vrem să vestim lumea despre un fapt oarecare, atunci facem un **anunţ** sau o **înştiinţare.** Anunţurile pot fi publicate prin *ziare,* sau *tipărite pe foi de hârtie,* cari sunt apoi împărţite la lume sau lipite în văzul trecătorilor.

Se pot face anunţuri pentru: închirieri, vânzări, cumpărări, pierderea sau găsirea unui obiect oarecare, reprezentaţii de: teatru, cinematograf, circ, etc., apariţie de: cărţi, ziare, etc.

La alcătuirea anunţurilor se întrebuinţează tot soiul de mijloace, ca să ispitească pe oameni, să le cetească.

V. Despre petiţii.

Plângerile sau cererile făcute către autorităţile statului se numesc **petiţii.**

In petiţie ne spunem pe scurt păsul nostru.

Petiţia se scrie cu multă îngrijire, începând depe prima faţă a coalei de hârtie, şi urmând pe feţele celelalte, dacă cererea sau plângerea noastră e prea lungă. Pe cât putem însă, e bine să scrim cât mai măsurat ceea ce avem de spus, fiindcă vorbăria multă face silă celui căruia îi încredinţăm cererea şi păsul nostru

Adresa autorităţii către care îndreptăm petiţia, se scrie pe faţa întâia a coalei, jos de tot.

Pe petiţii se pune un timbru fiscal de un leu şi unul de ajutor de cincizeci de bani.

Sunt scutite de timbre: petiţiile adresate directorilor de şcoli primare pentru păsul elevilor români înscrişi în şcoalele statului; cele adresate corpurilor legiuitoare, precum şi cele trimise Majestăţilor Lor: Regelui şi Reginei.

Vezi modele de petiţii la paginele 64 şi 77.

VI. Câteva sfaturi.

Pentru cei nedeprinşi cu alcătuirea unor astfel de acte, cel mai bun lucru e să-şi îndrepte rugămintea către oamenii mai pricepuţi, din localitatea unde se găsesc, spre a le veni într'ajutor cu sfaturile şi cunoştinţele lor.

Pentru daraveri mai însemnate şi acte cari merg pe la judecătorii şi pe la tribunale, e şi mai înţelepţesc lucru, să ne încredinţăm păsul pe mâna vreunui advocat cunoscut ca om cinstit, şi care a dat dovezi, că a mai scos şi pe alţii din nevoi.

Potrivit noilor legi ale ţării, advocaţii au căpătat o sumă de împuterniciri, îngrădite de o foarte mare răspundere faţă de cei cari-şi încredinţează păsurile pe mâinile lor, atunci când pricina este pierdută din vina lor.

Deci, în orice pricină, care merge în faţa judecăţii, cel ce nu cere sfatul unui advocat cinstit şi priceput, este sortit să nu ajungă la bun sfârşit.

Un sfat bun, bătrânesc, pe care noi, cei de azi, aproape par'că l-am uitat e: **Mai bine o pace strâmbă, decât o judecată dreaptă!** Deci, nu alergaţi la judecată, decât numai atunci când orice drum spre o înţelegere cu vrăjmaşul vă este cu desăvârşire închis. Atunci însă, nu uitaţi să cereţi întâi sfatul oamenilor de legi. Dacă n'aveţi sorţi de câştig, nu vă mai pierdeţi timpul şi agoniseala pe drumurile judecăţii, ci aşteptaţi până ce împrejurările vor fi de partea voastră; şi numai atunci căutaţi-vă dreptatea!

SCURTE CUNOȘTINȚE
DIN
ARITMETICĂ

Aritmetica este știința care ne învață cum se formează *numerele*, precum și diferitele lucrări pe cari le putem face cu ajutorul numerelor.

Numerele pot fi spuse *prin grai* sau arătate *prin semne scrise.*

Semnele numerelor se numesc **cifre.**

Pentru scrierea numerelor ne slujim de zece cifre și anume:

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

zero, unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă.

Cu ajutorul acestor cifre putem scri numere oricât de mari.

I. Formarea numerelor.

Cu ajutorul numerelor putem arătà mulțimea lucrurilor sau ființelor despre cari vorbim.

Numărul *unu* (1) ne arată un singur lucru sau o singură ființă și se zice că reprezintă sau înfățișează **o unitate.** Dacă la această unitate mai adăogăm încă o unitate de acelaș fel, căpătăm numărul *doi* (2). Adăogând la cele două unități încă o unitate, căpătăm numărul *trei* (3). Continuând în acest chip, formăm numerele: *patru* (4), *cinci* (5), *șase* (6), *șapte* (7), *opt* (8), *nouă* (9) și așa mai departe.

Dacă lângă *nouă* unități mai adăogăm încă o unitate, căpătăm *zece* (10) unități sau **o zece.** Zece unități și cu o unitate fac *unsprezece* (11) unități. Unsprezece unități și cu încă o unitate fac *douăsprezece* (12) unități. Urmând tot astfel, formăm numerele: *treisprezece* (13), *patrusprezece* (14), *cincisprezece* (15), *șasesprezece* (16), *șaptesprezece* (17), *optsprezece* (18), *nouăsprezece* (19) și așa mai departe.

După cum vedem, începând dela *zece*, numerele se scriu cu câte *două cifre.* Cifra dintâi ne arată numărul *zecilor*, iar a doua cifră ne arată numărul *unităților.*

Dacă la cea dintâi *zece*, adăogăm încă *o zece*, căpătăm *două zeciuri* sau numărul *douăzeci* (20). Urmând a adăogà la aceste zeciuri câte o unitate nouă, formăm numerele: *douăzecișiunu* (21), *douăzecișidoi* (22), *douăzecișitrei* (23), *douăzecișipatru* (24), *douăzecișicinci* (25), *douăzecișișase* (26), *douăzecișișapte* (27), *douăzecișiopt* (28), *douăzecișinouă* (29). La numărul 29, adăogând încă o unitate, formăm numărul *treizeci* (30).

Dacă la aceste *trei zeciuri* adăogăm *alte zeciuri*, căpătăm numerele: *patruzeci* (40), *cincizeci* (50), *șasezeci* (60), *șaptezeci* (70), *optzeci* (80), *nouăzeci* (90). Dacă la *nouăzeci* adăogăm câte o unitate nouă, formăm numerele: *nouăzecișiunu* (91), *nouăzecișidoi* (92), *nouăzecișitrei* (93), *nouăzecișipatru* (94), *nouăzecișicinci* (95), *nouăzecișișase* (96), *nouăzecișișapte* (97), *nouăzecișiopt* (98), *nouăzecișinouă* (99). *Zece zeciuri* alcătuiesc un nou număr, pe care l-am numit **o sută** (100).

După cum vedem, numărul *o sută* se scrie cu *trei cifre*. Prima cifră ne arată numărul *sutelor*, a doua cifră ne arată numărul *zecilor*, iar a treia — ultima din dreapta — ne arată numărul *unităților*.

Iată mai jos scrierea numerelor dela 1 până la 100:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

Dacă la numărul 100 adăogăm câte o unitate nouă, formăm numerele: *o sută unu* (101), *o sută doi* (102), *o sută trei* (103), *o sută patru* (104), *o sută cinci* (105), *o sută șase* (106), *o sută șapte* (107), *o sută opt* (108), *o sută nouă* (109), *o sută zece* (110), *o sută unsprezece* (111), *o sută doisprezece* (112), și așa mai departe, până împlinim *încă o sută* și formăm *două sute* (200). Dacă la *două sute* adăogăm încă o sută, formăm numărul *trei sute* (300); apoi vin: *patru sute* (400), *cinci sute* (500), *șase sute* (600),

şapte sute (700), *opt sute* (800), *nouă sute* (900). *Zece sute* alcătuiesc un număr nou, pe care l-am numit **o mie** (1000).

După cum vedem, numărul *o mie* se scrie cu patru cifre. Prima cifră ne arată numărul *miilor*, a doua ne arată numărul *sutelor*, a treia pe al *zecilor* şi cea din urmă ne arată numărul *unităţilor*.

Dacă la numărul 1000 adăogăm încă o unitate, formăm numărul *o mie unu* (1001). *O mie şi cu zece nnităţi* fac *o mie zece* (1010). *O mie şi cu o sută de unităţi* fac *o mie o sută* (1100). *O mie şi cu o mie* fac *două mii* (2000). *O mie şi cu nouă mii* fac *zece mii* (10.000). *Zece mii şi cu nouăzeci de mii* fac *o sută de mii* (100.000). *O sută de mii şi cu nouă sute de mii* fac *un milion* (1000.000). *Un milion şi cu nouă milioane* fac *zece milioane* (10.000.000). *Zece milioane şi cu nouăzeci de milioane* fac *o sută de milioane* (100.000.000). *O sută de milioane şi cu nouă sute de milioane* fac *un miliard* (1.000.000.000).

Tot adăogând unităţi noui, putem urmà cu formarea altor numere, fără a mai sfârşì vreodată. Aceasta ne dovedeşte că *şirul numerelor este nemărginit*.

Rânduiala scrierii şi cetirii numerelor.

Din cele arătate, se vede că numerele se împart în mai multe clase, iar fiecare clasă se împarte în câte trei coloane. Pornind dela ultima cifră din dreapta numărului, către stânga, primele trei cifre formează *clasa unităţilor simple*, compusă din: *unităţi, zeci şi sute*. Următoarele trei cifre, mergând tot spre stânga, formează *clasa miilor*, compusă din: *unităţi de mii, zeci de mii, sute de mii*. Celelalte trei cifre ce urmează alcătuiesc *clasa miloanelor*, formată din: *unităţi de milioane, zeci de milioane, sute de milioane*. Apoi urmează *clasa bilioanelor* sau *miliardelor* alcătuită din: *unităţi de miliarde, zeci de miliarde, sute de miliarde*. Ar veni, după aceea, clasa *trilioanelor* sau *triliardelor*, *catralioanelor* sau *catraliardelor*, *cinciliardelor*, *sexiliardelor*, *septiliardelor*, şi aşa mai departe—numere pentru a căror numărare i-ar trebuì omului să vieţuiască o veşnicie.

Mergând dela stânga spre dreapta, fiecare cifră reprezintă sau înfăţişează unităţi de zece ori mai mari decât cifra care vine în urma sa.

REGULĂ. — Scrierea numerelor se face începând dela stânga spre dreapta, mergând dela cea mai înnaltă coloană de unităţi către coloana unităţilor simple. Locul coloanelor cari ne lipsesc, îl însemnăm prin cifra zero (0).

De pildă:

MILIARDE			MILIOANE			M I I			UNITĂŢI			
12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
sute	zeci	unităţi	sute	zeci	unităţi	sute	zeci	unităţi	sute	zeci	unităţi	
											7	şapte.
										3	6	treizecişişase.
									4	6	0	patru sute şaizeci.
								3	2	0	8	trei mii două sute opt.
							6	7	0	0	5	şaizecişişapte de mii cinci.
						3	0	8	0	6	8	trei sute opt mii şaizecişiopt.
					1	4	0	0	2	3	0	un millon patru sute de mii două sute treizeci.
				2	7	5	0	0	0	0	0	douăzecişişapte de milioane cinci sute de mii.
			3	0	8	9	0	6	0	0	5	trei sute opt milioane nouă sute şase mii cinci.
		5	0	0	0	0	0	3	7	0	6	cinci miliarde trei mii şapte sute şase.
	6	2	0	7	0	0	0	0	0	0	0	şaizecişidouă de miliarde şaptezeci de milioane.
7	0	9	2	0	0	0	0	5	0	3	0	şapte sute nouă miliarde două sute de milioane cinci mii treizeci.

Ca să cetim un număr, îl despărţim în grupe de câte trei cifre, începând dela dreapta spre stânga. Ultima grupă poate avea două sau chiar şi o singură cifră. După cetirea fiecărei grupe arătăm felul unităţilor pe cari le reprezintă. Coloanele de unităţi, cari nu sunt scrise prin vreo cifră însemnătoare, nu le mai pomenim când cetim numărul.

De pildă: 2.078.506 se ceteşte: două milioane şaptezecişiopt de mii cinci sute şase.

Sutele de mii şi zecile de unităţi lipsesc; de aceea nici nu se cetesc.

II. Cele patru lucrări aritmetice.

In Aritmetică avem **patru lucrări sau operaţiuni** *de cari ne slujim la facerea diferitelor calcule aritmetice asupra numerelor*. Aceste operaţiuni sunt: **adunarea, scăderea, înmulţirea şi împărţirea.**

1. Adunarea.

Adunarea *este lucrarea cu ajutorul căreia unim într'un singur număr unităţile de acelaş fel, cuprinse în două sau mai multe numere date.*

Semnul adunării este acesta: +; şi se cetește: «*şi cu*» «*plus*», «*mai mult*» sau «*adunat cu*». El se scrie între numerele date spre a fi adunate.

Rezultatul adunării se numește *sumă* sau *total.*

Înnaintea oricărui rezultat al calculelor aritmetice se pune semnul acesta =, care se cetește: «*fac*» sau «*egal cu*».

De pildă:

+ şi cu.		= fac.	
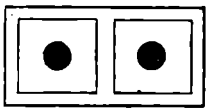	1+1=2.	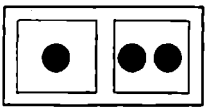	1+2=?
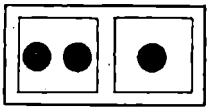	2+1=3.	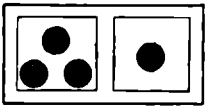	3+1=?
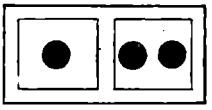	1+2=3.	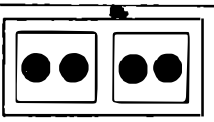	2+2=?
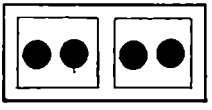	2+2=4.	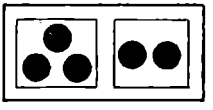	3+2=?
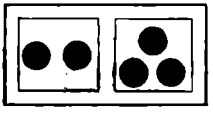	2+3=5.	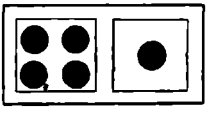	4+1=?

Semnul acesta : ? este *semnul întrebării.* El ne arată că în locul lui trebuie să scrim rezultatul lucrării.

REGULA ADUNĂRII.— Când avem de adunat două sau mai multe numere alcătuite din mai multe cifre, aşezăm numerele unele subt altele în aşa chip ca: unităţile să vie subt unităţi, zecile sub zeci sutele sub sute, şi aşa mai departe. După ce am aşezat toate numerele, trăgem o linie pe subt ele. Apoi începem să adunăm dela dreapta spre stânga, întâi coloana unităţilor, după aceea a zecilor, apoi a sutelor, până

la cea din urmă coloană din stânga. Dacă suma coloanei adunate e mai mică decât **zece**, *o scrim dedesubtul liniei, în dreptul coloanei adunate; dacă, din potrivă, suma e mai mare decât* **zece**, *scrim dedesubt numai unităţile, iar zecile le adunăm cu cifrele coloanei ce urmează să fie adunată. Acest mers îl urmăm până la cea din urmă coloană, a cărei sumă o scrim în întregime sub coloana cifrelor pe cari le-am adunat.*

Ca pildă, să deslegăm următoarea problemă de adunare:

O comună este alcătuită din cinci sate. Primul sat are 378 locuitori; al doilea are 580; al treilea, 607; al patrulea, 485; şi al cincilea are 876 locuitori. Câţi locuitori are această comună?

378 loc. 580 loc. 607 loc. 485 loc. 876 loc. ?

$$378 + 580 + 607 + 485 + 876 = 2926 \text{ loc.}$$

378+	3+	7+	8+
580	5	8	0
607	6	0	7
485	4	8	5
876	8	7	6
	3	2	
	29	32	26
2926	2926		

Acea comună are 2926 (două mii nouă sute douăzecişişase) locuitori.

PROBA ADUNĂRII este cea mai uşoară de făcut. După ce am adunat numerele de jos în sus, le mai adunăm înc'odată de sus în jos, începând tot dela dreapta spre stânga; şi, dacă ne dă acelaş rezultat pe care l-am căpătat la început, înseamnă că lucrarea a fost bine făcută.

2. Scăderea.

Scăderea *este lucrarea care ne ajută ca să putem scoate dintr'un număr mai mare, numit* **descăzut**, *unităţile de acelaş fel, cuprinse într'alt număr mai mic, numit* **scăzător.**

Semnul scăderii este acesta: — ; şi se cetește: «*minus*», «*mai puţin*» sau «*fără*». El se scrie la dreapta descăzutului.

Rezultatul scăderii se numeşte: *rest, rămăşiţă* sau *diferenţă.*

Când descăzutul şi scăzătorul sunt de câte o singură cifră, numerele se pot aşeză după cum se vede mai jos:

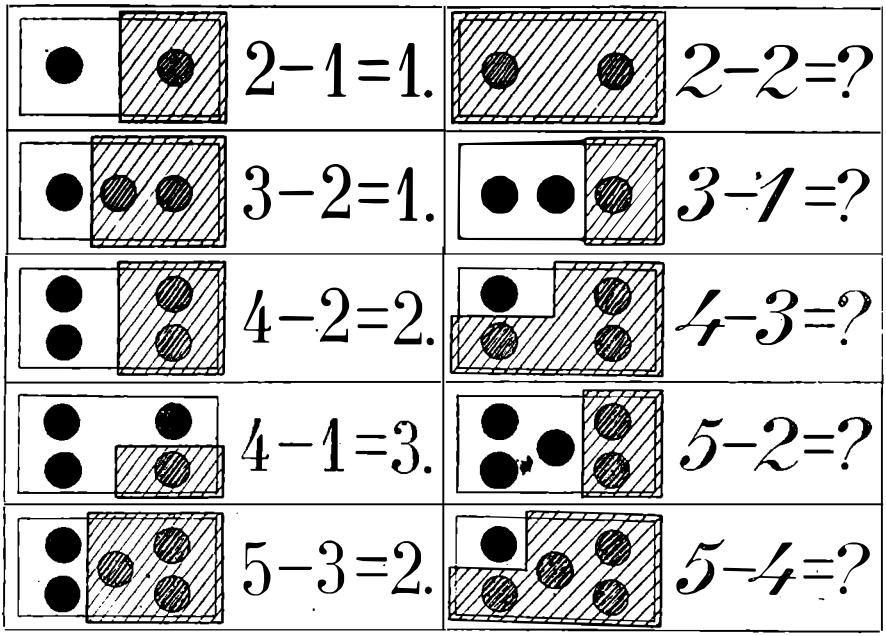

REGULA SCĂDERII. — *Când descăzutul și scăzătorul sunt de mai multe cifre, scăderea se face astfel: scrim cifrele scăzătorului sub cifrele descăzutului, așa ca unitățile să vie subt unități, zecile sub zeci, sutele sub sute și așa mai departe. Apoi tragem o linie pe subt ele și începem a scădeà dela dreapta spre stânga, fiecare cifră a scăzătorului din cifra descăzutului, sub care se află scrisă. Dacă vreo cifră a scăzătorului este mai mare decât cifra de deasupra, a descăzutului, atunci mărim cu* **o zece** *cifra din care trebuie să scădem. Această «zece» socotim că am împrumutat-o dela cifra vecină, din stânga ei. Continuând scăderea, micșorăm cu o unitate cifra descăzutului, dela care ne-am împrumutat.*

Când cifra dela care ar urmà să facem împrumutul este zero (0), atunci ne împrumutăm cu o zece la cifra însemnătoare ce vine numaidecât la stânga lui zero; iar când scădem, pe zero îl socotim drept cifra 9.

Dacă cifra scăzătorului este deopotrivă cu a descăzutului, atunci scrim la rezultat zero (0).

Ca pildă, să deslegăm următoarea problemă de scădere: *Un om cumpără o casă cu 237058 lei. El plătește la început 186485 lei. Cât mai are de plătit?*

237058 lei — 186485 lei = ?

		1	13	6	9	15	8
237058	descăzutul	2−1	3+10	7−1	0+9	5+10	8
186485	scăzătorul	1	8	6	4	8	5
=50573	restul	=	5	0	5	7	3

50573.

Acel om mai are de plătit 50573 lei.

PROBA SCĂDERII se face astfel: adunăm scăzătorul cu restul și dacă suma lor ne dă pe descăzut, înseamnă că am lucrat bine.

De pildă:

7867	— descăzutul	Proba: 3965	+ scăzătorul
3965	scăzătorul	3902	restul
3902	restul	7867	descăzutul

După cum se vede din rezultatul probei, lucrarea a fost bine făcută.

3. Inmulțirea.

Inmulțirea este lucrarea care are scopul de a repetă un număr oarecare, numit **deînmulțit,** de câte ori ne arată un alt număr, numit **înmulțitor.** Deînmulțitul și înmulțitorul se mai numesc și **factori.**

Semnul înmulțirii este acesta: ×; și se cetește: «*ori*», «*înmulțit cu*» sau «*înmulțit prin*».

Rezultatul înmulțirii se numește *produs.*

Când deînmulțitul și înmulțitorul sunt de o singură cifră, putem așezà numerele ca mai jos:

× **ori.**

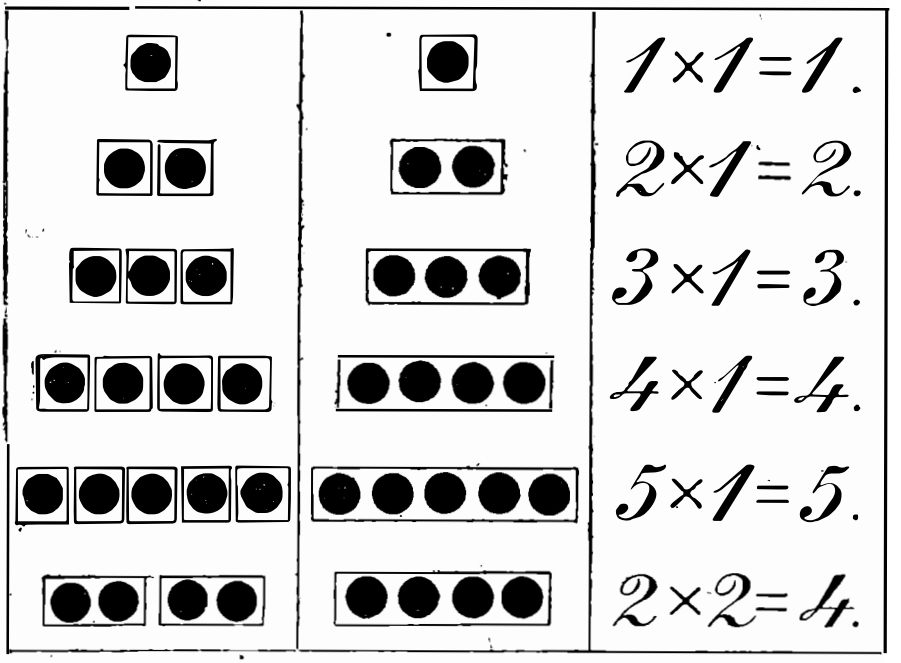

Invățatul grec, **Pytagora,** a calculat produsul tuturor numerelor de câte o singură cifră, formând o tabelă care-i

poartă numele. Iată mai jos **tabla înmulțirii,** alcătuită de *Pytagora.*

1× 1= 1	2× 1= 2	3× 1= 3	4× 1= 4	5× 1= 5
1× 2= 2	2× 2= 4	3× 2= 6	4× 2= 8	5× 2=10
1× 3= 3	2× 3= 6	3× 3= 9	4× 3=12	5× 3=15
1× 4= 4	2× 4= 8	3× 4=12	4× 4=16	5× 4=20
1× 5= 5	2× 5=10	3× 5=15	4× 5=20	5× 5=25
1× 6= 6	2× 6=12	3× 6=18	4× 6=24	5× 6=30
1× 7= 7	2× 7=14	3× 7=21	4× 7=28	5× 7=35
1× 8= 8	2× 8=16	3× 8=24	4× 8=32	5× 8=40
1× 9= 9	2× 9=18	3× 9=27	4× 9=36	5× 9=45
1×10=10	2×10=20	3×10=30	4×10=40	5×10=50
6× 1= 6	7× 1= 7	8× 1= 8	9× 1= 9	10× 1= 10
6× 2=12	7× 2=14	8× 2=16	9× 2=18	10× 2= 20
6× 3=18	7× 3=21	8× 3=24	9× 3=27	10× 3= 30
6× 4=24	7× 4=28	8× 4=32	9× 4=36	10× 4= 40
6× 5=30	7× 5=35	8× 5=40	9× 5=45	10× 5= 50
6× 6=36	7× 6=42	8× 6=48	9× 6=54	10× 6= 60
6× 7=42	7× 7=49	8× 7=56	9× 7=63	10× 7= 70
6× 8=48	7× 8=56	8× 8=64	9× 8=72	10× 8= 80
6× 9=54	7× 9=63	8× 9=72	9× 9=81	10× 9= 90
6×10=60	7×10=70	8×10=80	9×10=90	10×10=100

La înmulțire întâlnim mai multe cazuri, și anume:

CAZUL I, când deînmulțitul și înmulțitorul sunt de câte o singură cifră. Produsele acestui caz de înmulțire sunt calculate în *tabla lui Pytagora.*

CAZUL II, când deînmulțitul are mai multe cifre, iar înmulțitorul, o singură cifră.

REGULA INMULȚIRII.— Când avem de înmulțit un număr de mai multe cifre cu altul de o singură cifră, lucrăm astfel: așezăm cifra înmulțitorului subt ultima cifră dela dreapta deînmulțitului, și tragem o linie pe subt ele. Apoi, începând dela dreapta spre stânga, înmulțim cu cifra înmulțitorului, la rând, pe fiecare cifră a deînmulțitului. Prima cifră a produsului o scrim sub cifra cu care înmulțim. Când produsul înmulțirii a două cifre trece de 9, atunci scrim la produs numai unitățile; iar zecile, socotindu-le drept unități, le adăogăm la produsul rezultat din înmulțirea cifrei următoare.

Ca pildă, să deslegăm problema următoare :

Un geambaş a cumpărat 7 perechi de boi cu 7905 lei perechea. Cât au costat toate perechile de boi ?

Judecata o facem astfel : dacă o pereche de boi a costat 7905 lei, 7 perechi vor costà de 7 ori câte 7905 lei; deci avem să repetăm pe 7905 de 7 ori, adică îl înmulţim cu 7.

7 7905 ?

7905×7=55335 lei

7905× deînmulţitul
7 înmulţitorul

7×	9×	0×	5×
7	7	7	7
49+6	6 3	0+3	3 5
55	3	3	5

55335 produsul — 55335

Cele 7 perechi de boi au costat 55335 lei.

CAZUL III. Când: şi deînmulţitul, şi înmulţitorul, sunt de mai multe cifre.

REGULĂ.—Când amândoi factorii înmulţirii sunt de mai multe cifre, scrim pe înmulţitor sub deînmulţit şi începem a înmulţì toate cifrele deînmulţitului, cu fiecare cifră a înmulţitorului, pornind tot dela dreapta spre stânga; iar produsele aflate le scrim astfel ca prima cifră a fiecărui produs să vie sub cifra cu care înmulţim. Cu chipul acesta vom căpătà atâtea produse câte cifre are înmulţitorul. Aceste produse se numesc **produse parţiale.** *După ce am terminat de înmulţit, tragem o linie pe sub produsele parţiale şi le adunăm. Suma acestor produse formează* **produsul total** *al înmulţirii.*

Ca pildă, să deslegăm următoarea problemă:

Un cioban a vândut 279 de oi cu câte 245 de lei oaia. Câţi bani a luat pe toate oile ?

Judecata o facem astfel: dacă pentru o oae a primit 245 lei, pentru 279 de oi va primì de 279 de ori câte 245 lei. Deci, avem de înmulţit pe 245 cu 279.

279 oi — 245 lei — ?

245×279=68355 lei

245× deînmulţitul
279 înmulţitorul

2205
1715 } trei produse parţiale.
490

68355 produsul total.

Toate oile au fost vândute cu 68355 lei.

ALTE CAZURI.— Când între cifrele înmulţitorului se află şi nule sau zeruri, cu zero nu mai înmulţim, însă la produs, în dreptul lui, scrim un zero şi trecem cu înmulţirea la cifra însemnătoare, care urmează.

De pildă, să avem de înmulțit: 70879×30205.

$$70879 \times 30205 = 2.140.900.195$$

70879 ×	Dacă am înmulți	70879 ×
30205	și cu zero, am avea:	30205
354395		354395
1417580 } trei produse		00000
2126370 } parțiale.		141758 } cinci produse
2140900195 acelaș produs total.		00000 } parțiale.
		212637
		2140900195 acelaș produs total.

Când înmulțitorul este cifra 1 urmată de nule, atunci adăogăm la sfârșitul deînmulțitului atâtea nule câte are înmulțitorul, fără a mai face altă lucrare.

De pildă, să avem de înmulțit: 275×100=27500.
Dacă am înmulți, am ajunge pe o cale mai lungă la acelaș rezultat.

Ca probă: 275×100

275×
100
000
000
275
27500

Când înmulțitorul este alcătuit dintr'una sau mai multe cifre însemnătoare urmate de nule, atunci scrim și la produs, atâtea nule sau zeruri câte are înmulțitorul; și înmulțim mai departe numai cu cifrele însemnătoare.

De pildă, să avem de înmulțit: 387×6000 și 296×2500.

I.	387 ×	sau	387 ×	II. 296 ×	sau 296 ×
	6000		6000	2500	2500
	2322000		2322000	148000	148000
				592	592
				740000	740000

PROBA INMULȚIRII se face schimbând locul factorilor, adică: punem pe înmulțitor în locul deînmulțitului și înmulțim din nou. Dacă rezultatul este acelaș, înseamnă că am lucrat bine.

De pildă, să avem de înmulțit pe 2863 prin 3721.

Lucrarea: 2863 ×	Proba: 3721 ×
3721	2863
2863	11163
5726	22326
20041	29768
8589	7442
10653223	10653223

Amândouă lucrările ne-au dat acelaș rezultat; deci am înmulțit bine.

4. Impărţirea.

Impărţirea este lucrarea care ne arată de câte ori un număr oarecare, numit **deîmpărţit,** cuprinde pe un alt număr, numit **împărţitor.** Deîmpărţitul şi împărţitorul se mai numesc şi **termeni** sau **factori.**

Semnul împărţirii este acesta **:**; şi se cetește: «*împărţit la*» sau «*împărţit prin*».

Rezultatul împărţirii se numește *cât.*

Când deîmpărţitul şi împărţitorul sunt de câte o singură cifră, putem aşeză factorii ca mai jos:

	: împărţit la.	
●	●	1 : 1 = 1.
●●	●●	2 : 2 = 1.
●●●	●●●	3 : 3 = 1.
●●●●	●●●●	4 : 4 = 1.
●●●●●	●●●●●	5 : 5 = 1.
●●●●	●● ●●	4 : 2 = 2.

Tot ca şi la înmulţire, la împărţire deosebim mai multe cazuri.

Când deîmpărţitul şi împărţitorul sunt de câte o singură cifră, *câtul* îl găsim cu uşurinţă în tabla lui *Pytagora.*

REGULA IMPĂRŢIRII.—Când deîmpărţitul e de mai multe cifre, iar împărţitorul numai de o singură cifră, împărţirea se face astfel: scrim întâi pe **deîmpărţit,** *şi apoi pe* **împărţitor,** *despărţindu-i prin* **semnul împărţirii (:).** *După împărţitor scrim semnul* **fac (=),** *în urma căruia punem cifrele* **câtului.**

De pildă, să împărțim pe 2784 prin 6. Vom scri :

deîmpărțitul	împărțit la	împărțitor	fac	cât?
2784	:	6	=	?

Căutăm apoi să vedem de câte ori împărțitorul se cuprinde în prima cifră dela stânga deîmpărțitului. Dacă această cifră e mai mică decât împărțitorul, atunci luăm și cifra următoare.

De pildă, la împărțirea noastră: numărul 6 (împărțitorul) nu se poate cuprinde în 2 (prima cifră a deîmpărțitului), așa că mai luăm și pe 7, și zicem: 6 în 27 se cuprinde de 4 ori. Cifra 4 este cifra *câtului* pe care o scrim după semnul *fac* (=), astfel: 2784 : 6 = 4 . . .

Înmulțim apoi câtul cu împărțitorul, iar produsul îl scrim sub numărul pe care l-am împărțit. Tragem o linie pe dedesubt și scădem produsul căpătat din cifrele sub cari l-am scris.

De pildă: 2784 : 6 = 4 . . .
24
=3

Lângă restul căpătat, coborîm cifra următoare a deîmpărțitului și căpătăm un număr nou. Căutăm iarăș, de câte ori împărțitorul se cuprinde în acest număr. Noua cifră a câtului o scrim la dreapta primei cifre, apoi o înmulțim cu împărțitorul, iar produsul căpătat îl scrim sub numărul pe care l-am împărțit. După aceea tragem linie și scădem. Continuăm tot astfel până terminăm de împărțit toate cifrele deîmpărțitului prin cifra împărțitorului.

De pildă: 2784 : 6 = 464
24
=38 deîmpărțit parțial
36
=24 deîmpărțit parțial
24
= =

Dacă în cursul împărțirii se întâmplă că împărțitorul nu se poate cuprinde în vre-o cifră a deîmpărțitului, atunci punem zero la cât și coborîm cifra următoare.

De pildă: 1854 : 9 = 206
18
= =54
54
= =

Împărțitorul 9 s'a cuprins în primele cifre ale deîmpărțitului (18) de 2 ori. După ce-am făcut lucrarea, am coborît pe 5; însă împărțitorul 9 nu s'a putut cuprinde în 5. Am pus 0 (zero) la *cât* și am coborît cifra următoare, 4, formând deîmpărțitul parțial 54. Căutând de câte ori împărțitorul 9 se cuprinde în 54, am găsit că intră de 6 ori. Făcând lucrarea, nu ne-a mai rămas nici un rest.

Când : și deîmpărțitul, și împărțitorul, sunt de mai multe cifre, împărțirea se face astfel: despărțim dela stânga deîmpărțitului atâtea cifre câte pot cuprinde pe împărțitor — cel

puțin odată, cel mult de 9 ori. Căutăm apoi, de câte ori se cuprinde prima cifră a împărțitorului, în cea dintâi cifră a deîmpărțitului. Dacă întâia cifră a deîmpărțitului e mai mică decât prima cifră a împărțitorului, atunci mai luăm încă o cifră dela deîmpărțit și căutăm din nou, să aflăm de câte ori întâia cifră a împărțitorului se cuprinde în primele două cifre ale deîmpărțitului. Cu câtul aflat înmulțim pe fiecare cifră a împărțitorului — începând dela dreapta spre stânga —; iar produsele le scrim sub cifrele pe cari le-am despărțit dela stânga deîmpărțitului. Dacă produsul nu se poate scădeà din numărul sub care l-am scris, atunci câtul e prea mare, și-l mai micșorăm. Dacă restul e mai mare decât împărțitorul, cifra câtului e prea mică și trebuie s'o mai mărim. Dacă, dimpotrivă, acest rest e mai mic, atunci cifra câtului e bună.

De pildă:

deîmp. împ. cât. I. 474 : 59 = 9 531 Produsul dintre împărțitor și cât e mai mare ca deîmpărțitul și nu se poate scădeà; deci câtul e prea mare.	deîmp. împ. cât. II. 474 : 59 = 7 413 Restul e mai mare ca împărțitorul; deci câtul e prea mic. =61	deîmp. împ. cât. III. 474 : 59 = 8 427 Restul e mai mic ca împărțitorul; deci câtul e bun. ==2

Când deîmpărțitul are mai multe cifre ca împărțitorul, atunci coborîm la dreapta restului cifra următoare a deîmpărțitului și căpătăm un nou număr — numit deîmpărțit parțial —, pe care îl împărțim în chipul arătat mai sus. Dacă acest deîmpărțit nu poate cuprinde pe împărțitor, atunci punem zero la cât și coborîm încă o cifră dela deîmpărțit. Apoi continuăm lucrarea.

De pildă:

```
71890: 35 = 2054        sau   36418: 428 = 85
70                            3424
=189                          =2178
 175                           2140
 =140                          ==38  rest.
  140
  ===
```

Când avem de împărțit un număr terminat cu zeruri, prin 10, 100, 1000, etc., atunci ștergem dela sfârșitul deîmpărțitului atâtea zeruri câte are împărțitorul.

De pildă: I. 50 : 10 = 5. II. 3800 : 100 = 38. III. 26000 : 1000 = 26

Acum să deslegăm următoarea problemă de împărţire: *Dacă 28 lucrători sunt plătiţi cu 2380 lei pe zi, care este partea unui singur lucrător?*

Judecata o facem astfel:

Dacă cei 28 lucrători primesc 2380 lei pe zi, un singur lucrător va primì a 28-a parte din 2380 lei; deci avem să împărţim suma de 2380 lei în 28 de părţi.

8 lucrători 2380 lei ? lei pe zi.

```
2380: 28 = 85 lei pe zi.
224
=140
 140
===
```

Partea unui lucrător este de 85 lei pe zi.

PROBA ÎMPĂRȚIRII se face înmulțind împărțitorul cu câtul; iar la produs adăogăm și restul — de va fi — și, dacă rezultatul căpătat este egal cu deîmpărțitul, lucrarea este bună; în caz contrar, s'a făcut vre-o greșală la împărțire.

De pildă:

Lucrarea:

deîmp.	împ.	cât.
785	: 36	= 21
72		
65		
36		
29 rest.		

Proba: 36 × împărțitorul
21 câtul
36
72
756 + 29 = 785
rest. deîmp.

Lucrarea a fost bine făcută.

III. Despre fracțiuni.

Prin fracțiuni înțelegem părți luate dintr'unul sau mai multe obiecte întregi, împărțite în bucăți deopotrivă.

a). Fracțiuni zecimale.

Părțile luate din întregi împărțiți în: *zece, o sută, o mie, zece mii*, . . . , de bucăți, se numesc **fracțiuni zecimale.** Aceste fracțiuni — după cum vedem — merg micșorându-se din zece în zece.

Un număr format din unități întregi și dintr'o fracțiune zecimală se numește **număr fracționar zecimal.**

Spre deosebire de numerele învățate până acum — și cari se numesc **numere întregi** —, numerele fracționare zecimale sunt alcătuite din două părți: *prima parte ne arată numărul obiectelor întregi, iar a doua parte ne arată fracțiunile luate din obiectul întreg împărțit în părți micșorându-se din zece în zece.* Partea întâia se numește **parte întreagă;** iar a doua, **parte zecimală.** *Partea întreagă se desparte de cea zecimală* **prin virgulă.**

1. Scrierea numerelor fracționare zecimale.

Pentru a scri un număr fracționar zecimal, scrim mai întâi partea întreagă — pe care, dacă ne lipsește, o înlocuim prin **zero**—, *apoi punem virgulă și, după aceea, scrim partea zecimală.*

Prima cifră, care vine după virgulă, ne arată părți luate din întregi împărțiți în *zece* părți și reprezintă **zecimile;**

a doua cifră ne arată părți luate din întregi împărțiți într'o *sută* de bucăți și reprezintă **sutimile**; a treia cifră ne arată **miimile,** apoi vin: **zecimile de miimi, sutimile de miimi, milionimile,** și așa mai departe.

Fiecare cifră, care vine după virgulă, e de zece ori mai mică decât cea dinnaintea ei; deci cifra așezată la stânga altei cifre, reprezintă unități de zece ori mai mari ca acelea arătate de cifra care-i urmează, fapt observat și la numerele întregi.

De pildă: șapte întregi și cinci zecimi, se scriu: 7,5.
douăzecișicinci de întregi și 37 de sutimi, se scriu: 25,37.
nici un întreg și 428 de miimi, se scriu: 0,428.
nouă întregi și 25 de miimi, se scriu: 9,025.

La scrierea ultimului număr fracționar zecimal ne-au lipsit *zecimile*, pe cari le-am înlocuit prin *zero*. Așa dar, când ne lipsește vre-o *coloană zecimală* la scrierea unui număr fracționar zecimal, scrim în locu-i cifra *zero*.

Iată mai jos un tablou cu rânduiala coloanelor la *scrierea numerelor fracționare zecimale:*

PARTEA ÎNTREAGĂ	Virgula	PARTEA ZECIMALĂ									
		zecimi	sutimi	miimi	zecimi de miimi	sutimi de miimi	milionimi	zecimi de milionimi	sutimi de milionimi	miliardimi	etc.
0	,	7									
6	,	1	9								
7	,	2	0	8							
8	,	3	2	3	6						
5	,	0	0	7	0	9					
9	,	1	9	0	0	0	5				
3	,	2	0	7	0	0	2	8			
4	,	3	2	6	5	9	8	7	6		
7	,	0	0	0	0	0	0	0	2	9	

0 întregi și 7 zecimi.
6 întregi și 19 sutimi.
7 întregi și 208 miimi.
8 întregi și 3236 zecimi de miimi.
5 întregi și 00709 sutimi de miimi.
9 întregi și 190005 milionimi,
3 întregi și 2070028 zecimi de milionimi.
4 întregi și 32659876 sutimi de milionimi.
7 întregi și 000000029 miliardimi.

REGULĂ. — Cetirea unui număr fracționar zecimal se face în chipul următor: cetim mai întâi partea întreagă, dându-i și numele obiectelor din natură — dacă reprezintă astfel de obiecte —, **virgula** *o cetim prin cuvântul* **și**, *apoi cetim și*

partea zecimală tot ca pe un număr întreg, dându-i numele unităților zecimale pe cari le reprezintă cifra ultimei coloane a numărului fracționar zecimal.

De pildă: 7,25 se ceteşte: şapte întregi şi douăzecişicinci de sutimi.
0,465 se ceteşte: nici un întreg şi patru sute şaizecişicinci de miimi.
248,6 se ceteşte: două sute patruzecişiopt de întregi şi şase zecimi.

Un număr întreg poate fi scris în formă de număr zecimal, punând virgulă după el, iar ca parte zecimală îi punem ori câte **zeruri** *voim.*

De pildă: 27 de întregi sunt egali cu 27,00.
6 întregi sunt egali cu 6,000.
507 întregi sunt egali cu 507,0.

Valoarea unui număr zecimal nu se schimbă dacă-i tăiem sau îi adăogăm zeruri la sfârşit.

De pildă: 5,2500 este egal cu 5,25.
5,2500 este egal cu 5,250000.
27,5 este egal cu 27,5000; şi aşa mai departe.

La numerele întregi, dimpotrivă, valoarea numărului se schimbă când îi tăiem sau îi adăogăm nule la sfârşit.

De pildă: 50 e mai mare decât 5.
70 e mai mic decât 700.

Când mutăm virgula unui număr fracționar zecimal spre dreapta, peste: una, două, sau mai multe cifre, atunci valoarea numărului merge mărindu-se din zece în zece pentru fiecare cifră peste care am mutat virgula spre dreapta.

De pildă: 7,5895 reprezintă 7 întregi şi 5895 de zecimi de miimi.
75,895 reprezintă 75 de întregi şi 895 miimi (s'a mărit de 10 ori).
758,95 reprezintă 758 de întregi şi 95 sutimi (s'a mărit de 100 de ori).
7589,5 reprezintă 7589 de întregi şi 5 zecimi (s'a mărit de 1000 de ori).

Când mutăm virgula unui număr zecimal spre stânga, peste una, două, trei, sau mai multe cifre, atunci valoarea numărului se micşorează: de zece, de-o sută, de-o mie... de ori faţă de cum a fost la început.

De pildă: 68952,7 reprezintă 68952 întregi (s'a micşorat de 10 ori).
6895,27 reprezintă 6895 întregi (s'a micşorat de 100 ori).
689,527 reprezintă 689 întregi (s'a micşorat de 1000 ori).
68,9527 reprezintă 68 întregi (s'a micşorat de 10.000 ori).
6,89527 reprezintă 6 întregi (s'a micşorat de 100.000 ori).
0,689527 nu mai reprezintă nici un întreg.
(s'a micşorat de 1.000.000 ori), etc.

Aşa dar, un număr fracționar zecimal se măreşte când îi mutăm virgula spre dreapta; şi se micşorează, când îi mutăm virgula spre stânga.

2. Adunarea numerelor zecimale.

REGULĂ. — Ca să adunăm două sau mai multe numere fracționare zecimale, scrim numerele unele subt altele, astfel ca toate virgulele să fie una subt alta, iar partea întreagă să aibă: unitățile subt unități, zecile sub zeci, sutele sub sute; și așa mai departe—după cum și partea zecimală va avea: zecimile sub zecimi, sutimile sub sutimi și așa mai încolo. După aceea tragem linie pe sub numerele ce avem de adunat și **începem a aduna ca și la numerele întregi,** *ținând seamă ca, și la* **total,** *să punem virgula în dreptul celorlalte virgule.*

De pildă, să avem de adunat următoarele numere:

28,85 + 0,3 + 567,008 + 9,3075 = 605,4655.

28,85 +	Facem adunarea ca și	28,8500 +
0,3	cum partea zecimală ar	0,3000
567,008	avea coloanele zecimale	567,0080
9,3075	ce-i lipsesc, înlocuite cu	9,3075
605,4655	nule. De pildă:	605,4655

Rezultatul e acelaș la amândouă calculele.

3. Scăderea numerelor zecimale.

REGULĂ. — Ca să facem scăderea a două numere fracționare zecimale, scrim numărul cel mic sub numărul cel mare, așa ca să vie unități subt unități, zeci sub zeci, și așa mai departe; iar virgulele, să cadă una în dreptul alteia. De asemenea căutăm ca partea zecimală să aibă unitățile de același fel unele subt altele, apoi facem scăderea întocmai ca la numerele întregi, ținând seamă ca, la **rest,** *să scrim virgula în dreptul virgulelor numerelor ce am avut de scăzut.*

De pildă:

I. 572,68 — 369,87 = 202,81 sau II. 359,6 — 87,965 = 271,635

572,68 —	descăzutul.	359,600 —	descăzutul.
369,87	scăzătorul.	87,965	scăzătorul.
202,81	restul.	271,635	restul.

După cum vedem în exemplul al doilea, atunci când partea zecimală a descăzutului are mai puține cifre ca partea zecimală a scăzătorului; atunci punem zeruri în locul coloanelor ce ne lipsesc la descăzut și scădem ca și la numerele întregi.

4. Inmulțirea numerelor zecimale.

La înmulțirea numerelor fracționare zecimale avem mai multe cazuri. Astfel: uneori avem de înmulțit un număr zecimal cu un număr întreg; alte ori avem de înmulțit un număr întreg cu un număr zecimal; și, deasemenea, putem avea de înmulțit un număr zecimal cu un alt număr zecimal.

REGULA ÎNMULȚIRII NUMERELOR ZECIMALE. — *La înmulțirea numerelor zecimale lucrăm întocmai ca și la numerele întregi — adică înmulțim pe cei doi factori fără a ține seamă de virgulă; însă la produs despărțim dela dreapta spre stânga atâtea cifre zecimale câte au avut amândoi factorii.*

De pildă:

I. 78,35 × 9 = 705,15 am despărțit două zecimale, câte a avut deînmulțitul.	II. 8,752 × 37 = 323,824 am despărțit trei zecimale, câte a avut deînmulțitul.	III. 478,5 × 7,5 = 3587,5 am despărțit o cifră zecimală, cât a avut înmulțitorul.	IV. 3,685 × 5,20 = 19,16200 am despărțit cinci cifre zecim. câte au avut amândoi fact.

Când avem de înmulțit un număr întreg sau un număr zecimal prin: 0,1; 0,01; 0,001;..., înseamnă că trebuie să facem acel număr de: 10, 100, 1000 ... de ori mai mic; deci trebuie să-i mutăm virgula peste: una, două sau trei cifre spre stânga.

De pildă:

3780 × 0,1 = 378,0 sau 378
352 × 0,01 = 3,52
6,75 × 0,001 = 0,00675

5. Împărțirea numerelor zecimale.

REGULĂ. — *Împărțirea numerelor fracționare zecimale se face întocmai ca și împărțirea numerelor întregi. Trebuie însă, să ținem seamă că, atunci când avem de împărțit un număr zecimal la un număr întreg, împărțim mai întâi partea întreagă a numărului zecimal și, când sosim cu împărțirea la virgulă, atunci punem virgulă și la cât, și continuăm cu împărțirea părții zecimale. Dacă împărțitorul e mai mare ca partea întreagă a deîmpărțitului, atunci scrim zero la cât, punem virgulă după acest zero, și apoi mai luăm o cifră dela partea zecimală. Dacă tot nu putem face împărțirea, punem iarăși zero la cât și mai luăm încă o cifră, și continuăm astfel până ce putem face lucrarea.*

De pildă:

I. 378,65 : 5 = 75,75. 35 =28 25 =36 35 =15 15 ==	II. 6,385 : 475 = 0,013. 4 75 1 635 1 425 = 210	III. 368,85 : 25 = 14,75. 25 118 100 =188 175 =135 125 =10

Când avem de împărțit un număr întreg sau un număr zecimal la alt număr zecimal, atunci facem așa ca împărțitorul să fie număr întreg. Pentru aceasta, îi ștergem virgula. In acest caz, împărțitorul se mărește. Ca să mărim și pe deîmpărțit la fel: dacă e număr întreg, îi adăogăm atâtea zeruri câte zecimale a avut împărțitorul; dacă e număr zecimal, îi mutăm virgula spre dreapta peste atâtea cifre câte a avut împărțitorul la partea zecimală înnainte de a-i șterge virgula. In caz când deîmpărțitul are mai puține cifre zecimale ca împărțitorul, atunci complectăm cifrele ce ne lipsesc cu zeruri. După aceea lucrăm împărțirea ca la numerele întregi.

De pildă:

I. 3758 : 2,67 = 1407	II. 6,378 : 3,15 = 2,02	III. 75,4 : 6,985 = 10,7
375800 : 267 = 1407	637,8 : 315 = 2,02	75400 : 6985 = 10,7
267	630	6985
1088	==780	=55500
1068	630	48895
==2000	150..., putem continuà împărțirea adăogând zeruri la rest.	=6605, dacă vrem, continuăm împărțirea adăogând zerurile la rest.
1869		
=131		

Când avem de împărțit un număr întreg sau un număr zecimal la: 0,1; 0,01; 0,001..., înseamnă că trebuie să facem acel număr de: 10, 100, 1000,... de ori mai mare; deci trebuie să-i mutăm virgula peste: una, două sau trei cifre spre dreapta.

De pildă: 3,72 : 0,1 = 37,2
5,875 : 0,01 = 587,5
26,9 : 0,001 = 26900

PROBELE celor patru lucrări de aritmetică la numerele fracționare zecimale, se fac la fel ca și la numerele întregi, cu deosebire că trebuie să ținem seamă de virgulă, acolo unde o vom aflà.

b). Fracțiuni ordinare.

Numim **fracțiune ordinară** una sau mai multe bucăți luate din întregi împărțiți într'un număr oarecare de părți egale, după voia noastră.

Număr fracționar ordinar se numește numărul format dintr'un *număr întreg însoțit de o fracțiune ordinară.*

1. Scrierea și cetirea numerelor fracționare ordinare.

REGULĂ.—La scrierea fracțiunilor ordinare ne folosim de două numere: unul care ne arată în câte părți a fost împărțită unitatea întreagă și se numește **numitor**; *celălalt ne*

arată câte bucăți am luat din întregul pe care l-am împărțit, și se numește **numărător.** *Aceste numere se scriu unul subt altul și se despart printr'o linie; și anume:* **numărătorul se scrie sus; iar numitorul, dedesubtul liniei despărțitoare.**

De pildă, să presupunem că vrem să arătăm că am luat *trei bucăți* dintr'o pâine împărțită în *patru părți* (sferturi); scrim: $\frac{3}{4}$ *numărător.* *numitor.*

Dacă, pe lângă părțile fracționare, am luă și unități întregi, atunci am avea un *număr fracționar ordinar.* De pildă, să presupunem că vrem să arătăm că am luat *trei pâini întregi și două bucăți dintr'o pâine împărțită în trei părți* (treimi), scrim astfel: $3\frac{2}{3}$.

Numărătorul și numitorul se mai numesc și **termeni** *ai fracțiunii ordinare.*

O fracțiune ordinară se cetește astfel: cetim întâi numărătorul și apoi numitorul; când avem și întregi, cetim întâi întregii și apoi fracția ordinară.

Depildă: fracțiunea ordinară $\frac{4}{5}$ se cetește: *4 cincimi, 4 a cincea, sau 4 pe 5, ori 4 supra 5.*

Numărul fracționar $6\frac{5}{7}$ se cetește: *6 întregi și 5 șeptimi* (sau 5 pe 7, etc).

2. Felul fracțiunilor ordinare.

Fracțiunile ordinare pot fi de trei feluri:

1. *Fracțiuni mai mici decât unitatea sunt acelea cari au* **numărătorul mai mic decât numitorul** *și se mai numesc* **fracțiuni subunitare,** *adică mai mici decât unitatea întreagă.*

De pildă: $\frac{1}{2}$ (o doime); $\frac{3}{7}$ (3 șeptimi); $\frac{5}{10}$ (5 zecimi), $\frac{27}{95}$; $\frac{105}{308}$; și altele.

2. *Fracțiuni egale cu unitatea sunt acelea cari au* **numărătorul egal cu numitorul** *și se mai numesc fracțiuni* **echiunitare,** *adică egale cu unitatea întreagă.*

De pildă: $\frac{2}{2}$ (2 doimi); $\frac{5}{5}$ (5 cincimi); $\frac{25}{25}$, $\frac{109}{109}$, $\frac{725}{725}$; și altele.

3. *Fracțiuni mai mari decât unitatea sunt acelea cari au* **numărătorul mai mare decât numitorul** *și se mai numesc* **fracțiuni supraunitare,** *adică mai mari decât unitatea întreagă.*

De pildă: $\frac{4}{2}$ (4 doimi); $\frac{7}{5}$ (7 cincimi); $\frac{27}{10}$ (27 zecimi); $\frac{98}{25}$, $\frac{135}{97}$; și altele.

3. Câteva lucrări cu fracţiunile ordinare.

REGULĂ. — Ca să vedem câţi întregi cuprinde o fracţiune **supraunitară** *— mai mare ca unitatea —, împărţim numărătorul la numitor. Câtul acestei împărţiri ne arată numărul întregilor; iar restul — dacă rămâne — ne arată câte părţi fracţionare de acelaş fel, în care a fost împărţită unitatea întreagă, cuprinde acel număr fracţionar ordinar. Acel rest îl scrim în formă de fracţiune, dându-i ca numitor pe numitorul fracţiunii din care am scos întregii.*

De pildă, să scoatem întregii din fracţiunea ordinară supraunitară : $\frac{57}{6}$.

$\frac{57}{6} = 57 : 6 = 9\frac{3}{6}$. Lucrarea : $57 : 6 = 9$ întregi şi $\frac{3}{6}$.

54

$=3$

REGULĂ. — Ca să prefacem în fracţiune ordinară un număr întreg însoţit de o fracţiune, înmulţim întregul cu numitorul fracţiunii ce-l însoţeşte, iar la produs adăogăm şi pe numărător. Numărul căpătat formează numărătorul nouei fracţiuni, căreia îi dăm de numitor tot pe numitorul fracţiunii care a însoţit întregul.

De pildă, să prefacem în fracţiune ordinară numărul fracţionar ordinar : $7\frac{2}{8}$

$$7\frac{2}{8} = \frac{7 \times 8 + 2}{8} = \frac{56 + 2}{8} = \frac{58}{8}.$$

REGULĂ. — Când înmulţim numărătorul unei fracţiuni ordinare cu un număr oarecare, acea fracţiune se măreşte de atâtea ori, câte unităţi a avut numărul cu care am înmulţit-o.

De pildă, să înmulţim numărătorul fracţiunii ordinare : $\frac{7}{9}$ cu 6.

Fracţiunea $\frac{7}{9}$ e mai mică decât $\frac{7 \times 6}{9} = \frac{42}{9}$, căci fracţiunea $\frac{42}{9}$ cuprinde un număr de unităţi fracţionare de 6 ori mai mare decât prima fracţiune.

REGULĂ. — Când înmulţim numitorul unei fracţiuni ordinare cu un număr oarecare, acea fracţiune se micşorează de atâtea ori, câte unităţi a avut numărul cu care am înmulţit-o.

De pildă, să înmulţim numitorul fracţiunii ordinare : $\frac{5}{8}$ cu 7.

Fracţiunea $\frac{5}{8}$ e mai mare decât $\frac{5}{8 \times 7} = \frac{5}{56}$, căci fracţiunea $\frac{5}{56}$ reprezintă 5 bucăţi luate dintr'un întreg fărămiţit în bucăţi de 7 ori mai mici decât bucăţile primei fracţiuni.

REGULĂ. — Când înmulţim : şi numărătorul, şi numitorul unei fracţiuni ordinare, cu acelaş număr, valoarea fracţiunii nu se schimbă.

De pildă, să înmulţim amândoi termenii fracţiunii $\frac{4}{7}$ cu 8.

Fracţiunea $\frac{4}{7}$ este egală în valoare cu fracţiunea $\frac{4 \times 8}{7 \times 8} = \frac{32}{56}$, căci pe măsură ce s'a micşorat forma bucăţilor în cari am împărţit întregul, tot pe aceeaş măsură s'au înmulţit şi numărul bucăţilor pe cari le-am luat din întreg.

REGULĂ.—Dacă împărţim numărătorul unei fracţiuni ordinare cu un număr oarecare, fracţiunea se micşorează de atâtea ori, câte unităţi a avut numărul la care am împărţit-o.

Dacă împărţim numitorul unei fracţiuni ordinare cu un număr oarecare, fracţiunea se măreşte de acel număr de ori.

Dacă împărţim: şi pe numărător, şi pe numitor, cu acelaş număr, fracţiunea rămâne neschimbată.

De pildă:

Fracţiunea $\frac{24}{12}$ e mai mică decât fracţiunea $\frac{24:3}{12} = \frac{8}{12}$, de 3 ori.

Fracţiunea $\frac{24}{12}$ e mai mare decât fracţiunea $\frac{24}{12:3} = \frac{24}{4}$, de 3 ori.

Fracţiunea $\frac{24}{12}$ e deopotrivă cu fracţiunea $\frac{24:3}{12:3} = \frac{8}{4}$, căci în prima fracţiune am luat un număr mai mare de bucăţi, însă întregul a fost împărţit în 12 părţi; în a doua fracţiune am luat numai 8 bucăţi, însă întregul a fost împărţit numai în 4 părţi, nu în 12 părţi, ca în fracţiunea $\frac{24}{12}$.

REGULĂ.—Ca să prefacem o fracţiune ordinară în fracţiune zecimală, împărţim pe numărător la numitor. Dacă numitorul nu se poate cuprinde în numărător, atunci scrim zero la cât, punem virgulă după zero, şi adăogăm o nulă şi la deîmpărţit; apoi continuăm împărţirea întocmai ca la numerele zecimale, adăogând zeruri la deîmpărţitele parţiale până nu ne mai rămâne niciun rest sau până când ne dăm seama că oricât am continuà împărţirea, nu vom mai sfârşi niciodată.

De pildă:

Să transformăm în fracţiuni zecimale fracţiunile: $\frac{45}{8}$, $\frac{7}{9}$ şi $\frac{19}{22}$.

I. $\frac{45}{8} = 45 : 8 = 5{,}625$

40
=50
48
—20
16
=40
40
==

II. $\frac{7}{9} = 7 : 9 = 0{,}777\ldots$

70
63
—70
63
=7

III. $\frac{19}{22} = 19 : 22 = 0{,}86363$

190
176
140
132
—80
66
140
132
=80
66
140 ...

IV. Unitățile de măsură.

Reunirea unităților cu cari ne servim la măsurarea: lungimilor, suprafețelor, volumelor, capacităților, greutăților, valoarei lucrurilor sau ființelor, și măsurarea timpului, alcătuiesc **unitățile de măsură.**

Mai înnainte vreme, fiecare țară își avea unitățile ei de măsură, deosebite de ale celorlalte țări.

Cu începere dela 1801, Franța statornici ca unitate principală pentru măsurarea lungimilor **metrul**, care reprezintă a zecea milioana parte din sfertul meridianului pământesc. S'a căutat apoi, ca toate celelalte unități de măsură să aibă la temelia alcătuirii lor, tot **metrul**. *De aceea, toate unitățile de măsură, folosite astăzi în țara noastră, se zicea alcătuiesc* **sistemul metric,** *fiindcă și-au luat naștere dela metru.* In virtutea unei legi din Septembrie, 1864, acest sistem a fost introdus obligatoriu în România cu începere dela 1 Ianuarie, 1866. De fapt însă, abia la 1 Septembrie, 1884, au intrat în vigoare aceste unități de măsură.

Unitățile de măsură ale sistemului metric merg crescând și descrescând din zece în zece.

Unitatea principală pentru măsurarea lungimilor este **metrul de lungime,** care se înseamnă prescurtat cu **m.**

Unitatea principală pentru măsurarea suprafețelor este **metrul patrat,** care se înseamnă prescurtat cu $\mathbf{m^2}$.

Unitatea principală pentru măsurarea volumelor este **metrul cub,** care se înseamnă prescurtat cu $\mathbf{m^3}$.

Unitatea principală pentru măsurarea lichidelor și grăunțelor este **litrul,** care se înseamnă prescurtat cu **l.**

Unitatea principală pentru măsurarea greutăților este **gramul,** care se înseamnă prescurtat cu **g.**

Unitatea principală pentru măsurarea valorilor este **leul,** care se înseamnă prescurtat cu **L.**, spre a se deosebi de *litru.*

Unitatea principală pentru măsurarea timpului e **ziua.**

Pe lângă aceste unități principale, mai avem alte unități mai mari decât ele, cari se numesc **multiplii;** *iar altele mai mici decât ele, cari se numesc* **submultiplii.**

1. Multiplii și submultiplii unităților de măsură.

Multiplii metrului de lungime sunt: *decametrul* (**dam**), care are 10 metri; *hectometrul* (**hm**), are 100 metri; și *kilometrul* (**km**), are 1000 metri. **Submultiplii metrului de lungime** sunt: *decimetrul* (**dm**), care este a *zecea* parte din metru; *centimetrul* (**cm**), este *a suta* parte din metru; și *milimetrul* (**mm**), care este *a mia* parte din metru.

La scrierea numerelor ce reprezintă măsuri de lungime, socotim câte o cifră pentru fiecare unitate de măsură.

Multiplii metrului patrat sunt: *decametrul patrat* (**dam²**), care are 100 m^2; *hectometrul patrat* (**hm²**), are 10.000 m^2, și *kilometrul patrat* (**km²**), care are 1000.000 m^2. **Submultiplii metrului patrat** sunt: *decimetrul patrat* (**dm²**), care este *a suta* parte din m^2; *centimetrul patrat* (**cm²**), care este *a zecea mia* parte din m^2, și *milimetrul patrat* (**mm²**), care este *a milioana* parte din m^2.

La scrierea numerelor ce reprezintă măsuri de suprafeţe, socotim câte două cifre pentru fiecare unitate de măsură.

Multiplii metrului cub sunt: *decametrul cub* (**dam³**), care are 1000 m^3; *hectometrul cub* (**hm³**), care are 1000.000 m^3; şi *kilometrul cub* (**km³**), care are 1000.000.000 m^3. **Submultiplii metrului cub** sunt: *decimetrul cub* (**dm³**), care e *a mia* parte din m^3; *centimetrul cub* (**cm³**), care e *a milioana* parte din m^3; şi *milimetrul cub* (**mm³**), care e *a miliarda* parte din m^3.

La scrierea numerelor ce reprezintă măsuri de volume, socotim câte trei cifre pentru fiecare unitate de măsură.

Multiplii litrului sunt: *decalitrul* (**dal**), care are 10 *l.*; *hectolitrul* (**hl**), are 100 *l.*; şi *kilolitrul* (**kl**), care are 1000 *l.* **Submultiplii litrului** sunt: *decilitrul* (**dl**), care este *a zecea* parte din *l.*; *centilitrul* (**cl**), care este *a suta* parte din *l*; şi *mililitrul* (**ml**), care este *a mia* parte din litru.

Capacitatea unui litru este egală cu volumul unui decimetru cub.

Multiplii gramului sunt: *decagramul* (**dag**), care are 10 *g.*; *hectogramul* (**hg**), are 100 *g.* şi *kilogramul* (**kg**), care are 1000 *g.* **Submultiplii gramului** sunt: *decigramul* (**dg**), care e *a zecea* parte din *g.*; *centigramul* (**cg**), e *a suta* parte din *g.*; şi *miligramul* (**mg**), care e a mia parte din gram.

Greutatea unui kilogram este egală cu greutatea unui decimetru cub de apă curată (un litru de apă); iar a unui gram e egală cu greutatea unui centimetru cub de apă (un mililitru de apă).

Cea mai mică unitate pentru măsurarea valorilor este *banul*, care se înseamnă prescurtat cu **B. Un leu are 100 de bani.** *Monedele sunt făcute din: hârtie, un amestec de aluminiu, aramă, nichel, argint şi aur.* Cel mai mare multiplu al leului este **hârtia monedă de 1000 lei.**

Cea mai mică unitate pentru măsurarea timpului e *secunda*, care ţine cât o clipeală de ochi, 60 de secunde fac *un minut*; 60 de minute fac *o oră*; 24 de ore fac *o zi*; 365 de zile fac *un an*; 10 ani fac *o decenie*; 100 de ani fac *un veac* sau *un secol*; 1000 de ani fac *un mileniu*.

2. TABLOUL

multiplilor şi submultiplilor unităţilor de măsură.

FELUL UNITĂŢILOR	Numirea unităţilor de măsură.	Lungimi. Merg din 10 în 10 crescând şi descrescând.	Suprafeţe. Merg din 100 în 100 crescând şi descrescând.	Volume. Merg din 1000 în 1000 crescând şi descrescând.	Capacităţi. Merg din 10 în 10 crescând şi descrescând.	Greutăţi. Merg din 10 în 10 crescând şi descrescând.
MULTIPLII	kilo =	*km.*	km^2.	km^3.	*kl.*	*kg.*
	hecto =	*hm.*	hm^2.	hm^3.	*hl.*	*hg.*
	deca =	*dam.*	dam^2.	dam^3.	*dal.*	*dag.*
Unitatea principală		**metrul de lungime se înseamnă m.**	**metrul patrat se înseamnă m^2.**	**metrul cub se înseamnă m^3.**	**litrul se înseamnă l.**	**gramul se înseamnă g.**
SUBMULTIPLII	deci =	*dm.*	dm^2.	dm^3.	*dl.*	*dg.*
	centi =	*cm.*	cm^2.	cm^3.	*cl.*	*cg.*
	mili =	*mm.*	mm^2.	mm^3.	*ml.*	*mg.*

3. Alte unităţi de măsură.

Pentru măsurarea lungimilor, pe lângă metrul de lungime, mai sunt folosite şi alte unităţi de măsură. De pildă:

Leghea metrică are 4 kilometri; înnainte se numeà **leghea de poştă,** şi aveà 3898 metri.

Leghea terestră sau **obişnuită** are 4444 metri.

Leghea marină, întrebuinţată de marinari, are 5555 metri.

Mila marină este a treia parte dintr'o leghe marină şi are 1852 metri.

Nodul este tot o măsură marină şi are aproape 15 metri şi jumătate (15.433 m.).

Până mai acum câteva zeci de ani, **în ţara românească s'au mai întrebuinţat următoarele măsuri pentru lungimi,** cari încă mai sunt folosite de săteni:

Cotul muntenesc, care are 0,664 metri.

Cotul moldovenesc, care are 0,637 metri.

Arşinul dobrogean sau stânjenul turcesc, care are 0,758 metri.

Stânjenul muntenesc, numit *stânjenul lui Şerban vodă,* care are 1,9665 metri.

Stânjenul moldovenesc, care are 2,23 metri.

Prăjina muntenească are trei stânjeni sau 5,8995 metri.

Prăjina moldovenească are trei stânjeni sau 6,69 metri.

Atât în Muntenia, precum şi în Moldova: se mai întrebuinţează **poşta,** care are 10.000 stânjeni sau, în mijlociu, cam 20 de kilometri.

Pentru măsurarea suprafeţelor mai sunt folosite ca *măsuri agrare,* următoarele unităţi de măsură:

Hectarul (ha) are 10.000 metri patraţi şi e egal cu *hectometrul patrat.*

Arul (a) are 100 metri patraţi şi e egal cu *decametrul patrat.*

Centiarul (ca) e egal cu *metrul patrat.*

Sătenii noştri se mai folosesc şi azi de **măsurile veohi de suprafeţe;** şi anume:

Stânjenul patrat muntenesc are 3,86712225 metri patraţi.

Stânjenul patrat moldovenesc are 4,9729 metri patraţi.

Prăjina patrată muntenească are 34,80410025 metri patraţi.

Prăjina patrată moldovenească are 44,7561 metri patraţi.

Pogonul muntenesc e lung de 24 prăjini şi lat de 6 prăjini, sau are *144 prăjini patrate,* adică *1296 stânjeni patraţi* sau 5011,79043600 metri patraţi.

Un pogon ar fi egal cu o jumătate de hectar.

Un hectar *are cam două pogoane.*

Falcea moldovenească e lungă de 80 de prăjini şi lată de 40 de prăjini moldoveneşti; *are deci 320 prăjini patrate fălceşti,* adică *2880 stânjeni moldoveneşti* sau 14321,9520 metri patraţi.

O falce *ar fi egală cu aproape un hectar şi jumătate.*

Pentru măsurarea volumelor mai folosim, la măsurătoarea lemnelor:

Decasterul (das), care are 10 metri cubi.

Sterul (s), care e egal cu metrul cub.

Decisterul (ds), care este *a zecea parte* din *ster* sau din metrul cub.

Sătenii folosesc şi astăzi **stânjenul cub** — numit şi **octoster,** fiindcă are aproape opt steri.

Stânjenul cub muntenesc are 7,604695904625 m^3 sau — mai scurt — 7,605 m^3.

Stânjenul cub moldovenesc are 11,089567 m^3 sau — mai scurt — 11,090 m^3.

Pentru măsurarea capacităţilor se mai întrebuinţează:

Dubludecalitru (ddal), care are 20 litri.

Sătenii mai folosesc **pentru măsurarea grăunţelor:**

Baniţa muntenească are 33,963 litri.

Dimirlia sau baniţa moldovenească — are 21,500 litri.

Chila muntenească are 20 băniţi munteneşti sau 679,268 litri.

Chila moldovenească are 20 băniţi moldoveneşti sau 430 litri.

Pentru măsurarea lichidelor se mai întrebuinţează pe alocurea:

Ocaua muntenească are 1,288 litri.

Ocaua moldovenească are 1,520 litri.

Vadra muntenească are 12,88 litri.

Vadra moldovenească are 15,20 litri.

Pentru măsurarea greutăţilor se mai întrebuinţează:
Cântarul metric (q), care are 100 kg.
Tona (t.), care are 1000 kg. sau 10 cântare.
Caratul — unitate pentru măsurarea pietrelor scumpe şi a metalelor preţioase — cântăreşte 205,894 miligrame.
Mulţi săteni mai folosesc şi azi **măsurile vechi pentru greutăţi,** şi anume
Ocaua muntenească are 1,27186 kilograme (o oca are 400 dramuri).
Ocaua moldovenească are 1,291 kilograme (o oca are 400 dramuri).
Dramul muntenesc are 3,17965 grame.
Dramul moldovenesc are 3,2275 grame.

4. Unităţile de măsură din Basarabia.

In Basarabia se mai folosesc şi azi **unităţile de măsură ruseşti.**
Pentru măsurarea lungimilor sunt următoarele măsuri:
Versta are 500 de *sajeni* (stânjeni ruseşti) sau, 1066,781 metri, sau 1,067 km.
Sajenul (stânjenul rusesc) are *7 futovi* sau *3 arşini*, şi e egal cu 2,134 m., sau 21,366 dm.
Futovul are *12 diuime* sau 0,3048 m, sau 3,048 dm.
Diuimul are *10 linii* sau 0,0254 m., sau 2,540 cm.
Linia are *10 scrupuli* sau 0,00254 m., sau 2,540 mm.
Scrupulul este egal cu 0,254 mm.
Arşinul are *16 verşoci* sau *28 diuime;* şi e egal cu 0.711 m., sau 7,112 dm.
Pentru măsurarea suprafeţelor sunt următoarele măsuri:
Deseatina are *2400 sajeni patraţi* sau *21.600 arşini patraţi.* Este o suprafaţă dreptunghiulară, *lungă de 80 sajeni* şi *lată de 30 sajeni.* Are 1,092 ha., sau 109,250 ari.
Sajenul patrat are *49 futovi patraţi* sau *9 arşini patraţi.* Are 0,045 ari sau 4,552 centiari.
Arşinul patrat are *256 verşoci patraţi* sau 0,506 centiari (m^2).
Futovul patrat are *144 diuime patrate* sau 0,093 centiari (m^2).
Pentru măsurarea volumelor se întrebuinţează următoarele măsuri:
Sajenul cubic are *343 futovi cubici* sau 9,712 steri (m^3).
Futovul cubic are *1728 diuime cubice* sau 0,028 steri sau, 28,315 decisteri^3.
Arşinul cubic are *4096 verşoci cubici* sau 0,350 steri (m^3).
Pentru măsurarea lichidelor sunt folosite următoarele măsuri:
Cocica (butoiul) are *40 vedrà* sau 4,916 hectolitri.
Vedrà (vadra) are *10 crujci* (căni) sau 1,229 dal, sau 12,290 litri.
Crujca (ocaua) are *10 cearoci* (ceşci) sau 1,229 litri.
Cetfericul are *64 funturi*, iar *vedrà*-ua e egală cu *30 funturi* de apă curată.
Pentru măsurarea greutăţilor se întrebuinţează:
Cercovăţul are *10 puduri* sau 163,80 kilograme.
Pudul are *40 funturi* sau 16,380 kilograme.
Funtul are *32 loţi* sau 0,410 kilograme.
Lotul are *3 zolotnici* sau 12,797 grame.
Zolotnicul are *96 doli* (părticele) sau 4,266 grame.
Dolul are 0,0444 grame.
Funtul medicinal are *12 unţi*, sau *96 drahme*, sau *288 scrupuli*, sau *5760 grani.* El cântăreşte *84 zolotnici;* adică *8 funturi medicinale sunt egale cu 7 funturi obişnuite.*

V. Regula de trei simplă.

La rezolvarea unei probleme de aritmetică deosebim două părţi. *Prima parte* constă în aflarea şi explicarea lucrărilor pe cari trebuie să le facem spre a ajunge la cunoaşterea

rezultatului căutat; această parte *alcătuieşte judecata sau raţionamentul problemei. A doua parte* constă în săvârşirea operaţiunilor aritmetice, arătate prin semne; această parte *alcătuieşte calcularea sau lucrarea problemei.*

In cele mai multe probleme ni se dau *trei termeni cunoscuţi*, cu ajutorul cărora căutăm să aflăm rezultatul problemei, adică pe *al patrulea termen, necunoscut încă.*

Problemele în cari ni se cere ca, ajutându-ne de cei trei termeni cunoscuţi, să aflăm pe al patrulea termen — necunoscut—, se numesc probleme de **regulă de trei simplă.**

La aceste probleme avem *patru termeni*, dintre cari doi reprezintă sau înfăţişează cantităţi de aceeaş natură; iar ceilalţi doi, cantităţi de acelaş fel, însă de natură deosebită de a celorlalţi doi termeni.

Pentru o mai bună pricepere, să deslegăm, ca pildă, următoarele două probleme:

1. Un lucrător primeşte 210 lei pentru 6 zile de lucru. Ce sumă va primi pentru 15 zile?

Ca să putem deslegă această problemă, aşezăm termenii în aşa fel ca, cei cunoscuţi să vie în rândul întâi; iar termenul necunoscut să vie în rândul al doilea, în şirul din urmă, sub termenul de acelaş fel, aflat în rândul întâi.

210 L. 6 z. 15 z. ? L.

(Dacă pentru) 6 (*zile* s'au plătit) 210 (*lei*),
(pentru) 15 (*zile* se vor plăti) X (*lei*).

Căutăm acum, să vedem cât se va plăti pentru o zi.

Pentru 6 zile s'au plătit: 210 lei.
Pentru 1 zi se va plăti de 6 ori mai puţin: $\frac{210}{6}$
Pentru 15 zile se va plăti de 15 ori mai mult: $\frac{210 \times 15}{6}$

$$X = \frac{210 \times 15}{6} = \frac{3150}{6} = 525 \text{ lei.}$$

Acest lucrător va primi pentru 15 zile 525 lei.

2. Pentru a săpà o vie, un om are nevoie de 12 lucrători timp de 6 zile. In câte zile o vor puteà săpà 18 lucrători?

12 lucr. 6 z. 18 lucr. ? z.

12 (*lucrători* o sapă în) 6 (*zile*)
18 (*lucrători* o vor săpà în X (*zile*)

12 lucrători o sapă în 6 zile
1 lucrător o va săpà într'un număr de zile de 12 ori mai mare: 6×12
18 lucrători o vor săpà într'un număr de zile de 18 ori mai mic: $\frac{6 \times 12}{18}$

$$X = \frac{6 \times 12}{18} = \frac{72}{18} = 4 \text{ zile.}$$

Cei 18 lucrători o vor săpà în 4 zile.

VI. Regula de dobândă.

Prin **dobândă** înțelegem *folosul pe care ni-l aduce o sumă de bani, dată cu împrumut* pe un timp hotărît.

Suma împrumutată se numește **capital.**

Dobânda adusă de 100 lei într'un an se numește **procent** (%).

Omul care dă bani cu împrumut, se numește **creditor.**

Cel care primește bani cu împrumut, se numește **debitor** *sau* **datornic.**

In afaceri, anul este socotit de 360 de zile; iar luna, de 30 de zile.

1. Deslegarea problemelor de dobândă.

In problemele de dobândă ni se dau șase termeni. Dintre aceștia, ni se cere ca să aflăm pe unul dintre următorii patru termeni: **Dobânda (D), Capitalul (C), Procentul (P) și Timpul (T).**

La problemele de dobândă așezăm termenii de acelaș fel unul subt altul, pe două rânduri, formând din ei trei șiruri și ținând seamă ca, termenul necunoscut să vie pe rândul al doilea, în șirul dela urmă.

De pildă, să deslegăm problema următoare:

Ce **dobândă** *aduce* **capitalul** *de 2500 lei, dat cu împrumut pe* **timp** *de 2 ani și 6 luni, cu* **procent** *de 7% ?*

C.	P.	T.	D.
2500	7%	2 ani 6 luni.	X.

C.	T.	P.
(Dacă 100 (lei, în timp de)	12 (luni aduc)	7%,
2500 (lei, în timp de)	30 (luni, cât vor aduce?)	X.

100 lei, în timp de	12 luni, aduc	7 L.
1 leu, tot în timp de	12 luni va aduce de 100 de ori mai puțin:	$\frac{7}{100}$
Tot 1 leu, numai într'o	1 lună, va aduce de 12 ori mai puțin:	$\frac{7}{100 \times 12}$
2500 lei, tot într'o	1 lună, vor aduce de 2500 de ori mai mult:	$\frac{7 \times 2500}{100 \times 12}$
2500 lei, în	30 luni, vor aduce de 30 de ori mai mult:	$\frac{7 \times 2500 \times 30}{100 \times 12}$

$$D = \frac{7\,(P) \times 2500\,(C) \times 30\,(T)}{100 \times 12} = \frac{525000}{1200} = \frac{5250}{12} = 437{,}50 \text{ L.}$$

Capitalul de 2500 lei va aduce în 2 ani și 6 luni, o dobândă de 437,50 lei.

Folosindu-ne de aceeaș cale, urmată la aflarea *Dobânzii*, putem află și pe ceilalți termeni ai problemelor de dobândă; și anume : *Capitalul, Procentul și Timpul.*

REGULĂ. — Ca să aflăm dobânda într'o problemă de dobândă, înmulțim procentul (P) cu capitalul (C) și cu timpul (T); iar produsul căpătat îl împărțim la 100. Când timpul ni se dă pe ani și luni, îl prefacem pe tot în luni; iar produsul rezultat dela numărător îl împărțim la 100 înmulțit cu 12 luni. Când timpul e pe zile, prefacem și celelalte unități de timp în zile; iar pe 100, dela numitor, îl înmulțim cu 360 zile.

2. Formulele aflării termenilor necunoscuți în problemele de dobândă.

Iată formulele cu ajutorul cărora putem deslegà orice problemă de dobândă :

Dobânda pe ani $= \frac{P \times C \times T}{100}$

Dobânda pe luni $= \frac{P \times C \times T}{100 \times 12}$ (prefăcut în luni).

Dobânda pe zile $= \frac{P \times C \times T}{100 \times 360}$ (prefăcut în zile).

Capitalul pe ani $= \frac{D \times 100}{P \times T}$

Capitalul pe luni $= \frac{D \times 100 \times 12}{P \times T}$ (prefăcut în luni).

Capitalul pe zile $= \frac{D \times 100 \times 360}{P \times T}$ (prefăcut în zile).

Procentul pe ani $= \frac{D \times 100}{C \times T}$

Procentul pe luni $= \frac{D \times 100 \times 12}{C \times T}$ (prefăcut în luni).

Procentul pe zile $= \frac{D \times 100 \times 360}{C \times T}$ (prefăcut în zile).

Timpul se află : $= \frac{D \times 100}{C \times P}$

VII. Regula de asociație.

Prin **asociație** se înțelege întovărășirea a două sau a mai multor persoane, spre a face împreună o afacere, depunând fiecare câte un capital oarecare, cu învoiala ca să împartă între dânșii câștigul sau paguba ce ar rezultà din acea afacere, deopotrivă cu capitalurile depuse de fiecare.

In problemele de asociație, întâmpinăm, de obicei, două cazuri:

1. *Când capitalurile stau în afacere un timp egal.*
2. *Când capitalurile sunt asociate pe timpuri diferite.*

REGULĂ. — Ca să găsim partea de câștig sau pagubă, ce se cuvine fiecărui asociat, **când capitalurile au stat acelaș timp în negoț,** *înmulțim câștigul sau paguba totală cu capitalul fiecărui asociat în parte, iar* **produsul căpătat îl împărțim la suma tuturor capitalurilor depuse în negoț.**

De pildă, să deslegăm următoarea problemă:

Doi tovarăși s'au înțeles să facă împreună un negoț. Unul a depus 2500 lei; celălalt, 4800 lei. Ei au câștigat 6400 lei. Cât se cuvine să ieà fiecare, potrivit cu capitalul depus?

2500 L. 4800 L. 6400 L. ? L.

I. 2500 lei
II. 4800 lei } câștig 6400 lei.

2500+
4800

7300 este suma capitalurilor depuse.

Cu suma de 7300 lei s'a câștigat 6400 lei
Numai cu 2500 lei. cât se va câștiga? X

7300 lei au adus un câștig de 6400

1 leu o să aducă de 7300 de ori mai puțin: $\frac{6400}{7300}$

2500 lei vor aduce de 2500 de ori mai mult ca 1 leu: $\frac{6400\times2500}{7300}$

I. $X' = \frac{6400\times2500}{7300} = \frac{16000000}{7300} = \frac{160000}{73} = 2191{,}79$ L.

II. $X'' = \frac{6400\times4800}{7300} = \frac{30720000}{7300} = \frac{307200}{73} = 4208{,}21$ L.

Partea de câștig a celui dintâi va fi 2191,79 lei.
Partea de câștig a celui de-al doilea va fi 4208,21 lei.

REGULĂ. — Ca să aflăm partea fiecărui asociat, atunci **când capitalurile au fost depuse pe timpuri diferite,** *înmulțim fiecare capital cu timpul cât a stat în afacere — transformat în aceeaș unitate de timp la toate capitalurile. Produsele*

căpătate le socotim drept capitaluri depuse pe un timp egal. După aceea înmulțim ceea ce au de împărțit între ei, cu rezultatul căpătat din înmulțirea capitalului fiecărui asociat cu timpul cât a stat în afacere; iar **produsul îl împărțim la suma tuturor produselor** *rezultate din înmulțirea capitalurilor cu timpul cât, fiecare asociat, și-a ținut banii în acea afacere.*

De pildă, să deslegăm următoarea problemă:

Doi negustori de grâne au închiriat o magazie. Unul a plătit 2300 lei pentru 4 luni și 17 zile, celălalt a plătit 3600 lei pentru 3 luni și 25 de zile. Ce cantitate de grâu are drept să puie fiecare, potrivit cu chiria plătită, știind că în magazie încap 590 de chile de grâu?

2. 2300 L. 4 luni 17 z. 3600 L. 3 luni 25 z. 590 chile ?

I. 2300 137 zile
II. 3600 115 zile } 590 chile.

I. $2300 \times 137 = 315100$
II. $3600 \times 115 = 414000$
729100

Chiria magaziei pe o singură zi ar fi 729100 lei pentru 590 chile.

Dacă 729100 lei se plătesc pentru 590 chile,
atunci 315100 lei se vor plăti pentru X chile.

729100 lei s'au plătit pentru 590 chile
1 leu se va plăti pentru: $\frac{590}{729100}$
315100 lei se vor plăti pentru: $\frac{590 \times 315500}{729100}$

I. $X' = \frac{590 \times 315100}{729000} = \frac{185909000}{729100} = 254\left(\frac{717600}{729100}\right)$ chile.

II. $X'' = \frac{590 \times 414000}{729100} = \frac{244260000}{729100} = 335\left(\frac{11500}{729100}\right)$ chile.

Primul negustor are drept să pună aproape 255 chile.
Al doilea negustor are drept să pună 335 chile și ceva.

Notă. — Până la complectarea lucrării de față cu noțiunile de *Contabilitate*, cerute de programa învățământului complementar, colegii pot folosi la cursul de Contabilitate lucrarea d-lor: *C. Georgescu* — inspector școlar. și *G. Alesseanu* — profesor la școala superioară de comerț din București: *Contabilitate practică*, apărută în editura *Cassei Școalelor*.

SCURTE CUNOȘTINȚE
DIN
GEOMETRIE

Geometria *este știința care se ocupă cu studiul: liniilor, suprafețelor și volumelor, precum și cu măsurarea lor.*

Spațiu. *Întinderea nemărginită din jurul nostru se numește spațiu.*

Volum. *Locul ocupat de un corp în spațiu se numește volum. Volumele au trei dimensiuni:* **lungime, lățime** *sau grosime și* **înălțime** *sau adâncime.*

Suprafață *se numește partea de deasupra a volumelor, care desparte corpul de spațiul înconjurător. Suprafețele au două dimensiuni:* **lungime și lățime.**

Linie *se numește marginea unei suprafețe. Liniile au o singură dimensiune:* **lungimea.**

Punct *se numește locul unde se întâlnesc două linii ce se încrucișează. Capetele liniilor, iarăș sunt niște puncte. De asemenea și semnul lăsat pe o suprafață, de un corp ascuțit, se numește punct. Punctul nu are nici o dimensiune.*

I. LINII

1. Felul liniilor.

Liniile sunt de două feluri: *linii drepte și linii curbe.*

Linie dreaptă *se numește drumul cel mai scurt dintre două puncte.*

Linie curbă *se numește linia rotundă, care are forma curcubeului.*

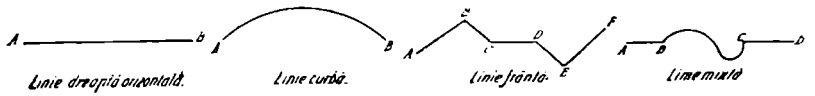

Linie frântă *se numește linia formată din două sau mai multe linii drepte împreunate la capete, cari au direcțiuni diferite.*

Linie mixtă *se numește linia alcătuită din linii drepte și linii curbe.*

Linie orizontală *se numește linia dreaptă, care are direcțiunea unui fir de pai ce plutește pe o apă liniștită.*

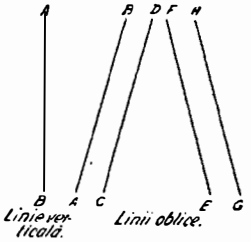

Linie verticală *se numește aceea care are direcțiunea unui fir de ață tras în jos de o greutate.*

Linie oblică *sau aplecată se numește aceea, care — față de o linie orizontală — este aplecată: fie la dreapta, fie la stânga.*

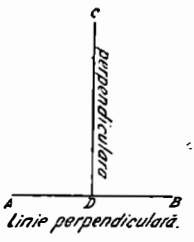

Linie perpendiculară *se numește linia dreaptă, care, pornind dintr'un punct al altei linii, se prelungește lăsând deschizături egale: atât într'o parte, cât și în cealaltă.*

Linii paralele *se numesc două sau mai multe linii — drepte sau curbe — duse pe același plan, având aceeași direcție și fiind deopotrivă depărtate una de alta în tot lungul lor, în așa fel ca să nu se întâlnească unele cu altele, oricât de mult le-am prelungi.*

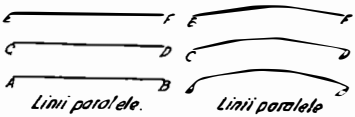

Liniile perpendiculare se duc cu ajutorul echerului.

Liniile se măsoară cu unitățile de măsură pentru lungimi: *metrul de lungime cu multiplii și submultiplii săi.*

2. Despre unghiuri.

Unghiu *se numește spațiul cuprins între două linii cari se întâlnesc. Locul unde se întâlnesc cele două linii se numește* **creștetul** *sau* **vârful unghiului.**

Bisectrița *unui unghiu se numește linia dreaptă, care-l împarte în două părți egale.*

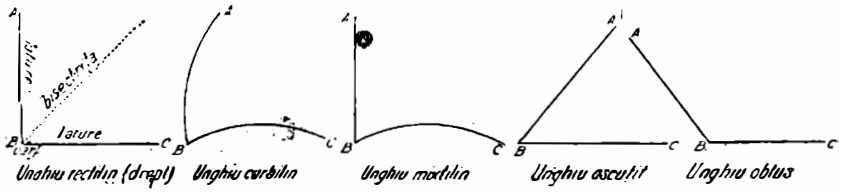

După felul laturilor, *unghiurile poartă diferite numiri:*

Unghiu rectilin *se numește unghiul mărginit de linii drepte.*

Unghiu curbilin *se numește unghiul mărginit de linii curbe.*

Unghiu mixtilin *se numește unghiul mărginit de o linie dreaptă și o linie curbă.*

După mărimea deschizăturii lor, *unghiurile au feluritе numiri:*

Unghiu drept *se numește unghiul mărginit de două linii drepte, cari cad perpendicular una pe alta.*

Unghiu ascuțit *se numește acela a cărui deschizătură este mai mică decât a unghiului drept.*

Unghiu obtus *se numește acela a cărui deschizătură este mai mare decât a unghiului drept.*

II. SUPRAFEȚE

1. Despre poligoane.

Poligon *se numește suprafața închisă între linii cari se întâlnesc două câte două. Liniile cari mărginesc suprafața poligonului, se numesc* **laturile poligonului.** *Linia alcătuită din toate laturile aceluiaș poligon se numește* **conturul** *sau* **perimetrul poligonului.**

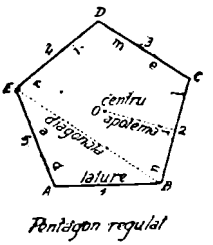

Pentagon regulat

Un poligon are în lăuntrul lui atâtea unghiuri câte laturi are perimetrul său.

Diagonală *se numește linia dreaptă, care unește vârfurile a două unghiuri din lăuntrul unui poligon, cari unghiuri nu vin așezate unul după altul.*

a). Felul poligoanelor.

Poligoanele sunt de două feluri: **regulate** și **neregulate.**

Poligon regulat *se numește acela care are toate laturile și unghiurile din lăuntrul său, egale între ele.*

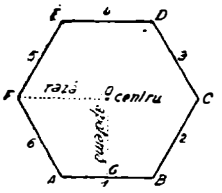

Exagon regulat

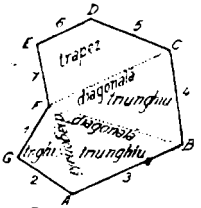

Epiagon neregulat

Poligon neregulat *se numește acela care are: atât laturile, cât și unghiurile, neegale.*

Linia dreaptă, dusă din centrul **unui poligon regulat,** *perpendicular pe mijlocul oricăreia dintre laturile poligonului, se numește* **apotemă.**

Linia dreaptă, dusă din centrul unui poligon regulat la oricare din unghiurile poligonului, se numește **raza poligonului.**

b). Numirea poligoanelor.

Potrivit numărului laturilor lor, poligoanele poartă diferite numiri:

Poligonul cu *trei* laturi se numește **triunghiu.**
Poligonul cu *patru* laturi se numește **patrulater.**
Poligonul cu *cinci* laturi se numește **pentagon.**
Poligonul cu *șase* laturi se numește **exagon.**
Poligonul cu *șapte* laturi se numește **eptagon.**
Poligonul cu *opt* laturi se numește **octogon.**
Poligonul cu *nouă* laturi se numește **eneagon.**
Poligonul cu *zece* laturi se numește **decagon.**
Poligonul cu *unsprezece* laturi se numește **endecagon.**
Poligonul cu *douăsprezece* laturi se numește **dodecagon.**
Poligonul cu *cincisprezece* laturi se numește **pentadecagon.**
Poligonul cu *douăzeci* de laturi se numește **icosagon.**

c). Triunghiurile.

Triunghiu *se numește poligonul cu trei laturi și trei unghiuri. Latura de jos a triunghiului se numește* **bază.** De fapt, oricare dintre laturi poate fi luată ca bază. *Unghiul opus bazei se numește* **vârf.** *Linia dreaptă, care unește vârful cu mijlocul bazei, se numește* **mediană.** *Linia dreaptă dusă din vârful triunghiului,* **perpendicular** *pe bază sau pe prelungirea bazei, se numește* **înălțimea triunghiului.**

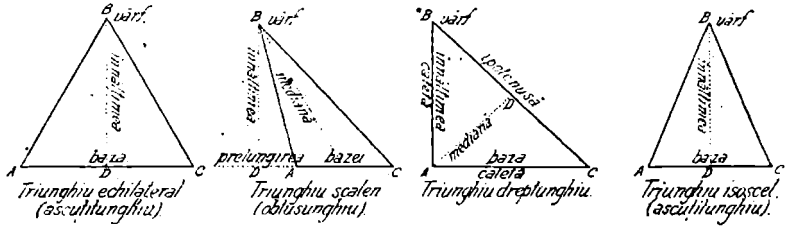

După lungimea laturilor, triunghiurile sunt de trei feluri:

Triunghiul care are laturile și unghiurile egale, se numește **triunghiu echilateral.**

Triunghiul care are numai două laturi egale, se numește **triunghiu isoscel.**

Triunghiul care are laturile neegale, se numeşte **triunghiu scalen.**

După felul unghiurilor, triunghiurile sunt de trei feluri:

Triunghiul care are un unghiu drept, se numeşte **triunghiu dreptunghiu.** Laturile cari formează unghiul drept, se numesc **catete;** iar latura opusă unghiului drept, se numeşte **ipotenusă.**

Triunghiul care are un unghiu obtus, se numeşte **triunghiu obtusunghiu.**

Triunghiul care are toate unghiurile ascuţite, se numeşte **triunghiu ascuţitunghiu.**

d). Patrulaterele.

Patrulater *se numeşte poligonul cu patru laturi şi patru unghiuri.*

Patrulaterele sunt de mai multe feluri:

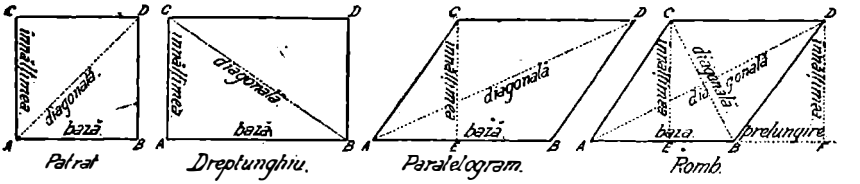

Patrulaterul care are toate laturile egale şi unghiurile drepte, se numeşte **patrat.**

Patrulaterul care are laturile opuse egale şi paralele, două câte două, iar unghiurile drepte, se numeşte **dreptunghiu.**

Patrulaterul care are laturile opuse egale şi paralele, două câte două, iar unghiurile opuse: două obtuse şi două ascuţite, se numeşte **paralelogram.**

Patrulaterul care are toate laturile egale, iar unghiurile: două obtuse şi două ascuţite, se numeşte **romb.**

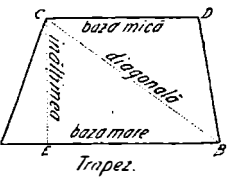

Patrulaterul care are numai două laturi paralele, însă neegale, se numeşte **trapez.**

Latura de jos a fiecărui patrulater se numeşte **baza patrulaterului.** Trapezul are *două baze,* alcătuite din cele două laturi paralele. Latura cea lungă formează **baza mare,** iar latura cea scurtă formează **baza mică.** *Linia perpendicu-*

lară coborîtă dintr'un punct al laturii opuse, pe bază sau pe prelungirea bazei, se numește **înnălțimea patrulaterului.** La **patrat,** baza este egală cu înnălțimea.

2. Circumferința. Cercul.

Circumferință *se numește linia curbă închisă, care e deopotrivă depărtată de un punct din lăuntrul său, numit* **centru.**

Cerc *se numește suprafața mărginită de circumferință.*

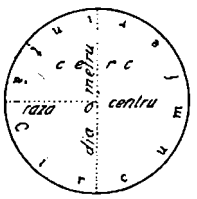

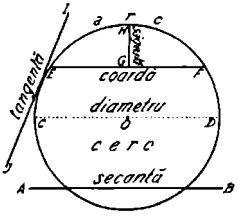

Linia dreaptă, care unește centrul cercului cu orice punct luat pe circumferință, **se numește razà.**

Linia dreaptă, care unește două puncte opuse, luate pe circumferință, trecând prin centrul cercului, **se numește diametru.**

Diametrul *este de două ori mai mare decât raza. El împarte: atât cercul, cât și circumferința, în două părți egale.*

Arc *se numește o parte din circumferință.*

Coardă *se numește linia dreaptă, care unește capetele unui arc.*

Săgeată *se numește linia dreaptă, care unește mijlocul arcului cu mijlocul coardei sale.*

Secantă *se numește linia dreaptă, care străbate cercul, tăind circumferința în două puncte, fără a se opri la ele.*

Tangentă *se numește linia dreaptă, care, trecând pe lângă circumferință o atinge într'un singur punct, numit* **punct de contact.**

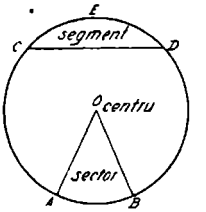

Segment *se numește partea cercului, cuprinsă între un arc și coarda sa.*

Sector *se numește partea cercului, cuprinsă între două raze și arcul lor.*

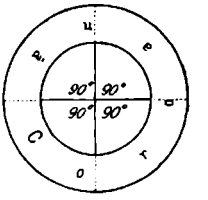

Coroană *se numește suprafața cuprinsă între două circmferințe de mărimi deosebite, cari au acelaș centru.*

O circumferință se împarte în 360 de părticele egale, numite **grade.** Gradul se înseamnă cu un zero mic (°) pus la dreapta cifrelor cari reprezintă un număr oarecare de grade

O jumătate de circumferință are 180°; iar un sfert de circumferință are 90°.

Două diametre, perpendiculare unul pe altul, împart circumferința în patru părți egale, având fiecare parte câte 90°. In punctul unde se încrucișează cele două diametre se formează patru unghiuri drepte. *Un unghiu drept are 90°. Un unghiu obtus este mai mare de 90°. Un unghiu ascuțit este mai mic de 90°.*

Circumferințele se desenează cu compasul.

Mărimea unghiurilor se măsoară cu un instrument, care are forma unei jumătăți de cerc, împărțit în 180°, și se numește *raportor.*

a). Lungimea circumferinței și a diametrului.

Orice circumferință este de 3,141592... sau,—mai scurt—, de 3,14 ori mai mare decât diametrul său; adică, împărțind lungimea circumferinței prin lungimea diametrului său, căpătăm drept *cât* numărul fracționar zecimal 3,14.., care se înseamnă cu litera grecească π (pi).

Cunoscând lungimea diametrului, putem să aflăm **lungimea circumferinței** sale, *înmulțind lungimea diametrului cu 3,14; și, dacă știm lungimea circumferinței, putem să-i aflăm* **diametrul,** *împărțind lungimea circumferinței prin 3,14.*

De pildă: *Raza unei circumferințe e lungă de 1,25 m. Să se afle lungimea acelei circumferințe?*

Știm că diametrul este egal cu 2 raze; deci, diametrul este egal cu:

$$D = 1{,}25 + 1{,}25 = 2{,}50 \text{ m.}$$

Lungimea circumferinței (Cf) este egală cu $2 R \times \pi$; sau $D \times \pi$; sau

$$\text{Lungimea. Cf.} = 2{,}50 \times 3{,}14 = 7{,}850 \text{ m.}$$

$$\text{Diametrul} = \frac{\text{Lung. Cf.}}{\pi} = \frac{7{,}850}{3{,}14} = 2{,}50 \text{ m.}$$

$$\text{Raza} = \frac{\text{Lung. Cf.}}{2\,\pi} = \frac{7{,}850}{2 \times 3{,}14} = 1{,}25 \text{ m.}$$

3. Măsurarea suprafețelor.

a). Suprafața poligoanelor.

Suprafețele se măsoară cu unitățile de măsură pentru suprafețe: metrul patrat cu multiplii și submultiplii săi.

Suprafața triunghiului *se află înmulțind lungimea bazei cu jumătate din înnălțime.*

De pildă: *Baza unui triunghiu e de 3,75 m., iar înălțimea de 2,80 m. Ce suprafață are acest triunghiu?*

$$\text{Sup. triung.} = B \times \frac{I}{2} \text{ sau } \frac{B \times I}{2} = \frac{3{,}75 \times 2{,}80}{2} = \frac{10{,}50}{2} = 5{,}25 \text{ m}^2.$$

Suprafața patratului *se află înmulțind lungimea unei laturi prin ea însăși, sau ridicând lungimea laturii la patrat.*

Spre a face ca un număr să fie ridicat la patrat, însemnează că trebuie să-l înmulțim prin el însuși.

De pildă: *Latura unui patrat e de 3,25. Să se afle suprafața patratului?*

$$\text{Sup. patrat.} = L \times L = L^2 = 3{,}25 \times 3{,}25 = 10{,}5625 \text{ m}^2.$$

Suprafața dreptunghiului, a paralelogramului și a rombului: *se află înmulțind lungimea bazei cu înălțimea.*

De pildă: *Baza unui paralelogram e de 8,90 m., iar înălțimea de 4,25 m. Să se afle suprafața acelui paralelogram?*

$$\text{Sup. paralelog.} = B \times I = 8{,}90 \times 4{,}25 = 37{,}8250 \text{ m}^2.$$

Suprafața trapezului *se află adunând baza mare cu baza mică, iar suma căpătată o înmulțim cu înălțimea, și produsul îl împărțim la două.*

De pildă: *Baza mare a unui trapez este de 7,50 m., baza mică de 6 m., iar înălțimea de 5,20 m. Să i se afle suprafața?*

$$\text{Sup. trapez.} = \frac{(B + b) \times I}{2} = \frac{(7{,}50 + 6) \times 5{,}20}{2} = \frac{13{,}50 \times 5{,}20}{2} = \frac{70{,}2000}{2} = 35{,}10 \text{ m}^2.$$

Suprafața poligonului regulat *se află înmulțind lungimea perimetrului său cu apotema, iar produsul îl împărțim la două.*

De pildă: *Să se afle suprafața unui octogon regulat cu latura de 2,40 m. și apotema de 1,90 m.?*

Octogonul are 8 laturi. Perimetrul său va fi: $2{,}40 \times 8 = 19{,}20$.

$$\text{Sup. poligon.} = \frac{\text{Perim.} \times \text{Apot.}}{2} = \frac{19.20 \times 1{,}90}{2} = \frac{36{,}48}{2} = 18{,}24 \text{ m}^2.$$

Poligonul care are laturile neegale și unghiurile de asemenea neegale, se numește **poligon neregulat.**

Ca să aflăm **suprafața unui poligon neregulat,** *îl împărțim prin diagonale în figuri regulate, apoi aflăm suprafața fiecăreia în parte. Suma suprafețelor acestor figuri ne dă suprafața totală a poligonului neregulat.*

b). Suprafaţa cercului.

Suprafaţa cercului *se află înmulţind lungimea circumferinţei sale cu jumătatea razei; sau mai scurt, π (3,14) înmulţit cu raza la patrat (R).*

Ştim că circumferinţa este egală cu $2 R \times \pi$ sau $2 \pi R$.

$$\text{Sup. cerc.} = \text{Cf.} \times \frac{R}{2} \text{ sau } (2 \pi R) \times \frac{R}{2} = \frac{2 \pi R \times R}{2} = \frac{2 \pi R^2}{2} = \pi R^2.$$

De pildă: *Să aflăm suprafaţa unui cerc a cărui rază e de 2,80 m.?*

$$\text{Supr. cerc.} = \pi R^2 = 3{,}14 \times 2{,}80 \times 2{,}80 = 24{,}6176 \text{ m}^2.$$

Suprafaţa sectorului *se află înmulţind lungimea arcului său cu jumătatea razei.*

De pildă: *Lungimea arcului unui sector este de 3,25 şi raza de 1,80 m. Să se afle suprafaţa sectorului.*

$$\text{Sup. sect.} = \text{Arc} \times \frac{R}{2} = \frac{3{,}25 \times 1.80}{2} = 5{,}850 \text{ m}^2.$$

Suprafaţa segmentului *se află scăzând din suprafaţa sectorului în care se află segmentul, suprafaţa triunghiului cuprins într'însul.*

Suprafaţa coroanei *se află scăzând din suprafaţa cercului celui mare, suprafaţa cercului celui mic.*

Cunoscând razele ambelor cercuri, aflăm suprafaţa fiecăruia în parte. După aceea scădem suprafaţa cercului celui mic, din suprafaţa cercului mare; şi ce rămâne este suprafaţa coroanei. Adică:

$$\text{Sup. coroanei} = \pi R^2 - \pi r^2 = (R^2 - r^2) \times \pi.$$

Suprafaţa coroanei se mai poate află, dacă scădem patratul razei cercului mic din patratul razei cercului mare, iar diferenţa o înmulţim cu π sau 3,14.

De pildă: *Raza cercului mare e de 3 m., iar a cercului mic, de 2 m. Să se afle suprafaţa coroanei?*

$$\text{Sup. coroanei} = (R^2 - r^2) \times \pi = (3 \times 3 - 2 \times 2) \times 3{,}14 =$$
$$(9 - 4) \times 3.14 = 5 \times 3{,}14 = 15{,}70 \text{ m}^2.$$

III. VOLUME

1. Corpurile geometrice.

Volum se numește locul ocupat de **un corp** în spațiu.

Corpurile pot aveà diferite forme.

Corpurile mărginite de suprafafețe geometrice se numesc **corpuri geometrice.** Ele se împart în două: **poliedre** și **corpuri rotunde.**

Poliedre *se numesc corpurile mărginite de suprafețe netede, cari se împreună între ele.*

Corpuri rotunde *se numesc cele mărginite—în parte sau în total—prin suprafețe rotunde.*

a). Poliedrele.

Poliedrele sunt de două feluri: **regulate** și **neregulate.**

Poliedre regulate se numesc acelea cari au toate fețele alcătuite de poligoane egale. Un poliedru se numește neregulat, când fețele sale nu sunt poligoane regulalte, egale între ele.

Poliedrele regulate sunt cinci:

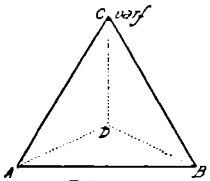

Tetraedru

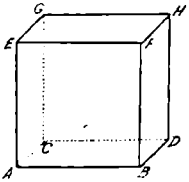

Exaedru (cub)

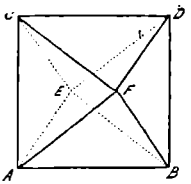

Octaedru.

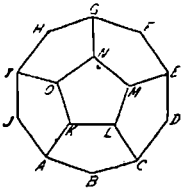

Dodecaedru văzut din față

Tetraedrul *are suprafața mărginită de patru triunghiuri echilaterale egale.*

Exaedrul *sau* **cubul** *are suprafața mărginită de șase patrate egale și paralele.*

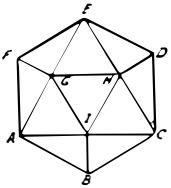

Icosaedru văzut din față.

Octaedrul *are suprafața mărginită de opt triunghiuri echilaterale egale.*

Dodecaedrul *are suprafața mărginită de douăsprezece pentagoane regulate și egale.*

Icosaedrul *are suprafața mărginită de douăzeci de triunghiuri echilaterale egale.*

Poliedrele neregulate sunt: *prisma, paralelipipedul și piramida.*

Prismă *se numește corpul geometric, care are ca baze două poligoane regulate, egale și paralele, și atâtea fețe laterale în formă de patrulatere regulate, câte laturi au poligoanele dela baze.*

După felul poligoanelor dela baze, prismele se numesc: *triunghiulare, patrate, pentagonale, exagonale* și așa mai departe.

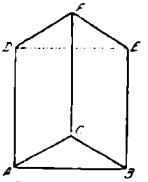
Prismă triunghiulară dreaptă.

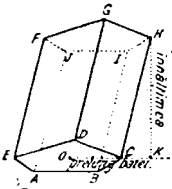

Prismă oblică pentagonală

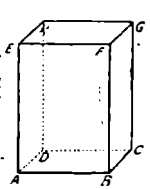
Paralelipiped

Paralelipiped *se numește orice prismă, care are ca baze niște patrulatere, iar suprafața laterală, alcătuită din dreptunghiuri sau paralelograme egale și paralele, două câte două.*

Prismele sunt de două feluri: **drepte** și **oblice.**

Prismă dreaptă *se numește aceea ale cărei muchii cad perpendicular pe baze; iar* **oblică,** *aceea ale cărei muchii cad oblic pe baze.*

Înălțimea prismei se numește linia dreaptă, care pornește dela baza de sus și cade perpendicular pe baza de jos sau — la prismele oblice — pe prelungirea bazei de jos.

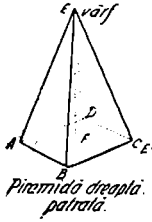

Piramidă dreaptă patrată.

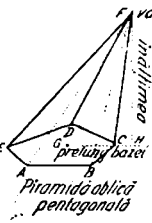

Piramidă oblică pentagonală

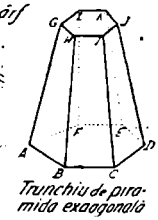
Trunchiu de piramidă exagonală

Piramidă *se numește corpul geometric, care are ca bază un poligon regulat și atâtea fețe laterale triunghiulare — unite într'un singur punct, numit vârf —, câte laturi are poligonul dela bază.*

Ca și prismele, piramidele poartă numele poligonului dela bază.

Piramidele sunt: **drepte** și **oblice.**

Înălțimea piramidei este linia dreaptă coborîtă din vârf, perpendicular pe bază, sau — la piramidele oblice —, pe prelungirea bazei.

Piramidă trunchiată *sau* **trunchiu de piramidă** *se numește corpul geometric, care rămâne, dacă tăiem paralel cu baza, o parte din vârful piramidei.*

Ca și piramida, trunchiul de piramidă poartă numele poligonului dela bază.

Înălțimea trunchiului de piramidă este linia dreaptă coborîtă dela poligonul de sus perpendicular pe bază, sau — la trunchiurile oblice — pe prelungirea bazei.

b). Corpurile rotunde.

Corpurile rotunde sunt următoarele: *cilindrul, conul și sfera.*

Cilindru *se numește corpul geometric, care are ca baze două cercuri egale și paralele; iar suprafața laterală, rotundă.*

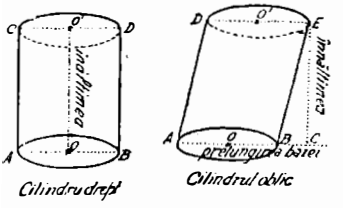

Cilindrele sunt de două feluri : **drepte** și **oblice.**

Înălțimea cilindrului se numește linia dreaptă, care pornește dela baza de sus și cade perpendicular pe baza de jos, sau — la cilindrele oblice — pe prelungirea bazei de jos.

Con *se numește corpul geometric, care are ca bază un cerc, iar suprafața laterală, rotundă și terminată într'un punct numit vârf sau creștet.*

Conurile sunt: **drepte** și **oblice.**

Înălțimea conului se numește linia dreaptă, care cade perpendicular pe bază, sau — la conurile oblice — pe prelungirea bazei.

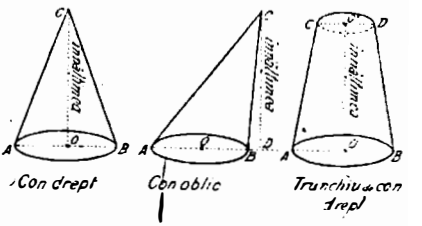

Con trunchiat *sau* **trunchiu de con** *se numește corpul geometric, care rămâne, dacă tăiem, paralel cu baza, o parte din vârful conului.*

Înălțimea trunchiului de con este linia dreaptă coborîtă dela cercul de sus perpendicular pe bază, sau—la trunchiurile oblice—pe prelungirea bazei.

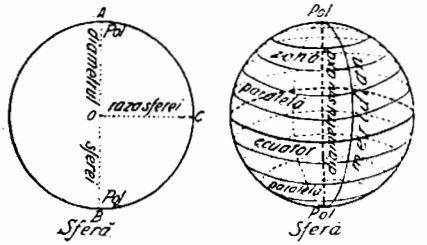

Sferă *se numește corpul geometric, mărginit de o suprafață rotundă, depărtată deopotrivă de un punct din lăuntrul său, numit centru.*

Rază *se numește linia dreaptă, care unește centrul sferei cu un punct depe suprafața sa.*

Pag.

69. Frumoasă eşti, o ! ţară — poezie, de **Petre Dulfu** 155
70. Despre vrednicie — proverbe . 155
71. Biserica — *cu o ilustraţie* . . . 156
72. Sărbătoarea eroilor. Eroul necunoscut — *cu o ilustraţie* . . 158
73. Pe-al nostru steag... !—poezie, de **Andrei Bârsan**, *cu o ilustraţie* 160

III. SFÂNTA SCRIPTURĂ

— Cu o sută şaptesprezece ilustraţii, trei icoane şi harta locurilor sfinte —

ISTORIA VECHE

INNAINTE DE CHRISTOS

Pag.

1. **Facerea lumii** — *cu şapte ilustraţii* 161
Intâia zi a creaţiunii 161
A doua zi a creaţiunii 162
A treia zi a creaţiunii 162
A patra zi a creaţiunii 162
A cincea zi a creaţiunii 163
A şasea zi a creaţiunii 163
Facerea primilor oameni . . . 163
A şaptea zi a creaţiunii . . . 164
Primii oameni în paradis . . 164
Ispita diavolului. Păcatul strămoşesc 165
Isgonirea din paradis 166
Urmaşii primilor oameni . . . 167
. **Omenirea până la Abraam** — *cu trei ilustraţii* 168
Rătăcirea oamenilor 168
Potopul din vremea lui Noe . 169
Jertfa lui Noe 170
Turnul Babel 171
3. **Dela Abraam până la Moise** — *cu zece ilustraţii* 172
Abraam, alesul lui Dumnezeu . 172
Dumnezeu, găzduit de Abraam 173
Nimicirea Sodomei şi Gomorei 173
Dumnezeu încearcă credinţa lui Abraam 174
Urmaşii lui Abraam 175
Fiii lui Isaac 176
Dreptul de întâi născut . . . 176
Binecuvântarea părintească . . 177
Fuga lui Iacov în Mesopotamia 178
In slujba lui Laban 178
Intoarcerea lui Iacob în Canaan 179
Vânzarea lui Iosif ca rob . . . 180
Din rob ajuns ministru 180
Tâlmăcirea visului celor doi dregători 180
Iosif tâlmăceşte visul faraonului 181
Măsurile de prevedere ale lui Iosif 182
Israeliţii în Egipt 182
A doua venire în Egipt . . . 183
Iosif se descoperă fraţilor săi . . 183
Ducerea lui Iacov în Egipt . . 184
Moartea lui Iacov 185
4. **Viaţa dreptului Iov** — *cu o ilustraţie* 186
Avuţiile lui Iov 186
Incercarea lui Iov 187
Răsplătirea credinţei statornice 187
5. **Moise. Liberarea Israeliţilor din robia Egiptului** — *cu patru ilustraţii* 188
Naşterea lui Moise 188
Fuga din Egipt 189
Intoarcerea lui Moise în Egipt . 190
Cele zece pedepse dumnezeieşti asupra Egiptului 190
Urmărirea poporului lui Israel de către Egipteni 191
6. **Decalogul sau cele zece porunci dumnezeieşti** — *cu patru ilustraţii* 192
Pribegia Israeliţilor prin pustiu 192
Sosirea la muntele Sinai . . . 193
Pribegia prin deşertul Arabiei . 196
Moartea lui Moise 197
7. **Timpul lui Iisus Navi** — *cu două ilustraţii* 197
Trecerea Iordanului 197
Căderea Ierihonului 198
Cuprinderea Canaanului 198
Impărţirea pământului cucerit . 198
Moartea lui Iisus Navi 199
8. **Judecătorii** — *cu două ilustraţii* . 200
Cei mai de seamă dintre judecători 200
Biruitorul Madianiţilor 200
Samson 200
Vicleana Dalilă 200
Moartea lui Samson 201
Heli 202
Samuel 202
9. **Timpul regilor** — *cu nouă ilustraţii* 202
Saul 202
Uciderea lui Goliat de către David 203
David rege 206
Solomon 206
Urmaşii lui Solomon 209
Ahab 210
Profetul Ilie 210
Jertfa adusă de Ilie lui Dum-

Pag.

nezeu 210
Fuga lui Ilie de mânia Isabelei . 211
O nelegiuire a Isabelei 211
Sfârşitul lui Ahab şi al Isabelei 212
Ridicarea lui Ilie la cer. . . . 212
Profetul Eliseu. 213
Alte minuni 213
Vindecarea lui Neeman 213
Iona 214
In pântecele balenei 214
Pocăirea Ninevitenilor 215
Proorocul Isaia 216
10. Robia asiriană 216
Sfârşitul regatului lui Israel . . 216
11. Regatul iudeu — *cu o ilustraţie* . 217
Durata regatului iudeu 217
Achaz 217
Ezechia 217
Manase 218
Iosia 218
12. Căderea regatului iudeu — *cu două ilustraţii* 218
Ioachim 218
Iehonia 219
Sedechia 219
Robia babilonică 219
13. Iudita — *cu o ilustraţie* 220
Impresurarea Betuliei. 220
Hotărîrea Iuditei. 221
In tabăra vrăjmaşă. 221
Uciderea lui Holofern 221
14. Timpul robiei babilonice — *cu trei ilustraţii* 222
Proorocul Ezechil 222
Daniel 222
Ciudatul vis al regelui Babilonului 223
Prietenii lui Daniel în cuptorul cu foc 224
Sfârşitul regatului haldeian . . 224

Pag.

Tâlmăcirea cuvintelor misterioase 225
Daniel în groapa cu lei 225
Alte fapte ale lui Daniel . . . 226
Liberarea Israeliţilor din robie. 227
Reîntoarcerea în pământul strămoşesc 228
15. Regina Estera — *cu două ilustraţii* 228
Estera, regină a Persiei. . . . 228
Planul de ucidere a tuturor Evreilor. 229
Ridicarea lui Mardoheu în cea mai înnaltă cinste 230
16. Martirii credinţei — *cu o ilustraţie* 230
Cei şapte Macabei 231
17. Lupta pentru neatârnare — *cu o ilustraţie* 232
Inceputul răsvrătirii 232
Primele isbânzi 233
Moartea lui Matatia 233
Iuda Macabeul 233
Moartea lui Iuda Macabeul . . 234
Urmaşii lui Iuda Macabeul . . 234
18. Ultimele zile ale regatului lui Israel — *cu două ilustraţii şi o hartă a locurilor sfinte* . . . 235
Reîntemeierea regatului israelit. Hircan I 235
Sectele religioase evreieşti . . . 235
Urmaşii lui Hircan I 236
Desbinarea dintre fraţi. . . . 237
Sfârşitul Macabeilor 237
Domnia lui Irod, zis cel-Mare . 238
Urmaşii lui Irod 239
Domnia lui Agripa 240
Dărâmarea Ierusalimului. Împrăştierea Iudeilor 240
Harta locurilor sfinte, *pomenite: atât în Istória veche, cât şi în Istória nouă* 242

ISTORIA NOUĂ

VIAŢA MÂNTUITORULUI

Pag.

1. Naşterea Sfintei Fecioare — *cu două ilustraţii* 243
Lipsa copiilor, pedeapsă dumnezeiască 243
Naşterea Maicii Mântuitorului . 243
Intrarea Sfintei Fecioare în biserică 244
Adormirea Maicii Domnului . . 244
2. Ioan Inuainte Mergătorul — *cu o ilustraţie.* 245
Naşterea lui Ioan Inuainte Mergătorul 245

Pag.

Vieţuirea lui Ioan în pustiu. Propoveduirea botezului 246
Moartea lui Ioan Botezătorul. . 246
3. Naşterea şi copilăria lui Iisus — *cu şase ilustraţii* 247
Vestirea naşterii lui Iisus . . . 247
Fecioara Maria la Elisaveta . . 248
Plecarea spre Betleemul Iudeii . 248
Vestirea păstorilor despre naşterea Mântuitorului 248
Inchinarea păstorilor 249
Intâmpinarea lui Iisus în templu 249

Pag.

Cei trei magi dela Răsărit . . . 250
Fuga în Egipt 251
Uciderea pruncilor din Betleem şi împrejurimi 251
Iisus în mijlocul învăţaţilor evrei 252
4. Arătarea lui Iisus în lume — *cu o ilustraţie* 253
Botezul lui Iisus 253
Ispita Satanei 254
5. Ucenicii lui Iisus — *cu o ilustraţie* 255
Cei dintâi ucenici 255
Nunta din Cana Galileii . . . 255
6. Intâiul an de propovedulre—*cu două ilustraţii* 256
Inceputul propoveduirii 256
Iisus şi Samarineanca 257
Vindecarea tânărului din Capernaum 259
Iisus în Nazaret 259
Pescuirea îmbelşugată 260
Vindecarea unui paralitic . . . 260
Al doilea an de propoveduire — *cu trei ilustraţii* 261
Vindecarea slăbănogului. . . . 261
Alegerea apostolilor. 261
Cele nouă fericiri 262
Alte învăţături ale Mântuitorului 263
Vindecarea unui lepros şi a slugii unui sutaş 263
Invierea tânărului din Nain . . 264
Mirul femeii păcătoase 264
8. Pildele lui Iisus 265
Pilda semănătorului 265
Pilda neghinei din grâu 265
Pilda smochinului neroditor . . 266
Pilda grăuntelui de muştar şi a aluatului 266
Pildele : cu comoara, cu mărgăritarul şi cu năvodul 267
9. Alte minuni ale lui Iisus — *cu trei ilustraţii* 267
Liniştirea vânturilor 267
Invierea ficei lui Iair 267
Vindecarea unei femei bolnave 268
Hrănirea mulţimii cu cinci pâini şi doi peşti 269
Furtuna depe mare. 270
10. Al treilea an de propoveduire — *cu patruspreceee ilustraţii* . . 271
Iisus în Fenicia 271
Vindecarea unui surdo-mut . . 271
A doua înmulţire a pâinilor . . 271
Schimbarea la faţă 272
Vindecarea unui lunatec . . . 272
Plata birului pentru templu . . 273
Alegerea celor şaptezeci de ucenici 273
Samarineanul milostiv 275

Pag.

Iisus predică în templu 276
Iertarea femeii păcătoase . . . 276
Vindecarea unui orb din naştere 278
Rugăciunea domnească 278
Vindecarea unui îndrăcit-mut . 279
Iisus la sărbătoarea Innoirilor . . 279
Prânzirea lui Iisus la un fariseu 279
Ospăţul cel mare 280
Cei chemaţi la nunta împărătească 281
Ispita fariseilor 281
Pilda cu oaia cea pierdută . . . 282
Pilda cu drahma cea pierdută . 283
Fiul risipitor. 283
Bogatul nemilostiv şi Lazăr cel sărac 284
Sluga cea nemilostivă 285
Văduva şi judecătorul cel aspru 286
Fariseul şi vameşul 287
Invierea lui Lazăr 287
Vindecarea celor zece leproşi . 288
Binecuvântarea pruncilor . . . 288
Tânărul bogat 289
Pilda cu lucrătorii vicl 289
In drum spre Ierusalim . . . 289
Iisus în Vitania 290
Intrarea lui Iisus în Ierusalim. . 291
Blestemarea smochinului . . . 292
Ajutorul dat de cei doi fii tatălui lor. 292
Vierii cei răi. 293
Cele zece fecioare 293
Pilda talanţilor 294
Judecata cea depe urmă . . . 295
11. Patimile şi moartea lui Iisus — *cu şaptesprezece ilustraţii*. . . 295
Sfatul vrăjmaşilor lui Iisus . . 295
Cea din urmă cină 296
Spălarea picioarelor. 296
Darea în vileag a vânzătorului . 297
Cina 298
Rugăciunea din grădina Getsimanii 299
Prinderea lui Iisus 300
Incercarea ucenicilor de a-L apăra 301
Iisus înnaintea arhiereilor : Anà şi Caiafà 302
Cele trei lepădări ale lui Petru . 302
Iisus în faţa sinodului evreiesc 303
Iisus în faţa lui Pilat 304
Căinţa lui Iuda 304
Judecata lui Pilat 304
Iisus înnaintea lui Irod . . . 305
A doua înfăţişare înnaintea lui Pilat 305
Suferinţele Mântuitorului . . . 307
Osândirea la moarte 307
Răstignirea lui Iisus 309
Batjocorirea lui Iisus pe cruce . 311

	Pag.
Cei doi tâlhari vorbind lui Iisus	311
Iisus încredinţează lui Ioan pe Sfânta Fecioară Maria	312
Cele din urmă vorbiri ale lui Iisus, înnainte de moarte	312
Moartea Mântuitorului	313
Impungerea lui Iisus cu suliţa în coastă	314
Înmormântarea lui Iisus	315
Străjuirea lui Iisus	316
12. Învierea Mântuitorului — *cu patru ilustraţii*	316
Pecetluirea credinţei lui Christos prin Înviere	316
Femeile la mormânt	317
Iisus se arată Mariei şi celorlalţi ucenici	318
Cumpărarea străjerilor de către arhierei	319
Arătarea lui Iisus la doi ucenici pe drumul Emausului	319
Arătarea lui Iisus în Ierusalim	321
Arătarea lui Iisus în Galileia	321
Cele din urmă arătări ale lui Iisus	322
13. Părăsirea lumii pământeşti — *cu trei ilustraţii*	323
Înnălţarea la ceruri	323
Pogorîrea Sfântului Duh	324
Începutul predicării apostolilor	325
Pocăirea şi întoarcerea la Christos a trei mii de oameni	326
Începutul persecuţiilor bisericii lui Christos	326
Alegerea celor şapte diaconi	326
Creştinarea apostolului Pavel	327
Trecerea Păgânilor la Creştinism	328
14. Propoveduirea apostolilor	328
Răspândirea cuvântului evangelic	328
Râvna apostolului Pavel	330
Prăsnuirea lui Iisus Christos	330
15. Cele şapte taine creştineşti — *cu o icoană* [1])	331

IV. RUGĂCIUNI

— Cu trei ilustraţii şi două icoane —

	Pag.
Rugăciunile dimineţei	334
Tatăl nostru	335
Înnaintea mesei de prânz	335
După masa de prânz	335
Înnaintea mesei de seara	336
După masa de seara	336
Simbolul credinţei	337
Imnul ce se cântă Duminecile şi sărbătorile pentru lauda Prea Sfintei Fecioare	338
Rugăciunile ce se zic dela Învierea Domnului până la Înnălţare	338
Imnul ce se cântă dela Înviere până la Înnălţare în cinstea Prea Sfintei Fecioare	338

V. SCURTE CUNOŞTINŢE DESPRE NATURĂ ŞI UNIVERS

— Cu douăsprezece ilustraţii —

	Pag.
Pământul	339
1. Forma pământului	339
2. Schimbările ce se petrec în aer — *cu o ilustraţie*	339
3. Mişcările pământului în jurul soarelui — *cu o ilustraţie*	341
4. Starea lăuntrică a pământului — *cu două ilustraţii*	342
Împărţirea timpului — *cu şapte ilustraţii*	344
Alcătuirea universului	346
Soarele, luna şi stelele — *cu o ilustraţie*	346

[1]). Această ilustraţie este reprodusă după o icoană executată de d-l *Vladimir Mironescu*, arhitect-pictor.

VI. DESPRE ORGANISMUL OMENESC

— Cu zece ilustraţiuni —

	Pag.
Corpul omului	348
1. Taina vieţii	348
2. Oasele şi muşchii corpului omenesc — *cu trei ilustraţii*	348
3. Crelerul, măduva spinării şi nervii — *cu o ilustraţie*	350
4. Organele simţurilor	352
5. Organele de hrănire ale corpului — *cu o ilustraţie*	353
6. Organele de circulaţie, ale sângelui — *cu trei ilustraţii*	354
7. Organele de respiraţiune. Respiraţia — *cu o ilustraţie*	358
8. Organele de urinare — *cu o ilustraţie*	359

VII. CÂTEVA POVEŢE HIGIENICE

	Pag.
1. Sfaturi pentru păstrarea sănătăţii	361
2. Sfaturi către mame	362
3. Un obicei urît	363
4. Cum putem opri sângele din răni	363

VIII. PUŢINĂ ŞTIINŢĂ DOCTORICEASCĂ

	Pag.
Scurte cunoştinţe despre bolile molipsitoare	364
1. Vărsatul	364
2. Pojarul	364
3. Râia	365
4. Tusea măgărească	365
5. Oftica	365
6. Lingoarea sau tifosul	366
7. Scarlatina	366
8. Angina difterică	367
Câteva dintre cele mai primejdioase bolle molipsitoare	367
9. Tetanosul	368
10. Dalacul	368
11. Sifilisul sau sfrinţia	368
12. Turbarea	370
Semnele morţii	371

IX. CÂTEVA VORBE DESPRE VIAŢA GOSPODĂREASCĂ

— Cu cinci ilustraţii —

	Pag.
1. Indatoriri gospodăreşti	372
2. Rânduiala muncii plugăreşti	373
a). Ingrijirea vitelor de muncă	373
b). Ingrijirea celorlalte animale din jurul casei	374
c). Calendar plugăresc	374
d). Cultura legumelor	376
Grădina de pomi	376
4. Viţa de vie	377
5. Albinăritul sau creşterea albinelor	377
6. Creşterea păsărilor	377
7. Creşterea gândacilor de mătase	378
8. Păstrarea fructelor şi legumelor	378
9. Economia casnică	378

X. CUNOŞTINŢE GENERALE DIN GEOGRAFIA PĂMÂNTULUI

INFĂŢIŞAREA PAMÂNTULUI

— Cu o hartă —

	Pag.
I. Cunoştinţe pregătitoare	380
Geografia — noţiune	380
1. Numirile uscatului	380
Feluritele numiri ale uscatului	380
2. Numirile apelor	381
Feluritele numiri ale apelor stătătoare	381
Feluritele numiri ale apelor curgătoare	382
3. Aşezările omeneşti	383
4. Înfăţişarea pământului pe hărţi — *cu o hartă*	384
5. Punctele de orientare	385

ROMÂNIA

— Cu şaple hărţi şi trei ilustraţii —

	Pag.
I. Hotarele şi vecinii României	385
1. Aşezarea neamului românesc	385
2. Ţările şi popoarele din vecinătatea României	386
II. Pământul ţării noastre	386
1. Înfăţişarea pământului românesc	386
2. Munţii României — *cu o hartă*	387
a). *Munţii României de Miazăzi*	387
b). *Munţii României de Răsărit*	387
c). *Munţii României de Apus*	389
3. Dealurile, şesurile şi ţinuturile băltoase	389
4. Cursurile de apă din România — *cu o hartă*	389
a). *Fluviile României*	389
b). *Apele României de Apus*	390
c). *Apele României de Miazăzi*	391
d). *Apele României de Răsărit*	394
III. Starea timpului sau clima României	395

ŢINUTURILE ROMÂNIEI

	Pag.
I. Cele zece provincii	396
II. Împărţirea administrativă — *cu o hartă*	396
România de Miazăzi — cu o hartă	396
1. Oltenia	396
2. Muntenia	398
3. Dobrogea	401
România de Răsărit — cu o hartă	402
1. Moldova	401
2. Basarabia	404
3. Bucovina — *cu o hartă*	406
România de Apus — cu o hartă	409
1. Maramureşul	409
2. Crişana sau Ţara Crişurilor	409
3. Banatul Timişoarei	410
4. Transilvania	410

BOGĂŢIILE FIREŞTI ALE ROMÂNIEI

	Pag.
1. Bogăţiile depe suprafaţa pământului	414
2. Bogăţiile din adâncul pământului	415
3. Industria şi negoţul	417
Căile de comunicaţie ale României	420
Indeletnicirile locuitorilor	420
Alcătuirea politică a statului român	421
1. M. S. Regele şi Familia Regală	421
2. Miniştrii ţării	422
3. Populaţiunea României	422
4. Credinţele locuitorilor din România	423
5. Alcătuirea legilor	425
6. Drepturile cetăţeneşti ale Românilor	426
7. Cele trei puteri ale statului	428
8. Ocârmuirea lăuntrică a ţării	428
a). *România de Miazăzi*	429
b). *România de Răsărit*	429
c). *România de Apus*	429
Stema ţării — *cu trei ilustraţii*	431
Românii de peste hotare, *cu o hartă*	434
1. Românii din America	434
2. Românii de peste Nistru	435
3. Românii din: Ungaria, Jugo-Slavia şi Bulgaria	435
4. Românii din Macedonia	435
5. Românii din Albania şi Epir	437

ŢINUTURILE DEPE SUPRAFAŢA PĂMÂNTULUI

— Cu şapte ilustraţii şi şase hărţi —

Pag.

Cele cinci continente 438
1. Numirile continentelor — *cu o ilustraţie* 438
2. Locuitorii pământului — *cu şase ilustraţii* 439

EUROPA

Pag.

I. **Pământul Europei**—*cu o hartă*. 441
1. Intindere 441
2. Ţărmurile Europei 441
3. Infăţişarea pământului 442
4. Clima Europei 443
5. Producţiunile pământului . . . 443
II. **Impărţirea politică a Europei** . . 444
Statele Europei 444
1. Regate 444
2. Republici 446
3. Indeletnicirile locuitorilor . . . 449

ASIA

Pag.

I. **Pământul Asiei** — *cu o hartă* . . 450
1. Intindere 450
2. Ţărmurile Asiei 450
3. Infăţişarea pământului 451
4. Clima Asiei 451
5. Producţiunile pământului . . . 451
II. **Impărţirea politică a Asiei** . . 452
Statele Asiei 452
1. State independente. 452
2. Ţinuturi supuse Europenilor. . 454
3. Indeletnicirile locuitorilor . . . 455

AFRICA

Pag.

I. **Pământul Africii**—*cu o hartă* . 455
1. Intindere 455
2. Ţărmurile Africii 456
3. Infăţişarea pământului 456
4. Clima Africii 457
5. Producţiunile pământului . . . 457
II. **Impărţirea politică a Africii** . . . 458
Statele Africii 458
1. State independente. 458
2. Ţinuturi supuse Europenilor. . 460
3. Indeletnicirile locuitorilor . . . 461

AMERICA

Pag.

I. **Pământul Americii**, *cu două hărţi* 461
1. Intindere 461
2. Ţărmurile Americii 462
3. Infăţişarea pământului 463
4. Clima Americii. 465
5. Producţiunile pământului . . . 465
II. **Impărţirea politică a Americii** . 466
Statele Americii. 466
1. State independente. 466
a). *America-de-Nord* 466
b). *America-de-Mijloc* 468
c). *America-de-Sud* 468
2. Ţinuturile supuse Europenilor . 470
3. Indeletnicirile locuitorilor . . . 471

OCEANIA

Pag.

I. **Pământul Oceaniei**—*cu o hartă*. 472
1. Intinderea 472
2. Ţărmurile Australiei 472
3. Infăţişarea pământului 473
4. Clima Oceaniei. 473
5. Producţiunile pământului . . . 473
II. **Impărţirea politică a Oceaniei**. 474
1. Stăpânitorii Oceaniei 474
2. Indeletnicirile locuitorilor . . . 476

XI. POVESTEA NEAMULUI ROMÂNESC

DIN VREMURILE CELE MAI DEPARTATE PÂNĂ IN ZILELE NOASTRE

— Cu o sută cincizeci de ilustrații, o sută portrete și șapte hărți —

PÂNĂ LA INTEMEIEREA PRINCIPATELOR

DACIA INNAINTE DE CUCERIREA ROMANĂ

— Cu un portret și o ilustrație [1]). —

Pag.

1. Poporul Sciților și Agatârșilor . . 477
Cele mai vechi popoare cunoscute prin ținuturile noastre 477
In luptă cu Perșii 478
Câteva din apucăturile lor . . . 478
2. Ilirii și Tracii 478
Ilirii 478
Tracii 478
3. Geții și Dacii 479
Așezarea lor în cuprinsul românesc de azi 479
Luptele lui Alexandru Macedon împotriva Geților 479
Unirea Geților cu Dacii 479
4. Cel mai de seamă regi ai Dacilor — *cu un portret și o ilustrație* . 480
Buerebista 480
Decebal 481
Traiul și obiceiurile Dacilor . . 482

PĂRINȚII POPORULUI ROMAN

— Cu o ilustrație —

Pag.

1. Ilumânte de întemeierea Romei — *cu o ilustrație* 482
Războiul troian 482
Urmașii lui Enea 483
2. Intemeierea Romei 484
Răsturnarea lui Amuliu din domnie 484

INTINDEREA PUTERII ROMANE

— Cu o ilustrație —

Pag.

1. Urmașii lui Romul 484
Republica romană 484
2. Traiul și obiceiurile Romanilor — *cu o ilustrație* 484
Portul lor 484
Indeletnicirile Romanilor . . . 485
Locuințele lor 485
Credințele Romanilor 486
Armata 486
3. Cei mai de seamă conducători ai Romanilor 486
Iuliu Cezar 486
4. Intemeierea imperiului roman — *cu un portret* 487
Impăratul Octavian August . . 487
Primele ciocniri dintre Romani și Daci 487

[1]). Cea mai mare parte dintre ilustrațiile cuprinse în această parte a lucrării sunt originale. Ilustrațiile dela paginile : 504, 505, 506, 520, 572 și 639 sunt proprietatea *Comisiunii monumentelor istorice*, cu a cărei aprobare au fost reproduse. Ilustrațiile dela paginile : 533, 535 și 624 au fost executate de *pictorul Stoica* și sunt proprietatea *„Cărții Românești”*, cu a cărei încuviințare au fost reproduse. Ilustrația dela pag. 565. este operă a d-lui profesor *Bran* — pictor — cu a cărui îngăduire am reprodus-o.

IMPĂRATUL TRAIAN

— Cu un portret, opt ilustrații și o hartă —

Pag.

1. **Cele dintâi lupte cu Dacii**—*cu un portret și două ilustrații* . . . 488
Pregătirile lui Decebal 488
Primele ciocniri 488
Lupta dela Tape 489
Împresurarea Sarmisegetuzei . . 490
Pacea dintre Romani și Daci. . 490
2. **Cucerirea Daciei**—*cu două ilustrații* 491
Pregătiri de luptă 491
Începutul celui de-al doilea război 491
Moartea generalului Longin . . 492
Cucerirea Sarmisegetuzei. Moartea lui Decebal 492
3. **Sărbătorirea victoriei**— *cu două ilustrații* 493
Întinderea stăpânirii romane peste tot cuprinsul Daciei . . 493
Prăsnuirea isbândei 493

DACIA SUB STĂPÂNIREA ROMANĂ

Pag.

1. **Nașterea poporului român** — *cu două ilustrații* 494
Începutul organizării Daciei . . 494
Primele așezări ale Romanilor în Dacia 495
Civilizația romană în Dacia . . 495
Apărarea Daciei. 496
2. **Retragerea oștilor romane din Dacia** — *cu o hartă* 496
Începutul năvălirilor barbare . . 496
Statornicia poporului de jos . . 497
3. **Pătrunderea creștinismului în Dacia** 498
Învățătura creștină 498
Prigonirea creștinilor. 498

NĂVALA NEAMURILOR BARBARE

— Cu o ilustrație —

Pag.

1. **Cele dintâi popoare năvălitoare** — *cu o ilustrație* 498
Puhoiul năvălitorilor 498
Goții 498
Hunii 498
Atila, căpetenia Hunilor 499
Gepizii 500
Avarii 500
2. **Alte popoare năvălitoare** . . . 500
Slavii 500
Bulgarii 500
Creștinarea Bulgarilor 500
Ungurii. 501
Pecenegii și Cumanii. 501
Tătarii 501

IMPĂRĂȚIA ROMÂNO-BULGARĂ

— Cu o ilustrație —

Pag.

1. **Liberarea Bulgarilor de sub stăpânirea Bizanțului**— *cu o ilustrație* 502
Ocârmuirea ținuturilor românești 502
Răscoala Bulgarilor și Românilor 502
Împăratul Ioniță 502
Urmașii lui Ioniță. 503

ISTORIA MUNTENIEI
PANA LA UNIREA PRINCIPATELOR

ÎNTEMEIEREA VOIVODATULUI MUNTENESC

— Cu un portret și cinci ilustrații —

Pag.

1. **Cei dintâi voivozi ai întemeierii**— *cu trei ilustrații* 504
Începutul închegării Munteniei 504
Legendarul Radu-Negru 506
2. **Basarab-cel-Mare**—*cu un portret* . 508
Neînțelegerile cu Ungurii 508
Bătălia dela Posada 509
Urmările biruinței. 509
3. Alexandru Basarab 510
Întinderea stăpânirii muntenești 510
4. Vlaicu-Vodă. 510
Încercări de catolicizare 510
5. Radu vodă și Dan vodă — *cu două ilustrații* 510
Radu vodă 510
Dan vodă 510

572
572
573
573

AŞEZAREA TEMEINICĂ A MUNTENIEI

— Cu trei portrete, zece ilustraţii şi o hartă [1]) —

Pag.

1. **Mircea-cel-Mare** — *cu un portret, două ilustraţii şi o hartă* . . . 512
Năvala turcească 512
Urcarea lui Mircea pe tronul Munteniei 513
Primele ciocniri cu Turcii . . . 514
Luptele de lângă Craiova cu Turcii 514
Lupta dela Argeş 515
Lupta dela Nicopole 515
Lupta dela Rovine pe Ialomiţa 516
Pacea cu Turcii. Moartea lui Mircea 516
2. **Vlad Ţepeş** — *cu un portret şi trei ilustraţii* 518
Urcarea lui Ţepeş pe tronul Munteniei 518
Firea lui Ţepeş 518
Prădarea ţinuturilor vecine . . 519
Lupta cu Hamza-paşa 519
Luptele lui Ţepeş cu Mahomed 519
Aruncarea lui Ţepeş în închisoarea dela Buda. Moartea sa . 520
3. **Domniile voivozilor evlavioşi** — *cu un portret şi cinci ilustraţii* 523
Luptele pentru domnie 523
Vlad Călugărul 523
Radu-cel-Mare 523
Neagoe Basarab 524
Zidirea mânăstirii Argeşului . . 524
Starea de astăzi a mânăstirii lui Neagoe Basarab 527
Urmările acestor domnii religioase 529

MUNTENIA PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

— Cu patru portrete, zece ilustraţii şi o hartă —

Pag.

1. **Mihai Viteazul voivod, întâiul întemeietor al unităţii naţionale** — *cu un portret, cinci ilustraţii şi o hartă.* 529
Până la urcarea pe tron 529
Urcarea lui Mihai pe tronul Munteniei 530
Nimicirea ordiilor tătăreşti . . . 531
Luptele cu Turcii 531
Lupta dela Şelimberg 533
Cucerirea Moldovei 534
Lupta dela Mirăslău 534
Ultimele lupte ale lui Mihai . . 534
Omorîrea lui Mihai 535
2. **Matei vodă Basarab** — *cu un portret şi o ilustraţie* 537
Frământările pentru domnia Munteniei 537
Alegerea ca domn a lui Matei Basarab 537
Intocmirile lui Matei Basarab . 537
Luptele cu Moldovenii 538
Sfârşitul lui Matei Basarab. . . 538
3. **Şerban Cantacuzin şi Constantin Brâncoveanul** — *cu două portrete şi patru ilustraţii* 538
Urcarea lui Şerban Cantacuzin pe tronul Munteniei 538
Domnia lui Constantin Brâncoveanul 540
Averea lui Constantin Brâncoveanul 541
Dibăcia politică a lui Brâncoveanu 541
Sfârşitul lui Constantin Brâncoveanul 542
Ultimele clipe ale lui Brâncoveanu 542
Din faptele lui Brâncoveanu şi ale urmaşilor săi 543

STAREA POPORULUI MUNTEAN PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

— Cu trei facsimile după semnăturile voivozilor —

Pag.

1. **Vremuri de dureroasă aducere aminte** 544
In timpul năvălirii Barbarilor . 544
Cele mai vechi întocmiri ale statului românesc 545
Moşnenii şi rumânii 545
Legătura lui Mihai 546
Indatoririle rumânului 546
Apărătorii ţării 547
Impărţirea dreptăţii 547
2. **Mişcarea culturală până la începutul veacului al 18-lea** — *cu trei reproduceri după semnăturile voivozilor* 548

[1]). Hărţile istorice din lucrarea de faţă sunt executate de d-l *Fredi Wahni* inginer-cartograf —, după arătările mele.

Pag.

Inrâurirea slavonă asupra Românilor 548
Fraţii Metodiu şi Ciril 548
Pătrunderea bisericii slavone în Ţara-Românească 548
Domnia scrierii şi limbii slavone 549
Lupta dintre limba slavonă şi cea grecească 549
Strecurarea limbii române în biserică 550
Isbânda limbii române 550
Primele scrieri bisericeşti în limba românească 551
Inmulţirea tipăriturilor româneşti 551
Infrângerea limbii slavone de către limba grecească 551
3. Cei dintâi povestitori ai trecutului nostru 552
Primii cronicari cunoscuţi . . . 552
Inrâurirea cronicarilor asupra culturii româneşti 553

NĂVALA FANARIOTĂ IN MUNTENIA

— Cu patru ilustraţii —

Pag.

1. Scurtă privire asupra domniei fanariote — *cu două ilustraţii* . 554
Obârşia Fanarioţilor 554
Grozava împilare a poporului . 555
2. Câţiva domnitori fanarioţi — *cu două ilustraţii* 556
Domnia lui Nicolae Mavrocordat 556
Domnia lui Constantin Mavrocordat 556
Oropsirea poporului chiar de boierii băştinaşi 557
Pătura sănătoasă a poporului . 558

STAREA POPORULUI MUNTEAN SUB STĂPÂNIREA FANARIOTĂ

Pag.

1. Viaţa politică şi obştească a poporului 558
Tronul ţării, la mezat 558
Umilirea ţării şi a poporului . . 558
Dăjdiile puse pe spinarea poporului 559
Birnicii statului 560
Mijloacele folosite la strângerea birurilor 560
Arendarea dregătoriilor 560
2. Starea culturală în vremea Fanarioţilor 561
Domnia limbii greceşti 561
Biserica, păstrătoarea graiului românesc 562
Câţiva povestitori ai trecutului nostru 563
Inaintaşul poeziei româneşti . . 563

REDEŞTEPTAREA CONŞTIINŢEI NAŢIONALE

— Cu un portret şi două ilustraţii —

Pag.

1. Revoluţia lui Tudor Vladimirescu — *cu un portret şi două ilustraţii* 564
Obârşia lui Tudor 564
Mişcarea lui Alexandru Ipsilanti 564
Mişcarea naţională a poporului român 565
Răscoala lui Tudor Vladimirescu 565
Mişeleasca ucidere a lui Tudor . 567
Sfârşitul lui Ipsilanti 567
Curmarea robiei fanariote . . 567

DOMNIILE PĂMÂNTENE

— Cu cinci portrete şi două ilustraţii —

Pag.

1. Domnia lui Grigore Ghica — *cu două portrete* 568
Grigore Ghica 568
Nou războiu între Ruşi şi Turci . 568
Ocupaţia rusească 569
2. Domnia lui Alexandru Ghica — *cu un portret* 570
Inţeleapta ocârmuire a lui Alexandru Ghica 570
3. Domnia lui Gheorghe Bibescu — *cu un portret* 571
In pragul unei noui mişcări naţionale 571
4. Mişcarea revoluţionară din anul 1848 — *cu două ilustraţii* . . 572
Inceputul mişcării 572
Lupta în dealul Spirei, cu Turcii 573
Altă ocupaţie rusească 573

Pag.

5. **Cei din urmă domn al Munteniei** — *cu un portret* 574
Barbu Ştirbei 574
Iarăş ocupaţie rusească 574
Tratatul dela Paris 575

ZORILE UNIRII CELOR DOUĂ PRINCIPATE

Pag.

1. **Divanurile sau adunările ad-hoc** 575
Caimacamii principatelor 575
Dorinţele poporului 576
Măsuri premergătoare alegerilor 576
Alegerea din Moldova 577
Alegerea din Muntenia 577

STAREA POPORULUI ROMÂN DELA PRĂBUŞIREA DOMNIEI FANARIOTE PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

— Cu patrusprezece ilustraţii —

Pag.

1. **Cercetări asupra vieţii obşteşti** — *cu zece ilustraţii* 578
Roadele revoluţiei lui Tudor . . 578
Vecinii poporului român 578
Influenţa rusească în principatele române 579
Sfatul ţării 580
Împărţirea poporului în bresle şi pe clase 580
Cinstea boieriei 581
Împărţirea dreptăţii 582
Starea învăţăturii 582
Starea bisericii 583
Pedepsirea vinovaţilor 584
Dregătoriile şi armata 585
Negustorii vremurilor acelora . 585
Starea drumurilor 586
Viaţa casnică 586
Îmbrăcămintea depe vremuri . 587
Stările sufleteşti ale poporului . 588
2. **Mişcarea culturală până la unirea principatelor** — *cu patru ilustraţii* 590
Noui curente culturale 590
Influenţa franceză 590
Dinicu Golescu 593
Iancu Văcărescu 593
Gheorghe Lazăr 593
Ioan Heliade-Rădulescu 596
Vederile lui Heliade asupra limbii române 597
Alţi scriitori de seamă 597

ISTORIA MOLDOVEI
PANA LA UNIREA PRINCIPATELOR

ÎNTEMEIEREA VOIVODATULUI MOLDOVENESC

— Cu un portret —

Pag.

1. **Cei dintâi voivozi ai întemeierii.** 599
Locuitorii Moldovei în urma năvălirilor 599
Începutul închegării Moldovei . 599
2. **Dragoş vodă** — *cu un portret* . . 599
Cucerirea Moldovei 599
Împărţirea pământului cucerit . 600
3. **Bogdan vodă, întemeietorul Moldovei** 601
Liberarea Moldovei de sub stăpânirea ungurească 601
Luptele dintre Bogdan şi urmaşii lui Dragoş 601
Urmaşii lui Bogdan vodă . . . 601

AŞEZAREA TEMEINICĂ A MOLDOVEI

— Cu un portret şi o ilustraţie —

Pag.

1. **Alexandru-cel-Bun** — *cu un portret şi o ilustraţie* 602
Suirea pe tron. Înţelegerile cu vecinii 602
Lupta Moldovenilor la Marienburg 603
Măsurile pentru buna orânduire a ţării 604
Moartea lui Alexandru-cel-Bun . 604

VREMURILE DE MĂRIRE ALE MOLDOVEI
DOMNIA LUI ŞTEFAN-CEL-MARE

— Cu un portret, unsprezece ilustraţii şi o hartă —

Pag.

1. Întocmirea Moldovei — *cu un portret şi trei ilustraţii* 605
Urmaşii lui Alexandru-cel-Bun. 605
Suirea pe tron a lui Ştefan-cel-Mare 606
Alcătuirea oastei moldoveneşti în timpul lui Ştefan-cel-Mare . 607
Întărirea cetăţilor 608
2. Pornirile războinice ale lui Ştefan — *cu două ilustraţii* . . 609
Prădarea Poloniei de miazăzi. . 609
Prădarea Ardealului 609
Încercarea de cucerire a Chiliei . 610
Cucerirea Chiliei 610
3. Luptele cu Ungurii — *cu două ilustraţii* 611
Popasul Ungurilor la Baia . . . 611
Lupta dela Baia 612
Prădarea Ardealului. Uciderea lui Petru Aron 613
4. Luptele cu Tătarii 613
Lupta dela Nistru 613
5. Luptele cu Radu-cel-Frumos — *cu o ilustraţie* 614
Arderea Brăilei 614
Înfrângerea lui Radu-cel-Frumos 615
Luptele pentru domnia Munteniei 615
6. Luptele cu Turcii — *cu trei ilustraţii* 615
Pregătirile lui Ştefan 615
Luptele de lângă Vaslui 615
Laudele aduse lui Ştefan . . . 616
Noui pregătiri turceşti împotriva lui Ştefan 617
Lupta dela Valea-Albă 617
7. Amestecul lui Ştefan la domnia Munteniei — *cu o hartă* 619
Aducerea lui Ţepeş în a doua domnie 619
Alte schimbări la domnia Munteniei 619
8. Alte ciocniri cu Turcii — *cu două ilustraţii* 620
Noui victorii 620
Pacea dintre Români şi Turci . 621
9. Luptele cu Polonii — *cu două ilustraţii* 621
Plănuirea împărţirii Moldovei . 621
Şiretlicul regelui Poloniei. . . . 622
Lupta din codrul Cosminului . 622
10. Cei din urmă ani ai domniei lui Ştefan — *cu trei ilustraţii* . 623
Alegerea urmaşului său 623
Sfârşitul marelui Ştefan 624
Lăcaşurile sfinte rămase dupe urma lui Ştefan-cel-Mare — *notă* 625

MOLDOVA PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

— Cu patru portrete şi şase ilustraţii —

Pag.

1. Domnia lui Bogdan vodă 627
Nădejdii înşelate 627
2. Ştefăniţă-vodă 627
O domnie nevrednică 627
3. Petru Rareş — *cu un portret şi trei ilustraţii* 627
Începutul domniei 627
Nehotărîrea lui Rareş 628
Luptele din Ardeal 629
Lupta dela Feldioara 629
Supunerea Braşovului şi a Bistriţei 629
Alipirea Pocuţiei la Moldova . 629
Lupta dela Obertin 629
Alianţa cu Ferdinand 630
Încolţit de vrăjmaşi şi trădat de boieri 631
Ştefan Lăcustă 632
Spre o nouă domnie. 632
Intrarea în Moldova 632
Înţelegerea cu Creştinii 633
4. Urmaşii lui Petru-Rareş — *cu un portret* 633
Câţiva urmaşi răi 633
Ioan-vodă-cel-Cumplit 633
Neînţelegerile cu Turcii 633
Lupta dela Roşcani 633
Moartea lui Ioan vodă 634
Petru Şchiopul 634
5. Vasile vodă Lupul — *cu un portret şi o ilustraţie* 635
Primele ciocniri cu Matei Basarab 635
Alte lupte între Moldoveni şi Munteni 635
Sfârşitul lui Vasile Lupu 637
6. Ctitoria lui Vasile Lupu: biserica „Trei-Ierarhi" — *cu două ilustraţii* 637
O mândrie a Moldovei 637
Starea de odinioară a acestui aşezământ 639
Starea de astăzi a bisericii „Trei-

Pag.

Ierarhi" 639
Pisania şi inscripţiile depe zidurile bisericii 640
Momente însemnate din trecutul mănăstirii „Trei-Ierarhi" . . 641
7. **Neamul Cantemireştilor**—*cu un portret* 642
Frământări pentru domnie . . . 642
Constantin Cantemir 642
Dimitrie Cantemir 643
Ultimele frământări ale domniei lui Cantemir 643

STAREA POPORULUI MOLDOVENESC PÂNĂ LA NĂVALA FANARIOTĂ

Pag.

1. **Viaţa politică şi obştească a Moldovenilor** 644
Pe vremea năvălirii Barbarilor . 644
Întocmirea statului moldovenesc 644
Divanul sau sfatul domnesc . . 645
Lupte lăuntrice pentru domnie . 645
Câteva boierii de seamă 646
Oastea ţării 646
Orânduiala cetăţilor şi oraşelor 647
Locuitorii satelor 647
Îndeletnicirile locuitorilor . . . 648
Viaţa obştească 648
2. **Mişcarea culturală din Moldova până la năvala Fanarioţilor** . 649
Primele semne culturale în Moldova 649
Pătrunderea influenţei greceşti în Moldova 650
Primele încercări literare moldoveneşti 650
Cele dintâi şcoale ale poporului 650
Strădania călugărilor de odinioară 651
Decadenţa mănăstirilor sub Greci 651
Mitropolitul Varlaam 651
Cea dintâi pravilă moldovenească 652
Dorul de învăţătură românească şi râvna pentru învăţături mai înnalte 652
Mitropolitul Dosoftei. 653
Câţiva scriitori mireni 653
3. **Povestitorii trecutului nostru** . . 654
Cel mai vechi hrisov românesc . 654
Cea mai veche cronică moldovenească 654
Cele mai vechi cronici slavoneşti 654
Prima cronică românească. Grigore Ureche 655
Miron Costin 655
Nicolae Costin 656
Alţi povestitori ai trecutului nostru 656
Dimitrie Cantemir. 657

NĂVALA FANARIOŢILOR IN MOLDOVA

Pag.

1. **Seurtă privire asupra domniei fanariote** 658
Vremuri de tristă aducere aminte 658

STAREA POPORULUI MOLDOVEAN SUB STĂPÂNIREA FANARIOTĂ

Pag.

1. **O icoană a vremii** 659
Umilirea şi împilarea norodului de jos 659
Din apucăturile celor de sus . . 659
Pătrunderea relelor apucături şi în firea celor de jos 660
Starea culturală pe vremea Fanarioţilor 661
Grecizarea firii celor de sus . . 661
Câţiva luptători ai credinţei . 661
Iacob I-iu, Putneanul 661
Gavril Calimah 661
Iacob al II-lea, Stamati 662
Veniamin Costache 662
3. **Ultimii cronicari moldoveni** . . 663
Cei din urmă cronicari ai Moldovei. 663
Alte lucrări rămase din veacul al 18-lea 664
Şcolile româneşti din vremea Fanarioţilor 664

REDEŞTEPTAREA CONŞTIINŢEI NAŢIONALE

— Cu două portrete şi o ilustraţie —

Pag.

1. **Domniile pământene**—*cu un portret şi o ilustraţie* 665
Încercarea revoluţionară din Moldova. Ion Sandu Sturza . . . 665

Pag.

Mihail Sturza 665
2. **Mişcarea revoluţionară din 1848** — *cu un portret* 667
Cel din urmă domn al Moldovei 667
Alegerea lui Cuza ca domn al Principatelor-Unite 667

STAREA MOLDOVENILOR DUPĂ CĂDEREA FANARIOŢILOR, PÂNĂ LA UNIREA PRINCIPATELOR

Pag.

1. **Scurtă privire asupra vieţii obşteşti** 668
Roadele domniei fanariote . . 668
2. **Mişcarea culturală până la unirea principatelor** 669
Doi boieri de inimă 669
Roadele pribegiei 669
Lazăr Asachievici 669
Gheorghe Asachi 670
Alţi semănători pe ogorul culturii naţionale 672
Logofătul Costache Conachi . . 673
Gheorghe Săulescu 673
Alexandru Donici 673
Constantin sau Costache Negruzzi 673
Mihail Kogălniceanu 674
Nicolae Istrati 676
Dimitrie Gusti 676
Vasile Alecsandri 676
George Tăutu 678
George Sion 678
George R. Melidon 679
Vasile Alexandrescu-Urechiă . . 679
Alţi scriitori moldoveni din prima jumătate a veacului al 19-lea 679
Şcoalele româneşti între 1821—1859 680

ISTORIA ROMÂNIEI

Pag.

1. **Alexandru Ioan Cuza** — *cu un portret, trei ilustraţii şi o hartă la sfârşitul Istoriei* 681
Obârşia lui Cuza 681
Unirea desăvârşită a Principatelor 681
Unificarea ministerelor 683
Din faptele mari ale lui Cuza . 683
Din slăbiciunile lui Cuza 684
Din bunele obiceiuri ale lui Cuza 685
Spre o nouă domnie 685
Retragerea lui Cuza din domnie 685

INTEMEIEREA DINASTIEI ROMÂNE

CAROL I CEL ÎNŢELEPT

— Cu patru portrete, douăzeci ilustraţii şi o hartă —

Pag.

1. **Aşezarea temeinică a României** — *cu două portrete şi trei ilustraţii* 687
Alegerea domnitorului Carol I . 687
Depunerea jurământului 688
Cei dintâi ani ai domniei. . . 689
Căsătoria principelui Carol . . 689
Naşterea şi moartea principesei Maria a României 691
2. **Războiul pentru independenţă** — *cu patrusprezece ilustraţii* . . 692
Începerea războiului ruso-turc . 692
Proclamarea Independenţei . . 692
Intrarea Românilor în război . 698
Căderea Plevnei 698
Încheierea păcii la Berlin . . . 699
Înălţarea României la rangul de regat 700
3. **Războiul balcanic** — *cu două ilustraţii* 701
Neînţelegerile dintre ţările balcanice 701
Intrarea Românilor în război. Pacea dela Bucureşti 701
4. **Moartea regelui Carol I** — *cu un portret, o ilustraţie şi o hartă* 702
Deslănţuirea războiului european 702
Hotărîrea României 703
Moartea primului rege al României 705
Înmormântarea regelui Carol . . 706
Proclamaţiunea guvernului ţării 706
Darul M. S. Regelui Ferdinand I 708
Castelul Peleş — *notă* 704
5. **Moartea primei regine a României** — *cu un portret* 709
Durerea reginei Elisaveta . . . 709
Moartea reginei Elisaveta . . . 709
Înmormântarea reginei Elisaveta 710
Câteva din lucrările reginei Elisaveta 710

INTEMEIETORUL UNITĂȚII NAȚIONALE A TUTUROR ROMÂNILOR

M. S. REGELE FERDINAND I CEL LOIAL

— Cu două portrete și șase ilustrații —

Pag.

1. **Până la războiul pentru unitatea națională** — *cu două portrete și o ilustrație* 711
Alegerea principelui moștenitor al tronului 711
Căsătoria Principelui Ferdinand 711
Urcarea M. S. Regelui Ferdinand I pe tronul României 712
Cuvântul M. S. Regelui Ferdinand I către alegii națiunii . 712
Cele dintâi griji ale domniei . 716
Tovarășa M. S. Regelui Ferdinand I 716
2. **Războiul României pentru unitatea națională** — *cu două ilustrații* 716
Cele două tabere vrăjmașe . . 716
Pregătiri de război 717
Primele isbânzi 717
Planul de ajutorare al Aliaților 718
Apărarea hotarelor țării 718
Ajutorul rusesc 719
Luptele pentru apărarea Bucureștilor 719
Retragerea în Moldova. 720
Refacerea oștirii române 720
Infrângerea oștilor germane pe Trotuș și Siret 721
Realipirea Basarabiei. Pacea dela București 721
Infrângerea Germaniei și a aliaților săi 722
3. **Desăvârșirea unității naționale a Românilor** — *cu trei ilustrații* 723
Alipirea Bucovinei și Ardealului la patria-mamă 723
Reîntoarcerea Suveranilor români în Capitală 723
Sfârșitul războiului european . . 723
Înnăbușirea revoluției ungare . 726
Datorii pentru viitor 727

ISTORIA ROMÂNILOR DINTRE TISA ȘI CARPAȚI

PÂNĂ LA PRIMA UNIRE A ȚĂRILOR ROMÂNE

— Cu două portrete și cinci ilustrații —

Pag.

1. **Înnainte de năvălirea Ungurilor.** 728
Cuibul Românismului 728
Vechii locuitori ai Transilvaniei 728
2. **Năvălirea Ungurilor** — *cu o ilustrație* 729
Așezarea Ungurilor în Ardeal . 729
Creștinarea Ungurilor 730
Statornicirea puterii ungurești în Ardeal 730
3. **Dinastii streine la cârma Ungariei** — *cu o ilustrație* 731
Carol Robert și urmașii săi . . 731
4. **Neamul Corvineștilor** — *cu două portrete și o ilustrație* 732
Ioan Corvin de Huniade 732
Domnia lui Matei Corvin . . . 733
5. **Dela Matei Corvin până la Mihai Viteazul** — *cu două ilustrații* . 735
Revoluția lui Gheorghe Doja . 735
Pătrunderea Turcilor în Ungaria 736
Ultimii voivozi ardeleni până la Mihai Viteazul 737

PÂNĂ LA DESĂVÂRȘITA UNIRE A TUTUROR ROMÂNILOR

— Cu cinci portrete și cinci ilustrații —

Pag.

1. **In luptă cu asupritorii** 738
Legăturile Ardealului cu Ungaria 738
Grozăviile prigoniri ungurești împotriva Românilor 738
2. **Un veac de neatârnare** — *cu un portret* 739
Autonomia Ardealului 739
3. **Sub robia habsburgică** 740
Subjugarea Ardealului de către Habsburgi 740
Câțiva împărați de seamă . . . 740
Maria Tereza 740
Iosif al II-lea 741
4. **Vremuri de redeșteptare** — *cu patru portrete și două ilustrații* . 743
Mișcarea revoluționară de sub conducerea lui: Horia, Cloșca și Crișan 743
Redeșteptarea conștiinței naționale. Mișcarea lui Avram Iancu 744
Ultimele decenii de robie . . . 745

STAREA ROMÂNILOR ARDELENI SUBT OBLĂDUIREA UNGUREASCĂ

— Cu șapte portrete —

Pag.

1. **Asupririle îndurate de Românii ardeleni dealungul veacurilor** — *cu un portret* 746
Lupta pentru apărarea credinței 746
Inteţirea asupririlor 747
Răscoalele poporului împotriva împilătorilor. 747
Urmările răscoalei lui Gheorghe Doja 748
Indatoririle şi umilinţele iobagului 748
Intreita nedreptăţire a iobagilor români 749
Subt ocârmuirea habsburgică . . 749
Sub domnia blajinului Iosif al II-lea 750
Ajungerea cuţitului la os . . . 750
Incercări de uşurare a traiului iobagilor 751
Sdrobirea iobăgiei 751
Inglobarea Ardealului la regatul unguresc 752
Lupta politică dusă împotriva asupritorilor 752
Curmarea suferinţelor şi umilirilor îndurate vreme de nouă veacuri 753
2. **Starea religioasă a Românilor ardeleni** — *cu un portret* 753
In luptă cu vitregia vremurilor 753
Truda Calvinilor de a câştigà pe Români de partea lor 754
Un martir al credinţei 754
Cele mai vechi tipărituri ardeleneşti 755
Alt martir al credinţei 755
Făgădueli papistaşe 756
Unirea cu catolicii 756
Privilegiile acordate Românilor uniţi 757
Manifestul uniţilor. 757
Dârja împotrivire a poporului de jos faţă de unire 758
Lupta Românilor împotriva unirii 759
Câţiva luptători ai credinţei, vrednici de pomenit 759
Suferinţele Românilor pentru credinţa lor 759
Lipsa de înrâurire a catolicismului asupra Românilor uniţi . . . 760
Sub păstorirea episcopilor sârbi 760
Până la revoluţia dela 1848 . . 760
Marele Şaguna 761
Lupta pentru drepturile Românilor 762
Roadele luptei pentru libertate . 762
Setea de lumină 762
3. **Starea culturală a Românilor Ardeleni** — *cu cinci portrete* . . . 763
Frământări religioase 763
Nădejdii înşelate 763
Câştigul Românilor depe urma unirii. 763
Episcopul Ioan Inocenţiu Micu, zis Klein 764
Episcopul Petru Pavel Aaron. . 765
Episcopul Grigore Maior 765
Mitropolitul Alexandru Şuluţu-Sterca de Cărpiniş. 766
Mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa 766
Samuil Micul 767
Din scrierile lui Micul 768
Ion Molnar, zis Piuarul 769
Gheorghe Şincai 769
In luptă cu necazurile vieţii . . 770
Primele publicaţii ale lui Şincai . 770
Ultimii ani ai vieţii lui Şincai 770
Cronica lui Şincai 771
Petru Maior 771
Câteva din lucrările lui Maior . . 772
Ion Budai-Deleanul 772
Timotei Cipariu 773
Din scrierile lui Cipariu 773
Alţi scriitori ardeleni 774
Cum a scris Mureşianu marşul anului 1848 774

ISTORIA ROMÂNILOR DIN BUCOVINA

— Cu un portret —

Pag.

1. **Până la robirea austriacă** — *cu un portret* 776
Răpirea Bucovinei de către Austriaci 776
Un domnitor fanariot cu simţiminte româneşti 776
Omorîrea lui Grigore Ghica . . 777
2. **Sub robia habsburgică** 777
Năpădirea streinilor în Bucovina 777
Starea politică a Bucovinei subt Austriaci 777
3. **Viaţa obştească a Românilor Bu-**

	Pag.
covineni	778
Viața socială a Bucovinenilor	778
4. Viața culturală a Bucovinenilor	778
Cultura în Bucovina	778
Docsachi sau Eudoxiu Hurmuzachi	778
Silvestru Andrievici Morariu	779
Aron Pumnul	779
Dimitrie Petrino	780
Ioan G. Sbiera	781
Simeon Florea Marian	781
Alți cărturari bucovineni	782

ISTORIA ROMÂNILOR DIN BASARABIA

— *Cu două ilustrații* —

	Pag.
1. Lângă sânul patriei-mame — *cu două ilustrații*	783
Între prieteni și vrăjmași	783
Până la răpirea muscălească	783
Răpirea Basarabiei de către Ruși	784
Trădarea fraților Moruzi	785
2. Sub jugul moscovit	785
Lupta pentru rusificarea Basarabiei	785
Tainele destinului	786
3. Starea culturală a Basarabenilor sub robia rusească	786
Prigonirea graiului românesc	786
Îndrumătorii conștiinței naționale	787
Amfilohie Hotiniul	787
Gavril Bănulescu	787
Două gramatici pentru Basarabeni	788
Ion Pralea	788
Alexandru Petriceicu-Hașdău	789
Constantin Stamati	789
Alecu Russo	789
Bogdan Petriceicu-Hașdău	790
Alte lucrări ale lui Hașdău	791
Victor Crasescu	792
Dumitru C. Moruzi	792
Alexandru M. Mateievici	792

PAGINI DIN ISTORIA ROMÂNIEI MARI

INCORONAREA PRIMULUI REGE AL TUTUROR ROMÂNILOR

— *Cu zece ilustrații* —

	Pag.
1. Din zările trecutului	793
Sbuciumările de altădată	793
Sfârșitul frământărilor	793
Răsbunarea vremurilor	794
2. Prima zi a Incoronării — *cu trei ilustrații și o hartă*	794
Spre cetatea Incoronării	794
Dela catedrală la locul Incoronării	794
Clipa cea mare	795
Cuvântul Senatului	795
Cuvântul Camerei deputaților	796
Cuvântul celui mai fericit Suveran	797
Hrisovul Incoronării	798
Proclamația M. S. Regelui către popor	800
Parada ostășească	801
3. Ziua a doua	801
Prăsnuirea Incoronării în Capitală	801
La Mitropolie	807
Defilarea oștirii. Cortegiul istoric	807
4. A treia zi	807
Suveranii în mijlocul reprezentanților satelor și orașelor	807
Spre zările viitorului	813
5. Arcul de triumf — *notă — cu șapte ilustrații* [1])	801
Felul și mărimea construcției	801
Fațada dinspre Mogoșoaia și Băneasa	802
Lăuntrul arcadei de trecere	806
Fațada dinspre Capitală	808
Fețele laterale ale monumentului	813

[1]). Parte dintre vederile arcului de triumf mi-au fost împrumutate de d-l *arhitect Petre Antonescu*, — afară de vederea arcului, luată din aeroplan, pe care o am dela *d-l Iosef Bermann*, fotograful presei din București, precum și vederea fațadei dinspre Capitală, care e reprodusă după revista *„Lumea Ilustrată"*, cu învoirea d-lui *M. Herz*, editorul numitei reviste.

NĂDEJDIA ZILELOR DE MÂINE

— *Cu opt portrete* —

	Pag.
Viitorul rege al României . . .	815
Dovezi de înțelept îndrumător .	816
Un așezământ princiar	818
In largul lumii	818
Căsătoria principelui moștenitor	819
Micul principe Mihai.	820
Principesa noastră Moștenitoare	821

STAREA DE ASTĂZI A REGATULUI ROMÂN

— *Cu un portret și două ilustrații* —

	Pag.
1. **Sub regele Carol I**	822
Infrângerea primelor greutăți . .	822
Infățișarea satelor.	822
Infrumusețarea orașelor . . .	822
Negoțul și meșteșugurile	823
Buna întocmire a oștirii	823
2. **Sub M. S. Regele Ferdinand I** .	823
Innaintarea țării sub domnia M. S. Regelui Ferdinand I . .	823
Cele mai de seamă fapte ale primilor noștri regi	824
3. **Inființarea patriarhiei române** — *cu un portret și două ilustrații*	824
Insemnătatea bisericii române în răsăritul Europei	824
Actul înființării patriarhatului român	825
O cuvântare istorică	827
Cuvântul primului patriarh român	831
Cel mai fericit prelat român . .	831
Intărirea patriarhatului de către guvern	833
4. **Literatura română: dela unirea principatelor până în zilele noastre**	834
Inființarea celui mai înalt așezământ de cultură al României .	834
Câțiva dintre scriitorii ultimelor decenii	835
Născuți până la 1840	836
Născuți până la 1850	838
Mihail Eminescu	839
Născuți până la 1860	842
Născuți până la 1870	844
Născuți până la 1880	846
Născuți până la 1890	849

ROMÂNII DIN PENINSULA BALCANICĂ

— *Cu șase ilustrații* —

	Pag.
1. **Macedonenii sau Aromânii** — *cu patru ilustrații*	851
Răspândirea Românilor Macedoneni	851
Din trecutul Românilor Macedoneni	852
Primele școale românești în Macedonia	852
Firea și îndeletnicirile Aromânilor	853
Lupta împotriva desnaționalizării	854
2. **Românii din celelalte părți ale peninsulei Balcanice** — *cu două ilustrații*	855
Românii din Albania și Epir .	855
Românii din Istria	855
Românii de lângă hotare . . .	856
3. **Zile mari din viața poporului nostru**	857

VREMELNICII STĂPÂNITORI AI PAMÂNTULUI ȘI NEAMULUI ROMÂNESC

	Pag.
1. **Innainte de nașterea Mântuitorului**	858
2. **După nașterea Mântuitorului** .	859
Până la năvălirea Barbarilor . .	859
Sub stăpânirea Barbarilor năvălitori	859
Stăpânitorii celor două principate românești	860
Domnia Fanarioților în amândouă principatele	862
După domnia Fanarioților, până în zilele noastre	863

CARTEA MARILOR ROMÂNI

— *Cu douăzecișitrei de portrete* —

	Pag.
1. Mitropolitul Petru Movilă	865
2. Mitropolitul Gavril Bănulescu	866
3. Mitropolitul Veniamin Costache	867
4. Gheorghe Lazăr	868
5. Gheorghe Asachi	869
6. Ioan Heliade-Rădulescu	870
7. Simion Bărnuțiu	871
8. Mitropolitul Andrei Șaguna	872
9. Alexandru Petricicu-Hașdău	873
10. George Barițiu	874
11. Eudoxiu Hurmuzachi	875
12. Constantin A. Rosetti	876
13. Mihail Kogălniceanu	877
14. Vasile Alecsandri	878
15. Ioan C. Brătianu	879
16. Lascăr Catargi	880
17. Avram Iancu	881
18. Dimitrie Sturdza	882
19. Gheorghe Gr. Cantacuzin	883
20. Titu Maiorescu	884
21. Spiru C. Haret	885
22. Nicolae Filipescu	886
23. Tache Ionescu	887

XIII. SCURTE CUNOȘTINȚE PRIVITOARE LA LIMBA ROMÂNĂ

GRAMATICA

I. FONETICA

	Pag.
1. **Despre : sunete și litere, vocale și consunante**	888
2. **Despre silabe**	889
3. **Rostirea sau pronunțarea cuvintelor**	889
4. **Scrierea cuvintelor**	889
Scrierea sunetului **â** sau **î**	889
Despre sunetele cari se scriu cu litere duble	890
Despre întrebuințarea accentului grav (`)	890
Scrierea cuvintelor cari nu încap în întregime la sfârșitul unui rând sau despărțirea cuvintelor în silabe	890
5. **Propoziținea**	891
Părțile propoziținii	891

II. ETIMOLOGIA

	Pag.
Felul cuvintelor sau părților de vorbire	892
1. *Substantivul*	892
a). Felul substantivelor	892
b). Numărul substantivelor	893
c). Genul substantivelor	893
d). Declinarea substantivelor	893
2. *Articolul*	895
3. *Adjectivul*	895
a). Declinarea adjectivelor	895
b). Compararea adjectivelor	895
4. *Pronumele*	896
a) Pronumele personale, demonstrative, posesive, relative, interogative sau întrebătoare	896
Scrierea pronumelor personale prescurtate	897
Pronumele personale de politeță	897
b). Pronumele reflexive	897
5. *Verbul*	898
a). Verbele ajutătoare	898
b). Felul verbelor	898
c). Despre conjugare	899
d). Timpurile verbului	899
e). Modurile verbului	900
f). Conjugarea verbelor	901
g). Conjugarea câtorva verbe active-regulate	902
6. *Adverbul*	904
7. *Numeralul*	905
8. *Prepoziținea*	906
9. *Conjuncțiunea*	906
10. *Interjecțiunea*	907
Analiza gramaticală a unei gândiri	907

III. SINTAXA

	Pag.
1. **Propoziţiunea desvoltată**	908
Părţile principale ale propoziţiunii	908
a). *Subiectul*	908
b). *Predicatul*	908
Părţile secundare ale propoziţiunii	909
a). *Atributul*	909
b). *Complementul*	909
2. **Felurile complementului**	910
3. **Propoziţiunea contrasă**	911
4. **Propoziţiunea eliptică**	911
5. **Analiza sintactică a unei propoziţiuni desvoltate**	911
6. **Fraza**	912
7. **Analiza sintactică a unei fraze**	913

XIV. DESPRE PUNCTUAŢIE

	Pag.
1. **Punctul**	914
2. **Virgula**	915
3. **Punctul şi virgula**	917
4. **Două puncte**	917
5. **Semnul întrebării**	918
6. **Semnul mirării**	918
7. **Apostroful**	918
8. **Semnul eltării**	918
9. **Semnele gândirii sau întreruperii**	919
10. **Trăsura de unire**	919
11. **Pauza sau linioara de dialog**	919
12. **Paranteza**	919

XV. SCURTE CUNOŞTINŢE DESPRE COMPUNEREA SCRISORILOR ŞI A CÂTORVA ACTE PUBLICE

	Pag.
I. **Despre scrisori**	920
1. *Biletul*	920
2. *Scrisoarea*	920
a). Scrisori familiare	920
b). Scrisori de felicitare	920
c). Scrisori de rugăminte	920
d). Scrisori de mulţumire	921
e). Scrisori de afaceri	921
3. *Părţile din cari este alcătuită o scrisoare*	921
a). *Scrisoarea unui fiu ostaş către mama sa — cu scriere de mână*	922
b). *Răspunsul mamei — cu scriere de mână*	923
c). *Scrisoarea unui ostaş către soţia sa — cu scriere de mână*	924
d). *Răspunsul soţiei — cu scriere de mână*	925
4. *Telegrama*	926
II. **Despre: chitanţe, dovezi, inscripsuri, etc.**	926
III. **Despre contracte**	927
IV. **Despre anunţ sau înştiinţare**	927
V. **Despre petiţii**	928
VI. **Câteva sfaturi**	928

XVI. SCURTE CUNOŞTINŢE DIN ARITMETICĂ

	Pag.
I. **Formarea numerelor**	929
Rânduiala scrierii şi cetirii numerelor	931
II. **Cele patru lucrări aritmetice**	932
1. Adunarea	933
2. Scăderea	934
3. Înmulţirea	936
4. Împărţirea	940
III. **Despre fracţiuni**	943
a). *Fracţiuni zecimale*	943
Scrierea numerelor fracţionare zecimale	943
1. Adunarea numerelor zecimale	946
2. Scăderea numerelor zecimale	946
3. Înmulţirea numerelor zecimale	946
4. Împărţirea numerelor zecimale	947
b). *Fracţiuni ordinare*	948
1. Scrierea şi cetirea numerelor fracţionare ordinare	948

	Pag.
2. Felul fracțiunilor ordinare . .	949
3. Câteva lucrări cu fracțiunile ordinare	950
IV. **Unitățile de măsură**	952
1. Multiplii și submultiplii unităților de măsură.	952
2. Tabloul multiplilor și submultiplilor unităților de măsură. .	953
3. Alte unități de măsură . . .	954
4. Unitățile de măsură din Basarabia.	955
V. **Regula de trei simplă**	955
VI. **Regula de dobândă**	957
1. Deslegarea problemelor de dobândă	957
2. Formulele aflării termenilor necunoscuți în problemele de dobândă	958
VII. **Regula de asociație**	959

XVII. SCURTE CUNOȘTINȚE DIN GEOMETRIE

	Pag.
Spațiu. Volum. Suprafață. Linie. Punct	961
I. **Linii**	961
1. Felul liniilor	961
2. Despre unghiuri	962
II. **Suprafețe**	963
1. Despre poligoane.	963
a). *Felul poligoanelor* . . .	963
b). *Numirea poligoanelor* . . .	964
c). *Triunghiurile*	964
d). *Patrulaterele*	965
2. Circumferința. Cercul	966
a). *Lungimea circumferinței și a diametrului*	967
3. Măsurarea suprafețelor . . .	967
a). *Suprafața poligoanelor* . . .	967
b). *Suprafața cercului*	969
III. **Volume**	970
1. Corpurile geometrice	970
a). *Poliedrele*.	970
b). *Corpurile rotunde*	972
2. Suprafața volumelor	973
3. Măsurarea volumului corpurilor geometrice	975
4. Măsurarea capacităților bulăilor	977

MATERIILE CUPRINSE IN „CARTEA OMULUI MATUR"

	Pag.
I. **Abecedarul adultului** . .	1— 92
II. **Comoara minții e învățătura**—bucăți de cetire, poezii, etc.. . .	93—160
III. **Sfânta Scriptură** . . .	161—333
IV. **Rugăciuni**	334—338
V. **Scurte cunoștințe despre Natură și Univers** . .	339—347
VI. **Despre organismul omenesc**	348—360
VII. **Câteva povețe higienice**	361—363
VIII. **Puțină știință doctoricească**	364—371
IX. **Câteva vorbe despre viața gospodărească**. . . .	372—379
X. **Cunoștințe generale din Geografia pământului**	380—476
XI. **Povestea neamului românesc din vremurile cele mai depărtate până în zilele noastre**. . .	477— 864
XII. **Cartea marilor Români**	865— 887
XIII. **Scurte cunoștințe privitoare la Limba română**	888— 913
XIV. **Despre punctuație** . .	914— 919
XV. **Scurte cunoștințe despre compunerea scrisorilor și a câtorva acte publice**	920— 928
XVI. **Scurte cunoștințe din Aritmetică**	929— 960
XVII. **Scurte cunoștințe din Geometrie**	961— 977
Cuprinsul	978—1003

Notă. — Clișeele cuprinse în lucrarea de față sunt făcute în atelierele *„Cărții Românești"* sub îngrijirea d-lui *Ștefan Gheorghiu*, șeful atelierului zincografic.

Intreaga lucrare a fost culeasă subt îngrijirea d-lui *Nicolae A. Teodorescu*, culegător-tipograf în atelierele *„Cărții Românești"*, care a muncit cu conștiinciozitate, dându-și toată osteneala, ca, această carte, alcătuită pentru folosul neamului nostru, să fie — din punct de vedere tipografic — pe placul celor ce-o vor folosi.

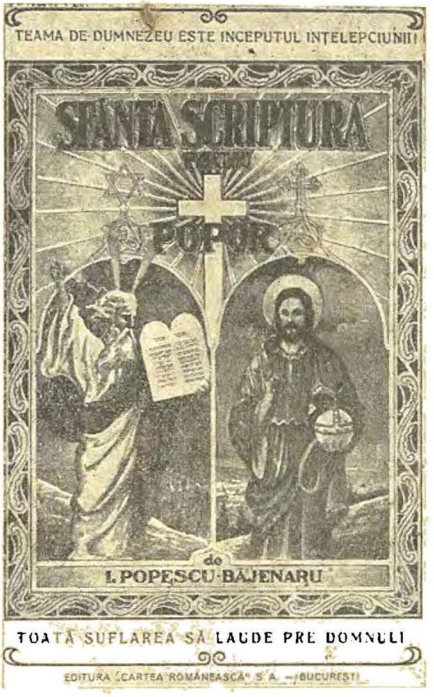

SFÂNTA SCRIPTURĂ

PENTRU

POPOR

VECHIUL ŞI NOUL — TESTAMENT —

PRECUM ŞI

RUGĂCIUNILE

folosite de fiecare creştin în viaţa de toate zilele.

Are aproape 200 pagini cu 118 ilustraţii, 4 icoane şi o hartă a locurilor sfinte.

Lucrare întocmită de

I. POPESCU-BĂJENARU

pentru folosul Creştinilor dornici d'a cunoaşte sfintele întâmplări mai de seamă, povestite în cărţile sfinte ale credinţei noastre.

◇◇◇◇

Numeroasele ilustraţiuni semănate în cuprinsul lucrării dau un interes şi mai mare povestirii, scrisă pe priceperea tuturor, cu dorinţa de a intrà în mâna adevăratului Creştin ortodox, o carte de care credincliosul să nu se îndure a se mai despărţi.

SFÂNTA SCRIPTURĂ PENTRU POPOR

nu trebuie să lipsească din casa nici unui Creştin!

Costul unui exemplar, având amândouă copertele împodobite cu ilustraţii frumos colorate, este 45 lei.

DIN ŢARA BASMELOR

DE

GR. I. POPESCU-BĂJENARU

ESTE CEA MAI FRUMOASĂ CARTE DE POVEŞTI IEŞITĂ IN TIMPUL DIN URMĂ.

Din cele nouă povestiri cuprinse într'însa şi scrise în cel mai curat grai românesc, cetitorul, pe lângă petrecerea în chip plăcut a timpului în care o cetește, rămâne şi cu o sumă de îndrumări morale.

Lucrarea are aproape 40 ilustraţii, dintre cari 6 colorate.

Se oferă cumpărătorilor patru premii: o bicicletă, o puşcă de salon, o minge de foot-baal şi numeroase cărţi.

Exemplarul cartonat costă 80 lei.

Aceste lucrări se pot procură dela „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bucureşti, precum şi dela orice librărie din ţară.

LUCRARE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

POVESTEA NEAMULUI ROMÂNESC

ŞI

CARTEA MARILOR ROMÂNI

scrisă pe înţelesul tuturor

DE

I. Popescu-Băjenaru.

Are 436 pagini, cu mai bine de 150 ilustraţii, 100 portrete, 7 hărţi istorice, etc.

Lucrare premiată de Academia Română.

Coperta e frumos colorată. Intreaga lucrare este solid cartonată.

Fiecare Român, care doreşte să cunoască trecutul neamului său, e dator să cetească această carte. Ediţia II-a costă 85 lei.

ABECEDARUL ADULTULUI de I. POPESCU-BĂJENARU, este alcătuit în aşa chip, că în TREIZECI DE LECŢIUNI, *orice neştiutor de carte poate învăţă: să scrie şi să cetească.* Cuprinde şi scrierea rusească. Are 76 ilustraţii, 17 portrete şi o hartă. Coperta colorată.

COSTĂ NUMAI 25 LEI.

Asupra alcătuirii lucrării de faţă, îmi rezerv toate drepturile legale.

Fiecare exemplar va purtă semnătura mea:

I. Popescu-Bajenaru